JOHANNIS CAPREOLI

THOLOSANI

ORDINIS PRÆDICATORUM, THOMISTARUM PRINCIPIS

DEFENSIONES THEOLOGIÆ

DIVI THOMÆ AQUINATIS

DE NOVO EDITÆ

CURA ET STUDIO

RR. PP. CŒSLAI PABAN ET THOMÆ PÈGUES

EJUSDEM ORDINIS

IN CONVENTU THOLOSANO PROFESSORUM

TOMUS IV

TURONIBUS

SUMPTIBUS ALFRED CATTIER, BIBLIOPOLÆ EDITORIS

M CM 111

Minerva GmbH. Frankfurt/Main

Vnverandrrtcr Nachdruck 1967

Printed in German

lUrMHlun, Anlno H.ln Rf, /Ct.n

βX

.7 6Û3

Imprimatur :

t Renatus Franciscus,

Archiep. Turon.

Imprimatur :

Fr. Stephanos M. Gallais

Prov. S. O. P.

Tholosæ, die octava decembri MCMXLVIe.

TABULA'"

DISTINCTIO XII

Quæstio I

UTRUM OMNIUM CORPORALIUM SIT UNA MATERIA

(p. 1J

Conclusio 1· : In cœlo cet veraciter et proprie materia, quæ est pars corporis coelestis. — Durandus, Aureolus, Godofrldus.

Conclusio 2» : Materia corporum coelestium est alterius rationis a materia corporum inferiorurn. — Durandus, Aureolus, /Eghilus.

DISTINCTIO XIII

Quæstio I

UTRUM INFORMITAS MATERLE PHÆCESbEHIT DURATIONS EJUS FORMATIONEM

(p 18.)

Conclusio Il : Deus non potest facere quod materia prima sit sine forma. — Scotus, Gregorius.

Conclusio 2 : Materia generabilium et corruptibilium, sicut a qualibet forma substantiali naturaliter est separabilis, ita et a qualibet forma accidentali, etiam a quantitate. — Gregorius, Aureolus. Item ex dictis sancti Tlionue.

Conclusio 3(3) : Nullum accidens absolutum immediato inhæret rnateriæ primo», sed composito vel formo? substantiali. — Gregorius, Aureolus.

(3) lbi?c est tabula quam Thomas a sancio Germano, in editione 1433, secundo volumini prannisil.

DISTINCTIO XIV

Quæstio I

UTRUM COXUM AGAT IN ISTA INFERIORA PER MOTUM SUUM

(P M.)

Conclusio 1 Nullurn corpus agit nisi |Kr motum — Durandus.

Conclusio 2· : Omnes motus naturales corporum inferiorum. convenientes coq»ori ut corpus est, reducuntur, sicut in causam, in motum corporum cœleetium. — Durandus, Henricus.

DISTINCTIO XV

Quæstio I

UTRUM IN HOMINE 1'R.ETER ANIMAM INTELLECTIVAM SII ALIA FORMA SUBSTANTIALIS

(p. W.)

Conclusio h : In homine non est alia anima quam anima rationalis. — Quidam moderni.

Conclusio 2j : In homine, praeter animam rationalem, non sunt ponende forma? elementorum dantes esse actu materia? — Aureolus

Conclusio 3· : In homine non est alia forma substantialis praeter animam intellectivam dans esse actu substantiale. — Contra hanc conclusionem arguunt quidum (A), ScotUS et Aureolus.

(a) *hanc conclutioncm arguunt* quidum — *has conclu· twnci arguit* Auctor Pr.

DISTINCTIO XVI

Quæstio I

UTRUM ANIMA humana, vel aliqua alia forma SUBSTANTIALIS, SIT ALIQUA ENTITAS REALITBR A MATEtiu distincta.

(p· toi)

Conclusio I·: Materia rei corporalis essentialiter distinguitor a qualibet forma substantiali. — Aureolus.

DISTINCTIO XVII

Quæstio I

UTRUM ANTE GENERATIONEM COMPOSITI SUBSTANTIALIS PRECEDAT ALIQUID FORME PER GENERATIONEM INDUCBNDJ..

(p. 112.)

Conclusio I» : Forma? substantiales non prroexsistunt in materia actu, secundum se totas, nec secundum aliquam sui partem, ante productionem compositi.— Auctor.

Conclusio 2· : Non est inconveniens essentiam alicujus forma· substantialis, prius durations fuisse in materia, quam daret esse composito vel materis. — Scotiis, Aureolus9 Auctor.

DISTINCTIO XVIII

Quæstio I

UTRUM QUANTITAS INTERMINATA SIT PONENDA

(P 123)

CONCLUSIO t : Quantitas substantia·, qua substantia dicitur formaliter quanta, est accidens, et nullo modo substantia — Occam, Aureolus, Adnm.

Conclusio 2· : Quantitas est subjectum aliorum accidentium corporalium et absolutorum inhnrentium substanltr. — Aureolus. Scotiis.

Conclusio 3· : Quantitas dimensiva potest acquiri et dejxrdi in substantia — Gregorius.

Conclusio i» : Eadem quantitas numero potest per essentiam quandoque esse major, et quandoque minor; et hoc potest contingere per rarefactionem cl condensationem — 8colus.

Conclusio 5 Aliqua quantitas potest dici interminata, et aliqua non. — Aureolus, Greyorius.

Conclusio t>J : Nulla quantitas dimensiva sic ponenda est interminata, quod précédât formam substantialem in materia, cl possit stare successive cum diversis formis substantialibus, et terminari diversimode secundum quod requirunt divers® form® substantiales. — Commentator (a), Greyorlus, Auctor.

Conclusio 7 : Dimensiones quanlitativæ aliter possunt dici interminata? in homine quam in aliis compositis ex materia cl forma substantiali.

DISTINCTIO XIX

Quæstio I

UTRUM EX MINIMA PARTE COSTA:, VEL EX MINIMA CARNE AD.E, POTUERIT FORMARI CORPUS EVÆ, SINE ADDITIONE materia: exterioris.

(p. 101.)

Conclusio 1· : Est devenire ad tam parvam carnem, vel ad tam parvum os, vel ossis partem, quod non potest naturaliter esse minor, saltem separabilis, cl per se exsistens. — Scotos.

Conclusio 2 : Corpus Ev®, tantum et tale, quantum et quale fuit in sua formatione, fieri de costa Ad®, aut de aliquo minimo ossis vel carnis, absque additione materiæ, non fuit possibile. — Quidam, Durandus, Hcnrlcus (5).

DISTINCTIO XX

Quæstio I

UTRUM IN STATU INNOCENTEE VIRGINES PEPEDISSENT DUMTAXAT PR.F.DESTINATOS

(p. iu)

Conclusio 1· : In statu innocenti® fuisset generatio per coitum.

Conclusio 2a : In statu innocenti® coitus conjugalis non solvisset totaliter virginitatem, sed quoad aliquid. — Durandus.

Conclusio 3· : In statu innocenti® non omnes, qui nunc sunt electi nati fuissent, et multi qui nunc sunt damnandi nati estent, licet tunc non damnarentur. — Scoluh.

(*) Commentator — Om Pr.
(S) Henrieus. — Om. Pr.

DISTINCTIO XXI

Quæstio I

UTRUM HOMO IN STATU INNOCENTIÆ POTUERIT PECCARE VEN1ALITER

(p. 180)

Conclusio i· : Non fuit possibile hominem, duranto statu primo innocentis, peccarc venialiter (α). — Scottis () .

DISTINCTIO XXII

Quæstio I

UTRUM ALICUI CREAT0RÆ POTUERIT VEL POSSIT CONFERRI QUOD SIT IMPECCABILIS PER NATURAM

(p. 183.)

Conclusio 1 : Impossibile est aliquam naturam rationalem factam vel factlbilem, esse impeccabilem per naturam. — Durandus, Alii, Aureolus.

DISTINCTIO XXIII

Quæstio I

UTRUM in STATU INNOCENTIA: ADAM VIDERIT DEUM PER ESSENTIAM

(p 188.)

Conclusio i· : Primus homo Deum per essentiam non vidit secundum communem statum illius vit®.

Conclusio 2» : Adam in primo statu videbat seu cognoscebat Deum quadam alliori cognitione quam aliquis purus viator post peccatum communiter videat. — Durandus, Scotus.

Conclusio 3« : Adam in statu primo non solum cognoscebat Deum per speciem immediate a Deo impressam, immo per species a rebus creatis acceptas.

(i) *venialiter.* — Om. Pr.
(6) Scotiis. — Aureolus Pr.

DISTINCTIO XXIV

Quæstio I

UTRUM LIBERUM ARBITRIUM SIT POTENTIA PURE PASSIVA

(P- *W*)

Conclusio 1· : Liberum arbitrium est quaedam potentia anirna? in nobis. — Quidam, Durandus.

Conclusio 2 : Liberum arbitrium est unica potentia, et non multæ. — Durandus.

Conclusio 3® : Liberum arbitrium non est potentia cognoscitiva, sed appetitiva. — Durandus.

Conclusio V: Liberum arbitrium est ipsa eadem potentia quæ dicitur voluntas, et non est potentia a voluntate realiter distincta,— Durandus, Quidam, Godofrldus, Bernardus, Aureolus.

Conclusio 5 : Liberum arbitrium, seu voluntas, non est potentia pure passiva; immo est activa et motiva. — Godofrldus (a), Adam, Durandus.

DISTINCTIO XXV

Quæstio I

UTRUM VOLUNTAS, SEU LIBERUM ARBITRIUM, AD ALIQUO EXTERIORI MOVEATUR AD SUUM ACTUM

(P- 229.)

Conclusio 1· : Voluntas movetur vel moveri potest ab intellectu. — Scotus, Alii, Henrlcus.

Conclusio 2» : Voluntas potest moveri ab aliquo exteriori. — Scotus, Henrlcus.

Conclusio 3» : Solus Deus potest movere voluntatem ad exercitium sui actus, sicut principium exterius. — Hervivus, Alii (8), Adam, Gregorius.

DISTINCTIO XXIV

Quæstio I

UTRUM GRATIA SIT VIRTUS

(p. 2»)

Conclusio P : Gratia differt realiter a virtute. — Scotus, Aureolus, Durandus. Item, contra probationes, Aureolus.

( ) Godofrldus. — Aureolus Pr.
( ) Alii. – Om. Pr.

Conçu sio 2 : Gratia non est subjective in aliqua pokntb anime, sed in essentia animae. — Scotus, Durandus.

DISTINCTIO XXVII

Quæstio I

ITRÜM HADENS aiUTUM POSSIT DE CONDIGNO MEDERI GLORIAM

(p *m*)

Conclusio t· Exsistens in gratia potest per illam mereri gloriam de condigno. — Durandus.

DISTINCTIO XXVIII

Quæstio I

I.ΠIIM HOMO SINE GRATIA POSS1T PR.ECKPTA LEWS IMPLERE

(P

Conclusio h : Homo potest mullas veritates cognoscere sine gratia habituali gratum faciente. — Durandus, Gregorius

Conclusio 2· ; Licet horno absque gratia habituali possit in aliquas bonas volitiones et actiones nature sua? proporlionaUs, non tomen in omnes; nec potest sine gratia habituali in aliquod bonum velle aut agere supernatural?, scilicet meritorium; nec potest sine auxilio Dei epeci.ili in aliquod bonum velle aut agere, sive sd naturale, sive supernalurale. — Contra hanc arguunt mulli,quos recitat Gregorius, Durandusfa).

Conçu sio 3» Homo pro isto statu non potest sine grata habituali implero omnia preccpta legis ďivina perfecto; potest tamen sine gratia habituali implere ahquact imperfecte. Nullo tamen modo, perfecte, aut imperfecte, potest ei implere sine auxilio Dei. — Auctor.

CoMX» MO P Nullus homo in pra-senli statu potest sine habituali gratia vitare omnia cl singula peccata inortalia — Durandus, Scolus, Gregorius.

Conclumo 5 Nullus homo exsistens in peccato mortali potest ě âd gralutn habitualem suflkienter preparare šin Dei auxilio — Durandus.

Durandus — Om Pr

DISTINCTIO XXIX

Quæstio I

UTRUM HOMO ANTE PECCATUM, PER LIBERUM ARBITRIUM IT SUE NATUR/E VIRES PRECISE, ABSQUE ALIO AUXILIO DEI SPECIALI, FUERIT SUFFICIENS AD AGENDUM ALIQUEM ACTUM MORALITF.R BONUM, SEU VERB RECTUM ET VIRTUOSUM.

(P 31β.)

Conclusio I· : Primus homo fuit creatus in gratia gratum faciente.

Conclusio 2 : Primus homo, in statu innocentiæ, I>otuit sine gratia habituali agere actum monditer bonum secundum omnem circumstantiam necessariam ad talem bonitatem.

Conclusio 3 : Primus homo, in statu innocentiæ, non potuit sine gratia habituali exercere vel agere actum vitæ ætcrnæ meritorium.

Conclusio V : Primus homo, in statu innocentiæ, non potuit sine speciali motione Dei agere actum moraliter bonum, aut proprie et perfecte rectum et virtuosum, secundum omnem circumstantiam debitam et necessariam tali actui. — Gregorius, Alius cum Gregorio (a) concurrens.

DISTINCTIO XXX

Quæstio 1

UTRUM DEFECTUS QUOS SENTIMUS IN NOBIS, SINT PŒNA PRO PECCATO AD.E

(p. 327.)

Conclusio I4 Mors cl alii defectus corporales r.l spirituales uno modo sunt pœnæ et effectus peccati, cl alio modo sunt naturales homini. — Durandus.

Conllumo 2· : Aliqui defectus in nos per originem venientes, habent rationem culpce. — Durandus, Alti.

Conclusio 3» : Peccatum originale non potest dici proprie habitus positivus per modum qualitatis aut alicujus forms absoluta?, inclinativus ad malos cl vitiosos actus — Gregorius.

Conclusio 4· : In peccato originali est aliquid quasi materiale, scilicet concupiscentia habitualis : et aliquid quasi formale, scilicet privatio justiliæ originalis — Durandus, A1H.

(a) cum Gregorio. — contra GregorH Pr

DISTINCTIO XXXI

Quæstio I

UTRUM PECCATUM ORIGINALE SIT SURJECTIVE IN CARNE

(P aw)

Conclusio I4 : Caro non est subjectum peccati originalis, sed anima.

Conclusio 2·» : Peccatum originale prius est subjective in essentia animæ quam in ejus potentiis. — Durandus.

Conclusio 3" : Peccatum originale causatur in anima virtute seminis infecti, vel a carne infecta. — Durandus, Scotus.

DISTINCTIO XXXII

Quæstio I

UTRUM OMNES ANIMÆ HUMANÆ (α) AII ORIGINE SINT ÆQÜALES

(p.359.)

Conclusio 1 : In animabus rationalibus sunt diversi gradus, ejusdem tamen speciei. — Durandus, Henrlcus, Bernardus.

DISTINCTIO XXXIII

Quæstio I

UTRUM PECCATO ORIGINALI DEBEATUR PŒNA SENSIBILIS

(P 360.)

Conclusio 1· : Privatio divine visionis est propria et sola pœna peccati originalis post mortem, loquendo de poenis formaliter inexsistentibus aut inhaerentibus persone (8), etc. — Gregorius.

Conclusio 2« : Decedentes cum solo peccato originali non patiuntur ullam afflictionem doloris interioris. — Durandus.

( ) *humana.* — Om. Pr.
( ) *pertomr.* — *per te* Pr.

DISTINCTIO XXXIV

Quæstio I

UTRUM RATIO BONI SIT PROPRIE ABSOLUTA

(p 579)

Conclusio I ; Bonum in sua ratione includit formaliter respectum rationis, nec est mere absolutum. — Bcotisue.

Conclusio 2« : Bonum importat respectum ad appetitum. — Scotus, Alii.

Conclusio 3·» : Bonum convertitur cum ente, nec est superius aut inferius ad ens. — Durandus.

Quæstio II

UTRUM MALUM SIT ALIQUA NATURA POSITIVA

p. 380.)

Conclusio 1Λ : Malum formaliter sumptum non est aliqua natura positiva. — Quidam a Gregorio recitati.

Conclusio 2 : Nullum malum per se causam habet ; habet tamen causam per accidens, quæ est bonum aliquod. — Scotus, Aureolus, Auctor (a).

Conclusio 3j : Malum, inquantum hujusmodi, diminuit bonum natura; sed non potest illud totaliter corrumpere. — Scotus, Durandos·

DISTINCTIO XXXV

Quæstio I

UTRUM IN QUOLIBET PECCATO SIT ALIQUIS ACTUS

(p. W)

Conclusio V : Actus humanus, si sit malus, habet proprie rationem peccati. — Gregorius, Aureolus.

Conclusio 2· : In quolibet peccato actuali (β) requiritur aliquis actus; non tamen omne peccatum est actus, nec includens intrinsece actum. — Durandus, Alii, quos recitat Adam.

(«) Auctor. — Om. Pr.
(C) *actuali.* — Om. Pr.

DISTINCTIO XXXVI

Quæstio I

UTRUM MALUM SUFFICIENTER DIVIDATUR PER CULPAM ET PŒNAM

(P· 421.1

Conclusio 1 : Omne malum in rebus voluntariis consideratum, est culpa vel pœna. — Aureolus.

Conclusio 2 : Omnis pana, inquantum pœna est, infligitur propter aliquam culpam. — Durandus·

Conclusio 3· : Omnis pœnæ Deus est auctor. — Durandus.

DISTINCTIO XXXVII

Quæstio I

UTRUM ACTUS PECCATI SIT A DEO

(p 425.)

Conclusio i» : Deus non est causa peccati, ut peccatum est.

Conclusio 2 : Actus peccati producitur effective a Deo. — Aureolus, Alii quos recitat Gregorius, Durandus.

DISTINCTIO XXXVIII

Quæstio I

UTRUM BONITAS ACTUS VOLUNTATIS SIT EX PINE

(p. 435)

CpNCLUSio b ; Ad bonitatem actus voluntatis requiritur appetitus recti finis; non tamen sufficit. — Quidam a Gregorio recitatus.

DISTINCTIO XXXIX

Quæstio I

UTRUM IN ACTIBUS INTELLECTUS POSSIT ESSE PECCATUM

(p. 440)

inclusio b : In actibus intellectus potest esse] tum et culpa, sed non que proprie sicut in actibus voluntatis — Durandus.

Conclusio 2 : Conscientia, proprie loquendo, nominat actum, et non potentiam, nec habitum; cl pertinet ad intellectum, cl non ad voluntatem, formaliter. — Durandus.

Conclusio 3· : Recta conscientia ligat et obligat simpliciter et per se ; conscientia vero erronea obligat solum secundum quid et per accidens. — Durandus.

DISTINCTIO XL

Quæstio I

UTRUM ALIQUA ACTIO HUMANA POSSIT ESSE INDIFFERENS AD BONUM ET MALUM MORALE

(p. 453.)

Conclusio b : Nullus actus humanus, secundum individuum consideratus, est indifferens; licet aliquis actus humanus, secundum speciem, sit indifferens. — Scotiis, Durandus.

Conclusio 2 : Nullus actus humanus, secundum individuum consideratus, in habente gratiam, est indifferens ad meritorium et demeritorium. — Scotus, Durandus.

Conclusio 31 : Una et eadem actio potest successive esse bona vel mala. — Durandus.

DISTINCTIO XLI

Quæstio I

UTRUM QUALIBET ACTIO HOMINIS INFIDELIS SIT PECCATUM

(p. 4M)

Conclusio 1« : Non omnis actio hominis infidelis est peccatum vel culpa. — Gregorius.

DISTINCTIO XLII

Quæstio I

UTRUM ACTUS EXTERIOR ET INTERIOR SINT DUO PECCATA, VEL TANTUM UNUM

(P- 475.)

Conclusio 1· : Actus interior et actus exterior sibi conjunctus, in malis, non sunt duo peccata, sed tantum unum. — Gregorius.

Conclusio 2 : Actus exterior aliquam addit bonitatem vel malitiam super actum interiorem precise sum-

pturn. scilicet illam quam liabct ex termino proximo; nliquniu sotorn non addil, scilicet illam quam babel actus interior ex fine ; nunquam vero addit pœnam nut premium essentiale actui voluntatis, si sit in se completus. — Multi ScotlsUc, Scotus, Aureolus.

differunt in genere, et alio modo possunt sub eodem genere contineri. — Aureolus.

Conclusio 3· : Superbia et cupiditas, ut sunt specialia peccata, sunt radix tt initium omnis peccati. — Durandus.

DISTINCTIO XLIII

Quæstio I

UTRUM OMNE PECCATUM SIT MORTALE

(p. W)

Conclusio *1 : Peccatum veniale differt a mortali sicut imperfectum a perfecto in eodem genere. — Aureo·lus, Durandus.

Conclusio 2< : Peccatum veniale et mortale uno modo

DISTINCTIO XLIV

Quæstio I

UTRUM POTENTIA PECCANDI SIT A DEO

Conclusio 1« ; Potentia peccandi, quantum ad positivum quod importat, a Deo est; non autem quantum ad defectum quem connotaL — Scotos, Aureolus, Durandus

EXPLICIT TABULA SECUNDI LIBRI DEFENSIONUM

JOHANNIS CAPREOLI

THOLOSANI, ORDINIS PRÆDICATORUM

THOMISTARUM PRINCIPIS

DEFENSIONES TIIEOLOGIÆ DIVI THOMÆ AQUINATIS

IN SECUNDO SENTENTIARUM

LIBRI SECUNDI

DISTINCTIO XII.

QUÆSTIO I.

UTRUM OMNIUM CORPORALIUM SIT UNA MATERIA

iu g a duodecimam distinctionem (s)secundi
* Sh nk 'aru?nrquæritur:Utrumomnium
corporalium sil una materia.

Et arguitur quod sic. Diversus aclus fit in diversa potentia, et unus in una. Sed omnium corporum est una forma, scilicet corporeilas. Ergo omnium est materia una.

In oppositum arguitur. Quæcumque conveniunt in materia, sunt transmulabilia nd invicem,et agunt et patiuntur ad invicem, ut dicitur, 1. *de Generatione*. Sed corpora coelestia et inferiora non sic se habent ad inviceip. Ergo eorum non est una materia.

In hac quaestione erunt 1res articuli. In quorum primoponeturdeterminatiosauctiThomæ. In secundo recitabuntur objectiones. In tertio dabuntur solutiones.

(x) *diitinciionem*. — Om. Pr.

ARTICULUS I.

PONITUR DETERMINATIO SANCTI THOMÆ

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio : Quod in coelo esi veraciter et proprie materia, quæ est pars corporis coelestis.

Hanc ponit sanctus Thomas, 1 p., q. 66, art. 2, ubi sic dicit : α Non est, inquit, dicendum, ut Averroës dicit, quo»! ipsum corpus coeleste sit materia cadi, ens in potentia ad ubi et non ad esse, et quod forma ejus est substantia separata, quæ unitur ei ŭ motor; quia impossibile est ponere aliquod ens actu, quin vel ipsum totum sil actus vel forma, vel habeat actum seu formam. Semota ergo |>er intellectum substantia separata quæ ponitur motor, si corpus cœleste non est habens formam, quod est componi ex forma et subjecto formæ, sequitur quod sit totum forma et actus. Omne autem tale est intellectum in actu ; quod de corpore cœlesti dici non potest, cum sil sensibile. Relinquitur ergo quod materia cœlestis corporis, in se considerata, non est in potentia nisi ad formam quam habet. Nec refert ad propositum quæcumque illa sit, sive anima, sive quodeumque aliud. Unde illa forma sic perficit illam materiam, quod nullo modo remanet in ea potentia ad esse, sed ad ubi lanium, ut Aristoteles dicit. * — Hæc ille.

Ex quibus potest formari talis ratio : Nullum corpus sensibile, actu exsistens, est pura potentia, nec pura materia, mh! compositum ex utroque; sed corpus coeleste est hujusmodi ; igitur. Major patet : quia ci quo tale quid est sensibile, non potest ße pura forma, similiter ex quo est actu, non potest esse pura materia.

Sciendum tamen quod oppositum hujus conclusionis tenet, 2. *Sentent.,* dist. 12, q. 1, art. 1, ubi sequitur opinionem Averrais, ut patet in corpore articuli et in solutione quinti argumenti, ubi sic dicit: ‹ Sicut dicitur in 1. *de Generatione* (t. c. 24), materia prima est immediate subjectum generatioñi et corruptionis; aliorum autem motuum per prius et posterius, tanto plus quanto illud secundum quod est mutatio, majorem j>erfectionern in subjecto motus requirit et pnesupponit. Et ideo in illis est tantum unitas nialeriæ prima», quæ in generatione el corruptione conveniunt; el per consequens etiam illa qua· conveniunt in tribus motibus, scilicet augmento, et dirninutione, et alleratione, secundum quod augmentum et diminutio non est sine generatione et corruptione, quæ (s) etiam alterationis terminus est Sed loci mutatio, ut in 8. Physicorum (t.c. 57) probatur, est maxime perfecti; quia nihil variat de eo quod est intraneum rei. Unde subjectum hujus motus est ens completum in esse primo et in omnibus proprietatibus intraneis rei. Et talis motus competit corpori cœlesti. Et ideo materia ejus est sicut subjectum completum in istis inferioribus, ut dicit Commentator in libro *de Substantia orbis.* Unde remanet communitas materiæ secundum analogiam tantum. » — Hæc ille.

Secunda conclusio est quod materia corpomm cadeMlum est alterius ‡ationi a materia corporum Interiorum

Hanc ponit sanctus Thomas, 1 p., q. GG, art. 2, ubi sic dicit : ‹ Circa hoc, inquit, diversa» fuerunt opiniones philosophorum. Plato enim et omnes philosophi ante Aristotelem, posuerunt omnia corpora cœlestia osse de natura quatuor elementorum. Unde, cum quntunr elementa communicent in una materia, ut mutua generatio et corruptio in eis ostendit, per consequens sequebatur quod omnium corporum sit una materia. Quod autem quaedam corpora sint incorruptibilia, Plato assignabat non conditioni materiæ, M voluntati artificis, scilicet Dei, quem(C) introducit dicentem corporibus coelestibus : *Natura vestra estis dissolubilia, voluntate autem mea indissolubilia, quia voluntas mea major est nexu vestro.* Hanc autem positionem reprobat Aristoteles per motus naturales corporum. Cum enim corpus cœleste habeat motum naturalem diversum a naturali motu elementorum, sequitur quod ejus natura sit alia quam quatuor elementorum. Et sicut motus circularis (a), qui est proprius coelesti corpori, caret contrarietate, motus autem elementorum sunt contrarii invicem, ut motus qui est sursum ei qui est deorsum; ita corpus cœleste est absque contrarietate, corpora vero elementaria sunt cum contrarietate. Et quia generatio et corruptio sunt ex contrariis, sequitur quod secundum suam naturam corpus coeleste sit incorruptibile, corpora vero elementaria sunt corruptibilia. Sed non obstante hac differentia corruptibilitatis et incorruptibilitatis naturalis, Avicebron (6) vel Avicenna posuit unam materiam omnium corporum, attendens ad unitatem formæ corporalis. Sed si forma corporeitatis esset una per se, cui supervenirent aliæ formæ, quibus corpora distinguuntur, haberet necessitatem quod dicitur; quia illa forma immutabiliter inhæreret materiæ, et quantum ad illam omne corpus esset incorruptibile; sed corruptio accideret per remotionem sequentium formarum, quæ non esset corruptio simpliciter, sed secundum quid, quia privationi substerneretur aliquod ens actu, sicut et accidebat antiquis naturalibus, qui ponebant subjectum corporum aliquod ens actu, puta ignem, aut aerem, aut aliquid hujusmodi. Supposito autem quod nulla forma quæ sit in corpore corruptibili, remaneat ut substrata generationi et corruptioni, sequitur ex necessitate quod non sil eadem materia corruptibilium et incorruptibilium. Materia enim, secundum illud quod est, est in potentia ad formam. Ergo oportet quod materia, secundum se considerata, sit in potentia ad formas omnium illorum quorum est materia communis. Per unam autem formam non fit in actu, nisi quantum ad illam formam. Remanet ergo in potentia quantum ad omnes alias formas. Nec hoc excluditur si una illarum formarum sit perfectior, et continens in se alias in virtute; quia potentia, quantum est de se, habet se ad perfectum et imperfectum. Unde·, sicut quando est sub forma imperfecta, est in potentia ad formam perfectam (γ); ita e converso. Sic ergo materia, secundum quod est sub forma incorruptibilis corporis, in potentia erit ad formam corruptibilis corporis ; et cum non habeat eam in actu, erit simul sub forma et privatione, quia carentia formæ in eo quod est in potentia ad fonnam est privatio. Hæc autem est dispositio corruptibilis corporis. Impossibile est ergo quod corporis corruptibilis et incorruptibilis per naturam sit una materia. Et sic non est eadem materia corporis cœlestis et elementonitn, nisi secundum analogiam, secundum quod conveniunt in ratione potentia». » — Hæc ille.

(a) *que.* — *quod* Pr.
(‹) çvrm. — çuam Pr.
(i) cuTuku u. — *naturali»* Pr
(8) Avtcrbron. — α viro *beato* Pr
(γ) *perfectam* — *imperfectam* Pr.

Eamdem conclusionem ponit, 2. *Sentent,,* ubi supra (dist. 12, q. 1, art. 1), dicens : « Super hoc invenitur duplex philosophorum opinio, quarum utraque sectatores habet. Avicenna enim videtur ponere unam materiam esse omnium corporum, argumentum assumens ex ratione corporeilatis, quæ, cum sit unius rationis, una sibi materia debetur. Hanc autern positionem Commentator improbare intendit, in 1. *Coeli ct Mundi,* et in pluribus aliis locis, ex eo quod, cum materia, quantum in se est, sit in potentia ad omnes formas, nec possit esse sub pluribus simul, oportet quod, secundum quod est sub una, inveniatur in potentia ad alias (i). Nulla autem potentia passiva invenitur in natura, cui non correspondeat aliqua potentia activa, potens eam reducere in actum, alias frustra esset talis potentia. Unde, cum non inveniatur in natura aliqua potentia activa naturalis, quæ substantiam coeli in actum alterius formæ reducat, quia non habet contrarium, sicut ejus motus ostendit, quia motui naturali ejus, scilicet circulari, non est aliquid contrarium, sicut dicitur, I. *Coeli* (t. c. 20), oportet quod in ipso nihil inveniatur de materia prima inferiorum corporum. Nec potest dici quod materiæ, prout est sub forma coeli, tota potentia terminetur, ita quod nihil remaneat in ea de potentia ad aliain formam. Non enim terminatur potentia, nisi per adeptionem formæ ad quam erat in potentia. Unde, cum materia prima, secundum se considerata, sit in potentia ad omnes formas naturales, non poterii tota ejus potentia terminari, nisi per adeptionem omnium formarum. Non enim una forma recepta in materia, etiamsi sil nobilior, et magis perfecta, tollit potentiam ad aliam formam minus nobilem; materia enim sub forma ignis exsisteris, adhuc remanet in potentia ad formam terne. Unde, etsi forma coeli sit nobilissima, nihilominus tamen, recepta in materia prima, non terminabit totam potentiam ejus, nisi simul cum ipsa recipiantur omnesaliæ formæ ; quod est impossibile. Et praeterea, si poneretur quod forma coeli, propter suam perfectionem, totam potentiam materiæ terminaret, adhuc oporteret quod hujusmodi materia stans sub forma dementari, esset in potentia ad formam cadi, et reduceretur in actum per actionem virtutis coelestis; et ita cadum esset generabile et corruptibile. Et ideo ipse vult quod nullo modo in materia conveniant superiora et inferiora corpora. Et hoc videtur mihi probabilius, et magis consonum dictis Philosophi (12. *Metaphysics?,* t. c. 10). Nec dico, sicut quidam dicunt, quod conveniunt (6) in materia, si sumatur pro fundamento primo, quod nec est album nec nigrum, ut dicitur, 1. *Metaphysicœ* (t. c. 17); sed differunt in materia secundum quod materia determinatur per motum. Diversitas enim motus, est signum diversitatis materiæ, et non causa, sed econtra ; quia motus est actus exsistentis in potentia. Unde oportet quod ubi invenitur una materia per essentiam, inveniatur potentia respectu (a) ejusdem motus, secundum quod materia est in potentia ad plura, » — Hæc ille.

Ex quibus potest formari talis ratio : Ubicumque est materia ejusdem rationis, potest recipi forma ejusdem rationis. Sed in materia corporis coelestis non potest recipi forma corporis elementaris; nec econtra, in materia corporis elementaris potest recipi forma corporis coelestis. Igitur in hoc et in illo non est materia ejusdem rationis.

El in hoc primus articulus terminatur.

ARTICULUS II.

RECITANTUR OBJECTIONES

§ I. — Contra primam conclusionem

I. Argumenta Durandi. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra conclusiones. Et quidem, contra primam arguit Durandus (2. Sentent., dirt. 12, q. 1).

Primo sic. Res, inquit, quæ procedunt a Deo, incidunt in compositionem majorem vel minorem, secundum earum majorem vel minorem distantiam ad primam causam. Angeli enim, ut propinquiores causæ prims, non incidunt in aliquam compositionem intrinsecam suæ essenthe : neque enim habent pluralitatem partium ejusdem rationis, ut sunt partes quantitative^ in tolis homogeneis; nec diversarum, ul sunt materia et forma. Incidunt tamen in compositionem quamdam extrinsecam, quæ est hujus ad hoc ; componuntur enim cum suis accidentibus, sed ipsa essentia angeli intrinsece non est composita. Corporalia vera, quæ magis distant a Deo, prater compositionem extrinsecam, incidunt in compositionem intrinsecam; sed differenter : quia corpora incorruptibilia, sicut perfectiora, incidunt solum in compositionem intrinsecam, quæ est ex partibus ejusdem rationis; sunt enim quanta, et quaelibet pars est ijusdem rationis cum toto, ut vult Aristoteles, 2. *Cœli et Mundi;* generabilia vero et corruptibilia, tanquam summedislanlia,incidunt in omnes has compositiones, et, prater hoc, in illam quæ est ex partibus diversarum ralionum, quæ proprie dicuntur partes essentia?, sicut sunt materia et forma, etc.

Secundo sic. Secundum Commentatorem, transmutatio fecit scire materiam, operatio vero formam. Et merito : quia, sicut operatio est entis in actu, sic motus et transmutatio sunt entis in potentia, inquantum hujusmodi; potentia autem respicit materiam, sicut actus formam. Ex hoc potest sic argui :

( ) *ad altat. — tub alia* Pr.
( ) *conveniunt, — coniequenter* Pr.

(a) *rctpeclu,* — Om. Pr.

Omne illud quod habet materiam quæ est in potentia ad esse, potest transmutari de non esse ad esse, et de esse ad non esse. Sed omne quod habet materiam portem compositi, habet materiam quæ est in potentia ad esse. Ergo omne quod haliet materiam partem compositi, est transmitlabile a non esse ad esic, et econlra, ab esse ad non esse ; et sic est generabile et corruptibile. — Major palet, primo quantum ad primum membrum, scilicet : omne quod habet materiam quæ est in potentia ad esse, potest transmutari a non esse ad esse. Hoc enim statirn patet ex diffinitione motus cl transmutationis, scilicet quod sunt actus entis in potentia; et ex diffinitione potenti® passivae, quam ponit Aristoteles, 5. *iictaphysiae* (t. c. 7), scilicet quod est principium transmutandi ab altero, quantum ad illud quod est in potentia. Et per rationem : quia ens in pura potentia ad esse, do se non habet actu esse; et ideo, quantum est de se, potest carere quolibet esse actuali, loquendo divisim. — Pari autem ratione, pitel quod potest transmutari ah esso ad non esse : quia mOtiK vel mutatio sunt a contrariis in contraria, et ab esse ad non esse, et econlra. —Quod confirmatur per dictum Aristotelis, 9. *Melaphysicæ* (t- c. 17), qui dicit quod eadem est potentia contradictoriorum. Et sic patet major, scilicet quod omne quod habet materiam quæ est puni potentia ad esse, potest transmutari ab esse ad non esse, et econlra. — Minor probatur, scilicet quod omne quod halæt materiam quæ est altera pars compositi, halxd materiam que» est pura potentia ad esse. Quia nihil unum constituitur a duobus entibus in actu, vel entibus in potentia ; s^d oportel alterum esse solam potentiam, alterum vero actum. Propter quod, materia qu.e est altera pare compositi, simpliciter nominat puram potentiam ad esse. Et sic palet minor. Sequitur ergo conclusio principalis, quod omne quod habet materiam qua» est altera pars compositi, sit transrnutabile de non esse ad esse, et econlra; cl ita est generabile et corruptibile. Quod de cu»lo dici non potest·

Sed forte diceret aliquis, quod coelum est transmutabile a non esse in esse, et o converso, sed solum divina virtute, non nutem actione natura»; et ita non est generabile el corruptibile per naturam. — Sed hex· non valet. Quia, cum potentia passiva dicatur relative ad activam potentiam, ut palet ex ejus diffinitione, manifestum est quod naturali potentiae materi® oportet correspondere potentiam activam naturalem, et non solum potentiam divinam. Potentia enim passlvm materi®, quæ est solum in relatione ad potentiam divinam, non est naturalis, sed obedientialis (a). El ideo, cum in omni materia quæ *st pars compositi, sit potentia passiva naturalis ad tran mutationem, ut probatum est, palet quod omne quod habet materiam partem sui, est transmutabile de non esse ad esse, et econlra, non solum virtute divina, sed per agens naturale. Quod non potest dici de cœlo. Non ergo habet materiam partem sui.

Sed ad hoc forte dicetur, ut dicunt quidam, quod potentia proprie et per se non est ad non esse, sed ad esse : quia potentia per se est ad actum, non esse vero non dicit actum, sed privationem actus; et ideo potentia nullo modo esi ad non esse, nisi per accidens, quatenus esi ad plura esse sibi invicem incompossibilia; propter quod materia non est in (δ) potentia contradictionis ad esse et non esse, nisi quia primo est potentia ad formas contrarias vel incompassibiles. Si igitur ponatur aliqua materia, qua» sil ad unum esse tantum, sicul materia cœli non est in potentia ad aliam formam, patet quod habens talem formam, non est transmutabile de esse ad non esse; quia oporteret quod ista materia, cum non sit suscepti va alterius forma», omnino exsisteret sine forma. Per eamdein rationem, talis materia non esset transmulabilis ad esse, nisi poneretur quod prius, online temporis, talis materia esset sine forma, el deinde transmutaretur ad hanc formam ; quod est impossibile. — Sed istud non valet. Quia, licet potentia per se sil ad esse, seu ad actum, tamen potentia puni non determinat sibi aliquem actum, sed, quantum est de se, indifferens est ad omnem actum qui est actus simpliciter. Quamvis enim illud quod est essentialiter quidam actus, possit determinare sibi quosdam alios actus ad quos est in potentia (sicul forma ignis determinat sibi calorem), tamen illud quod est pura potentia simpliciter, nullum actum sibi potest determinare; quia omnis determinatio est per actum. Propter quod materia, quæ est altera pars compositi substantialis, cum sit pura potentia simpliciter, non potest sibi determinare aliquam formam, sed est capax omnis form® substantialis; el, cum non possit omnes simul habere, transmulabilis est de esse ad. non esse, et econlra, de non esse ad esse; quod non potest dici nisi de materia generabilium el corruptibilium. Propter quod in solis generabilibus el corruptibilibus videtur esse materia, quæ est altera pars compositi substantialis, etc.

Tertio arguit sic. Quia ratio pro conclusione adducta non valet. Ratio enim illa ad hanc formam reducitur : Colum, vel est materia lanium, vel forma tantum, vel compositum. Non potest diei quod sit materia tantum, quia non esset ens actu ; nec forma tantum, quia forma per se subsistens, est actu intellecta. Ergo relinquitur quod sit compositum ex materia et forma. — Sed hæc ratio non valet. Quia divisio substanti® per materiam et formain et compositum, si matena et forma proprie

---

(1 *oMientialif.* — *oMibilit* Pr.

I (i) in. — Otn. Pr.

occipiantur, prout sunt partes compotiti, non se extendit ad omnes substantias. Angelus enim nec est materia nec forma, ut sunt partes compositi, nec compositum ex eis. Et similiter dicam de coelo. Divisio enim illa solum (a) se extendit ad generabilia et corruptibilia : in quibus materia est subjectum transmutationis; forma vero est terminus; compositum vero, id quod dicitur generari, inquantum subjectum iit sub termino, scilicet materia sub forma. Si vero accipiatur forma large, pro omni eo quod habet similitudinem aliquam cum forma, sic angelus, cum sit spiritualis creatura, habens aliquam similitudinem cum anima, quæ etiam spiritus est, potest dici large forma. Et eodem modo, cadum, cum sit corpus subjectum quantitati et diaphaneitati et motui, potest dici materia; nam subjectum, ad (6) genus causæ materialis reducitur. Et talem materiam, scilicet subjectum actu, dicit Philosophus, 8. *Metaphysics* (t. c. 12), esse in coelo, ut apparet ibidem intuenti. Dicit enim coelum esse materiam motus localis; consequenter æquiparans materiam coeli materiae accidentium, quæ non habent materiam ex qua, sed in qua (γ), scilicet subjectum; concludens iinaliter (t. c. 14) quod *quacumque sine transmutari,* supple *per se,* quia loquitur de accidentibus, sunt *aut non sunt, non est horum materia,* supple *ex qua,* quia prius dicit quod habent materiam in qua, scilicet subjectum, quia per se exsistere non possunt, et ideo transmutantur per accidens, transmutato subjecto in quo sunt. Si qua ergo sunt, quæ sunt intransmutabilia per se el per accidens, ut corpora cœlestia, ipsa non habent materiam ex qua, nec in qua; sed ipsa sunt materia in qua est motus. — Hæc ille.

II. Argumenta Aureoli. — Contra eamdem conclusionem arguit Aureolus (2. *Sentent.,* dist. 1 i, q. 1, art. 1) multipliciter.

Primo sic. Quia Philosophus dicit, 8. *Metaphysics)* (t. c. 4), quod transmutationem substantialem consequuntur aliæ transmutationes, aliam vero transmutationem non oportet quod sequatur transmutatio substantialis. Et ideo concludit quod non est necesse quod illud quod habet materiam ad *ubi,* habeat materiam quæ est subjectum generationis, innuens ibi quod corpus coeleste nullo modo halieat materiam de genere substantial. Ubi Commentator, comm. 4 : α Ideo videmus quod corpus cœleste non componitur ex materia quæ est in potentia, et forma quæ est in actu. *

Secundo. Quia idem patet ex 1. *Physicorum* (t. c. 69), et 7. *Metaphysial* (1. c. 8). Dico autem materiam, per quam res potest esse et non esse. Sed cœlum non habet potentiam [>er quam posit esse et non esse, cum sil incorruptibile, ut patet in fine K *Cœli.* Igitur, etc.

Tertio. Patet idem per illud 9. *Metaphysicx* (1. c. 17), ubi dicit quod eadem est potentia contrariorum, sive contradictoriorum. Et per hoc subdit, ibidem, quod impossibile est quod in æternis sil potentia, nisi ad *ubi.* Ubi dicit Commentator, comm. 17, quod in talibus corporibus non est (a) potentia ad corruptionem; ergo nec ad fatigationem.

Quarto. Idem apparet ex dictis Commentatoris, I. *Cœli,* comm. 5, ubi infert quod, < si corpus coeleste sit compositum ex materia et forma, continget quoti sit generabile et corruptibile. > Et infra : α Iste locus est fortior omnium locorum facientium errare, quod corpus cœleste est compositum ex materia et forma. »

Quinto. Quia Commentator, 1. *Cœli,* comm. 20, dicit quod « hoc bene apparet, quoti corpus cœli non est comjmsitum ex matena et forma, sed est simplex. Formæ enim quæ sunt in materia, conlrariæ sunt; et si esset forma in materia sine contrario, tunc natura otiose egisset, cum in ista materia (ζ) non sit aliqua potentia (γ) omnino. Si enim substantia materi® est in potentia, et fuerit aliqua materia in aliquo cujus potentia nunquam exit in actum, potentia illa omnino est otiosa cl superflua. Si eniin non erit generatio el corruptio, non stabit operatio istius virtutis, scilicet polentiæ; operabo enim istius potentiæ, quæ est ex ea, sicut abscisio ex acumine gladii, est generatio el corruptio. Si igitur ista potentia esset sine generatione et corruptione, contingeret quod aliquid esset ens sine actione propria, propter quam fuit ens; quod est omnino impossibile ».

Sexto arguitur. Quia. 2. *Cœli et Mundi,* comm. 3, dicit quod, si cœlum esset compositum ex materia et forma, esset generabile el corruptibile. El infra, dicit quod propter hoc, coqius cœleste caret potentia omnino. El infra, comm. 49, dicit quod, < si corjiora coelestia essent eadem genere, et plura specie. essent composita ex materia el forma diversa; el, si esset ila, essent generabilia et corruptibilia, etc. »

Septimo. Quia, 1. *Cœli,* comm. 95, dicit quod corpus neutrum caret subjecto el contrarietate. El infra (8), dicit quod corpus cœleste non est materia aliqua habens formam; quoniam, si ita esset, tunc esset grave, vel leve.

Octavo. Quin, in *de Substantia orbis* (cap. 2), dicit idem sic : < Corpus cœleste est simplex, non compositum ex materia et forma. Nulla enim est

( ) solum. — *totum* Pr.
( ) *ad.* — *aliquid* Pr.
(γ) *ex qua icd* tn *qua.* — in *qua ted ex qua* Pr.

(> in.— A<J. Pr.
(6) *materia.* — *natura* Pr.
(γ) *potentia.* —*oppositio* Pr.
(δ) *infra.* — *ita* Pr.

potentia in eo omnino. Omne enim in quo est potentia, quæ est in substantia illa, est ad duo contraria. › Et breviter, istum libellum videtur edidisse pro intentione ista. Unde, 2 *Cœli et Mundi,* comm.3, dicit quod ‹ corpus cœleste caret potentia omnino. Et hoc amplius declarabitur in *de Substantia orbit* — Hæc ille.

Nono arguit (Ibid., art. 2) sic. Multitudo non est ponenda, nisi ratio evi lens et necessaria illud probet aliter per pauciora salvari non posse; Deus enim et natura nihil faciunt frustra. Sed materiam ponere in cœlo, nulla videtur necessitas. Da enim quod sit : aut hoc erit eorum corporeitas; aut quantitas, qua? forte propria est materiæ; eut qualitas sensibilis; aut quia formas absolutas necesse est esse intellectuales; aut quia illa corpora essent nobiliora quam animæ quæ corporibus uniuntur; aut hoc est motus ad ubi ; aut alterationis varietas, quia luna nunc est clara, nunc obscura; aut hoc est auctoritas Scriptura, et dicta Sanctorum. Sed nullum istorum necessario concludit materiam esse in cado. Igitur, etc. Probatur minor. — Materiam enim esso in cœlo, non concludit corporeitas ; forma enim dat esse corporeum, non materia. — Nec illam concludit quantitas. Licet enim quantitas interminata insit ratione materiæ, tamen quantitas terminata inest ratione formæ ; in cœlo autem est tantummodo quantitas terminata. — Nec *tertio* qualitas sensibilis concludit ibi esse materiam. Sola enim illa qualitas quæ magis facta aliquid abjicit a substantia, proprie arguit materiam. Hujusmodi autem qualitates non sunt in cœlo : non enim potest augeri, nec minui, ut patet, I. Cœli (t. c. 21), nec in sua natura variari ; igitur ibi non sunt accidentia, secundum quæ fit transmutatio in substantia, seu in aliis proprietatibus propriis. Omnia ergo accidentia quæ in cœlo sunt, sunt accidentia quæ consequuntur ratione formæ, non quæ insunt ratione materiæ, ut dicit Commentator, in *de Substantia orbis,* Quædam enim sunt accidentia passiva, in quibus est alteratio ; et talia non sunt in cœlo; quia alteratio, secundum quod transmutat subjectum, videtur esse propria corponbus quæ miscentur cum potentia et sunt corpora generabilia et corruptibilia. Aliud vero genus accidentium est, quod non mutat sul»stantiain deferentis (x). Et primum horum est motus localis, et raritas, et densitas, et diaphanitas. Et hæc sunt in *orporibu coelestibus et inferioribus, licet secundum prius et posterius. — Nec *quarto* probatur in cœlo (ζ) esse materia ratione intellectualitatis, quæ consequitur formas abstractas. Tum quia non est verum quod omnis forma abstracta a principio materiali, sit natura intellectualis': habitus enim morales, in nobis, sunt abstracti hoc modo a materia ; et tamen non sunt intellectualis natura?. Praterea, separatio illa a materia, quam consequitur intellectualitas, non esta materia altera parte compositi, sed est n quantitate. Omnis enim forma incorporea habet operationem propriam, nobiliorem operatione quacumque formæ corporeae. Illa autem non potest esse operatio sensitiva, quia illa arguit quantitatem. Nunc autem cœlum non est substantia incorporea. — Nec *quinto* excessus nobilitatis arguit in cœlo materiam. Non enim est inconveniens quod illud quod est simpliciter nobilius altero, sit ignobilius in aliqua conditione. Sic enim cœlum est nobilius verme, in immutabilitate; tamen est ignobilius eo, nec est nobilius anima. Non enim est in ultima sui dispositione et perfectione, nisi in online ad alterum. — Nec *sexto* motus ad *ubi* arguit materiam esse in cœlo : quia motus ille non inest ratione materiæ absolute, sed ratione corporeitatis. Natura igitur corporea, alisque hoc quod habeat materiam, potest esse in loco; igitur moveri ad locum. Et talis natura habebit potentiam ad *ubi,* quæ est corporeitatis ; sed nullo modo potentiam ad formam substantialem. Hæc est intentio Philosophi, 8 *Metaphysics* (t. c. 4). — Net *septimo* concludit in cœlo esse (a) materiam, alteratio quæ apparet in luminositate, sicut in luna. Hæcenim variatio non transmutat naturam cœliintrinscce,necinaliquoaccidenteei proprio naturaliter. Non enim luminositas adveniens luna? abjicit aliquid a substantia ejus, nisi privationem. Et hæc est ratio Commentatoris, 8. *Metaphysics,* comm. 4. — Nec ultimo probant ibi esse materiam,auctoritas Seri pturæ vel Sanctorum. — Non quidem auctoritas Scriptura. Nam in Genesi, ubi agitur de rerum productione, non dicitur quod firmamentum sit factum de aliquo, puta de medio aquarum ; sed dicit in *medio aquarum,* Nec dicit quod luminaria sint facta de aliquo, puta de firmamento; sed dicit quod sunt facta *cum* firmamento ; sicut per oppositum dicitur : *Producat terra herbam virentem,* etc., et *Formavit Deus hominem de limo terras;* ibi enim innuitur quod virentia, reptilia et jumenta et homo facta sunt de terra, ut de materia. Sed, ex circumstantia Scriptura, patet quod cœlum quidem fuit creatum secunda die, et non factum de aliquo; facile enim erat Scriptura innuere, *Fiat firmamentum de medio aquarum,* si factum posuit de materia. — Ulterius, nec dicta Sanctorum concludunt in cœlo esse materiam. Unde, cum Ambrosius et Augustinus et alii doctores, puta Damascenus et Magister, ponunt in cœlo materiam; si tales auctoritates sint repugnantes propositionibus per se notis, movere non debent, pro eo quod in hac materia magis loquuntur ut aliorum opiniones recitantes, quam ut doctores(G), suam sententiam statuentes. Quod bene

---

›b. *diferrntu. — d&errntu* Pr.
‹ tn *cocio. — intellectus* Pr

( ) in cado ewe. — Pr.
( ) *doclortt. — doctorum* Pr.

apparet : quia quilibet eorum sequitur in hac materia philosophiam ejus cujus sectator erat in philosophicis; unde sepe in talibus contradicunt. Illam enim materiam de qua dicunt cœlos esse factos, aliqui dicunt esse ignem, secundum opinionem Platonis, qui posuit cœlum et sidera esse natura igneæ. Alii dicunt materiam istam fuisse quasi chaos confusum, et in una quidem parte rariorem, in alia vero densiorem. Alii ponunt materiam illam fuisse aquam; dicunt enim cœlum sidereum factum esse de aquis. Quia igitur Sancti sic ad invicem discordant, et diversorum philosophorum sententias conjecturant, satis innuitur nobis quod dicere hoc vel illud, non tangit fidem, nec veritatem sacra Scriptura. Unde alibi Augustinus ponit angelos habere corpora; quod utique dicit, sectando in hoc sententiam Platonis, qui finxit eos habere corpora.

III. Argumenta Godofridi. — Contra eamdem conclusionem arguit Godofridus, 1. *Quodlibeto,* q. 2.

Primo sic. Illud quod est pura potentia ad esse simpliciter, nihil actualitatis includens, est indifferens ad esse et non esse, quantum est de se. Sed materia prima est hujusmodi, si proprie sumatur. Igitur est indifferens ad esse et non esse ; et per consequens, illud quod habet materiam, habet in se principium per quod est in potentia ad «sse et non esse; et sic est generabile et corruptibile. Et ideo ponere quod corpus habens materiam partem sui, sil incorruptibile per naturam, est contradictio. Cœlum autem ponitur ilio modo incorruptibile. Igitur. — Sed dices quod hoc est intelligendum de materia inferiorum, quæ est alia a materia cœli : non propter rem additam, quia illa materia nihil addit super istam ; sed propter habitudinem ad formam perfectiorem quam sint formæ inferiorum. — Contra. Quia quod est in pura potentia, impossibile est quod includat habitudinem ad formam determinatam; immo, est indifferens ad omnes formas. Sed materia proprie dicta, est hujusmodi. Ergo impossibile est materiam includere habitudinem ad formam determinatam.

Secundo arguit sic. Quia illa materia esset frustra : quia operatio talis materiæ est generatio et corruptio, et transmutatio de forma in formam; ergo materia non potest esse nisi in eo quod est generabile et corruptibile per naturam.

Tertio sic. Ista tria sunt inseparabilia : materia, contrarium, privatio. Unde ubicumque est unum, sunt alia duo. Cum enim materia sit in pura potentia ad omnes formas, ad hoc quod determinetur ad esse, indiget forma; et quia forma non potest stare cum aliis, dicitur contraria aliis; et sic materia et contrarium sunt simul ; et per consequens, privationes omnium formarum sunt simul cum materia. Illa autem quæ communicant in materia, sunt ad invicem transmulabilia, secundum Philosophum, 1. *de Generatione* (t. c. 22). Ergo sequitur quod cœlum erit transmutabilead formam inferiorum, et econlra. — Dicetur forte quod illud verum est de his quæ communicant in materia inquantum est subjectum transmutationis, non autem de illis quæ communicant in materia quantum ad essentiam materiæ. — Sed hoc non valet. Quia, si verbum Philosophi sit intelligendum illo modo quod communicatio in materia, prout materia est subjectum transmutationis, est causa transmutationis ad invicem, tunc, quando Philosophus dicit quod communicantia in materia sunt ad invicem transmutabilia, erit |>etilio principii : quia idem esset ac si diceret quod qtiœcumque communicant in materia, prout sunt Iransinutabiiia (a), sunt ad invicem transmulabilia; quod nihil est dicere. Et ideo, cum in cœlo non sit privatio, nec conlrarietas, manifestum est quod nec materia. — Hæc ille, etc.

§ 2. — CONTHA SECUNDAM CONCLUSIONEM

I. Argumenta Durandi. — Contra secundam conclusionem arguit Durandus (diet. 12, q. 1).

Primo. Quia, secundum probationem illius, sequitur quod, sicut corruptibilium et incorruptibilium non est eadem materia, ita nec ipsorum incorruptibilium ad invicem ; sed erunt tot materiæ primæ, quot corpora cœlestia. Quod palet sic. Materia unius corporis coelestis, aut est in potentia ad formas aliorum corporum cœlestium, aut non. Si sit in potentia ad formas aliorum corporum cœlestium, cum eas actu non habeat, est sub privatione earum. Materia autem sub privatione, est principium corruptionis, ut tu dicis. Ergo corpus cœleste esset corruptibile; quod, cum sit impossibile,relinquitur quod materia unius corporis cœleslis non est in potentia ad formas aliorum. Sed materia est in potentia ad formas omnium illorum quorum est materia communis. Ergo corporum cœlestium ad invicem non est aliqua materia communis; sed erit materia unicuique sibi propria, ratione differens a materia alterius. Et ita, prater materiam corporum corruptibilium, erunt tot materiæ primæ, quot sunt corpora incorruptibilia; quod videtur valde inconveniens, quia tunc corpora cœlestia differrent genere.

Secundo sic. Quia impossibile est ea quæ sunt diversarum rationum, esse in æquali gradu propinquitatis ad Deum ; sicut impossibile est diversas species numerorum, esse in æquali distantia ad unum. Si igitur materia corporum cœlestium sit alterius rationis a materia inferiorum, impossibile est quod sil in axpiali gradu ; sed necessario sunt in diversitate graduum. Cum igitur materia generabilium et

(e) *illtut.* — Ad. Pr.

corruptibilium sit pura potentia ad esse, et ad omnia quæ ad esse consequuntur, impossibile est quod materia generabilium et corruptibilium sil pura potentia ad es», et ad reliqua quæ ad esse consequuntur; quia in pura potentia non sunt gradus, sicut nec in puro actu. Et sic materia prima non erit pura potentia (»); sed erit necessario actus, vel baben> actum. Sed utrumque horum est impossibile : quia, quocumque eorum dato, sequitur quod ex ipsa et forma non fleret unum per se; et ita crrlum non esset per se unum ; quod est inconveniens.

Fnrto dicetur ad primam istarum rationum, quod corpora cœlestia communicant in materia, et tamen non sunt ad invicem transmutabilia ; nec proprie materia unius dicitur privata forma alterius. Quia transmutatio fit inter contraria, et non inter similia; communitas enim materiæ ad diversas formas, ex qua provenit quod possit ad eas transmutari, est ad diversas formas, secundum gradus specificos. Cum igitur corpora cœlestia non differant specie, nec forma eonim, sed solo numero, non sunt ad invicem transmutabilia, non obstante communitate materiæ. Nec materia unius est proprie in potentia ad formam alterius; cum forma omnium sit unius rationis, et per consequens non dicitur proprie privata.

Ad secundam similiter, forte dicetur quod materia rœli et corporum inferiorum sunt in diversitate graduum, per habitudinem quam habet ad actus diversorum graduum, et non per hoc quod altera sit pura potentia, altera vero actus vel habens actum; immo, utraque est pura potentia, in qua est dare gradus, non secundum se et absolute, sed per habitudinem ad diversos actus.

Sed, quidquid sit de responsione ad primam instantiam, quæ videtur salis probabilis, responsio tamen ad secundam rationem non valet, propter duo. — *Primo :* quia, si habitudo ad actus divertorum graduum sufficeret ad ponendum gradus in materia, vel in pura potentia, sic, in materia aquæ, cum sit in potentia ad formas aeris vel ignis, esset diversitas graduum, sicut est diversitas eorum; quod non est verum. — *Secundo :* quia in his quæ sunt diversarum rationum, nec sunt degenero relationis, oportet ponere diversitatem graduum intrinsece et absolute, et non solum exlrinsece et relative; quia gradus qui attenduntur in aliquo relative et extrin-ece, sunt gradus secundum dici, et non secundum isse. Sed materia non est de genero relationis. Ergo diversitas graduum in ea, débet attendi intrinsece in ea, ct non solum extrinsece, per solam habitudinem ad actu diversorum graduum.

Forte dicetur aliter : quia in pura potentia siva, sicut est materia, est dare gradus, et in puro (a) actu similiter, accipiendo purum artum proportionabiliter ad puram potentiam, de qua loquimur. Sicut enim materia est pura potentia, ita forma est purus actus : materia enim sic est puni potentia, quod nec est actus, nec habet actum partem sui, est tamen unibilis actui; et similiter, forma sic est actus, quod non est potentia, nec habet potentiam partem sui, et tamen unibilis potentia·. Cum igitur in forma quæ sic est purus actus, sil dare gradus diversarum rationum, nec tamen propter hoc oportet quod sit potentia, vel habeat potentiam partem sui ; sic in pura potentia possibile est dare gradus diversarum rationum, nec tamen propter hoc oportet quod aliqua potentia sit actus, vel habeat actum pariem sui. — Sed ista responsio non valet. Quia impossibile est esse gradum in infimo (6) simpliciter, sicut impossibile est esse gradum in supremo simpliciter. Sed in tota universitate entium, materia prima, quæ est ens in pura potentia simpliciter, est infima simpliciter, sicut Deus est supremum simpliciter; inter hæc enim extrema, tota universitas entium includitur. Ergo, sicut in Deo et in divina natura non est possibile dare gradus, sic nec in materia, quæ est pura potentia; in intermediis autem, ut in actibus creatis, est dare diversitatem graduum. — Hæc ille.

II. Argumenta Aureoli. — Contra eamdem arguit Aureolus (dist. 14, q. 1, art. 2).

Primo sic. Quia, si materia inferiorum et superiorum sint alterius rationis, cum utraque sit in pura potentia, non habebunt per quid distinguantur. Omnis enim distinctio est per aliquam actuationem. Et ideo Commentator, 12. *Metaphysicæ* (comm. 14), dicit quod materia prima est unum numero per ablationem omnium formarum ; quia non habet unde distinguatur. Et, 2. *Metaphysicæ,* dicitur quod in fundamento materiæ, nihil est distinctum. — Nec valet quod quidam dicunt, quod hæ duæ materiæ distinguuntur per diversos respectus ad diversos actus et formas. Materia enim non est ad (γ) aliquid, nec respectus, secundum Commentatorem, 1. *Physicorum.* Necesse est ergo quod, si aliqua distinguantur respective,quod distinguantur intrinsece per propriam naturam. Sed neutra materia haberet, hoc posito, propriam naturam; repugnat enim materiæ habere propriam naturam determinatam.

Secundo. Quia materia est in potentia contradictionis,!). *Metaphysicæ (l.* c. 17). Unde omne quod est in potentia ad aliquem actum, non determinat sibi illum actum, nec oppositum ejus; alias non

(«) *et* fie matena *prima non erit pura pofentia.* — Om Pr.

(a) puro. — *petentia* Pr.
(S) in/îmo. — *infinito* Pr.
(γ) *ad.* — Om. Pr.

esset in potentia. Et si hoc concedatur, tunc cœlum non erit naturaliter incorruptibile; quin materia ejus saltem erit in potentia ad privationem formæ cœli. Et si dicatur quod non est agens potens reducere illam potentiam in actum, sequuntur duo inconvenientia. Primum est quod saltem cadum non erit, quantum est ex se, incorruptibile; immo, ex intrinseco, et ex suis principiis, erit corruptibile; licet ex extrinseco, et defectu agentis, non sil corruptibile. Secundum est quod Deus et natum fecissent illam |>otentiain frustra, si non sit agens potens eam reducere ad actum.

Tertio arguit. Quia vel illa materia quæ est sub forma solis, erit non solum alterius rationis a materia generabilium et corruptibilium, immo et a materia lunæ et aliarum stellarum ; et sic tot erunt materiæ,quot sunt cœli, et quot sunt stellæ. Vel, si dicatur quod materia omnium coelestium corporum sil unius rationis, sequitur quod poterunt ad invicem transmutari; et sic quaelibet stella erit ens corruptibile, cum materia cujuslibel sit privata forma aliarum stellarum.

Quarto arguit. Quia saltem unius cœli est una materia, et unius rationis ; et jær consequens, materia unius partis est in potentia ad formam alterius partis; et per consequens, quælibet pars orbis erit corruptibilis, pro eo quod sua materia erit subjecta privationi ; et per consequens, totus orbis.

Quinto. Quia ubicumque Aristoteles diffinit materiam, dicit quod materia est pura potentia. Undo, 2. *Metaphysics,* dicit : in fundamento materiæ, nihil est distinctum. Et, 7. *Metaphysicæ* (t. c. 8), dicit quod *materia non est quid, nec quale, nec quantum,* etc. Et infra, in eodem libra (t. c. 53) : Dico autem materiam, per quam res potest esse et non esse. Et infra (8. *Metaph.,* t. c. 3) : Dico autem materiam, quæ, cum non sit res cujus est materia, nisi in potentia, etc. Igitur : vel Aristoteles ignoravit illam materiam cœli ; vel, si non (x), oportet quod ei competat diffinitio quam dedit ubique de materia. — Hæc Aureolus.

III. Argumenta Ægidii. — Contra eamdem conclusionem arguit Ægidius multipliciter.

Primo sic. Materia, secundum se, est potentia pura. Sed actus est qui distinguit. Tolle igitur actum, et tolles distinctionem. Et quia materia cœli est pura potentia, et similiter materia istorum inferiorum, si absolvantur ab omni forma, hæc et illa non habebunt per quid distinguantur; quia in potentia pura, nulla potest esse distinctio.

Secundo. Quia, si sint duæ materiæ prims alterius rationis, tunc una illarum plus distabit ab actu primo, qui est Deus, quam alia. Sed hoc est impossibile; quia una potentia pura non potest amplius distare ab actu positivo quam alia.

Tertio. Quia materia prima, est medium inter ens et nihil ; et sic sua substantialitas est punctualis, quod in ea gradus reperiri non possunt : quia, si sic, aut hoc esset quia una materia plus haberet de entitate quam alia, vel ex eo quod una plus deficeret quam alia. Si ergo materia cœli differt a materia inferiorum, tunc hoc erit primo modo, vel secundo modo. Non primo modo : quia tunc materia cœli non esset materia ; quia non esl medium inter ens et nihil, sed erit media interens et materiam. Nec secundo modo : quia tunc non erit materia inter ens et nihil.

Quarto arguit. Quia illa sunt ejusdem rationis, quæ conveniunt in eadem differentia substantiali. Sed omnes materiæ conveniunt in eadem differentia substantiali ; quia, sicut differentia substantialis constitutiva hominis est rationale, ita differentia substantialis materiæ est pura potentia, secundum Commentatorem.

Quinto. Quia nunquam aliquis sanctorum aut doctorum aut philosophorum posuit duas materias primas, per essentiam differentes, et alterius rationis.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS 111.

DANTUR SOLUTIONES

§ 1. — Ad argumenta contra primam CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Durandi. — Quantum ad tertium articulum, respondendum est ad prodictas objectiones. Et ideo

Ad primum Durandi contra primam conclusionem, dicitur quod imaginatio quam tangit, est impossibilis, scilicet quod corpora incorruptibilia in hoc sint simpliciora corporibus corruptibilibus, quia incorruptibilia corpora sint composita ex partibus ejusdem rationis, et non ex partibus diversarum rationum. Impossibile enim est aliquod corpus habere partes ejusdem rationis, nisi prohabeat partes diversarum rationum; quia nulla substantia immaterialis potest esse quanta. Ubicumque enim sunt ftartes ejusdem rationis, ibi est quantitas; ubicumque autem est quantitas physica, ibi est materia; ubicumque est materia, ibi est forma substantialis. Et sic imaginatio illa est vana. Cum autem dico quod quantitas non potest esse sine materia, intelligo de modo essendi rerum non rniraculoso, sed naturali ; proprium namque subjectum quantitatis, vel est materia, vel saltem aliquid habens materiam partem sui. Unde Philosophus, 7. *Metaphysicæ,* cap. 2

(a) si non. — si sic Pr.

(t. c. 8), secundum translationem novam, quod incipit, *Dicitur autem substantia,* etc., sic dicit : *Dico autem materiam, quæ secundum sct nulla· tenus, neque quid, neque quantitas, neque aliud aliquid dicitur, quibus ens est determinatum. Est enim quoddam, de quo praedicatur horum quod cui esso est alterum, et cathegoricarum unicuique. Aha namque de substantia praedicantur, hæc vero de materia*, etc Quod exponens Commentator, 7. *Metaphysics,* comm. 8, sic dicit : a Intelligo per materiam illud quod exsistit per se, quod non est quale, nec quantum, nec aliud entium praedicamentorum ; quoniam est in potentia omnia ista, scilicet decem prædicamenta, ut declaratum est in *Physicis,* ipsam scilicet esse subjectum omnibus decem pradicamenlis, et quod suum esse est aliud ab esse cujuslibet istorum. Prædicamenta enim accidentium dicunlur de prædicamento substanti», et praedicamentum sulslantiæ dicitur de hoc quod est matena. › — Hæc ille. — Item, in eodem commento, sic dicit : ‹ Materia est causa individui substantial sensibilis; quia, si abstraxerimus in intellectu ea quæ sunt prater materiam, ex robus in individuo demonstrato nil remanebit, nisi materia», scilicet quoniam materia non aufertur per ablationem eorum, et illa auferuntur per ablationem materi». › Item, ibidem, dicit : « Cum longitudo et latitudo et profundum fuerint abstracta a corporibus quæ accipiuntur in diffinitionibus eorum, non remanebit ex corpore nisi illud quod distinguitur a longitudine, latitudine et profundo; et hoc est materia. › Item, ibidem : ‹ Materia est substantia, propter hoc quod, ablatis aliis, non aufertur, et, ipsa ablata, auferuntur ali·· » Item, ibidem : ‹ Corpus est substantia, et nihil aliud est quam tres dimensiones in materia; et quia dimensiones non sunt substantia», remanet quod corpus sit substantia per materiam; et illud per quod fit substantia, est substantia, etc. › Et multa similia ibidem ponit. Ex quibus clare apparet quod mens Aristotelis fuit, quod omne individuum sensibile et quantum, habet materiam de qua ibi loquitur Philosophus.

Ad secundum dicitur quod potentia ad esse potest sumi dupliciter. Primo modo, pro (a) potentia ad esse quod jam habet, eo modo quo dicimus quod omnis materia habens formarn, comparatur ad eam ut potentia ad actum, et similiter omne subjectum ad accidens quod habet. Secundo modo, potentia ad esse pot»fst sumi pro potentia receptiva alicujus esse substantialis quod nondum haliet, sed potest habere; Meut materia aquæ est in potentia ad esse substantiale aeris, vel ignis, quod nondum habet : ita quod ista distinctio æqunaleat huic qua dicitur quod est polentia ad esse conjunctum, et est potentia ad esse remotum ; vel illi qua dicitur quod potentia ad esse, quædam est conjuncta privationi, et quaedam non. Hac distinctione supposita, dicitur quod rnajor argumenti, scilicet quod omne quod habet materiam quæ est potentia ad esse, potest transmutari de esse ad non esse, et econtra, — vera est, si intelligatur de potentia ad esse secundo modo dicta (œ); si autem intelligatur de potentia ad esse primo modo, est falsa. Minor autem non probatur ad sensum in quo conceditur major, sed ad illum in quo negatur. Ideo argumentum non procedit; quia altera præmissarnm semper est falsa, in quocumque sensu sumatur major. — Et tunc, ad primam probationem majoris, in sensu quo negatur, dicitur quod auctoritates ibi adduci» intelligi debent de potentia ad esse secundo modo dicta ; talis enim potentia est principium motus transmutationis (S)substantialis passivæ; non autem de potentia ad esse primo modo dicta. — Item, ad probationem dictæ majoris negatæ, quæ fit per rationem, dicitur quod consequentia ista non valet : A, de se non habet B; igitur, quantum est de se, potest carere B. Et hanc habet negare arguens. Tum quia ipse negat quod materia possit carere omni forma substantiali, et tamen concedit quod materia, quantum est de se, nullam formam habet. Tum quia, secundum eum, nulla creatura habet a se, nec de se, esse; tamen non concederet quod omnis creatura, quantum est de se, possit carere esse quolibet actuali, sic quod habeat potentiam passivam naturalem ad esse et non esse, et naturaliter et per agens naturale reducibilem ad actum, sicut intendit concludere. Tum quia ipse concederet quod substantia corporis coelestis est in pura potentia ad esse quantum, et lucidum, et diaphanum, et densum aut rarum ; et tamen negaret quod habeat potentiam passivam naturalem ad carentiam talium accidentium. Et ideo consequentia ista non 'valet, Materia cœli est in pura potentia ad esse, igitur nec de se habet esse, igitur potest carere esse; potissime, loquendo in antecedente illius consequentiae de pura potentia non conjuncta privationi, qualis est in coelo, ad esse. — Item, ad secundam probationem principalem majoris, quoad secundam ejus partem, scilicet quod omne halxms potentiam puram ad esse, possit transmutari de esse ad non esse, etc.; quia mutatio est a contrariis, etc.; — dicitur quod esse cœli, vel forma cœlestis, non habet contrarium; nec matena cœli est in potentia indifferenti ad duo contraria. — Et ad confirmationem factam ex dictis Aristotelis, eadem est potentia (γ) contradictoriorum, etc. ; — dicitur quod illa major habet restringi ; quia, si universaliter intelligatur, falsa est, et contra ipsum Aristotelem et Commentatorem, et arguentem. Nam quilibet eorum habet concedere quod cor-

(i) *pro* — çuod **Pr**

ia) *modo dicta.* — Om. Pr.
(β) Crarumurationif, — luper/ranimulaltonii Pr.
(γ) ex. — Ad. Pr.

puscœleste, vel substantia cœli, est in potentia ad multa accidentia ; et tamen ad eorum opposita, nullo modo est in potentia passiva naturali ; sicut patet de luce solis, et de quantitate ejus, et figura, et motu , et multis aliis. Item, materia prima, ex natura sua habet quod sit sub aliqua forma ; et tamen repugnat sibi carere omni forma. Item, naturale est sibi habere formam corporeitatis, et quantitatem; et tamen repugnat sibi carere illis. Et multa similia possent adduci, ut puta de quolibet subjecto respectu suæ passionis propriæ. Ideo oportet quod propositio adducta restringatur ad illam potentiam quæ ex natura sua non plus determinatur ad unum contradictoriorum quam ad aliud, sicut superficies ad albedinem et non alhedinem. Sed, si potentia passiva, ex natura sua determinatur ad aliquem actum, non oportet quod possit esse sub privatione illius. Et ideo dicitur quod responsio secundo loco data ad argumentum, bona fuit.

Et tunc, cum arguens improbat illam finaliler, per hoc quod pura potentia non determinat sibi aliquem actum, sed, quantum est de se, indifferens est ad omnem actum qui est actus simpliciter, licet illud quod est essentialiter quidam actus, etc.; — dicitur primo, quod potentia, quantumcumque pura, determinat sibi aliquem actum in genere; nam materia prima determinat sibi certum actum substantialem, et qui est actus simpliciter. Quod patet : nam non est (a) in potentia ad suscipiendum informative actum vel formam quæ est divina essentia, nec actum qui est angelus, nec actum qui est substantia orbis, secundum arguentem, sed male. Ideo arguens et quilibet alius habet concedere quod materia prima, sumpta in sua generalitate, determinat sibi certum actum substantialem in genere. — Dico secundo, quod materia prima potest dupliciter considerari. Primo modo, inquantum est materia prirna, ita quod sumatur ut quædam natura generica (C) abstracta a differentiis et speciebus sub ea contentis, illo modo quo materia potest habere rationem generis aut universalis, improprie scilicet et large; et sic est indifferens ad omnem actum substantialem informativum. Secundo modo^ inquanlum materia prima est in tali vel tali genere entium ; et sic determinat sibi actus substantiales informatives illius generis. Puta : materia prima, in genere corruptibilium, determinat sibi actus separabiles a suis potentiis; sed materia prima, in genere corporum cœlestium, determinat sibi actus illius generis, puta actus inseparabiles a suis potentiis. Et hanc distinctionem ponit Bernardus de Gannato, ut postea dicetur.

Ad tertium principale dicetur quod, quidquid sil de distinctione quam facit de forma, quæ potest sumi proprio et large, tamen illa distinctio non est ad propositum Aristotelis, immo directe contra mentem ejus. Quod patet. Nam Aristoteles, 1. *Cœli cl Mundi,* in illo capitulo quod incipit, *Quod autem non solum unus est, sed et impossibile fieri pluses,* etc., sic dicit (t, c. 92) : *In omnibus enim bis (λ) ex natura et ex arte constantibus et generatis, alterum est ipsa secundum seipsam forma, et(C) mixta cum matena,* etc. Et, datis exempli- in rebus artificialibus, postea ad propositum inquit : *Quoniam igitur est caelum sensibile, singularium utique erit; sensibile enim omne* (γι in *materia exsistit. Si autem singularium, alterum utique erit huic quidem cœlo esse, et cœlo simpliciter. Alterum igitur hoc cœlum, et coelum simpliciter : et hoc quidem ut species et forma; hoc autem ut materix mixtum* (S). — Hæc ille. — Item, post, in sequenti capitulo, quod incipit, *Considerandum autem,* etc. (t. c. 93),dicit(t) : *Alteram quidem igitur esse rationem formx, eam qux sine materia, et eam qua in materia, bene quidem dicitur; et sic hoc ot verum. Sed nihilominus neque una necessitas propter hoc plures esse mundos, neque contingit factos esse plures;* si *quidem iste ex tota est materia, quemadmodum est,* etc. Item, in eodem capitulo (t. c. 95) : *Cœlum autem est quidem singularium, et eorum quæ ex materia. Sed, si non ex parte ipsius constat, sed ex omni, esse quidem ipsi cœlo, et huic cado alterum est; non tamen utique erit aliud, neque utique continget factos esse plures, propter omnem materiam comprehensam esse,* etc. Idem, repetit pluries in capitulo sequenti, quod incipit (t. c. 96), *Dicamus autem primum,* etc. Ex quibus apparet quod, secundum mentem Philosophi, cœlum est compositum ex materia et forma; quia aliter non esset corpus sensibile, nec esset singulare; cum, secundum eum, forma sit communicabilis, quantum ex se est, sed individualio veniat ex materia. Item, quod ideo, secundum eum, non possunt esse plures cœli; quia cœlum constat ex tota materia. Ex quo habetur secunda conclusio, scilicet quod nulla alia materia est capax form® cœli, nisi illa quæ actu habet formam cœli. Vanum est ergo sentire quod Philosophus senserit cœlum esse formam sine materia, vel quod non habeat proprie formam. nec proprie materiam ; quia tunc non esset corpus physicum; cujus oppositum ipse dicit per totum I. *Cœli et Mundi.* — Ad cætera vero quæ arguens dicit, respondere non oportet; quia false glossat Philosophum. Nam, in 8. *Metaphysics,* Aristoteles non excludit materiam *ex qua* a cœlo, nec a rebus ingeneratis et incorruptibilibus, ut

(i) «t. — «jie Pr.
(A) *genenca.* — *genita* Pr.

(a *qur.* — Ad. Pr.
(β) *et.* — *est* Pr.
(γ) ontne. — ew Pr.
(1) mixtum. — *mixtura* Pr.
(ϰ) *dicit.* — Om. Pr.

œtensum est, sei solum materiam conjunctam printioni. Quod plet ebam per verba quro arguens adducit, in quibus Philosophus confitetur coelum haliera materiam quæ est subjectum motus. I nde nrgal in cœlo materiam quæ sil in potentia ad esse, et ponit in eo materiam qua' est in potentia ad *ubi;* non quod illa materia sit proximum subjectum motus, sed remotum.

II Ad argumenta Aureoli. — Ad primum Aureoli contra eamdern conclusionem, dicitur quod tam ipse quam Commentator false exponunt Aristotelem. Nam ex verbis Aristotelis non aliud potest concludi, nisi quod cœlum non habet materiam quæ sil in potentia ad transmitLationem substantialem, puta generationem et cormptionem, sed solum ad loci mutationem. Inferre autem ex hoc, quod nullo modo habeat materiam de genen· substantiae, vanum est, ut patet ex superius allegatis. De Commentatore autem in hac materia non est curandum : tum quia contradixit Philosopho; tum quia contradicit sibiipsi; nam in 7. *Metaphysics,* comm. 8, dicit quod materia prima est subjectum omnium accidentium novem generum, et, ipsa remota, removentur omnia alia; licet dictum ejus quod arguens adducit, possit exponi et concedi ad hunc sensum, quod in cado non esi materia quæ sit in potentia ad esse, lemola a suo actu.

Ad secundum dico quod per materiam res potest iMe et non esse simpliciter, vel secundum quid. Et ideo concedo quod cadum, ex quo habet materiam, est in potentia ad aliquod esse secundum quid, et ad non secundum quid, inquantum perdit unum uM, et acquirit aliud. Non autem oportet quod omne habens materiam sit in potentia ad non esse simpliciter.

Ad tertium dictum est prius, in solutione secundi argumenti Durandi. Nam, si intelligatur quod quidquid habet potentiam ad aliquam affirmationem habet potentiam ad ejus negationem, sequitur quod sol est in potentia ad carentiam lucis et omnium suorum accidentium ; quod Aristoteles negaret. Si autem intelligatur quod omne quod habet potentiam ad carentiam alicujus formæ, est in potentia ad habendum illam, multo falsius.

Ad quartum patet per praedicta ; quia Commentator in boc erravit, ut palet ex dictis. Vide super hoc. /Egidium et Hernardum de Gannato, in impugnatione secundæ quaestionis pruni *Quodlibeti* Godofndi.

Vd quintum dicitur quod argumentum Commentatoris η··η valet. Falsum enim assumit, cum dicit quod omni·» forma informans materiam hal>et contrarium. Item, cum dicit quod materia est frustra, nisi subjiciatur transmutationi substantiali : materia enim non principaliter est ad hunc finem, ut subjiaitur transmutationi substantiali; sed principalius est ad hoc, ut sit subjectum formæ. Et quia secundum habet materia cœli, et non primum, non sequitur quod sit frustra. Sed de hoc postea plus dicetur.

Ad sextum dicitur quod omnes illæ consequentiae quas Commentator facit, penitus nihil valent. Et per idem patet nd septimum et octavum.

Ad nonum, negatur minor; nam materiam esse in cœlo, philosophica tradit auctoritas, et multiplex ratio convincit. Unde quælibet illarum probationum quas argumentum tangit, sufficienter probat materiam esse in coelo; et quasi omnes illas tangit Bernardus, ubi supra. Vide ibidem. —Tunc, ad improbationem *primæ,* dicitur quod nulla forma dat corporeitatem sibiipsi, sed ipsi materiæ, vel composito. Unde fictio est quod aliqua forma subsistens <lat corporeitalem sibiipsi. Et ulterius, fictio est quod aliquod corpus physicum, vel ens naturale, habet formam non in materia, contra (a) illud 2. *Physicorum,* et 6. *Metaphysics,* quod omnia physica sunt sicut simum, quod dicit curvitatem in determinata materia et subjecto. — Similiter, instantia contra *secundam rationem* non solvit; quia quantitatis terminals vel interminata», quidquid sit principium activum, tamen subjectum ejus non potest esse nisi materia, vel habens materiam, ut Commentator, ab ipsa veritate coactus, confitetur in 7. *Metaphysics,* comm. 8, ubi expresse dicit quod, remota materia prima, quæ nec est quid nec quale nec quantum, removentur 1res dimensiones, et omnia novem praedicamenta. — Similiter, nec instantia contra *tertiam rationem* valet; quia nulla qualitas sensibilis potest naturaliter inesse rei carenti materia, ut patet ex superius allegatis in 1. *Cæli,* et ex slalim dictis de 7. *Metaphysics.* Nec valet distinctio de duplici genere qualitatum sensibilium, cum sil voluntaria, et contra mentem Philosophi. Non solum enim transmutatio substantialis aut accidentalis requirit materiam primam, immo ipsa forma substantialis, et quantitas, et qualitas corporalis, et motus localis corporalis; et potissime raritas, et densiUs : quod patet ex earum diffinitionibus : quia rarum est quod habet modicum materiæ sub magnis dimensionibus; et densum, per oppositum, habet multum de materia sub parvis dimensionibus. — Similiter, nec instantia contra *quartam rationem* valet : quia ratio (6) sumpta ex intellectualitate non fundatur in hoc quod omne accidens immateriale, sit inlelligibile in actu, vel intellectivum in aclu; sed in hoc quod omnis substantia immaterialis, et naturaliter a materia separata, est intellectiva, et intelligibilis in aclu. Nec oportet addere quod sit separata a quantitate, vel incorporea; quia hoc sequitur de necessitate ad carentiam materiæ, ut palet ex 7. *Metaphysics.* — Similiter,

(a) conera. — *qua* Pr.
(β) *ratio.* — *ideo* Pr.

nec instantia contra *quintam rationem* valet Quia, si cœlum sit forma penitus immaterialis, ipsa erit simpliciter nobilior anima intellectiva : tum quin nullo modo a materia dependens, nec inclinationem a materia habens, nec materia» ℭommunicabili per informationem; tum quia operationes habens penitus alistmetas et immateriales, nec materiæ communicabiles; cujus oppositum est de anima, quæ imperfecta estj si a materia separetur, nec integram sjx> ciem habet, et operationes suas per materiale organum exercet, prater intelligere et velle. — Similiter, nec instantia contra *sextam rationem*. Quia, ut obtensum est, corporeilas et quantitas, quæ præsupponuntur motui locali, requirunt materiam. Item, motus naturalis requirit naturam, ut principium activum vel passivum ; omnis autem natura de qua tractat physicus, aut est materia, aut forma in materia, ut ptet ex 2. *Physicorum* (t c. 3), et 6. *Physicorum* (t. c. 12), et 7. *Mctaphysicæ*(t. c. 32). — Nec instantia contra *septimam probationem* valet. Falsum enim est quod sola corpora alterabilia, aut solæ qualitates secundum quas fit alteratio abjiciens a natura altérait, requirant materiam. Sicut enim motus localis fuit principium cognoscendi locum, nec tamen solum indigent loco illa quæ localiter moventur, cum quiescentia æcjue sint in loco sicut ea quæ moventur, ut patet de terra ; ita, licet transmutatio substantialis fuerit principium cognoscendi materiam, non tamen sola transmutabilia, vel actualiter transmutata substantialiter, habent materiam. Multa? enim sunt partes ignis aut terne, quæ nunquam fuerunt, nec sunt, nec erunt substantialiter transmutatæ, quas tamen nullus negaret habere materiam. — Quoad *ultimam instantiam*, dicetur quod, sicut Scriptura Sacra non dicit firmamentum aut luminaria facta ex aliqua materia, ita nec hoc dicit de terra aut aliquo elementorum ; ideo arguere ex primo, quod Scriptura innuat quod (i) cœlum non habeat materiam, seque vanum est, sicut arguere ex secundo, quod nullum elementum habeat materiam. — Ad illud autem quod adducit de discordia sanctorum quoad materiam primam, etc., — dicitur quod nunquam fuit aliquis philosophus, nisi solus Averroës, qui negaverit materiam in cœlo. Omnes autem sancti doctores, quorum dicta sunt authentica, concorditer ponunt materiam in cœlo. Et sic patet quod positio Averrais, quam arguens sequitur, est vana, et contraria omnibus philosophis et doctoribus sacris. Et est valde mirabile de isto arguente, qui omnino vult et asserit omnes spirituales substantias, prater Deum, esse compositas ex materia et forma, et Limen asserit cœlum esse formam simplicem, nullo modo compositam ex partibus diversarum rationum, sed solum ex partibus homogeneis.

(i) *quod*. — Om. Pr.

III Ad argumenta Godofridi. — A<! primum Godofridi, respondit Bernardus de Gannato : « Dicendum. inquit, quod materia cœli, si consideretur secundum suam nudam es«entiarn, est in pura potentia, non absolute, sed in pura potentia ad formam cœli; sicut materia inferiorum, est in pura potentia nonnisi ad formas ℑnferiore Unde ciendum est quod aliud e-t dicere *materiam simpliciter,* et aliud *materiam cœli* vel *inferiorum*. Quia, si dicam *materiam simpliciter,* id est. in genere, sicilico puram potentiam absolute : ℑcut cum dico *animal,* dico baUms animam sensitivam absolute; sed cum dico *animal quod est homo,* dico ℌaben animam sensitivam , quæ est anima rationali-, Cum autem dico *materiam caeli,* dico potentiam puram ad formam cœli; et cum dico *materiam inferiorum,* diro materiam quæ est in pura |)otentia ad formas inferiores. Unde materia cœli plus importat quam materia simpliciter. Miilicet determinatam habitudinem. Et ideo, cum arguitur quod, cum materia sit in pura potentia, non potest importare determinatam habitudinem ad formam determinatam,— dicendum quod verum est de materia absolute et in genere considerata. Sed hæc materia importat determinatam habitudinem ad formam, quæest in potentia ad talem formam determinate. Et ideo materia cœli importat habitudinem ad formam cœli, et non ad aliam formam. Nec tamen hoc contingit ei inquantum est materia, sed inquantum est materia talis. Sic ergo falsum assumit, cum dicit quod omnis materia indifferens est ad omnes ℑorma : quia non est verum nisi de materia in genere considerata ; sed nec materia inferiorum est in potentia, ad omnes formas, quia non est in potentia ad formam cœli; nec materia cœli est in potentia nisi ad formam cœli. > Hem, 4. *Quodlibeto,* q. 3 : < Materia, inquit (x), in communi, est in potentia (S) ad formam in communi; et materia talis, ad formam talem ; sicut materia cœli, ad formam cœli, et non ad aliam. Nec propter hoc remanet quin bæc materia sit pura potentia, licet non sit nisi ad determinatam formam ; sicut nec hæc forma est magis composita quam forma simpliciter. Unde, sicut forma simpliciter, est actus, non compositus ex diversis, sicut nec hæc forma; ita materia simpliciter, est pura potentia ad formam simpliciter, et ita hæc materia ad hanc formam, sine aliqua compositione. Et si qmeritur quid appropriât hanc materiam huic formae, — dicendum quod exigentia forma?, qua» requirit materiam esse talis natura, cum materia sit propter formam. Unde Commentator dicit, 7. *Metaphysics,* quod, si forma posset esse sine materia, non quæreretur natura materiæ. » — Hæc ille.

(x) *inquit*. — Om. Pr.
(S) i/ı *potentia*. — Om. Pr.

Ad secundum : (Dicendum, inquit, quod, licet materia cœli non transeat de forma in formam (a), sicut materia generabilium, non tamen est frustra, immo habet illud propter quod est, scilicet formam cœli. Materia enim est propter formam, non propter generationem et corruptionem, nisi per accidens, inquantum una forma non terminat appetitum materiæ, quia materia nata est appelere aliam formam, immo omnem cujus privationem habet. Si tamen esset aliqua forma, quæ appetitum materiæ terminaret, materia non appeteret aliam formam; et sic materia semper esset propter formam quam jam habet. Unde sicut beati qui jam non possunt tendere in finem, quia jam habent cum, non sunt frustra; sic nec materia cœli, quæ jam habet omnem formam ad quam est in potentia, est frustra, »

Ad tertium dicit quod ‹ forma ct privatio sunt simul in materia inferiorum, quæ est subjecta privationi, quia non habet omnem formam ad quam est in potentia ; sed in materia cœli non est privatio, cum non sit in potentia ad aliam formam. Sicut etiam, si grave esset sursum, in potentia esset ad multa ubi deorsum, quia ita ad unum sicut ad alterum ; sed cum jam haberet unum ubi, terminata erittUBC polentialitas (6), quia jam non erit per se in potentia ad aliud. Sic, loquendo in genere materue (γ), materia cœli, quia jam habet omnem formam ad quam est in potentia, non habet privationem annexam; quia privatio est carentia forma ñata haberi. Item, patet quare non est ibi privatio : quia forma cœli contrarium non habet; subjectum autem, cum est sub uno contrariorum, est privatum altero; ergo in cœlo non est privatio ». — Hæc sunt et verba et solutiones Bernardi, quæ bonæ et sufficientes sunt.

§ 2. — Ad argumenta contra secundam CONCLUSIONEM

I Ad argumenta Durandi. — Ad primum Durandi contra secundam conclusionem,dicitur quod responsio ibidem data potest probabiliter sustineri, scilicet quod materia omnium corporum coelestium sil unius rationis, et similiter quod forma corporum cœlestium sint unius rationis; ideo materia unius non dicitur privata forma alterius; et sic non oportet quod sint ad invicem transmutabilia. Sed quia non videtur verum quod omnia luminaria sint unius speciei, cum habeant virtutes alterius et alterius rationis, et effectus quasi contrarios; ideo videndum est quomodo possit stare quod materia omnium corporum coelestium sit unius rationis, et forms illorum sint diversarum specierum, et tamen materia unius non sit privata forma alterius, nec in potentia ad illam, nec transmutabitis ad illam. Ad hoc dicitur quod hoc ideo est, quia forma solis terminat totum appetitum suæ materiæ; ideo non est in potentia ad aliam formam, nec privata quacumque forma. Et hanc responsionem ponit Bernardus, in impugnatione qnarlæ quaestionis decimi *Quodlibeli* ipsius Godofridi, ubi sic dicit : α Omnia quæ communicant in materia ejusdem rationis, sunt ad invicem transmutabilia. Et dicitur materia ejusdem rationis, quæsimilem modum essendi habet, ubicumque sit; non ejusdem rationis, autem, quæ dissimilem. Et ideo, quia materia habet similem modum essendi in omnibus inferioribus (quia, sicut in uno est annexa privationi, ita et in alio; unde, cum est sub forma nobiliori, est sub privatione formæ ignobilioris, et in potentia ad eam, ut patet, 2. *de Generatione);* ideo in omnibus inferioribus est materia ejusdem rationis. Sed in inferioribus et superioribus, non habet similem modum essendi : quia in inferioribus est conjuncta privationi, in superioribus non ; quod est propter perfectionem. Iterum : quia in materia non est privatio nisi respectu formæ ad quam est in potentia, cum eam non habet. Sed materia cœli non est in potentia ad aliam formam. Quia ad nullam formam materia aliqua est in potentia, nisi quæ per agens naturale induci potest : vel dispositive, sicut anima rationalis; vel effective, sicut in aliis formis. Ergo, cum materia cœli non sit in potentia ad aliam formam, non est in ea privatio alicujus formæ ; licet bene sit in ea negatio omnis formæ alterius a sua. Et ideo inferiora et superiora non possunt habere materiam unius rationis; propter quod non sunt ad invicem transmutabilia. Adhuc autem non oportet quod omnia quæ habent materiam ejusdem rationis, sint ad invicem transmutabilia, nisi materia sit subjecta privationi. Cujus ratio est : quia ratio quare materia transmutatur ad formam quam non habet, est quia est in potentia ad eam, et privata ea; et ideo, si sint diversa quæ habeant materiam unius rationis, nisi illa materia sit subjecta privationi, non oportet quod sint transmutabilia ad invicem; immo, impossibile est quod transmutentur ad invicem. Diversa autem corpora coelestia habent materiam ejusdem rationis, quia similem modum essendi habet in omnibus ipsis : est enim subjecta quantitati; sed non privationi. Et ideo, licet corpora cœlestia communicent in materia ejusdem rationis, non sunt tamen ad invicem transmutabilia. Nec oportet dicere, sicut quidam dicunt, quod diversa corpora cœlestia habent diversas materias, propter hoc, quia aliter, si communicarent in materia, transmutarentur ad invicem. Hoc autem est falsum ; quia convenientia in materia non est sufficiens principium transmutationis ad invicem, nisi illa materia sit subjecta privationi. » — Hæc ille. — Et post multa interposita, subdit : ‹ Aliqua forma requirit

(·) m fomuun. — Ad. Pr.
(‹) *poU/itiaiitaJ — poiubdilai Pr.*
(γ) niiUtrur — Um. Pr.

materiam subjectam privationi, propter imperfectionem suam, propter quarn non terminat appetitum suæ materiæ; et est forma inducibilis per agens naturale. Alia autem requirit materiam subjectam quantitati, non privationi, d — Hæc ille. — Ex quo apparet quod, secundum eurn, ideo materia solis non est transmutabilis ad formam lunæ nec econtra, quia non est sub privatione illius, nec in potentia ad illam, nec appetit illam, nec potest illam recipere per actionem agentis naturalis. Et ideo, si objicitur contra hoc, quia materia luminarium est ejusdem rationis, igitur est in potentia ad formas omnium luminarium ; et, cum non habeat omnes illas, igitur est privata illis, ac per hoc transmutabilis ad illas, etc.; — neganda est prima consequentia ; quia materia solis totaliter completa est per formam quam habet, ut ultra non sit in potentia ad aliam formam. Et si objicitur contra hoc, quia pari ratione posset dicere /Egidius, qui tenet oppositum hujus conclusionis, quod materia inferiorum et superiorum est unius ratipnis, sed tamen, quia forma cœli complet totam potentialitatem et appetitum propriæ materiæ, ideo non est transmutabilis ad aliam formam, et sic probatio conclusionis non valebat; — respondetur primo, quod secus est hic et ibi : quia matena quæ est apta subjici privationi, necessario est alterius rationis a materia cui repugnat ex natura sua subjici privationi ; sic autem se habent materia cœli et materia elementi ; non sic autem materia solis et materia lunæ; et ideoprimæ duæ sunt alterius rationis, non autem reliquæ duæ. Secundo, dicitur quod, licet /Egidius posset palliare positionem suam, quoad hoc quod argumentum non concludit materiam cœli esse transmutabilem ad formam inferiorum, non potest tamen evadere quin ratio concludat materiam inferiorum esse transmutabilemad formam cœlestem, si sil ejusdem rationis cum materia cœlesti, et sil privata forma cœlesti, nec sua polentialitas sit totaliter terminata per formam inferiorum. Et hoc sufficit ad argumentum. Qui autem hanc secundam responsionem, quæ difficilis est ad sustinendum, non acceptat, teneat primam, quæ valde probabilis est; potissime cum adversarius, scilicet Commentator, 2. *Cadi,* ut allegat Aureolus contra primam conclusionem, teneat omnia corpora cœlestia esse unius speciei.

Ad secundum argumentum dicitur quod responsio ibidem data, sufficiens est. Et ad duas ejus improbationes respondit Bernardus, ubi supra; nam .illa eadem argumenta facit Godofridus in proposito. Arguit enim sic : « Si diversi respectus ad diversas formas in genere, faciunt diversas materias in genere, igitur diversi respectus ad diversas formas in specie, facient diversas materias in specie; quod falsum est. Igitur, etc. › Ecce argumentum Godofridi, quod est *prima replica* Durandi. Ad quod respondit sic Bernardus: ‹ Dicendum, inquit, quod non quælibet comparatio materiæ ad formam diversificat essentiam materiæ, sed comparatio ad formam secundum diversum modum essendi in materia, vel cum privatione, vel sine privatione; ideo in omnibus in quibus forma habet similem modum essendi, est una matena. Et propter hoc, formæ diverse genere vel specie, non diversificant essentiam materiæ, sed diversa proportio materiæ; sicut forma quæ non compatitur privationem alterius formæ secum in materia, et forma quæ compatitur. Et propter hoc, dicitur, 10. *Metaphyeicae,* quod quæ differunt secundum materiam, differunt plus quam genere, quia differunt proportione. › — Hæc ille. — Ex quibus patet responsio *ad primam replicam* Durandi.

Ad secundam replicam, similiter respondit Bernardus ; quia sumpta est ex Godofrido. Arguit namque sic. : α Si in habentibus materiam non sit materia ejusdem rationis, materiæ in eis, aut distinguuntur seipsis, aut per respectus ad diversas formas. Primo modo non : quia omnis distinctio est per aliquem actum, ita quod distinctio essentialis est per actum essentialem, et accidentalis per accidentalem ; sed materia de qua nunc loquimur, non dicit aliquem actum, sed puram potentiam; ergo, etc. Nec (a) potest talis distinctio esse per respectus : quia, cum tales respectus nihil addant super essentiam materiæ, et sint posteriores, non poterunt esse causa distinctionis materiæ per essentiam. › — Hæc ille. — Bespondit Bernardus : ‹ Materia, inquit, id quod est, est potentia ad formam, nullum actum habens de se; et ideo per actum sibi essentialem non distinguitur ab alia materia, sed per formam ad quam est, et a cujus respectu non absolvitur, etiam per intellectum, quia non est intelligibilis nisi per analogiam ad formam. Ista autem distinctio non accipitur a forma secundum specificum modum formæ, sed secundum modum quo habet perficere materiam suam. Ideo, quia omnes formæ generabiles, eodem modo perficiunt materiam; quia sic quod in ea privationem relinquunt, idée habent unam materiam; nec diversitas formarum diversifient materiam secundum essentiam, sed secundum esse solum. Similiter, quia formæ cœlestes, eodem modo perficiunt suam materiam, quia sic quod in ea privationem non relinquunt, ideo omnes habent materiam unius naturæ. Quod ergo dicit, quod omnis distinctio est per aliquem actum, — dicendum est quod hoc verum est, vel per comparationem ad aliquem actum, scilicet ex diverso modo recipiendi actum. Circa quod, sciendum est quod, sicut forma per essentiam suam informat materiam, non per aliquid additum, sic materia per essentiam suam recipit formam;et ideo ex diverso modo recipiendi formam, arguitur vel accipitur diversa natura materiæ; quia,

(a) *Nec.* — *Nunc* Pr.

si recipit formam sine privatione, habet essentiam distinctam a materia quæ recipit unam formam cum privatione alterius. — Sed dices quod similiterdiversa ratio formarum accipietur ex diverso modo informandi. — Dicendum quod non est simile : quia forma actus est, cujus ratio et distinctio non accipitur ab alio; materia autem esi pura potentia; et ideo necesse est ut ratio sua et distinctio accipiatur ab alio. — Quod autem postea dicitur, quod distinctio diverarum materiarum non accipitur ex respectibus ad formam, — dicendum quod, si intelligat sic quod respectus, ut respectus est, non sil ratio distinctionis, verum est; quia posterior est, sicut dicit, et bene. Sed, si per respectus intelligat diversas comparationes ad formam, ita quod diversitas formarum in receptibililate faciat diversitatem materiae, sic dicendum est (a) quod per comparationem ad diversas formas accipitur distinctio materiæ ; ita quod formalis ratio distinctionis diversarum materiarum, non est respectus aliquis, nec aliquid intraneum materiæ; sed est talis diversitas formarum, que de necessitate requirunt materias diversarum naturarum. Et hoc est quia materia est propter formam, 2. *Physicorum* (t, c. 26). Talem ergo naturam habet materia, qualem requirit forma ad quam est. Et ideo, quia aliqua forma requirit materiam subjectam privationi, propter imperfectionem suam, propter quam non terminat appetitum suffi materiæ, et est forma inducibilis per agens naturale, alia autem requirit materiam subjectam quantitati, non privationi, ideo ex diversitate tali in formis, non in respectibus, accipitur diversa natura materiæ. Ex comparatione ergo ad formam, accipitur distinctio materis a materia. Hæc autem comparatio non est posterior materia, irnmo prior : quia, cum materia sit propter formam, secundum exigentiam forms est natura materiæ; et ideo forma est simpliciter prior materia, etsi non tempore, tamen natura; propter quod dicitur, 9. *Metaphysiali* (t. c. 13), quod actus simpliciter esi prior potentia. Ad formam argumenti ergo, cum dicit quod tales respectus nihil addunt, et sunt posteriores materia, — dicendum est quod forma a qua accipitur distinctio materiæ, addit aliquid, et est prior natura. Et secundum considerationem producentis, materia est talis naturae, qualem requirit forma. Sicut enim artifex, diversis formis quarum non potest esse una materia, aptat diversas materias ; sic Auctor naturae, diversis formis quæ diversimode habent perficere materiam, aptavit per creationem diversas materias. Et ideo totalis et formalis distinctio materiæ est a forma. — Sed dices quod formalis distinctio est per aliquid quod formaliter inhaeret distincto. — Dicendum est quod hoc tenet in his quæ in natura sua includunt actum, tt in his quæ ex natura sua aliquam rationem habent; quorum ulrumque deficit materiæ, quæ est pura potentia, non ad hanc formam vel illam. Unde, sicut materia in communi non est nisi potentia ad formam in communi, sic materia generabilium est potentia ad formas generabiles, et materia cœli ad formam cœli. Non ergo ex relatione, ut relatio est, accipitur distinctio materiæ, sed ex forma ad quam est relatio. » — Ihec Bernardus, in forma. — Ex quibus patet faciliter responsio *ad secundam replicam* Durandi. Cum enim dicit quod in his quæ sunt diversarum rationum, nec sunt de genere relationis, etc.; — dicendum est quod maxima illa generaliter falsa est in omnibus potentiis passivis, quæ non possunt cognosci nec diffiniri nisi per actus ad quos sunt, vel penes sua moJvaet objecta, et, ut patet, de visu et auditu. In talibus enim quorum nomen et ratio specifica sumitur ex et ab aliquo extrinseco, non possunt assignari gradus per aliquid intrinsecum, sed penes extrinsecum : sic quod actus ad quos tendunt, sunt ratio distinctionis graduum; sed gradus distincti, sunt ipsæ potentiæ. Distinctivum ergo quod se habet ut *quo,* est extrinsecum ; sed ipsum distinctum, et quod se habet ut *quod,* est intrinsecum. Et sic patet quod prima solutio data ad secundum argumentum potest stare.

Similiter, secunda responsio ibidem data, probabilis est, quoad hoc quod ponit, quod in pura potentia passiva, est dare gradus. Nec valet ejus improbatio. Cum enim dicitur quod materia prima, est simpliciter infimum in tota universitate entium, etc., — dicitur quod, licet pura potentia, inquantum hujusmodi, et secundum hanc rationem communem, sit quid simpliciter infimum, tamen pura potentia in tali vel tali genere, non habet quod sil simpliciter intimum. Unde pura jwtentia in genere corporum cœlestium, non est quid simpliciter infimum; immo est superior ad puram potentiam in genere corporum generabilium et corruptibilium, quia ad perfectiorem actum ordinata. Et hoc est idem ac si diceretur, quod, si (a) esset aliqua pura potentia capax omnis aclualitatis, illa esset infima simpliciter in tota universitate entium. Si autem nulla talis sit, sicut nos ponimus, sed sit una pura potentia in tali genere, id est, ad actus hujus generis solum, et sit alia pura potentia ad actus alterius generis solum, tunc qualis ordo est inter illa duo genera, vel actus illorum, talis proporlionabi|iler gradus et ordo |»test poni inter puras potentias ad actus diversorum generum.

II. Ad argumenta Aureoli. — Ad primum Aureoli, patet responsio ex dictis ad secundum Durandi. Et ideo dicitur quod responsio ibidem data, bona est. — Nec improbatio valet, sicut supra patuit. Licet enim materia non sit respectus, nec de

{■) «t. — Üm. Pr.

((a) «i. — Om. Pr

genere relationis; tamen cognoscibilis non est, nisi per respectum ad formam. Nec oportet quod omne absolutum distinguatur ab alio per aliquid sibi intrinsecum, tanquam *quo distinctive ;* licet distinguatur ab alio per aliquid intrinsecum, tanquam *quod* et *distinctum,* ut supradictum est. Respectus autem potest distinguere alisolula ratione sui fundamenti vel termini, non autern ut respectus est, potissime, si (a) talia absoluta sunt (6) minimæ entitatis, quæ nomen et rationem accipiunt ab oxtrinseco, ut sunt actiones, passiones, motus et potentia» passivae. Quod autem addit, quod repugnat materiæ prims habere propriam naturam et determinatam, etc., — verum est secundum rationem suam communem, qua est pura potentia ; secus est secundum rationem suam specialem, qua est potentia pura in tali vel tali genere duntaxat; sic enim aliquo modo habet propriam naturam, licet imperfecte.

Ad secundum dictum est prius; quia non omnis materia est in potentia contradictionis, nisi forte materia subjecta privationi. Et ad probationem, dicitur quod arguens habet negare id quod assumit : quia, sive in cœlo sit materia, sive non, necessario habet ibi ponero aliquod subjectum habens potentiam passivam et receptivam naturalium accidentium et proprietatum cœli, qualecumque sit illud subjectum ; et tamen ipse non concederet quod illa potentia receptiva talium actuum, indifferenter se habeat ad illos actus et ad sua opposita. Nec potest dicere quod subjectum talium accidentium non solum est potentia passiva respectu talium accidentium, immo est activum talium; cum ipse asserat quod causa effectiva vel activa talium est intelligenlia unita cœlo, et non corpus cœli ; sed est in potentia mere passiva ad illa. — Ad aliud quod ibi additur, dicendum quod nos non dicimus quod materia cœli sit in potentia naturali ad privationem formæ quam habet, aut quod cœlum sit corruptibile ab intrinseco, sed incorruptibile ab extrinseco, scilicet propter defectum agentis naturalis potentis illud corrumpere.

Ad tertium responsum est prius : quia, ad hoc quod aliqua sint ad invicem transmutabilia, non sufficit quod habeant materias unius rationis; sed requiritur quod sint subjectæ privationi ; hoc autem secundum deficit in cœlo.

Ad quartum patet per idem. Unde mirum est quomodo in hoc medio taliter arguentes tantam vim constituunt, quia idem argumentum potest fieri contra eos, dato quod in cœlo negetur materia proprie dicta. Non enim possunt negare quin accidentia naturalia, quæ apparent in cœlo, puta lux solis, figura, quantitas, raritas, densitas, diaphaneitas, et virtus ejus, habeant aliquod subjectum illa defe-

( ) fi. — Om. Pr.
( ) «uni· — Om. Pr.

rens, quod se habet ad illa sicut potentia passiva ad suum actum. Et tunc arguitur, sicut ipsi arguunt contra ponentes materiam, de subjecto talium accidentium : quia aut est unius rationis in omnibus orbibus, aut alterius. Item, de partibus unius orbis, an sint unius rationis, vel diversarum. Et si unius, tunc subjectum horum accidentium erit in potentia ad accidentia alterius subjecti, et una pars orbis erit in potentia ad accidentia alterius partis; et sic esset transmulabile ad illa, etc. Dicant enim ipsi ad hoc, et videbunt solutionem ad argumentum proprium.

Ad quintum dicitur quod materia propna, secundum suam rationem communem, est pura potentia ad omnes actus. Sed nulla materia specialis, est pura potentia capax omnis actus ; sed hæc est pura potentia in tali genere, et illa est pura potentia in alio genere. Cum autem dicitur quod in fundamento materiæ nihil est distinctum, — conceditur tanquam quo. Materia enim non distinguitur a materia per aliquid intrinsecum, licet intrinsecum unius sit distinctum ab intrinseco alterius. Illud autem 7. *Metaphysics, Materia non est quid, nec quale,* etc., — truncate allegatur : quia, si complete allegetur, gladius est Goliæ; sequitur enim, ibidem, quod materia est subjectum qualis et quanti. Illud autem quod dicit, quod materia est illud per quod res potest esse et non esse, — solutum est prius : quia, si intelligalur de non esse simpliciter, restringendum est ad materiam subjectam privationi ; si autem intellipatur de non esse secundum quid, conceditur, sed nihil contra nos. Cum autem dicit quod Aristoteles non distinxit duas materias, nec materiam posuit in cœlo, — falsum est manifeste, ut probatum fuit ex dictis ejus, 1. *Cœli.* Cum vero dicit quod, si in cœlosit materia, oportet quod ei competat diffinitio materiæ, — conceditur. Essentialis vero diffinitio materiæ est quod est proprium subjectum formæ substantialis, et proximum, et immediatum, et quod est subjectum omnium formarum accidentalium, mediatum et remotum; hæc autem diffinitio convenit materiæ cœli, etc.

III. Ad argumenta Ægidii. — Ad primum argumentum Ægidii responsum est superius, et sæpe.

Ad secundum dicitur quod pura potentia capax omnis actualilatis, si qua esset in rerum natura, summe distaret a puro et supremo actu ; et similiter, jMîtentia pura in genere corporum corruptibilium, summe distat ab illo. Sed potentia pura in genere corporum incorruptibilium, non summe distat a Deo, ut supra dictum est; quia minus distat ab illo, quam materia alterius generis.

Ad tertium dicitur (x) quod materia prima, si sumatur in toto suo ambitu, et ut est quoddam

(e) *dicitur.* — Om. Pr.

commune, ambiens omnes modos materia?, sicut penus, ut ito dicam, continet suas species, tunc illud genus materiæ est medium inter ens et nihil, sic quod nullum aliud genus entium propinquius est nihilo, aut remotius ab ente in actu, quam talis materia generalis. Sed, si loquamur de materia speciali, tunc dicitur quod materia inferiorum est proximior nihilo, et remolior ab ente in actu, quam matena cmlorum, non quod materia coeli habeat plus actualilatis quam alia, sed quia corresponde! perfectiori actui quam alia. — Nec valet, si fiat instantia de anima intellectiva, quæ est perfectior quam sit forma cœli. Ad hoc enim respondet sanctus Thomas, 1 p., q. 70, art. 3, in solutione secundi, uhi sic dicit : ‹ Nihil prohibet aliquid esse nobilius simpliciter, quod tamen non est nobilius quantum ad aliquid. Forma ergo coelestis, etsi non sil simpliciter nobilior anima, est tamen nobilior quantum ad rationem forma» : perficit enim materiam suam totaliter, ut non sil in potenlia ad aliam formam; quod anima non facit. › — Hæc ille.

Ad quartum, dicitur quod argumentum non plus concludit, nisi quod omnes materise sunt unius rationis generalis el communis, sub qua possunt contineri plures rationes speciales; quia esse in potenlia, est differentia communis, continens sub .«e alias specialiores. Et hoc conceditur. Sed non concludit argumentum, quod omnes materis sint unius rationis specialissima?, et nullo modo diversarum.

Ad quintum dicitur quod Philosophus expresse ponit, 1. Cœli, quod ccelum est ex tota sua materia, ita quod nulla alia materia est capax similis forma»; et ex hoc concludit quod non possunt esse plures coeli. Augustinus autem non ponit quintam | essentiam, quia in hoc sequitur opinionem Platonis, vel quia materia informis est una, unitate ordinis, sicut omnia corpora sunt unum in online creatura? corporea»; ideo Augustinus non distinguit duplicem materiam, ut ostendit sanctus Thomas, 1 p., q. 66, art. 1, in solutione primi argumenti.

Ad argumentum in pede quaestionis factum, palet responsio per predicts.

Et hæc de quaestione sufficiant; dc qua benedictus Deus. Arnen.

DISTINCTIO XIII.

QUÆSTIO I.

UTRUM MATERIÆ INFORMITAS PRÆCESSERIT DURATIONE EJUS FORMATIONEM

<J<£^jÿiRCAdecimamtertiam distinctionem 2.Sen- *tentiarum,* quaeritur : utrum mataris informitas praecesserit duratione ejus formationem.

Et arguitur quod sic. Materia potior est accidente ; quia materia est pars substantia?. Sed Deus potest facere quod accidens sit sine subjecto, ut palet in sacramento Altaris. Ergo potuit facere quod materia esset sine forma.

In oppositum arguitur sic : imperfectio effectus attestatur imperfectioni agentis. Sed Deus est agens perfectissimum; unde de ipso dicitur, *Deutor.* 32 (v. 4), *Dei perfecta sunt opera.* Ergo opus ab eo creatum, nunquam fuit informe (a).

In hac quæslione erunt 1res articuli. In primo, ponetur determinatio sancti Thomæ per conclusiones. In secundo, ponentur objectiones. In tertio, dabuntur solutiones.

ARTICULUS I.

PONITUR DETERMINATIO SANCTI THOMÆ PER CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, notandum quod hæc quæstio mota est, ad videndum utrum, per Dei potentiam, materia prima possit esse sine quacumque forma substantiali. Ideo, circa hoc, sit

Prima conclusio : Quod Deus non potest fdeero quod materia prima sit sino forma.

Hanc ponit sanctus Thomas in multis locis, specialiter in 3. *Quodlibeto,* art. 1, ubi, in forma,

sine forma. Et in responsione principali sic dicit : ‹ Uniuscujusque rei virtus est æslimanda secundum modum essentia?, eo quod unumquodque agit inquantum est ens actu. Unde, si in aliquo inveniatur forma, vel natura aliqua, non limitata, seu contracta, erit virtus ejus se extendens ad omnes actus vel effectus convenientes illi natura : puta, si intelligerelur calor esse subsistens per se, vel in aliquo subjecto quod reciperet ipsum secundum

(») informe. — in *forma* Pr.

totum ejus posse, sequeretur quod haberet virtutem ad producendum omnes actus et effectus caloris. Si vero aliquod subjectum non reciperet calorem secundum totum ejus posse, sed cum aliqua contractione et limitatione, non haberet virtutem activam respectu omnium actuum vel effectuum caloris. Cum autem Deus sit ipsum essa subsistens› manifestum est quod natura essendi convenit Deo infinite, absque omni contractione et limitatione. Unde ejus virtus activa se extendit infinite ad totum ens, et ad omne illud quod potest habere rationem entis. Illud ergo solum potest excludi a divina potentia, quod repugnat rationi entis : utputa quod aliquid sit non ens, simul et secundum idem exsistens. Unde quod aliquid simul sit et non sit, a Deo fieri non potest, nec aliquid contradictionem includens. Et de hujusmodi est materiam esse actu sine forma. Omne enim quod est actu : vel est ipse actus; vel est potentia participans actum. Esse actum autem, repugnat rationi materise, quæ, secundum propriam rationem, est ens in potentia. Relinquitur ergo quod non possit esse actu, nisi inquantum participat actum. Actus autem participatus a materia, nihil est aliud quam forma. Unde idem est dictu, materiam esse actu, et materiam habere formam. Dicere ergo quod materia sit actu sine forma, est dicere contradictoria esse simul. Unde a Deo fieri non potest. n — Hæc ille.

Eamdem conclusionem ponit cum simili probatione, 1 p., q. 66, art. 1. Item, *de Potentia Dei,* q. 4, art. 1, ubi sic : « Materia, inquit, non potest in rerum natura exsistere, quin aliqua forma informetur. Quidquid enim in rerum natura invenitur, actu exsistit; quod quidem non habet materia nisi per formam, quæ est actus ejus; unde non potest sine forma in rerum natura inveniri. Et iterum, cum nihil possit contineri in genere, quod per aliquam generis differentiam ad speciem non determinetur, non potest materia esse ens, quin ad aliquem specialem modum essendi determinetur; quod quidem non fit nisi per formam. Unde, si materia -:c informis inlelligatur, quod sit absque omir rnrma.

— Hæc ille.

Similia dicit, 2. *Sententiarum,* dist. 12, q. 1, art. 4; etiam in multis aliis locis.

Ex quibus potest formari talis ratio : Nihil implicans contradictionem, sul>est divinæ potentiæ. Sed materiam esse sino forma actualiter in rerum natura, implicat contradictionem. Igitur, etc. Minor probatur : quia ex hac propositione, Materia est actualiter in rerum natura sine forma, sequitur *primo* quod illa materia est (a) actu, *secundo* quod illa eadem materia est sine actu ; quæ contradicunt. Deductio patet ex prædictis.

(a) fine. — Ad. Pr.

Secunda conclusio hujus articuli est quod materia nenerablllum ct corruptibilium, sicut a qualibet forma substantiali naturaliter est separabilis, lta et a qualibet forma accidentali, etiain a quantitate.

Ista conclusio ponitur contra Gregorium de Arimino, qui hujusmodi contrarium ponit.

Hanc conclusionem ponit sanctus Thomas, quoad utramque sui partem. — Quod enim materia sita qualibet forma substantiali separabilis, ponit ipse. Nam, secundum eum, materia nunquam habet simul duas formas substantiales; et ideo, cum spoliatur forma ignis, spoliatur omnibus formis substantialibus praecedentibus. Et generahter, quando·cumque inducitur una forma substantialis in materia, non remanet aliqua forma substantialis, quæ prius fuerit in illa materia. Hoc ostendit ipse, 1 p., q. 76, art. 3 et 4; item, *de Potentia Dei,* q. 3, art. 12; item, *de Anima,* q. 9 et 11 ; item, *Quodlibeto* 11, art. 1, q. 5; item, 2. *Sentent.,* dist. 12, q. 1, art. 4. Et de hoc alias videbitur, dum inquiretur : Utrum in homine sint plures formæ substantiales. Ideo hoc supponitur pro pnesenti.

Sed pro secunda parte conclusionis, sciendum est quod, 1 p., q. 76, art. 6, ubi sanctus Thomas quærit, Utrum anima intellectiva uniatur corpori mediantibus aliquibus dispositionibus accidentalibus, sic dicit : « Si anima uniretur corpori solum ut motor, nihil prohiberet, immo magis necessarium esset, esse aliquas dispositiones medias inter animam et corpus : potentiam scilicet ex parte aniinæ, per quam moveret corpus; ct aliquam habilitatem ex parte corporis, per quam corpus esset ab anima mobile. Sed, si anima intellectiva uniatur corpori ut forma substantialis, impossibile est quod aliqua dispositio accidentalis cadat inter animam et corpus, vel inter quamcumque formam et materiam suam. Et hujus ratio est : quia, cum materia sil in potentia ad omnes actus ordine quodam, oportet quod illud quod est principium simpliciter in actibus, primo in materia intelligatur. Primum autem inter omnes actus, est esse. Impossibile est ergo intelligere materiam prius esse calidam vel quantam, quam esso in actu. Esse autem in actu, habet per formam substantialem, quæ facit esse simpliciter. Unde impossibile est quod quæcumque dispositiones accidentales praeexsistant in materia ante formam substantialem. * — Hæc ille.

Item, in primo loco, arguit, ibidern, sic : < Omnis forma est in materia sibi propria et disposita. Sed (x) dispositiones ad formam sunt accidentia quædam. Ergo oportet pneintelligi in materia, aliqua accidentia, ante formam substantialem, etc. » Et respondet (6) sic : *n* Forma perfectior, vidule

( ) Sfd. — ircunJum Pr.
( ) *respondet.* — Otn. Pr.

continet quidquid est inferiorum formarum. Et ideo una et eadem exsistens, perficit materiam secundum diversos perfectionis gradus. Una et eadem enim forma est per essentiam, per quam homo est ens actu, cl per quam est corpus, et per quam est vivum, et per quam est anima!, et per quam est homo. Manifestum est autem quod unumquodque genus consequuntur propria accidentia. Sicut ergo materia intelligitur perfecta secundum esse, ante intellectum corporeilalis, et sic de aliis; ita præinlelligunlur accidentia, quæ sunt propria entis, ante corporeihtem. Et sic primum inlelligunlur dispositions materiae ante formam, non quantum ad omnem ejus effectum, sed quantum ad posteriorem.» — Hæc ille·

Item, in secundo loco, arguit sic : « Divers© form© unius speciei requirunt diversas paries materi©. Partes autem materiae diversa; non possunt intelligi nisi secundum dimensivarum quantitatum divisionem. Ergo oportet intdligere dimensiones in materia ante formas subdantiales, quæ sunt multæ unius speciei. » Ek-ce argumentum. Sequitur responsio ; ‹ Dicendum, inquit, quod dimensiones quantitative, sunt accidentia consequentia corporeilatem, quæ toti materi© convenit. Unde materia jam intellecta sub corporeilate in dimensionibus, potest intelligi ut distincta secundum diversas partes, ut sic accipiat diversas formas secundum ulteriores perfectionis gradus. Quamvis enirn eadem forma sit secundum essentiam, quæ diversos gradus perfectionis materi© tribuit, tamen secundum considerationem rationis differt. » — Hæc ille.

Item, 1. *Quodlibcto,* art. 6, sic dicit : « Adveniente anima humana, tollitur forma substantialis quæ prius inerat, nlioquin esset generatio unius sine corruptione alterius, quod est impossibile. Form© vero accidentales quæ prius inerant disponentes ad animam, corrumpuntur quidem, non per se, M-d per accidens, ad corruptionem subjecti; undo manent eædem specie, sed non numero; sicut etiam contingit circa dispositiones formarum elementarium, quæ primitus materiæ advenire apparent. » — Hæc ille.

Ex quibus jiotcst ratio talis pro conclusione sic formari : Materia generabilium et corruptibilium potest acquirere novam formam substantialem ; ergo potest perdere omnia accidentia quæ habet. Tenet consequentia : quia, adveniente noxa forma substantiali in materia, recedunt omnes form© priores, tim substantiales quam accidentales, illam materiam informantes. Quod probatur sic : Si priora accidentia remaneœnt cum forma substantiali sequenti, tunc illa immediatius et prius actuarent materiam, quam forma substantialis sequens; sed consequens ⁂ falsum; igitur et antecedens. Fakitus consequentis patet : quia prior actus præintelligitur in materia, quam posterior; sed esse simpliciter, est prior actus, et est a forma substantiali ; esse autem secundum quid, est actus posterior, et est a forma accidentali; ergo materia prius natura habet esse simpliciter et formam substantialem, quam esse secundum quid et formam accidentalem.

Tertia conclusio est quod nullum accidens absolutum Immediate inhærel materiæ primæ, sed composito vel forma substantiali.

Hanc ponit sanctus Thomas, ubi supra. Sequitur enim (i) ex immediate dictis. Si enim forma substantialis pracedit omnia accidentia in materia, sequitur quod omne accidens advenit enti in actu. Ens autem in actu, est forma substantialis, vel compositum. Igitur omnis forma accidentalis inliæret formæ substantiali, vel composito.

Hanc expressius ponit, 1 p., q. 77, ari. 6, ubi sic ait : « Forma substantialis et forma accidentalis partim conveniunt, et partim differunt. Conveniunt quidem in hoc quod utroque est actus, et secundum utramque est aliquid quodammodo inactu. Differunt autem in duobus. Primo quidem, quia forma substantialis facit esse simpliciter, et ejus subjectum est ens in potentia tantum; forma autem accidentalis non facit esse simpliciter, sed esse tale, aut tantum, aut aliquo modo se habens : subjectum enim ejus est ens actu. Unde patet quod actualitas prius invenitur in forma substantiali quam in ejus subjecto. Et quia primum est causa in quolibet genere, forma substantialis causal esse in actu in suo subjecto. Sed e converso, actualitas prius invenitur in subjecto formæ accidentalis quam in forma accidentali; unde actualitas formæ accidentalis causatur ab actualiLate subjecti : ita quod subjectum, inquantum est in potentia, est susceptivum formæ accidentalis; inquanlum autem esi aclu, esi ejus productivum. Et hoc dico de proprio accidente, el per se : nam respectu accidentis extranei, subjectum esi susceptivum tantum; productivum vero talis accidentis, est agens extrinsecurn. Secundo a. u m differunt forma accidentalis et substantialis, quib, cum minus principale sit propter principalius, materia est propter formam substantialem; sed e converso, forma accidentalis est propter completionem sui subjecti. » — Hæc ille.

Item, in *Scripto super* 8. *Metaphysics,* in illo capitulo quod incipit, *De materiali autem principio,* in illa parte, *Non quacumque*/lect. 4): u Hic ostendit, inquit, Philosophus quomodo materia attribuatur accidentibus; et dicit quod illa quæ sunt secundum naturam, non tamen sunt substantia, sed accidentia, non habent materiam ex qua sint, sed substantia est eis subjectum. Subjectum autem habet aliquid simile materiæ, inquantum est rece-

la) enim. — Om. Pr.

plivurn accidentis. Differt tamen a materia; quoniam materia non habet actu esse nisi per formam, subjectum autem non constituitur in esse per accidens. »

Item, in *de Anima,* q. 9, sic dicit : « Inter omnia, esse est illud quod immediatius et intimius convenit rebus, ut dicitur in libro *de Causis.* Unde oportet quod, cum materia habeat esse actu per formam, quod forma dans esse materiæ, ante omnia intelligatur advenire materiæ, et immediatius sibi inesse. Est autem proprie formæ substantialis, quod det materiæ esse simpliciter; ipsa enim est per quam res est hoc ipsum quod est. Non autem per formas accidentales habet esse simpliciter, sed secundum quid : puta esse magnum, vel coloratum, vel aliquid tale. Si qua ergo forma est, quæ non det materiæ esse simpliciter, sed adveniat materiæ exsistenti in actu per aliam formam, non erit forma substantialis. Ex quo patet quod inter formam substantialem et materiam non potest cadere aliqua forma substantialis media, sicut quidam volunt, ponentes quod secundum ordinem generum, quorum unum sub allero ordinatur, est ordo diversarum formarum in materia : ut puta dicamusquod (x) materia secundum unam (δ) formam habet quod sit substantia in actu, et secundum aliam quod sit corpus, et iterum secundum aliam quod sit animatum corpus, et sic deinceps. Sed, hac positione facta, sola prima forma, quæ faceret esse substantiam actu, esset forma substantialis; aliæ vero formæ accidentales ; quia forma substantialis, est quæ facit hoc aliquid, ut jam dictum est. Oportet igitur dicere quod eadem numero sit forma per quam res habet quod sit substantia, et quod sit in ultima specie specialissima, et in omnibus intermediis generibus. Relinquitur ergo dicendum quod, cum formæ rerum naturalium sint sicut numeri, in quibus est diversitas speciei, addita vel subtracta unitate, ut dicitur in 8. *Mctaphysicæ* (t. c. 10), oportet intelligere diversitatem formarum naturalium, secundum quas materia constituitur in diversis speciebus, ex hoc quod una addit perfectionem super aliam : ut puta, quod una forma constituit in esse corporali tantum (hunc enim oportet esse infimum gradum formarum naturalium, eo quod materia non est in potentia nisi ad formas corporales; quæ enim incorporea sunt, immaterialia sunt); alia autem perfectior forma constituit materiam in esse corporali, et ulterius dat ei esse (γ) vitale; et ulterius dat ei alia forma esse corporale, et esse vitale, et super hoc addit esse sensitivum; et sic est in aliis. Oportet igitur intelligere quod forma perfectior, secundum quod constituit materiam in perfectione inferioris gradus, qua? cum materia est compositum, intelligatur ut materiale respectu ulterioris perfectionis ; et sic ulterius procedendo : utpote, in materia prima, secundum quod jam constituta est in esse corporeo, est potentia respectu ulterioris perfectionis, quæ est vita; et inde est quod corpus est genus corporis viventis, et animatum, sive vivens, est differentia; nam genus sumitur a materia, differentia vero a forma. Et sic quodammodo una et eadern forma, secundum quod constituit materiam in actu inferioris gradus, est media inter materiam, et seipsam, secundum quod constituit eam in esse superioris gradus. Materia autem, secundum quod intelligitur constituta in esse substantiali, secundum perfectionem inferioris gradus, per consequens potest intelligi ut accidentibus subjecta. Nam substantia, secundum illum gradum inferioris perfectionis, necesse est quod habeat quaedam accidentia propria (e), quæ necesse est ei inesse : sicut ex materia constituta in esse corporeo per formam, statim consequitur ut sint in ea dimensiones, per quas intelligatur materia divisibilis per diversas partes, ut sic, secundum diversas partes sui, possit esse susceptiva diversarum formarum; et ulterius, ex quo materia jam intelligitur constituta in esse quodam substantiali, intelligi potest susceptiva accidentium, quibus disponitur ad ulteriorem perfectionem, secundum quam materia sit propria ad altiorem perfectionem sustinendam. Hujusmodi autem dispositiones præintelliguntur fctrmæ, ut inductae ab agente in materiam; licet sint quædam accidentia ita propria formæ, quod nonnisi ex ipsa forma causentur in materia. Unde non præintelliguntur, in materia, formæ, quasi dispositiones; sed magis præintelligitur eis, sicut causa effectui, etc. »

Item, in solutione quinti argumenti, sic dicit : « Dispositiones accidentales quæ faciunt materiam propriam ad aliquam formam, non sunt mediætotaliter inter formam et materiam, sed inter formam secundum quod dat ultimam perfectionem, et materiam secundum quod jam est perfecta perfectione inferioris (6) gradus. Materia enim secundum seipsam,est propria potentia respectu infimi gradus perfectionis; quia materia secundum seipsam, est in potentia ad esse substantiale corporeum. Nec ad hoc requirit aliquam dispositionem. Sed, hac perfectione pnesupposita in materia, requiruntur dispositiones ad ulteriorem perfectionem. »

Item, in solutione 17l, sic dicit : ‹ Dimensiones non uni intelligi in materia, nisi secundum quod materia intelligitur constituta per formam substantialem in esse substantiali corporeo. Quod quidem non fit per aliam formam, in homine, quam per animam. Unde hujusmodi dimensiones non

(a) una. — Ad. Pr.
(C) unam. — Om. Pr.
(γ) ewe. — *omne* Pr.

(a) *propria.* — *propter* Pr.
(‹) *inferiori* — *ulteriori* Pr.

l-rxinUlliguntur ante animam in materia totaliter, sed quantum ad ultimos gradus perfectionis. » — Hax ille.

Ex quibus omnibus potest colligi talis ratio : Nulla forma adveniens materis substantialiter, et per formam substantialem actuate, inhæret matenæ immediate. Sed omnis forma accidentalis, est hujusmodi. Igitur, etc.

Et in hoc primus articulus terminatur.

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

§ 1. — Contra primam conclusionem

I. Argumenta Scoti. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra conclusiones. Et quidem, contra primam arguunt mulli. Sed specialiter recitabo argumenta Scoti et Gregorii ; licet multi dudum contra illam arguerent, quorum argumenta dissolvit sufficienter Correptor Corruptoris. Scotus siquidem (dist. 12, q. *2)* arguit

Primo sic. Quia omne absolutum prius alio abeoluto, et distinctum realiterab illo, potest esse, sine contradictione, absque illo. Sed materia est entitas absoluta, distincta a realilate forinæ; et est prior ca. Igitur non e>t contradictio quod sil sine ca. Major patet ex ratione prioris, de cujus ratione est quod possit sine posteriori, nisi sit priorilas originis, includens simultatem correlalivorum (a); et ideo in majori additur quod sit absolutum. Minor, quantum ad primam |hirt< sui, supponitur vera, scilicet quod sit alia realttas niateriæ a forma absoluta. Est etiam prior forma, non secundum perfectionem, sed secundum originem. Quia omne receptivum, est prius recepto, saltem prioritate originis; et etiam fundamentum, est prius fundato in eo. Materia autem recipit formam, et forma fundatur in materia; unde materia dicitur fundamentum natune, 2. *Metaphysicx.* Igitur.

Confirmatur per Augustinum, qui dicit, in multis locis, quod creatio prius origine terminatur ad materiam, quam ad formam.

Secundo. Quidquid Deus causal in creaturis, | respectu absoluti, per causam quæ non est de essentia rei. potest causare sine illa : quia non est contradictio, ex parte rei, quod sit sine illa causa quæ non est de essentia ejus; et prima causa habet causaliLalem illius causæ. Sed forma non est de essentia materne ; sunt enim primo driersa ; nec etiam quodcumque ew quod ponatur communicare materia', estde essentia materne;quia tunc materia transmutaretur in formam, quando transmutaretur de forma in formam. Igitur quidquid ponitur Deus causare in materiam per formam, potest sine forma illud causare in materia; et ita potest dare sibi esse sine forma.

Tertio. Quidquid Deus immediate causât sive creat, potest immediate conservare. Sed Deus immediate creat materiam; quia, si materia est aliquid in entibus, non subest causalilati natune, sed est a solo Deo creante. Igitur æque potorii immediate conservare materiam. Sed quidquid Deus potest immediate conservare, potest esse per se, sine omni alio : quia nullum aliud est de ratione ejus; unde potest conservare rem per se, sine omni alio quod non est de ejus essen'ia.

Quarto. Non est necesse Deum velle aliquid extra se, necessitate absoluta; nec oportet quod, si velit aliquid extra se, quod necessario velit aliud, nisi sil necessitas ex parte connexionis volitorum. Sed in materia non est absoluta necessitas ad formam. Igitur, ad hoc quod velit materiam, non est necesse quod velit formam esse in materia. Minor probatur : Quia quidquid determinat sibi genus aliquod, determinat sibi speciem sub genere; unde quod aliquid determinet sibi genus, et non aliquid sub genere, impossibile est : ut quod aliquid determinet sibi quod sit animal, et non aliquam speciem animalis, est impossibile. Sed materia non determinat sibi necessario hanc formam vel illam. Unde nullam necessario sibi determinat. Igitur nec absoluta necessitate determinat sibi formam.

Confirmatur. Quia quod contingenter se habet ad quodlibet alicujus generis absoluti, contingenter se habet ad totum illud genus absolutum : quia, si essentialiter dependet a natura illius generis, oportet quod essentialiter dependeat ab uno, el non a pluribus ejusdem generis; quia tunc, uno istorum non exsistente, adhuc essentialiter dependeret ad aliud, et sic esset sine illo ad quod essentialiter dependeret. Cum igitur materia contingenter respicial quamlibet formam, sequitur quod contingenter se habet ad lotum genus forma».

Hæc argumenta ponit, 2. *Sentent.*

II. Alia argumenta Scoti. — Arguit etiam contra earndem (x) in *Quæstionibus super Meta· physicx,* lib. 7.

Primo sic. Quia, secundum le, prima materia est immediate susceptiva omnium formarum substantialium, et immediate est pars compositi. Sed, destructo composito, possibile est partes remanere, 7. Afefa- *physicx* (t. c. 24); et hoc etiam contingit naturaliter, si dictum Thomæ est verum. Igitur, etc.

Secundo. Quia non repugnat secundum se perpetuo et incorruptibili, esse sine corruptibili. Materia est hujusmodi, **I**. *Physicorum.*

(a) œrrrtatvorvm. — eorrvtattonu Pr.

(a) ém *contra eamdem.* — Om. Pr

Tertio. Quia, 1. *Physicorum,* dicitur : principia non sunt ex aliis, nec ex alterutris. Igitur habent proprium esse, vel eis non repugnat esse.

Quarto. Quia, si Deus facit materiam mediante forma, quasi causa secunda, et tarnen sine illa non potest eam facere, tunc ipse cum causa secunda excedit seipsurn precise sumptum. Hoc autem est inconveniens. Igitur, etc.

Quinto. Quia materia dicit aliquem gradum actualitalis. Ergo secundum illum poterii esse actu, licet non in actu. Consequentia patet. Antecedens probatur multipliciter. Supponit namque duas distinctiones, quarum una est de actu, et alia est de potentia. Prima distinctio de pptentia, est quod aliquid dicitur esse in potentia dupliciter. Primo modo, ut terminus potentiæ, sive ad quem est potentia, ut albedo generanda ; et dicitur potentia objectiva, quia objicitur et pracedit quamcumque actionem. Alio modo, ut subjectum potenti#, sive in quo est potentia, ut superficies dealbanda; et dicitur potentia susceptiva vel subjectiva, quia non est ad esse suiipsius, sed ad susceptionem alterius ordinatur. Et per oppositum, dicitur actus dupliciter, scilicet : objectivus et essentialis, sicut entitas intrinseca cujuslibet entis; et formalis sive formativus, et hoc, sive sit essentialis, qui dicitur actus primus, sive accidentalis, qui dicitur actus secundus. Secunda distinctio est quod, stricte et proprie loquendo, aliud est esse actum, quia hoc appropriatur formæ; et aliud est esse sub actu, quia illud appropriatur materi#, ut est altera pars compositi; et aliud est esse in actu, quia hoc convenit ipsi composito singulari, saltem in corporalibus; et aliud est esse actu, quia hoc circuit omne ens, et potest dici de omnibus actu extra nihil exsistentibus, in quibus est ratio entitatis. Ilis suppositis, probatur antecedens praemissum, scilicet quod materia secundum se dicit aliquem gradum aclualitatis, ita quod repugnat ei esse in potentia primo modo dicta. — *Primo.* Quia talis potentia non est subjectum transmutationis, sed terminus a quo. — *Secundo.* Quia talis potentia, secundum numerum actuum numeratur, 3. *Physicorum* (t. c. 8 et seq.), Eadem autem materia est una numerositate essentiæ, respectu formarum oppositarum. Ergo sibi convenit actus oppositus tali potentiæ. — *Tertio.* Quia potentia secundo modo dicta, quæ convenit materiae, fundatur in aliquo actu, secundum Commentatorem, 3. *Physicorum,* licet non in actu de se. Hæc autem est materia. — *Quarto.* Quia recipere non convenit alicui, nisi habenti prius in se aliquam entitatem positivam. Sed materia est fundamentum omnis realitatis positivae, et principium receptivum; licet recipiat eo modo quo est in potentia secundo modo. — *Quinto.* Quia materia est essentialiter distincta a forma. Sed distinctio est realis relatio. Igitur utrumque extremum est ens reale actu, licet non in actu, stricte loquendo. — *Sexto.* Quia materia secundum se est terminus productionis divinæ, scilicet creationis. Potentia autem primo modo, non est terminus ad quern. — *Septimo.* Quia materia est pars essentialis compositi. Sed pura potentia, nullo modo est pars compositi. — Si dicatur quod sub forma fuit creata; — sed contra. Quia : aut sub una, et tunc non fuit pura, sed signata; aut sub pluribus, et tunc non fuit unum creatum, sed plura creata. — Et sic patet antecedens illud assumptum.

Sexto arguit. Materia prima est secundum se ens. Igitur potest secundum se esse. Antecedens probatur. Primo : quia materia est principium per se, 1. *Physicorum.* Secundo ; quia est causa per se, 2. *Physicorum* et 5. *Metaphysics.* Tertio : quia est subjectum transmutationis naturalis; hoc autem necesse est esse ens, quia in hoc differt a creatione ipsa generatio, quia etiarn agens naturale hoc requirit.

Hæc sunt argumenta Scoti contra primam conclusionem.

III. Argumenta Gregorii. — Contra earndem arguit Gregorius de Arimino (dist. 12, q. 2, art. 3).

Primo. Omne possibile esse verum, potest verificari per divinam potentiam ; alias aliquod verum verbum est, et impossibile apud Deum. Sed materiam esse, et nullam (x) formam e^se, quamvis sit falsum, est tamen possibile esse verum; cum nullam implied contradictionem. Igitur, etc.

Secundo. Si hoc non esset Deo possibile, sequitur quod non quamlibet creaturam Deus posset, sine alio extrinseco conservante, per se tantum conservare. Consequentia ista patet. Quoniam quod una res non poesit etiam naturaliter exsistere sine alia ab ea essentialiter distincta, et non sibi intrinseca, non est nisi : vel quia illa est effectus naturalis ipsius, sicut sol non potest esse naturaliter, quin lumen sit ab illo diffusum ; vel quia est quædam propria passio consequens, sicut dicimus quod ignis non potest esse sine calore; vel quia est causa ipsum in esse conservans, sicut lumen non potest naturaliter exsistere, non exsistente luminoso corpore a quo conservatur in esse. Sed propler primum (δ) non impeditur propositum. Tum quia forma non est effectus materiæ illo modo. Tum quia |>er divinam potentiam potest quælibet talis causa sine hujusmodi effectu exsistere, ut patet de sole, tempore mortis Christi, qui non profudit lumen in aere. Patet etiam de igne in camino, qui illos tres pueros non calefecit, aut aliqualiter in eos egit. Nec propter secundum. Quia nulla est forma tam naturaliter et necessario consequens aliquod subjectum, quin sine ipsa (γ) Deus posset subjectum conser-

ta) nul/eni,— ηα/urarn Pr.
,6) primum. — ipturn Pr.
(γ) ipja. — *ipso* Pr.

un» ; sicut expresse haberi potest a beato Augustino, m *Epistola ad Consensium,* quæ est sepluagesima-krti-i in numero epistolarum, ubi ait : *Valet divina potentia de ista visibili atque tractabili natura corporum quibusdam manantibus, auferre quas voluerit qualitates,* etc. Et cum stabm ante, dixisset quod Deus carnem nostram potest perpetuo sine corruptione senarc, sicut ct pueros in camino sine (s) tcsione «enavit, et posuit quamdam responsionem, qua dici posset *non carni illorum virorum additam fuisse contra ignem* (δ) *incorruptionem, sed ipsi igni detractam fuisse corrumpendi facultatem* (verba sua sunt), non hoc dicit cxm* impossibile; sed dixit, hoc adhuc prius dicto mirabilius esse, eo (γ) quod simul ignis comburebat ligna, et non urebat illorum corpora ; et mox sequuntur verba allegata; ita quod non est dubium alicui diligenter consideranti, quin Augustinus velit ibi asserere Deum posse, si vellet, facere ignem esse sine calore, et quamlibet rem absque propria qualitate et qualibet passione naturaliter consequente. Relinquitur ergo quod, si materiam non posset sine forma facere, quod hoc sit ideo quia per formam materia conservatur in esse. Et sic patet consequentia. Sed falsitas consequentis debet cuilibet catholico esse certa ; quia non minus quamlibet rem Deus potest absque alio extrinscco conservante conservare, quam possit absque alio producente producere. Sicut enim ab ipso, ita et per ipsum sunt omnia, ct omnia in ipso constant, secundum Apostolum (Worn., 11, 36). — Confirmatur. Quia alias Deus indigeret creatura, et juvaretur per eam in conservando aliquam creaturam ; quod videtur derogare omnipotenti ‹ Dei. Unde, sicut dicit Augustinus, 1. libro *de Libero Arbitrio,* cap. 2, quod *ille non Deum omnipotentem credit, qui ulla credit eum adjutum esse* (8) in *creando natura, quasi ipse sibi non sufficeret;* ita certe videtur quod non pleno credatur omnipotens, si non unam (t) quamlibet creaturam sine alterius adjutorio conservare possit.

Tertio, Non minus est hoc Deo possibile, quam quod accidens sit sine subjecto ; quod tamen fit per Dei potentiam in sacramento Altaris. Multa etiam miracula ct supra naturam legimus divinitus facta. Ex quibus consideratis et creditis, non deberet aliquis dubitare hoc Deum passe. Et ideo Augustinus, in epistola allegata, cum induxisset miraculum de igne in camino, ait : *Qui ista non credunt, multum do divina potestate diffidunt ; ncc cum eis vel ad eos sermo nunc nobis esi, Qui autem ista credunt, ex his etiam illa conjiciant primo quæ fideliter quærunt.*

Quarto arguit contra probationem conclusionis, qua dicitur : Si materia esset sine forma, tunc esset actu sine actu; quod implicat contradictionem. Et consequentia palet; quia ipsum quod est actus, est forma, etc. — Ista, inquit, ratio non valet. Quia, si intelligalur esse actu, generaliter id (a) de quo contingit per propositionem de pnesenti et de inesse vere enuntiare esse, verbi gratia, dicendo, *Hoc est,* et per oppositum, illud dicatur esse in potentia, de quo non contingit per hujusmodi propositionem sed Lanium per illam de possibili enuntiare esse, ulpote dicendo, *Hoc potest esse,* si, inquam, ita intelligatur esse actu, et per actum intelligalur forma, consequens non est impossibile, nec implicans contradictionem. Si autem intelligalur esse actu, specialiter pro eo quod est ens actu primo modo, et essentia integra et perfecte in specie, vel perfectio alterius cum illo perfectam essentiam in determinata specie constituens, et per oppositum, ens in potentia dicatur illud quod, etsi sit ens actu primo modo, est tamen quædam partialis et incompleta essentia, perfectibilis et quasi complebilis per aliam, ut sit essentia integra et perfecta in specie, tunc consequentia non valet; quoniam tunc materia non esset sic (6) actu. Materia enim potest dici ens actu primo modo, licet non secundo modo; et hoc, in casu ubi esset sine forma substantiali.

Et quod materia sil ens actu primo modo, probat Gregorius (Ibid., q. 1) quintupliciter. — *Primo* sic. Substantia corporalis per se subsistens, naturaliter generata, est. Igitur materia est ; et per consequens, ens actu primo modo. Antecedens notum est sensui ; videmus enim ignem naturaliter genitum, et plantas, et multa alia. Consequentia probatur. Quia omnis hujusmodi substantia naturaliter genita, habet aliquam partem essentialem, quæ præfuit sua generationi; et talem nos vocamus materiam. Cum igitur impossibile sil totum esse, nisi pars ejus Sit, sequitur quod materia est. — *Secundo* probat hoc auctoritate theologica. Nam, secundum theologiam, materia fuit creata, nec fuit Deo coæterna. Igitur materia non est tantum ens in potentia. Consequentia tenet. Quia alioquin non aliter esset ens quam erat ante creationem : nam et antequam crearetur, fuit in potentia ut esset, et potuit esse per potentiam Creatoris tantum; et ita etiam nunc, si esset tantummodo in potentia, non esset nisi per potentiam Creatoris. Antecedens patet per Augustinum, m libro *de Fide et symbolo,* cap. 2 : *Nullo modo,* inquit, *credendum est ipsam materiam de qua factus est mundus, per seipsam esse potuisse, tanquam coætcmam et coævam Deo.* Et

(a) «me. — Om. Pr
(‹) ctmXra — Otn Pr,
(y) *eo* — Otn. Pr
(i) *nu* — *creatura* Pr.
(«j v*am. — *ullam* Pr

( ) *id,* — *poni eo* Pr.
( ) fie. — une. Pr.

infra : *Certissime creditur omnia Deum fecisse ex nihilo; quia etiam si de aliqua materia factus est mundus, eadem ipsa materia de nihilo facta est.* — *Tertio* probat hoc auctoritate philosophica. Nam philosophi ponunt materiam ingenerabilem ; et ei sic, igitur non tantum potest esse, secundum philosophiam, sed est. Consequentia patet : quia, si non esset sed tantummodo posset esse, et, secundum philosophiam, non posset esse.per creationem, igitur per generationem ; et per consequens, non esset ingenerabilis. — *Quarto.* Quia Commentator, 4. *Metaphysical,* comm. 15, ait : α Quod non est actu, est non ens. d Sed materia non est non ens. Igitur est actu. — *Quinto.* Quia, secundum hoc, nullæ essent causæ intrinsecæ; et per consequens, non essent quatuor genera causarum. Et multa alia sequerentur contra philosophicas veritates.

Hæc sunt argumenta Gregorii.

§ 2. — Contra secundam conclusionem

I. Argumenta Gregorii. — Contra secundam conclusionem arguit Gregorius(dist. 12, q. 2. art. 1), probando quod, cum una res corrumpitur et alia generatur, non corrumpitur quantitas præcedens, nec acquiritur nova.

Primo sic. Ponatur, inquit, gratia exempli, quod ex aliquo aere demonstrato generetur ignis. Si ergo tota quantitas aeris corrumpitur : aut corrumpitur in tempore, et partibiliter; aut lota simul, et in instanti. Non primo modo, ut dicit se probasse. Nec secundo modo. Quia : vel corrumperetur tota simul, in instanti corruptionis formæ substantialis aeris et generationis ignis; vel ante illud instans. Non ante. Quia : vel (a)aer remaneret post, absque quantitate; vel, si nova generabitur : aut (6) illa remanebit usque ad instans corruptionis (el cum semper usque ad illud instans aer fiat rarior, et augeatur ejus quantitas, illa fieret major quam fuit cum primogenita est, et remanebit per lotum tempus rarefaclionis suæ, et ita poterit remanere prima, quæ ponitur corrupta, immo mullo rationabilius hoc de illa conceditur); aut non remanebit usque ad illud instans, sed corrumpetur, et nova generabitur; immo, eerie, in quolibet instanti oportebit dare quod nova quantitas generetur. Et tunc dicit sequi omnia inconvenientia quæ deduxit contra similem imaginationem de formarum intensione, primo libro. Nec potest dici quod per totum tempus præcedens duret eadem quantitas aeris, et in instanti corruptionis aeris simul tota corrumpatur. Probatur : Quia in illo instanti non corrumpitur raritas aeris; igitur nec ejus quantitas. Consequentia patet. Quia : vel raritas aeris non est alia res a quantitate; vel, si sit alia, non minus est possibile quod eadem quantitas quæ est in corrumpendo, remaneat post ejus corruptionem in genito, quam quod remaneat eadem raritas; certum est. Antecedens probatur. Et supponitur unum demonstratum in 6. *Physicorum,* scilicet quod *omne quod mutatum est, quando primo mutatum est, est in eo ad quod mutatum est;* quod generaliter verum est in quolibet genere motus vel mutationis. Et supponatur etiam quod materia neris continue rarefiat, absque interruptione, quousque veniat ad maximam raritatem quam habebit in hujusmodi generatione. Et istud suppositum est nec· rium, supposito quod semper sit prasens activum quod rarefacit et debet ignem generare. Aut igitur materia acris erit primo mutata ad summam raritatem quam habebit, in instanti generationis; aut in alio instanti sequente; aut in praecedente. Non potest dici quod in præcedente; quia non cessat materia rarefieri, quousque habeatur raritas impossibilis formæ neris. Et similiter, quia, eadem ratione, possent terminari cetera transmutationes aeris, quibus disponitur ad formam ignis; et sic sequens generatio non esset terminus procedentis transmutationis. Et iterum, per totum tempus sequens, esset activum sufficienter proximum passivo, et in debitis dispositionibus ad agendum, absque impedimento, et tamen non ageret; quod est contra naturam. Si vero materia erit primo transmutata ad illam, in instanti generationis, igitur turte erit illa, seu tunc habebit illam ; quod est propositum. Et idem sequitur, si in instanti sequente : quoniam, etsi non ad summam erit in illo instanti mutata, quia tamen continue durat rarefacito, ut suppositum est, tunc primo erit mutata ad aliquam citra summam, et tunc illam habebit, et postea in tempore sequente; supposito, inquit, ex probatis in primo, quod in intensione formæ pars prior remaneat cum sequente. — Si quis autem velit dicere quod rarefaclio non durat usque ad instans corruptionis, aliqua tamen alteratio, ut desiccalio vel calefactio, durat, — quamvis sic dicens irrationabiliter loqueretur, nihilominus non impeditur propositum ; quoniam idem arguitur de qualibet alia qualitate, et, quæcumque ponatur remanere in generato, mullo rationabilius hoc ponitur de quantitate.

Fortassis dicetur quod, quamvis ubi simpliciter est intensio formæ, absque alia transmutatione annexa, pars præcedens maneat cum sequentibus; ubi tamen concurrit alia transmutatio, contingit oppositum aliquando, licet per accidens : verbi gratia, si corruptio subjecti formæ quæ intenditur, interveniat. Sic autem est in proposito : quia subjectum partiale quantitatis et omnium qualitatum est forma substantialis, et ideo, quia ipsa in illo instanti corrumpitur, simul etiam corrumpitur quantitas et omnis qualitas ejus. Et sicut tunc inducetur forma

( ) *vel.* — Om. Pr.
( ) *aut,* — Om. Pr.

alia substantialis, vel ignis, in exemplo dato; sic etiam inducuntur congrur et convenientes quantitates et qualitates. In illo igitur instanti, utique materia mutata est ad qualitatem aliquam, ut arguitur, sed tamen ad totaliter novam. Et sic de quantitate et qualibet qualitate dicetur. Nec habebitur quod eadem quantitas, vel qualita> quæ fuit in corrupto, remaneat in generato. — Contra hoc arguitur. Quia forma substantialis rei corrumpendae, non prius corrumpitur quam in ejus materia sint inductæ dispositiones incompossibilcs sibi, propter quarum prasentiam ipsa corrumpitur ; neque etiam postquam inductæ sunt; sed tunc primo. Igitur, in instanti sua? corruptionis, sunt in materia quantitas et qualitas qua? praefuerunt. Antecedens est ex se evidens. Consequentia probatur ex eo quod dispositiones quæ inducuntur tanquam sequclæ formæ generate, si quæ tales sunt, non sunt cause corruptionis alterius formæ substantialis; quinimmo, prius natura vel causa, corrumpitur illa, quam istæ inducantur. Unde et ipsa corruptio formæ præcedentis, est dispositio quodammodo ad formam sequentem ; id est : materia, ex hoc quod privatur priore forma, disponitur ad sequentem Inductio vero novæ formæ substantialis, prior est, saltem causaliter, inductione accidentium consequentium eam. Non igitur hujusmodi dispositiones sequentes, sunt hæ propter quas forma corrumpitur; sed præcedentes, quæ tunc primo sunt in gradu incompossibih ipsi formæ. Fundamentum autem responsionis data?, scilicet quod forma substantialis sit partiale subjectum accidentium , falsum est, ut dicit se probaturum.

Secundo principaliter arguit sic. Agens naturale generativum alicujus substanti®, disponit materiam generationi formæ, dispositionibus convenientibus form® in suo esse. Igitur dispositiones prainducta? remanent cum ipsa forma; igitur et quantitas; nam ipsa est una de dispositionibus formanun naturalium. Antecedens patet ad sensum. Consequentia probatur. — *Tum* quia non est aliquod agens quod ipsas corrumpat, cum ipsum generans vincat actionem cujuslibet contrarii, et istas ipsas faciat. — Tum quia frustra destruerentur, ex quo similes oportet iterum causari. — Confirmatur. Quia nullus unquam artifex, et agens secundum artem, destruit dispositiones artificiales quas facit, nec etiam quas invenit prius factas in sua materia ab alio artifice, ei quas inveniat, dummodo sint conveniente formæ artificii quam intendit. Quod si quis ageret, non artificiose ageret, sed insipienter et superflue ; et non secundum artem, sed potius contra artem agere diceretur. Constat autem quod natura in suis operationibus non minus superflua fugit quam ars. — Tum tertio, quia, si tales dispo- &iUon« non remanerent in susceptione~formæ a materia, nullum generans disponeret materiam inducendo convenientes dispositiones, sed solummodo corrumpendo contrarias et disconvenientes; cujus oppositum videmus ad sensum : nam ignis non solum corrumpit frigiditatem ligni sicci, sed auget et intendit ejus siccitatem ; et quodlibet elementum agens in aliud, sibi symbolam (a) auget in eo qualitatem. — Tum *quarto,* quia sequeretur quod materia, secundum se, precise, esset sufficienter disposita ad suscipiendum immediate quamlibet formam indifferenter, ita quod, si, per potentiam Dei, ipsa esset separata per se, et nullam haberet formam accidentalem aut substantialem, quamcumque formam substantialem nulla proveniente dispositione immediate susciperet, si esset agens propinquum potens formam inducere. Ex quo etiam sequitur quod nunc de facto ipsa est secundum se propinqua materia, et proprium susceptivum omnium formarum, et non solum remotum. Hoc autem est contra Philosophum, 8. *Metaphysics* (t. c. 4-6), et contra Commentatorem, 7. *Metaphysics,* comm. 32, et lib. 12, comm. 11 et 12, et multis aliis locis, ubi distinguunt materiam propinquam a remota, et materiam propriam unius generis formarum a materia propria alterius. Et volunt quod materia naturaliter quasdam formas non recipiat, nisi quibusdam aliis mediantibus. Et si nunquam hoc dixissent, nos ita videmus ad sensum. — Tum *quinto,* quia, si tales dispositiones pnevenientes non manent in instanti generationis formæ, sequitur quod, exsistente aliqua materia summe disposita ad unam formam, verbi gratia, terra, poterit naturaliter introduci forma alia omnino disparata, et requirens contrarias dispositiones, verbi gratia, forma ignis. Istud autem nullus physice loquens diceret. Probatur consequentia : Nam ponatur quod aliquod frustum ligni disponatur ad formam terra, et sit aliquis ignis distans, qui continue moveatur versus hoc lignum, et moveatur sic, quod in eodem instanti quo corrumpitur forma substantialis ligni, ipse primo sit in debita distantia ad agendum in materiam illam. Et volo quod iste ignis sit potentior quam agens illud quod disponit ad formam terra. Totus casus, sicut patet, possibilis est. Hoc posito, constat quod aliqua forma substantialis inducetur in materia illa : tum quia materia non potest naturaliter exsistere sine forma substantiali ; tum quia est ibi agens naturale sufficiens ad agendum, et ipsa est sufficiens receptivum formæ, et in debita distantia ad agens. Sed non inducetur forma terra. Probatio : Quoniam in isto instanti corruptionis formæ substantialis ligni, per te, non est aliqua dispositio ad formam terne in materia illa, quamvis prafuerint multa?, et [>er consequens, ipsa pro tunc non est magis disposita ad formam terra quam ad formam ignis, quamvis prius fuerit magis disposita ad formam terra; cum ergo ignis sit aeque

(a) libi symbolam.— *tymbolum* Pr.

sufficienter propinquus, et sil potentior ad agendum, supposita æquali dispositione materiæ, sequitur quod inducet in materia formam ignis.

Tertio principaliter arguit sic : Nulla qualitas rei corrumpendæ conveniens formæ inducendæ corrumpitur naturaliter, cum illa forma debet induci. Igitur nulla quantitas rei corrumpendæ corrumpitur, cum ex ea alia naturaliter generatur. Consequentia probatur. Tum quia omnes qui ponunt eamdem numero qualitatem remanere in generato, quæpraefuit incorrupto, ponunt etiam quod eadern quantitas maneat secundum essentiam, licet sit aliquando major vel minor; non tamen omnes qui ponunt eamdem quantitatem manere, ponunt idem de qualitate; unde magis videtur hoc ponendum dç quantitate, quam de qualitate. Tum quia eadem causa est ulrobique, scilicet convenientia ad formam generandam ; nulla est (x) enim forma substantialis, quæ non requirat naturaliter materiam quantam. Antecedens probalur ex auctoritate Philosophi, 2. *de Generatione* (t. c. 25), ubi vult quod in elementis habentibus symbolum, facilior est generatio unius ex alio. Et assignat causam *: Quia facilius,* inquit, *est unum quam multa transmutare ; verbi gratia, ex igne quidem erit aer, altero transmutato, scilicet humiditale.* Et ibi per longum processum vult quod sola contraria qualitas corrumpatur, et symbola quæ est conveniens, ut communis, remaneat. Et ibidem etiam Commentator : α Generatio, inquit, horum quæ contradantur secundum unam differentiam, enl per corruptionem unius contrarietatis : verbi gratia, ignis fit aer, corrupta siccitate, remanente caliditale; et hæc est facilior generatio. d — Hanc rationem totam facit in virtute idem Commentator in *de Substantia Orbis,* cap. 1, ubi ait : α Dimensiones simplices quæ appellantur corpus simplex, non denudantur a prima materia, sicut nec aliqua accidentia communia omnibus corporibus contrariis, aut duobus eorum, aut plus : verbi gratia, diaphaneitas, in qua communicant ignis et aer et aqua, d Et paulo ante, promittit quod, cum Aristoteles invenit omnes formas in dimensionibus non terminatis, scivit quod materia nunquam denudatur a dimensionibus non terminatis. Et per totum capitulum tenet istam conclusionem. Et similiter, 1. *Physicorum,* comm. 63; et multis aliis locis. Nec alicui qui dicta ejus super hoc viderit, potest dubium esse quin ipse fuerit hujusmodi sentential — Hæc Gregorius.

II. Argumenta Aureoli. — Contra eamdem conclusionem secundam arguit Aureolus (dist. 12, q. 1, art. 2) quod eadem quantitas numero maneat in generato et corrupto, et quod nulla de novo generetur nec corrumpatur.

Primo. Quia quantitas quæ ponitur de novo generata : aut educitur secundum omnia sui de uno et eodem realiter; aut de alio et alio. Si primo rnodo, hoc est impossibile. Quia : vel reciperetur in illo penitus eodem et indivisibili, et tunc materia non extenderetur; vel secundum aliquid sui reciperetur in eo realiter, et tunc non reciperetur in co ex quo educitur; quod est falsum, quia ejus est actus, cujus est potentia. Si vero detur secundum membrum, scilicet quod quantitas secundum suum omne (x) educitur de alio et alio ipsius materiæ, tunc habetur propositum. Quia tunc in materia ent dare aliud et aliud pnecedens quantitatem. Et tunc quaero : aut istaalietaserit in materia per quantitatem priorem, et hoc est impossibile, quia sic essent in materia simul duæ quantitates, scilicet : procedens, per hoc quod est partibilis ; et alia de novo generata. Nec per seipsam potest habere talem alietatem ; quia tunc materia habebit per se dimensiones, ex quo habet partibilitatem. Ergo restat quod nulla quantitas omnino nova possit induci in materia.

Secundo. Quia quantitas de novo adveniens materiæ : aut invenit eam divisibilem; aut indivisibilem. Si divisibilem, ergo procedit quantitas. Si indivisibilem, ergo accidens divisibile erit in subjecto indivisibili. — Confirmatur : Quia sicut tota quantitas supponit totam materiam, sic quodlibet quantitatis quodlibet materiæ.

Tertio. Quia terminus a quo et terminus ad quem non sunt ejusdem speciei, nisi sit motus intensionis aut remissionis. Sed quantitas quam ponis corrumpi. et illa quam ponis noviter generari, sunt ejusdem speciei. Ergo impassibile est quod sint duæ quantitates, et quod in generatione acquiratur nova quantitas.

Quarto. Quia tunc generatio non esset finis alterationis vel terminus, si (6) quantitas et consequenter omnia accidentia de novo generarentur, et omnia accidentia acquisita |)er alterationem corrumperentur in instanti generationis. Quia nullum accidens corrumpitur in fine alterationis per quam acquiritur : in illo enim instanti perficitur; igitur, si tunc corrumperetur, in eodem instanti esset et non esset. Sed, per te, forma substantialis non generatur, nisi accidentia inducta per alterationem corrumpantur; et in illo instanti generatur, quando accidentia illa corrumpuntur. Ergo forma non generatur in fine alterationis; vel, si sic, sequitur quod forma generetur quando accidentia inducta per alterationem adhuc manent; quod est propositum. — Hæc ille.

III. Argumentum ex dictis sancti Thom®. — Item, ulterius potest argui contra conclusionem istam ex dictis sancti Thomæ. Nam ipse ponit, in

(a) *eit.* — Om. Pr.

(») omne — *tiu* Pr.
(β) li. — *tcilwel Pr.*

multis Ioὼ, quod quantitas interminata nunquam separatur a materia, el quod manet eadem in generato el oorruplo. Quod patet, 4. *Sentent.,* disk 12, q. f, art 2; item, disl. 44, q. i, art. ! ; item, 11. *Quodlibeto,* q. 6; item, in scripto super Boetium, *de Trinitate,* in illa quæstione qua quaerit, Utrum varietas accidentium possit esse causa pluralitate secundum numerum; et in mullis aliis locis.

§ 3. — Contra tertiam conclusionem

L Argumenta Gregorii. — Conira tertiam conclusionem arguit Gregorius (disl. 12, q. 2, art. 2), probando quod cujuslibel formæ mere corporalis Kila materia sil primum el immediatum subjectum.

Primo sic. Per illud sui Unium compositum est •mbjeclum formæ, sive substantialis, sive accidentalis, per quod compositum ipsum, antequam illam haberet, erat in potentia receptiva ad illam. Hoc patet : quia cujus esi potentia, ejus est actus. Sed per solam materiam compositum erat in potentia receptiva ad formam quamlibet corporalem quam habet. 'Ergo, etc. Minor probatur multipliciter. *Prmo* quidem auctoritate Commentatoris, primo capite *de Substantia Orbii,* ubi ait quod subjectum transmutationis non est substantia simplex in actu, quia tunc esset impossibile, id est, carens potentialitate, et non receptivum, etc. El infra, dicit quod Aristoteles < invenit quod subjecte omnium accidentium sunt individua substantis, quæ sunt in actu, de quibus fuit declaratum ab eo esse composita ex formis et subjecto quod est in potentia; et accepit etiam signum ex hoc quod subjectum recipit accidentia contingentia, in eo quod non est simplex >, id est, signum per quod Aristoteles cognovit subjectum accidentium corporalium non esse simplex in actu, quia recipit accidentia contingentia. Unde arguit : < Quoniam, si esset simplex actu, non posset recipere accidentia; pati enim est contrarium ipsi actui, a — Hæc Commentator. — Hinc adverte quod Aristoteles, ex eo quod vidit substantias exsistentes in actu recipere accidentia contingentia, cognovit ipsas non esse simplices, et esse compositas ex subjecto in potentia. El ratio est : quia pati repugnat actui ; igitur non secundum formam quæ est actus, ipsum compositum est in potentia ad accidentia, et, per eamdem rationem, nec ad aliam formam cujus receptio est passio (quod dico ad differentiam formarum spiritualium). *Secundo* probatur minor. Quoniam alias sequeretur quod forma esset principium patiendi et transmutandi ab alio, ac per hoc potentia passiva ; quod non convenienter dicitur. *Tertio.* Quia tunc transmutatio non plus faceret noe scire materiam quam formam, si forma esset «ubjectum transmutationis sicut materia. — Ista ratio non probat de quantitate, quoniam ipsa non recipitur de novo in materia. Sed quod ejus subjectum sit sola materia, probatur per hoc quod ipsa alias migraret de subjecto in subjectum. Quod patet : si non solum materia sed etiam forma esset subjectum quantitatis, cum nulla forma sit æterna in materia, sed una succedat alii, quantitas nunc esset subjective in una forma, el nunc in alia.

Secundo arguit sic. In homine sola materia est subjectum omnium formarum corporalium. Igitur in omnibus rebus corporalibus sola materia est subjectum primum talium formarum. Consequentia est evidens; quoniam non minus materia est sufficiens in aliis ad recipiendum quam in homine. Antecedens probatur : Quia nec forma substantialis hominis est subjectum accidentium corporalium, cum ipsa sit spiritualis, et nulla alia forma substantialis sit in eo, ut nunc supponitur. Nec etiam aliquod accidens est subjectum alterius accidentis, sicul palet, 4. *Metaphysicæ,* in illa parte, *Omnino vero destruit substantiam,* etc., ubi (t. c. 13) vult Aristoteles quod accidens unum non accidit alteri, nisi pro tanto unum dicatur (a) accidere alteri, quia ambo accidunt tertio, scilicet subjecto. Unde hæc sunt verba ejus : *Accidens enim accidenti non accidit, nisi quia ambo eidem accidunt.* Et satis prope, post, probat istud per hoc : quia non est ratio quare potius unum accidat alteri, quam econtra. Unde ait : *Nec itaque albo aliquid accidens est, ut musicum; nihil enim magis illi quam illud huic accidit.* Patel ergo quod in homine formarum accidentalium sola materia est subjectum. Quod autem ij>sa sola sit subjectum formæ substantialis, patet ex hoc : quia in ipso non est nisi una forma tentum substantialis, ut suppono; igitur nulla forma substantialis est subjectum ; constat autem quod nulla forma accidentalis ejus; igitur sola materia. — Hæc Gregorius.

II. Argumenta Aureoli. — Contra eamdem arguit Aureolus (dist. 12, q. 1, art. 6).

Primo. Quia Commentator, in *de Substantia Orbis* (cap. 1), dicit quoti Aristoteles invenit subjecta omnium accidentium, quæ sunt substanliæ, esse composite ex forma et subjecto quod est in potentia. Cujus signum accepit ex hoc, quoniam, si essent simplicia, non possent recipere accidentia; pati enim est contrarium ipsi actui. Igitur patet quod Aristoteles, secundum Commentatorem, attribuit composito receptionem accidentium, ex parte materiæ, vel ratione materiae.

Secundo sic. Ejus est actus, cujus est potentia. Sed materia per se primo est in potentia ad omnia decem praedicamenta, ut Philosophus dicit, 7. *Meta·physicæt*A. c. 8),et Commentator, ibidem, comm. 8, ubi dicit quod materia per se non est quale, nec quantum, nec aliquid decem praedicamentorum,

(®) unum. — Ad. Pr.

quoniam est in potentia ad omnia decem praedicamenta, ut declaratum est in *Physicis,* quod scilicet ipsa est subjectum omnium decem praedicamentorum. Igitur, etc.

Tertio. Quia, 5. *Metaphysicæ,* videtur Commentator ponere materiam decem praedicamentorum esse unam; et, 2. *Cœli el Mundi,* dicit quod corpus quod est in potentia, quod vocat materiam, non est aliquod decem pnedicamentorum, cum impossibile est ipsum esse abstractum a decem praedicamentis; per hoc innuens quod materia quæ est simpliciter in potentia et purum terminabile, est susceptivum omnium formarum, tam substantialium quam accidentalium. Igitur.

Quarto. Nam alteratio quæ est in talibus formis(a) accidentalibus, non potest habere formam pro subjecto ; nec compositum. Cujus ratio est : Quia motus præsupponit mobile et subjectum ; et ideo motus non adimit nec perimit ipsum subjectum. Talia autem accidentia perimunt formam substantialem, et compositum destruunt : sicul palet de alteralione quæ fit circa frigiditatem aquæ ; abjicit enim finaliter formam aquæ, sicut quando ex aqua fit crystallus. Motus autem, cum non abjiciat subjectum, non potest talis alteratio esse in alio quam in materia ; el per consequens, et terminus ejus, cum motus et terminus ejus aspiciant idem pro subjecto primo. — Hæc ille.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS III.

DANTUR SOLUTIONES

§ 1. — Ad argumenta contra primam CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Scoti. — Quantum ad tertium articulum, respondendum est praedictis objectionibus. Et quidem

Ad primum Scoti contra primam conclusionem respondet Durandus (disl. 12, q. 2) sufficienter : α Cum, inquit, dicitur quod omne prius, divina virtute potest esse sine posteriori, verum est in his quorum utrumque est actus, vel habens actum ; esse enim per se semper includit actum. Si vero unum sil potentia, el reliquum sit actus, non est verum : quia ex hoc quod ponitur potentia sine actu, ponitur aliquid esse actu sine actu; quod implicat (β) contradictionem. Sic autem est, cum ponitur materia esse sine forma. Igitur, etc. » Et hoc ipse bene declarat dupliciter : « Primo, considerando materiam, quæ est pars comp iti, de qua nunc loquimur. Est autem ejus natura, ut breviter dicatur, quod est pura potentia ad esse; unde Commentator dicit quod ipsa substantiatur per posse. Et hoc est necessarium : nam aliter, ex ipsa et forma non fieret unum |x?r se. Ex hoc sic arguitur : Materia, secundum se, est pura potentia; actus autem materiæ est forma. Ergo, si materia esset actu sine omni forma, sequeretur quod esset actu sine omni actu ; quod implicat contradictionem. Si autem materia esset perse, esset actu. Igitur, etc. d Secundo, declarat idem sic : α Esse exsistentia, vel est idem quod essentia rei, vel aliud. Si sit idem, tunc debemus sic unum alteri applicare, quod actualis exsistentia incompleta, sit idem cum incompleta essentia, quæ est forma ; completa vero exsistentia, sit idem cum completa essentia, quæ est compositum. Tunc arguitur sic : Materia non potest actu exsistere sine actuali exsistentia ; quia oppositum implicat contradictionem. Sed forma est actualis exsistentia, secundum quod dictum est. Ergo, etc. Si vero esse exsistenti» sit aliud ab essentia, sequitur idem. Quia esse exsistenti», vel est substantia, vel accidens. Si sit substantia, cum non sit materia, nec compositum, erit forma ; et sic idem quod prius. Si vero sit accidens, adhuc sequitur idem; quia omne accidens absolutum, forma quaedam est. El sic semper implicat contradictionem, dicere quod materia possit esse sine omni forma substantiali et accidentali ; cum saltem materia non possit esse sine esse, quod est forma aliqua substantialis vel accidentalis (a). › — Hæc Durandus. — Ex quibus patet ad argumentum ; quia major est falsa.

Posset tamen aliter dici, quod major est distinguenda, qua dicitur, Omne absolutum prius alio absoluto, etc. Quia duplex est prius, seu dupliciter contingit A esse prius B. Primo modo, quia A habet aliquam prioritatem vel causalitatem super ipsum B, et non econlra ; sicut sol est prior asino, et causa efficiens suo effectu, in per se et essentialiter ordinalis. Secundo modo, quia A habet aliquam causalitatem aut prioritatem super B, et econtra, B habet aliquam prioritatem et causalitatem super A : sicut est in proposito, de materia el de forma; nam materia uno modo est prior forma, et alio modo forma est prior materia, ut ostendit sanctus Thomas, in multis locis, potissime, 4. *Sentent.,* disl. 17, q. 1, ari. 4, q|· 1, ubi sic dicit : « Omnis prioritas secundum ordinem naturae, alio modo reducitur ad ordinem causæ et causati ; quia principium et causa idem sunt. In causis autem, contingit quod idem est causa et causatum, secundum diversum genus causæ, ut patet in 2. *Physicorum* (t. c. 30), et 5. *Metaphysicæ* (t. c. 2) : sicut ambulatio est causa efficiens sanitatis, el sanatio est causa finalis ambulationis. Et similiter est de habitudine quæ est inter materiam et formam : quia, secundum genus

(e) *formis.* — Om. Pr.
(15) *implicat.* — *improbat* Pr.

(a) *accidentalis.* — *actualis* Pr.

causæ materialis, materia est causa formæ, quasi sustentans eam ; et forma est causa materiæ, quasi faciens cam esse actu, secundum genus causæ formalis, etc. › Simile dicit, tl 2e, q. 113, art. 8. Hac distinctione supposita, dicitur ad argumentum, quod. si major inleiligatur dc priori primo modo sumpto, major est vera, et minor falsa. Si autem loquamur de pnori secundo modo, tunc econtra, major est falsa, et minor vera.

Ad confirmationem, patet per idem. Quia, eo modo quo materia est prior forma, prius origine dicitur causari vel concreari; sed econtra, illo modo quo materia est posterior forma, dicitur posterius concreari : quia nec materia nec forma non subsistens dicitur proprie fieri aut creari, sed concreari, ut ostendit sanctus Thomas, 1 p., q. 44, art. 2.

Ad secundum respondet in virtute Durandus, ubi supra (dut. 12, q. 2), dicens : ‹ Quidquid Deus facit mediantibus causis secundis efficientibus, potest facere sine eis. Sed non est verum de mediis causis formalibus; non enim potest facere album sine albedîne. Et idem est intelligendum de materialibus; quia non potest facere animal sine corpore. Et causa est, quia matena et forma sunt intrinseca rebus, et ideo ab ipsis excludi non possunt. Agens autem, semper est extrinsecum; propter quod, virtute divina, excludi potest a causalitate rei, absque implicatione contradictionis. Forma autem se habet ad actualem exsistentiam materiæ, sicut causa formalis, ct non sicut causa efficiens. Ideo, etc. — Et si dicatur quod forma non est causa formalis materiæ, sed ejus forma tantum ; compositi autem est causa formalis, ut dicit Avicenna, 6. suæ *Melaphyiicx;* — tunc argumentum de causis mediis non est ad propositum, seu contra noe. Vel dicendum quod forma non est causa formalis materiæ ăbsoluta ; e›t tamen causa formalis materiæ actu exsistentis, quæ includit id quod exsistit et id quo exsistit; et hoc est necessario compositum, cujus causa formalis est ipsa forma ; sicut albedo non est causa formalis corporis, sed forma tantum ; corporis vero albi, quod includit totum aggregatum ex corpore et albedine, est causa formalis. › — Hæc Durandus, et bene. — Ex quibus patet ad argumentum; quia minor falsa est, juxta pra?missa. Licet enim forma non sit de essentia materis absolutae, est tamen de essentia materiæ actu exsistentis.

Ad tertium dicitur quod causare, dupliciter intelligitur : primo modo, de causalitate causæ efficientis; secundo modo, de causalitate cause formalis. Et idem dico de conservatione. Tunc dico quoti Deus se solo et immediate causal et conservat materiam, in genere causæ efficientis, non autem in genere causæ formalis; immo illo modo sola forma immediate causât materiam, vel saltem forma cum esso quod fluit a forma. Unde in argumento est fallacia æquivocationis vel consequentis, ut jiatet faciliter.

Ad **quartum,** negatur minor. Nam materia determinat sibi formam ; et est sic connexa formæ, quoad actualem exsistentiam, quod implicat contradictionem, materiam esse sine forma, in rerum natura, extra intellectum. — Et ad probationem minoris, dicitur primo, quod si forma arguendi valet, probaretur quod non solum divina virtute, immo mere naturaliter, materia posset esse absque omni forma substantiali et accidentali, arguendo sic : Illud quod nullam speciem alicujus generis naturaliter sibi determinat, potest mere naturaliter esse sine illo genere. Sed materia, ex natura sua, nullam speciem formæ sibi determinat naturaliter. Ergo nec genus formæ determinat sibi naturaliter; et sic naturaliter potest esse sine forma. Major enim hujus argumenti tantam apparentiam habet, quantam habeat maxima in qua fundatur probatio minoris. — Secundo, dicitur quod illa propositio, Quidquid determinat sibi genus aliquod, determinat sibi speciem sub illo genere, falsa est, ut potest patere per multa exempla. Nam quantitas finita determinat sibi genus figura?, et tamen nullam speciem figura? sibi determinat; visus determinat sibi genus coloris, et tamen nullam speciem coloris sibi determinat. — Tertio, dicitur quod materia determinat sibi certam speciem formæ, large loquendo de specie; non enim potest esse sine forma corporeitatis, aut sine forma quæ nata est esse pars compositi.

Ad confirmationem, negatur major. Et ad probationem, dicitur quod illud quod dependet essentialiter a natura alicujus generis, non oportet quod dependeat ab aliquo uno illius generis certo et signato. Nec etiam oportet quod essentialiter dependeat a pluribus illius generis collective seu copulative. Potest enim dependere a pluribus sub disjunctione : puta quod essentialiter dependeat ab hoc, vel ab hoc; nec tamen essentialiter dependeat ab Λ, nec essentialiter dependeat a B, etc. Exemplum : Quantum, ut quantum est, determinat sibi genus figura?, et essentialiter dependet a natura illius generis, saltem quoad esse terminatum actu ; nec tamen dependet a figura cum angulis, nec a figura sine angulis, sed ab ambabus sub disjunctione. Et multa alia exempla dari possent, in quibus appareret nullitas argumenti.II.

II. Ad alia argumenta Scoti. — Ad primum ejusdem secundo loco, dicitur quod, destructo composito, possibile est partes remanere, saltem per divinam potentiam ; sed non oportet quod quaelibet pars actu remaneat (a) nullo sibi superaddito. Sic in proposito : resoluto composito, remanet materia; non tamen sine forma noviter superaddita.

Ad secundum dicitur quod illa maxima qua* ibidem assumitur, non plus apparentiæ habet quam

(a) renuuwtf. — Om. Pr.

sta, Omne incorruptibile potest per naturam exsistere sine corruptibili; quam constat esse ffalsam Meo dicitur quod illa major debet restringi ad illa incorruptibilia quæ sunt quidam actus, ve! includunt essentialiter actum tanquam pariem sui. — Ulterius, dicitur quod argumentum solum concludit quod materia jiotesl exsistere sine hac forma signata, quæ est corruptibilis; et similiter, potest exsistere sine hac, etc. ; et ita de qualibet divisim; quia quaelibet talis est corruptibilis, pneler animam rationalem. Non tamen concludit quod possit esse sine forma communi; quia forma in communi, non est corruptibilis, nec generabilis; omnis enim actio, et generatio, et corruptio, est circa singularia.

Ad tertium dicitur quod principia non sunt ex alterutris, ita quod unum sit pars alterius, vel de essentia alterius; quin tamen unum principium sil necessarium ad esse alterius, aut quin unum eorum sit causa alterius, et econtra, secundum aliud et aliud genus causæ, non negat sed asserit Philosophus, ut ex supradictis patet.

Ad quartum, negatur consequentia, qua infertur quod Deus cum causa secunda excedit seipsum precise sumptum, in causalitate effectiva. Conceditur tamen quod Deus cum causa secunda, sunt plura genera causarum quam solus Deus : quia Deus non potest esse materia, nec forma intrinseca, aut infor-'mativa creaturæ; quam tamen causalitalem creata entitas habet, puta materia ligni et ejus forma. Et quia aliquis effectus requirit causam efficientem, et ultra hoc formalem vel materialem, ideo tales effectus non possunt dependere a solo Deo, nisi loquamur de dependentia a causa efficiente.

Ad quintum, negetur antecedens, tanquam positio extranea, et totius philosophia? Peripateticorum subversive. — Et *ad primam ejus probationem,* dicitur quod materia prima, nec est actus objectivas, nec potentia objectiva, proprie loquendo; quia nec est entitas facta, nec factibilis, sed entitas confacta, vel confactibilis. Non enim potest sibi correspondent propria factio, cum contradictionem implied. Et de hoc sanctus Thomas, in *de Potentia Dei,* q. 4, art. 1, in solutione tertii argumenti in contrarium, ubi arguit sic : « Deus plus potest operari quam natura. Sed natura facit de ente in potentia ens in actu. Igitur Deus potest facere de ente simpliciter ens in potentia ; et ita potuit facere materiam sine formn exsistentem. › Ecce argumentum. Sequitur solutio : α Dicendum, inquit, quod, si Deus faceret ens in potentia tantum, minus faceret quam natura, quæ facit ens in actu. Actionis enim perfectio magis attenditur secundum terminum ad quem, quam secundum torminum a quo. Et tamen hoc ipsum quod dicitur, contradictionem implicat, ut scilicet aliquid fiat, quod sit in potentia tantum : quia quod factum est debet esse, ut probatur, 6. *Physicorum* (t. c. 42); quod autem est tantum in potentia, non simpliciter est. › — Hæc ille. — Sirnilc dicit, 4 p., q. 45, ari. 4 : ‹ Accidentia, inquit, et formæ, et hujusmodi quæ non subsistunt, magis sunt coexsislenlia quam entia; et ita magis debent dici concreata quam creata. Proprie vero creata, sunt subsistentia. › — Simile dicit, *de Veritate,* q. 3, ari. 7. — *Ad secundam probationem,* dicitur quod solum concludit quod materia prima non sil in potentia objectiva; sed ex hoc non sequitur quod sit actus objectivus, vel quod habeat intrinsece aliquem gradum actualitatis. Item, potest dici quod ipsa, secundum quid est in potentia objectiva; quia, dum compositum per se generatur, materia generatur per accidens. Et cum dicitur quod talis potentia numeratur, etc., — dicitur quod, licet materia maneat eadem secundum essentiam sub diversis fonnis, tamen non manet eadem secundum esse; quia sub diversis formis acquirit diversa esse. — *Ad tertiam,* dicitur quod potentia receptiva, seu subjectiva, fundatur in aliquo actu, isto modo quod inseparabilis est ab omni actu ; quia ens in potentia nunquam est sine ente in actu, nec ens secundum quid sine ente simpliciter, nec ens rationis sine ente reali. Non tamen fundatur in actu sibi essentialiter intrinseco de necessitate, nisi loquamur de potentia subjectiva quæ recipit accidentia, ut dictum est in secunda conclusione. — *Ad quartam,* dicitur quod solum concludit quod materia prima habet aliquam entitalem positivam, actualem vel polentialern ; sed non concludit quod illa sil actualis; immo contrarium. Nullus enim actus est receptivus alterius actus ejusdem generis, nec potentia potentiæ ; sed potentia est receptiva actus sui generis. — *Ad quintam,* dicitur quod distinctio realis requirit extrema realia ; non tamen requirit necessario extrema quorum quodlibet sit actus. Sufficit enim quod unum extremum sit actus, et aliud sit sub actu, vel acluatum per aliquid intrinsecum suæ essentiæ, vel extrinsecum. — *Ad sextam,* negatur antecedens : quia materia non est quid secundum se productum, vel producibile; sed quid comproductum, vel comproducibile, ut superius dictum est. — *Ad septimam,* negatur minor. Quia non solum pura potentia est pars compositi, immo aliter esse non potest, ut probat sufficienter Durandus, et /Egidius : quia ex duobus actibus impossibile est fieri aliquid per se unum, potissime si sint unius generis ; el similiter ex duabus potentiis; sed oportet unum esse puram potentiam, et alterum esse actum, et quod sint unius generis. — Ad aliud quod additur, dicitur quod materia fuit creata sub pluribus formis a principio, saltem sub formis quatuor elementorum. Nec sequitur quod (e) fuerit una creatio, unitate tanta et tali, quanta et quali terminus ad quem erat unus, puta unitate ordinis, quam unitatem mundus et univer-

(3) *quod. — quando* Pr.

-iUs creaturarum habet. — Utrum autem prima distinctio posita in capite hujus argumenti, scilicet de potentia objectiva et subjectiva, valeat, vel non? Puto quod, si intelligatur sic quod potentia objectiva sil potentia realiler distincta a potentia subjectiva, distinctio illa est fictilia, et praeter mentem philosophorum adinvenla, qui nunquam fecerunt mentionem de aliqua reali potentia, nisi de potentia activa et passiva. Si autem intelligatur sic quod potentia objectiva dicat non repugnantiam ad fieri, et non aliquid positivum reale, stare potest. Et similiter, si dicat idem absolutum, cum potentia subjectiva, tamen cum diversis respectibus, ut puta quod dicatur subjectiva in ordine ad actum cujus est capax per informationem, et dicatur objectiva in ordine ad agens, vel in ordine ad compositum quod ex ipsa fieri potest per sui transmutationem ab agente. Eadem namque est potentia quæ est pars compositi, et potentia qua forma dicitur esse in potentia, et potentia qua forma vel etiam lotum compositum dicitur posse fieri, vel esse factibile, et potentia passiva respectu agentis, et suscepliva respectu form®. — Similiter, de secunda divisione quam ponit do actu, dicitur quod quartum membrum non potest ponere in numerum cum aliis tribus : quia omne quod est actu, oportet quod vel Mt forma et actus, vel sit materia sub actu, vel sit compositum intrinsece ex actu et potentia; quia pura potentia non potest esse sua actualis exsistentia, utDurand is deducit.

Ad textum dicitur quod ens potest sumi multipliciter. Primo modo, proprie, pro eo quod subsistit per actum essendi ; et sic sola supposita de genere substanti® dicuntur entia. Secundo modo, proco quod est subjectum actus essendi, licet non subsistat; et dc essentia vel natura specifica completa in genere substanti®, est ens. Tertio modo, pro eo quod nec subsistit, nec est subjectum actus essendi, sed est formale principium rei subsistentis per actum essendi, et etiam ipsius actus essendi simplicis et substantialis; et sic forma substantialis dicitur ens. Quarto modo, pro eo quod est qualitercumque pars intrinseca rei subsistentis per actum essendi; et sic matena potest dici ens, quia aliqualiter est principium essendi. Quinto modo, pro eo quod pertinet aliqualiter ad rem subsistentem, et acluat illam ; et sic accidentia possunt dici entia. Sexto modo, pro ornni eo de quo potest formari una propositio affirmativa de inesse, sive sil de secundo,.sive de tertio adjacente ; et sic privationes et negationes et entia rabonis, entia dici possunt. Et ista distinctio potest colligi ex dictis sancti Thorn® in diversis locis : ut puta, 2 *Sentent* , dist. 37, q. 1, art. 1; item, 1. *Sentent.,* dist. 19, q. 5, art. 1 ; item, *Contra Gentiles,* lib. 1, cap. 12; item, *de Potentia Dei,* q. 7, art 2; item, 1 p., q. 17, art. 2; et in multis alus locis. Hac disüncbone præsupposita, dicitur quod materia prima est per se ens quarto modo, et sexto modo; non autem primo, nec secundo, nec tertio, nec quinto. Quod autem sic est ens, non oportet quod possit per se esse sine forma.

III. Ad argumenta Gregorii. — Ad primum Gregorii contra eamdem conclusionem, negatur minor; imrno, materiam esse actu sine forma, implicat contradictionem, ut superius fuit deductum.

Ad secundum, negatur consequentia, si intelligatur de conservatione activa, in genere causæ efficientis ; tali enim conservatione, quodlibet ens potest a Deo, sine alia causa coefficiente, conservari. Si autem consequens intelligatur de conservatione formali, conceditur consequens Unquam verum, ut patet ex praedictis. Et tunc, ad probationem consequentiae, in sensu quo negatur, dicitur quod divisio ibi data, est insufficiens. Quod enim una res non possit esse sine alia, non solum contingit quia est efficiens causa illius, nec quia est effectus illius, nec quia est propria passio illius, nec quia est pars intrinseca illius, vel econtra; sed propter aliud, puta quia una illarum est formalis entificatio vel actuatio alterius : sicut in proposito, quia materia prima nullam acluationem aut actualem entificalionem vel exsistentiam formaliter habet aut habere potest nisi a forma, ideo repugnat sibi esse actu, aut exsistere in rerum natura, sine forma. Quia d'go materiæ primæ ex natura sua repugnat esse actum, vel per se exsistere, ideo, etc. — Item, posset dici quod forma, licet non sit pars intrinseca materiæ absolute sumplæ, est tamen intrinseca pars et causa formalis materiæ exsistentis, ut supra dictum fuit. Et hæc solutio in idem redit cum priori.

Ad tertium respondet sanctus Thomas, 1 p., q. 66, art. I, in solutione tertii argumenti, ubi sic dicit ; « Accidens, cum sit forma, est actus quidam. Materia autem, secundum id quod est, estons in potentia. Unde rnagis repugnat esse in actu materiæ sine forma, quam accidenti sine subjecto. » — Hæc ille. — Eamdem solutionem ponit, 3. *Quodlibeto,* q. 1. — Quod additur de miraculis, etc.; — dicitur quod miracula non se extendunt ad ea quæ implicant contradictionem ; cujusmodi est hoc quod dico, materiam esse actu sine forma, ut supra patuit.

Ad quartum dicitur quod probatio conclusionis solida est; et sua solutio non valet. Et cum dicit quod non est aliqua contradictio, materiam esse actu primo modo, et tamen non habere actum qui est forma, etc.;—dicitur quod illa copulativa implicat contradictionem apud quemcumque intelligentem quid nominis materiæ. Per hoc enim nomen intelligimus puram potentiam ad omnem actum. Ponere autem puram potentiam ad omnem actum, esse actum, est ponere puram potentiam non esse puram

potentiam, et sic materiam non esse materiam. Si nutem materia non est actus, nec habet forrnnm aut alium actum, et cum hoc exsistit in rerum natura, tunc ipsa est actu sine actu ; quod implicat. — Cum autem distinguit de ente in actu dupliciter, et dicit quod omne illud jiotesl dici ens in actu, dequocontingit vere enuntiare *esse* per propositionem de inesse et de præsenli, dicendo, *Hoc est,* etc.; — dicitur quod illa distinctio iiclitie adinventa est, contra mentem omnium philosophorum peripateticorum et sanctorum et doctorum ; et est consona erroribus antiquorum, ponentium principium materiale esse aliquid actu exsistens. Praeterea : si omne tale, do quo contingit affirmare *esse,* potest dici ens actu, tunc negationes et privationes essent, el dici possent entia in actu ; quod nullus philosophus unquam concessit. Item, tunc posset concedi quod infinita multitudo partium est in actu, et infinita multitudo punctorum et linearum et superficiorum, et quod quælibet pars continui et quilibet punctus est ens in actu ; et mulla alia absona in philosophia sequerentur.

Ulterius, dicitur quod, proprie loquendo, ista est falsa, Materia est, si ly *est* dicat exsistentiam actualem et actum exsistendi. Est autem vera, si ly *est* dicat veritatem propositionis, ut puta quod de materia prima potest aliquid vere enuntiari : ut puta quod materia est substantia, est potentia, est pars compositi, principium, causa, subjectum, receptivum, transmutabile, et hujusmodi. — Quod si arguatur, materia est substantia, igitur materia est, — est fallacia consequentis, ut alias dictum est. De hoc sanctus Thomas, in tractatu *de Natura accidentis* (a), sic dicit : a Esse formalius se habet ad rem constituendam in genere entis, quam ipsa forma rei, quæ hoc esse dat, vel materia, cui datur tale esse, ex quibus compositum resultat, cujus est hoc esse ut entis. Intimius ergo ad rem ipsam, quæ (6) ens est, inter omnia est ipsum esse ejus; et post ipsum, ipsa forma rei, qua res habet esse ipsum; el ultimo, ipsa materia, quæ, licet (γ) sit fundamentum in re, inter omnia ab ipso esse rei magis distat. Cui propinquissimum est ipsa res, cujus est ut entis; cum per rem sit forma el materia; nisi in homine, ubi esse (o) animæ communicatur loti, el illud esse est formæ ut a qua est, quia ipsa (c) est principium ipsius esse, et ultimo est materiæ ut ejus in quo recipitur. Materia igitur rei cujus esse est, plus a re distat quam ipsa forma a qua est esse. Et ideo materia non est ens do natura sua, sed per ipsum compositum, et per ipsam formam. » — Hæc ille. — Et ideo omnes hæ probationes adduclæ, probant quod hæc sic concedenda, Materia est, largo modo accipiendo ly *est,* secundo adjacens, non aulem quod proprie sit aut exsistat. — *Prima* enim probatio concludit quod materia est pars compositi ; quod conceditur. Et cum postea infertur, Compositum est, vel totum est, igitur quælibet ejus pars est ; — negatur consequentia, loquendo de ly *est* prout dicit quid exsistens· Conceditur autem ut dicit aliquid exsistentis, quod est potius *quo* aliquid est, quam quod est. Et similiter, si ly *est* dicit veritatem propositionis. — *Secunda probatio* concludit quod materia est concreata, non autem quod proprie sil creata. — *Tertia probatio* concludit quod materia non est generabilis tanquam quod, non autim quin possit generari tanquam quo. — *Quarta* concludit propositum nostrum, et oppositum illius quod arguens intendit; quia scilicet, secundum Commentatorem, materia, cum non sil actu, est non ens, accipiendo *non ens* prout opponitur enti actualiter per se exsistenti. Philosophus enim, 5. *Physicorum,* distinguit de triplici non ente; et Commentator, comm. 8, ibidem, dicit : < *Non ens* dicitur tribus modis. Quorum unus est secundum compositionem et divisionem (x), id est, affirmationem et negationem : verbi gratia, *Chimæra non est natura.* Secundus vero est cum dicimus, in individuo substanti® demonstrato, esse non ens; et est ens in potentia, oppositum ei quod est in actu ens per se. Tertius modus est ut cum dicimus, in individuo acçidentis, ipsum esse non ens : verbi gratia, non album et non coloratum; et hoc est non ens non simpliciter, sed non ens aliquid, etc. > Et post mulla, ostenso quod non ens primo modo non potest esse subjectum motus, non ens autem tertio modo potest esse subjectum motus per accidens, ostendit quod non ens secundo modo, scilicet materia prima, non potest esse subjectum motus per se, nec per accidens. Unde, ibidem, sic dicit : < Illud quod est per accidens, accidit enti per id quod est per se. Et quia per non ens non simpliciter, disponitur subjectum in actu, ut cum dicimus quod iste homo non albus fit albus, possibile est ut attribuatur transmutatio non enti per accidens per subjectum suum, quod est ens in actu. Ad non ens vero exsistens in substantia, scilicet ex qua fit transmutatio simpliciter, impossibile est ut attribuatur transmutatio per accidens, nedum per se : quia subjectum ejus est ens in potentia ; et ens illic in actu, non est idem demonstratum in duabus extremitatibus ejusdem motus. Quoniam non aer, quando fit aer, accidit aquæ, quando aqua, verbi gratia, corrumpitur; deinde succedit ei aer. Igitur hic non est idem subjectum forma? aquæ et aeris, super quod succedant sibi formæ, sicut album et nigrum succedunt sibi in individuo demonstrato. El potentia non est in actu ;

fa) *accidentis.* — *materies* Pr.
(6) *quee.* — *quam* Pr.
(γ) *que:, licet.* — *quxlibet* Pr.
(Ô) *este.* — *eesentia* Pr.
(<) *ipta.* — *ipsum* Pr.

(a) *et divuionem.* — Om. Pr.

etqu<x! non est in actu, impossibile est moveri. Et quia, cum esse primæ materiæ non admiscetur actus, omnino impossibile est ut moveatur. Quia igitur m duabus extremitatibus illius motus, scilicet generations et corruptionis exsistentis in substantia, non est aliquid idem demonstratum, dispositum per motum a principio usque ad finem, impossibile est ut generatio sit motus. Et causa in hoc (a) quod generatio in substantia non est motus, est (6) quoniam generatum in ea, est non ens simpliciter, et est ens in potentia; quoniam transmutatur, et exit de potentia in actum ; quod non est ita de generatione accidentium; transmutaturn enim in ea, est actu, etc. › Ex quibus patet quod, secundum Commentatorem, materia prima, quæ est subjectum generationis et corruptionis, est non ens simpliciter; quin est ens in potentia, rui non admiscetur actus omnino. — *Quinta* denique prolmtio concludit quod materia prima potest dici ens cum additione, scilicet cn» in potentia, vel secundum quid ; quia hoc suffiat ad hoc quod aliquid sit causa intrinseca compositi, ut supra dictum fuit.

Et est advertendum quod arguens iste, more Goliæ, affert secundum multas auctoritates Commentatoris, quibus sua positio totaliter annullatur. Primo enim adducit illud Commentatoris, 1. *Phy·ficorum,* comm, 69, ubi sic dicit : ‹ Et ista natura ʠua est prima materia, est unum principium, commune omnibus entibus transmutabilibus quæ alterantur in (γ) invicem. Sed non est una in se, ita quod sil substantia simplex exsistens actu, neque ita quod sit aliquod compositum ex materia et forma ; nam, si haberet formam propriam, nullam aliam reciperet, ipsa permanente. › Secundo, adducit aliud dictum Commentatoris, 4. *Physicorum,* comm. 59 : ‹ Cum dicimus, inquit, quod in materia nihil demonstratur in actu, non intelligimus quod poscit denudari a rebus demonstratis in actu ; sed intendimus quod in sua substantia non est aliquid demonstratum, quoniam, si ita esset, non reciperet res demonstratas. › Tertio, adducit aliud dictum Commentatoris, in de *Substantia orbis,* cap. I, qui dicit : ‹ Transmutatio individuorum in buis substantiis, invenitur cogere subjectum non esse ens actu, et non habere formam qua subetantiatur. Si enim haberet formam, nullam aliam reciperet; et, si esset substantia simplex exsistens in actu, esset impassibile et non receptivum. Unde natura hujus subjecti recipientis formas substantiales, neccsse est esse naturam potentis, scilicet quod potentia est ejus differentia substantialis. Et ideo nullam habet formam propriam et naturam, exsistentem in actu; sed ejus substantia est posse, a Ex istis autem, addito eo quod adductum est do 5. *Physicorum* (comm. 8), manifeste patet quod dicere materiam primam, secundum seipsam, precise ab omni forma sumptam, esse ens in actu, contra mentem philosophorum est. Nec valet glossa hujus arguentis, dicentis quod per illa verba non negat materiam esse ens actu primo modo suæ distinctionis supra posita, sed solum quod non est ens actu secundo modo; nam ista contradicunt, Materia est pura potentia cui non admiscetur actus omnino, et, Materia secundum se est ens actu quocumque modo.

(a) nt — Ad. Pr.
(‹; nt — Om. Pr.
(y) m. — Otn. Pr.

§ 2. — Ad argumenta contra secundam CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Gregorii. — Ad primum Gregorii contra secundam conclusionem, dicitur quod responsio quam recitat, bona est, scilicet quod in instanti inductionis novæ formæ substantialis, et corruptionis formæ antiquæ, non remanet aliquod accidens idem numero, quod fuit cum forma corrupta; sed succedunt alia in numero. Et hoc dictum fuit in prolatione conclusionis. Tunc, ad improbationem hujus responsionis, negatur prima consequentia ibidem facta. Et ad probationem consequentia), dicitur quod dispositiones qua» sunt in materia, in illo instanti quod est primum non esse formæ corruptæ et primum esse formæ generatæ, illæ eædem sunt causa corruptionis prioris formæ, et cum hoc sunt sequelæ formæ novæ. Et cum (a) dicitur quod hoc est impossibile, quia prius natura praecedens forma corrumpitur, quam sequens forma précédons tales dispositiones, inducatur, etc.; — dicitur quod expulsio praecedentis formæ et inductio sequentis se habent ut causa et effectus mutuo ad invicem, ita quod uno modo expulsio est prior, et alio modo est posterior. Et de hoc sanctus Thomas, 4. *Sentent.,* dist. 17, q. 1, art. 4, q|· 1, sic dicit : ‹ Omnis priorités secundum ordinem naturæ, aliquo modo reducitur ad ordinem causæ et causati, etc., » ut supra dictum est, in solutione primi argumenti Scoti contra primam conclusionem. Sequitur postea : ‹ Ex parte autem causæ materialis, se tenet, secundum quamdam reductionem, omne illud per quod materia efficitur propria hujus formæ, sicut sunt dispositiones et remotiones impedimentorum. Et ideo, in generatione naturali, quando corruptio unius est generatio alterius, et per hoc quod forma una inducitur, alia expellitur, remotio formæ praeexsistentis se tenet ex parte causæ materialis. Et ideo, secundum ordinem causæ materialis, praecedit naturaliter introductionem alterius formæ. Sed secundum ordinem causæ formalis, est e converso. Et quia forma et finis et agens incidunt in idem

(a) *hoc·* — Ad. Pr.

numero vel specie, ideo et in ordine causae efficientis introductio formæ prior est, quia forma introducta est similitudo formæ agentis, per quam agens agit; et similiter in ordine causæ finalis, quia naiura principaliter intendit introductionem formæ, et ad hanc ordinat expulsionem omnis ejus cum quo stare non j>otest formio introductio, n— Hæc ille. — Simile dicit, 1· ⁂ q. 113, art. 8, in solutione primi, ubi sic : α Recessus a termino a quo, et accessus ad terminum ad quem, dupliciter possunt considerari. Uno modo, ex parte mobilis. Et sic naturaliter recessus a termino procedit accessum ad terminum : prius enim est in subjecto mobili oppositum quod abjicitur, et postmodum est id quod per motum assequitur mobile. Sed ex parte agentis, est econtra. Agens enim per formam quæ in eo praeexsistit, agit ad removendum contrarium : sicut sol per suam lucem agit ad removendum tenebras. Et ideo ex parte solis, prius est illuminare quam tenebras removere, ex parte autem aeris, prius est purgari a tenebris qqam consequi lumen, ordine natura; licet utrumque sit simul tempore. » — Hæc ille. — Simile dicit, 3 p., q. 85, art. G, in solutione secundi : ‹ In motibus, inquit, successivis, recedere a termino est prius tempore quam pervenire ad terminum, et prius natura, quantum est ex parte subjecti, sive secundum ordinem causæ materialis; sed secundum ordinem causæ agentis et finalis, prius est pervenire ad terminum, d — Hæc ille. — Ex quibus patet ad argumentum. Nam in instanti inductionis sequentis formæ est talis ordo natura, quod primo inducitur nova forma, secundo sequuntur dispositiones sibi convenientes, tertio expellitur forma antiqua. Et primum est causa secundi, et secundum causa tertii, secundum ordinem causæ formalis, efficientis et finalis; licet omnia ista sint simul tempore.

Ad secundum principale, dicitur quod agens naturale duplices dispositiones (a) inducit in materiam suæ actioni subjectam : quasdam quidem precedentes inductionem formæ substantialis, et hæc omnes corrumpuntur in instanti corruptionis formæ procedentis et inductionis formæ sequentis; alias autem inducit simul cum forma substantiali sequenti, et hæ manent cum forma. Et quia argumentum loquitur de primis; ideo negatur consequentia argumenti, qua infertur quod procedentes dispositiones maneant cum forma sequenti, sicut manserunt cum precedent!· — Tunc, *ad primam probationem* consequentiæ jam negatæ, dicitur quod agens quod induxit procedentes dispositiones, corrumpit eas, non per se, sed per accidens : quia de per se agit ad inductionem formæsequentis, ad cujus inductionem sequitur expulsio procedentis, ac per hoc corruptio substantialis compositi, cujus illa erat pars; corrupto autem composito, corrumpuntur omnia accidentia sibi inhaerentia subjective, cujusmodi erant omnia accidentia procedentia. Unde sanctus Thomas, in tractatu *de Virtutibus,* q. 2, scilicet *de Charitale,* art. 12, ubi quærit, utrum charitas semel habita possit amitti, in quodam argumento, scilicet undecimo, ponit quatuor modos quibus unum accidens potest deficere vel corrumpi : uno quidem modo, per corruptionem subjecti; alio modo, per defectum suæ causæ, sicut lumen in aere per absentiam solis; tertio, propter defectum sui objecti vel termini, sicut paternitas deficiente filio; quarto modo, per actionem contrani agentis. — *Ad secundam,* dicitur quod ⁋lla dispositiones non frustra destruuntur; quia de per accidens earum destructio confert inductioni formæ sequentis, sicut destructio subjecti illarum perse confert. Et iterum, non frustra, quia illa necessario evenit, destructo suo subjecto. Et iterum, quia, illis destructis, sequuntur potiores, et formæ congruentiores. ⁋lla namque ⁘violenta sunt in suo subjecto, aliæ vero naturales. Dispositio namque remolior, est via et medium ad illam dispositionem quæ est propinquior; ideo necessarium est illam prius induci, quia non est transitus de extremo ad extremum nisi per medium. — Per idem patet ad confirmationem ; quia non est simile de artifice et de naiura. Quia forma inducenda per artem, non requirit destructionem compositi naturalis, in quo processit forma contraria vel privatio; et ideo permittit secum accidentia et dispositiones procedentes, cum non corrumpat subjectum illarum. Secus autem est de forma naturali, in cujus adventu corrumpitur substantia composita, quæ erat subjectum omnium procedentium formarum accidentalium. — *Ad tertiam,* negatur consequentia ibidem facta; quia, licet tales dispositiones non maneant cum forma sequenti, inducuntur tamen ab eodem agente a quo inducitur illa. Illud enim agens principaliter agit ad inductionem formæ; et illa est principalis intentio. Secundaria vero est expulsio formæ procedentis, et qualitatum sibi connaluralium, contrariarum tamen formæ sequenti. Et quia hoc non potest fieri sine inductione dispositionum repugnantium pnmæ formæ, et congruentium secundæ, ideo agens illud inducit qualitates et dispositiones repugnantes primæ, et congruentes secundæ. Quod autem postea illas destruat, contingit prater ejus intentionem, propter corruptionem subjecti; quia, si possent remanere cum secunda» non destruerentur. — *Ad quartam,* negatur similiter consequentia. Et de hoc satis dictum est in probatione secundæ conclusionis et lerliæ. In qualibet enim forma substantiali, quæ potest materiam actuare, est (x) considerare diversos gradus perfectionis. Et quidem quoad primum, qui est esse corporeum, conceditur quod materia, secundum se, precise, et nude sumpta ab

ta) *dispositiones.* — *positiones* Pr.

(a) *est.* — *et* Pr.

omni accidente, capax est cujtislibei formæ, et est sibi proportionate. Et si forma nullum alium gradum perfectionis daret prater illum, non esset necessaria quxcumque accidentalis dispositio procedens aut œn>equens productionem formæ. Sed quia nulla forma dat precise illum perfectionis gradum, ideo, propter grados sequentes, necessaria est remotio (i) quorumdam accidentium, et inductio (fi) aliorum. Nec quoacumque materia est proxima, nec appropriate cuilibet formæ. Et ad hunc sensum loquuntur Aristoteles et Commentator. Et de hoc satis diffuse dictum est supra. — *Ad quintam,* similiter negatur consequentia, et consequens· Et ad probationem ibidem faciam, dicitur quod in casu ibidem posito, in instanti corruptionis formæ ligni, inducetur forma terra, et non forma ignis : quia ignis in illo instanti non aget, sed incipiet agere per negationem de present! et positionem de futuro; agens autem quod disposuit ad formam lerræ, removendo dispo-Mtiones extraneas et disconvenientes, et inducendo convenientes, in illo instanti aget inducendo formam terre in illam materiam ; et hoc prius natura quam corrumpat formarn ligni, quia, ut prius «lictum fuit, ex parte agentis prius natura est inductio formæ sequentis quam corruptio procedentis; unde primum agens, vel nullo modo corrumpet lignum, in illo instanti quo ignis est approximatif, vel, si corrumpet, hoc non erit nisi inducendo prius natura formam terræ. Ideo arguens fallitur, supponens quod tele agens prius natura destruat formam ligni quam inducat formam terre; quod est falsum, et ab eo nulliter probatum. Quod si quæritur : Cur in illo instanti potius aget in materiam ligni primum agens quam secundum, quod ponitur esse ignis, cum sint æque proxima? dicitur quod hoc ideo erit, quia actio subita et instentanea, cujusmodi est inductio formæ substantialis, naturaliter esse non potest, nisi ipsa sit terminus alicujus actionis vel mutationis succesnvæ. Et ideo, cum primum agens, tempore procedente egit in lignum per motum allerationis, in instanti terminante illud tempus, potest agere instantanée in illud, vel in materiam ligni. Secus autem est dc igne, qui non prius egit, etc. Ideo nec in illo instanti aget : nec inducendo formam accidentalem, quia illa inducitur successive et non instantanée, vel per successivam mutationem procedentem, secundum arguentem, et, secundum veritatem, non potest induci in instanti tanquam primus terminus, ut |iost dicetur; nec formam, substantialem, quia materia ligni non est in illo instanti capax illius, cum sit sub forma terre et qualitatibus consequentibus formam terra. Ex quo palet quod arguens fallitur, nec intelligit positionem sancti Tbonrr. Imaginatur enim quod mens sancti Thomæ sit quod, in casu illo, in instanti corruptionis ligni, prius natura sil corruptio ligni quam generatio lerræ, et quod in illo instanti materia non habeat aliquam dispositionem ad formam lerræ ; quæ omnia falsa sunt. — Sed hic est una bona difficultas : Si in illo instanti non est ibi aliqua dispositio praecedens, quomodo in illo instanti produci possunt omnes dispositiones convenientes illi formæ? Respondet sanctus Thomas, 1. *Quodlibeto,* art. G, in solutione secundi. Arguit sic : « Necesse est quod anima sil in corpore formato et disposito multis dispositionibus. Si igitur adveniens omnes procedentes formas et dispositiones amovet (a), sequitur quod in instanti anima formet totum corpus; quod videtur esse solius Dei. » — Hæc ille. — Sequitur responsio : ‹ Dicendum, inquit, quod anima, cum advenit corpori, non facit esse corpus effective, sed formaliter tentum. Effective autem facit corpus esse, omne illud quod dat corpori formam, ut perficiens; ut disponens autem (fi), illud quod præoperatur ad formam, paulatim autem et ordine quodam inducendo materiam ad propinquiorem formam aut dispositionem : quanto enim propinquior fuerit forma aut dispositio, tanto minor erit resistentia ad introductionem formæ et dispositionis complete; facilius enim fit ignis ex aere quam ex aqua, quamvis immediate utraque forma adsit materiæ. » — Hæc ille. — Et videtur velle quod ideo agens inducens formam substantialem in instanti, simul inducit omnes dispositiones illi formæ convenientes, quia, in illo instanti, inducta forma substantiali, et per eam expulsa forma praecedente, cum omni resistentia ad formam et ejus dispositiones, potest illas in instanti inducere tanquam sequelam fortnæ et praecedentis allerationis.

Ad tertium principale, negatur antecedens. Et ad probationem ex dictis Philosophi, 2. *de Generatione,* etc., dicitur quod mens Aristotelis est quod ideo in habentibus symbolum facilior est transitus, quia pauciora resistunt agenti, scilicet una sola qyalites : puta, cum de aere fit ignis, sola humiditas resistit igni agenti, non autem caliditas. Utraque tamen corrumpitur in instanti generationis ignis, sed alio et alio modo : humiditas quidem, ex actione contrarii; caliditas autem, ex sola corruptione subjecti. Unde, quia illa caliditas quasi |>er accidens desinit, et remanet in suo simili, ideo quandoque dicunt Philosophus et Commentator, quod sola qualitas contraria corrumpitur, et qualitas symbola manet, non quod velint illam remanere eamdein numero, cum in eodem libro sspe uterque dicat quod corruptio est mutatio hujus totius in hoc totum, nullo sensibili remanente. — Ad dicta vero Commentatoris, potest dici dupliciter. Primo, quod mens

(t) *rrmetio.* — molio Pr.
(i) — tnduciwnuni Pr.

(i) amovet. — *adimit* Pr.
(6) *ut duponeiu autem.* — *et ut duponeru aut* Pr.

sua est, quod quantitas et alia accidentia communia generato et corrupto manent eadem in specie, non autem eadem in numero. Vel, si voluerit quod maneant eadem numero, negandus est in hoc, sicut et in multis quæ in libello allegato, *de Substantia Orbis,* posuit male probata.

II. Ad argumenta Aureoli. — Ad primum Aureoli contra eamdem secundam conclusionem, dicitur quod quantitas noviter genita educitur de materia compositi corrupti, non (a) Linquam de subjecto primo et remoto, sed, tanquam de subjecto proximo et immediato, de composito noviter producto, virtute præcedentis alterationis, quæ terminatur ad inductionem formæ substantialis primo, et secundario terminatur ad omnia accidentia consequentia formam substantialem. Et ideo inquisitio argumenti, qua scilicet quærit utrum illa nova quantitas educatur de uno indivisibili vel de aliquo divisibili, posset subterfugi, dicendo quod, cum materia non sit subjectum quantitatis, sed ipsum compositum, non educitur de aliquo uno et eodem materiæ, nec de alio et alio, sed solum de ipso composito. Sed quia eadem quæstio posset fieri de ipso composito, ideo dicitur quod illa quantitas educitur (6) de subjecto suo, quodeumque illud sit, quod ex se divisibile est in potentia sed non in actu, fit autem divisibile actu per quantitatem ; etsic educitur de eo quod est unum et multa, aliter Limen et aliter. Et tunc, cum arguitur : quantitas recipitur in uno et eodem, igitur recipitur in indivisibili; aut quod materia non extenditur per illam quantitatem ; — negatur consequentia : quia materia illa, vel compositum, ut praecedit quantitatem, est indivisibile et unum in actu, divisibile tamen et multiplex et plura in potentia. Potest etiam dici quod nova quantitas recipitur in diversis partibus materiæ, hoc est, in partibus quæ fuerunt sub priori quantitate. Nec ex hoc sequitur quod materia secundum se sit divisibilis, et habens alietatem aut partibilitatem actu ; nec quod duæ quantitates simul informent idem subjectum; sed quod partes materiæ, quæ prius habebant unam quantitatem, postea habent aliam.

Ad secundum potest dici dupliciter. *Primo,* quod quantitas nova invenit materiam indivisibilem actu, hoc est, non actu divisibilem; invenit autem eam divisibilem in potentia. Nec valet ulterior consequentia, qua infertur quod accidens divisibile esset in subjecto indivisibili : — quia jiotentia et actus non se praecedunt ibi ducatione, sed natura; nec subjectum, aut materia quantitatis, est indivisibile in aliqua mensura reali, sed imaginaria. *Secundo,* potest dici quod quantitas secunda invenit materiam divisibilem, non ex se, sed per praecedentem quantitem, quæ destruitur, adveniente respectu. — Ad confirmationem, potest similiter dici dupliciter. *Primo,* quod tota quantitas et partes ejus inveniuntur in materia, totum et partes, non quidem ex ipsi materia secundum se, sed ex quantitate praecedente. *Secundo,* potest dici quod quantitas invenit materiam divisibilem potentia, non actu.

Ad tertium dicitur quod argumentum supponit falsum, scilicet quod sit eadem alteratio, vel idem motus, cujus terminus a quo sit prima quantitas, et terminus ad quem sit secunda quantitas. Hoc enim falsum est ; quia non e>t idem (a) motus, cum non sit unitas mobilis. Prima enini quantitas erat subjective in comipto, secunda vero in genito noviter; et ideo non est unus motus, sed motus successivus, terminatus ad mutationem subitam. Ulterius dicitur quod antecedens argumenti falsum est, si universaliter intelligatur; quia in motu augmenti, terminus a quo et a«l quem sunt unius speciei.

Ad qunrluin, negatur prima consequentia. Et ad probationem consequentiae, dicitur quod fundatur in falso, scilicet quod sit una et eadem alteratio, aut motus vel mutatio, a principio usque ad finem, in corruptione præcedentis compositi, et generatione novi. Hoc enim falsum est; quia alia est alteratio jær quam dispositiones praecedentes formam inducendam intenduntur et acquiruntur, et alia est per quam dispositiones sequentes formam inducuntur. Prima» enim corrumpuntur in instanti generationis secund® formæ, aliæ vero incipiunt in illo (5) instanti. Et cum dicit arguens, quod nullum accidens corrumpitur in fine alterationis per quam acquiritur; — dicitur quod hoc est verum, loquendo de fine allerationis intrinseco, et qui est ejusdem generis : ut cum alteratio sistit in aliqua qualitate, et non sequitur mutatio alterius generis, puta generatio aut corruptio substanti®. Sed falsum est quoti dicitur, si loquamur de fine extrinseco alterationis, qui est alterius generis : sicut cum alteratio terminatur ad corruptionem vel generationem alicujus substanti®. Tunc enim accidens quod acquirebatur per praecedentem allerationem desinit esse in termino extrinseco alterationis, propter desinitionem sui subjecti, et oportet quod sequantur alia accidentia, propter alietatem subjecti praecedentis et sequentis; argumentum autem sic procedit, ac si esset idem subjectum primorum accidentium et sequentium. — Potest etiam dici quod accidentia sequentia formam ultimam inducuntur potius per generationem substantialem, tanquam terminus secundarius, quam per allerationem praecedentem ; unde ct inducuntur in instanti, sicut terminus primarius, qui est forma sul>stantialis quam consequuntur.

( ) non. — Om. Pr.
( ) *educitur.* — *educit* Pr.

(a) *idem.* — *ibidem* Pr.
(Λ) in *illo.* — nullo Pr.

III. Ad argumentum ex dictis sancti Thomæ. — Ad argumenta ultimo inducta contra dictam conclusionem ex dictis sancti Thomæ, dicitur quod, licet sanctus Thomas, in scriptis et in aliquibus opusculis, dum esset juvenis, tenuerit opinionem Commentatoris de quantitate interminata, tamen in *Summa* et in opusculis posterioribus, illam penitus refutavit, sicut potissime patet in tractatu qui intitulaturdc*Principio individuationis, xd.de Natura materiæ,* ubi arguit contra positionem Commentatoris multipliciter; et ejus argumenta alias recitabuntur. Et si ultra objicitur : quia, in dicto tractatu *de Nalura materiæ,* tenet expresse quod eadem quantitatis essentia manet in vivo et mortuo, et in aliis generatis et corruptis; — dicendum quod contenta in illo tractatu, inquantum concordant cum *Summa,* tenenda sunt, non autem quoad illa in quibus discordant; quia *Summa* est quasi liber retractationum. Secundo, dicitur quod in dicto tractatu, non asserit quod eadem quantitas in numero maneat in vivo et mortuo, sed quod eadem manet quoad essentiam, non autem quoad esse; vel eadem in radice, non autem in se; vel quod manet eadem in specie, non in numero; aliter contradiceret sibiipsi : nam ibi expresse dicit quod quantitas humani corporis non potest eadem numero, per agens naturale, homine mortuo, reparari, sed solum |»er miraculum. Vel forte ille tractatus vitio scriptorum corruptus est quoad aliqua. Sed quod dixi de concordia cum *Summa,* vel discordia cum ea, debet esse regula et directorium in talibus.

§ 3. — Ad argumenta contra tertiam CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Gregorii. - Ad primum contra tertiam conclusionem, quod est Gregorii, dicitur quod, si antecedens intelligatur sic, quod illa pars essentialis compositi sit præcisum et proximum ac immediatum subjectum accidentium, per quam ipsum compositum est in potentia ad Lilia recipiendum, sicut per primam rationem el primum principium passivum (ad quem sensum videtur procedere argumentum), — negatur dictum antecedens. Non enim oportet quod primum quo receptionis, sit primum quod recipiens. El hoc manifeste patet, sccundtim Philosophum : nam materia non est proximum cl immediatum subjectum motus, ex 5. *Phyricorum* (t. c. 15 et seq.); et tamen prima ratio mobilitatis est materia, secundum eumdem, 2. .tfria-*phyiicæ* (t. c. 5). Si autem antecedens intelligatur quod illa eadem pars compositi est ratio substandi accidentibus, per quam ipeum compositum est primo in potentia ad accidentia, — conceditur antecedens. Sed tunc consequens, ad hunc sensum, non est contra nos : nam non negamus quin materia sil prima ratio substandi accidentibus ; sed solum quod non est proximum, nec immediatum, ncc totale subjectum accidentium, sed potius ipsum compositum. Dicimus ulterius, quod , licet materia prima sil prima potentia ad accidentia, cum hoc stat quod substantia composita, est potentia proxima, vel hatiet potentiam proximam ad accidentia. — Ad dicta Commentatoris, dicitur quod sunt gladius Goliæ quoad arguentem ; quia ex illis manifeste palet, cum Commentator dicit quod subjecta omnium accidentium sunt individua substantial, quæ sunt in aclu, etc., quod materia non est immediatum subjectum accidentium, nec totale. Alia vero dicta concludunt quod non quælibet pars compositi est ratio substandi accidentibus, sed sola materia; non Limen quoti illa sola sit subjectum. Utrum autem aliqua forma sit subjectum transmutationis? Constat quod non, si loquamur de motu qui est actus imperfecti. Nullus Limen catholicus negare potest animam rationalem esse subjectum multorum accidentium el multarum transmutationum, potissime de animabus damnatis. — Quod addit de quantitate, procedii ex falso fundamento, scilicet quod aliqua quantitas sit perpetuo in materia : hujusmodi ejus oppositum, supra probatum est; el alias de hoc latior erit sermo.

Ad secundum, negatur antecedens. Nec valet probatio, cum procedat ex insufficienti divisione, scilicet quod subjectum accidentium hominis non potest esse nisi materia sola, vel forma sola, vel aliquod accidens hominis. Constat enim quod in homine non solum est materia, nec solum forma substantialis, nec sola accidentia; immo, præter illa, est in homine totum compositum, vel tertia entilas, quæ dicitur forma totius, scilicet humanitas, vel homo. Illud autem totum compositum, non est materia, nec anima, nec accidens, sed entitas resultans ex materia et forma, exsistens quid tertium, ab utroque distinctum. Et de hoc sanctus Thomas, in tractatu *de Natura materiæ,* diffuse loquitur, ostendens quid sil subjectum quantitatis in homine, et quomodo quantitas hominis potest dici interminata, potius quam alia quantitas (cap. G) : α Sciendum, inquit, esi quod dimensiones sunt quædam accidentia, quæ sequuntur materiam in ordine ad formam quam primo nata est materia induere. Hæc autem est forma corporis; quia totam materiam necesse est sub forma corporis contineri. Quod non est quasi una esset cerLi forma corporis, qua prima materia primo informaretur; quia, secundum Commentatorem, prima materia primam habilitatem habet ad formas dementares, et postea ad formas mixtorum. Ex quo manifestum est quod non eadem erit forma corporis simplicis, vel etiam mixti corporis; sed oportet quod primo per has formas constituatur gradus corporis, deinde specierum perfectarum. Materia namque in quidditate sua indivisibilis est penitus; ablata enim quantitate, materia remanet indivi-

sibilis, ut dicitur, 1. *Physicorum*. Sed ex corporeilale quam sequuntur quantitates in actu, sequitur divisio materiæ, per quam materia ponitur in diversis sitibus. Et secundum hoc acquiruntur in ea diverse formæ. Ordo enirn in situ corporum ostendit ordinem nobilitatis eorum ; sicut ignis est super aerem. Hæc autem acquisitio formarum non ostendit ordinem temporis, sed natura. Patet igitur quod dimensiones quantitatis non trahunt originem a quocumque gradu perfectionis quem facit forma ignis in igne, sed a primo tantum. Nihilominus ignis secundum totum est subjectum dimensionum, et secundum totum mensuratur. Et idem necessario invenitur in formis corporum mixtorum. Sed considerandum est quod in mixtis corporibus quaedam formæ trahuntur de potentia materiæ, et quaedam non, ut animæ hominum, quæ nullo modo divisionem patiuntur, cum non sint dimensionatæ per se, nec per accidens. Formæ enim quæ non sunt de potentia materiæ eductæ, nullo modo dimensiones capiunt, etiam in materia exsistentes. Unde animæ humanæ aliter terminant ordinem materiæ ad dimensiones, quam formæ quæ de materia educuntur. Cum enim accidentia inseparabilia oriantur a principiis rei, in ipsa re constituta in actu erunt ipsa accidentia, ut in subjecto. Si autem forma rei sit educta de materia ipsa, quam sequuntur dimensiones ipsæ, forma erit dimensionata et divisibilis per accidens; sicut est in lapide vel in ligno, in quibus dimensiones redeunt vel redundant super formam ipsarum rerum. Si vero forma non sit educta de materia, non redeunt dimensiones super formam ; et ideo anima hominis est omnibus modis indivisibilis. Patet igitur quod anima hominis non terminat ordinem materiæ ad formam in acquirendo divisiones, nisi allero modo tantum, constituendo scilicet eas in aclu ; et hoc in homine, ut in subjecto. Ordo vero materiæ in acquirendo divisiones ut redeuntes super formam, solum terminatur per formam quæ de ea educitur. Nec propter hoc minus potest anima quam ista alia forma : quia hoc accidit illi formæ inquantum est educta de potentia materiæ; quod non est formæ ut forma est; aliter omnis forma educeretur de materia, quod est falsum. Quidquid enim potest aliqua forma imperfectior ut forma est, hoc potest anima, et amplius. Quin igitur dimensionabililas, sive divisibilitas formæ, potentiam sonat, et non actum, possibile est ponere ordinem materiæ ad talem formam terminari in potentia, et divisiones in potentia sequi ordinem materiæ ad talem formam, etc. » Multa alia ponit ibi de dimensionibus interminatis, quæ suo loco recitabuntur. Et hæc sufficiant ad ostendendum insufficientiam divisionis argumenti, ita quod oporteat subjectum quantitatis esse materiam, vel formam, vel aliquod accidens, ut («) arguens supponebat.

(a) *ut.* — *nec* Pr.

II. Ad argumenta Aureoli. — Ad primum Aureoli contra eamdem conclusionem, dictum est supra. Nam per illa verba solum concluditur quod materia prima sit primum subjectum quo substandi accidentibus de quibus loquimur, non autem quod sit proximum, aut immediatum, aut totale subjectum accidentium. Nulla enim res substat ex ea parte qua est actualis, sed ex ea qua est potentialis.

A<l secundum dicitur quod materia prima est in potentia proxima solum ad formam substantialem, sed in potentia remota ad accidentia. De hoc sanctus Thomas, in prafato tractatu, sic dicit (cap. 5) : < Nihil penitus est commune forme et privationi, nisi materia nuda. Quia terminus actionis physice, scilicet generatio, attingit nudam essentiam materiæ; quia generatio non est motus, ut dictum est. AIteratio autem non attingit ipsam essentiam materiæ : quia nullum accidens transcendit suum subjectum ; subjectum autem alterationis est ens actu, habens diversas partes, quia alteratio motus est. Loquimur enim de alterations quæ est semper abjiciendo aliquid a re alterata ; talis namque alterationis terminus est generatio. Materiam autem habere partes diversas per se, non est possibile; quia diversitas partium est proprie ipsius compositi constituti ex diversis partibus Unde materia, sicut est in potentia ad formam in cujus acquisitione est generatio compositi constituti ex diversis partibus, ita est in potentia ad diversitatem partium ejusdem compositi ex ea generati. Ex materia enim non generatur forma, secundum Philosophum, per se : quia illud ex quo generatur aliquid per se, est pars ejus; materia autem non est pars formæ, sed ipsius compositi ; ideo compositum generatur per se, ut dicitur, 7. *Metaphysics* (t. c. 53). Compositum autem dicitur, quia diversas paries habet. Unde diversitas partium non est materiæ, nec formæ, per se, sed compositi. Compositum vero esse, non est aliud quam materiam transmutari ad formam ad quam erat in potentia. Ex quo manifestum est quod non aliunde materia est in potentia ad partes terminatas et distinctas, quam per illud quod est in potentia ad formam, cujus inductio est generatio compositi ex diversis partibus. Et ex hoc ulterius manifestum esi quod nulla potentia est a parte materiæ, nisi illa quæ perficitur per formam substantialem ; cum ad idem genus spectent materia et sua forma. Potentia autem in qua prædictæ dimensiones ponuntur, non informatur forma substantiali ; cum ad idem genus substantiae non (x) pertineat. Impossibile est igitur aliam potentiam ponere a parte materiæ respectu formæ substantialis, et respectu diversitatis partium ipsius compositi generati per inductionem formæ in materia. Et ideo manifestus est error Averrois,qui posuit dimensiones interminatas habere quamdam potentiam ad dimensiones termite) non. — Om. Pr.

ru 115y aliam a potentia materiæ ad formam substan- Ualem. Quando igitur aliqua forma substantialis perficit materiam, sicut potentia materiæ ad formam est reducta ad actum, ita per virtutem ejusdem form# est transmutato materia ad determinationem et distinctionem partium lotius : in forma enim substantiali non solum est vis perfectiva materiæ, sed etiam distinctiva totius per partes; et huic necesse est respondere potentiam a parte materiæ, quæ respicial ipsam perfectionem suam per formam, et etiam ipsam partium sequentem diversitatem. » — Hæc ille, in forma.

Ad tertium palet per prædicto; quia materia prima est materia decem praedicamentorum, et in potentia ad formas illorum, ordine quodam, quia potenlia sua immediate est suscepti va formarum substantialium, mediate vero accidentium, ut satis tactum est. Ex quo non sequitur quod ipsa sil immediatum subjectum accidentium, sed quod sit pars subjecti, ex qua habet naturam substandi accidentibus.

Ad quartum dicitur quod materia prima nullo modo potest esse subjectum alterationis, aut alicujus motus, ut probatur, 5. PΛ*ysicorum;* sed solum ens actu, quod est ipsum compositum ex materia et forma. Et cum hoc improbatur, per hoc quod nullum accidens destruit suum subjectum, etc.; ad hoc respondet sanctus Thomas, in præfato tractatu (cap. 1 : « Quia, inquit, alteratio est actio physica; actio autem physica per instrumentum corporeum perficitur, et omnis talis actio per motum exercetur; ideo alteratio cujus terminus est generatio, requirit subjectum actu exsistens, et mobile per grave vel leve; alteratio namque motus est, ut dicitur, 5. *Physicorum* (I. c. 18). Quia igitur in termino cujuslibet motus est quies quædam secundum naturam illius motus, ut in motu locali invenitur quies secundum locum terminans ipsum motum; in motu vero dealbationis, per modum quietis est ipsa albedo terminans dealbationem; ideo in line alterationis, quies est inductio forma» substantialis. Alteratio igitur per quam spoliatur materia a forma pnori, in se requirit subjectum actu exsistens, quia ipsa est motus; in suo vero termino non requirit subjectum actu exsistens. Terminus autern ejus est generatio. Unde generatio non requirit subjectum, nisi in potentia tantum. Hoc enim solum manet in generatione, quia subjectum necessario manet cum eo cujus est subjectum. Inde igitur manifestum est quod generatio non est motus, sed mutatio. Cum igitur generatio sil terminus actionis physicæ, scilicet alterationis, que, propter naturam motus, semper requint subjectum Actu exsistens, (x) materia qua? est subjectum generationis, nunquam est sine forma Agens vero, in cujus actione non oportet aliquid præcedere terminum actionis, potest aliquid ex materia educere sine alleratione, sicut potest aliquid educere vel facere ex nihilo sine aliquo motu. Actio namque sua, cum non sil motus, nec terminus motus, ens in potentia tantum transmutare potest subito, nulla alleratione precedente, quæ tempus requirit, quod mensurat actionem rei naturalis, propter motum ei adjunctum. Unde non foret necesse formam uniri materiæ propter actionem Dei, ut subjiceretur formæunilæ (a),sed propter actionem rei physicæ, quæ non attingit ens in potentia tantum in se, sed solum in suo termino, ubi cessat motus, » — Hæc ille. — Ex quibus patet responsio ad argumentum. Dicitur enim quod nullum accidens, nec aliquis motus, per se et directe perimit suum subjectum; quod patet, quia quamdiu manent accidens et motus, manet subjectum accidentis et motus. Sed indirecte et per accidens potest perimere subjectum, non quidem effective, nec formaliter, sed ratione sui termini, qui est generatio ; generatio vero unius, est corruptio alterius. Unde sanctus Thomas, ubi supra (cap. 2) : ‹ Cum non requiratur subjectum aliquod in actu exsistens, in actione physica, nisi propter motum, sicut de alleratione dictum est, et subjectum necesse est manere in toto motu, sequitur necessario, quamdiu sit aliquid de ratione älterationis et motus, subjectum esse actu; cum vero alterationis ratio desinit, transibit et (S) actualitas subjecti. Hoc autem est in ejus termino, qui quidem est generatio. Unde in generatione tota actualitas subjecti alterati peribit. Solum ergo ens in potenlia, manet in generatione. Ens autem solum in potentia, est materia. Et ideo materia nuda est subjectum generationis. » — Hæc ille.

Patet igitur, ex prediclis, vanam esse opinionem Gregoni et Aureoli ponentium dimensiones interminatas præcedere formam substantialem in materia.

Quam etiam Scotus sufficienter improbat quintupliciter : ‹ *Primo.* Quia Commentator, *de Substantia Orbis,* dicit quod Aristoteles scivit dimensiqnes terminatas non posse esse in materia, nisi postquam forma substantialis fuerit in ea, sicut est dispositio de accidentibus exsistentibus in actu. Ergo videtur per (γ) hoc, quod quantitas et omne accidens sequantur formam in materia. Hoc idem dicit, 1. *Physicorum* (t. c. 80), quod materia et forma sunteau^a omnium accidentium. — *Secundo.* Quia illud accidens quod ponitur commune generato et corrupto, necessario migrabit a subjecto insubjectum. Corpus enim corruptum, erat subjectum illius accidentis; et non solum materia, quia materia simul cum forma est causa omnium accidentium, sicut halietur. 1 *Physicorum,* in fine. — *Tertio.* Quia tunc

(·) «i — Ad. ₹,

(a) unite. — unita Pr.
(C) trannbit *et.* — *et traruibil* Pr.
(γ) *per.* — *tuper* Pr.

sequitur quod forma generati, non immediate et primo unitur materiæ; sed, per te, uniretur ei, mediante trina dimensione. — *Quarto.* Quia tunc esse secundum quid procederet esse simpliciter, et materia esset prius quanta quam esset ens simpliciter in actu per formam. Forma enim substantialis dat materiæ esse simpliciter, quantitas autem esse secundum quid. In illo ergo priori materia exsistens quanta habebit esse secundum quid. Impossibile est enim quantitatem formaliter inhaerere subjecto, et quod illud non sit quantum fonnaliter per eam. Consequens autem est impossibile, et contra mentem Aristotelis, 7. *Metaphysics* (i. c. 12). — *Quinto.* Quia accidentia sunt consequentia formam, et non econtra, sicut frequenter dicit Commentator, 3. *Cœli;* unde accidentia sunt sequela forma». Quod autem sequela procedat illud cujus est sequela, videtur omnino impossibile. Igitur, etc. d — Hæc Scotus, et bene.

Ad idem propositum arguit Durandus (dist. 12, q. 2), et bene, sic : α Ex materia, inquit, et forma quæ primo ei advenit, semper (it unum per se. Sed ex materia et forma accidentali non potest fieri unum per se. Ergo forma accidentalis non potest primo materiæ advenire, sed necessario supponit advenisse formam substantialem. Major patet. Quia ubi non est nisi unus actus, ibi non est nisi simpliciter unum ; propter hoc enim subjectum et accidens non sunt unum per se et simpliciter, quia sunt ibi plures actus. Sed in composito ex materia et prima forma quæ ei advenit, non est nisi unus actus; quia materia est pura potentia secundum se. Igitur, etc. Minor similiter probatur, scilicet quod ex materia et forma accidentali non possit fieri unum per se. Tum quia sunt diversorum generum, et talia non constituunt unum per se. Tum quia, si ex materia et forma accidentali fieret unum per essentiam, quod est unum simpliciter et per se, jam illa forma non esset accidentalis. Quia accidens nunquam dat primam entitatem rei ; ex hoc enim dicitur accidens, quia est accidens ad rem jam in esse constitutam. Et iterum : nullum compositum ens per accidens est unum, nisi per accidens, quia ab eodem habet res esse et unum esse; sed compositum ex materia et sola forma accidentali, non haberet ĕssi nisi per accidens, scilicet per ipsam formam accidentalem ; ergo non esset unum nisi per accidens, et non per se sive per essentiam, etc. »

Ad argumentum facium in pede quæstionis, palet solutio per prodicta.

Et hæc sufficiant de quæstione (a). De qua lænedictus Deus. Amen.

(a) *de quettione.* — Om Pr.

DISTINCTIO XIV.

QUÆSTIO 1.

UTRUM CŒLUM AGAT IN ISTA INFERIORA PER MOTUM SUUM

v ir c a decimamquartam distinctionem, ** *Sentent.,* quaeritur : Utrum coelum *n^er^ora PθΓ motum suum.

Et arguitur quod non. Quia illud quod competit quanto, quatenus quantum est, non potest esse alicujus actionis principium. Sed motus localis est hujusmodi; secundum enim prius et post in magnitudine, est prius et posterius in motu locali, ut apparet ex 4. *Physicorum* (t. c. 99).

In oppositum arguitur. Quia, ut dicitur, 8. *Physicorum* (t. c. 1), motus cœli est quasi vita istorum inferiorum; et, 2. *de Generatione* (t. c. 56), dicitur quod motus obliqui circuli est causa continua} generationis et corruptionis inferiorum.

In hac quæstione erunt 1res articuli. In primo ponetur determinatio sancti Thomæ per conclusiones. In secundo adducentur objectiones. In tertio dabuntur solutiones.

ARTICULUS I.

PONITUR DETERMINATIO SANCTI THOMÆ PER CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sit hæc

Prima conclusio : Quod nullum corpus agit nisi per motum.

Hanc ponit sanctus Thomas, 2. *Contra Gentiles,* cap. 20, ubi dicit sic : « Nullum corpus agit nisi moveatur : eo quod oportet agens et patiens esse simul, vel faciens et factum ; simul autem sunt quæ in eodem loco sunt, ut habetur, 5. *Physicorum* (t. c. 22); locum autem non acquirit corpus nisi |>er motum. Nullum autem corpus movetur nisi in tempore. Quidquid igitur (it per actionem corporis, fît successive. » — Hæc ibi.

Idem ponit, 1 p., q. 3, art. 1, ubi dicit : < Nullum corpus movet nisi motum, ut patet inducendo per singula. »

Item, 2. *Sentent.,* dist. 2, q. 2, art. 3 : c Non ponimus, inquit, corpus habere influentiam super aliud corpus nisi per motum, quia, ut in libro *de Causis* dicitur, etiam anima ab intelligentia in hoc

deficit, quia non imprimit in res nisi (a) movendo cas; et mullo minus corpus. Nullum autem corpus movet nisi motum, ut a philosophis probatum est. Cœlum enim permotum suum causât generationem et corruptionem in istis inferioribus. Unde dicitur in 8. Physicorum (t. c. I) quod motus ejus est sicut vita natura exsistentibus omnibus. Unde Rabbi Moyses dicit quod cœlum in universo est sicut cor in animali, cujus motus, si ad horam quiesceret, corpons (6) vita finiretur. » — Hæc ille.

Unde pro conclusione potest formari talis ratio. Nullum agens pneexigens suæ actioni localem approlimationem sui ad illud in quod agere debet, potest agere nisi sit moturn cl per motum. Sed omne corpus est hujusmodi. Igitur nullum corpus agere potest nisi sit motum, cl nisi per motum.

Sciendum tamen quod hujus contrarium ponit, i p., q. 06, ari. 3, in solutione secundi, ubi sic dicit ‹ Sali» probabile est quod cœlum empyreurn, secundum quosdam, cum sit ordinatum ad statum gloriæ, non habeat influentiam in inferiora corpora, quæ sunt sub alio ordine, utpote ordinata ad naturalem decursum rerum. Probabilius tamen videtur dicendum, quod, sicut supremi angeli, qui assistunt, habent influentiam super medios et ultimos, qui mittuntur, quamvis ipsi non mittantur, secundum Dionysium (Cœl. *Hier.,* cap. 13); ita cœlum empyreurn habet influentiam supra corpora quæ moventur, licet ipsum non moveatur. Et propler hoc potest dici quod influit in primum cœlum quod movetur, non aliquid transiens et adveniens per motum , sed aliquid fixum et stabile, puta virtutem continendi et causandi, vel aliquid hujusmodi ad dignitatem pertinens. › — Hæc ille. — Item, *de Potentia Dei,* q. 5, ari. 8, sic dicit : ‹ Corpus habet duplicem actionem. Unam quidem, secundum proprietatem corporis : ut scilicet agat per motum ; hoc cnirn propnum est corporis, ut motum moveat et agat. Aliam autem actionem habet secundum quod attingit ad ordinem substantiarum separatarum, et participat aliquid de modo ipsarum, sicut natune inferiores consueverunt aliquid participare de proprietate naturæ superioris, ut apparet in quibusdam animalibus qua» participant aliquam similitudinem prudentiæ, quæ est propria hominum. Hæc autem est actio corpons, quæ non est ad transmutationes materis, sed ad quamdam diffusionem similitudinis formæ in medio secundum similitudinem spiritualis intentionis, quæ recipitur de re in sensu vel intellectu. Et hoc modo sol illuminat aerem et color speciem suam multiplicat in medio, etc. » — Ex quibus potest concordari controversia superius tecta, ut scilicet dicamus quod nullum corpus agit nis per motum proprium, loquendo de actione sibi propria et connnlurali, ut corpus est; potest tamen agere non motum, immo quiescens, loquendo de actione quæ sibi competit ex participatione superioris naturæ, etc.

Secunda conclusio est quod, omnes motus naturales corporum Inferiorum, convenientes corpori ut corpus est, reducuntur, sicut in causam, In motum corporum coelestium.

Hanc ponit, I p., q. 115, art. 3, ubi sic : « Cum omnis multitudo ab unitate procedat, quod autem est immobile, uno motio se habet, quod vero movetur, multipliciter, considerandum est, in tota natura, quod omnis motus ab immobili procedit; et ideo, quanto sunt aliqua immobiliora, tanto sunt magis causa eorum quæ sunt mobilia. Corpora autem coelestia sunt magis immobilia, inter alia corpora; non enim moventur nisi motu locali. Et ideo motus horum inferiorum corporum, qui sunt varii et multiformes, reducuntur in motum corporum coelestium sicut in causam. » — Hæc ille.

Item,2.Sentent., disl. 15, q. 1, art. 2 : « Corpora, inquit, cœlestia causant generationem et corruptionem in istis inferioribus, inquanlum motus eorum est causa omnium mutationum inferiorum. Sed, cum omnis motus sil actus moventis et moti, oportet quod in motu relinquatur virtus motoris, et virtus mobilis. Unde, ex ipso mobili, quod est corpus, habet virtutem movendi inferiora corpora ad dispositiones corporales. Ex parte autem motoris, qui est substantia spiritualis, quæcumque sit illa, habet virtutem movendi ad formas substantiales, secundum quas est esse specificum, quod divinum esse dicitur. Relinquitur autem virtus spiritualis substantia? in motu corporis coelestis, ad modum quo virtus motoris relinquitur in instrumento. Et per hunc modum omnes formæ naturales descendunt a formis quæ sunt aine materia, ut dicit Boetius, in lib. *de Trinitate,* et Commentator, in 12. *Metaphysiae,* sicut formæ artiliciatorum ab artifice. » — Hæc ille.

Hem, *de Potentia Dei* (q. 5, art. 8) ubi supra : ‹ Sicut, inquit, habetur in lib. *de Causisf* quando causa prima retrahit actionem suam a causato, oportet etiam quod causa secunda retrahat actionem suam ab eodem; eo quod causa secunda habet hoc ipsuin quod agit, per actionem causæ primæ, in cujus virtute agit. Cum autem omne agens agat secundum quod est actu vel in actu, oportet, secundum hoc accipere ordinem causarum agentium, secundum quod est ordo earum in actualilate. Corpora autem inferiora minus habent de actualitate (a) quam corpora cœlestia. Nam in corporibus inferioribus non est tota potentialitas completa per actum, eo quod

wm. — Om Pr.
(‹) *corporu.* — *vurwjinu* Pr.

(a) *actualilate.* — cauiaiUaU Pr.

materia substans uni form», remand in potentia ad formam aliam; quod non est in corporibus cœlestibus; nam materia corporis cœlestia non est in potentia ad aliam formam ; unde sua ptentialitas tula est terminata per formam quarn habet. Substanti» vero separat», sunt perfectiores in actualitale quam etiam corpora cœlestia ; quia non sunt compsit» ex materia et forma, sed sunt quædarn formæ subsistentes. Quæ tamen deficiunt ab actualilate Dei, qui est suum esse ; quod de aliis substantiis separatis non contingit. Sicut diam videmus quod elementa se superant ad invicem secundum gradum actualitatis, eo quod aqua plus habet de specie quam terra, aer quam aqua, et ignis quam aer. Ita etiam est in corporibus cœlestibus, et suIh stantiis separatis. Elementa igitur agunt in virtute corporum coelestium, et corpora cœlestia in virtute substantiarum separatarum. Unde, cessante actione substanti» séparai», oportet quod cesset actio corporis cœlestis; et, ea cessante, oportet quod cesset actio corporis dementaris. Sed sciendum est quod corpus habet duplicem actionem, etc., › ut recitatum est in prima conclusione. Post quæ verba, immediate sequitur sic : « Uterque autem modus actionis in istis inferioribus causatur ex corporibus cœlestibus : nam ignis calore suo transmutat materiam ex virtute corpris coelestis; et corpra visibilia multiplicant suas species in medio, virtute luminis, cujus fons est in coelesti corpore. Unde, si actio utraque corporis cœlestis cessaret, nulla actio in istis inferioribus remaneret. Sed, cessante motu cœli, cessabit prima actio, sed non secunda. Et ideo, cessante motu coeli, erit fjuædam actio in istis inferioribus, illuminationis et immutationis medii a sensibilibus; non autem erit actio, per quam transmutatur materia, quam sequitur generatio et corruptio. d — Hæc ille.

Item, 3. *Contra Gentiles,* cap. 82 : α Primum, inquit, in quolibet genere, est causa eorum quæ sunt post. Inter omnes autem alios motus, primus est motus cœli. — Primo quidem, quia motus localises! primus inter omnes motus : et tempre, quia solus potest esse perpetuus, ut probatur, 8 Physicorum (t. c. 54 et seq.); et natura, quia sine ipso non plesl esse aliquis aliorum motuum : non enim (x) augmentatur aliquid, nisi præexsistente alteratione, per quam quod prius erat dissimile convertatur et fiat simile; neque alteratio ptest esse, nisi præexsistente loci mutatione, quia, ad hoc quod fiat alteratio, oportet quod alterans sit magis propinquum alterato nunc quam prius. Est etiam prior perfectione, quia motus localis non variat rem secundum aliquid ei inhærens, sed solum secundum aliquid extrinsecum ; et propter hoc est rei jam pr· fect». - - Secundo. Quia etiam inter motus locales, est motus circularis prior : et tempre, quia solus ipse ptest esse prptuus, ut probatur, 8. *Physicorum* (t. c. 54 et seq.); et naturaliter, quia est magis simplex et unus, cum non distinguatur secundum principium et medium et finem, sed totus sit quasi medium ; et etiam prfectione, quia refieclitur ad principium. — Tertio. Quia solus motus cœli sempr invenitur regularise! uniformis. In motu enim naturali gravium et levium fit additio velocitatis in fine; in violentis autem, additio tarditatis. Oprtet ergo quod rnotuscœli sit causa omnium aliorum motuum. › — Hæc ille.

Ex quibus ptest colligi talis ratio : Primum in quolibet genere, prioritate tempris, natune, et prfectionis, est causa aliorum ejusdem generis. Sed motus cœlestis est illo modo prior inter alios motus. Igitur, etc.

Multæ ali» conclusiones pni pssenl. Sed non legi impugnatores. Ideo dimittantur; quia solas impugnatas, directe aut indirecte, pno.

Et in hoc primus articulus terminatur.

ARTICULUS II.

ADDUCUNTUR OBJECTIONES

§ I. — Contra primam et secundam conclusiones

Argumenta Durandi. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra primam et secundam conclusiones simul, pr argumenta Durandi (disl. 15, q. 3) eas impugnantis. Unde ipse suppnil talem divisionem. DiiTerunt, inquit, motus et actio : quia motus est quæcumque mutatio successiva, sive ad locum, sive ad formam; actio autem solum est mutatio secundum formam. Cum igitur quæritur, utrum cœlum agat pr motum, intelligitur de actione proprie dicta, pr quam cœlum causât aliquam formam substantialem aut accidentalem in istis inferioribus. Quo suppsito, dicendum est quod id per quod aliquid agit, ptest intelligi dupliciter. Uno modo, quod illud sit ratio formalis in agente, pr quam agit ; sicut calor in igne est formalis ratio pr quam calefacit. Alio modo ptest intelligi agere pr aliquid, non quod sit sibi ratio agendi modo jam dicto, sed quia est ipsamet actio; sicut ignis dicitur calefacere per calefactionem. Et prater istos duos modos, quidam addunt tertium, scilicet quoti aliquid dicitur agere pr alterum, quod nec est sibi ratio agendi Unquam forma, nec est ipsamet actio, sed est aliud necessario requisitum ad hoc quod agens agat; sicut pnitur exemplum de securi : quæ, ad hoc quod possit secare, requiritur quod sit acuta et (a) de materia dura; requiritur etiam quod sit

(a) enim. — au/em. Pr.

(e) et. — etiam Pr.

mota a secante : sed duo prima, scilicet acuties et dunües, sunt ei ratio agendi, Unquam forma agentis; sed motus solum est aliquid necessario requisitum ad hoc quod securis agat ut instrumentum, quod non agit nisi motum. Si ergo conclusio intelligatur primo modo, sic dicendum est quod cœlum non agit per motum : quia motus localis nulla est ratio agendi ; nec universaliter aliquis motus secundum st», sed (x) solum ratione termini. Quoti sic patet Illud quod non ponit in eo in quo est aliquid absolutum, non potest esse principium actionis; quia, sicut respectus secundum se non terminat aliquam actionem, sic nec principiat : principium enim actionis et terminus sibi invicem correspondent. Sed motus secundum se non ponit in eo in quo est aliquid absolutum, sed, si ponit (6), hoc est ratione sui termini. Ergo motus secundum se non potest esse principium seu ratio alicujus actionis in alterum, nisi ratione sui termini tantum. Et hoc ƀote dici de motu alterationis. Aqua enim calefacta potest calefacere alterum, non solum cessante motu calefactionis, sed etiam dum est in calefieri, quia jam habet aliquid de termino, scilicet de caliditate. In motu autem locali neutrum est ; quia nec ratione sui, nec ratione termini ad quem est, ponit aliquid absolutum. Quod patet multipliciter. Primo sic. Quia omne quod ponit in aliquo formam absolutam, facit ipsum aliud vel alterum : forma enim substantialis facit aliud; accidentalis vero, alterum. Sed motus localis non facit aliud, nec alterum ; quia jam esset generatio vel alteratio. Igitur, etc. Secundo. Quia, si poneret aliquid absolutum, illud esset locus. Sed locus non est in locato, sed in locante : est enim ultimum continentis. Igitur, etc. Tertio. Non | omne movens est agens, 1. *de Generatione,* Sed si motus localis poneret aliquid esse movens, omne (movens (γ) esset agens; in alio enim a motu locali non est instantia. Ergo, etc. Nullo modo ergo potest | motus localis alicujus esse ratio agendi; nec hoc unquam aliquis doctor asseruit, ut puto. Item, nec secundo modo motus cœli potest esse actio per quam cœlum agat in alterum : quia actio non est in agente, «cd in passo; sed motus coeli est in cœlo, et universaliter omnis motus est in mobili cujus est motus; ergo molus cœli, vel cujuscumque mobilis, non potest esse actio per quam cœlum, vel quodeumque aliud mobile agat in alterum (o).

Si autem tertio modo intelligatur quæstio, an scilicet motus cœli requiratur ad hoc ut cœlurn agat in inferiora, licet non sil ei ratio agendi, ut dictum fuit de securi in exemplo adducto, sic videtur quod motus cœli non requiratur ad hoc quod cœlum agat in hæc inferiora, sed solum ad novitatem actionis et alternationem («) generationis et corruptionis et cæterarum mutationum. Primum probatur dupliciter. Primo sic. Quia illud quod non est nec rium (6) in corpore generabili et corruptibili ad agendum, nec in cœlo. Sed motus localis non est necessarius in generabilibus et corruptibilibus, ad hoc ut agant. Ergo nec in cœlo. Minor patet : quia magnes non motus localiter alterat ferrum; et ignisnon motus localiter (γ), calefacit sibi appositum ; quod si moveatur, hoc accidit ; quare, etc. Secundo : quia cœlum empyreum agit in hæc inferiora, nec tamen movetur, secundum te; igitur, etc. Secundum vero patet, scilicet quod motus cœli exigatur ad novitatem actionis vel ad alternationem actionum : quia ad actionem requiritur quod agens et passum sint approximata ; quo facto, necessario sequitur actio, nisi sit aliud impediens. Si igitur aliqua actio sit de novo, oportet quod de novo activum sit approximatum passivo. Hæc autem approximate fit per motum localem; et ideo motus localis præexigitur ad novitatem actionis. Et ad hunc intellectum procedit ratio Aristotelis, 8. *Physicorum* (t. c. 55). Item, ad alternationem actionum : quia enim idem, manens idem, natum est (o) facere idem, 2. *de Generatione* (t. c. 56); ideo, si non moveretur cœlum, sol et astra, quæ semper eodem modo se haberent ad determinatas partes terne, semper idem facerent; nec esset in eadem parte alternatio diei et noctis, caloris et frigoris, et æstatis et hyemis, sed unum et idem semper. Ad hoc igitur ut sit circa easdem partes lerræ horum alternatio, requiritur quod corpora astrorum per motum cœli quandoque sint praesentia, quandoque absentia, ut innuit Philosophus, 2. *de Generatione* (t. e. 56), dicens quod motus circuli obliqui est causa alternationis generationis (e) et corruptionis, quia adducit et abducit (ζ) generans. Sic igitur patet quod motus non est ratio agendi in alterutn, nec coexigitur ad actionem, nisi propter novitatem actionis.

§ 2. — Contra secundam conclusionem

I. Argumenta Durandi. — Contra secundam conclusionem in speciali arguit (ibid.).

Primo, contra rationem ibi adductam de 3. *Contra Gentiles,* dicit quod non valet. Cum enim dicitur quod illud quod est primum in aliquo genere, etc.; — hoc intelligitur de primo in genere causalitatis. Primum autem in genere prædicamentali non oportet esse causam aliorum; non enim color albus, qui est

(a «ed. — Om Pr.
(< *ti pomt.* — *m potentia* Pr.
(γ *omne movent.* — Om Pr.
(«) *liem.* — Ad. Pr.

( ) — a U*emationit* Pr.
( ) n^cexMinuni. — ortivum Pr.
(γ) *ferrum; et ignu non motui localiter.* — *et* Pr.
(A) *ett.* — Om. Pr.
(<) *generations.* — Om. Pr.
(ζ) *et abducit.* — Om. Pr.

primus in genere colorum, esi per se causa aliorum in aliquo genere causalitatis. Motus autem localis non est primus in genere causalitatis, quia nullum genus causalitatis habet super alios, ut patet inducendo in generibus causarum. Item, nec ille motus est primus in genere prædicamentali, quia non est in eodem genere cum aliis; non enim omnes motus sunt in eodem genere, sed in diversis : sicut alteratio est in genere qualitatis; augmentum et diminutio, in genere quantitatis; loci mutatio, in pnedicamento *ubi*.

Secundo. Quia, licet motus localis requirat subjectum magis perfectum quam generatio vel alteralio, ipse tamen motus est minus perfectus quam generatio vel alteratio; quia, sicut agens est perfectius quod minus supponit in actione sua et plus producit, sic generatio et alteratio sunt perfectiores quam motus localis, quia plus ponunt vel producunt et minus supponunt.

Tertio (Ibid., q. 1). Contra aliud in illa conclusione contentum, scilicet quod motus cœli vel cœlum in virtute intelligentiæ agat. Quia, si, inquit, cœlum in virtute intelligentiæ posset aliquod vivens generare, istud esset : vel per motum ab intelligentia causatum ; vel per aliquam virtutem ab intelligentia influxam. Non per motum; quia motus localis non potest esse ratio agendi. Nec per aliquam virtutem cœlo influxam ; quia vel esset influxa immediate ab intelligentia, vel mediante motu : non immediate, quia intelligentia non agit ad formam immediate; nec mediante motu, quia per motum localem, qualis est motus cœli, nihil acquiritur. Ex hoc arguitur sic : Quod non acquirit virtutem agendi, non acquirit virtutem producendi. Sed cœlum ab intelligentia movente ipsum, non acquirit virtutem agendi, ut probatum est. Igitur.

II. Argumenta Henrioi. — Contra eamdem conclusionem, dudum arguerunt multi, quorum objecta sufficienter evacuavit Correptor Corruptoris (a). Ideo hic non curo ponere, nisi tantum objecta Henrici, 11. *Quodlibelo,* q. 15. Ipse siquidem ibidem vult probare quod, cessante motu cœli, | multa possent inferius moveri.

Primo. Quia, si gravo esset sursum, nullo impediente, descenderet, etiam stante cœlo; aliter esset perpetua violentia, et sine inferente violentiam.

Secundo. Quia animal, stante cœlo, non impediretur a suo motu progressivo; cum etiam dicat Averroes quod iste motus esset in vacuo.

Tertio. Quia tunc animalia quæ reperirentur viva in hora status cœli, semper naturaliter manerent; et ei essent etiam mortua cadavera, manerent semper.

Quarto. Quia, cessante motu cœli, multa possent corrumpi, licet non generari : quia ad corruptionem sufficit defectus virtutis conservantis rem, non autem requiritur causa positiva; unde, cum cœlum per se suo motu sit causa generationis, vim generativam per motum suum influendo, corruptio lit etiamsi nihil sit extra a quo moveatur res : ergo (x), stante cœlo, non esset generatio; esset tamen corruptio, non per agens extra, sed per defectum virtutis conservantis intra. Mixta enim non solum generantur virtute cœli; sed etiam consenantur quousque virtus conservans non subtrahatur : et tunc sequitur corruptio ex virtute deficiente; unde in tali corruptione non est quaerenda causa positiva, sed negativa; unde Commentator, 2. *dc Generatione,* dicit quod ignis, cum non movebit per principium movens, movebit ad corruptionem tantum.

Quinio. Quia Philosophus, ibidem, dicit generationem et corruptionem fieri per motus contrarios, quia : generationem, eo quod adducit vim generativam; et corruptionem, per eum qui abducit vim generativam et conservativam,

Sexto. Quia omne corruptibile, necesse est corrumpi; quia necesse est periodum cujuslibet ad finem venire, ad quem cum pervenit, cessabit influentia conservans ; et si paulatim subtrahatur, paulatim corrumpetur; et si subito, vel simul, subito corrumpetur. Cessat autem influxus cœli, quando cessat motus ejus; et ideo, si cœlum staret, omnia corruptibilia corrumperentur;cujusmodisunt mixta. Elementa autem, quia ex se sunt incorruptibilia, nec sunt corruptibilia, nisi per accidens, quia sunt in pedentia ad formas aliorum elementorum et mixtorum; ideo, cessante motu cœli, cessabit generatio et corruptio elementorum, quæ non fit nisi virtute cœli.

Septimo. Quia articulus condemnatus est, dicere quod, cessante motu cœli, ignis non posset comburere stupam.

Item, potest argui contra conclusionem : quia tempore Josue, cessavit motus cœli : et tamen (6), cœlo quiescente, multæ transmutationes naturales et non miraculosæ facta? sunt.

Item, quia, secundum Augustinum, cœlo quiescente, rota figuli posset moveri; et tunc esset motus et tempus ; igitur.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS III.

DANTUR SOLUTIONES

§ 1. — AD ARGUMENTA CONTRA PRIMAM ET SECUNDAM CONCLUSIONES

Ad argumenta Durandi. — Quantum ad tertium articulum, respondetur

Ad primum contra primam et secundam conclu-

(i) *Corruptorii.* — *Correptorii* Pr.

(3) *ergo.* — Om. Pr.
(6) *lamen.* — *cum* Pr.

sanes. Et quia ibi implicantur multa; — ad primum quod ibi dicitur, quod non omnis motus est actio, licet omnis actio, etc,; — dicitur quod illa distinctio est contra Philosophum, 3. *Physicorum,* et Commentatorem, et Auctorem *sex principiorum,* et communiter contra omnes peripateticos volentes quod omnis motus corporalis est cum aliqua actione, licet non omnis actio sit cum motu aut mutatione proprie loquendo. Ulterius dicitur quod distinctio secunda ibidem facta, qua dicitur quod illud quo aliquid agit, potest sumi tripliciter, quia aut est ratio agendi, aut actio, aut aliquid sine quo non potest exerceri actio, — non valet : quia non videtur quod tertium membrum ponat in numerum cum duobus primis, utputa quod aliquid nullo modo sit ratio agendi in nullo genere causa?, nec sit actio, et tamen sit necessario requisitum ad agendum; omnis enim effectus poni potest positis suis causis et causatione vel actione causarum, quocumque alio circumscripto. Et ad probationem ibidem adductam de motu securis, etc.; — dicitur quod, sicut omnis dispositio materia? vel subjecti ad recipiendum actionem vel impressionem agentis reducitur ad genus cause materialis, ita omnis dispositio agentis aut moventis, ad hoc quod moveat vel agat, reducitur ad genus causa? efficientis qualitercumque. Unde in exemplo de securi, dicitur quod motio securis ah artifice, est sibi ratio agendi. Et tunc, descendendo ad propositum magis in speciali, dicitur quod cœlum agit per motum qui est in eo, tanquam per rationem agendi, ita quod motus ille est dispositio agentis ad hoc quod agat in hæc inferiora. Et ad primam hujusmodi improbationem, dico, primo, quod aliquid potest dici ratio agendi alicui agenti sex modis : primo, sua forma substantialis; secundo, sua naturalis potentia activa, quæcumque illa sit; tertio, qualitates aliqua?, sive sint habitus, aut ali® dispositiones quarto, virtus influxa a superiori agente, si sil agens instrumentale; quinio, quantitas, quæ etiam aliquid confert ad agendum, aliter namque agit magnus ignis, quam parvus; sexto, habitudines respective, puta distantia, et proportio agentis ad passum, ct similia, et generaliter omnis conditio agentis aliquid conferens ad actionem, aut quantum ad substantiam actus, aut quantum ad ejus modum, puta velocitatem, tarditatem, magnitudinem, parvitatem, intensionem, aut remissionem Dico secundo, quod motus localis potest dici ratio agendi suo mobili, quarto et sexto modo. Corpus enim movens aliud corpus, proportionatur sibi per hoc quod movetur, sicut tangit sanctus Thomas, 1 p., q. 25, art. 2, in solutione tertii : « Corpus, inquit, movens aliud corpus, est agens univocum, etc. » Dicitur tertio, quod motus localis ratione sui termini extrinseci ponit aliquid absolutum, scilicet locum, licet terminus ejus intrinsecus non sit quid absolutum, sed quid respectivum, puta ipsum *ubi;* et hoc secundum opinionem superius tactam : quia sanctus Thomas quandoque videtur dicere quod motus localis non est aliud quam successio diversorum locorum circa idem mobile, ut patet iu 4. *Sentent,,* dist. 44, q. 2, art. 3, q|· 3; quandoque autem dicit illum esse subjective in mobili : et sic isto modo oportet quod ponat motum localem esse quid aliud a loco; quod non videtur posse dici, nisi sil *ubi* fluens. Dico quarto, quod ℔ respectus potest esse ratio agendi aliquo modo, ut dictum est, licet non primaria el principalis; et similiter potest esse terminus motus, ut palet de *ubi;* quod etiam oportet arguentem dicere : cum in eadem quaestione dicat quod locus non est terminus motus, cum praecedat illum, sed esse in loco; oportet autem quod per esse in loco intelligat quid respectivum, et non quid absolutum, quia, secundum eum, motus localis non ponit aliquid absolutum in suo mobili. Tres ergo probationes per eum adductæ, ad probandum motum localem non ponere quid absolutum in mobili, conceduntur, licet tertia falsum assumat, scilicet quod non omne movens est agens, ut supra dictum est, nisi stricte accipiat agens pro illo qtiôd producit formam absolutam ; tunc enim verum diceret. Quod autem cœlum non agat per motum tanquam peractionem, conceditur.

Quod vero dicit motum non esse necessarium ad hoc quod cœlum agat in hæc inferiora ; — dicitur quod juxta præhabita, duplex est actio cœli. Quædam quidem, Iransmutativa materiæ ad formam substantialem, actu vel potentia proxima ; et de ista dicitur quod non est a cœlo nisi per motum. Alia vero est actio similis actioni substanti® separatae; et ad hanc non requiritur motus ; cujusmodi est illuminatio. Et ad probationem in oppositum, dicitur quod nullum corpus generabile et corruptibile agitquamcumqueactionem nisi virtute cœli, loquendo de actione naturali, nullo modo libera ; quod dico propter motus corporales hominis, qui est liberi arbitrii. Et ideo non oportet quod,si corpus inferius generabile el corruptibile agit non motum, sed quietum, quod ideo cœlum possit agere non motum, sed quietum; quia cœlum est principalior causa talis actionis. Dicitur ulterius, quod nec magnes, nec aliud corpus generabile potest agere totaliter quiescens : tum quia omnem ejus actionem praecedit localis approximate sui vel alterius; tum quia non agit nisi ex influxu cœli, receptio autem talis influxus motio quædam est ; tum quia multi dicerent quod magnes non trahit ferrum nisi motione causa? finalis, effective autem movetur a generante quod dedit sibi talem naturam ut ad præsentiam magnetis moveatur; tum quia in magnete præcedit aliqua alteratio vel resolutio antequam attrahat (6) alia. De

(i) *quod. — quia* Pr.
(6) *altrahai. — calffacial* Pr.

hoc Commentator, 7. *Physicorum,* comm. 10 : a Ad hoc, inquit, quod quærilur, quod plurn attrahentia videntur attrahere nine tactu (a)et motu ; dicendum est quod hæc attractio dicitur æquivoce. Attractio enim, in rei veritate, est illa qua attrahens movetur cum attracto; et hoc, quando attractum ad ipsum fuerit quiescens, necesse est ut motus attrahentis sil velocior quam motus attracti ; et hoc videtur in virtutibus voluntariis, etc. d Sequitur : < Attractio autem in qua attrahens est quiescens, et attractum est motum, non est attractio in rei veritate, sed attractum movetur ex se, attrahens ut perficiat se, ut lapis movetur ad inferius, et ignis superius. El similiter oportet hoc intelligere de motu ferri ad magnetem et alimenti ad mernbrum, verbi gratia, de motu sanguinis ad superiora corporis, et universaliter nutrimenti arborum ad superiora earum. Sed est differentia inter illa, et illa quæ moventur ad locum proprium : quoniam illa moventur ad locum, sive ille fuorit propinquus, sive remotus; nutrimenta vero non moventur ad nutriendum, nisi cum fuerint in aliqua dispositione demonstrata. Et similiter ferrum non movetur ad magnetem, nisi cum fuerit in aliqua qualitate demonstrata; et ideo magnes quando fricatur (6) cum alleo amittit virtutem : nam ferrum tunc non acquirit de lapide, in illa dispositione, qualitatem per quam innatum est moveri (γ) perse ad lapidem ; et hoc manifestum est in ambra (o), quod attrahit paleam quando calefit. > — Secunda probatio, quæ adducitur de coelo empyreo, non est contra nos : illud enim coelum non agit actione transmulativa (i) materiæ; ideo potest agere quiescendo, ut supra dictum est. Illa vero quæ addit arguens, quomodo scilicet motus coeli exigatur ad novitatem, et ad alternationem actionum; — bene dictum est, quia ad hoc requiritur, sed non precise.

§2. — Ad argumenta contra secundam CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Durandi. — Ad primum contra secundam conclusionem, dicitur quod ista propositio, Primum in unoquoque genere causa est aliorum ejusdem generis, non debet sic gl ri. quod primum in genere causalitatis est causa aliorum; quia glossa ista derisibilis est, et nihil dicit aliud nisi quod prima causa est causa, de quo nunquam aliquis dubitavit. Sed debet intelligi et glossari sic, quod illud quod inter res ejusdem generis est prius perfectione, ct natura, et tempore, habet aliquam causalitatem super alia illius generis. Et ad hunc sensum ponitur ab Aristotele, 2. *Melaphysictc* (t. c. 4). Cum autem dicit arguens, quod habet instantiam, quia albedo, etc.; — dicitur quod albedo, quantum ad suum formale quod est lux quæ primo inest albedini, est causa quasi formalis et constitutiva omnium colorum. Quod autem ulterius addit, quod scilicet non omnes motus sunt unius generis, etc,; — verum est quoad sua materialia, quia ubi, et qualitas, et quantitas sunt diversa genera predicamentalia ; sed non sic accipitur genus a Philosopho in maxima supradicla, sed largius, eo modo quo dicimus omnia vera esse unius generis, et omnia bona similiter; ita quod verum et bonum communiter dicantur genera, et proporlionabiliter motus dicatur unum genus ad omnes motus, ratione illa, quod est formale in illis, scilicet esse actum in potentia : ita quod omnia illa dicantur ejusdem generis, quæ conveniunt in una communi intentione univoca vel analoga.

Ad secundum dicitur quod antecedens est manifeste contra Philosophum et Commentatorem,8. *Physicorum,* comm. 57, et multis sequentibus, ubi expresse et ex intentione probant motum localem esse priorem aliis duratione, natura, et perfectione. Nec valet prolatio ad oppositum, qua dicitur quod generatio el alteratio plus ponunt el minus supponunt quam motus localis. Tum quia falsum est quod assumitur : licet enim generatio et alteratio plus ponant in suo mobili et suo subjecto, tamen motus localis plus ponit in alieno subjecto : cum sit causa generationis et allerationis et procédât eas necessario; ideo quidquid causât generatio el alteratio, causal motus localis. Tum quia, cum accidens non transcendat perfectionem sui subjecti essentialem, et generatio habeat imperfectissimum subjectum, et in pura potentia, alteratio vero consimiliter habeat subjectum potentialius et imperfectius subjecto motus localis, quod, in quantum hujusmodi, est minime in potentia, impossibile est quod sint perfectiores motu locali. Tum quia finis est polior his quæ sunt ad finem; hic autem motus est finis aliorum, sicut et subjectum ejus, quod est ens completum, finis est subjectorum generationis el alteralionis. Tum quia similitudo ibidem adducta, non valet, de agente quod plura ponit et producit et pauciora supponit : quia perfectio agentis cognoscitur ex effectu, non autem perfectio motus aut mutationis ex suo termino; quia alia est comparatio agentis ad suum effectum, et alia motus ad suum terminum. Agens enim continet totam perfectionem sui effectus; motus autem se habet ad terminum, non effective, sed ut potentia ad actum et ut imperfectum ad perfectum; unde excluditur, superveniente termino suo; unde quanto terminus ad quem est perfectior, tanto motus vel mutatio ad illum est imperfectior, utputa privatio majoris perfectionis deterior est privatione minoris, et potentia ad perfectiorem actum potentia

(a) *tactu.* — *tractu* Pr.
(β) *fricatur.* — *fertur* Pr.
(γ) innafuni *est moveri* — *innata est* Pr.
(î) *ambra.* — *cacabo* Pr.
(t) *transmutativa.* — *Iranssumpliva* Pr.

id imperfectiorem ; et hoc est verum et debet intelligi hoc modo, scilicet comparando unum genus motus ad aliud, ut loci mutationem ad alterationem ; non nutem unam speciem motus ad aliam ejusdem generis, ut generationem hominis ad generationem asini.

Ad tertium dicitur quod inlelligentia immediate influit cœlo, el mediante coelo influit motui cœli. Nec valet improbatio hujus. Licet enim intelligentia non possit immediate influere rei corporali aliquam formam se habentem |ær modum habitus et formæ quiete, propter incapacitatem corporis; potest tamen influere formam se habentem per modum ptsrionis intentionalis, et exsistentem magis in fieri quam in facto esse : cujusmodi est virtus influxa cœlo. Et de hoc alias dictum est.

II. Ad argumenta Henrici. — Ad primum Henrici contra eamdem conclusionem, dicitur quod, si omnes motus naturales habent essentialem ordinem ad motum cœli, ut ipse concedit, tunc, eo cessante, grave non descenderet. Non enim in essentialiter ordinatis ponitur secundum, ablato primo; immo nullum posteriorum poni potest. Constat autem quod motus gravis, cum non sit primus motus, et tamen inter motus naturales est aliquid ordo, oportet quod essentialiter ordinetur ad motum primum. Præterea ; Grave non movetur deorsum, nisi virtute formæ accepta? a generante particulari, quod non egit sine influentia primi alterantis et generantis; et per consequens, nec forma gravitatis habet quod inferius descendat, nisi in virtute primi generantis : quæ subtracta est, quando motus subtrahitur; et ideo, cum illa forma non moveat nisi in virtute utriusque generantis, particularis scilicet et universalis, quæ subtrahitur per subtractionem motus, ideo grave non descenderet, si cadum staret. Unde philosophi, sicut reputarent impossibile quod grave non impeditum sursum staret, sic quod motus cœli cessaret. — Quod autem dicit quod si grave non descenderet, stante cœlo, tunc violentia esset perpetua ; — dicendum quod, si grave poneretur extra locum suum et ibi perpetuo remaneret, non esset inconveniens, hoc posito, quod violentia esset perpetua Sed non esset simpliciter violentia; quia grave non est natum ferri deorsum, nisi supposita influentia motus cœli. Unde, licet esset contra naturam gravis, ut particularis est, non tamen esset contra eam, ut comparatur ad universalem causam ; sicut motus quo ignis movetur naturaliter in sphæra sua, est naturalis ei per comparationem ejus ad causam universalem. Et ideo non esset simpliciter violentia, tunc, si grave staret; quia aliquid esset ibi de naturalitate. — Item, cum dicit quod esset violentia sine inferente; — dicendum quod impediens esset ne grave descenderet. Sed impediens aliquid duplex est : unum positivum, sicut columna impedit ne grave descendat; aliud privativum, sicut subtractio causæ motus. Et sic cessatio motus cœli impediret ne grave descenderet.

Ad secundum dicitur quod idem esset, quod dicitur de motu gravium et levium, etiam de omni alio motu (a), nisi de motibus hominis, qui non sunt naturales, sed subsunt libero arbitrio.

Ad tertium dicitur quod, si cadavera remanerent post cessationem motus cœli, semper manerent. Et similiter animalia, si remanerent, semper remanerent. Cum enim corruptio fiat per motum, et nullus motus naturalis ad formam possit esse postquam cessaverit motus primus, talia animalia, vel cadavera, vel alia mixta, non possunt ab aliquo agente naturali corrumpi; quia tale agens (β) non agit ad formam sine motu prævio. Nec potest dici quod miscibilia redeant ad naturas proprias : tum quia hoc non est sine motu naturali, qui non est possibilis cum cessaverit motus primus; tum quia esset quædarn generatio, quia miscibilia quæ non sunt actu in mixto, fierent entia in actu sub propriis formis, et sic fieret motus ad formam.

Ad quartum dicitur quod, cessante primo motu, sicut non esset generatio, ita nec corruptio. Cujus ratio dicta est. Sicut enim generatio est terminus alterationis, sic et corniptio. Cessante autem motu cœli, si solveretur proportio miscibilium in mixto, oporteret quod fieret generatio : quia quando aliquid de ente in potentia reducitur ad esse in actu simpliciter, tunc est generatio; sic autem esset, quando corrumperetur mixtum, cessante motu cœli : quia elementa, quæ sunt in mixto in potentia et non secundum proprias formas, fierent in actu sub propriis formis; ergo tunc non esset corruptio sine generatione, sicut arguens putat, licet esset sine alleratione precedente, quia in instanti quo cessaret motus cœli, dissolveretur mixtum. — Quod autem allegatur de Commentatore ; — dicendum quod ignis ad nihilum posset movere, si cœlum staret. Posito tamen, perim|possibile, quod moveret, magis moveret ad corruptionem; quia virtutem generativam non habet ad exequendum, nisi supposito motu. — Et cum Philosophus dicit quod nihil fit nisi moveatur, corrumpitur (γ) autem cum nihil movetur; — non est ad propositum : quia intelligitur sic, quod nihil fit simpliciter, nisi moveatur ab aliquo extra, quia nihil reducit se de potentia ad actum vel ad esse simpliciter. Corrumpitur (o) tamen aliquid cum a nullo movetur extra ; quia in se habet causam suæ corruptionis, quia scilicet compositum ex contrariis; supponitur tamen motus cœli, sine quo compositum ex contrariis corrumpi non posset, nisi uno solo modo, scilicet instanti quo motus cœli cessaret ; sed(i)

(a) etiam *de omni alio motu.* — Om. Pr.
(β) laU *agent.* — Om. Pr.
(γ) *corrumpitur.* — corripitur Pr.
(i) *Corrumpitur.* — *CompUur* Pr.

nec prius nec post cessaiionom corrumpi posset, nisi semper in virtute primi motus.

Ad quintum dicitur quod Philosophus, ubi allegatur, non intendit quod sit aliquis motus per se ad corruptionem ; unde, eum sol declinat a nobis, accedit ad aliqua loca ubi generantur aliqua quæ prius non generabantur, qua· etiam corrumpuntui m declinatione solis.

Ad sextum palet responsio ex praedictis, Quod autem dicit elementa esse incorruptibilia j>er se, falsum est. Licet enim non habeant in se principium suæ corruptionis, sicut mixta quæ sunt composita ex contrariis, et non possint corrumpi nisi abextrinseco, non tamen debent dici per se incorruptibilia ; sicut, licet corpus inanimatum non moveatur nisi ab extrinseco, non tamen debet dici quod sit perse immobile, nisi accipiendo per se, id est, a se non est mobile. Cessante autem cœlo, remanebunt elementa; quia sunt ultimi termini resolutionis ad quæ mixta habent resolvi. Et quia nullus motus naturalis erit ultra, ideo semper remanebunt incorrupta.

Ad septimum dicitur quod error est dicere quod, cessante motu cœli, ignis non posset comburere stupam per divinam potentiam. Sic enim negant hoc quidam philosophi, dicentes quod Deus non |>osset novos efieclus naturales inferius producere sine motu cœli, et per consequens nec facere quod ignis combureret stupam ; quod falsum est. Sed positio nostra non ponit hoc. Prtadictæ responsiones sunt Bernardi de Gannato, quæ sunt sufficientes.

Ad octavum dicitur quod, sicul illa statio solis miraculose facta est (a), sic miraculose facium est quod, illo stante, corpora inferiora suos motus exercerent naturales.

Ad nonum dicitur quod Augustinus loquitur de potentia divina vel angelica vel etiam humana, nos autem loquimur de potentia naturali physicorum corporum ad suos motus naturales.

Ad argumentum in pede quæstionis facium, negatur tam major quam minor. Major quidem, quia, licet quantitas non sil primaria el principalis ratio agendi, cum sit quid mathematicum inquanlum hujusmodi, |>otest tamen esse ratio agendi secundaria, saltem causa sine qua non, ut supra dictum est. Minor similiter negatur; quia quantitas non est principalis ratio motus aut mobilitatis, sed potius forma naturalis rei cum accidentibus naturaliter eam consequentibus, qua? sunt qualitates; quantitas autem potest dici causa sine qua non.

El hæc de quæslione sufficiant ; de qua benedictus Deus. Arnen.*

(a) *el.* — ,\d. Pr.

distinctio XV.

QI'ÆSTIO I.

UTRUM IN HOMINE THEIER ANIMAM IN I LI LE'TIVAM SIT ALIA FORMA SUBSTANTIALIS

*FT/ffix***SP** incA dccimamquinUin distinctionem 2. ^ente,,1,a‘ un}› 'I'1| Linitu in liomin»·, prêter animam intellectivam, sit alia forma sukstanlialis.

Et arguitur quod sic. Corpus humanum est corpus mixtum. Mixtio autem non fit secundum materiam ; quia tunc esset corruptio sola. 0|>ortel ergo quod formæ elementorum remaneant in corpore mixto, quæ sunt forma· substantiales. Ergo in corpore humano sunt aliæ formæ substantiales, prater animam intellectivam.

In oppositum arguitur : Quia unius rei unum est esse substantiale. Sed forma substantialis dat rs.>e substantiale. Ergo unius rei tantum est una forma substantialis. Anima autem est forma substantialis hominis. Ergo impossibile est quod in homine sit alia forma substantialis quam anima intellectiva.

In hac quæslione erunt tres articuli. In primo ppnetur determinatio sancti Thomæ per conclusiones. In secundo recitabuntur objectiones. In tertio dabuntur solutiones.

AKTICULUS I.

PONITUR DETERMINATIO SANCTI T1IOM.E PEU CONCLUSIONI -

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio : Quod in homlue mm est alia anima quam anima rationalis.

Hanc jionil sanctus Thomas, I p., q. 76, art. 3, ubi sic . u Plato posuit diversas animas esse in corpore uno, secundum organa distinctas, quibus diversa opera vit.e attribuebat, dicens vim nutritivain esse in hepate, concupiscitivam in corde, cognoscilivam in cerebro· Quam quidem opinionem Aristoteles reprobat, in I *de Anima* (1.e. 92 et 93), quantum ad illas animæ pai les quæ corporeis organis in suis operationibus (a) utuntur, ex hoc quod in animalibus quæ decisa vivunt, in qualibet parte inveniuntur diversæ operationes animæ, sicul sensus el appetitus. Hoc autem non esset, si diversa

(i) *Operationibus — opposilionibut* Pr

prinapia operationum anima», tanquam per essentiam divers®, diversis partibus corporis distributa essent. Sed do intellectu sub dubio videtur relinquere utrum sil virtus separata ab aliis anima? partibus solum ratione, an etiam loco. Opimo autem Platonis sustineri pcr>et, si poneretur quod anima unitur corpori, non ut forma, sed ut molor, ut posuit Plato; nihil enim inconveniens sequitur, si idem mobile a diversis motoribus moveatur, praecipue secundum diversas partes. Sed si ponatur animam uniri corpori sicut formam, omnino impossibile videtur phin ‹ animas per essmtiarn differentes in uno corpore esse· Quod quidem triplici ratione manifestari potest. Primo, quia animal non esset simpliciter unum, cujus essent animæ plures. Nihil enim est (i) simpliciter unum, nisi per formam unam, |«r quam ß habet esse : ab eodem enim halrt res quod sit ens, et quod sit una; et ideo ea quæ denominantur a diversis formis, non sunt unum simpliciter, sicut homo albus. Si igitur homo ab alia forma haberet quod sil vivum, scilicet ab anima vegetabili, et ab alia forma quod sil animal, scilicet ab anima sensitiva, et ab alia quod sit homo, scilicet ah anima rationali, sequeretur quod homo non esset simpliciter unum ; sicut Aristoteles argumentatur contra Platonem, 8. *Metaphysicæ* (t. c. 15), quod si alia esset idea animalis, et alia bipedis, non effiet unum simpliciter animal bipes. Et propter hoc, in i. *de Anima* (t. c. 90), contra ponentes diversas animas in corpore, quærit quid contineat illas, scilicet quid (6) faciat ex eis unum. Et non pote>t dici quod uniantur per coqioris unitatem; quia magis anima continet corpus, et facit ipsum rsse unum, quam e converso. — Secundo, hoc apparet impossibile ex modo praedicationis. Quæ enim sumuntur ex diversis formis, praedicantur de invicem per accidens, si form® non sint invicem ordinat®, puta cum dicimus quod album est dulce ; vel, si form® sint ordinata· ad invicem, erit praedicatio per se, in secundo modo dicendi perse, quia subjectum ponitur in diffinitione praedicati : sicut super-Rcie·. praeambula est ad colorem ; si ergo dicamus quod corpus superficiatuin est coloratum, erit secundus modus praedicationis (γ) per se. Si ergo alia sit forma a qua aliquid dicitur animal, et a qua aliquid dicitur homo, oportet quod : vel unum horum non poeril praedicari de altero nisi per accidens, si (o) iste du® forma» ad invicem ordmem non habent; vel quod ibi sit praedicatio in secundo modo dicendi per -c, ‹i una animarum sil ad aliam praeambula. Virumque autem horum est manifeste falsum : quia animal ƥ* se de homing praedicatur, et non per accidens; homo enim non ponitur in diffinitione animalis, sed e converso. Oportet ergo eamdem esse formam per quam aliquid esi animal, et per quam aliquid est homo; alioquin homo non vere esset id quod est animal, ut sic animal per se de homine praedicetur. — Tertio, apparet hoc esse impossibile. Quia una operatio anima?, cum fuerit intensa, impedit aliam; quod nullo modo contingeret, nisi principium actionum esset unum per essentiam. — Sic ergo dicendum est quod eadem numero est anima in homine sensitiva, et intellectiva, et nutritive. Quomodo autem hoc contingat, de facili potest considerari, si quis differentias specierum et formarum attendat. Inveniuntur enim rerum species et formæ differre ad invicem, secundum perfectius et minus perfectum : sicut in ordine rerum, animata sunt perfectiora inanimatis, et animalia plantis, et homines animalibus brutis; et in singulis horum generum, sunt diversi gradus. Et ideo Aristoteles, in 8. *Metaphysicæ* (t. c. 10), assimilai species rerum numeris, qui differunt specie secundum additionem vel subtractionem unitatis. Et ideo, in 2. *de Anima* (t. c. 31), comparat diversas animas speciebus figurarum, quarum una continet aliam; sicut pentagonum continet tetragonum, et excedit. Sic igitur anima intellectiva continet in sua virtute quidquid habet sensitiva brutorum, et vegetati va plantarum. Sicut ergo superficies quæ habet figuram pentagonam, non per aliam figuram est tetragona, et per aliam pentagona, quia superflueret figura tetragona, ex quo in pentagona continetur; ita nec per aliam animam Socrates est homo, et per aliam animal, sed per unam et eamdem. » — Hæc ille.

Ex quibus quatuor rationes possunt elici. — Prima talis est : Nulla res, vere et |>er se una, constituitur ex pluribus formis substantialibus. Sed homo est ens vere et per se unum. Igitur. — Secunda talis est : Cujuslibel propositionis perse in primo modo dicendi per se, ab eadem forma sumitur subjectum et praedicatum Sed hæc propositio, Homo est animal,esi per se in primo modo. Igitur ab eadem forma sumitur subjectum et praedicatum. Homo autem sumitur ab anima rationali; animal vero ab anima sensitiva. Igitur sunt una forma, et non plures; et sic non sunt duæ animæ. — Tertia talis est : Operationes unius et ejusdem suppositi mutuo se impedientes, procedunt ab uno et eodem principio primo. Sed operatio vegetativa et operatio sensitiva sunt hujusmodi. Igitur procedunt ab eodem principio. Constat autem quod una procedit sicut a primo principio ab anima vegetativa, alia vero ab anima sensitiva. Igitur hæc et illa sunt unum, et non duo principia ; et sic sunt eadem forma. — Quarta talis est : Sicut se habet figura pentagona ad tetragonam et trigonam, ita se habet anima rationalis ad sensitivam et vege· tativam. Sed sic se habet figura pentagona ad tetra- I gonam et trigonam, quod continet eas in virtute; et

ta) *eil* — Oin Pr
(€) ÇMid — «juod Pr.
(>) — j»rrd«nnafionu Pr
(l) ti. — ied Pr.

ideo superficies habens figuram pentagonam, per eamdem est tetragona et trigona. Igitur sic se balabit anima rationalis ad sensitivam et vegelalivam, quod continet illas in virtute; et quod suppositum habens eam, ab ipsa habet quod sit intellectivum, sensitivum et vegelalivum. — Quintam rationem adducit ibidem, quæ talis est : ‹ Quin in libro *de Ecclesiasticis dogmatibus* (cap. 15) sic habetur : *Neque duas animas esse in uno homine dicimus, sicut Jacobus et alii Syrorum* (a) *scribunt, unam animalem* (6), *qua animatur corpus, et immixta sil sanguini, et alteram spiritualem, quæ rationi^) ministret; sed dicimus unam ct eamdem esse animam in homine, quæ et corpus sua societate vivi/icet, ct semetipsam sua ratione disponat.* *

Easdem probationes ponit in *de Anima,* q. 11 ; item, de *Potentia Dei,* q. 3, art. 9.

Secunda conclusio est quod in homine, præter animam rationalem, non sunt ponendæ formæ elementorum dantes esse actu materiæ.

Hanc ponit sanctus Thomas, I p., q. 7G, art. 4, in solutione quarti, ubi sic dicit : a Avicenna posuit formas elementorum integras remanere in mixto, mixtionem autem fieri secundum quod contraria; qualitates elementorum reducuntur ad medium. Sed (o) hoc est impossibile. Quia diversae formæ elementorum non possunt esse nisi in diversis partibus materiæ, ad quarum diversitatem oportet intelligi dimensiones, sine quibus materia divisibilis esse non potest. Materia autem dimensioni subjecta, non invenitur nisi in corpore. Diversa autem corpora non possunt esse in eodem loco. Unde sequitur quod elementa sunt in mixto distincta secundum situm. Et ita non esset vera mixtio, quæ est secundum totum; sed mixtio ad sensum, quæ est secundum minima juxta se posita. — Averroes autem posuit, in 3. *de Cœlo* (comm. 07), quod formæ elementorum, propter sui imperfectionem, sunt médité inter formas substantiales et accidentales; et ideo recipiunt magis et minus; et ideo remittuntur in mixtione, quia ad medium reducuntur, et conflatur ex eis forma una. Sed hoc est etiam magis impossibile. Nam esse substantiale cujuslibel rei consistit in indivisibili, et omnis additio vel subtractio variat speciem, sicut in numeris, ut dictum est in 8. *Metaphysicæ* (l. c. 10). Undo impossibile est quod forma substantialis quæcumque recipiat magis et minus. Nec minus est impossibile aliquid esse medium inter substantiam et accidens. — Et ideo dicendum est quod, secundum Philosophum, in 1. *de Generationc (t. c.* 84), formæ elementorum manent in mixto, non actu, sed virtute. Manent enim qualitates propriæ elementorum, sed remisse, in quibus est virtus formarum elementarium. Et hujusmodi qualitas mixtionis est propria dispositio ad formam substantialem corporis mixti, puta formam lapidis, vel animam cujuscumque. › — Hæc ille.

Ex quibus jK)le>l colligi talis ratio : Si formæ elementorum essent actu in mixto, vel essent integra, vel confractae. Sed non primo modo, quia ex hoc .sequitur duo corpora esse in eodem loco. Nec secundo modo, quia ex hoc sequitur quod substantia susciperet magis et minus. Igitur, etc.

Hanc conclusionem multis mediis probat, in quodam speciali tractatu, quem fecit de hac materia *(de Mixtione elementorum), n\n* sic dicit : ‹ Dubium apud mullos esse solet, quomodo elementa sunt in mixto. Videtur autem quibusdam, quod, qualitatibus activis et passivis elementorum æqualiter ad rnedium retinetis per allerationem, formæ elementorum manent : si enim formæ substantiales eorum non manent, corruptio quædam elementorum videbitur esse, non mixtio. Rursus, si forma substantialis corporis mixti sit actus materiæ, non prasuppositis formis simplicium corporum, simplicia corpora elementorum rationem amittent : est enim elementum ex quo componitur res primo, et est in ea, et est indivisibile secundum speciem ; sublatis igitur formis substantialibus, non sic ex simplicibus corporibus corpus mixtum componetur. Videtur igitur quod in eo remaneant. — Est autem impossibile sic se habere. Impossibile est enim materiam secundum idem diversas formas elementorum suscipere. Si igitur in corpore mixto formæ substantiales elementorum salventur, oportebit dicere diversis partibus materiæ eas inesse. Materiæ autem accipere diversas partes, est impossibile, nisi pneintellecta quantitate in materia : sublata enim quantitate, indivisibilis remanet substantia, ut palet, 1. *Physicorum* (1.c. 15). Ex materia autem sub quantitate exsistente, et forma substantiali adveniente, corpus physicum constituitur. Diverse igitur partes materiæ formis elementorum substantes, plurimorum corporum rationem suscipiunt. Multa autem corpora impossibile est simul esse. Non igitur in qualibet pario corporis mixti erunt quatuor elementa; et sic non erit vera mixtio, sed solum secundum sensum, sicut accidit in congregatione corporum invisibilium propter parvitatem. — Amplius : Omnis forma substantialis propriam dispositionem in materia requirit esse, sine qua esse non potest ; unde alteratio esi via ad generationem el corruptionem. Impossibile esi autem in materia ignis invenire dispositionem quæ requiritur ad formam aquoe; quia (x), secundum hujusmodi dispositiones, ignis el aqua sunt contraria. Contraria

( ) *Syrorum.* — ruoruni Pr.
( ) *animalem.* — animam Pr.
(γ) ra/ioni. — *rationem* Pr.
(Ô) *Sed.* — Om. Pr.

(a) çuia. — r/ Pr.

autern imptreiliih' rsl esso in eodem. Impossibile esi igilnr quod in eadem parle materiæ sint formæ sui»· riaiitiales ignі et aqu.r. Si igitur mixto liant remanentibu fonm substantialibus coipmini simplirium, sequitur quod non sit vera mixtio, sed solum ad 'tensum, gnari juxta se positis partibus insensibilibus propter parvitatem.

«Quidamautem utrasque rationes vitare volentes, in majus inconveniens inciderunt. Ut enim mixtionem ab elementorum corruptione distinguerent, dixerunt formas substantiales elementorum aliqualiter remanere in mixto; sed rursus, ne cogerentur iterum dicere esse mixtionem ad sensum, et non M'ciiinlnm veritatem, posuerunt quod formæ elementorum non manent in mixto secundum suum complementum (a), sed in quoddam medium reducuntur dicunt enim quod formæ elementorum MiMtpiunl magis et minus, et habent conlrarielalem ad invicem. Sed quia hoc repugnat communi opinioni, et dictis Aristotelis, dicentis, in Prtfi/icamentir, quod tuihstanliæ nihil est contrarium, et quiwl non recipit magis ol minus, ulterius procedunt, dicente quod forma elementorum sont imperfectissimae, utpoto materiæ priinæ propinquiore unde sunt media iiilei formas sulistanliales ol accidentales; et sic, inquantum accedunt ad naturam formarum accidentalium, magis et minus reripen· |M»sunl, — Hæc autem positio multipliciter est improbabilis. Prim<» quidem, quia e<se aliquid medium inter substantiam et accidens, est omnino impossibile Esset enim quid medium inter affirmationem et negationem. Proprium enim accidentis c-l in subjecto es», Mitatantiæ vero in subjecto non csm:* Formæ mitem sulwlantialen, sunt quidem in materia, non autem in subjecto : nam subjectum est huc aliquid, forma autem sulmtantialis, esi quæ facit hoc aliquid, non autem præsupponit ipsum subjedum. — liem, ridiculosum est dicere medium inter ea quæ imn (C) sunt unius generis, ut probatur in 10. *Mdujdiysiræ* (t. c. 22); medium enim (γ) et extrema in eodem genero cqiortet esse. Nihil igitur pote esse medium inter substantiam H aaidens. – Deinde impossibile est formas sub·«tantiiles elementorum suscipere magis et minus. Omnis enim forma suscipiens magis el minus, est divisibilis per occidens, inquanlum scilicet subjectum eam potest parlicipre magis vel minus. Secundum autem illud quod est divisibile per se aut per accidens, contingit esse motum continuum, ut patet in Ü. P/iyrtCorum (t. c. 1). Esi enini loci mutatio et augmentum et decrementum secundum quantitatem et locum, quæ sunt per se divisibilia; alterabo autem secundum qualitates, quæ suscipiunt magis et minus, ut calidum el album. Si igitur formæ elementorum suscipiunt magis et minus, tam generatio quam corruptio elementorum erit motus continuus ; quod est impossibile; nam motus continuus non esi nisi in tribus generibus, scilicet in quantitate, qualitate el ubi, ut probatur, 5. Fhy-*sicorum* (1. c. 9). — Amplius : Omnis differentia secundum formam substantialem, variat speciem. Quod autem recipit magis el minus, differt quod est magis (a) ab eo quod est minus, et quodammodo csl ei contrarium, ut magis album et minus. Si igitur forma ignis suscipiat magis et minus, magis facta cl minus facta speciem variabit, et non erit eadem forma, sed alia. Et hinc est quod Philosophus dicit, 8. *Metaphysics* (1. c. 10), quod sicut in numeris variatur species per additionem et abstraclionem, ita in substantiis.

‹ Οροι tel igitur invenire alium modum quoel veri las mixtionis salvetur, et tamen elementa non totaliter corrumpantur, sed aliqualiter in mixto remaneant. Considerandum igitur quod qualitates aelivæ et pasâvæ elementorum contraria sunt ad invicem , cl magis el minus recipiunt. Ex qualitatibus autem contrariis quæ recipiunt magis et minus, constitui potest media qualitas, quæ sapiat naturam ulriusque extremi, sicut pallidum inter album el nigrum, el tepidum inter calidum el frigidum. Sic igitur, pneinissis excellentiis qualitatum elementorum, constituitur ex his quadam qualitas media, quæ est propria qualitas corporis mixti, differens tamen in diversis, secundum diversam mixtionis proportionem. El hæc quidem qualitas est propria dispositio ad formam corporis mixti, sicut qualitas simplex ad formam corporis simplicis. Sicut (C) igitur extrema inveniuntur in medio quod participat naturam ulriusque, sic (γ) qualitates simplicium corporum inveniuntur in propria qualitate corporis mixti. Qualitas autem corporis simplicis est quidem aliud a forma substantiali ipsius; agit tamen in virtute formæ substantialis; alioquin calor calefaceret tantum, non autem per ejus actionem forma substantialis educeretur in actum, cum nihil agni ultra suam speciem. Sic igitur virtutes formarum substantialium simplicium corporum in mixtis salvantur. Sic igitur formæ elementorum manent in mixtis, non quidem actu, sed virtute. Et hoc est quod dicit Aristoteles, 1. de *Generatione*. Non igitur manent elementa, scilicet in mixto, actu, ut corpus el album; nec corrumpuntur, nec alterum, nec (o) ambi; salvatur enim virtus eorum, d — Hæc ille.

Tertia conclusio est quod In homine non est alia

(il <wnp(rmcniuni. — *amipUtum* Pr
(() rvm — Ow. Pr.
|t) rum — *autant* Pr.

(a) *magi»*. — niayui Pr.
(C) Sicut, — Sic Pr.
(γ) lie — lirut Pr
(Î) nec. — nr Pr

forma substantialis prater animam Intellectivam dans esse actu Niibslantlale.

Hanc ponit sanctus Thomas, f p., q, 70, art. 4, tibi sic : « Si poneretur anima intellectiva non uniri corpori ut forma, sed solum ut motor, ut Platonici posuerunt, neccsse esset dicere quod in homine esset alia forma substantialis, perquam corpus ab anima mobile in suo esse constitueretur. Sed si anima intellectiva unitur corpori ut forma substantialis, impossibile est quod aliqua alia forma substantiali prater eam inveniatur in homine. Ad cujus evidentiam, sciendum est quod forma substantialis in hoc (x) ab accidentali differt, quia forma accidentalis non dat esse simpliciter, sed esse tale; sicut calor facit suum subjectum non simpliciter esse, sed esse calidum. Et ideo, cum advenit forma accidentalis, non dicitur aliquid fieri vel generari simpliciter, sed fieri tale, aut tantum, aut aliquo modo se habens; et similiter, cum abscedit forma accidentalis, non dicitur aliquid corrumpi simpliciter, sed secundum quid. Forma autem substantialis dat esse simpliciter ; et ideo per ejus adventum dicitur aliquid generari simpliciter, et per ejus recessum simpliciter corrumpi. Et propter hoc, antiqui naturales, qui posuerunt materiam primam esse aliquid ens actu, puta ignem, aut aerem, aut aliquid hujusmodi, dixerunt quod nihil generatur aut corrumpitur simpliciter; sed omne fieri statuerunt alterari, ut dicitur, 1. *Physicorum* (t. c. 33). Si igitur ita esset, quod (6) prater animam intellectivam pneexisterel alia qUtecumque forma substantialis in materia, per quam subjectum animæ esset ens actu, sequeretur quod anima non daret esse simplicity ; el per consequens, quod non esset forma subslantialis, et (γ) quod per adventum animæ non esset generatio simpliciter, nec per ejus abscessum corruptio simpliciter, sed solum secundum quid; quæ sunt manifeste falsa Unde dicendum est quod nulla alia forma substantialis est in homine, nisi sola anima intellectiva; et quod ipsa, sicut in virtute continet animam sensitivam el nutritivam, ita virtute continet omnes formas inferiores, et facit ipsa sola quidquid imperfectiores formæ in aliis faciunt. Et similiter, etiam dicendum est de anima sensitiva in brutis, et de nutritiva in plantis, el universaliter de omnibus formis perfectioribus respectu inqærfecliorum. » — Hæc ille.

Ex quibus j)otest colligi ratio : Omnis forma adveniens subjecto exsistenti in actu, el habenti esse simpliciter, est accidentalis. Sed anima rationalis, non est forma accidentalis. Igitur non advenit subjecto pnehabcnli esse actu simpliciter. Et ultra : igitur subjectum animæ non balæl aliam formam substantialem prater animam ; quia illa daret materiæ vel subjecto esse simpliciter, etc.

Hanc eamdem conclusionem ponit in *dc Anima,* q. 9; item, *dc Potentia Dei,* q. 3, art. 9, in solutione noni argumenti ; item, 11. *Quodlibeto,* art. 5; item, 9. *Quodlibcto,* art. II ; item, in trarlatu *de Natura materia* si tamen ille tractatus est editus ab eo; quod dico ex causa. Ibidem enim (cap. 6) dicit sic ; « Quidam enim dixerunt quod forma secundi generis, scilicet corporis, adveniens materiæ, dat materiæ quoddam esse incompletum ordinabile ad esse actu completius, quod advenit [>cr aliam formam completiorem. Illam igitur formam incompletam dicunt esso in γρ tres dimensiones interminatas, quæ postea terminantur per adventum alterius formæ. Et pro tanto rationabilius ħi dixerunt quam Averroës, quia non posuerunt materiam nudam subjectum aliquarum dimensionum, sed compositum ex materia et forma substantiali. Sed isti iterum erraverunt; quia impossibile e-t ponere plures formas substantiales ordinabiles ad invicem. Materia enim est in [xdentia ad formas quæ educuntur de ea. Si igitur essent plures formx substantiales ad invicem ordinabiles in materia, forma completior : aut educeretur de potentia materiæ nuda·; aut de potentia lotius compositi ex tali materia et forma ineornpictiori. Sed nun educitur de |>otentin totius compositi : quia terminus actioni> physice, scilicet generatio, attingit nudam (x) essentiam materiæ; cum igitur forma, quæest finis gene·rationis, sil tantum ipsius subjecti quod attingitur per generationem, impossibile esi formam educi per generationem simpliciter ex potentia talis compositi ex materia et forma incompleta. Unde nccesse est [lonentes pluies formas ordinatas ad invicem, destruere generationem simpliciter; el consequenter, necesse est ponere omnes formas, prater primam. accidentia esse. Si autem forma poslei im educitur tie potentia materiæ nudæ, omnis autem forma solum potentiam illam informat de qua educitur, forma quam dicunt posteriorem, non erit perfectio (alis compositi ; et sic non erit ordo in formis substantialibus simul in eadem materia commanentibus. Et hoc idem dicitur, 7. *Metaphysically* c. 51). i» — Ikec ille.

Sciendum tamen quod, in eodem tractatu, frequenter dicit quod in homine, licet non sit nisi una forma substantialis dans esse actu suintantiale, est tamen prater illam in homine essentia alterius formæ sulistanlialis, quæ tamen non dat esse >;»si materiæ, nec proprie moretur dici actus aut forma. Et ideo libellus ille mihi suspectus est quod non sit a sancto Thoma editus, vel quod sit ab aliquibus corruptus; quamquam illud ultimo dictum possit

(α) ιη Aoe. — Pr.
(6) *quod* — *vrt* Pr.
(γ) *rt.* — ire/ Pr.

(a) ?iUi/ai>i. — *nutturium et* Pr.

rationabiliter sustineri, quia in multis locis didi sanctus Thomas, quod in eodem composito non sunt plures formæ substantiales dantes esse actu simpliciter et ultimum, per quod innuit quod non est inconveniens esse plures in eodem, dum tamen sola una ex illis det esse actu simpliciter, et aliæ non dent tale esse.

In hoc primus articulus terminatur.

ABTICULÜS 11.

BECITANTUH OBJECTIONES

§ 1. — CONTRA PRIMAM CONCLUSIONEM

Argumenta aliquorum modernorum. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra conclusiones. Et quidem, contra primam arguitur sic ab aliquibus modernis.

Primo. Impossibile est quod in eodem instanti sint in eodem (a) contraria. Sed actus appetendi aliquid, et actus renuendi illud, sunt contrarii. Igitur, si sunt simul in rerum natura, non sunt in eodem subjecto. Sed manifestum est quod sunt simul in homine; quia illud idem quod homo appetit per appetitum sensitivum, renuit per appetitum intellectivum. — Confirmatur per Philosophum, 3. *d(t Anima* (t. c. 53), qui dicit quod in eodem sunt appetitus contrarii; hoc autem non esset, si essent nati recipi in eodem subjecto.

Secundo. Quia eadem forma substantialis non potest simul ct semel habere duos actus appetendi, respectu ejusdem objecti. Sed frequenter in homine sunt simul actus volendi aliquod objectum, et actus oppetendi illud appetitu sensitivo. Igitur illi actus non sunt in eodem subjecto.

Tertio. Quia eadem forma non simul elicit actum appetendi aliquid naturaliter, et libere alium. Sed voluntas libere vult aliquid, et appetitus sensitivus appetit illud naturaliter. Igitur, etc.

Quarto. Sensationes sunt subjective in anima, mediate vel immediate; el non sunt subjective in anima intellectiva. Igitur anima sensitiva differt (S) ab intellectiva. Major patet : quia nil aliud potest assignari subjectum sensationum, nisi anima vel potentia; el, si potentia sil accidens animæ, erit subjective in anima. Minor probatur : quia aliter omnis apprehensio animæ sensili væ esset intellectio, qum esset subjective in anima intellectiva. Item : tunc anima separata posset sentire; quia ex «piosensatio esset subjective in anima intellectiva, et Deus omne accidens potest conservare in suo subjecto sine quocumque alio, posset conservare sensationem in anima intellectiva separata. Consequens est falsum.

(a) m eodeiH. — Om. Pr
‹C) *differt.* — dicitur Pr.

Quinto. Eidem forma numero non est extensa ct inextensa, materialis el immaterialis. Sed anima sensitiva, in homine, est extensa et materialis; anima (a) vero intellectiva non, quia est tota in toto, et lota in qualibet parte.

Sexto. Quia homo, in generando hominem, producit animam sensitivam ; anima vero intellectiva creatur. Igitur in homine est anima sensitiva distincta ab intellectiva. Antecedens probatur : Quia, nisi sic (5) sit, sequitur quod homo sit ex se ignobilioris conditionis, quoad actum generandi et continuandi suam speciem, quam ratera animalia. Quod non videtur rationabile : quia natura non deficit in necessariis, et maxime in rebus perfectis, secundum Philosophum, 3. *de Anima* (1. c. 45), et Commentatorem, comm. 45. Tum quia potentia nutriti va, est in homine nobilior quam in aliis animalibus ; ergo potentia generativa, est in eo perfectior; igitur potest in effectum ita nobilem, sicut potentia generativa bruti. Sed illa potest in animam sensitivam. Igitur potentia generative hominis, potest in animam sensitivam. Ponatur ergo quod in generatione hominis Deus non creet animam intellectivam, sequitur quod homo generabit aliquod verum animal ; igitur ita facit cum Deus creat animam intellectivam, cum ista creatio non impediat actionem hominis. Tum quia complexio hominis nobilior est quam complexio aliorum animalium; igitur forma complexionalis ejus nobilior est quam cæterorum. Cum igitur in rateris sit anima, sequitur quod in homine hujusmodi forma sit anima.

Hæc argumenta recitat Gregorius (dist. 16, q. 2).

Mulla alia possunt objici contra eamdem conclusionem, de quibus videbitur post.

§2. — Contra secundam conclusionem

Argumenta Aureoli. — Contra secundam conclusionem arguit Aureolus (dist. 15, q. 2, art. 1), probando quod elementa in mixto non totaliter corrumpantur, sed remaneant secundum aliquam realilatem pertinentem ad rationem formæ, ita quod in forma lapidis est aliqua realitas quæ fuit forma.' ignis, et aliqua quæ fuit formæ terræ, ct ita de aliis.

Primo sic. Mixtum resolvitur in quatuor elementa, non secundum alias et alias partes signatas, sed secundum eamdem partem quantumcumque minimam et signabilem, ita quoti non est dare |>artem signatam, quæ non resolvatur in quatuor elementa Igitur in mixto sunt aliquæ realitates perlinentes ad rationem formæ elementorum. Antecedens patet ad sensum. Comburatur enim lignum, ad sensum patet quod resolvitur in quasdam partes

(a) anima. — ipa Pr.
(β) rie. — Om. Pr.

igneas, et quasdam fumales, et quasdam aqueas, quasdam autem cinereas. El hoc idem patet de corporo projecto in aquam. Consequentiam probo sic : Aut mixtum resolvitur in quatuor elementa, sive résiliâtes quatuor elementorum, propter inexsistenliatn illorum in mixto; aut propter conditionem agentis, aut materiæ; aut propter conditionem qualitatum ; aut propter ordinem naturalem formarum, sicut vinum convertitur quandoque in acetum. Sed nullus illorum (a) modorum |>oles»l dari, nisi primus. Igitur, etc. Major palet sufficienti divisione. Sed minorem probo inducendo. Quando enim lignum resolvitur in pradicta, non |>otest illa resolutio esse ratione agentis, puta ignis : quia idem, ut idem, semper facit idem; ignis autem, ex natura sua, inquanlum est generans, habet quod faciat ignem, non aquam ; igitur agendo semper causabit ignem ; et lignum combustum, quantum est ex parte ignis, resolveretur tantummodo in ignem, et non in aquam. Confirmatur *Quia* oppositum non est |)er se causa opjiositi; igitur ignis non est causa terne, cum forma terra opponatur formæ ignis. Item,*secundo,* talis resolutio non est ex parte materiæ : quia, pari ratione, cum elementum corrumperetur, resolvetur in tales realilates; æqualis enim est materia in utraque parte immediate sub utroque; igitur aequaliter utrumque resolveretur in materiam. Item, *tertio,* non est ex parte qualitatum symbolicaruin, scilicet: quod ideo mixtum resolvatur in elementa quorum sunt illæ qualitates, quia habet qualitatem similes illis ; ignis enim ratione qualitatis symbolical generat aerem, et quia aer est symbolicus cum aqua, generat aquam. Hoc enim non valet ; quia ignis et aer habent qualitatem symbolam, puta caliditalem, aer vero el aqua humiditatem ; igitur ignis agens in lignum converteret unam partem in aeroni, et aliam in aquam, si resolutio fiat ratione symboli. quod est falsum : quia ignis per se generat ignem tantum ; etiam tunc ignis generaret qualitatem oppositam suæ qualitati ; et pneterea, aqua nullam habet qualitatem symbolicam cum igne; igitur ignis non poterit resolvere partem ligni in aquam. Igitur, cum ignis ageret in mixtum, non corrum|>erot qualitates oppositas suæ qualitati. Igitur non generabit formas aliorum elementorum ; alias oppositum generabit oppositum, el calor generabit frigiditatem. Item, *quarto,* talis resolutio non est propter ordinem formarum, ut dicunt quidam. Quia scilicet non quodlibet convertitur in quodlibet, sed determinatum in determinatum ; undo vinum non corrumpitur nec convertitur in aquam, sed in acetum; (6) sic dicunt quod ordo formarum est in causa quod mixtum non convertatur in materiam primam, sed in quatuor elementa. Unde ita panun realitas aceti est in vino, sicut realitas aquæ; el tamen vinum convertitur in acetum, non in aquam, propter ordinem illarum duarum formarum ad invicem. Et sic dicunt in proposito, quod omne mixtum habet quod resolvatur in quatuor elementa, propter ordinem elementorum ad formam mixti. — Contra hoc arguitur : Quia unum mixtum potest converti in aliud mixtum; igitur non valet quod dicitur de ordine mixti ad elementa. — Dicetur quod inteOigilur de omnino ultima resolutione, quæ propne dicitur resolutio : aliud enim est corruptio, aliud (») resolutio; mixtum autem bene corrumpitur in mixtum, sed non resolvitur in illud. — Contra. Ex hex: halætur propositum : ex quo enim resolutio non est corruptio, sed solutio; igitur illud quod resolvitur continebat dia in quæ resolvitur, ǎlia esset vera corruptio. Item, dato quod sit ordo formarum, ista resolutio fit j>cr aliquod agens vincens et prædomiñan Quæro quid sil Illud agens. Non ignis, quia ignis non generat per se suum oppositum. Igitur oportet dare aliud agens. Quaero quid est illud; ct non potest dari. Ergo, posito quod sil talis ordo, cum ordo sit relatio, non erit causa talis resolutionis, causa dico efficiens; cum non |>o&dt dari causa efficiens aliqua,quin sequatur quod oppositum generet oppositum, non videtur juvare pro|xjsitum ille ordo. — Nec |>olest dici quod ista resolutio fiat propter continentiam virtualem, ut ideo ignis resolvat lignum in quatuor elementa, quia lignum continet virtualiter quatuor elementa; quia, pari ratione, dicam quod intellectivum resolvitur in vegetativum, quia continet illud virtualiter. Unde nunquam aliquid resolvitur in illud quod continet virtualiter. — Item, per te, non continet elementa virtualiter, nisi quia determinat sibi proprietates elementorum el qualitates; sed probatum est quod ex continentia talium qualitatum non potest oriri talis resolutio; ergo restat primum, ut scilicet talis resolutio liat in quatuor elementa, propter inexsislenliam eurunt aliquo modo; quod est propositum nostrum.

Confirmatur. Quia nunquam aliter salvatur natura resolutionis, ut distinguitur a coi ruptione, nisi quia resolvere est rem solvere in exsistentia in re, ita quod nihil aliud est nisi facere quod illa quæ erant confusa et in potentia prius, liant in actu el distincta; corruptio vero est non in praexststens, sed est in aliud ad quod tantummodo materia erat in potentia.

Confirmatur. Quia ista est ratio Philosophi, 2. *de Generatione* (1. c. 49); ibi enim probat quod mixta componuntur ex elementis, quia resolvuntur in illa.

Secundo principaliter arguit sic. Ex eisdem nutrimui et sumus Sod non nutrimur ex (6) aliquo sini-

( ) *illorum.* — *aliorum* Pr.
( ) *et.* — Ad. Pr

te) aliud. — *aut* Pr.
(6) ǂjt. — Om. Pr.

pliri, ex quatuor elementis. Ergo sumus non ex aliquo simplici, sed ex quatuor elementis. Istam dicit esse rationem Philosophi . 2. *dc Generatione,* cujus minorem probat ibidem Philosophus (t. c. 50). Dicil enim quod *nutriuntur omnia mixta mullis. Etenim quir videntur uno nutriri, ut plantee ex* (i) *aqua, nutriuntur ex aqua mixta :est enim dia aqua mixta cum terra; unde rustici contemperant , miscentes fimum abundanter.* — Dices quod ideo nutritur mixtum ex quatuor elementis, quia indiget, ad conservandam suam qualitatem complexionslem, qmituor qualitatibus proportionalibus, non autem ideo quod componatur ex quatuor clementis. — Contra. Non apprêt quare in uno simplici eadem hirtus digesti va non possit inducere qualitatem conformem sibi, quæ est qualitas complexionalis, absque concursu quatuor elementorum. Arguitur enim sic : Agens, quantum dat de forma, tantum dat de qualitatibus consequentibus formam. Igitur quod dat formam simplicem, ptest dare omnem qualitatem quæ consequitui illam formam. Sed virtus digesliva cl nutritiva dat formam mixli ; nec requiritur (C) in hac parte forma dementaris. Igilur dabit absque illa (γ) qualitatem complexionalem quæ consequitur formam mixli. Et ideo Aristoteles (2. *dc Generatione,* t. c. 49) non attribuit huc qualitatibus, sed compositioni inlrinsccæ mixtorum (g). Unde Commentator dicit, ibidem : « Quapropter necesse est ut terra sil pars mixtorum; › et non dicil quod qualitas sit pars mixtorum. Igitur. etc.

Tertio sic; cl dicil hanc esse rationem Philosophi, 2. *dc Generatione* (t. c. 48) : Mixtio non est corruptio simpliciter illorum miscihilium. Sed, nisi remanerent aliqua; realitates ipsorum miscihilium m ip&o mixto, erit corruptio simpliciter ipsorum mwibilium. Igitur, etc. Minor probatur : quia tunc est corruptio simpliciter, cum forma dans esse totaliter corrumpitur. — Dices quod ibi manent qualitates; et ideo ex hoc concludit Aristoteles quod elementa non corrumpuntur simpliciter, nam manent secundum aliquid, puta secundum qualitates eorum inhieta- ad medium in forma complexionali. — Conlra Si (c) ista responsio sit bona, sequitur quod quando ignis generatur cx aere, non corruinpatui aer, cum maneat qualitas symbola in generato et corrupto : poterit cnirn (ζ) dici, secundum Ime, quod aer remanet ŏcundum suam qualitatem, puta secundum caliditatem et raritatem. Et ideo deceptio fe»t, quia corruptio et generatio non denominantur a formis accidentalibus, sed sulistall hali-

te) ex — *et* Pr.
(€) ret;uin<ur — *uquHur* Pr.
(T) illa. – illu Pr.
(?) miriorum. — *elementorum* Pr.
(tl Centra ; Si. — *qua>i* Pr.
enim. — efiain Pr.

bus. — Confirmatur : Quia, secundum Aristotelem, I. *de Generatione* (t. c. 88), si gutta vini apponatur mille amphoris aquæ, non fil ibi mixtio, set! corruptio; et subdit causam, dicens : mutatur enim species.

Quarto «arguit sic. Elementa non sunt in mixto sicut in potentia materiæ solum. Sed, si corrumpuntur totaliter quantum ad omnes sui realitates, erunt in mixto sicut in potentia materiæ solum. Igitur, etc. Major probatur per Philosophum, 2. *de Generatione* (a), cap. *de Mixtione* (1. c. 48), ubi, postquam dixerat quod miscibilia erant in mixto in plentia, subdit modum : *Dico autem in potentia, non sicut materiæ.* Et Commonlator, 1. *Physicorum,* ait quod Philosophus vocat subjectum non materiam, quæ non est ens nisi in potentia, cum sit indeterminate et in plentia omne ens generabile et corruptibile ; medium autem, cum habeat aliquid de actu et aliquid de plentia, non est in plentia pura, sicut est ptentia materiæ. Sed elementa sunt in mixto, medio modo inter potentiam et actum, secundum Philosophum et Commentatorem, in multis locis.

Quinto sic. Secundum Philosophum, 1. *de Generatione* (t. c. 90), *mixtio est miscibilium alteratorum unio.* Sed nisi elementa aliquo modo manerent in mixto, non esset mixtio vera unio. Probatur : quia ubi non sunt extrema unionis, non est unio, quæ est relatio. — Dices quod unio potest accipi vel prout imprtat habitudinem quamdam unitorum ; secundo modo, ptest accipi pro forma continente, in qua dicuntur aliqua uniri, non per modum unionis quæ est relatio, sed per modum unilivæ perfectionis; quia quæ in se sunt distincta, in illa forma illimitata sunt unum, eo modo quo omnes perfectiones omnium generum dicuntur unitive contineri in Deo. Hoc igitur modo capiendo unionem, scilicet pro habitudine et relatione, bene concludit ratio, quod oportet extrema aliquo modo esse in actu; sed non concludit de unione secundo modo, immo oppsitum, quia, si haberent esse in actu in se, quantumcumque imperfecto, non dicerentur in forma tertia unitive contineri. Ad propositum ergo, mixtio non est unio quæ est relatio, sed est unitiva continentia ipsorum elementorum, quæ reperitur in forma simplici ipsius mixti, sicut in rationali est unitiva continentia sensitivi et vegetativi. — Contra. Ista solutio non evadit difficultatem. Arguo enim sic : Aut elementa remanent secundum suas naturas aliquo modo in mixto,et in ista continentia unitiva; et sic habeo propositum, quia tunc forma mixti erit vere conflata ex realitatibus elementorum inexsistentium aliquo modo in actu. Aut remanent in forma mixti, sicut in aliquo eminenti, sicut tu imaginaris de vegelativo et sensitivo in anima rationali ; et tunc

(α) 2. *de Generatione.* — *ibidem* Pr.

non erit elementorum vera rnixtio, nec illa tertia forma erit resolubilis in rniscibilia, nec erit mixta. Deus enim, quia continet eminenter plures perfectiones, non dicitur mixtus ex eis; nec anima rationalis est mixta ex vegetativo et sensitivo, et r bibilis in illa. — Conlirmatur. Quia, secundum hoc, nova mixtio non esset aliud quam (a) nova generatio illius formæ eminentis. Sed hoc est falsum : non enim mixtio est generatio, nec corruptio, ut probat Philosophus. Quod specialiter patet : quia, postquam Philosophus egit de generatione et corruptione, agit de mixtione, quasi intendens quod mixtio sit aliud ab utroque.

Sexto. Quia Aristoteles, 5. *Metaphysics* (t. c. 4), diffiniens elementum, dicit quod elementum est illud ex quo componitur res, et remanet in re. Sed hoc non esset verum, nisi elementum per suam formam maneret in mixto in aliquo gradu. Igitur, etc.

Septimo (ibid., art. 2) sic : Non (δ) magis simplex est forma substantialis mixti, quam sit forma hujus syllabæ *ba,* quæ est qualitas quædam, inquantum est sonus : est enim, ut communiter dicitur, sonus in genere qualitatis. Sed iste sonus *ba,* non obstante ejus simplicitate, ex propriis realitatibus *b* et *a,* sive ex propriis sonis *b* et *a.* vere conflatur, non quod in aliquo gradu in ipso sono *ba* remaneant realitates *b* et *a,* in quarum qualibet reservetur integritas soni proprii *b* et *a,* sed conflatur e.\ realitatibus sonorum *b* et *a,* ablatis solis terminationibus propriis *b* et a. Igitur similiter, forma mixti, non obstante ejus simplicitate, constituetur ex realitatibus formarum elementarium, in quarum tamen nulla salvabitur forma, sive species, sive nomen et diffinitio formæ dementaris; sed manent ibi, amissis propriis terminationibus earum. — Confirmatur ista ratio. Quia est Philosophi, et Commentatoris, 7. *Metaphysics* (t. c. 33 et 59), per quam investigat formam mixli. Unde arguit quod, sicut se habent *b* et *a* ad hanc syllabam *ba,* sic se habent dementa ad formam mixti, puta lapidis. — Majorem probo. Quia iste sonus *ba* est una qualitas : non enim capio ibi duo sonos; alias essent ibi duæ syllabæ, et non esset una syllaba; una enim syllaba est unus sonus simplex. Ergo, cum *ba* sit una syllaba, esset uniis sonus simplex (γ), sicut et quæcumque forma mixti, puta lapidis, quæ est una forma. Minorem probo. Quia cum dico *sta,* in isto sono aliquid habeo de sono s, et aliquid de sono ***t***, et aliquid de sono *a* , sed tamen (c) nihil est in eo, quod sit sonus alicujus eorum. Primum patet ; quia dicere oppositum, esset negare sensum. Et apparet hoc, reducendo (t) ad tactum lingua? : quilibet enim experitur quod in isto sono *sta,* in eodem instanti tangit aliquid de =ono *s,* et aliquid de tono *t,* et aliquid de sono *a,* licet non secundum proprias terminationes, sed secundum realitates imperfectas. Probatur etiam secundum, scilicet quod ibi non sint soni illarum litterarum, etiam in quocumque gradu. Quia nullus sonus litterae in quocumque gradu est, quin per se sonet, ut patet ad experientiam : proferas diminute, quanturneumque volueris. Igitur, si in sono hujus sylabae *sta* des ŏnos litterarum cum suis terminationibus in quocumque gradu, jam quaelibet littera sonabit per se; et tunc patet quod non fiet sonu^ iste *sta* unus, sed fiet sonus iste discretus a *t a,* qui nullam habet unitatem, nisi acervi. Igitur, ad hoc quod habeatur unus sontis *sta,* oportet quod propriæ terminationes sonorum illarum litterarum sintabstractæ vel ablatæ, nec tamen illi soni totaliter corrumpantur, alias non remaneret aliquid illorum sonorum *s, t, a;* quod apparet sensui esse falsum.

Dicetur forte, quod non est simile de sono et dc forma mixti, puta carne; quia forma carnis est magis simplex quam forma syllabæ, ut est quidam sonus : ut sic enim, ipsa est quædam qualitas, habens quamdam partibilitatem, et ideo possibilis est truncari et frangi; forma autem substantialis, simplex est in se, et non potest illo modo truncari vel frangi. — Sed hoc non valet. Quia forma substantialis non excedit accidentalem quoad esse simplex et unum; licet excedat eam quanturn ad dare essê, quia dat es» simpliciter, accidentalis autem tantum dat esse secundum quid ; dat enim forma substantialis nomen et diffinitionem, forma autem accidentalis non. Sed, loquendo de simplicitate, non apparet dissimilitudo : non enim est quoad hoc differentia magis inter formam substantialem et accidentalem ; sicut enim sunt aliquæ qualitates simplices et extremæ, et aliquæ mixtæ et media?, sic omnino intelligendum est de formis substantialibus. Praeterea, falsum dicitur, quod forma accidentalis habeat partes. Nulla enim forma substantialis, aut accidentalis, habet partes qualitativas formales, in quibus salvetur ratio alicujus formae. Unde hoc modo sonus syllabæ est simplex, et indivisibilis in plures sonos. Aliqua tamen forma bene habet partes materiales, et potest e>se divisibilis, et acquiri successive. Et tales partes bene habet sonus unius syllabæ, cum successive proferatur. Et sic etiam de forma accidentali, dico quod omnis forma accidentalis habet partes, non quidem formales, in quibus salvetur ratio formæ, sed materiales. Et ideo forma mixti est una simplex indivisibilis formaliler et qualitative ; est tamen divisibilis materialiter, ac per hoc habens partes materiales, in quibus nullius formæ ratio calvatur.

Dicetur forte, quod in syllaba sunt soni litterarum, licet sint imperceptibiles. — Hoc non valet.

(a) *quam.* — *quod* Pr.
.V<hi **Olli Pr.**
(γ) a verbo *Ergo* usque ad *simplex,* om. Pr
(δ) *tamen.* — cum Pr.
(c) *reducendo.* — *reducere* Pr.

Quia pono quoi proferatur sonus *b*. Certum est quod profertur in instanti. In instanti autem non est nisi unus s?nus. Tunc quæritur : utrum sonus *a* proferatur in eodem instanti, vel in alio? Si in eodem, igitur idem sonus est quod sonus *b,* quia pro eodem instanti tantum profertur unus sonus. Si in alio instanti, cum instantia non sint consequenter so habentia, inter ea erit tempus medium; igitur est darr tempus intermedium inter « el δ; et tunc sonus *ba* erit sonus discretivus, nec erit unus, sed duo discreti, etc.

Octavo (dist. 15, q. **I**, art. 1) arguit sic. Secundum Aristotelem, in libro *de Coloribus*, elementa habent proprias luces et colores; unde aqua habet in se virorem, aer autem albedinem, ignis rubedinem, terra nigredinem. Etsi dicas quod colores sunt accidentia mixti, — conceditur de colore mixto. Hujusmodi autem qualitates simplices concurrunt ad unum colorem mixtum, diversimode, secundum quoi] praedommatur alterum elementorum, et qualitas sua : sicut patet de pomo, quod primo est viride propter dominium aquæ, secundo subalbum propter dominium acris, tertio rubeum propter dominium ignis. Tunc, cum istæ qualitates simplicen miscentur et concurrunt agendo ad invicem, quaero: aut una totaliter vincit, corrumpendo omnes alias ; aut neutra vincit, nec corrumpitur, sed manet quælibel in suo gradu ; aut utraque manet secundum aliquid, ct corrumpitur secundum aliquid, el reducuntur ad medium; et tunc habeo propositum. Non pote>l dari primus modus; quia tunc non venirent ad medium, sed totaliter corrumperentur. Nec potest dari secundum; quia tunc non resultaret unum,sed esset acervus. Igitur oportet quod detur tertium. El sicut argutum est de qualitatibus, ita arguitur de formis substantialibus elementorum : quoniam quæ non agunt nec patiuntur ad invicem, non possunt misceri ad invicem, nisi forte mixtione ad sensum, quæ est eundum partes minimas. Tunc, ex tali actione : aut utrumque corrumpitur, et sic non esset mixtio, sed esset mera corruptio (a); aut utrumque manet totaliter, el tunc erit tantummodo mixtio ad sensum; aut utrumque manet secundum substantiam, el corrumpitur secundum accidentia, et tunc erit acervus ; aut utrumque corrumpitur secundum substantiam, el manet secundum accidentia, et tunc illud non erit mixtum substantiale, sed accidentale; aut unum totaliter corrumpitur, et aliud manet, et tunc non est mixtio, sed conversio. Igitur oportet quod utrumque secundum aliquid maneat, et eundum aliquid corrumpatur; ct tunc liet forma media, quæ nun est alterum extremorum, pro eo quod licet in w sit aliquid extremi, non tamen est in ea aliquid habens nomen et diffinitionem extremi, sed ŏmne tales realitales simul concurrunt ad unam tertiam rationem. El hæc est vera mixtio, quæ non est concursus secundum unam quantitatem, aut unum situm, aut secundum contactum, sed secundum qualitatem substantialem. Et secundum hanc viam procedit Commentator, et Philosophus, I. *de Generatione* (1. c. 90).

Nono (ibid. q. 2, art. 2) arguit sic. Quando aliquæ realitates sunt tales, quod terminatio et distinctio earum ab invicem super aliquo fundatur in eis, quo ablato, possunt remanere, si illud tale fundamentum, sive ratio fundandi, aufertur, eo ipso illæ realitates possunt conflare secundam realitatem, vel formam tertiam unam. Cujus proliatio est : quia eo ipso quod aufertur ab eis illud quod erat ralio distinctionis unius ab altera, necesse est quod veniant ad unitatem. Verbi gratia : si dividam aliquod lignum, facta suntstatim duo puncta in aclu, quæ ante erant in potentia. Halio est : quia ante omnem divisionem carebant propriis terminationibus, quæ dantur eis in divisione, per hoc quod datur cis aliquid quôd est proximum fundamentum propriae terminationis el distinctionis unius ab alio; el, si puncta illa remaneant semper in aclu, nunquam unirentur, nisi tollatur a quolibet proprium fundamentum suæ terminationis el distinctionis; et ex hoc statim transeunt in potentiam, et non habent actum, nisi tertii conflati ex partibus sic unitis; et remanent eorum realilales, terminationibus ablatis. Sic etiam dico de albedine. Si enim capiam aliquam realitatem alliedinis, el ejus integram rationem, in qua salvatur ratio forma·, tunc habeo albedinem cum illa realilate quæ est proximum fundamentum suæ terminationis et distinctionis a nigredine. Si autem ab albedine el nigredine, illa positiva per quæ fundant proprias distinctiones et terminationes, tollantur, tollitur eorum terminatio et distinctio; el remanent, illis ablatis, non quidem in se, quia impossibile est aliquid tale in se el per se esse, sed in alio, puta in forma media conflata, quæ est color medius. Unde terminatio est quædam negatio. Similiter, distinctio est quædam relatio. Ista autem in allædine el nigredine non insunt, nisi mediante aliquo alisoluto positivo, quod complet rationem albedinis in albedine, et rationem nigredinis in nigredine, quo posito, albedo est albedo, et nigredo est nigredo, quo remoto, non remanet albedo nisi fracta, et similiter nigredo, sicut circulus remanet in semicirculo. Et ideo terminatio et distinctio propria non dantur albedini, nisi dato illo positivo; nec auferuntur, nisi (a) illo ablato. Similiter dico de nigredine. Illud tamen positivum in albedine el nigredine, non potest auferri in se, ita quod in se remaneat, illis ablatis; sed tollitur per hoc quod hæc realitas et illa cedunt in unitatem mediam, el constituunt formam inediam ; et manent in illa, ablatis suis distinctionibus. Sic

ra) a verbo el eic usque ad *corruptu),* om. Pr.

(a) nui. — Om. Pr

igitur patet major. Tunc ponitur minor sic. Formæ dementares sunt tales, ratione auæ imperfectionis, quod (a) ab eis potest auferri id quod erat fundamentum et ratio propria» terminationis in eis. Igitur, illis ablatis, necessario venient ad unitatem mediam alicujus tertii, et illud est forma conflata. Ex quo sequitur quod manent in forma media, quæ est forma mixti, secundum proprias realitates, non tamen integras et perfectas, quia ablata est ab eis aliqua rcalitas, quæ dabat eis complementum in sua ratione. Quod autem formæ elementorum illo modo possint frangi, probatur per exemplum de forma quæ est sonus littera : ibi enim apparet evidenter quod soni litterarum sunt aliquo modo in sono syllabæ, non tamen integri, sic (S) quod salvetur ratio aut diffinitio talis soni littera.

Decimo arguitur per auctoritates Commentatoris. Quarum prima est, 1. *Metaphysics,* comm. 16, contra Anaxagoram, ubi dicit quod nature mixti non fit per mixtionem partium, quia hoc est ad sensum tantum, sed per hoc quod alterantur, donec ex cis fiat forma tertia. Illud autem alterari, non est nisi frangi, et amittere aliquam realitatem dantem complementum. — Secunda est, 5. P/iy$tcorum,comm 6, ubi dicit quod medium est utrumque extremum, non in pura potentia; sed in eo est utrumque extremum in actu, sed non in ultima perfectione. Ex quo patet quod, secundum eum, elementa sunt in mixto secundum aliquid sui, non tamen secundum ultimam perfectionem. — Tertia est in 3. *Cœli el Mundi,* comm. 67, ubi dicit : α Necesse, inquit, est, cum ex quatuor elementis generatur forma mixta, ut corrumpantur formæ eorum secundum medietatem ; quoniam, si cornimperentur secundum totum, tunc materia prima primo el aequaliter reciperet omnes formas, et non reciperet formas compositorum mediantibus istis corporibus. » — Hæc ille in forma.

§3. — Contra tertiam conclusionem

I. Argumenta quorumdam. — Contra tertiam conclusionem arguitur primo (apud Gregorium, disl. 16 et 17, q. 2, conci. 1), probando quod in homine sint plures formæ, secundum diversitatem pradicatorum substantialium.

Primo sic. Si per eamdem formam homo est homo et animal, omne quod ineat homini per formam per quam homo est homo, inest ei |>er formam per quam homo est animal. Omne autem quod inest homini per formam per quam est animal, inest ei inquantum est animal. Igitur, si per eamdem formam, etc. (γ), omne quod inesl homini per formam per quam esi homo, inest ei inquantum est animal; el jær consequens, virtute reduplicationis, inest omni animali. Sed esse risibile inest homini per formam per quam est homo. Igitur esse risibile inesl ornni animali (a); quod est falsum. Quod autem omne quod inest homini per formam per quam est animal, insit ei inquantum est animal, probatur : Quia omne tale, aut inesl ei secundum quod est homo, aut secundum quod est animal. Non secundum quod est homo; quia sentire debetur Socrati (6) per formam qua est animal, et non inest ei secundum quod homo. Igitur secundum quod animal.

Secundo. Quia forma generis potest remanere, corrupta forma speciei. Igitur sunt realiter distinct®. Antecedens probatur : quia plura accidentia eadem numero remanent in generato et corrupto, quorum subjectum est compositum ex materia el forma (γ); igitur eadem forma substantialis manet ; el illa non est forma speciei ; igitur est forma genens.

Tertio. Sicut dicit Philosophus, 7. *Metaphysics* (t. c. 33), diffinitio est sermo habens partes, el partibus diffinitionis respondent partes rei. Igitur generi respondet alia ,iars diffiniti ab ea quæ respondet differentia». Sola autem rnateria non respondet generi ; <piia genus dicit formam mediam inter potentiam el actum, ut dicit Commentator, 1. *Metaphysics,* comm. 17. Igitur respondet sibi vel forma tantum, vel materia cum forma alia ab ea qua? respondet differenti®.

Quarto. Philosophus, 2 *Metaphysics* (t. c. 6 et seq.), volens probare quod non sit processus in infinitum in causis formalibus, proliat non esse processum in infinitum in praedicatis in quid. Igitur videtur velle quod secundum diversitatem talium praedicatorum diversificentur form® in eodem individuo. — Ad hoc videtur esse auctoritas Commentatoris, 1. *Metaphysicæ,* comm. 17, ubi dicit quod materia primo (o) recipit formas unisersales, et, mediantibus illis, alias, usque ad indisiduales (<). Tales autem formæ, quarum una mediante alia recipitur, differunt ab invicem, cum nihil sit medium recipiendi se ipsum. Igitur, etc.

Secundo principaliter arguitur (apud Gregorium, ibid., conci. 4), proliando quod, prater animam intellectivam, sit in homine alia forma substantialis, scilicet forma corporeitalis. El hoc

Primo sic. Homo vere est corpus; et non per animam intellectivam, cum illa sit forma spiritualis; igitur per aliam formam substantialem.

Secundo. Quia homo est compositus ex anima

ti) *quod.* — *quo* Pr.
(β) fie. — Om. Pr.
(γ) *etc.* — Om. Pr.

( ) a verbo Sed usque ad *animali* om. Pr
( ) *Socrati.* — *corpori* Pr.
(γ) *ct forma.* — Om. Pi.
(8) *primo.* — *prima* Pr.
(c) *individuates.* — *indivisibiles* Pr.

rationali el ex corpore, ut omnes concedunt. Aut ergo corpus ex quo componitur, est materia sola ; aul materia cum aliquo accidente; aut materia cum anima intellectiva; aul materia cum alia forma substantiali. Non materia solum : quia tunc eliam ignis, et quodlihet aliud elementum, el similiter quodlibet corpus mixtum, esset conqiosiliim ex corporeel forma; quod nullus dicit : sola enim animalia dicuntur composita ex corpore el forma. Nec est materia cum aliquo accidente ; quia nullum accidens est de essentia hominis. Nec materia cum anima intellectiva; quia anima intellectiva, est altera pars compositi hominis, corpori condistincta. Igilur esi materia cum forma substantiali ; et halielur propositum.

Terllo. Quia quando aliquod animal moritur, materia pro nullo instanti est sine forma corporeilalis. Aut igilur illa præerat in animali, dum viveret; cl habetur propositum. Aut est noviter introducta; et hoc rationabiliter dici non potest. Quoniam nullus effectus unus secundum speciem, producitur indifferenter a quolibet, et ab uno vel pluribus secundum speciem, nec etiam indifferenter secundum quamlibet transmutationem primam; sed a determinata causa (s), cl a determinata transmutatione prima. Nunc autem videmus quod, si bos, aul aliud animal, occidatur gladio vel fuste, aut suffocetur, vel submergatur, aut aliquo alio modo moriatur, semper cadaver ejus est ejusdem rationis; el per consequens, forma cadaveris illius e»l ejusdem rationis. Igitur non tunc de novo producitur illa forma; sed præerat in vivente, producta a determinato el proprio generante suæ speciei. Et ita etiam de homine probari potest.

Quarto. Quia, mortuo animali, manent eadem accidentia numero, quæ prius erant. Igitur habent idem subjectum numero ; quia accidens non migrat de subjecto in subjectum. Nunc autem subjectum eorum non est materia prima ; quia illa non immediate recipit accidentia absoluta. Igilur remanet aliqua forma substantialis précédons ; el non sensitiva ; igitur forma corpreilatis.

Quinto. Hoc probatur specialiter de homine. Quia, si corporeitatis forma non distinguitur ab anima intellectiva» sequitur quod corpus Christi in sepulcro nunquam fuisset pars essentialis nature humana.· in Christo, ncc fuisset idem corpus numero vivum el mortuum, nec fuisset divinitas unita illi corpori, nisi pei novam assumptionem ; quod videtur absurdum. — Similiter, non essent eadem corpora Sanctorum vivaci mortua ; el per consequens, non essent adoranda sicut corpora Sanctorum, quia illa corpora nunquam habuerunt. Igitur magis concordat cum fide Ecclesia, ponere distinctionem inter illas formas, quam unitatem.

(a) α *determinaia caiua.* — *ad* <frterminatam Pr.

Sexto. Hoc idem probatur specialius de Christo, multipliciter.

Primo sic. Corpus Christi fuit formatum a Spiritu Sancto, el hoc in instanti; et per consequens, Spiritus Sanctus causavit in eo formam corpbreitatis. Sed illa forma remansit cum anima rationali in Christo. Ergo in eo fuerunt plures formæ. Probatur minor. Quia, si illa forma corpreitalis fuerit corrupta : aut fuit corrupta in instanti infusionis animæ; aut in alio instanti. Non in alio instanti. Quia : aut illud instans præcessisset instans infusionis anima»; aul secutum fuisset. Non potest esse quod praecederet. Quia tunc inter illud instans el instans infusionis animæ, fuisset tempus medium; quod est falsum : quia sequeretur quod non in eodem instanti in quo Spiritus Sanctus formavit corpus, infusa esset anima; quia in illo tempore medio nullam formam haberet; quia, si habuisset aliquam, quærelur de illa, sicut de prima, utrum remanserit cum anima, aut fuerit corrupta, et si corrupta, in quo instanti fuit corrupta. Si autem illud instans corruptionis illius formæ fuit secutum instans infusionis animæ, sequitur quod illa forma aliquo tempore fuit simul cum anima ; el per consequens, habetur propositum. In instanti autem infusionisanimæ, non potuit cornimpi : quia tunc fuit corpus formatum a Spiritu Sancio; per consequens, tunc habuit illam formam corporeitatis, quam Spiritus Sanctus ei contulerat. Relinquitur ergo quod illa forma remanserit, saltem aliquo tempore, in Christo cum anima.

Secundo, Auctoritas Ecclesiæ el multi Sancti dicunt Christum habuisse corpus a matre sua. Sed corpus dicit aliquam formam substantialem. Ergo Christus habuit a matre sua aliquam formam substantialem. Sed hoc non potuit esse anima rationalis, quæ a solo Deo habetur. Igitur Christus habuit aliquam formam substantialem, præter animam, manentem cum anima.

Item *tertio,* Multæ auctoritates Sanctorum dicunt Christum habuisse 1res substantias, seu naturas, scilicet : divinitatem, animam, et carnem. Ergo illud quod caro includit, est aliquid præter animam ; et sic idem quod prius.

Item *quarto*. Corpus Christi fuit idem vivum et mortuum. Sed hoc non fuisset, nisi remansisset eadem forma substantialis in corpore ejus mortuo, quæ fuerat in vivo. Ergo, saltem in ejus corpore vivo, erant multæ formæ. — Si dicas quod non, immo quod fuit ibi facta resolutio usque ad primam materiam, et quod fuit introducta ibi nova forma ; el tainen, cum hoc, corpus Christi vivum et mortuum, fuit idem corpus, propter unitatem suppositi ; — Contra hoc : Quia sicut albedo, ut videtur, non supponit pro supposito, sed ejus denoininativum, puta album; ita, ut videtur, corpus non supponit pro supposito habente naturam corpoream,

sed hoc quod dico *corporeum*, quod est denominativum descendens ab hoc quod dico *corpus* ;et sic non potest dici idem corpus, propter identitatem suppositi. Turn quia, super illud (Psalm. 15, v. 9), *Caro mea rcf/uiescet in spe,* dicit Glossa ; *id est, non deficiet in interda.* Sed quod non deficit in interitu, non corrumpitur. Ergo caro Christi non fuit corrupta in morte. Sed hoc non fuisset verum, nisi remansisset eadem forma carnis in carne mortua, quæ fuerat in viva. Ergo eadem forma carnis fuit in carne Christi viva, quæ fuit in mortua. Et sic, ut prius, non potest dici eadem, solum propter unitatem suppositi ; quia caro non supponit pro supposito. — Si dicas quod illud verbum Glossæ intelligitur de corruptione quæ est putrefactio et pulverizatio, non autem quin in morte Christi fuerit resolutio usque ad primam materiam ; — Contra. Quia dicit Augustinus, in sermone *de Assumptione Beatæ Virginis,* quod privilegium Christi fuit non corrumpi secundum carnem, quantum ad corruptionem do qua fit mentio in praedicta Glossa, et de qua dicit Psalmus (15, v. 10) : *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Sed non incinerari, vel non putrefieri, non fuit privilegium Christi; quia, ut pie creditur, hoc contulit matri suæ. Ergo non intelligitur de putrefactione.

Confirmatur. Quia super illum locum Psalmi (49, v.1): *Deus deorum Dominus locutus est,* dicit Augustinus, quod eamdem carnem ostendit Christus discipulis post resurrectionem, quam viderant in cruce, et quæ latuerat in sepulcro. Ergo eadem caro fuit in vivo et mortuo. Ergo eadem forma substantialis.

Confirmatur. Quia Hilarius, 10. *de Trinitate,* dicit quod Christus mortuus est, caro spoliata; et loquitur ibi de spoliatione qua caro fuit spoliata ab anima. Ex hoc sic potest argui : hiem numero est illud quod prius est vestitum, et postea spoliatum. Sed caro Christi viva, fuit vestita ex ipsa anima; caro vero mortua, fuit spoliata ipsa anima. Ergo caro Christi viva et mortua, fuit eadem numero.

Confirmatur. Quia privatio ponit subjectum, licet neget formam. Sed caro s|>oliata anima, dicit carnem privatam anima. Ergo hoc quod dico *caro spoliata,* ponit carnem. Sed non poneret carnem, immo negaret, si esse carnis corrumperetur, et non maneret. Igitur eadem caro, et idem esse carnis remansit in morte.

Item quinto. Christus assumpsit corpus a matre virgine. Sed non potest dici quod assumpsit ab eo suppositum. Ergo corpus Christi non stat pro supposito ; nec per consequens, sufficit ad unitatem corporis Christi vivi et mortui, in Christo, unitas suppositi.

Confirmatur. Quia o|>ortet ponere in corpore Christi mortuo aliquam formam, qua esset corpus. Sed illa forma non fuit introducta de novo in morte Christi, etc. Minor probatur : Quin, si fuisset ibi nova forma introducta, fuisset ibi nova assumptio; quod est falsum. Item, si fuisset nova forma introducta, fui>M-l nova unio materiæ corporis Christi ad suppositum Christi. Probatur : quia materia non est assumptibilia, nec unibilis, nisi mediante forma substantiali, quia materia non potent esse, nec per consequens assumi, sine forma tali; sed illud quo mediante unitur materia supposito divino, est immediatum fundamentum unionis materiæ ad dictum suppositum ; |>osito autem immediato fundamento novo ipsius unionis, ponitur nova unio, quia relatio necessario innovatur innovato fundamento; igitur, si introducta fuisset nova forma in corpore mortuo, fuisset nova unio. Hoc autem est inconveniens : quia unio sequens non potest advenire, nisi ablata priori unione; sed materia ante mortern erat unita divino supjiosito; igitur non potuit de novo uniri, nisi ablata priori unione; sed priorem unionem tolli, est inconveniens; igitur, etc.

Sexto. Substantia panis convertitur in corpus Christi, ita quod forma panis convertetur in aliquam formam substantialem corporis Christi. Sed non convertitur in animam. Igitur in corpore Christi est alia forma sulistantialis, in quam convertitur forma panis, alia ab anima. Major patet per fidem. Minor probatur. Quia, secundum Augustinum, quodeumque corpus potest converti in quodrumque corpus, sed corpus non potest converti in spiritum. Sed anima est forma spiritualis. Ergo forma corporalis ipsius panis non potest converti in animam rationalem.

Confirmatur. Quia anima |>onilur a Sanctis et a Magistris esse in Sacramento Altaris, non virtute sacramenti, sed concomitative. Sed illud in quod convertitur forma panis, est sub sacramento virtute sacramenti. Ergo forma panis non convertitur in animam rationalem, sed in aliam formam exsistentem cum ea.

Si dicas quod per corpus intelligitur materia cum dimensione et organizatione ; — Contra. Corpus, quod assumitur in verbis quibus fit conversio panis in corpus Christi, significatsubstantiam corpoream. Sed hæc differentia corporea, prout contrahit substantiam, sumitur ab aliqua forma substantiali, sicut et quælibet alia differentia genens substantial. Ergo per corpus in prædictis verbis positum, intelligitur compoeitum ex materia et forma substantiali, et non materia cum dimensione. Si dicas, quod fit conversio in animam prout dat esse corporeum ; — (Sontra. Terminus conversionis est res vera. Intentionesautein secundum quas res potest ratione differre a seipsa, ut est oorponea, et ut est animata, non sunt termini conversionis, nisi per accidens. Eorum autem quæ sunt termini conversionis per accidens, qua ratione unum ponitur terminus, et aliud. Ergo non potest dici quod forma panis convertatur in animam ut dat osse corporeum, sicut non convertitur in eam ut dat esse animatum.

Confirmatur. Quia contenuo non fit in intentionem, h M in rem. Et ideo, si forma panis convertitur in animam ut dat esse corporeum, (3) convertitur in rem quæ est anima ; et por consequens, anima vere ĕs t siib Sacramento vi sacramenti. Ibc autem non videtur rerum, cum anima non sit ibi nisi pei concomitantiam.

Confirmatur. Quia uniformiter Iit conversio panis in corpus Christi vivum et mortuum. Sed, Christo mortuo, non fit conversio form® panis in animam ut dat es>e corporeum ; quia tunc corpus Christi non est corpus per animam. Ergo nec Christo vivente fit conversio in animam prout dat esse corporeum.

Confirmatur. Quia ponatur quod aliquis consecrasse! in die orna·, et réservasse! illam hostiam usque ad sabbatum sequens. Tunc quæro : utrum corpus Christi sit sub illa hostia sacrarnentaliter, aut non? Non potest dari quod non; quia, manente hostia, videtur manere corpus Christi sub illa. Si autem ponatur corpus Christi esse sub hostia, quæro : utrum corpus Christi vivum sit sub hostia, aut corpus Christi mortuum? Non corpus Christi vivum; quia tunc non erat vivum. Nec corpus Christi mortuum, nisi remanserit aliqua forma corporeitatis, quæ fuerat in vivo, in quam facta fuerat illa conversio; quia, si nova forma est introducta in morte, in quam non fuerit conversa forma panis, illa forma corporis mortui non esset sub Sacramento, sed solum materia prima. Ergo oportet ponere aliquam formam corporeitatis in Christo, prêter animam, in quam fiat prodicta conversio.

Confirmatur. Quia corpus constitutum ex nova forma introducta, quam tu ponis, non plus fuisset corpus Christi, quam ignis generatus ex aere corrupto sil corpus aeris; quia ulrobique non remanet aliquid commune, nisi prima materia, generato et corrupto. Sed ignis generatus ex aere, non est corpus aeris ex quo generatur. Ergo, stante illa hypothec, illud corpus mortuum, non fuisset corpus Christi; nec per consequens, si aliquis consecrasse! tempore mortis Christi, (i) convertisset panem in corpus Christi; quod est falsum.

Confirmatur. Quia, si corpus constitueretur ex anima rationali et materia prima, quantum ad esse substantiale corporeum, tunc corpus sic dictum, ewt commune, ad hominem, et praedicaretur de eo, rirut animal. Sed homo, de corpore quod praedicatur dr ips>, non potest dicere, proprie loquendo, corpus meum, sed solum, *corpus quqd ego* eum; sicut nec de animali quod prodicatur de ipso, potest dicere, hoc est animal meum, sed solum, *hoc est animal quod* sum *ego.* Ergo corpus in quod convertitur substantia panis, de quo dicit Dominus, *corput meum,* non est compositum ex anima rationali et ex materia. Relinquitur ergo quod sit compositum ex materia et ex aliqua alia forma substantiali.

Item *septimo* (a). Si in materia corporis Christi fuisset introducta nova forma in morte, illa fuisset forma cadaveris, quæ est forma putredinis. Sed non decuit talem formam introduci. Igitur. Minor probatur : Quia, tali forma introducta, corpus Christi incepisset putrefieri : quia propria operatio form® putredinis est putrefacere; forma autem non destituitur a propria operatione. Sed hoc est contra Sacram Scripturam, quæ dicit (Psalm. 15, v. 10) : *Non videbis Sanctum tuum videre corruptionem.* Ergo in morte Christi non fuit introducta nova forma; sed remansit prior, quæ fuerat cum anima.

Confirmatur. Quia magis congruit ordini natura, Deum praeservare materiam sine forma, vel praeservare aliquam formam in ea quæ prafuit in unione, quam introducere novam formam, et privare eam propria operatione. Sed praesumendum (6) est Deum ordinasse de corpore Christi secundum illud quod magis congruebat ordini natura. Ergo tenendum est quod in materia corporis Christi nulla forma introducta fuit in morte.

Confirmatur. Quia pœnalitates quas Christus voluntarie assumpsit pro nobis, sunt assumptæ ad complendum opus redemptionis nostra. Sed praedictum opus completum fuit in morte. Ergo istoe pœnalitates cessaverunt in morte. Sed forma putredinis dicit pœnalitatem ex peccato originali contractam. Ergo talis forma non debuit induci post mortem in corpore Christi.

Confirmatur. Quia ubi natura sufficit, non est recurrendum ad miraculum. Sed, si nova forma introduceretur, oporteret postea eam miraculose corrumpi, in reunione animæ ad corpus, in resurrectione; quod miraculum non oportet ponere, concedendo quod nulla forma introducta sit in morte Christi. Et sic videtur quod in homine Christo, fuit forma corporei tatis, alia a forma substantiali.

Tertio loco (γ), contra tertiam conclusionem, arguitur quod in homine, praler animam intellectivam, sint aliæ form® partium hetherogenicarum, puta ossis, carnis.

Primo (6). Quia, si praeter animam intellectivam non esset in homine aliqua alia forma substantialis, sequitur quod carnes, ossa, nervi, sanguis et aliæ ejusdem partes organic®, non differrent substantialiter specifica differentia. Consequentia patet. Sed consequens est falsum. Nam hujusmodi partes habent propria accidentia, et proprias operationes specifice differentes. Talis autem diversitas acciden-

(·) mm. — Ad Pr
(<) non — Ad. Pr.

(a) vel — Ad. Pr.
(C) prciunieruiuni. — *prxtcicndum* Pr.
(γ) *loco.* — principaliter Pr.
(i) Primo. — Orn. Pr.

liurn et operationum, necessario arguit diversitatem formarum specificarum substantialium; alias nunquam posset argui quod aliqua differrent specifice, in genere substantiæ; quod est inconveniens dicere.

Confirmatur. Omnis actio, saltem naturalis,cujus» libet agentis, est in virtute formæ substantialis ipsius. Sed eadem forma non potest esse principium contrariarum actionum. Ergo ubi sunt contrariae actiones, sive operationes, oportet esse plures formas substantiales. Sed in diversis partibus animalis sunt contrariæ operationes; quia cor desiccat, cerebrum humectât. Igitur in illis |>artibus sunt divers® formæ substantiales.

Confirmatur. Quia forma prout est in una parie, non est corruptiva suiipsius, sive suæ exsistentia?, in alia parte. Sed operatio cordis intensa, nata est corrumpere cerebrum, et exsistentiam animæ in cerebro, et e converso. Ergo alia forma substantialis est illa in virtute cujus est operatio cerebri, et alia illa in virtute cujus est operatio coniis.

Confirmatur. Quia quando caro abscisa, vel as abscisum conjungitur, statim reliquæ parti in loco abscisionis reunilur et reintegratin'. Sed hoc non esset, nisi in carne abscisa remaneret aliqua forma substantialis, et aliquæ dispositiones supeream fundate, super quas fit animalis reintegralio et unio; quia alia caro non posset ita reuniri. Igitur, prater animam, erat alia forma in carne, antequam abscideretur.

Confirmatur. Quia sanguis est in corpore sicut vinum in dolio. Sed forma vini stat cum forma dolii, et sunt divers® formæ. Ergo forma sanguinis stat cum forma carnis, et est diversa ab illa.

Confirmatur. Quia homo nutritur : aut ergo nutritur per hoc quod aliqua forma nutriti educitur de potentia nutrimenti, et totum aggregatum unitur reliquæ carni et ossi ipsius; aut jier hoc quod nutrimentum spoliatur forma sua, et materia efficitur sub forma ipsius nutriti praexsistente. Sed istud secundum non potest dari. Quia tunc sequeretur quod ille humor me nutriret, qui plus haberet de materia, et citius spoliaretur forma sua. Sed hoc est falsum: quia humor qui me nutrit, est sanguis; et tamen in corpore humano est alius humor plus habens de materia, et facilius spoliabilis forma sua, quam sanguis. Ergo relinquitur quod homo nutritur per hoc quod aliqua ejus forma educitur de potentia nutrimenti. Sed anima rationalis non potest educi de potentia nutrimenti vel materiæ. Igitur, prater animam rationalem, oportet esse aliam formam in homine, educibilem de potentia materiæ. Nec valet, si dicatur quod anima rationalis, secundum unam rationem educitur, et secundum aliam creatur : — quia ratio non educitur, nec creatur, sed res; res autem quæ est anima, totaliter creatur; ergo nihil est dictu, quod anima secundum unam rationem educitur, et secundum aliam creatur.

II. Argumenta Scoti. —Contra prodictas conclusiones arguit Scotiis (4. *Sentent.,* dist. 11, q. 3).

Primo. Quia,si hostia consecrata in crena a Christo, in pixido fuisset conservata, in triduo permansisset ibi eadem res primo contenta. Illud autem in quod primo fiebat conversio, non fuit materia prima, nec accidentia, nec compositum ex materia et ex accidente; ergo compositum ex materia et forma substantiali. Illud ergo semper mansisset in triduo. Sed tune non erat compositum ex prima materia et anima intellectiva; quia Christus fuit vera mortuus in cruce; et ita anima intellectiva vere fuit separata. Sed non potest esse simul separata et unita corpori.

Secundo. Quia terminus hujus conversionis, oportet quod sil ens rade; quia conversio est realis. Sed anima intellectiva, ut dat esse corporeum, distinguendo contra esse intellectivum, secundum te, non est esse renie, sed tantummodo quoddam abstractum per actum intellectus, sicut commune est aliquid prater singularia, secundum te. Ergo ista conversio non potest esse in animam ut dat esse corporeum; nec ipsa, ut sic, est terminus hujus conversionis.

Tertio. Aut illud corpus quod ponis terminum primum conversionis, est corpus mathematicum, aut corpus naturale; non enim Philosophus distinguit plura corpora. Si mathematicum, igitur concludit actu quantitatem ; igitur quantitas esset ibi primo ex vi conversionis; nec erit transsubstantialio, sed transaccidenialio, si accidens per se requiratur in termino. Si sit corpus naturale, ergo est naturale per formam substantialem, vel per qualitatem. Si primo modo, habetur propositum; quia illa forma non est anima intellectiva. Si secundo modo, cum qualitas naturalis pnesupponat quantitatem, adhuc habetur propositum, quod primus terminus conversionis includit materiam cum quantitate et qualitate; et ita erit dupliciter ens per accidens, etc.

Quarto. Quia non sunt eflicaciora verba super sanguinem, quam Super corpus. Sed dicendo, *Hic est sanguis meus, vel calix,* non potest ibi fingi terminus conversionis sola materia sub modo quantitative; quia illud non est sanguis, cum sanguis dicat aliquam substantiam quæ generatur ex nutrimento sumpto, et est proximum convertendum in carnem, nec generaretur, nec converteretur, nisi haberet propriam formam substantialem. Igitur, etc.

Quinto. Quia, cum dicitur, *Hoc est corpus,* corpus (a) non ponitur ad distrahendum de veritate carnis et ossis et hujusmodi, sed potius ut includit omnes partes ejus qiiod est primo animabile. Sed, si diceretur, *Hoc est caro,* vel, *Hoc est os,* videretur esse fictio ponere terminum conversionis esse tantummodo materiam sub modo quantitative, vel matu-

la) *corpus.* — Orn. Pr.

riain “ine forma substantiali. Ergo multo magis est in proposito, accipiendo corpus ut est quoddam includens omnia illa, ut hic accipitur.

Sexin. Quia ista via non solum non salvat sufficienter veritatem Eucharistia sed nec salvat veritatem rei contenue in Eucharistia, scilicet veritatem corporis Christi ; quia, sicut in exsistentia naturali, ila et in Eucharistia erat idem corpus vivum et mortuum, ut probatur per multas auctoritates Sanctorum. Similiter, nec identitatem sanguinis effusi super terram de latere Christi mortui.

Septimo. Quia non potest regulariter idem effectus esM» a quocumque et a quanlumcumque diversis agentibus. Sei a quocumque et qualitercumque corrumpatur corpus vivum, dum tamen non resolvatur in dementa, semper producitur cadaver (a) idem et ejusdem rationis; patet ad sensum. Sed idem non potest es® proprius terminus actionis illius et istius agentis. Ergo non est noviter productum peractionem corruptivam i|>sius (6) animati, sed est derelictum. Apparet in speciali : si bos per cultellum, vel submersionem, vel interfectionem, vel aliis modis corrumpatur, semper derelinquitur idem cadaver et ejusdem ratiunis. Corrumpentia autem hæc et illa, n<»n sunt nata inducere earndem formam, et hoc statim (γ), alhquc omni alteralione prævia; immo, si deberet eadem talis forma induci, et ab eodem agente, adhuc (i) videtur uniformis alteratio necessario prævia. Sed hic, quanlumcumque difforrnis alteratio præonlal ab alio et alio agente, semper sequitur idem terminus. Ergo in tali cadavere est aliqua forma, quæ prius fuerat simul cum anima, tam in homine quam in aliis.

Octavo. Quia contradictio est immediata ratio distinguendi plura sub ente : utpole, si hoc et illud recipiunt contradictionem in essendo; quia, si hoc est et illud non est, non sunt idem ens in essendo. Sic in proposito : forma animæ non manente, corpus et forma corporeitatis manent; et ideo universaliter, in quolibet animato, necesse est ponere aliam for mam qua corpus est corpus, ab illa qua est animatum. Non loquor de illa qua corpus est hoc animatum individuum corporis, quod est genus, et habens corporeitatem, sed loquor de altera prie compositi, qu e (<) nec est hoc individuum, nec species in genere corporis, immo nec in genere substantia», sed tantummodo pr reductionem. — Hæc Scotus, in forma.

III. Argumenta Aureoli. — Contra predicts arguit Aureolus (disk 34, q. I, art. 2).

Primo. Omnes, inquit, concedunt quod homo non creatur secundum carnem, sed solum secundum animam. Ergo homo secundum carnem generatur, et ℮ ex traduce. Tunc sic : Aut secundum carnem est homo ex traduce materialiter, quia sola materia ol ex traduce ; et hoc non : quia tunc caro mea esset ex pisce, sicut ex patre meo, quia pater meus comedit piscem, qui conversus est in semen piris mei, quo me generavit. Aut inlelligitur quod caro sit ex traduce secundum esse accidentale, quia accidentia carnis sunt ex traduce; et hoc non putes tu dicere : quia, si anima intellectiva uniretur immediate materiæ primæ, oportet quod in adventu ejus omnia accidentia corrumpantur; quia, secundum te, accidentia non habent materiam primam pro subjecto, sed mediante aliqua furina substantiali, quæ corrumpitur, perte, in adventu formæ quæ est anima. Confirmatur : quia accidentia consequuntur formam substantialem ; igitur ab eodem agente a quo sunt accidentia ex traduce, est forma substantialis ; ergo, si modo manent accidentia (a) quæ sunt ex traduce, igitur manet forma quæ est ex traduce, vel accidentia erunt sine subjecto. Aut tertio modo, caro est ex traduce, quia manet forma quæ erat secundum esse formale; et tunc : vel est caro per animam intellectivam, et sequitur quod non est ex traduce, cum anima intellectiva non sit ex traduce; vel est |>er aliam formam ab anima, et habetur pro|>asitum.

Confirmatur. Quia, si forma non est ex traduce, nec effectus formæ est ex traduce. Sed anima, secundum omnes, non est ex traduce; per te (C) autem, osse carneum est effectus formalis animæ. Igitur esse carneum, in homine, non est ex traduce. Non igitur debet dici quod homo secundum carnem sit a parentibus. Nec Christus ex Virgine, secundum quod homo; sed a Deo immediate : quia ab eodem est effectus formalis et forma ; sed forma est a Deo immediate; igitur essi» carneum et corporeum, in Christo, est immediate a Deo.

Secundo principaliter arguit sic : Materia et forma realiter distinguuntur, ita quod sunt realitates distincte, non in actu, sed in potentia, quia in actu sunt unum, sed in potentia plura. Sed anima et corpus, secundum Philosophum, se habent ut forma et materia. Igitur anima et corporeitas sunt realitates distincte. Major nota est per Philosophum et Commentatorem, in pluribus locis 7. et 12. *Melaphysicæ*. Sed minor habetur, 8. *Melaphysicæ* (comm, 16), ubi dicitur quo<i ex anima et corpore fit unum, sicut ex cera et figura. (Dices quod accipit ibi corpus pro toto composito. — Contra : Tunc propositio Philosophi esset falsa.) Item, 8. *Mctaphysicæ* (L c. 7), ubi quaerit utrum nomen significet materiam vel formam, exemplificat, sicut hoc nomen homo, animam

(>) caJarrr. — Om. Pr.
(I, ipiiuj, — utiuj Pr.
(γ) ramdrm *formam, cl hoc itahm. — formam itahm* Pr
(4) *adhuc — hoc* Pr
It) — *quod* Pr.
(e) a verbo ex *traduce* usque ad *accidentia,* om. Pr
(C) *per te* — ex *parte* Pr.

vel corpus, liem, Philosophiis, 2. *de Anima*(t. c. 4), dividit substantiam in potentiam et actum; et ibi dicit quod anima non est materia (a), quia *non est corpus, corpus autem est materia et subjectum.* Et Commentator, ibidem, comm. 4 : « Corpus est substantia, quæ est subjectum ; net non loquitur ibi de luto, certum est, quin lotum non est subjectum. Unde, secundum eum, anima respicit corpus, sicut alltedo subjectum ; et sicut album non est subjectum, sed compositum, sic in proposito. Item, 8. *Metaphysicæ,* commento ultimo, dicit quod , « sicut non accidit quæstio in comparatione figure cum cupro, sic in compositione (C) animæ cum corpora; anima enim sic se habet ad corpus, ut figuraad cuprum, n Item, 2. *de Anima,* comm. 7, dicit idem. Item, ad idem, ex diffinitione animæ, 2. *de Anima* (t. c. G) ; *Anima est actus corporis organici, physici,* etc. — Respondetur quod verum est conjunctim, scilicet ratione conjuncti, ita quod corpus accipitur ibi pro conjuncto; et hoc probant, quia sequitur infra (t. c. 40) : *Corpus autem non est abjiciens animam.*— Contra. Ibi investigatur duplex substantia, una quæ est materia, alia quæ est forma; et ibi dicit quod *corpus est materia et subjectum* , sed compositum non est materia et subjectum. Item, infra (ibid.), dicit quod *sicut se habet potentia visiva ad pupillam, sic anima ad corpus;* sed pupilla se haliet ad potentiam, sicut et materia ; ergo et corpus respectu animæ. Item, Commentator dicit, ibidem (comm. 7), quod non est quærenda causa nec ratio quare ex anima et corpore fit unum, nisi quia hoc est perfectibile, et illud perfectio. — Ad illud vero quod dicit Aristoteles, quod *corpus non est abjiciens animam,* — verum est; sed tunc est fallacia consequentis : corpus non est abjiciens animam, ergo corpus est compositum. Infertur enim a pluribus causis veritatis ad unam : nam compositum non abjicit animam, nec corpus abjicit animam, licet aliter et aliter. Unde æquivocatio est in expositione Philosophi : nam Philosophus ibi dixerat quod corpus est substantia, quæ est potentia respectu animæ ; modo, quia jiosset sic intelligi, quod corpus sic esset potentia respectu animæ, sicut semen est potentia ipsum generabile, sic quod abjiciatur forma generabilis, stante forma seminis; corpus autem non sic est potentia, quod abjiciat animam istam, dum est actu forma corporis; ideo, ad hoc designandum, dicit notabiliter, *corpus non abjicit animam,* hoc est, quod anima et forma corporis sunt simul, et non se abjiciunt. Ex quo patet quod auctoritas magis est ad oppositum quam ad propositum.

Terito principaliter arguit sic : Si anima daret esse corporeum, et immediate uniretur materiæ primæ, vel immediate informaret primam mate·riam, sequitur quod anima esset actus substantiae in pura potentia, scilicet (-x) rnateriæ, non autem substantia? in actu. Sed consequens est falsum, et contra Commentatorem, 5. *Mctaphysicæ,* comm. 15, ubi dicit quod anima est forma entis in actu, ad differentiam aliarum formarum, qua· sunt furina entis in potentia; unde distinguit ibi formas corporum simplicium a forma hominis, quæ est anima, quia forma hominis est forma substanti® in actu, aliæ vero sunt formæ substantiæ in potentia materiæ.

Quarto sic. Philosophus, 1. *de Anima* (t. c. 25, 54 et seq.), improbat opinionem Empedoclis, ponenlis quod anima est forma mixti, conflata ex elementis. Aristoteles enim probat, ibidem, quod illa opinio non est vera, quod scilicet anima sit harmonia vel forma mixti, sicut aliæ formæ. Tunc sic : Caro hominis et os sunt formæ mixtæ, conflatæ ex elementis. Sed anima non est talis forma. Igitur, etc. Major probatur per Philosophum, 7. *Metaphysicæ,* et Commentatorem, in fine, dicentes quod caro et os sunt formæ conflatæ ex realitatibus elementorum. Unde, ibidem, dicit quod quædam sunt formæ rnediæ ex realitatibus elementorum ; et tunc sulxlit : illa? formæ in quibusdam sunt caro, in quibusdam sunt os, etc. Et Commentator, ibidem, dicit, commento ultimo, <juod sicut litter® componunt syllabam, ita elementa carnem. Minor patet per Philosophum, ubi supra (1. *de Anima),* contra Empedoclem. Et habet Aristoteles contra eum tres rationes. Prima est : quia nullum compositum ex elementis, habet dominium super alia; sed anima movet corpus, secundum plenum dominium; igitur, etc. Secunda est : quia enim membra hominis sunt composita ex elementis, ideo operationes membrorum indigent dementis, ut auris aere, visus aqua, et sic de aliis; sed o|>eratio animæ non eget aliquo elemento; igitur, etc. Tertia est : quia multæ sunt mixtiones in corpore, puta carnis, et ossis, et divers® diversorum membrorum ; sed anima est una ; quare anima non est mixtio, nec forma mixta. Et Philosophus et Commentator dicunt, ibi, quod inter omnes opiniones do anima, illa Empedoclis est probabilior; et hoc non sine ratione, cum appareat quod ex corruptione animæ corrumpitur mixtio, et econtra. Et Commentator dicit, ibi, comm. 60: ‹ Si anima esi aliud a forma carnis (apguit pro Empedocle), quare corrumpitur corruptione membrorum et ħarmonia corporis? · Et dicit quod hoc est quia corrumpitur corrupto quodam alio, scilicet debita dispositione corporis. Item, Commentator, 2. *de Anima,* comm. 14, probat quod anima non est mixta : quia omnis forma de genere mixtorum, de necessitate est gravis vel levis ; sed anima, secundum eum, non est hujusmodi ; quod probat, quia alias non esset principium augmenti in animali. Cujus ratio est : quia omnis

( ) *materia. — potentia* Pr
( ) *competitione. — comparatione Pr.*

(x) *t&hcel* — Uni. Pr.

Uli forma habet motum ail unam dimensionem tintiim. ut patet do gravi et levi; <ed anima est principium motus ad omnem dimensionem, in longum, latum cl profundum. Ex quo patet quod falsum est illud dictum, scilicet quod anima continet virtualitcr formam mixti. Non enim potest esse principium talium operationum, nec subjectum qualitatum, puh gravitatis vel levitatis, quæ sequuntur formam mixti, sed elementum prædominans. Hinc cstquod dicit Philosophus, 8. *Physicorum* (l. c. 17), quod in nobis est duplex motus, unus qui est ex anima, alius qui est ex elementis.

Quinto principaliter «arguit. Quia idem non movet seipsum. Sed anima movet corpus. Ergo ejus realitas est alia a realitote corporis. Vel sic : Si eadem esset realitas anima.· et corporis, impossibile esset quod anima moveret corpus. Cujus ratio est : quia tunc idem, ratione ejusdem realilatis, esset motor et motum; quod est impossibile, apud Philosophum. Sed nniina movet corpus; e>t enim primus molor in corpore, secundum Philosophum, in *dc Motu animalium,* et 8. *Physicorum* (t. c. 51). Et ista est ratio Commentatoris, 3. *Cœli cl Mundi,* comin. 28, ubi dicit quod molor distinguitur essentialiter a moto, in animalibus. Hoc idem dicit, 8. *Physicorum,* comin. 18 Et comin. 30, magis expresse dicit quod anima, quæ est motor in animalibus, distinguitur a molo per essentiam. Et quia ex hoc dicit quod animal potest movere scipsum per formam suam, corpora autem simplicia non possunt se movere per formam suam; et ibi instat contra se, dicens quod in corporibus simplicibus forma differt realiter a materia, igitur ista |iossunt se movere ratione forma·, cl moveri ratione materiæ, nec sequitur quod movens cl motum sit idem ; (a) tunc respondit, quod, licet materia differat a forma, tamen ista non potest esse motum per se, cum non sit ens actu, sed potentia; corpu- autem, in animali, est ens actu. Ecce expresse quomodo ibi vult quod corpus motum, ut distinguitur ab anima, non est materia tantum, quia tunc ita parum posset moveri ab anima, sicut materia a forma. — Sed forte ad hoc dicetur, quod anima non movet corpus immediate, sed mediante potentia, ita quod potentia ejus est primus motor. Putentia autem est qualitas distincta. Et tunc dicitur quod corpus, quod dicit compositum ex materia prima et ex anima, est ens actu. Et hoc movetur non ab anima, quia tunc idem seipsum moveret primo, M»d a potentia anima». Ideo anima movet mediate et per accidens, sed est motum per se. — Contra. Nullum accidens movet ad utramque partem, nisi primum movens sit anima respectu accidentis. — Item : quia responsio contradicit expresse textui Aristotelis, qui dicit quod anima, quæ eel forma, movet corpus, ideo animal movet se per formam suam. Item, in *de Causa motus animalium,* dicit quod anima est primum movens; et Commentator, in mullis locis, dicit idem. — Item, hoc est contra sensum : quia videmus corpus animalis simul totum moveri usque ad indivisibile; unde musculus movetur a spiritu, et omnes spiritus moventur usque ad unum punctum. Et ex hoc arguit Philosophus sic : In hujusmodi molibus : aut movet ille punctus, qui apparet immobilis; aut movet totum compositum ex anima et corpore; aut anima, et non punctus. Non quidem punctus; quia motus physicus, est necessario a quanto. Nec a toto; quia illud est per se motum. Ergo movens, necessario est anima, cujus motus est ad punctum. Et quantum ad hoc, illa non movet corpus organice.

Sexto arguit sic : Si anima rationalis non diceret aliam realitatem a realitate corporis, tunc sequuntur duo inconvenientia, scilicet (a) : quod anima est extensa; vel quod pes meus est substantialiter idem cum oculo; (δ) quia non differunt in materia, nec in forma (vel non differunt in anima), quia anima est tota in toto, et lota in qualibet parte. Etiam, si anima non esset aliud a corpore, non esset aliud esse animatum ab esse corporeo et carneo; et sic caro hominis erit vere tota in loto, et tota in parte, cum sil caro per solam animam. — Dices quod differunt per quantitatem. — Contra : aut quantitas ista extendet aniiAam, et sic anima erit extensa ; aut non, et ita effectus formalis ejus non est esse extensum, ita quod esse carneum non erit esse extensum.

Septimo. Si anima est sola forma in homine, quæro : quid est subjectum quantitatis? Aut sola materia; et tunc nihil extendetur in homine, nisi sola materia ; et sic sequitur quod ens in pura j>otentia, erit subjectum accidentis, quod tu negas, et quantitatis terminate, quod Philosophus et Commentator habent pro inconvenienti ; quælibet enim res prius est ens actu, quam tale accidentale ens. Aut subjectum quantitatis est totum compositum ex materia et forma; et tunc anima necessario prit extensa. Aut tertio, subjectum quantitatis erit materia cum aliqua alia forma substantiali ; et tunc habetur propositum, quod in homine est alia forma ab anima. — Dices quod compositum ex anima et corj>oro est subjectum quantitatis; nec tamen propter hoc anima est extensa, sed compositum. — Sed contra. Impossibile est quod aliquid sit subjectum formæ, et non recipiat effectum formalem ; non enim effectus formalis est aliud a forma, sive formam esse in subjecto, et subjectum recipere illam formam. Sed, in proposito, effectus formalis anirnæ non est aliud nisi animam corpus informare, et corpus ab anima informari ; sed effectus quantitatis est esse quantum partibile, sive partitum. Igitur, si totum

(i) el — Ad. ₣

( ) icihcel. — Primuni al Pr.
( ) non. — Ad Pr.

compositum ratione cujuslibet partis est subjectum quantitatis, quadibct para recipiet effectum formalem quantitatis. — Confirmatur. Quia imj^sihile est quod aliqua forma reapiciat materiam mediantibus dimensionibus, et non sit extensa. Et hæc ℓ ratio Commentatoris, in *dc Substantia Orbis.*

Ocluvo arguit sic. Nutritio est (a) quædam partialis adgeneratio. Tunc quæro : aut nutritur anima ; aut accidens;aut substantia exsistens actu per aliam formam ab anima ; aut sola materia. Non primum : quia quod nutritur, per corruptionem potest deperdi et abjici; anima autem non est passibilis et transmutabitis transmutatione physica. Nec potest dari secundum, scilicet quod accidentia; quia, secundum Philosophum, 2. *dc Generatione,* unumquodque nutritur, inquantum est quid. Nec potest dari quod sola materia, per hoc quod sola materia nutrimenti additur ad priorem formam. Restat igitur quod illud nutritur, quod potest in substantia sua periiei et deperdi, sicut compositum ex forma substantiali quæ est alia ab anima et ex materia.

Nono (dist. 30, q. **I**, art. 1) arguit sic. Quia in nutritione hominis, aut alterius animalis, acquiritur nova forma, vel pars formæ. Ergo, cum non acquiratur aliqua pars animæ rationalis, sequitur quod in homine est alia forma substantialis ab anima rationali. Assumptum probatur. Quæro, inquit, de propria actione formæ rei nutriendæ : ad quid terminatur? Aut enim terminatur ad solam corruptionem formæ alimenti. Et hoc non potest dari, secundum physicam veritatem. Agens enim non est per se corrumpens : non enim corrumpit, nisi quia generat; unde agens non intendit negationes per se, 5. *Metaphysicae,* comm. 3; unde repugnantia est dicere actionem esse tantummodo privativam. Aut *secundo,* illa actio terminatur ad copulationem prioris formæ cum materia. Et hoc non potest dici. Tum quia illa copulatio est relatio; generatio autem non per se terminatur ad relationem. Tum quia talis copulatio, quæ ponitur relatio, non cadit inter formam et materiam. Tum quia agens est extrahens de potentia in actum, 12. *Metaphysicse* (comin. 18). Sed per lux: quod ageret istam copulationem, non esset vere extrahens de potentia ad actum : quia ibi nihil esset quod deduceretur de potentia ad actum, sed forte ibi esset eductio de potentia non unita ad potentiam unitam; unde nihil esset ibi eductum de potentia materiæ Aut *tertio,* illa actio terminatur ad primam formam carnis de novo inductam. Sed hoc non potest dari; quia nova' actionis est novus terminus formalis. Unde restat quod per actionem nutritiva educatur nova forma in actum.

Decimo arguit sic. Uniformiter iit nutritio in homine et in aliis animalibus. Sed non fit nutritio in aliis animalibus, sine acquisitione novæ formæ partialia. Quod patet. Quæro enim : aut tota forma pr.rexsistens, et informans priorem materiam, informat novi ler materiam alimenti; aut pars ejus. Si tota , hoc est impossibile : quia, secundum hoc, sensitiva bruti esset indivisibilis et inextense, sicut anima intellectiva, et esset tota in toto, pt tota in qualibet parte; quod Philosophus improbat, L *de Anima* (t. c. 93 et 94), ubi dicit quod hujusmodi forma est una in actu, et multe in potentia, ad modum continui ; et exemplum ad hoc manifestum est in animalibus anulosis. Nec potest dari secundum, scilicet quod aliqua pars formæ praecedentis informat materiam advenientem, scilicet alimenti : quia, in talibus formis extensis, sicut totum corresponde! toti, ita pars corresponde! parti adæquate; quia, sicut lota forma non potest es-e forma .alterius simul totius, sic nec pars parti·. — Confirmatur. Quia ita impossibile est quod forma substantialis migret de subjecto in subjectum, sicut est impossibile de forma accidentali. Tu autem ponis quod migret; quia pnrexsistens informat noviter novam materiam. Item : Secundum te, materia est causa distinctionis et multitudinis. Igitur alietas materiæ faciet alietatem format. Igitur oportet quod forma quæ inducitur in ista materia, sit distincta a forma quæ inducitur in aliam materiam, simpliciter, vel saltem secundum partem.

Hæc sunt argumenta Aureoli, in forma.

Multa alia argumenta fiunt;sed ex solutione promissorum, patet solutio aliorum. Ideo in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS III.

DANTUR SOLUTIONES

§ 1. — Ad ARGUMENTA CONTRA PRIMAM CONCLUSIONEM

Ad argumenta aliquorum modernorum. — Quantum ad Icilium articulum, restat« cum Dei adjutorio, ad objecta respondere. Et quidem,

Ad primum contra primam conclusionem, respondit Gregorius de Arimino (dist. 16, q. 2), qui in hac parte tenet cum sancto Thoma, quod ‹ propter illam rationem fuerunt moti Manichæi ad ponendum duos animas in homine, *qui,* ut ait Augustinus, 10. *Super Genesim,* cap. 13, cum *viderent carnem sine anima non posse concupiscere, quamdam aliam animam, ex alia natura* (a) *Deo contraria, carnem habere putaverunt, unde concupiscat adversus spiritum.* Sed, ut in 12. capitulo ait, non oportet, propter hujusmodi carnis et spiritus repugnantiam, et concupiscentiarum (C) contra-

(a) *est.* — *rt* Pr.

{·) natura. — materia Pr.
(6) ctmcupUcrnfiaruni. — amcuptetiUiam Pr.

rhruin. diversas anirnas ponero. Similiter, in lib. 83. *Questionum,* q, 40 : *Ex diversis,* inquit, rfatf, *diversus appetitus animarum* ttt; et subdit : Aon *itaque ob hoc putandum est esse diversas naturas animarum, quia divers# sunt voluntates, cum etiam unius aninue. voluntas pro temporum diwrsitutr varietur,* etc. Et facit ad propositum tot.» illa quæstio. Item, *Contra Julianum,* lib. 6, ante madiuin (cap. 14) : *Motibus,* inquit, *suis anima quos habet secundum spiritum, adversatur aliis molibus stlis quos habet secundum carnem ; rursum, motibus suis quos habet secundum carnem, adversatur aliis motibus suis quos habet secundum spiritum* (a); *et ideo caro dicitur concupiscere adversus spiritum, ct spiritus adversus carnem* Ex quibus etiam patet quod unius et ejusdem animæ sunt phires motus sibi adversantes. Dicendum igitur quod actus appetendi aliquid, el acti» renuendi illud idem, si uterque sit rationalis, vel uterque sensualis aut naturalis, sunt contrarii; nec unquam simul Mint in eodem homine. Sed actus appetendi rationalis, non est contrarius formaliter actui renuendi sensuali, etiam respectu ejusdem objecti, (C) licet virlualiter sint contrarii. Et istud patet : quoniam appetitioni rationali contrariatur renuitio rationalis de eodem objecto, et ista renuitio rationalis, alterius rationis est a renuitione sensuali ejusdem objecti ; et quia uni tantummodo unum est contrarium, 10. *Metaphysics* (t. c 17), sequitur quod ista sensualis non sit illi appetitui rationali contraria formaliter, licet virlualiter, utpote quia in contrarios effectus est inclinativa. » — Haec Gregorius, et bene, nisi quia non ponit tales appetitus habere diversa subjecta, pubi diversas (olentias animæ, cum neget potentias animæ distingui ab anima.

Dicitur igitur, consequenter ad principia sancti Thorna·, quod non est inconveniens, appetitus contrarios formaliter vel virlualiter, esse in eodem hornine, et in eadem anima, secundum diversas potentias, ut puta appetitum sensitivum el intelleclivuni ; sicut eadem superficies potest esse subjectum albediniset nigredinis, secundum aliam et aliam sui partem. El (Mitissime, quia appetitus sensitivus non habet pro subjecto adaquato animam, sicut intellectivus, cum appetitus sensitivus sil actus totius conjuncti. Unde argumentum non concludit in homine esse diversas animas, sed diversos appetitus, el diversas animo.· ⊧tentias.

Ad secundum el tertium respondit· Gregorius, ȝuo « non apparet ulla impossibilitas quod eadem anima, circa idem objectum, habent unum actum appetendi mere naturalilçr receptum, mediante sensatione illius objecti et transmutatione alicujus organi corporalis, el alium spontaneum el liberum, previa (a) deliberatione causatum ». — Hæc ille. — Sanctus Thomas diceret quod argumentum secundum concludit quod in homine sunt duæ potentiæ appetilivæ, non autem duæ animæ, quia eadem anima potest simul habere duos actus appétitives, secundum duas potentiasappetitivas. El ad tertium, diceret similiter.

Ad quartum dicitur quod sensationes sunt subjective, non in anima sensitiva, nec intellectiva, nec in aliqua potentia animæ, tanquam in subjecto proximo el totali; sed proximum et totale subjectum sensationis est illa pars conjuncti composita ex materia et forma, quæ est subjectum potentiæ sensilivæ. Ex quo patet quod neutrum consequens ibidem illatum sequitur, scilicet quod sensatio sit subjective in anima intellectiva, nec quod anima separata possit sentire; cum tales actus sint totius conjuncti, sicut subjecti, et sicut agentis.

Ad quintum dicit Gregorius, el bene, quod α anima sensitiva in homine non est extensa, nec materialis, sicut nec intellectiva, cum ipsa intellectiva sit sensitiva ».

Ad sextum dicit quod α per idem argumentum posset probari quod homo, in generando, produceret animam intellectivam; quia alias, quoad continuationem suæ speciei, esset ignobilioris conditionis aliis animalibus : nam anima intellectiva, est forma specifica hominis; nec alicujus alterius formæ generatio sufficit ad continuationem humanæ speciei ». Respondendo autem ad argumentum, dicit primo, quod « concedendum est quod homo, in generatione hominis, producit aliquam animam sensitivam, sicut multi et magni concedunt. Sed ex hoc non sequitur quod in homine sint duæ animæ distinctæ, quarum una sil sensitiva, el alia intellectiva; nam sensitiva prius introducitur; et, facta ulteriori dispositione ad animam intellectivam, simul corrumpitur sensitiva, el infunditur intellectiva; sicut dicendum est de aliis formis substantialibus quæ precedunt animam intellectivam, et similiter sensitivam et vegetativam, in materia quæ disponitur ad intellectivam ; simul enim cum posterior generatur, prior corrumpitur ». — Hæc ille. — Et concordat cum sancio Thoma, qui hanc responsionem sententialiter ponit, I p., q. 76, art. 3, in solutione tertii ; el *de Potentia Dei,* q. 3, art. 9, in solutione noni ; et in *de Anima,* q. 11, in solutione principali.

Sed contra istam solutionem arguitur multipliciter.

Primo sic : Si forma educta peragens naturale de potentia materiæ, corrumpitur adveniente anima, ita quod sola anima manet; — Contra. Quia illa forma non potest corrumpi, nisi ab aliquo agente naturali. Sed agens naturale non corrumpit unam

(a) a icrbo rurruj usque ad ipirilum, om. Pr.
ID et. – Ad Pr.

I (ɪ) *praevia.* — prima Pr.

forrnam, nisi inducendo aliam ; cum intentio ñatura magis nit ad esse form® inducendæ, quam ad non esse formæ abjiciendæ. Ergo in instanti introductionis animæ, in quo, secundum te, corrumpitur prima forma, inducitur alia ab agente naturali· Sed illa non est anima, cum a solo Deo creetur. Igitur alia forma substantialis, præter animam, simul inducitur cum anima. Quod autem ab agente naturali corrumpatur præcedens forma, patet : quia quod generatur naturaliter, habet naturaliter corrumpi ; sed prima forma fuit naturaliter genita; igitur naturaliter corrumpitur; ergo ab agente naturali.

Secundo. Quia nullus potest ilici generare solum corrumpendo, sed inducendo. Sed homo generat hominem. Ergo hoc est inducendo aliquam formam exsistentem de essentia hominis jam generati. Sed non potest esse quod virtus seminis hominis inducat animam rationalem, quæ a solo Deo creatur. Igitur inducit aliquam aliam. — Nec valet si dicatur quod virtus seminis inducit dispositionem accidentalem, et non aliquam formam substantialem. Quia agen> naturale non transmutat materiam generando, nisi inquantum (a) est in potentia ad esse substantiale ; immo non transmutat secundum esse accidentale, nisi natum esset ulterius transmutare ad esse sub stantiale. Sed transmutans materiam secundum quod est in potentia ad esse substantiale, prius transmutat ad formam substantialem. Ergo oportet quod virtus seminis hominis inducat non solum dispositionem accidentalem, sed formam substantialem.

Tertio sic. Terminus alicujus productionis est duplex, scilicet forma et compositum. Sed impossibile est esse eumdem terminum generationis et creationis in homine, accipiendo terminum pro composito, quod est homo : quia, si ita esset, tunc lotus homo diceretur creatus, sicut totus dicitur generatus; quod est falsum. Nec similiter, accipiendo pio forma : quia tunc sequeretur quod agens naturale cooperaretur Deo in creatione; el per consequens, quod simul cum Deo crearet. Ergo, præler animam, quæ est terminus creationis, oportet ponere aliam formam, quæsit terminus generationis.

Quarto. Duæ mutationes non terminantur ad eamdem formam. Sed in productione hominis est duplex transmutatio, scilicet creatio el generatio. Igitur est ibi duplex terminus, el sic duplex forma. Quod autem ibi sint duæ mutationes, patet : quia est ibi generatio hominis, el creatio animæ, quæ non sunt eadem mutatio; quia agens naturale non agit nisi educendo de potentia materiæ, anima autem non educitur do potentia materiæ.

Quinto. Quia diversa agentia agunt ad diversas formas. Sed Deus et virtus seminis sunt diversa agentia. Igitur, etc.

Sexto. Quia creans non agit ex supposita matena. Sed generans agit ex suppeeita materia. Ergo impossibile est actionem creantis el generantis terminari ad eamdem formam.

Item, arguitur secundo loco(z), quod sensitiva præcedens intellectivam non corrumpatur adveniente intellectiva.

Primo. Quia talis sensitiva se habet ad intellectivam, sicut imperfectum ad perfectum, et non ut repugnans; sicut patet de matena el de forma, et de potentia et actu. Ergo illa sensitiva précédons non repugnat intellectiva», sed est dispositio ad eam; et sic non videtur quod corrumpatur. Nec similiter vegetativa, in adventu sensitivæ.

Secundo. Omnis corruptio naturalis, est terminus alicujus motus ordinati ad ipsam. Sed nullus motus præccssit infusionem animæ rationalis, qui esset ordinatus ad corruptionem sensitivæ præccdenlis continue; immo, predicts sensitiva promovebatur usque ad infusionem animæ. Ergo in instanti infusionis non corrumpitur, sed potius perficitur, el manet cum ea. Quod autem nullus motus præcessenl ordinatus ad corruptionem sensitivæ, probatur : quia, cum inter introductionem illius sensitiva et illius inteUectivæ fuerit multum tempus intermedium, si aliquis motus fuisset ordinatus ad corruptionem illius sensitivæ ante infusionem rationalis, tunc ille motus statim incepisset, quando sensitiva fuit introducta; sed hoc est inconveniens, quia ex hoc sequitur quod illa sensitiva, statim cum fuit, incepit corrumpi.

Tertio. Quia, si forma inducta virtute seminis postea corrumpitur, quaeritur : a quo corrumpitur effective? Non enim ab anima rationali ; quia corrumpens effective, non est forma inducenda, sed agens inducens formam. Nec similiter formaliter; quia forma corrumpens formaliter aliam, habet contrarium; anima autem non habet contrarium, nec aliqua forma substantialis. Similiter nec corrumpitur a se ipsa; quia nihil corrumpit seipsum, saltem per se, sed potius nititur salvare se. Nec corrumpitur ab influentia cœli : quia nec ab eadem influentia cum illa qua inducta est illa forma, quia illa influentia magis conservaret eam quam corrumperet; nec a contraria influentia, quia non potest assignari ratio quare influentia cœli sit contraria præcedenti formæ m instanti infusionis animæ plus quam ante vel post. Nec per virtutem generantis particularis, per quam fuit educta; quia agens naturale semper pro movet et conservat suum effectum, nec unquam per se corrumpit ipsum. Ergo illa forma a nullo corrumpitur; et sic manet cum anima. — Nec valet, si dicatur quod agens particulare corrumpit eam per accidens. — Contra. Quia quod fit per accidens, non semper lit, sed ut in paucioribus; igitur, si dicta

(i) inçuaniuni. — *quantum* Pr.

(a) *Item, arguitur tecundo loco.* — *ifptinin* Pr.

forma per accidens corrumpitur ab agente particulari, hoc non erit semper.

Quarto. Si talis forma in adventu animæ corrumperetur, frustra induceretur. Sed natura nihil agit frustra. Igitur forma non corrumpitur. Quod autem (i) frustra introduceretur, palet (6) :quia, si nihil eorum qu» erant in materia, remansit in ea, in adventu animæ rationalis, ita quod sola materia prima remanet cum anima, frustra videretur alia introduci. — Nec valet, si dicatur quod non frustra introducitur, quia oportet materiam transire per illam ad animam rationalem, licet non maneat ; sicul non frustra aliquis transit perviam ad terminum, licet, habito termino, non maneat in via. Contra hoc enim arguitur. Quia, si natura potest deducere materiam ad illam dispositionem quæ requiritur ad introductionem intellectiva? per viam breviorem, frustra deduceret eam per viam longiorem. Sed, si in infusione animæ iit resolutio usque ad primam materiam, natura potest deducere materiam ad dispositionem nec riam ad introductionem animæ intellective brevius quam inducendo formam aliquam de menstruo ve) semine. Ergo frustra induceret illam formam. Major nola est. Minor probatur : quia, si liat resolutio usquo ad primani materiam in infusione animæ, dispositio necessaria ad infusionem animæ est denudatio materiæ ab omni forma ; sed in corpore seminis vel menstrui Iit talis résolulio et denudatio, absque introductione alterius formæ; ergo, si in infusione anima.» liat resolutio usque ad primam materiam, natura |»olesl brevius deducere materiam ad dispositionem necessariam infusioni animæ, quam educendo talem formam de potentia materiæ.

Item, arguitur tertio loco, quod in generatione hominis non fiat resolutio usque ad materiam primam.

Primo sic (γ). Quia perfecte leprosus generat leprosum, semper vel frequenter. Sed hoc non esset verum, si fieret resolutio usque ad primam materiam, in adventu animæ rationalis. Igitur non Iit talis resolutio. Minor probatur : Quia causa quare leprosus generat leprosum, non est casus; quia sic fieret raro; quod est falsum. Nec materia, qua· indifferensest ad quamcumque dispositionem. Nec anima ; quia illa potest esse forma corporis sani, et esi ut in pluribus. Nec accidentia naturaliter consequentia animam : quia tunc omnis babens animam, esset leprosus quod est falsum. Nec influentia corporis; quia, si alius gencrassel iu eodem loco, gcnernssel muuiii. Nec spiritus derisi cum semine : tum quia corrumpuntur; tum quia corrumpitur dispositio per quam materia erat eis proportionala, propter quam proporlionem magis nati sunt agere in unam materiam quam in aliam, cum ponatur sola materia nuda remanere. Sed nihil aliud pneter prædicta potest esse causa prædicta» infectionis, nisi hoc quod forma educta de potentia materiæ a patre, sive a virtute seminis patris, manet in adventu animæ; nec iit resolutio usque ad primam materiam. Ergo, si fiat talis resolutio, non posset reddi causa illius quod dictum est.

Secundo. Si liat resolutio usque ad primam materiam, tunc dispositio materiæ ad recipiendum animam et quamcumque formam substantialem, esset denudatio ab omni forma. Sed, stante ista hypothesi, ista dispositio æqualiter invenitur in materia asini in instanti introductionis formæ ipsius, sicul in materia hominis; quia utrobique iit resolutio usque ad primam materiam. Ergo, secundum praedictam positionem, æqualiter in instanti in quo introducitur forma asini in materia asini, posset introduci anima intellectiva, sicut in materiam propriam hominis. Hoc autem est impossibile.

Tertio. Si non remaneret cum anima aliqua forma substantialis educta de potentia materiæ a virtute seminis, sequitur quod in homine non esset aliquid vere genitum. Sed hoc est falsum. Igitur. Major probatur : quia esse animæ, cum sit per creationem, non est genitum; nec esse materiæ primas similiter est genitum, cum sit ingenita, secundum Philosophum ; igitur, nisi maneat aliqua alia forma, sequitur quod in homine non sit aliquid proprie genitum. — Si dicatur quod esse animæ est genitum, quia agens naturale disponit materiam ad recipiendum ipsam; — Contra hoc arguitur dupliciter. Primo : Quia, si poniluriieri resolutio usque ad primam materiam, essentia materiæ, prout consideratur sine omni forma, est in maxima aptitudine ad recipiendum animam; sed talem aptiludinein non dat naturale agens materiæ; ergo naturale agens non disponit cam ad recipiendum animam. — Secundo, quia jiossel aliquis dicere quod immo disponit, corrumpendo formas impedientes receptionem animæ, arguo sic : Quia, si, propter hoc, dicitur quod esse animæ est genitum, hoc esset quia agens naturale disponit materiam ad ipsam animam ; sed hoc est falsum.

Quarto. Si fiat talis resolutio usque ad primam materiam, nihil est in me a paire meo, nisi materia prima; nec illa est in me a patre meo, nisi quia prius fuit in corpore patris mei. Sed prodicta materia essentialius fuit in porco, vel in alia re comesta a patre meo, quam in patre meo : quia in patre meo non fuit sub propria forma, sed sub forma seminis; in porco autem fuit sub propria forma. Ergo, stante illa positione, nihil esset in mea patre meo.

Quinto. Quia, si nulla forma substantialis, <juæ erat a patre in materia ante adventum animæ rationalis, remaneret in materia cum anima rationali in

ta) *Quod* autem. — *quia* Pr
f<) *patet* — Om Pr
(7) 4 verbo *Item*. usque ait *Primo* tie. habet Pr Unde· etmo.

sua infusione, tunc illitis non contraheret a parentibus peccatum originale. Consequens est falsum. Probatur consequentia : Quia tale peccatum non causatur a materia prima, nec ab anima, nec a conjunctione utriusque; cum hoc totum fuerit in Christo, in quo tamen non fuit peccatum originale. Ergo hoc est ab aliqua dispositione causata in materia ante adventum animæ, et manente cum anima; ct, si illa dispositio est forma substantialis, habetur statirn propositum. Si etiam sit accidens, habetur propositum; quia illud accidens oportet fundari super aliquam formam substantialem, immediatius inliærentern materiæ quam inhæreant talia accidentia. — Si dicas quod illæ dispositiones simul introducuntur cum anima, et sequuntur ipsam ; — Contra. Quia illud quod est contra dignitatem alicujus formæ substantialis et ejus naturalem inclinationem, non consequitur eam naturaliter. Sed dispositiones antecedentes tale peccatum, sunt contraria? dignitati animæ, et contra ejus naturalem inclinationem; cum ejus inclinatio naturalis sit ad illud quod e>t bonum secundum rationem, in cujus contrarium tendit dispositio per quam trahitur peccatum originale. Ergo dicta? dispositiones non sequuntur exsistentiam anima· in materia; immo procedunt; el consequenter, fundantur super aliam formam manentem cum anima. — Si dicas quod peccatum originale non est quid positivum, sed tantum est carentia originalis justitiie cum debito habendi eam, et anima sic carens non potest tenere vires suas in perfecta obedientia rationis; — Contra hoc arguitur. Primo :quia ista positio ponit aliquam dispositionem virium inferiorum, per quam rebellant rationi ; sed quod rebellat rationi, non consequitur animam rationalem; ergo talis dispositio non sequitur animam rationalem, sed magis antecedit. Secundo : quia illa solutio falsum supponit, scilicet quod peccatum originale non sit nisi talis carentia juslitiæ originalis, et derelictio hominis in suis propriis naturalibus, quod est falsum : quia super illud. *Homo quidam descendebat ab Hierusalem,* etc. (Luc., cap. 10, v. 30), dicit Glossa, quod per illum significatur genus humanum, quod per peccatum originale fuit spoliatum gratuitis, et vulneratum in naturalibus; sed vulneratio naturalium videtur importaro, ultra spoliationem a gratuitis, quamdam dispositionem positivam inficientem naturam ; eiyo originale non est sola carentia juslitiæ originalis, etc.

Hæc et mulla alia argumenta fiunt contra solutionem datam.

Ad quorum solutionem, pnunoto quædam dicta sancti Thoma', 3 quæst. *de Potentia Dei,* art. 9, in solutione sexti, ubi sic dicit ꞉ Generans generat sibi simile in specie, in quantum generatum per actionem generantis perducitur ad participandum speciem ejus; quod quidem iit per hoc quod generatum consequitur formam similem generanti. Si ergo forma illa non sit subsistens, sed ose suum sil solum in hoc quod uniatur ei cujus est forma, oportebit quod generans sit causa (a) ipsius formæ,sicut accidit in omnibus formis materialibus. Si autern sit talis forma, quæ subsistentiam habeat, et esse suum non dependeat totaliter ex unione ad materiam, sicut est in anima rationali, tunc sufficit quod generans sil causa unionis talis formæ ad materiam, per hoc quod disponit materiam ad formam. › — Hæc ibi. — Item, in solutione dedminoni, sic dicit : ‹ Licet anima rationalis non sit a generante, unio tamen corporis ad eam, est quodammodo a generante; et ideo dicitur homo generari. › Item, in solutione vigesimi, sic dicit : ‹ Pro tanto in homine non est duplex esse, quia non est sic intelligendum corpus es-e a generante, et animam a creante, quasi corpori acquiratur esse separatim a generante, et separati in esx· animæ a creante; sed quia creans dat essse animæ in corpore, generans autem disponit corpus ad hoc quod sit particeps hujus esse per animam, etc. » .Multa aha dicit ibi, utilia ad dissolutionem replicaruin prius factarum. Unde,

/Id *primam rcplicam*, dicitur quod forma quæ præcessit in materia corporis humani animam intellectivam, corrumpitur vel destruitur per agens naturale, el per agens supematurale. Per agens siquidem naturale corrumpitur, quia per virtutem seminis paterni. — Et ad hujus improbationem, dicitur quod tale agens destruit formam praecedentem. et inducit sequentem, instrumentaliter el dispositive. Licet enim non sit causa secunda' form ᵻ quoad esa· suum absolute, est tamen cau‹a quod habeat esse in materia, et quod uniatur materiæ, ut dictum est. Deus etiam, qui est principalis causa introductionis anima· intellectiva·, est etiam causa expulsionis procedentis formæ. Et quod homo agat instrumentaliter ad inductionem animæ, testatur sanctus Thomas, ubi supra, in solutione vigesimi primi.

Ad secundam replicant, dicitur quod virtus seminis non solum corrumpit formam procedentem, immo e>t causa unionis animæ ad corpus; et sic non solum est causa dispositionis accidentalis, verum etiam formæ sulistantialis. motio prodicto. Nec oportet quod homo, generando hominem, tantam causalitalem habeat super formam sui geniti, sicul alia naturalia generantia, quia forma illa non habet osse a materia dependens, sicul aliæ forma· naturales.

Ad tertiam dicitur quod terminus alicujus productionis non solum esi forma substantialis, aut Compositum, immo etiam disj>ositio materiæ, vel unio fonnæ ad materiam. Ideo dicitur quod, in productione hominis, totum compositum est terminus creationis quantum ad unam sui partem, scilicet

(a) anna. — ffliur Pr.

ininum, et terminus generationi quoad aliam, scilin t quoad depositiones corporis ei unionem formæ cum materia. Similiter, dicitur quod anima est 1erminus generationis et creationis, aliter tamen et aliter quia, quoad esse suum, est terminus creationis ; sed quoad unionem soi curn materia, est terminu generationis Nec sequitur quod homo, vel scinen homini'» concreet. De hoc sanctus Thomas, ubi supra, in solutione vigesimi primi, sic dicit : « Duo agentia disparata non possunt hoc modo se habere, quod actio unius terminetur ad materiam, et alterius ad formam. Hoc autem contingit in duobu .igenlilms ordinatis, quorum unum est instrumentum alterius; actio enim principiis agentis, quandoque <e extendit ad aliquid ad quoti non potest extendero actio instrumenti. Homo autem esi sicut instrumentum quoddam divinæ virtutis. Unde non est inconveniens, si virtus di\ina sola faciat animam rationalem, actione naturo se extendente («) solum ad disponendum corpus. » — Hæc ille.

Ad quartam dicitur quod duæ mutationes totaliter disprali·, non habent eumdern terminum (β); sed duu mutationes vel productiones ordinalæ ad invicem, possunt habere eumdern terminum, tamen di versimotle (γ), sicut in proposito. Nam anima rationalis, est terminus creationis intrinsecus, generationis vero xlrirteecus. Item, potest dici terminus creationis quoad exse, generationis vero quoad uniri materiæ, vel quoad hoc quod ex ipsa et ex materia fiat compositum, vel quoad hoc quod participetur a materia,

Ad quintam dicitur quod non oportet diversa acentia agere ad diversas formas substantiale Pos->unl rmm agere ad eamdem, n s l ordine quodam, quia unum ut principale, aliud ut instrumentale, ot aliin mod 15

Ad wXain, negatur consequentia. Non enim spuitur quod, si creans et generans diversimode agant, quod eorum actiones nullo modo ad eamdem furmam possint terminari ; sed solum quod non eodem modo.

Ad primam secundo loco, dicitur quod, licet anima insitiva procedens, sil dispositio ad intolloclivum quoad suum lieri, non autem quoad suum factum e«o; ideo non oportet quod simul sint, sed potius factio unius procedat factionem alterius. Nec oportel quod omne imperfectum stet cum j»erfecto ad quod disponit, potissime quando ex illis nullo modo pole-l Heri (B) unum, nec per se, nec per widen utputa quia sunt duo artus unius generis ivriicienlTN eamdem piuximam |M)tentiam, ut in pro|W3ito.

Ad *secundam,* negatur minor, quia sicut alteraiio |<wc«lcn<> inductionem anim.e intellective ordi-

(i) *r^t^ndtnle — exteruitr^* Pr
(<l — Ad Pr.
diwrttmudr — Om Pr
(?) /le» t — Om Pr.

nabatur ad ejus inductionem, ita et ad sensitivae procedentis expulsionem. Nec est inconveniens quod illa sensitiva, statim cum fuit, inciperet corrumpi, vel potius compositum ex illa el materia; quia non ad hoc fuit inducta, ut quiesceret in materia, sed potius ut esset via ad ulteriorem perfectiorem, quasi minus repugnans ultimato termino generationis. Unde sanctus Thomas, ubi supra (t/e *Potentia Dei,* q. 3, ari. 9), in solutione decimi, sic dicit : « Embrio, antequam habeat animam rationalem, non est ens perfectum, sed in via ad perfectionem; unde non est proprie in genere vel in specie, nisi jw reductionem, sicut incompletum reducitur ad genus vel speciem completi. »

/id *tertiani* dicitur ut ad primam. Talis enim forma corrumpitur a generante particulari. Et ad hujus improbationem, dicitur quod, licet generans intendat promovere el conservare suum enectum quem principaliter intendit inducere, tamen cflecius non principaliter intentos, et qui sunt dispositiones ad effectum principalem quoad fieri incompossibiles illi, sepe destruit; sicut apparet in blado, quia natura prius inducit formam herbæ, et postea destruit illam, adveniente forma grani vel Horis, Unde sanctus Thomas, ubi supra, in solutione noni, sic dicit : α Aliter est in generatione hominis vel animalis, el aliter in generatione aeris vel aquæ. Nam generatio aeris est simplex, cum in tota generatione aeris non appareant nisi duæ formæ substantiales, una quæ abjicitur, et alia quæ inducitur: quod lotum Iit simul in uno instanti ; unde ante introductionem formæ aeris, semper manet ibi forma aquæ; nec sunt ibi dispositiones ad formam aeris. In generatione autem hominis, apparent diverse formæ substantiales, cum primo appareat sperma, postea sanguis, et sic deinceps, quousque sil forma hominis, Et sic oportet quod hujusmodi generatio non sil simplex, sed continens in se plures generationes et corruptiones. Non enim potest esse quod una et eadem forma substantialis gradalim educatur in actum. Sic igitur, per virtutem formativam quæ a principio est in semine, abjecta forma spennalis, inducitur alia forma ; qua abjecta, inducitur alia. Et sic primo inducitur anima vegetabilis; deinde, illa abjecta, inducitur anima quæ est vegetabilis et sensibilis; qua abjecti, inducitur, non per virtutem prodictam, sed a creante, anima quæ simul est rationalis, sensibilis et vegetabilis. » — Hæc ille. — Similia dicit, in *de Anima,* quæst. 11, etc.

Ad quartam dicitur quod responsio ibidem data, Imna est. — El ad illius improlmlionem, dicitur negando minorem, scilicet quod natura posset matenam brevius ducere ad dispositionem convenientem animæ. Nec valet probatio ejus. Quia, licet denudatio materiæ ab omni alia forma, sil dispositio quædam ad inductionem animæ rationalis, tamen non est totalis, nec pracisa sufficiens; quia inter formas

quibus materia spoliatur, est certus onio, sic quod, post expulsionem unius, oportet advenire aliquam in certo gradu excedentem eam, el postea aliam magis excedentem, et sic paulalirn procedere de imperfecto ad perfectum, et non saltare de imperfecto ad perfectissimum. Unde proxima dispositio ad inductionem animæ rationalis, est expulsio animæ sensitiva», non autem expulsio formæ sanguinis, aut menstrui, vel animæ vegetabilis.

Ad primum tertio loco, dicitur quod causa quare leprosus, ut communiter, generat leprosum, est ultima quæ ibi tangitur. Quia agens agit simile, non solum quoad naturam speciei et accidentia consequentia illam, immo quantum ad accidentia consequentia individuum generans, si villus sit foriis. Unde quia semen leprosi, et spiritus in eo conclusi, el virtus formativa, omnia ista decisa sunt a leproso, ideo agunt ad similem dispositionem in genito. Et ad hujus improbationem, dicitur quod, licet infectio impressa embrioni, dum esset sub forma sensitiva, destruatur adveniente anima rationali, tamen similis imprimitur virtute seminis in materia vel corpore cui infunditur anima intellectiva, quia virtus formativa non solum causal dispositiones procedentes animam intellectivam, immo etiam dispositiones illam concomitantes.

Ad secundum palet per prodicta. Quia scilicet proxima dispositio ad animam intellectivam, non est sola spoliatio materiae ab omni forma procedente quocumque modo indifferenti, sed certo et determinato modo : puta, quod ante instans inductionis animæ rationalis, immediate processerit anima sensitiva in eadem materia, et quod in illo instanti expellatur. Non ergo sola spoliatio materiæ est disjx>silio ad animam intellectivam, sed etiam processio multarum formarum substantialium. Et sic patet quod consequentius illata» ibidem non valent, scilicet quod materia essentialiter sil disposita ad formam hominis, et ad formam asini : tum quia processio aliarum formarum requiritur, tam ad inductionem animæ asini, quam ad inductionem animæ rationalis; tum quia, proter dispositiones procedentes, requiruntur alis concomitantes. Et sic non sola spoliatio materiæ est sufficiens dispositio ad animam hanc vel illam.

Ad tertium, negatur antecellens illud conditionale. Nec valet ejus probatio; quia, licet materia hominis non possit proprie dici genita, nec ejus anima, tamen («) compositum est et dicitur vere genitum, non quidem propter generationemalicujus sua? partis essentialis, sed quia generatio est causa unionis partium ad invicem. Et similiter, licet anima rationalis non sit proprio terminus generationis intrinsecus, quasi capiens esse per generationem, est tamen terminus quasi extrinsecus, quia unitus materiæ per generationem. Conceditur tamen quod aliter dicitur homo generari quam asinus ; quia scilicet forma asini capit esse per generationem, forma vero hominis non accipit per generationem esse simpliciter, sed esse in materia. Et ideo responsio ibidem data, si valeat, debet intelligi quod esse animæ non est generatum, sed tamen pei generationem est materiæ communicatum, qua generatione materia est disposita positive ct privative ad hoc ut posset participare esse animæ rationalis. — El ad primam hujus improbationem, dicitur quod spoliatio materiæ a forma, vel carentia omnis, vel habilitas ad formam, non est sufficiens dispositio materiæ ad formam intellectivam ut intellectiva est, quia, praeter hoc, mulla requiruntur procedentia et concomitantia; licet materia nuda, sil sufficienter, sine alio, disposita ad formam intellectivam ut dat esse corporeum. Et de hoc alias dictum fuit. — Secunda vero improbatio procedit ex falso intellectu solutionis. Nec enim conceditur quod esse animæ sit generatum plus quam anima per agens naturale ; sed tamen conceditur quod utrumque est communicatum materiæ per agens naturale.

Ad quartum, negatur consequentia, vel antecedens illud conditionale: quia, licet virtus seminis nullam formam substantialem manentem in homine produxerit, causavit tamen dispositiones concomitantes animam, et etiam praecedentes; el sic univit formam substantialem hominis ipsi materiæ. Et sic filius habet animam a patre : quia virtute patria facta est unio formæ ad materiam ; et totum compositum, quod est tertia entitas a forma et materia distincta (a), est veraciter productum per actionem generantis, isto modo intelligo illud quod dicit sanctus Thomas, ubi supra *(de Potentia Dei,* q. 3, art. 9), in solutione secundi : ‹ Totus, inquit, homo egreditur de femore patris generantis, propter hoc quod virtus seminis de femore egredientis operatur ad unionem corporis et animæ, disponende materiam ultima dispositione, quæ est necessitas ad formam ; ex qua unione homo habet quod sit homo; non autem ita quod quælibet pars hominis per virtutem seminis causetur. »

Ad quintum, negatur consequentia. Nec valet probatio ejus. Quia peccatum originale nec causatur ab anima, nec a materia prima, nec ab aliqua forma substantiali distincta ab anima, nec ab aliquo accidente absoluto. Nec ex unione ǎnima ad corpus causatur effective. Sed dicitur quod illud peccatum consequitur naturam humanam, non absolute, sed naturam acceptam a primo parente per generationem factam virtute seminis ab illo mediate vel immediate decisi. Et ideo ab eodem causatur effective tale peccatum, a quo communicatur natura ipsi genito. De hoc sanctus Thomas, 1· 2·, q 81, art. 1, in solu-

ta) tomen. — cum Pr.

(a) dutincto. — Orn. Pr.

lione secundi : ‹ Etsi, inquit, anima non traducatur, quia virtus seminis non potest causare animam rationalem, movet tamen ad ipsam dispositive. Unde per virtutem seminis traducitur humana natura a parente in prolem, et simul cum natura natura· infectio ex hoc enim Iit iste qui nascitur consors culpæ primi parentis, quod naturam ab eo sortitui per quamdam generativani motionem. » Item, in solutione tertii, sic dicit : α Etsi ctil|ui non sil actu in semine, est tamen ibi virtute natura humana, quam concomitatur telis culpa. » Item, in solutione quarti : ‹ Semen est principium generationis, quæ est proprius actus naturalis, ejus propagationi deserviens; et ideo magis inficitur anima per simien quam per carnem jam perfectam, quæ jam determinata est ad personam. › — Hæc ille. — Similia dicit, *de Potentia Dei,* ubi supra (q. 3, art. 9), in solutione tertii, ubi sic : « Peccatum originale dicitur peccatum totius naturae, sicut peccatum actuale dicitur peccatum persons. Undequæ est comparatio peccati actualis ad unam personam singularem, eadem est comparatio peccati originalis (a) ad totam naturam humanam traditam a primo parente, in quo fuit peccati (€) imlimn, per cujus voluntatem in omnibus peccatum originale (γ) quasi voluntarium reputetur. Sic ergo originale peccatum est in anima, inquantum pertinet ad humanam naturam. Humana autem natura traducitur a parente in filium per traductionem carnis, cui postmodum anima infunditur; et ex hoc infectionem incurrit, quia fuit cum carne traducta una natura. Si enim non uniretur corpori ad constituendam naturam, sicut unitur angelus corpori assumpto, infectionem non reciperet. & — Hæc ille. — Item, in solutione quarti, sic dicit : ‹ Peccatum originale (o) per se respicit naturam, animam vero ex consequenti. » — Haec ille. — Ex quibus patet quod, ad salvandum quod peccatum originale traducitur a parentibus in filios. non oportet fingere aliquam formam substantialem aliam ab anima intellectiva, concomitantem eam in homine; sed sufficit dicere quod, praeter animam rationalem, qua» est forma partis, est in homine forma totius, id est, natura resultans ex materia et anima rationali, ad quam sequitur peccatum originale, dum communicatur per generationem naturalem filio a patre. Et cum hoc patet quid sit causa efficiens illius peccati, proxima quidem (c) semen vel generatio seminalis; prima vero, Adam vel ejus voluntas. — Utrum autem peccatum originale sit sola carentia, postea videbitur.

Et sic patet ad replicas contra solutionem sexti principali contra primam conclusionem.

Sed quia in praedictis frequenter dictum est quod virtus seminis, licet non causet animam rationalem, causât tamen dispositiones ad eam, non solum praecedentes, sed etiam concomitantes, ideo contrai hoc aryuitur sic a quibusdam.

Primo. Nullum agens potest causare accidentia consequentia aliquam formam, nisicauset illam formam ad quam illa accidentia consequuntur. Sed agens naturale non potest causare animam rationalem. Ergo nec accidentia consequentia ad illam. Sed, secundum te, omnia accidentiaquæsunt in homine, online natura.· sequuntur animam rationalem, quia non consequuntur aliam formam substantialem. Ergo nec semen, nec aliquod agens naturale, potest esse causa alicüjus formæ aut dispositionis accidentalis exsistentis in homine; et sic filius nihil habebit a patre, sicut a sua causa ; quod est falsum.

Secundo sic. Si semen est causa aliquarum dispositionum exsistentium in homine : aut illæ dispositiones sequuntur animam ordine naturae; aut praecedunt. Si (a) dicas quod sequuntur; — Contra. Quia nec semen, nec virtus ejus, agit aliquid postquam reposuit fœtuin in specie; sed fœtus reponitur in specie per animam rationalem; ergo nihil quod Iit post infusionem animæ, fit a virtute seminis; ergo semen non causât dispositiones sequentes animam. Si autem dicas quod causât dispositiones praecedentes animam ordine naturae, habetur propositum, scilicet quod in homine sint plures formæ; quia tales dispositiones non fundantur super animam, quia prius non fundatur super posterius, sed super aliquam aliam formam, quæ simul manet in homine eum anima rationali.

Tertio sic. Cujus remotio est causa remotionis alterius, ejus positio est causa positionis illius alterius; quia, si negatio est causa negationis, et affirmatio affirmationis. Sed corruptio sive remotio convenientium dispositionum in materia, est causa separationis animæ a corjiore. Ergo exsistentia talium dispositionum in materia, st causa exsistentia· animæ in corporc vel materia ; et per consequens, praecedunt eam online naturae in materia. Hoc autem non esset, nisi fundarentur super aliquam formam substantialem inhærentein materiæ simul cum anima. — Si dicatur quod illæ dispositiones praecedunt ordine naturae animam secundum genus causa efficientis, quia tenent formam in materia; sed anima praecedit eas secundum genus causæ materialis subjecti; — Contra. Quia illud quod præsupponit animam secundum genus causæ subjectiva·, afficit animam ut subjectum ; sed dispositiones accidentales corporales non afficiunt animam ut subjectum; igitur non praesupponunt animam.

Quarto sic. Quidquid seqiiitur exsistentiam animæ intellective in materia, potest per iftsam

( ) *originali».* — iiutanlu Pr.
( ) *pectuli.* — primuni Pr.
(i) *originale.* — ıηıiαηı Pr.
(4) *originale.* — irularu Pr.
(«) quidmi — quia Pr

(a) Si. — Om. Pr.

restaurari semper ad plenum ; cum ipea sil forma incorruptibilis, in nnlura sua nullum patiens detrimentum. Sed prodicta accidentia non semper restaurantur ad plenum, sicut patet de radicali. Ergo non consequuntur essentiam animæ, sed praecedunt; ct sic fundantur in aliqua alia forma substantiali.

Quinto. Si talia accidentia consequerentur animam, non jxjesenl corrumpi ab intrinseco, nec ab extrinseco; ct sic nunquam corrumperentur; quod est falsum. Ergo procedunt eam ; el sequitur illud quod prius. Antecedens probatur. Quia unumquodque illorum non corrumperetur a seipso, ul de patet. Nec unum ab alio : quia effectus non agit contra naturalem inclinationem causæ; anima autem est causa omnium illorum accidentium, si omnia consequuntur illam, et nullum procedit ; ergo nullum illorum accidentium agit corrumpendo alterum, contra inclinationem animæ, quæ est omnium causa conservans. Nec etiam ab anima corrumpentur, quia habet ea conservare. Nec ab agente extrinseco : quia agens extrinsecum non corrumpit aliquid, nisi illud cujus materia habet annexam privationem; sed, si sola anima intellectiva in homine immediate informat materiam primam, materia non habet annexam privationem; quia anima, cum sit forma nobilissima, non relinquit in materia quam informat, privationem , sicut nec forma corporis coelestis, propter nobilitatem suam. Ergo, si talia accidentia sequuntur animam, non poterunt corrumpi ab aliquo agente intrinseco, nec extrinseco.

Sexto. Quia unus puer ab instanti infusionis animæ habet aptiludinem ad longiorem vitam quam alius. Sed hoc non potest provenire ex parte animæ, quæ est essentialis in omnibus, cum non recipiat magis et minus; nec ex parte materiæ, quæ indifferens est respectu cujuscumque complexionis; nec ex parte aliquarum complexionum causatarum ab instanti infusionis animæ ab aliquo agente naturali, quia agens naturale nihil agit in instanti, nisi sit tale quid terminus alicujus motus, quod non videtur esse verum de talibus dispositionibus,si ponerentur. Relinquitur ergo quod hoc sit propter aliquas dispositiones exsistentes in materia ante infusionem animæ, quæ manent cum anima. Et, si illæ dispositiones sunt formæ substantiales, habetur propositum ; et similiter, si sint accidentia, quia talia oporteret fundari stiper aliquam formam substantialem manentem cum eis.

Ad istas replicas dicitur. El primo,

Ad primam dicitur quod major est falsa, potissime ubi in productione alicujus effectus concurrunt duæ causæ agentes, una principalis, et alia instrumentalis. Tunc enim possibile est formam substantialem produci a causa principali, accidentia vero consequentia formam, tanquam dispositiones sui subjecti, produci a causa instrumentait, in virtute principalis agentis. — Et ulterius, dicitur quod major est falsa in casu quo agens aliquod, licet non sit causa formæ quoad ejus ease, est tamen causa unionis formæ turn sua prOpria materia, tanquam appropriant materiam tali formæ per dispositiones positivas et privativas, sicutest in proposito de virtute seminis. Verum est tarnen quod, si accidentia consequentia formam sint subjective in ipsa forma, et non in subjecto formæ, nec in toto composito (sicut intellectus et voluntas sunt subjective in anima, et non in materia, nec in composito), tunc major est vera. Sed accidentia de quibus loquimur, non sunt hujusmodi; cum talia sint actus totius conjuncti, et non animæ, nec materiæ. Potest ulterius dici quod , sicut agens naturale, puta virtus seminis, producit talia accidentia, ita producit formam vel naturam ad quarn sequuntur illa accidentia. Illa enim accidentia non consequuntur animam rationalem precise, sed compositum ex materia et ex anima rationali ut dat esse corporeum, vel esse vivum, aut sensitivum, aut hujusmodi; semen autem est causa talis compositi el naturo quæ dicitur forma totius, puta humanitatis, vel animalitatis, aut corporeitalis, licet non sit causa animæ quoad suum esse.

Ad secundam dicitur quod illæ dispositiones online natura sequuntur animam. Et ad hujus improliationem, dicitur quod semen, licet non agat in foetum post repositionem fœtus in sua specie completa, agit tamen in instanti quo accipit speciem completam. Tali autem completo, insunt dispositiones (a) quædam,quæ ordine nature, licet non temporis, sequuntur inductionem formæ specificae in materia ; el potissime tales dispositiones, quæ secundum unam considerationem procedunt formam, ct secundum aliam consequuntur illam ; cujusmodi est in proposito, sicut in aliis ǫuæslionibu tactum fuit. Calidum enim el frigidum, et multe alite dispositiones, procedunt animam ut dat esse hominem ; sequuntur autem eam ut dat esse corporeum, vel esse vivum, aut sensitivum. Cum autem dicitur quod, si procedunt animam, ergo fundantur super aliam formam substantialem, etc.; — dicitur quod fundantur non super aliam formam, sed super eamdem ut dat primas perfectiones, puta esse corporeum, vel vivum, non autem super essentiam animæ ut est anima, et ut dat [>ostremas perfecttones. El de hoc satis dictum est in procedentibus quæstionibus.

Ad tertiam dicitur quod responsio ibidem data, non valet. Sed debet dici totaliter per oppositum. scilicet quod tales dispositiones sunt priores online naturo, secundum genus causæ materialis, ipsa anima, ul anima est dans postremas perfectiones; sunt vero posteriores anima, secundum genus causa? efficientis, tamquam effectus ejus. Et ideo nil mirum si, eis ablatis, anima separatur a corpore; quia cor-

fa) *Tali autem completo insunt dispositiones. — Om* Pr.

pus, ěi ablata, non remanet in sufficienti disposition? ad animam ut anima est, licet tales dispositione non nnt ďitæ inter materiam et animam ut dat ěss corporeum. Unde, si anima daret precise illam perfectionem, nulla dispositio accidentalis ad unionem animæ cum materia requireretur. Sed quia anima inseparabiliter dat esse corporeum, et esse vivum, et hujusmodi (a), ideo requiruntur ad talem unionem : ita quod anima ut dat esse corporeum, pra-cedil cas, et nullo modo ab eis pr.vceditur, nec online durations, nec nature ; ut autem dat alias perfectiones, proceditur ab eis in genere causæ materialis, sed pracedil eas in genere causæ formalis, et aliquo modo in genere causæ efficientis et finis.

Ad quartam, negatur antecedens pro prima parte, nhi intclligatur de accidentibus sic sequentibus animam, quod nullo modo eam procedunt, sicut sunt jwilrnti.e animæ, et earum actus. Secus est de dispositionibus materialibus, quæ secundum unum ordinem nature procedunt, licet secundum alium animam consequantur. — Potest tamen aliter dici, quod major habet veritatem, intellecta de accidentibus consequentibus animam rationalem immediate et de proximo, illo modo quo propria passio sequitur suum subjectum, ut sunt potenti® anim® abstract® a corpore, sicut intellectus et voluntas. Secus est de accidentibus consequentibus animam non immediate, sed compositum ex materia et anima ut dat ewe corporeum, aut vivum, aut sensitivum. Unde apparet falsita^ consequentis; quia, si valeret, utique probaret quod nullus homo posset perdere potentias sensitivas, puta visum, vel auditum, nec vitam, et mulla alia (6), quæ consequuntur animam m materia.

Ad quintam, negatur antecedent illud conditionale. Et a˂l ejus probationem, dicitur quod una talium dispositionum corrumpitur ab alia, non quidem tanquam ab agente, sed tanquam a ratione agendi sicut huiniditas cerebri potest destrui a calore cordis; et in tali corruptione, agens corrumpens non est sola anima, nec solus calor, sed ipsum cor, quod est pars animalis composita ex materia et forma, substans calon ; licet ratio agendi principalis sit anima, et secundaria ratio sit calor. Nec valet quod dicitur in oppositum. Quia, licet agens naturale non intendat principaliter destructionem sui effectus totalis, sed conservationem,quandoque tamen drslniit unum particularem effectum, propter generationem alterius; sicut coelum destruit aerem, ut generetur ignis. Sic in proposito ; anima vegetativa quandoque destruit unam dispositionem animalis, ut grueret contrariam . tum quia, ut lactum est, in Uli corruptione aliud est agens ad generationem, et aliud ad corruptionem ; tum quia, dato quod esset idem agens principale, agit tamen per diversa et contraria instrumenta. Consimiliter, non valet probatio qua arguitur quod tales dispositiones non possint destrui ab extrinseco. Dicitur enim quod anima rationalis compatitur secum privationem alterius form®, licet forma cœli non compatiatur. Nec sequitur quod ideo forma coelestis sil simpliciter nobilior anima rationali; sed secundum quid, scilicet in ratione form®; quia perfectius informat materiam, et terminat ejus appetitum.

Ad sextam dicitur quod illius effectus de quo argumentum loquitur, vera causa est tertia qu® ibi assignatur, scilicet bonitas complexionis. Ulterius, dicitur quod illa complexio causatur ab agente naturali, in instanti infusionis animæ rationalis, tota simul. Nec hoc est inconveniens : quia, sicut anima infunditur in instanti, quia illa infusio est terminus procedentis alterationis, licet extrinsecus, ita et inductio omnium qualitatum animam consequentium; ideo possunt causari in instanti, potissime cum omnis resistentia sublata sit in illo instanti. Et de hoc alias dictum est.

Sciendum tamen quod ad istas sex replicas respondet Hcrvæus, in suo tractatu *de Pluralitate formarum*.

Et *ad primam* dicit quod, « si aliqua accidentia consequantur aliquam formam substantialem ut causam effectivam completam, nullum agens posset causare illa accidentia sic consequentia, nisi creando formam illam. Sed agens quod causât aliqua accidentia consequentia formam sutatantialem, non ut causam effectivam, sed ut causam subjectivam (quia scilicet sustentantur per illam sicut per partem sui subjecti), non oportet quod causet vel producat illam formam substantialem. Nunc autem accidentia consequentiaaniinam,consequunluream secundo modo, et non primo; quia ipsa est causa subjectiva illorum, non autem effectiva totalis, d

Ad secundam dicit quod α semen causal dispositiones ordine natura consequentes animam, secundum genus causæ materialis vel subjectiva». d Et quando dicitur contra hoc : quia semen vel agens naturale nihil agit post repositionem, etc., — dicit quod, « licet habeat colorem, loquendo de post tempore; tamen, loquendo de post natura, falsum est : quia, licet illud quod causatur a semine, sit posterius (a) anima, vel esse anim® in materia, secundum genus cause subjectis®; tamen, secundum genus cause efficientis conservantis et tenentis formam in materia, est prius ipso esse anim® in materia ».

Ad tertiam dicit quod (i) « tales dispositiones sequuntur secundum genus causæ subjectivæ, et sunt

t) el — Ad Pr.
K) *faba* — Ad Pr.

(a) poitenua. — poliu» Pr.
(«) quod. — *quia* Pr.

eju& offectus isto modo. Ipsæ autern econtra sunt (a) causa effectiva, tenens et conservans uniônem animæ cum materia; ideo earum remotio |M)test e>se rausi remotionis animæ a matena ».

Ad quartani dicit quod < major est fiilsa. Non enim oportet quod accidentia quæ consequuntur exsistentiam animæ in materia, possint ad plenum semper restaurari, licet anima in sua essentia non patiatur detrimentum. Hix' enim falsum est, sive ponatur illa accidentia sequi animam ut subjectum, sive ut causam efficientem. Quia, si sequantur eam primo modo, planum est; quia conservatio effectus plus dependet a causa efficiente, quam a subjecto. Si etiam sequantur eam ut causam efficientem, adhuc falsum est : nam effectus causæ incorruptibilis, et non patientis detrimentum in essentia sua, |>otest impediri ; sicut patet de effectibus solis ».

Ad quintani dicit quod α antecedens pro utraque parte falsum est ». Et ad probationem, dicit quod α unum illorum accidentium potest corrumpere aliud, præcipue de accidentibus quæ sunt in diversi» partibus subjecti. Nec est inconveniens quod unus effectus alicujus causæ, et præcipue subjectivœ, agat contra alium effectum ejusdem causæ. Immo, unus effectus alicujus causæ agentis posset agere non solum contra alium effectum ejusdem, immo, ǂw accidens, agere contra exsistentiam suæ causæ, puta animæ : quia anima, propter suam nobilitatem, et suarum operationum, requirit humidum.el subtile, et calidum satis competenter intensum ad vivificandum; et hoc intenditur per se; sed per accidens contingit unum evaporare aliud, vel perdere (6) aliud. Potest etiam dici quod anima, ut est forma diversarum operationum, nata est causare contrarias et diversas dispositiones in partibus corporis; et ideo contingit, ex consequenti, quod illæ partes in se mutuo agant, et se indispositas respectu animæ faciant >.

Ad sextam dicit quod « unus puer habet ab instanti infusionis anima; quod sil longioris vit.e quam alius, propter dispositiones quin in instanti infusionis animæ inducuntur cum anima ab agente naturali, quod potuit eas producere in instanti,quia illud instans fuit terminus praecedentis alterationis quæ ordinabatur ad inductionem illarum dispositionum. Et illæ dispositiones sunt terminus illius «Iterationis, non quidem terminus intrinsecus, sed extrinsecus; quia illæ dispositiones sunt diversa· ab omni accidente quod prius erat acquisitum in materia, dum alterabatur ». — Hæc Ilervæus, et bene, nisi quod videtur contradicere dictis et fundamentis sancti Thomæ, qui communiter in hac materia l>onit animam intellectivam, et omnem formam substantialem, se habere ad dispositiones materiales in ratione causæ efficientis, sicut et ad materiam, inquanturn dat esse actu materiæ et omnibus ad eam pertinentibus, et nullo modo in ratione subjecti ; econlra vero, ubilibet, dicil talia accidentia disponentia materiam, sicut et materia quam disponunt, se habere ad formam substantialem in ratione causa· subjective et materialis, et nullo modo in ratione causæ efficientis. Ideo responsio Hercei in hac parte non videtur concordare sancto Thomæ.

Sic ergo patet ad argumenta contra solutionem inducta, et quomodo nulla ratio de prædiclis concludit in homine pluresesse animas.

Verum antiquitus fielmt, ad hoc probandum, tale argumentum : Ponatur enim quod sil unum monstrum, habens duo pectora, et duo capita, et totum duplex usque ad tibiam vel pedem. Ille pee animabitur, vel ab utraque anima, vel a nulla ; quia non est dare a qua magis animetur quam'ab alia. Non potest dici quod a nulla animetur, cum habeat operationes vite. Relinquitur ergo quod ab utraque; et sic lll illo pede sunt duæ formæ substantiales, scilicet dua; animæ. Non ergo est inconveniens duas animas, vel duas formas substantiales, esse in eadem materia.

Ad hoc argumentum responsum est dudum, quod m tali casu ubi sunt duo capita et duo colla et duo pectora, ita quod membra principalia plurificantur, ad quæ sequitur animas plurificari, cæteris membris quæ sequuntur postea unitis, puta renibus et tibiis, illud provenit ex hoc quod]>arles materiæ quæ deserviunt reliquis membris quæ uniuntur ad invicem, conglutinantur in matrice. Nec renes etiam aut pes talis monstri, in quo fit unio, est ita unus sicut in uno homine; immo semper apparet unus radius vel linea in loco conjunctionis, in quo utraque pars materiæ quæ dételât sequi distinctionem illorum capitum et pectorum, conjungitur et conglutinatur. Et tunc dicitur quod anima qua.· vivificat caput et pectus quæ sunt ad unam partem illius monstri, vivificat illam partem renum et jædis quæ nata erat sequi illud caput et pectus, et non totos renes, vel totos pedes. Et sic, alia anima quæ eot in alio capite et pectore, vivificat aliam partem renum et pedis quæ nata erat sequi aliud caput et pectus, et non lotum. Quando ergo quærilur : aut utraque anima vivificabit illuni pedem, out altera tantum, — dico quod utraque : non tamen ita quod quælitet earum vivificet totum pedem; sed una anima vivificabit unam pariem illius pedis, illam scilicet quæ nata erat sequi ad illud capulet pectus quæ principialiter vivificantur ab illa anima; et similiter, alia anima aliam partem» Et sic non sequitur quod in eadem parte materiæ sint duæ formæ substantiales. Et sic ille pes erit unus continuitate, propter conglutinationem utriusque partis materiæ deservientis utrique anima·, sed non ex unitate formæ : sicut si fieret unus scyphus ex auro et argento, esset unus continuitate, sed non forma; sicut enim dicit Philoso-

(3) *Iptte autem erantra tunf — »unt autem crontra* Pr.
(4) *perdere. — per* Pr,

pbus, 5. *Wtlaphyaic#* (cap. *de Uno),* aliud est unum continuitate, cl esseunum forma.l

§ 2 — **Ab** argumenta contra secundam **CONCLUSIONEM**

Ad argumenta Aureoli. — Ad primum contra secundam conclusionem, respondit Gregorius de Arimino (disl. 15, q. 1, art. 2), negando antecedens. Et ad probationem, dicil quod « nec illæ partes aqua? sunt aqua quæ dicitur dementaris, nec illi cineres sunt terra, nec illi fumi sunt ner; et ideo in nullum trium elementorum resolvitur. Non resolvitur etiam in ignem, sed ignis ex eo generatur. Quomodo autem ignis possit ex ligno generare cineres, est alia quæstio, non pertinens ad propositum >. — IIjdc ille. — Et hæc solutio est eadem cum solutione illa antiqua Hervei, dicentis quod < mixtum dicitur resolvi in elementa, non tantum propter primam materiam elementorum remanentem in mixto, nec propter formas elementorum ibidem remanentes, >ed propter qualitatem mediam, in qua, virtute dicuntur manere elementa sive qualitates elementorum simplices, el, qua (a) corrupta, iterum generantur. Ubi sciendum est quod mixtio non fit, nec mixtum, hoc modo quod scilicet formæ elementorum, una vel plures, remaneant in mixto, nec propter hoc quod qualitates simplices elementorum secundum suas essentias intense vel remisse remaneant in mixto; quin, dato quod tales qualitates sic remaneant, non Limen, propter hoc, illud cujus essent, eesrt (6) mixtum. Sed mixtum et mixtio propter hoc fit, quod ex clementis ad invicem conjunctis, el per mutuam actionem ad invicem corruptis, quantum ad es>e substantiale, et quantum ad accidentale, resultat virtute alicujus agentis alterius ab elementis, per se intendentis generationem alicujus mixti, aliquod mixtum, et aliqua qualitas media inter extrema, differens ab eis, non sicut remissum ab intenso, sed specifice, sicut rubedo differt ab albedineet nigredine. Verbi gralia : mollities resultat ex humido et sicco commixtis, quæ differt specifice ab utroque; el utraque qualitas, scilicet humiditas et siccitas, dicuntur manere virtute in mollitie, non Limen secundum essentias suas intensas aut *remissis, M?d quia aliquid convenit mollitiei ex natura humidi, sicut facere illud cujus est cedere tangenti, pt aliquid ratione sicci, scilicet quod illud non est fluidum, vel quod cedit absque divisione superficiei ita quod in tali qualitate media non est compositio plurium partium secundum rem, sed solum secundum (γ) rationem ; quia talis qualitas media habet aliquid inquanlum convenit cum uno extremu, et aliud inquanlum convenit cum alio. El talis qualitas media, est propria dispositio mixti, el diversificatur in diversis mixtis ». — Hæc Hervæus. — Et sciendum quod nec Gregorius nec Hervæus concedunt mixtum proprio resolvi in elementa, lioc modo quod scilicet quatuor elementa, aul aliquod ex illis, mox possit extrahi de mixto sine nova generatione substantiali ipsius clementi el corruptione mixti, quasi forma elementi secundum suam essentiam, vel aliquid essentia: sua», praecesserit in mixto. Sed talis resolutio inlelligenda est sic, quod scilicet quodlibet tale mixtum potest immediate corrumpi in unum vel plura elementa, et quodlibet elementum potest immediate generari ex tali mixto; quia est in potentia proxima actui in tali mixto, potius quam aliquod mixtum in alio. Et ideo talis generatio elementi non videtur ad sensum nova generatio, sed quasi extractio rei prius actu exsistentis de occulto ad publicum ; cum tamen in rei veritate sit vera et propria generatio elementi.

Nunc igilur, ad formam argumenti, dicitur quod ideo mixtum potest resolvi in quatuor elementa, quia continentur virtualiter in mixto. Et ad hujus (a) improbationem, dicitur quod non (6) est simile de continentia qua intellectivum continet vegetativum el sensitivum, eide continentia qua mixtum continet elementa : quia intellectivum non continet vegelativum el sensitivum in potentia passiva, proxima vel remota, sed solum in potentia quasi activa, quia scilicet potest omnia quæ vegetativum et sensitivum possunt, el aliquid ultra; sed mixtum continet elementa in potentia non (γ) pure activa, sed magis passiva. Unde sanctus Thomas, in tractatu *de Natura materiæ* (cap. 8) : a Videmus, inquit, quod alio modo fit simplex ex mixto, et alio modo aliquid fit ex materia prima. In materia prima enim nihil est de actu fonnæ educendæ de ea : sicut nec in aere est aliquid de forma phialæ, antequam phiala fiat; el in ligno similiter nihil est de lecto, antequam liat; sic enim se habet materia prima ad illa quæ fiunt ex ea, sicut argentum ad statuam, el lignum ad lectum, ut dicitur, 1. *Phynicorum* (1. c. 69). In mixto vero formæ miscibilium manent secundum virtutem. Virtus autem ad actum pertinet. Et ideo in mixto est unde agatur ad generationem alterius miscibilium, secundum quod virtus unius miscibilium vincit super proportionem in qua salvatur forma mixti. Unde, corrupto mixto, generatur corpus simplex : in hac namque transmutatione fit spoliatio omnium quæ erant ipsius mixti, nec aliquid manet nisi materia prima tantum. Sed in generatione ipsius mixti non fit spoliatio simplicium usque ad materiam primam ; aliter virtutes simpli-

(i) çvfl. — eon Ira Pr
'<· *atel.* — Ocn. Pr.
(γ) ««eundum — Om Pr.

(at) *hujus.* — *hujusmodi* Pr.
(€) non. — Om. Pr.
(γ) non. — activa Pr.

ciuin non manerent in mixto; nunc autem manent. Unite non est corruptio simpliciter, per quam fit generatio compositi, cum elementa non corrumpantur penituo : idem enim est de materia disposita per aliquam allerationem factam circa ipsum subjectum, et de mixto; tunc enim virtus formæ inducendae est in ea. Unde potentia sua non est adeo remota ab actu formæ, sicut ante allerationem : ante namque allerationem ipsa materia end in potentia remota ab actu; inchoata vero alterations, incipit potentia appropinquare actui. Sic, vincente altero miscibilium, appropinquatur ad actum simplicis elementi. Cum vero alteratio magis et magis intenditur, plus et plus acceditur ad actum. Unde, completa altemtione, materia (a) in actu constituitur. Alia est igitur potentia materiæ nudæ et nondum alteratæ, a potentia mixti, in qua est virtus alterativa; unde hæc est propinquior actui quam illa, et perfectior, quia magis accidit ad actum suum. Si igitur esset in mixto essentia formæ elementi simplicis, quod est impossibile, statim unico actu virtutis suæ fieret per se exsistens : esse enim est propinquissimum essentiae formæ (6), licet ab invicem differant. Ideo, licet propinquior sit potentia in qua miscibilia sunt in mixto actui suo, quam potentia materiæ nudæ, in qua nihil est de actu, alteratione tamen indiget ad hoc quod hæc potentia actui suo conjungatur. Unde miscibilia tunc (γ) sunt in mixto (o) in potentia maxime propinqua actui, quando mixtum est in optima sui proportione ; sed tunc maxime elongata sunt ab actu suo in tali genere; non tamen tantum distant sicut potentia materiæ nudæ. — Hæc ille. — Ex quibus patet quod ideo ex mixto potest generari corpus simplex, quia est in eo non secundum suam formam substantialem, sed secundum suam virtutem. Et sic materia mixti est in potentia proxima ad formam elementi, licet non sit in potentia propinquissima.

Ad aliam improbationem hujus rationis, qua probatur quod continentia talium qualitatum elementarium non possit esse ratio resolutionis, etc.; et arguitur quod tunc ignis agens in lignum generaret aquam et aerem, si talis resolutio fiat ratione symboli, etc.; — dicitur primo, quod inter mixtum et elementa est plus quam symbolum . tum quia qualitas mixti continet in virtute totam virtutem elementi, non solum alteram qualitatem ejus; tum quia forma substantialis mixti continet in virtute formam substantialem elementi. Ideo argumentum non improbat integram responsionem nostram, sed capit eam imperfecte. — Secundo potest dici, ut prius, quod arguens supponit falsum, scilicet quod in combustione ligni fiat resolutio in aquam elementarem, vel quod, si fiat in aquam elementarem, quod illa resolutio fiat sine nova generatione aquæ; unde dicitur quod, dum ignis comburit ligna, potest utique separare per viam compressionis, vel alio modo, humores adhærentes ligno per viam con·tiguiUitis. Sed hæc non est resolutio mixti in elementa; quia ille humor prius erat in actu, nec ullo modo erat pars ligni. Conceditur tamen quod ignis potest generare aliquem humorem ex ligno, licet humor ille sit contrarius igni in una qualitate. Et hoc de necessitate habet concedere arguens, imnib quod potest generare aquam, vel producere aquam. Quod patet : quia ipse ponit quod in illo ligno de quo loquitur, est aliqua realitas formæ aquæ, non tamen completa ; immo caret propria terminatione, ut ejus verbis utar, nec habet nomen, nec diffinitionem formæ aquæ; el post combustionem illius ligni, dicit quod est vera aqua. Tunc arguitur sic : Ante istam combustionem el resolutionem, per le. non est ibi vera aqua, el post illam combustionem el resolutionem est ibi vera aqua, et forma illa incompleta acquisivit suum complementum ; ergo peractionem alicujus (a) agentis; non autem alterius quam ignis; igitur ignis dedit complementum formæ aquæ, et de aqua incompleta et in potentia, fecit aquam completam et in actu. Quanta igilur facilitate ipse ponit quod ignis potest facere de aqua incompleta aquam completam, ita potest alius concedere quod ignis propria virtute potest generare aquam ex ligno, vel alium humorem; sed hoc erit de per accidens.

Ad confirmationem ibidem factam, qua quaeritur quomodo differt resolutio a corruptione, — dicitur quod, cum ex mixto fiunt elementa, utique est ibi vera generatio elementorum, et vera corruptio mixti ; tamen talis corruptio dicitur resolutio potius quam corruptio qua (6) unum corpus simplex corrumpitur in aliud, vel unum mixtum in aliud mixtum, hac ratione, quia scilicet elementa praeexsistebant in mixto in potentia proxima, non autem unum simplex in alio; nec unum mixtum in alio, modo prius exposito. El sic patet quod corruptio et resolutio differunt sicut superiusel inferius, quia scilicet omnis resolutio est corruptio, sed non omnis corruptio est resolutio, el hoc, loquendo de resolutione substantiali ipsius compositi. Cum autem dico quod nullum mixtum est in alio mixto in potentia ita proxima sicut elementa sunt in mixto, intelligo hoc de mixto quod natum est generari ex alio per viam alterationis præcedentis ; quod dico, ad excludendum ea quæ generantur per solam divisionem totius continui in partes intégrales. Item, intelligo de mixtis halantibus completam speciem, el non se habentibus per

(a) moimd — *materie:* Pr.
(i) *form*»* — Om. Pr.
(γ) *tunc.* — Om. Pr.
(ε) non. — Ad. Pr.

(e) *alicujus.* — *illius* Pr.
(β) *qua.* — *quia* Pr.

modum viæ ad aliud; quod dico, nd excludendum formas embryonum et cadaverum.

Ad <ecundnm confirmationem, dicitur quod Ari· «doteles ponit mixtum componi ex elementis, el resolvi in illa, non eo modo quo arguens sibi imponit, wd alio modo superius exposito : quia scilicet aliqualiter manent in mixto, et nata sunt generari ex mixto, el extrahi (a) de illo, sicut de hoc in quo sunt in proxima potentia, licet non in actu substantiali.

Ad secundum principale respondet Gregorius (disl. 15. q. 1, art. 2), dicens quod < non omnia corpora mixta nutriuntur, ut patet de lapidibus et metallis. Item : non omnia quæ nutriuntur, nutriuntur ex igne, aqua, terra el aere; sed quædam ex aliis corporibus, quædam ex aliquo vel aliquibus horum ». Item, dicit quod e non ℓ intelligendum ea quæ nutriuntur esse ex illis ex quibus nutriuntur, isto modo quod illa ex quibus nutriuntur, secundum suas formas ingrediantur constitutionem nutritorum; alias homines constarent ex vino, pane, herbis et aliis innumerabilibus quæ sumuntur in alimentum; sed quia illa in substantias nutritorum convertuntur, el ex similibus, mullis intervenientibus transmutationibus, generata sunt. Unde patet quod argumentum nullius est efficaciæ ». — Hæc Gregorius, et bene. — In idem redit illud Hervæi, dicentis quod α rnixta nutriuntur ex elementis tanquam ex materia transeunte, ct non permanente. Et illo modo etiam sunt ex elementis composita el facta ».

Ad tertium dicit Gregorius, quod < mixtio potest sumi tripliciter, et similiter mixtum. Nam ad generationem alicujus mixti plures concurrunt transmutationes : quoniam primo miscibilia dividuntur in partes, et ilîæ invicem congregantur, el juxtaponuntur; deinde mutuo alterantur, et inde continuantur; postremo ipsa corrumpuntur, et nova substantia generatur. Potest igitur mixtio primo modo accipi, pro congregatione et juxtaposilione partium miscibilium precise (6); et talis mixtio non est generatio. Secundo modo, pro alteratione miscibilium,et unione et continuatione eorum ; et nec sic est generatio simpliciter proprie dicta. Tertio modo,]M)test sumi pro generatione consequente prædictas mixtiones; et sic est proprie generatio. Differt tamen a generatione in communi : quia non omnis generatio præsupponit ejusmodi præœdentes mixtiones ; et ideo non omnis generatio est mixtio, sed omnis mixtio sic dicta, est generatio ». Ulterius, dicit quod < nec in mixtione primo modo dicta, aut secundo modo, miscibilia simpliciter corrumpuntur; sed essentialiter sunt in tali mixto, seu aggregato. Sed non sic vertitur quaestio ista de mixto, sed de mixto mixtione tertio modo dicta; el in tali utique miscibilia simpliciter corrumpuntur. Quæ, si dicantur non cornimpi vel manere, improprie dictum esi, vere tamen, ad sensum Philosophi, qui ideo dicit illa non corrumpi totaliter, quia quod generatur ex ipsis et manet, est medium inter illa, non per participationem , sed per convenientiam : convenit enim in propriis qualitatibus cum illis miscibilibus, plus (piam illa inter se, et per consequens etiam in forma quam tales qualitates consequuntur, et similiter etiam in operationibus provenientibus ex qualitatibus illis; et quia potest per suas qualitates in operationes aliquo modo similes, ideo dicitur continere illa in virtute, et etiam illorum virtutem salvare ». — Hæc ille, el optime. — El tunc, ad improbationem hujus responsionis, qua infertur quod simili modo, cum ex aere generatur ignis, posset dici quod aer non corrumpitur, quia manet qualitas symbola, etc., — negatur consequentia : quia forma aeris non manet in igne in potentia proxima, sed mullum remota, ut dictum fuit; nam ignis habet in actu siccitatem repugnantem formaliler humiditati aeris, mixtum autem non habet qualitatem contrariam qualitati alicujus elementi, ita formaliter sicut duo elementa ad invicem. Item, quia non.tota virtus ignis, nec ejus forma substantialis manet virtualiler in aere, sicut in mixto ; ideo non est simile. Per idem patet quod non ita potest dici quod in illo casu aer remaneat in igne sicut elementa in mixto. Dicitur tamen quod, tam in primo casu quam in secundo, est vera generatio, el vera corruptio.

Ad confirmationem, dicit Gregorius quod α non ideo precise gutta vini non miscetur mille amphoris aquæ quia corrumpitur, sed quia convertitur in aquam. In vera enim mixtione, nullum miscibilium manet, neque unum in aliud convertitur; sed omnia corrumpuntur, et convertuntur in quoddam medium commune. Et istud palet ex littera, si auctoritas plene allegetur. Ait enim sic : *Solvitur enim species, et transmutatur* (a) in *communem* (6) *aquam.* Et iterum, immediate sequitur (t. c. 89), ad propositum : *Cum autem potentiis sequantur, tunc transmutatur utrumque* in *dominans ex sui natura; non generatur autem alterum horum, sed medium* ». — Hæc ille.

Ad quartum patet ex solutione primi. Nam elementa non sic sunt in mixto, sicut in nuda potentia materiæ, sed sicut in materia proxima, non tamen propinquissima. Unde sanctus Thomas, ubi supra *(de Natura materiæ,* cap. 9), sic dicit : α Facile est videre triplicem potentiam in qua aliquid dicitur esse, scilicet : potentiam materiæ nudæ, in qua nihil est de isto quod de potentia educitur in actum ; potentiam mixti, vel materiæ quæ est in alteratione, in qua, licet essentia formæ non sit, virtus tamen ejus ibi est; potentiam totius,secundum quam par-

(*) exfniAi — *retrahi* Pr-
(C) precum. — précipité Pr.
(x) eiie. — A<l Pr.
(6) conimunen». — Om. Pr.

tes sunt in toto, quæ est maxime actui propinqua, etc. ɳ — Hæc ille.

Ad quintum dicit Gregorius, quod ‹ illa diffinitio mixtionis debet intelligi de mixtione secundi modi, non tertii. Potest etiam · intelligi de tertia illud dictum ; et tunc debet exponi : mixtio est miscibiliuin alteratorum unio, unio, inquam, in (x) uno effectu communi medio et convenienti. Aliter, et non minus bene, potest dici quod mixtio ideo dicitur unio, quia præsupponit talem unionem; ita quod illa praedicatio non intelligatur per essentiam, sed per concomitantiam. Advertendum tamen quod non omne quod dicimus mixtum, præsupponit talem mixtionem ; et ideo non omne mixtum dicitur mixtum (C) propter hujusmodi mixtionem , sed propter convenientiam et æquivalentiam ejus ›. — Hæc ille. — Quare autem dicat hoc, ratio est, quia, secundum eum, et Augustinum, 3. *Super Gen.,* cap. 12, aliqui pisces ita generati sunt ex aqua, et non ex aliquo alio elemento. Quod utrum sit verum, non est ad propositum. — Tunc, ad improbationem hujus responsionis, qua quaeritur, Utrum illa forma mixti quæ eminenter continet formas elementorum, etc., — dicitur quod formæ elementorum nullo modo manent secundum suas essentias in forma mixti. Cum hoc tamen stat quod illud sit vere mixtum : tum quia elementa conversa sunt in illud, et istud generatum est immediate post illorum corruptionem ; tum quia virtus eorum manet in mixto; tum quia formæ elementorum remanent in mixto in potentia proxima, ut ex illo possint generari; non sic est de vegetativo et sensitivo respectu intellectivi, nec de perfectionibus creaturarum respectu Dei.

Ad confirmationem, dicitur quod in mixtione tertii modi est vera corruptio elementorum, et vera generatio mixti, licet Philosophus distinguat inter mixtionem el generationem et corruptionem. Quod facit, tum quia triplex est mixtio, et solum in tertia est generatio et corruptio, non autem in prima nec secunda; tum quia in generatione elementi ex elemento, vel mixti ex mixto, est generatio el corruptio, non tamen mixtio nec resolutio; tum quia in tali mixtione elementa remanent in potentia proxima in illo quod ex eis generatur, ideo non dicuntur omnino corrumpi; el similiter, quia in tali resolutione non educuntur de potentia multum remota, ideo non dicuntur omnino generari ; licet in primo casu veraciter corrumpantur, et in secundo veraciter generentur. Et ideo mixtio el resolutio distinguuntur a generatione ct corruptione, quia non semper sese concomilantur; et, si aliquando sint idem, hoc est per accidens, et non per se.

Ad sextum respondet Gregorius, dicens quod « nec ignis, nec aliquod aliorum trium corporum, est alicujussubstantiæ ⁋ua «it perse unum elementum, secundum illam diffinitionem elementi; sed sic eolæ causæ intrinsecæ rei, scilicet materia et forma, sunt elementa ipsius. Et si adhuc amplius contrahatur ad illud in quod etiam res resolvitur, sola materia rei est ejus elementum. Ista palent per Commentatorem, ibidem. El si quæratur propter quid ista quatuor prima corpora vocantur elementa respectu alioruin, — dico quod propterea quia: vel ex eis alteratis prius et mixtis, et tandem corruptis, alia immediate generantur; vel ex eis quæ sunt immediate ex illis sic genita: quamvis non omnia aha corpora ex eis sic generata sint; el nec omnium isto modo dicuntur elementa, sed mullorum ›. — Hæc Gregorius, et bene. — Potest etiam dici quod, licet illa diffinitio conveniat quatuor corponbus simplicibus, ex hoc non sequitur quod elementa maneant in mixto sub formis propriis, licet aliqualiter maneant. El hoc etiam habet arguens dicere, cum non ponat aliquam formam elementi retinentem nomen et diffinitionem el complementum formæ dementaris remanere in mixto, sed quamdam ejus partem. Et sic ipse, dum vult omnia elementa esse in mixto, nullum ponit in mixto, nec salvat diffinitionem dementi ad litteram.

Ad septimum dicit Gregorius, et ad confirmationem, quod propositio in qua fundatur, scilicet quod sicut se habent illæ duæ lilteræ *b* et *a* ad hanc syllabam *baf* quod ita se habeant formæ elementares ad formam mixti, etc., dicit, inquam, quod ‹ illa falsa est. Nec illam unquam posuit Aristoteles in una translatione, nec in alia. Unde false allegatur ›. Ulterius, dicit quod probatio arguentis ad illam propositionem adducta, ‹ non valet, cum sit ex utraque affirmativa in secunda figura, » sic arguendo : Iste sonus *ba* est una qualitas; forma mixti est una forma; igitur. Ulterius, dicit quod ‹ Philosophus, ibidem, ubi allegatur, non principaliter inquirit utrum dementa sint in mixto, vel non, nec ex principali intentione agit ibi de forma mixti ; sed principaliter intendit probare quod in rebus est præter materiam alia causa, quæ est forma. Gratia tamen exempli, loquitur specialiter de forma mixti, quam antiqui non ponebant esse distinctam ab elementis; et probat quod ipsa est aliud quid ab eis, nec ex eis composita. Propter quod Philosophus est ex toto contrarius intentioni hujus opinantis;quia non dicit nec intendit quod elementa sint in mixto, sed solum quod, etiamsi essent, adhuc, præter illa, oporteret ponere formam mixti ;el secundum hoc directe procedit ratio sua. Quamvis autem illa major superius negata non possit haberi a Philosopho, tamen Commentator videtur eam ponere, sed male. Nec mirum, cum expresse ponat elementa in mixto; el in hoc errat. Nihilominus, cum hoc (x) est contrarius

( ) in. — Om. Pr.
( ) *dicitur mixtum.* — Om. Pr.

(a) *hoc, — temoore* Pr.

intentioni opinantis, qui nuihm aliam formam ponit m mixto, nisi formas elementorum, vel saltem unam formam conflatam ex eis; quod nec Aristoteles, nec Commentator unquam sensit, sed totum oppositum, etc. ›. Vide ibi rationes Gregorii contra Aureolum, in isto proposito; et similiter contra aliam phantasiam Aureoli, in eadem materia, ponenti? formas elemcntares compositas intrinsece ex duabus realitatibus diversarum rationum, quarum una manet in mixto, alia non ; et quomodo peroptime confutat illa duo falsa fundamenta.

Tunc, ad improbationem hujus responsionis ponentis formam mixti esse simpliciorem quam sit illa syllalw *ba,* vel ita, — dicitur quod forma substantialis non habet partes qualitativas, nec materiales unius rationis, nec diversarum rationum, ut arguens fingit, et ut Gregorius improbat. — Utrum nutem hæc syllaba /mi, vel *stat* sit sonus indivisibilis vol divisibilis, et utrum sil forma simplex vel coni· posita, et utrum prolatio illius syllake sit in instanti vel in tempore, non est ad propositum. Credo tamen quod non sit una qualitas |›er se, el quod non in inManti sed in tempore proferatur.

Ad octavum dicit Gregorius, quod « in mixtione omnia elementa corrumpuntur, et quod, prater illa, est aliquod exlrinsecum agens corrumpens illa, et inducens formam mixti; et hoc, sive sil aliqua virtus exsistens incontinente, sive calor aliquis, seu aliquid aliud. Et hoc sitis patet in mixtione tyriaeæ, et aliorum elecluariorum : nam prater omnia illa mforibilia, necessaria esi actio ignis, vel immediate calidi continentis a. — Hæc Gregorius. — Et tunc, •d hujus responsionis improbationem, qua dicitur quod ea quæ corrumpuntur secundum substantiam, non sunt; quæ autem non sunt, misceri non possunt; et sic nullum erit mixtum ex elementis, si elementa non sunt ad invicem commixta, etc.; — dicit Gregorius, quod, si loquamur de mixto vere genito, illud non debet intelligi esse mixtum ex elementis per essentiam, sed per convenientiam et æquivalentiam, vel virlualern continentiam, ut supra dictum est. Tu autem adde quod, licet ea quæ nullo modo remanent in mixto, vel aliquo composito generato, nec actu, nec potentia proxima, nec in se, nec in suo effectu, non possint dici commixta, nec illud in quo talia nullo molo remanent, possit dici mixtum ex illis; tamen illud quod est generatum ex aliquibus, et in quo talia remanent m proxima potentia, et in suo effectu, potest dici ex illis mixtum ; ricut in proposito, ut dictum est saepe.

Ad nonum, îuvatur minor, scilicet quod formæ dcinvntorurn sint tales, quod ab eis possit aliqua n-alitas tolli, alia remanente ; nisi loquendo de partibus integralibus et quantitativis. Et alia quæ ibi finguntur, multum vana sunt (i). Nec valet probatio per similitudinem de syllaba : tum quia falsum est quod sonus ille sit una per se forma ; tum quia, dato quod sic esset, non sequitur quod ita sit de aliqua forma substantiali. Unde arguit sic Gregorius (ibid., art. 1) contra istam imaginationem : a Quia, si forma dementaris habeat tales realitates partiales : aut una illarum est actus alterius; et sic forma dementaris erit essentialiter composita ex proprio actu et propria potentia; quod nullus diceret. Ulterius, sequitur quod ipsa erit compositum substantiale, per segenerabileet corruptibile : generabile quidem, dum mixtum dissolvitur in elementa; quoniam tunc realitas quæ erat in mixto, recipit suam actualitatem, et tunc est verus et integer ignis in actu, et ipsa forma ignis, cujus pars prafuerat; quod est valde absurdum. Similiter, illa forma erit compositum corruptibile, dum venit ad mixtionem; quia tunc forma elementi perdii suam actualitatem propriam, remanente sola realitate potential! et terminabili. Aut secundo modo, neutra illarum realitalum est actus alterius; et tunc, cum illæ non sint ejusdern rationis, secundum omnes, et sint in eodem subjecto primo, non constituunt unam formam, plus quam faciant grammatica et musica in anima, vel albedo et dulcedo in lacte. Pralerea : Si neutra est alterius actus, utraque informat materiam immediate; et sic, cum ea, unum per se compositum constituit; et sic ex materia et ex una illarum realitalum resultat unum per se compositum, et ex eadem materia et alia realitate resultat compositum alterius rationis, aliud saltem partialiter a primo. — Confirmatur : Quia, si, per divinam potentiam, una illarum realilatum informaret unam partem materiæ, et alia aliam portionem distinctam et discretam ab alia, non est dubium quod ex eis cum suis materiis constituerentur duo composita diversarum rationum. Et sic sequitur quod ignis, et quodlibet elementum, non sil unum nisi per accidens, propter unitatem maleriæ; sicut muricum et grammaticum sunt unum propter unitatem subjecti musicæ et grammaticæ. * Multa alia inconvenientia sequuntur ex illa opinione.

Ad decimum dicitur quod Commentatorem in hac parte non sequimur.

Et sic patet ad argumenta contra secundam conclusionem inducta per Aureolum. Ex quorum solutione solvi possunt omnia alia quæ contra eamdem fieri solent, utputa ista :

Primo(x). Una sola forma cum materia non facit mixtionem, nec forma per se accepta, nec materia per se accepta, nec duæ materiæ, nec duo accidentia. Relinquitur ergo quod mixtio sil secundum plures formas substantiales manentes in mixto.

Secundum est laie. Si elementa non manenl in mixto nisi in virtute tantum, — Contra. Quia : aut

(›) ««fit — Om. Pr

(x) Primo. — Om. Pr,

dicuntur manere, quia manent eorum virtutes propriie; aut quia manent virtutes consimiles. Non primo modo : quia virtutes eorum non manent, illis corruptis, aliter accidens transiret de subjecto in subjectum. Nec secundo modo sufficit dicere : quia in igne remanet similis (a) virtus ei quæ erat in aere, quia communicant in calore; et tamen non dicitur ignis misceri ex aere.

Tertium est. Quia mixta sunt plus composita quam elementa. Sed hoc non esset verum, si utrobique non esset alia compositio, nisi ex una forma substantiali et prima materia. Ergo oportet dicere mixta esse composita ex pluribus formis substantialibus.

Quartum est. Mixtum fit ex miscibilibus, sicut ex principio materiali. Sed, si elementa tantum virtute maneant in mixto, sive in forma mixti, tunc elementa magis se tenent ex principio formali, vel ex parte principii formalis.

Quintum est. Quia, aut aliquid remanet de elementis in mixto prater materiam primam, ex quo mixtum fiat materialiter; aut non. Si non, ergo non plus fieret mixtum ex elementis materialiter, quam unum elementum ex alio. Si sic : aut illa est forma substantialis, et sic habetur propositum ; aut est accidens, et tunc idem sequitur, quia forma accidentalis non manet nisi fundata super aliquam formam substantialem, procedentem saltem ordine natura.

Ad primum horum (C) dicitur, seounduin Hervæum, quod non ideo aliquod compositum dicitur substantialiter mixtum, quia forrna dementaris in eo remaneat una vel plures, nec quia qualitates elementorum eædem numero intensa? vel remissa· remaneant, nec ideo quia similes qualitates in specie remanent ; sed propter hoc quod quosdam media qualitas, resultans ex illis corruptis, in qua elementa manent in virtute et in |>otentia proxima, remanet in mixto. Unde argumentum procedit ex insufficienti divisione.

Ad secundum dicitur quod non ideo dicuntur elementa manere in virtute, quia eorum propria? qualitates remaneant eædem numero, vel similes specie; sed qualitates eorum manent virtute in quadam qualitate media, et in proxima potentia ad actum. Non sic est de igne generato ex aere.

Ad tertium dicitur quod mixta dicuntur magis composita quam elementa, inquantum remanent qualitates elementorum, quædicuntur simplices, in illa qualitate media mixtorum. Quæ quidem qualitas dicitur composita, non secundum partes realiter differentes, quæ sint materia ct forma, vel partes quantitative, aut essentiales, sed secundum partes virtuales, differentes tantum sicut vegetativum et sensitivum differunt in homine, secundum rationem.

Ad quartum dicitur quod mixtum est ex miscibilibus, sicut ex materia transeunte, quantum ad suas formas substantiales; licet maneant quoad qualitates in illa qualitate media, aliquo modo, sicut expositum fuit. Nec tamen oportet quod pertineant tantummodo ad principium formale mixti; immo possunt, secundum quod manent in tali qualitate virtute, pertinere ad principium materiale, inquantum talis qualitas est dispositio materiæ ad formam mixti. Si autem ponantur formæ substantiales elementorum manere in forma substantiali mixti in virtute,sicut vegetativum in sensitivo, adhuc posset teneri mixtum fieri ex elementis materialiter; quia tale mixtum non potest fieri nisi ex elementis corruptis mediate, vel immediate, ita quod oportet elementa esse materiam transeuntem talis mixti, non autem (a) materiam permanentem.

Ad quintum dicitur quod nihil idem numero, quod fuerit in elementis, manet in mixto, nisi sola materia prima. Et tamen unum elementum inagis dicitur manere in mixto quam unum elementum in alio : quia de novo ex elementis corruptis fit aliquid in mixto, in quo virtute manent qualitates elementorum; et forte consimili modo formæ substantiales elementorum manent in forma substantiali mixti virtute, sicut vegetativum in sensitivo. Argumentum autem procedit ac si aliquid idem numero, quod fuerit in elementis, prater materiam primam, remaneat in mixto.

Omnia ista quæ dicit Hervæus videntur concordare cum dictis sancti Thomæ, uno excepto. Quia sanctus Thomas videtur dicere, in multis locis (6), quod illa qualitas media, in qua dicuntur elementa virlualiter remanere, est realiter qualitas composita ex partibus diversarum rationum, et habere aliquid formaliter in se de calore, et aliquid de frigiditate, et sic de aliis : ita quod quandoque intenditur una ejus pars, et alia remittitur; et secundum hoc, mixtum magis appropinquat ad hoc elementum vel illud; ut patet in tractatu *de Natura materia,* superius allegato.

§ 3. — Ad argumenta contra tertiam CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta quorumdam. — Ad argumenta primo loco inducta contra tertiam conclusionem, dicitur. Et

Ad primum respondit Gregorius (dist. 16 et 17, q. 2, conci. 1), < concedendo consequentiam. Et cum ulterius assumitur, quod omne quod inesl homini per formam perquam est animal, inesl ei inquan-

(a) siuii/ii. — *timui* Pr.
(C) *horum.* — Om. Pr.

(a) per. — Ad. Pr.
(C) *locit.* — Om. Pr.

tum est mimai; — dicendum quod hæc est falsa, sumendo ly *inquantum* reduplicative, ut sumit argumentum in ulteriori deductione. Nani haliet multiplicem instantiam. Aliquod enim bicubitum, I pereamdem formam est quantum, et est bicubitum; et per consequens, per formam per quam est quantum, est bicubitum; nec tamen est bicubitum inquantum quantum, quia non omne quantum, est bicubitum. Similiter, aliquod album, jw?r forrnam perquam est album, e»t quale ; nec tamen est album inquantum quale. Nec probatio valet : sive enim, in dia, propositio sumpta sil disjunctiva, sive de predicate drijundo, est falsa; et instantia potest haberi in simili, in exemplis positis, si quis advertat, el in multis aliis. a — Hæc Gregorius. — Et si contra hoc arguitur : Quia idem videtur esse dictu ; Hoc convenit Socrati per formam per quam est animal, et, Hoc convenit Socrati inquantum est animal; — respondetur quod falsum est, quia plus importat secunda quam prima. Nam, ad veritatem secundæ, requiritur quod hoc conveniat Socrati |>er formam j>er quam est animal, pI sub ratione qua dat esse animal : ita quod reduplicatio proprie dicta requirit quod forma reduplicata sit causa inhærentiæ predicate ad subjectum, sub ratione illa qua reduplicatur, hoc est, ut fundat talem rationem, et non sub ratione communiori, nec minus communi, sed sub illa sub qua reduplicatur primo et adæquate; quorum allero deficiente, reduplicativa est falsa, ut palet dc ista, Socrates est bicubitus inquantum quantus, vel, Socrates est albus inquantum qualis.

Ad secundum, negatur antecedens, el similiter assumptum in probatione illius. Dicitur enim quod nullum accidens idem numero, quod fuerit in corrupto, manet in generato. Et de hoc in procedentibus salis habitum est.

Sed contra hoc potest multipliciter argui.

Primo, Quia, secundum Commentatorem, eadem quantitas numero manet in generato et corrupto.

Secundo. Quia iu instanti in quo interficitur animal, cadaver est tanta? quantitatis, et consimilis organizationLs, sicut erat vivum. Sed hoc non esset, nisi manerent accidentia eadem numero. Quod proluitur ; Quia agens naturale potius est in agendo quam corrumpens violentum. Sed agens naturale non potuit inducere tantam quantitatem, et talem organixationem, in instanti, sed per mullum tempu··. Ergo nec agens corrumpens (x) potest inducere in instanti talia arridentia; nec est dare aliud agens, a quo producantur in instanti.

Tertio Quia sensus deprehendit eamdem quantitatem el similia accidentia in mortuo, quæ erant in vho Autergo remanent eadem accidentia in numero, ut appret secundum sensum; aul non eadem. Si eadem, habetur propositum. Si non eadem, sed similia, quæritur : quid determinat cadaver ad (alia accidentia similia prioribus? Quia :aul natura materiæ primæ determinat cadaver ad ista accidentia consimilia; aut anima; aul procedentia accidentia in vivo; aul influentia cadi ; aut agens particulare; aul spiritus qui erant in corporo animalis; aut naturalis ordo formæ ad formam ; aut omnia ista simul. Sed nihil istorum potest determinare cadaver ad talia accidentia nova. Igitur non sunt noviter introducta; sed sunt eadem numero, quæ prius er^nl in vivo. Probatur assumptum quoad singulas partes : — Et *primo,* quod non materia prima : quia illa, quantum est de se, est indeterminata ad quamcumque formam, vel quodeumque accidens. — *Secundo,* quod nec anima : quia in illo instanti anima non est, vel saltem esi separata a materia ; el tunc non potest determinare materiam ad aliquod accidens. Item ; quia, cum anima non determinet materiam ad formam substantialem sequentem, cum sil repugnans sibi; igitur nec ad accidentia consequentia illam, irnmo ad opposita. — Ncc *tertio,* procedens quantitas et alia accidentia. Tum quia, secundum te, in illo instanti non sunt; ergo tunc non causant. Tum quia non possunt determinaro ad formam substantialem sequentem ; igitur nec ad ejus accidentia. — Nec *quarto,* virtus coeli : quia si ita esset, tunc quodeumque animal morions (a) in eodem loco et situ ad coelum, haberet consimilia accidentia cum quocumquealio ibidem morienle ; quod est falsum. Npc *quinto,* agens particulare hoc facit : Quia hoc non posset facere, nisi per hoc quod contrapatitur ab eo in quod agit; cl ideo in hoc assimilalur passo; et per consequens, inducit de novo similia accidentia accidentibus ejus quod corrumpitur. Sed hoc non potest esse. Tum quia corrumpens violentum, sicul csl gladius, non contrapatilur a qualitatibus animalis occisi. Tum quia, cum agens contrapatiatur ab eo in quod agit secundum qualitates activas, magis assimilaretur cadaver noviter genitum viventi quod corrumpitur secundum qualitates activas, quain secundum passivas. Hoc autem csl falsum : quia secundum istas maxime differunt mortuum et vivum; quia vita consistit in calido el humido, mors vero in frigido et sicco. Tum quia non est verisimile quod agens particulare, tam fortem impressionem recipiat a vivo ad ejus corruptionem, quod jiossit per illam impressionem ita in perfectum effectum animalis vivi, sicut poterat ipsum vivum; nunc autem ita perfecta? quantitatis et organizationis est mortuum sicut vivum. Tum quia magis determinaret ad qualitates dissimiles vivo, quam ad simiies; sicut ignis generans ignem ex aqua, magis determinat effectum suum ad qualitates oppositas qualitatibus aqua», quam ad similes. — Nec *sexto,* potest dici quod spiritus determinent ad talia acci-

{>) rorrumpe/u. — *cvrreipondent* Pr.

(x) monroi. — morem Pr.

dentia. Tum quia in illo instanti non sunt : pereunt enim pereunto corpore, secundum auctorem libri *dc Differentia spiritus cl aninue;* corpus autem, secundum te, tunc perit. Tum quia illi spiritus, cum agant naturaliter, non determinarent ad accidentia introducta violenter, sicut est cicatrix, quæ simul manet in vivo et mortuo. Tum quia illi spiritus, cum eorum operationes sint vitales, animales et naturales, non determinarent nisi ad formam cujus operationes j>ossent esse vitales, cujusrnodi non est forma cadaveris, iinmo ei (2) repugnant; et si non possunt determinare ad formam cadaveris, ergo nec ad accidentia consequentia illam. — Nec *septimo,* ista determinatio potest provenire proptei ordinem naturalem formæ ad formam : quia quod aliqua forma determinata sequatur post aliam formam determinatam, oportet hoc provenire ex aliqua causa, et finite determinata; sed quod determinata forma cadaveris sequatur post talem determinatam, non potest reduci in aliquam causam effectivam determinatam, sicut patet, deducendo per singula prodicta; quia nec materia, nec anima, etc. — Nec *octavo',* omnia prodicta simul possunt causare praedictam determinationem : quia, si ita esset, quodlibet eorum faceret aliquam dispositionem, sive aliquid perlinens ad dictam determinationem ; sed hoc non potest esse, ut patuit, discurrendo per singula prodicta, eo modo quo probatum est quod nullum eorum facit talem determinationem; quia, si facerent aliquam dispositionem ad hoc pertinentem, illa esset aliquod accidens manens post separationem animæ, et oporteret eam fundari super aliquam formam substantialem, quæ prius esset cum anima, el postea maneret cum forma cadaveris. — Nec *nono,* potest dici quod talis determinatio sil a casu, cum sit semper, vel frequenter. Unde relinquitur quod talis determinatio sit propter formam substantialem prius manentem cum anima et postea cum forma cadaveris, et quod eadem accidentia numero sint in vivo et mortuo.

Quarto contra eamdem solutionem quæritur. Quia ponatur quod bos cadat de aliquo loco alto, et quod moriatur in medio spatii. Tunc quaero : utrum motus factus in toto spatio sil unus, aul non? Non potest dari quod non sit unus : quia in toto spatio non potest dari quies interrumpens motum; quia manifesto videtur continue moveri. Si autem est unus numero, sequitur quod idem accidens manet in vivo et mortuo. Et ulterius, oportet quod idem corpus mobile maneat in toto motu ; el consequenter, oportet quod habeat eamdem formam substantialem numero in toto tempore motus. Et sic eadem forma substantialis genita manet in vivo el mortuo, scilicet forma corporeitatis.

Ad primam replicam, dicitur quod opinio Commentatoris de dimensionibus interminatis, non est quoad illud quod tangitur vera, ut alias videbitur.

Ad secundam replicam, dicit Hervæus, et («) alii, per hunc modurn, quod scilicet minor est falsa. El ad probationem, dicunt quod causa quare natura posuit tantum de lempore ad producendum anima), ve) ad tanlarn quantitatem, nec tamen agens violentum posuit tantum de tempore ad generandum cadaver æqualis quantitatis, est quia animal generatur ex inulto minori materia, ad quam oportuit fieri multam additionem per multas transmutationes alimenti, antequam perduceretur animal ad perfectam quantitatem quam habet in fine augmenti ; sed cadaver generatur simul ex tanta materia, quanta erat in animali quod corrumpitur, quoti habebat perfectam quantitatem; et ideo ex animali corrupto habente tanlarn quantitatem, potuit statim generari cadaver habens æqualem quantitatem cum animali corrupto ; animal autem non potuit statim generari cum tanta quantitate, quia generabatur ex habente multo minus de materia, et mullo minorem quantitatem, cui non eral nata succedere tanta quantitas. Alia etiam causa est, quia imperfecta citius generantur quam perfecta. Unde ex animali combusto posset generari satis cito ignis major animali combusto, non propter hoc quod in igne generato remaneret aliqua forma substantialis, quæ prius fuisset in animali, sed propter hoc quod ignis non requirit tantum tempus ad suam generationem el productionem ad debitam quantitatem, sicut animal, quod esi ens perfectum. Nec sequitur quod agens quod inducit in instanti tantam quantitatem, sit perfectius aut virtuosius quam illud agens quod tardius producit animal ad æqualem quantitatem : quia, dato quod, quantum ad quantitatem molis, plus faceret, tamen, quantum ad quantitatem virtutis el perfectionis, plus facit virtus generati va animalis; quia plus perfectionis est in uno vivo et in ejus operatione,-quam in mille cadaveribus el eorum operationibus.

Ad tertiam, dicitur quod, quidquid appareat sensui, nihil idem numero, vel quantum ad formam substantialem, aut accidentalem, manet in vivo et mortuo. Unde, mortuo animali, in instanti mortis introducuntur similia accidentia quantum ad quantitatem et figuram, et quædam talia qualia fuerant in vivo. Tamen satis probabile est quod non quantum ad omnia sint similia, licet non sit tam notabilis varietas, quod possit discerni. El quando dicitur quod non potest reddi causa quæ determinet ad talia accidentia, — dicitur quod falsum est. — Et quando probatur quod non, quia materia non determinat, etc., — dicitur quod alia a materia determinant. — *Secundo,* cum dicitur quod anima non determinat, verum est effective; sed non sequitur quin

(a) ‹n. — *eis Pr.*

(a) quod. — Ad. Pr.

ordinabiliter determinet, eo quod Lili forma? nata ot succedere falis forma cadaveris immediate. Et ad hujus improbationem, qua dicitur quod anima tunc non est, etc., — dicitur quod, licet forma quæ non est, non possit effective determinare materiam ad Lilia accidentia, ipsa efficiendo; tamen potest determinare ordinabiliter, quia determinans ordinabiliter non determinat ad formam cum qua est, sed ad formam quæ ei succedit. Et cum ulterius dicitur quod nihil determinat subjectum ad illud quod repugnat sibi ; — dicitur quoti falsum est (x) de determinante ordinabiliter : quia determinans isto modo, et illud ad quod determinal, debent esse talia, quorum unum natum sit formaliter excludere aliud; et talia sibi repugnant. — *Tertio,* dicitur quod accidentia procedentia determinant ordinabiliter. Nec oportet ea simul esse cum eo ad quod determinant. Et cum dicitur quoti illa accidentia praecedentia non possunt determinare materiam ad accidentia, nisi prædeterminando eam ad formam substantialem cadaveris, — potest concedi. Et cum dicitur quod non possunt determinare ad formam cadaveris; cum sit repugnans vitæ ad quam determinant ; — dicitur quod non est inconveniens quod illud quod determinat ad vitam sicut dispositio manens cum vita, poscit determinare ad formam oppositam vitæ ordinabiliter, dummodo sit nata ei succedere immediate; cum et ipsa forma vitæ determinet sic materiam ad formam oppositam. Ulterius, cum dicitur quod talia accidentia non deberent introduci cum forma cadaveris, immo opposita accidentia, cum forma cadaveris sit opposita formæ vitæ, — dicitur quod, licet accidentia per omnia similia non sint nata consequi oppositas formas, tamen accidentia vicina et modicum discrepantia, pcesunl con-oqui oppositas formas, quarum una nata est immediate consequi alteram. Et sic est hic; nam accidentia vivi et mortui aliquam discrepantiam habent, et variationem. — *Quarto,* dicitur quod virtus cœli determinat effective, una cum alius prodictis et agente particulari concurrentibus. Et quod adducitur contra hoc, non probat, nisi quod sola virtus cœli, non concurrentibus aliis, ad hoc non sufficeret. — Quinto, dicitur quod agens particulare non per hoc solum agit ad talia accidentia, quia contra|iatitur a vivo, etc. Et quod dicitur contra hoc, quia gladius corrumj>ens non contrapatitur, etc.; — dicitur quod, prater gladium, in tali morte, est aliud corrumpens, scilicet calor intensus in spiritibus et in humoribus corporis, qui non sunt adhuc partes corporis; et tale agens contrapatitur. Nec fit ita cito abscisio, quin fiat in tempore, quantumcumque pano, in quo potest esso alteratio dispone» ad aliam formam. Et cum dicitur ulterius, quod, cum agens assimilelur pass? secundum quod contrapatitur ab eo secundum suas qualitates activas, tunc secundum hoc generans assimilarelur cadaveri vivo precedent!, etc.; — dicitur quod, cum qualitates activa? non solum sint causæ aliarum qualitatum activarum, puta calor caloris, sed etiam passivarum, sicut calor est causa siccitatis, ideo, licet agens contrapatiatur ab eo in quod agit secundum qualitatem activam, et secundum earndem agat postea, producendo suum effectum, non tamen oportet quod plus assimilet passum, seu effectum quem producit, rei quam corrumpit, in qualitate activa, quam in passiva. Quare autem plus assimilet in passiva, hoc ideo est, quia, licet utraque qualitates sequantur compositum ex materia et forma, tamen qualitates activa? magis se tenent ex parte formæ, passiva? autem ex parte materiæ; et ideo magis manet similitudo in passivis, cum diversitate formarum. Vel hoc ideo est, quia effectus non solum dependet ex agente particulari, sed ex dispositione quæ processif in materia, modo quo expositum est supra, et ex multis aliis, quæ magis ordinata sunt ad qualitates passivas quam ad activas. — Quod autem dicitur, quod vita consistit in humido el calido, etc., intelligendum est non absolute, sed comparative; quia carnes mortuæ sunt complexionis calida? et humidæ, licet non ita sicut carnes vivæ. Nec oportet, ut ratio deducit ultra, quod vel cicatrix, vel quodeumque aliud accidens, sit ita perfecte in mortuo sicut erat in vivo, licet non fiat ita notabilis varietas, quod magna dissonantia appareat inter ea. — Ad illud quod ulterius additur, dicitur quod non oportet quod determinet ad qualitates oppositas, quæ sint omnino contrario?, sed ad qualitates quæ opponantur sicut intensum et remissum. — Illud autem quod adducitur de igne et aqua, non valet : quia hoc est ratione materiæ in qua fit talis generatio, quod generatum habet qualitates omnino contrarias ipsi corrupto; quia, si generaretur ignis ex aere, non generaretur ex omnino contrario quoad qualitates. — Dicitur sexte, quod prolmbiliter potest dici quod spiritus determinant ad talia accidentia. Et ad hujus improbationem, dicitur quod ille liber non est authenticus. Vel potest dici quod auctoritas illa non loquitur de spiritu qui est corpus subtile, qui non est pars animalis, sed de spiritu qui est anima, quæ perit cum corpore animato, saltem quoad animas non rationales. Spiritus autem rationalis, licet in hora mortis non pereat, tamen separatur a corpore. — Quod autem ultra dicilur, quod, cum illi spiritus agant naturaliter, non determinant ad accidens violentum, cujusmodi est cicatrix; — dicitur quod hoc est satis nide : quia vulnus, licet fiat violenter, tamen cicatrix, quæ inducitur sanato vulnere, causatur naturaliter in corpore vivo; et ideo naturaliter succedit in mortuo. — Quod etiam ulterius sequitur, est valde rude : quia operatio spiritus, qua agit ad introductionem formæ cadaveris,

non oportet quod sit operatio formæ cadaveris, ut principii activi; quia forma cadaveris non comparatur ad illos spiritus ut ad instrumentum quo operatur, sed ut effectus ad causam. — *Septimo,* dicitur quod ordo formæ ad formam est causa hujus determinationis. Et ad hujus improbationem, dicitur quod, prater talem ordinem, est aliqua causa effectiva, scilicet virtus coeli, et continentis, et illi spiritus, et si quod est aliud concurrens. Quod autem objicitur contra hoc, supra solutum est. — *Octavo,* dicitur quod omnia pnedicla simul sunt causa talis determinationis, ita quod diversa diversimode ad hoc faciunt. Et quod dicitur, quod tunc quodli)>et faceret aliquam dispositionem, — non oportet, loquendo de facere active; quia alia concurrunt ad effectum, prater agens. Sed verum est quod quodlibet prodictorum aliquid aliquo modo confert ad effectum. Et ostensum est quod illud quod objicitur contra singula, non valet.

Ad quartam replicam, dicitur quod, in illo casu, totus motus, in cujus una parte ponitur bos vivus moveri, et in alia parte bos mortuus, non est unus numero, nec continuus; immo mobilia sunt diversa, et motus sunt discontinuât!. Et quando dicitur quod immo, quia non intervenit quies media; —dicitur quod sicut ad hoc quod duo corpora sint discontinua, non requiritur quod sit spatium interjectum, cujus interpositione discontinuantur, quia ultima duorum corporum, quæ sunt discontinua, possunt esse simul ; ita etiam duo motus possunt se habere consequenter, et e discontinui, absque hoc quod interponatur quies media, vel tempus; sicut patet per Philosophum, 5. *Physicorum* (t. c. 40), ubi dicit quod febris potest se habere consequenter, et absque interpositione temporis, ad motum localem. Et 8. *Physicorum* (t. c. 72), dicit, in ultima ratione quam adducit ad probandum motum reflexum non esse unum, quod, dato quod in motu (a) reflexo non intercideret quies media, adhuc non sequeretur quod esset unus et continuus; immo una pal's se haberet consequenter et absque interpolatione temporis ad aliam, ita quod motus ad Λ punctum, in quo fit reflexio, et motus ab eodem puncto A, adhuc essent discontinu!, dato quod non interveniret quies media ; quia in eodem instanti potest esse finis unius procedentis (C) motus, et initium sequentis. Et sic fieret, ut dicitur, si lapis molaris obviaret lapillo sursum projecto. Et quando dicitur quod non est ibi dare instans in actu, quia non est quies media ; — dicitur quod, comparando *nunc* ad motum primi mobilis, in quo est tempus et instans sicut in subjecto, non est aliquod *nunc* in toto tempore in actu, sicut nec in toto motu primi mobilis est aliquod mutatum esse in actu, cum semper continuetur (γ).

(s) *motu.* — *moto* Pr.
(6) uniuf *praecedenti* — Om. Pr.
(γ) *continuetur.* — *continetur* Pr.

Dicitur tamen aliquis motus mobilium inferiorum uti aliquo *nunc* temporis in actu, inquantum aliquis motus finitur vel incipit in illo *nunc.* Et sic dico quod motus illius bovis utitur actu, illo instanti temporis in quo moritur bos; quia in illo instanti in quo bos fuit primo non ens, et in quo cadaver fuit primo ens, fuit finitus primus rnotus, et fuit initium indivisibile sequentis. Nec ex hoc sequitur quod idem nunc accipiatur bis proprie : quia bis accipi est duabus vicibus accipi ; vicissitudo autem non potest proprie esse sine successione. Sed est ibi applicatio ejusdem *nunc* ad diversa indivisibilia actualia exsistentia diversorum motuum. Notandum tamen quod motus qui fuit in bove vivente, non dicitur terminari perse, per adeptionem alicujus termini positivi; sed dicitur tunc terminari, quia tunc primo non est. Et hoc ideo est, quia talis motus terminatur per accidens, inquantum suum primum non esse sequitur ad non esse alterius, scilicet subjecti. Et eodem modo dicendum est de omnibus alterationibus procedentibus inductionem formæ substantialis in quacumque materia; nulla enim Labs habet terminum intrinsecum simpliciter.

Et sic patet ad omnes replicas contra solutionem secundi principalis contra tertiam conclusionem.

Sciendum tamen est quod ad hoc argumentum brevius respondit Gregorius de Arimino (dist. 16 et 17, q. 2, conci. 1), negando antecedens. Et ejus probationem dicit non valere : < quia fundatur in falso, scilicet quod primum subjectum accidentium sit compositum ex materia et forma; > quia, secundum eum, prima materia est subjectum omnium accidentium corporalium. Et sic evadit omnes istas difficultates. Sed quia sanctus Thomas tenet quod nullum accidens corruptibile absolutum unitur materiæ primæ immediate, sed sola forma substantialis, ideo solutio Gregorii non potest a nobis sustineri in hoc. — Sciendum ulterius, quod in tractatu *de Natura materiæ,* qui ascribitur beato Thomæ, ponitur alia solutio ad argumentum et ad replicas pralibatas. Ibidem namque (cap. 7) fit talis distinctio : quod scilicet accidentium quædam sunt eadem in vivo et mortuo, vel in generato et corrupto, secundum speciem, non autem secundum numerum; quædam autem manent eadem numero quoad essentiam accidentis, licet non quoad idem esse;quædam autem nec sic nec sic; ita quod frequenter dicit in eodem tractatu, quod essentia quantitatis,et figura, et cicatricis, et coloris, quæ fuit in corrupto, remanet in generato, licet non eadem essentia sub eodem esse. Sed istud videtur repugnare dictis sancti Thomæ in *Summa,* et multis aliis locis. Ideo ista diffinitio non videtur tenenda, nisi cum prolixa glossa, de qua forte alias.

A<l tertium principale respondit Gregorius (ibidem), quod «. illud dictum Philosophi, secundum vim vocis acceptum, intelligi oportet de diffinitione

(hia per terminos obliquos : verbi gratia, si dicatur quod homo est compositus ex corpore et anima rationali· Taliis enim diffinitionis pries utique significant pries rei, una materiam, et alia formam. Nec ex hoc sequitur quod sint plures formal substantiales in re diffinito. I)e diffinitione autem quæ datur per terminos rectos, genus et differentiam, non potest illud dictum proprie intelligi. Quoniam, secundum montem Philosophi, genus non significat partem, sed lotum ; alias non plus praedicaretur in quid quam differentia. Potest tamen, proprie dici significare partem, pro eo quod significat rem imperfecte cl confuse, et per hoc quasi partialiter. Et similiter differentia. Tota vero diffinitio significat explicite et perfecte. Et hoc bene docet Avicenna, 5. suæ *Metaphysicst* cap. 5, ubi movens quæstionem, quomodo partibus diffinitionis dicuntur respondere partes rei, et loquens de tali diffinitione, dicit talem multitudinem non esse in re, sed in intellectu, vel secundum intellectum, pro (pianto res concipitur ut non terminato, conceptu communi, et etiam ut terminata. quæ terminatio et interminatio non est in re, sed in conceptu. Et propter hoc dicit ipse, quod, cum diffinimus hominem, dicentes quod est animal rationale, non intendimus quod sit comjusitum ex animali et rationali, sed quod ipse est animal rationale, ita quod primo significatur homo ut quoddam commune et non terminatum, deinde per differentiam quasi terminatur ». — Hæc Gregorius, el bene.

Ad quartum respondit, α negando consequentiam. Quoniam non ideo Philosophus volens illud probare, probat non esse processum in infinitum in praedicatis in quid, seu potius in diffinitionibus et partibus earum, quia secundum multitudinem talium sil in re multitudo formarum; sed, sicut etiam innuit Commentator, comm. 10, ideo quia, si essent infinitæ formæ in re, diffinitiones vel partes diffinitionis essent infinite; quod est falsum. Cum hoc autem bene stat quod non sint plures formæ in re quæ diffinitur. — Auctoritas autem Commentatoris non est contra ; quia, qualitercumque intelligi debeat illa universalitas formarum, non dicit quod illæ formæ sint simul in materia; sed (i) quod unam recipit mediante alia, quia scilicet prius unam, deinde aliam. » — Hæc Gregorius.

Sed contra istas solutiones ad tertium et ad quartum potest replicari

Primo (C) sic. Ordini praedicabilium in prædicamenlo, debet natura rei respondere; alioquin talis ordo esset cassus et vanus, sicut est de cbimæra et Mtnilibu> Sed natura rei tali ordini non responderet, nis diversa praedicabilia exsistentia ordinate in eodem genere, dicerent diversas formas pertinentes ad illud genus. Ergo diversa praedicabilia exsistentia in genere substantial ordinale, puta corpus, animal (a), et similia, dicunt diversas formas substantiales. Sed de qualibet substantia particulari exsistente in genere substantial, praedicantur plura talia praedicabilia. Epgo in omni substantia exsistente in genere substantial, sunt plures formæ substantiales, saltem loquendo de substantiis materialibus. — Si dicatur quod ad hoc sufficit differentia rationis, — Contra. Quia : aut ista differentia rationis provenit ex parte rei; aut ex parte intellectus. Si ex parte rei, hoc non posset esse, nisi diversis rationibus responderent diversæ res; et sic habetur idem quod prius. Ex parte autem intellectus non potest provenire talis diversitas rationum; cum intellectus sit potentia passiva, et una exsistens respectu omnium intelligibilium ; diversitas autem effectus non potest provenire ex parte subjecti, praecipue quando subjetum est unum, sed magis ex parte principii activi. — Si dicas quod talis ordo fundatur super eadem forma, prout dat diversas perfectiones, puta esse substantiam, esse corpus, et sic de aliis, — Contra. Iste perfectiones, aut sunt diversæ re, aut tantum ratione. Si re, habetur propositum ; quia tunc erit alia forma quæ dat esse hoc, et alia quæ dat esso illud. Si dicatur quod differunt ratione, sequitur inconveniens prius illatum ; quia quaeretur : unde provenit talis diversitas rationis?

Secundo sic. Diversa objecta intellectus sunt diversa *quod quid est.* Sed genus et differentia sunt diversa objecta intellectus, cum unum sine alio intelligi possit. Igitur, etc. Sed diversa *quod quid est* sunt a diversis formis; quia *quod quid est* est a forma. Igitur genus et differentia dicunt diversas formas.

Tertio. Quia idem non potest esse simile et dissimile eidem, secundum eamdem formam. Sed homo secundum quod est animal, est similis asino; secundum vero quod est homo, est ei dissimilis. Igitur alia forma est secundum quam est homo, et alia secundum quam est animal.

Quarto. Quia, si per eamdem formam asinus habet quod sit asinus et animal et corpus et substantia, tunc, intellecto corpore, intelligeretur asinus, animal, etc. Consequens est falsum. Probatur consequentia : quia unumquodque intelligitur, intellecta sua forma; sed, secundum te, forma qua asinus est asinus et animal et corpus, etiam substantia, est una et eadem ; igitur.

Quinto. Quia, secundum Philosophum, 9. *Metaphysics* (t. c. 22), simplex, aut totaliter cognoscitur, aut totaliter ignoratur. Ergo, per oppositum, illud quod nec totaliter ignoratur, nec totaliter attingitur, est compositum. Sed omne quod est in praedicamento substantiae, potest sciri secundum suumi

icd — wundum Pr.
(i) *Primo,* — Om. Pr.

(a) animal. — animalU Pr

genus generalissimum, et ignorari secundum suam differentiam. Ergo omne tale est compositura ex pluribus formis.

Sexto. Secundum Philosophum, ibidem, in simplicibus non est quæstio. Sed de quidditate formali cujuslibet substantial potest formari quæstio, et quæri quid est, ut quid est homo, vel animal (x), et propter quid est, ut propter quid homo est animal, vel hujusmodi. Ergo quidditas cujuslibet substantia·, etiam quantum ad illud quod se tenet ex prie formæ, est composita; quod non esset, nisi haberet plures formas.

Ad primam harum, secundum Ilervæum, dicitur quod ordo prædicamentalis non fundatur immediate super rem extra, sed mediante operatione intellectus rationes rerum apprehendentis. Et ideo non oportet quod diversitas pnedicatorum, in eadem linea prædicamentali, de eodem individuo praedicantium, fundetur super diversas formas ejusdem rei, sed super unam formam, quæ fit in una re, etsi (6) habens plures rationes. Ordo igitur prædicamentalis habet fundamentum in re, non immediatum, sed remotum. Pro immediato autem fundamento, habet esse quod res habet in anima, et ordinem qui rem sequitur secundum esse tale. Et ideo ordo prædicamentalis non requirit realem diversitatem in ipsis ordinatis, sed tantum ordinem rationis. Nec tamen est figmentum, sicut cbimæra; cum habeat fundamentum remotum in re, non autem chimæra. Ideo prima responsio quæ ibi adducitur, fuit bona. — Et ad hujusmodi improbationem, dicitur quod ista diversitas rationum provenit ex parte rei, sicut ex parte ejus quod natum est esse fundamentum talium plurium rationum; ex parte autem intellectus, sicut ex parte subjecti quod natum est diversimode et ad diversas conceptus moveri ab eadem re. Cujus causa est : quia res, una cum intellectu agente, movet intellectum possibilem ad speciem intelligibilem, vel ad conceptum aliquem, sicut causa æquivoca; in causa autem æquivoca, non est inconveniens plura et differentia specie fieri, manente eodem principio activo et passivo, et præcipuc quando fiunt quodam ordine; sicut de eadem re, intellectus, quodam ordine, habet diversas conceptiones magis et minus determinatas. Quando ergo dicitur quod non potest esse ex parte ivi talis diversitas rationum, nisi sint dîyersæ formæ secundum rem in eodem, — negandum est; quia idem |K)test esse causa plurium, in causis æquivocis. Et si dicatur quod tunc res movens (γ) intellectum sic æquivoce, est nobilior ipso intellectu qui movetur, — ad hoc dicitur quod non sequitur; quia (o) res materialis non movet intellectum in virtute propria, sed in virtute intellectus agentis, qui est nobilior intellectu possibili. Vel potest dici quod ista diversitas rationum provenit non ex pluribus causis exsistentibus in re, sed ex comparatione ejusdem secundum eamdem formam ad diversa, et prout dat diversas perfectiones, modo quo prius dicebatur. — Et ad hujus improbationem, dicitur quod e^se corpus, et esse animatum, et sic de aliis, usque ad speciem specialissimam et individuum contentum sub ea, sunt idem secundum rem, et differunt ratione. Unde autem proveniat ista differentia rationis, dictum est.

Ad secundam replicam, dicitur quod non oportet (x) omnia quæ sunt diversa objecta intellectus, esse diversa *quod quid est* secundum rem; sed sufficit quod sint diversa secundum rationem. Et ideo possunt sumi ab una forma, habentes plures rationes.

Ad tertiam, dicitur quod, accipiendo similitudinem proprie dictam, homo et equus non sunt similes, etiam secundum quod sunt animalia : quia similitudo perfecta et proprie dicta, non est convenientia in genere, sed in specie specialissima; alioquin album et nigrum essent similia. Sed, accipiendo laigo modo similitudinem, pro quacumque convenientia in aliquo generali, talis similitudo potest convenire eidem, et respectu ejusdem, cum dissimilitudine proprio dicta, quæ est secundum species specialissimas : sicut album et nigrum sunt proprie dissimilia, in eo quod album et nigrum; sunt autem largo modo similia, in eo quod colorata.

Ad quartam, dicitur quod, licet sit eadem forma qua asinus est asinus, et qua asinus est corpus, non tamen oportet quod, intellecto corpore, intelbgalur asinus, nisi in universali, et in potentia : quia corpus non imponitur ad significandum determinate asinum, vel ejus formam, sed indeterminate; unde dicit aliquid quod indeterminate se habet ad asinum et multa alia; et contractum ad asinum, non dicit aliam formam, in asino, ab illa qua asinus est asinus.

Ad quintam, dicitur quod simplex, cognitione qua secundum suam essentiam cognoscitur, totaliter attingitur quantum ad essentiam, vel totaliter ignoratur, nihil sciendo isto modo de ejus essentia. Sed, loquendo de cognitione alicujus simplicis per effectum suum, sic potest quoad aliquid cognosci, et quoad aliquid ignorari ; non quod sit in simplici secundum rem aliud et aliud, sed secundum rationem ; et quandoque per effectum potest innotescere quoad aliquam rationem suam, puta quod sit substantia, et latere quoad aliam, scilicet quod sil talis substantia in speciali. Et sic etiam forma rei materialis, si in se posset videri ab intellectu, inteliigeretur totaliter, saltem quantum ad lotalitalem rei ;

(a) *animal.* - *angelut* Pr.
(C) *eUi.* — *et tie* Pr.
(γ) *movent.* — *induent* Pr.
(i) quia. — *quod* Pr.

(a) *quod non.* — Ad. Pr.

sed quia apprehenditur per effectum, potest quoad aliquid lalen', et quoad aliquid cognosci. — Potest autem brevius dici, in summa, quod simplex totaliter attingitur, vel ex toto ignoratur, quoad totalitalem rei; quia non habet partes reales, quarum una possit cognosci, altera ignorata. Sed quoad totalilatem rationis, non oportet; quia quodlibet simplex potest habere plura secundum rationem.

Ad textam, dicitur quod in simplicibus non est quæstio qua queratur de una parte secundum rem, altera parte scita; tamen, secundum quod habent partes rationis, potest in eis esse quæstio; quia posfiunt in eis esse plura secundum rationem, quorum unum potest sciri, altero ignoto. — Aliter potest dici, quod in simplicibus, quando videntur in se, non est quastio; sed bene potest in eis et de eis esse quæstio, quando cognoscuntur per effectum.

Iste solutiones sunt Hervæi; et, si bene intelliganlur, bonæ et sufficientes sunt. Sed sciendum quod, cum dicit quod ordo praedicabilium non liabet proximum fundamentum in re, sed remotum, hoc potest tripliciter intclligi : utputa quod ista praedicabilia, *substantia, corpus, animal,* non fundentur immediate in re extra. Primo modo, quod natura significata per ista tria nomina, non sit immediate et formaliter in re extra, sed solum sit fabricata per intellectum ; el iste sensus est falsus. Secundo modo, quod conceptus, vel ratio horum nominum, fundetur in re ut in fundamento remoto, ita quod nulla res immediate sibi respondeat, sed solum mediale; et iste sensus est falsus, quia illis conceptibus immediato respondet natura rei, sicut immediatum et proximum fundamentum suæ veritatis, ut signatum et repraesentatum suo .signo et representative. Tertio modo, quod intentioni (a) generis vel speciei aut differenti®, quam intellectus attribuit naturis rerum, nulla res extra immediate correspondeat, sed solum mediate; puta quod hæc natura *animal* dicatur genus, non secundum esse extra, sed ut est intellecta, et habet in intellectu esse objectivum vel intellectivum ; et iste sensus est verus. Et de hoc pulchre loquitur sanctus Thomas, 1. Sentent., dist. 2, q. 1, art. 3, per totum. Dicendum est ergo quod eadem res extra, immediate fundat conceptum substantiae, et corporis, et animalis, et hominis; et intellectus inter hos conceptus ponit ordinem realem. Natura autem, ut intellecta sub istis conceptibus, et secundum esse quod in illis vel per illos habet in intellectu, distinguitur a seipsa, secundum rationem ; et habet ordinem rationis ad seipsam, secundum quod diversimode concipitur alio et alio conceptu. Et sic ordo iste non immediate fundatur in re extra : quia ordo posterior est suis extremis ; una autem res non potest halære vicem duorum extremorum, nisi plurificctur per intellectum. Et si ulterius quæritur: unde habet res quod possit immediate fundare conceptus tales plures; — dicitur quod hoc est non solum quia habet in sc plures entitates essentiales aut accidentales realiter diversas, sed etiam quia continet in se eminenter et unite perfectiones alibi realiter dispersas : sicut quia perfectio corporeitalis repentur alicubi sine perfectione vite, et vita sine cognitione, el cognitio sine intellectu, anima vero intellectiva continet unite omnes illas perfectiones, ideo potest fundare quatuor conceptus, ac si constitueretur ex quatuor formis realiter distinctis. Et quod dico do anima intellectiva, intellige de homine. Item, alio modo supra tacto per Hervæum: quia scilicet res potest in mullos effectus, ideo, dum L cognoscitur, non in se, sed per suos effectus, potest fundare multos hujusmodi conceptus. Quomodo autem conceptus generis et differentia non sumantur a diversis formis, ostendit sanctus Thomas, *de Spiritualibus creaturis,* q. 1, in solutione argumenti vigesimi quarti; item, 1 p., q. 76, ari. 3, in solutione quarti; et q. 50, art. 2, in solutione primi. Et hoc in idem redit cum primo; quia ex hoc res, puta anima intellectiva, potest in multos effectus specie differentes, quia continet virlualiter plures formas inferiores. Sed de hoc nihil plus ad praesens.

Ad argumenta secundo loco contra tertiam conclusionem inducta, dicitur. Et

Ad primum quidem, dicit Gregorius (dist. 16 et 17, q. 2, conci. 4), quod α hoc nomen *corpus* æquivoce sumitur. Quandoque enim significat ipsam quantitatem, seu dimensiones, sicut apud Commentatorem, in *de Substantia Orbis,* cap. 1, ell. *Physicorum,* comm. 63. Quandoque autem, omnem naturam seu substantiam quantam, ut apud Augustinum,?. *Super Genesim,* cap. 21, ubi ait : *Nos dicimus corpus, naturam quantam longitudine, latitudine, altitudine, spatium loci occupantem ;* et isto modo homo est corpus, el etiam materia ejus est corpus. Moderni autem doctores distinguunt corpus, in corpus quod est genus (et sic dicitur de omni substantia composita ex materia et forma substantiali), et corpus quod est altera pars compositi, vel significat alteram partem compositi, distinctam contra formam. Primo modo, concedo quod homo est corpus. Sciendum tamen quod, sicut (a) animal, esto quod significet totum compositum, quia tamen ejus differentia constitutiva, ut loquar modo consueto, significat determinate formam, scilicet animam, ideo animal dicitur esse animal principaliter per animam; sic, licet corpus quod est genus, significet substantiam compositam, et de illa solum secundum hunc modum accipiendi praedicetur, quin tamen ejus differentia constitutiva significat determinate materiam, sicut patet in diffinitione ejus,

(›) *nten*Itoni — intentionem Pr.

(») *quia.* — Ad. Pr.

nam diffinitur quod est substantia materialis, ideo corpus dicitur esso corpus principaliter per materiam, id est, quia est ex materia compositum ; el non est corpus per aliquam aliam formam ab anima intellectiva », nec per animam, sed per materiam.

Ad secundum dicit sic : « Corpus altera |>ars corn· |>ositi, est sola materia. Verumtamen hoc potest dupliciter accipi. Primo modo, communiter; ct sic quaelibet materia est corpus. Quo modo etiam acdpit Commentator, 1. *Physicorum,* comm. 63, ubi, posita distinctione de duplici alteratione, scilicet substantiali et accidentali, ait : α Et cum (a) consideraverunt istud quod defert utramque transmutationem, invenerunt ipsum idem numero, et corpus demonstratum; videmus enim idem corpus, in eodem loco, transferri de carneitate in terrestreitatem, et de terrestreitate in vegetabititatem, etc. » Et in 12. *Metaphysicst* comm. 22, dicit quod elementa alterantur ad invicem in accidentibus et formis substantialibus, remanentibus illis in hac corporeitate singulari (6). Constat autem quod illud non potest intelligi nisi de materia sola, non autem de composito ex materia et forma substantiali quacumque : turn quia in nullo elementorum est plus quam una forma substantialis; tum quia sola materia, secundum ipsum, est subjectum generationis; sicut patet (γ) in eodem commento primi *Physicorum,* per eumdem, contra Avicennam; et infra, comm. 66. Nec est contra hoc, quod ibidem (comm. 63) dicit, quod qui ponit hanc materiam esse corpus, peccat; quoniam tunc accipit corpus pro ipsis dimensionibus, quas probat, ibidem, differre a materia. Et istud clarum est volenti aspicere. Sic autem accipiendo corpus, potest concedi quod ignis el quaelibet substantia materialis, seu corpus primo modo dictum, est compositum ex corpore ct forma. Alio modo, potest accipi specialiter corpus pro materia organizata ; et sic sola animata consueta sunt dici composita ex corpore.

Ad tertium dicit quod α forma cadaveris de novo introducitur, non tamen semper ejusdem rationis, sicut assumit argumentum : sicut nec semper eodem modo dissolvitur harmonia et corrumpitur complexio animalis; sed aliquando per superabundantiam unius (o) humoris, aliquando per superabundantiam (t) contrarii ; et quandoque per excessum unius qualitatis, aliquando per excessum unius qualitatis ¢ontraria et interdum, tam variæ et tam divers® complexiones generantur, quod eas etiam diversæ formæ cadaveris secundum speciem consequuntur; quod etiam aliquando apparet sensibiliter, ex diversitate accidentium ipsorum cadaverum, quamvis etiam exterioribus accidentibus non percipiatur talis diversitas. Non tamen nego quin etiam a diversis causis possit sequi forma cadaveris ejusdem rationis. Nec hoc est inconveniens : quoniam hoc etiam videmus in pluribus effectibus naturalibus; eumdem enim calorem secundum speciem causât sol et ignis, et sic de mullis aliis ».

Ad quartum dicit, « concedendo quod frequenter rnulta accidentia manent eadem numero, et in eodem subjecto. › El dicit quod ‹ sola materia est subjectum ».

Ad quintum dicit quod ‹ nulla de consequentiis ibi factis valet, si in eis capiatur corpus pro altera parte compositi. Nam, sicut eadem ipsa materia exsistens in sepulcro, fuerat pars essentialis naluræ human® in Christo; ita et idem corpus exsistens in sepulcro, fuerat pars natura humanae in Christo. Et quod tunc erat mortuum, prius fuerat vivum : nam tale corpus Christi nihil aliud erat intrinsece quam ipsa materia; et iterum fuit unita Verbo, absque assumptione novae rei. — Idem etiam dico de corporibus Sanctorum, loquendo precise de eo quod est essentialiter corpus. Verumtamen in eis ¤ova formæ substantiales introductæ sunt; quod neminem puto debere negare ; alioquin pulveres in quos resoluta sunt multa corpora Sanctorum, quos veneramur, fuissent partes essentiales illorum Sanctorum, dum viverent; quod est absurdum, et manifeste falsum. Et ideo quilibet habet concedere quod tales· reliquias veneremur, non quia fuerunt ipsæ partes Sanctorum, sed quia pars earum fuit pars Sanctorum. Istam autem partem dico solam materiam ».

H® sunt solutiones Gregorii ad prima quinque argumenta. Verumtamen, quia in dictis solutionibus, licet plura vera dicat, tamen duo principaliter dicit contra mentem beati Thorn® et suorum sequacium ; quorum primum est quod materia prima est corpus quod dicitur pars hominis, secundum est quod subjectum proximum et immediatum accidentium corporalium est materia prima ; et consequenter dicit quod eadem accidentia numero, quæ fuerunt in vivo, remanent in mortuo; ideo, secundum principia beati Thom®, oportet aliter respondere. Et ideo

Ad prlinuin dicit Hervæus, negando minorem. Et ad probationem, dicit quod, ‹ si esse sit idem re cum essentia, esse substantiale corporeum in homine, non est divisibile in partes quantitativas, nisi ratione materiæ, quæ est quanta per accidens. El. licet anima sit indivisibilis, potest tamen esse causa talis di visibilitatis, sive quantitatis : quia, licet divisibile et indivisibile habeant oppositas rationes, ita quod esse unum non sit esse alterum ; non tamen sunt ita opposita, quod unum non it esse cum alio, et esse causa alterius, et esse pars ejus; sicut patet de unitate compositi ex materia et forma,

(a) cum. — tamen Pr.
(C) *singulari,* —*tiniplici* Pr.
(γ) *patet,* — Om. Pr.
(ft) unitu. — Om. Pr.
(t) *aliquando per tuperabundanliam.* — Om. Pr.

quæ (i) est indivisibilis in materiam et formam, et tamen ǽt pars compositi ex materia et forma. Similiter, si esse differat ab essentia, non oportet quod esse substantiale corporeum hominis sit divisibile, cum tale esse sil in sola anima separata, in qua ponitur totum exsistere hominis remanere, ab illis qui ponunt esso et essentiam realiter differre; sed esse accidentale ejus e4>t divisibile. Et similiter, ad illud quod dicitur de spirituali el corporali, — dicendum quod si spirituale dicitur illud cujus esse nullo modo potcsl communicari corpori, sicut est angelus, tale etiam spirituale et corpus non proprie opponuntur «icul opponuntur album et nigrum, quod habeant esse circa idem ; sed sunt disparata, ila quod unum non potest esse alterum, nec stare cum altero in eodem subjecto vel supposito creato. Si autem forma spiritualis dicatur forma quæ non est quanta per se, nec per accidens, potest tamen esse forma corporis, talis forma spiritualis, licet non possit esse corpus, potest tamen esse pars corporis, nec ei opponitur proprie. Unde esse corporeum substantiale hominis, potest esse ab anima, sive esse differat ab essentia, sive non. › — Hæc Hervæus. — liem, ibidem, dicit ; ‹ Forma corporalis, vocando formam corporalem, formam quæ constituit substantiam corporalem in esse corporali, non oportet quod sil quanta perse, vel per accidens ; sed bene est pars quanti pr accidens. El sic esi hic : nam anima est pars hominis, qui, pr accidens quod est quantitas, ratione materia? est quantus. › — Hæc ille, et bene. — De dubio autem quod replicat de esse corporeo, etc., — dicendum quod esse corporeum hominis potest dupliciter accipi. Primo modo, prout dicit esse essentiæ rei corporeae ; et sic illud esse non est aliud quam essentia corporea. Et sic tale esse est quid quantum, per se, vel per accidens : per se quidem, loquendo de corporeitale substantiali ; per accidens vero, loquendo dccorporeilate quæ est degenero quantitatis. Secundo modo, potest sumi pro actuali exsistentia rei corporeae; et tale esse est penitus incorporeum, cum principaliter sil actus animæ intcllectivæ, el ex consequenti totius compositi, scilicet hominis.

Ad secundum respondet Hervæus, quod ‹ corpus et anima non sunt partes viventium, secundum rem; immo, secundum rem, corpus nominat totum, el includit realiter animam, licet indeterminate, el anima nominat partem. Sed dicuntur partes secundum ralionem ; sicul si animal el rationale, vel magis anima rationalis, dicerentur partes. Nec per consequens distinguuntur contra se invicem secundum rem, sed tantum secundum rationem; hoc excepto, quod sic corpus dicit totum secundum rem, *ed anima dicit partem secundum rem ; et ideo nihil prohibet unum includere alterum secundum rem, saltem indeterminate. Verumtamen, licet ita sit, tamen (a) vivum magis dicilur componi ex corpore et anima, quam ignis vel quodcutnque aliud inanimatum dicatur sic componi ex corpore el forma ! quia anima plus elevatur super materiam, quam alia? formæ materiales; quia, per ipsam, compositum habens eam, movet seipsum; et ideo magis dicitur vivum componi ex corpore et anima, quam ignis ex corpore et forma ignis. Vel hoc ideo est, quia (5) vulgus communiter credit animam esse aliud prater totum corpus, nec includi in corpore; ideo sic loquitur de animatis. Et similiter philosophi sic loquuntur, quia loquendum est ut plures ». — Hæc ille.

Ad tertium dicitur quod solutio Gregorii bona est ad hoc argumentum.

Ad quartum, negatur major; quia nullum accidens idem numero manet in generalo et corrupto, licet similia sint in hoc et in illo.

Ad quintum, negantur consequentia? ibidem factæ. Verum, quantum ad primum consequens ibidem illatum, dicit Hervæus, quod « corpus Christi vivum et mortuum, fuit idem numero, propter unitatem materiæ, et propter unitatem suppositi ; tamen non dicitur idem numero simpliciter, propter unitatem materiæ, sed propter unitatem suppositi. Non autem dicitur idem numero, propter unitatem formæ vivi et mortui ; quia nec una fuit forma vivi et mortui ». — Hæc ille. — Dicitur ergo ad illam primam consequentiam, quod corpus Christi in sepulcro exsistens, fuit pars essentialis naturæ humana? in Christo, per synecdochen : quia scilicet pars illius corporis, scilicet materia prima, fuit pars natura humans in Christo; non autem lotum illud corpus, quoad formam el materiam. Et similiter, conceditur quod corpus illud mortuum, fuit idem numero cum corpore Christi vivo, quantum ad materiam; et ultra hoc, quia eidem supposito uniebatur istud et illud. Ulterius, dicitur quod corpus illud mortuum, non fuit noviter assumptum a divinitate, quoad omnes ejus partes essentiales, scilicet materiam et formam, sed solum quoad ejus formam substantialem. — Et eodem modo dicilur de corporibus Sanctorum. Unde Hervæus de hoc sic dicit : α Licet in cadavere mortuo nihil remaneat nisi prima materia, de his quæ fuerunt in corpore vivo ; tamen, quia communiter natum est post vivum succedere tale cadaver, et non aliud, nisi hoc fiat per combustionem, tale cadaver magis inducit in memoriam el venerationem Sanctorum, quam forma ignis. Et ideo Ecclesia, habendo cadavera et ossa Sanctorum, magis dicit se habere corpora eorum, quam habendo ignem vel vermem. Et propter eamdem causam , illa ossa possunt magis dici ossa Sanctorum, quam porcorum : quia talia non sunt nata descendere immo-

(a) — Ora. Pr

la) *(amen.* — Om Pr.
(6) </uux. — *quod* Pr.

diale, sed per innltas transmutationes, a porcis vel bobus; nec ita habent referri in porcos, sicut in Sanctos. Et eadem ratione, cadavera aliorum hominum dicuntur corpora eorum, etc. »

Ad sextum principale dicitur quod in Christo numquam fuit aliqua forma substantialis, nisi anima sua rationalis. Et tunc

Ad primam hujus improbationem, respondit Hervæus, quod Spiritus Sanctus causavit formam corporeilalis, quæ est anima, quia in homine non est alia forma corporeitatis pneler animam; quam quidem non facit agens naturale, nisi disponendo materiam ad eam, per organizationem, el per alias dispositiones accidentales, quas facit in instanti infusionis animæ. El sic dicilur Spiritus Sanctus formasse corpus Christi in instanti, modo quo format agens naturale, post alteralionem præcedentcm : quia scilicet, in instanti infusionis animæ, causavit organizationem, et alia accidentia disponentia ad animam, el manentia cum ea. Procedit ergo argumentum ex suppositione falsi, scilicet quod Spiritus Sanctus formaverit corpus Christi, causando in eo aliam formam corporeitatis substantialem, prater animam ; quod est falsum.

Ad secandam improbationem dicilur quod Christus habuit corpus a matre sua, sicut préparante materiam transeuntem ; sicut si aliquis diceretur habere panem a dante farinam (a). Non autem habuit corpus ab ea, sicul a dante formam substantialem corporeitatis manentem in eo, ut assumitur in minori, el falso.

Ad tertiam dicilur quod corpus el anima, nec in Christo, nec in alio vivente, sunt plures essentia? Omnino divers® secundum rem, sed secundum rationem, et vulgi opinionem, qui credit corpus omnino diversum ab anima, sicut a parte secundum rem contra eam divisa. Nunc autem loquendum est ut plures, sed intelligendum ut pauci.

Ad quartam dicilur ut prius. Et de hoc Beatus Thomas, 3 p., q. 50, art. 5, sic dicit : ʊ Hoc quod dico *simpliciter,* potest dupliciter accipi. Uno modo, prout *simpliciter* idem est quod *absolute;* sicut *simpliciter dicitur, quod nullo addito dicilur* (2. *Topic.,* cap. 4). Et hoc modo corpus Christi vivum el mortuum, simpliciter fuit idem numero : dicilur enim aliquid esse idem numero simpliciter, quia esi supposito idem ; corpus autem Christi vivum el mortuum, fuit supposito idem, quia non habuit aliam hypostasim vivum et mortuum, prater hypostasi in Verbi Dei. Alio modo, *simpliciter* idem est quod *omnino* vel *totaliter.* Et sic corpus Christi non fuit simpliciter idem numero : quia non fuit totaliter idem, cum vita sit aliquid de essentia corporis viventis; est enim praedicatum essentiale, non accidentale; unde consequens est quod corpus quod desinit esse vivum, non totaliter idem remaneat. Si autem diceretur quod corpus Christi mortuum, totaliter idem remaneret, sequeretur quod non esset corruptum corruptione mortis; quod est hæresis Gaianitarum, ut Isidorus (lib. 8 *Etymol.,* cap. 5) dicit, et habetur in Decr.,caus. 24, q. 3 (c. 39). Et Damascenus dicit, lib. 3, cap. 28 *(de Fid. Orth.),* quod corruptionis nomen duo significat . uno modo, separationem animæ a corpore, et alia hujusmodi; alio modo, perfectam dissolutionem in elementa. Ergo incorruptibile dicere corpus Domini, secundum Julianum et Gaianum, secundum primum modum corruptionis, ante resurrectionem, est impium; quia corpus Christi non esset consubstantiale nobis, nec in veritate mortuum esset, nec secundum veritatem salvati essemus. Secundo modo autem corpus Christi fuit incorruptum. » — Hæc ille. — Et ad id quod adducitur contra hanc solutionem, dicit Hervæus, quod « corpus non supponit pro natura cor|K>rea, sive pro corporeitale, sed pro supposito habente corporeilalem; el ideo, non obstante quod non fuerit simpliciter eadem corporeitas, propter diversitatem formæ, fuit tamen simpliciter idem corpus, propter identitatem suppositi pro quo supponit corpus. Nec est simile de corpore et de albedine; quia, licet corpus non sil adjectivum, nec dicatur denominative, sicut termini adjectivi, est tamen concretum substantivum, el stat pro supposito ». — Hæc ille. — Aliter potest dici, quod, dato quod corpus supponat pro natura corporea unita Filio Dei, adhuc tamen natura corporea viva, et natura corporea mortua, dicuntur idem corpus simpliciter, ratione identitatis suppositi; non sic inlelligendo, quod hoc corpus aut illud esset suppositum, sed quia hoc el illud unitum fuit eidem supposito. El ulterius, notandum est quod inter corpus Christi vivum et corpus Christi mortuum, non solum fuit illa unitas suppositi, immo fuit alia unitas, multum faciens ad propositum, scilicet unitas actualis exsistentia?; quia per idem esse erat hoc corpus et illud, scilicet per esse divini suppositi. Has autem duas unitates, nunquam habuit corpus vivum et corpus mortuum alterius hominis, prater Christum. — Ad Glossam ibi adductam, dicit Hervæus, quod < Glossa illa sic intolligenda est, quod caro Christi non defecit in interitum corruptionis quæ est putrefactio; non autem quin, quantum ad esse carneum quod habebat in corpore vivo, fuerit corrupta, el (x) resolutio fuerit facta usque ad primam materiam, sicut in corruptione cujuslibel substantia.·. El ad illud quod postea subjungitur, dicendum quod caro quandoque accipitur pro parte organici corporis, sicut pes el oculus vel nervus sunt partes organic®; el caro sic dicta, non fuit eadem viva el mortua. Quandoque autem caro accipitur pro supposito habente naturam carneam,

va) *farinam.* — *formam* Pr.

(a) *et.* — Om. Pr.

sicut in Fer&um *caro factum est;* et sic, sicut fuit idem suppositum in morte el in vita, ita fuit eadem earn viva et mortua ». — Hæc ille. — Tu dic, ut prius, quod, accipiendo carnem non pro supposito, sed pro natura carnea, adhuc fuit eadem numero, tum propter unitatem materiæ, tum propter unitatem suppositi, tum propter unitatem ẽxsistentia ăctuali Et ista est intentio sancti Thomæ. — Et ad textum illum, *Non dabis Sanctum tuum,* etc., Hervæus dial quod ‹ intelligitur de corruptione quæ est putrefactio. Et non corrumpi tali corruptione, dicitur fuisse privilegium Christi, licet hoc fuerit communicatum Bealæ Virgini; quia hoc debebatur principaliter Christo. Sed fuit communicatum Beatu Virgini, inquantum raro Christi erat quodammodo caro ejus, ut videtur Augustinus dicere ».

Ad confirmationem, dicit Hervæus, quod, « si loquamur do carne prout sumitur pro supposito habente carnem vel naturam carneam, leve erit solvero; quia Christus post resurrectionem ostendit discipulis suppositum carneam naturam habens, non quidem in se, sed in natura resurgente sibi unita, quod jacuerat in sepulcro, quamvis natura carnea resurgentis et jacentis non esset eadem quantum ad formam. » Si autem accipitur ibi caro pro parte organizata, tunc dicit quod ‹ Augustinus, in illa auctoritate, loquitur secundum opinionem vulgi, qui non viget nisi cognitione sensitiva; vel loquitur do eadem carne secundum formam accidentalem, quæ est figura, non quantum ad identitatem numerakm, sed specificam ». Tu dic, ut prius, quod ĕa carocl illa dicuntur eadem caro, propter prodictam triplicem unitatem.

Ad aliam confirmationem ex dicto Hilarii, dicit qui supra, quod ‹ Hilarius vocat carnem spoliatam Christum ; unde caro stat ibi non pro natura carnea, M-d pro supposito habente carnoilatem. Et sic caro sic dicta, fuit eadem viva el mortua. Sed ex hoc non -quitur quod remanserit aliqua forma prius exsistens Vel potest dici quod caro spoliata et vestita, fuit eadem quantum ad materiam; et hoc sufficit ad hoc (i) quod possit dici nunc vestita, nunc spoliata ». — Hæc ille. — Tu dic quod caro mortua, ent spoliata anima, per synecdochen, quia scilicet ƥar ejus essentialis quandoque fuerat sub anima. Et hoc modo loquendi utuntur Sancti et vulgus ; sicut cum dicunt, /nc, *vel* tn *hoc loco, est scpultus talis homo,* cum tamen in illo loco non sit totus ille horno, sed una pars ejus, id est, materia, quæ fuit pars ejus. Unde ex illis auctoritatibus nihil concluditur, quia sunt figurative et impropriæ.

Ad aliam confirmationem, dicit Hervæus, quod ‹ pnvatio importata in hoc quod dico *spoliata,* non negil subjectum suum, mimo ponit ; sal subjectum illius privationis non est caro viva, sed caro mortua. Et sic slat quod caro corporis vivi fuerit corrupta ». El si dicatur quod raro privata, el caro cum habitu, puta caro viva, debent esse una ; —dicit quod « verum est quantum ad primam materiam, et non plus ; quia caro viva non erat subjectum vilæ, quæ est anima, nisi quantum ad materiam primam ». — Hæc ille, el liene; el redit in idem cum eo quod dixi de synecdoche.

Ad quintam probationem principalis argumenti (i), dicit Hervæus, quod, α sicut, large loquendo, Sancti dicunt Filium Dei assumpsisse hominem, cum tamen non assumpserit proprie hominem, cum homo stet pro supposito, sed quia assumpsit humanitatem vel naturam humanam ; ita dicitur assumpsisse corpus, quod stat pro supposito, proprie loquendo, quia assumpsit naturam corpoream. » — Hæc ille. — Tu dic, ul prius, quod, accipiendo corpus etiam pro natura corporea, Christus assumpsit corpus ex matre, per synecdochen, quia scilicet accepit ab ea partem corporis.

Ad primam confirmationem, dicit Hervæus, quod c nova forma fuit introducta in corpus Christi mortuum. Nec tamen propter hoc fuit illa nova assumptio novæ nature ; sed fuit ibi adventus novæ formæ ex antiqua assumptione; sicut et (6) quando convertebatur in substantiam ejus materia nutrimenti, quæ non fuerat a principio assumpta, non erat proprie assumptio nova ; sicut nec esset nova assumptio vestis, si vestis lanea alicujus converteretur in vestem lineam ». — Hæc Hervæus, et liene; dum tamen intelligatur sic, quod non fuit in morte Christi assumptio novæ natura totaliter distinct® a priori natura. —Ad aliud quod tangitur in illa confirmatione, dicit idem, quod, ‹ licet humana natura uniatur divino supposito una unione principali, quæ fundatur immediate super formam compositi, vel super naturam integram compositam ex materia el forma, tamen videtur probabiliter posse dici quod, prater principalem unionem, materia habet propriam unionem seu relationem unionis ad di.vinum suppositum, cujus ipsa est immediatum fundamentum ; et illa unio materiæ mansit in morte. Et licet materia non possit esse nec assumi sine forma, tamen exsistens conjuncta formæ, potest esse immediatum fundamentum talis unionis sibi propriæ. Non obstante quod sit ibi nova relatio unionis, fundata super novam formam introductam in morte, tamen adhuc stat quod remansit unio præcedens, quæ ernt sibi propria : ita quod, dato quod ponatur materia aliquo modo de novo uniri nova unione fundata supra novam formam, mediante illa forma, inquantum est pars novi compositi, tamen adhuc stat quod manet unita priore unione. Dato etiam quod totius natura humanæ compositæ ex materia et forma non

(›) *ad hac.* — Om. Pr.

(a) argumenti. — antecedenti» Pr.
(cj *et.* — est Pr.

sit nisi una unio, fundata immediate super formam quæ est anima, adhuc non sequitur quod prima unio, qua uniebatur materia cum anima divino supposito, in morte desierit esse; quia fundamentum ejus immediatum, scilicet anima rationalis, semper mansit unitum. Sed verum est, si materia non habeat propriam unionem, quod materia in morte desiit esse unita formaliter et actu in morte, illa unione prima, et uniebatur actu, mediante alia unione fundata super formam substantialem de novo introductam. Sed quia illa unio secunda, aliquo modo virtualiter sequebatur ex prima, quia ex unione prima quam habuerat unita animæ, fundata immediate super animam inquantum est forma compositi, debellatur sibi quod unita remaneret in morte, potest dici materiam manere unitam in morte, etiam priore unione, scilicet virtualiter, et etiam unitam (a) nova unione, propter conjunctionem compositi ex nova forma et materia cum divino supposito. * — Hæc ille, et bene. — Potest autem dici breviter, quod prima unio qua natura integra uniebatur divino supposito, erat una in actu, et duæ in potentia; quæ potentia reducta fuit in actum, Christo moriente; et sic tam anima quam materia prima remanserunt unitae divino supposito prima unione, quia illa unio remansit in se, ve) in suo effectu, vel in sibi æquivalenti. Potest etiam dici quod unioquæ dicit relationem, fuit alia post quam ante; non autem unio quæ dicit indivisionem actualis exsistentiæ, qua exsistebat suppositum divinum, el natura assumpta, et ejus partes; quia in Christo non fuit nisi unicum tale esse, ut ostendit sanctus Thomas, 3 p., q. 17, ari. 2, et *Quodlibeto* 9, ari. 3. Et talis identitas unionis sufficit in proposito.

Ad sextam, dicitur quod anima est vi sacramenti sub Sacramento, secundum quod dat esse corporeum, non autem secundum quod dat esse animatum, sive secundum quod est anima.

Ad confirmationem, dicitur similiter.

Illa autem solutio quæ datur in primo loco, scilicet quod corpus Christi dicit materiam cum dimensionibus, non valet. — Sed secunda quæ datur ibidem, bona est. Ad cujus evidentiam, dicit Hervæus, quod e quando in aliqua essentia simplici inveniuntur plures perfectiones, quæ, licet in aliis rebus realiter plurificentur, tamen in illa ro simplici sunt unum realiter, et sola ratione differunt, inquantum illa realis essentia invenitur principium alicujus actus realissecundum alteram illarum perfectionum, tunc secundum illam dicitur per se requiri ad eliciendum actum, et secundum aliam non dicitur requiri, sed concomitativc se habere : sicut eadem divina essentia est natura et voluntas, et realiter est natura, el realiter est voluntas, et natura et voluntas in ea non differunt nisi sola ratione, et tamen, in generatione Filii, essentia divina ul natura, est per se principium productivum, sed ut voluntas, se habet tantummodo concomitativc, non quin essentia, quæ est realiter voluntas, vere et realiter sil illud quod est principium productivum Filii, sed quia, ad hoc quod talis essentia sit principium productivum Filii, non requiritur quod ipsa secundum quod est hujusmodi principium, sit voluntas ut voluntas. Et, sicut si eadem essentia esset calor et color, diceretur calefacere secundum quod calor, sed secundum quod color, concoinilative se haberet; sic in proposito : licet illud in quod convertitur forma panis, sil realiter et essentialiter forma corporeitalis, el sil anima, tamen non est terminus conversionis, in eo quod anima, sed in eo quod forma corporeilalis;quia, dato quod illa essentia non esset anima, et esset forma corporeitatis, adhuc converteretur in eam forma panis, <juia verixi sacramenti efficiunt quod significant, et significant conversionem fieri in corpus. Sic ergo essentia in quam convertitur forma panis, et est forma corporeitalis, et est animal ; sed tamen inquantum est anima, est ibi solum concomilative, quia accidit illi essentiae quod sil anima, ad hoc quod fiat in eam conversio panis; sicut in generatione Filii, dicitur concomilative se habere voluntas >. — Hæc ille, el bene. — Et tunc, ad improbationem hujus responsionis, dicit quod < minor supponit falsum, scilicet quod esse corporeum et esse animatum, sive forma corporeitalis et anima, dicant intentiones logicas, vel ens rationis. Hoc enim est falsum ; immo forma corporeitatis et anima dicunt res veras. Et ideo quando ponitur quod forma hominis, secundum quod dat esse corporeum, sil terminus conversionis, non ponitur terminus per accidens, immo ponitur terminus per se. Sed, si quæralur quare etiam ipsa anima, cum sil realiter eadem cum forma corporeitatis, non ponitur esse terminus hujus conversionis, secundum quod anima ; dico quod causa hujus est, quia, dato quod illa essentia non esset anima, dum tamen esset forma corporeitalis, adhuc fieret in eam conversio, sed, si esset anima, et non forma corporeitatis, non fieret in eam conversio ». — H®c ille, el bene.

Ad primam confirmationem, dicit quod < res quæ est anima, est ex vi sacramenti sub Sacramento, sed non secundum quod est anima; ct ideo anima, secundum quod anima, dicitur esse ibi concomitative ». — Hæc ille. — Ubi sciendum quod, cum dicitur : *anima secundum quod est forma corporcitatis,* vel anima *secundum quod est anima, est terminus conversionis,* potest esse quadruplex sensus. Unus est, quod ly *secundum quod* reduplicet aliquem conceptum facium per intellectum. Secundus est, quod reduplicet rem cum conceptu. Tertius est, quod reduplicet diversas formas, aut formalilates, extra intellectum, in re formaliter exsistentes. Quartus est, quod reduplicet rem pro quanto

(λ) *unitam.* — *unita* Pr.

nata est fundare talem conceptum, quod idem est, nem ut continet talem perfectionem, et non pro quanto continet aliam perfectionem, quæ alibi realiter distinguuntur : ita quod, quia continet hanc, est terminus, et non quia continet illam ; aut ex eo, quia fundat hiem conceptum, et non quia fundat alium. Et iste sensus est verus; tres alii sunt falsi.

Ad secundam confirmationem, dicit quod, ‹ si est ita, ut quidam dicunt, quod (x) Sacramentum sic fuit institutum, ut non conficeretur nisi Christo vivente, argumentum supponit falsum. Si autem non est ita, potest dici quod, sicut est alia forma corporis Christi vivi, el alia forma corporis Christi mortui, ita non est inconveniens quod in aliam el aliam formam fiat conversio, Christo vivo et mortuo. » — Ha» ille. — Secunda responsio videtur probabilior. Ideo dico quod quantam unitatem habebat corpus Christi mortuum ad vivum, tantam habuisset terminus conversionis in Sacramento tunc et prius.

Ad tertiam confirmationem, dicit quod, ‹ secundum quosdam, corpus Christi mortuum esset (6), stante illa hypothesi, sub Sacramento, solum quantum ad materiam. › Aliter potest dici, quod corpus mortuum potest dici illud quod per mortem est generatum. El tale corpus mortuum, est cadaver : cadaver enim non corrumpitur per mortem, quia quod est corruptum, jam non est; sed magis generatur. El tale corpus mortuum, non esset sub Sacramento, stante hypothesi, nisi quantum ad solam primam materiam. Alio modo, dicitur corpus mortuum, quod fuit vivum, sed est jwr mortem corruptum. Et tale corpus mortuum,est idem realiter quod homo mortuus. Et tale corpus mortuum, stanto hypothesi, fuisset sub Sacramento, quantum ad suas partes, qui· sunt anima rationalis et materia prima, quæ in morte cujuslibel hominis remanerent, licet divisim. — Et si dicatur contra hoc, quod non remanerent divi^irn,si conjungerentur in Sacramento, ——dicit quod, ‹ licet secundum ose sacramentale, quo sunt in Sacramento, unirentur, non tamen unum unirelur alteri ut forma materiæ. Prima autem unio non repugnat morti, sed secunda. Unde, quantum ad divisionem oppositam secunde unioni, adhuc rema- n· r» nl divisa in morte. » — Ha» ille. — Mihi videlur quod, in illo casu, in sabbato sequenti, esset in Sacramento corpus Chnsli mortuum, et non vivum. Nec anima esset tunc sub Sacramento, sed forma cadaveris, quia, licet forma cadaveris non esset in corpore Christi, tempore consecrationis, esset tamen in corpore Christi, sequenti sabbato, concomitative, licit non virtute sacramenti. Omnia enim absoluta accidentia, et omnes absolutas formas quas habet matena Christi extra Sacramentum, habet sub Sacramento ; secus de respeclivis.

Ad quartam confirmationem, dicit qui (a) prius, quod ‹ plus dicitur cadaver hominis corpus hominis, quam ignis generatus ex aere dicatur corpus aeris. Primo, quia ex homine semper generatur cadaver, nisi homo combureretur, et non sic semper ex aere generatur ignis. Secundo, quia in pluribus accidentibus ejusdem speciei convenit homo cum cadavere suo, quam aereum igne. Tertio, quia magis apparet vulgo, quod corpus quod fuit in vivo, sit in mortuo, quam quod corpus ignis fuerit corpus aeris. Et de Christo est adhuc alia specialis ratio, quia scilicet fuit idem suppositum vivi et mortui ». — Hæc ille. — Adde aliam rationem : quia cadaver illud et corpus Christi viventis habebant idem esse actualis exsistentia!.

Ad quintam confirmationem, dicit quod α homo, bene, et consueto modo loquendi, potest dicere, *corpus meum,* et *substantiam meam,* corpus quod est ipse, et substantiam quæ est ipse, et suppositum quoi praedicatur de ipso ; sicut vere potest dici suppositum Socratis, suppositum quod est Socrates. Sed verum est quod non ita consuevit dici communiter *animal meum* sicut *corpus meum* : quia corpus, secundum rationem intelligendi, videtur importare rationem partis magis quam animal, licet utrumque dicat totum ; vel quia non consuevit dici *animal meum,* nisi possessive».— Hæc ille. — Adde quod utrumque potest dici per synecdochen ; et utrumque potest negari, proprie loquendo. Item, quod tales locutiones sunt introductae a Sanctis, et a vulgo, ex dictis Platonis, ponentis animam uniri corpori solum ut motorem mobili, et non ut formam materiæ, et ulterius ponentis quod anima rationalis sola est venis homo, et non compositum ex anima et corpore; homo autem sic dictus, potest dicere, *hoc est corpus meum,* sicut naula potest dicere, *hxc est navis mea.*

Ad septimam probationem principalem **sexti** argumenti principalis, dicit qui (6) supra, quod « forma cadaveris non potest dici forma putredinis, hoc modo quod sit putredo, vel putrefaciat, sed quia per eam sequuntur dispositiones, per quas illud cujus est forma, est faciliter putrcfaclibile. El talis decuit introduci in morte Christi (γ). Tum quia natura rei, supposita morte, aliud non patitur.Tum quia, si posset aliter fieri, magis decuit sic fieri : quia Christus, in pœnalilatibus, potissime corporalibus, consequentibus totam naturam usque ad mortem inclusive, debuit assimilari fratribus; talis autem forma introducitur in instanti mortis ». Et ad probationem minoris, dicit quod α operatio formæ cadaveris non est putrefactio ; sed corpus cujus est forma, fit a calore continentis faciliter putrefaclibile. Non autem oportet quod mobile quod faciliter potest

fa) *quod.* — Om. Pr.
(€) «airt. — *eut* Pr.

(x) gut. — gux Pr,
tfi) gui. — gur Pr.
(γ) *Chrùti,* — Om. Pr.

moveri aliquo motu, semper moveatur illo motu. Unde non oportet quod corpus Christi inceperit putrefieri; immo potuit, vel propter frigiditatem temporis, vel propter unguenta, vel propter utrumque, impediri ne putresceret n. — Hæc ille. — Addo quod etiam, sicut in Christo patiente, multa mirabilia supra naturam, divina virtute, facta sunt; ita et in ejus sepullo cadavere fieri potuit, et factum est.

Ad primam confirmationem, dicit qui (a) supra, quod α major supponit duo falsa. Primum est, quod materia, quacumque virtute, possit esse sine quacumque forma; et hoc esse falsum, supponitur ad prasens; vel quod in Christo vivo fuerit alia forma prater animam. Secundum est, quod operatio formæ cadaveris sit putrefacere. Et ex his falsis, non mirum si concludit falsum ». — Hæc ille.

Ad secundam confirmationem, dicit quod « in instanti mortis Christi, fuit completum opus nostra redemptionis; el in illo instanti, et non post, fuit introducta illa forma ». Et si dicatur quod ordine nature est post mortem, — dicit quod « est ut sic, et est ut non : quia ex parte agentis, quod non expellit animam nisi inducendo formam el incompossibilem, forma cadaveris pracessit in morte; sed ex parte materiæ, pracessit separatio animæ, quia prius intelligitur materia spoliata anima, quam recipiat formam et incompossibilem ». — Hæc ille. — Tu adde quod non omnes pœnalitates assumpte a Christo, finitæ sunt in morte; nec sola pœna mortis fuit causa nostra salutis, immo sepultura, et descensus ad inferos, aliquid contulit ad salutem, sicut et resurrectio^ Primum jxitet per sanctum Thomam, 3 p., q. 49, ari. 6, ubi dicit, quod « Christus in sua passione quadrupliciter seipsum humiliavit infra suam dignitatem. Primo quidem, quantum ad passionem el mortem, cujus debitor non erat. Secundo, quantum ad locum; quia corpus ejus positum est in sepulcro, et anima ejus in inferno, etc. ». Simile dicit, q. 51, art. 1 ; ct q. 52, ari. t. Ex quo palet quod non omnes pœnalitatés Christi finitæ sunt in instanti mortis. Quomodo autem sepultura et descensus ad inferos aliquid contulerit nostra saluti, quære ibidem.

Ad tertiam confirmationem, dicit qui supra, quod « natura non sufficit, nec patitur quod aliqua forma exsistens cum anima, remaneat in morte, quia impossibile est talem formam e. Nec etiam patitur quod materia |>ossit esso sine forma. El ideo oportet poni in morte Christi novam formam fuisse introductam naturaliter, el illam miraculose corruptam in resurrectione. El dato etiam quod forma no\a non fuisset introducta in morte, adhuc oporteret ponere miraculosam corruptionem dispositionum cadaveris, quibus constat repugnare qualitates el dispositiones corporis gloriosi ». — Hæc ille, et bene.

Ad argumenta tertio loco inducta contra tertiam conclusionem, respondit Heraeus, et Gregorius. Hervæus siquidem,

Ad primum sic dicit : « Diversitas in per se accidentibus el proprietatibus eorum quibus contingit simpliciter el in se esse, arguit in eis diversas species; sicut diversitas proprietatum ignis et aquæ, arguit quod sint diversarum formarum specie. Sed diversitas accidentium consequentium illud cui non competit in se esse, non oportet quod concludat diversas formas substantiales; quia proprietas aliqua per se consequitur formam aliquam, inquanlum est illius quod habet simpliciter esse. Nunc autem pars non habet esse simpliciter et in se; sed totum, est illud quod simpliciter et in se est. Et ideo proprietas quæ invenitur in aliqua parte alicujus corporis, magis debet dici proprietas totius ex parte, quam proprietas partis in se. Unde el pars in toto potest habere aliquam operationem, quam in se non posset habere; sicut palet de oculo, qui habet aliquam operationem in animali, quam non posset haliere separatus ab animali el erutus. Dicendum ergo quod pluralitas diversarum formarum vel proprietatum accidentalium exsistentium in diversis partibus viventium , non arguit plures formas substantiales in eis; sed arguit perfectionem formæ substantialis totius, quæ etiam est eadem forma partium ; quæ, propter perfectionem suam qua potest in multas operationes, requirit talem diversitatem in partibus. Quod autem hoc argumentum manifeste concludat falsum, patet ex hoc quod, si multe proprietates diverra arguerent multas formas substantiales, necessario arguerent diversitatem in formis super quas immediate fundantur; constat autem quod audire, videre, gustare ct hujusmodi, consequuntur animam sensitivam; ergo necessario oporteret in diversis organis sensitivis esse diversas animas sensitivas, in eodem animali; quod nullus dicit, » — Hæc ille, el bene, et conformiler dictis sancti Thomæ, *de Anima,* q. 9 : « Formæ, inquit, perfectiores habent plures operationes et magis diversas quam forma? minus perfecte. Et inde est quod ad diversitatem operationum. in rebus minus perfectis, sufficit diversitas accidentium ; in robus autem magis perfectis, requiritur ulterius diversitas partium, el tanto major, quanto forma fuerit perfectior. Unde videmus quod igni conveniunt diverse operationes, secundum diversa accidentia : ut ferri sursum, secundum levitatem ; et calefacere, secundum calorem, etc. » Vide ibi mulla ad propositum.

Ad primam confirmationem, dicit quod « immo idem numero, multiplex in virtute, potest causare contraria; et præcipue potest idem causare aliqua qua? sibi repugnant et contrarianlur, quando alterum eorum per accidens repugnat alteri, vel per

(a) *qui, — quui* Pr.

accidens sequitur ex eo quod est causa contrariorum, vel quando causantur in diversis partibus ad diversas operationes ordinatis. El sic est in proposito. Nam appetitus delectabilis inclinans ad motum localem, non directe et per se repugnat gravitati, sed per accidens, inquantum contingit ipsum delectabile esse in loco cujus accessus est contra inclinationem gravis. Iterum etiam resolutio et indispositio membrorum, quæ sunt instrumenta motus, non sequitur per se ex appetitu movente, immo est proter intentionem appetitus inclinantis ad motum; sed provenit ex necessitate materiæ, quæ est in potentia ad tales passiones, quæ consequuntur motum localem in corporibus passibilibus, sicut sunt calor, et resolutio humidi, et laxatio membrorum. Quandoque etiam contraria fundantur in diversis partibus, sicut siccitas est in corde, humiditas in cerebro. Ad istam autem diversitatem cooperantur agentia exlrinseca. Sicut autem eadem forma potest esse causa diversorum accidentium et contrariorum, ita el contrariarum operationum >.

Ad secundam confirmationem, dicit quod < eadem forma, prout est in una parte materiæ, potest per accidenscorrumperesuamexsistcntiam in alia parte». Vel dicendum ad minorem, quod anima exsistens in una parte, non corrumpit seipsam, virtute propria, prout est in alia, nec suam exsistentiam in alia; sed hoc facit aliquod agens extrinsecum, quod facit motum cordis esse (i) vehemenliorem quam natura sua requirit.

Ad tertiam confirmationem, dicil quod, < si.caro el os abscidantur partim et non totaliter, remanet prima forma, scilicet anima. » Si autem totaliter abscidantur, dicil quod < non remanet eadem caro numero quæ prius, post abscisionem, nisi quantum ad primam materiam ». Et quando quærilur quare ite faciliter reuniunlur,— dicil quod « causa esi, quia dispositionesquæ introducuntur in carnem aliscisam, et dispositiones carnis reliquæ, a qua est abscisa, sunt vicinæ; quia etiam sunt vicinæ dispositionibus quæ processerant in carne abscisa, et propter hoc, ite facililer reuniunlur. Causa ergo talis reunionis, non est identitas alicujus formæ remanentis in carne abscisa el conjuncte, sed vicinitas dispositionum ». — Sed esi hic buna difficultas (6). Quia, si caro abscisa inveniatur pstea vivere el exercere operationes vite·, sequitur quod a privatione in habitum jiossit aliquid per naluram redire : quia constat quod illa eam abscisa, qunmdiu erat separata a reliqua carne, erat privata anima; quia nullus pnit quod in tali carne, quamdiu est separata a reliqua carne, sil anima. — Ilespondet qui supra, quod, < s· talis caro reunite inveniatur habere opera vite, putesl dici quod ex huc non sequitur quod naluraliter fiat regressus a privatione in habitum, quantum ad illud cui primo et per se convenit privari vita et habere vitam, quia hoc est totum, vel saltem partes principles a quibus dependet anima secundum quod est unita materiæ, sicut est caput, vel cor; sed quoad (i) illas partes quarum non est principaliter talis habitus, scilicet vita, nisi ex habitudine ad lotum, el sine quibus potest esse habitus qui est vita, dicendum quod non est inconveniens quin tale carens vita, possit recuperare vilain. Si autem talis caro reunite inveniatur non habere opera vita», tunc dicendum est quod talis caro semper est distincta secundum formam a reliqua carne, licet fiat unum cum ea, continuitate ; et dicitur quod forma quæ fuit introducta, facta abscisione, remanet in ea. » — Hæc ille.

Ad quartam confirmationem, dicit quod α sanguis non est pars hominis in actu. Et ideo nec forma hominis est in sanguine, nec forma sanguinis in homine, nisi sicut in loco, el hoc per accidens, ratione lotius quod est in homine, non sicut prs in toto, sed sicut in loco vel in vase. Forma ergo sanguinis et fomia hominis non stant simul in eodem, sed in diversis. Et ideo non sequitur quod plures formæ substantiales sint in eodem, ita quod sint in eo sicut in illo quod informant et cui dant esse d. — Hæc ille.

Ad quintam, dicitur quod α nutritio fit non per hoc quod forma nutriti educatur de plentia materiæ nutrimenti,sed pr hoc quod materia spoliata forma sua, efficitur sub forma nutriti. Nec propter hoc sequitur quod illud quod plus habet de materia, plus nutriat; quia illud quod nutritur, requirit, ad restaurationem deperditi, materiam secundum determinatam quanlitafem. Nec similiter sequitur quod illud melius nutriat, quod citius spoliatur forma sua, nisi forma sua sit talis quod habeat immediatum ordinem ut ab ea fiat immediate transitus ad formam nutrili. Unde non oprlet, propter nutrilionem, ponere in homine aliquam formam eductam de plentia materiæ ». Ad illud autem quod ibi additur, dicit quod e responsio illa non est necessaria ad solvendum argumentuni promissum, quia, ut dictum est, in tali nutritione nuite forma educitur de plentia materiæ ». — Hæc ille.

Islæ sunt respnsiones Hervæi.

Gregorius (dist. 16 el 17, q. 2) vero precise tangit primum. Et respondet sic : « Concedo, inquit, consequens ibidem illatum. Et dico quod talis diversitas accidentium et operationum non provenit ex diversitate formarum substantialium, sed ex conditione unius formæ, quæ requirit suum proprium et debitum subjectum taliter organizatum, et talibus accidentibus diversas partes materiæ informantibus el perficientibus dispositum; et eadem ipsa, in

(s) fw. — *haberf* Pr
(<) *difficullaj.* — *diffinibddas* Pr

(i) *sed quoad.* — *secundum quod ad Pr.*

hujusmodi (liversis organis et partibus, est diversarum operationum primum principium. Et omnia hæc, quilibet ponens animam formam corporis, habet concedere. Nec prater illarn, pro hujusmodi diversitate accidentium et operationum, oportet alias formas substantiales in illis partibus lingere. — Quod autem dicitur, quod, secundum hoc, non posset probari quod aliqua differant specie, in genere substanti©; — dico quod imrno. Nam, licet ex hujusmodi diversitate in partibus unius totalis perfectibilis, quod est proprium et debitum formai susceplivum, non possit argui (a) diversitas formarum substantialium ; quando tamen in propriis susceptivis (6) et perfeclibilibus talis accidentium et operationum diversitas reperitur, bene (γ) arguitur diversitas specifica substantialis. Unde, quia in corpore cervi, quod totum comparatur ad suam animam ut proprium perfectibile, et in corpore leonis, quod est etiam unum perfectibile su© animæ proprium, videmus hujusmodi diversitatem actuum, bene arguimus (o) in eis diversitatem specificam animarum; nec tamen in diversis partibus ejusdem corporis dicimus animas specie diversas exsistere, non obstante quod in eis sit diversitas Specifica accidentium et operationum, quia nulla istarum partium per se est proprium animæ susceptivum. d — Hac ille.

Ad alia argumenta nihil dicit.

II. Ad argumenta Scoti. — Ad argumenta Scoti penultimo inducta, nunc restat dicere. El ideo

Ad primum dicitur, negando minorem, si intelligatur de re primo contenta sub specie panis: quia, sicut corpus Christi vivum el mortuum, non fuit totaliter aut omnino, sed quantum ad aliqua, idem numero; ita nec contentum primo sub specie panis in hostia consecrata in nocte cœnæ, fuisset omnino idem numero. Tamen primo contenta in eadem hostia in sabbato, fuissent eadem numero (i); nisi, secundum modum loquendi Gregorii, vocemus corpus Christi materiam organizatam; quia, secundum illum modum loquendi, diceretur quod primo contentum sub hostia est materia organizata.

A<l secundum, negatur minor; quia anima intellectiva, secundum quod dat esse corporeum, est quid reale, licet distinctio inter illa esse, vel animæ ut dat illa esse, sit per rationem. Nec tamen nos dicimus quod anima cum tali distinctione vel negatione, sit terminus conversionis; sed solum quod compositum ex materia et forma dante esse corporeum, est perse terminus conversionis; non autem compositum ex materia et forma dante 0SS0 animatum ✗ est per se terminus conversionis. El ideo argumentum procedit ex falso intellectu dictorum sancti Thom© ; quia nec ipse, nec ipsum sequentes, ponunt quexi aliquod abstractum per intellectum, sit terminus conversionis, aut aliquod universale vel commune, sed quod terminus conversionis de per se est quid corporeum (6), non autem de per se est quid animatum.

Ad tertium dicitur quod primus et perse terminus conversionis est corpus physicum per formam naturalem et substantialem dantem esse corporeum corporeitate substantiali, sic quod de ratione primi (γ) et perse termini non est forma dans ulteriorem perfectionem. Nec tamen primus et per se terminus excludit ulteriorem perfectionem, sed compatitur. Utrum autem qualitas aut quantitas sit de ratione primi et per se termini conversionis panis, dicitur quod sic, illo molo quo est de ratione corporis physici, vel corporis Christi, et non aliter. Nec sequitur quod ille terminus sit ens per accidens, nisi corpus Christi sit ens per accidens. Non enim omne illud estons per accidens, distinctum contra ens perse, quod in sua ratione includit accidens, nisi includat illud tanquam partem sui, per modum aggregati cx duobus nullum perse ordinem inter se habentibus. — Quod si dicatur quod quantitas non est in Sacramento nisi per concomitantiam ; — dicitur quod hoc est verum, loquendo de quantitate ut est quantitas ; sed oppositum est verum, loquendo de quantitate prout est delerminaliva entis physici.

Ad quartam dicitur quod argumentum non plus concludit, nisi quod verba prolata super panem habent efficaciam convertendi [»anem in aliquod coinjiositum ex materia et forma substantiali, et non solum in compositum ex materia et quantitate, vel in materiam >ub modo quantitative; licet Gregorius oppositum diceret. Ex hoc autem non sequitur quod forma corporeitatis nec rio sit aliud ab anima, nec quod de necessitate sit anima; quia tam forma quæ est anima, quam forma quæ est aliud ab anima, est vel esse potest forma corporeitatis. Et ideo utraque potest esse pars primi termini conversionis.

Ad quintum dicitur quod in hac propositione. *Hoc est corpus meum,* ly *corpus* in suo principali el per se significato non includit carnem ut eam est, nec ossa inquanlum hujusmodi; nec talia excludit; quia caro non est proprie caro nisi per animam, similiter nec os, nisi ©quivoce. Dicitur autem quod includit de per se compositum ex materia et forma dante esse corporeum, physicum, organicum, proporlionabilo anim© human©· Non dico quod actu habeat animam, sed omnes dispositiones pravias animationi. Nec oportet quod illas habeat per aliquam

ta) argui. — autan Pr.
(6) *tusceptivie.* — *susceptibilibut* Pr.
(γ) *bene.* — *unde* Pr.
(δ) *bene arguimus.* — *inde arguis* Pr.
(c) *fuissent eadem numero.* — Om Pr.
(λ) animatum. — Ad. Pr
(6) corporeum. — *corruptum* Pr.
(ï) primi. — *primo* Pr.

iurn.am substantialem aliam ab anima, sed a forma quacumque, sive sit anima, sive non anima; quia, ut prius dictum est, anima continet in se perfectionem formarum quæ non sunt animæ, et ultra. Et ut continet alias, ℄ pars per se termini conversionis, non autem ex hoc quod est anima.

Ad sextum dicitur primo, quod ista via salvat veritatem Eucharisliæ ; quia, secundum eam, Eucharistia conservata in casu primi argumenti, veraciter continebat, ct nunc continet verum corpus Christi et verum sanguinem, quantum ad illa quæ de per m» pertinent ad terminum conversionis. — Secundo, dicitur quod ista via sufficienter salvat veritatem corporis et sanguinis Christi, et eorum identitatem in vita et morte et post mortem Christi, quanta et qualis est necessaria, sicut diffusius patuit ex prædiclis. Sed, secundum viam (a)quam arguens prosequitur, non potest salvari quod Christus in vita sua fuerit veraciter homo, vel, ut verius loquamur, quod Filius Dei fuerit veraciter homo. Quia, cum in corpori· assumpto esset alia forma substantialis, quæ non erat anima, secundum sic opinantem, tale corpus non potuit esse veraciter animatum ; quia, secundum philosophiam et veritatem, nec anima, nec aliqua alia forma substantialis informat subjectum exsistens actu, præter talem formam. El sic corpus illud non erat animatum; nec ex anima et corpore constituebatur aliqua natura per se una, qua Filius Dei posset dici horno. Et si Filius Dei non fuit homo, ergo nec fuit filius Mariæ, nec redemit gemis humanum. Et multa alia falsa sequuntur in fide» el erronea.

Ad septimum, negatur minor. Licet enim cadaver remanens post mortem animalis, appareat frequenter ejusdem rationis, a quocumque animal occidatur, Limen non semper sic est. Item, dato quod minor esset vera in aliquo sensu, non sequitur quod forma cadaveris pnefueril animali, ut superius diffusius est ostensum; quia ab agentibus diversarum rationum potest produci idem effectus secundum speciem. Causa autem quare cadaver assimilatur sic et tam multipliciter animali vivo, et non est statim dissimile, est, ut reor, quia, sicut materia per mullas transmutationes producta est ad actum animalis, sic non per unam statim, sed per multas, recedit ab organizatiune et accidentibus animalis : ita quod nil retineat idem in numero, sed consimile; sed jiaulalive discedit ab animalis similitudine (6).

III. Ad argumenta Aureoli. — Ad primum Aureoli, dicitur quod raro hominis potius dicitur ex traduce quam anima hominis, quia caro accipit esse substantiale el simpliciter in actu per actionem et virtutem humani seminis, non autem anima humana.

.sicut superius diffusius est ostensum. Et ideo divisio argumenti esi insufficiens.

Ad confirmationem, negatur major; quia, licet forma, quæ est anima rationalis, non sit ex traduce, Limen ipsum uniri materiæ, et informare materiam, et communicare suum esse materiæ, esi per actionem agentis physici, ad quæ sequitur iste effectus formalis qui est esse animatum, esso hominem, esse carnem, vel esse carneum. Et patet manifeste falsiüts hujus majoris; quia anima humana non producitur absolute ab aliquo agente physico, et tamen ejus effectus formalis qui est animatio, vel vivificatio, et humanatio, est ab agente physico, alias homo ut homo, et ejus vita, non esset ab agente physico.

Et quia arguens loquitur de traduce, videndum est quid sit traductio. De hoc sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* dist. 18, q. 2, art. 1 : « Traductio, inquit, duo importat, scilicet originem el decisionem (z). Non enim ignis generatus ab igne generante, proprie traduci dicitur; similiter, nec lignum divisum in partes, dicitur quod una pars ejus traducatur ab alia. Unde traductio proprie est in generatione animatorum, quæ est per decisionem seminis. El ideo non potest dici (6) traduci ab aliquo, illud quod ab eo originem non habet, nec divisionem recipit. Dividitur autem aliquid dupliciter : scilicet per se, ut corpus; et per accidens, ut forma corporalis materiæ impressa. Anima autem rationalis, nec corpus est, nec virtus corjioralis, etc. i› Item, eadern quaestione, ari. 3, in solutione quarti, sic dicit : « Modus traductionis seminis est similis in homine et in aliis animalibus ; quia insemino hominis etiam virtus formativa est, sicut in aliis animalibus. Sed quia actio illius virtutis est materialis, non jiotest ejus actio pertingere ad essentiam immaterialem ; sed Limen, per actionem hujus virtutis, primo conceptus consequitur vitam nutritivam, ct postea vitam sensitivam. Sed quia, ut Avicenna dicit, in hoc processu sunt plures generationes·et corruptiones, sicut quod semen convertitur in sanguinem, el deinceps, quando venitur ad secundam perfectionem, prima perfectio non manet eadem numero, sed acquiritur simul cum acquisitione secundæ. Et sic palet quoti, in infusione animæ rationalis, simul consequitur (γ) in una essentia animæ animam sensitivam et vegelalivam ; el priores perfectiones non manent esedem numero. » — Hæc ille. — Ex quibus palet quomodo cani Inimana est ex traduce , quia per virtutem seminis decisi a parentibus generata est, mediate vel immediate; el non quod habeat eamdem formam substantialem, quam habebat in patre vel matre.

.i *tevundum* nani. — via Pr.
(C) Rtnpomio **nd octavum** Scoti omittitur in variis cdiUanibus Auctoris.
(a) *decùionem.* — diviiwneni Pr.
(C) din. — Om. Pr.
(γ) *consequitur.* — *conceditur* Pr.

Ad secundum dicitur, juxta prædicta, quod anima ct corpus non se habent, proprie loquendo, sicut materia et forma. Sed est ibi quædam similitudo formæ et materiæ, inquantum corpus dicit quoddam compositum potentiate, vel per modum potentialis so habens ad ultimam perfectionem (piam dat anima, scilicet esse animatum, vel animal, vel homo; sicut dicimus quod natura generis se habet ut materia respectu diflerentiarum, quamvis genus et differentia non dicant diversas realitates. Tunc, ad auctoritates ibidem allegatas, dicitur quod in illis accipitur corpus pro materia orgnnizata, ut dicit Gregorius; vel, si accipiatur ibi corpus pro composito ex materia et forma corporeitalis, illud dicitur materia, modoprædiclo, respectu animæ, quia includit in sua ratione animam in potentia, et non in aclu, licet secundum rem includat animam. Nec de exemplis Aristotelis est mullum curandum; quia exempla ponimus sæpe non ut ita fil (<x), et sepe secundum opinionem vulgi ponuntur exempla.—Sed specialiter ad auctoritatem 2. de *Anima,* qua dicitur quod *anima esi actus corporis,* etc., dicitur quod (6) responsio ibidem facta, bona est. Et illam ponit sanctus Thomas, I p., q. 76, art. 4, in solutione primi, ubi sic dicit: « Aristoteles non dicit animam esse *actum corporis* lanium, *sed actum corporis organici, physici, potentia vitam habentis;* et infra, dicit <piod talis potentia *non abjicit animam*. Unde manifestum fit quod in eo cujus anima dicitur actus, etiam anima includitur, eo modo loquendi quo dicitur quod calor est actus calidi, lumen est actus lucidi, non quod seorsum sit lucidum sine luce, sed quia est lucidum per lucem. Et similiter, dicitur quod anima est *actus corporis,* etc., quia per animam est corpus, et est organizatum, et est pinsicum, el est potentia vitam habens. Sed actus primus dicitur, respectu actus secundi, qui est ojwratio. Talis enim potentia est *non abjiciens,* id est, non excludens animam, d — Hæc ille. — Tunc, ad improbationem hujus responsionis, dicitur quod per illa verba nihil aliud habetur, nisi quod corpus est materia anima'. Quod qualiter debet intelligi, obtensum est. Nam primo modo, potest diri quod corpus, quod dicit materiam sub trina dimensione, est materia respectu animæ; secundo modo, potest dici quod Aristoteles et Commentator dicunt subjectum animæ esse corpus, sequentes modum loquendi vulgi ; tertio modo,]X)test dici quod anima inqUantum dal] ultimas perfectiones, se habet ad corpus, 'cujus ipsa est pat's, per modum forma·. Unde Bernardus de Gannato, pertractans octavam quæstionein noni *Quodlibcti* Ilenrici, in responsione quadam, sic dicit : < Propria materia animæ rationalis dicitur corpus, quia anima secundum quod dat esse corporeum, origine el ratione precedit eeipsam inquantum dat esse rationale, sicut et corpus prius ℓ quam rationale. El ideo dicendum («) quod anima inquanlum habet virtutem formæ corporeitatis ct dat esse corporeum, disponit materiam suam, ut sit orgnnizata, et propria ejusdem inquantum est rationalis. Et secundum hoc, proprie homo dicitur compositus ex anima et corpore, non quod corpus habeat esse corpus, ni-i per animam, modo pnedicto. » — Hæc ille, — Ex quibus patet quomodo anima, secundum unam considerationem, potent dici >e habere ad corpus sicut forma ad materiam, el secundum aliam, sicut pars ad totum. Ad hoc autem quod dicit arguens, quod in solutione sancti Thomæ est fallacia consequentis, etc., — dicitur quod falsum est, imrno arguens illo modo decipitur. Mens enim Aristotelis est quod illud corpus, cujus anima dicitur actus, est corpus physicum, el organicum, el habens primum actum vita·, sed in potentia ad secundum. Constat autem quod corpus isto modo sumptum, includit animam, sicut totum suam partem; quia nulla forma procedens animam, potest dare illa tria, potissime tertium.

Ad tertium principale dicitur quod anima potest considerari ut est anima, et ut est fonna corporeitatis, vel continens formas inferiores : primo modo, est forma entis in aclu ; sed secundo modo, est forma entis in potentia. Ulterius, dicitur quod Commentator in hac materia non est multum sequendus : tum quia ponit formas elementorum remanere cum anima; tum quia animam hominis non posuit esse proprie informativam alicujus materiæ, nec esse univoce animam cum aliis, sed uniri corpori quadam phantastica unione ct continuatione, scilicet per phantasmata.

Ad qunrtum dicitur quod major est falsa; quia nec in homine, nec in quocumque mixto, est aliqua forma camis, vel ossis, conflata ex formis elementorum. Nec auctoritas Commentatoris in hoc est recipienda, ut supra patuit.

Ad quintum respondet sanctus Thomas, I p., ubi supra (q. 76, art. 4), in solutione secundi, ubi sic : « Anima, inquit, non movet corpus per esse suum, secundum quod unitur corpori ut forma,sed per jk>tentiam motivam, cujus actus supponit jam corpus effectum in aclu per animam ; ut sic anima secundum vim motivam sit pars movens, el corpus animatum sit pars mola. » — Hæc ille. — Tunc, cum arguens impugnat istam responsionem, dicitur ad primam impugnationem, quod sanctus Thomas non dicit quod solum accidens sil primum movenst sed potius anima cum sua potentia. — Ad secundam, dicitur quod sanctus Thomas non negat quin anima moveat corpus; sed potius dicit quod movet per potentiam motivam, movetur autem ut est forma corporis.

(a) *fit.* — *iit* Pr.
(C) *quod.* — Om. Pr.

ℓ dicendum. — *fecundum* Pr.

Unde idem potest esse movens per se, et pars moti per se; licet non sit motum per se. — Et per idem patet ad alia ibidem adducta.

Verumtamen ad hoc argumentum respondet diffusius, m quæstionibus *de Anima,* q. 9, in solutione sexti, ubi sic dicit : « Ratio, inquit, illa concludit quod animal dividitur in duas paries, quarum una sit corpus mobile, et alia sit molor; quod verum fed. Sed oportet intclligere quod anima movet corpus secundum apprehensionem et appetitum. Apprehensio autem et appetitus, duplex est in homine : una quidem, quæ est anima.» tantum, non per organum corporale, quæ est partis intellectiva alia, quæ est conjuncti, et est partis sensitiva?. Illa autem quæ est partis intellectnæ, non movet corpus, nisi mediante ea quæ est partis sensitivae; quia, cum motus sil circa aliquod singulare, apprehensio universalis, qua? est intellectus, non movet, nisi mediante particulari, quæ est sensus. Sic ergo homo vel animal, cum dividitur in partem moventem et partem motam, non est hæc divisio in solam animam et solum corpus, sed in unam partem corporis animati et animam ; nam illa pars corporis (a) animali, cujus operatio est apprehendere et appetere, moret totum corpus. Sed, si supponatur quod pars intellectiva immediate moveat, ita quod pars movens in homine sil anima tantum, adhuc remanebit responsio, secundum præhabita. Nam anima humana erit movens secundum illud quod est supremum in ea, scilicet partem intellectivam; motum autem, erit non materia prima tantum, sed materia prima secundum quod constituta est in esse corporali vitali (C), non |ær aliam formam, nisi per eamdetn animam. Unde non erit necessarium ponere formam substantialem mediam inter materiam primam ol animam. Sed quia est in animali quidam motus qui non est per apprehensionem et appetitum, scilicet motus cordis, et etiam motus augmenti, et motus alimenti diffusi pei totum corpus, quod est etiam commune plantis, dicendum est quod, cum anima det animali non solurn illud quod est proprium sibi, sed etiam id quod est inferiorum formarum, sicut inferiores formæ sunt principia motus naturalis in corporibus naturalibus, ita etiam anima in corporo animalis. Unde Philosophus dicit, 2. *dc Anima* (t c. 8), quod anima est natura talis corporis. Et propter hoc, operationes animae distinguuntur in animales et naturales ; ut illa? dicantur animales, quæ sunt ah anima secundum illud quod est propnum sibi; naturales autem, secundum quod facit effectum inferiorum formarum naturalium. Secundum hoc ergo, dicendum quod, sicut ignis per suam formam naturalem habui naturalem motum quo tendit sursum, ita aliqua pars corporis animali, in qua primo invenitur motus qui non est per (a) apprehensionem, habet hunc motum naturaliter per animam. Sicut enim ignis naturaliter movetur sursum, ita sanguis naturaliter movetur ad loca propria ct determinata. Et similiter, cor movetur naturaliter motu sibi proprio, licet etiam ad hoc operetur resolutio spirituum facta ex sanguine, quibus cor dilatatur et constringitur, ut dicit Aristoteles, ubi agit de aspiratione et respiratione. Sic igitur prima pars in qua talis motus invenitur, non est movens seipsam, sed movetur naturaliter, sicut ignis; sed ista pars movet aliam; et sic totum animal est movens seipsuin, cum una pars ejus sit movens, et alia mota. » — Hæc ille.

Ad sextum, negatur utraque consequentia ibi facta : nec enim anima rationalis, est extensa, nec divisibilis; et tamen cum hoc stat (6) quod oculus et pes differunt substantialiter et essentialiter. Et ad probationem, dicitur quod oculus et pes differunt non in forma substantiali, sed in materia, quia alia est materia utriusque; secundo, differunt in quantitate, quia alia pars quantitatis est in hoc quam in illo; tertio, in complexione et qualitatibus propriis huic et illi. Ulterius, dicitur quod, licet non differant in forma substantiali, quasi habentia aliam et aliam formam substantialem, tamen differunt per formam substantialem, quia anima est talis forma, quæ requirit talem diversitatem partium in suo proprio et adæqualo susceptibili. Unde sanctus Thomas, ubi supra *(dc Anima,* q. 9), in solutione decimi quarti, sic dicit : « Licet anima sit forma simplex secundum essentiam, est tamen multiplex virtute, secundum quod est principium diversarum operationum. Et quia forma perficit materiam non solum ad esse, sed ad operandum, ideo oportet quod anima sil una forma per quam partes corporis diversimode perficiantur, ab ipsa tamen unaquæque secundum quod competit ejus operationi. Et secundum hoc, oportet ordinem esse in partibus, secundum ordinem operationum; sed ille ordo est secundum comjiaratio-nem corporis ad animam, ut est motor, o — Hæc ille. — Cum vero ulterius dicitur quod esse carneum erit esse animatum, etc.; — dico quod, si loquamur de esse actualis exsistentiæ, conceditur quod esse carneum, et osseum, et animatum, sunt idem esse; quia per idem esse est caro, ct os, ct anima, el homo, illo modo quo eis competit esso. Si autem loquamur de esse essentiæ, tunc negandum est quod esso carneum sit esse animatum, vel esse hominem ; quia bæc essentia est aliud ai) illa, illo modo quo eis convenit ratio essentiæ. — Nec valent consequentia» ibi facile, in sensu quo talis propositio conceditur;sed solum in illo in quo negatur. De hoc sanctus Thomas, 3 p., q. 17, ari. 2, sic dicit : « Esse

(a] curæorû. — Om. Pr
IC/ ritalt. — ei in (ali Pr

(«) *per.* — *propter* Pr
(fi) *itat.* — *fiat* Pr.

c-apitatuiη, esse corporeum, et esso animatum, totum pertinet nd unam personam Socratis. Et ideo ex omnibus hia non iit nisi unum esse Socratis. Et si contingeret quod, post constitutionem persona? Socratis, adveniret Socrati manus, vel pes, vel oculi, sicut accidit in cæco nato, ex his non accresceret Socrati aliquod esse; sed solum relatio quædam ad hujusmodi, quia scilicet diceretur esso non solum secundum ea quæ prius liabebat, sed etiam secundum ea quæ postmodo m sibi adveniunt, etc. › — Hæc ille.

Ad septimum dicitur quod responsio ibi data sufficit. Et ad ejus improbationem, dicitur primo, quod assumit unum falsum, scilicet quod effectus formalis non sit ab ipsa forma, cujus est effectus. Et de hoc erit specialis quæstio. Secundo, dicitur quod effectus formalis animæ non solum est informatio vel animatio, iinmo totum compositum. Tertio, dicitur quod non valet consequentia,Totum compositum exanima et materia est subjectum quantitatis, igitur quælibel ejus pars est subjectum quantitatis; quia compositum nec est materia, nec forma, nec utrumque, sed tertium resultans ex illis. — Ad confirmationem, dicitur quod propositio ibidem assumpta, falsa est, et erronea. Nec est in hoc standum dictis Commentatoris; quia ex illo fundamento vult inferre quoti anima intellectiva nullo modo est forma alicujus materiæ extensæ.

Ad octavum dicitur quod divisio est insufficiens; quia, dum homo nutritur, vel asinus, ibi nec nutritur anima, nec materia, nec accidens, nec compositum ex materia et ex alia forma precedente animam, sed solum compositum ex anima et materia Nec valet consequentia, Tale compositum nutritur, ergo quælîbet ejus pars essentialis nutritur. Nec ista,Tale compositum nutritur, ergo quælibet ejus pars potest deperdi et acquiri.

Ad nonum, negatur antecedens assumptum. Et ad ejus probationem, dicitur quod divisio est insufficiens; quia actio nutritivæ humanæ non terminatur ad solam corruptionem formæ alimenti, nec solum ad relationem, nec solum ad primam formam. Sed dico quod illa actio primo terminatur ad corruptionem formæ alimenti ; secundo, ad generationem et introductionem aliquarum formarum substantialium intermediarum inter formam alimenti et formam aliti, vel animæ humanæ; tertio, ad dispositiones previas (α) inductioni animæ, vel eam concomitantes; quarto, ad unionem et copulationem animæ cum materia. — Et cum istud ultimum improbatur, dicitur ad primam improbationem, quod, licet generatio non terminetur ad relationem solitarie ct precise sumptam, potest tamen terminari ad eam ratione alicujus alisoluti fundantis vel terminantis relationem, et sic secundario, licet non primo, per aliud, licet non |>er se. — Ad secundam improbationem, negatur antecedens, et conceditur oppositum, scilicet quod inter materiam et formam cadit relatio media ; non quidem sic media, quod prim informet materiam quam forma absoluta; sed sic, quod fundatur in uno, et terminatur ad aliud; sicut similitudo vel aequalitas est media inter duo qualia vel quanta, non mediatione priorilatis respectu alicujus extremi, sed mediatione sequelae, — Ad tertiam improbationem, dicitur quod procedit ex falsa imaginatione, scilicet quod humana nutritio (2) producat talem respectum, non producendo aliquod absolutum fundans aut terminans respectum ; cujus oppositum nos dicimus. Et ideo consequentia non valet; quia in tali nutritione aliquid vere educitur de potentia in actum, scilicet formæ intermedia? inter formam nutrimenti et fornum animati. Ulterius, dicitur quod illa nutritio terminatur ad formam preexsistentem, tanquam ad terminum extrinsccum actionis nutritivæ ; et talis terminus potest præcedere actionem, sicut locus, qui terminat motum localem, precedit ipsum motum.

A<l decimum dicitur primo, quod sicut non uniformiter quoad omnia homo generat sibi simile, sicut brutum generat sibi simile; ita non oportet quod nutritio hominis per omnia sit similis nutrition! brutorum. Secundo, dicitur quod sicut in nutritione bruti acquiritur noxa forma media inter formam alimenti et formam quæ est anima, et ibi sunt mulke generationes et corruptiones interme-dia', utputa quod alimentum convertitur in gluten, sanguinem, rorem, cambium ; sic in nutritione hominis. Tertio, dicitur quod, licet in nutritione bruti acquiratur nova pars animæ bruti, cum precedent! anima constituens unum totum noviter constitutum, hoc tamen non oportet in nutritione hominis, sed sufficit quod acquiratur nova participatio forms humanæ in materia alimenti, et nova animatio ejus. Hanc enim acquisitionem nullus potest negare in nutritione humana, nisi sit averroista, negans animam intellectivam animare materiam hominis, et eam informare; de qua opinione forte arguens erat — Ad primam confirmationem, dicitur quod forma non subsistens non potest naturaliter informare simul, nec successive, duas materias totales, aut partiales, plus quam accidens, nisi, sicut crescit materia, ita crescat et forma. Sed secus est de anima rationali, quæ est forma subsistens. Et quicumque negat hoc, negat animam humanam animare materiam additam per alimenta; et est averroista, et forte hæreticus. — Ad secundam confirmationem, dicitur quod materia cui primo imprimitur forma, est causa individuationis xel distinctionis formarum. Non sic est de sequentibus materiis partialibus, advenientibus formæ jam individualæ.

(e) prævtai. — *primas* Pr.

(·) nufnlio. — nulnfiia Pr.

Ad argumentum factum in pede quaestionis, patet solutio per superius dicta.

Et ℓ.i de quaestione sufficiant. De qua benedicius Deus. Arnen.

DISTINCTIO XVI.

QUÆSTIÛ I.

UTRUM ANIMA HUMANA, VEL ALIQUA ALIA FORMA SUBSTANTIALIS, SIT ALIQUA ENTITAS REALITER A MATERIA DISTINCTA.

ÇJc a æ ç ir c a decimamsextam 2. *Sententiarum* distinctionem, quæritur : Utrum anima ^umana› ve' nlicjua alia forma subslanlialis, sil aliqua entitas realiter a materia distincta.

Et arguitur quod non. Substantia corporalis est una entitas per se in actu; igitur ejus materia non csl entitas actu distincta a forma ejus. Antecedens est certum. Et consequentia probatur ex dictis Philosophi, 7 *Metaphysics* (t. c. 49). Ait enim quod *impossibile est substantiam esse ex substantiis inexsistentibus sic ut actu : duo namque sic actu, nunquam sunt unum actu; sed,* si *potestate duo fuerint, erunt unum*. Et mox subdit probationem, dicens : *actus enim separat.*

In oppositum arguitur sic : Substantia corporalis est ens actu; igitur materia cl forma ejus sunt in actu. Sed sequitur : materia est in actu, et forma est in actu; materia prima non est forma; igitur materia est actu distincta a forma.

In hac quaestione erunt 1res articuli. In primo ponetur determinatio sancti Thormn j>er unicam conclusionem. In secundo recitabuntur objectiones. In tertio ponentur solutiones.

ARTICULUS I.

PONITUR DETERMINATIO SANCTI THOMÆ

Quantum ad primum articulum, advertendum est quod i»ta quaestio non est principaliter mola ad inquirendum : Utrum materia prima sit de se et per suam essentiam formaliser ens actu; quia, de hoc, alias (dist. 13) visum esi quod non est actus, nec composita intrinsece ex actu, nec est suum esse, nec est pei se subjectum actus essendi. Sed principaliter ad hoc introducta est, ad videndum : Utrum materia rei corporalis sil entitas distincta a forma, per quam actuatur; ita quod sit veraciter dici quod hæc distinguitur ab illa, et nullo modo est illa, nec pars nec aliquid ejus. Et circa hoc pono talem

Conclusionem : Quod materia rei corporalis essentialiter distinguitur a qualibet forma substantiali.

Probaftir ista conclusio, secundum mentem beati Thomæ, — Primo sic. Quidquid potest stare cum aliquibus essentialiter distinctis successive, non est idem alicui illorum, sed a quolibet illorum distinguitur. Sed materia prima potest stare cum formis essentialiter distinctis, puta cum forma ignis et terne, cum forma elementi et mixti, cum forma animati el inanimali. Igitur a qualibet illarum distinguitur. — Secundo sic. Quidquid est indifferens ad aliquam formam et ejus privationem, essentialiter distinguitur a quolibet illorum. Materia prima est hujusmodi, circa formam substantialem el ejus privationem. Igitur, etc. — Tertio. Quidquid componit cum alio essentialiter, est aliud essentialiter ab illo. Sed materia prima componit cum forma substantiali essentialiter, scilicet compositum substantiale. Igitur est aliud essentialiter a forma. — Quarto sic. Ens in pura potentia, non est idem nec potest identiiicari illi quod secundum suam essentiam est actus. Sed materia, secundum suam essentiam, est ens in pura potentia; forma vero, secundum suam essentiam, est actus. Igitur unum nullo modo potest alteri idenlificari. Igitur, si quodlibet illorum aliquo modo est actus, per se vel per aliud, oportet quod actu distinguantur, etsi non ut duo actus, saltem ut potentia et actus, vel potentia sub actu. — Quinio. Causa et effectus realiter distinguuntur. Materia et forma se habent hujusmodi. Igitur distinguuntur. — Sexto. Quæcumque sunt duo principia, sunt duo distincta. Materia et forma sunt hujusmodi. Igitur. — Septimo. Quidquid praecedit aliud duratione, distinguitur ab eo. Materia· prima procedit formam duratione. Igitur.— Octavo. Quidquid subjicitur alteri, distinguitur ab illo. Materia subjicitur formæ. Igitur. — Nono. Omne quod est per se ingenerabile et incorruptibile (a), distinguitur ab omni generabili et corruptibili. Sed materia prima est per se ingenerabilis et incorruptibilis, tanquam terminus generationis et corruptionis; forma vero est generabilis et corruptibilis, saltem tanquam terminus generationis dt corruptionis. Igitur materia distinguitur a forma essentialiter. Et cum utrumque sit aliquo modo actu, per se vel aliud, quodlibet distinguitur ab alio actu. Omnes istæ rationes sunt de mente beati Thomæ, ut patet ex procedentibus quaestionibus.

Et in hoc primus articulus terminatur.

(a) incorruptibile. — *corruptibile* Pr.

ARTICULUS II.

RECITANTUR OBJECTIONES

Argumenta Aureoli. — Quantum ad secundum articulum arguitur contra conclusionem, per dicta Aureoli (dist. 12, q. 2, art. 1).

Primo sic. Suppono, inquit, quod forma dat esse materiæ et participatur a materia quæ denominatur a forma. Tunc sic : Esse quod dat forma materiæ et participatio formæ a materia, aut est ipsamel forma, aut aliquid impressum a forma et derelictum in materia. Non potest dari secundum ; ergo necessario dabitur primum. Quod enim secundum non possit dari, arguitur sic. Quia, si esse, seu enliiicalio, quam dat forma materiæ, vel quam materia recipit a forma, sit aliud ab ipsa forma, aut erit respectus et relatio quaedam, aut erit aliquid absolutum.

Non potest dici quod sit relatio aut respectus. — Tum quia sequitur quod relatio erit de essentia absoluti. Nam ignis non dicit materiam et formam separatam ; sed dicit materiam per formam actuatam, et materiam et formam ad invicem unitas. Si ergo acluatio materiæ sit respectus, sequitur quod relatio erit de essentia absoluti, et accidens mediabit inter materiam et formam. — Tum *secundo,* quia tunc vita corporis, qua corpus formaliter vivit, esset quaxlam relatio. Hoc enim modo corpus dicetur vivens formaliter, non per animam, sed per relationem animæ ad ipsum, quam terminat, vel ipsius ad animam, quam fundat; ut sic corpus vivere foimaliler, non sit aliud quam hujusmodi habitudinem terminare, licet talis habitudo immediate oriatur a natura animæ. — Tum *tertio,* quia sequitur quod esse album, sit esse relatum (x). Non enim dicit pure albedinem, aut superficiem, |>er te; sed dicit inhærentiam albedinis ad superficiem.

Similiter probatur quod hujusmodi entificatio non dicat quid absolutum derelictum a forma. — Tum *primo,* quia tunc incomposito essent 1res realitates, scilicet : materia cl forma, el ille modus a forma derelictus. Et si sic, tunc materia et forma non perfecte (6) diffinirent compositum ; cujus contrarium dicit Commentator, 8. *Metaphysics,* comm. 6. - Tum *secundo,* quia ex hoc sequitur quod compositum posset remanere absque omni forma : potent enim Deus illum modum conservare absque forma. si realiter differant; et cum compositi plene finiatur per hoc quod materia capit esse : puta per hoc (γ) quod accipit esse igneum, habetur essentia ignis, et sic de aliis; igitur poterit esse ignis sine forma substantiali ipsius ignis. — Tum *tertio,* quia tunc causalitas formæ non esset causalitas intrinseca et formalis; sed erit causalitas efficienti® : habebit enim se forma respectu materiæ, sicut se habet sigillum in figuratione cera. — Tum *quarto,* quia tunc Deus poterit facere effectum formalem sine forma, ut figuram sine sigillo, ex quo ille effectus formalis est aliquid absolutum aliud a forma.

Secundo arguit sic. Si forma diceret propriam rationem el aliquam naturam determinatam in entibus, sequitur quod igneiUs non importabit unam naturam ; similiter, hic ignis demonstratus non erit una entitas. Consequens est impossibile. Igitur et antecedens; quia consequentia est bona. Probatur consequentia. Primo, quantum ad primum membrum. Aristoteles enim, 7. *Mctnphysicæil.c.* 11),dal rationem quare composita accidentium non habent rationem el diffinitionem proprie dictam. Assignat autem istam rationem : quia diffinitio, quidditas et ratio proprie dicta non includunt duo quorum quodlibet habeat rationem, sicut est in compositis accidentium. Unde Commentator, comm. 41, dicit quod « illa quæ diffiniuntur per aliquod extrinsecum, non sunt diffinitiones; quoniam alias accidentia essent ejusdem natura, vel quædam natura : diffinitio enim declarat substantiam rei, el illud quod congregatur ex eis, est unum essentialiter; si igitur accidentia diversa declarant substantiam rei, erunt ejusdem natura >. Et infra : « Diffinitio est sermo, quæ, cum completur, non remanebit in eo aliquod ens in actu de quo interrogetur per quid, cum in eo sil lota quidditas quæ est in esse illius, et non est in eo ens additum suo enti. Et ista est differentia inter diffinitiones substantiarum et accidentium, quia sermo in quo non invenitur ens de quo interrogetur per quid, est diffinitio perfecta, quæ dat causam rei, quæest quidditas in re una. > El infra : < Et si aliquis posuerit quod quidditas superficiei est albedo, aut quidditas albedinis est superficies, quæ disponitur per dispositiones diversas, continget ut omnes ili® dispositiones sint eædem, et quod congregatum ex eis sil idem. > Et infra (comm. 12) : < Paries sermonis diffiniti sunt ejusdem natura. » Et commento 13, dicit quod « formæ substantiales habent tantummodo genus, subjectum ex natura illarum; quia æstimalur quod non inveniuntur per communicandam (x) cum aliis, sicut habent accidentia >. Hæc autem omnino falsa essent, si igneitas non diceret unam simplicem rationem, sed esset in ea materia el forma, quorum quodlibet haberet propriam naturam. Sequitur etiam quod, cum fit lapis, non fieret ens simpliciter; sed ex tali ente fieret tale ens. Et sic patet consequentia quoad primam partem.

Secundo, probatur quoad secundam partem, scilicet quoad unitatem exsistenti® individui determinati. Arguo enim sic. Ex materia et forma fit una res determinata in numero, nec est quærenda causa

( ) *relatum.* — *relativum* Pr.
( ) *perfecte.* — *per te* Pr.
(γ) *per huc.* — Oin. Pr.

(a) communican/iam. — conconiitanham Pr.

quare unum fiat ex eis. Sed si forma diceret enlitatem et naturam determinatam, et materia similiter, esset utique causa quærenda illius unitatis. Igitur, etc, — Dices forte, quod ideo non est causa quærenda, quia unum est in actu, et aliud in potentia : et hoc dicitur a Philosopho, 8. *Metaphysics (L* c. 15); nec est quærenda causa alia, dato quod sint duæ rationes distinguihiles. — Contra istam responsionem, aiyuo. —Primo, quia illa non est de mente Philosophi, nec Commentatoris. Octavo enim *Metaphysics,* dicit Philosophus, et similiter Commentator, quod causa quare ex materia et forma fit unum, est quia unum est in actu, aliud in potentia ; et hoc ideo, quia illud quod fuit in potentia fit in actu. Ubi Commentator dicit quod causa istius unitatis (x) est, quia < illud quod est ab agente, non est causatum aliud ab eo in quod agit >. — Item, Commentator, eodem libro, comm. 16, dicit quod « omnes qui ponunt quod anima et corpus sunt duo diversa, contingit eis dicere quid sil colligamenli causa animæ cum corpore. Qui autem dicit quod anima est [ærfectio corporis, et quod corpus non exsistit sine amnia, non sunt apud eum duo diversa, nec accidit ei quæstio hæc >. Et infra : < Anima se habet ad corpus, sicut figura ad cuprum et albedo ad superficiem ; omnia enim (Ç) hujusmodi sunt perfectiones et formæ Et causa deceptionis hominum est, quia ponunt idem, quando est in actu, et quando est in potentia, esse diversa ; «et in rei veritate est unum. Illud enim quod fuit (γ) in potentia est in actu, et non sunt diversa. Anima enim et corpus sunt unum, sicut dicimus quod materia cum forma sunt unum, » — Hæc Commentator. Item, Philosophus dicil, 2. *dc Anima* (t. c. 7), quod non esi perscrutandum quare anima et corpus faciunt unum, etc. Ubi dicit Commentator, commento 7, quod « materia non habet esse nisi per formam ». Et subdit quod « materia non differt a forma in composito, nisi potentia : et compositum non est ens actu, nisi per formam; nec unum, nisi quia sua forma est una >. El paulo ante dicit quod « non est dubitandum quare anima et corpus, cum sint duo, fiunt idem, sicut non est dubitandum in cera aut in ferro cum figura exsistente in eis >. Et idem, 12. *Metaphysics,* commento 18, dicit quod < agens, apud Aristotelem, non est congregans inter duo in rei veritate, sed congregat inter potentiam et actum, materiam et formam ». Et 8. *Metaphysics*, commento 15, dicit quod « qui concedit rem componi ex pluribus simpliciter, et non distinxerit pluralitatem quæ est in potentia, ab ea quæ est in actu, non poterit unquam solvere quæstionem, quomodo res sit una ». — Item, 3. *Cæli,* commento 29, ait quod < esse in potentia est esse in alio, non distinctum ab eo; et hoc intendimus de materia prima, quod non (a) est ens in actu, et est ens in ente actu, non distinctum ab eo. Et hæc est intentio nostri sermonis, quod est in eo in potentia ». — Ex quibus omnibus apparet quod potentialitas quæ est in materia ad faciendum iinuin cum forma, nihil aliud est quam indistinctio et imprecisibilifas unius ab alio. Non igitur possent constituere unum, si dicerent rationes précisas et determinatas, quanluincumque alterum esset potentia, aliud vero actus; immo utrumque esset actus, licet materia esset actus imperfectus.

Tertio principaliter arguit sic. Forma in materia non creatur; ergo forma non dicit propriam rationem aliquam determinatam, vel determinabilem et signabilem. Antecedens patet. Probatur consequentia sic. Omnis forma de novo producta, cujus nulla pars omnino processit, dicitur vere creari (6). Sed res quæ dicit rationem determinatam pnecisibilem, sic de novo est quod nulla pars ejus profuit; quia suppono (γ) quod ejus realilas proscindatur «b omni alia realilate. Ergo omnis talis res, si de novo exeat ad esse, de necessitate creatur. — Dicetur forte quod forma non fit, sed compositum, cujus vere aliqua [lai's profuit, scilicet materia; forma vero non fit per se, sed per accidens, ideo non creatur; et ista solutio videtur haberi a Philosopho, 7. *Metaphysics* (t. c. 31). — Sed contra. Ista solutio confirmat propositum. Ex hoc enim quod forma non fit per se, sed compositum, sequitur quod compositum solum dicit naturam terminatam, et rationem propriam pnecisibilem. Forma vero nullam in se dicil naturam talem ; sed est realitas quædam improcisibilis talis nature; et per consequens, fit per accidens, facta tali natura. Et hoc apparet ex duobus. Sicut enim se habet aliquid ad entitatem, ita se habet ad distinctionem et unitatem. Ergo, si terminus sil unus simpliciter, et in realitale précisa, necesse est ut ejus productio sit ab omni alia productione précisa ; cum productio non sil aliud, nisi via in entitatem, ut dicil Commentator, 4. *Metaphysics* et 1. 'Cadi. Habens igitur distinctionem et praecisionem in sua realilate, necesse est quod habeat distinctam viam in suam realitatem. Igitur, a destructione consequentis, si non habet distinctam viam et productionem, necesse est quod non habeat distinctam et praecisam realitatem. Confirmatur per Philosophum, ibidem, ubi ista solutio se fundat. Intendit enim ibidem Philosophus quod forma non fit, sed compositum. E) molivum est, quia forma se habet ad materiam ut sphaera ad cuprum. Sphæra autem in se non est aliquid causatum in cupro; sed, cum sit modus et dispositio cupri, non fit sphæra, sed compositum.

(b) catua uhu· unifalw. — cauiafuni untui virtutû Pr.
(I) emm. — Om. Pr.
(γ) fuit. — *fit* Pr.

(a) non. — Om. Pr.
(C) creari. — cauran Pr.
(γ) luppono. — lupponto Pr.

Sic in proposito, non fit forma, sed formatum. Et Commentator (licit, ibidem, quod per generationem non acquiritur multitudo rerum, sed ejusdem rei perfectio. Et 7. *Metaphysics,* dicit quod, si materia fieret ab uno agente, et forma ab alio, tunc unum actum, inquanlum unum actum, produceretur duplici productione; quod non valeret, nisi sua consequentia fundaretur in hoc quod materia ct forma, licet sint realitates, sunt tamen impræcisæ et interniinatæ, ut unum non possit sine altero acquiri. Confirmatur ista ratio per Commentatorem, 12. *Metaphysics,* comm. 18; cujus verba sunt ista : ‹ Apparet, inquit, quod Tbemistius non intelligit quomodo fiat generatio, et quid est dictu, quod generatum fit de novo ab agente conveniente in diffinitione et substantia. Cum enim intelligit quod generatum hoc modo fit de novo, quia generans causât formam ejus et ponit eam in materia, quasi (a) esset aliud in materia, fuit necesse apud eum, ut in rebus naturalibus sint formæ creantes animalia et plantas. » Et infra : « Intentio autem Aristotelis est, quod conveniens non agit per se formam convenientis, sed extrahit formam ex plentia m actum ; et non est agens quod inducit in illam materiam aliquid extrinsecum ; et sic est de substantia in homine, sicut in aliis accidentibus : calidum enim non inducit in corpore calido calorem extrinsecum. » Et infra : α Similiter motus localis non advenit ab extrinseco. » Et infra : α Generans animal non est dicere quod ponat animam in materia, d Et infra : « Aristoteles sustentatus est super hoc quod agens non invenit formam, Creandd eam ; quoniam forma apud Aristotelem non habet generationem et corruptionem, nisi accidentaliler per generationem et corruptionem comjositi. Et cum homo consideraverit hoc fundamentum, nullus error accidit sibi. Imaginatio ergo creationis formarum inducit homines ad ponendum formas creantes esse, d — Patet igitur quod non aliter potest tolli creatio, secundum viam Commentatoris, nisi quia forma, etsi sit aliud a materia, non tamen est aliquid pnecisum, per se attingibile aliqua actione, etiam intellectus, secundum eum, alibi. Et ideo deducit Themistium, ponentem formam esse aliud in materia, ad hoc inconveniens, quod habet ponere formas creantes, ac per hoc formam creari. Confirmatur secundo. Nam, 7. *Metaphysics,* commento 27, dicit sic : α Necesse est, cum declaratum sit quod ex forma simplici non est generatio, nec materia habet generationem, ut omne generabile sil divisibile in duas partes ratione, non tamen netu, scilicet in (6) materiam et formam. › Ubi clare dicit quod materia et forma sunt duæ parttis non habentes realitates in actu, hoc est, praecisas; actus enim dividit et separat. Item, comm. 31, dicit : α Si illud quod generat subjectum formæ, esset aliud a generante formam, tunc subjectum et sua forma essent duo in actu ; quod est impossibile. » — Hæc ille. — Ubi clare dicil propositum.

Quarto apguil. Si maleria cl forma sunt duæ res diverse, et una non est terminatio et entificatio alterius, sequitur necessario quod : vel una quantitas necessario erit in duobus subjectis, scilicet maleria et forma ; vel, si quaelibet habet propriam quantitatem, unum et idem compositum erit duo quanta et duo corpora. Nec xalet dicere quod forma intime illabitur materiæ : nam corpus gloriosum illabitur alteri corpori glorioso vel non glorioso; et tamen sunt corpora diversa.

Quinio adducit alias auctoritates Philosophi et Commentatoris. Prima est Philosophi, 12. *Metaphysics* (t. c. 14), ubi ait quod *materia non habet esse nisi secundum quod videtur* (x); *quoniam illud quod est secundum contactum ct non (€) secundum ordinem, est materia et subjectum,* etc.; quod Commentator exponit, commento 14, dicens quod ‹ essentia materiæ non est nisi ex continuatione ejus cum forma ut perficiatur ›. Et infra dicit : ‹ Maleria non est ens per naturam intellectam de ea, sed per continuationem cum forma. › Nec accipit Commentator, ut dicit, continuationem quantitativam, sed entitativam, quæ non est aliud quam mutua indivisio relativa. Alia auctoritas est Commentatoris, 2. *de Anima,* comm. 7 : ‹ Materia, inquit, non est nisi per formam. Et si materia et forma essent in composito exsistentes in actu, tunc compositum non diceretur unum, nisi sicut dicitur de rebus quæ sunt secundum contactum et ligamentum. Modo autem, quia materia non differt a forma m composito, nisi in potentia ; et compositum non est ens in actu, nisi per formam; tunc compositum non dicetur unum, nisi quia sua forma est una. s

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS III.

PONUNTUR SOLUTIONES

Ad argumenta Aureoli. — Quantum ad tertium articulum, dicitur ad rationes. Et

A‹i **primam** quidem, dicitur quod esse quod forma dat materiæ vel potius toti composito, est aliud ab ipsa forma, et aliquid absolutum, distinctum realiler a materia et forma, et a composito, sicut frequenter dicil beatus Thomas, specialiter 2. *Contra Gentiles,* cap. 54, ubi sic dicit : « Non est autem ejusdem rationis compositio ex matena et

(a) quasi. — *quod* Pr.
(β) in. — Om. Pr.

α) videtur. — unitur Pr.
6) non. — Om. Pr.

forma, et ex substantia et esse, quamvis utraque sit ex actu et potentia. Primo quidem, quia materia non est ipa substantia rei : nam sequeretur omnes formas rsse accidentia, sicut antiqui naturales opinabantur; sed materia est pars substantia?. Secundo autem, quia ipsum esse non est proprius actus materiæ, sed subetantiæ totius. Esse enim est actus illius de quo possumus dicere quod sit. Esse nutem non dicitur de materia, sed de toto. Unde materia non potest dici quod est, sed ipsa substantia est id quod est Tertio, quia nec forma est ipsum esse, sed se habet ad esse sicut lux ad lucere et albedo ad album esse. Deinde quia ad ipsam etiam formam Comparatur ipsum esse ut actus. Per hoc enim in compositis ex materia et forma, forma dicitur esso essendi principium, quia est complementum substantia·, cujus actus est ipsum esse; sicut diaphanum est acri principium lucendi, quia facit cum proprium subjectum luminis. Unde in compositis ex materia et forma, nec materia nec forma potest dici ipMim quod est, nec etiam ipsum esse; forma tamen potest dici quo est, secundum (x quod est essendi principium; ipsa autem tota substantia est ipsum quod e>t ; et ipsum esse est quo denominatur substantia ms. In substantiis autem intellectualibus, qua· non sunt ex materia et forma composita?, sed in cis(C) ipsa forma est (γ) substantia sutaistens, forma est quoi est; ipsum autem esse est actus et quo est. Et propter hoc in eis est unica tantum compositio actus et potentiæ, qua· scilicet est ex substantia et esee, quæ a quibusdam dicitur ex quod est et quo est, vel ex quod est et esse. In substantiis autem compositis ex materia et forma, est duplex compositio actus et potentiæ : prima quidem, ipsius substantiae, quæ componitur ex materia et forma; secunda vero, ex ipsa substantia jam composita et esse, qua.· etiam potest dici ex quod est et esse, vel ex quod est et quo est. Sic igitur patet quod compositio actus et potentiæ est in plus quam compositio materiæ et formæ. Unde materia et forma dividunt substantiam materialem; potentia autem et actus dividunt ens commune, etc. » Similia dicit, 1 p., q. 50, ari, 2, in solutione tertii, et in multis aliis focis; specialiter in tractatu *de Natura accidentis,* sicut allegatum fuit superius, dist. 13, ubi agebatur de inseparabilitate materiæ a forma : ibidem enim dicit quod esse de quo loquimur, primo est actus compositi, secundo formæ, denique materiæ.

Istis prasuppositis, dicitur ad improbationes hujus responsionis, pro quanto tangunt propositum. — Et *ad primani,* dicitur quod in composito actualiter exsistenti, sunt 1res realitates, scilicet materia, et forma, et esse. Sed negatur consequentia ibidem facta, qua infertur quod illæ tres deberent diffinire compositum. Et causa est, quin illud esse accidit composito et cuilibet creatura subsistenti, tanquam exsistens extra rationem ejus; et ideo non ponitur in diffinitione alicujus creatura, cum non sit pars essentia? creata.·. — *Ad secundam,* negatur consequentia : quia esse prasupponit formam tanquam priorem naturaliter in genere causa? materialis vel subjecti, licet sit prius forma in genere causæ formalis vel actus; et ideo impossibile est quod detur alicui esse, et non forma, vel quod non habeat formam. — *Ad tertiam,* similiter negatur consequentia ; quia forma se habet ad illud esse, non sicut causa efficiens, sed potius sicut susceptivum vel pars suscepti vi, illo modo quo diceretur quod diaphaneitas dat lucere vel esse lucens, quia est ultima dispositio ad suscipiendum actum illum. Conceditur tamen quod forma aliquo modo potest dici ratio causandi esse, quia causa efficiens non dat esse nisi dando formam, ad quam sequitur esse per modum naturalis sequelæ, — *Ad quartam,* negatur consequentia ; quia posterius non potest absolvi a priori. Nec valet similitudo de sigillo et figura per sigillum impressa; quia figura illa non prasupponit sigillum, illa naturali prasuppositione qua esse prasupponit formam. Sigillum enim se habet ad figuram solum in genere causæ efficientis, non autem in genere subjecti vel formæ. Forma vero se habet ad esse de quo loquimur, primo, ut susceptivum, vel dispositio susceplivi ; non quidem sicut subjectum accidentis communis, sed sicut accidentis proprii, in cujus diffinitione ponitur ; nam si esse diffiniretur, in ejus diffinitione poneretur forma, cum esse nihil aliud sit quam actus, quem forma dat suæ materiæ vel subjecto. Et sic esse sequitur formam, sicut propria passio suum subjectum, licet esse non sit proprie accidens, sed habet modum accidentis. Hoc ergo modo se habet forma ad ipsum esse in creatis, scilicet sicutsusceptivum actus essendi, vel sicut dispositio et ratio susceptivi ; quia impossibile est aliquid (x) capere esse, nisi sit forma vel habens formam. Secundo, forma se habet ad esse, sicut forma et (C) illativum formale, ad quod sequitur esse naturali consequentia, sicut ad suum naturale et necessarium antecedens, et sicut proprius effectus ad suam causam, non quidem effectivam, sed formalem ; ad quam semper sequitur, nisi forte impediatur per hoc quod forma continetur in alio, sicut pare in toto vel in supposito perfectiori : tunc enim a tali forma non flueret esse, sed tam forma quam sua materia essent per esse totius vel suppositi in quo sunt ; cujus exemplum est duplex : primum est de anima humana in Christo ; secundum est de forma

it) etiani tpiuni eur, *forma tamen potest dici quo esi,* Mtwidum. — sed Pr.
(!) est — Ad. Pr.
(γ) «C — et Pr

( ) *aliquid.* — *aliquod* Pr.
( ) *et.* — Om. Pr.

partis nondum divise a toto. Et de hoc forte alias dicetur. Et ideo tam impossibile est tale esse causari sine forma, sicut hominem sine anima. Tanta enim necessitate forma antecedit ad esse, sicut ad compositum vel essentiam ex materia et forma compositam. Sciendum tamen est quod compositi esse dupliciter solet capi. Primo modo, pro esse essentiæ; et tale esse est a forma sicut totum a sua parte, sicut esse ignem vel igneitas est a forma ignis. Secundo modo, sumitur pro esse actualis exsistentis; et tale esse est a forma, non sicut lotum a sua parte, sed sicut a dispositione prerequisite, et sicut a naturali antecedente, et sicut a ratione essendi modo praexposilo. Sic ergo forma dat comjiosilo duplex esse, scilicet esse essentiæ, et esse actualis exsistentia»; sed materiæ forma dat quidem esse exsistentiae, non autem esse essentiæ, quia essentia materiæ non constituitur per formam. Si ergo quærilur quæ sil participatio formæ a materia, dicitur quod esse actualis exsistentiae, vel ipsa forma participata.

Ulterius sciendum quod ad hoc argumentum aliter respondet Gregorius de Arimino (disl. 12, q. 1). Concedit enim quod forma non dat materiæ aliquod esse distinctum a se. — Et cum concluditur quod forma est esse materiæ et ejus entificatio (a); — dicit quod a istud potest intelligi dupliciter. Uno modo, secundum constructionem (C) intransitivam, ut sil sensus, Forma est esse materiæ, id est, esse quod est materia; et (γ) in hoc sensu propositio est falsa. Nec sequitur ex datis; quoniam non sequitur: forma non dat materiæ aliquod esse a se distinctum; igitur forma est materia. Præterea, in hoc sensu propositio est contra arguentem ; quia sequitur : forma est materia ; igitur forma et materia non sunt duæ entilatcs; cujus oppositum ipse]>onit. Alio modo potest intelligi secundum constructionem (o) transitivam ; et tunc est vera : nam forma utique est esse materiæ, sicut actus et perfectio est esse sui perfcctibilis. Ex hoc autem sensu non sequitur quod sit indistincta a materia ; sed oppositum : nam quæ· libet perfectio est distincta a suo perfectibili ». — Hæc ille. — Sed ista responsio est contra mentem sancti Thomæ, scilicet quod forma sit esse materiæ, quocumque modo hujus distinctionis sumatur; nisi forte ad hunc sensum illa propositio concedatur, scilicet : quod forma est esse materiæ, id est, trahit materiam ad hoc quod sit pars hujus naturæ specifica? vel illius, et constituit eam in certa sjiecie quæ dicitur esse essentiæ ; vel quia dat sibi esse exsistenti®, aut aliquam ejus participationem, aut habitudinem ad illud esse.

Ad secundum dicit Gregorius quod α formam dicere propriam rationem et naturam determinatam, potest dupliciter intelligi. Uno modo, quod dicat seu quod sit natura integra determinata et perfecta; et istud est falsum. Alio modo, quod sit quædam natura partialis propria, et determinata, et pracisa a materia; et istud est verum. Et si sic sumatur antecedens, nego consequentiam.

« Nec probatio primæ partis valet. Nam expresse patet quod procedit ac si forma esset quædam natura perfecta et specifica, habens perfectam diffinitionem, et materia esset quoddam ens extrinsecum illi naturæ specific®; quod non conceditur. Nec sequitur : forma non est natura integra, perfecta, distincta a materia; igitur non est natura partialis distincta a materia. Præterea. Quis non \ideal quod per illa verba : Et non est in eo ens additum suo enti, non minus posset inferri quod materia non sit aliud a forma, et quod ipsa forma et materia non sint duæ enlitales; quæ tamen ambo arguens concedit; quam possit (a) inferri quod non sint ad invicem distinct®. Neutrum tamen ad intentionem Commentatoris, ut hic negatur, inferri potest.

α Ad probationem consequenti® pro altera parte, dico sicut dictum est ibi per Philosophum. — Et ad primam auctoritatem in contrarium, dicitur primo, quod ista (δ) potest trahi contra inducentem eam Nam Commentator (8. *Metaphysicæ,* comm. 15) dicit quod non largitur ei multitudinem ; et sic igitur nec dualilalem ; et per consequens materia et forma non sunt duæ entilates. Respondetur tamen pro eo et pro me, quod ideo Commentator dicit quod non largitur ei multitudinem, quia materia et forma non sunt duo quædam in actu, isto modo scilicet quod quælibet sil secundum se unum hoc aliquid, et neutra sit perfectio alterius, nec reliqua sit potentia perfcctibilis per aliam ; nam materia est entitas incompleta, perfcctibilisper formam, cl constituens cum illa naturam integram et perfectam, et per consequens lotam, quia totum et perfectum idem sunt, 3. *Physicorum* (t. c. 64). Et hoc est quod vult dicere Commentator, cum ait quod largitur ei, scilicet materiæ, perfectionem, quæ est forma et perfectio ejus, quoad esse perfectum et totum; et hoc declaratur per illud quod immediate sequitur : hoc enim est unum in actu, hoc, inquam, totum quod consurgit ex materia et forma. — Ad aliam auctoritatem, cum dicit quod qui ponit quod anima et corpus sunt duo, etc. ; dicitur quod intelligit duo diversa in actu, scilicet isto modo quod quodlibel eorum sit secundum se hoc aliquid, et neutrum sit perfectio alterius. Et quod ila intelligal, patet per illud quod statim sequitur (ibid., comm. 16) : « Qui autem, inquit, dicit quod anima est perfectio corporis, et quod corpus non exsistit sine anima, non

( ) *entificatio.* — *certificatio* Pr.
( ) *constructionem.* — *constitutionem* Pr.
(γ) *et.* — Om. Pr.
(I) *conitruclioneni.* — *constitutionem* Pr.

(a) *quant possit.* — *quod possint* Pr.
(C) *ista.* — *ita* Pr.

sunt apud cum duo diversa, › scilicet illo modo præxnisso, secundum quem oportet dare causam ligamenti earum. Nunc autem sic dico quod anima et corpus sic sunt duo, quod tamen anima est perfectio corporis; et ideo non remanet, nisi conclusio illa. Sed numquid sequitur : anima est perfectio corporis; igitur anima non est distincta a corpore? Puto quod quilibet habens rectum judicium, diceret quod non ; sed quod oppositum sequitur. — Quod autem additur, quod corpus et anima sicut materia et forma sunt unum, scilicet compositum, concedo. Sed istud non inferi quod non sint ad invicem distincte modo prædiclo. — Per idem patet ad illud quod allegat de 3. *Civit.* Nam Commentator loquitur ad sensum superius datum. — Et cum addit iste arguens, quod, si materia et forma dicerent rationes précisas et determinatas, utraque esset actus, etc.; dicitur quod non est verum, si dicerent, sicut et dicunt, naturas partiales, pcrfeclibilem et perfectivam, ut dictum est. p

Ista est responsio Gregorii, et potest breviter colligi ad mentem sancti Thom® sub aliis verbis, servato tamen quasi eodem sensu, saltem in parte. Dicamus igitur quod aliqua esse diversa vel distincta, contingit dupliciter : uno modo, quia sunt distincta in esse vel secundum esse actualis exsistenti®; secundo modo, quia sunt distincta secundum esse essentiae. Hoc supposito, dicitur quod omnia dicta Aristotelis et Commentatoris pr.eallegata currunt contra primum sensum; qui falsus est, si ad pro]›osilum applicetur. Falsum enim est quod anima et corpus, vel materia et forma, sint distincta quoad tale esse, cum per idem esse sit totum compositum et ejus partes. Sed dicta Commentatoris et Philosophi non procedunt contra secundum sensum, qui verus est in proposito. Nam materia et forma sunt distincta, loquendo de esse essentia», quia diversas essentias habent, licet partiales et incompletas; quod ostendit diversa descriptio utriusque, et diversa? passiones, et conditiones, aut proprietates, eis attribute. Item, valde mirabile est dc isto arguente, qui, secundum quod allegatum est in praecedenti quæstione, multurn Interat ad probandum quod corpus hated suam intrinsecam aclualitatem aliam ab anima et prælcr animam, et vult quod anima habet subjectum ens in actu, et quod anima movet corpus sicut molor distinctus a suo mobili ; et nunc conatur probare omnimodam indivisionem inter animam et corpus. Item, ipse ponit plures formas in eodem composito, et multa dissonantia eis quæ hic dicit.

Ad tertium rationem dicit Gregorius quod « illa manifeste cogit suum factorem dicere quod per generationem nulla omnino forma, nec aliqua nova realiUs, sit in materia, cujus nulla pars præfuerit; et per consequens, quod nulla omnino entitas, pana vd magna, est secundum se totam, aut secundum aliquam partem vel gradum ejus, noviter in materia : alioquin daretur aliqua realitas nova, cujus nulla pars omnino præcessit; et per consequens, secundum arguentem, illa esset creata; quod vitare nititur. Quod autem nulla omnino realitas sit in materia per generationem, cujus nulla pars præfueril, falsum est. Praeterea. Sicut per hanc rationem nititur probare quod forma non sit entitas a materia distincta et præcisa, ita probaretur quod forma non esset ulla realitas vel entitas alia a materia, et quod ipsa et materia non sunt duæ. Si enim sunt duæ, ipsa forma quæ non est materia nec includit materiam, utique creabitur, secundum eum; quoniam nulla pars ejus præfuit, et ipsa de non esse ad esse exivit; et tamen ipse concedit quod materia et forma sunt duæ enfilâtes, et quod forma est aliud a materia. — Et si dicas quod ipse ait quoti est aliud a materia, sed non pnecisum ab ea : — Aut intelligit quod non sil pnecisum ab ea, sic quod non est entitas quæ sit idipsuin quod est, quoti etiam sit materia vel in materia;et (a) tunc incompossibilia implicantur, dicendo quod est aliud, et non pnecisum : idem enim valet, ac si diceretur quod est aliud, et non aliud. Vel ideo dicit quoti non est pnecisum, quia non est aliquid secundum se hoc aliquid, quasi secundum se subsistens, et non perficiens materiam et cum ea constituens aliquid per se unum hoc aliqu;d ; et tunc frustra laborat in hoc, cum non detur oppositum ab aliquo. Cum hoc tamen stat quod forma sit entitas distincta a materia, perficiens eam, et cum ipsa unam per se substantiam compositam constituens. — Ad ralionem autem ejus, respondetur quod, si per creari inlelligat idem quod fieri, nullo ejus intrinseco pnesupposito, et omne illud dicatur fieri quod exit de non esse ad esse, sive accipiat esse per se, sicut substantiæ per se subsistentes, sive in alio, sicut accidentia et formæ substantiales, quemadmodum ipse videtur uti istis vocabulis in proposito, concedo sibi quod forma creatur. Sed non sic acceperunt sancti et philosophi creari, cum negaverunt aliquid posse creari a creatura. Auctoritas autem Commentatoris non facit ad propositum ; quia Commentator ibi accipit creationem pro actione, non prout distinguitur contra generationem specialiter, et contra alias actiones naturales. Et istud patet; quia nec Themistius in generationibus illorum animalium de quibus loquitur, posuit aliquid proprie creari, nec Commentator hoc infert contra eum, nec imponit sibi quod senserit hoc ; quinimmo satis cito post, opinionem Themistii connumerat inter eas quæ non posuerunt creationem proprie dictam. Qualiter autem Themistius in illo dicto suo erraverit, et Commentator improbet eum, non est opus ad prasentem difficultatem disserere. Alia autem auctoritas non juvat arguentem ; quia Commentator intelligit quod non sunt duæ partes in

9

f *et.* — Om. Pr.

netu, modo supra posito; quod conceditur. » — Hæc Gregorius in forma; cl bene, secundum sua principia.

Secundum principia vero sancti Thornæ, dicendum est quod nulla forma non subsistens, vere ac proprie creatur, nec proprio fit, nec proprie producitur. Cujus ratio eel, quia, ut sspe dictum est, juxta determinationem sancti Thornæ, nulli tali formæ proprie convenit esse, et consequenter nec proprie fieri. Et ideo solutio quam arguens recitat contra se, liona est. — Et tunc ad primam impugnationem, dicitur quod peccat per fallaciam secundum non causam ut causam. Non enim causa quare compositum fit, et non partes ejus, est illa quæ ibi assignatur false, scilicet quia compositum est entitas terminata, præcisa, etc., et materia el forma sunt enlitates interminatæ, impræcisæ; sed ideo, quia, licet sint (α) 1res enlilales, scilicet materia el forma el compositum, tamen nulli earum proprie el per se debetur esse nisi composito. Unde palet quod arguens assumit multa falsa : primum est, quod secundum distinctionem entitatum sunt distinctiones productionum ; secundum est, quod figura sphærica non sil alia et præcisa entitas a cupro; tertium est, quod per generationem non acquiratur multitudo entitatum. Primum quidem falsum est, quia eadem productio potest terminari ad compositum includens mullas enlitates, dum tamen habeant unicam exsistentiam, vel unicum esse actualis exsi‡tentia et ilke enlitates habeant alium et alium ordinem ad illam exsistentiam. Secundum similiter falsum est, quia figura et cuprum sunt diversæ enlitates, licet conveniant in uno esse exsistenliæ. Tertium denique falsum est, quia generatio ponit aliquam novam entitalem, distinctam a materia secundum esse essentiæ, licet non distinctam a materia secundum esse actualis exsistenti®; et sic est ibi multitudo entitatum, sed non exsistentiarum. — Ad confirmationem, dicitur quod, si (6) Themistius ita fatue loquebatur sicut imponitsibi Commentator, merito derisibilis erat, utputa ponens, ad constitutionem compositi per se entis et per se unius, concurrero diversas enlilales subjecti, et cum diversis exsistentiis. — Ad aliam confirmationem, patet per idem; quia arguens false exponit Commentatorem. Nam Commentator pluralitatem el distinctionem in actu vocat pluralitatem exsistentiarum ; non autem solam pluralitatem entitatum, quæ, licet differant secundum esse essentiæ, dormiunt tamen sub eadem exsistentia. El secundum istum modum dicitur ad omnes consimiles auctoritates.

Ad quartam rationem dicitur dupliciter. — Primo, secundum Gregorium, qui dicit quod de ista quarta ratione mullum miratur α quod arguens non advertat quomodo militat contra eum, qui ponit inter formam el matenam dualitatern ; el quomodo non videt quod, si materia et forma sunt duæ entitates, et sua ‡hio sil sufficiens, necessario arguitur quod unum accidens sit in duobus subjectis ». Ulterius respondet pro se, el pro arguente, « negando consequentiam ». Nam dicit quod < sola materia est subjectum primum et adæquatum quantitatis; ideo non sequitur quod quantitas sit in duobus subjectis >. Quamvis multi, ut dicit, < non habeant pro inconvenienti, quod sit in duobus subjectis partialibus indistanlibus et constituentibus aliquid per se unum, sicut sunt materia et forma ; non autem duo corpora gloriosa vel non gloriosa. » — Hæc ille. — Secundo, responderetur, juxta principia beati Thornæ, negando consequentiam, sicut negat cam Gregorius, sed alia ratione. Dicitur enim quod quantitas non inhæret materiæ, neque formæ, sed toti composito, quod est tertia entitas distincta a materia, et a forma, et ab utroque; et ideo argumentum nullius est efficaciæ, nec apparentiæ.

Ait quintam dicit Gregorius quod < prima auctoritas est contra allegantem. Tum quia omne quod continuatur alicui, distinguitur (a) ab illo; unde nec materia continuatur sibiipsi, nec forma sibimel continuatur. Tum quia ubi iste allegando ponit hunc terminum *formam,* Commentator ponit aliud, quod est relativum diversitatis; quod, quia supponit ibidem pro forma, sicut arguens bene intellexit, sequitur quod forma sit distincta a materia, ex verbis Commentatoris. Pro tanto autem Commentator dicit quod materia est ens per continuationem cum alio, scilicet cum forma; quia, secundum eum, non potest exsistere sine forma, non quia indistincta sil a forma, ut arguens dicit. Aliter etiam Commentator exponit, scilicet per continuationem, id est, per compositionem; el secundum etiam illam expositionem, arguitur distinctio entitativa (£) formæ a materia ». — Hæc Gregorius, et bene. — Potest etiam dici, secundum pnemissa, quod ideo Commentator dicit materiam esse ens per continuationem, quia non habet esse exsistenti® actualis, nisi compositione sui cum forma ; non autem quod habeat suam entitalem, et esse essentiæ a forma, quia tunc quot formis componeretur, tot enlitates el essentias haberet, sicut habet diversa esse exsistenliæ secundum diversitatem formanim quibus unitur; quod falsum est. Ad aliam auctoritatem de 2. *de Anima.* palet quid dicendum sil ex praedictis.

Ad argumentum in pede quaestionis, dicitur negando consequentiam. El ad probationem, dicitur quod aliqua esse duo in actu, vel distincta, potest intelligi dupliciter : primo modo, ut intelligatur distinctio aclualitalis eorum ; secundo modo, ut

( ) in. — Ad. Pr.
( ) fi. — Om. Pr.

( ) *distinguitur. — dicitur* Pr.
( ) *distinctio entitativa. — dicenda entitative Pr.*

intelligalur actualiusdistinctionis. Exemplum primi e>lde duabus formis realiter distinctis, et de componitis habentibus diversas formas, et de materiis subjectis diversis formis. Talia enim possunt dici actu duo, vel actu distincta, propter distinctionem actualitalurn, quia alia est actualitas in hoc el in illo. Et quæ sic sunt actu duo, vel distincta, nunquam constituunt aliquid per se unum. Exemplum vero secundi est de qualibet potentia el suo actu, et de qualibet materia respectu suæ formæ qua perficitur. Talia enim sunl duo in actu, non quod habeant duos actus, sed quia eorum dualilas et distinctio est in actu : quia unum talium est actu, sicut actus vel forma dicitur esse aclualiter; aliud vero, puta potentia, vel materia, jwjtest dici actu esse sicut aliquid habens actum. Et sic quodibet potest dici actu. Et cum hoc non sil illud, nec pars illius, sequitur quod hoc aclualiter est distinctum ab illo, et quod eorum distinctio est actualis. Et ex talibus duobus vel distinctis in actu potest constitui unum perse. — Gregorius autem ad hoc argumentum sic dicit : ‹ Ens actu vel entitas actu potest sumi dupliciter : primo modo, pro omni illo de quo contingit per propositionem de inesse et de præsenti vere enuntiaro esse dicendo, Hoc est; secundo modo, pro eo solum quod non solum est actu primo modo, immo, ultra (.) hoc, est quoddam hoc aliquid, id est, integra essentia el perfecta in specie vel perfectio alterius, cum illo perfectam essentiam in determinata specie constituens. Et per oppositum, ens in potentia potest sumi dupliciter, opposite duplici modo essendi actu prodicto. » Hoc supposito, dicit ad argumentum, quod, α si in consequente sumatur entitas in actu, primo modo, consequentia non valet. Si autem secundo modo, conceditur ipsum consequens. El in secundo sensu loquendo de ente in aclu, procedit probatio consequentia?. Nam ita expresse accipit Philosophus. Ha enim promittit ibi (7. *Mctaphysicx,* l. c. 48) : *Palam,* inquit, *quia nullum communiter prxdicatorum significat hoc aliquid, sed tale. Sin autem,* supple, si significat hoc aliquid, *alia quoque multa accidunt,* supple, impossibilia, *ct tertius homo;* et hoc est impossibile quod accidit. Et statim addit aliam probationem (t c. 49) : *Amplius,* inquit, est, *ct ita manifestum,* scilicet quod dictum est. *Impossibile est enim substantiam ex substantiis esse inexsistentibus sic ut actu; duo namque sic (ξ) actu non sunt unum in actu.* Ubi notanda est illa determinatio sic, quia non absolute dicit, inexsistentibus' *actu,* neque duo *namque actu,* sed utrobique addit *sic,* ut denotaret modum illum exsistendi actu, de quo promisit, scilicet ut quoddam hoc aliquid secundum se; quæ enim sic sunt duo aclu (γ), non sunt unum actu. Sed materia ct forma non sic sunt duo actu, ut (a) dictum est. ⁋ — Hæc ille. — Et satis confortniter ad prodicta; quia etiam ipse concederet quod materia el forma sunt duo actu, non propter dualitatem actualitalurn, sed propter actualiLatam dualitatis. Item, potest dici quod dualitas enlitatum non repugnat constituentibus(6) unum perse, sed solum dualilas exsistentiarum. Modo materia et forma, licet habeant distinctas entitates, non tamen duas exsistentias, sed unam.

Et hæc de quæslione; de qua benedictus Deus. Arnen.

DISTINCTIO XVII.

QUÆSTIO I.

UTRUM ANTE GENERATIONEM COMPOSITI SUBSTANTIALIS PRECEDAT ALIQUID FORMÆ PER GENERATIONEM INDUCENDÆ.

ir c a decimamseptimam distinctionem (γ) secundi *Sententiarum,* quæritur : Utrum ante generationem compositi substantialis procedat aliquid fonnæ per generationem inducendæ.

El arguitur quod sic. Quia Deus indidit materiæ rationes seminales. Sed illa? non sunt aliud, ut videtur, nisi quaedam inchoatio formæ in esse diminuto, præcedens formam completam. Igitur, etc. Major patet per Magistrum, 2. *Sentent.,* dist. 18. Minor probatur; quia non apparel quid aliud essent illa? rationes seminales.

In oppositum arguitur sic. Si aliquid formæ procederet in materia ante ejus complementum quod per generationem accipit, tunc forma substantialis non esset entitas simplex, sed habens pariem et partem. Consequens est falsum. Igitur et antecedens.

In hac quæstione erunt 1res articuli. In quorum primo ponentur aliquæ conclusiones. In secundo adducentur objectiones. In tertio dabuntur solutiones.

ARTICULUS I.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sit hæc

Prima conclusio : Formæ substantiales non præ-

(1) *ultra.* — vu/t Pr.
(() fie. — «tait Pr
(γ) actu. — Ad. Pr.

(a) *actu, ut — ut actu* Pr.
(β) conitüurnfibuf. — ronititutionibu Pr.
(γ) dûCinctioneni. — Om. Pr.

exsistunt In materia actu, secundum sc lotas, nee secundum aliquam Mil partem, ante productionem compositi·

Hæc conciu m'o est <le mente sancti Thornæ, l p.» q. 45, art. 8, ubi sic dicil : « Quidam posuerunt formas non incipere peractionem nature, sed prius in materia extilfese, ponentes latitationem formarum. Et hoc accidit eis ex ignorantia materiæ; quia nesciebant distinguere inter potentiam et actum. Quia enim formæ praeexsistunt in materia in potentia, posuerunt eas simpliciter praeexsistere. Alii vero posuerunt formas acquiri et causari ab agente separato, per modum creationis; et secundum bos, cuilibet operationi natura adjungitur creatio. Sed hoc accidit eis ex ignorantia formæ. Non enim consideraverunt quod forma naturalis corporis non est subsistens, sed quo aliquid est; et ideo, cum fieri et creari non conveniat proprie nisi rei subsistenti, formarum, nec est fieri, nec est creari, sed concreata esse. Quod autem proprie fit ab agente naturali, est compositum, quod proprie fit ex materia. Unde in operationibus natura non admiscetur creatio; sed supponitur ad operationem natura, ỉ» — Hæc ille.

Simile ponit, *de Potentia Dei,* q. 3, art. 8, ubi sic dicil : α Circa hanc quaestionem, scilicet utrum creatio admisceatur operibus natura, fuerunt di versa? opiniones. Quarum omnium videtur fuisse radix, unum el idem principium, scilicet quod natura non potest ex nihilo aliquid facere. Ex hoc enim aliqui crediderunt quod nulla res fieret aliter nisi per hoc quod extrahebatur a re alia in qua latebat; sicut de Anaxagora narrat Philosophus, 1. *Physicorum* (t. c. 32, 33) : qui ex hoc videtur fuisse deceptus, quia non distinguebat inter potentiam et actum Putabat enim oportere quod actu præexsîslerel, illud quod generatur. Oportet autem quod praexsistal potentia, et non aclu. Si enim non praextiterit potentia, fieret ex nihilo. Si vero praextiterit aclu, non fieret ; quia quod est, non fit, etc. d Vide totum. — Item, in solutione decimi : α Forma, inquit, præexsistit in materia imperfecte : non quod aliqua pars ejus sit ibi in aclu, el alia desit; sed quia lota præexsistit in potentia, el postmodum (a) tota producitur; nec perficitur esse formæ in materia alio exteriori addito, quod in potentia materiæ non esset. » — Item, in solutione duodecimi, dicit : < Esse in potentia et esse in actu non dicunt diversos modos accidentales, ex quorum diversitate alteratio proveniat, sed substantiales. Nam et substantia dividitur per potentiam et actum, sicut et quodlibet aliud genus. » — Hæc ibi.

Item, 2. *Sentent.,* dist. 18, q. 1, ari. 2, ubi sic dicil : « Quid sint secundum rem rationes seminales, a diversis diversimode assignatur. Quidam enim dicunt quod forma speciei non recipitur in materia, nisi mediante forma generis; adeo quod est alia forma numero per quam ignis est ignis, et per quam ignis est corpus. Illa ergo forma generalis, incompleta, ratio seminalis dicitur; quia per talem formam inest materiæ quædam inclinatio ad recipiendum formas specificas. Hoc autem non potest esse verum ; quia omnis forma quæ advenit post aliquod esse substantiale, est forma accidentalis. Si enim post esse substantiae constitutum advenit, ergo, ea recedente, adhuc manet individuum (a) in genere substantis; quod est contra rationem fonnæ substantialis, ‘ut dicitur in 2. *de Anima* (t. c. 8). Et praterea, cum omnis forma det aliquod esse, et impossibile sil unam rem habere duplex esse substantiale, oportet quod, si prima forma substantialis adveniens materiæ det sibi esse substantiale, quod secunda superveniens det esse accidentale. Et ideo non est alia forma qua ignis est ignis, et qua est corpus, ut Avicenna vult. Et si Commentator in 2. *Metaphysicæ,* dicat genus non esse materiam, sed formam, non tamen ultimam, hoc non dicitur ad significandum ordinem formarum secundum rem, sed secundum rationem; quia genus, quamvis significet tolum, ut Avicenna dicit, significat tamen ut indistinctum; et ita propinque se habet ad rationem materiæ. El praterea, sequeretur quod res significata per genus, esset pars speciei constitute; per formam superadditam ; el ita de specie pradicari non posset. Nec etiam hoc contingit secundum intentionem Augustini : quia ex virtute fonnæ generalis non necessario sequitur forma specialis; unde non est talis virtus, secundum quam necessesit fieri, sed secundum quam possit fieri. Ideo alii dicunt quod, cum omnes fonnæ, secundum Philosophum, de potentia materiæ educantur, oportet ipsas formas praexsislere in materia incomplete, secundum quamdam quasi inchoationem ; et quia non sunt in esse suo perfectæ, non habent perfectam virtutem agendi, sed incompletam ; el ideo non possunt perse exire in actum, nisi sil agens exterius, quod excitet formam incompletam ad agendum, ut siccooperetur agenti exteriori : aliter enim non posset esse naturalis generatio, sed violenta; quia, ut in 3. *Ethicorum* (cap. 1) dicitur : *Violentum est cujus principium est ab extra, nil conferente vim passo.* Has ergo virtutes incompletas in materia praexsistenles, rationes seminales dicunt; quia sunl secundum esse incompletum in materia, sicut virtus formativa in semine. Hoc autem non est verum; quia, quamvis formae educantur de potentia materiæ, illa tamen potentia materiæ non est activa, sed passiva tantum. Sicut enim Commentator dicil, 8. *Physicorum* : Sicut (6) in motu locali oportet esse aliud movens,

(a) *potlmcdum. — poti motum* Pr.

(a) *individuum. — indicium* Pr.
(C) Sicut — Oni. Pr.

rl aliud motum, ito etiam in motu alteration»; el ponit exemplum : quod, quando sanatur corpus naturaliter, cor est sanans, et alia membra sanata. Et Mt ut in corporibus simplicibus non dicimus quod sint mola *ex* se secundum situm, quia ignis non potest dividi in movens et motum, ita etiam non potest esse alteratum ex se, sic (a) quod aliqua potentia exsistens in materia, aliquo modo agat in ăm materiam in qua est, educendo illam in actum ; sed utrumqucconlingit inanimatis,<|uia sunt mota secundum locum ex se, et etiam alterata propter distinctionem organorum, vel partium, quarum una est movens cl alterans, et altera mota et alterato El ideo non hoc modo potest accipi virtus seminalis in aliis rebus sicul in habentibus animam. Non tamen sequitor, si in materia est tantummodo potentia passiva, quod non sit generatio naturalis; quia materia coadjuvat ad generationem, non agendo, sed inquantum est habilis ad recipiendum talem actionem ; qua· etiam habilitas appetitus materiæ dicitur, cl inchoatio formæ : non enim eodem modo omnes motus dicuntur naturales, ut in 2. *Physicorum* et in I. *Cœli et Mundi* Commentator dicit; sed quidam (C) propter principium activum intus exsistens, ut motus localis gravium el levium, el quidam (γ) propter principium passivum, quod est secundum potentiam ab agente naturali natam in actum educi, ut in generatione el alteralione simplicium corporum; unde et natura dividitur (3) in materiam et formam. Et ideo concedo quod in materia nulla est potentia activa, sed passiva pure; et quod rationes seminales dicuntur virtutes activæ complete in natura cum propriis passivis, ut calor, el frigus, et forma ignis, cl virtus solis, et hujusmodi, quæ dicuntur seminales non propter esse incompletum quod habeant, sicut virtus formaliva | in semine, sed quia rerum individuis primo creatis hujusmodi virtutes collatæ sunt per opera sex dierum, ut ex eis quasi ex quibusdam seminibus producerentur et multiplicarentur rvs naturales, n - Il BO die.

Ex prodictis potest formari duplex ratio. Quarum prima talis est. Nihil capiens esse per generationem compositi, sicul terminus generationis, secundum se el quodlibel sui, pracedit secundum esse actu ipsam generationem compositi. Sed forma substenlialis est hujusmodi. Igitur, etc. Secunda talis rst Nulla forma Mih>bntialis dans esse substantiale | composito \cl materia», compatitur securn in eadem materia aliam formam substantialem secundum esse actu. Sed forma procedens generationem novi com-;<Miti, qua· per generationem diam abjicitur, dabat prius esse substantiale suo composito et suæ materiæ. Igitur nulla entitas formæ sequentis erat simul cum illa secundum aliquod esse actu in materia.

Secunda conclusio est Ista : Non est inconveniens essentiam alicujus formæ substantialis, prius duratlone luisse in materia, quam duret esse composito vel materiæ.

Hanc conclusionem probabiliter pono, non tamen assertive, quia continetur in quodam tractatu, de quo dubito an sit sancti Thoinæ, el inlilulatur *de Natura materiæ,* ubi sic habetur (cap. 8) : « Nunc restat ostendere quomodo possibile sit essentiam alicujus formæ ponere in homine, sine eo quod sequatur ad eam aliquod esse substantiale. Ad hujusmodi igitur evidentiam, considerandum est quod proprium est substantis esse simpliciter; unde generatio quæ terminatur ad esse substantiale, est generatio simpliciter. Proprium vero accidentis est esse secundum quid ; sicut generatio quæ terminatur ad esse rei sub forma accidentali, est generatio secundum quid. Esse autem simpliciter, est esse absolutum, et non dependens ab alterius esse sicut ei inhærens, licet omnia dependeant a Deo sicut a causa. Sic autem esse continet perfectam rationem essendi, secundum quod perfecta ratio entis reperitur in substantia, ut dicitur, 6. *Metaphysicæ*. Ad illud autem esse absolutum participandum, accedunt partes substantiæ, per quod trahuntur ad esse sui totius. Esse vero accidentium dependens est per modum inhærentis ; unde accidentia non trahuntur ad genus illius cui inhaerent. Ex <|uo palet differentia inter esse accidentis, et esse partium alicujus totius. Esse autem alicujus totius quandoque est proprius effectus Dei, scilicet quando res secundum omnia principia sua ducitur ex nihilo ad esse perfectum ; sicut fuit in prima productione rerum, in qua causalitas extendebatur ad ipeam etiam materiam. Quandotjue vero est effectus creatura, (piando scilicet agens physicum agit ex suppositione subjecti, non producens totum id quod perlinet ad esse rei, sed lanium formam, transmutando materiam ad talem formam ; ad materiam enim actio creature (α) non se extendit. In hoc tamen convenit agens divinum cum physico, quod utunnque ad esse absolutum terminat suam actionem, quod est ultimum transmutationis sive simplicis emanationis, licet in simplici emanatione non sil prius et posterius nisi secundum intellectum tantum. Cum igitur esse absolutum sit terminus utriusque actionis, materiæ autem non est esse ut subjecti, quod est absolute, nec etiam formæ materialis, cum ipsa non sil ut habens esse, licet sil quo aliquid est, sicut materia est in quo aliquid est, neutra actio terminatur ad materiam, vel ad furinam

:a Hr. — Om. Pr.
(ij i/uuXani. — çiutdam Pr.
(v) *qualam* — *qurtiarn* Pr.
(1 *natui a dividitur.* *nulhi dividuntur* Pr

!a) artio *čreatur* *creatura* Pr.

materialem, sed ad esse compositi, cujus est per se el absolute subsistere; de intellectu enim ejus est habere esse, quod non est de intellectu ĕssentia In tali autem composito, necessario est duplex compositio : una scilicet suppositi et essenliæ, quæ in re materiali differunt necessario, cum individuum in materialibus multa addat supra naturam speciei qua.· essentiam tantum complectitur ; alia compositio est totius rei et sui esse. In rebus autem immaterialibus creatis, altera tantum compositio invenitur, scilicet rei el esse. In ipsis igitur essentia non est habens esse per aliquid quod realiter a se differat, cum idem sit essentia et res quæ significatur ut haltens esse. Et ideo in eis essentia est, non tantum tanquam principium quo aliquid dicitur esse, sed sicut habens esse absolutum non inhærens. In substantiis vero compositis el materialibus, in quibus essentia differt realiter (a) a supposito, essentia non habet esse nisi per suppositum, cujus est esse absolutum el simpliciter^). Unde essentia in eis non est ut habens esse, sed ut reducta ad esse per suppositum.

‹ Si autem sit aliqua essentia formæ materialis, ad quam non sequitur suppositum aliquod et individuum, cujus est habere esse (γ) absolutum, ad quod terminetur actio producentis, possibile est ponere formap) aliquam substantialem sine esse; sicut est ponere id quod est principium, sine relatione principii et sine principiato ($)· In immaterialibus autem non est invenire hoc quod dictum est, cum in eis non sit essentia quæ non sil suppositum ; unde posita essentia, necessario ponitur esse quod est suppositi. Ad constitutionem autem suppositi materialis sive individui, quantitas terminata requiritur; quæ ubicumque fuerit, individuum necessario erit, cum ipsa sit principium et inseparabile signum individui Omnes autem formæ demontares requirunt terminatas quantitates el diversas ab invicem ; unde ubicumque fuerit forma dementaris, necessario erit suppositum, cujus est habere esse completum et terminatam quantitatem ; unde formæ dementares non possunt simul esse in una re in essentiis suis. In mixtis autem rebus, in quibus forma non educiturde materia, quantitas non sequitur materiam in ordine ad talem formam, licet esse actu per eam in re habuerit; cum quantitas semper redeat in principium a quo originem sumpsit. Anima autem hominis non est quanta, nec per se nec per accidens, unde non repugnat in tali re (c) ponere essentiam formæ a qua (ζ) dependeat quantités secundum originem, sine tamen esse quod se habeat ad illam formam ut principialum ad suum principium. Unde tali essentiæ formæ ratio actus non competii, sicut nec materiæ (x); cum esse sil actus primus et communis, non solum formarum, sed etiam materiarum (6); unde sine esse non dicitur forma aclus. Solum enim natura ipsius esse in substantiis impedit duas formas substantiales simul esse : quia esse substantiae est simpliciter; unde quod advenit post, erit accidens. Esse etiam substantis se habet sicut unitas rei, quia unum et ens convertuntur; unde una res non potest habere duo esse substantialia, nisi amittat suam unitatem ; unde in re composita ex substantia et accidente, non est unitas nisi secundum quid. Nihil igitur contradictionis sustinebimus, si ponamus in re aliquas formas substantiales, ad quas tamen esse non sequitur. Solum enim per naturam ipsius esse simpliciter quod in substantia leperitur, impeditur pluralitas formarum substantialium ejusdem rei. Unde quia certum est,el a philosophis ostensum, quod impossibile est ponere plura esse substantialia in una re, solum forma, ad quam esse sequitur, in ipsa re ponitur; aliæ vero ei non connumerantur. › — Hæc ille.

Ex quibus potest formari talis ratio. In omni substantia quanta, oportet esse essentiam alicujus formæ substantialis, a qua originetur quantitas et super quam redeat et terminetur. Sei homo est substantia quanta. Ergo in homine est essentia alicujus formæ, a qua originetur quantitas et ad quam terminetur. Illa autem forma non est anima intellectiva, quæ nullo modo est quanta; ergo, praeter eam, est in homine essentia alterius formæ, ad quam non sequitur esse et quæ non dat esse actu.

Quod autem talis forma it postea dare esse materiæ vel supposito, ostendit postea ibidem per longum processum. Unde sic sequitur post verba pnelibata : « Sciendum , inquit, quod maleria est in potentia ad omnes formas quæ de ea educi possunt. Unde quanto magis ad plures earum simul accedit, tanto plus perficitur ejus |>otentia. Et ideo in elementis materia minime est perfecta: quia solum forma unius elementi perficitur simul ; et si quando virtus forma! alterius elementi sibi adsit, hoc non est per modum manentis, sed per modum alterantis, sicut patet quod calor ignis agit in aerem ad inductionem forma·. In corporibus vero mixtis, magis perfecta est materia. Ibi enim, cum una forma mixti ĕua dat esse tali mixto, sunt omnes formæ elementorum, virtute tantum, et non in essentia, quia quadibet earum requirit debitam el certam quantitatem. Unde, cum unum sit suppositum mixti el esso, una est ejus forma. Supra autem mixta tantum. sunt animata, et praecipue homo, cujus forma non producitur ex maleria disposita per qualitates mixti. Undo conveniens est ut in animatis sint essen-

(a) *rcaliter. materialiter Pr.*
(C) et timphciter. — temper Pr.
(γ) *ette.* — Om. Pr.
(j) *principiato. — pricdieamcnto* Pr.
(t) in *tali re. — intelligere* Pr.
(;) a qua, — ad quam Pr.

fa) *materne. — naturae* Pr.
(C) *materiarum. — naturarum* Pr.

tiæ aliquarum formarum, sine tamen esse. Hoc enim est propinquissimum, in quo animata possunt transcendere simpliciter mixta, in perficiendo suam materiam in acquisitione plurium formarum simul. Videmus enim quod alio modo fit simplex ex mixto, el alio modo aliquid ex materia prima, etc. d

Post prædicta, ostendit quomodo elementa sunt in mixto; et verba ejus sunt supra recitata in quaestione de pluralitate formarum (dist. }5). Et ostenso quomodo miscibilia sunt in potentia propinqua actui, subdit : α Adhuc partes animatorum maxime sunt in potentia propinqua, alteratione tamen maxime distante a suo termino. Ex quo concluditur quod hæc propinquitas non est per dispositionem materiæ, nec per allerationem aliquam, cujus terminus sit inductio novæ formæ per essentiam; essentia enim forma· noviler induci non potest, nisi praecedente alteratione, cujus terminus est productio formæ de novo. Constat tamen quod in parte separata a toto sit forma substantialis. Unde, cum impossibile sit duo esse substantialia in una re ponere, nec per aliquam allerationem praecedentem pars in toto est in potentia maxime propinqua actui, nec forma de novo inducitur nisi per alterationem (unde nec cœlum, quod est agens universale respectu inferiorum, nec aliquod particularium agentium agit nisi alteret, el ideo cœlum est primum alterans, secundum Philosophum), necessario sequi videtur aliquam formam in parte rei ponere sine esse; et ideo partirn est in potentia maxime propinqua actui : esse enim est maxime propinquum formæ, quia non requiritur ad hoc quod essi? substantial proprium sequatur formam, nisi quod res per se ponatur, quod unica actione fieri (s) potest. (Cap. 9):

‹ Ex praedictis igitur facile esi videre triplicem differentiam potentis, in qua aliquid dicitur esse : scilicet potentiam materiæ in (pia nihil est de isto quod de potentia educitur; secunda est potentia mixti vel materiæ quæ est in alteratione, in qua, licet non sit essentia form® inducenda», est tamen virtus; tertia (€) est potentia lotius, secundum quam partes sunl in loto : quæ est maxime actui propinqua; unde in eis cum nihil sit agens ad proprium actum, ut est quando harmonia esi perfecta, necessario erunt essentia» formarum prope sua esse. Hoc autem scietur, si gradus el ordo rerum naturalium diligenter discutiatur. Sciendum igitur est quod communissimus unitatis (γ) modus repertus in rebus materialibus, est unitas continuitatis (3); in omnibus enim rebus materialibus hæc unitas reperitur : primum namque accidens quod sequitur materiam, est quantitas. Super hanc autem unitatem, in diversis rebus, reperitur unitas suæ propria» formæ, in quibusdam autem magis, in quibusdam minus perfecte, ul habetur, 5. *Métaphysicœ*. Unitas autem quantitatis in re reperta, maxime potentialis invenitur; quia omne continuum est unum in actu el multiplex in potentia : sicut lineæ partes non sunt aliqua duo actu, sed sunt unum actu, ipsa scilicet linea; sunl vero duo in potentia, et facta divisione fiunt in actu : sola enim divisio in continuis facit esse actu ; unde in divisione lineæ non inducitur aliquid novi in ipsis divisis, sed eadem essentia lineæ, qua? prius erat actu una et multiplex in potentia, per divisionem esi facta mulla in actu. Est tamen hic similitudo cujusdam corruptionis; quia actus prior qui erat totius, ablatus est, et potentia ducta est ad actum posteriorem per solam divisionem. Consimile penitus reperitur in lapide, et in igne, el in omnibus generabilibus el corruptibilibus (a) inanimalis. Forma enim totius in eis, per quam habent unitatem suæ naturae, super unitatem quantitatis, secundum totam rationem formæ est in qualibet prie talium rerum; unde, facta divisione, manet essentia ejusdem forma» in partibus ab invicem divisis : quælibet enim pars ignis est ignis, et quælibet pars lapidis est lapis. Est tamen in istis divisionibus quædam similitudo generationis (6) et corruptionis, non quod novæ forma» per talem divisionem inducantur; sed quia esse sive actus prior aufertur per ipsam divisionem, et potentia ducitur ad actum proprium. Super hæc autem sunl animata imperfecta, ut (γ) planta» ; et quædam etiam animalia imperfecta, ul sunt animalia annulosa. Et in ipsis iterum idem invenitur : quia, cum avellitur ramus ab arbore, non advenit nova forma vegetabilis, sed eadem essentia quæ una erat in arbore tota, et etiam actu una, simul erat multiplex in potentia, et per divisionem novum esse et actus alius el alius secutps est;similiter inanimalibusannulosis eslanimalactu unum, sed est multiplex in plentia accidentali; unde, facta divisione, el remoto esse priori.et unitate actus, sunt mulla inactu. Et sic facile est videre quomodo essentia alicujus formæ est in potentia accidentali ad esse quod tamen nondum habet. Et hoc totum convenit, propter imperfectionem talium formarum ; quia, cum sint sub uno actu, simul sunl sub plentia multiplici respectu diversorum esse, quæ acquiruntur eis sine aliqua corruptione in suis essentiis, sed sola divisione facta.

‹ In animalibus vero perfectis et praecipue in hô-

(i) *fieri.* — Om Pr.

(S) a verbo *secunda* uwjue ad *tertia,* sic habet Pr. : *educenda potentiam* mixli tW *materiæ quæ nt alteratione* in *qualibet eundus formæ non sd virtus tamen*

(γ) *undatu.* — reritata Pr.

(Î) *continuitalu.* — *continentis* Pr.

te) *generabilibus et corruptibilibus, — generibus ct corporibus* Pr.

(i) *generationis, — generis* Pr.

(γ) ut. — *el* Pr.

mine, forma quæ est una in actu, non est multiplex in potentia, ul per divisionem constituatur eadem essentia formic sub diversis esse el diversis actibus, cum anima hominis non dividatur per se nee per accidens. Unde, cum in homine sit unitas continuitatis cujusdam, quod manifestum est tam in came sua et in osse, quam in aliis membris quæ sibi conjunguntur propter ipsim naturam continuitatis, necessario erit in eo aliqua alia essentia formæ, quæ per solam divisionem a loto habeat esse actu. Hoc enim in omnibus continuis reperitur. liæc enim est forma, respectu cujus quantitas sequitur materiam, super ipsam formam rediens; semper namque forma a qua quantitas dependet secundum originem, divisibilis est per accidens. Et hoc salis manifestum est; quia, cum paries hominis sint in eadem propinquitate ad per se esse sicut paries aliarum rerum imperfectarum, de quibus dictum est quod nulla nova essentia per divisionem introducitur, sed esse novum acquiritur, forma vero hominis dividi non potest, ul in ea acquirantur multa nova esse, necessario erit in eo alia essentia formæ sua», quæ per solam divisionem esse acquirat. Sed in hoc est differentia inter perfecta animalia el imperfecta : quia in imperfectis animalibus illa essentia formæ non erat simpliciter sine esse, licet esset sine esse acquisito per divisionem; in perfectis vero sine esse simpliciter el sine esse sibi debito, quia duo esse substantialia simul impossibile est ponere in re una. Alia differentia est ex parte ipsius divisionis. Quia, cum dividi non possit nisi quod est actu quantum, quantitas autem in homine non est actu per formam respectu cujus sequatur materiam ut (a) rediens sujier formam, sed per animam solam a qua est totus actus qui est in homine, in igne vero et lapide quantitas est actu per formam quam ipsa quantitas sequitur in materia, inde est quod divisio, in homine, est in quantitate actu per animam; sed quod efficitur per divisionem in actu acquisito, non est aliquid de essentia animæ, sed est aliquid de essentia formæ originalis ipsius quantitatis, cui per divisionem datur e actu. In rebus vero imperfectis, divisio est in quanto actu ; et hoc, per formam ad quam sequitur ipsa quantitas, cui per divisionem aufertur unum esse actu prius habitum, et acquiruntur ei plura esse sub quibus ipsa essentia dividitur, quæ prius erat una, secundum quam erat unum esse in re ante divisionem ; nihilominus illa eadem essentia formæ erat in potentia accidentali ad mulla esse, simul cum uno esso actu quod habebat, el ejus subjectum erat una et eadem materia numero. Et tamen constat quod alium respectum habet materia ad esse actu primum, et alios diversos respectus ad alia esse actu per divisionem (β) acquisita ; quibus tamen respectibus materiæ respondebat eadem essentia formæ ante ipsum esse actu. Licet enim potentia materiæ non differat ah ejus essentia, secundum quod potentia dicit principium receptivum, differt tamen secundum quod dicit relationem materiæ ad formam. Et isto modo in materia possunt esse multi respectus, exsentia tamen manente una. Sicut ergo materia, secundum unum respectum tantum unum esse habet, cum (a) aliis tamen respectibus multa halæt esse, essentia etiam formæ sine (C) esse per divisionem acquisito remanente; ita sub forma perfecta, cujusmodi est anima humana, reperitur in materia hominis unum esse tantum, licet in eadem materia sint essenliæ aliarum formarum sine (γ) esse, quod tamen eis sola divisione acquiritur. › — H;i · die.

Ex quibus omnibus patet quod mens sua est, quod mulla' forma» substantiales sunt in materia secundum essentiam, antequam dent esse proprium illi materiæ, et antequam principient aliquod esse substantiale, utputa formæ partium nondum a toto suo divisarum, sive in corporibus simplicibus, sive in mixtis, sive in vegetabilibus, sive in brutis, sive in homine. Ex quo sequitur conclusio proposita, scilicet quod mullæ formæ substantiales secundum essentiam procedunt in materia, antequam dent esse substantiale composito. Et probatur sic ista conclusio. Partes noviler ab invicem separata», habent novum esse substantiale per aliquam vel aliquas formas substantiales (o). Sed nullius talium formarum essentia (t) est m materia noviter inducta. Igitur essentia talium formarum processit in materia, antequam daret esse substantiale composito vel supposito. Major nota est ; quia anle divisionem lotius, pars non habebat esse per se, et nunc habet. Minor probatur : quia nunquam nova essentia formæ inducitur in materia sine alteratione procedente; hic autem non præcessit allevatio sufficiens, dum (ζ) abscinditur primum membrum.

Et in hoc primus articulus terminatur, etc.

ARTICULUS II.

ADDUCUNTUR OBJECTIONES

I **Argumenta Scoti.** — Quantum ad secundum articulum, objicitur contra prodicta. Et quidem contra secundam conclusionem, arguit Scotus.

Primo sic. Quiasi ante generationem compositi aliquid formæ procedit in materia : aut idem pncexsi-

(a) *aequatur materiam ut. — tequitur materia, nec* Pr.
(ȯ) ad. — Ati. Pr.

(a) *habet,* cunu — *habuerit* Pr.
(β) *multa habet eae,* CJienha *etiam formæ* une. — *eue formæ ùve.* Pr.
(γ) line. — «ire Pr.
(î) *eeparatir.* — Ad Pr.
(‹) *ruentia.* — *eue* Pr.
(ζ) *dum.* — tamoi Pr.

siens erit idem respectu diversarum formarum specifirarurn ; aut diversis (a) formisspecificiscorrespondcnt diverse partes praeexsistentes in materia. Si detur primum, igitur idem numero ent pars formæ ignis ci aquæ; el iilud non |wtest esse forma aquæ et ignis quæ distinguuntur specie, cum sit idem numero; ergo oportet formam aquæ esse compositam ex partibus diversarum rabonum ; ergo non est simplex. Si detur secundum, videlicet quod singulis formis singulæ partes vel inchoationes répondent; quæro: aut singulæ informant materiam; aut una et non alia. Si una et non alia, epgo pars ignis, quæ est forma materialis, est in materia et non informat materiam; hoc autem est inconveniens. Si singulæ informant, ergo una materia erit simul informata formissubetentialibusdiversiset distinctis secundum speciem. — Si dicatur quod non intense, sed remisse informant (6); — hoc non valet: quia quælibet forma, quantumcumque remissa, cum materia constituit suppositum in generatione substanti®; sed tale non est natum esse pars alterius; igitur, etc.

Secundo. Quia aut in generatione acquiritur aliquid formæ de novo, aut nihil. Si sic, igitur, cum forma vel pars ejus sit entitas positiva, sequetur quod per generationem acquiritur aliquid quod non praefuit. Si autem nihil novum acquiritur quod non præfuit, ergo omnia simul fuerunt a principio, et sic per generationem nihil de novo acquiritur. Sic ergo sequitur alterum istorum : vel quod omne novum immediate flat a causa prima; vel quod nihil sit novum; vel quod aliquid novum fiat a causa secunda, cujus nihil praefuit. Primum non est verum; quia tollit omnem potestatem causandi a causis secundis. Nec secundum; quia tollit omnem mutationem. Ideo oportet ponere tertium, scilicet quod aliquid sit de novo productum in esse a causa secunda, cujus nihil præfuit. Manifestum est autem quod illa causa secunda nihil potest creare ; ergo potest aliquid producere de novo in esse, cujus nihil præfuit, et istud non est creare; igitur frustra ponitur inchoatio formæ in materia ad vitandum creationem.

Tertio sic. In cujus virtute activa est ens perfectius, in ejus virtute activa est ens imperfectius ejusdem rationis. Sed ista inchoatio formæ, quæ ponitur præœdere, est imperfectior gradu formæ acquirendæ per generationem; aliter ante generationem esset in materia forma perfecta ejusdem rationis cum forma inducta per generationem, et ejusdem rationis cum illa : quia, cum illud maneat in generato, esset forma composita ex diversis partibus é-entialibus. Si ergo generans potest ponere in esse formam secundum ultimum ejus, et secundum ejus esse perfectum, sequitur quod potest illam formam ponere in esse secundum omnem ejus inchoationem ; ergo potest ponere in esse rationem seminalem.

Quarto. Quæriturde illa parte formæ, quæ ulterius inducitur : de cujus potentia educitur? Si immediate producatur de esse materiæ, tunc frustra ponitur illa inchoatio in materia ad vitandum creationem formæ. Si autem producitur de gradu imperfecto illius formæ, hoc eSl inconveniens, quod aliquid producatur de potentia alicujus quod est ejusdem rationis cum eo, vel etiam de aliquo mediante alio quod est ejusdem rationis cum eo quod producitur.

II. Argumenta Aureoli. — Contra eamdem conclusionem arguit Aureolus (disl. 18, q. 1, art. 1).

Primo sic. Nam quæritur : utrum illa potentia de qua educitur forma in actum, quam tu dicis inchoationem ejus, sit respectus quidam ; el hoc non : quia substantia non iit ex respectu; aut sit ipsa essentia materiæ;et tunc: aut educi formam de potentia materiæ, est materiam transferri in formam; aut est materiam trahi ad formam, sicut primum actuabile trahitur ad actum. Primus modus est impossibilis. Si detur secundus,sequitur quod materia non sit res in actu, el natura terminata distincta a forma, sed forma tantum sit actuatio materiæ.

Secundo. Quia inchoatio non est aliud quam materia, secundum intentionem Philosophi et Commentatoris, 7 et 12. *Metaphysicæ* (comm. 16); unde Commentator, 8 *Metaphysicæ,* dicit quod anima est illud quod est animatum in potentia esse animatum actu : quasi velit dicere quod animatum actu, est anima, el ita una res sit compositum, quæ, cum sit in actu, est forma, cum est in potentia, est materia; licet sit distinguendum : illa enim pro tanto est compositum, <|uia est perfectio trahens res ad complementum, ut sic omnis res generabilis et corruptibilis sit natura quædarn habens in se, non quidem duas naturas, sed inchoativum et complementum ejusdem natura, quorum primum est materia, secundum forma. Et per hunc modum, cum eadein sit materia omnium generabilium et corruptibilium, materia etiam non sit nisi inchoativum natura rei generabilis et corruptibilis, potest concedi quod materia erit aliquo modo omnis natura generabilis et corruptibilis, dempto solo complemento, et adveniente complemento, puta forma, fit (a) hoc generabile et corruptibile, unde adveniente forma ignis fit ignis, et adveniente forma carnis fit caro, et sic de singulus; et hoc modo omnis res generabilis et corruptibilis, ante generationem sui praccdit indeterminate in materia, quia ipsa est indeterminate omnis res generabilis et corniptibilis; et hoc est quo<ICommentatordicit,7. .Vetaphj/sicæ(comin.28),

(>) **(liwnu — limifiter Pr.**
(e) *informant. — informantur* **Pr.**

(a) fit. — fit Pr.

quod agens non est producens, sed est extrahens. Hoc igitur modo in materia non sunt inchoationes formarum,.sed naturarum generabilium ct corruptibilium. Materia enim est indeterminate omnes res generabiles et corruptibiles, ct per generationem tota res quæ erat indeterminate in materia, transfertur ad actum, ex hoc quod materia trahitur ad acluationem et terminationem quæ est forma; el ideo generans non largitur multiplicationem, sed perfectionem, secundum Commentatorem, 8. *Meta-p/iysicæ* (com in. 15). Si autem intelligas per inchoativum formæ aliquid aliud a materia, quod transeat in formam per solam acquisitionem perfectionis, tunc forma erit composita ex illa perfectione el illo inchoativo; ct tunc forma erit composita.

Terito (disl. 12, q. 1, art. ult.) probatur (a) quod non oporteat ponere aliquod inchoativum formæ in materia, distinctum ab ipsa materia, quod dicatur potentiate vel potentia ad formam; sed potius ipsa materia sil illud purum potentiate : quia materia non est aliqua ratio in actu (6) in entibus distincta; igitur ipsa est purum potentiate, el natura potens actuari.Patet consequentia. Da enim oppositum, jam materia diceret rationem aliquam, licet diminutam, in actu, si ipsa diceret distinctam rationem in actu. Antecedens probatur per Commentatorem, qui, 12. *Metaphysicæ* (comm. 14), dicit quod illud quod non habet formam, non habet conceptionem vel intentionem intellectam de ea. Ex quibus verbis apparet quod forma et ratio idem sunt omnino, ut illud quod non dicit formam, nullam (γ) dicat omnino rationem, el sil quædarn]>otentialitas, fundamentaliter loquendo, ad omnem rationem; el hinc est quod diffinitio, quæ sumitur a forma, ratio appellatur. Item, 12. *Metaphysicæ,* dicit Philosophus quod in fundamento materiæ nihil est distinctum; ubi Ommentator dicit quod manifestum est quod de illa non dicitur vere substantia, nec aliquid aliud praedicamentorum; et ideo dicit quod materia non est alicujus dispositionis, sed est in ea negatio omnium dispositionum; et comm. 33, dicit quod hoc principium ex quo est generatio, non oportet esse in aliqua dispositione; et quod in materia non debet esse aliquid actu omnino.

Qunrto. Illud in cujus ratione quidditativa includitur ratio incompleti, id in sua ratione includit interminationem el potenlialilatein. el esi quædain inchoatio. Sed materia in sui ratione est intrinsece entitas incompleta. Igitur. Major patet. Hæc enim est ratio, quaro ratio infiniti consistit in]>otentia, el similiter motus : quia eorum ratio consistit in quadam incompletione intrinseca, expectans semper perfici per ipsum actum. Minor probatur per Philosophum, 8. *Metaphysicæ* (t. c. 3), ubi dicit Philosophus : *Dico autem materiam, quod non est actu, sed potentia;* quod exponens Commentator, comment. 3, dicit : « Dico autem materiam, illud quod (a) non est in actu aliquid determinatum, sed est in potentia illud; > cl com. 6, dicit quod substantia materiæ non esi in se, s^d ut perficiatur per formam. Et 8. *Metaphysicæ* (1 c. 15), dicit Philosophus quod *causa unitatis compositi,* scilicet quod ex materia el forma fiat unum, *est. quia illud quod est in potentia fit* in *actu ab agente,* in *omnibus in quibus cs/ generatio, et non* est aliquid creatum, *sedest illud quod erat in potentia sphxra, actu sphæra ;* quod exponens Commentator dicit, comm. 15 « Quod causa istius unitatis est (é), ut transmutetur illud quod est in potentia, donec fiat in actu ab agente. Est ergo aliquod unum, quod prius esi in (nitentia, et post transfertur in actum. Translatio autem ejus non largitur ei multitudinem, sed perfectionem in esse et in toto, hoc est unum in actu; et hoc intendebat Aristoteles cum dicit quod non est aliud causatum : non enim est hoc aliud causatum ab agente ab eo in quod agit, sed est illud idem (γ). i — Hæc Commentator. — Ex quibus manifeste patet quod materia est inchoativum rei, el forma est terminus el (5) perfectio et complementum. El hoc modo materia el forma sunt una res completa.

Quinto. Cujus entitas est purum formabile, non dicens aliquid formatum, illud est pura potentia per essentiam et inchoatio rei. Da enim quod sit actus aliquis, jam in ratione illa qua est actus, non est purum formabile; Imbebil enim actum admixtum. Sed materia est entitas ex se intrinsece pure formabilis : quia pure informis. Igitur, Minor palet |>er Augustinum, 12. *Confessionum,* c. 1,2 el 3, ubi dicit expresse : *Nonne tu Domine docuisti me quod* (t) *prius quam informem materiam formares atque* (ζ) *distingueres, non* (η) *erat aliquid, non color, non figura, non spiritus.* — Hæc Aureolus.

III. Arguitur per dicta sancti Thomee. —

Contra praedictas conclusiones potest argui similiter per dicta S. Thomæ.

Et quidem, contra primam conclusionem, arguitur per dicta ejus, 1. Sentent., disl. 17, q. 2, art. 2, ubi (0) sic dicit : « Qualitates naturales educuntur de potentia materia quarum inchoationes quasdam

( ) *probatur,* — Om. Pr
( ) Ati. Pr.
(γ) *nullam.* — *naturam* Pr.
( ) *quod.* — Om. Pr.
(β) *at.* — Om. Pr.
(γ) *idem.* — Om. Pr.
( ) rt. — ℓ Pr.
(c) *quod.* — Om. Pr.
(ζ) *atque.* — *aidequmu* Pr.
(η) mini. — Ad. Pr.
(0) *ubt.* — Om. Pr.

materiæ Deus in creatione indidit. Et ideo quando in actum prodeunt, esi exitus de imperfecto ad perfectum» › — Hæc ille. — Hem, *de Potentia Dei,* q. 3, art. 4, in solutione septimi, sic dicit: ɑ Forma potest dupliciter considerari. Uno modo, secundum quod est in potentia; et tunc a Deo materiæ concreatur, nulla disponentis nature actione interveniente. Alio modo, secundum quod est in actu; et sic non creatur, sed de potentia materiæ educitur per agens naturale. › — Hæc ille. — Ex quibus ridetur quod aliquid formæ processerit in materia ante generationem compositi per «agens naturale.

Contra secundam conclusionem, similiter arguitur ex dictis ejus; quia in 1 p., q. 76, art. 4, dicit quod in homine non est alia forma substantialis præter animam rationalem; immo quod corpus hominis includit animam sicut calidum calorem et lucidum lumen; nec corpus est corpus per aliam formam corporeilatis distinctam ab anima rationali. El in art. 6, in solutione secundi, vult quod dimensiones quae sunt in homine, non consequuntur aliam formam substantialem præter animam (i), sed ipsam animam ut dat esse corporeum. Item, in *de Anima,* q. 9, in solutione decimiseptimi, sic dicit : « Dimensiones non uni intelligi in materia nisi secundum quod inlelligitur materia constituta per formam substantialem in esse substantiali corporeo : quod quidem non fit per aliam formam in homine quam per animam; unde hujusmodi dimensiones (?) non præintelliguntur in materia ante animam totaliter, sed quantum ad ultimos gradus perfectionis. » — Hæc ille. — Ex quibus videtur quod quantitas in homine non consequitur aliam formam substantialem ab anima rationali, sed potius ipsam animam rationalem; clsic falsum est totum quod in secunda conclusione dicitur; potissime duo : primum est, quod quantitas nunquam consequitur originaliter aliquam formam substantialem, nisi super illam redeat, et ad illam terminetur, et eam efficiat quantam; secundum est, quod in homine sit essentia alicujus formæ alia ab essentia animæ; quia hoc repugnat praecedentibus quaestionibus, et quasi toti doctrinae sancti Thomæ in Summa. — Item, arguitur contra hoc quod ibidem dictum est, scilicet quod essentia alicujus formæ sit in materia, et quod non det sibi esse, per argumenta Scoti. — Item : Qualis forma ont illa secunda forma quam ponis in homine? Aut enim erit quædam forma generalis, dans solum esse corporeum; et hoc est contra sanctum Thomam. Aut erit aliqua forma specialis; et hoc etiam non («test dari; quia, vel esset forma alicujus elementi, aut forma mixti. Primum repugnat dictis ejus, qui negat formam elementi remanere in mixto secundum es-entiam. Secundum etiam dari non potest; quia, si sit forma mixti : aut erit forma carnis, ossis, vel nervi; aut erit forma cadaveris, utputa illa quæ informat brachia vel alia membra abscisa a toto, vel etiarn lotum corpus post separationem animæ rationalis. Et quidquid horum detur, totum est contra dicta ejus. Et sic videtur quod illa conclusio directe contradicat verbis et menti sancti Thomæ in *Summa.* — Hem. Quia alia probatio ejusdem conclusionis, sumpta ex pluralitate partium totius, non valet : quia in nullo continuo, animato vel inanimato, simplici vel mixto, ante divisionem pnendæ sunt plures formæ non dantes esse, nec una dans esse, et alia non dans; quia in talibus continuis eadem essentia formæ substantialis tota totalitate nature est in qualibet parte suæ materiæ, prout docet sanctus Thomas, 1 p.,q.76, art. 8; et in *dc Anima,* q. 10; ct *de Spiritualibus creaturis,* q. 4. Et sic una et eadem essentia formæ quæ est una in actu et multiplex in potentia, informat quamlibet partem suæ materiæ. Nec in eadem materia est essentia alicujus formæ distincta a forma informante totam materiam, nisi forte sicut pars distinguitur a toto. Et sic non videtur quod illa probatio valeat.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS III.

DANTUR SOLUTIONES

I. Ad argumenta Scoti. — Quantum ad tertium articulum, respondetur objectionibus supradictis. Et quidem

Ad primum Scoti, dicitur quod optime probat quod forma compositi quod incipit esse actu per generationem proprie dictam, non præfuit in materia secundum aliquod esse actuale, et hoc nec secundum totam essentiam formæ, nec secundum partem essentiæ; sed non concludit quin forma talis compositi secundum se totam (x) praecesserit geqerationem talis compositi secundum esse potentiale : praecessit namque materia exsistens in potentia ad formam. Talis autem potentia materiæ ad formam, potissimesiadsintdispositionesaccidentalesproximæ, dicitur et est quædam inchoatio formæ : non quæ sil aliqua pars formæ inducendæ; sed subjectum illius. Et sic forma inducenda dicitur esse in materia sicut effectus in sua causa, et non per realem præsentiam alicujus enlitatis formæ inducendæ ad materiam. Et sic patet quod argumentum contra conclusionem sane intellectam (?) non procedit, sed solum contra ponentes aliquid formæ inducendæ informare materiam ante generationem compositi, et esse in materia per sui realem præsentiam ; quod nos non dici-

( ) **animam. — a/iam Pr.**
( ) **ðim^Mionr — dnutonei Pr.**

totam. **— fotum Pr.**
(6) *intellectam. — intellectum* **Pr.**

mus in prima conclusione, nec in secunda. Similiter ista ratio non probat quin forma compositi quod non per generationem aut alterationem, sed per solam divisionem efficitur in actu, praecedat talem actuntionem novi suppositi, ut ponit secunda conclusio de divisione elementi, vel mixti inanimati, aut animali vegetabilis, aut animalis imperfecti; formæ namque talium partium sola divisione nova supposita constituentium, praecesserunt talia suppositа; et hoc in potenlia, non in actu : eo rnodo quo pal's exsistens in toto et per esse totius praecedit seipsam separatam a loto et sub esse proprio exsistentem.Tamen talis forma partis a loto divisæ, licet non praecesserit suum suppositum in esse actuali proprio plus quam forma per generationem inducta, verumtamen praecessit per sui realem præsentiam cum materia. Secus autem de forma per generationem inducta.

Ad secundum dicitur quod, si loquamur de forma per generationem inducta, nihil quod sit essentia ejus vel pars essentiæ præfuit, quasi in se realiter materiæ præsens, aut materiam informans, vel materiæ inhærens; sed (α), si loquamur de forma quæ constituit novum suppositum per solam divisionem continui, illa præfuit per sui realem præsentiam in materia ; sed tamen non quasi dans aut habens esse proprium; sed tanquamexsistens per esse lotius. Et tunc ad argumentum, inquantum potest procedere contra hunc sensum, dicitur quod nihil de essentia formæ acquiritur in constitutione novi suppositi, sed bene acquiritur novum esse exsistentiae, quod non est aliquid de essentia formæ, sed se habet ad formam ut actus ad potentiam. Nec tamen sequitur quod illud esse sit per se productum de novo : quia esse non fit, sed ens; sed quod novum suppositum est productum, non simpliciter, sed in esse suppositi, quia aliquid est per se subsistens, quod prius non per se subsistebat. Nec oportet quod hoc sil factum per creationem, nec per generationem, sed per solam divisionem : quia forma quæ dat noviter esse prius, licet non daret actuale esse, erat tamen in potentia maxime proxima ad esse; et ideo per solam divisionem dat esse.

Ad tertium dicitur quod, si loquamur de inchoatione formæ per generationem inductæ. illa non est aliud quam potentia materiæ praecise sumpta, vel saltem potentia materiæ sub dispositionibus, de qua constat quod non est ejusdem rationis cum forma inducenda ; et sic patet quod minor argumenti quoad unam partem est falsa. Si autem loquamur de inchoatione formæ per solam divisionem ad ultimum complementum adduclæ. scilicet quod det esse proprium et ab aliis distinctum, talis inchoatio non est aliud ab ipsa essentia formæ; sed ipsamel essentia formæ, sub esse totius, potest dici, licet improprie, inchoatio sui, prout est sub esse proprio, vel potius ut dat rvm? proprium suo supposito et ab aliis individuis ejusdem speciei distinctum ; et argumentum non procedit directe contra nos, sed contra alliertistas.

Ad quartum dicitur quod supponit falsum, scilicet quod forma habeat duas partes aut duas entitates illam intrinsece constituentes; quod nos non dicimus : sed solum quod forma noviter dans esse praeexsistit in materia, uno modo de duobus modis : unus est quo praeexsistit in materia non per aliquid suæ essentiæ, sed per causam suæ essentiæ; alius est quo praeexsistit per suam essentiam privatam proprio esse. In prirno casu non oportet quærere de ultima parte, de cujus potentia educitur; quia non ponimus partem praecise educi, imrno totam («I essentiam formæ. In secundo vero casu, quæstio illa minus habet locum : quia nec tota nec pars ejus educitur, proprie loquendo; sed tota essentia formæ modo dat proprium esse, et sibi debitum, et ab esse cujuslibet alterius formæ distinctum ; prius vero non, sed erat per esse totius; et hoc non convenit per eductionem, sed per solam divisionem continui, per quam nulla no\a forma quoad sui essentiam incipit, sed incipit noviter dare esse : ita quod prius erat, sed non dabat esse; modo autem non solum est, immo dat esse ; et prius erat per esse alienum, modo per esse proprium. Hoc autem totum fieri potest in talibus mixtis inanimalis et animalibus imperfectis, sine cujusquam essentiæ novæ generatione, modo præexposito in conclusione, propter summam propinquitatem formæ partis ad esse.

II. Ad argumenta Aureoli. — Ad primum Aureoli, dicitur quod potenlia materiæ, de qua forma educitur, dicit quid absolutum in recto, scilicet essentiam materiæ; importat autem respectum in obliquo : est enim relativum secundum dici, non secundum esse. —Et cum ulterius quærit : quid est formam educi de potentia materiæ; — respondetur quod hoc non est materiam converti in formam, nec est materiam trahi ad formam illo modo quo arguens fingit, scilicet quod materia et forma, perditis propriis unitatibus, sic identificentur quod hoc et illud nullatenus sint plura vel distincta ad invicem ; sed sic quod materia quæ prius erat formabilis (6), actuabilis et terminabilis per formam, incipiat actualiter formari, actuari et terminari per formam; et non solum hoc recipiat a forma, immo quod ipsa materia per sui transmutationem concurrat, in suo genere causalilatis, simul cum agente in suo genere, ad causandum inceptionem formalem, ita quod materia, quæ prius erat causa formæ in potentia, efficiatur causa in actu formæ quoad suum esse vel

(a) ted. — Om. Pr

( ) *totam.* — *tantam* Pr.
( ) *formabili* — *forma* Pr.

fieri. Une enim intelligo per hoc quod dico formam educi de potentia materi®, hoc addito, sicut dicil arguens, quod materia trahatur ad participandum formam et esse form®. Sunt ergo tria do ratione ejus quod dico formam educi de potentia materia.» : primum e>t. quod materia ante inceptionem forma» possit causare formarn quoad miiiiu esso, vel suum fieri, nul incipere; sot undurn est, quod materia actu esuset esse, vel fieri, vel inceptionem formæ; tertium «t, quoi materia trahatur ad participandum artum formæ. Non nutem intelligo quod aliquid de essentia formæ per sui rralem præsontiam, vel informationem, inhæsionem aut compositionem, aul unionem, pnecxtitcril in materia plus quam in agente; sed solum sicut effectus in sua causa, el principio materiali et subjectivo. Ex quo patet quod forma potius dicitur educi de potentia materiæ. quam de potentia agentis, propter tertiam conditionem; secundo, quod anima intellectiva non dicitur educi de potentia materiæ, propter defectum prima? cl secund® conditionis; tertio, quod materia non dicitur educi de potentia formæ, sed econtra, propter defectum prim®, secund® et terti® conditionis.

Ad secundum dicitur quod, pro (pianto concludit materiam esse inchoationem naturarum et lotius compositi, concedendum est; pro quanto autem negat materiam vel potentiam materiæ esse inchoationem formæ, negandum est, licet concedatur quod , verius et proprius loquendo, materia est inchoatio compositi quam formæ : materia enim dicitur esse inchoatio compositi, tanquam prima pi's ejus; dicitur nutem esse inchoatio formæ. non tanquam prs ejus, aut aliquid eosenti® illius, sed tanquam fundamentum sui esse et causa proxima, a suo effectu indifferens secundum esse, licet non secundum essentiam. — like autem auctoritates, quos arguens adducit, false exponuntur ab eo, utputa, quod ideo compositum sit unum, quia materia et forma non sunt dua· nature vel du® entitates sed solum unica;

hoc enim falsum est : quia materia et forma, M-cundum mentem Philosophi et Commentatoris, el communiter omnium doctorum, sunt duæ distinet® entitates, licet sint indistincta? secundum esse. — Item, cum dicit quod materia prima est indeterminate omnis enlitas, et quod compositum, dum est in actu, bit forma, et dum est in potentia, est materia, etc., — ille modus loquendi falsus est, vel improprius : quia tunc materia fieret forma; el similiter tunc asinus in potentia esset capra in potentia, el mult i alia falsa sequerentur: Si autem talis modus loquendi reperialur in dictis Philosophi nui Commentatoris, exponendus est, ut sit pradicatio per cauNim, et non pr essentiam : quia scilicet res potest esae per materiam; est autem in actu per suam formam. — Hem, cum dicit Commentator quod generans non producit, sed extrahit, —exponi debet quod non product formam proprie el per se, sed compositum; formam vero extrahit de potentia in actum. — Hem, cum dicit quod agens non largitur multitudinem, sed perfectionem, — secundum proprietatem locutionis, falsum est : quia tunc ignis Irina vice calefaciens aquam, non largiretur lres calores, sed unum; nec de una materia posset extrahi, nisi unica forma; el inulta alia falsa; sed debet sic inlelligi : quod scilicet agens naturale non causal aliquid totaliter novuin, cujus nulla pars praecesserit, quia non producit nec agit proprie nisi compositum el illius semper una pars, puta materia, praecessit; forma autem proprie non fit, nisi large et improprie, quia sibi non proprie debetur esse, el consequenter nec fieri.

Ad lertlmn plet ex prædictis. Non enim ponimus quod inchoatio formæ sil aliud a potentia materiæ vel ejus dispositionibus. Concedimus insuper quod materia vel ejus potentia potest dici inchoatio formæ; sed non eo modo quo arguens ponit⑨ scilicet quod materia possit identificari formæ taliter quod sit ab illa penitus indistincta secundum entitatem, licet possit identificari quoad esse. — Cum autem dicitur in antecedente, quod materia non est aliqua ratio, etc.; – dicitur quod, sicut materia dicit propriam entitatem, ita propriam rationem, distinctam ab entitate et a ratione formæ el compositi, licet sua entitas, et sua ratio, sit diminuta. Nec valet consequentia : materia dicit entitatem aut rationem distinctam et propriam ; igitur dicil entitatem aut rationem in actu; quia actus et potentia dicunt proprias et distinctas rationes, ut patet, 9. *Metaphysics*⑨ et 2. *de Anima*. Et ad dictum Commentatoris, dicitur quod illud quod non habet formam, ita quod nec est forma, nec habet formam partem sui, nec est subjectum form®, nec habet habitudinem ad formam, illud non habet intentionem nec rationem, nec est ullo modo objectum intellectus; sed nihil prohibet quin illud quod non est forma, nec habet formam partem sui, sed tamen est subjectum form®, habeat propriam rationem, in ordine tamen ad formam. Ad secundum dictum Commentatoris, dicitur quod nullum praedicamentum prodicatur de materia prima sicut de quadam natura specifica el integra per se contenta in genere; tamen substantia potest prædicari de materia tanquam de principio rerum sui generis; quod clare patet in 7. *Metaphysics el %. de Anima*. Ad tertium dictum ejusdem, dicitur quod materia non est alicujus dispositionis actualis, sed est subjectum formarum el privationum. Cum ergo sibi competat raliosubjecti et potenti® el partis; item, ratio principii et causa?; item, secundum arguentem, ralio potentialis, formabilis («), terminabilis, incompleti, indeterminati, el multa? aliæ, non omnino caret ratione, saltem respectiva, el analogica, et comparativa.

(a) *forniabilü. — formalù* **Pr,**

Ad quartum dicitur primo, quod minor illius argumenti contradicit antecedenti procedentis rationis; quia in tertio argumento laboravit ad probandum quod materia nullam penitus dicit rationem; el in hoc quarto assumit quod materia habet rationem quidditativam, aliter minor non bene sumitur sub majore. Secundo, dicitur quod argumentum optime concludit quod materia |>otest dici inchoatio. Tertio, dicitur quod verbum Commentatoris, quo dicit quoti agens non largitur multitudinem sed perfectionem, debet sane intelligi, ut dictum est supra.

Ad quintum patet similiter; quia concludit verum, ut procedens; sed non contra nos.

Unde, breviter, mens sancti Thomæ, quantum capio, consistit, circa prosentern materiam, in decem. Primum est, qu0d forma substantialis, quæ est terminus generationis, non procedit generationem compositi sui, secundum se totam, nec secundum partem sui, per realein prasentiam sui vel suæ partis ad materiam ; nec quod aliquid sui prius esset in materia informative vel inhæsive. Secundum est, quod tota essentia formæ prodicte processit in potantia materiæ, sicut effectus in sua causa, modo quo superius est expressum. Tertium est, quod potentia materiæ el essentia materiæ potest dici inchoatio formæ. Quartum est, quod materia habet propriam et distinctam entitatem ab entitate formæ, non autem aliud esse exsistentiae, Quintum est, quod materia el forma, licet sint entitates ab invicem distincte, constituunt tamen unam per se entitatern, quæ est compositum. Sextum est, quod essentia formæ quæ dat novum esse suo composito el de novo constituit suppositum, sine hoc quod sil terminus generationis (cx) substantialis, sed persolam divisionem continui, potest procedere in materia antequam det esse actuale, ut patet in divisione corporum simplicium, et mixtorum non animatorum anima perfecta, non quidem ut distincta a forma totius continui quasi essentia totaliter alia, sed solum ut pars a toto. Septimum est, quod in homine non est alia forma substantialis prater animam rationalem, nisi solum in potentia propinqua, vel remota materiæ; nec valet distinctio de forma dante esse, et de forma non dante esse; quia nulla talis est in homine secundum sui essentiam et realem prosenliam simul cum anima intellectiva. Octavum est, quod dum dividitur aliqua pars hominis, puta, manus, aut pes, ab homine, ibi est nova coruptio el generatio, sicut et in morte hominis, ita quod materia partis abscisæ spoliatur omni forma substantiali prius habita, et acquirit novam formam substantialem, modo quo dictum fuit, diet. 15. Nonum est, quod quantitas hominis non sequitur aliquam formam substantialem aliam ab anima, sed solum ipsam animam, quæ, sicut dat esse substantiale et corporeum, et sic de cæteris, ita dat accidentia consequentia ad tale vel tale esse, non per modum causæ efficientis, sed formalis, modo alias dicto. Decimum est, quod non oportet omnem formam substantialem a qua fluit essentia quantitatis ut a principio originali, esse extensam per se vel per accidens, aut terminare talem dimensionem per modum subjecti per illam extensi. — Ex quibus patet quod libellus ille qui intilulatur *de Natura ℳateria* falso ascribitur læato Thomæ. Aut si illum edidit, juvenis edidit, et contentis in eo contraria postea scripsit, dum materiam melius digessit, potissime de pluralitate formarum.

III. Ad argumenta ex dictis sancti Thomæ. — Ex prædictis patet quid dicendum sit ad argumenta ultimo loco inducta ex dictis sancti Thomæ ; quia contradictio quæ videtur esse inter dicta ejus in 1. *Sententiarum* et *de Potentia Dei* ex una parte, et dicta ejus in 2. *Sententiarum* ex alia parte, apparens est et non exsistens. De contradictione vero quæ est inter contenta in libello *de Natura ℳaterio* el contenta in aliis libris posterioribus, non est curandum; quia, vel ille libellus false sibi ascribitur, vel contenta in eo postea melius retractavit ; nec est inconveniens : quia multa quæ in scriptis dixerat juvenis, postea correxit in Summa, quam ultimo condidit,sicut fecit Augustinus librum *Retractationum*.

Ad argumentum in pede questionis factum, patet responsio per primam conclusionem. Et hæc de quæstione. Benedictus Deus. Arnen.

DISTINCTIO XVIII.

QUÆSTIO 1.

UTRUM QUANTITAS INTERMINATA SIT PONENDA

/''/Sÿs? Circa decimamoctavain distinctionem secundi *Sententiarum*, quæritur : Utrum quantitas interminata sil ponenda.

Et arguitur quod non. Quia, si talis quantitas ponatur ; aut illa procedit formam substantialein in materia; aut sequitur. Non potest dari primum ; quia forma substantialis immediato unitur materiæ. Nec secundum ; quia omnis talis quantitas est terminata.

te) *gtnerationii.* — *ℊeneri* **Pr.**

In oppositum arguitur sic. Quia possibile est quod dimensiones remanentes in sacramento Altaris sine subjecto rarefiant. Tunc quæritur, in lali casu, in quo subjecto sit motus rarefactionis. Non j»otest dici quod in aliqua suktantia; quia nulla est ibi. nisi corpus Christi. Nec etiam quantitas terminata ; quia secundum illam iit molio. Ergo relinquitur quod subjectum illius motus aut mutationis sit quantitas interminata.

In hac questione erunt 1res articuli. In primo ponentur conclusiones. In secundo adducentur objectiones. In tertio dabuntur solutiones.

ARTICULUS I.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio : Quod quantitas substantial qua substantia dicitur formaliter quanta, est accidens, et nullo modo est substantia.

Hanc conclusionem ponit sententialiter sanctus Thomas, 4. *Sentent.,* dist. 12, q. 1, art. 1, qll 3, ubi sic : ‹ Substantia corporalis habet quod sil subjectum accidentium ex materia sua cui primo inest subjici alteri. Prima autem dispositio materiæ est quantitas; quia secundum ipsain attenditur divisio ejus et indivisio, et ita unitas et multitudo,quæ sunt prima consequentia (a) ens, et propter hoc sunt dispositiones totius materiæ, non hujus aut illius tantum. Unde omnia alia accidentia mediante quantitate in substantia fundantur, et quantitas est (C) eis prior naturaliter. Et ideo non claudit materiam sensibilem in sua ratione, quamvis claudat materiam intelligibilcm, ut dicitur, 7. *Metaphysicx* it. c. 33). Unde ex hoc quidam decepti fuerunt, ut crederent dimensiones esse substantias rerum sensibilium, quia remotis qualitatibus nihil sensibile remanere videbant, nisi quantitatem, quæ tamen secundum suum esse dependet a substantia, sicut et alia accidentia. Virtute autem divina datur dimensionibus quæ fuerunt panis, ut sine subjecto subsistant in hoc sacramento, quod est prima proprietas substantiæ; et per consequens datur eis ut sustineant alia accidentia, sicut et sustinebant quando sulifitantia >ub eis erat. Et sic alia accidentia sunt in dimensionibus sicut in subjecto, ipeæ vero dimensiones non sunt in subjecto. # — Hæc ille. – Item, in elutione primi, sic dicit ‹ Prima accidentia consequentia substantiam sunt quantitas et qualitas; et hæc duo proporlionantur duobus principiis essentialibus substantia», scilicet materiæ et forma? ; quia quantitas respondet materiæ ; qualitas vero, formæ. » — Hæc ille. — Idem ponit, 3 p., q. 77, art. 2.

Item, in scripto super l *Physicorum,* in cap. quod incipit : *Principium autem omnium,* etc. (led. 3), sic dicit « Si dicatur quod substantia sit sine accidente, sequitur quod non sit quantitas, nam quantitas de numero accidentium est; et hoc est contra positionem Melissi. Posuit enim ens esse infinitum. Unde sequitur quod sit quantum : quia infinitum, de se loquendo, non est nisi in quantitate; sed substantia et qualitas et hujusmodi non dicuntur infinita, nisi per accidens : inquantum scilicet sunt simul cum quantitate. Cum (a) ergo Melissus ponat ens infinitum, non potest ponere substantiam sine quantitate. Sic ergo est substantia et quantitas simul ; ex quo sequitur quod non sit unum tantum, sed duo. Si vero sit substantia tantum, non est infinitum, quia non habebit magnitudinem, nec quantitatem. » — Hæc ille.

Item, 3. *Metaphysicæ,* in illo capitulo : *His autem habita dubitatio,* etc. ; probat, post Aristotelem (lect. 13), quatuor rationibus, quod nec linea, nec superficies, nec corpus sint substantiae : « Prima talis est. Si quis, inquit Aristoteles, confitetur quod longitudines el puncta sint magis substantiae quam corpora, sequitur quod, si hujusmodi non sint substantiae, quod et corpora non ount substanti®; et consequenter quod nihil erit substantia : quia accidentia corporum non sunt substantial. Sed puncta et lineae el superficies non sunt substantiæ. Hæc enim oportet aliquorum corporum accidentia esse; nam punctus est terminus lineæ,et linea superficiei, et superficies corporis. Non autem videtur qualium corporum sint illæ superficies substanti®, nec line®, vel puncta. Manifestum est enim quod lineæ et superficies sensibilium corporum non sunt substantiae; variantur enim per modum aliorum accidentium circa idem subjectum. Sequitur ergo quod nihil eorum erit substantia.

‹ Secunda ratio talis est. Omnia pnedicta videntur esse quædam corporis dimensiones : vel secundum latitudinem, ut superficies; vel secundum profunditatem, ut corpus; vel secundum longitudinem, ut linea. Sed dimensiones corporis non sunt substanti®. Igitur ista non sunt substanti®.

‹ Tertia ratio talis est. In corpore solido inest simili modo, id est, potentialiter, quaelibet figura quæ potest protrahi ex illo solido per aliquam dimensionem (€). Sed manifestum est quod in quodam magno lapide nondum secto non inest figura Mercurii in actu, sed solum in potentia. Ergo similiter in cubo, id est, in corpore habente sex superficies quadratas, non inest medietas cubi, quæ est quæ-

ls) *cviueqventia.* — *quam* Pr.
(β) in. — Ad. Pr.

(α) Cum, — Om. Pr.
(6) dimemioneni. — divüioneni Pr.

dam alia figura in aclu ; sed hoc est actu, quando cubus actu dividitur in duas medietates. Et quia omnis impressio novæ figure in solido exciso fit secundum aliquam superficiem quæ terminat figuram, manifestum est quod neque superficies talis erit actu in corpore, sed solum in potentia; quia, si quæcumque superficies prater exteriorem esset actu in corpore solido, pari ratione esset in actu superficies quæ terminat figuram medietatis. Quod autem dictum est de superficie, intelligendum est de linea, puncto, et unitate. Hæc enim in continuo non sunt actu, nisi quantum ad illa quæ determinant continuum, quæ manifestum est non esse substantiam corporis. Aliæ vero superficies vel lineæ non possunt esse substantia corporis : quæ non sunt actu in ipso ; substantia autem actu est in eo cujus est substantia. Cum ergo superficies et linea magis videantur esse substantia quam corpus, et hæc non sunt substantiæ, igitur nec corpus. Quod autem linea et (x) superficies magis videantur esse substantiæ, quam corpus, probat ibidem Aristoteles duplici medio. Prirnumest. Quia illud per quod aliquid diffinitur, videtur esse substantia ejus : nam diffinitio significat-substantiam. Sed corpus diffinitur per superficiem, et superficies per lineam, el linea per punctum, et punctum per unitatem. Ergo superficies est substantia corporis, et sic de aliis. Secundum medium est. Quia, cum substantia sit primum in entibus, id quod est prius, videtur esse magis substantia. Sed superficies est prior naturaliter corpore; quia superficies potest esse sine corpore, non autem corpus sine superficie. Ergo superficies est magis substantia quam corpus; et idem potest argui de aliis.

« Quarta ratio talis est. Omnis substantia quæ prius non fuit el postea est, aut prius fuit et postea non est, videtur hoc pati cum generatione et corruptione; et hoc manifeste apparet in omnibus his quæ per motum causantur. Sed puncta cl linea et superficies quandoque quidem sunt, quandoque vero non sunt, et tamen neqUS generantur neque corrumpuntur. Ergo non sunt substantiæ. Probatur utrumque suppositorum. Primo quidem, quod quandoque sunt et quandoque non sunt. Contingit enim corpora prius divisa copulari in unum, aul prius copulata dividi. Quandoqumque autem corpora divisa copulantur, fit una superficies corporum duorum; quia partes corporis continui copulantur ad unum terminum communem, qui est superficies unU. Quandoque vero corpus unum dividitur in duo, tunc efficiuntur duæ superficies. Quare non potest dici quod quando ipsa duo corpora componuntur, quod remaneant duæ superficies eorum ; sed ulraque desinit esse. Similiter, quando corpora dividuntur, incipiunt essedo novo duæ superficies, prius tamen non

(a) *et.* — Otn. Pr.

exsistentes. Non enim potest dici quod superficies, quæ est indivisibilis secundum profunditatem, dividatur secundum profunditatem; aut quod linea, quæ est indivisibilis secundum latitudinem, dividatur secundum latitudinem ; aut quod (x) punctum, quod est omnino indivisibile, quocumque modo dividatur. Et sic patet quod ex uno non possunt fieri duo in via divisionis. Nec el duobus praedictorum potest fieri unum in via compositionis. Unde relinquitur quod puncta, linea, superficies, quandoque esse incipiant, et quandoque desinant. Secundum vero suppositum, scilicet quod ista non generantur neque corrumpantur, proluatur sic. Omne quod generatur, ex aliquo generatur; el omne quod corrumpitur, in aliquid corrumpitur. Sel non est dare aliquam materiam ex qua ista generentur et in quam corrumpantur, propter eorum simplicitatem. Ergo talia non generantur nec corrumpuntur. — Confirmatur ista ratio per simile. Ita enim se habet nunc in tempore, sicut punctus in linea. Nunc autem non videtur generari aut corrumpi; quia, si generaretur aul corrumperetur, ejus generatio aut corruptio mensuraretur aliquo tempore vel instanti; el sic mensura ipsius nunc esset vel aliud nunc in infinitum, vel tempus, quod est impossibile. Et licet nunc non generetur nec corrumpatur, tamen videtur esse semper aliud el aliud nunc; non quidem quod differat secundum substantiam, sed secundum esse : quia substantia ipsius nunc respondet substantiæ ipsius mobilis; variatio autem ipsius nunc secundum esse, respondet variationi motus, ut ostenditur. 4. *Physicorum* (t. c. 104). Similiter ergo se videtur habere de puncto in comparatione ad lineam, et de linea in comparatione ad superficiem, el de superficie in comparatione ad corpus : quia scilicet non corrumpuntur, nec generantur, et tamen aliqua variatio attenditur circa hujusmodi. Eadem enim est ratio de omnibus his. Omnia enim hujusmodi sunt termini, secundum quod in extremo considerantur; vel divisiones, secundum quod sunt in medio. Unde, sicut secundum fluxum motus variatur nunc secundum esse, licet maneat idem secundum substantiam propter identitatem mobilis, ita etiam variatur punctum, cum sil aliud el aliud, propter divisionem lineæ, sed non corrumpitur aut generatur simpliciter. Et eadem ratio est de aliis. Hanc autem quæstionem Philosophus pertractat in 12 et 14. Veritas autem hujus questionis est. quod hujusmodi mathematica non sunt substantiæ rerum, sed sunt accidentia siqH'rvenienlia substantiis. Deceptio autem quantum ad magnitudines, provenit ex hoc quod non distinguitur (&) de corpore, secundum quod est in genere substanti®, el secundum quod est in genere quantitatis. In genere enim substantiæ est

(a) a verbo *linea* usque ad *aut quod,om* Pr.
(d) *distinguitur. — dicitur* Pr

secundum quod componitur ex materia et forma, quam consequuntur dimensiones (x) in materia corporali. Ipse autem dimensiones pertinent ad genus quantitatis; quæ non sunt suktanliæ, sed accidentia ; quibus subjicitur substantia composita ex materia ct forma. Sicut etiam dictum est supra, quod deceptio ponentium numerosesse substantiam rerum, proveniebat ex hoc quod non distinguebant inter unum quod est principium numeri, el unum quod convertitur cum ente. » — Hæc ille.

Et similia dicit Commentator, 3. *Metaphysics,* comm. 9; et ante utrumque sunt verba Aristotelis in sententia. – Item, Commentator, 1. *Physico·* rum, comm. 63 et 06, expresse ponit quod dimensiones sunt accidentia distincta ab ipsa materia. Nam, commento 63, dicit sic α Videmus idem corpus in eodem loco transferri de carneilate in lerrestreilalem, et de terrestreitate in vegclabilitatem ; et mutabitur numen ejus et diffinitio. Et videmus ipsum etiam transferri de albedine in nigredinem, sed non amittit nomen et diffinitionem; el ex hocsciturquodcorpus (piod est subjectum isti transmutationi, permanet in nomine et diffinitione, ct quod est ei dispositio substantialis qua (6) fit unum numero. Corpus autem cujus nomen et diffinitio mutantur per transmutationem dispositionum, non est unum per dispositionem exsistentem in ipso, dantem ei nomen ct diffinitionem propriam. Unde necesse est ut illud subjectum sil unum : quia non habel unam formam dantem nomon et diffinitionem unam ; el est necesse etiam ut (γ) 1res dimensiones quæ videntur inseparabiles ab ipso et eædem numero, quæ dicuntur corpus, sint (i) accidentia et unum : quia subjectum earum non habel nomen et diffinitionem unam numero, nisi per subjectum habens formam substantialem; quoniam, si essent de dispositionibus subslantiæ, non mutaretur nomen istius subjecti, neque ejus diffinitio, per mutationem alicujus dispositionis ejus, et esset omnis transmutatio in accidentibus. Et cum ita sit, est igitur unum subjectum numero, non habens dispositionem sulistanlialem, sed ℓ habens naturam recipiendi istas dispositiones substantiales. Est igitur in potentia ens (t), omnes dispositiones substantiales et accidentales; el hoc dicitur prima materia et primum ὕλη. Et manifestum est quod ista maleria non denudatur a corporeitale; quia tunc haberet dispositionem substantialem el haberet nomen ct diffinitionem. El ex hoc patet quod qui ponunt hanc materiam esse corpus, peccant; similiter, qui ponunt illud quod defert (ζ) dimensiones, subjectum habens formam in aclu, ul Avicenna, elc. › — Hæc Commentator. — Ex quibus palet quod, secundum eum, maleria defert (a) dimensiones sicut subjectum defert (6) sua accidentia. - Item, 4. *Physicorum,* comm. 60, in fine, sic dicit : ‹ Si vacuum sil, nihil aliud est nisi dimensio per se exsistens vel separata. Et ideo manifestum est quod vacuum non est; quoniam, si esset, tunc praedicamentum quantitatis esset separatum, el tunc quantitas esset substantia. » Haye ille. Item, commento 51, dicit : ‹ Non est differentia inter vacuum et corpus mathematicum,cum utrumque sit 1res dimensiones abstractæ a maleria. n Hæc ille. — Item, quod Commentator fuerit hujus mentis, patet inspicienti libellum ejus *de Substantia orbis,* cujus mulla dicta recitabuntur in secundo articulo.

Secunda conclusio est quod quantitas est subjectum aliorum accidentium corporalium et absolutorum inliærenlium subslantiæ.

Hanc conclusionem ponit sanctus Thomas, 3 p., q. 77, art. 2, ubi quæril : Utrum in sacramento Altaris quantitas dimensiva panis et vini sit subjectum aliorum accidentium. El probat eam sic : Qualitates non sunt divisibiles per se, sed per accidens, ratione subjecti. Dividuntur autem qualitates in hoc sacramento remanentes, per divisionem quantitatis dimensivæ, sicut patet ad sensum. Ergo quantitas dimensiva est subjectum accidentium quæ remanent in hoc sacramento. »

Item, postea sic dicit : ‹ Necesse est dicere accidentia alia quæ remanent in hoc sacramento, esse sicut in subjecto in quantitate dimensiva panis et vini remanente. Primo quidem, per hoc quod ad sensum apparel aliquod quantum esse ibi coloratum et aliis accidentibus affectum ; nec in talibus sensus decipitur. Secundo, quia prima dispositio materiæ est quantitas dimensiva; unde et Plato posuit primas differentias materiæ esse magnum et parvum. Et quia primum subjectum est maleria, consequens est quod omnia alia accidentia referantur ad subjectum mediante quantitate dimensiva ; sicut et primum subjectum coloris dicitur esse superficies, ratione cujus quidam posuerunt dimensiones esse substantias corporum, ul dicitur, 3. *Metaphysics* (t. c. 19 et seq.). Et quia subtracto subjecto remanent accidentia secundum esse quod prius habebant, consequens est quod omnia accidentia remaneant fundata super quantitatem dimensivam. Tertio, quia, cum subjectum sit principium individuationis accidentium, oportet id quod ponitur aliquorum accidentium esse subjectum, aliquo modo esse individuationis principium. Quantitas autem dimensiva

(a) *dimtruionct.* — **divuionei Pr.**
(‹j *qua* — *qux* **Pr.**
(y) *etiam ut.* — *ate* **Pr.**
(9) **«dent nuniem qwr** *dicuntur corpus,* **lini.** — *eodem modo* **numeroi çui dicuntur** *corpora licui* **Pr.**
Eit ipttur tn *potentia* **eni.** — **in potentia Pr.**
(ζ) *deferL* — *differt* **Pr.**

1 (a) *defert.* — *differt* **Pr.**
(C) *defert.* — *differt* **Pr.**

est quoddam individuationis principium (α). Est enim de ratione individui, quod non possit esse in pluribus. Quod contingit dupliciter. Uno modo, quia non est natum esse in aliquo ; et hoc modo formæ immateriales separatæ, per se subsistentes, sunt etiam per seipsas individuae. Alio modo, ex eo quod forma substantialis vel accidentalis est quidem nata in aliquo esse, non tamen in pluribus; sicut hæc albedo, quæ est in hoc corpora. Quantum igitur ad primum, materia est individuationis principium omnibus formis inbærentibus; quia, cum hujusmodi formæ, quantum est de se, sint natæ in aliquo esse sicut in subjecto, ex quo aliqua earum recipitur in maleria, quæ non est in alio nata esse, nec ipsa forma sic exsistens potent in alio esse. Quantum autem ad secundum, dicendum est quod quantitas dimensiva est individuationis principium. Ex hoc enim aliquid natum est esse in uno solo, quia illud est in se indivisum et divisum ab omnibus aliis. Divisio autem accidit subslantiæ ratione quantitatis, ul dicitur, 1. *Physicorum* (t. c. 15). Et ideo ipsa quantitas dimensiva est quoddam individuationis principium, inquantum scilicet diverse formæ numero sunt in diversis partibus inateriæ. Unde ipsa quantitas dimensiva secundum se habet quamdam individuationem ; ita quod possumus imaginari plures lineas ejusdem speciei positione differentes, quæ cadit in ratione quantitatis hujusmodi : convenit enim dimensioni quod sit quantitas positionem habens. Et ideo potius quantitas dimensiva potest esse subjectum aliorum accidentium quam econtra. d — Hæc ille.

Unde ex dictis potest formari triplex (6) ratio. — Prima est. Omne quod afficitur aliquo accidente, est subjectum illius. Sed quantitas aflicitur accidentibus, ut patet in Eucharistia. Igitur est subjectum illorum. — Secunda talis est. Primum accidens adveniens materiæ vel alicui subjecto, est ratio aliis accidentibus afficiendi illud ; et sic est ratio subjectiva aliorum accidentium. Sed quantitas sic se habet ad materiam vel subjectum. Ergo per ipsam materia vel subjectum substat aliis accidentibus. — Tertia talis est. Principium individuationis accidentium est aliquo modo subjectum illorum. Sed quantitas est principium individuationis omnium aliorum accidentium corporalium. Igitur, etc.

Eamdemconclusionem ponit, 4. *Sentent.,* dist. 12, q. 1, art. 1, q‹ 3. Item, 4. *Contra Gentiles,* cap. Ü5.

Tortia conclusio est quod quantitas dimensiva potest acquiri et deperdi in substantia.

Probatur ista conclusio ex dictis Aristotelis et sancti Thomæ in probatione primæ conclusionis. Nam nova puncta, novæ lineæ, et novæ superficies in substantia possunt acquiri el perdi per divisionem continui. Sed omnia i>ta sunt de genere quantitatis, ut patet in *Praedicamentis.* Igitur conclusio vera.

Quarta conclusio est quod eadem quantitas numero potest per essentiam quandoque esse innfor et quandoque minor; et hoc potest contingere per condensationem et rarelactioneiu.

Hoc autem ponit sanctus Thomas in scripto super 4 *Physicorum,* ubi exponens (lect. 14) quamdam responsionem Aristotelis contra antiquos dicentes rarefactionem el condensationem non posse fieri sine vacuo, sic dicit: ‹ Aristoteles, inquit, ad ostendendum quod condensatio et rarefactio possunt fieri non ponendo vacuum, supponit quatuor ex scientia naturali : quorum primum est, quod una est materia contrariorum, scilicet calidi el frigidi, vel cujuscumque alterius contrarietatis, contraria enim nata sunt fieri circa idem; secundum est, quod omne quod in aclu est, necessario fit cx eo quod est in potentia; tertium est, quod maleria non est separabilis a contrariis, ita ut sit absque eis, sed tamen secundum rationem maleria est aliud a contrariis; quartum est, quod maleria, per hoc quod nunc est sub uno contrario, ct postea sub aliis, non est alia et alia, sed eadem numero. Ex istis ostendit propositum in hunc modum. Eadem numero est materia contrariorum; magnum autem el parvum sunt contraria circa quantitatem; ergo eadem numero est materia magni et parvi. Hoc enim manifestum est in transmutatione substantiali. Cum enim generatur aer ex aqua, eadem materia quæ prius erat sub aqua, facta est sub aere : non accipiendo aliquid quod prius non haberet; sed illud quod prius erat in potentia, reducium est in actum. Et similiter est e converso, cum ex aere generatur aqua. Sed hoc interest, quia cum ex aqua generatur aer, fit mutatio ex parvo in magnum, quia major est quantitas aeris generati quam aquæ ex qua generatur; cum autem ex aere tit aqua, fit e converso transmutatio ex magnitudine in parvitatem. Ergo el cum aer multus exsistens reducitur ad minorem quantitatem per condensationem, vel ex minori in majorem per rarefactionem, eadem est materia quæ fit utrumque in aclu, scilicet magnum et parvum, prius exsistens ad hæc in potentia. Non ergo condensatio fit per hoc quod aliquæ partes subintrando adveniant, vel rarefactio per hoc quod partes inhaerentes extrahantur, ul æslimabant ponentes vacuum extra corpora ; sed per hoc quod maleria earumdem partium accipit nunc majorem, nunc minorem quantitatem : ut sic rarefactio nihil aliud sit quam materiam recipere majores dimensiones per reductionem ejus de poten-

(a) Λ **verbo** *quantitas* **usque ad** *principium* **om. Pr.**
(C) *triplex. — duplex* **Pr.**

ba in actum; condensari autem, e converso. Sicut autem materia est in potentia ad determinatas formas, ita est in potentia ad determinatam quantitatem. Unde rarefactio et condensatio non procedit in rebus naturalibus in infinitum. » — Hæc ille.

Item, 1. *Sentent.,* dist. 17, q. 2, art. 1, sic dicit . c Quantitas dimensiva est quorumdam per accidens : sicut albedinis, quæ dicitur quanta secundum quantitatem superficiei, ut dicitur in *Prxdicamentis;* unde non augetur nisi per accidens. Sed per se invenitur in corporibus quæ per se augentur. Hoc autem dupliciter contingit : quia aliquando id quod sumit majorem quantitatem, movetur de quantitate minore in majorem ; aliquando est sine motu illitis quod augeri dicitur : unde non quælibel pars <jus augetur, sicut qualibet pars moti movetur; et hoc contingit quando efficitur major quantitas per additionem quantitatis, sicut quando additur quantum quanto, lignum ligno, vel lineæ linea; unde hoc est augmentum,sed non motus augmenti. Quod autem aliquid moveatur ad majorem quantitatem, contingit dupliciter : vel ita quod quantitas sit per se terminus motus, vel consequatur terminum. Quando autem quantitas est per se terminus motus, oportet quod sil ibi additio ad totum et ad quamlibet partem, ut totum augeatur et quælibel pars ejus, ut in animali et in planta; et tunc est proprie motus augmenti. Unde motus augmenti non est nisi in habentibus nullilis am. Consequilur autem quantitas terminum motus, quando est ad formam aliquam quam consequilur aliqua quantitas; cuilibet enim formæ debetur quantitas determinata. Et quia motus non speciiicalur nisi ab eo quod esi per se terminus motus, ideo talis motus non dicitur per se motus augmenti; sed : vel generatio, si iit forma substantialis, sicut quando ex aere Iit ignis; vel alteratio, sicut quando est forma accidentalis, sicut patet in rarefactione aeris. » — Hæc ille.

Item, l p., q. 92, ari. 3 (ad 1u“), dicit quod < rarefactio non contingit nisi per hoc quod materia accipit majores dimensiones quam prius ». — Item, q. 119, art. 1, idem ponit. — Item, 1* ❦ q. 52, art. 2, in solutione primi, sic dicit : α In magnitudine corporali contingit esse dupliciter augmentum. Uno modo, per additionem subjecti ad subjectum; sicut est in augmento viventium. Alio modo, per solam intensionem, absque omni additione; sicut est in his quæ rarefiunt, ut dicitur, 4. *Physicorum* (t. e. 84). › - - Hæc ille. — Item, ❦ ❦ q. 24, art. 5, in solutione primi, sic dicit : α Quantitas corporalis potest in aliquid inquanlum est quantitas, et in aliquid inquanlum est forma accidentalis. Inquanlum enim est quantitas, habet quod sit distinguibilis secundum situm vel secundum numerum ; et ideo hoc modo consideratur augmentum magnitudinis per additionem, ut patet in animalibus. Inquanlum vero est forma accidentalis, est distinguibilis solum secundum subjectum ; et secundum hoc habet proprium augmentum (a), sicut et aliæ formæ accidentales per modum intensionis in subjecto, sicut patet in his quæ rarefiunt, ut probat Philosophus, 4. *Physicorum* (t. c. 84). » — Hæc ille.

Ex quibus potest sic argui. Omnis forma accidentalis inlensibilis et remissibilis, potest esse major vel minor, manens eadem numero per essentiam, sine alicujus novæ formæ additione. Sed quantitas dimensixa est hujusmodi. Igitur, etc. Major patet ex Aristotele, 4. *Physicorum.* Minoi' etiam est ejusdem, ibidem, etc. Et ulterius, quod intensio formæ fiat sine tali additione, probat sanctus Thomas in prædictis locis diffuse, ut alias recitatum fuit, 1. *Sentent.,* dist. 17.

Quinta conclusio est quod aliqua quantitas potest dici Interminata, ct aliqua non.

Probatur sic conclusio. Aliqua quantitas potest intendi vel remilti, sicut patet de quantitate elementorum et mixtorum ; aliqua autem non potest intendi nec remilti, sicut patet de quantitate corporum cœlestium, in quibus condensatio et rarefactio non habet locum, ut suppono, saltem quantitas planetarum. Igitur aliqua quantitas potest dici interminata, et aliqua non. Antecedens notum est. Probatur consequentia : quia ex hoc dicitur aliqua quantitas terminata, vel interminata. Et de hoc pulchre dicit llervæus, in tractatu *de Pluralitate formarum,* in hunc modum : α Dimensio, inquit, potest dici intermini'la(6) tripliciter. Uno modo,quia est infinita; et sic impossibile est esse dimensionem interminatam. Alio modu potest intelligi quantitas sive dimensio interminata, quia est actu quantitas et tamen non est in aliqua specie quantitatis, vel quia est species quantitatis, sed est absque determinato gradu magnitudinis, ita quod nec sit bicubita, nec tricubita, et sic de aliis; et sic etiam impossibile est esse aliquam dimensionem interminatam : quia non habere determinatum gradum magnitudinis, non potest esse, nisi quia : vel non est ullo modo magnitudo, nec habens magnitudinem, et sic nec erit divisio; vel quia est magnitudo, sed est absque termino et gradu; et hoc similiter est impossibile, quia tunc esset infinita. Tertio modo potest dici dimensio interminata, dimensio (γ) alicujus subjecti indifferens ad hoc quod nunc sit major, nunc minor, tamen in quolibet instanti est sub determinato gradu magnitudinis : sicut si dicerem dimensionem (δ) aquæ esse interminatam, quia potest esse nunc

( ) *proprium augmentum. — proprie augmentum, tamen* Pr
( ) *interminata. — terminata* Pr.
(*) (iimmxto. — divisio Pr.
(Î) dimeruionem. — *divutonem* Pr.

major, nunc minor, secundum quod aqua potest rarefieri vid condensati, non quod in aliquo nunc sit dimensio aqua· absque determinato gradu magnitudinis; el sic potest dici dimensio(a) inlet minata. » — Hæc ille, et bene, ut videtur.

Et huic viæ salis concordat sanctus Thomas, in scripto super Boetium *(dc Trinity* q. 4, ari. 2). Ibi enim, pertractans illam quæstionern : Utrum varietas accidentium sil causa pluralitatis secundum numerum, in responsione quaestionis, sic dicit « Materia, inquit, non est divisibilis nisi per quantitatem; unde Philosophus dicit, 1. *Physicorum* , quod, submota quantitate, remanet substantia indivisibilis. Et ideo materia efficitur hæc et signata, secundum quod est sub dimensionibus. Dimensiones autem islæ possunt dupliciter considerari Uno modo, secundum earum terminationem; et dico eas terminari, secundum determinatam ejus mensuram et figuram. Et sic, ut entia perfecta, collocantur in genere quantitatis. Et sic non possunt esse principia individualionis; quia, cum (G) talis dimensionum terminatio varietur frequenter circa individuum, sequeretur quod individuum non remaneret idem numero. Alio modo possunt considerari sine ista determinatione, in naiura dimensionis (γ) tantum ; quamvis nunquam sine aliqua determinatione esse possint, sicut nec natura coloris sine determinatione albi et nigri. Et sic collocantur in genere quantitatis, ut imperfectum; et ex his dimensionibus interminatis efficitur hæc materia signata; et sic individual formam. Et sic ex materia causatur diversitas secundum numerum in eadem specie. › — Hæc ille.

Sexta conclusio est quod nulla quantitas dlmenslva sic ponenda est Interminata, quod præcedat formam substantialem in maleria, et possit stare successive cum diversis formis substantialibus, et terminari diversimode secundum quod requirunt diversœ formæ substantiales.

Hæc conclusio probatur satis bene in tractatu *de Naiura materiæ,* qui solet attribui sancto Thomæ, ubi sic (cap. 4) habetur : α Averroes erravit in libro suo *dc Substantia orbis,* ponendo dimensiones interminatas pneesse in materia, et hoc necessario ad productionem formarum substantialium (3). Cujus ratio potissima est de divisione; quia scilicet et divers© formæ non possunt recipi in eadem parte materiæ, nec materia habet partem et partem nisi per quantitatem, nec potest quantitas terminata intelligi, nisi praecesserit forma substantialis; ideo dicil Philosophum posuisse dimensiones interminatas ad constitutionem rerum naturalium, et has praeexsistere in essentia materiæ, quæ in adventu formæ substantialis terminantur. Essentiam vero materiae dicit non posse spoliari his dimensionibus ; aliter, ex non corpore fieret corpus, et ex non dimensionibus dimensiones, quod ipse pro inconvenienti habet. Si vero sit aliqua fonna quæ non dividitur per materiæ receptionem, ut est forma coeli, ibi non est necesse ponere tales dimensiones. Et ideo dicit Avicennam errasse,quia non posuit tales dimensiones, sed voluit primum quod ine^t materiæ esse formam substantialem. Et ideo mulla inconvenientia sequuntur ex dictis Avicennæ, secundum Commentatorem, quia sic non divideretur forma per materiam, nec reciperetur in materia nisi una forma tantum, et ista perpetuo duraret in ea. Ista est opinio Averrais de dimensionibus interminatis, contra quam necesse est ponere rationes, ut verus (z) modus generationis rerum inveniatur. ›

Arguitur igitur primo sic. ‹ Prædictæ dimensiones quæ essentialiter quantitates sunt, etsi non actu ad genus quantitatis spectent : aut sunt educlæ de potentia materiæ eis subjecte; aut non. Si sint educlæ de plentia materiæ, igitur prius non erant in materia nisi in potentia tantum, per modum aliorum quæ de potentia materiæ educuntur· Spoliari potest igitur materia talibus dimensionibus; cujus oppositum ipse dicit. Et iterum : Quod educitur de potentia materiæ, educitur per transmutationem maleria. Non est autem transmutatio in materia, nisi transeundo de potentia in actum formæ. Oportet igitur tales dimensiones sequi inductionem alicujus formæ substantialis in maleria. Sed (G) omnes dimensiones quæ sequuntur formam, sunt terminate», secundum eumdem. Igitur non erunt dimensiones illæ educlæ de potentia materiæ. Si vera non sint eductæ de |)otentia materiæ, non tantum erunl duo principia de constitutione rerum naturalium, scilicet materia et forma, sed erit tertium, scilicet dimensiones illæ; omne enim illud quod manet, et non fit ex aliquo, necessario erit principium, ut dicitur, 1. *Physicorum* (t. c. 52). Et iterum: Accidentia haberent aliqua principia alia a principiis substanliæ, scilicet dimensiones praedictas; quod ipse Commentator pro se habet, dicens dimensiones terminatas fieri ex interminatis, a

Secundo arguil sic principaliter . a Quia illæ dimensiones interminatal : aut distinguunt partes materiæ ab invicem; aut non. Si sic, cum omnis distinctio sit ab aliquo actu, materia habebit partes distinctas actu, et non a forma substantiali; quod est impossibile, cum non habeat esse nisi a forma. Si vera non distinguunt nisi in potentia, ad nihil

) *dimensio.* — *divino* Pr
) *cum.* — hinc Pr
γ) *dimensionis.* — *distinctionis* Pr.
(δ) *substantialium.* — jperia.'ium Pr.IV.

(a) vcrui. — *venus* IV.
(C) Sed - ℌe uHu toit I'I

utile ponuntur; quia in materia nuda est potentia ad div&onem partium, quam acquirit inducta forma quod est totum compositum ex diversis pr-tibus. ›

Tertio arguit, sic : ‹ In substantiis prius est intdligere essentias rerum quam sua esse, sicut recipient naturaliter prius est recepto. In accidentibus vero, cum non habeant esse in suis essentiis, sed ht eorum receptionem (a) in suis subjectis in quibus ose habent, naturaliter prius est esse quod in substantiis est, quam essentia in consideratione proprii generis. Impossibile est igitur essentias dimensionum intelligere in materia sine esse. Esse autem est primus omnium actuum. Sine actu epgo non erunt dimensiones in materia. » — Hæc ille.

Quarto sir : t Aut fit unum ex materia cl dimensionibus interminatis; aut non. Si fit unum : aut jxi se; aut per accidens. Non perse; quia tunc ex sulgedo et accidente fieret unum pr se, quod est contra Philosophum. Si per accidens, cum omne per accidens hal>cat reduci ad pr se, oportet praeexistere aliqua ex quibus fiat unum pr se; hoc autem non est nisi compositum ex materia et forma substantiali; necessario igitur præexistit forma substantialis dimensionibus quibuscumque. Si autem non til unum ex materia et talibus dimensionibus, tunc esse (?) accidentis connumerabitur illi in quo c-4; quod est impssibile, nisi essent duo distincta ad invicem. Non igitur erunt dimensiones interminatae in materia ante formam substantialem. ›

Quinto sic : ‹ Omne quod pertinet ad aliquod genus ; ve! est contentum in genere illo ut species, vel ut individuum; vel c-l reducibilein illud genus, ut principium reducitur ad genus sui principiali, cl privatio ad genus forimr, vel habitus et pars ad genus mii totius. Prædictæ autem dimensiones non sunt in genere quantitatis ul species vel individua, eum omnis species determinata sit respectu sui generis, el individuum respelu suæ speciei. Nec erunt in genere quantitatis (γ) ut principium est(o) in genere >ui principiali. Principium enim dimensionum non est dimensio. Prima namque dimensio est linea, cujus principium est punctus, qui omni dimensione caret, cum non habeat partem et partem. Cum igitur quædam indivisibilia sint principia omnium dimensionum, impossibile esi pnere dimensiones interminatas in materia, ut principia dimensionum terminatarum. Nec sunt reducibiles ad genus quantitatis (t) ul privationes quia privationes non lialienl essentias; illa? autem dimensiones dicuntur quædam essentiæ (α). Nec sicut pries in genus totius: totum enim in quantitate habet partes terminatas per certas dimensiones ; quantitates autem interminata' non sunt partes alicujus quanlitatis terminatae (6). »

Sexto : α Quod habet essentiam potest diffiniri, etsi esse non habeat; quia diffinitio indicat essentiam rei. Sed accidentibus impossibile est dare diffinitionem aut assignare, nisi per subjectum in quo esse habent; quia enim esse non sequilur essentias eorum in genere proprio, impossibile est ponere essentias accidentium sine esse sui subjecti. Materia autem non habet esse sine forma. Impossibile est igitur dimensiones ponere in materia sine forma, d

Septimo : « Interminatum aufert certitudinem a quantitate. Sed in qualibet re naturali est certitudo quantitatis j>osita(y), ultra quam et citra quam non extenditur consideratio physica, secundum Philosophum, in libro *de Anima.* Unde nec de materia loquitur Philosophus, cum accipitur aliquid (8) citra minimam carnem, ut patet, I. *Physicorum,* sed est tantum melaphysica (c) sive intelligibilis; quia, cum de ca loquitur Philosophus, accipit eam in ordine ad formam physicam quæ(C) semper terminata est. Igitur de dimensionibus interminatis nihil ad naturalem spectat. Ipse tamen Commentator dicit Philosophum eas invenisse, non considerans quod Philosophus extendit considerationem suam usque ad mathematicam tamquam terminum sui generis. Unde dimensio interminata excluditur a consideratione physica, et non includitur in ea. d

Octavo : α Secundum Philosophum, 1. *Physicorum* (t. c. 7G), si generatur hoc animal, necessario generatur ex hoc non animali, non autem ex non animali simpliciter; sed si generaretur animal simpliciter, necessario generaretur ex non animali simpliciter. Et hæc est perfecta ratio ad ostendendum res ose productas a Deo ex nihilo, cum Deussit causa entis absolute : quod necessario erit ex non ente simpliciter; hoc autem est nihil. Cum igitur dimensiones simpliciter, sint dimensiones terminals· et jieifecLc, necessario erunt ex non dimensionibus simpliciter. Hoc igitur est ut nihil dimensionum. Ipse tamen Commentator habet hoc pro inconvenienti. Igitur. »

Nono : ‹i Principium omnium dimensionum est punctus; unde, in diffinitione lineæ, quæ est prima dimensio, punitur : linea enim est longitudo sine latitudine et profunditate, cujus extrema sunt duo puncta, ut dicit Euclides. Impossibile est autem

(1)ιλ / *pri' censum ἱ€ΓἰρΙ·οηι·ἱH. — pci* carum recrptiotteui, d* **Pr,**
(C; cm# **— rticulm Pr**
(j] ÿwunh/ijlii. — Om. Pr,
(i) enim. — Ad. Pr.
(i) *guantitadi.* **— Om.** I **r.**
(a) *f»tcnlnr. — dmientioiifi* **Pr.**
(4) f/iiuiifitatu *terminait^.* **—** ***quanti*** **Pr.**
(γ posila. — *pmptnea* **Pr.**
(Î *aliquid.* **— Om. Pr.**
(i) ird ril *lanium mrlaphijnca.* **— ex** *tunc enim est numifeita* **Pr.**
(ζ) *qua·.* **—** *quia* **Pr.**

ponere rein aliquam, et non principium rei. Irnpossibile est igitur dimensiones in materia sine puncto poni,sive esse. Punctus autem, sicut est principium linea», ila terminus ejus, sicut patet per diffinitionem lineæ. Impossibile e>t ergo dimensiones interminatas in materia ponere, cum nulla possit esse sine puncto. Punctus vero indeterminatus non est. hoc enim esset contra rationem sui, cum ipse sil terminus aliorum, et eo ipso interminatus esse non possit. »

Decimo: ‹ Cum dimensio interminata fit terminata : aut est in materia ut in subjecto;aut in ipso composito. Sed in materia non potest poni : cum nihil sit immediatius materiæ quam ipsa forma sub slantialis; nec iterum foret talis dimensio mensura ipsius compositi, sed tantum materiæ : quantitas enim solum est mensura sui subjecti; et hoc est falsum. Nec erit in ipso composito; quia, cum terminatum et interminatum non varient essentiam dimensionum, idem accidens per essentiam migraret de subjecto in subjectum : aliud enim subjectum est ipsum compositum, aliud materia nuda. › — Hæc ibi.

Quæ omnia videntur satis probabilia, et secundum mentem beati Thomæ in *Summa,* I p., q. 76, art. G, ubi vult quod inter formam substantialem et suam materiam non est media quæcumque dispositio accidentalis, potissime dimensiones quantificativæ, ut sæpe dictum fuit.

Septima conclusio est quod dimensiones quantificatlvie aliter possunt dici Interminata· In homine quam In aliis compositis ex materia cl forma substantiali.

Hæc conclusio ponitur in eodem tractatu. Unde, ibidem (cap. 6), sic habetur : « Sciendum est quod dimensiones sunt quædam accidentia quæ consequuntur materiam, in online ad formam quam primo nata est materia induere. Hæc autem est forma corporis; quia totam materiam necesse est sub forma corporis contineri. Quod non est inlelligendum quod (a) una esset certa forma corporis, qua prima materia primo informaretur : quia, secundum Commentatorem, materia prima primam habilitatem habet ad formas dementares, et post ad formas mixtorum; ex quo manifestum est quod eadem erit forma simplicis corporis, vel mixti, et forma corporeitatis. Sed oportet quod primo per has formas constituatur gradus corporis, deinde specie· rum perfectarum. Materia namque in quidditale sua penitus indivisibilis esi. Ablata enim quantitate, manet indivisibilis, ul dicitur, I. *Physicorum* (t. c. 15). Sed ex corporeilate, quam sequuntur quantitates in actu, sequitur divisio materiæ, per quam materia ponitur in diversis sitibus; et secundum hoc acquiruntur in ea diversæ formæ : ordo enim in situ corporum ostendit ordinem nobilitatis earum, sicut ignis est super aerem. Hæc autem acquisitio formarum non ostendit ordinem temporis, sed naturæ. Patet igitur quod dimensiones quantitatis non trahuntur a quocumque gradu quem facit forma ignis in igne, sal solum a primo; nihilominus ignis secundum totum est subjectum dimensionum; secundum totum etiam mensuratur. Et idem necessario invenitur de formis corporum mixtorum. Sed considerandum quod in mixtis corporibus, qua> <lam formæ trahuntur de potentia materiæ, quædam non, ut animæ hominum, quæ nullo modo div istonem paliunlur, cum non sint dimensionalæ perse nec per accidens; forma· enim quæ non sunt educta» de potentia materiæ, nullo modo dimennonescapiunt, etiam in materia exsistentes. Unde animæ humanæ abler terminant ordinem materiæ ad dimensiones quam formæ quæ de materia educuntur. Cum enim accidentia inseparabilia oriantur a principiis rei, in ipsa re constituta in actu erunt ijisa accidentia ut in subjecto. Si autem forma rei sil educta de materia ipsa quam consequuntur dimensiones, ipsa (1) forma ent dimensionata et divisibilis per accidens; sicut est in lapide vel in ligno, in quibus dimensiones redeunt vel redundant super formam ipsarum rerum. Si vero forma non sit educta de materia, non redeunt dimensiones super formam ; et ideo anima hominis est omnibus modis indivisibilis. Patet igitur quod anima hominis non determinat ordinem maleriæ ad formam in acquirendo dimensiones, nisi altero modo lanium, constituendo scilicet eas in actu, et hoc in homine ut in subjecto. Ordo vero materiæ in acquirendo dimensiones ul redeuntes super formam, solum terminatur per formam quæ de ea educitur. Nec propter hoc minus potest anima quam ista alia forma : quia hoc accidit illi formæ inquantum est educta de potentia materiæ ; quod non inesl formæ ul forma est, aliter omnis forma educeretur de materia; quod falsum e>l : quidquid enim potest aliqua forma imperfectior (6). ut forma est, hoc potest anima, el amplius. Quia igitur dimensionalitas seu dimensibilitas formæ potentiam sonat et non actum, possibile est ponere ordinem materiæ ad talem formam terminari in potentia, el dimensiones in potentia sequi ordinem materiæ ad ipsam formam. El quia dimensio (γ) dicit potentiam propinquam actui sive ipsi esse quoti per divisionem (o) acquiritur, ideo dimensiones sequuntur materiam in online ad formam, quæ est in maxima propinquitate ad actum, qui est per se esse. Nec propter hoc erunt diversa»

(3) *intelligcndum quoti, — cum* Pr

(3) ciiinenjionfni, ipm. — ditijiondj *iptr* |»r
(6) *imperfectior, — imperfectionum* Pr
(γ) *dimemio. — divisio* Pr
(Î) *divuionem. — dimensionem* Pr.

esscntiæ dimensionum in eadem re; quia unum et idem potet simul esse in actu in uno online, et in potentia in alio (s). (Cap. 7) :

c Ex dictis igitur bcileesl sare quomodo dimensiones possunt dici interminate. Sicut enim essentia? rerum terminantur per sua esse quæ sunt in rebus maxime (6) formalia, ante vero quam esse dicantur non considerantur in aclu nec terminate, ita el dimensiones prædictæ, licet sint actu in homine ut in subjecto in quo habent rationem mensurandi, quod est eis proprium cum esse actu habent, tamen non sunt actu in illo ad quod dependent secundum originem utroque modo antequam ipsum aclu fuerit; nec illud mensurant, quia nihil habet propriam mensuram, quod nondum habet proprium esse. Cum autem corrumpitur homo, succedit forma dans novum esso; et hæc erat forma in online ad quam dimensiones ipsa» sequebantur ut ad materiam redeuntes. Unde oædem dimensiones |>er essentiam sunl in vivo et mortuo, quia idem ordo remanet in materia, ct ad eamdem formam ; sed secundum esse aclu non manent eædem, nisi in quadam æqualitate. Et idem ol de aliis accidentibus quæ sequuntur mixtionem elementorum, ut album, nigrum, in quibus non remanet idem esse accidentis nisi similitudo quædam. Essenthe vero horum accidentium non auferuntur nisi destructa ipsa origine, cui immobiliter adhaerent, etiam cum trahuntur ad esse aclu cum materia quam consequuntur in ordine prædiclo ad formam unde homo est homo. Ideo hæc accidentia non migrant derelinquendo suum subjectum, quia quod a priori subjecto acceptum est, videlicel esse corruptum, est in subjecti corruptione ; et ideo reqxctu esse aclu posterioris subjecti, a quo etiam originem habent, interminate erant dimensiones in vivo; terminantur vero cum acquiritur eis esw subjecti, ad quod dependent secundum radicem, unde fiunt propria mensura ejus homine mortuo. Ex dictis igitur manifestum est necesse esse ponere «^sentiam alicujus formæ in homine sine esse, per cujus naturam sunt perfectæ dimensiones prodicto modo, etc. » — Hæc ibi.

In quibus continentur quædam vera, quæ sufficiunt ad probandum conclusionem ; quædam vero minus vera, ve) dubia, judicio meo, ct contraria dictis sancti Thomæ in *Sumina* el aliis locis magis fide dignis ct authenticis. — Illa autem quæ apparent in pnedictis vera, sunt hæc: quod scilicet dimensio (γ) babet duplicem terminum, scilicet terminum suæ entilatis, ct terminum suæ denominationis Terminus enim dimensionis primo modo dictus, esi esse, ut (3) punctus,dinea, superficies; terminus autem secundo modo dictus potest dici illud quod a dicta dimensione el per illam denominatur quantum el mensuratum. Istud autem est duplex. Quia dimensio (a) quandoque mensurat cl quantifient non solum suum primum et totale subjectum,scilicet compositum ex materia et forma, immo quamlibet pariem ejus, scilicet materiam el formam ; sicut apparet in omnibus compositis substantialibus pneter hominem. Quandoque vero, sicut in homine, sua denominatio terminatur ad suum primum el totale subjectum, non autem ad quamlibet pariem ejus; quia, licet homo sit quantus, et sua materia sil quanta, non tamen sua forma substantialis, scilicet anima. Et ideo quantitas dimensiva hominis non est plenarie terminata, loquendo de termino suæ denominationis, vel desuo effectu formali; quia plura quantifient et mensurat in aliis corporibus simplicibus aut mixtis quam in homine. Et sic palet conclusio. Verumtamen iste modus loquendi de quantitate interminata multum novus est, et forte alias inauditus ante compositionem dicti tractatus præallegali. — Illa vero quæ mihi videntur falsa in verbis pneallegalis de dicto libello, sunt quatuor, potissime. Primum est, quod quantitas seu dimensio (6) sequatur immediate materiam nudam, vel materiam cum ordine ad aliquam formam extensibilem vel divisibilem, aut materiam sub aliqua tali forma, et non animam rationalem, ita quod qualicumque modo dimensio praecedat in materia animam rationalem. Secundum est, quod essentia alicujus formæ substantialis distincta» ab anima rationali sit simul in materia vel in homine cum anima rationali, quæ originel, homine vivente, quantitatem, et non lermineteam, el homine mortuo originel et actuel et terminet quantitatem. Tertium est, quod eadem quantitatis essentia sil in homine vivente, el in ejus cadavere mortuo, et prius habeat esse actu per animam intellectivam, et postea per formam cadaveris. Quartum est, quod aliqua forma substantialis sit successive per duo esse substantialia specifice distincta, utputa quod prius sit per esse animæ rationalis; et postea per esse proprium. Hæc et multa alia falsa vel dubia, meo judicio, in verbis allegatis de dicto tractatu sententialiter continentur.

El in hoc primus articulus terminetur.

ARTICULUS II.

ADDUCUNTUR OBJECTIONES

§ I. — Contra primam conclusionem

I. Argumenta Occam. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra pnemissa. Et qui-

(>) **in** *alio. — ad altum* **Pr.**
(6) maxime — maxima Pr.
(t) *dimrtuto.* **— dirmo Pr**
(M *ut* **— ve/ Pr.**

( ) dimen«io. — *divitw* **Pr.**
( ) (/intentio. — divino Pr.

dem» contra primam conclusionem, aqpiit Occam, in sua *Logica,* multis modis.

Primo sic. Nullum accidens distinctum realiter a substantia, est susceptivum contrariorum, per sui mutationem. Si autem quantitas esset accidens el subjectum qualitatum, manifestum est quod mutaretur in recipiendo qualitatem, et ita, per mutationem sui, reciperet contraria ; quod est contra mentem Aristotelis.

Secundo arguit sic. De mente Aristotelis est, •i. *Physicorum* (t. c. 84), quod aer potest condensari sine mutatione omnium qualitatum, vel aliquarum ; undo quando aer condensatur, non oportet quod perdat aliquam qualitatem, \el saltem non oportet quod perdat omnem qualitatem quam habuit prius. Ex quo arguo sic. Quando aer condensatur : aut manet tota quantitas præcedens, et præcise illa quæ prius; aut non. Si sic, igitur eadem quantitas est nunc minor quam prius, per hoc solum quod paries quantitatis propinquius jacent nunc quam prius; igitur, cum partes substantiae sint in eodem modo propinquius jacentes nunc quam prius, et propter aliud non ponatur quantitas, ridetur quantitas esse superflua. Si autem non manet tota quantitas (|uæ prius, igitur aliqua pars deperditur; et cum ad corruptionem subjecti immediati corrumjmtur accidens ejus, sequitur quod non omnis qualitas manet ; quod est contra Aristotelem.

Tertio sic. De mente Aristotelis est, quod omne accidens est in aliquo subjecto primo : ita quod, si sit accidens parlibile, una pars illius accidentis est in una parte subjecti, et alia paiB accidentis in alia parte subjecti, sicut tota albedo est in toto corpore, et pars albedinis est in parte corporis; et, si sit accidens indivisibile, est in aliquo subjecto indivisibili primo. Ex quo arguitur quod puni tus non sil alia res a linea; nec per consequens, linea est alia res a superficie; nec superficies alia res a corpore; el, eadem ratione, corpus non est alia res a substantia el qualitate, secundum Aristotelem. Quod autem, pr.ediclo modo, ex pnedictoprincipio sequatur quod punctus non sil alia res a linea, probo tie. Quia, si punctus est accidens absolutum, distinctum a substantia, igitur in aliquo subjecto primo erit. Aut igitur in substantia; aut in linea. Non in substantia. Quia : aut m substantia divisibili ; aut in substantia indivisibili. Non primum : quia tunc pal's puncti esset in patie, et ita punctus esset accidens divisibile; quod tu negas. Noc contingit dare secundum : quia, secundum Aristotelem, in genere substantial non est nisi materia el forma et compositum, quorum quodlibet, secundum eum, est indivisibile Sic igitur punctus non est accidens indivisibile, exsistens subjective in aliqua substantia immediate, tanquarn in subjecto primo. Nec est primo in linea, vel in parte lineæ, lanquam in subjecto primo : quia linea, et quælibet jars lineæ, est divisibilis; el per consequens, non est primum subjectum accidentis indivisibilis. Sic igitur palet quod de mente Aristotelis est, quod punctus non est accidens indivisibile. El eadem ratione, linea non est accidens indivisibile secundum latum vel latitudinem, distinctum realiler a superficie. Et, eadem ratione, nec superficies est accidens indivisibile secundum profundum, distinctum realiter el totaliter a corpore; quia Aristoteles non plus ponit corpus, quod est quantitas, esse distinctum a substantia realiter, quam ponat lineam vel superficiem distingui a corpore.

Quarto arguit sic. Omnem rem absolutam priorem alia, potest Deus conservare sine mutatione locali ejusdem,et rem posteriorem destruere. Cum igitur, secundum opinionem tuam, hoc lignum sil quædam substantia habens partes, quarum una est sub parte quanti tatis inhærentis toti, et alia pars ligni est sub alia parte quantitatis, el ista res substantialis est prior natura, illa quantitate inbærente sibi, poterit Deus sine mutatione locali illius sulslantiæ conservare eam, el destruere illam quantitatem. Quod si sit possibile, ponatur in esse. Quo facto, quæro : aut illa substantia habet partem distantem a parte; aut non. Si sic, igitur est quanta sine quantitate addita . igitur alia superfluit. Si non habet partem distantem a parte, et prius distabant illae partes, ergo sunt mutatae localiter; quod est contra hypothesim.

Quinto sic. Omne quod perseipsuin et per partes suas intrinsecas est pnesens alicui quanto, ita quod totum est pnesens toti, el partes partibus, per seipsum el per |artes suas intrinsecas habet partem distantem a parte; omne autem tale, per se el per partes suas est quantum. Sed substantia materialis, per seipsam et partes suas est pnesens alicui quanto, puta saltem illi quantitati informanti eam, si sit talis quantitas informans eam. Igitur per seipsam el per (artes suas habet partem silualiter distantem a parte; igitur |ær seipsam et per partes suas est quanta.

Sexto arguit. Quia, si quantitas esset tale accidens, medium inter substantiam et qualitatem et subjectum qualitatum, tunc qualitates remanentes in Sacramento Altaris essent subjective in quantitate. Consequens est falsum, ut videtur mullis. Igitur el antecedens. Falsitatem probo consequentis. Quia tunc illæ qualitates non essent per se sulisislentes; quod est contra Magistrum, 4. *Sententiarum,* qui (i), ubi loquitur de colore, sapore el hujusmodi qualitatibus, dicit quod talia accidentia sunt ibi subsistentia per se. Similiter: si quantitas esset subjectum qualitatum illarum, illa quantitas vere esset ponderosa, et alla, et sapida; sed consequens est contra Glossam, *de Consecratione,* dist. 2, super illud capitulum, Si *per ncghgentiam,* ubi dicit Glossa, quod *pondervsitas remanet ibi cum*

(›) *qui.* — Om. Pr.

eC *accidentibus, et tamen nihil ponderosum est ibi.*

Septimo, Linea non est res distincta a superficie. Igitur nec quantitas longa, lata el profunda, distinguitur a substantia. Antecedens probatur. *Primo* . Quia, si linea sit alia res a superficie, continuans superficies ad invicem, dividatur aliqua talis superficies. Qua divisa, quæro : aut est aliqua noxa linea ; aut solum linea prior manet. Si est alia linea nova, erunt infinitae novae; quia, diviso corpore, infinite superficies erunt habentes infinitas lineas; igitur, divisa superficie, erunt infinita puncta terminantia infinitas lineas. Si autem nulla linea sit nova, igitur solum remanet linea quæ præfuil, et non magis cum una parte superficiei quam cum alia; igitur, vel remanebit per se, vel in distinctis locis, cum utraque superficie; quorum quodlibet est absurdum; igitur ct illud ex quo sequitur. *Secundo* : Quia, si linea sit alia res a superficie, el punctus a linea, poterii Deus conservare lineam, et destruere punctum. Quo facto, quæro : utrum linea sil finita; aut infinita? Non infinita; igitur finita; ct tamen sine puncto. Igitur frustra ponitur punctus terminans lineam. Similiter, Deus |>ossel conservare lineam, et destruere omnia puncta ; quo facto, adhuc linea esset linea, el per consequens, quantitas; et non quantitas discreta; igitur continua. Igitur vere esset quantitas continua, quamvis non esset alia res a linea, vel a partibus linea?, copulans partes ad invicem. Frustra igitur ponuntur talia puncta distincta n linea. El, eadem ratione, frustra ponuntur lineæ distincte a superfleiebus ; el, eadem ratione, superficies distincte a corporibus, et coqiora distincta a substantia.

Octavo. Quia non videtur consonum theologia?, dicere quod Deus non |>osset facere partes substantis distare ritualiter, nisi rem aliam absolutam conjungat eisdem. Quia,si potest facere, vere illa substantia habebit partem distantem a parte, sino re absoluta addita eis; et per consequens, erit quanta sine re de novo addita. Et illud argumentum potest fieri de qualitate. Et ideo, cum substantia possit essetpianta sine quantitate quæ sit alia res, ct similiter qualitas quanta sine tali re, videtur quod talis res media inter substantiam et qualitatem sit omnino superflua.

Nono. Quia numerus non est aliud a rebus numerati^. Igitur quantitas discreta nihil aliud est quam substantia·, vel accidentia numerata; et per consequens, neque quantitas continua. Antecedens probatur : quia unitas rei non est accidens additum rei quæ dicitur una ; igitur nec numerus est aliquod accidens additum rebus numeratis. Quod autem unitas non sit accidens additum rei quæ est una, potest sic ostendi. Quia, si esset accidens, oportet quod sil accidens absolutum, aut respeclivum. Sed non est accidens respeclivum ; quia nullum terminum realem habere potest. Unde, nd hoc quod aliquid sit unum, non oportet quod sil alicujus unum, nec quod sit alicui unuin ; et sic de aliis casibus, sub quibus aliquid dicitur ad aliud. Nec est accidens absolutum. Quia tunc : vel esset qualitas, quod apparet evidenter esse falsum ; vel quantitas, et tunc, vel continua, vel discreta, quorum utrumque palet esse falsum. Relinquitur igitur quod unitas non est aliquod accidens distinctum realiter ab illo quod est unum, el additum sibi in re extra. El, eadem ratione, nec numerus est accidens additum rebus numeratis. — Hæc ille.

II. Argumenta Ajireoli. — Contra eamdem conclusionem arguit Aureolus(dist. 12, q. 1, art. 5), probando quod quantitas non sit accidens habens alias partes a partibus materiæ vel subslanliæ.

Primo. Quia ex hac opinione sequitur quod tot sint extensiones in subjecto, quot sunt ibi realitales exlensæ. Habet enim quælibel forma in materia suam extensionem, et materia habet suam, licet (a) non primo, sed secundario, el per quantitatem ; una tamen respectu omnium est quantitas, a qua omnia illa consequuntur suas extensiones. Sed hoc consequens est falsum. Igitur, etc. Falsitas consequentis probatur primo : Quia, secundum hoc, oportet dicere quod superfluat quantitas. Ex quo enim materia habet propriam jmilibilitalem, et aliæ formæ similiter, quæro : utrum illa parlibilitas sil in eis causata a quantitate; aut non? Si non, ergo superfluit quantitas. Si dicatur quod sic, quæro de illa causalitate : aut est formalis, sicut albedo est causa albi ; aut effectiva. Non potest dici quod sit formalis : quia effectus formalis non est aliud quam forma recepta in subjecto; album enim nihil aliud est quam albedo (δ) participata a subjecto; per te autem, parlibilitas materiæ non est ipsa quantitas, imo quantitas est aliquid aliud habens partes ; igitur, etc. Nec potest poni quod ista causalités sil effectiva, quod tamen videtur ponere opinio, quia scilicet ponit (γ) <|Uod quantitas |>onit parlibililatem in materia el in aliis formis. HdC enim est impossibile. Tum quia quantitas non est forma activa, secundum Commentatorem, 4. *Physicorum* (comin. 84). Tum quia quantitas illam partibililatem educeret de potentia materiæ, vel crearet eam; ct utrumque est impossibile. Tum quia parlibilitas alicujus habentis partes non potest causari effective naturaliter.

Secundo. Tua positio deficit ; quia tunc in eodem subjecto esset multiplex quantitas. Nam parlibilitas materiæ est aliud a materia, el parlibilitas formæ est aliud a forma. Quod patet. Quia in rarefaclione lit redis transmutatio circa parlibililatem aeris,

( ) *licet* — *ted* **Pr.**
( ) *albedo.* — *albatio* **Pr.**
(γ) *ponit* – **Om. Pr**

nulla facta mutatione in subMantia ipsius acris, nec quoad materiam, nec quoad formam. Si autem partibilitas forma; et materiæ essent idem omnino quod materia et forma aeris, non posset aer rarefieri sine substantiali transmutatione; quod dicere, est contra experientiam. Igitur illa parlibilitas, quæ est aliud a materia et forma realiter, est in prædicamento quantitatis. Tamen est illud quo materia est formaliter partibilis, ct similiter forma; et per consequens, est illud quo illa sunt quanta : ita quod impossibile est poni illam realitatem, quin illud cujus est, sit eo ipso Italiens (i) pries extensas, et extra invicem; nisi tu poneres omnes illas paries simul in eodem puncto; quod est impossibile omnino. — Tum quia, illa realitate remota, corpus resolveretur in non corpus, et divisibile in non divisibile; quod sequitur ex remotione solius quantitatis. — Tum quia ex illa sola pariibilitate convenit rei, in qua est, finitas et infinitas, bicubitum el Incubitum, quæ non insunt sine quantitate. — Tum quia non apparet in quo alio prædicamento ponatur partibilitas, nisi ponatur in prædicamento quantitatis. Igitur illa parlibilitas, omni alio circumscripto, est vera quantitas; et sufficit ad omnia illa quæ quantitas ponit in quanto. Cum igitur partibilitates sint plures, et, per te, in eodem subjecto, erunt ct plures quantitates et dimensiones simul; quod est impossibile, absque penetratione, ut patet ex 4. *Physicorum* (t. c. 8).

Tertio. Sequitur ex illa positione, quod quantitas habeat quantitatem. Quia quantitas, per te, non est mera (ft) parlibilitas, sed est aliquid haliens pries. Habens autem paries, resolvitur in duo, scilicet in illud quod est prtibile, et in ipsam suam priibilitalem. Sed prtibilitas est quantitas. Igitur.

Quarto. Quia, secundum istam viam, sequitur quod plures dimensiones erunt simul : nam, secundum te, materia per se, et quælibel forma per se, tarn substantialis quam accidentalis, habet suam priibilitalem el dimensionem; ex quo sequitur quod in quolibet puncto erunt plura puncta, et in quolibet situ indivisibili (γ) erunt plures lineæ, el plures dimensiones non se penetrantes, contra Philosophum, 4. *Physicorum*. — Hæc ille in forma.

III. Alia argumenta Aureoli. — Ulterius arguit (4 *Sentent.t* dist. 12, q. 1, art. 1), quod nullum accidens sit aliqua realitas in se terminata.

Primo sic. Formalis effectus suæ formæ et actus, est materiam formare et actuare. Nunc quæro : utrum illa forma sit ipsamet actuatio et formatio ; aut aliquid derelictum a forma in subjecto? Non ptest dari secundum. Illud enim derelictum : aut esset aliquid absolutum; aut aliquid respeclivum. Si sit aliquid absolutum, sequitur quod aliquid ptest esse acluatum sjne actu, et formatum sine forma; quia ex quo est absolutum, poterit Deus separare illud a forma. — Item, tunc forma non est causa formalis, sed efficiens; nam, secundum hoc, forma imprimet effectum suum in materia sicut efficiens.— Si detur quod sil aliquod relativum. — Contra : quia tunc esse formatum, esset esse relatum (i). — Hem, quia quaeritur de quo prædicamento sil; nec potest assignari, nisi dicatur quod est de genere actionis, puta quod actuatio passiva est de genere passionis, et actuatio activa est de genere actionis; el tunc sequitur quod actio profluat a forma, el quod forma non actuat nisi agendo; el tunc causalitas formæ erit causalitas efficientis. — Item, aliter probatur quod illa actuatio non sit aliud a forma. Quia, si actus sit aliud ab actuation?, tunc, sicut materia actuatuv pr actum, ita actuabitur pr illam actualionem. Et tunc quæro de actuation? illius ȁctuation! utrum differat ab eadem; el sic erit processus in infinitum. Si autem sit eadem, [«iri ratione, forma est eadem cum sua actuatione. — Item, aliter probatur. Nam, secundum argumentationem (€)Philosophi contra Lycophrontem,tantum valet dicere, Superficies c^t alba, et, Superficies albet; nec est differentia, nisi grammaticalis. Aut igitur albere est idem quod albedo; et habetur propositum. Aut est ȓespectusalbedini ad subjectum, qui e>l respectus intrinsecus adveniens, et est inhaerentia albedinis ad subjectum; et tunc albere non est e>se quale; nunquam enim relatio dat denominationem nisi sui generis. El sequitur quod ista pnndicatio. Superficies est alba, non est absoluta, sed relativa. El sequitur quod ista praedicatio, Linea est recta, est magis qualitativa quam ista. Superficies est alba: quia inter lineam el rectitudinem non cadit respectus medius; nec esse rectum, est aliud quam-esse indivisum a linea ; et similiter de raritate el [milibus. Si dicatur quod albedo non est aliud quam albere, habeo propositum. Palet igitur quod forma el effectus formalis ejus sunt idem. Tunc formatur sic ratio : Forma el effectus formalis sunt eadem realitas. Sed formalis effectus accidentis non est res divisa a subjecto; sed subjectum et formalis effectus sunt unum, per omnimodam et intimam indivisionem. Eigo forma el suum subjectum non sunt res divise; sed sunt unum, per omnimodam indivisionem. Major hujus probata est. Minor probatur. Si enim actuatio sil res divisa ab actuabili, cum actuatio ista actuel aclUabile, quæro: quid est illud actuare hujus ȁctuation! Si dicas quod est idem cum actuatione, habetur propositum; quia, pari ratione,standum erit in primo. Si sitaliud, illud

( ) *habent.* — *habente* Pr.
( ) *mera.* — *materia* Pr.
(γ) indivûiàfii. — *individuali* Pr.
ȓ *relatum.* — *relativum* Pr.
(6) ar^ti/nenhiiioneni. — *neceteitatem* Pr.

itenim actuabit actuabile, el quæram de actuations ejus; cl, si sit eadem, standum erit in primo; si vero sit aliud, proceditur in infinitum. I nde, sicut si vellem probare quod punctus non est res divisa alinea, quin, si esset divisa a puncto, vel econlra, utrumque esset terminatum sine altero, et punctus non esset terminatio lineo?, sed esset imprimens ipsam terminationem;sic in proposito, dcaclualione et actuabili. Unde ex dictis posset formari talis ratio. Quando aliqua duo sunt indivisa, quodlibet scilicet eorum a tertio, necessario sunt res indivisa inter se. Sed substantia et accidens sunt indivisa in una tertia re, putain uno offectu formali, scilicet in una informatione et actuatione. Igitur accidens venit cum substantia, ad constituendum unum, per omnimodam indivisionem. Non dico quod sint una renfilas; sed fundant unam rem, per indivisionem, quæ indivisio vocatur compositio accidentis cum subjecto.

Secundo arguit sic. Quando aliqure res faciunt unum unitate quæ est relatio positiva, el non unitate quæ est negatio divisionis relativa· («), necesse est quod comm unitas sit j>er modum acervi. Probatur: quia hæc esi via Philosophi, 8. *Metaphyricoe.* Sed accidens el subjectum non sunt unum per modum acervi. Ergo unio eorum non est relatio; sed e>t indivisio relativa, seu negatio divisionis. Major est Philosophi. El probatur ratione : quia acervus non est aliud nisi unio ex aggregatione divisorum. Si dicas quod accidens el subjectum fundant illam relationem per essentias suas, ideo non sunl unum sicul acervus; — hoc non valet. Ex quo enim relatio ista non est unitas, non habeo unum nisi per aggregationem, non autem unitatem perse: in uno enim per se, non est aliquis respectus medius. Item, sequitur quod album significet respectum subjecti ad albedinern ; et tamen Aristoteles dicil quod album non est in genere, propter duo significare; non dicit propter tria. Item, de essentia albi essent lres realilates trium pnedicamcnlonim. El ulterius, unitas qualitatis cum subjecto, non esset unitas reducibilis ad praedicamentum qualitatis, sed relationis. Ergo oportet quod accidens et subjectum sint unum unitate quæ est indivisio.

Tertio sic. Illud quod non est aliud quam quædam inhærentia, non est divisum ab eo cui inhaeret, sed facit cum illo unum per indivisionem. Sed accidens est hujusmodi. Igitur, etc. Major plet; quia impossibile est concipere inhærentiam sine termino iuhærcntia·, quod est ipsum subjectum accidentis. Minor probatur Quia certum esi quod illa inhærenlia non est aliquid absolutum, aliud ab accident»·. Si igitur sil aliud, oportet quod sit relatio de genere *ad aliquid,* aut respectus de genere aliorum sex. Non est relatio : quia tunc accidens inhaerere non esset aliud quam ipsum referri, et subjectum recipere esset referri, et cum accidens inhaerendo det *esse tale,* omne *esse tale* esset esse relatum, — Item, secundo, pro eadem minore. Non magis est inhærentia per essentiam quarta species qualitatis, quam alia accidentia ; alias essentialius esset accidens, quam alia accidentia. Sed qualitates de quarta specie qualitatis, sunl ipsamet inhærentia : verbi gratia, figura non est aliud nisi inhærentia; non enim est aliud nisi adjacentia partium. Unde, si liceret dicere, accidens magis est adjacentia quam accidens. Unde auctor *Sex principiorum,* assignans rationem sex praedicamentorum (x), dicil quod talium ratio consistit in adjacentia. — Confirmatur. Quia formale esse accidentis est accidere, sicut albedinisest albere; unde sequitur quod albedo non sit aliud (piam albere, nec accidens est aliud nisi pura accidentia.

Quarto sic. Si aliquod accidens esset aliqua realitas terminata, hoc maxime esset de quantitate. Sed quantitas non est res divisa, faciens unum indivisum jær se, non per aggregationem et respectum (6) medium, sed per indivisionem. Igitur, etc. Major patet. Quia magis videtur separabile a substantia, quam alia accidentia : nam quidam dicunt quantitatem esse substantiam, propter convenientiam ejus ad substantiam; el alii dicunt quod in Eucharistia sola quantitas est a substantia separata. Minor proluatur. Capio enim lignum. Verum est dicere quod ipsum est partibile per quantitatem. Aut ergo hoc est quia relinquit aliquem modum in substantia, qua» sit ipsa partibilitas; aut quia quantitas est ipsamet partibilitas partium subslantiæ. Non primo modo : quia tunc possem intelligere substantiam esse partibilem sine quantitate; et posset Deus illam facere sub illo modo derelicto, non faciendo eam sub quantitate. Similiter, tunc causalitas ejus esset causalités efficientis, et non formæ. Oportet ergo dare secundum modum, quod scilicet quantitas sit ipsamet partibilitas partium. — Quod confirmatur. Quia aliter non potest vitari quin plures dimensiones essent simul. Nam cum dimensio (γ) immediate consequatur parles, si partes ligni (5) sunt divisæ a partibus quantitatis, necessario aliæ essent dimensiones ligni, et aliæ quantitatis. Si enim illud quod substernituf quantitati, haberet pariem el partem correspondentem partibus quantitatis substratam, tunc diversæ realilates hoc modo haberent aliam et aliam partibilitatem ; quia, multiplicato effectu formali, multiplicatur formalis, ratio illius effectus, el tunc haberent necessario aliam et aliam dimensionem»

Quinio sic. Si accidens sit realitas terminata,

(> **rr/a/ittr. —** *ft Untie* **Pr.**

(a) *praedicamentorum.* **— tejrfo principioruin Pr.**
(β) *cl retpcclum. — per lecundum* **Pr**
(γ) *dimenno. — divino* **Pr.**
(δ) *ligni,* **— Om Pr**

distincta a substantia, sequuntur mulla inconvenientia. Primum est, quod in naso simo erunt multæ simitales. Patet. Quia, cum similas sil figura nasi, non est aliud quam indivisio quædam partium simi. Ergo quot sunl partes in naso, tot erunt similates; quæ quidem non erunt unum, nisi per relationem. Sed, per te, in naso est albedo realilas terminata; similiter, sunt ibi multa accidentia, quæ, per te, sunl unum per unionem positivam. Ergo indivisiones partium istorum accidentium, sunt unum per unionem quæ est relatio, non per Indivisionem. Igitur erunt ibi multi· simitates, quæ erunt unum per aggregationem, non per indivisionem. Ex quo enim quodlibet accidens in naso est res terminata, similiter substantia ipsius nasi. Si partes eorum erunt aliæ et aliæ, ex consequenti indivisio eorum est alia et alia figura; et sic multæ sirnitales, quia impossibile est modificationem esse unam indivisam, nisi modificabilia sint unum indivisum. Sed, per te, substantia nasi, el quodlibet ejus accidens, esi unum indivisum. Igitur, etc. — Secundum inconveniens est, quod omne accidens erit unum corpus per se. Probatur : Quia corpus est illud quod est longum, latum et profundum; igitur diversum longum, latum et profundum, est diversum corpus. Sed, per te, hic sunt distincta longa, lata et profunda, fundata super diversas pries subjecti et aliorum accidentium quæ partes sunt divisœ, et quodlibet in se terminatum. Nec ista plura veniunt per indivisionem ad unum longum et profundum; sed est unio per relationem tantum. — Tertium inconveniens est, quod multæ dimensiones (a) et multa corpora sunt simul. Patet ex eodem medio.

Sexto arguit (ibid., art. 2) sic. Nam Commentator, 4. *Metaphysics,* comm. 2, dicit, ubi dicil Aristoteles quod entia sunt sicut sana : a Prædicamenta attribuuntur substantiæ, non quia sit agens aut finis eorum, sed quia constituuntur pr ipsam.» — Item, 7. *Metaphysics,* comm. 4, dicil quod α accidentia constituuntur per substantiam ; et ideo substantia ponitur in comm diffinitione ». Et intelligit Commentator, per *constitui* terminari. — Item, 12. *Metaphysics,* comm. 3, dicil quod « substantia est constans per se ». id est. habet terminos perse constantes; · accidens autem constat cum substantia. » Nec solum loquitur de accidentibus quantum ad eorum exsistentias, immo etiam quantum ad eorum essentias, ut palet intuenli totum ejus processum ibidem. Item, Aristoteles, 7. *Metaphysics* (t. c. 12 et scq.), dans causam quare accidentia non habent diffinitionem quidditalivam, dicit quod ideo quia non habent essentiam. Dicil etiam quod sunt entia secundum quid. Nec solum inlelligit quod sunt entia debilia ; sed inlelligit quod sunt diminuta ab enlitate, quia eorum enlilas non est nisi modificatio el adjacentia; sicut figura non est aliud quam figuratio, nec candor quam candidatio. — Hæc ille, in forma.

(a) *dimensiones,* — divüiorU· Pr.

§ 2. — CONTRA SECUNDAM CONCLUSIONEM

I. Argumentum Aureoli. — Contra secundam conclusionem arguit Aureolus (4. *Sentent.,* dist 12, q. 2), probando quod quantitas non sit subjectum aliorum accidentium, sed piius econlra. Et arguit sic. Quantitas non est aliquid habens partes; sed est partibilitas ipsa formalis, qua habens partes est formaliter partibile. Sed constat quod partibilitas est subjective in eo quod habet partes formaliter, cujus sunt omnes qualitates sensibiles. Igitur quantitas est subjective in aliis accidentibus, et non econlra. Assumptum probatur. Quia res est j»artibilis per quantitatem. Tunc quaero : aut illa partibilitas est ipsamet quantitas, et sic habetur propositum; aut est aliquid aliud impressum a quantitate, et hoc improbatum est supra.

II. Argumenta Scoti.- Ad idem arguit Scotus.

Primo. Quia, secundum Philosophum, 4. *Metaphysics (l.* c. 14 , *accidens non accidit accidenti,* nisi quia ambo accidunt eidem subjecto; nihil enim hoc illi magis inest, quam illud huic.

Secundo. Quia, sicut substantiae convenit per se esse, ila accidenti convenit inhærere. Ergo, sicul repugnat substantis inhærere, ita accidenti per se esse, vel substare.

Tertio. Quia nullum dependens terminat dependentiam ejusdem rationis. Sed omne accidens dependet dependentia ad subjectum. Ergo nullum accidens terminat hujusmodi dependentiam.

§ 3. — Contra tertiam conclusionem

I. Argumenta Gregorii. — Contra tertiam conclusionem potest argui per dicta Gregorii de Arimino (dist. 12, q. 2, art. 1, conci. 1), qui probat quod nulla quantitas perdatur in maleria, nec acquiratur. Quia, si sic, hoc (Mitissime contingeret in rarefaclione, vel in condensatione. Sed in tali condensatione, nulla antiqua quantitas perditur; nec in rarefaclione, ulla nova quantitas generatur. Igitur, etc. Minor probatur. Quia ponatur, gratia exempli, quod aliqua portio aeris bipedalis debeat rarefieri motu continuo, quousque fiat quadrupedalis; el rarefiat luta primo, ita quod non prius secundum unam partem, et posterius secundum aliam, sed simul et uno eodem tempore quo rarefit una para, quaelibet rarefiat. El loquor de partibus extensionis. Totum istud possibile est, cl frequenter contingit. Hoc supposito, ostendo quod, in hujusmodi rarefactione, prior ejus quantitas non corrumpitur.

Primo quidem Quia, si corrumperetur : vel corrumperetur tota simul, in instanti; vel partibijiler, in lemporv. Non primo modo. Turn quia : vel in illo instanti generaretur nota quantitas in eadem matena; ve! non. Si non, igitur in illo instanti matena e«et indivisibilis et inextensa. Quod non est dicendum. Tum quia, cum forma sua substantialis, el qualitates propria», necessario exigant materiam extensam, tunc in illo instanti esset corrupta sua forma substantialis, et sic nunquam aer rarefieret quin corrumperetur. Tum etiam, quia quaerendum esset ubi esset in illo instanti ipse aer : non enim posset esse nisi in loco punctali, el non contingeret dicere in quo puncto potius quam in •lio. Tum etiam, quia, vel tunc esset vacuus locus quem prius occupabat, vel in illo instanti latera continentis concurrerent; qua· non sunt dicenda. Si dicitur quod m eodem instanti generetur nova quantitas ; aut generatur quantitas major bipedali, el tunc, cum (3) non possit esse major precise per indivisibile, tum quia indivisibile non redit majus(6), tum quia nulla talia indivisibilia sunt, erit major secundum aliquem excessum divisibilem, el per consequens ipse aer in illo instanti occupabit majorem locum secundum excessum divisibilem, et sic «equitur motus localis ipsius continentis aerem in instanti, ct etiam ipsius aeris, loquendo de tali motu secundum locum, quali dicimus moveri illud quod majorem locum occupat quam prius; aut tunc generaretur quantitas tcqualis priori, quod dici non potest, quia tunc frustra prior quantitas corrumperetur; aut generaretur minor, quod minus etiam dici potest. Tum quia ipsius continentis et ipsius aeris dati esset motus localis in instanti. Tum quia aer ille condensaretur, et non rarefieret; propinquius enim suæ pries jacerent, et ipse minorem locum occuparet Non potest ergo dici quod quantitas illa corrumpatur in instanti tola simul.

Sed nec potest dici quod partibiliter el in tempore. Quia : xcl prius ipsa (γ) corrumperetur, el post nova generaretur, sicut contingit cum aliquid transmutatur de una qualitate in aliam; aut simul, dum ipsa corrumperetur, alia (0) generaretur, sicut dicunt qui opinantur contraria simul esse in esse remisso, et simul,dum unum corrumpitur, aliud generari^). Non primo modo. Quia tunc sequitur quod in toto illo tempore aer vacuus condensaretur, et fieret minoris extensionis; el sic, quondocumque naturaliter aliquid deberet rarefieri, oporteret ipsum prius condensari, quod patet esse falsum. Praderea. Aut ipsa corrumperetur partibiliter secundum partes intentionales; et hoc non : quia nulla quantitas babel tales; alias unum bipedale esset magis bipedale quam aliud, el idem nunc magis, nunc minus esset bipedale, et sic secundum aliam quantitatem certo? mensura?; quod non est inlelligibile. Vel secundum partes extensivas, ita scilicet quod prius corrumperetur pare quantitatis informans unam partem materiæ, quam pare informans aliam; cl boc non pote>t dici, quia vel pars materiæ prius destituta sua quantitate remaneret sine quantitate omnino, aut informaretur portione quantitatis quæ prius informabat aliam portionem materiæ et adhuc informai; el utrumquo absurdum esse (a), physice speculanlibus cerium est. — Nec secundo modo. Quia, si corrumperetur (xartibiliter secundum partes intentionales, et alia simul (C) partibiliter generaretur secundum tales etiam partes, sequitur, ut dictum est, quod quantitas susciperet magis el minus; el ultra hoc, sequeretur quod duæ quantitates essent simul in eadem parte materiæ prims (γ), scilicet pars remanens de priore, el pars generata de novo. Item : Vel illa jxare remanens, est aequalis extensionis ul prius; vel majoris. Si æqualis, sequitur alterum duorum : scilicet quod materia non est extensior quam prius, el tamen erit rarior, vel quod aliqua ejus portio exibit de sub priori quantitate, et informabitur nova, remanente tainen in rerum natura ea quæ prius informabat. Si majoris extensionis, eadern ratione, tota quantitas corrupta poterit esse extensior, absque corruptione alicujus suæ partis; el sic natura frustra corrumpit eam. Frustra etiam generata est nova quantitas;quia non propterea materia est majoris extensionis, quam sit propter solam pariem quæ remansit ex prima. Sed hæc omnia sunl prorsus absona. — Aut corrumperetur partibiliter secundum partes extensivas; vel forte corrumperetur prius quantitas in extremitate ipsius aeris versus corpus rarefaciens (8), et sicut continue prior corrumperetur, sic nova generaretur. Sed nec hoc dici potest. Nam constat quod non statim partes aeris erunt in summa raritate sua; sed prius eadem para erit secundum minorem excessum rarior, el postea secundum majorem, donec terminabitur rarefactio. Aut igitur in quolibet instanti temporis mensurantis lotam rarefaclionem, erit nova quantitas totaliter in illa parte materiæ, et nulla durabit per tempus; et hoc est impossibile. Aut pars primo generata remanebit cum sequentibus, sicut contingit in intensione qualitatum ; et sic frustra ponitur prior quantitas corrupta, quæ fuit antequam materia inciperet rarefieri; sic enim illa remanente poterat materia rarefieri, sicut manente ea quæ ponitur noviler generata, el praesertim quia ista non est alterius rationis quam fuit illa.

(a eam. — lamm Pr.
(<) mojui — numtrui Pr.
(γ) ipM. — anUquavn Pr.
(I) alui —. aut Pr
(<) 0e««ruri — «/mrratur Pr.

(a) eoe. — Orn. Pr.
(δ) fimul. — rimiliter Pr.
(γ) mnierir pnm® — medii primo Pr.
(Î) *rarefacient.* — *rarefactionit* Pr.

Confirmatur. Quia, si aliquod calidum flat magis calidum, secundum istam viam, non corrumpitur prior calor, sed remanet f ct novus generatur. Rursus : Quia quælibet pars portionis illius materiæ informabitur aliqua parte quantitatis prius generatas, quia nulla exibit de sub sua parte quantitatis, ul statim dicebatur, sequitur necessario quod vel tota, vel aliqua pars ejus simul informabitur duabus quantitatibus. Pneterea (a) : Vel prius generata eritæqualis extensionis cum posterius generata, vel majoris; ct tunc utroque modo sequitur inconveniens, ut proxime deductum est.

Palet igitur, ex pncdictis, quod quantitas non corrumpitur in rarcfactione.

Quoti vero nulla generetur, patet etiam ex dictis. Vel enim generaretur remanente tota priore; vel illa desinente (6). Non secundo modo, ut jam probatum. Nec primo modo. Quia : vel priore semper informante totam materiam; et tunc sequitur quod duae quantitates simul eamdem materiam informabunt, et iterum quod eadem primo quantitas erit majoris extensionis quam prius, et per consequens frustra ponilur, propter hujusmodi rarefaclionem, generari novam quantitatem ; vel priore desinente informare aliquam pariem, et aliquam informante; et tunc sequitur quod accidens separetur a subjecto suo, naturaliter remanens in rerum natura, et quod de subjecto transeat ad subjectum; nam pars quantitatis, quæ informabat illam partem materiæ, quæ postea ponitur non informari per priorem, informat postea aliam partem materiæ, quam prius non informabat; ex quo ultra sequitur quod duæ quantitates, vel duæ partes quantitatis, eamdem pariem materiæ primæ (γ) informant; quæ omnia sunt naturaliter impossibilia.

Secundo. Quia, cum in quolibet instanti illius temporis mensurantis rarefactionem sit quantitas materiæ major : vel prior remanet cum posteriora; vel non, etc., prosequendo ut prius.

Ex eisdem molivis econtrario deductis, potest probari quod in condensatione non corrumpitur prior quantitas, nec nova generatur; sicut faciliter jiatet inspicienti. Et ideo non oportet ad hoc applicare media. — Hæc Gregorius, in forma.

§ 4. — Contra quartam conclusionem

Argumenta Scoti. — Contra quartam conclusionem arguit Scolus, probando totaliter oppositum eorum quæ probavit Gregorius, scilicet quod in rarefaclione acquiratur nova quantitas, el perdatur antiqua.

Primo sic. Quia terminos motus oportet esse incompossibiles, ex 5. *Physicorum*. Igitur nihil unius termini manet in altero, sicut incompossibile non est cum suo incompossibili. — Si etiam dicatur quod aliqua quantitas hic manet eadem, sed termini mutationis sunl magis, vel majus, el minus, in ipsa quantitate manente; — hoc non valet. Quia subjectum motus ct terminos, oportet realiter differre. Sed quantitas illa, et majus et minus in quantitate, non differunt realiter : non enim potest dici quod flat variatio secundum majus et minus, quin fiat variatio secundum essentiam quantitatis; cum majus el minus non sint nisi ipsum quantum essentialiter. Cum igilursubjectum motus stet sub utroque termino, unus autem terminus non stet cum alio, oportet subjectum motus ab utroque realiter differre.

Secundo sic. Quælibet pars rarioris est rarior. Ergo quælibet pars rarioris est major, secundum quantitatem,quam prius. Ergo quælibet est quanta, nova quantitate. — Si dicas quod non sequitur omnino nova quantitas, sed nova secundum partem tantum; — Contra. Quia, si aliquid prioris quantitatis remanet, quæro : in quo subjecto manet? Nonnisi in eodem quo prius; quia accidens non migrat. Igitur quod prius erat quantum hac quantitate, modo est quantum eadem. Eryo non potest esse quantum, nec secundum se totum, nec secundum aliquam partem, nova quantitate; nisi idem sit simul quantum duabus quantitatibus, quod est impossibile; vel nisi in rarcfactione sit aggeneratio novarum partium substantiae sub nova quantitate, et aggeneratio quantitatum et ad quantitates praeexsistentes sit rarcfaclio. Sed hoc nihil est : quia tunc quælibet pars rarioris erit rarior; illa enim pars antiqua non est rarior formaliter, per hoc quod sibi continuatur aliqua pars nova, etc.

§ 5. — Contra quintam conclusionem

I. Argumenta Aureoli. — Contra quintam conclusionem potest argui ex dictis Aureoli (dist. 12, q. 1, art. 3), probantis quoti dimensiones interminatio non distinguantur a dimensionibus terminatis, sicut ens in potentia ab ente in actu ; sicut videtur sonare conclusio illa, el sanctus Thomas, 4. Sentent., dist. 12, q. 1, art. 2, el dist. 44, q. 1, art. **I**, ct multis aliis locis.

Primo. Quia Commentator dicit quod dimensiones (x) interminata?, sunt dimensiones simpliciter; ergo sunt dimensiones in actu.

Secundo. Quia, secundum Commentatorem, ex dimensionibus interminatis redditur materia partibilis el divisibilis, potens simul recipere plures formas, ut dicit Commentator, in tractatu *tie Substantia orbis* (cap. 1); quod non esset, nisi tales essent

( ) *Pwrtcrea* — *Prima* Pr.
( ) *delinente.* — *desistente* Pr.
(γ) prime·. — prius Pr.

(a) *dimensiones.* — *distinctiones* Pr.

in actu ; illud enim quod non est partibilitas in actu, non dat esse partibile in actu.

Tertio. Quia hujusmodi dimensiones, sunt demonstrabiles .ad sensum, secundum Commentatorem, 1. *Physicorum,* comm. 63, ubi dicit ; « Videmus enim idem demonstratum transferri de cameilate in Urrestreitatem. » Et infra (a) . « Necesse est ut 1res dimensiones, quæ videntur inseparabiles a corpore, et cædem numero (C), quæ dicuntur corpus, sint accidentia. Sal (γ) ens in potentia, non est ad sensum demonstrabile. Igitur.

Quarto. Quæro : quid intelligis per dimensiones in potentia? Aut intelligisquod non sint in actu, ut sic partibilitas non sit in actu; et si sic, tunc vera partibilitas in actu generabitur et corrumpetur, et non corpus in actu fiet corpus in actu. Aut intelligiturquod vere sunt in actu, seri propter conditiones aliquas, puta quia carent termino, dicantur in potentia ; et sic concedendum est quod dimensio (â), tarn terminata quam interminata, est dimensio (c) in actu. Et ideo insufficienter dictum est quod distinguantur, quia ill.c sunt in potentia, ct istæ in actu ; non enim declaratum est quid intelligitur per esse in potentia.

Quinto. Quia distinctio quantitatis terminatæ ab interminata, non est aliqua, nisi hæc : quoti scilicet trina dimensio, quæ dicitur corpus, ut consideratur ut carens, vel non habens de se terminum extrinsecurn, puta superficiem, nec terminum intrinsecum, puta bipedalitatem, aut tripedalitatem, aut hujusmodi tantitatem, dicitur et est quantitas interminata; ut autem consideratur ut habens utrumque terminum, puta superficiem in actu et bipedalitatem vel aliam tantitatem in actu, dicitur quantitas terminata. Patet autem quod prima quantitas et secunda nullo modo differunt essentialiter; immo, eadem quantitas numero, transit de uno termino ad alium. Ergo quantitas terminata et quantitas interminata non differunt modo quo tu ponis. Antecedens patet per Commentatorem, in 4. *Physicorum,* comm. 15, ubi dicit. 4 Vidit Aristoteles, quod trina dimensio non separatur a materia, a qua tamen aufertur superficies; et non remanet aliquid in ea, nisi dimensio, quæ est in potentia in (ζ) ea : nam cum determinatur per superficiem, fit corpus in actu; cum vero aufertur superficies, remanet dimensio, id est, corpus in potentia. Igitur proprium est maleriæ ut habeat dimensiones in potentia, *i* — Hæc Commentator. — Ex quibus apparet quod modus imaginandi materiam cum sua dimensione interminata, est iste i ut scilicet imaginetur in materia trina dimensio, scilicet longitudo, latitudo et profundum, absque omni superficie el figura; el ideo quasi confuse et (a) in potentia, quia non esi dare corpus quod sil tele in aclu. Cum autem intelligitur forma in materia, tunc ista dimensio intelligitur terminata per ultimam superficiem el figuram. Propter quod, paulo ante, ubi supra (6), dicit Commentator, quod « dimensiones in materia non sunt corpus terminatum; et forma est determinans materiam et dimensiones, verbi gratia, superficies continens corpus. Et sic æstiruatur quod dimensiones sunt materia, quin in hoc conveniunt cum materia, quod determinantur a forma, el sunt in se non terminals» ». — Hæc Aureolus.

II. Argumenta Gregorii. — Ad idem arguit Gregorius (disl. 12, q. 2, art. 1), dicens : Aliqui putaverunt Commentatorem posuisse duplex genus dimensionum. Quarum quasdam vocabat dimensiones interminatas, et dimensiones simplices, et etiam aliquando dimensiones in potentia; et istæ erant inseparabiles a materia, et communes generato et corrupto. Quasdam vero alias vocabat dimensiones terminatas, et in actu ; el quod istæ erant in materia simul cum aliis, et ab aliis realiter distincte, et separabiles a materia, nec communes generato el corrupto, sed utrumque habet propriam dimensionem terminatam. Sed imaginatio hæc (γ) nec fuit Commentatoris, nec est vera. Quod probatur.

Primo. Quia superflue ponitur duplex dimensio in materia; nam per unam possunt omnia salvari sufficienter, quæ secundum veritatem possunt salvari per duas.

Secundo. Quia ponitur impossibile (o) secundum naturam, eo quod ponantur duæ quantitates in eodem loco primo se penetrantes ; nam tam hæc quam illa est longa, lata et profunda; et totam eamdem materiam primo informat (<), secundum illam viam.

Tertio. Quia, cum materia rarefit continue, antequam sequatur generatio substantialis : aut in quolibet instanti generatur nova dimensio terminata; et tunc, vel oportet dicere quod nulla duret plus quam per instans; quod est naturaliter impossibile; vel, si durat per tempus, erunt simul in eadem (ζ) materia infinite dimensiones terminate, quarum quffilibet eam lotam informabit. Et iterum, cum materia semper fiat extensior, quælibet dimensionum prodictarum etiam fiet extensior; et sic eadem dimensio (η) terminata, erit nunc major, nunc minor, nec plus ex se terminata ad certam mensuram, quam

(«) quoii *confute et, — a confute erit* Pr.
(i) *infra.* — *ita* Pr
(C) ratom numero. — eodem *modo* Pr.
(γ) Sed. — MCttfidum Pr.
(îj dimeneio. — divum Pr.
(<) dimemio — ditüio Pr.
(ζ) in — Om. Pr
(6) *supra.* — Om. Pr.
(γ) *here.* — Om. Pr.
(B) impontôih·. — *impottibiliter* Pr.
(c) *informat* — in *formam* Pr
(ζ) *eadem.* — Om. Pr.
(η) *dimensio.* — divino Pr

illa quam vocant interminatam ; et eadem ratione qua prima· interminata· dant unam terminativam, dabitur etiam huic secundæ alia terruinativa, ct illi alia, et sic in infinitum. Vel generabitur quælibet talis in tempore, cl partibiliter; et hoc est impossibile, sicut prius probatum est. Vel nulla ante generationem substantialem generabitur, sed eadem successive fiet major et extensior; et sequitur illud quod jam dictum est.

Quarto. Quia non est ponenda duplex quantitas in materia, sed una tantum, quæ potest terminari majori et minori extensione, seu potest esse plus et minus extensa, et rarior el minus rara, sicut materia quam informat. Nec ad hoc est opus addi, vel subtrahi alia nova quantitas, vel pars quantitatis, sicut nec materiæ. El ipsa, secundum se, absolute considentia, ut indifferens ad hancelad illam extensionem, dicitur interminata, et simplex, et in potentia dimensio (a); ut vero est tanlæ extensionis et mensune, vel tantæ, dicitur terminata. El secundum hanc, dicuntur formæ differre. Et sic intelligitur dictum Commentatoris, 1. *Cæli,* comm. 75, dicentis quod ‹i diversitas formarum est causa diversitatis quantitatum et magnitudinum recipientium formas ›. Et similiter, cum dicit, primo capite *dc Substantia orbis :* « Videmus, inquit, quod forma cabditatis, quando agit in aquam, incipit aqua augeri et crescere in dimensionibus aeris. Cum ergo pervenerit ad maximam quantitatem aquæ, tunc subjectum denudabitur a forma aquæ, et a quantitate dimensionum aquæ propria;et recipiet formam aeris, et quantitatem propriarum dimensionum aeris, etc. * Sensus enim illius auctoritatis est, quod tunc materia denudabitur a quantitate dimensionum aquæ propria, et recipiet quantitatem dimensionum propriarum formæ aeris, id est, tunc materia el ejus dimensio desinet esse tantæ extensionis quantam exigit forma aquæ, el fiet tantæ extensionis quantam exigit forma aeris. Hoc contingit absque corruptione alicujus prioris quantitatis, et absque generatione novæ quantitatis per essentiam. Ubi sciendum quod eadem essentia quantitatis demonstrata, potest esse major el minor, et plus et minus extensa, seu habere partes extremas plus vel minus distantes. El similiter, materia eadem, precise, potest esse majoris el minoris extensionis : ita quod nec materia ex se, nec ejus quantitas ex se determinatur ad certum et prolixum gradum extensionis, ulpote quod sil bicubita, vel tricubila, aut alicujus alterius certæ mensure; sed talis terminatio prox e-nil ex forma substantiali. Unde materia non habet ex forma substantiali quod sit quanta ; quinimmo, quantitas est passio consequens materiam per se. Tamen forma potest dici causa quantitatis materiæ, isto modo, quod, secundum exigentiam ct condilionem formæ substantialis exsistentis in materia, est quantitas; sicut el ipsa materia est (a) tantæ vel tantæ extensionis. Hoc vult dicere Commentator, 1. *Cæli,* comm. 75; et 1. *de Anima,* comm. 53 Est igitur in una portione materiæ semper eadem porlio quantitatis; sed exsistens sub forma subMan·tiali terne, est tantæ extensionis, verbi gratia, unius palmi; exsistens vero sub forma aquæ, est decem palmorum ; et sub forma aeris, centum ; sub forma autem ignis, mille. Et hujusmodi diversitatis quantitatum et magnitudinis, seu quod materia et sua dimensio sil tanta vel tanta, causa est diversitas formarum substantialium : nam el ipsa materia et sua quantitas ex se sunt indeterminate, el indifferentes ad hujusmodi gradus, et in potentia ad quemlibet. Et propter hanc causam, vocat Commentator aliquando dimensiones in materia, dimensiones in potentia. — Hæc Gregorius.

§ 6. — Contra sextam conclusionem

I. Argumenta Commentatoris — Contra sextam conclusionem argui potest per argumenta Commentatons adducta in probatione conclusionis.

II. Argumenta Gregorii. — Contra eamdem potest argui ex dictis Gregorii (dist. 12, q. 2, ari. 1), qui, ex intentione, nititur probare quod quantitas materiæ coæve inhærel sibi, nec in eadem materia quantitas quantitati succedit.

Primo. Ad cujus declarationem, inquit, sciendum est quod, si talis successio quantitatum in materia naturaliter contingeret, hoc non esset, nisi, vel cum materia mutatur per raritatem vel densitatem, aut cum mutatur secundum generationem et corruptionem substantialem,vel cum res augeturaugmenlo proprie dicto, quod fit per additionem quanti ad quantum, ut de ipso agitur, 1. *de Generatione* (1. c. 31,32). Non enim apparel quando alias quantitas corrumpitur, nam nec in motu secundum locum, nec in aliqua alteratione quam non concomitelur generatio substantialis, aut corruptio, aut rarefaclio, vel condensatio. Nullo autem prodictorum modorum contingit talis corruptio quantitatis. Igitur nunquam quantitas generatur aut corrumpitur in materia. Quod autem talis corruptio non contingat primo modo, probat multipliciter; cujus argumenta recitata sunt superius, arguendo contra tertiam conclusionem. Quod etiam nec contingat secundo modo, probat multipliciter; cujus argumenta recitata fuerunt in quæslionedeinseparabilitale formæ a materia. Quod autem nec tertio modo contingat, probat : Nam nec quantitas alimenti corrumpitur, nec quantitas aucti ; igitur nulla. Consequentia patet; quia non est aliud, cujus quantitas in tali

(i) dinicFuû). — *divisio* **Pr.**

(a) *est.* **— Om. Pr.**

transmutatione posset corrumpi. Antecedens palet. Quia, si aliqua talis corrumperetur : vel hoc esset ampliatione þronim ipsius augendi ; vel («) in rarefactione, seu partium ejus, seu ipsius alimenti; vel in digestione, aut alia provia alleratione alimenti; vel in divisione ejus, et distributione (fi) fiartium ad partes aliti; vel in conversione earum in substantiam aliti. Hoc patet : quia in augmento non concurrunt aliæ transmutationes, ut patet consideranti, et etiam salis per Commentatorem, 1. *de Generatione.* Sed in rarofaclione non corrumpitur quantitas, ut prolutum est supra ; nec in conversione, ut patere jiotot ex alia quæstione; cl, eadem ratione, ntc in digestione, aut alia alienatione praecedente; nec in divisione, nam, licet per divisionem corrumpatur quantitas totalis, quantum ad esse totius, pro eo quod post divisionem, parles quæ erant continuae et simul una quantitas totalis, sunt post divisionem discrete et non una, ut prius, nulla tamen pare materiæ privata est parte quantitatis quam ante habuit, ac per hoc nulla quantitas corrupta est, ad sensum in quo tractatur præsens difficultas. In ampliatione quoque (y)pororum ejus quod augendum est, liene (8) palet quod non corrumpitur aliqua quantitas. Si autem nulla quantitas corrumpitur in tali augmento, plet etiam quod nulla de novo generatur, sic scilicet quod aliqua pare materiæ informetur alia prte quantitatis, qua prius non informaretur; nlioquin ipsa informaretur duabus quantitatibus; quod est impossibile naturaliter» Potest tamen dici quod nova totalis generatur, pro eo quod nova quantitas una totalis resultat ex continuatione partis aggenerate, perquam augeri dicitur aliturn ad partes ipsius aliti; et est talis quantitas quæ prius non fuit, licet fuerint partes ejus. — Per similem modum potest probari quod in decremento nulla quantitas corrumpitur, nec aliqua generatur.

Secundo arguit sic. Si negaretur eamdem essentiam quantitatis remanere perpetuo in materia, et esse eamdem in generato et corrupto, hoc potissime videretur quod vel subjectum quantitatis est ipsum compositum, et non materia sola; et sic videretur accidens migrare de subjecto in subjectum : vel secundo, quia, si quantitas corrupti remaneret, igitur procederet in materia formam substantialem ipsius geniti; et sic videretur quod esse secundum quid, procederet esse simpliciter : vel tertio, quia videretur sequi quod introductio formæ substantialis esset alteratio, quia subjectum ejus esset ens actu, saltem secundum quid : vel quarto, quia tunc forma substantialis non esset causa quantitatis in materia. Sed uullum istorum debet movere. Non quidem primum : quia materia sola est primum subjectum quantitatis, ut dicit se alias probasse; et rationes ejus adducte sunt in quæstione de inseparabilitate materiæ a forma. Nec secundum debet movere : quia, si loquatur de processione secundum (a) finitum tempus, concedendum est quod quamlibet formam, quæ de novo inducitur in materia, processit in eadem materia quantitas; et similiter, quod hunc et illum actum simpliciter, qui de novo causatur in materia, processit actus secundum quid; nec hoc est inconveniens; praecessione tamen perfectionis, forma substantialis procedit accidentalem, et actus simpliciter (fi) actum secundum quid. Nec tertium valet : quoniam, ad hoc quod introductio alicujus formæ sil alteratio, oportet quod subjectum sil actu per formam dantem esse specificum, nomen et diffinitionem; qualis non est quantitas, nec alia forma accidentalis; alioquin subjectum non retineret idem nomen et eamdem diffinitionem sub utroque termino alterationis, per quod differt alteratio a generatione. Nec quartum valet : quia, sicut supra dictum est, forma non est causa quantitatis in materia, quantum ad esse quantitatis absolute, sed solum quoad ejus terminationem, sive quantum ad esse tantum vel tantum. Igitur hoc non videtur negandum.

Tertio arguit. Quia ista est mens Philosophi et Commentatoris.

III. Argumenta ex dictis sancti Thomæ.

— Conti? eamdem conclusionem potest argui ex dictis sancti Thomæ. Nam, 4. *Sentent.,* dist. 12, q. 1, ari. 2, qb 3, tenet opinionem Commentatoris in hac materia. Ait enim sic : « Sicut dicit Commentator, in *i.Physicorum* (comm. 63), et in libro *dc Substantia Orbis* (cap. t), in materia generabilium et corruptibilium oportet intelligere dimensiones interminatas ante adventum formæ substantialis; alias non posset intelligi divisio materiæ, ut in diversis partibus materiæ diversæ formæ substantiales essent. Hujusmodi autem dimensiones, post adventum formæ substantialis accipiunt esse terminatum et completum. Quidquid autem intelligitur in materia ante adventum formæ substantialis, hoc manet idem numero in generato et in eo ex quo generatur; quia, remoto posteriori, oportet remanere prius. Dimensiones autem illæ interminate, se habent ad genus quantitatis, sicut materia ad genus substantial. Unde, sicut in quolibet completo in genere substantiae est accipere materiam, quæ est ens incompletum in genere illo; ita in dimensionibus completis, quæ sunt in sacramento Eucharistia», est accipere dimensiones incompletas, et, his mediantibus, materia panis formam reciperet ejus

(a) vd. — Om. Pr.
(<) diftnfculiorw. — *dutrictione* Pr.
h) *quoque.* — *quorum* Pr
(i) *bene.* — undr Pr.
») *secundum.* — Om Pr.
(6) *actui simpliciter.* — *accident* li/nplidier *et* Pr.

quod (a) ex pane generaretur, pane non converso in corpus Christi, etc. d

Item, eodem quarto, dist. 44, q. 1, art. 1, qu 1, in solutione tertii, sic dicit : « Illud quod intelligitur in materia ante formam, remanet in materia post corruptionem; quia, remoto posteriori, adhuc latest remanere prius. Oportet autem, ut dicit Commentator, I. *Physicorum* (comm. 63), et in libro de *Substantia Orbis (cap.* I), in materia generabilium et corruptibilium,ante formam substantialem intelligcre dimensiones (C) non terminatas, secundum quas attenditur divisio materiæ, ut diversas formas in diversis partibus recipere possit. Unde(y) et post separationem formæ substantialis a materia, adhuc dimensiones illæ manent eædem. Et sic materia sub illis dimensionibus exsistens, quamcumque formam accipiat, habet majorem identitatem ad illud quod ex ea generatum fuerat, quam aliqua alia pars materiæ sub quacumque forma exsistens. Et sic eadem materia, ad corpus humanum reparandum reducetur, qua· prius ejus materia fuerat. ® — Hæc ibi.

Item, 4. *Contra Gentiles,* cap. 81, sic dicit: α Quod secundo objicitur, impedire non potest quin homo idem numero resurgere possit. Nullum enim principiorum essentialium hominis, per mortem omnino cedit in nihilum : nam anima rationalis, quæ est hominis forma, manet post mortem; materia etiam manet, quæ tali forma' fuit subjecta, sub dimensionibus eisdem, scilicet interminatis, ex quibus habebat ut esset materia individualis. Ex conjunctione igitur animæ ejusdem numero ad eamdem materiam numero, homo unus numero reparabitur. ⁞ — Hsec ille.

Item,in scripto *Super Boetium,* in illa quæstione qua quærit, Utrum varietas accidentium possit esse çausa diversitatis secundum numerum, in solutione quinti, dicit quod accidentia completa sequuntur formæ in materia; sed dimensiones interminalæ pncintelliguntur ante ipsam formam in materia. Et in solutione tertii, dicit : α Etiam ipsæ dimensiones terminata quæ fundantur in subjecto jam completo, individuanlur quodammodo ex materia individuate per dimensiones interminatas præintellectas in materia. &

Item, *Quodlibeto* 11, ari. 6, in solutione secundi, dicit quod ideo corpora resurgentium possunt redire eadem numero, quia adhuc manet eadem materia quæ fuit sub anima rationali, et eadem quantitas interminate.

Et sic videtur quod sexta conclusio sit contra dicta sancti Thomæ.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

( ) *at.* — Ad. Pr.
( ) *dimensiones.* — *distinctiones* Pr.
(γ) *Unde,* — Om. Pr.

ARTICULUS III.

§ 1. — Ad argumenta contra primam CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Occam. — Quantum nd tertium articulum, restat prædictis objectionibus respondere. Et quidem, ad argumenta Occam primo loco conira primam conclusionem inducta, dicitur.

Ad primum igitur, dicendum est quod eo modo quo accidens potest esse subjectum accidentis, illo modo conceditur quod est susceptible contrariorum, secundum sui mutationem. Et de hoc sanctus Thomas, *dc Virtutibus,* q. 3, ubi quærit, Utrum potentia anima· pot-sil esse subjectum virtutis, sic dicit : « Subjectum tripliciter com|»aratur ad accidens. Uno modo, sicut præbensei sustentamentum; nam accidens per se non subsistit, fulcitur vero per subjectum. Alio modo, sicut potentia ad actum : nam subjectum accidenti subjicitur, sicut quædam potentia actui; unde et accidens forma dicitur· Tertio, sicut causa ad effectum; nam principia subjecti sunt principia per se accidentis. Quantum igitur ad primum, unum accidens, subjectum alterius esse non potest : nam, cum nullum accidens per se subsistat, non potestalteri sustentamentum præbere; nisi fortasse dicatur quod, inquantum est a subjecto sustentatum, unum accidens aliud sustentat. Sed quantum ad alia duo, unum accidens se habet ad aliud per modum subjecti. Nam unum accidens est in potentia ad alterum; sicut diaphanum ad lucem, et superficies ad colorem. Unum etiam accidens potest esse causa alterius, ut humor sapons; et per liunc modum dicitur unum accidens esse subjectum alterius : non quod unum accidens possit alteri accidenti sustentamentum præbere; sed quia subjectum est receptivum unius accidentis, mediante alio, etc. › — Hæc ille. — Item, in solutione septimi, exponens illam auctoritatem libri *Posteriorum,* qua dicitur quod qualitatis (a) non est qualitas, dicit sic : ‹ Qualitatis non dicitur qualitas, ita quod per se sit qualitas subjectum qualitatis. › Simile dicit, I p.,q. 77, art. 7, in solutione secundi, ubi sic : ‹ Accidens, per se non potest esse subjectum accidentis. Sed unum accidens, per prius recipitur in substantia quam aliud, sicut quantitas quam qualitas. Et hoc modo unum accidens dicitur esse subjectum alterius, ut superficies coloris, inquantum substantia, uno accidente mediante, recipit aliud. » Item, † 2 ', q. 50, art. 2, in solutione secundi, sic dicit : « Accidens, per se non potest esse subjectum accidentis. Sed quia etiam in ipsis accidentibus est ordo quidam(6), subjectum, secundum

(») *qualitatis.* — *qualitas* I
(C) *quidam,* — *quidem* Pr.

quod e-4 sub uno accidente, intelligitur esse subjectum alterius, ut superficies coloris. » – Hæc ille. — Ex quibus patet quomodo potest concedi vel negari quod quantitas sil susceptibilis contrariorum, secundum sui mutationem. Nullum enim accidens, naturaliter loquendo, est principale subjectum alterius accidentis; nec ejus susceptivum; nec secundum illud mutabile, tanquam quod. Non est autem inconveniens, quantitatem esse susceptibilem contrariorum, tanquam quo : quia est ratio substantia.| recipiendi alia accidentia; et, eodem modo, est ratio quod substantia secundum qualitates possit mutari. Et ad hunc sensum debent exponi auctoritates in oppositum.

Ad secundum dicitur quod, cum aer rarefit, non acquirit noxam quantitatem; nec,cum condensatur, leniit antiquam. Et ulterius, conceditur quod eadem essentia quantitatis potest successive esse extensior el minus extensa, et nunc major, nunc minor, sine additione vel subtractione quantitatis. Sed ulterius, negatur consequentia qua infertur simile de substantia. Quod patet: quia multi ponunt quantitatem esse accidens inhaerens substanti®, qui tamen concedunt quod eadem quantitas potest esse extensior quam prius, sine additione alicujus novæ quantitatis, et similiter minus extensa, sine perditione alicujus antiquæ quantitatis, aut partissuæ; sicut patet de Gregorio de Arimino, qui banc viam tenet, ut supra visum fuit. Hujusmodi autem ratio est : quia quantitati ex se competit habere partes extra se invicem positas in diversis sitibus, non autem convenit sibi habere lautam vel tantam extensionem, aut talem terminum; substantiae vero non competit ex se primum, nec secundum, sed solum ℔M quantitatem. Et simile hujus apparet : quia eadem albedo, nullo sibi addito vel subtracto, quod sit ejus pars, jotest esse intensior et remissior; tamen subjectum ejus non potest esse albius, aut minus album, immo nec album, nullo accidente sibi superaddito. Et de hoc sanctus Thomas, † 2ᵖ q. 52, art. 2, ubi sic : α Augmentum et diminutio (a), in formis quæ intenduntur et remittuntur, accidit uno modo, non ex parte ipsius formæ secundum se considerat®, sed ex diversa participatione subjecti. Et ideo hujusmodi augmentum habituum el aliarum formarum, non fit per additionem formæ ad formam ; sed (β) fit per hoc quod subjectum magis vel minus perfecte participat unam et eamdem formam. Et sicut per agens quod est actu, fit aliquid actu calidum, quasi de novo incipiens participare formam, non quod fiat ipsa forma; ita per actionem intensam ipsius agentis efficitur magis calidum, tanquam perfectius participans formam, non tanquam formæ aliquid addatur. › — llæc ille.

(a) **diminuito. — dwuto Pr.**
(C) **«d. – et Pr.**

— Item, ibidem, in solutione terlii argumenti, quod erat tale α Sicut illud quod non est album, est in potentia album; ita illud quod est minus album, est in potentia ad magis album. Sed illud quod non est album, non Iit album nisi per ad ventum albedinis. Ergo illud quod est minus album, non iit magis album nisi per aliquam albedinem supervenientem, etc. n Sequitur responsio α Illud quod nondum est album, est in potentia ad formam ipsam, tanquam nondum habens formam; et ideo agens causât novam formam in subjecto. Sed illud quod est minus album, non est in potentia ad formam, cum in actu formam habeat; sed est in potentia ad perfectum participationis modum; et hoc consequitur per actionem agentis, » Hæc ille. — Sic in proposito. Dico quod substantia, si intelligatur sine quantitate, quæ est accidens, nullo modo est extensa, nec habet partes in actu; et ideo oporte quod acquirat novum accidens. Habito autem illo accidente, jam habet partes et extensionem, et potest plus et minus extendi, sine acquisitione vel perditione novæ quantitatis vel antiquæ.

Ad tertium patet responsio ex dictis in praecedentibus quaestionibus, ubi prolixe tractatum fuit de punctis et lineis et superficiebus. Quia antecedens argumenti false imponitur Aristoteli. Non enim est de mente ejus, quod omne accidens habeat subjectum sibi adæquatum in divisibilitate vel in indivisihilitate; sed sufficit quod accidentia absoluta completa habeant subjectum illo modo adæquatum. Cujusmodi sunt qualitates de prima, secunda el tertia specie qualitatis; nam figura non habet subjectum sibi adaequatum in longum, latum et profundum. Similiter, in genere quantitatis, trina (a) dimensio, quæ dicitur corpus, habet subjectum sibi adæquatum, quia est completa dimensio; non autem superficies, aut linea, vel punctus; sed subjectum talium est illud quod subjicitur perfect® dimensioni, sic tamen, quod perfect® dimensioni subjicitur simpliciter, aliis autem secundum quid et inadæquate. Item, Auctor *Sex principiorum,* in illo capitulo quod incipit, *Substantiale vero est*, etc., dicit quod de quibusdam formis difficile est dicere ubi sint. Unde sic dicil : a Quædarn sila sunt alicubi, ut nigredo in oculo; quædarn vero difficile erit assignare, ut scientia, paternitas et filiatio, nisi forte sint in generantium et componentium complexione, etc. » Super quo loco dicit Albertus, quod « paternitas el filiatio subjective sunt in toto, et non ab aliqua parte; quia ab actu generationis innascuntur, quæ toti debentur, non parti. Sunt tamen sicut in causa, non sicut in subjecto, in complexione generantis,etc. ». Ex quo patet quod falsum est quod omne accidens habens subjectum divisibile et extensum, dividatur ad divisionem subjecti : quia tunc

(a) *tnna. — tertia* **Pr.**

paternitas et filiatio illo modo dividerentur, ita quod tota paternitas esset in toto homine qui dicitur pater, et medietas in medietate; quod falsum est. Dicitur ergo quod sicut idem est subjectum relationis et sui fundamenti, ita idem est subjectum quantitatis sui termini. Nec oportet quod punctus sit divisibilis, si subjectum ejus eel divisibile.

Λ<1 quartum dicitur quod, |K>silo tali casu, quod scilicet Deus separaret quantitatem a solitantia, sive sit possibilis, sive impossibilis, quia de hoc multi antiqui dubitabant, substantia sic spoliata omni quantitate non haberet partem distantem a parte, immo nullam partem integralem actu haberet. Unde ultima consequentia argumenti peccat ,ær fallaciam consequentis, sic arguendo : partes substanti® distaliant prius, et modo non distant; ergo sunt localiter mutate. Arguitur enim ab antecedente habente plores causas veritatis, ad unam illarum. Antecedens enim illud potest verificari pluribus aliis modis quam illo qui exprimitur in consequente. Paries enim substantiæ desinunt distare, in illo casu, non per approximationem unius ad aliam, sed quia desinunt esse partes. — Et si replicatur contra hoc, in virtute illius maxim® ibidem assumpte, quod scilicet Deus potest conservare partes substantiæ, destructo quolibet accidente, etc.; — dicitur quod illa res quæ est pars materiæ, potest a Deo conservari sine accidente absolute, sed non in esse partis, quia, sublata quantitate, materia non haberet partes. Hujusmodi autem ratio est : quia nihil potest conservari sine eo quod est de sua ratione; quantitas autem est de ratione partium ut partes sunt; ideo implicat quod remaneant partes in esse partium sine quantitate. Tum quia partes illæ in esse partium, non sunt priores quantitate, immo posteriores; licet ut sunt substantia, sint priores quantitate realiter (x) : sicut lac est prius albedine, ut est quædarn substantia; est autem posterius albedine in esse albi, quia albedo prior est allio, sicut forma effectu suo formali, et suo composito.

Ad quintum dicitur quod major potest negari in uno sensu, el conceditur in alio. Si enim intelligator de illo quod formaliter, ex natura sua, el non per aliquid superadditum, habet partes actu vel potentia praesentes alicui quanto et ejus partibus, conceditur major. Sed tunc, in illo sensu, negatur minor : sola enim quantitas, illo modo est præsens alicui quanto; non autem aliqua substantia. Si voro major inlelligalur generaliter de omni habente partes sic présentes partibus alicujus quanti, sive habeat ex natura sua formaliter partes, sive per aliud ab ejus natura realiter distinctum, negatur major, et conceditur minor. Potest etiam dici quod minor generaliter falsa est. Quia nulla substantia per seipsam formaliter, et per suas partes intrinsecas, est præsens alicui quanto, sic quod essentia illius sit per se prima radix illius praesenti® : quia quantitas, sicut est radix partibilitatis materiæ, ita est radix præsentialilatis materiæ et suarum partium ad locum, vel ad quantum, vel ad quantitatem, loquendo de præsentia locali, de qua est sermo; quia forte materia per seipsam est præsens quantitati, loquendo de tali præsentia quam habet subjectum ad suum accidens, vel aliqua alia præsentia; sed hic non loquimur nisi de præsentia locali, vel coexlensionis el commensurationis; quia, si de alia loquamur, tunc negatur major.

Ad conceditur consequens ibidem primo illatum, scilicet quod, in sacramento Eucharistie, omnes qualitates ibidem apparentes, sunt in subjecto, vel sicut in subjecto, in ipsa quantitate quæ fuerat panis; ipsa vero quantitas est ibi sine subjecto. Et cum hoc consequens improbatur, dicitur ad primam improbationem, quod mens Magistri Sententiarum est quod accidentia Eucharistiae subsistunt per se, isto modo quod nullum eorum est in substantia, nec in aliquo subjecto quod propria virtute naturali ea sustentet et præbeat fulcimentum. Non tamen intendit negare quod qualitates sensibiles ibidem apparentes, sint sine subjecto penitus. Et si hoc intenderet, negandum esset : quia, cum illæ qualitates immutent sensus, oportet quod sint extensæ et dimensional®; quod esse non posset, nisi quodlibet eorum esset quædarn quantitas, vel inhærens quantitati. — Ad secundam improbationem, dicitur quod illa glossa debet intelligi sic, quod scilicet nulla substantia est ibidem ponderosa, nec aliquod subjectum est ibi naturaliter ponderosum, quasi sustentans gravitatem el ponderosilatem sua naturali virtute. Est tamen ibi aliquod subjectum ponderosum, hoc modo quod, virtute divina, supplet vicem substantial ponderosa?, in sustentando talia accidentia, et præbendo eisdem fulcimentum. Et de hoc diffuse prosequitur sanctus Thomas, 4. *Sentent.,* dist. 12, q. i, ari. 1; item, 3 p., q. 77, art. 2; item, *Quodlibeto I,* art. 10, ubi sic dicit : « Divinae potentiæ, ratione suæ immensitatis, attribuendum est quod in defectum non sonat; tamen aliqua sunt, quæ natura creata non patitur ut fiant, propter aliquam repugnantiam quam important ratione contradictionis implicite; el de talibus consuevit a quibusdam dici quod Deus potest ea facere, quamvis ea fieri non possint. Ut ergo videamus utrum fieri possit a Deo quod albedo sit sine quantitate, sciendum est quod in albedine, et qualibet alia corporali qualitate, est duo considerare : scilicet ipsam naturam albedinis, per quam speciem sortitur; et individuationem ejus, secundum quod est hæc albedo sensibilis, ab alia albedine sensibili distincta. Posset ergo fieri, divino miraculo, ut natura albedinis subsisteret absque omni quantitate ; tamen illa albedo non esset sicut

(a) *realiter. — recte* Pr.

lix-c albedo sensibilis, sed essel quasdam forma intelligibilis, ad modum formarum separatarum quas Plato pouit. Sed quod haec albedo sensibilis individua sil sine quantitate, fieri non potest; quamvis fieri posset quod quantitas individua esset sine substantia; quia quantitas non individualur solum ex subjecto, sicut alia accidentia, sed etiam ex situ, qui est de ratione ipsius quantitatis dimensivæ, quæ est quantitas positionem habens. Et ideo possibile est imaginari duas lineas separatas ejusdem speciei, numero diversas, secundum diversum situm; alias linea non esset divisibilis ex ipsa ratione sui generis; non enim dividitur linea nisi in lineas. Plures autem albedines ejusdem speciei sine subjecto imaginari, est impossibile. Et sic patet quod albedo non individualur nisi ex subjecto. El propter hoc, non posset k-sse individua,nisi esset in aliquo subjectu,ad minus in quantitate. Sed quantitas habet unum terminum, et individualur etiam absque subjecto; et ideo, per miraculum, |>ottsl esse hæc quantitas sensibilis absque subjecto, sicut palet in sacramento Corporis Christi. › — Hæc ille. — Item, in solutione primi, dicit sic : ‹ Albedo, si sine quantitate esset, jam non esset corporalis qualitas, sed spiritualis. ›

Ad septimum potest dici dupliciter. Primo, negando consequentiam : quia mulli tenent el concedunt antecedens, scilicet quod punctus non csl quid positivum indivisibile, distinctum a linea, nec linea a superficie, nec superficies a corpore; qui tamen negant consequens, scilicet quod corporeitas de genere quantitatis sit idipsum *(i)* quod sulistantia; sicut palet de Durando cl de Gregorio de Arimino, qui prodictam positionem tenent, el mulli alii. Secundo modo, potest dici, negando antecedens, scilicet quod linea non sil quid positivum distinctum a superficie. Et tunc, *ad primam probationem* ejus, dicitur quod,cum superficies dividitur in duas partes, linea quæ prius continuabat partes superficiei, desinit esse, el incipiunt e^se duæ lineæ, terminantes duas su|>erficies. Et idem esi cum dividitur corpus; quia tunc desinit esse una superficies, quæ parles corporis continuabat, el incipiunt esse duæ. Et cum huc imprubalur, quia tunc, diviso corpore, inciperent es>e infinite superficies, el, divisa (6) superficie, infinite lineæ, etc.; — dicitur quod, diviso Corpora, non incipiunt esse actu infinite superficies, sed solum duæ. Si autem incipiant esse infinite superficies in potentia proxima, non est inconveniens, plus quam quod sint infinite partes continui in potentia propinqua actui. — *Ad secundam probationem* antecedentis principialis, dicitur quoi implicat contradictionem, esse lineam sine puncto, vel superficiem sine linea, vel corpus sine superficie saltem continuante : quia superficies csl de ratione corporis, el linea de ratione superficiei, el punctus de ratione lineæ; qunndocumqiie autem aliquid est de ratione alterius, non subjacet divina» potentiæ facere hoc sine illo, potissime diffinitum sine diffinitionibus.

Ad octavum dicitur quod valde consonum est theologi©, quod Deus non possit facere ea quæ implicant contradictionem, et per oppositum, allegatio (a) dissonat theologia», scilicet asserere quod Deus possit facere ea quæ implicant contradictionem. Sic autem est in proposito. Materiam enim (C) habere qualescumque paries ejusdem rationis sine quantitate, implicat contradictionem; cum quantitas nihil aliud sit quam illud quo materia, vel substantia materialis, est divisibilis et partibilis in partes extensivas unius rationis, quarum una est extra aliam, et in alio situ quam alia. Unde argumentum supponit falsum, scilicet quod substantia habeat partes ex se, sine alio superaddito sibi quod (γ) ab ea realiter distinguatur, et quod quantitas non ad aliud ponatur a nobis, nisi ad hoc quod faciat distare partes substantiæ ad invicem. Nos enim illa duo attribuimus quantitati : primum, quod scilicet quantitas esi illud quo substantia formaliter habet partes unius rationis; secundum est, quod quantitas est illud quo una pars substantiæ distat situaliter ab alia. Imino primum officium inseparabilius est a quantitate, quam secundum : quia, divino miraculo, secundum separatur a quantitate, ut patet in Eucharistia ; primum autem nulla virtute potest a quantitate separari, nec sine quantitate fieri, quia ubicumque est quantitas, ibi sunt plures partes unius rationis, el econtra.

Ad nonum, negatur antecedens, et similiter quod assumitur in ejus probationem. Dicimus enim quod numerus est aliud a rebus numeratis; et similiter, quod unitas quæ est de genere quantitatis, est aliud a re quæ sic dicitur una. Et ad probationem in oppositum, dicitur quod unitas de genere quantitatis, est accidens absolutum. Nec oportet quod sit qualitas, aut quantitas; sed sufficit quod pertineat ad genus quantitatis, non sicut species illius generis, sed sicut principium specierum illius generis, eo modo quo punctus est principium lineæ, et unitas principium quantitatis discrete. Fuerunt tamen quidam, qui posuerunt quod unitas de genere quantitatis, quæ est principium numeri, non est aliud nisi forma continuitatis, ut llenricusde Gandavo, quem in hoc sequitur Bernardus de Gannato, el male. — Quomodo autem talis unitas distinguatur ab unitate qua dicitur unum convertibile cum ente, vide sanctum Thomam, 1 p., q. 11, art. 1 ; et, 1. *Sentent.*, dist. 24, q. 1, art. 3; el, *Quodlibeto* 10, art. 1.

(a) idipjunt. — ‹ul tpvurri Pr.
(C) cfirua. — *dicam de* Pr.

(a) *allegatio.* — *adulatio* Pr.
(β) enim. — Oin. Pr.
(γ) *quod.* — Orn. Pr.

y, -w

Ex quibus patet quod inventio Occani nova est, et inutilis, et contra Aristotelem et omnes peripateticos. Et insuper, condemnata fuit dudum in articulis Parisiensibus. Nam, in quodam articulo, sic dicitur, Quod impossibile est quantitatem sive dimensionem esse perse, hoc enim esset ipsam esse suljstantiam ; — Error, etc. Quia, ut arguit Catton contra Occam, ibi non solum condemnatur consequentia, et quai substantia non sit quantitas; quia consequentia est evidens; quia, si illa quantitas qua substantia est quanta, omni accidente circumscripto, sit substantia, impossibile est dimensionem non per se esse, hoc est, sine substantia exsistere, ex quo ipsa esset substantia.

Sed adhuc Adam, 4. *Sentent.,* arguit, probando quod extensio non sit aliquid additum rei exlensæ.

Primo sic. Quia, si sic, tunc in omni extenso simul essent infinite extensiones adaequate, et æquales, ab invicem totaliter distincte : quia, secundum te et alios contrarium opinantes, ipsa quantitas continua potest miraculose non extendi; si igitur debet extendi, requiritur alia extensio, et, eadem ratione, arguam de illa, et tunc in infinitum. Igitur, eodem modo per omnia, dicendum est quod esse circumscriptive in loco, accidit quantitati continua?, et per consequens, a multo fortiori, omni substantiæ corporea?.

Secundo, arguit sic. Omne illud quod est principium mere naturale intrinsecum faciendi partes plus distare quam ante, est principium faciendi ea distare. Sed hoc est substantia, et non alia distincta quantitas. Igitur. Major videtur plana; quia virtus activa quæ nécessitât partes ad distandum plus quam prius, certe multo plus reniteretur ne una reingrederetur locum alterius non mote de illo loco. .Minor probatur. Quia, si aer vel ignis condensatur ultra per violentiam quam sibi competat, ablato tali quo actualiter condensatur, rarefaceret seipsum, et faceret partes suas extrernas per consequens plus distare quam prius. Quæro, per quod principium active? Si per substantiam suarn, vel per partem sui, puta per formam suam, habetur propositum. Si per qualitatem suam, iterum habetur intentum, quod scilicet (a) propriæ partes qualitatis ita faciunt distare seipsasel partes substantiæ, sicut faceret quantitas quam tu ponis. Igitur non propter hoc est necessaria talis quantitas distincta. Sed hoc sequitur ad formam substantialem, secundum communem cursum natura. Igitur forma substantialis videtur esse una causa naturalis activa faciendi partes in toto distare, et non tua distincta quantitas; quia illa simpliciter est indifferens ad tantam vel tantam extensionem, quia semper manet eadem in generato et corrupto, et est coævn materiæ, secundum le, etc.

Tertio. Illud non facit mere naturaliter el active partes ab invicem distare, quod ad naiuram quanti eas determinat indistincte; sed illud potius, quod sic ad certam extensionem et distantia? magnitudinem nécessitai, cessante violentia exteriori. Sed quantitas, quæ esset indifferens penitus ad varias magnitudines extensionis et distantia?, si violenlarelur terra, vel ignis, ad naiuram certam extensionis el distantia? magnitudinem non (x) determinat, aul nécessitât, cessante violentia exteriori; sed hoc facit forma substantialis, immediate, vel mediante aliqua sua qualitate a se active causata et causabili. Eηιο forma substantialis, non aliqua alia distincta quantitas, est principium faciendi partes distare, et per consequens impediendi ut non concurrant in eodem situ.

Quarto. Quia omne principium activum mere naturaliter respectu effectus, qui sit forma sui, habet victualem repugnantiam cum omni repugnanti suo effectui. Sed substantia, vel aliqua pars ejus, est hujusmodi principium. Igitur habet (6) repugnantiam victualem ad omne repugnans quantitati suæ. Sed esse cum alio, repugnat quantitati suæ. Igituc ipsamet substantia habet victualem repugnantiam ad essendum cum alia et destructa omni quantitate aupperaddita. Igitur renititur contra hoc, si suam quantitatem, quæ sit res sibi inhærens, de facto non habeat.

Quinio. Quia nihil potest esse quajrtum sine quantitate. Sed sine omni tali accidente, quod poneretur quantitas substantiæ inhærens, potest substantia corporea esse quanta : quia sine omni tali potest habere partem extra partem, et extendi, el esse longa, lata et profunda, et esse circumscriptive in loco. Quod patet: quia Deus, de omnipotentia sua, posset tenere partes substantiæ demonstrate in sitibus in quibus sunt, sine omni motu vel mutatione locali earumdem, destruendo quodlibet tale accidens, si poneretur. Igilur, etc.

Sexto. Quia sicut se habet figura ad quantitatem, sic quantitas ad substantiam. Sed figura nihil reale addit supra quantitatem; quia tunc posset separari unum ab alio.

Septimo. Quia, si quantitas esset aliud realiter a corpore quod est substantia, tunc |>ossel inlelligi et esse substantia quæ est corpus, sine quantitate; quod est impossibile, quia tunc corpus haberet esse spirituale, et non esse corporeum.

Adprimum isiorum, negatur consequentia. Et (γ) ad probationem, dicitur quod extensio potest sumi dupliciter. Primo modo, pro principio formali quo pries substantiæ nate sunt distare ab invicem, et habero positionem et silum in loco. Secundo modo, pro actu formali talis principii, seu pro esse quod

(a) *icilicet.* — Om. Pr.

( ) non. — Om. Pr.
( ) *naturalem.* — Ad. Pr.
(y) *Et.* — quia Pr.

dat illi cujus est forma, vel pro quadam relatione consequente quantitatem ct ejus effectum formalem ultimatum; ite quod extensio hoc modo sumpta, dicat actualem distantiam partium substantias vel alterius quanti ad invicem, el positionem, ct situm earumdem in loco. Tunc dicitur quod extensio primo modo sumpta, esi quid absolutum, de genero quantitatis, puta ipsa corporeites, vel quantitas etiam continua. Extensio vero secundo modo sumpta, est quid absolutum, jiertinens ad genus quantitatis reductive, sicut esso reducitur ad genus essentiæ ; ad quod tamen esse sequitur quoddam accidens alterius generis a quantitate, quod est respectivum, de genero situs aut ȹositionis El bene conceditur quod utraque extensio est aliud a substantia extensa. Nec sequitur quod in substantia extensa sini infinile extensiones, qualitercumque sumatur extensio. — El cum dicitur quod quantitas potest esse non extensa; — conceditur, loquendo de extensione secundo modo. — El cum ulterius dicitur quod, cum de quantitate non extensa lit extensa, si requiratur alia extensio, tunc erit processus in infinitum ; — negatur consequentia : nam illa secunda extensio non est extensa, sal est quo aliquid denominatur extensum; sicut albedo non est alba, sed tamen alliai. — El si quæritur de illa secunda extensione, an sil accidens divisibile, vel indivisibile; — dicitur quod est divisibile. Sed ex hoc non sequitur quod sit extensum ; sicut palet in exemplo tuo de quantitate corporis Christi, prout est sub Sacramento; quantitas enim ibi habet partes, nec tamen ibi est extensa. Vel potest dici quod talis extensio non est extensa sicut quod, sed sicut quo. Unde note quod quantitas haliet duplex officium : primum est dividere materiam formaliter in paries unius rationis; secundum est eam extendere. Primum inseparabile est a quantitate; quia, si actu informat substantiam, actu facit eam divisibilem· Secundum vero separari polestab ea, sicut palet in Eucharistia.

Ad ueundum, conceditur quod fui ma substantialis &t principium activum faciendi partes substantial distere ab invicem: sed negatur quod sit formale principium distantise partium; sed hoc latius esi quoddam accidens, quod vocamus quantitatem. Nec argumentum probat oppositum hujus.

El eudem modo dicitur *ad tertium* et *quartum.*

Ad quintum, negatur minor. Et ad probationem, dicitur quod, si Deus separaret substantiam ab omni quantitate, illa substantia non haberet partes distentes, nec propinquas; immo, nullam haberet in actu Eleum dicitur quod Deus posset tenere |>artes materiæ in sitibus in quibus sunt, destructo teli accidente;—dicitur quod, sicut non potest facere quod aliquid sit album sine albedine, ite nec potest facere aliquid parlibile sine jKirtibililale, vel sine formali principio partibilitalis. Hoc autem est quantitas. Et ideo materiam habere partes sine quantitato, includeret contradictionem ; et sic non est factibile, nec intelligibile.

Ad sextum, negatur minor; quia figura et quantitas sunt accidentia genere differentia, cum unum sil de genere qualitatis, aliud de genere quantitatis. Nec sequitur qûod, si sunt essentialiter et realitcr distincta, quod possit unum ab alio separari; quia quantitas linita el figura naturali consequentia se consequuntur, sicut maleria el forma, licet aliter et aliter.

Ad septimum, conceditur quod corporeites de genere subslantiæ posset separari a corpore quod est trina duqensio. Et conceditur quod (ale corpus degenero subslantiæ, haberet esso spirituale, id est, non extensum, nec divisibile; non tamen haberet esse spirituale, id est, immateriale. Sanctus Thomas enim, *Quodlibcto 'I,* art. 10, in solutione tertii, concedit quod Deus possel ponere albedinem in angelo, id esi, dare sibi tale esso spirituale. Arguit enim sic : « Magis est remotum a natura qualitatis cor|>oralis, quod sil omnino sine subjecto, quam qyod sit in subjecto spirituali : quia esse in subjecto spirituali, est qualitatis spiritualis, quæ est in eodem praedicamento cum qualitate corporali; sed esse omnino sine subjecto, est subslantiæ, quæ est aliud pro dicamentum. Sed non possel miraculose fieri quod qualitas corporalis esset in subjecto spirituali, ul albedo in angelo. Igitur,etc. » Ecce argumentum. Sequitur responsio : ɑ Dicendum, inquit, quod, cum substantia spiritualis quantitate careat, non potest fieri quod qualitas corporalis sit in substantia spirituali, nisi per illum modum quo potest esse sine quantitate, ul dictum est. d — Hæc ille.

II. Ad argumenta Aureoli. — A<1 primum Aureoli contra eamdem conclusionem, dicitur quod utique partes subslantiæ realiter et essentialiter distinguuntur a partibus quantitatis ; quia substantia panis cum suis partibus desinit esse, remanente quantitate, et omnibus suis partibus; qicut palet in Eucharistia. El ad hujus improbationem, negatur prima consequentia ibidem facta, loquendo de extensione primo modo distinctionis superius facte.·, sumendo extensionem scilicet pro principio formali, quo partes quanti distant el extenduntur. Sumendo autem extensionem secundo modo dictæ distinctionis, conceditur consequens. El ad improbationem consequentis isto modo sumpti, negatur consequentia ibi facta, qua infertur quod quantitas superflueret. Et ad probationem, dicitur quod parlibilitas subslantiæ, vel alterius rei quanlie, causatur a quantitate. Illa autem causalitas non est proprie effectiva, nec finalis; sed formalis. Et ad hujus improbationem, negatur quod ibi assumitur, scilicet quod effectus formalis non sit aliud a forma; nam albedo non est idem quod esse album. Quælibet enim forma dat subjecto suo quoddam esse, sive

substantiale, sive accidentale; quod esse est aliud a forma quæ dat illud, sicut ponit sententialiter sanctus Thomas, 3 p.,q. 77, art. 1, in solutione tertii, ubi sic : α Accidentia, inquit, Eucharistia? acquisierunt *esso* individuum in substantia panis et vini, qua conversa in corpus et sanguinem Christi, remanent virtute divina in illo *esse* individuate quod prius habebant, etc. d Item, in solutione quarti, sic dicit : « Accidentia hujusmodi (a), manente substantia panis et vini, non habebant ipsa *esse,* nec alia accidentia; sed substantia eorum habebat hujusmodi *esse* per ea, sicut nix est alba per albedinem. Sed post consecrationem, ipsa accidentia, quæ remanent, habent esse; unde sunt composita ex cise et *quod est;* ct, cum hoc, habent compositionem partium quantitativarurn. » — Hæc ille. — Item, q 17, art. 2, sic dicit : α Considerandum est, inquit, quod, si aliqua forma vel natura sit, quæ non pertineat ad esse personale hypostasis subsistentis, illud *esse* non dicitur *esse* illius personæ simpliciter, sed secundum quid : sicut *esse album* est esse Socratis, non inquantum est Socrates, sed inquanlum est albus. Et hujusmodi *esse* nihil prohibet multiplicari in una persona vel hypostasi : aliud enim est *esse* quo Socrates est albus, et quo Socrates est musicus. » — Hæc ille. — Item, 1. *Sentent.,* dist. 3, q. 2, art. 3, dicit sic : α Secundum quodlibet accidens, additur aliquod esse ipsi subslantiæ, etc.)› Item, 3. *Sentent.,* dist. G, q. 2, art. 2, in solutione primi, sic dicit : a Forma facit esse, non ita quod illud esse sit formæ vel materiæ, sed subsistentis. » Item, 4. *Sentent.,* dist. 12, q. 1, ail. 1, qb 3, in solutione quinti, sic dicit : « Cum ista accidentia habeant *esse* (6), ct essentias proprias, cum eorum essentia non sit eorum esse, constat quod aliud est in cis *esse* el *quod est.* d Item, q'* **I**, in solutione primi, sic dicit : α *Inessc* non dicit *esse* accidentis absolute, sed magis modum essendi, qui sibi compedit ex ordine ad causam proximam sui *esse,* etc. › — Ex omnibus istis patet quod, secundum mentem suam, forma quoelibet informans materiam vel subjectum, sive sit substantialis, sive accidentalis, dat suo subjecto vel materiæ aliquod *esse* distinctum a forma et a subjecto; et causât illud non per modum causæ efficientis, sed formaliter, vel per quamdam resultanliam et naturalem sequelam. Unde, *dc Malo,* q. 5, art. 5, in solutione decimisexti, sic dicit : α Ipsa forma est effectus agentis; unde unum et idem est, quod agens facit effective, el quod forma facit formaliter; sicut pictor dicitur colorare parietem, el etiam color, d — Hæc ille.

Ad secundum, negatur prima consequentia, qua infertur quod in eodem subjecto esset multiplex quantitas. Et ad probationem, dicilur quod, juxta pnemissa, in quolibet quanto est duplex partibililas: quædam absoluta; el alia respecliva. Prima est quantitas, non autem secunda. Et, cum videtur proliare quod illa secunda fiartibililaa sit quantitas, — dicilur ad primam probationem, quod, posita illa partibilitate, illud cujus est, eo facto habet partes, sed non necessario extra se invicem poitas; sicut patet de quantitate in Eucharistia. Sicut enim dictum est prius, duplex est effectus quantitatis, scilicet : partibilites, el extensio. Primus per nullam potentiam potest separari a quantitate; quia omne quod habet quantitatem, necessario habet plures partes. Secundum vero separari potest: quia, sicut corpus Christi in Eucharistia habel quantitatem ct partibilitatem, non tamen habet ibi extensionem, licet habeat eam in cado; sic Deus pos›et creare unam substantiam quantam, quæ nusquam haberet extensionem, el tamen haberet partibilitatem. Nec valet consequentia : posita tali partibilitate in substantia, ipsa est quanta; igitur talis parlibililas est quantitas. Sed sequitur hoc consequens : quod talis entitas, vel est quantitas, vel effectus quantitatis. — Ad secundam, patet per idem, quod, remota tali parlibililale, corpus resolveretur in non corpus : quia talis entitas sic naturaliter consequitur quantitatem , quod, posite quantitate, ponitur, et econtra, posite tali partibilitate, ponitur quantitas; neutrum enim potest ab allero separari. — Ad tertiam, dicitur quod ex tali parlibililale res non dicitur finita, nec infinite, nec bicubita, nec tricubita; quia possibile est substantiam informari teli partibilitate, et tamen non esset extensa, id est, positionem et situm halæns in loco. Item, posito quod ex teli entitate res diceretur terminate, et finita, el habens positionem, non sequitur quod sit quantitas, sed quod non est sine quantitate, el est effectus ejus. Tamen ut dictum est, ista tria realiter distinguuntur, scilicet quantitas, parlibililas, el extensio, accipiendo ultima duo pro respectivis effectibus quantitatis, vel pro duobus esse, aut duobus actibus» ad quos sequuntur tales respectus. — Ad quartam, dicitur quod parlibililas respecliva est de genere *ad aliquid,* sicut relatio partis ad totum, et totius ad partes. Ubi sciendum finaliter, pro totali resolutione hujusmodi difficultatis, quam tangit arguens, quod parlibililas potest sumi tripliciter : primo modo, pro ipsa essentia quantitatis, quæ est radix et ratio quod aliquid habeat partes unius rationis; secundo modo, pro esse quod dat quantitas suo subjecto, scilicet esse partibile in tales partes; tertio modo, pro relatione totius ad parles, et econtra, qua scilicet substantia dicilur tota, et partes dicuntur |›arles. El consimiliter, potest dici quod extensio potest sumi tripliciter: primo modo, pro essentia quantitatis; secundo modo, pro esse quod dat subjecto suo, vel accidentibus sibi inhæiæntibus; tertio modo, pro respectu consequente substantiam sub quantitate; qui qui-

( ) ʌujutmodi. — *hujus* **Pr.**
( ) *este.* — **Om. Pr.**

dem respectus aliquo modo pertinet ad pnedicamentum situs, quia est ordo partium in toto et in loco simul, vel saltem in toto, etsi non in loco. Et cum dicitur quod talis partibilitas sufficit ad salvandum omnia propter quæ ponitur quantitas, — non valet. Quia quantitas non potest poni esse idem cum suo esse; quia oportet quod essentia (a) quantitatis sit aliud ab esse quod dat vel recipit. Secundo, quia quantitas, cum sit quid absolutum, non potest esse idem quod partibilitas respcctiva; cum absolutum et respectivum essentialiter distinguantur in creatis.

Ad tertium principale, negatur prima consequentia. Nec valet probatio : quia partibilitas secundo modo et tertio modo sumpta, non e>t quantitas; et ideo non sequitur, si quantitas habet partibilitatem, quod habeat quantitatem.

Ad quartum, negatur prima consequentia. Nec valet probatio, cum supponat falsum, ut dictum est, scilicet quod omnis partibilitas sit quantitas vel dimensio, et consequenter, quod ubicumque sunt plures partibilitates, sint plures quantitates. Sed illud inconveniens habet arguens ponere : quia, cum, secundum eum, omnis partibilitas sil quantitas, cl substantia, secundum veritatem, habet alias partes a partibus accidentium sibi inhaerentium, oportet quod alia sit partibilitas substanliæ a partibilitate accidentium, et consequenter alia quantitas et dimensio; nisi ponatur quod idem accidens sit in diversis substantiis, et eadem relatio inter alia et alia extrema; quæ sunt alisona. Nos autem ponimus quod in eadem substantia habente plura accidentia, non e^t nisi una quantitas, et una partibilitas absoluta, quæ dat diversas partibilitates respectivas, secundum diversa accidentia sibi supervenientia. Nam aliam partibilitatem dat substanliæ, aliam albedini, et aliam dulcedini, aliam frigiditati lactis. Quod plet ; quia alias partes habet substantia quam accidens, et alias halx-t albedo quam dulcedo, et consequenter aliam et aliam partibilitatem respectivarn. Utrum autem quantitas det unicum esse quantum omnibus per eam quantiticatis? Credo quod sic : quia illud est principaliter substanliæ, el secundario accidentium ejus, et ab una forma non procedit immediate duplex esse unius rationis.

Ill Ad alia argumenta Aureoli. —Ad primum eorum quæ secundo loco objicit idem Aureolus contra eamdem conclusionem, dicitur. El ad intellectum sequentium, prænoto quod accidens vel formam aliquam substantialem aut accidentalem, vel materiam, eeu quamcumque aliam entitatem, aut quodeumque aliud conceptibile, esse realitatem in sr, vel ex vel per se el de se terminatam, potest (piadruplicilci intelligi. Primo modo, ad hunc sensum, quod sit essentia integra, non nata constituere cum alia entitate aliquid per se unum, reponibile in genere per modum speciei aut individui, sed ipsummet reponitur per se in genere illo. Secundo modo, quia non solum est talis enfilas, qualis dicta est, sed, ultra hoc, sibi naturaliter competit esse in se, et non ex inhœrentia ad aliud alterius nature praebens sibi fulcimentum. Tertio modo, quia, licet non sit essentia integra primo modo, nec secundo modo, tamen est quid per se subsistens, non dependens ab aliquo subjecto, nec ab aliqua forma, ad hoc ut sit. Quarto minio, quia, licet non sit tale ens cui competere possit per se subsistere, lamen est quid conceptibile conceptu proprio qualicumque, et distinctum essentialiter ab aliis non ejusdem rationis, nec eodem conceptu conceptibilibus, et habet entitatem realiter distinctam ab aliis enlitalibus. Tunc dico quod, accipiendo realitatem terminatam primo modo, vel quarto modo, accidens potest dici enlitas terminata; non autem secundo modo, nec tertio. Accidens enim aliquod, puta qualitas, vel quantitas, sic est realitas vel enfilas terminata, quod reponitur per se in genere vel specie, et est quoddam individuum indivisum in se, et divisum ab aliis. Non enim est omnis entitas, nec est nulla entitas, sed aliqua, habens propriam indivisibilem, unitatem el divisionem; licet non sit ens perfectum, cui possit naturalitei competere per se esse; nec est pars talis entis, sed est dispositio talis entis. Sic ergo est enlitas terminata termino propriæ essentiæ, licet non termino propriæ exsistentiae.

Tunc ad argumentum, dicitur quod nec accidens, nec aliqua forma substantialis vel accidentalis, est ipsa aclualio vel formatio quam dat materiæ vel subjecto suo; sed talis formatio est ipsum *esse* quod dat suæ materiæ vel suo subjecto, ut supra dictum est. Illud autem esse est quid absolutum , reducibile ad genus et ad speciem formæ a qua iluit, sicut actus ad genus suæ potential. — Et ad primam hujus improbationem, negatur consequentia, qua infertur quod aliquid possit esse actuatum sine actu, et formatum sine forma; quia tale *esse* non potest separari, quacumque potentia, a sua forma. Non enim quæcumque absoluta essentialiter distincta, possunt ab invicem separari, potissime ubi est naturalis consequentia inter illa, et ubi unum est de ratione alterius, sicut pars essentiæ, vel sicut *quo* aliud est. *Esse* autem, licet non sit de ratione formæ, sicut parsessentiæ formæ ut forma est, vel ut talis forma est, nihilominus tamen est de ratione formæ ut exsistens est. Ideo sicut implicat, aliquid esse album sine albedine; ita implicat contradictionem, formam esse sine *esse;* et sic, posita forma, necessario ponitur esse proprium, vel alienum. Similiter, cum forma sit de ratione ipsius esse, quia *esse* est actus formæ, impatibile est poni esse, non posita forma, potissime quia esse (luens a forma est naturaliter posterius ipsa forma a qua fluit; ideo implicat, poni

(s) — Ad. Pr.

tale *esse* sine tali forma. Forte aulem, cum forrna sit prior *esse* ab illa fluente, ideo |>olest poni forma, sine hoc quod det eesr; sicut patet de anima Christi, n qua nullum *esse* exsietentiæfluit, secundum sanctum Thomam, sed ipsa, et omnia quæsubstantialiter sunt tn Christo, sunt per *esse* divini suppositi; et simile est de forma partis exsistentis in toto, quæ non datasse, nisi facta divisione partis a toto.

Ad secundam improbationem, dicitur quod, licet forma det esee subjecto, non lainen sequitur quod illa forma sil causa efficiens : quia talis datio non est per quamcumque transmutationem subjecti de potentia in actum, sed per naturalem sequelam et resultantiam ipsius *esse* a forma; sicut enim ex unione partium resultat totum, ita ex contactu formæ ad materiam resultat *esse,* et actualio, et formatio materiæ vel subjecti.

Ad tertiam improbationem, negatur consequentia, qua infertur quod, si actualio quam forma dat, sit aliud a forma, quod sil processus in infinitum. Nam status est in ipso *esse ;* forma enim dat *esse.* et esse non dat aliquid aliud; ct similiter, actus dat actualionem, et illa actuatio nihil dat. Cujus ratio est : quia, sicut materia prima est primum in genere materialium el potentialium, ita *esse* est primum in genere formalium el actualium; el ideo, sicut materia prima per essentiam suam substat formæ, el non virtule alicujus prioris polentialis, sic *esse* actual materiam vel subjectum, non virtule alicujus prioris, sed jær seipsum, ita quod est actus el actuatio, et (a) est summe intimum ipsi rei exsistenti, forma vero, licet sit actus, non tamen actuatio; ideo non aclpat immediate per sui essentiam, sed per *esse* quod dat, quia nec ipsa forma est proprie actus, nisi prout consideratur sub *esse.* — De prodictis vide lieatum Thomam, 2. *Sentent.,* dist. 1, art. 1, ubi sic : α Primum dicitur dupliciter : scilicet primum simpliciter, el primum in genere vel in aliquo ordine. Si secundo modo, sic, secundum plura genera causarum, sunt plura prima principia: ut materiale primum, quod est materia prima; el formale primum, quod est *esse;* et sic de aliis, etc. » Item, 2. *Sentent.,* dist. 17, q. 1, art. 2, in solutione quinti : α Sicut anima rationalis, est, nec est illud quo est; ita etiam vivit, nec est illud quo vivit. Sed sicut illud quo est formaliler, non est aliqua forma quæ sit pars essentia» (fi) ejus, sed ipsum *esse* suum; ita illud quo vivit formaliler, non est aliqua forma quæ sil pars essentiæ ejus, sed ipsum suum vivere. Secundum Philosophum aulem, 2. *de Anima* (t. c. 37), vivere nihil aliud est quam *esse* viventium.» Item, 1. *Sentent.,* dist. 8, q. 5, ari. 2 : « In compositis, inquit, ex maleria et forma, *quo est* potest dici tripliciter. Potest enim dici *quo est* ipsa forma partis, quæ dat esse materiæ. Potest etiam dici *quo est* ipse actus essendi, scilicet *esse,* sicut id quo curritur, est actus currendi. Potest etiam dici *quo est* ipsa natura, quæ relinquitur ex compositione formæ cum materia,etc. » llem,1 p.,q. 3, art. 4: « *Esse,* inquit, est actualités omnis formæ vel naturæ : non enim bonitas vel humanitas significatur ut aliquid in actu, nisi prout significamus eam esse. Oportet igitur quod ipsum *esse* comparetur ad essentiam, quæ est aliud ab eo, sicut actus ad potentiam, etc. » Item, q. 8, art. 1 : « *Esse,* inquit, est id (a) quod ℓ magis intimum cuilibet, et quod profundius omnibus inesl; cum sit formale respectu omnium quæ sunt in re, etc. » — Ex quibus palet quod *esse* est actus el actuatio prima formæ, et materiæ, et quiddilatis vel essentiis, et suppositi; et ideo proximius tangit materiam vel subjectum, quam quaecumque forma. Nec oportet quod, si actualio formæ sil aliud a forma, quod actuatio ipsius *esse* sit aliud ab ipso *esse* : quia semper prima causa intimius tangit effectum quam secunda; esse autem, ut dictum est, est primum in genere formalium.

Ad quartam improbationem, dicitur quod albedo et albere non sunt idem; quia albedo est forma, albere autem est *esse* quod albedo dat subjecto. Illud autem *esse* non est respectus, sed absolutum quoddam reducihile ad genus albedinis. Unde sanctus Thomas, 4. *Sentent.,* dist. 12, q. 1, art. 2, qu 3, sic dicit : « Unaquæquo res habet proprium *esse* suæ speciei; non enim ease in omnibus est unius speciei, sicut nec animalités est unius speciei in omnibus (6) animalibus, nec humanitas eadem numero in omnibus hominibus. » — Hæc ille. — Ex prodictis palet quod assumptum principale falsum est, scilicet quia actuatio ct formatio quam forma dat subjecto non est idem quod ipsa forma, nec est respectus, sed est *esse.*

Ulterius, cum arguens nititur probare quod effectus formalis non solum est idem quod forma, immo quod est idem quod subjectum, nec sit quid distinctum a forma, nec a subjecto, el ita concludere quod accidens non sit res distincta a subjecto; — dicitur primo quod illa conclusio male sonare videtur in fide; quia, si albedo non sit aliud quam actuatio subjecti albi, et non sit quid distinctum a subjecto, tunc per nullam potentiam fieri posset albedo sine subjecto, nec sine albedine subjecti, sicut non |>otesl fieri sine seipsa. *Secundo,* dicitur quod, sicut actuatio est aliud ab accidente actuante, ita est aliud a subjecto actuate. Et cum arguens quæril quid est actuate illius acluationis ; — dicitur quod actuatio, proprie loquendo, non actual, sed forma |>er actuationem actual ; sicut calefactio non calefacit, sed calor vel ignis per calefactionem cale-

(a) *et.* — *etiam* Pr.
(β) βMβηiϋ». — *este* Pr.
(s) *id.* — *idem* Pr.
(6) oniniduf. — Om. Pr.

facit, unde forma actual per actuationem. Illa autem actualio est ipsum *eue* qu<xl dat forma suosusceplibili. Nec illa actualio proprie actual. Et, posito quod ad aliquem sensum concederetur quod actuatio actunret, non sequitur quod actuel per aliquid a se distinctum, sed seipsa formaliter. El tunc ulterius negatur consequentia ibidem facia : Acluare est idem cum acluatione; igitur est idem cum actunbdi (a). Nec habet qualemcumque colorem, aut apparentiam : quia aliter se habet acluare ad actualionem, quam ad acluabile; quia tam acluare quam actuatio sunl formalia, ipsum vero acluabile (6) est potentiate. *Tertio,* dicitur ad argumentum, quod similo quod adducit de linea et puncto, non valet : quia utique punctus realiter distinguitur a linea, si ponatur esse quid omnino indivisibile; quia implicat contradictionem, quod res indivisibilis sit res divisibilis, et quod res terminans sit res terminata ; quia nihil terminat seipsum, sed, si quid terminat, aliud terminat. Et ad argumentum ibidem facium, negatur consequentia : quia non plus apparentim habet consequentia ibidem facta, quam ista, Albedo est res distincta a suo subjecto, ergo subjectum sine albedine est album, vel, utrumque esset album sine allero; quod constat non valere. Sic nec ista valet : Punctus realiter differt (γ) a linea; igitur linea sine puncto est terminata. Nec ista : Punctus est terminatio lineæ, et nihil imprimit in lineam medium | inter punctum el lineam ; igitur punctus est idem quod linea. *Quarto,* dicitur quod illa copulativa quam concedit ct asserit arguens, scilicet ista : Accidens el subjectum non sunl una realitas, et tamen sunt una res in qua nulla est distinctio, — implicat | contradictionem ; quia ex prima parte sequitur contradictorium secundæ. Si enim A et B sunl el non sunt una ralitas, ergo sunt plures realitales; et si plures, ergo distinctu.·; igitur res m qua uniuntur, habet in se aliquam distinctionem. Item, si accidens et suum subjectum ita identificantur inter se, sicut ijee ponit, sequitur quod non plus accidens informat subjectum, quam econtra. Item, quod accidens | æque sustentat subjectum, sicut econtra. Palet : nam quæcumquo identificantur per omnimodam indivisionem, quidquid attribuitur uni, ct alteri, saltem in cmlis Item, fota condusio est expresse contra Philosophum, 1. *Physicorum* (t.c. 14), ubi facit fotam consequentiam contra Parmenidem el Melissum : Accidens et substantia sunt ; igitur multa sunt, quæ sunt. Quæ nihil valeret, nisi accidens aliquo modo a subjecto suo distingueretur.

Ad secundum principale dico quod unitas negativa, she indivhtu, sive negatio divisionis, duplex f* : quædam qua negntbr pluralitas entitalum vel realiblum, el quaedam qua negatur pluralitas vel divisio exsistentiarum vel ipsius *esse.* Tunc dico ad majorem, quod, si major intelligalur de unitate primo modo dicta, falsa est; si autem intelligalurdo unitate secundo modo dicta, vera est. Materia enim et forma substantialis, quæ verius faciunt unum quam subjectum et accidens, habent distinctas enlitates, sed non distinctas exsistentias, ut in procedentibus dictum fuit. Sic etiam, ad hoc quod subjectum et accidens faciant unum, et non per modum acervi, sufficit quod habeant indivisionem (a) in aliquo *esse;* nec requiritur quod perdant divisionem aut distinctionem propriarum essentiarum. Licet autem subjectum et accidens sint indivisa in *esse* accidentali, sicut materia et forma substantialis, tamen ex subjecto et ex accidente non resultat aliquid per se unum, sicut ex materia et forma substantiali. Cujus ratio est ' quia materia non habet aliquod *esse,* nec aliquem actum essendi simpliciter, ante adventum formæ substantialis, sed solum illud *esse* quod dat sibi forma; ex uno autem aclu essendi simpliciter, constituitur unum ens simpliciter, el non plura; ideo materia cl forma non sunt duo exsistentia, sed unum, vel potius constituunt unum exsistens simpliciter; sed subjectum formæ accidentalis, ante adventum accidentis, erat subsistens in suo *esse* substantiali ; el quia accidens adveniens dat sibi aliud esse, jam sunt ibi duo *esse* exsistenliæ, scilicet unum substantiale, aliud accidentale; per duo vero *esse* non constituitur unum per se ens, sed unum secundum quid, vel per accidens; Socrates enim et albedo non sunt unum ens simpliciter, sed sunt unum album, vel constituunt unum album. Utrum autem lotum sil tertia entitas distincta a partibus, vel sil ipse partes, videbitur forte in tertio (6). Item, utrum inter materiam et formam, vel inter subjectum et accidens, sil duplex unitas, vel duplex unio, alias forte videbitur in tertio.

Ad tertium principale. negatur minor, lanquam falsa, et perniciosa in fide : quia, si accidensessentialiter esset inhærentia implicaret contradictionem, accidens esse sine inhæsione; cujus oppositum tenet fides. Et ad probationem illius minoris, dicitur quod inhærentia accidentis ad subjectum, implical duo, licet esee qnod dat dens subjecto, et quemdam respectum subjecti ad illud *csscf* vel respectum illius *esse* ad subjectum, sicut recepti ad recipiens, ct recipientis ad receptum. Et sic patet quod non valet consequentia ibidem facta, qua probatur quod accidens inhærere, non esset nisi ipsum referre, etc.; quia, prater illum respectum, est ibi indivisio et unitas accidentis et subjecti in quodam esse, quod ab accidente datur, et a subjecto recipitur. — Ad secundam probationem minoris, dicitur

(e) actuciHii — actual» Pr.
(<) arfuobtk *actuale* Pr.
It) di/Tert. — *dicitur* Pr.

( ) et indivutonem. — Ad. Pr.
( ) in tertio. — in tertia dietinetione Pr.

quod minor est falsa. Non enim figura est inhærentia, nec adjacentia partium ; sed est quædam qualitas, consequens quantitatem terminatam superficie vel linea. Item, dato quod et adjacentia, non sequitur quod esset inhærentia : quia adjacentia non semper dicit inhærentiarn, sed quandoque importat applicationem unius rei ad aliam per modum mensunn vel mensurati, sicut loci, vel temporis, vel vestis, ad rem locatam, vel temporalem, vel hahituatam, aut vestitam, aut armatam ; nullus tamen diceret vestem aut locum inhærere rei locatæ vel vestitæ. Dicitur tamen quod figura nec est inhærentia, nec adjacentia. Et si alicubi inveniatur dictum, exponendum est substantivum per adjectivum, quia scilicet est adjacens et inbærcns, vel quia causatur ex inhærentia vel adjacentia quantitatis ad sulistantiam. item, non solum negatur quod accidens sit inhærentia, immo quod esse accidentis sit inhærere absolute. Unde sanctus Thomas, 4. Sentent, dist. 12, q. 1, art. 1, ql· 1, in solutione primi, dicit quod α *inesse* non dicit absolute *esse* accidentis, sed modum essendi d , etc., ut prius recitatum fuit. — Ad confirmationem, patet per idem : quia falsum est quod formale accidentis sit accidere ; s«?d hoc est modus essendi ejus naturalis. — Item, non solum minor principalis est falsa, verum etiam major, scilicet quod inhærentia non sit aliud a subjecto. Quia, si sit, tunc subjectum esset quædam inhærentia et accidentia ; quæ sunt falsa. Nec valet probatio : quia non omne quod est de ratione alicujus, est indistinctum ab eo; sicut patet de relativis. Pater enim differt a filio, nec tamen potest concipi sine eo. Λ simili, licet inhærentia non possit concipi sine subjecto, non tamen (x) sequitur quod sit idem quod subjectum.

Ad quartum, negatur minor. Et ad probationem, patet per superius dicta; quia quantitas potest dici parlibilitas, et potest dici causa parlibilitatis. — Ad confirmationem, negatur antecedens. Nec valet probatio; quia fundatur in falso, scilicet quod omnis parlibilitas sit quantitas et dimensio, et quod ubi sunt plures partibilitates, sint plures quantitates. Et si objicitur contra preditta : quia saltem partibilitas est effectus quantitatis, el cum, multiplicato effectu formali, multiplicetur forma, igitur, etc. ; — dicitur quod parlibilitas quæ est relatio, est effectus quantitatis remotus; ideo ad plurificationem illius, non oportet quantitatem plurificari. Sed parlibilitas absoluta, quæ dicit *esse* quod dat quantitas, non plurificatur in eodem subjecto; et ille est effectus proximus formalis quantitatis. Unde nota (Ç) quod, sicut in una substantia materiali non est nisi unicum esse substantiale, quod principaliter est totius suppositi, secundario autem partium ejus; ita quantitas adveniens composito, non dat nisi unum esse quantum, quod est principaliter ipsius substantial, secundario autem omnium accidentium supervenientium.

A<1 quintum, negantur omnes consequentiae ibidem factæ. — El ad primam, qua infertur quod in naso sunt mullæ simitates, dicitur quod illa probatio fundatur in duobus falsis. Primum est, quod similas, vel figura nasi, sit indivisio vel terminatio partibilitalis aut quantitatis (a). Hujus enim oppositum, verum est, cum figura sit qualitas consequens terminationem quantitatis. Secundum est, quod in naso sint multe partibilitates absolute. Hujus enim oppositum, verum est. — Ad secundam consequentiam ibidem illatam, dicitur quod, ad hoc quod aliquid sit corpus, non sufficit quod sit longum, latum et profundum ; sed requiritur quod sit trina dimensio, vel subjectum trinæ dimensionis. Hoc autem non contingit alicui accidenti, nisi quantitati. — Ad tertiam, patet per prædicta. Conceditur tamen quod tria corpora sunt simul : primum est corpus de genere substantial; secundum est corpus de genere quantitatis; tertium est compositum ex utroque. Impossibile tamen est plura corpora simul esse, quorum unum non sit forma nec pars alterius; sed plura corpora, quorum unum est pars vel informativum alterius, possibile est esse simul.

Ad sextum dicitur quod auctoritates ibidem adduclæ, non sunl ad propositum, si bene intelligantur. Nam prima auctoritas non aliud concludit, nisi quod substantia constituit accidentia in aliquo genere causæ, non quod ullo modo identificetur eis. Sed potius, ex illa auctoritate sequitur oppositum, si (€) nihil constituit seipsum, nec terminat seipsum, nec aliquid quod sit indistinctum ab ipso, sed solum illud quod est aliud a se. — Ad secundam, dicitur quod glossa ibi adducta, voluntaria est. El, dato quod sil vera, concludit contra suum auctorem; quia terminans et terminatum distinguuntur. — Ad tertiam, dicitur similiter. Glossa enim adducta, falsa est : nani substantia nullo imulo est terminus essentias accidentis, quasi aliquid intrinsecum accidenti ; sed ad hunc sensum dicitur accidens constare cum substantia, vel per substantiam, quia est effectus substantial in genero cause efficientis, materialis et finalis; vel quia diffinitur per substantiam, et habet esse in substantia, el per substantiam. — Ad quartam, dicitur quod accidentia non habent essentiam proprie dictam, eo modo quo substantia habet essentiam, quæ sit secundum subjectum actus essendi, naturaliter loquendo; habent tamen essentiam, hoc modo, quod scilicet reponuntur in proprio genere el specie, et differt genere el specie el numero unum accidens ab alio, el quodlibel accidens a substantia,

(i) *tamen*. — Om. Pr.
(6) *nota*. — *noto* Pr.

(a) çuanfitaCü. — *quantxtai* Pr.
(β) ri. — *ied* Pr.

«

loquendo dc numero essentiæ. Non habent autem diffinitionem quidditativam, quia eorum diffinitiones dantur per additamenta rerum alterius generis. — Ad quintam, dicitur quod accidentia sunt entia secundum quid, quia non sunt *quod est,* sed *quo aliquid est,* secundum cursum naturalem. Glossa vero arguentis falsa est; quia, secundum illam, nullum accidens potest a subjecto separari, ut prius dictum est.

Valde autem mirabile est de opinione arguentis. Quia ex illa sequitur quod nulla accidentia exsistentia in eodem subjecto, differant ad invicem realiter, nec genero, nec specie, nec numero; quia, secundum arguentem, omnia illa indistincta sunt a suo subjecto, et consequenter inter se. Cujus consequentis falsitas, nulli dubia debet esse; cum talia separatim incipiant et desinant, et in separatis generibus et speciebus collocentur. — Immo, forte, ad hanc opinionem tot inconvenientia sequuntur, quot ad ponentes omnia esse unum. Quia, secundum hoc, nulla accidentia distinguuntur specie; cum non sint aliud a subjecto. Item, nullœ formæ substantiales; quia non sunt aliud a materia prima. Item, nulla composita : quia eorum principia sunt indistincta ; igitur et ipsa; et sic in rebus materialibus nulla esset distinctio. Nec similiter una pars materiæ ab alia distingueretur : quia materia non potest distingui, nisi per aliud a seipsa; nunquam autem recipiet aliud a seipsa ; et sic homo ct asinus non sunt distincti. — Quod autem opinio illa sit nova, et contra mentem Philosophi et Commentatoris, patet legenti dicta eorum, 4. *Physicorum,* comm. 86, ubi dicit Commentator : Materia non separatur ab altero contrariorum, cum hoc quod quidditas sua est aliud a quidditate contrariorum. Item, 1. *Physi· eorum,* comm. 65 : « Intellectus(«)potest resolvere rationem materiæ et formæ, et distinguere secundum diffinitionem, licet non in esse. Non enim separantur a se invicem in esse, licet separentur ratione. › — Hæc ille. — Et loquitur communiter, tam de forma accidentali, quam de substantiali. Item, comm. 67, 68, 69, 70, dicit expresse quod subjectum et forma ct privatio sunt tria distincta.

§ 2. — Ad argumenta contra secundam CONCLUSIONEM

I. Ad argumentum Aureoli. — Ad primum Aureoli conira secundam conclusionem, dicitur, negando antecedens. Nam non solum quantitas habet partes, immo est primum partibile, sicut patet, 1. *Physicorum* (t. c. 15), ubi dicitur quod finitum et infinitum per se congruunt quantitati. Et ad probationem, patet per supradicta : nam aliqua parlibilitas est quantitas, el aliqua est effectus formalis quantitatis. Dicitur ulterius, quod, cum multa accidentia diversarum specierum sint in eodem subjecto, puta in lacte, quorum quodlibet habet partes, si quantitas sit subjective in quolibet talium, sequitur quod idem accidens sit in diversis subjectis æque primo; quod est valde inconveniens. Nec valet dicere quod partes albedinis non distinguuntur a partibus dulcedinis : quia, si partes non distinguuntur a partibus, sequitur quod nec totum a toto; ct sic albedo non esset aliud realiter a dulcedine; quod est asininum. Cum autem arguens vult probare parlibililatem esse quantitatem ; — dicitur ut supra. Non enim sequitur, si substantia est per aliud partibilis, quod quantitas sit per aliud partibilis. Nec econtra sequitur, si quantitas de per se est partibilis, quod substantia per se sil partibilis. Undo quantitas non solum est partibilitas, ad sensum prius expositum, immo est partibilis; nec solum est magnitudo, immo est magna. Cujus ratio est, secundum sanctum Thomam, 4. *Sentent.,* dist. 12, q. 1, art. 1, qli, 3, in solutione secundi, ubi sic dicit : « Quia quantitas dimensiva, secundum suam rationem non dependet a materia sensibili, quamvis dependeat secundum suum esse; ideo in prædicando et subjiciendo accipit modum substantiæ, et modum accidentis. Unde lineam dicimus et quantitatem et quantam» et magnitudinem et magnam. » — Hæc ille. — Item, dicere quod quantitas non est aliquid habens partes, manifeste contradicit Aristoteli, in *Prædicamcntis* (cap. *de Quanto),* ubi loquens de quantitate, dicit : *Quantitatis aliud continuum» aliud discretum; et aliud quidem ex habentibus positionem ad seinvicem partibus suis constat, aliud ex non habentibus positionem ad seinvicem.* Hem, post : *Amplius, alia quædam constant ex partibus quæ in eis sunt, positionem ad seinvicem habentibus, alia ex non habentibus positionem; ut lineæ quidem particulæ positionem habent adseinvicem : singulum enim horum scitum est alicubi* (a); ct *habes unde sumas ct assignes unumquodque, ubx situm est in plano, et ad quam particulam cetera· copulentur. Similiter autem, et particulæ plani positionem habent quamdam; sed ct soliditatis similiter, ct loci,* etc. Hem, ibidem : *Linea enim continua est; potest enim sumere terminum communem, ad quem particulæ ejus copulentur, id est. punctum. Similiter superficiei, lineam; plani namque particulæ ad quemdam communem copulantur. Similiter autem et in corpore,* etc. Ex quibus patet quod ista positio est nova, extranea, et contra totam logicam et philosophiam. Nam similia verba dicit Philosophus, 5 *Mctaphysicæ(t.cAZ)*-.*Quantitas,* inquit,dicitur id *quod dividitur in res quæ sunt in eo, quorum*

i, *Intellectus.* — Om. Pr.

(a) alicubi. — alicui Pr.

unumquodque, *aut unum* (α), *habet naturam ut sit aliquid unum et hoc. Et dicitur magna* (6) *quantitas, illud quod mensuratur aliqua mcnsura. Et dicitur magnum* (y), *illud quod dividitur in rebus continuis. Et magnitudo continua secundum unam partem, dicitur longitudo; ct secundum duas, est latitudo, in superficie ; et secundum tres, est* (3) *profundum, in corpore.* Item, Commentator, ibidem, comm. 18 : « Magnitudo quæ quantitas continua est, est (t) quæ dividitur in continua, n Item, ibidem : « Quidquid dividitur in indivisibilia (ζ) naturaliter, est numerus; et quidquid dividitur in res indivisas, sed receptibiles divisionis (η), est magnitudo. » Patet igitur quod dicere quantitatem non habere partes, est ignorare diffinitionem quantitatis, et tollere diffinitionem a diffinito.

II. Ad argumenta Scoti. — Ad primum Scoti contra eamdem, responsum est supra, ubi ostensum est quomodo accidens potest esse subjectum accidentis, et quomodo non.

Ad secundum dicitur quod similitudo non valet; quia accidens est instrumentum substantiae, non autem substantia accidentis. Et ideo nil mirum si accidens participat aliquid de perfectione substantiae, et substantia non participat imperfectiones accidentis. Unde argumentum non concludit nisi quod accidens, in virtute propria, non est subjectum accidentis, sed solum propter proximitatem ad substantiam.

Ad tertium dicitur primo, quod major potest negari : quia una creatura terminat dependentiam alterius, sicut sol terminat dependentiam luminis in aere, qui tamen dependet a Deo, in eodem genere dependentiæ. — Dicitur secundo, quod, si major concedatur, tunc debet sic intelligi, quod nullum dependens potest virtute propria terminare, etc.— Dicitur tertio, quod alio modo dependet quantitas a substantia, et alio rnodo alia accidentia corporalia a quantitate. Undeistæ dependentiæ non sunt omnino similes, nec unius rationis, ut patet ex superius dictis.

§ 3. — Ad argumenta contra tertiam CONCLUSIONEM

Ad argumenta Gregorii. — Ad argumenta Gregorii contra tertiam conclusionem, dicitur quod optime concludunt quod nulla quantitas corporalis, distincta contra lineam et superficiem, acquiritur vel perditur in substantia per rarcfactionem vel condensationem; ideo, quantum ad hoc, conceduntur. Sed tamen argumenta sua non sufficienter concludunt quod, in generatione et corruptione substantiali, nulla quantitas acquiratur vel perdatur, ut alias visum est. Et similiter, non concludunt quod, in augmento viventium, nulla nova quantitas acquiritur; cum in tali augmento sit generatio et corruptio substantialis, Similiter, argumenti sua non concludunt quin quantitas, quæ est linea vel superficies, acquiratur vel perdatur in divisione continui, vel in continuatione diversorum, nec in aliis mutitionibus substantia? vel quantitatis.

§ i. — Ad argumenta contra quartam CONCLUSIONEM

Ad argumenta Scoti. — Ad primum Scoti contra quartam conclusionem, dicitur quod termini motus possunt intelligi incompossibiles dupliciter. Primo modo, quod nihil unius termini maneat cum alio; et sic major est falsa. Secundo modo, quod, licet aliquid unius maneat cum alio, tamen habeat alium el alium modum incompossibilem ; et sic conceditur major; sed minor non procedit ad sensum Commentatoris, sic intellecta. Sic autem est in rarefactione, sicut in intensione alterius qualitatis, sicut dicit sanctus Thomas, ŧ 2'', q. 52, art. 2, in solutione primi argumenti. Vult enim, tam ibi quam alibi, quod quantitas potest effici major per solam intensionem, nulla quantitate sibi superaddita, sed per hoc solum quod perfectius actuat subjectum, et perfectius participatur a subjecto; quod contingit, ut puto, quia dat perfectius esse quam prius; et sic non est ibi nova forma, sed novum esse, sicut in intensione aliarum formarum. Unde, in secundo loco, arguit sic : ‹ Habitus non augetur nisi aliquo agente. Sed omne (e) agens, aliquid facit in subjecto patiente; sicut calefaciens facit calorem in passo. Ergo non potest esse augmentum, nisi fiat aliqua additio. › Ecce argumentum. Sequitur responsio : ‹ Dicendum, inquit, quod causa augens habitum, facit quidem semper aliquid in subjecto, non autem novam formam ; sed facit quod subjectum participet formam prius exsistentem perfectius, aut quod amplius se extendat. › — Hæc ille. — De responsione vero quam recitat Scotus ibidem, non curo; quia nostra responsio alia est ab illa. Non enim dicimus quod quantitas sit subjectum rarefactionis, et non terminus, aut quod magis el minus sint termini, sicut illa responsio ponit; sed responsio nostra dicit quod, in rarefactione, ipsaquantitas est terminus a quo et terminus ad quem, tamen sub alio et alio esse.

( ) unum. — unam Pr.
( ) *magna. — multa* Pr.
(γ) rna^num. — *multum* Pr.
(ξ) *tcntndum fret, est.* — Om. Pr.
(c) *est.* — Om. Pr.
(ζ) *indivisibilia. — divisibilia* Pr.
(η) dii'ùfonü. — Om. Pr.

(») omne. — eue Pr.

Ad secundum, negatur secunda consequentia ibidem facta, qua infertur ; Quælibet pars rari est rarior; igitur est quanta, nova quantitate. Patet ex prodictis, quod, sicut, secundum viam sancti Thomæ protectam, habitus ve! alia qualitas potest augeri, nulla forma nova addita, sic el quantitas, modo prodicto.

§ 5. — Ad argumenta contra quintam CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Aureoli. — Ad primum Aureoli contra quintam conclusionem, dicitur quod de distinctione quantitatis, vel dimensionis terminate ab interminata, beatus Thomas varie videtur fuisse locutus in *Scriptis,* et in *Opusculis,* et in Summa. Nam in *Scriptis* visus est velle quod dimensio interminata, sil quoddam accidens coævum materiæ, ut posuit Commentator; insuper, quod talis dimensio pro tanto dicitur esse accidens potentiate, quia se habet ad dimensiones terminatas, sicut materia ad formas, ita quod realiter distinguitur ab eis sicut potentia ab actu, et sicut perpetuum a corruptibili, et sicut accidens procedens formam substantialem ab accidentibus sequentibus eam. Sed, in 1 p., et in quaestionibus *de Anima,* repudiavit illam positionem, potissime quantum ad duo : primum est, quod quantitas interminata procedat formam substantialem in materia ; secundum est, quod distinguatur realiter a quantitate terminata per essentiam. Ideo pro nunc non teneo illam viam quam ponit in *Scriptis,* sed viam quam tenet in *Summa.* Et dico quod quantitas interminata et quantitas terminata non sunt duo accidentia realiter distincta; sed vadem essentia quantitatis dicitur terminata, prout habet actualem terminum sui generis, intrinsecum vel exlrinsecurn, eo modo quo exponit arguens, el bene; eadem vero dicitur interminata, prout consideratur sine tali termino, el ut exsistens in potentia ad alium terminum. El forte ila intelligebat sanctus Thomas in *Scriptis,* dicens dimensionem terminatam (a) esse ens actu, et dimensionem interminatam esse ens in potentia; non quod hoc el illud essent essentialiter distincta, sed secundum considerationem, vel secundum esse tantummodo.

Et ideo ad argumenta Aureoli non oportet respondere, quia verum concludunt, sed non contra nos; nisi pro tanto, quia, in secundo nrgumento, supponitur falsum, et contra nos, scilicet quod dimensiones interminata præcedunt formam substantialem in materia. Hoc enim negatur. Nec auctoritas Commentatoris recipitur in hac parte.

Similiter, in tertio argumento, idem falsum assumitur. Et ad probationem illius, dicitur quod falsum assumitur, scilicet quod idem demonstratum transferatur de carneitate in terrestre! latem. Nam nihil quod manet in carne, remanet in terra, nisi materia prima; et non aliqua eadem forma substantialis, aut accidentalis, ut alias dictum est.

Similiter, in quarto, idem falsum implicatur, scilicet quod eadem dimensio actualis maneat in generato el corrupto. Et ad ejus probationem, dicitur quod ista propositio, *Corpus fit exnon corpore,* habet triplicem sensum. Primus est, quod ly *ex* dicat habitudinem subjecti vel materiæ. El isto modo conceditur : quia ignis qui est corpus, generalurex materia, quæ in instanti generationis perdii totaliter priores dimensiones, el omnes formas substantiales el accidentales procedentes, el in eodem instanti acquiril formam substantialem, et novas dimensiones; et prius natura acquirit formam substantialem, quam dimensiones, modo alias exposito. Et sic corpus fit ex non corpore; quia ex materia, quae prius intelligilur sine quantitate, quam sub quantitate. Secundus sensus potest esse, prout ly *ex* dicit habitudinem lermini a quo. Et sic, dicta propositio est falsa : quia, sicut generatum, est corpus; ila corruptum, ex quo ignis generatus est, puta lignum, erat corpus. Tertius sensus potest esse, quod ly ex dicat ordinem temporis : ut sit sensus, quod eadem res prius tempore erat incorporea, et postea effecta est corporea. Et hic sensus est falsus. Bene tamen conceditur quod eadem substantia, prius natura, vel consideratione fuit incorporea, el postea corporea. Tunc dico quod dicta propositio (a), in sensu quo est falsa, non sequitur ex positione nostra, qua dicimus novam quantitatem acquiri in generatione substantiali, el antiquam corrumpi in corruptione substantiali, ut alias fuit dictum. Alia (6) quæ dicuntur in hoc argumento, possunt concedi; nisi quod auctoritas Commentatoris, dicens quod nulla dimensio separatura materia, falsa est.

II. Ad argumenta Gregorii. — Ad argumenta Gregorii contra earndem conclusionem, dicitur quod verum concludunt, sed non contra conclusionem; licet concludant contra opinionem quam sanctus Thomas in *Scriptis* visus est tenero, ut patet. Conceditur enim, quoad primum (γ), quod superfluum est ponere duplicem dimensionem cum reali distinctione.

Ad secundam similiter dicitur quod verum concludit, quia impossibile est duas dimensiones æquales simul earndem materiam informare·

Ad tertium dicitur quod nulla quantitas acquiritur vel perditur per «Iterationem procedentem

(a) dimmriontm terminatam. — dfeirionem interminatam Pr.

a) eit. — Ad. Pr.
«) Alta. — *Ea* Pr.
γ) *quoad* primum. — Om. Pr.

inductionem formæ substantialis, ante inductionem illius; sed conceditur quod in instanti inductionis formæ, précédons dimensio perditur, et nova acquiritur.

Ad quartum dicitur quod rnulla vera dicit, sed aliqua falsa interserit. Primum est, quod dimensio quæ prius stabat cum forma aquæ, |>ostea stat cum forma aeris. Secundum est, quod materia nullo modo sit causa quantitatis secundum suam essentiam, sed solum quod sit tanta vel tanta, vel sic aut aliter figurata aut terminata. Tertium est, quod quantitas informans aliquam portionem materiæ, nunquam possit ab ea separari naturaliter, seu quod sit ingenita et incorruptibilis per naturam. Omnia enim hæc el similia sunt contra mentem sancti Thomæ, in Summa, utsæpedictum fuit.

§ 0. — Ad argumenta contra sextam CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Commentatoris. — Ad argumenta contra sextam conclusionem primo loco adducta ex dictis Commentatoris, respondetur in libello qui attribuitur sancto Thomæ, et intilulatur *de Natura materia,* ubi sic (cap. 5) : α Nunc superest modum constitutionis rei considerare. Ubi primo advertendum est quod nihil penitus commune est formæ et privationi, nisi materia nuda : quia terminus actionis physicæ, scilicet generatio, attingit nudam essentiam materiæ; quia generatio non est motus. Alteratio autem non attingit ipsam essentiam materiæ, cum nullum accidens transeat suum subjectum. Subjectum autem alterationis est ens actu, habens diversas partes; quia alteratio motus est. Loquimur enim de alteratione quæ est semper abjiciendo aliquid a realterata; talis namque alterationis terminus est generatio. Materiam autem habere diversas partes per se, non est possibile ; quia diversitas partium proprie est compositi ipsius constituti ex diversis partibus. Unde materia, sicut est in fiotentia ad formam, in cujus acquisitione est generatio compositi constituti ex diversis partibus, ita est in potentia ad diversitatem |iartium ipsius compositi ex ca geniti. Ex materia enim non generatur forma, secundum Pbifosophum, perse : quia illud ex quo (x) generatur aliquid per se,est pars ejus; materia autem non est pars formæ, sed ipsius compositi. Ideo compositum generatur per se, 7. *Metaphysicæ* (t. c. 32). Compositum autem dicitur, quia diversas partes habet. Unde diversitas partium non est materiæ, nec formæ perse, sed compositi. Compositum vero esse, nihil aliud est quam materiam transmutari ad formam ad quam erat in potefitia. Ex quo manifestum est quod non aliunde materia est in potentia ad fiartes terminatas et distinctas, quam per illud quod est in potentia ad formam, cujus inductio est generatio compositi ex diversis partibus, ut dictum est. Et ex hoc ulterius manifestum est quod nulla potentia ponenda e>t a parte materiæ, nisi illa quæ perficitur per formam sul>stantialern; cum ad idem genus spectent materia et sua(a) forma. Potentia autem in qua dimensionespræ-dictæponuntur, non informatur forma substantiali ; cum non ad idem genus substantiæ pertineat. Impossibile est igitur aliam potentiam ponere a parte materiae, respectu formæ substantialis, et respectu diversitatis partium ipsius compositi generati per inductionem formæ in materia. Et ideo manifestus est error Averrais, qui posuit dimensiones interminatas habere quamdam potentiam ad dimensiones terminatas, aliam a potentia materiæ ad formam substantialem. Quando igitur aliqua forma substantialis perficit materiam, sicut potentia materiæ per (C) formam est reducta ad actum, ita per virtutem ejusdem formæ est transmutata materia ad distinctionem (γ) et terminationem partium totius : in forma enim (8) substantiali non solum est vis perfectiva materiæ, sed etiam distinctiva totius per partes. Et huic necesse est respondere potentiam a parte materiæ, quæ respiciet et ipsam perfectionem suam per formam, et etiam partium sequentem diversitatem. Ad hujus igitur evidentiam, considerandum est quoi, si tota materia activorum et j»ssivoruin attendatur, invenitur ejus potentia in quadam latitudine esse, quæ nihil aliud est quam amplitudo suæ proportionis ad omnes formas activorum et pssivorum, quæ in ea simul esse possunt. Si enim possibile esset eam spoliari et nudari ab omni forma quam modo habet, certum est quod nihil diversitatis in ea reperirvtur, nec aliqua partium distantia, cum quantitas sine forma substantiali esse non possit. Sed non propter hoc aliquid deperiret de sua potentia et receptibilitate formarum, qua' de ea educi possunt vel [>ossent. Unde de ea simul omnes formæ, quæ modo in ea inveniuntur, per agens sufficiens educi possent. Non sic autem est de materia alicujus rei particularis, quæ, si spoliaretur omni forma, non relinqueretur in ea tam ampla potentia ad formas educibiles, sicut invenitur in materia accepta in sua universalitate (i). Unde nec (ζ) tot sensibiles qualitates, nec tanta quantitas, per quodeumque agens de ea (η) educeretur, sola potentia sua transmutata ad actum. Quod igitur diversæ formæ simul in materia recipi possint, ut sunt quatuor formæ dementares, et diversæ formæ

(a) *illud ex quo. — cx quo illud* Pr.

(a *et tua. — tua et* Pr.
6) per. — *ad* Pr.
γ dùtinctioîiern. — dunerutoncni Pr.
i) enim. — Om. Pr.
(t) *universalitate. — universitate* Pr.
(ζ) *nec. — non* Pr.
(rj *de ca.* — Om. Pr.

mixtorum, cx amplitudine proportionis ipsius materiae ad suas formas contingit, non ex aliqua diversitate præcxsistente in maleria per aliquam quantitatem. Undead susceptionem diversarum formarun), non estnecesse praeexsistere in materia diversitatem aliquam partium ;sed subsequi necesseesl;et(a)hoc, quia inductio diversarum formarum est generatio diversorum compositorum habentium diversas partes, ut dictum est. Praecedit Limen necessario in materia proportio capacitatis, quam scire non possumus, nisi secundum quod videmus in ea plores formas, sicut in tota materia (δ), vel unam tantum, sicut est in materia alicujus rei particularis. Unde ponere qua· lemcumque partitionem a parte materiæ, quasi necessariam ad inductionem diversarum formarum simul, et hanc (γ) praeexsistere, sequitur imaginationem illius qui ponit formas dari ab extra, quæ, cum in se diversitatem habeant praeter suam materiam, sequi videtur materiam diversitatem partium habere per naturam quantitatis ad suscipiendum diversas formas, cum in una parte recipi non possint. Sed cum formæ non dentur ab extra, sed educantur de potentia materiæ, per ejus transmutationem,secundum Philosophum, materia autem,secundum id quod est, sit in potentia ad formas substantiales, quæ sunt ejus actus, impossibile est quamcumque partitionem ante formam substantialem in ea ponere; cum inductio formæsil generatio compositi, cujus solum est habere partes per se; maleria autem et forma non habent partes, nisi per accidens; unde non dividitur nisi per accidens, ad divisionem totius. Ex quo manifestum est quod, priusquam compotitum constitueretur› nulla partibilitas sumitur a parte materiæ : cum hoc non competat sibi, nisi per accidens; quod autem est per accidens, per posterius est. Ex dictis igitur manifestum est quod ratio Commentatoris non cogit ponere dimensiones interminatas, necessario praecedere vel præesse in materia (o), ad inductionem diversarum forrnaruin simul ; cum aliud possit esse sufficiens ratio hujus, ut dictum est. Deceptus autem fuil ex consideratione materiæ in re particulari, ad cujus similitudinem loculus est de lota materia, Videmus enim quod in materia rei particularis, sive in re particulari, est duplex lotum, scilicet totum essentiæ, et totum quantitatis; et secundum totum non debelur materiæ, nisi per accidens. Et similiter esl de forma rei particularis. Materia igitur tota secundum fatalitatem essentiæ suæ, est in qualibet parte rei, non autem secundum fatalitatem quantitatis. El similiter est de forma rei particularis : tota enim forma ignis est in qualibet parte suas materiæ, respiciendo lotum essentiæ, cum tola diffinitio ignis cuilibet suæ parti conveniat; non autem respiciendo totum quantitatis suæ. Inter formas tamen particulares, sciendum est quod anima humana non est quanta, nec per se, nec per accidens. Per hunc igitur modum opinatus est Averroes ipsam materiam in sua universalitate (x), secundum lotum sua· essentia), esse in qualibet re particulari, quæ est ut para totius ex materia generati. Et ideo posuit in ea quantitatem secundum se totam, ut secundum quantitatem diversificaretur per accidens, et non esset tota totalitate quantitatis in qualibet re particulari, in qua tamen (6) esset lota totalitate essentiæ. Sed cum de materia non sit loquendum nisi in ordine ad formam suam, secundum Philosophum, manifestum est non esse simile de materia particulari, el in sua universalitate (γ), sicut nec est simile de forma particulari, et in sua universalitate (6). Forma enim in universali, est quidquid potest de potentia totius materiæ educi. Manifesta est igitur differentia : quia forma particularis, tota secundum essentiam, est in qualibet parte materiæ, et materia similiter, tota sub qualibet parte formæ; tota autem forma in univeraali, etiam secundum lotum essentiæ, non est in qualibet parte materiæ; alioquin etiam in materia quæ est sub forma aeris, esset essentia formae ignis, et omnium aliorum quæ de materia generantur. Unde necessario, propter proportionem materiæ ad formam, lota materia in communi, secundum totum essentiæ suæ, non erit sub forma unius eorum quæ de materia generantur. Hæc igitur fatalitas materiæ est ipsa proportio capacitatis suæ respectu formæ, et non aliqua diversitas introducta per quantitatem. Sicul enim forma in quadam ampliatione essentiæ consistit, in qua comprehenditur quidquid de materia educi potest ; ita secundum propriam rationem materiæ corresponde!)tis, invenitur amplitudo capacitatis : aliter enim ex maleria quæ est in qualibet re particulari, posset totum generari quod generatur ex lota materia; quod manifestum est esse falsum, cum ex minimo quod potest esse in igne, nullam formam aliam possibile sit educi, b — Hæc ibi.

Ex quibus possunt octo dicta principaliter colligi. — Primum est, quod formæ et privationi, vel duabus formis substantialibus in maleria succedentibus sibiinvicem, nihil est commune, nisi materia prima, et non aliqua dimensio terminata vel interminata, nec aliqua qualitas (t), aut aliud accidens, stans nunc cum hac, nunc cum illa forma. — Secundum est, quod in re materiali non est ponenda

---

(») et. — Om. Pr.
(i) materia — Om. Pr.
(γ) *hanc.* — *habeat* Pr.
(i) dimenjHjnet *interminata», necet»ariopraecedere vel* pneeiM m materia. — divuumeiinterminatae *etteinterminata»* in materia *pneeue neceuario* Pr.
(a) *univenalilate.* — unitate Pr.
(6) *tamen.* — eum Pr.
(γ) *univenalilate.* — *univenitate* Pr.
(i) *univenalilate.* — *universitate* Pr.
(c) *qualita».* — *qualitati»* Pr.

duplex potentia coæva, quarum una sit de genere substantiæ ad furinas substantiales, el alia de genere quantitatis ad quantitates terminatas» Sed eadem latentia materiæ, primo est nd formam substantialem, et consequenter ad partibilitalem vel quantitatem. — Tertium est, quod maleria non habet paries per se, nec forma, sed ex consequenti. Sed ipsum compositum, |ær se habet partes : quia ipsum solum est subjectum quantitatis; non autem materia·, nec forma. — Quartum est, quod forma substantialis educta de potentia materiæ, non solum lærficit materiam in esse substantiali, immo est causa proxima cujuslibet distinctionis ipsius compositi, vel materiæ, vel sui, vel accidentium. — Quintum est, quod causa originalis quare materia est capax plurium formarum substantialium simul, non est aliqua partibilitas, vel dimensio, aut quantitas procedens omnes formas substantiales in maleria. Sed causa hujus est amplitudo capacitatis materiæ, proportionata latitudini omnium formarum de materia educibilium ; ita quod pluralitas formarum in materia non prosupponit, sed causât potius pluralitatem partium materiæ. — Sextum esi, quod vana esi imaginatio ponentium formas venire ab extrinseco, et collocari in diversis materiæ partibus procedentibus adventum formarum; quin potius, formæ ex materia pullulant, etsecum partibilitatem portant. — Septimum est, quod, licet materia alicujus rei particularis sit lota in qualibet parte illius, loquendo de totalitate essentiæ (a), el non de totalitate quantitatis; tamen maleria in sua universalitate (β) accepta, non est tota quacumque totalitate in aliquo composito particulari, sed sub diversis. Et simile est de forma particulari, et communi. — Octavum esi, quod ex maleria quæ est sub forma asini, non posset generari quidquid j>otest generari de maleria in lota sua universalitate accepta. — Hæc octo prædicta in praedictis continentur.

Ex quibus patet resjxmsio ad dicta el argumenta Commentatoris. Nam prima probatio fundatur in hoc quod divers® formæ substantiales proexigunl diversas partes materiæ, in quibus recipiantur. Hoc autem negandum est : quia, ut patet per prædicta, pluralitas formarum non supponit, sed causât materiæ partibilitatem ; non ergo intelligendum est quod duæ formæ recipiantur in eadem prie materiæ, sed in pluribus. Tamen illa pluralitas non procedit tempore, nec natura; sed natura (γ) sequitur pluralitatem formarum ; est tamen simul tempore. —Secunda vero ratio Commentatoris fundatur in hoc, quod ex non corpore non potest fieri corpus, nec ex indivisibili divisibile; hoc autem esset, niti prointelligantur dimensiones in materia ipsis formis substantialibus, etc. Ad hoc autem (a) supra dictum est; quia consequens illatum potest concedi in uno sensu, et negari in alio, modo præexp<«ito. Pro nunc autem, dico quod non solum est possibile, immo necessarium, quod corpus in actu ftal ex non corpore in actu, sicul album ex non albo. Foret tamen inconveniens, si corpus in actu Geret ex eo quod non esset corpus actu, nec [utentia. Hoc autem nos non dicimus, M.-d suium quod corpus, puta lapis, sit ex maleria quæ non est corpus in actu, sed in potentia. Illa tamen potentia non est dimensio quæcumque, aut quantitas interminata, sed ipsa essentia materiæ, quæ est potentia ad multiplex esse, substantiale scilicet, et4 accidentale. Ex his de facili patet ad reliqua dicta Commentatoris.

II. Ad argumenta Gregorii. — Ad argumenta secundo loco inducta contra eamdem conclusionem, quæ sunt Gregorii, palet responsio de facili.

Ad primum namque, dicitur quod successio diversarum quantitatum in eadem materia, non contingit primo modo, nec tertio modo, sed secundo modo ibidem lacto. Ideo argumenta improbantia successionem quantitatum, in primo casu, et tertio, conceduntur, sicut supra dictum fuit. Argumenta vero improbantia talem successionem, in secundo casu, non concludunt, ut in materia de inseparabilitate materiæ a forma dictum fuit.

Ad secundum dicitur quod illa quatuor motiva sufficienter probant nullam quantitatem esse coævam maieriæ, et esse ingcnerabileni el incorruptibilem per naturam. Et cum arguens respondet ad primum argumentum, dicens quod materia sola est subjectum quantitatis,el non ipsum compositum, — palet quod ista solutio non valet :quia subjectum accidentium, ut alias ostensum est, oportet esse ens actu; potissime, loquendo de accidentibus secundum quæ potest esse motus proprie dictus; cujusmodi est quantitas. Et de hoc alias satis dictum est ; quia hoc repugnat Aristoteli, 5. *Physicorum*. — Similiter, responsio ad secundum motivum non valet. Si enim aclus secundum quid præcedil in materia actum simpliciter, et remanet cum actu secundum quid, tunc oportet quod praecedat non solum tempore, sed aliqua causalitate; potissime, cum aclus simpliciter, secundum hanc viam, præsupponat actum secundum quid, et non econlra; quod est falsum. Item, sequitur quod ens secundum quid sit prius ente simpliciter, et ens per accidens ente per se ; quia materia cum tali quantitate est ens per accidens et secundum quid. Hem, sequitur quod substantiæ generabilis et corruptibilis sint quatuor principia, scihcet : maleria, quantitas, forma, privatio. Item, sequitur quod maleria majorem colligationem habeat ad formam accidentaleln, quam ad substantialem; quia a quali-

te) *ťuenti — eue* **Pr.**
(6) *universalitate. — universitate* **Pr.**
(γ) **natura. — Om. Pr.**

(a) **u/. — Ad. IV.**

liet substantiali est separabilis, non autem a quantitate. Item, sequitur quod potentia materia? essentialius respicial actum alterius generis quam actum proprii generi», et essentialiorem ordinem habeat ad accidens quam ad substantiam. — Similiter, responsio ad tertium mOlivum parum valet; quia subjectum generationis substantialis, et simpliciter, secundum Philosophum, 1. et 5. *Physicorum,* nihil aclualitatfe de se habet. — Similiter, responsio ad quartum non valet : quia omne accidens naturale causatura forma et materia, secundum Philosophum, in mullis locis; secundum autem illam solutionem, tale accidens dependeret solum a Deo et a matena prima, el non ab aliqua (a) causa efficiente naturali, nec ab aliqua forma substantiali creata, nisi secundum quid, scilicet quantum ad extensionem vel restrictionem, per quas, secundum arguentem, nihil novum acquiritur quantitati.

Venimtamen quia Gregorius, arguendo contra tertiam conclusionem, cl contre istam, eliam habet pro inconvenienti, quod quantitas possit intendi vel remitti, ideo posset esse dubium circa hoc. Dicit enim Philosophus, in *Prxdicamentis* (cap. *de Quanto),* quod quantitas non suscipit magis et minus ; ct dat exemplum do trinario, et quinario, el do tempore. Ex quo videtur quod quantitas nullo modo possit intendi. — Videtur mihi, in hac parte, dicendum quod Aristoteles non intendit negare omnem modum intensionis a quantitate ;cum, 4.*Physicorum* (t. c. 84), comparet augmentum quantitatis j>er rarefaclionem augmento calorum per intensionem. Unde et sanctus Thomas, 2“ ⁋ q. 24, art. 5, in solutione primi, dicit quod quantitas corporalis potest intendi, sicutaliæformæ accidentales. Et simile ponit, i· ⁋ q. 52, art. 2, in solutione primi. Sed forte mens Aristotelis fuit, quod quantitas non eodem modo intenditur, nec suscipit magis el minus, sicut alia accidentia : quia aliæ formæ accidentales, sic sunt intensibiles et remissibiles, quod sunt per se terminus motus; quantitas vero, dum intenditur, ipsa non est per se terminus motus, sed consequitur terminum· Et de hoc dictum fuit supra, in probatione quarta; conclusionis, ubi allegatur sanctus Thomas, 1. *Sentent.,* dist. 17. — Item, aliter potest dici, quod quantitas potest dupliciter considerari. Uno modo, in se, ul est quantitas continua, proscindens ab omni ratione quantitatis discret®; el sic potest suscipere magis el minus, nam eadem quantitas continua, nunç est extensior, nunc minus extensa. Alio modo, potest considerari ut induit (6) rationem numeri, ut puta cum dicitur bicubita, Iricubila ; et sic non suscipit (γ) magis et minus. Et ad bunc sensum debet (δ) intelligi illud quod idem sanctus Thomas dicit, 1· 2», q. 52, art. l : « Duobus, inquit, modis potest contingere quod forma non participatur secundum magis el minus. Uno modo, quia participans ipsam, habet speciem secundum ipsam. Et propter hoc dicit Philosophus, 8. *Metaphysicx* (t. c. 10), quod, *sicut numerus non habet magis et minus, sic nec substantia, quæ est secundum speciem,* id est, quantum ad participationem formæ specifica? ; *sed si quidem* (x) *quæ cum materia,* id est, secundum materiales dispositiones invenitur magis et minus in substantia. Alio modo, ex hoc quod ipsa indivisibilitas est de ratione formæ; unde oportet quod» si aliquid participet formam illam, quod participet illam secundum rationem indivisibilitatis· Et inde est (S) quod species numeri non dicuntur secundum magis et minus; quia unaqhæque species in eis constituitur per indivisibilem unitatem. Et eadem ralio est de speciebus quantitatis continua?, quæ secundum numeros accipiuntur, ut bicubitum, tricubilum, etc. » Si enim sanctus Thomas intenderet excludere omnem intensionem a (piantilate, contradiceret sibiipsi, in sequenti articulo, in solutione primi, el 2⁋ 2\ q. 24, art. 5.

Ad tertium dicitur quod illa auctoritas est Commentatoris, non autem Philosophi; ideo neganda est.

III. Ad argumenta ex dictis sancti Thomæ.

— Ad ea quæ ultimo contra dictam conclusionem inducuntur ex dictis sancti Thomæ, palet responsio per prodicta. Nam, licet sanctus Thomas, in procedentibus operibus (γ) tenuisset quod dimensiones interminatae sunt coævæ materiæ, et ingenerabiles, et incorruptibiles, ac per hoc priores qualibet forma substantiali; tamen, in ultimis operibus (δ) suis, sicut in I p., el quæslionibus *de Anima,* posuit oppositum. Et ideo suæ ullimæ determinationi super hac materia videtur standum, rejectis primis, ubi sequebatur aliorum opiniones.

Ad argumentum in principio quæstionis facium, dicitur quod, in casu argumenti, motus rarefactionis, secundum quosdam, esset sine subjecto; sicut ponit Scotus, et Godofridus, ct multi alii. Aureolus vero diceret quod ille motus est subjective in qualitatibus Eucharistia?, sicut et quantitas. Ego autem dico quod ibi est motus, ubi est suus terminus. Ideo, si rarefactio sit motus cujus terminus sit qualitas, talis motus est subjectivo in quantitate; si vero terminus ejus sit quantitas, ille est sine subjecto, cum, secundum me, motus et ejus terminus sint idem essentialiter, differentes solum secundum aliud et aliud esse, vel alium et alium modum essendi.

(a) oiiçva — uta Pr
(β) mduif. — *induat* Pr.
(•y) nucipi/. — *tuiapertt* Pr.
(<] debet. — *diatur* Pr.

(a) *quidem.* — *quid* Pr.
(i) *inde* «t. — *vide* Pr.
(γ) *operibui.* — *operalionibui* Pr.
(B) *operibut.* — *operationibus* Pr.

Utrum autem raritas sit qualitas, vel quantitas? Puto quoti qualitas, ut videtur velle sanctus Thomas, 1. *Sentent.,* dist. 17, el 2. *Sentent.,* dist. 30, ct mullis aliis locis.

Et hæc de quæstione sufficiant ; de qua benedictus Deus. Arnen.

DISTINCTIO XIX.

QUÆSTIO I.

UTRUM EX MINIMA PARTE COSTÆ, VEL EX MINIMA CARNE ADÆ, POTUERIT FORMARI CORPUS EVÆ, SINE ADDITIONE MATERIÆ EXTERIORIS

ncA decimamnonam 2. *Sententiarum* distinctionem, quæritur : Utrum ex minima parte costæ, vel ex minima carne Adæ, potuerit formari corpus Evæ, sine additione materiæ exterioris.

Et arguitur quod sic. Quia indivisibile additum indivisibili, non facit ipsum majus, ut patet ex 6. *Physicorum* (I. c. 2). Sed materia, secundum se, est indivisibilis. Ergo additio materiæ ad materiam, non facit aliquod majus. Si ergo ante additionem materiæ ad minimam carnem, vel ad minimam partem costæ, non potuit ex ipsa formari corpus Evæ, per eamdem rationem, nec post; cum secundum additionem materiæ solius, nihil efficiatur majus.

In oppositum arguitur sic. Impossibile est totum æquari parti; omne enim totum, majus est sua parte. Sed minima pars costæ vel càmis Adæ æquabalur, secundum materiam, alicui parti corporis mulieris. Ergo non æquabatur toti materiæ corporis mulieris. Fuit ergo necessario, in corpore mulieris, aliqua materia, prater materiam costæ.

In hac quæstione erunt 1res articuli. In primo, ponentur conclusiones. In secundo, objectiones. In tertio, solutiones.

AHTICULUS i.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio : Quod est devenire ad tnm parvam carnem, vel ad tam parvum os, vel ossis partem, quod non potent naturaliter esae minor, saltem separabilis, et perse exsistens.

Istam conclusionem ponit sanctus Thomas, in Scripto super 1. *Physicorum* (lect. 9), ubi sic dicit « Si partes alicujus totius non habent aliquam determinatam magnitudinem vel parvitatem, sed contingit eas quanlascumque esse, vel secundum magnitudinem vel parvitatem (a), necesse est quod totum non habeat determinatam magnitudinem vel parvitatem, sed contingit totum esse cujuslibet magnitudinis vel parvitatis. Et hoc ideo, quia quantitas totius dependet ex partibus, vel consurgit ex iliis. Sed hoc intelligendum est de partibus exsistentibus actu in toto, sicut sunt caro, nervus el os, quæ actu exsistunt in animali. Et hoc est quod dicit Aristoteles : *Dico autem talium aliquam partium, in quam, cum insit, dividitur totum*. Et per hoc excluduntur partes continui totius, quæ sunt in potentia in ipso. Sed impossibile est quod animal, vel planta, vel aliquid hujusmodi, habeat se indeterminate ad quamruinque magnitudinem vel parvitatem. Est enim aliqua quantitas ita magna, ultra quam nullum animal extenditur ; el aliqua ita parva, infra quam nullum animal invenitur. Et similiter dicendum est de planta. Ergo sequitur, a destructione consequentis, quod neque aliqua partium sit indeterminatae quantitatis; quia simile est de totoel de parte. Sed caro et os el hujusmodi sunt partes animalis, et fructus sunt partes plantarum. Ergo impossibile est quod caro et osel hujusmodi habeant indeterminatam quantitatem, vel secundum magis, vel secundum minus. Non est igitur possibile quod partes carnis aut ossis sint insensibiles propter parvitatem. Videtur autem quoti bic dicitur contrarium esse divisioni continui in infinitum. Si enim continuum in infinitum est divisibile, caro (S) autem continuum quoddam(y)est, videtur quodsil in infinitum divisibilis. Omnem igitur parvitatem determinatam transcendit pars carnis secundum divisionem infinitam. Sed dicendum quod, licet corpus, mathematice acceptum, sit divisibile in infinitum, corpus tamen naturale non est in infinitum divisibile. In corpore enim mathematico non consideratur nisi quantitas, in qua nihil invenitur divisioni in infinitum repugnans; sed in corpore naturali consideratur forma naturalis, quæ requirit determinatam quantitatem, sicut et alia accidentia. Unde non potest inveniri quantitas in specie carnis, nisi infra aliquos terminos determinatos, » — Hæc sanctus Thomas.

Simile ponit, i p., q. 7, art. 3, ubi sic dicit < Omne corpus naturale habet determinatam for-

ia) a verbo *ted* **usque ad** *parvitatem,* **om. Pr.**
(6) curo. — *totum* **Pr.**
(γ) *quodclam.* — *quod* **Pr.**

mam. Cum igitur ad formam naturalem consequantur accidentia, necesse est quod ad determinatam formam sequantur determinata accidentia, inter quæ est quantitas. Unde omne corpus naturale habet determinatam quantitatem, et in majus, el in minus, n — Hæc ille.

Idem ponit, 2, *Sentent.,* disl. 30, q. 2, ari. 2 : α Corpus, inquit, naturale non est divisibile in infinitum; sed solum mathematicum, ut ex 1. *Physicorum* (t. c. 36), ex verbis Philosophi el Commentatoris halieri potest. Et dicitur corpus mathematicum, corpus consideratum sub dimensione quantitatis. Hoc enim in infinitum dividi potest; quia in ratione quantitatis continua? non est aliquid quod divisioni repugnet. Coquis autem naturale dicitur, quod consideratur secundum aliquam determinatam speciem el virtutem. Et hoc non potest dividi in infinitum : quia quælibet species determinatam quantitatem requirit, et in plus, et in minus ; sicut dicitur, 2. *de Anima* (t. r. 41), *Omnium natura constantium positus est terminus, ct ratio magnitudinis ct augmenti;* el ideo est invenire aquam minimam, el minimam carnem, ut (i) dicitur, I. *Physicorum* (t. c. 38), quæ, si divideretur, non esset ulterius aqua, vel caro. » — Hæc ille.

Secunda conclusio est quod corpus Evæ, tantum et tale, quantum ct quale full in sim formatione, fieri de costa Acte, mit de aliquo minimo oksls vel carnis, absque additione nmtcriæ, non fuit possibile.

Hanc ponit sanctus Thomas, 1 p., q. 92, art. 3, in solutione primi, ubi sic dicit : α Quidam dicunt quod |ær multiplicationem materiæ, alisque alterius additione, fuit formatum corpus mulieris, ad modum quo Dominus quinque panes multiplicavit. Sed hoc est omnino impossibile. Multiplicatio enim pradicta, aut accidit secundum transmutationem Militantia? ipsius materiæ, aut secundum transmutationem dimensionum ejus. Nun autem secundum tiansnlitationem eubstantiæ ipsius materiæ : tum quia materia secundum se considerata, est omnino intransmutabitis, utpole exsistens in potentia, et liabens solum rationem subjecti; tum etiam quia multitudo el magnitudo sunt prêter essentiam ipsius. El ideo nullo modo potest multiplicatio ipsius materiæ inlclligi, manente eadem materia, absque additione, nisi per hoc quod majores dimensiones accipiat. Hm autem est rarefieri, scilicet eamdem materiam accipere majores dimensiones (C), ut Philosophus dicit, 4. *Physicorum* (t. c. 84). Dicere ergo materiam multiplicari absque rarefaclione, «t ponere contradictoria simul, vel diffinitionem absque diffinito. Undo, cum non appareat rarefaclio in talibus multiplicationibus, necesse est ponere additionem materiæ, vel per creationem, vel, quod probabilius est, per conversionem. Unde Augustinus dicit, *super Joanncm* (tr. 24), quod *hoc modo Christus ex quinque panibus satiavit quinque millia hominum, quomodo ex paucis granis producit multitudinem segetum ;* quod fit per conversionem alimenti. Dicitur tamen, vel ex quinque panibus turbas pavisse, vel ex costa mulierem formasse, quia additio facta est ad materiam præexislentem panum vel costæ. n — Hæc ille.

Simile dicit in alio proposito, q. 119, art. 1 : « Non est, inquit, possibile materiam multiplicari, nisi talis multitudo attendatur vel secundum quantitatem tantum, sicut accidit in rarefactis, quorum materia suscipit majores dimensiones, vel secundum substantiam materiæ (α). Sola autem (C) eadem substantia materiæ manente, non potest dici quod sil multiplicata : quia idem ad seipsuin non constituit multitudinem, cum necesse sit omnem multitudinem ex aliqua divisione causari. Unde oportet quod aliqua alia substantia materiæ adveniat, vel per creationem, vel per conversionem alterius in ipsam. Unde relinquitur quod non potest aliqua materia multiplicari, nisi per rarefactionem, sicut cum ex aqua fit aer; vel per conversionem alterius rei» sicut multiplicatur ignis per additionem lignorum ; vel per creationem materiæ. Sed manifestum est multiplicationem materiæ in humanis corporibus non accidere per rarefactionem ; quia sic corpora hominum perfectæ ætatis, essent imperfectiora quam corpora puerorum. Nec iterum per creationem novæ materiæ; quia, secundum Gregorium *(Moral.,* lib. 3), omnia sunt simul creata secundum substantiam materiæ, licet non secundum Speciem formæ. Unde relinquitur quod multiplicatio corporis humani non sil nisi per hoc, quod alimentum convertitur in veritatem corporis humani, etc. i

Item, 2. *Sentent.,* disl. 18, q. I, art. 1, sic dicit ; « Quidam,ut Magister(2. *Sentent.,* disl. 18),cl Hugo de sancto Victore *(de Sacr.,* lib. 1), volunt ex costa viri, sine alicujus exterioris materiæ additione, vel novæ materiæ creatione, corpus mulieris formatum fuisse. Hoc autem intelligibile non videtur. Si enim per multiplicationem materia? hoc facium dicant, oportet multiplicationem hanc, aut secundum quantitatem tantum attendi, aut secundum essentiam materiæ. Si primo modo, sic oportet ut eadem materia numero, quæ prius fuit sub |>arvis dimensionibus, poslmodum majores dimensiones accipiat. Hoc autem idem est quod rarefieri, ulex 4. *Physicorum* (a texi. 74 ad 87) patet. Et ita sequeretur corpus mulieris ex costa viri (y)per modum rarefactionis

(i) tii. — el Pr
dime/iitcrfirf. — *divmonrt* **Pr.**

(«) materne. — *multiplex* **Pr.**
(€) autem. — **Om. Pr.**
(y) viri. — Om. Pr.

esse formatum; quod expresse impossibile est. Si vero multiplicatio essentiam materiæ contingat, cum nihil aliud sit multiplicari quam aliquid fieri quod prius non erat, oportet quod aliquid materiæ sit sub forma corporis mulieris, quod prius sub forma coste non erat. Hoc autem aliter esse non potest, nisi per conversionem alterius corporis in corpus mulieris, cujus materia sub forma ejus remaneat; vel per hoc quod ibi aliquid materiæ sit de novo creatum. Et ita oportet quod per additionem materiæ, \el de novo create, vel sub forma alterius corporis exsistentis, ex costa corpus mulieris formatum sit. Et sic etiam panum multiplicatio intelligi potest. Verius tamen videtur quod per additionem materiæ præexsistentis hoc facturn fuerit, cum omnia simul creata fuisse, ad minus in materia, Sancti communiter tradant, a — Hæc ille.

Ex quibus potest formari talis ratio : Quandocumque corpus magnum fit ex parvo, hoc contingit per rarefactionem, aut per additionem. Sed corpus mulieris magnum facturn fuit ex costa parvae quantitatis. Igitur hoc fuit per rarefactionem, aut (x) per additionem. Non per rarefactionem ; quia corpus mulieris non erat rarius costa, in tanta proportione, in quanta erat majus. Igitur hoc fuit per additionem, modis superius expositis.

Et in hoc primus articulus terminatur.

ARTICULUS 11.

PONUNTUR OBJECTIONES

§ 1. — Contra primam conclusionem

Argumenta Scoti. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra conclusiones. Et quidem, contra primam arguit Scolus (2. *Sentent.,* disl. 2, q. 9), probando quod non sit clare minimum formæ naturalis.

Primo. Quia Aristoteles, in *de Sensu et sensato* (cap. U), solvens illam dubitationem, scilicet an formæ sensibiles sint divisibiles in infinitum, dicit quod qualitates sensibiles sunt determinata· secundum species; sed de quacumque una qualitate singulari, utrum ipsa habeat terminabilitatcm in se, videtur dicere quod non : quia, inquit, *exsistunt in continuitate, ct in his sumendum quod* (6) *habet, aliudinaclu,aliud in*[illegible]siculcontinuuin,hoc est, sicut continuum est unum per se in actu et plura in potentia, in quæ |>er se est divisibile, ita qualitas sensibilis, ut exsistens in continuo, est una in actu el plures in potentia (γ), licet per accidens. Et tunc reducta potentialitatequanti ad actum per se, reducitur etiam potenlialitas passionis ad actum per accidens; ita quod nunquam quantitas per divisionem dividitur in quanta mathematica: quia sicut naturale non componitur ex mathematicis, ita nec dividitur in mathematica, sed in naturalia.

Secundo. Quia quandocurnque aliqua passio convenit alicui precise secundum aliquam rationem, cuicumque convenit secundum illam rationem, eidem convenit simpliciter essentialiter sicut si videre natum est convenire animali precise secundum oculos et non secundum manus, cuicumque conveniret essentialiter secundum oculos, ei simpliciter el (x) essentialiter conveniret, licet non conveniat ei secundum manus. Sed dividi in partes intégrales ejusdem rationis extensas, nulli convenit forrnaliter, nisi per quantitatem; nec maximo natu rali magis quam minimo. Ergo, cum minimo conveniat secundum istam rationem, ita simpliciter conveniet minimo, sicut maximo. — Quod si dicatur quod forma minimi prohibet illud quod competeret ex quantitate, quantum est ex parte quantitatis; — Contra. Si alicui per se aliqua convenientia sunt incompossibilia, et illa quæcumque sequuntur ad illa, sunt incompossibilia; el multo magis, si illa quæ sunt de essentiali ratione aliquorum sunt incompossibilia, et ipsa erunt. Sed divisibilitas in tales partes, vel essentialiter consequitur quantitatem, vel est per se de ratione ejus, sicut Philosophus assignat rationem talem qualem, 5. *Metaphysicæ* (t. c. 18). Ergo cuicumque formæ naturali ponitur istud incomjjossibile, eidem quantitas erit incoinpossibilis; et ita simpliciter non erit divisibile inquantum quantum, quia simpliciter non erit quantum.

Tertio. Quia non est intelligibile aliquid esse quantum, quin sit ex partibus; nec quod sit ex partibus, quin pars sit minor toto. Et ita non est intelligibile quod aliquod sit quantum indivisibile. ita quod non sit in eo aliquid minus eo inexsistens sibi. Nec etiam jiotot poni aliqua caro simpliciter indivisibilis in tota carne : quia, sicut punctus separatus non faceret quantum separatum, ita nec caro punctulis, si esset cum alia, faceret aliquid majus, nec continuum, nec contiguum. Unde rationes Philosophi, 6. *Physicorum* (t. c. 32), ita improbant indivisibililatem alicujus rei naturalis, sicut alicujus (pianti inquantum quantum. — Dicetur forte, quod, licet non sit .aliqua caro quæ non habeat partes, «piarum quælibet est caro et minor caro quam illa totalis caro, tamen (G) quælibet illarum prliuni posset solitarie permanere; et isto modo intelligitur minimum formæ naturalis. — Contra hoc, arguitur:

Primo quia, sicut essentiale est quanto posse

ta) *per rarefactionem, aut.* — Om. Pr.
(6) *continuitate, ct in hu tumendum quod conti nuante illud* Pr.
(τ) n verbo in </ua' usque ad *potentia,* om. Pr
(a) *ct.* — Om. Pr.
(C) *non* — Ad. Pr.

dividi in partes, ita est ei essentiale quod singulum eorum in quæ dividitur, possit esse hoc aliquid; igitur nulli eorum repugnat per se esse. Confirmatur ista ratio, et consequentia. —Tum quia partes sunt ejusdem rationis, quoad materiam et formam, cum toto; igitur possunt habere per se exsistentiam sicut lotum potest.— Tum quia, si essent per se, essent individua illius speciei cujus totum est individuum. Alisurdum autem videtur quod aliquid habeat in se naturam illam, unde sil individuum, vel possit osse individum alicujus speciei, ite quod sibi non repugnet esse per se individuum illius, ct sibi repugnet passe esse simpliciter; et hoc saltem de illis quæ non sunt accidentia : nam modo loquimur de substantiis homogeneis, qus non inherent essentialiter. — Tum eliam quia partes sunt essentialiter priores toto; igitur non repugnat eis contradictorie posse esse priores toto duralione : quia naturaliter non repugnat ipsi luti esse prius tempore hoc modo, quia non repugnat sibi contradictorie, ex parte sui, esse prius duralione. Videtur ergo quoad hoc esse dicendum, quod, sicut (x) forma naturalis non tollit (6) a toto naturali, quin ita sil totum divisibile semper per quantitatem, sicut quantitas esset, si sola esset, ita eliam non tollit quin quodlibet divisum possit per se esse quantum ex se, et ex prie sui, sicut posset quælibel pars quantitatis, inquantum divideretur quantum. — El si dicas quod statim converteretur in continens; — responsio ista non videtur esse ad intellectum quæstionis. Quærimus enim minimum potens esse ex ratione intrinseca, hoc est, cui per aliquid intrinsecum (γ) repugnet contradictorie minus eo per se esse. Nulla autem ratio intrinseca hujus incompossibilitalis assignatur, si totum corrumpitur. Circumscribamus enim omne continens, et omne corruptivum; quod sola aqua sil in universo. Quæcumque aqua data dividatur, quia hoc est possibile : illa in quæ fit divisio, non erunt nihil, quia hoc est contra rationem divisionis; nec erunt non aquæ, quia tunc aqua componeretur ex non aquis. Non repugnat eliam formæ illa parvitas qua sit in actu, quia ita parva præfuit, licet in toto; nec |>er ipsam divisionem corrumpetur aqua, quia circumscriptum est omne (δ) corruptivum. Non igitur videtur aliqua ratio intrinseca, quare formæ naturali repugnet quin semper quolibet per se exsistente posset aliquid minus esse per se exsistens, licet forte ratio extrinseca irnpeditiva talis per se exsistentia assignetur, vel contrariétés corrumpentis.

Secundo arguitur contra eamdem solutionem : quia in magnitudine, super quam est motus, non est accipere minimum seu (a) minimam pariem inexsistentem ; igitur nec minimum transitum super illam magnitudinem, quia in islo minimo transitu oporteret transire minimam partem magnitudinis. Unde in motu locali nullo modo potest esse minimum, cum tamen motus sit forma naturalis; et eodem modo arguitur de tempore.

§ 2. — Contra secundam conclusionem

I. Argumentum cujusdam. — Contra secundam conclusionem arguitur multipliciter. Et primo probatur (apud Durandum, dist. 18, q. 1) quod non solum divina virtute, sed etiam virtute naturae, de parvo potest fieri magnum absque rarefaclione et additione materiæ. Quod declaratur supponendo tria. Primum est, quod in omnibus rebus naturalibus est dare minimum, ut minimam carnem (6), et sic de aliis; et hæc suppositio clara est ex 1. *Physicorum* (t. c. 36). Secundum est, quod elementa generantur ex invicem allernalim, superiora ex inferioribus, et inferiora ex superioribus. Tertium est, quod superiora generantur ex inferioribus secundum multiplicatam analogiam, ita quod ex uno pugillo terne fiunt decem aquæ, et ex uno aquæ decem aeris, et sic ultra. Et hœ duæ suppositiones clare habentur ex 2. *dc Generatione* (t. c. 37). His supposilis,arguitur sic. Unum minimum aeris potest converti in aquam, per secundam suppositionem. Tunc quæritur : aut convertitur in minimum aquæ; aut in minus minimo. Non autem (γ) in minus minimo; quia non est dare, per primam suppositionem. Ergo convertitur in minimum aquæ. Sed ex minimo aquæ possunt fieri decem minima aeris, per tertiam suppositionem. Ergo, a primo ad ultimum, ex uno minimo aeris possunt fieri decem minima aeris. Hoc autem fit absque additione materiæ et absque rarefaclione; quia æque rarum est minimum acris, quod primo convertitur in minimum aquæ, sicut decem minima aeris, in quæ minimum aquæ convertitur, et econlra.

II. Argumenta Durandi. — Arguit contra eamdem Durandus (dist. 18, q. 1), quod talis multiplicatio, etsi non naturali, tarnen divina virtute possit fieri sine rarefaclione et sine additione materiæ. Et

Primo sic. Dato, inquit, quod multiplicatio de qua loquitur tua probatio, solam quantitatem attingat, non oportet propter hoc dicere quod sit ibi rarefactio ; (plia, cum dicis quod ratio diffinitiva rarefactionis est eamdem materiam accipere majores dimensiones, falsum est. Illa enim quæ sunt diversa per essen-

(a) *iieut»* — Oin. Pr.
(i) *toUil* — *tothlur.* Pr
(γ) *mm»* — Ad. Pr.
(î) omne. — *cue* Pr..
( ) teu. — Om. Pr.
( ) *earntni.* — ralidifntmi Pr.
(γ) *autan.* — enim IV.

liant, non sc babont nt diffinitio et diffinilum; sed I parvum fieri magnum, supposita eadem materia, el densum fieri rarum, sunt diversa per essentiam; igitur, etc. Major patet. Minor probatur. Quia illæ I actiones sunt distincte realiter, quæ sunt ad terminos realiter distinctos; rationes enim motuum el actionum sumuntur ex terminis, ut dicitur, 5. *Physicorum* (t. c. 38). Sed actio qua ex parvo fit magnum, est ad perrectam quantitatem lanqmuu ad terminum;actio vero qua ex denso fit rarum, e>t ad qualitatem, ut habetur ex 4. *Physicorum* (t. c. 8 i). Ergo, etc.

Secundo sic, cx eadem probatione. Illa quæ sunt diversa per essentiam, possunt divina virtute separari, nisi alterum sit pura potentia, quæ ab omni actu separari non potot. Sed extensio ejusdem materiæ per majorem quantitatem et rarefuclio sunt diversæ actiones realiter. Igitur.

Tertio. Quia, si rarefieri esset eamdem materiam accipere majores dimensiones, non poeset esse rarefactio ubi non esset materia; quod est falsum : nam Deus posset accidentia remanentia in sacramento Altaris mutare secundum rarum et densum.

Quarto. Deus potest facere quidquid est in potenlia materiæ, non solum naturali sed eliam obediential). Sed quælibet materia, quantum est de sc, est æqualiler (x) in potentia ad magnum et parvum, rarum et densum. Igitur Deus potest facere de parvo magnum sine rarefaclione ct sine additione materiæ. Major palet. Minor probatur : quia materia secundum se non est quanta, aut qualis, sed in potentia ad quantitatem ct qualitatem, secundum quamlilæl ejus differentiam ; et istud est æqualilerin omni materia ; unde, si materia montis et parvi lapidis per intellectum separentur ab omni forma substantiali et qyantitate, nulla esset differentia inter eas quantum ad susceptionem magnitudinis et parvitatis, raritatis ct densitatis.

Quinto. Constat quod Deus posset facere quantum sino raro et denso, sicut sine aliis qualitatibus et eliam sine materia. Sed illud quantum, non est dubium quin posset mulare de magno in parvum, ct e converso. Hoc autem faceret sine rarefaclione et condensatione, et eliam sine additione et subtractione. Igitur, etc.

III. Argumenta Henrici. — Potest eliam argui per dicta Henrici, 7. *Quodlibeto,* q. 8, ubt sic arguit.

Primo. Quando aliqua sunt, quorum utrumque habet in se infinita, quantum potest fieri ex uno, lantum potest fieri ex alio. Sod lam materia minima quam maxima æque habent partes infinitas. Quare, si ex magna materia potuit fieri corpus Evæ, ergo et ex parva.

(e) *aequaliter.* — Om. Pr.

Secundo arguit principaliter Hcnricus, promittendo distinctionem. Materia, inquit, dupliciter potest considerari. Uno modo, ut est materia simpliciter. Alio modo, ut est sub dispositionibus materialibus. Primus modus pertinet nd considerationem metaphysici. Secundus ad considerationem naturalis philosophi. Si primo modo, sic, quantum est ex ratione materiæ exsistentis in costa, æqualiler potent mulier formari de costa sine additione materiæ et cum additione; quia ad tot et lania est in potentia minima pars materiæ et tota simul, quia in principio materiali nihil est distinctum, nulla differentia, secundum Philosophum et Commentatorem,2. Afeto-*phyûcic :* et sic materia minimæ scintillæ sufficiens est ad formandum do ea molem mundi· Sed hoc non est nisi respectu agentis supematuralis, qui potest agere aliquid cx materia secundum quod materia est absolute, non secundum dispositiones naturales, quia eliam potat agere non ex materia prosuppo-$ita vel prejacente. Respectu autem agentis naturalis, materia, secundum quod materia, non est in potentia ut aliquid fiat ex ea : quia agens naturale nihil natum est agere cx materia nuda, nisi secundum quod est sub dimensionibus naturalibus; ita quod quantumcumque materia esset in potentia ad aliquid, agens tamen naturale nihil potest agere ex ea, nisi secundum quod suliest dispositionibus naturalibus; aliter enim non est materia naturalis, nisi ut est sub dispositionibus naturalibus. Et sic videtur quod ex materia nuda Deus potuit formare corpus mulieris sine additione et sine rarefaclione.

Tertio arguit quod etiam ex materia exsistente sub quantitate quantumcumque parva, potest id facere sine rarefaclione ct sine additione materiæ. Facere enim de parvo magnum sine additione et rarefaclione, repugnat agenti naturali; non autem agenti supernatural). Primum palet, quia modus formandi aliquid secundum cursum naturo potest accipi vel ex parte materiæ, vel ex parte actionis. Si ex parte materiæ, sic dicitur fieri secundum cursum natura.l, quando secundum dispositionum naturalium possibilitatem fit quod lit de materia illa; quia lær naturam nihil producitur ex materia, nisi secundum possibilitatem dispositionum naturalium. Et sic impossibile fuit mulierem fieri ex costa sine additione materiæ, nisi per rarefaclionem; ita quod, manente æquali densitato, impossibile est, secundum cursum naturo, quod de minori fiat majus: quod sit æqualis densitatis. Et si hoc est impossibile ex parle materiæ. omnino est impossibile respectu cujuscumque agentis naturalis; quia, si sic faceret ex ea. possibile esset fieri ex ea. Et sic materia unius elementi non potest esse materia totius mundi; immo sic impossibile est ut ex uno pugillo ignis fiat unus pugillus terne; determinatum enim est per naturam, in qua proportione fiat tantum densum de tanto raro, et ccontra. Si autem aliquid dicitur for-

mari secundum cursum naturæ ex parte actionis, lunc dicitur formari secundum naturam, quando iit tempore debito, cl non subito; quia natum non quæril subitas mutationes, nec eas potest facere, nisi ut sunt termini aliarum. El sic etiam per agens naturale impossibile fuit mulierem de costa formari sine additione materiæ. Se<l hoc non nisi propter modum naluræ vel materiæ jam dictum. Secundum vero patet, quod scilicet per agens supernatande, poluil fieri mulier ex costa sine materia»additione el sine rarefaclione; quia Deus non agit secundum naturam rari el densi, sed secundum naturam male·riæ simpliciter. Sed tunc erit solum unum miramlum ex prie densi; quia extenditur secundum exlensionem dimensionum majorum ex minoribus, Si autem consideretur secundum quod estsub dispositionibus naturalibus coslæ, el quæralur de formationc mulieris secundum cursum supcrnaturalem, sic iterum ex costa Inno additione potuit Deus facere muliorem, subito costam in mulierem transfermando. Sc<l tunc concurrit duplex miraculum, unum jam dictum ci parle dimensionum, aliud ex parte subite actionis. — Hæc ille.

El in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS III.

PONUNTUR SOLUTIONES

§ 1. — Ad argumenta contra PRIMAM CONCLUSIONEM

Ad argumenta Scoti. — Quantum ad tertium articulum, recondendum csl objectionibus pradibatif. El quidem

Ad primum contra primani conclusionem, dicitur quod mens Philosophi esi quod quælibct qualitas sensibilis, ut exsistens in continuo, est una in actu el plura in potentia : ad hunc sensum quod habet plures partes, sicut et quantitas; non autem quod cujuslibet talis qualitatis partes sine rarefaclione possent ab invicem separari, et separalim retinere nomen et diffinitionem totius, sicut retinent in toto exsistentes·, nec quod sicut quantitati non repugnat divisio in infinitum, ita qualitati sensibili talis divisio non repugnet. Ubi notandum quod aliquid esse in potentia conlingit dupliciter . uno modo, quia non habet proprium et separatum esse, se<l potest habere illud ; secundo modo, quia non est jær propnuni et separatum ße, sed jier esse totius. Molo dico quod accipiendo esse in nolentia secundo modo, quælibct pars qualitatis sensibilis vel formæ naturalis dicitur esse in potentia; non autem accipiendo esse in potentia primo modo : quia, net caput, nec cor, nec oculus animalis est illo modo in potentia. Et ideo argumentum supponit falsum, scilicet quod quælibel pars formæ naturali» sit in potentia reducibili ad actum per se cl separalim exsistendi.

Ad secundum distinguitur de minore, qua dicitur quod dividi in partes ejusdem rationis conveniat per quantitatem, etc. Duplex e>t enim divisio. Quædarn namque esi actualis separatio partis a parte, quæ prius erant unilæ; el loquendo de tali divisione, negatur minor, si intelligalur quod omnis forma naturalis oxsiMens in continuo, vel extensa per quantitatem, sil divisibilis in partes intégrales ejusdem nitionis. Alia esi divisio, quæ non aliud inqioiTat nisi negationem unius ab alio ; el loquendo de tali divisione, conceditur quod omnis forma naturalis extensa per quantitatem, esi di\isibilis in tales partes: quia scilicet habet plurcs partes, quarum hæc non esi illa, et sic divisa vel divisibilis ab illa, divisione quæ est negatio vel aclio interius negantis hoc ab illo, non autem divisione quæ est aclio exterior, rt realis separatio partium, dans cuilibet parti proprium et ßcalum esse de novo. Nec oporlel quod, si magnum naturale compatitur primam cl .secundam divisionem suarum partium, quod minimum natu rale compatiatur ulramqiie; quia quantitas non necessario dal utramque divisionem vel divisibililalein ciijuslibet formæ e.xlcnsæ peream, sed tantuinmodo secundam, ut dictum esi. — De responsione quam adducit arguens, dicitur quod, si intelligalur sic quod divisio primo modo repugnet minimo naturali ratione formæ, non autem ratione quantitatis, responsio vera est. Si autem intelligalur quod tale minimum, ex ratione quantitatis habet primani divisibililatem, non autem ex ratione formæ naturalis, falsa est responsio : quia lali minimo nullo modo convenit prima divisibilitas, nisi forte sujicnenirel rarefaclio. El cum dicla responsio impugnatur in sensu quo conceditur, dicendum esi quod divisihililas in parles intégrales unius rationis conseqgilyr quantitatem vel quantum cpioad se, non autern quoad sibi conjuncta; quod sic intelligo : quia de ratione quantitatis est, quod possit illo modo dividi, non autem esi de ratione quanti ut quantum est; sicut per oppositum de ratione animæ intcllcctivæ est, quod sit indivisibilis, non autem est de ratione animali per animam rationalem,scilicet hominis. Elad dictum Aristotelis, 5. *Metaphysics,* dicitur quod mens ejus est, quod omnis (juantitas est divisibilis utroque modo superius expresso; non autem quod omne quantum sil utroque modo divisibile, sed suflicit quod sil divisibile secundo modo. Tamen qûod aliquod quantum non sit divisibile utroque modo, hoc non provenit ex natura quantitatis, sed aliunde, puta ex natura formæ naturalis, quæ requirit determinata accidentia, tam secundum speciem, quam secundum numerum, quam secundum modum el terminum et figuram. Et sic patet quod non sequitur quod omne quod est indivisibile divisione realis separationis, sil non quantum, seu quod cui repu-

gnnl divisio primo modo dicta, repugnet el sit incompossibilis quantitas ; sicut non oportet quod cuicuinque est incompossibilis indivisio, ait incompossibilis anima rationalis, quæ penitus est indivisibilis.

Ad tertium dicitur quod responsio ibidem data sufficiens est. Tunc

Ad primam ejus improbationem, dicitur quod non est essentiale quanto, ut quantum est, posse dividi primo modo superius dicto, sed solum quantitati. — Ad confirmationem, quæ tangit plura capita, dicitur pluraliter (a). — Ad primum quidem, dicitur quod consequentia non valet : quia per se exsistentia non est passio consequens de per se naturam qualitercumque se habentem, sed speciali el determinato modo; ideo non oportet quod, si convenit uni individuo, quod possit cuilibet et qualitercumque se habenti individuo sub illa natura convenire. — Ad secundum, dicitur quod minor est falsa : quia plus requiritur ad per se exsistere et solitarie et in tertio modo dicendi per se, vel in Icrtio modo persoilatis, quam ad esse individuum alicujus naturæ; quia unum potest ab alio separari, sicut palet de humanitate Christi, el partibus ejus, quarum quælibet est individuum alicujus nature, nec tamen est per se perseitate tertii modi, de qua in proposito fit sermo. — Ad tertium, dicitur quod consequentia ibidem tacta nulla est. Non enim omne quod est prius alio natura vel causalitate, potest naturaliter esse sine alio el solitarie perseitate tertii modi, nisi loquamur de priori prioritate causæ efficientis, vel formæ non educta· de potentia materiæ, vel materiæ indifferentis ad diversas formas; manifeste namque apparet quod caput, licet sit pais hominis, non tamen potest per se esse ante vel post hominem, vel sine homine. El sic patet, ex prodictis, quod forma naturalis non habet ex se possibilitatem ad hoc quod sub qualicumque et quanlacumque quantitate possit exsistere ; immo ex natura sua determinat sibi certum terminum, el certam latitudinem, ultra vel citra quam exsistere non posset ; el quod non esi usquequaque simile de quanlitate, el de formis substantialibus, aul qualitatibus physicis. — Ad illud autem quod adducitur de conversione in continens,— dicitur, *primo,* quod dum perventum esset ad minimum naturale, puta minimam carnem, si illa ulterius divideretur, verisimile est quod stalim converteretur in aerem, vel aquam, aul ignem, aut aliud continens, vel forte in aliti substantiam. *Secundo* dicitur quod hoc non solum fieret ab extrinseco, immo haberet causam ab intrinseco : quia scilicet formæ carnis repugnat esse sub minori quantitate, quia data quantitas fuit minima sub qua poterat forma camis exsistere, *Tertio* dicitur quod casus ibi positus, impossibilis est per naturam. Illo tamen concesso, dicitur quod, si aqua minima diideretur, ipsa converteretur in aliquod elementum, puta in terram, aul aliud elementum, sicut Deo placeret, quia etiam de (x) hoc non oportet sollicitari. *Quarto* dicitur quod casus implicat contradictionem, quantum ad hoc quod ponit ex una jiarte circumscribi omne corruptivum, et ex alia ponit aliquid divisivurn carnis : nam omne divisivurn talis carnis \el aquæ minimæ esset ulique ejus corruptivum. *Quinto* dicitur quod, licet nulla parvitas repugnet formæ aquæ incisislentis alicui toto, tamen aliqua parvitas repugnat formæ aquæ jær se et sepratiin exsistentis. Ideo hæc consequentia non valet : ista (C) parva quantitas processit in loto, igilur illa parva potest per se exsistere, etc. Aliquam enim dispositionem requirit forma naturalis in suo subjecto primo et adæqualo el totali, quam non requirtt in qualilæt parte illius subjecti; et hujusmodi dispositio est figura et quantitas. Et ideo, quia pars a toto separata non habet in proposito dispositionem quam requirit forma aquæ in suo primo susceptivo, totum autem a quo separata est illam dispositionem habebat, ideo nil mirum si aliqua pars materiæ inexsistens toti poterat informari forma aquæ, non autem dum est separata : quia dum erat in luto, non erat primum et adæquatum informabile (γ), sed partiale; dum autem separatur, efficitur primum informabile (g).

Ad aliud quod ibi adducitur de minimo motu et tempore, dicitur quod si loquamur de motu alterationis, conceditur quod, sicut est dare minimam qualitatem, ita et minimam allerationem : quia motus alterationis non est proprie continuus; immo nec aliquis motus proprie loquendo nisi motus localis, ut alias dictum fuit, in 1. Sententiarum. Et hoc tenet sanctus Thomas in mullis locis; potissime, 2· 2·, q. 24, art. 6. Si autem loquamur de motu locali, conceditur quod ille dividitur in infinitum, sicut et magnitudo super quam est; ideo non est dare minimum motum localem, nec per consequens minimum tempus. Cujus diversitatis ratio est, quia motus reducitur ad genus sui termini, et forte non differt essentialiter a termino nisi secundum perfectum el imperfectum. Per motum autem localem non acquiritur mobili aliqua forma naturalis absoluta, sed solum locus vel magnitudo exterior, secundum unam opinionem ; ✝el si aliquid ponit in mobili subjective inhærens, illud non est quid absolutum, sed respectus de genere *ubi,* ut alias dictum fuit. Talis autem respectus divisibilis est in infinitum, quia ita bene fundari potest in parvo, sicut in magno, cum modicæ sit entilalis. Similiter locus exterior qui acquiritur, divisibilis est in infinitum,

(a) *pluraliter.* — *pluralités* Pr.

(i) *de* — Om. Pr.
(C) ufa. — *ita* Pr.
(γ) *informabile* — *✝informal* Pr.
(i) *informabile.* — *✝informat* Pr.

tali divisione quæ sufficiat motui, scilicet secundum signationem partium sine actuali separatione illarum. Ideo non est «imile de hoc motu el de aliis, in quibus est acquisitio novæ formæ absolu tæ, vel destructio antiquæ.

§ 2. — Ad ARGUMENTA CONTRA SECUNDAM CONCLUSIONEM

I. Ad argumentum cujusdam. — Ad primum contra secundam conclusionem, respondet Durandus (dist. 18, q. I) in hunc modum : « Hæc, inquit, ratio non valet; quin, quamvis in naturalibus sit dare minimum, puta minimam carnem, ut dicit prima suppositio, hoc tamen intelligcndum est de minimo separato et per se exsistente. Sic enim est dare minimum in naturalibus, ita quod in minori non salvaretur species; irnmo, propter debilitatem virtutis, statim resolveretur in corpus continens, >icul vult Aristoteles, in lib. *dc Sensu et sensato,* quod modicus sapor infusus majori (a) statim resolveretur in continens. Minimum autem conjunctum toti non est dare, sed quocumque parvo dato semper c<l accipere minus. Cum enim forma camis extendatur extensione continui, sicut in continuo non csl dare minimum, sic nec in carne ; sed, qualibet data, cum sit continua et divisibilis (G), est dare minorem; forsan verum est, quod si separaretur, statim corrumperetur. — Cum ergo dicitur quod minimum aeris convertitur in minimum aqnæ, aut in minus minimo ; — dicendum quod convertitur in aquam, et in minussecundum decuplum minimo separabili ; illud tamen minus est conjunctum, el non separatum. In minus enim separatum converti non potest, quia nec illud potest esse, quia in separatis est dare minimum; sed bene potest converti in conjunctum minus minimo separato, quia in conjunctis non est dare minimum. Et si istud conjunctum minus minimo separato converteretur iterum in aerem, converteretur in decem partes aeris conjunctas (γ), quæ non efficerent nisi unum minimum aeris separatum (i), et non in decem minima separata, ut arguens putat ; el ita non fieret aer magnus ex pano, sed æqualiscx squali. » — Hæc Durandus, cl bene quoad hoc.

II. Ad argumenta Durandi. — Ad primum Durandi, dicitur quod diffinitio rarefaction is non consistit essentialiter in hoc quod eadem materia accipiat majores dimensiones quam prius, sicut bene probat argumentum ; quia, sicut differt quantitas a qualitate, ita augmentatio a rarefaclionc,cum raritas sit qualitas. Sei cum hoc, indubitanter verum est, quod ista duo sese inseparabiliter concomilaritur, scilicet substantiam vel aliquam qualitatem rarefieri (a), et ipsam accipere majores dimensiones quam prius (non dico quod rarefactio sit augmentatio substantiæ, nec econtra); ita quod impossibile est eamdem qualitatem, vel substantiam accipere majores dimensiones, quin eo facto efficiatur rarior. — Quid autem sit causa alterius, utrum scilicet extensio quantitatis sit causa rarefactionis, aut econtra ; — videtur dicendum quod rarefactio sil causa augmenti quantitatis in genere causæ efficientis quodammodo; econtra vero, augmentatio quantitatis est causa rarefactionis in genere causæ materialis. El quamvis ita sil, differt tamen rarefactio, per hoc quod est materiam accipere majores dimensiones, tanquam causa per effectum notiorem quoad nos, et naturaliter consequentem ac inseparabilem. Et ista solutio potest colligi ex dictis sancti Thomæ, 1. *Sentent.,* dist. 17; cujus dicta posita sunt in quaestione præcedepti, et in probatione quartæ conclusionis.

Ad secundum negatur antecedens. Et de hoc sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* dist. 30, q. 2, art. i : e Augustinus, 10. *Super Genesim ad litteram* (cap. 26), dicit quod *nihil est absurdius quam putare ullum esse corpus, quod manente natural sute quantitate, undique crescat, nisi rarescat.* Augmentum autem corporis humani, constat quod non fit |>er rarefactioncm ; nec iterum per additionem materiæ de novo crealæ, quia materiam omnium simul creavit Deus, ut Sancti dicunt. Restat ergo ut fiat augmentum per hoc quod additur materia quæ suberat formæ alterius corporis, illo corpore in corpus humanum secundum veritatem converso; et hoccsl nutrimentum. Nec potest exponi dictum Augustini, ut dicunt quidam, quod Augustinus loquitur secundum communem rnodum quo res crescunt; quia, secundum hoc, probatio sua contra Tertullianum nihil valeret, qui ponebat animam crescere, sed nullo modo diminui. Magisautem conveniens est modus augmenti, quo corpus humanum crescit, quam (pio anima cresceret. Simul enim, etiam secundum Tertullianum, crescente cor· |>ore crescit anima. Nec iterum potest dici, sicut dicunt, quod facienda est vis in hoc quod dicit quod *manente sua quantitate,* ut sit sensus, corpus manens in sua quantitate, ita quod quantitas ejus non sit ǎugmentât nec per additionem, neque per multiplicationem, non crescit nisi per rarefactionem : cum enim augmentum proprie sil quantitatis, non potest intelligi quod corpus crescat, et maneat ejus quantitas secundum eamdem dimensionem (<5). Sed oportet intelligi quod dicit *manente quantitate*

(i) i«a/ori. — mari Pr.
(β) el *diruibilu»* **— indttnji6i/u Pr.**
It) porte» aen» *conjuuctai* **— parva** *aeri» conjuncta* **Pr.**
(Î) separatum. — Npara/i Pr.

(i) rarefieri.— rarefacere **Pr.**
(6) *dimenùoncm. — duhnchonem* **Pr**

natursr. sure, ut nulla quantitas adjiciatur, vel quæ ejusdem naturæ sil, sicut aurum adjungitur auro, vel quæ eamdem naturarn in ipsa conjunctione accipiat, sicut cibus advenit carni. Unde, per hoc quod dicit *manente,* non removetur nisi additio similis in natura. Si enim intenderet removere multiplicationem, tunc etiam probatio sua nihil valeret; quia multo probabilius posset dici, si anima esset corpus, quod per multiplicationem quam ponunt, cresceret, (piam dicatur de corporc hominis, quia spiritualior est. » — Hæc sanctus Thomas. — Ex quo patet quod mens Augustini et sancti Thomæ est quod, (lato quod aliud sit raritas et aliud quantitas, tamen impossibile est alicujus substantiæ corporeæ crescere quantitatem nullo addito similis nature, quin eo ipso crescat raritas. Nec valet quod dicitur ibi de separatione absolutorum per divinam potentiam ;quia non omnia absoluta possunt illo modo separari, ut sæpius dictum est; potissime, quando unum talium est de ratione alterius, vel quando inter talia est naturalis consequentia.

Ad tertium dicitur quod, juxta pnedicta, diffinitio rarefactionis non consistit essentialiter in hoc quod est substantiam vel qualitatem amplius extendi , vel majorem locum occupare modo quam prius; sed potius in hoc quod est raritatem intendi pluset plus. Conceditur tamen quod talis intensio nunquam contingit sine hocquod dictum est; quia ad talem rarefactionem sequitur crementum, et major extensio quantitatis et dimensionis; et cum hoc, in tali rarefaclione subjectum ipsius quantitatis, vel saltem aliqua qualitas inhærens ipsi quantitati accipit majores dimensiones quam prius, vel amplius extenditur quam prius, el majorem locum requirit; ita quod rarefactio nunquam est sine cremento quantitatis, nec sine majori extensione substantiæ, vel qualitatis. Et ideo in Eucharistia potest esse rarefactio, licet non sit in substantia subjecta quantitati, quia est ibi raritas et mulla? qualitates inlunrentes quantitati, quæ per intensionem raritatis possunt plus extendi quam prius. Sufficit ergo ad rarefactionem, quod qualitas inhærens quantitati fiat extensior quam prius; sicut sufficeret quod subjectum quantitatis, si ibi esset, fieret extensius (piam prius. Aristoteles autem et philosophi, quia putabant impossibilem esse separationem quantitatis a subjecto, el per consequens reputabant rarefactionem esse non posse, nisi materia vel substantia, quæ primo substabat parvis dimensionibus, postea substaret (a) majoribus. El ideo diffiniebant rarefactionem per hocquod est materiam accipere majores dimensiones. Nos autem, sicut ponimus quantitatem sino subjecto remanere in Eucharistia, cui multæ qualitates inhaerent, quarum una est raritas, possumus ponere rarefactionem sine substantia ; quia raritas æque potest intendi, sicut si esset ibi substantia, ad cujus intensionem sequuntur duo : prunum est. intensio dimensionum; secundum est, qualitatum inhærentium dimensionibus major extensio quam prius.

A<l quartum negatur minor, qua dicitur quod quaelibet materia æque indifferenter est in potentia ad quantitatem parvam et magnam. El de hoc sanctus Thomas, ubi supra (2. Sentent., dist. 30, q. 2, art. l sicdicit : < Quidam dicunt quod malena prima, quantum est in se, caret omni quantitate et forma ; ergo æqualiter se habet ad recipiendum omnes quantitates, sicut ad recipiendum omnes formas; unde, quanlumcumque parum sil de materia prima in quovis parvo corpore, recipere potest quantamlilæt quantitatem, adeo quod ex grano milii potest fieri totus mundus : nec mirum, cum ex materia punctali totus mundus sit factus; cum enim materia quantitate careat, etiam indivisibilis est, ad modum puncti se haliens. — Iste autem modus multipliciter deficit. — *Primo,* quia imaginatur indivisibililatern materiæ ad modum puncti, ut mundus ex materia sil factus quasi per quamdam extensionem, sicut si res parva in magnam extendatur. Hoc autem non est verum. Materia enim dicitur indivisibilis, per negationem totius generis quantitatis; punctus autem est indivisibilis, sicut quantitatis principium, situm determinatum habens ; unde ex materia res quanta efficitur, non per extensionem, loquendo de materia prima, cum extensio non sil nisi ejus quod alicujus quantitatis erat, sed fier quantitatis susceptionem (x). — *Secundo,* quia etsi materia prima, prout in se consideratur, nullam quantitatem habeat, non tamen sequitur quod sil in potentia respectu cujuslibet quantitatis imaginabilis. Cum enim quantitatem determinatam (6) cl omnia alia accidentia secundum exigentiam formæ materia recipiat, eo quod subjecta materia cum forma est causa eorum quæ insunt, ut dicitur, 1. *Physicorum* (t. c. 80), oportet quod materia prima ad nullam quantitatem sil in potentia, nisi quæ competat form® naturali, quæ in materia esse potest. Materia vero prima non est in potentia ad alias formas, nisi ad illas quæ sunt in rerum natura, vel per principia naturalia possunt educi. Si enim esset aliqua potentia passiva in materia, cui non responderet aliqua potentia activa in rerum natura, illa potentia passiva esset superflua, ut dicit Commentator (1. *Physicorum* , comm. 81). Et ideo materia prima non est receptibilis majoris quantitatis, quam sit quantitas mundi. Propter quod Philosophus dicit, 3. *Physicorum* (1. c. G0, etc.), quod non est possibile quantitatem augeri in infinitum, loquendo naturaliter. — *Tertio,* quia, si materia eadem quæ primo erat

(a) *lubitaret.* — *tubtlabal* Pr

( ) *iuiceptionem.* — iuccwwnem Pr.

( ) *quantitatem determinatam* — *quantitate determinate* Pr.

sub parvis dimensionibus, liat sub majoribus dimensionibus, hoc non potest accidere nisi per rarefactionem, ut dictum est; et iste modus non competit in augmcnlalione corporis humani. — *Quarto,* quia, quando loquimur de materia exsistente in hac re, jam dimittimus considerationem materiæ absolute. Non enim potest accipi illud materiæ quod est in hac re, nisi secundum quod est divisum ab illa parte materiæ quæ est in re alia. Divisio aulem non accidit materiæ, nisi secundum quod consideretur sub dimensionibus, saltem interminatis; quia, remota quantitate, ut dicitur, I. *Physicorum* (l.c.15), substantia erit ens indivisibile. Unde consideratio malenæ hujus rei, est consideratio materiæ non absolute, sed materiæ sub dimensione exsistentis. Unde non oportet ut quod convenit materiæ inquantum est absoluta el prima, conveniat materiæ exsistenti in hac re, prout accipitur in hac re exsistens; quia ex hoc receditur a consideratione materiæ primæ. Unde materia quæ est in hac re exsistens, non est in potentia ad totam quantitatem mundi, sed usquo ad determinatum quid, quantum |>otesl consequi jær rarefactionem ; et hoc non excedit raritatem ignis, quia nulla raritas potest esse major, ut dicit Commentator, 4. *Physicorum* (comm. 84). b — Hæc sanctus Thomas. —Ex quibus apparet quod minor argumenti falsa est, scilicet quod materia prima, potissime materia hujus rei, sit in potentia ad quantamcumque quantitatem ; et hoc, sive loquamur de potentia |>assiva naturali, sive de obediential,quia nulla crealura est infinite capacitatis.

Ad quintum dicitur quod, si quantitas esset se|>arata ab omni subjecto, ct ab omni forma el qualitate naturali, illa non posset augeri nisi per modum additionis quantitatis ad quantitatem ; non autem pei modum intensionis aut remissionis. Talis enim intensio fit per hoc quod quantitas magis participatur a subjecto, vel per hoc quod modus quantitatis, vel ejus effectus formalis perfectius participatur a formis supervenientibus quantitati. Utrumque autem horum deesset in tali casu. Ille autem secundus modus semper conjunctus est rarefactioni, quia in tali cremento quantitatis per modum intensionis aliqua substantia, vel saltem aliqua forma naturalis substantialis aut accidentalis quæ prius erat sub vel cum panis dimensionibus, postea fit sub majoribus, quod est rarefieri, vel saltem non est sine rarefactione.

III. Ad argumenta Henrici. — Ad primum Henrici, negatur major; quia, licet non plures partes sint in parvo quam (a) in magno, non tamen tot el(Ç) tante. nec partes minons sunt (γ) in potentia ad omnia illa ad quæ sunt in potentia partes majoris.

Ad secundum ejusdem respondet Bernardus de Gannato : α Quod, inquit (ε), dicitur, quod de materia costæ in se considerata potuit fieri mulier, quia ad tot et tanta est in potentia materia modica, sicut multa, falsum est; quia de materia costæ secundum se considerata non potuit fieri mulier sine additione materiæ, nisi diceretur quod tantum de materia et non plus fuit in corpore mulieris quantum in costa; quod dici non potest, nisi corpus mulieris esset multo rarius quam esset. Item, licet modica materia ad tot sit in potentia sicut magna, forte non tamen ad tanta: quia, licet pugillus ignis sit in potentia ad aliquam partem torro, non tamen est in potentia ad totam terram ; quia etiam est in potentia ad aliquam partem carnis, non propter hoc est in potentia ad lotum hominem. Sicut enim forma nata est fieri in materia disjiosita, sic talis in tanta materia. Unde in materia in qua salvatur forma milii, non salvaretur forma elephantis. Ergo non ad tanta est in potentia materia modica, sicut magna ; quia materia milii non est in potentia ad formam elephantis, ita quod materia milii sine additione materiæ alterius sufficiat ad capiendum formam talis animalis : quia (6), licet materia secundum se non dividatur nisi secundum quod est sub quantitate, sine qua substantia remanet indivisa, ut palet, 4. et 3. *Physicorum,* ipsa tamen, secundum quod recipit formam, dividitur et habet pariem et partem, eo quod materia nullam formam recipit sine quantitate ; propter quod Commentator, 1. *dc Generatione,* dicit quod maleria nunquam separatur a quanto. Sic etiam concluditur materia pauca vel multa in respectu ad formam el dispositiones concomitantes formam, quæ sunt dimensiones, et rarum et densum. Sub majoribus enim dimensionibus ignis, est plus de materia quam sub minoribus; et tamen æqualis raritas est in toto et in parte ignis : ita enim rara est pars ignis intensive, sicut totus ignis. Ergo multum et paucum bene inveniuntur in maleria per comparationem ad quantitatem, etiam non habito respectu ad rarum el densum ; quia plus de materia est in denso quam in raro sub .equalibus dimensionibus. In materia ergo invenitur multum el paucum, pars el totum, modo prædicto. El tunc arguitur· Si ad tot est in potentia modica materia sicut magna, el ad tanta, cum modicum et magnum in materia se habeant sicut pars el lotum, quia materia modica est pars magna», sequitur quod pars sit æqualis toti; quod esse non potest. — Quod autem dicitur, quod in materia nihil est distinctum; — verum est secundum se considerata; sed in ipsa, ut est receptibilis formæ, bene est distinctio modici et mulli : quia

ti) *quam — quot* **Pr.**
(<) *tl.* **— Om. Pr.**
(γ) *tunt* **— Otn. Pr.**

( ) *inquit,* **— in** *quid* **Pr.**
( ) *quia. — prima* **Pr.**

modica materia recipit unam formam, quam non recipere! magna, el econtra. Ipsemet etiam arguens |x)iiit illam distinctionem, dum dicit quod modica materia est in potentia ad tot ct ad tanta sicut magna. — Quod autem dicil quod Deus potest agere ex maleria absolute, non secundum dispositiones naturales, sicut ct sine materia;— dicendum quod, licet non pneexigat dis|»ositiones in materia, quia, sicut potest formam inducere in materia, sic simul dispositiones quas forma requirit in materia in qua est, non tamen jxjlest quamcumque formam inducere in materia cum quibuscumque dispositionibus. Unde formam humanam non posset forte inducere in maleria cum tanta raritate quantam habet aer; et ideo licet attingat materiam absolute, ita ut unam ejus partem possit in aliam convertere, sicut Iit in sacramento Altaris, tamen non ponit in ea formam, nisi secundum dispositiones quas forma requirit. El ideo de tanta maleria de quanta faceret tantum de aere, non posset facere tantum de terra, quia dispositiones quas forma necessario requirit in materia, hoc non paterentur. Majus autem esset facere de modica materia illud quod requirit magnam, quam facere de nihilo; quia facere de nihilo non implicat contradictionem, quia illud quod iit, non semper requirit materiam, ut cum fit angelus, vel si requirit, totum potest fieri simul a Deo; sed si de modica materia fieret illud quod requirit multam, puta si de materia unius pugilli ignis, fierent centum pugilli terne, contradictio sequeretur : quia certum est quod in uno pugillo lcrræ plus est de materia quam in uno ignis, et mullo plus in centum pugillis terra; sed, per te, non plus est in centum pugillis terne, quam in uno ignis, eo quod sine additione materiæ dicis de uno pugillo ignis fieri centum terra; ergo in centum pugillis terne est plus de materia quam in uno ignis, el non plus. Non igitur est verum, quod tantum possit fieri de modica maleria sicut de magna, etiam per agens supernalurale, licet possit agere sine materia praejacente. » — Hæc Bernardus, et bene. — Tamen videtur mihi quod ad argumentum Henrici posset facilius dici y quia scilicet peccat per fallaciam figura dictionis, mutando quid in quantum. Cum enim dico *materia absolute sumpta,* inlelligitur ipsa nuda essentia materiæ. Cum vero dicimus *materia costæ,* vel *maleria hujus rei,* inlelligitur materia sub dimensionibus cl quantitate. Unde, sicut superius dicit sanctus Thomas, cum dico materiam hujus rei, vel materiam costa», vel materiam modicam, jam receditur ab absoluta consideratione materiæ. Et ideo applicatio illius auctoritatis Philosophi ad propositum sophistica est, et nullius valons.

Ad tertium respondet Bernardus, ponens duo dicta. Primum est, quod « non est verum, quod agens supernatural·», quia non agit secundum naturam rari cl densi, sed secundum naturam materiæ, simpliciter potuit de costa sine &lia materia facere mulierem. Hoc, inquit, falsum est; quia, licet non agat secundum naturam rari et densi, quæ prasupponat, tamen in formando mulierem agit demum, in quo necessario plus est de materia quam in costa. Plus aulem vel minus de materia non debet judicari secundum (a) conditionem termini a quo, sed magis secundum conditionem termini ad quem,qui manet; quia in aliqua mutatione, ut creatione, non prasupponilur materia ex parte termini a quo, in qua tamen requiritur materia in termino ad quem, (piando res materialis creatur ». Secundum dictum ejus est tale : « Quod dicil arguens, quod densum, manens in eadem dispositione densi, extenditur in majores dimensiones jær miraculum ; — dicendum quod supposita squali densitate, et aequalibus dimensionibus omnibus (6), impossibile est quod minores dimensiones extendantur in majores, per quodeumque miraculum, sine additione materiæ. In majori enim denso est plus de materia quam in minori, sicut in duobus pugillis terra quam in uno. Per hoc etiam palet quod non est possibile quod Deus per miraculum de materia costæ, ut est sub dispositionibus naturalibus, potuerit facere mulierem sine materiæ additione >. — Hæc Bernardus, et bene. — Mihi tamen videtur, ut prius, quod arguens decipitur, quia putat se loqui de maleria absolute, dum loquitur de materia costæ, vel hujus rei; et ideo quidquid potest fieri de maleria absolute, putat posse fieri ex materia costæ ; quæ imaginatio implicat contradictoria, sicut deducit sanctus Thomas, ubi supra.

Ad argumentum pro parte affirmativa quæstionis, facium in principio, dicitur quod maleria quæ fuit addita costæ, erat sub dimensionibus, per quas extenddiatur, et erat divisibilis. Et ideo additio materia» ad materiam constituebat aliquid majus post additionem quam prius. Conceditur tamen quod, si duæ materiæ separarentur a quantitate quacumque, quod additio unius ad aliam non efficeret aliquid majus. Sed casus ille implicat contradictionem, ut videtur; quia, si quantitas separaretur a materia, ita quod maleria esset sine quacumque quantitate, non haberet partes, nec essent duæ materiæad invicem distincte, quarum una posset addi alteri. Ulterius, sciendum quod, ad argumentum factum in oppositum quæstionis, respondet Durandus (dist. 18, q. I) in hunc modum : « Matena, inquit, secundum se considerata, non est allen materiæ æqualis vel inæqualis, cum aequalitas et inæquaiitas sint relationes fundatæ super quantitatem ; sed diversæ quantitates possunt succedere in eadem materia, ratione quarum potest æquari pluribus et parti et loti. » — Hæc ille. — Et per hoc putat se sufficienter eva-

( ) teeunJum.— *ted* Pr.
( ) omnibus. — omni *quam* Pr.

cuare arçpimentum Bernardi, in solutione secundi Henrici introductum. Sed ista solutio non sufficit; quod palet : quia, vel ip^e loquitur de materia absolute sumpta ante omnem quantitatem, aut de materia signata per quantitatem, et distincta ab aliis materiis. Si primo modo, nihil dicit ad propositum; quia materia coste non est talis materia, ut sæpc dictum est. Cum enim dico *materia rostte,* jam signo earn et contraho ad hanc rem, et secerno ab aliis materiis. Si secundo modo, falsum dicit; quia materia sub quantitate habet partes, et est major sua parte. Dicere autem quod tot et tanta possint fieri de parte coste, sicut de costa, est æqunre partem toti suo. Item, valde videtur mirabile, si ex qualibet parte materiæ, quæ est in tibia pediculi, posset effici non solum lotus mundus, immo lol mundi, quin plures, sine additione materiæ.

Et hæc de quæstione sufficiant; de qua benedictus Deus (a). Amen.

DISTINCTIO XX.

QUÆSTIO I.

UTRUM IN STATU INNOCENTEE VIRGINES PEPEHISSENT DUMTAXAT PRÆDESTINATOS

Irca vigesimam distinctionem secundi (G) *Sententiarum,* quaeritur : Utrum in statu innocentia? virgines peperissent dumtaxat praedestinatos.

Et arguitur quod sic. In illo statu non fuisset amissio virginitatis, et soli praedestinati nati fuissent; igitur conclusio vera. Antecedens pro prima parte probatur : quia amissio virginitatis est quid (urnale; igitur non fuisset in statu innocentiae. Pro secunda vero probatur : quia Gregorius, 4. *Moralium* (cap. 36), dicit : Si primum parentem nulla putredo peccati corrumperet, nequaquam ex se filios gehenna? generaret; sed hi qui nunc per Redemptorem salvandi sunt, soli ab eo electi nascerentur.

Jn oppositum arguitur. Et primo, quod in illo statu fuisset amissio sirginitatis : quia in illo statu fuisset generatio per coitum; igitur, etc. Tenet consequentia; quia coitus non potest esse sine amissione virginitatis. Antecedens probatur : quia tunc essent masculus et fœmina; sel divisio sexuum ordinatur ad coitum; igitur, etc. Secundo, profatur quod non ŏlum fuissent nati praedestinati, sed alii; nam electi habuissent eumdem patrem, quem modo habuerunt; sed multorum electorum parentes non fuerunt praedestinati ; igitur, etc.

In hac quæstione erunt tres articuli. In primo ponentur conclusiones. In secundo objectiones. In tertio solutiones.

ARTICULUS I.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio : Quod in statu innocentlæ fuisset generatio per coitum.

Hanc ponit sanctus Thomas, 1 p., q. 98, ari. 2, ubi sic : « Quidam antiquorum doctorum, considerantes concupiscentia? foeditatem quæ invenitur in coitu in statu isto, posuerunt quod in statu innocentia» non fuisset generatio per coitum. Unde Gregorius Nyssenus, in libro quem fecit de homine *(de Hominis Opificio,* cap. 17), dicit quod in Paradiso aliter fuisset multiplicatum genus humanum, sicut multiplicati sunt angeli absque concubitu per operationem divina? virtutis; et dicit quod Deus ante peccatum fecit masculum et fœminam, respiciens ad modum generationis qui futurus erat post peccatum, cujus Deus praescius erat. Sed hoc non dicitur rationabiliter. Ea enim quæ sunt naturalia homini, neque subtrahuntur neque dantur homini per peccatum. Manifestum est autem quod homini, secundum animalem vitam quam etiam ante peccatum habebat, naturale est generare per coitum, sicut el caderis animalibus perfectis; et hoc declarant naturalia membra (a) ad hunc usum deputata. Et ideo non est dicendum quod usus horum membrorum naturalium non fuisset ante peccatum, sicut et cælerorum membrorum. Sunt igitur in coitu duo consideranda secundum præsenlem statum. Unum, quod natura est, scilicet maris et fœminæ conjunctio ad generandum : in omni enim generatione requiritur virtus activa et passiva ; unde, cum in omnibus in quibus est distinctio sexuum, virtus activa sit in mare, virtus vero passiva in fœmina, nature ordo exigit ut ad generandum conveniant per coitum mas et fœmina. Aliud autem quod considerari potest, est quaedam deformitas immoderate concupiscentiae : quæ in statu innocentiae non fuisset, quando inferiores vires omnino rationi subdebantur; unde Augustinus ait, 14. *de Civitate Dei* (cap. 20) : *Absit ut suspicemur prolem tunc seri cum libidinis morbo; sed co voluntatis nutu moverentur* (C) *illa membra, quo cæ~*

(s) *Deui* — Om. Pr.
(6) Mcvru/i. — Om Pr

(e) *et.* — Ad. Pr.
(6) *moverentur* — moveremur Pr.

fera, cl sine (a) ardore et illecebroso stimulo, cum tranquillitate anima ct corporis, b — Hæc ille.
Ex quibus potest fonnari talis ratio. Illud quod pertinet ad perfectionem hominis secundum statum animalis vita?, non defuisset homini in statu innorentiæ. Sed generare sibi simile in specie et per coitum,pertinet ad perfectionem hominis secundum statum animalis vite. Ergo non defuisset homini in statu innocentiae. Major el minor palent ex dictis.

Secunda conclusio cut quod In stntu innocentias collus con|u(|a)lfi non solvisset totaliter virginitatem, sed quoad aliquid.

Hanc ponit sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* dist. 20, q. **I**, ari. 2, in solutione primi, ubi sic : « Ad perfectionem virginitatis duo concurrunt, scilicet integritas carnis cum integritate mentis : quorum alterum, scilicet mentis integritas, honorabilius est; reliquum vero, essentialius esi virginitati. Dicendum ergo quod in omni concubitu solvitur virginitas, quantum ad integritatem camis, etiam in primo slalu. Sed integritatem mentis contingit solvi dupliciter. Vel quantum ad habitum, et sic solvitur per illicitum concubitum, qui tollit habitum castitatis. Vel quantum ad actum; et sic in statu post peccatum solvitur etiam per concubitum matrimonialem, eo quod propter vehementiam delectationis, ratio in ipso actu absorbetur. In prirno vero statu, neutro modo integritas mentis soluta fuisset, sed sola integritas carnis, cui præponderasset fecunditas prolis. » — Hæc ille.

Item, 1 p., q. 98, ari. 2, in solutione quarti argumenti, sic dicit : α In illo statu, ut dicit (6) Augustinus, 14. *de Civitate Dei* (cap. 26) : *Nulla corruptione integritatis infunderetur gremio maritus uxoris. Ita enim poterat utero conjugis, salva integritate foeminei genitalis, virile semen immitti, sicut nunc potest, eadem integritate salva, ex utero virginis fluxus menstrui cruoris emitti. Ut enim ad pariendum non doloris gemitus, sed maturitatis fr) impulsus fœminea viscera relaxaret, sic ad concipiendum non libidinis appetitus, sed voluntarius usus naturam utramque conjungeret.* » — Hæc illo.

Item, 2 2'', q. 152, ari. 1 : α Nomen virginitatis a virore sumptum videtur. Et sicut illud virens dicitur in suo virore persistere, quod non est ex superabundantia caloris adustum vel adustionem expertum; ita etiam virginitas hoc importat, quod persona cui inest, immunis sit a concupiscentia! adustione, quæ esse videtur in consummatione maxirme delectationis corporalis, qualis est venereorurn delectatio. Unde Ambrosius dicit in libro *de Virginitate* (lib. 1,cap. 5), quod *caelitas virginalis est expers contagionis integritas.* In delectatione autem Venereorum esi tria considerare» Unum, quod est ex parte corporis, scilicet violatio signaculi virginalis. Aliud autem e>l in quo conjungitur id quod est animæ cum eo quod est corporis, scilicet ipsa resolutio seminis dclectatinnem <en<ibilem causans. Tertium autem est solum ex parte anima», scilicet propositum perveniendi ad illam delectationem. In quibus tribus, illud quod primo positum est, per accidens se habet ad actum moralem, qui non consideratur per se, nisi secundum ea quæ sunt ammæ. Secundum vero materialiter se habet ad actum moralem; nam sensibiles passiones sunt materia virtutum moralium, vel moralium actuum. Tertium vero se habet formaliter el completive; quia ratio moralium in eo quod est rationis completur. Quia igitur virginitas dicitur per remotionem praedicte corruptionis, consequens est quod integritas membri cor|X>ralis per accidens se habeat ad virginitatem. Ipsa autem immunitas a delectatione quæ consistit in seminis resolutione, se habet materialiter. Ipsum autem propositum perpetuo abstinendi a tali delectatione se habet formaliter el completive in virginitate. >— Hæc ille.

Ex quibus potest fonnari talis ratio. Coitus qui non tollit omnia, nec principaliter pertinentia ad virginitatem, non tollit simpliciter virginitatem. Sed coitus qui fuisset in statu innocentiæ, non sustulisset omnia, immo nec principaliter pertinentia ad virginitatem. Igitur. Major nola est. Minor probatur : quia principale in virginitate est propositum abstinendi ab experimento delectationis \enereæ contra rectam rationem, vel integritas carnis; sed in statu innocentia? alterum vel utrumque illorum permansisset cum coitu conjugali; igitur, etc.

Tertia conclusio est quod In statu innoeeuiiæ non omnes qui nunc sunt electi nati fuissent, et multi qui nunc sunt damnandi nati essent, licet tune non damnarentur.

Hanc ponit sanctus Thomas, sententialiter, *Quodlibeto* 5, q. 8, ubi sic : < Cum in generatione hominis, sicut et aliorum animalium, semen patris sit agens, materia vero a matre ministrata sit sicut patiens ex quo corpus humanum formatur, impossibile est eumdem filium nasci, sive sit alius pater, sive sit alia mater; sicut etiam non est idem sigillum in numero, sive sit alia cera, sive sil aliud corpus sigilli, ex cujus impressione cera sigillatur. Et quamvis superfluum alimenti sit semen, secundum Philosophum, diversitas tamen alimentorum non sufficeret ad diversificandum filias qui ex semine nascuntur quia ex illis cibis non sumitur semen, nisi quatenus aliqualiter in substantiam

(«) tine. — *live* Pr.
(6) *ut dicit.* — Om. Pr.
(γ) *matuntatit.* — *mahcitalis* Pr.

pan-nlum convertuntur. Dicunt autem quidam, sequentes Anselmum, quod, si homo non peccasset m illa prima tentatione, statim confirmatus fuisset ipse ct omnes qui abeo nascerentur, ita quod omnes qui nascerentur essent electi. Unde, cum nunc multi qui salvantur ex peccatoribus nascantur, consequens est quod essent alii parentes salvandorum, ct per consequens alii filii. Sed bæc positio non videtur «-se vera. Quia, secundum Augustinum, 14. *de Civitate Dei,* status corporis in homine pro· portiiinabiliter respondet statui animæ. Quamdiu ergo homo habuit corpus animale, potens mori et non mori, indigens alimentis, tamdiu habuit animam |x>teniem peccare et non peccaro. Habuit autem (i) Corpus animale quamdiu fuit in statu generandi : quod etiam fuisset, si po>l illam primam tenlationem non peccasset; el ideo possibile fuisset, si primus homo tunc non peccasset, quod etiam ip>e vel ejus posteri poelmodum jieccassent, ul dicit Hugo de Sanctu Victure. Unde ex hoc non equitur pnnmluin diversitas, quod nunc sint aliqui |æccalorcs, tunc autem non essent; sed est aliud, unde neccstc est pneru diversitatem parentum; quia in primo statu unus homo non habuisset plures uxores, nec etiam aliqui ex fornicatione vel adulterio nascerentur; quod nunc contingit, etiam in his qui sdvantur: inulti enim filii unius patris ex pluribus uxonhus nati salvantur, sicut patet dc liliis Jacob; mulli etiam ex fornicatione vel adulterio nati, alioquin eis frustra sacramenta salutis adhiberentur. Unde relin<|uitur quod aliqui nunc salvantur, qui, si primus homo non peccasset, non nascerentur, et per coi)MM|uens non salvarentur. Nec tamen Dei pradesliuatio falleretur, quin Deus pradestinavil homines habens scientiam futuri eventus. Quod vero dicit Gregorius (4. *Moralium),* quod, si primus homo non peccasset, nequaquam ex se filios gebennæ gcncrasset, indubitanter verum est non enim in filios transfunderet peccatum originale, secundum quod homines nascuntur filii ira. Quod etiam subiit, quod hi soli qui nunc salvandi sunt nascerentur, intelligenduin est, quod pronomen facit simplicem demonstrationem : quia scilicet soli electi nascerentur, quantum est ex ratione originis; non autem demonstrationem personalem, quia ali® person® essent hominum qui salvantur, d — Hæc ille. — Ex quibus potest formari talis ratio. Variatis parentibus, variantur filii. Sed in statu innocenti®, non iidem, sed alii fuissent parentes et genitores, quam modo sint, salvandorum. Eɳo non omnino iidem, mnI alii fuient filii, et salvati, quam motio >inl. Major supponitur. Minor probatur : tum quia unus vir non coisset cum multis mulieribus; tum quia nulla mulier coisset cum pluribus viris : cujus oppositum modo contingit, el ex tali concubitu nascuntur modo filii, qui salvantur; tunc autem nec nati, nec salvati essent.

Et in hoc primus articulus terminatur.

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

§ 1. — Contra secundam conclusionem

Argumenta Durandi. — Quantum ad secundum articulum arguitur contra conclusiones. El quidem contra secundam arguit Durandus (dist. 20, q. 2).

Primo, quod probatio adducta de 2. *Sententiarum* male accipit integritatem mentis quæ ad virginitatem requiritur. Illa enim est firmissimum propositum abstinendi a delectatione quæ consistit in venereis, et hæc integritas se habet formaliter in virginitate. Ipsa autem immunitas vel inexperienlia delectationum se habet in virginitate materialiter. Neutrum autem horum potuit salvari cum aclu matrimonii. Unde male accipitur integritas mentis pro persistentia rationis in aclu suo. Absorbetur enim judicium rationis in somno, et in multis aegritudinibus, ratione quorum nihil deperit cuicumque virtuti. Persistentia enim rationis, qu® requiritur ad virtutem, est quod ratio imperet actum debitum, el non divertat ad aliquid contrarium virtuti, qua exsistente non solvitur virtus, nec quoad actum, nec quoad habitum.

Secundo arguit contra hoc quod dicit positio, quod in statu innocenti® soluta fuisset integritas carnis. Si enim per integritatem carnis intelligatur integritas membri corporalis, cum talis non solvatur sine divisione aliquarum partium illius membri, quæ in sentientibus non est sine dolore, sequeretur quod passio animalis fuisset in statu innocenti®; quod est falsum.

Tertio arguit. Quia, ul dicit, sanctus Thomas alibi dicit oppositum; scilicet in 1 p., ubi lenel quod mulieres concepissent et peperissent sine amissione virginitatis, potissime quantum ad integritatem corruptionis. Et sic videtur quod probatio adducta de *Scripto* contradicat probationi adduct® de Summa.

Quarto arguit. Quia virginitas non pertinet ad dignitatem naturæ human® absolute : quia nulla privatio boni convenientis natura est bona secunjum se, alioquin naturalis inclinatio esset ad inaluin, cum illud sit malum cujus privatio est bona; contingit autem eam esse bonam propter aliud, inquantum promovet ad majus bonum quam sit illud quod privat. Virginitas autem est privatio actus generationis, qui est conveniens natura, et intentus ab ea ad conservationem speciei. Igitur non est licita secundum se, nec bona, sed solum inquan-

(s) omUh i. — **cliam**

Ium promovet ad majus lionum; et hoc modo in statu naturæ corruptæ est licila virginitas, qua quis abstinet a delectationibus venereis, ut liberius vacet divinæ contemplationi, aqua impeditur homo junctus matrimonio. Sed in statu innocentiae nullam retardationem habuisset homo a contemplatione divinorum ex matrimonio; et ideo tunc non fuisset licita virginitas.

Quinto. Quia, dato quod fuisset licita, non tamen fuisset possibile virginem concipere aut parere secundum cursum naturæ: quia virginitas est inexperientia delectationum venerearum ; sed conceptus secundurn viam naturæ non est sine experientia earum; ergo contradictionem implicat virginem concipere modo naturæ (α).

Sexto. Quia male accipitur illud quod est materiale in virginitate. Non enim hoc est integritas corporalis (6) membri ; immo omnino per accidens se habet ad virginitatem. Materia enim virtutum moralium est aliqua passio animæ, et non illud quod perlinet ad naturam corporis (γ); propter quod si absque delectatione venerea violetur signaculum corporalis membri aliquo casu, non magis prajudicat virginitati quam si lædatur manus aut pes. Unde Augustinus, 1. *de Civitate Dei* (cap. 18), dicit quod membra illa possunt *diversis casibus vulnerata* vini *perpeti, et medici saluti opitulantes quandoque hæc faciunt ibi quæ horret aspectus. Obstetrix enim virginis cujusdam manu velul virginitatem explorans, dum inspiceret, perdidit.* Et subdit. *Non opinor quemquam* (δ) *tam stolide sapere, ut huic* (c) *perisse æstimet aliquid, et dc ipsius corporis sanctitate, quamvis membri illius integritate jam perdita.* Igitur materia virginitatis non consistit in integritate membri corporalis, nisi per accidens, praecipuo cum contingat virum sicut mulierem virginitatem amittere, in quo tamen non est necesse aliquam violentiam membri corporalis fieri. Propterea ergo materia virginitatis est in experientia delectationis, quæ consistit in seminis resolutione, quæ, si fiat ex mentis proposito, et maxime per concubitum, solvit virginitatem. Patet ergo quod in actu matrimoniali in quolibet statu solvitur simpliciter virginitas· — Hæc Durandus.

§ 2. — CONTRA TERTIAM CONCLUSIONEM

Argumenta Scoti. — Contra tertiam conclusionem arguit Scotus (dist. 20, q. 2), probando quod soli nunc electi fuissent nati in statu innocentia?.

Primo. Quia omnis ordinate volens, jx>st volitionem finis, immediate vult illud quod est immediatius et proximius fini. Deus autem est ordinale volens, qui vult seipsuin el bonitatem suam tanquam finem. Quod autem est proximius isti fini esi bonum creatura rationalis ultimatum, sive communicatio beatifica suæ bonitatis. Ergo primo vult illud bonum creatura rationali, el postea vult gratiam, quæ ordinatur ad bealiludinem hujus beati, vel ad fruitionem ejus, et posterius vult istum beatum vel bealificabilem esso nascilurum a tali parente. Si igitur prius sunt beatificandi determinati quam nascantur a talibus parentibus, et |ær quoscumque parentes nascantur, ex quo habent rationem posterioris, hujusmodi parentes non poterunt variare determinandos vel determinatos beatificandos a divina voluntate, (juin in certo vel eodem numero nascantur.

Secundo. Quia Gregorius in 4. *Moralium,* in fine, sic dicit : Si *parentem primum nulla rubigo peccati corrumperet, nequaquam* **ex** *se filios Gehennx generaret, sed illi qui nunc per Redemptorem salvandi sunt, soli ab illo electi nascerentur.*

Tertio. Quia, si hoc negaretur, hoc (a) videretur pro lanio : quia aliqui electi ex reprobis sunt nali ; sed tunc non fuissent reprobati; ergo nec filii eorum. Vel oporteret dicere quod unus et idem homo filius electus possit esse a diversis parentibus, ita quod ille electus qui nunc natus est dc patre malo, oportuisset eum natum fuisse ab alio patro; quod est inconveniens. Si, inquam, conclusio illa poneretur, maxime videretur propter istam nunc factam ratidnem. Sed ista non cogit; quia conceditur. Linquam possibile, quod idem effectus numero polesl generari a diversis causis. Quod patet. Nam ignis A, talis quantitatis el virtutis, si ex tali materia talem ignem generaret, ignis B, ejusdem virtutis el quantitatis, pro eodem instanti si in istam materiam ageret, eumdem ignem in numero produceret, nun obstante quod generans sit aliud et aliud numero : quia generatum non consequitur pracise unitatem vel pluralitatem ex generante ; undo corpus organicum, ad hoc quod sil idem numero, non requirit agens idem numero, licet requiratur ibi materia eadem numero, et exsistente materia eadem numero, induceretur a diversis agentibus eadem forma in numero. Si ponamus ergo filios procreari de semine quod est superfluum alimenti, idem alimentum in numero quod etiam j>oluil esse in utroque statu, vel eadem materia nutrimenti quæ potuit esse hic sub una forma et ibi sub alia forma seminis inducta ab uno agente per actum virtutis vegetativæ. posset transmutari ad eamdem formam abalioagente ; et sic esset idem numero; et tunc ille qui nunc est filius reprobi, potuit fuisse filius electi. — Hæc Scotus.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

(a) *naturæ. — negetur* Pr.
(β) *corporatu. — corruptibilis Pr.*
(γ) *corpora. — corruptions* Pr.
(i) queniquani. — quidquam Pr.
(c) *ut huic. — c.t hic* Pr.

(a) *hoc. — hic* Pr.

ARTICULUS III.

PONUNTUR SOLUTIONES

§ 2. — Ad **ARGUMENTA CONTRA SECUNDAM CONCLUSIONEM**

Ad argumenta Durandi. — Quantum ad tertium articulum, respondendum est objectionibus

Ad primam contra secundam conclusionem, dicitur quod virginitas potest quintupliciter accipi. Primo modo, pro integritate mentis et corporis, cum firmo proposito conservandi talem integritatem quantum in se est, et ulterius cum voto firmante tale propositum. Secundo modo, prout includit duo prima, non autem tertium. Tertio modo, prout includit solum primum, scilicet integritatem mentis et corporis. Quarto modo, prout includit integritatem mentis solum, non autem integritatem corporis. Quinto modo, prout importat solam integritatem corporis. Horum autem modorum primus est strictissimus, el illo solo (i) viiginitas est virtus, ut dicilsanctus Thomas, 2 2 q. 152, art. 3, in solutione quarti. Secundo modo dicitur minus proprie, nec est proprie virtus, sed habitus» aut dispositio laudabilis. Tertio modo non est virtus nec habitus, aut dispositio, sed status personæ. Quarto et quinto modo similiter non dicit virtutem, nec habitum, aut dispositionem, sed statum ; el sic hujusmodi modus est magis improprius quam quarius, ct quartus quam tertius, el tertius quam secundus, el secundus quain primus. — Secundo, nolo quod integritas mentis quam importat virginitas, potest esse quadruplex. Quandoque enim importat rectitudinem rationis el appetitus, et cum hoc immunitatem a consensu in delectationem veneream pro præterito, el prttsenli, et futuro; ita quod mens nunquam consensit in talem delectationem, nec proponit consentire in futurum. Quandoque vero importat dissensum in talem delectationem in futurum, non autem privationem aut negationem consensus pro praeterito. Quandoque vero importat solum actualem persistentium mentis, tarn quoad rationem quam quoad appetitum, in bono virtutis; ita quod utraque potentia aclualiter tendit in castitatis bonum, licet non in hoc particulare bonum quod est abstinere a delectatione venerea : puta in castitatem conjugalem. Quandoque vero importat solam privationem perversæ rationis el perversi appetitus. Harum autem integritatum prima est perfectior quam secunda, et secunda quam tertia, el tertia quam quarta; quia prior includit sequentem, et aliquid addit. Sic enim inlelligo prædictam divisionem. — Tertio, noto quod integritas corporis ad virginitatem requisita in proposito, potest esse triplex. Prima importat inexperienliam venerem voluptatis, et integritatem membri corporalis. Secunda vero importat primum, et non secundum. Tertia vero importat secundum, el non primum. Prima est perfectior secunda, et secunda quam tertia. — Quarto, nolo quod propositum servandi tales integritalespoleslesse triplex. Primum est propositum servandi talia in futurum in omnem eventum ; ita quod pro nullo bono temporali vel spirituali œque bono vel meliori talia dimittantur. Secundum est propositum quo quis proponit talia servare, nec ea dimittere pro minori bono, paratus tamen relinquere talia pro meliori bono, si occurreret casus aut necessitas. Tertium est propositum quo quis paratus esset talia servare si posset, vel si Deus juberet, aut recta ratio dictaret, dato quod aclu non servet talia, quia non potest, vel quia Deus, vel ratio dictat sibi oppositum pro nunc, puta quod nubat vel reddat debitum uxori.

Ilis pnemissis, dico primo, quod in quocumque statu, tam innocentiæ quam culpæ, per coitum voluntarium conjugalem amittitur virginitas stricte sumpta, sic quod non stat cum tali coitu. Patet : quia cum tali voluntario coitu non stat integritas mentis aut corporis, nec propositum nec votum inclusa in perfecta virginitate. Secundo, dico quod in statu innocentiæ, cum coitu conjugali staret virginitas secundo vel tertio vel quarto modo dicta. Palet : quia cum tali coitu conceptu et partu staret integritas mentis tertio et quarto modo dicta; staret etiam integritas corporis tertio modo dicta; staret insuper propositum servandi tales integritates, immo omnem integritatem, loquendo de proposito tertio modo dicto. — Tunc

Ad primum argumentum Durandi, dicitur quod sanctus Thomas in 2. *Sententiarum* sufficienter accipit integritatem mentis quæ sufficit ad virginitatem improprie dictam; ad illam enim non requiritur tale propositum de quo loquitur arguens, ut patet per prædicla. — Quod autem dicit arguens de absorptione rationis per somnum et ægritudinem, etc.; — dicitur quod, licet talis absorptio non præjudicet virtuti quoad habitum, praejudicat tamen virtuti quoad suum esse potissimum et perfectissimum quod consistit in actuali operatione. Unde talis absorptio concomitatur in statu isto coitum conjugalem, non autem in statu innocentiæ.

Ad secundum dicitur quod in statu innocentiæ fuisset soluta integritas carnis primo modo el secundo modo sumpta, non autem tertio modo sumpta.

Ad tertium dicitur quod sanctus Thomas, cum dicit, in 2. Sentent., quod in statu innocentiæ amissa fuisset integritas camis, loquitur de inlegrilate primo modo et secundo modo sumpta. Cum autem dicit, in ! p., quod talis integritas mansisset,

3) *toto.* — *tolulo* Pr.

loquitur de integritate tertio modo sumpta, ut patet | expresse per veri» Augustini quæ introducit. Et sic non est in dictis ejus contradictio.

A<l quartum negatur minor, si recte sumatur sub majori; quia virginitas primo modo et secundo modo et tertio modo et quarto modo sumpta, non includit puram privationem, immo habitum aut actum recta ratione regulalum. Item, posito quod virginitas stricte sumpta, esset talis privatio, non tamen virginitas improprie sumpta, quæ non privat, immo stat cum actu conjugali ; et talis fuisset in statu innocentiæ, non autem prima.

Ad quintum patet per prædicla : quia loquitur et procedit de virginitate stricte sumpta. Nos autem non ponimus illam stare cum coitu conjugali, aut conceptu, vel partu naturali.

Ad sextum dicitur quod non vadit ad mentem sancti Thomæ. Nam in 2. *Sentent.,* nec in 1 p., nullam facit mentionem de formali nec de materiali virginitatis; sed solum dicit quod ad rationem virginitatis duo concurrunt, scilicet integritas mentis et corporis, el per integritatem corporis intelligit integritatem primo modo vel secundo modo dictam, non autem tertio modo dictam. Verum est tamen quod in 2. *Sentent,* non ita expressit naturam virginitatis, sicut 21 2®, ubi supra, et 4. *Sentent.,* dist. 33, q. 3, art. 1, ubi tractat materiam a proposito : α Virginitas, inquit, integritas quædam est; unde per privationem corruptionis dicitur quæ in actu generationis accidit. Ubi triplex est corruptio : una, corporalis tantum, in hoc quod claustra pudoris franguntur; alia, spiritualis el corporalis simul, ex hoc quod per decisionem el motum seminis in sensu delectatio generatur; tertia est spiritualis tantum, ex hoc quod ratio huic delectationi se subjicit, in qua integritatem perdit quantum ad actum : quia impossibile est aliquid inlelligere in ipsa, ut dicit Philosophus, 7. *Ethicorum,* el ipsa rationis absorptio corruptio dicitur. Hæc autem corruptio tertia non est rationis actus, sed quædam passio per accidens ei conveniens ex passione inferioris partis; sicut per somnum vel phrenesiin et alias passiones corporales, contingit actum rationis impediri per accidens. Cum ergo virtus el vitium in actu rationis consentientis aut dissentientis perficiantur, in omnibus prædictis corruptionibus non invenitur sufficiens ratio vitii aut virtutis, sed oportet addere rationis consensum vel dissensum. Et quia virginitas in gencre moris est, pertinens ad virtutem, ideo dicit Lucia quod non inquinatur corpus nisi de consensu mentis, inquinatione scilicet opposita puritati virginitatis. Prima ergo corruptio, quæ est corporalis tantum, non est materia virtutis et vitii, nisi per accidens, mediante aliqua animæ passione. Unde, si per aliquam incisionem claustra pudoris rumpantur, non magis inerit detrimentum virginitati, quam si pes aut manus gladio incideretur. Sed secunda et tertia corruptio sunt materia virginitatis et oppositi ejus, sicut et aliæ animæ passiones sunt materia virtutum moralium el oppositorum vitiorum. Sed in actu rationis eligentis vel repudiantis corruptiones prædictas tinaliler perficitur inquinatio quam negat virginitas. › — Hæc ille. — Et multa alia bona ponit ibidem circa istam materiam. Ut puta quomodo virginitas quandoque dicit habitum cum tali statu quod j· it exire in actum electionis servandi incorruptionem. Quandoque vero dicit habitum sine tali statu. Item, quomodo virginitas primo modo potest perdi cum peccato, et sine peccato, nec potest recuperari per poenitentiam, etc. Unde patet quod arguens dissimulat se legisse sanctum Thornarn, cum tamen in hac materia nil boni dicat, nisi quod de dictis sancti Thomæ usurpavit, ut patet legenti quaestionem 152, in ℑ 2·.

§2. — Ad argumenta contra tertiam CONCLUSIONEM

Ad argumenta Scoti. — Ad primum Scoti contra tertiam conclusionem, patet responsio ex dictis sancti Thomæ in prolatione conclusionis hujus. Nam, licet Deus ab ælerno determinaverit numerum electorum, hoc tamen fecit cum præscientia futuri casus. Unde, si nullus unquam peccasset, mulli essent nunc electi, qui non sunl electi nunc, et econtra mulli sunt nunc salvati, electi et prædeslinali, qui tunc nec nati nec prædestinati fuissent. Nec valet consequentia : parentes non possunt variare determinationem numeri pnedestinatorum ; igitur non alii sunl nunc, el alii essent tunc. Nec econtra : alii sunl nunc prædestinati, cl alii essent tunc; igitur parentes variaverunt aliquid circa divinam praedestinationem. Cujub ratio est : quia variatio importat motum et successionem qua aliquid prius exsistens destructum sit; hoc autem non infertur ex hoc quod dicitur quod in tali casu sic fuisset, et in pnesenti aliter est, quia isti duo casus non sibi succedunt, cum unus eorum nunquam fuerit. Item, non videtur verum, quod arguens concludit,scilicet quod Deus prius voluerit ab ælerno gloriam et gratiam Petri aut Marîæ quam personam ipsorum, aut eorum parentes, vel accidens quam subjectum illius. Nec valet prolatio ad hoc facta ; quia, licet gloria el gratia sint secundum unum ordinem proximiora et similiora Deo et suæ bonitati, aut ultimo fini, secundum unam considerationem, quam substantiæ in quibus sunt, fuerunt, aut erunt, tamen, secundum aliam considerationem, sunt posteriora. Habent enim se sicut excedens el excessum in perfectione. Uno modo enim accidens est perfectius subjecto, el Deo similius. Alio inudo econtra; potissime, cum accidentia ordinentur au perfectionem subjecti. Item, quidquid sil de huc, concesso quod prius ordino IV. rationis Deus voluerit talia accidentia quam eorum

••ibslantiam, non oportet ulteriorem processum valere; quia bene stat quod Deus ab æterno prævidil homines peccaturos el posse non peccare, damnandos ct posse non damnari ; et ideo, ex parte sui Ut praedestinaverit, tamen simul cum hoc potuerit non tot, nec tales, nec hos, sed alios plures, aut pauciore^ pradestinare. Nec ex tali possibilitate sequitur quod in Deo fuerit (i) aut esse potuerit mutatio, sed solum quod in ipso fuerit ct esse potuerit potentia ad contraria, vel contradictoria; quod nullus catholicus negare potest.

Ad secundum palet responsio per dicta sancti Thoms in probatione conclusionis. Prima enim pars illius auctoritatis non aliud concludit, nisi quod ista conditionalis est vera : Si Adam non peccaret, in nullum peccatum originale transfunderet. Non autern concludit istam : Si Adam non peccasset, Adam non genuisset Cain ; de quo tamen constat quod fuit illius ira et ǧehenna Similiter secunda pars auctoritatis non est intelligenda quod in illocasu quo Adam non peccasset, soli Abel, Enoch, Noe, Abraham, Isaac, el sic do aliis nunc salvatis nali essent; sed quod nullus naius ex Adam, cx tali origine haberet obstaculum suæ salulis, sicut nunc multi habent.

Ad tertium negatur minor qua dicitur quod idem filius numero qui nunc est generatus a talibus parentibus, potuit generari ab aliis parentibus numero distinctis. Et ad probationem ad hoc adductam, dicitur, primo, quod ignis ille idem numero qui generatur ex A, agente naturali, non potest naturaliter generari ab alio agente naturali quanlumcumque sit ejusdem speciei cum A el æqualis virtutis et omnino similis dispositionis ad agendum. Secundo, dicitur quod illud idem numero corpus organicum quod generatum est a talibus parentibus, puta Adam el Evn, non potuit naturaliter generari ab Abraham el Sara. Tertio, dicitur quod illud semen vel illa caro aut ille sanguis qui generatus est ex virtute digestive vel vegetaliva Petri, nunquam |x»luit naturaliter generari a virtute vegetaliva Joannis. Quorum omnium rationem esse credo istam : quia scilicet causa et effectus sibi proportionabiliter correspondent. ul sicut a calido fit calidum, ila ab hoc calido iit hoc calidum el hic calor. Aliter inter causam efficientem et suum effectum, non esset ordo per se, sed a ĉasu Nec effertus particularis el signatus haberet causam signatam, sed indifferentem. Item, quia.concessa illa maxima Scoti, sequerentur mulla inconvenientia. Ut puta, quod in casu quo multa luminaŕi trqualis virtutis et æqualiter approximate eidem duphano essent, non intensius lumen causarcnt omnia quam unum solum. Patet consequentia ; quia, secundum imaginationem arguentis, illum et eumdvm plTk turri quem causarel unum illorum luminanum, causaret quodlibet illorum, et non alium effectum. Consequens est manifeste falsum.

Item, sicut arguit Adam super 1. *Sententiarum,* q. 17, disl. 2, non minus repugnat activo unico mere naturali producere in passo aliquo realiter et situaliterdistincto eflectum eumdem numero, quem aliud ejusdem speciei natum esset sufficienter, illo circumscripto, producere, quam alteri activo mere naturali alterius speciei respectu effectus ab eo producibilis in passo competenti realiter el situaliter distincto. Igitur, si uni repugnat, videtur quod cuilibet repugnabit. Sed alicui repugnat hoc; quia visionem sensitivam vel intellectivam earndem numero quam causât respectu sui hoc visibile vel hoc intelligibile, nullum aliud visibile ejusdem speciei posset producere : quia nullum aliud sensibile natum esset sufficienter, hoc circumscripto, producere visionem propriam istius. Tum quia tunc non propria hujus esset, vel nulli alteri debetur propria visio causabilis per naturam vel propositum. Tum quia activum mere naturale agit secundum ultimum suæ potentiæ; el ideo, si potest hæc albedo causare visionem propriam alterius albedinis, sufficienter facit, et non plus unius alterius a se quam cujuslibet infinitarum. Igitur, cum non sit major ratio quod causet unius quam alterius visionem, vel causabit propriam cujuslibot, vel nullius. Et non cujuslibet alterius; quia tunc infinitas simul. Igitur nullius alterius. Igitur tantum propriam sui ipsius. Et sicut non potest causare visionem propriam alterius, ita nec albedo alia visionem hujus. — Præterea. Omnis cognitio est signum naturale illius quod per se signat teli potentiæ quam informat primo (a) : aliter eadem cognitio posset esse non tot quin plurium distincte cognitio; item, nihil in mundo esset cognoscibile cognitione sibi propria. Ex hoc sequitur corollario, quod hæc albedo, sive posset causare plures visiones sui, sive tentum unicam, nunquam tamen poterit causare, nec in eadem potentia, nec in alia, aliquam de omnibus infinitis causabilibus (6) in eadem potentia vel aliam propriam respectu cujuscumque alterius albedinis. Et cum hoc slnt,el verum est, quod omnes visiones propriæ quarumcumque albedinum causabiles sufficienter ab illis albedinibus et potentiis visivis ejusdem speciei specialissimœ, sunt ejusdem rationis; quia omnes causæ concurrentes sunt ejusdem speciei cum causis concurrentibus respectu alterius causanda». Igilur, etc. El quamvis via hæc arguendi de diversis ignibus respectu ejusdem ignis numero causandi, non possit ite evidens sumi ex propriis conditionibus ignium, sicut hæc ex propriis conditionibus actuum et objectorum, tamen omne argumentum quod fieret ad probandum oppositum de igni-

ta) *furni* — *fiuni* Pr.

(«) *primo*. — *prima* Pr.
(6) *caiuabtlibu»*. — *cautalibu** Pr.

bus, æque probaret oppositum de objectis et visionibus, et ita naturalis et necessaria causalités est ex una parte sicut ex alia. Ex quo patet evidenter quod falsum est dicere quod idem numero (a) causabile sit a diversis naturaliter objectis, si aliqua sit possibilis cognitio ulli propria vel propria visio hujus albedinis. Igitur per locum a simili innotescit hæc via arguendi (6). — Hæc Adam in forma.

Sed in oppositum arguit Scotus, ct Occam, quod de eadem materia numero a diversis agentibus numero distinctis producatur idem effectus numero. Quia accipiamus minimam materiam naturaliter per se existibilern summe dispositam ad combustionem, puta stupam, et approximentur sibi per divinam potentiam duo vel tres ignes in eodern situ adaequato: quo facto, illa stupa a quolibet illorum incenderetur, alio amoto; et in casu illo generabitur ex stupa unicus ignis a quolibet illorum exsistentium in eodem situ, vel a nullo : nulla enim protervia quæ habeat colorem posset assignari, quare magis ab uno quam ab alio; et tamen a quolibet omnium manifeste ibi produceretur, si alii non adessent. Igitur quilibet illorum est causa totalis illius effectus, illo modo quo creatura potest esse causa totalis alicujus effectus. — Ad hoc respondet Adam, et bene, quod in illo casu ille effectus idem numero, qui producitur a duobus vel pluribus ignibus simul, non posset produci ab uno illorum perse et solitarie sumpto; quia, variato efficiente qualitercumque in numero vel enlitate, semper erit alius et alius effectus secundum numerum. Posset etiam dici, secundum eumdem, quod in tali casu materia reciperet diversas formas secundum diversa agentia; vel quod una pars integralis vel intensiva formæ causabitur ab uno illorum ignium, et alia ab alio, vel quod neutram (γ) recipiet ab hoc, nec ab illo. Et alias vias ponit ibi Adam; sed non videntur probabiles.

Item, ad argumentum Scoti secundo loco inductum contra tertiam conclusionem, dicit Adam, quod, si Adam non peccasset, electi habuissent easdem animas, non autem eadem corpora; el sic non oportet concedere quod idem corpus potuit produci a diversis patribus. Sed quia apud me dubium est, an eadem anima in numero possit infundi diversis corporibus numero totaliter distinctis, ideo non teneo illam solutionem, sed earn quam ponit beatus Thomas, ubi supra.

Gregorius tamen de Arimino, super 2. *Sententiarum* (disl. 7, q. 4), sequitur viam ipsius Adæ, quasi de verbo ad verbum.

Sed adhuc potest argui pro via Scoti el Occam, sicut arguelial quidam socius Gregorii (apud Gregor., ibidem), quod idem effectus numero naturaliter producibilis ab hoc agente, est etiam producibilis ab altero (i) agente totaliter distincto el naturali.

Primo sic. Idem effectus numero, est corruptibilis naturaliter ab hoc agente, et ab alio totaliter distincto ; igitur et producibilis. Tenet consequentia; quia non major ratio videtur hic quam ibi. Antecedens palet; quia idem calor numero, qui corrumpitur ab hac aqua, ita bene potuit corrumpi ab alia aqua.

Secundo. Quia duæ possunt esse causæ totales effeclivæ ejusdem effectus; et (?) qui est producibilis ab una, est producibilis ab alia. Antecedens probatur : quia, si duo ignes sufficienter approximarentur eidem ⁂tipula. quilibet illorum sufficienter igniret illam sine alio.

Tertio. Quia ejusdem effectus ponunt esse duo fines totales ; igitur duæ causæ agentes. Consequentia palet; quia non est major ratio hinc quam inde. Antecedens patet ; quia aliquis potest aliquem effectum facere propter duos fines, quorum quilibet, si per se esset, sufficienter moveret agens ad causandum illum effectum.

Quarto. Quia, si ille idem calor in numero, qui producitur ab A igne, non posset produci ab alio igne, tunc inter individua ejusdem speciei esset ordo essentialis dependenliæ.

Quinto. Quia illam earndem sensationem in numero, quam causal nunc istud ovum, potest aliud (γ) ovum naturaliter conservare et continuare. Igitur potest eam producere, vel produxisse. Consequentia tenet. Sed antecedens probatur : quia, si Deus poneret unum aliud ovum totaliter simile in eodem situ cum isto, subtrahendo causalitatem prioris, adhuc remaneret prior sensatio; alioquin potest sentiens percipere differentiam inter unum ovum el aliud; quod est falsum.

Ad primum istorum respondet Gregorius, negando consequentiam et ejus probationem. « Unde, a simili, posset probari quod a pluribus et diversis secundum speciem, equus et bos sint naturaliter producibiles; et ila de aliis speciebus animalium perfectorum ; quod tamen constat esse falsum; nam equus est corruptibilis ab aqua, el ab igne et lapide cadente, et a mullis aliis specie differentibus. »

Ad secundum dicit quod , « si antecedens intelligalur de eodem effectu secundum numerum, sicut oportet intelligi, si consequens debeat inferri ad propositum, illud est negandum ; nam, quamvis quilibet igniret perse, neuter tamen causaret formam ignis causabilem ab alio. Unde argumentum

( ) numero. — Om. Pr.

( ) *Igitur per locum a tiniih innotrici/ fure* via *arguendi — Igitur arguere per locum a limili innoteudt h.rc ibi* Pr.

(γ) *neutram.* — nataram Pr.

(3) *etl etiam producibilit ab alter·· — ct ab alio, eit improducibilii* Pr.

(6) *ct.* — Om. Pr.

(γ) *aliud.* — *aliguod* Pr.

non probat, nisi quod idem effectus specie, est producibilis ab utroque. ›

Ad tertium dicit quod, ‹ quidquid sit de antecedente intellecto de fine voluntario pnestituto ab agente, de quali procedit probatio ejus, negatur consequentia. Nec probatio ibi facta valet, scilicet quod non est inajor ratio hinc quam inde. Unde tali argumentationi sufficiat instare, similiter, arguendo de quolibet effectu naturali, quod produci possit naturaliter ab agentibus naturalibus specie differentibus. ›

Ad quartum dicitur quod ‹ consequens potest concedi, ad hunc sensum, quod unum individuum dependet ab alio ejusdem speciei, tanquam a per se causa extrinseca. Et si arguitur contra hoc : Quia in essentialiter ordinatis non est processus in infinitum, qualitercumque ordinentur essentialiter; igitur inter individua ejusdem speciei non est ordo essentialis dependentia Et probatur consequentia : quia in illis est processus in infinitum. Et antecedens palet, 2. *Metaphysics* (t. c. 5). — (a) Dicitur ad hoc, quod antecedens potest dupliciter intelligi. Uno modo, quod respectu unius effectus non sunt infinitæ causæ essentialiter onlinatæ. Et hunc sensum habet Philosophus, 2. *Metaphysics*. Et sic conceditur antecedens, el negetur consequentia, accipiendo consequens in hoc sensu, quod scilicet unum individuum sit per se causa extrinseca alterius ejusdem speciei; hoc enim nullatenus repugnat antecedenti. Alio modo, j›otest antecedens intelligi sic, scilicet quod non est passibile ut ab aliquo, tanquam a per se causa,dependeat aliud, ut ab A deputeat H, sic quod B non possit naturaliter produci nisi ab A, et iterum, eodem modo, ab ipso B dependeat C, et a C dependeat D, el sic in infinitum. Et in hoc sensu (δ), negatur antecedens. Nec in hoc sensu loquitur Philosophus. Sic enim non ponitur unus effectus numero dependere a causis infinitis essentialiter ordinalis: nam causæ essentialiter ordinatæ, omnes simul causant; quod in proposito non contingit; et ideo non sunl talcs causæ essentialiter ordinatæ in causando ›.

Ad quintum dicit quod, ‹ quidquid sit de consequentia, negatur antecedens. » Et ad probationem, dicit quod, c illo casu dato, non remaneret eadem sensatio. Et quod infertur ulterius, negatur consequentia : quia non quacumque variatione possibili notitie posita γ) in anima ex alietate objectorum, potest homo naturaliter percipere illorum aliclatem el differentiam ; sicut in multis casibus posset dari exemplum. » — Hæc Gregorius, et bene.

Ad argumenta in principio quæstionis facta, patet solutio per predicta.

El hæc de quæstione. Benedictus Deus. Arnen.

(a) Et »u. — Ad. Pr.
(‹) Et m *hoc tentu.* — Om. Pr.
Iγ) *nohlie petila — perita notification* Pr.

QUÆSTIO I.

UTRUM HOMO IN STATU INNOCENTIÆ POTUERIT PECCARE VENIALI1ER

1RCA vigesimamprimain distinctionem secundi *Sententiarum,* quæritur: Utrum homo in statu innocentiæ potuerit peccare venialiter.

Et videtur quod sic. Peccatum mortale magis opponitur integritati primi status quam peccatum veniale. Sed tunc potuit peccare mortaliter. Ergo multo fortius venialiter.

In oppositum arguitur sic. Peccatum veniale est velut quædam ægriludo animæ, quemadmodum peccatum mortale est mors. Sed tunc non fuit in corpore possibilitas ad ægritudinem, nisi precedente possibilitate ad mortem. Ergo similiter in anima non fuit possibilitas ad peccandum venialiter, nisi precedente possibilitate ad peccandum mortaliter. Ut enim (a) se habet potentia ad potentiam, ita actus ad actum.

In hac quæstione erunt tres breves articuli. In primo ponetur conclusio. In secundo objectiones (C). In tertio solutiones (γ).

ARTICULUS I.

PONITUR CONCLUSIO

Quantum ad primum articulum, sit

Conclusio : Quod non luit possibile hominem. durante statu primo innocentiæ, peccare venia-li1er (B).

Hanc jM›nit sanctus Thomas, † 2 q. 89, art. 3, ubi sic : ‹ Communiter ponitur quod homo in statu innocentiæ non potuit venialiter peccare. Hoc autem non est sic intelligendum, quasi id quod est nobis veniale, si ipse committeret, esset sibi mortale propter altitudinem sui status. Dignitas enim personæ est quædam circumstantia aggravans peccatum;non tamen transfert in aliam speciem peccati, nisi forte superveniente difformitate inobedientiæ, vel voti, vel alicujus hujusmodi; quod in proposito dici non potest. Unde id quod est de se veniale, non potuit

(a) enim. — autem Pr.
(e *objectum — objectio* Pr.
(T *lolutionet. — tolutio* Pr.
(«: *venialiter.* — Otn. Pr.

transferri in mortale propter dignitatem primi status. Sic igitur intelligendum est quod non potuit peccaro venialiter» quin non potuit esee quod committeret aliquid quod esset de se veniale, antequam integritatem primi status amitteret peccando mortaliter. Cujus ratio est, quia peccatum veniale in nobis contingit, vel propter imperfectionem actus, sicut subiti motus in genere peccatorum mortalium, vel propter inordinationem exsistentem circa ea quæ sunt ad finem, servato debito online ad finem. Utrumque autem horum contingit propter quemdam defectum ordinis, ex eo quod inferius non continetur firmiter sub suo superiori. Quod enim in nobis insurgat subitus motus sensualitatis, ex hoc contingit quod sensualitas non est omnino subdita rationi. Quod vero insurgat subitus motus in ratione ipsa, provenit in nobis ex hoc quod ipsa exeeutio actus rationis non subditur deliberationi quæ est ex altiori bono. Quod vero animus humanus inordinetur circa ea quæ sunl ad finem, servato debito ordine ad finem, provenit ex hoc quod ea quæ sunt ad finem non ordinantur infallibiliter sub fine, qui tenet summum locum, quasi principium in appetibilibus (a). In statu autem innocentiæ erat infallibilis ordinis firmitas, ut semper inferius contineretur sub superiori, quamdiu summum hominis contineretur sub Deo, ut etiam Augustinus dicit, 14. *de Civitate Dei* (cap. 17, 23). Et ideo oportebat quod inordinatio in homine non esset, nisi inciperet ab hoc quod summum hominis non subderetur Deo, quod fit per peccatum mortale. Ex quo patet quod homo in statu innocentiæ non potuit peccare venialiter antequam peccaret mortaliter. › — Hæc ille. — Simile ponit, 2. *Sententiarum*. dist. 21, q. 2, art. 3; item, *de Malo,* q. 7, art. 7; et aliis locis. — Ex quibus potest formari talis ratio. In illum non cadit peccatum veniale primo et pnecise, in quo non potest esse motus subitus in id quod est charitati contrarium, nec inordinatio circa ea quæ sunt ad finem, servato recto ordine circa finem. Sed homo primus, quamdiu fuit in primo statu innocentiæ, erat hujusmodi. Igitur in tali statu non potuit peccare venialiter precise, id est, committere peccatum veniale ex se et nullo modo mortale. Major et minor patent ex prodictis.

Et in hoc primus articulus terminatur, causa brevitatis.

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

Argumenta Scoti. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra conclusionem. Unde Scotus (6) contra illam arguit (dist. 21, q. I).

Primo sic. Quia illud donum innocentiæ non conjungebat perfectius ultimo fini, quam quæcumque gratia gratum faciens nunc conjungat viatorem ultimo fini. Sed cum quacumque gratia potest nunc stare veniale, etiam in perfectissimis; unde Joannes, in canonica sua (epist. 1, cap. 1, vers. 8) : Si *dixerimus quod peccatum non habemus,* etc.

Secundo. Quia suppono (x) quod aliquis actus ex genere est peccatum veniale, puta verbum otiosum. Sed Adam potuit talem actum exercere, otiose scilicet loquendo. Sed actus ex se venialis non fit mnrlalis, nisi quatenus cadit super ipsum proceptum. Igitur, cum nullum proceptum habuisset Adam de abstinendo ex necessitate salutis a talibus verbis; nimis enim difficile obligasset viatorem, si eum in illo statu de necessitate salutis obtigisset ad faciendum semper quod melius fuisset aut expedientius, vel ad vitandum omnem retardationem ad melius; igitur, etc.

Et in hoc secundus articulus terminatur, quia non legi plures impugnationes novas procedentis conclusionis.

ARTICULUS III.

PONUNTUR SOLUTIONES

Ad argumenta Scoti. — Quantum ad tertium articulum, dicitur ad objectiones. Et

Ad primam siquidem dicitur quod peccat per falaciam secundum non causam ut causam; quia quod, cum gratia viatoris nunc stet peccatum veniale, non autem cum dono justitiae originalis primorum parentum, hoc non est ideo, quia donum illud perfectius conjungeret ultimo fini quam gratia Joanni Baptista, vel Ilieremiæ, vel Apostolis in eorum ultima sanctificatione coilata ; sed potius ideo, quia donum illud non solum subdebat mentem Deo. verum etiam corpus animæ, et omnes potentias inferiores rationi; immo generaliter omnia inferiora quæ sunt in homine suis superioribus : in tantum quod ordines inferiores violari non poterant, nisi prius natura vel tempore sublato superiori. De hoc sanctus Thomas, *de Malo,* ubi supra (q. 7, art. 7), sic dicit : ‹ Conditio status primi hominis talis erat, quod, tali statu durante, nullo modo poterat peccatum veniale committere. Cujus ratio est (6), quia taliter homo erat in statu innocentiæ institutus, ut dicit Augustinus, 14. *de Civitate Dei* (cap. 17, 23), quod quamdiu pars superior hominis firmiter Deo inhærerel, omnia inferiora superiori parti subdebantur, non solum partes animæ, sed etiam corpus ipsum, el alia exteriora. Superior autem |>ars hominis, scilicet mens, a sua rectitudine qua Deo subdebatur,

(a) *appetibilibus.* — *appetitibus* **Pr.**
(C) *Scotus.* — *Aureolus* **Pr.**
(1) *suppono.* — *supposito* **Pr.**
(6) *est* — **Om. Pr.**

removeri non poterat, nisi per peccatum mortale, quod est aversio a Deo. Nulla igitur inordinatio in inferioribus partibus animæ poterat esse antequam peccaret mortaliter. Unde patet quod peccatum veniale, quod est in sensualitate ante deliberationem rationis, in statu innocenti® esse non potuit, cum (i) omnis motus inferiorum partium sequeretur ordinem partis superioris. Sed quia etiam in superiori ratione contingit esse peccatum veniale, posset alicui videri quod saltem illud peccatum veniale in statu innocentiae in Adam esse potuit. Sed etiam in hoc eadem ratio invenitur, si quis diligenter consideret. Nam, cum polentiæ distinguantur secundum objecta, secundum ordinem objectorum est etiam ordo potentiarum. Contingit autem in objectis rationis esse ordinem superioris et inferioris, et in speculativis et in praclicis. Sicut enim principium indemonstrabile est supremum in speculativis, ita finis se habet in operabilibus. Unde, quamdiu superior ratio hominis bene se habuisset circa finem, nullo modo deficere potuisset circa ea quæ sunt ad finem, propter indefeclibilcrn ordinem inferiorum ad superiora secundum conditionem illius status. Sicut etiam in speculativis, quamdiu homo habet rectam existimationem circa principia, nisi sit defectus in connexione principiorum ad conclusiones, non poterit incidere aliquis defectus circa conclusiones. Manifestum est autem quod peccatum mortale est per aversionem a fine, peccatum autem veniale est inordinatio circa ea quæ sunt ad finem ; unde impossibile erat hominem in statu innocenti® peccare prius venialitcr quam mortaliter, d *— Hæc ille. — Ex quibus patet quod consequentia primi argumenti non valet, quia assumit pro causa illud quod non est causa; et quomodo imperfecte concipit virtutem originalis juslitiæ, vel donum primi status; et quomodo non tangit omnes ordines illius status, sed solum supremum. Item, quomodo imperfecte concipit causam peccati venialis. Hoc enim non contingit ex conjunctione vel separatione ad ultimum finem, nec ex aversione vel conversione ad illum, sed potius ex perversitate inferiorum ordinum. Ut puta : quia sensualitas non perfecte subditur rationi ; vel quia ea quæ sunt ad finem non perfecte subduntur ordini finis ; vel quia conclusiones non stant sub ordine primorum principiorum, ut patet ex prodictis.

Ad secundum negatur minor. Dicilur enim quod, stante statu innocenti®, Adam non potuit talia quæ sunt ex suo genere venialia committere; sicul patet ex probatione conclusionis, el similiter ex statim dictis. Quod enim Lilia committantur, non potest contingere nisi duobus modis, scilicet vel quia mens aversa est ab ultimo fine, vel quia inferiora non perfecte subduntur suis superioribus, modo prius expresso. Unde sanctus Thomas, ubi supra, scilicet *de Malo,* q. 7, art. 7, sic dicil : α Communiter dicitur quod Adam non potuit in primo statu venialiler peccare antequam peccassel mortaliter. Posset autem aliquis aestimare hoc ideo esse, quia peccata quæ sunt in nobis venialia, homini in statu innocenti® fuissent mortalia propter excellentiam sui status. Sed hoc dici non potest. Contingit enim unum et idem peccatum gravius esse propter personæ excellentiam. Sed circumstantia personæ non aggravat peccatum in infinitum, ut faciat de veniali mortale, nisi transferat in aliam speciem peccati. Sola enim hujusmodi circumstantia facit de veniali mortale. Hoc autem contingit cum alicui personæ, propter aliquam sui status conditionem fit aliquid contra pneceptum exsistens, quod in inferiori persona non habet rationem contra pneceptum exsistentis; sicut in sacerdote uxorem ducere, est contra pneceptum de voto continenti® (a) implendo, non autem in laico, qui non vovit. Et sic illud quod est veniale vel nullum peccatum in laico, est peccatum mortale in sacerdote. Si vero aclus superioris personæ non repugnet praecepto specialiter sibi facto, non est peccatum mortale, quia omne peccatum morlale est contra pneceptum divinæ legis, nisi forte per accidens, ratione scandali sequentis; quamvis etiam hoc fiat contra pneceptum de non præbenda occasione ruinæ. Non autem potest dici, quod actus peccatorum venialium fuerint aliter contre pneceptum primo homini in statu innocenti® quam nobis. Unde non potest dici quod fuissent ipsi peccata mortalia quæ nobis sunt venialia, propter excellentiam sui status. Sed potius dicendum est quod conditio sui status talis erat, quod, tali statu durante, nullo modo poterat committere peccatum veniale, a — Hæc ille.

Ad argumentum pro parte affirmativa quæstionis, factum in principio quæstionis, respondet sanctus Thomas, *de Malo,* ubi supra, in solutione quarti, ubi sic : « Veniale et mortale peccatum in tantum repugnant integritati primi status, quod illa inte; grilas neutrum eorum compatitur. Sed peccatum mortale in tantum plus opponitur, quod poterat integritatem primi status corrumpere; non autem peccatum veniale. » — Hæc ille.

Et hæc de quæslione sufficiant. Benedicius Deus. Arnen.

(a) **continentia?, —** *continue* **Pr.**

(«) cuni — *quia* Pr.

DISTINCTIO XXII.

QUÆSTIO L

UTRUM ALICUI CREATÜRÆ POTUERIT VEL POSSIT CONFERRI QUOD SIT IMPECCABILIS PER NATURAM

incA vigesimamsecundam distinctionem secundi Sentenharum,q^æritur:Utrum alicui creatura potuerit vel jiossit conferri quod sit impeccabilis per naturam.

Et arguitur quod sic. Quia impossibile est illum actum esse defcctuosum, cujus principium est immutabiliter unitum suæ regulæ. Sed alicui creature potest conferri, quod per naturam suam sit immutabiliter Deo unita per visionem claram, sicut nunc uniuntur beati per gratiam. Ergo sicul læati sunt impeccabiles per gratiam,ex immutabili unione suæ voluntatis ad Deum tanquam ad regulam, sic illa creatura esset impeccabilis per naturam. Major patet : quia non est defectus in actione, nisi quia discordat a rectitudine suæ regulæ. Minor patet : quia illud potest communicari creatura, quod non trahit ipsam extra limites creatura; quia nihil trahit creaturam extra suos limites, nisi sit perfectionis infinitæ : hoc enim solum facit creaturam non esse creaturam, sed Creatorem. Videre autem Deum per essentiam et ex naturalibus non est perfectionis infinitæ. Demus enim quod aliquis videat Deum per naturam, sicut vident nunc beati per gloriam, nec hic nec ibi est perfectio infinita, sed finita, et actus finitus.

In oppositum arguitur. Quia impossibile est eidem secundum idem inesse opposita; secundum aliud vero nihil prohibet. Sed libero arbitrio creatura secundum naturam inest posse adhærere suæ regulæ vel non adhærere; quod est posse peccare vel posse non peccare. Ergo per naturam non potest ei inesse non posse peccare.

In hac quæstione erunt tres articuli. In primo ponetur conclusio. In secundo objectiones (x). In tertio solutiones (C).

ARTICULUS I.

PONITUR CONCLUSIO

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio : Quod Impossibile est nIlquam naturum rationalem factam vel factibIlem, esse Impeccabilem per naturum.

Hanc ponit beatus Thomas, I p., q. 63, art. 1, ubi sic dicil : « Tarn angelus quam quæcurnque creatura rationalis, si in sua sola natura consideretur, potest peccare. Et cuicurnque creatura hoc convenit ut peccare non possit, hoc habet cx dono gratiae, non ex conditione natura. Cujus ratio est, quia peccare nil aliud est quam declinaro a rectitudine ❀ctus quam («) debet habere, sive accipiatur peccatum in naturalibus, sive in artificialibus, sive in moralibus. Solum autem illum acturn a rectitudine declinare non contingit, cujus regula est ipsa virtus agentis. Si enim manus artificis esset ipsa regula ❀incisioni. nunquam posset artifex nisi recte lignum incidere. Sed si rectitudo incisionis sit ab alia (C) regula, contingit incisionem et rectam et non rectam esse. Sola autem divina voluntas est (γ) regula sui actus; quia non ordinatur ad superiorem finem. Omnis autem voluntas cujuslibet creatura rectitudinem in suo actu non habet, nisi secundum quod regulatur a divina voluntate, ad quam pertinet ultimus finis; sicut (o) quælibet voluntas inferioris débet regulari secundum voluntatem nuperiori-, ut voluntas militis secundum voluntatem ducis exercitus. Sic igitur in sola divina voluntate peccatum esse non potest; in qualibet autem voluntate creatura?, peccatum potest esse, secundum conditionem suæ natura. ❀ — Hæc ille.

Idem ponit, 2. Sentent., dist. 23, q. I. art I, ubi sic ait : < Nulli creatura communicatum est, nec communicabile fuit, quod peccare non |xjsset per conditionem suæ nature. Cujus ratio e>t, quia, cum omne causatum dependeat, sicut a causa sui esse, a Deo, oportet quod, si sibi relinquatur, deficiat ; quamdiu autem influentiam causæ recipit, conservetur. Sed applicatio causati ad causam suam potest esse dupliciter : vel ita quod sit in potestate causati a causa sua recedere quantum ad aliquid, vel non recedere ; vel ita quod non sit in potestate ejus. Et primum pertinet ad liberum arbitrium ; quia hoc est essentiale libero arbitrio, ut possit facere vel non facere. Si autem causæ suæ non adhæret, oportet quod deficiat: unde dicit Augustinus, 8. *Super Gen. ad litteram* (cap. 12) ; *Homo stbi Deo présente illuminatur, absente autem continuo tenebratur.* Et ita impossibile fuit ut, sonata libertate arbitrii, alicui creatura conferretur ut secundum conditionem nature suæ peccare non posset. Est enim ibi quasi quasdam contradictionis implicatio : quia, si est liberum arbitrium, oportet quod causæ suæ possit inhærere, vel non inhærere; et si non potest peccare, non potest causæ sua' non inhærere;etsicsequunturcontradictoria.Sed natura divinæ, quæ ex se rectitudinem habet, convenit per conditionem nature suæ ut deficere non possit, sicut

(i) *objectione»* — *objectio* **Pr.**
(6) ❀olutione — *wlutio* **Pr.**
(a) *quam.* — *quem* **Pr.**
(C) **ab alia.** — *aliud ab* ❀p **Pr.**
(γ) Ł — *et* **Pr.**
CM **licut.** — *»cd* **Pr.**

nec ab esse, ite nec a rectitudine bonitatis. El quibuscumque hoc confertur, ut peccare non possint, vel ut per gratiam confirmentur in bono, hoc habent per donum gratis, per quod filii Dei efficiuntur, et quodammodo divinæ naturæ consortes, n — Hæc ille.

Idem ponit, *de Veritate, q.* 24, art. 7, ubi sic : « Nulla, inquit, est nec esse potest creatura, cujus liberum arbitrium sit naturaliter confirmatum in bono, ut hoc ei ex puris naturalibus conveniat, quod peccare non possit. Cujus ratio est. Nam ex defectu principiorum actionis causatur actionis defectus. Unde, si quid est in quo principia actionis nec in se deficere possint, nec ab aliquo extrinseco impediri, impossibile est illius actionem deficere; sicut patet in motibus cœleslium corporum. Ea vero in actionibus deficere possibile est, in quibus principia agendi possunt deficere vel impediri; sicut patet in generabilibus et corruptibilibus, quæ, ratione suæ naturæ transmutabitis (a), defectum in principiis activis patiuntur : unde el eorum actiones deficientes proveniunt ; propter quod in operibus naturæ frequenter peccatum accidit, sicut palet in partubus monstruosis. Nam nihil aliud est peccatum, sive in rebus naturalibus, sive artificialibus, sive voluntariis dicatur, quam defectus vel inordinatio propriæ actionis, cum aliquid agitur non secundum quod debitum est agi, ut palet in 2. *Physicorum* (t. c. 82). Differt autem nature rationalis prædita lilæro arbitrio ab omni alia nature agente. Nam quælibet alia natura ordinatur ad aliquod particulare bonum, et actiones ejus sunt determinat© respectu illius boni. Natura vero rationalis ordinatur ad bonum simpliciter. Sicut enim verum absolute est objectum intellectus, ita etiam et bonum absolute est objectum voluntatis. Et inde est quod ad ipsum universale bonorum principium voluntas se extendit, ad quod nullus alius appetitus pertingere potest. Et propter hoc creatura rationalis non habet determinatas actiones, sed se habet sub quadam indifferentia respectu immaterialium actionum. Cum autem omnis actio ab agente proveniat sub ratione cujusdam similitudinis, sicut calidum calefacit, oportet, si aliquod agens est quod secundum suam actionem ordinetur ad aliquod particulare bonum, ad hoc quod ejus actio naturaliter (ft) sit indefectibilis, quod ratio illius boni naturaliter et immobiliter insit ei ; sicut si alicui corpori inest naturaliter calor immutabilis, immutabiliter calefacit. Unde et natura rationalis, quæ ordinata est ad bonum absolute -per actiones multifarias, non potest habere naturaliter actiones indeficientes a bono, nisi ei insit naturaliter et immobiliter ratio universalis et perfecti boni. Quod quidem esse non potest nisi in natura divina. Nam Deus solus est actus nullius potenti© permixtionem recipiens, et per hoc est bonitas pura et absoluta. Quælibet vero creatura, cum in natura sua habeat permixtionem potentiae, est bonum particulare. Qu© quidem permixtio potenti© ei accidit propter hoc quod est ex nihilo. Et inde est quod inter naturas rationales, solus Deus habet liberum arbitrium naturaliter impeccabile, et confirmatum in bono. Creatur© vero hoc inessc est impossibile, propter hoc quod est ex nihilo, ut Damascenus *(dc Fide Orth.,* lib. 2, cap. 27) el Gregorius Nyssenus *(Catcch. Or.*9 c. 6. dicunt; et ex hoc quod est particulare bonum, in quo fundatur ratio mali, ut dicit Dionysius, 4. cap. *de Divinis Nominibus.* » — Hæc ille. —Ex quibus potest formari triplex ratio. Prima talis est : Omne voluntarium agens, cujus virtus differt a regula suæ actionis, potest habere actum rectum et non rectum ; sed omnis creatura rationalis est hujusmodi; igitur, etc. Secunda, sic : Omne agens, in cujus potestate est adhærere causæ suæ et non adhærere, potest in suo actu a rectitudine declinare et defectuosum actum elicere ; sed omnis creatura rationalis est hujusmodi ; igitur, etc. Tertia, talis : Omne agens, cujus actionis principia deficere possunt vel impediri, potest causare actionem defectuosam et peccatum ; sed omnis creatura rationalis naturæ suæ derelicta est hujusmodi; igitur. Major patet; et minor probatur : Quia quælibet natura rationalis potest habere actum respectu universalis boni, non autem habet in se rationem universalis boni ; ergo potest deficere et impediri in suis actibus quibus appetit bonum.

Et in hoc primus articulus, causa brevitatis, terminatur.

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

I. Argumenta Durandi. — Quantum ad secundum articulum, ponendæ sunt objectiones. Et quidem contra pramissa arguit Durandus (dist. 23, q. 1).

Primo sic. Aut tu loqueris absolute de creatura, an possit fieri impeccabilis per naturam, vel stricte de creatura intellectuali, quæ est liberi arbitrii. Si primo modo, certum est quod Deus potest facere, et fecit multas creaturas impeccabiles per naturam, scilicet omnes creaturas irrationales : quia liberum arbitrium est quo peccatur et recte vivitur, sicut nunc loquimurdc peccato; sed creatura irrationales carent libero arbitrio; ergo peccare non possunt, sicut nec recte vivere rectitudine meriti. Si secundo modo, sic esset videndum per quid competit creatura posse peccare. Et utrum illud insit necessario omni creatura, vel utrum oppositum possit ei inesso

(s) **fmnjTTiufabilu.** — *trnntniutabililalii* **Pr.**
(4) **naluraliCer. — nziiura Pr.**

per noturam. Primum nutem istorum dicit se alibi declarasse, et ostendisse quod impossibile est peccatum esse in voluntate, nisi pracedente aliquo defectu in ratione, sive ille defectus sit error, vel nescientia, vel inconsideralio. Ac per hoc patet quod, ai latest communicari creatura, quod ex suis essentialibus semper actu el sine errore consideret omnes circumstantias ex quibus aliquid potest judicari eligibile vel fugibile, vel etiam si hoc actu consideret quandocumque occurrit aliquid eligendum vel fugiendum, quod talis creatura esset impeccabilis per naturam; si vero non, non (a). Dicendum ergo quod eligibilia et circumstantia eligibilium, aut deducuntur ex principiis legis naturæ, aut deducuntur ex principiis el dictamine legis supematuralis, puta fidei vel disciplinæ. Si primo modo, sic dicendum est quod Deus potuit facere et forte fecit creaturam impeccabilem per naturam. Quod sic probatur. Quia majoris ambitus sunt ea quæ deducuntur ex primis principiis speculabilibus, quam ea quæ deducuntur ex principiis practices ; quia plura sunt cognoscibilia a crealura quam agibilia per illam. Sed Deus potest facere el forte fecit creaturam quæ actu cognoscit omnia speculabilia naturalia et omnes habitudines eorum naturales, vel saltem, dum cognoscit actu aliquod ens naturale, videt in eo omnes habitudines el circumstantias. Hoc enim ponitur de angelis, qui non per discursum, sed intuitive vident in natura rei quæcumque ei attribuuntur naturaliter vel ab ea removentur. Ergo similiter potest communicari alicui creatura, vel jam communicatum est quod actu el sine errore consideret omnia agibilia ab ipsa, vel saltem dum occurrit aliquid eligendum, in actu et sine defectu videret omnes circumstantias, secundum quas illud est eligibile vel non eligibile ; quo inexsistente, peccare non potest.

Secundo sic. Sicut est gradus in corporalibus, ita et in spiritualibus. Sed est aliquod corpus, quod ex gradu suæ naturæ habet non solum quod sit perfectum in se, sed etiam in operatione actuali quoad omnia alia quæ sunt vel esse possunt, sic quod statim, dum essent, actioni ipsius subjicerentur, ut patet de sole, vel saltem de corpore cœlesti. Ergo similiter in creaturis spiritualibus est dare aliquam, quæ non solum est perfecla in se, sed in propria operatione respectu omnium aliorum quæ sunt vel esse possunt, sic quod statim ut essent, actioni illius subjicerentur. Operatio autem substantiæ spiritualis est intelligere. Igitur, etc. His autem stantibus, non potest peccare. Igitur possibile est dare crealuram quæ per naturam sil impeccabilis quoad legem naturalem.

II. Argumenta aliorum. — Ad idem arguitur ab aliis (apud Durandum, ibidem).

Primo sic. Illud quod non arguit infinitam perfectionem, est communicabile crealura. Sed esse impeccabile per naturam, non arguit infinitam perfectionem. Igitur. Major nota est. Sed minor probatur per argumentum factum in principio quaestionis.

Secundo sic. Lumen gloriæ non excedit in infinitum lumen naturale, cum utrumque sit finitum et Creatum. Poterit ergo creari angelus, cujus lumen naturale æquabitur in essentia el virtute lumini gloriæ alterius; et sic ex naturalibus videbit Deum per essentiam, sicut nunc vident beati per gloriam : el eodem modo erit impeccabilis.

Tertio. Sicut se habet visus corporalis ad omnia visibilia, sic se habet intellectus ad omnia intelligibilia. Sed Deus jiosset facere visum corporalem lantæ efficaciae, quod videret omnia visibilia absque exteriori lumine superaddito. Ergo similiter posset facere intellectum lantæ efficaciae, quod videret vel intelligeret omne inlelligibile absque lumine gloriæ superaddito; et sic idem quod prius.

III. Argumentum Aureoli. — Aureolus (dist. 23) aiguit contra quoddam lactum in tertia probatione, scilicet quod ideo nulla voluntas creata sit impeccabilis, quia est ex nihilo. Contra hoc arguit : quia, secundum te, crealura ex gratia potest esse impeccabilis; et tamen etiam (a) gratia est de nihilo.

IV. Aliud argumentum. — Item potest argui. Quia Deus posset creare unam intelligentiam, quæ esset essentialiter visio Dei et dilectio et fruitio sine aliquo accidente sibi superaddito. Sed talis intelligentia esset naturaliter impeccabilis. Igitur, etc. Major patet. — Tum quia non implicat contradictionem. — Tum quia philosophi posuerunt quod quælibet intelligentia est visio vel cognitio suimet; ergo possibile est intelligentiam esse cognitionem alterius a se; nec apparet quare non ita respectu objecti quod est Deus quam alterius. — Tum quia hoc tenent multi, sicut Adam, 1. Sentent. Minor probatur : quia implicat aliquem esse beatum et peccare; vel clare videre Deum et peccare.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS III.

PONUNTUR SOLUTIONES

I. Ad argumenta Durandi. — Quantum ad tertium articulum, respondendum est objectionibus supradictis. Et quidem,

A<1 duo prima dicitur quod efficaciter concludunt

(a) **it vero non, non. —** *et* **n non Pr.**

(a) **etiam. —** *ex* **Pr.**

verum, sed non contra nos. Nam totum illud quod concluditur, concedit sanctus Thomas, *de Malo,* q. 16, art. 3, ubi sic : < In nullo quod ad ordinem nature pertine.it, potuit malum angeli consistere. Malum enim non invenitur in his quæ sunt semper in actu, sed solum in his in quibus potenlia potest separari ab actu, ut dicitur, 9. *Metaphysicæ* (t. c. 19). Angeli autem omnes sic conditi sunt, ut quidquid pertinet ad naturalem perfectionem eorum statim a principio habuerunt; tamen erant in potentia ad supematuralia bona, quæ per Dei gratiam consequi poterant. Unde relinquitur quod peccatum diaboli non fuit in aliquo quod pertinet ad ordinem naturalem, sed secundum aliquid supemalurale. ® — Hæc ille. Item, ari. 2, sic dicit : « Appetitus nihil aliud est quam inclinatio quædam in appetibile; ct sicut appetitus naturalis consequitur formam naturalem, ita appetitus sensitivus, vel intellectivus, vel rationalis, sequitur formam apprehensam : non enim est nisi boni apprehensi per sensum vel intellectum. Non ergo potest malum in appetitu accidere ex hoc quod discordet ab apprehensione quam sequitur, sed ex eo quod discordat ab aliqua superiori regula. Et ideo considerandum est utrum illa apprehensio quam sequitur inclinatio hujus appetitus, sit dirigibilis aliqua superiori regula, vel non. Si enim non habeat superiorem regulam qua dirigi debeat, impossibile est quod sit malum in tali appetitu. Et hoc quidem continget in duobus. Apprehensio enim bruti animalis non habet superiorem regulam qua dirigi debeat; et ideo in ejus appetitu non potest esse malum. Bonum enim est quod moveatur hujusmodi animal ad concupiscentiam vel iram secundum formam sensibilem apprehensam. Unde Dionysius dicit, 4 cap. *de* Divinis *nominibus,* quod bonum canis est esse furibundum. Similiter etiam intellectus divinus, quia non habet superiorem regulam qui dirigi possit, ideo in ejus appetitu vel voluntate malum esse non potest. In homine autem est duplex apprehensio superiori regula dirigenda. Nam cognitio sensitiva habet dirigi per rationem ; et cognitio rationis per sapientiam seu legem divinam. Dupliciter igitur potent esse malum in appetitu hominis. Uno modo, quia apprehensio sensitiva non regulatur secundum rationem. Et secundum hoc dicit Dionysius, 4 cap. *dc Divinis nominibus,* quod malum hominis e»t præter rationem esse. Alio modo, quia ratio humana est dirigenda secundum sapientiam et legem divinam. Et secundum hoc Artibrosius (lib. *de Paradiso)* dicit quod peccatum est transgressio legis ðivina In substantiis autem a corpore separatis est una cognitio tantum, scilicet intellectualis, regulanda vel dirigenda secundum regulam ⁂apientia divinæ. Et ideo in voluntate carum potest esse malum ex hoc quod non sequitur ordinem superioris regulae, scilicet sapientiæ divinæ. Et per hunc modum dæmones facti sunt mali voluntate. » — Hæc ille.

Ex quibus palet quod mens sancti Thornæ est quod aliqua natura rationalis vel intellectualis potuit esse impeccabilis, hoc modo quod non potest transgredi legem naturalem; cum quo stat quod nulla creatura rationalis potest esse impeccabilis per naturam, habito respectu ad legem supernaturalem. Et in hoc bene dicit Durandus (dist. 23, q. 1) : α Ubicumque, inquit, potest esse error vel inconsideratio circumstantiarum rei eligibilis, ibi potest esse peccatum et defectus debitæ electionis. Sed in omni creatura potest esse error vel inconsideratio circumstantiarum rei eligibilis : circumstantiarum dico quæ sumuntur ex lege supernatural! fidei vel disciplinæ. Has enim nulla creatura potest secundum se nosce, cum dependeant ex mera Dei voluntate; sed noscuntur ex divina revelatione : et semel revelata? non semper considerantur, quoties illud eligendum occurrit; saltem non hoc habet conditio creatura, immocontrarium. Nam, sicut intellectus noster, propter sui imperfectionem, discursivusest respectu intelligibilium naturalium, nec simul omnes conditiones intelligibiles (a) apprehendit; sic intellectus angelicus imperfectus est respectu supernaturalium intelligibilium, nec simul omnes conditiones eorum apprehendit. Et ideo circa talia potest habere errorem, vel nescientiam, aut inconsiderationem. Patet ergo quod nulla creatura intellectualis potest esse impeccabilis per naturam, quoad eligibilia quæ deducuntur ex principiis legis supernaturalis fidei vel disciplinæ, licet possit esse impeccabilis modo pradicto. »

II. Ad argumenta aliorum. — Ad primum aliorum negatur minor. Patet ; quia, si esset aliqua natura rationalis vel intellectualis simpliciter impeccabilis per naturam, hoc non posset contingere, nisi quia non haberet superiorem regulam a qua dirigi deberet, sicut dictum est ; et si sic, ipsa esset Deus, et infinitæ perfectionis.

Ad secundum, negatur consequentia. Cujus rationem assignat sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* dist. 23, q. 1, art. 1, in solutione quinti, ubi sic : « Quando alicui natura convenit aliquod accidens ex influentia superioris tantum, non potest inferior natura illud accidens per se habere, nisi efficeretur natura superioris; sicut si aer illuminatur actu per ignem, non potest esse quod sit de natura sua lucidus in actu, nisi fiat ignis. Dico ergo quod cum (6) confirmatio insit creatura rationali solum per gratiam, quæ est quoddam spirituale lumen et (γ) similitudo luminis increati, non potest esse quod aliqua

(a) *intelligibiles.* — *intelligibilis* Pr.
(β) cum. — Om. Pr.
(γ) *ct.* — Om. Pr.

creatura ex natura sua confirmationem hanc habeat vel gratiam, nisi efficeretur divinæ natura; quod est omnino im ibile. » — Hæc ille. — Ex quo patet quod, licet lumen gloriæ non excedat in infinitum lumen naturale, non tamen sequitur quod possit creari aliquod naturale lumen æquale lumini gloriæ : quia illa duo lumina sunt diversarum specierum; sicut non valet consequentia : Homo non in infinitum excedit brutorum genus; ergo potest dari brutum æquale homini.

Sed contra solutionem sancti Thomæ arguit Durandus, dicens quod α illa maxima quam (a) assumit, scilicet quod quando aliquod accidens inest inferiori nature tantum ex influentia superioris, non potest inferior natura illud accidens per naturam habere, nisi efficeretur nature superioris, etc., illa, inquit, habet verum, si illud accidens esset unius rationis utrobique, ut patet in exemplo dato ibidem. Si autem illud accidens non sit unius rationis in eis, non oportet quod, si efficiatur connaturale natura inferiori, quod propter hoc ipsa efficiatur in gradu superioris natura; immo oppositum : quia, cum effectus æquivocus nunquam æquetur suæ causæ æquivoeæ, si gratia et gloria, quæ sunt effectus Dei æquivoci, millesies fierent creatura connaturales(6), non propter hoc ipsa æquaretur Creatori. Et iterum non ponitur quod gratia vel gloria possint fieri connaturales alicui creatura, sed quod potest talis creatura fieri a Deo, quæ tantum possit per suum lumen naturale, quantum potest nunc beatus per lumen gloriæ, sicut posset creare oculum ita luminosum in se, quod (γ) videret sine exteriori lumine sicut nos videmus cum adjutorio exterioris luminis. »

Ad istud dicitur, — *pruno,* quod illa maxima non solum habet veritatem ubi tale accidens est unius rationis, immo ubi est alterius; quia lumen gloriæ, sive sit unius rationis in omnibus videntibus Deum, sive in Deo et creaturis, sive alterius rationis, tamen ipsum est necessaria et sufficiens dispositio ad hoc quod divina essentia uniatur intellectui creato tanquam forma intelligibilis, et quodammodo deiformet (δ) intellectum creatum ad videndum Deum : ita quod et tenet locum virtutis activae, in hoc quod fortificat lumen intellectus creati, et virtutis passivæ, in hoc quod disponit intellectum creatum ad hoc quod sit capax formæ divinæ per modum formæ intelligibilis, sino inhæsione tamen et dependentia. Et ideo, sicut est impossibile aliquid habere naturaliter ultimam dispositionem ad formam ignis, et propriam virtutem ignis, vel saltem virtutem inseparabilem a forma ignis, et cum hoc non habere formam substantialem ignis naturaliter sibi unitam; ita impossibile est quod alicui creatura sit connaturale lumen gloriæ, et quod divina essentia non sit sibi connaturalis tanquam naturaliter sibi unita per modum formæ intelligibilis. — Dicitur *secundo,* quod utique verum est quod, dato quod gratia et gloria essent alicui creatura connaturales, non propter hoc sequeretur quod illa creatura æquaretur Deo simpliciter. Sequeretur tamen quod illa creatura naturaliter esset Deus per participationem ultimatam; quod est impossibile. — Dicitur *tertio,* quod impossibile est quod aliquod lumen naturale creatura factæ vel factibili sit æque potens lumini gloriae in quocumque gradu participato; aut quod in tantum elevet aut deiformet (a) intellectum creatum , sicut lumen gloriæ facit. — Dicitur *quarto,* quod lumen corporale potest esse connaturale alicui oculo creato; non autem lumen gloriæ alicui creatura. Cujus ratio est dicta : quia scilicet lumen gloriæ est dispositio ultima ad fonnarn infinitam et increatam ; non autem quodeumque lumen corporale.

Ad tertium patet, per pradicta, quod similitudo non valet. Hic tamen dicit Durandus quod, dato quod aliqua creatura posset ex suis puns naturalibus videre Deum per essentiam, non tamen ex hoc esset impeccabilis; quia etiam nec in beatis visio divina secundum se et absolute sufficit ad impeccabililatem : quia < videntes Deum, ut dicit, non propter hoc rident omnia quæ ad eos pertinent, nisi eis revelentur ». Et ulterius dicit quod < absque visione Dei per essentiam, creatura posset esse impeccabilis, dummodo actu consideraret circumstantias omnium eligibilium ab ipsa ». Sed ista responsio multa falsa implicat, eteontraria vi® sancti Thomæ. Primum est, quod possibile est creaturam clare videntem Deum, peccare et non diligere Deum super omnia. Secundum, quod ibile est creaturam clare videntem Deum per essentiam, ignorare aliqua pertinentia ad ipsam, et necessaria ad vitandum peccatum mortale vel veniale, vel ad bene faciendum moraliter (fi). Et de his forte alias, Domino concedente, videbitur.

III. Ad argumentum Aureoli. — Ad argumentum Aureoli, dicitur quod, licet anima beata sit de nihilo tam quoad essentiam quam quoad omnia ejus accidentia, tamen gratia consummata, quæ est lumen gloriæ, est ultimata participatio divinitatis et quædam deiformatio (γ); ita quod anima per tale lumen, si sit inhaerens, non solum per modum passionis cito transeuntis, ut in Paulo et Moyse in raptu, sed per modum habitus fixi, trahit animam ad Deum, qui non est ex nihilo, sed esse subsistens,

(a) *quam. — consequentia* **Pr.**
(i) *čonnaturale — naturales* **Pr.**
(γ) *se.* **— Ad. Pr.**
(fc) *deiformet. — di/formet* **Pr.**

(a) *deiformet — difformet* **Pr.**
(<) **moraliter. —** *mortaliter* **Pr.**
(γ) *deiformaho, — di/formatto* **Pr.**

infinitum, ætemum, inannihilabile(x). Et ideo similitudo non valet, nec instantia.

IV. **Ad aliud argumentum.** — Ad nrnumentum ultimo loco adductum, negatur major. Et, — ad primam probationem, dicitur quod contradictionem implicit aliquid naturaliter subsistens esse visionem Dei ct non esse infinitum. — Ad secundam, dicitur quod positio philosophorum (δ) et Ad» implicat contradictionem. Cujus causam assignat sanctus Thomas, I p., q. 54, art. I, ubi quærit: Utrum essentia angeli sit suum intelligere.

Sed pro confirmatione eorum quæ ditfa sunt in solutione secundi aliorum contra objectionem el instantiam Durandi, notandum est quod sanctus Thomas, 4. *Sentent.,* dist. 49, q. 2, art. 6 : ‹ Ad hoc, inquit, quod intellectus Deum per essentiam videat, oportet quod divina essentia uniatur intellectui ut intelligihilis forma quodammodo. Forma autem non conjungitur perfcctibili, nisi quando perfeclibile habet dispositiones quibus efficitur susceptivum (γ) talis formæ; sicut corpus non unitur anirnæ, nisi quando in corpore sunt dispositiones convenientes ad animam suscipiendam. Unde oportet ad hoc quod intellectus uniatur essentiæ divinæ modo pradiclo, quod sit in eo aliquid per modum dispositionis, præparans ipsum ad unionem prædictam. Et hoc est lumen quo intellectus perficitur ad videndum Deum per essentiam. Hæc autem dispositio non potest esse naturalis alicui intellectui creato. Ultima enim dispositio ad formam,secundum eamdem rationem recipitur in perfectibili et forma ipsa; ita quod si unum est naturale, et aliud : quia perfectibile per ultimam (8) dispositionem ad formam contingit ipsam formam. Forma autern quæ est divina essentia, omnem facultatem el capacitatem naturalem excedit. Potentia enim et proprius ejus actus semper accipiuntur in eodem genere; unde potentia et actus dividunt quodlibet genus entis, ut patet, 3. *Physicorum* (t. c. 3); et ideo facultas sive potentia creatura non se extendit nisi ad formam sui generis. Et sic essentia divina, quæ est extra omne genus, excedit naturalem facultatem cujuslibel intellectuscreati. Et ideodispositio ultima, quæ est ad unionem intellectus cum tali essentia, excedit omnern facultatem natura. Unde non potest esse naturalis, sed supra naturam. Et ista dispositio est lumen gloriæ, de quo dicitur in Psalmo (35, v. 40) : *In lumine tuo videbimus lumen,* etc. » — Hæc ille. — Ex quibus patet quomodo solutio ibidem data, secundum mentem sancti Thoms procedit.

Ad argumenta in pnneipio quæstionis facta, patet solutio per pradicta.

Et hæc de questione. Benedictus Deus. Arnen.

(›) *inannihilabilt.* — manniAtlanfr Pr
(β) *philosophorum.* — *Philosophi* Pr
(γ) fuictphruni. — *fuscepubile* Pr.
(I) uUimam. — unam. Pr.

DISTINCTIO XXIII.

QUÆSTIO I.

UTRUM IN STATU INNOCENTEE ADAM VIDERIT DEUM PER ESSENTIAM

inCA vigesimnmterliam distinctionem 2. *Sententiarum* quærilur: Utrum in statu innocenti» Adam viderit Deum per essentiam.

Et videtur quod sic. Quia, secundum Augustinum, 14. *de Civitate Dei* (cap. 10), *primo homini non deerat quidquam, quod bona voluntas adipisceretur.* Sed nihil melius bona voluntas |>olest adipisci visione divinæ essentiæ. Ergo hoc homini in statu innocentia» non deerat.

In oppositum arguitur. Quia dicit Joannes, in canonica sua (epist. 1): *Deum nemo vidit unquam* (cap. 4, vers. 12). Igitur, etc.

In hac quæstione erunt 1res articuli. In primo ponentur conclusiones. In secundo objectiones. In tertio solutiones.

ARTICULUS I.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sic hæc

Prima (x) conclusio : Quod primus horno Deum per essentiam non vidit secundum communem statum illius vltxe.

Hanc conclusionem ponit sanctus Thomas, 1 p., q. 94, art. 1, ubi sic dicit : α Primus homo Deum per essentiam non vidit secundum communem statum illius vite, nisi forte dicatur quod vidit Deum in raptu quando *Deus immisit soporem in Adam,* ut dicitur, *Genes,* 2 (v. 21). Et hujus ratio est : quia, cum divina essentia sit propria bealitudo, hoc modo se habet intellectus videntis divinam essentiam, ad Deum, sicut se habet quilibet homo ad beatitudinem. Manifestum est autem quod nullus homo potest per voluntatem a læatitudine averti ; naturaliter enim et ex necessitate homo vult beatitudinem et fugit miseriam. Unde nullus videns Deum per essentiam (6), potest voluntate (γ) averti a Deo, quod est peccare ;el propter hoc omnes videntes Deum per essentiam, sic in amore Dei stabiliuntur, quod(*)

(*) **Prima.** — Om Pr.
(β) *per essmtiam.* — Om. Pr.
(γ) *adeo.* — Ad. Pr.

in æternum peccare non possunt. Cum cryo Adam peccaverit, manifestum est quod Deum per essentiam non videbat. » — Hæc ille.

Item, *de Veritate,* q. '18, art. 1, sic dicit : ‹ Quidam dixerunt quod Deum per essentiam videre contingit non solum in patria, sed etiam in via; quamvis non ita perfecte in via, sicut in patria. Et secundum hoc homo in statu innocentia mediam habuit visionem inter visionem beatorum, et hominis visionem post peccatum ; quia minus perfecte vidit quam beati, perfectius vero vidit quam homo post peccatum. — Sed istud dictum, est contrarium Scriptura testimoniis, quæ concorditer in divina visione beatitudinem ponunt ultimam hominis. Unde ex hoc ipso quod aliquis Deum per essentiam videt, beatus est. Et sic nullus adhuc in via ad beatitudinem exsistens, Deum per essentiam videre potuit; nec etiam ipse Adam in statu innocentia ut communis opinio tenet. Cujus etiam veritas ratione ostendi potest. Cujuslibel enim natura convenit aliquod ultimum assignare, in quo ejus ultima perfectio consistit. Hominis autem, inquantum homo est, perfectio non consistit, nisi in actu intellectus, ex quo habet quod homo sit. In operatione autem intellectus possunt differentes gradus distingui dupliciter. Uno modo, ex diversitate intelligibilium. Quanto enim objectum intelligibile perfectius est, tanto excellentior est ejus inlelligentia. Unde, ut dicitur, 10. *Ethicorum* (cap. 7 el8), perfectissima operatio intellectus est operatio intellectus liene dispositi ad optimum intelligibile ; sicut pulcherrima visio corporalis est visus bene dispositi ad pulcherrimum sub visu. Alio modo in operatione intellectus accipiuntur gradus ex modo intelligendi. Possibile est enim (a) unum el idem intcl-ligibile diversimode a diversis intelligi, ab uno perfectius, etabaliominusperfecte. Non est autem possibile ut ultimus terminus perfectionis humana accipiatur secundum aliquem modum intelligendi, quia in istis modis intelligendi possunt considerari infiniti gradus, quorum unus alio perfectius intelligit. Nec est aliquis ita perfecte intelligens, quo non possit cogitari alium perfectius intelligere, nisi Deus qui infinita limpiditato omnia intelligit. Unde oportet quod ultimus terminus humanæ perfectionis sit in intelligendo aliquod perfectissimum intelligibile, quod est essentia divina. In hoc igitur unaquaeque tota rationalis creatura beata est, quod essentiam Dei videt, non ex hoc quod ita limpide vel plus vel minus eam videt. Non ergo visio viatoris a visione beati distinguitur per hoc quod est perfectius et minus perfecte videre, sed per hoc quod est videre et non videre. Et ideo cum Adam adhuc fuerit in via ad beatitudinem, Deum per essentiam non vidit. » — Hæc ille.

Ex quibus jiotest formari duplex ratio pro conclusione. Prima talis est : Nullus potens peccare, Deum per essentiam videt, ex conditione status; Adam in primo statu erat potens peccare ; igitur in illo statu , ex conditione status, non videbat Deum per essentiam. Secunda talis est : Nullus viator nondum beatus Deum per essentiam videt; sed Adam in primo statu, ex conditione status, erat viator et nondum beatus; igitur non competebat ei, ex tali statu, Deum per essentiam videre.

Secunda conclusio est quod Adam In primo etatu videbat seu cognoscebat Deum quadam altlori cognitione, quam aliqui purus viator post peccatum communiter videat.

Hanc ponit sanctus Thomas, 1 p,, ubi supra (q. 94, art. 1). Unde, post verba superius allegata, sic subdit : ‹ Cognoscebat tamen Deum quadam altiori cognitione quam nunc cognoscamus. Et sic quodammodo ejus cognitio media erat, inter cognitionem prasentis status, et cognitionem patria qua Deus per essentiam videtur. Ad cujus evidentiam, considerandum est quod visio Dei per essentiam dividitur contra visionem Dei per creaturam. Quanto autem aliqua creatura est altior et Deo similior, tanto per eam Deus clarius videtur; sicut homo expressius ridetur per speculum in quo clarius ejus imago resultat. Et sic patet quod mullo eminentius videtur Deus per intelligibiles effectus, quam per sensibiles et corporeos. A consideratione autem plena et lucida intelligibilium effectuum impeditur homo, in statu prasenti, per hoc quod distrahitur a sensibilibus et circa ea occupatur. Sed, sicut dicitur, *Eccles.* 7 (v. 30) : *Deus fecit hominem rectum.* Hæc autem fuit rectitudo hominis divinitus instituti, ut inferiora superioribus subderentur, et superiora ab inferioribus non impedirentur» Unde prirnus homo non impediebatur per res exteriores a clara el firma contemplatione intelligibilium effectuum, quos (x) scilicet ex irradiatione prima veniatis percipiebat, sive (6) naturali cognitione, sive gratuita. Unde Augustinus dicit, 11. *Super Gen. ad litteram* (cap. 33), quod *fortassis Deus primis hominibus antea loquebatur, sicut cum angelis loquitur ipsa incommutabili veritate illustrans mentes eorum, etsi non tanta participatione divinæ essentiæ, quantam* (γ) *capiunt angeli.* Sic igitur per hujusmodi effectusintelligibiles Dei, Deum clarius cognoscebat quam modo cognoscimus. › — Hæc ille.

Item, *de Veritate,* ubi supra (q. 18, art. 1), in solutione primi, sic dicit : ‹ In aliqua visione triplex medium est considerare : unum est medium sub quo videtur; aliud, quo videtur, quod est species rei

(i) *ett enim.* — enim *ett* Pr.

( ) *quot.* — *quam* Pr.
( ) five. — *sine* Pr.
(γ) *quantam.* — *quanta* Pr.

visa; aliud, a quo accipitur cognitio rei visae : sicut in usione corporali, medium sub quo videtur, est lumen quo aliquid fit actu visibile, el visus perficitur ad videndum; medium autem quo videtur, est ipsa species rei visibilis in oculo exsistens, quæ, sicut forma videntis inquanlum est videns, principium est visivæ operationis ; medium autem a quo accipitur, est sicut speculum a quo interdum species alicujus visibilis, puta lapidis, lit in oculo, non immediate ab ipso lapide. Et hæc tria in visione intellectuali inveniuntur, ut lumini corporali correspondent lumen intellectus agentis, quasi medium sub quo intellectus videt; speciei vero visibili, species intelligibilis, qua intellectus possibilis fit actu intelligens ; medio vero n quo accipitur visi cognitio, sicut speculo comparatur effectus a quo in cognitionem cause devenimus, ita etiam similitudo causæ nostro intellectui non imprimitur immediate ex causa, sed ex effectu, in quo similitudo causæ resplendet; unde hujusmodi cognitio dicitur specularis, propter similitudinem quam habet ad visionem quæ fit per speculum. Homo igitur in statu post peccatum, indiget ad cognoscendum Deum, medio quod est quasi speculum in quo resultat ipsius Dei similitudo; oportet enim ut per ea quæ facta sunt, in invisibilia ejus deveniamus, ut dicitur, /iom, 1 (v. 20). Hoc autem medio non indigebat homo in statu innocenti®. Indigebat autem medio quod est quasi species rei visa» ; quia per aliquod spirituale lumen menti hominis influxum divinitus, quod erat quasi similitudo expressa lucis increatæ, Deum videbat. Sed hoc medio non indigebit in patria, quia ip<im Dei essentiam per seipsam videbit, non per aliquam similitudinem ejus intelligibilem vel sensibilem, cum nulla creata similitudo adeo possit perfecte Deum reprasentare, ut per eam videns ipsam Dei essentiam cognoscere aliquis possit. Indigebit autem lumine gloriæ in patria, quod erit quasi medium sub quo videtur, secundum illud Psalm. (35, v. 10) : *In lumine tuo videbimus lumen :* eo quod ipsa visio nulli creatura est naturalis, sed soli Deo ; unde nulla creatura in eam ex sua natura pertingere potest, sed, ad eam consequendam, oportet quod illustretur lumine divinitus emisso. Secunda autem visio, quæ est per medium quod est species, est naturalis angelo, sed est supra naturam hominis; unde ad eam indiget lumine gratiae. Tertia vero est competens natura hominis ; et ideo ea sola sibi relinquitur post |MMxatum. Et ideo patet quod visio qua homo Deum in statu innocenti® vidit, media fuit inter visionem qua nunc videmus, et visionem beatorum. Patet igitur quod homo post peccatum triplici inedio indiget ad videndum Deum, scilicet: ipsa creatura, qua in divinam cognitionem ascendit; et similitudine ipsius Dei, quam ex creatura accipit ; et lumine, quo perficitur ad hoc ut in Deum dirigatur, sive sit lumen natura, ut lumen intellectus agentis, sive gratia», ut lumen fidei et sapientiae. In statu vero ante peccatum indigebat duplici medio, scilicet : medio quod est similitudo Dei; et inedio quod est lumen elevans vel dirigens mentem. Beati autem uno tantum medio indigent, scilicet lumine elevante mentem. Ipse autem Deus seipsum videt absque omni medio; ipse enim met est lumen, quoseipsum videt. » — Hæc ibi.

Similia dicit, 2. Sen/ent., dist. 23, q. 2, art. 1, ubi sic : α Sicut in littera dicitur, modus quo Adam Deum cognovit, medius fuit inter cognitionem viæ qua nunc Deum cognoscimus, et cognitionem patriae qua Sancti eum in gloria vident. Unde, ad hujus evidentiam, videndum est quot tnodis Deus possit videri. Sciendum autem quod tripliciter videri potest. Uno modo, per suam essentiam. Alio modo, per effectum aliquem ejus fluentem in intellectu videntis. Tertio modo, |ær effectum aliquem extra intellectum videntis, in quo divina similitudo resultat. Hujus exemplum in visione corporali inspici potest. Lux enim non videtur ab oculo per aliquam similitudinem sui in ipso relictam, sed per suam essentiam oculum informans : el huic comparatur primus modus videntis Deum, qui est per essentiam ; et hic quidem modus, ex conditione suæ natura, nulli natura debetur, nisi divins, in qua idem est sciens el scitum. Lapis autem videtur ab oculo corporali per similitudinem suam in ipso oculo relictam : el huic comparatur secundus modus, qui est per effectum relictum in intellectu videntis; el hic quidem modus videndi convenit angelo, secundum conditionem suæ natura : quia, ut in libro *de Causis* (prop.8) dicitur : *Omnis intelligentia scit quod est supra se, per id quod est ci causa;* unde, cognoscens ipsum lumen natura suæ quod est similitudo luminis increati, Deum videt. Vultus autem hominis relucens in speculo, videtur ab oculo, non quidem per similitudinem ejus immediate in oculo relictam, sed per similitudinem ejus relucentem in speculo ex quo resultat in pupilla; et huic comparatur illa visio qua Deus videtur per effectum extra intellectum videntis : sive per effectum naturalem, sicut per cognitionem creaturarum naturali cognitione philosophi in Deum devenerunt ; sive per effectum spiritualem, sicut est in visione fidei illius qui adhærel his quæ aliis revelata sunt per influentiam spiritualis luminis. Et ideo dicimur nunc in speculo videre, secundum Apostolum (1. *Cor.,* cap. 13, v. 12). Modus enim iste competit homini, secundum conditionem naturasuæ; quia intellectus noster nec seipsum intelligere potest, nisi per speciem rerum quas apud se habet : quia per objecta venit in cognitionem actuum, et per actus in cognitionem potentianim. Ad primum ergo modum visionis, qui soli Deo ex conditione natura suæ debetur, elevatur angelus, et homo, per gloriam. Unde illa est visio beatorum, quam homo in primo statu non habuit.

Ad secundum vero modum qui est naturalis ipsi angelo el supra naturam hominis, elevatur homo per gratiam, etiam post statum culpæ : sicut in viris contemplativis patet, qui (x) divinas revelationes merentur; et multo amplius fuit (6) in primo statu per gratiam originalis justitiae. Tertius autem modus est communiter viatorum etiam post statum culpæ. Unde patet quod modus quo Adam in primo statu Deum videbat, medius erat inter utrumque. > — Hæc ille.

Ex quibus potest formari talis ratio. Cognoscere Deum per speciem, non a phantasmatibus abstractam, sed ex irradiatione divini luminis impressam, est cognitio minor visione Dei beatifica, et major visione Dei a puro viatore, post peccatum, secundum communem cursum habita. Sed cognitio Dei quam habebat Adam in primo statu, fuit hujusmodi. Igitur, etc.

Tertia conclusio est quod Adam In statu primo, non solum cognoscebat Deum per speciem immediate a Deo impressam, immo per species a rebiis creatis acceptas.

Istam ponit sanctus Thomas, *dc Veritate,* q. 18, art. 2, ubi sic : c Secundum Boetium, libro *dc Consolatione,* natura a perfectis principium sumit. Quod etiam in operibus divinis considerari potest. In quolibet enim opere, ea quæ prima sunt, perfectionem habent. Unde, cum in statu innocentiæ, constitueretur Adam, ab ipso Deo, ut totius generis humani principium, non solum a quo natura propagaretur in posteros, sed etiam quo (γ) in alios originalem justitiam transfunderet, oportet ponere hominem in statu innocentiæ duplicem perfectionem habuisse : unam quidem, naturalem ; aliam autem, gratis a Deo concessam, supra debitum naturalium principiorum. Secundum autem naturalem perfectionem , sibi competere non poterat ut Deum cognosceret, nisi ex creaturis. Quod sic patet. In nullo enim genere potentia passiva extendit se, nisi ad illa ad quæ extendit se potentia activa; ct ideo dicit Commentator, 9. *Metaphysicæ* (comm. 11), quod non est aliqua potentia passiva in natura, cui non correspondeat potentia activa. In natura autem humana duplex potentia ad intelligendum invenitur : una, quasi passiva, quæ est intellectus possibilis; alia, quasi activa, quæ est intellectus agens. Et ideo intellectus possibilis, secundum naturalem viam, non est in potentia, nisi ad illas formas quæ per intellectum agentem intelligibiles fiunt. Hæc autem non sunt nisi formæ sensibilium rerum, quæ a phantasmatibus abstrahuntur. Nam substantiæ immateriales sunt intelligibiles per seipeas, non quia nos eas intelligibiles faciamus. Et ideo intellectus noster possibilis non potest se extendere ad aliqua intelligibilia, nisi per illas formas quas intellectus agens a phantasmatibus abstrahit. Et inde est quod nec Deum nec aliquas substantias immateriales cognoscere possumus naturaliter (x), nisi per ℞e sensibiles. Sed ex perfectione gratiæ, hoc habebat homo in primo statu, ut Deum cognosceret per inspirationem internam ex irradiatione divinæsapientiae : per quem modum Deum cognoscebat, non ex visibilibus creaturis, sed ex quadam spirituali similitudine suæ menti impressa. Ita igitur in homine duplex Dei cognitio erat : una, qua cognoscebat Deum conformiter angelis, per inspirationem internam ; alia, qua cognoscebat Deum conformiter nobis, per sensibiles creaturas. Differebat autem hæc ejus secunda cognitio a cognitione nostra, sicut differt inquisitio habentis habitum scientiæ, qui ex notis considerat ea quæ antea noverat, ab inquisitione addiscentis, qui ex notis ad ignota nititur pervenire. Nos autem aliter Deum notum habere non possumus, nisi ex creaturis ad ejus notitiam perveniamus. Adam vero Deum aliter sibi notum, scilicet per internam illustrationem, ex creaturis considerabat. > — Hæc ille. — Ex quibus potest formari talis ratio. Perfectio gratiæ non excludit perfectionem natura; sed potius quidquid constituitur ut principium proximum propagandi naturam el transferendi gratiam, debet esse utraque perfectione perfectum. Adam autem constitutus fuit in primo statu, ut principium propagandi naturam rationalem, et transferendi gratiam aliquo modo. Igitur debuit esse utraque perfectione perfectus. Tunc ultra : sed perfectio naturalis hominis, quoad intellectum, est ut cognoscat Deum ex sensibilibus creaturis; igitur hoc in statu primo habuit.

Et hæc de primo articulo.

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

§ 2. — Contra secundam conclusionem

I. Argumenta Durandi. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra pradicta. Et quidem contra secundam conclusionem arguit Durandus (dist. 23, q. 2), probando quod Adam in statu primo non cognoverit Deum per talem speciem influxam.

Primo. Quia nulla cognitio sensitiva aut intellectiva, humana vel angelica, fit per speciem; sicut dicit se sufficienter probasse.

Secundo. Quia, si aliqua cognitio per speciem

(a) *qui.* — *quod* **Pr.**
(β) *fuit.* — *tint* **Pr.**
(γ) *quo* — *quod* **Pr.**

(a) *naturaliter.* — *Um.* **Pr.**

fieret, et homo in statu innocentiae cognovisset Deum per tales species, illa cognitio fuisset beata : quia beata visio est ex hoc quod Deus clare videtur, et non ænigmatice; sed cognitio vel visio divinæ essentia per speciem immediate a Deo acceptam, est clara et non ænigmatica, sed est facie ad faciem, sic enim unus videt alium ; ergo, etc.

Tertio. Quia, aut talis cognitio erat intuitiva, aut abstractiva. Non intuitiva; quia tunc fuisset beatifica. Nec abstractiva ; quia : vel per illam cognoscebatur Deus esse Irinus et unus evidenter; aut non. Si detur secundum, tunc talis non erat allior omni cognitione Dei quæ potest haberi per creaturas; quia non apparet aliqua altior nisi illa quæ est per fidem, quæ extendit se, etiam in nobis, ad aliqua ad quæ ratio naturalis, sumpta ex creaturis, non se extendit. Si detur primum, contra hoc arguitur multipliciter (in Prol. Sentent., q. 3),(s) sic. Impossibile est cognitionem abstractivam cujuscumque rei esse primam, sed necessario sequitur aliam priorem ex qua deducitur. Sed in puro viatore non potest præesse aliqua cognitio, ex qua evidens cognitio abstractiva de Deo possit deduci. Ergo impossibile est quod cognitio abstraetna de Deo communicetur viatori. Major probatur inductione et ratione. Inductione sic. Deus nihil cognoscit abstracti ve,puta res antequam sint, nisi cognoscendo essentiam suam intuitive jsimiliter et angelus primo cognoscit essentiam suam intuitive, et ex ea deducitur cognitio abstractiva aliorum; similiter experimur in nobis quod omnem cognitionem abstractivam intellectivam praecedit cognitio sensitiva; et similiter est in brutis, si habeant aliquam cognitionem abstractivam. Non autem sunt plura cognoscentia quam Deus, angelus, nos, et bruta. Quare, etc. — Dicetur forte, quod h©c inductio solum concludit illud quod est consuetum secundum cursum naturæ, sed non concludit quin aliter possit fieri divina virtute. — Sed contra hoc arguitur sic. Certum est quod Deus non intelligit nec intelligere potest abstractive alia a se, nisi cognoscendo intuitive essentiam suam per quam cognoscit alia. Angelos dimittamus, quia parum scimus de eis; et loquamur de nobis, de quibus est quæstio. Concessum est ab omnibus quod, secundum cursum nature, vires interiores, tam sensitiva quam intellectiva?, non possunt exire in actum, nisi praevia (S) cognitione intuitiva alicujus sensus exterioris : quia non habent immediatum ordinem ad res exteriores, sed solum mediante cognitione sensitiva exteriore; ct propter hanc mediationem omnes actus interiorum virium sunt abstractivi et non intuilivi. Ex hoc arguo sic. Si virtute divina fieret quod intellectus et aliæ vires interiores exirent in actus suos, respectu rerum extenorum, absque ulla præsuppositione quorumeurnque actuum sensuum exteriorum, tunc intellectus et vires interiores sensitivae haberent, quoad tales actus, immediatum ordinem ad res exteriores, sicut et sensus. Sed actus sensuum exteriorum sunt intuilivi propter in:mediatum ordinem ad objecta sua. Epgo et actus intellectus et aliarum virium interiorum essent intuitiviet non abstractivi, propter eamdem causam. Si ergo aliqua cognitio sit abstractiva, oportet quod eam pnecedat aliqua alia, quam pnesupponat, vel ex qua deducatur; et sic patet quod illa inductio concludit quod sicut est in Deo, ita est in nobis; nec possibile est oppositum fieri.

Quarto principaliter sic. Prima cognitio necessario est entis in actu. Sed talis necessario est inluitiva, ut probatur. Ergo omnis alia cognitio supponit intuitivarn et ex ea deducitur. Major palet : quia non ens non potest cognosci, nisi per ens; nec ens in potentia, nisi per ens in aclu, ut habetur, 9. *Metaphysicx;* ergo prima cognitio ex qua omnis alia dependet, cognitio est entis in aclu. Minor probatur. Quia illa cognitio est intuitiva, quæ fertur immediate in rem, ut sibi praesentem secundum ejus actualem exsistentiam : quod patet ex ratione cognitionis intuitiva prius posita. Sed prima cognitio, quæ est entis in actu, ut praecogniti, fertur in ens aclu secundum ejus actualem exsistentiam, cum hoc sit formaliler ut ratio sui objecti; et fertur immediate in ipsum : quia non mediante alia cognitione, cum illa sit prima; nec mediante aliquo cognito, cum illud sit primum. Ergo talis cognitio est intuitiva, quam supponit omnis alia cognitio. Tunc ultra : sed in puro viatore non potest præcedere aliqua cognitio, ex qua deducatur talis abstractiva, quam tu ponis. Quia illa cognitio : vel esset ejusdem cogniti, scilicet Dei ; aut alterius. Non alterius: quia illud esset creatum; ex (a) nullo autem creato praecognito potest deduci talis cognitio Dei, per quam certitudinaliter et expresse cognoscatur Deus esse Irinus et unus. Nec potest esse ejusdem cogniti, scilicet Dei; quia vel (6) esset abstractiva, vel inluitiva. Si abstractiva, adhuc ipsam praecederet alia quædam, de qua quærerelur, ut prius, et esset processus in infinitum. Relinquitur ergo quod illa esset intuitiva. Sed non potest communicari viatori, cum sit beatifica. Ergo nec abstractiva.

Quinio sic. Si talis cognitio abstractiva esset possibilis viatori, aut essentia divina secundum se et immediate praesentaretur intellectui, aut mediante aliquo alio. Si primo modo, tunc esset cognitio intuitiva, sicut visio coloris in pariete; et talis non potest communicari viatori.Si secundo modo, aut illud esset medium cognitum, aut ratio cognoscendi, sicut quidam ponunt de specie. Non medium cognitum; quia nihil creatum potest per modum objecti cogniti

ta) *Primo* — Ad. Pr.
(6) prwvia. — prima Pr.
( ) *nihilo.* — Ad. Pr.
( ) si. — Ad. Pr.

ducere in tam perfectam cognitionem Dei, quod expresse cognoscatur esse trinus et unus. Si autem illud medium sil solum ratio cognoscendi, ut species, tale medium non faceret cognitionem abstractivam, sed intuitivam; quia quandocumque aliqua res est præsenssecundum se realiter potenti® ¢ognitiva. el præsentatur ei in ratione objecti cognoscibilis per solam speciem, illa cognitio est intuitiva : quia |>otentia fertur in talem rem, ut sibi realiter præsenlem in ratione objecti immediate cogniti, quia species non est medium cognitum, sed solum ratio cognoscendi; exemplum, de cognitione sensitiva visiva. Sed essentia divina est secundum se præsens realiter cuicumque potenti® cognitivæ, cl cuilibet rei. Si ergo ipsa prasentelur in ratione objecti cognoscibilis per solam speciem illi potentiæ quæ est capax ejus, necesse est talem cognitionem esse intuitivam.

Soxto. Quia cognitio abstractiva de Deo, aut est ipque perfecta sicut intuitiva, aut perfectior, aut mimis perfecta. Si sit æque perfecta, vel perfectior, tunc sicut una est beatifica, et incommunicabilis viatori, ita et alia. Si autem dicatur quod sit minus perfecta; — contra : Deus non habuit ab æterno de rebus creabilibus nisi cognitionem abstractivam : quia crealuræ non fuerunt ab æterno présentes Dio secundum suum esse reale, eo quod ab æterno nihil erant; nunc aulem habet de eis vel dc aliquibus earum cognitionem intuitivam. Hæc autem non est perfectior prima ; alioquin Deus profecisset in cognitione rerum, quod est impossibile. Ergo cognitio abstractiva non est minus perfecta quam intuitiva. el per consequens est beatifica, el incommunicabilis viatori, sicut intuitiva. — Hæc Durandus.

Ex quibus videtur velle quod nulla notitia abstractiva |>os.sit communicari puro viatori per speciem infusam, altior communi cognitione qua Deus cognoscitur naturaliter ex creaturis, vel per lumen commune fidei.

II. Argumenta Scoti. — Cnntra eamdem conclusionem arguit Scotus (apud Durandum, in Prologo Sentent., q. 3) opposito modo, profando quod virtuledivina possit communicari puro viatori cognitio certa, el expressa, et evidens de articulis fidei, puta quod Deus sit trinus et unus; ac, |>er hoc, quod talis notitia communicata fuerit Adæ in primo statu, vel saltem potuit communicari. Et arguit

Primo sic. Illa cognitio potuit communicari viatori, quæ non ponit ipsum extra terminos viæ. Sed cognitio abstractiva, quod Deus sit trinus et unus, qiiantumcumque sit certa, vel expressa, aut scientifica, non ponit hominem extra terminos viæ. Igitur potest communicari viatori. Major patet ; quia nihil repugnat viatori, ut viator est, nisi illud quod faceret eum extra terminos viæ : omnis enim repugnantia resolvitur in contradictionem. Minor probatur: Quia sola cognitio intuitiva, quam Apostolus (1. Cor., cap. 13, v. 12) vocat *a facie ad faciem*, est beatifica, et ponit hominem extra statum viæ. Sed cognitio abstractiva, quantumcumque sit expressa et perfecta, citra intuitivam, imperfectionem imjortat ; quia habens abstracti vam, adhuc desiderat intuitivam. Igitur nulla cognitio abstractiva ponit hominem extra statum viæ.

Secundo sic. Prior cognitio potest haberi sine posteriori.Sed cognitio abstractiva, quantumcumque perfecta el scienliflca, est prior intuitiva, quæ sola est beatifica. Ergo potest hafari ab homine sine ea ; et «ic homo remanebit purus viator. Major de se patet· Minor profatur: quia cognitio intuitiva,cum respiciat rem secundum esse præsentialis exsistenti®, se habet per additionem ad abstractivam, quæ respicit rem secundum ejus quidditatem absolute; el sic est posterior ea.

Tertio. Quia quidquid faceret essentia divina, si esset prasens intellectui sub ratione objecti naturaliter moventis, potest facere voluntas divina, dato quod divina essentia non mI illo modo prasens. Sed >i essentia divina esset prasens intellectui nostro m ratione objecti naturaliter moventis, ipsa causare! cognitionem quîdditatis >uæ et omnium quæ sunt in ea expressam et perfectam. Igitur hoc idem potest facere voluntas divina afapic prædicta prodentia. Sed illa cognitio esset afalractiva, etc. Major patet : quia voluntas divina potest supplere vicem cujuscumque ¢ausa moventis. Minor de se patet.

Quarto. Quia Paulus qui in raptu vidit divinam essentiam, post raptum habuit memoriam de risione eide re visa, quia ipse locutus est <le hoc, 2. *Corinth.*, 12. Illa autem cognitio memorativa non fuit intuitiva, sedabstractiva. Ergo ista est possibilis homini sine illa; et sic, idem quod prius.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS 111.

PONUNTUII SOLUTIONES

AD AIIGÜMENTA CONTUA SECUNDAM CONCLUSIONEM

L Ad argumenta Durandi. — Quantum ad tertium, restat prædiclis objectionibus respondero. El quidem

Ad primum Durandi, negatur antecedens. Sicut enim jwilel ex procedentibus quæstionibus, tam humana quam angelica cognitio fit |»er species; nec suæ probationes ad oppositum valent, ut supra ostensum fuit.

Ad secundum negatur conditionalis assumpta. Et ad probationem illius, negatur minor. Omnis enim cognitio habita de Deo per quamcumquc speciem, est ænigmatica; quia nulla talis repraesentat divinam essentiam perfecte. Unde beatus Thomas, t p.. q. 12,

art. 2, sic dicit : 0 Ad videndum Deum requiritur aliqua similitudo Dei ox parte visivæ potonliæ, qua scilicet intellectus sil efficax ad videndum Deum. ı› Sed ex parte rd viso, quam necesse est aliquo modo uniri videnti, |>cr nullam similitudinem enatam (i) Dei r-H-ntiam videri dicit, a Primo quidem. Quin, rient dicil Dionysius, I. cap. *de Divinis nominibus,* j·· *r* similitudines inferioris ordinis rerum nullo modo p>Mint superioia ċi›gno sicut por speciem corporis non potest cognosci essentia rei incorporem. Mullo igilur minus porsprriem creatam quantamcumqiie potest essentia Dei videri. Secundo. Quia euntia Dei est ipsum esse ipsius; quod nulli formio crcalæ competere potest. Non potest igilur aliqua forma creata c»o similitudo repnrscnlans videnti Dei essentiam. Tertio. Quia divina essentia est aliquid incircumscriptum, continens in se supereminentor quidquid |K>te significari el inlelligi ab intellectu creato; et hoc nullo modo potest rcpiwsentari per aliquam s|tcciein creatam : quia omnis forma creata determinata est secundum rationem aliquam ṡapientia vel virtulis, vel ipsius s̈e, vel alicujus hujusmodi. Unde dicere Deum per similitudinem videri, est dicere divinam e»onliam non videri; quod est erroneum. Dicendum est ergo, quod ad videndam Dei essentiam, requiritur aliqua similitudo ex parte visivæ potentiæ, scilicet lumen gloriæ, confortans intellectum ad ridendum Deum, de quo dicitur in Psalmo (35, v. 10): 7u *lumine tuo videbimus lumen.* Non autem per aliquam similitudinem creatam Dei essentia videri |›o I₀ η I, quæ ipsam divinam essentiam repræsenict ut ipsa in se esi. >—Hæc ille. — Cum autem dicil arguens, quod cognitio quæ est per speciem immediate acceptam, dicitur visio facie ad faciem ; — falsum est. I nde sanctus Thomas, 4. *Sententiarum,* disl. 49, q. 2, art. 1, in solutione dccimiscxti argumenti, sic dicit · « Creature corporales non dicuntur immediate videri, nisi quando id quod est in eis coujungibile viMii vel intellectui ei conjungitur. Non sunt autem cnnjungibiles per essentiam suam, ratione materialitatis. El ideo tunc immediate videntur quando earum similitudo intellectui conjungitur. JSed Deus per essentiam suam e›l coujungibilis intellectui. Unde non immediate videretur,nisi essentia sua conjungeretur intellectui; et hæc visio immediata dicitur vi«io faciei. Et pnuterea. Similitudo rei ċorporali recipitur in visu secundum camdem rationem qua est in re, licet non secundum cuindcm modum esaendi; et ideo similitudo illa ducit in illairt rem directo. Non autem potest hoc modo ducere aliqua similitudo intellectum nostrum (C) in Deum. › — Hæc ille. — Ex quibus patet quod ad claram Dei visionem nullo modo ænigmaticam, non sufficit quæque species creata; el quod cognoscere Deum per talem speciem, non est cognoscere clare, nec facie ad faciem, sed in (a) ænigmale, sicut dicit Augustinus, 15. *de Trinitate* (cap. θ)› recitat *anrtus Thomas, I p., ubi supra (q. 12, ari. 2) : *Cum enim,* inquit, *dicit Apostolus:* α *Videmus nunc per speculum et in amigmato,* » *speculi et tcnigmalis nomme, quacumque similitudines ab Apostolo signi/icat:e* (C) *intclligi possunt, qu:c accommodatio sunt ad intelligondum Deum,*

Ad tertium dicitur quod cognitio illa quain habuit Adam in primo statu de Deo per speciem infusam, non fuit intuitiva, sed abstractiva. — El cum quæritur : au per illam Adam cognosceret evidenter Deum esse Irinum et unum? — dicitur quod non; sed hoc tenebat tide implicite vel explicite. Nec tamen ex hoc sequitur quod ejus cognitio non esset ollior nostra. Unde sanctus Thomas, *do Veritate,* q. IK, art. 3, sic dicit : a Adam in primo statu fidem habuit. Quod quidem apparet, si fidei objectum consideremus. Ipsa enim veritas prima, prout est non apparens, est fidei objectum. Dico autem non apparens : neque per speciem, sicut bealis apparet; neque per naturalem rationalem, sicut aliqua philoxiphib de Deo nola sunt, ut eum esse incorruptibilem, el alia hujusmodi. Adam autem non solum scielial illa, de Deo.quæ naturali cognitione cognosci possunt, sed amplius; nec tamen ad videndum essentiam pervenerat. Unde constat quod de Deo fidei cognitionem habebat. Sed fides e›t duplex, scilicet secundum duplicem auditum, el duplicem locutionem; est enim fides ex auditu, ut dicitur, *Roman.* 10 (v. 17). Est enim quirdam locutio exterior, qua Deus nobis per paedicatores loquitur; quædarn interior, qua loquitbr nobis per inspirationem internam. Dicitur autem ipsa interior inspiratio, locutio quadam, ad similitudinem locutionis exterioris. Sicut enim in exteriori locutione proferimur ad ipsum audientem, non ipsam rem, quam UOtiiicare rupimus, sed signum illius rei, scilicet vocem significativam; ita Deus,interius inspirando(γ), non exhibet essentiam suam ad videndum, sed aliquod suæ essentiæsignum, quod est aliqua spiritualis similitudo ṡua sapientiae. Ab utiOque auditu, fides in cordibus fidelium oritur. Per auditum interiorem, in bis qui primo fidem acceperunt et docueruiit, sicut in Apostolis et Prophetis; unde Psalmo ⁋. v. 9) : *Audiam quid loquatur in me Dominus Ileus.* Per secundum vero auditum fides oritur in cordibus alionun fidelium, qui por alios homines cognitionem fidei accipiunt. Adam autem primo fidem habuit, ut primo fidem edoctus a Deo. Ideo per internam locutionem fidem adhilicre debuit, n — Hæcille.— Simile dicit, 2· 2‘ , q. 5, art, 1.

(›) **creatam.— tantam Pr.**
(C) *intellectum nostrum.* — **irUd/cc/ui** *nottn* **Pr.**
(») **in. — Om. Pr.**
(C) *eigni/ictilss.* — *tignahr* **Pr.**
(γ) *impicando.* — *inipiciendo* **Pr.**

Ad omnia vero alia qua? adducit, non necessario oprtet respondere; quia non pmcedunt contra nos, sed contra Scotuni, qui ponit talem notitiam abstrn-rlivam possibilem communicari viatori, qua evidenter cognosceretur Deus esse trinus el unus. Sanctus Thomas vero hoc non ponit. Verum, quin argumenta illa non solum procedunt contra ponentes not iliam alidtrnclivam evidentem, imrnocontra ponentes ohscunim cl ænigmnticam ; ideo, inquanlum possunt lædere opinionem sancti Thomæ, dicendum est ad illas. Unde ad illud quod adducitur in tertio argumento, scilicet quod omnis notitia abstraction alicujus objecti prusnpponit aliquam inluitivam priorem (a) ex qua deducatur; — respondendum ℓ (ὐ) per interemptionem (γ). Illa enim major falsa e>l. Ner. valet probatio per inductionem; nec per rationem. Et quidem, ad inductionem, dicitur,— primo, quod illa inductio falsum assumit ex parte Dei, scilicet quod in Deo sil duplex cognitio, quarum una deducatur ex alia. In Deo siquidem non est nisi unica cognitio, quæ tamen halet pro primario objecto essentiam divinam, et pro objecto secundario creaturas; et ita arguens non probat majorem assumptam, veritatem habere in Deo, sed solum quod Deus prius, secundum nostrum modum intelligendi, intelligit essentiam suam intuitive quam creaturas abstractive. Hoc tamen non est ex aliquo essentiali ordine abstractive» ad inluitivam: sed hoc accidit ex eo : quia per eamdem intelligibilem formam intelligit principale objectum el secundarium; el ideo prius intelligit primum quam secundarium. Si autem per diversas species intclligibiles intelligeret illa duo objecta, tunc non oporteret esse ibi talem ordinem, quod cognitio creaturarum ullo modo dependeret a cognitione divina» essentiæ. — Dicitur secundo, qbod illud quod adducit de angel expresse falsum est; quia cognitio qua angelus cognoscit alia a se, non deducitur causaliter a notitia intuitiva qua seipsum cognoscit : quia per aliud intelligit se, et per aliud alia a se, scilicet per species influxas et concreatas; nec ullo modo intuitiva sui causât abstractivam cognitionem quam habet angelus de aliis a se. Item, falsum est quod angelus non cognoscat alia a so intuitive, sed tantum abstractive; nec solum est falsum, inmmenwum : quia tunc nec esset beatificàhiliK, nec damnabilis.— Dicitur tertio, quod causa cur in nobis omnem abslractivam pnrccdil intuitiva, est quia nos ïnlelligimu per species a phantasmatibus tâhni las. Sed, si intelligercmus per species a Deo influxas, tunc non oporteret quod abstractive causaretur in nobis ab intuitiva mediato vel immediate. Et istud apparet in anima separata, quæ cognoscit j»er species influxas seipsam et alias animas et angelos, saltem ɗaemone et multa nlia , aient ostendit sanctus Thomas, I p., q. 89, art. I el2, el 4. Srnfrntmrnn», diet. 50.q. I. art. 1. — Dicitur quarto, quod probatio ᵯajori nogatæ per rationem, non volet. Tum. quia illud quod adducit de cognitione Dei, solutum ℓ. Tum secundo, quia illud quod false asMimit ɗ‹ angelis, protari non potest, Tum tertio, quia illius quoi dicitur de nobis, scilicet quod ᵴensu interiores et intellectus secundum cursum consuetum non posunl exire in actum, nisi (e) pr.i supposito sensatione exteriori, causa est, non illa quam arguens assignat, scilicetquod cognitio abstractive «v-entialitei inquanlum hujusmodi, pnoupponat inluitivam sicut rausam sui; M»d causa hujus est, quia, wrundum communem cursum, intellectusel ᵯire sensitiv» inteᵯiore non acquirunt actum primum. scilicet speciem sensibilem, aut inlelligibdrm, ᵯi ministerio virium sensitivarum exteriorum. Hujusmodi autem oppositum factum fuit in angelis et in Adam; cl posset fieri in quoliliel nostrum, virtute divina. Et sic de per accidens ed, quod intellectio atelradivn pncsupponal sensationem inluitivam. — Dicitur quinto, quod causi quare scdmis exteriores Mini intuitivi, sensus autem interiores et ipse intellectus sunt abstrai livi, non est illa quam assignat arguens, scilicet quia sensus exteriores lialicnl immediatum ordinem ad res extra, non autem ᵴensu ɟnteriore nec intelkn tus, linpiendo de immediationr ordinis potentiæ ad objectum, de qua procedit argumentum, scilicet quod ideo potentia dicatur intuitiva, quia cognitio ejus immediate causatur ab objecto sine ᵽH'ie media, aut quia ᵵali cognitio non sequitur aliam cognitionem primam a qua causatur; — stsl causi ᵯs ℓ, quia intellcidus el ᵯirv sensitive ɟnteriore pm >talii isto, non directe et immediale cognoscunt singulare sensibile, et materiale eUrin-eviini. inqiiantiiin hujusmodi. quoad suum exsistere el alias ĉonditione ᵯndividual·· mᵯ feruntur in essentiam rei cum aliquali abslruclione a eondiliombus ᵯnditidualilm cum quilms halæl <»·· in rerum natura. Cujus Mgiiuin ℓ, quia hujusmodi pidentuv indifferenter nigimsi uni vem.MM· ᵯl exsistens, sive non ℓxn pn» – ᵯ aul absens. El ideo per talem cognilmnem η··η p ᵵ·· per certitudinem judicari de objecto, utrum sit vel non sil, utrum sil ᵽræsen vel ᵯI»·»η nec de ᵴlii cmdilionihus ᵯontingrnliliu. objecit. Talia autem ᵯint «vrtiludinaliter judicari |w-r senMim exteriorem. Cujus rausa ‹ ᵵ , quia s|mvi·* qua sensus exterior Iit in actu, repnusenlal hujusmodi ᵯonditinue paitirulares objecti; non nutem jqwirs objecti quæ esi in intellectu humano aut ᵴen interiori, lerlilutlinnlitrr. Si autem ᵴpecie recepta in ᵯinhu interioribus ᵴensitivi aul inhdlcdivis. infallibdiler rvpncscnta-

(a) priorem. — prior r«i Pr.
(C) *quod,* — Ad Pr.
(γ) mferroipiionrm. - uHrrpre/ntionzni Pr.

imi. — in Pr.

rd exsistentiam el non exsistentiam, praesentiam aut distantiam objecti, sicut contingit in spccicbus concreatis angelo, tunc, sicut angelus intuitive intellipit objecta exteriora, el habet immediatum ordinem ad illa, sic similiter esset de intellectu humano, cl do viribus sensitivis interioribus. Item, aliud falsum assumit, scilicet quod sensus interiores aut intellectus nullo modo sint intuitivi, sed tantum nbstraclivi. Cujus fnlsitos palet : quia intellectus potest intueri actum suum, et seipsum, et essentiam animæ. Ipsa etiam phantasia intuetur idola et phantasmatasna, quidquid sil derebussonsibilihusex tenoribus. Unde, secundum Gregorium et mullos alios, omnis cognitio abstractive respectu unius objecti, est intuitiva respectu alterius; sicut memoratio, vel phantasiatio. qua recido aliquod praeteritum, vel absens, est abstracti va respectu illius objecti exterioris, el est intuitiva respectu alicujus speciei vel phantasmatis reprasentanlis illud objectum exterius. Erroneum ctiarn est dicere quod intellectus humanus nullam rem exteriorem possit intueri. — Dico sexto, quod vera causa distinctionis noliliæ intuitive ab abstractiva, si talis distinctio admitti debeat, est ista : quia notitia intuitiva habet immediatum ordinem ad objectum in ratione termini, hoc est, quia cognitio intuitiva immediate terminatur ad objectum, et ad individuales conditiones objecti necessarias aut contingentes, sive causetur ab objecto immediato, sive non. Cognitio autem illa dicitur abstractiva, quæ non immediate terminatur ad objectum, quantum ad tales individuales conditiones, ila quod ex natura hujus notitiæ non est quod per illam talia cerliludinaliter possint deprehendi, sed talis notitia solum terminatur ad mulam quidditatem objecti, aut ad quiddilatem sub conditionibus praesentibus, aut praeteritis, aut confietis per ipsum cognoscentem, sicut patet de phantasia.

Ubi sciendum est quod ipse Durandus, I. Sentent., q. 3 Prologi, sic dicit : « Ponentes dictam opinionem, scilicet ScolisLe, distinguunt duplicem cognitionem, scilicet inluitivam et abstraclivam Vocant autem cognitionem inluitivam, illam quæ immediate tendit ad rem sibi pnesentem objective secundum ejus actualem exsistentiam ; sicut cum video colorem exsistentem in pariete, vel rosam quam in manu teneo. Abstractivam autem vocant omnem cognitionem quæ habetur de re non sic realiter praesento in ratione objecti immediate cogniti. Unde, secundum istos, cognitio abstractiva dicitur non solum perabstraclionem quidditatis (x) ab esse et non esse, sicut est illa cognitio per quam cognoscitur de aliqua re, puta de rosa, quid sit, non considerando an sit vel non sit. Sed etiam dicitur abstractive illa cognitio, per quam cognoscitur de re quod sit in rerum natum: dum tamen ipsa, ul sic, non sit praesens in ratione objecti immediate cogniti. Verbi gratia : si eclipsis lunæ sit in rerum natura, el Astrologus exsistens in domo sciat lunam tunc actualiter eclipsari, quia scit adesse tempus et horam interpositionis terra inter solem el lunam, dum tamen non videat eclipsim in se, dicitur habere de eclipsi notitiam abstractivam, et non inluitivam; et eodem modo philosophus, sciens demonstrativo Deum esse, habet de Deo cognitionem abstractivam, non per abstractionein quidditatis ab esse, sed quia cognitio ejus non tendit immediate in Deum ut sibi realiter pnesentem, sed solum cognoscit ipsum esse ex effectibus. Unde omnis cognitio cujuscumque rei, qu» non est de ejus actuali exsistentia immediate ul praesente cognoscenti, est abstracti va, el non intuitiva. * — Hæc Durandus. — El quidem bene, si intelligat praesentiam objecti ad cognoscentem in ratione immediate cogniti modo supra dicto : quia scilicet ille dicitur intueri rem aliquam, cujus cognitio immediate terminatur ad rem illam et ad ejus individuales conditiones praesentes, dato quod res illa non moveat potentiam cognitivam ad hujusmodi cognitionem ; et per oppositum illa notitia dicitur vel <lici potest abstractiva, quæ non terminatur immediate ad suum objectum et ad ejus individuales conditiones. Et isto modo sanctus Thomas, 1 p., q. 14, art. 9, et 1. Sentent., disl. 38, q. 1, ari. 4, dicit quod Deus scit scientia visionis omnia praesentia, praeterita cl futura : non autem possibilia, quæ non sunt, nec erunt, nec fuerunt; sed talia scit scientia simplicis intelligentiæ. Unde, sicut ipse bene dicit, ad hoc quod aliqua notitia sit intuitiva, non sufficit qubd per illam cognoscatur quidditas objecti et ejus essentia, nisi ulterius per illam cognoscantur conditiones individuales cum quibus exsistit in rerum natura præsentialiter et in actu. Et ideo credo quod distinctio ista de notitia intuitiva el abstractiva .rquipollet illi distinctioni anliquæ, quam ponit sanctus Thomas, el alii, de duplici notitia, scilicet quid est, et an est, vel de notitia in universali el in singulari, intelligendo per notitiam rei an est, el in singulari, notitiam per quam potest judicari vere et |»er certitudinem de exsistentia et praesentia objecti et de conditionibus ejus individualihus. Præsentia autem objecti in ratione molivi non dat noliliæ quod sit intuitiva, nec absentia illi opposita dat notitia? quod sit abstractiva ; sed sola praesentia vel absentia in ratione termini quoad conditiones individuales objecti cum quibus est in rerum natura actu et pnrsenlialiler, confert noliliæ quod sil intuitiva, vel abstractiva. Potest etiam dici quod notitia abstractiva est idem quod notitia simplicis intelligentiæ, notitia vero intuitiva idem est qùod notitia visionis. Tamen distinctio illa Durandi bene intellecta, in nullo juvat eum in hac parte, scilicet quod notitia abstractiva illo modo sumpta, de necessitate derivetur ab aliqua intuitiva, ut palet ex prodictis.

(3) *quiddtlali»*. — Om. Pr.

Ad qiinriuiii negatur major, si intelligatur universaliter vera et necessaria : quia possibile est quod prima cognitio alieujus anima! vel angeli sit cognitio alieujus foturi non exsistentis in actu;et hoc,si tali aniline in primo instanti suæ creationis infunderetur talis cognitio, et suspenderetur omnis alia cognitio respectu cujuslibct objecti alterius. Nec valet probatio: quia auctoritas Aristotelis non loquitur de ente in actu, nec de actu actualis exsistcntiæ; sed de actu et actnalilate essentiæ, ut puta, quia nec materia, nec compositum cognoscitur a nobis, nisi per formam, quæ quidem forma est actus, sive exsistat, sive non ; et hoc, in genere essentiarum : licet quandoque sit actu, et quandoque non, in genere exsistentiarum («). Immo intellectus noster pro statu isto in prima sui intellectione nunquam intelligil rem exsistentem in actu, inquantum hujusmodi : quia primum quod intelligit est quid confusum et universale, abstrahens ab esse el non esse. — Dicitur secundo, quod minor est falsa; quia ens in actu, secundum sententiam ipsius arguentis, potest cognosci abstractive, ul palet de eclipsi lunæ. Nec valet probatio quam adducit pro minore, scilicet quod omnis illa cognitio sil intuitiva, quæ non presupponit aliam priorem cognitionem, nec aliud objectum præcognitum. Hoc enim non sufficit ad rationem intuitivæ. Sed est in argumento petitio principii. Vult enim probare quod pinnisabstractiva causatur ex intuitiva, et hoc assumit in sibi æquipollenti, scilicet quod prima cognitio entis in actu sil intuitiva, tanquam per se notum. — Dicitur tertio, quod, concessis majore et minore, consequentia non valet. Dato enim quod prima cognitio angeli sit intuitiva, non sequitur quod omnis abstractiva sequens, sit causata ab illa intuitiva : quia non semper prioritas temporis arguit prioritatem causalitalis, potissime ubi prioritas temporis de per accidens intervenit inter illas.

Ad quintum dicitur primo, quod directe procedit contra Scolum ponentem notitiam abstractivam evidentem, respectu articulorum Trinitatis communicabilem viatori ; non autem procedit directe contra sanctum Thomam qui hoc non ponit. Verumtamen, quia assumit quod omnis notitia habita |»er speciem immediate sumptam ab objecto, est intuitiva, — negatur dictum ejus. Et ad probationem illius, dicitur quod, ad hoc quoti cognitio dicatur intuitiva, non sufficiunt illa quæ arguens ponit, scilicet quod objectum sit secundum se realiter pnesens potentiæ ¢ognitiva et qùod repnesentetur potentia? cognitive in ratione objecti. Ultra hoc enim requiritur quod repræsentetur potentiæ cognitivae ipsum objectum, vel per essentiam objecti unitam potentiæ per modum formæ intelligibilis aut sensibilis, vel per aliquam speciem objecti perfecte repræsentanlem objectum, non solum quantum ad quidditatem objecti, vel aliqua generalia pnedicala affirmativa vel negativa, sed ulterius quantum ad ⁋» vel non esse objecti, ct alias conditiones individuales contingentes aut necessarias, secundum quas exsistit in rerum natura in se. Non autem est necessarium quod omnis species reprusentans divinam essentiam repraesentet tain cum omnibus istis. El ideo non omnis cognitio Dei per speciem, est intuitiva. Quod manifeste palet : (juin, ut dicit Augustinus, *de Trinitate* (lib. 9, cap. 11), el recitat sanctus Thomas, 1 p., q. 12, art. 2, quandocumque in via Deum cognoscimus, iit aliqua similitudo Dei in nobis. El constat quod nullus viator Deum intuitive cognoscit.

Ad sextum dicitur quod cognitio abstractiva habita de Deoa viatore, est minus perfecta quam ejus intuitiva. — El cum probatur oppositum ; — dicitur primo, quod proliabiliter potest dici quod Deus omnia pnnsentia et futura el praeterita cognoscit intuitive; quia, secundum sanctum Thomam, ubi supra (q. 14, art. 9), omnia talia scit scientia visionis. Secundo, dicitur quod, posito quod Deus de talibus non habeat notitiam inluitivam, sed abstracti vam tantum, tunc consequentia ibidem facta non valet : Notitia intuitiva Dei de Anlichrislo non est perfectior quam abstractiva; igitur ila est in nobis. Tum quia in Deo eadem notitia quandoque est intuitiva, quandoque abstractiva, sine quacumque variatione notitiæ aut ipsius potentiæ cognitivæ, sed per solam variationem aut mutationem objecti ; secus est in nobis. Tum quia in Deo notitia abstractiva ad tot se extendit objecta ad quot intuitiva ; secus in nobis. Tum quia perfectio vel nobilitas divinæ noliliæ non mensuratur ex parte objecti crati, quod e>t secundarium; sed ex parte objecti increati, quod est primarium. Secus autem est in nobis, ubi tales noliliæ habent diversa objecta principalia. Objectum autem principale divinæ cognitionis semper est idem.

Et hæc sufficiant ad objectiones ipsius Durandi pro nunc.

II. Ad argumenta Scoti. — Ad argumenta Scoti respondet Durandus (in Prol. *Sentent.*, q. 3).

Ad primum siquidem, dicit quod, < cum dicitur: Omnis illa cognitio est communicabitis viatori, etc.; — hic est duplex defectus. Primus est, quia, ad hoc quod aliqua perfectio sit communicabitis alicui. oportet quod illa perfectio sit in se possibilis : quia quod est impossibile esse, non potest alicui communicari ; el ideo debet dici sic in majori projrositione, quod omnis illa cognitio, quæ est secundum se possibilis, etc.; et tunc minor propositio, si directe sumatur sub majore, est falsa : quia cognitio abstractiva, qualem isti ponunt, non est secundum se possibilis. Quia, cum omnis cognitio sit alicujus cognoscentis, ista nullius est, nec esse

(a) *exutrntiavum*. — *exurentium* Pr

potest, nec Dpi, nec creatura, ncquo pro statu viæ, nec pilria». El quod non sit)>ossibilis Deo, de se i larum est : quia illa cognitio est imperfecta ẍjMviu cognitionis intuilivæ, ut ipsinicl dicunt; nihil autem imperfectum pleat esse in Duo. Quod etiam non rit |x>sibilis creatura iieaLc, ul beata est, p.ibl per idem; quia cognitio creatura beatæ, ul jjuata est, el qua distinguitur a non beata, non est litti cognitio beata, quæ ot intuitiva, el non abstractiva. Quod autem non sit |>o&ibilis creatura in statu viæ, ipsis incumbit probatio, vel manifeste petunt principium. Secundus defectus est, quia homo viator duo dicit, quæ sc habent sicut excedentia et excessa : quia non omnis homo esi viator, immo quidam sunt ĕomprehensure ; nec omnis viator e>l homo, quia angeli fuerunt viatores, el adhuc Deus posset creare angelos, qui essent in statu viæ. Potest ergo aliquid ivpugnare homini viatori quatenus homo esi, quod non repugnat quatenus viator est : sicut esse angelum repugnat homini viatori inquanlum homo est, quia idem non potest ŝe homo et angelus; >ed non repugnat ei inquanlum est viator, quia angeli fuerunt, el adhuc |Kttsunt esso viatores sicut homines. Ddæl ergo |>oni in majori propositione, quod illa cognitio, quæ e>l possibilis secundum se, nec repugnat omni viatori, nec inquanlum homo est (a), nec inquanlum viator, potust ei communicari. El tunc in minori propositione debet probari quod cognitio atatractiva sit talis quoad singula membra ;quod non fit, nisi de ultimo membro. Et ideo ratio est dupliciter defocluosa. » — Hæc Durandus.— Mihi apparet quod Durandus non sufficienter probat talem altttrnctivam esse impossibilem, jiotissime creatura beatæ. Non videtur enim repugnare quin virtute intuitivæ qua bealus intuetur Deurn, p<»sel in ipso creari abstractiva talis qua evidenter appareret Deum trinum et unum, |x)tissime divina virtute. Nec Durandus <qqxbituni probat ; sed solum quod cognitio Iwnti et Itcaliika est intuitiva. Sed cum hoc stat quod ImsiIus habent duplicem cognitionem, unam h alilii .mi, et aliam non licalificam. Item, talem d^lrac liv.un c-so, nullam implicit contradictionem. Ideo dicitur quod, quidquid sit de possibilitate talis Migiiilioni-, non tamen valet consequentia talis : AMiactiva est cummvillicabitis viatori ex divina gmlia. igitur fuit Adæ vel angelo communicata in statu vie.quia iu»n omne passibile communicari viatori, luit « is communicatum.

VI Miiilmii rationem iespondel Durandus negando miiiurem ; ipua.ut dicit. « cognitio intuitiva priur est quum abslracliva, » ut dicit se proltasse. < El ideo intuitiva jMilcst haberi sine abstraction. et nun e converso. — El cum prolmtur quod abslraclha "it prior, quia tendit in quiddilalem rei absolute. inlirliva nutem tendit in rem secundum esse prasentialis (a) exsistentia?; — concedatur : quamvis abstractiva ad aliud se extendat quam ad cognitionem quiddilatis, ut prius dictum fuit. Sed, illo concesso, ex hoc non sequitur quod abstractive sit prior; nam sensitiva exterior, quæ præcedit illam abstractivam, tendit in reni secundum esse præsentialis exsistentia;. — Quod autem additur, quod talis cognitio se halæt per additionem ad abslractivam ; — non est verum, sed totum econtra, sicut una cognitio potest se habere per additionem ad aliam, scilicet secundum prasuppositionem. Nec argumentum ex parte cognitorum valet : nec simpliciter; nec in proposito. Non simpliciter : quia accidentia se habent per additionem ad sulistantiam lanquam posteriora; et tamen (6) cognitio accidentium, tam sensitiva quam intellectiva, praced it cognitionem substantiae Item, in proposito, esse actualis exsistentiæ non se habet in Deo per additionem ad quidditatem, cum sint (γ) penitus idem. Unde illa ratio nihil concludit, d — Hæc Durandus.

Mihi apparet quod ista responsio continet aliqua falsa. Primum est : quod omnis notitia abstractive præsupponit intuitivam, ut causam sui. Hoc enim falsum est, ul prius rape dictum fuit. Nec valet quod dicil de prasuppositione sensationis ad intellectionem : quia, licet ita de facto sil (δ), tamen Deus alicui cæco nato posset imprimere species colorum, quibus abstractive intelligeret colores; et in tali casu ahslractiva non dependeret ab aliqua intuitiva sensitiva. Secundum falsum est : quod abstractive so habet per additionem ad intuitivam; et hoc, sive additio illa intelligalur secundum prasuppositionem, ul ipse dicil, sive intelligalur sic quod quidquid cognoscitur per intuitivam, cognoscitur per ulistractivnin, ct ultia. In hoc enim sensu, dictum illud est falsum, ct oppositum ejus est verum ; el in hoc sensu loquitur Sentus. Tertio, dicitur quod instantia <piam alteri centra Scolum de accidentibus respectu substantia· non est ad propositum; quia Scotus intelligit, sicut et verum est, quod objectum intuitiva» se habet ex additione ad objectum abslrav.tivæ : hoc modo, quin includit illud, el aliqua alia. Iloc modo vero non se habent accidentia ad substantiam ; vel, si sic se lialient, tunc falsum <licit Durandus, quod accidentia cognosci possunt non cognita substantia explicita vel implicite. Qiiario, dicitur quod instantia <piam nllert in projxfeito de indistinction» es>e ah essentia in Deo, non valet ; quin, licet talia non distinguantur realiter, differunt tamen | ratione, in tantum quod unum illorum poteel cognosci abstractive sine alio. Quinto, dicitur, nd argumentum Scoti, quod, dato quod illa notitia abstractiva

lit ML — U<u. Vr.

(x *prar^enhalU. — ucluulii* **Pr.**
(IJ) **ianien. — cum Pr.**
(γ) **nnt. —** *fuit* **Pr.**
Çi) **nil. — Om. Pr.**

de Deo esset possibilis, non tamen sequitur quod fuerit communicata primo parenti.

Ad teriiiiiii respondet Durandus, quod «. i>la ratio nihil concludit pro opinione Scoti, sed pro opposito, si tamen aliquid concludat. Quod >ic patet, resumendo rationem Scoti : Quidquid laceret essentia divina, >i esset præsens intellectui in ratione objecti naturaliter moventis, puteri facere voluntas divina sine tali præsentia essenliæ. Sed si divina essentia esset præsens intellectui nostro in ratione objecti naturaliter moventis, ipsa causarct perfectam cognitionem intuitivam sui, cl non abstractivam. Ergo voluntas divina sine præsentia essentia· in ratione naturaliter moventis |>otest causare notitiam perfectam intuitivam, et non abstractivam ;quod est contra eos ». — Hæc Durandus, et liene in hoc.

Ad quartum dicit quod « memoria quam habuit liealus Paulus post raptum, de visione quam habuerat in raptu, ct de re visa, non fuit expressa cognitio divinæ essenliæ, qualem isti ponunt, nec expressa cognitio visionis beatæ; sed solum in quodam confuso recordabatur se Deum vidisse, sicut Nabuchodonosor *(Daniel.* 2, v. 3) recordabatur se vidisse in somno aliquid mirum el mirabile, el non recordabatur quid e>set in speciali. Cujus ratio esi : quia omnis cognitio memoraliva Iit per aliquam impressionem repnvsenlanlem rem memoratam per modum objecti medii; sed quidquid sit de specie in visione beata, nullus tamen unquam posuit qnod essentia divina possit expresse, el quoad quiddilatem, rvpræsentari per aliquid creatum se habens in ratione objecti medii; el ideo illa memoria beati Pauli non potuit esse expressa cognitio Dei abrir.it liva, qualem isti ponunt ». Hæc DurandiK el bene; niri quod semper refugii ponere s|»eciem praniam actui *(v)* inlelligendi, vel ah eo dcivliclum, licet latenter eam confiteatur.

Cum autem dicit quod nullu> posuit ante Solum essentiam Dei expresse repræxuilan per aliquid creatum se habens in ratione objecti cogniti, videtur falsum. Nam beatus Thomas, I |·., q. 91, ari. 1, sic dicit, in solutione lerlii : « Duplex eri medium : quoddam, in qiio simul videtur illud quod per medium videri dicitur; sicut homo videtur per speculum, etsi mill videtur cum speculo. Aliud medium est jær cujus notitiam in aliud ignotum devenimus, sictil eri medium demonstrationis. El sine tali medio Deus videbatur ; non tamen sine primo medio. Non enim oporlelial primum hominem in Dei cognitionem devenire per demonstrationem sumptam ah aliquo effectu, sicut nobis est necessarium ; sed simul in effectibus pniripiu» intelligibibbus Deum suo iik m Io cognoscelial. n Htec ille. Et si dicatur (pmd tale medium non vrai expressa Dei similitudo, patet quod immo, secundum eum in ‹/‹♦ Icri·

(a) *pricviani actui.* — *pnniam tutu* Pr.

tale, ubi supra (q. 18, ari. 3). Verumtamen dicitur quod talis species primo homini impressa, licet rvprux nlarcl divinam essentiam expresse, quoad rationem alicujus attributi, puta sapientiæ, non tamen quoad omnium altributahum perfectionum rationem ; ct ideo |icr talem s|iecicm non habebatur visio propria divinæ essenliæ, aut (a)cognitioabriractiva, qualem |>onil Scolus.

Ad argumentum in principio quæstionis factum, dicit sanctus Thomas, I p.,ubi supra (q. 94, art. 1), in solutione ^vundi, (juod ‹t bona voluntas est voluntas ordinata. Non autem esieet primi hominis ordinata voluntas, .-i in statu meriti vellet habere quod ei promittebatur pro pnemio ». — Hæc ille.

El hæc de quaâtionc. Dencdictus Deus. Amen.

DISTINCTIO XXIV.

QUÆSTIO I.

UntUM I.IBEHUM AKBITKICM Sff PüTENTIA PURE PASSIVA

'5 1nc.v vigesimamquarlam distinctionem - Sententiarum, quæritur : Utrum liberum arbitrium sit |>otcntia pure pasâiia.

El arguitur quod sic. Quia sehal^ruad utrumlibet, e>l polenlia pure passiva, ul patet per Commentatorem, 2. P/iÿsîcorum (coimn. 48). Sed liberum arbitrium. ‹ x hoc quod liberum arbitrium, se habet ad utrumblicl. Ergo, ulsic, ed putentia pure passiva.

In oppositum nrguilui rie. Quia, undum beatum Augnriinuin, 1. *de Libero arbileio,* culpa o1 mulum quod facimus ; el cadem ratio csl do merito. Sed omnis actus lilæri arbitrii, est meritum, vel ïul| Ergo ad omnem actum liberi arbitrii nos habemus active, tan«|uain ad bonum vel malum quod facimus.

In hac quæstioiic cninl lix» articuli. In pruno pmicnlur conclusiones. In secundo objectiones. In terlm solutiones.

AKT1CULUS I.

PONUNTUH CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sil

Prima conclusio : Quod liberum nrblirlum est qiuvdnm putentia unlimv In imbls.

Hanc pnnil In atus Tbunia», 1 p., q. 83, ari. 2,

(i) *aut.* — *ul* Pr.

ubi dc dicit : ‹ Quamvis liberum arbitrium nominet quemdam actum, secundum propriam significationem vocabuli; tamen, secundum communem usum loquendi. liberum arbitrium dicimus id quod est principium hujus actus, scilicet quo homo libere judicat. Principium autem actus (a) in nobis est el potentia et habitus : dicimur enim aliquid cognoscere per scientiam, et per intellectivam potentiam» 0|K»rtet ergo quod liberum arbitrium sit potentia, vel sil habitus, vel sit potentia cum aliquo habitu. Quod autem non sit habitus, ncc potentia cum habitu, manifeste apprêt ex duobus. Primo quidem, quia, si est habitus, erit naturalis; hoc enim est naturale homini, quod sit liberi arbitrii. Nullus autem habitus naturalis adest nobis, ad ea quæ sunt liberi arbitrii, vel subsunt libero arbitrio : quia ad ea respectu quorum liabemus habitus naturales, naturaliter inclinamur, sicut ad assentiendum primis principiis; ea autem ad quæ naturaliter inclinamur, non subsunt litaro arbitrio, sicut dictum est de appetitu taatiludinis. Unde contra propriam rationem liberi arbitrii est, quod sit habitus naturalis. Contra naturalitatem autem ejus est, quod sit habitus non naturalis. Et sic relinquitur quod nullo modo sit habitus. — Secundo hoc apparet, quia habitus dicuntur secundum quos nos habemus ad passiones vel ad (C) actus liene vel male, ul dicilur, 2. *Ethicorum* (cap. 5) : nam per temperantiam nos bene habemus ad concupiscentias, per intemperantiam autem male ; |>er scientiam autem liene nos habemus ad actum intellectus, dum verum cognoscimus, per habitum autem contrarium male. Liberum autem arbitrium indifferenter se habet ad bene eligendum vel male. Unde impossibile est quod liberum arbitrium sil habitus. Relinquitur ergo quod sil potentia. › — Hæc ille. — Simile dicit, *de Ventate,* q. 24, art. 4; et 2. *Sentent.,* disl. 24, q. I, art. i.

Ex quibus potest formari talis ratio : Omne quod est in nobis naturale principium activum, indifferens ad bene el male eligendum, nominat potentiam animæ, ot non actum, ncc habitum. Sed liberum arbitrium est hujusmodi. Igitur, etc.

Secunda conclusio est quod llberum arbitrium est unica potentia, et non multa».

Hanc ponit sanctus Thomas, *de Veritate,* q. 24, art. 5. ubi sic : ‹ Duplici consideratione fuerunt quidam moli, ad pnendum liberum arbitrium esse plures |M>k»ntias. Una quidem, ex hoc quod videbant qer liberum arbitrium nos posse in actus omnium potentiarum , unde ponebant liberum arbitrium esse puasi totum universale, respectu omnium potentiarum. Sed hoc esse non potest : quia sic sequeretur quod in nobis sint multa libera arbitria, propter potentiarum multitudinem; multi enim homines sunt multa animalia. Nec ad hoc ponendum cogimur ratione prædicta : omnes enim actus diversarum potentiarum non referuntur ad liberum arbitrium, nisi mediante unico aclu, qui est eligere; secundum hoc enim libero arbitrio movemur, quod libero arbitrio moveri eligimus; et sic de aliis actibus. Unde ex hoc non ostenditur liberum arbitrium esse plures potentias, sed esse unam potentiam, moventem sua virtute diversas potentias. Alia vero consideratione movebantur quidam ad ponendum pluralitatem potentiarum in libero arbitrio, ex hoc quod videbant in actu liberi arbitrii concurrere aliqua quæ ad diversas potentias pertinent, scilicet judicium, quod est rationis, et appetitum, qui est voluntatis; unde dixerunt liberum arbitrium colligere in se plures potentias, per modum quo totum intégrale continet suas paries. Hoc autem esse non potest. Cum enim actus qui libero arbitrio attribuitur, scilicet eligere, sit unus specialis actus, non potest a duabus potentiis immediate progredi; sed progreditur ab una immediate, et ab altera mediate, inquanlum scilicet quod est prioris potentiæ, in ixeteriori relinquitur. Unde restat quod liberum arbitrium sil una potentia. » — Hæc ille.

Simile ponit, 2. *Sentent.,* ubi supra (disl. 24, q. 1), ari. 2, ubi sic dicit : α Liberum arbitrium quidam posuerunt esse non determinatam potentiam, sed colligere omnes vires rationalis animæ, sicut lotum universale suas paries. Hoc autem non videtur conveniens. Tum quia oporteret quod, multiplicatis potentiis, liberum arbitrium multiplicaretur secundum esse; mulli enim homines sunt mulla animalia, et non unum. Tum quia oporteret quod ratio liberi arbitrii in singulis potentiis salvaretur; (juod non j>otest esse, quia actus qui libero arbitrio assignatur, non est cujuslibet potentiæ, sed alicujus determinata». — El ideo alii dicunt quod liberum arbitrium colligit mullas potentias, sicut lotum intégrale suas partes. Nec hoc videtur conveniens : quia potentia.» non possunt esse partes intégrales alicujus unius, si accipiatur unum simpliciter; nisi forte dicatur unum quod est aggregatione vel ordine; liberum autem arbitrium non potest sic esse unum, sed simpliciter, cum sibi unus actus attribuatur. — Quidam autem dicunt quod liberum arbitrium colligit plures potentias, scilicet voluntatem el rationem, sicut habitus ulriusque; propter quod dicitur facultas voluntatis et rationis. Sed hoc, vel improprie dicitur, vel, si nomen habitus proprie sumatur, non potest esse immediate unus habitus duarum potentiarum : quia unus habitus ad unum actum ordinatur, qui est unius potentiæ. — Ideo aliter dicendum est. Quia aliquid dicitur colligere plura, dupliciter: uno modo, essentialiter, sicut totum colligit suas partes; alio modo, virtualiter, sicut quando virtus

at hit. — *iirtivun»* Pr.
(Q re/ *ad.* — Oin. Pr.

plurium rerum in uno partidpatur. Secundum hoc ergo, dico quod liberum arbitrium non colligit plures potentias essentialiter, sed virtualiter, quasi una potentia determinata. Sic enim est in potentiis animæ, quod, cum omnes ab essentia animæ oriantur, quasi proprietates ab essentialibus rei, tamen quidam ordo originis hujusmodi, ul scilicet origo unius potentiæ, originem alterius pnesupponat, qua mediante, quodammodo ab essentia anirnæ procedat. Quod ex actibus considerari potest. Actus enim unius potentiæ, necessario actum alterius præsupponit ; sicut actus appetitivæ, actum apprehensivæ. Et inde est quod, sicut virtus essentiæ animæ in potentia relinquitur, ita etiam virtus potentiæ prioris relinquitur in sequenti. Et inde el quod aliqua potentia virtutes plurium potentiarum in se colligit. Et sic est in libero arbitrio. Quod ex actu ejus patet. Eligere enim, quod actus ejus ponitur, importat discretionem el desiderium ; unde eligere est alterum alteri præoptare. Hæc autem duo, sine virtute voluntatis el rationis perfici non possunt. Unde patet quod liberum arbitrium virtutem rationis et voluntatis colligit, propter quod facultas utriusque dicitur. — Hæc ille.

Ex quibus potest formari talis ratio. Si liberum arbitrium includeret in se mullas potentias realiter distinctas, inclusione essentiali : vel hoc est per modum totius universalis; vel per modum totius integratis; vel per modum habitus ad duas polentias pertinentis. Sed nullo istorum modorum potest includere multas potentias essentialiter. Igitur, etc.

Tertia conclusio est hæc : Quod llbcruin arbitrium non est potentia cognitiva, sed appetitlvn.

Hanc ponit sanctus Thomas, 1 p., q. 83, art. 3, ubi sic: « Proprium liberi arbitrii est electio: ex hoc enim liberi arbitrii esso dicimur, quod possumus unum recipere, alio recusato; quod est eligere. El ideo naturam liberi arbitrii ex electione consideraro Oportet. Ad electionem autem concurrit aliquid ex parte cognitivæ virtutis, et aliquid ex parte appetitivæ. Ex parte quidem cognitivæ, requiritur consilium, per quod dijudicatur quid sit alteri pneferendum. Ex parte autem appetitivæ, requiritur quod appetendo acceptetur id quod per consilium dijudicatur. Et ideo Aristoteles, in 6. *Ethicorum* (cap. 2), sub dubio derelinquit utrum principalius electio pertineat ad vim cognitivam, vel ad vim appetitivam ; dicitur enim quod *electio vel* est *appetitus intellectivus, vel intellectus appclitivus.* Sed, in 3. *Ethicorum* (cap. 3), in hoc magis declinat quod sit appetitus intellectivus, nominans electionem *desiderium consiliabile*. Et hujus ratio est: quia proprium objectum electionis est id quod est ad finem; hoc autem, inquantum hujusmodi, est ratio boni quod dicitur utile; unde, cum bonum, inquantum hujusmodi, sit objectum appetitus, sequitur quod electio sit actus appetitivæ virtutis. Et sic liberum arbitrium est appetitiva potentia. » — Hæc ille.

Ex quo pole formari talis ratio : Omnis potentia electiva, et electionis elicitiva, est formaliter appetitive. Sed liberum arbitrium est hujusmodi. Igitur, etc.

Quarta conclusio est quod Hbertim arbitrium e»t Ipsa eadem potentia quae dicilur voluntas, et non est potentia a voluntate realIter distincta.

Hanc ponit sanctus Thomas, ibidem (1 p., q.83), ari. 4, ubi sic : « Potentias appetitivas oportet esse proportionates potentiis apprehensivis. Sicut autem ex parte apprehensionis intellective se habent intellectus et ratio, ita ex parte appetitus intellectivi se habent voluntas et liberum arbitrium, quod nihil aliud eat quam vis electiva. Et hoc plet ex habitudine objectorum et actuum. Nam intellectus importat simplicem acceptationem alicujus rei ; unde intelligi dicuntur proprie prima principia naturaliter (e), quæ sine collatione per seipsa cognoscuntur. Ratiocinari autem proprie est devenire ex uno in cognitionem alterius; unde proprie de conclusionibus ratiocinamur, quæ ex principiis innotescunt. Similiter ex parte appetitus, velle importat simplicem appetitum alicujus rei; unde voluntas dicitur esse de fine, qui propter se appetitur. Eligere autem est appetere aliquid propter alterum consequendum ; unde proprie est eorum quæ sunt ad finein. Sicut autem se habet in cognitivis principium ad conclusionem, cui propter principia assentimus; ita in appetitivis se habet linis ad ea quæ sunt ad finem, et propter finem appetuntur. Unde manifestum est quod, sicut se habet intellectus ad rationem, ita se habet voluntas ad vim electivam, id est, ad liberum arbitrium. Ostensum est autem supra, quod ejusdem potentiæ est intelligere et ratiocinari, sicut ejusdem virtutis est quiescere et moveri. Unde ejusdem potentiæ est velle el eligere. Et propter boc, voluntas el liberum arbitrium non sunt duæ potentiæ, sed una. » — Hæc ille.

Ex quibus potest formari talis ratio : Potentia volitiva tinis, et electiva eorum quæ sunt ad linem, non sunt duæ potentiæ, sed una et eadem. Sed voluntas el liberum arbitrium sic se habent sicut potentia volitiva linis et electiva eorum quæ sunt ad finem. Igitur non sunt duæ potentiæ, sed una et eadem. Major palet per simile de ratione et intellectu. Minor patet ex quid nominis terminorum.

Eamdem conclusionem ponit, 2. Sentent., ubi supra (disl. 24, q. 1), art. 3 ; et *de Veritate,* q. 24, art. 6.

» principia *naturaliter. — primi natura* Pr.

Quinta conclusio rM quod lilκτιιιη mhliriiim. m'U ṽ«ilinila nun ṫe poleiithi juin» ṗiṽn; Innuo est aclhn ct motiva.

Han· nuuliidioueni infrndil sanctus Thomas, I p., q. N'2, ail. 4. ubi sir : u Aliquid dicitur mover»· dupliciter. Uno modo, per muduin finis; Mriit dicitur qimd linis movet cflirirnkm. Et Iu m· niodo iiilrliet ṫti movel vulimlalem : quia bonum inb'lln luiii, ṡtiubj< volutitotis, ct uiuvel ijisuii ut Iu ih. Aliu mudo, dicitur aliquid movere |)ei m·» him agrntiN; sicut alterans movel allcrulum, cl iih |h JIc u s movet inqiiilMHih Et hoc modo voluntas movel intellectum, et omnes alias animæ vires, ul ditil Amrhniis in libro *de Üiiiiiiliiiulinibut* (a) (aiji. 2). Cujus ratio est, quia in omnibus potentiis ailivK oïdinatis, ilia jxdcnlia qtcv ropitil linem uiiiiici^alcm, movel jiotaiitias quæ respiciunt lines partit dures. El hoc apprêt tam in naturalibus quam in plilicts. Cœlum enim, quod agit ad universaloin cotiservalion»·ıη generabilium et «urruplibilimn, movel omnia inferiora corjiora. quorum unumquodque agit ad cunsri rationem pnqu iæ speciei, vel individui. Rex etiam, qui intendit bonum cuininune lotius regni, movel per suum imperium singulos prepositos civitatum, qui singulis civitatibus regiminis curam impendunt. Objectum autem voluntatis est Ih jiiu iu et finis in communi. Quælibet autrtn (O plentia comparatur ad aliquod bonum jiroprimu sibi conveniens; sicut visus ad cognitionem coloris, et intellectus ad cognitionem veri. Et ideo voluntas pr modum agentis movet omnes animæ ṗlentia a»l suos actus, pneter vires naturales vegetative partis, quæ nostro arbiti io non subduntur, ıı ii'‹ in·.

Simile |M)uil, 1' ṗ q. 9, ait. 1, ubi prubalquod voluntas movel omnes alias ptentia> animæ.

In lertiu veru articulo sic dicit ; « Ad voluntatem pertinet movere alias animæ potentias ex ratione linis, qui eat voluntatis objectum. Sed, sicut dictum est, hoc modo se habet linis in apjielibilibus sicut principium in intelligibilibus. Manifotiim estautein quod intellectus, per huc quod cognoscit principium, ivducil scipsum de putentia in actum, quantum ad cognitionem conclusionum; et hoc modo movet M'ipsum. El similiter, voluntas, per lioc quud vult linrm, movet gei|i$ain ad volendum ea quæ sunt ad linem. * Hæc ille.

Ex quihiH potest formari talis ratio : Nulla potentia movens alias nd suos actus, est mere passiva ; innuo »-t aliqualiter activa. Sed vultilitas est hujusinudL Igitur. Secundo sic : Omnis potentia ṽoven sequam ad suum actum, est a‹ lira, el non pure ṗiva. Sed voluntas est hujusmodi. Igitur. Major nola est. Minor probatur : quin, simi se habet intellectus respectu conclusionum dcdiicihilium ex principiis, ila ⁑· habet voluntas re>pcclu eorum quæ sunl ad linem; ><d intellectus actu cognoscens principia, potest se movere ad actum cognuMcmli conclusiones; igitur voluntas actu app·-tens linem, potest se movere ad eligendum ea qiltu sunt ad finem.

El in huc primus articulus terminatur, etc.

(») *ytHidtliiduitbui, — Sinuhbu·* **Pr.**
(C) «iMfeiii. — **mini Pr.**

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

$ I. — CONTHA PRIMAM CONCLUSIONEM

I. Argumentum quorumdam. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra prædicta. El quidem, contra primam conclusionem arguunt quidam (apud Durandum, dist. 24, q. 1) sic. Libe-i iiin arbitrium dicit principium actuum liberorum. Sed nuda potentia non |>otest secundum se esseprincipium talium actuum, sed solum mediantibus quibusdam actibus. Ergo liberum arbitrium non nominat mulam ptentiam, sed aliquem actum. Major supponitur. Sed minor probatur. Quia primus actus qui est liber, seu in potestate nostra, est deliberatio, vel conclusio deliberationis ; aliocpiin actus penitus indeliberati, essent in potestate nostra; qijod est falsum. Sed neuter pr.edictorum actuum est in jxjleslate nostra, nisi (a) mediante aliquo actu elicito a vuluntate, et alioelicito a ratione : quia delil>eral:u non elicitur a voluntate, cum sil actus intellectus; sed solum imperatur ab ea, iiicdiante aliquo actu ab ea elicito. Item, omnem actum voluntatis præceilit aliquis netus rationis; ergo deliheraliu et conclusio deliberationis, qu:e sunt primi actus liberi, n‹»n sunl in intestate nostra, nisi mediantibus aliis actibus. Et sic videtur quod liberum arbitrium sit actus, vel potentia sub actu.

II. Argumenta Durandi. — Arguit etiam Durandus (dist. 24, q. 1), quod liberum arbitrium non numinet potentiam absolute.

Primo sic. Si liberum arbitrium nominaret aliquam potentiam absolute, omnes actus istius potential essent liberi. Sei nulla est potentia, cujus umnes actus sint liberi. Igitur, etc. Major jxitcl de se. Minor probatur, «leducemlo (6) in omnibus potentiis anima·. Actus enim vegetativie polentiæ non sunt liberi arbitrii, sed sunt pure naturales. Artus etiam ṡensitiva jiartis ndn sunt liberi arbitrii, quia non habet judicium de propriis actibus. Item, non omnes actus intellectus sunt liberi, saltem ille qui

(a) **niii. — Om. Pr**
(C) *deducendo, — de Jhirando* **Pr.**

est respectu primorum principiorum; nec omnes actus voluntatis, saltem ille qui eat respectu boni secundum ejus communem rationem. Ergo HIμ *π ιιιι arbitrium non nominat aliquam potentiam absolute. Relinquitur ergo quod nominat proprietatem potential, vel potentiam sub proprietate.

Secundo sic. Quando aliqua potentia haliet aliam ct aliam habitudinem ad aliud et aliud objectum, secundum utrumque potest sortiri nomen proprium: sicut videmus in intellectu, quod quia halæt aliam habitudinem ad principia in quæ fertur intuitive et sine discursu, et aliam ad conclusiones quas discurrendo et conferendo deducit ex primis principiis, ideo, secundum primam vocatur intellectus, secundum vero secundam habitudinem vocatur ratio. Eodem modo est circa voluntatem. Habet enim voluntas aliam habitudinem ad communem rationem boni, respectu cujus necessitatur quadam immutabilitate, el aliam respectu Ixniorum particularium contingentium, quibus admiscetur ratio mali et fugibilis, respectu quorum non necessitalur, sed potest hoc vel illud eligere, vel refutare; el secundum primam habitudinem vocatur proprie voluntas (a), sed secundum secundam proprietatem ve! habitudinem dicitur liberum arbitrium, non sola ipsa, sed etiam intellectus respectu eonnndem. Libertas ergo nominat proprietatem voluntatis, quam habet respectu eorum ad quæ non neccssitatur; et liberum arbitrium nominat voluntatem el intellectum sub hac proprietate. El utraque dictarum habitudinum circa intellectum el voluntntcm, magis deliel dici proprietas naturalis quam habitus; quia habitus semper dicit aliquid additum polenliæ.Quod si quandoque dicatur habitus, el improprie, hoc quidem tolerandum est quoad primam habitudinem intellectus el voluntatis, secundum (piam determinatur ad unum; sed nullo modo quoad secundam, secundum (piam habet quamdam indctenninalionem ; semper enim habitus imperial quamdam determinationem potentiæ.

§ 2. — CONTUA SECUNDAM, TEIITIAM ET QUAHTAM CONCLUSIONES

I. Argumenta Durandi. — Contra secundam, tertiam el quartam conclusiones, arguit Durandus (ibid., q. 3), probando quod, accipiendo libertatem pro immunitate a coactione, inlellectus ‡uc liber ‹•›l respectu sui actus qui est intelligere, sicut voluntas respectu sui actusqui est velle; et sic. quod liberum arbitrium includat duas potentias per modum totius universalis, aut integratis, aul proprietatis communis.

Primo arguit sic. Actus (pii esi secundum inclinationem rei, non potest esse violentus vel coactus. Sed omne intelligere est secundum inclinationem inlellectus, sicut velle esi secundum inclinationem voluntatis. Igitur nullum intelligere, respectu intellectus, est coactum vel violentum ; nec aliquod velle, respectu voluntatis. Major de se j»alel : quia causa prædicali est in subjecto; opponuntur enim esso secundum inclinationem rei, et csx! violentum seu coactum. Minor manifesta est : quia inclinatio intellectus est ad omne intelligere; omnes enim *homines natura scire deciderant,* ut dicitur,!. *Metaphij·* sic;r (cap. 11, el *intellectus est quo est omnia fieri,* ut dicitur, 3. *de Anima* (t. c. 18) ; unde ejus naturalis inclinatio est ad omne cognoscere.

Secundo arguit sic. Omne illud quod potest cogi, habet inclinationem determinatam, et determinatum modum. Sed inclinatio intellectu?: ad intelligere, non est determinata, nec secundum modum determinatum. Ergo intellectus non jxitest cogi respectu intelligere; et sic est liber, lilicrtate quæ est immunitas a coactione. Major patet. Quia enim lapis habet determinatam inclinationem ad locum deorsum, el secundum determinatum modum, scilicet secundum modum sua? gravitatis, ideo potest cogi, aut quia impellitur sursum, aut quia impellitur deorsum velocius quam requirat sua gravitas; sed, si lapis haberet inclinationem ad omnem locum, et ad omnem modum motus, impossibile esset quod violenlaretur ad aliquem motum vel locum, quia ubicumque moveretur, et qualitercumque, anjualiter esset secundum inclinationem suam. Similiter, quia materia prima, de se est in potentia ad omnem formam, determinatur autem ad hanc vel ad illam per qualitates certas, ideo, considerando naturam materiæ ‡rima secundum se, omnis generatio est naturalis, et nulla violenta; sed, considerandodispo-‡itione materiæ determinantes ipsam, inveniuntur quædam generationes violentai. Et sic patet major, scilicet quod omne illud quod potest cogi, habet determinatam inclinationem, et secundum determinatum modum. Minoi similiter manifesta est. Non enim intellectus habet aliquam determinatam inclinationem ad unum intelligere, et non ad aliud, nec secundum unum modum; sed habet inclinationem ad omne intelligere, ct secundum omnem modum; «piare, etc. Et sic patet quod intellectus non cogitur, nec cogi potest respectu actus intelligendi, sicut nec voluntas respectu actus volendi. Et idem est intelligendum de quacumque |>otcntia apprehensive vel ap|M»titiva, respectu sui actus eliciti.

Tertio arguit quod, accipiendo libertatem prout dicit immunitatem a necessaria determinatione respectu op|>ositorum. quæ nihil aliud est quam facultas ad opposita, <pi;e sola dicitur libertas arbitrii, adhuc intellectus sit per prius et principalius liber quam voluntas. Ubi notat prius, quid est illud mediante «pio habemus in potestate nostra exire in aliquem actum vel non exire, aul exire in aliquem

(a) vu/toifai. — *voluntatis* Pr.

artum vel ejus oppositum. Et dicit quod illud est, lam in Deo quam in nobis. notitia quam habemus de contingenti connexione aliquorum volihiliuin ad per se et necessario volibilia. Ex eo enim quod aliquod medium judicatur non necessarium ad consequendum finem quem volumus, possumus sistere a judicio concludente illud esse eligendum, et per consequens ab electione. Et |>er idem principium, possumus repellere omnia occurrentia quæ nata essent secundum se concludere illud cs>e eligendum, dum tamen sint contingentia. Quod si tale medium eligitur, libere eligitur; quia potuit non eligi, cum non sit necessarium ad finem quem volumus. Rursus, quia finis quem volumus, non potest haberi nisi |>er illud medium, vel aliquod aliud, ideo necessario volumus indeterminate aliquod medium, per quod finem consequamur. Et ideo, sicut in pote· state nostra est sistere, vel suspendere conclusivum judicium illius vel istius medii determinate; sic in potestate nostra est, peroumdem actum, cum voluntate prædicta, movere ad inquirendum quod illorum mediorum acceptabitur ut melius, ex quo alterum illorum indeterminate est necessarium. Inquisitio fiet imperando exercitium virium inferiorum ministrantium objectum intellectui (a) et voluntati "ub diversis rationibus appetibilis vel respuibil»s, omnibus tamen contingenter se habentibus. Hoc supposito, arguit sic : Illa potentia est per prius et principalius libera, per cujus actum habemus prius el principalius dominium actuum nostrorum. Sed talis potentia est intellectus magis quam voluntas. Ergo intellectus prius el principalius est lilier quam voluntas. Major ile se palet. Minor probatur : Quia, cum per duos aclus habeamus dominium acterorum, scilicet per notitiam connexionis contingentis aliquorum volibilium ad per se el necessarib volibilia (connexionis dico contingentis quantum ad quodlibet eorum determinate, sed necessariæ quantum ad aliquod indeterminate), et iterum per voluntatem qua volumus necessario alterum indeterminate, el non hoc vel illud determinate, per prius habemus talo dominium el principalius per notitiam pnccedenlern, quam per actum voluntatis (C) sequentem, quia ex primo mensuratur (γ) Micundus, el non econlra. Notitia autem illa perlinet ad intellectum. Igitur, etc.

Quarto arguit ex e«lem supposito. Illa potentia per prius el principalius est libera,cujus actum habemus prius et principalius in potestate nostra. Se«l talis est intellectus, cl non voluntas. Igitur, etc. Major palet de se. Minor probatur: Quia primi aclus, qui sunt in |Mjtestatc nostra, sunl judicium conclusivum alicujus eligendi, el ipsa electio. Inter hos aclus autem, prius est judicium conclusivum, quod pertinet ad intellectum, quam electio perlinens ad voluntatem. Electio autem regulatur per judicium conclusivum, et non econ\<T>o. Determinatur etiam electio necessario ad illud quod lilieie conclusum est : ita quod voluntas non potest in oppositum, nec respuere quod sibi propositum est, si intellectus judicaverit aliquid iinnliter et completive ut eligendum; ut dicit se alias probasse. El sic luta libertas electionis continetur in libertate judicii conclusive Et sic patet quod intellectus est prius liber, el principalius quam voluntas.

II. Argumenta quorumdam. — Ad idem arguunt quidam (apud Durandum, dist. 24, q. 3) sic

Primo.Sicul se habet cognoscens ad vivens, ita se habet liberum ad cognoscens. Sed omne cognoscens est vivens; el secundum omne illud quo cognoscit, vivit. Ergo similiter, omne liberum est cognoscens; el secundum omne illud quo est liberum, cognoscit. Sed per voluntatem non cognoscimus, sed solum per intellectum. Eigo per voluntatem non sumus liberi, sed per intellectum.

Secundo. Quia potentiaquæest magis indifferens ad opposita (x). est magis libera. Sed intellectus ol magis indifferens ad opposita quam voluntas. Igitur est magis liber. Major patet : quia ratio liberi arbitrii consistit in indifferentia (G), per quam possumus in aliquid, vel ejus oppositum; ergo potentia quæ magis esi indifferens ad opposita, est magis libera. Minor probatur : quia polenliæ rationales sunl ad opposita, ul dicitur, 9. *Melaphysicæ* (t. c. 10); sed intellectus est magis rationalis quam voluntas, cum sil rationalis per essentiam, voluntas autem solum per participationem; igitur, etc.

Tertio. Illa potentia est magis libera, quæ minus dependet ab alia. Et hoc statim probatur per illud quod dicilur, 1. *Mctaphyiicæ* (sum. 1, cap. 2), quod liberum est gratia sui. Sed intellectus minus dependet a voluntate, quam econlra : quia voluntas non potest exire in actum, sine actu intellectus pnevio (γ); intellectus autem, ad hoc quoti exeat in actum, non pnvexigil actum voluntatis prævium (δ). Ergo intellectus est liberior quam voluntas.

Quarto. Liberum arbitrium dicitur esse facultas rationis el voluntatis. Hoc ergo aut intelligitur de utroque per se, aut de utroque simul. Si de utroque per se, sequitur quod utrumque sit iilærum arbitrium, et æqualiter; cum æqualiter pertineant ad diilinilionem. Si de utroque simul, idem m|uitur, per eamdem rationem. Et sic vitietur quod uiraqur potentia sit æqualiter libera.

( ) *intellectui — intellectivi* **Pr**
( ) *voluntati» — voluntatem* **Pr.**
ɟ mnuuraJur. — rmirulrxitur Pr.

( ) *oppoiita, — oppositum* **Pr**
( ) *indifferentia. — differentia* **Pr**
(γ) *prar.vio, — primo* **Pr.**
(Î) pret ium. — primum Pr

IIL Argumenta Godofridi. —Arguit ad idem etiam Godofridue, 0. *Qitodlibcto,* q. I.

Prime sir. Sicut libertas est in netu, quia egreditur n potentia libem; ita liliertas est in potentia, quia egreditur a natura liliera. Sed intellectus radicatur in eadem natum immateriali cl libera cum voluntate. Ergo intellectus est potentia æque libera sicut voluntas. Nec potest dici quod natum det libertatem pulentia» volitivæ, scilicet libertatem formalité! : quia illam formaliter non habet natum; quia, si formalitèr (α) natum habet libertatem, et ideo voluntas habet eam, eadem ratione et intellectus.

Secundo arguil. Quia anima, secundum id totum quod est ad imaginem Dei, libera est : quia, sicul (G) nihil est servitutis in Deo, quia nec quantum ad intellectum, nec quantum ad voluntatem; ita nec in toto illo quod est ad imaginem Dei. Sed anima non minus est ad imaginem Dei secundum intellectum, quam secundum voluntatem. Igitur, etc.

Tertio arguit. Quia ponere quod voluntas habeat causaliter libertatem a forma apprehensa, male dictum est : quia forma apprehensa se habet ad voluntatem sicut objectum ad potentiam ; sed nihil estdiccre, quod potentia habet libertatem ab objecto. Ergo, etc. Licet enim oporteat objectum proportionna potentiæ sicul motorem mobili, et potentia libera el abstracta exigat objectum liberum et abstractum, non tamen habet ab illo libertatem.

Quarto arguit. Quia dicere quod, apprehendente intellectu fornicationem ut malam quia inordinatam, et ut bonam quia delectabilem, quod voluntas per se se determinet ad alterum eorum considerandum, est inconveniens. Quia, si voluntas non determinetur ad volendum considerare alterum ex tali considerationе bifurcata, nec ex alia superveniente consideratione, qua judicetur alteri istorum esse (γ) insistendum, tunc voluntas, quæ, quantum erat de se, a nullo erat determinata, el per consequens indeterminata, quantum est de se, antequam determinetur, se determinat; el (3) sequitur quod indeterminatum possit se determinare ad agendum; quod est contra eos. Si autem dicant quod hoc est jiossibile intellectui, scilicet quod indeterminatum se determinet, sed non voluntati, quia hoc est natura sua, — est petitio principii, et assertio sine ratione.

Quinto. Quia si determinare se est reducere se in actum, tunc voluntas activât vel actual se; quod est contra te. Si autem determinare se nihil reale dicil, tunc non oportet sollicitari de isto determinare, quin nihil reale dicit.

Sexto. Velle consideraro hoc vel illud, el velle sistere in hac consideratione vel illa, est quidam actus volendi. Sed, secundum te, voluntas non potest determinare intellectum ad hanc considerationem vel illam, nisi primo sit determinata ad hor quod velit hanc considerationem vel illam. Ergo, si voluntas determinet se ad volendum hanc vel illam determinationem, voluntas causât in se actum volendi, quo vult talem considerationem ; quod est contia ponentes quod voluntas non causât in se aliquem actum volendi.

Septimo. Quia finis non dicilur acluare el determinare voluntatem, nisi secundum quod apprehenditur sub illa ratione sub qua natus est moven· voluntatem ad volendum. Sed illud quod est ad finem, «piando apprehenditur in ordine ad finem, se habet a«l movendum voluntatem sicut finis. Ergo quod est ad finem, pro tali hora habet determinare et acluare voluntatem; nec voluntas habebit determinare se ipsam. Unde, si illud quod est ad finem, non praesentetur voluntati sub illa ratione sub qua sit sufficiens movere, oportebit ulterius procedere, secundum processum intellectus practici, quousque occurrat sub tali ratione sub qua sit sufficiens movere eam.

Octavo. Quia quod dicitur, quod voluntas non possit determinare intellectum, nisi prius seipsam determinet, falsum est. Quia voluntas nihil determinat vel agit, nisi mediante actu volendi; unde illud habet determinare, quod habet velle. Sed voluntas directe et per se non habet velle suum actum, sed directe el per se actum aliarum potentiarum , puta intelligere, et sic de aliis. Igitur voluntas non |)olest se determinare priusquam intellectum ; immo, prius determinat intellectum, et postea ab intellectu determinatur ulterius, inquantum illæ potentiæ mutuo se movent : ita tamen quod voluntas non determinat intellectum aut phantasiam, impellendo ad suos aclus, nisi priu> sit determinata, non a se, sed ab intellectu judicante bonum esse (a) considerare el phantasiari hoc vel illud ; quia semper intellectus est prévins voluntati. — Si autem quaeratur : eum proponitur voluntati fornicatio sub duplici ratione, puta sub ratione mali quia inordinata, el sub ratione boni quia delectabilis, unde halx l voluntas determinate velle considerare delectationem, et non deonlinationem ? — dicendum quod hoc habet ex hoc quod intellectus judicavit determinate insistendum considerationi delectationis. — El si ulterius quæratur : unde intellectus hoc habeat judicare? — dicendum quod hoc potest contingere ex dispositione considerantis, vel secundum naturam, ve! secundum habitum corruptum, vel passionem, qui (6). cum aliquantulum immoratur in tali cogitatione, inflammato appetitu sensi-

(a) *tcilicel fornuiHIer.* — A(L Pr.
(C) ftruL — Om. Pr.
(γ) eu<·. — *nt* Pr.
(δ) *te determinat ; et* — Om. Pr

le) — Ad.) r.
(6) *qui.* — Pr.

livo, apprehendet fornicationem convenientem ; et ex negligealia, qua non seriatim retrahit a tali cogitatione, potens avertere fragilitatem suam, >i vellet uti ratione, juxta consilium Philosophi, 2. *Ethicorum* (cap. 9), qui dicit quod circa delectationem oportet facere el uti xice qua senes erga Helenam, scilicet non immorari tali considerationi, sed fugere. El sic patet quod non beno assignatur libertas.

Nono. Quia lilwrum dicitur, quod est gratia sui, ut patyt, !. *Mctaphyricx* (sum. 1, cap. 2), el qui scit se regere, et qui est causa suæ inclinationis, ita quod non determinate el necessario inclinetur abalin ad aliquod unum determinatum, sed sit in poleslate sua se determinare ad hoc vel ad illud. Non habere autem determinationem cl coarctationem ad hoc determinate vel ad illud, contingit alicui ex hoc quod ol aktradum a materia, habens inclinationem |h t cognitionem cl amorem in ens et Ixinum universali·, el habet determinare finem, et quomodo debeat el |k k mI m· determinaro in finem. Hoc autem me>l alicui, secundum quod halæt potentias immateriales et non eoarelatas per materiam. Ideo lilicrtas, secundum quam aliquis est dominus suorum actuum, consequitur naturum immaterialem et abstractam, cl potentiam appetilivamel cognitivam in (ali tintina fundatis, sicut sunt intellectus el voluntas. El ideo ulraquo potentia eri æque libera, suo modo.

Decimo. Quin, sicut libere potest voluntas velle hncaut ilhnl, ita («) intellectus]w)tcsl libere judicare de hoc vel illo. El unaquæque earum ex se formaliter eri libera. Sed una movet aliam mutuo, in usu libero quo exercent actum suum libere, inquantum mutuo se movent.

Ludectmo. Quia homo non habet dominium sui artus uvunduni alteram istarum potentiarum lanium; immo, in omni actu in quo horno secundum liberum arbitrium movel se, requiritur actus ulriusque. Quod plet. Quia unicuique statim occurrit quod non est cuilibet assenliendum, el quod non debet se per consensum alicui rei applicare, nisi per deliberationem appareat utrum expediat. Ex hoc autem naius c>t sequi actus volendi in voluntate, quo velit inclinare vires quarum est deliberare, vel deliberationi deservire, a«i deliberandum; et, terminata deliberatione, movetur voluntas ad volendum illud quod per deliberationem conclusum est ɨmdiu ense. El sic etiam voluntas indirecte movel seipsam; et est sibi causa sequentis volitionis, quia etiam per deliberationem generalem voluit se eligere illud quod inveniretur per deliberationem ɛ̆ melius.

IV. Argumenta Bernardi. — Arguit etiam Bernardus de Gannalo, in impugnationibus Henrici, *Quodlibct.* 14. q. 5, ubi probat quod voluntas non sit lilierior quam intellectus.

Primo. Quia causa quare aliqua potentia sit libem, eri quia eri universalis, id est, quia habet objectum universale, quod se habet indifferenter ad contenta sub universali. Habet autem potentia universale objectum, quia est illimilata ratione materia·, el quia est potentia essentia? immaterialis. El ideo prima radix libertatis est immatérialités essentiæ; secunda, universalitas objecti; tertia, indifferentia objectorum ad particularia, vel ad multa. Constat autem quod intellectus est aequaliter potentia essentiae immaterialis, sicut et voluntas, et est .æque illiinilala limitatione organi et materiæ (α), sicut voluntas; et secundo, habet objectum æque universale, quia verum el Itonum convertuntur; el tertio, consimilis indifferentia invenitur veri universalis ad vera particularia, sicut boni universalis ad Ixjna particularia. Et ideo tanta libertas csl in ratione, sicut in voluntate.

Secundo. Quin, sicut intellectus necessario fertur in verum, vel apparens sibi verum; ita voluntas necessario ferlur in bonum, sub ratione boni. Et sicut intellectus non necessario fertur in hoc vel illud verum, sed indifferenter polost ferri in alterum, quia potest considerare rem secundum quamlibet ejus conditionem, vel absolutam, vel comparatam, nisi sit tale verum, quod de natura sua sil evidens, ita quod ejus evidentia non pendeat nisi ex notitia terminorum, ut sunt prima principia ; similiter, voluntas ferlur in bonum necessario, quia, si velit aliquid, oportet quod velit sub ratione l>oni ; tamen indifferenter potest velle hoc bonum vel illud, ratione cujos indelerminationis non est necessitate ad unum, sicut sunt potentiæ materiales. Unde illud qu<Ml tollit libertatem ab eis, ponit eam in intellectu el voluntate, scilicet indeterminatio re· spectu eoium in quifyus invenitur ratio perse objectorum.

Tertio. Quia, si voluntas diceretur liberior intelleclu, hoc videretur pro tanto, quia, licet intellectus sit indifferens «piantum est de se ad considerandum hoc verum vel illu<l, vel hanc rem sub hac conditione vel illa, tamen intellectus non habet exeeutioncin sua» libertatis, nisi secundum imperium voluntatis. Soil hoc non impedit, propter duo. — Primum est, quia causa quare voluntas imperet intellectui ut consideret hoc vel illud determinate, licet sit immediate a voluntate, tamen non est ali ea nisi per judicium intellectus, qui judicat pro illa hora melius esse quod res consideretur secundum illam vel illam conditionem. El ita intellectus, determinando voluntatem, determinat seipsum ad hoc ut consideret hoc vel illud, mediante tamen voluntate. Unde in ista determinatione c^t quasi agens prima-

it) Un. — Om. |'r.

(a) *ct.* — A<1. **Pr.**

rium respectu voluntatis, quæ es! quasi soenndarium, d immediatum. Et ideo, cum causa primaria plus influat quam secundaria, plus facit intellectus nd determinationem sui, quam voluntas· Et ideo non est dicendum minus liber quam voluntas. — *Secundum* est, quia id quod tu dias dc intelirrtu, dicam de voluntate. Quia, sicilt voluntas est indifferens ad volendum hoc bonum vel illud, inquantum hujusmodi, vel a<! volendum el nolendum; ita (a) oportet quod hæc indifferentia (C) determinetur |icr rationem, quæ judicat pro nunc hoc esso melius vel non melius; ita quod nunquam fertur voluntas in hoc, nisi quia ratio non ostendit solum hoc esso tannin et illud, sed etiam quia ratio dictat hoc nunc magis esse volendum vel non volendum. El ideo plus dependet determinatio voluntatis ab intellectu, quam e converso. El ideo plus rt magis judicialiter et formalité!' est litartas in intellectu, quam in voluntate, licet nec intellectus possit eam exsequi sine voluntate, nec voluntas sine intellectu.

V. Argumenta Aureoli. — Arguit contra easdem (γ) Aureolus (dist. 24, q. I), probando quod liberurn arbitrium non sit una]»olenlia tantum, scilicet voluntas.

Primo. Quia de ratinne liberi arbitrii ol non tantum libere velle, sed litare arbitrari; sicut enim arbitrium est liberum, sic libere sentential. Unde libere sentire, vel sententiare, ita est actus intellectus practici, sicut velle est actus voluntatis.

Confirmatur per diffinitionem Magistri, (piam ponit in littera, ubi dicit quod litarum arbitrium est facultas intellectus et voluntatis.

Secundo arguit. Quia, cum dicitur quod litanmi arbitrium est voluntas, ut continens in virtute actum potentia? deliberative?, qurcro, inquit : quid intelligis per virtutem? Aul enim intelligis potentiam ; el tunc erunt duæ potentia', scilicet voluntas, et ipsa virtus. Aul igitur illa virtus dicit actum, aut habitum, aut aliud accidens. Non actum, quia liliorum arbitrium est principium actus. Nec dicit habitum , secundum te. Nec apparet quod aliud accidens, aliud ab actu el habitu,sit illa virtus.

Tertio sic. Liberum arbitrium est proprietas duarum potentiarum, consurgens ex connexione illarum. Ergo non est una potentia. Antecedens probatur sic : Illud oritur ex connexione duorum actuum, quod non est, altero illorum dempto. Sed, dempt i ratiocinatione, seu etiam actu voluntatis, non est in potestate nostra arbitrari, nec velle similiter est in potestate nostra, nec usus litari arbitrii· Demas enim actum deliberativum, cl tunc non (0) est in Intestate nostra usus litari arbitrii, ut patet in pueris et ebriosis· Eodem modo, cconverso, pone actum delitaraliviim. el non ponas artum ɣoluntati jam non e<l in ɓ(i^tatc noMra iimk litari arbitrii : comparando enim objectum nd intclta tum, non hatat ɨntellectu aliquid de libertate; igitur oportet quod ɨitarta proveniat sibi aliunde al> aliquo quod determinat eum inlrimrcr; lior nutem csl voluntas, nt ɨl prior ip-o vehe, luitur litannn arbitrium ɨ proprietas duarum jidriitiaruiii. Sunt enim i u)< -l proprietis intelirrtiip, quod possit ntinciiiari ; ɨr est proprietas inlellei tu- cl voluntatis, ut ronciirranl (€) simul; el consurgit ex cis facultas, quæ ot | n-se litaro arbitrari ; d li:ec litarlas arbitrii.

Qunrto arguit. Quia (γ) non solum habemus libertatum respectu artus voluntatis, imrno respectu actus intellectus. Igitur est (&) proprietas ɨuri-u Antecedens proluatur. Quin, si non. nnn erit in potentate nostra arbitrari; cl si arbitrati non sit in potestate nostra, tunc artus prudentia?, qui ɨ sententiale dirrre et ultimatum it) videre, de quo loquitur Aristolilrs, (». *Ethicarum* (cap. ɨ), non cnl in ρ·>1«> slale nnstrn : cum talo videre sit formaliter in intellectu ; sed ultimatum videro, quoti e-t actus intellectivus, ol necessario in potestate nostra (ζ> : alias actus prudontia· non esset in |mt»Male nostra ; quod est contra Philosophum, |Mmentem prudentiam virtutem moralem; el per consequens est habitus electivus; quod non esset, si non esset in potestate nostra.

§ 3. — CoNTTU QUINTAN CONCLUSIONEM

I. Argumenta Godofridi. — Contra quintam conclusionem arguitur, protando quod voluntas, quæ dicitur litarum arbitrium, non sit causa effectiva actuum elicitorum liberi arbitrii, vel actuum suorum.

Primo sic. Quia diffinitio potentiæ activa?, posita, 5. *Metaphytdcx* (t. c. 17), est quod est *principium transmutandi aliud.* Igitur nec voluntas, nec aliquid est principium agendi in se.

Secundo. Quia materia el efficiens non coincidunl, 2. *Physicorum* (t. c. 31). Hoc autem sequeretur (η), secundum hanc viam; nam vadem voluntas esset materia, el efficiens volilionis.

Tertio. Quia relationes opposite non possunt fundari in eodem simul. Relationes autem agentis el patientis, moventis el moli, sunt relationes oppposite. Igitur neutra? (0) possunt fundari in eodem;

(a) *ita* — Om Pr.
(4) *indifferentia.* — *differentia* Pr.
(γ) contra *eaidcni,* — Om. Pr.
(Î) *tunc non.* — *tamen*
(i) roini. — Om. Pr.
ɓ ronenrrnnf — *concurrunt* Pr
(γ) Quia. — Quod Pr.
(ɛ̇) etl. — Om. Pr.
(t) *ultimatum.* — *ultimum* Pr.
(ζ) a verbo *sed* umjuc ad *noitra,* om. Pr.
(rɬ) *requeretur.* — *quereretur* Pr.
0) non. — Ad. Pr.

cl per consequens, nec idem potest agere in se, nec movere se.

Quarto. Quia prædictæ relationes sunt reales ex parte ulriusque extremi, cum sint de secundo modo relativorum. Ejusdem autem ad se non est realis relatio, ul patet, 5. *Metaphysicæ* (t. c. 20).

Quinto. Si conclusio sil vera, sequitur quod principium productivum erit pars ejus quod ah ipso produt itur per se. Nam, cum per se non fiat forma, sed compositum, ul palet, 7. *Metaphysicæ* (l. c. 32), per se productum, in proposito, erit compositum ex voluntate et volitione; et sic voluntas, quæ est pars ejus, erit productivum. Consequens est falsum. Tum quia aliquid esset sibi causa essendi, contra Augustinum, *de Trinitate*. Tum quia, cum producens æquivocum nobilius sil producto, sequeretur quod voluntas, quæ est producens, esset nobilior illo composito, seu voluntate volente; quod patet esse falsum.

Sexto. Quia Philosophus, 3. *de. Anima(t.* c. 54), dicit quod in motu locali animalis, est aliquid movens immobile, scilicet bonum appetibile; el est ibi movens quod movetur, scilicet appetitivum. *Movetur enim,* ait, *quod appetit, secundum quod appetit; et appetitus,* id est, appetitio, vel appetere, *actus aut motus quidam* (a) *est.* Est igitur intentio Philosophi, quod bonum appetibile movet appetitum ad suum actum, et illum causât in eo; ipsum autem appetitivum, inquantum appetit, movetur ; et per consequens, non causal in se suum appetitum.

Septimo. Quia Commentator, 2. *Physicorum,* comm. 48, dicit quod ‹ contingens (ζ) æqualiter non invenitur in potentiis agentibus per se, sed in potentiis passivis, et (γ) in eis quarum pneparalio ad receptionem duorum contrariorum est æqualis, sive sit anima, sive non anima >. Sed voluntas est potentia contingens æqualiter respectu hujusmodi actuum suorum, sicut palet, 9. *Metaphysicæ* (t. c. 10). Igitur non est potentia activa, sed mere passiva. — Confirmatur per rationem ejus, ibidem : quoniam a contingente æqualiter, non potest altera provenire determinate; cum neutra sit reliqua dignior, quantum ad hoc.

Omnia ista argumenta recitat Gregorius contra se (disl. 24, q. 1, conci. I). Et videntur sumpta *dc Quodlibeto* 2 Godofridi, q. 7, ubi ponit ea sententialiter.

Octavo, secundum eumdein Godofndum, arguitur sic. Si voluntas jiosset se movere ăd tum suum : aut hoc esset |>cr essentiam suam nudam; aut per aliquam dispositionem sibi superadditam. Non primo modo; nec secundo. Igitur nullo modo.

(i) *quidam.* — *quid+m* Pr.
U) contin/^iu. — continzru Pr.
(j) eurum. — Ad Pr.

Major nota est. Sed proluitur minor. Et primo, quantum ad primam partem.— *Primo* sic. Quia,si nuda essentia voluntatis moveret se ad actum suum, tunc idem el secundum idem esset in actu et potentia respectu ejusdem; quod est impossibile. — *Secundo.* Quia inconveniens est quod illud quod est tale eminentiori modo, faciat se tale modo imperfectiori. Sed esse tale virtualiter, est eminentius quam esse tale formaliter; nam nobilius est esse calidum virtualiter, quarn formaliter. Ergo inconveniens ‹yst ponere quod voluntas virtualiter volens, faciat se volentem formaliter. El ex hoc etiam sequitur quod inconveniens est ponere in eodem subjecto duas qualitates, quarum una sit potentia activa secundum quam virtualiter sit tale, et alia sit potentia passiva secundum quam sit in potentia ut sit formaliter tale. — *Tertio.* Quia quando activum e>t præsens passivo, semper sequitur actio. Sed, si nuda voluntas movet se, ipsum activum est præsens semper passivo; quia idem non potest esse absens sibi. Ergo voluntas semper erit in actu volendi ; quod est falsum. — Sed dicetur quod non movet se, quia absentia objecti impedii. — Contra. Quia, sicut videmus communiter in omnibus rebus, absentia alicujus non impedit actionem, nisi quia facit ad illam actionem, active, vel passive : sicut non potest esse calefactio, calefactivo absente, vel materia calefactibili. Ergo, si absentia objecti impediat actionem voluntatis, oportet quod objectum requiratiir ut activum, vel ut subjectum vel materia talis actionis. Constat quod non ul materia. Ergo requiritur ul activum ; et sic habetur quod objectum movet. Si dicas quod non, immo voluntas movet se, praesente objecto; — ita poterit dici dc omnibus aliis, quod aqua calefacit se, et lignum comburit se, sed hoc non potest facere s;ne igne présente; quod est inconveniens. Et sic palet quod primus modus est impossibilis.

Quod autem nec voluntas moveat se secundo modo, scilicet quod compositum ex voluntate ct affectione sibi inhærenle movet se, vel voluntas cum tali dispositione movet se ipsam, ita quod movons et motum sunt idem, sed ratio activa et ratio passiva rnolussunt diversæ, non subjecto, sed essentialiter; — Contra hoc arguilur. *Primo.* Quia nulla dispositio activa vel passiva, adveniens alicui ad agendum vel patiendum, debet ipsum Irahcre extra rationem activi vel passivi ; immo debet ipsum perficere in ratione agentis vel patientis. Sed de ratione activi est quod agat in aliud secundum quod aliud, ex 5. *Metaphysicæ* (1. c. 17); et de ratione passivi est quod patiatur ab alio secundum quod aliud. Ergo nulla diposilio activa vel passiva adveniens alicui, potest facere quod agat in seipsum, vel patiatur a se ipso. Et sic voluntas per nullam dispositionem additam poterit se movere. — *Secundo.* Quia, licet pars essentialis alicujus compositi possit esse ratio agendi vel patiendi, non potest tamen esse movens vel

motum : quia compositum est movens, et per se motum; sed illud cui convenit esse per se motum, est in potentia respectu illius motus, secundum omne quod est in eo; ergo, si tale compositum est activum talis motus, secundum aliquid quod est in eo, sequitur quod secundum illud erit in actu et in potentia, quia movens, secundum quod tale, est in actu. Nec valet si dicas quod est in actu virtual el in potentia formali : quia idem potest dici de nuda voluntate; ct per consequens, sicut nuda voluntas non potest se movere, ita nec tale compositum. — *Tertio.* Quia, si in eodem subjecto concurreret dispositio activa et passiva respectu ejusdem, dato quod differrent per essentiam, sequitur quod illud subjectum exsistens virtualiter tale in actu secundum unam dispositionem, faceret se formaliter tale in actu per aliam ; et sic ens tale nobiliori modo, faceret se talo minus nobiliori modo. — *Quarto.* Quia, secundum Commentatorem, 8. *Physicorum* (com. 27 et seq.), grave non potest se movere, quia non habet divisibilitalem in partibus, vel diversitatem. Sed, si sufficeret diversitas essentiarum concurrentium in idem subjectum, quarum una sit ratio agendi, el alia ratio patiendi, ad hoc quod compositum secundum unum se moveret, et secundum aliud moveretur, non potest negari quin grave moveret se ipsum, quia est divisibile in gravitatem et substantiam quantam actu; et sic, si dicta differentia sufficeret, posset poni quod grave moveret se per gravitatem, et moveretur secundum quod est substantia quanta actu. Ergo, secundum Commentatorem, oportet jxmere quod nihil potest movere se secundum diversa quæ sunt idem subjecto; sed oportet dare diversas partes, situ el dispositionibus activis el passivis distinctas; oportet enim agens et passum esse contraria, secundum Philosophum.— *Quinio.* Quia Philosophus, in *de Motu animalium* (cap. 6), vult quod aliquam jiartem animalis oportet esse immobilem, in qua sit anima sicut motor per aliquam potentiam motivam, ad movendum non seipsam, sed alias partes animalis ab illa parte situ distinctas; quod non oporteret, si idem subjecto posset movere seipsum. — *Sexto.* Quia Commentator dicit, 2. *Physicorum* (comm. 48), quod esse indifferens æqualiter ad opposita, est contradictio potentia? passivæ, quam oportet reduci in actum ab alio. Sed voluntas est indifferens ad oppositas volitiones. Ergo, sive voluntas ponatur nuda, sive affecta, quamdiu accipitur ut indifferens ad opposita, oportet quod moveatur ab alio determinante eam ad alterum oppositorum; quod non potest esse nisi objectum. — Et si dicatur quod voluntas movet se, sed hoc non potest nisi mediante objecto, sicut causa sine qua non; — ita etiam poterit dici de ligno, quod calefacit el comburit se, et quod in eo erat virtualiter forma ignis, sed hoc non facit nisi praesente igne, sicut causa sine qua non. — El si dicatur quod objectum facit aliquid, non quidem actum, sed aliquem influxum determinantem voluntatem ad motum (a), quo habito, voluntas movet se ad actum volendi; — non valet. Quia ita poterit dici de ligno, quod recipit quemdam influxum ab igne, quo habito, movet se ad formam ignis; et similiter poterit dici in aliis; quod falsum est : quia idem agens disponit ad formam principalem, et efficit eam, excepta anima rationali, quæ, propter sui nobilitatem, fit f>er creationem; maxime cum similem influxum recipiat intellectus, ut quidam ponunt, cum objectum sit illud quod causât actum intelligendi. — Sed forte dicetur quod non est simile de voluntate, el de ligno, el igne : quia duo ligna æqualiterdisposita et approximala igni, aequaliter calefiunt ; sed non sic delectabile oblatum duobus æqualiter dispositis, movet eos ad volendum, ut jmtet in exemplo Augustini, 12. *de Civitate Dei,* cap. 0; cl ex hoc videtur quod non similiter oportet |>oni voluntatem moveri ab objecto, sicut lignum ab igne. — Sed hoc non valet: quia poterit dici quod in hoc non differt voluntas et lignum, quin utrumque moveat seipsum, si possibile est idem movere seipsum; sed in hoc quod quia virtus voluntatis est abstracta, sic movet se, quod potest non movere, quia non necessario movet; sed virtus ligni, quia non est abstracta, sed esi naturalis ct contracta, movet necessario, nec potest non movere : sicut alii dicunt, quod voluntas movet se necessario respectu ultimi finis, licet non respectu aliorum. Et sic non poterit |»oni quod voluntas in hoc differat ab aliis, quod movet se, el alia non; sed aliter et aliter movere. Et sic oportet dicere quod voluntas moveatur ab alio, sicut ab objecto.

Et sic |>atet minor octavi argumenti principalis.

Nono arguit sic, in eodem proposito, 3. *Quodlibeto,* q. 0. Sicut se habet relatio rationis, ita relatio realis. Sed relatio rationis exigit differentiam rationis; quia de ratione relationis est referri ad aliud relativum ratione. Ergo realis relatio exigit differentiam realem ejus quod refertur, ad illud ad quod refertur. Sed idem non potest habere differentiam realem ad seipsum. Igitur idem per essentiam non potest referri realiter ad seipsum ; sed movens refertur ad motum, et agens ad passum. Igitur, etc.

Decimo. Quia idem non differt a seipso realiter, in hoc quod poniturcausaeffectiva et subjectum alicujus. Sed relatio realis exigit differentiam realem eorum quæ referuntur. Ergo impossibile est quod idem referatur per essentiam ad seipsum relatione reali, mediante quocumque cujus sit causa effectiva et subjectum. Nec potest dici quod ibi erit differentia media inter differentiam rei et differentiam rationis, scilicet differentia secundum intentionem : quia,

(a) motum. —- modum Pr.

sicut omne ens, vel est ens secundum rationem, vel secundum rem; ita omnis differentia, vel est differentia secundum rem, vel secundum rationem, licet in utraque differentia inveniantur diversi gradus.

Undecimo. Quia sicut differentia realis quæ est inter voluntatem et suum actum, non sufficit ad hoc quod voluntas relatione reali referatur ad suum actum, nec e converso; pari modo, nec differentia secundum rationem voluntatis ad seipsam, ut causa effectiva et subjectum sui actus, sufficiet ad hoc quod relatione reali voluntas nd seipsam referatur.

Duodecimo. Quia quando aliqua referuntur mediante aliquo realiter, oportet quod illud sit medium inter ea secundum rem ; sicut calefactio est medium secundum nem inter agens et passum, quia ibi est dare medium et extrema realiter diversa. Sed actus volendi non potest poni medium secundum rem, inter voluntatem ut est causa effectiva, et ipsam voluntatem ut est subjectum sui actus; quia non est ibi dare duo extrema realiter. Igitur, etc. Unde notandum quod actio ct passio sunt quidam modi essendi, exsistentes circa id quod acquiritur in passo. Relationes autem agentis ct passi non sunt actio et passio, alioquin actio et passio essent in praedicamento relationis; sed sunt diverse res, exsistentes in agente et passo.

Declmotertio. Quia actus mediante quo aliqua referuntur ut movens et motum, sic se habet circa ipsum, ut dictum est, quod sunt quidam modi essendi, qui sunt actio et passio. Sed talcs modi essendi non possunt esse circa actum voluntatis, si voluntas moveat seipsam; quia actio et passio, quæ sunt vere in pnedicamento actionis et passionis, requirunt realem diversitatem agentis et passi. Ergo voluntas non potest dicto modo referri ad seipsam, mediante suo actu.

Dcclmoquarto. Quia, si voluntas est causa effectua et subjectum sui actus, in nullo dependet ah objecto; quod est inconveniens : quia sicut cognoscens refertur ad [illegible]noscibile relatione reali, sicut mensuratum ad mensuram; sic volens ad volibile, a quo habet bonitatem et speciem.

Declmoqulnto. Quia, si idem subjecto, per formam inhærentem ei faceret se in actu, tunc illa eadem forma se haberet, respectu illius subjecti, et ut forma informans, et ut movens; et sic non distingueretur causalitas efficientis et formæ; quod est inconveniens.

Decimosexto. Quia passum non potest esse causa effectiva ejus quod recipit; quia eo perficitur. Sed quando passum recipit aliquid de novo, recipit illud, et eo perficitur, secundum omnem dispositionem quæ illius receptionem pnecedit. Quod patet ex duobus. Primo, quia (a) non potest dici quod id quod est noviter receptum, ponat se inter substantiam et alia accidentia: quia hoc erit fictio. Secundo, quia, cum accidentia quodam online insint subjecto, oportet quod accidens superveniens, perficiat subjectum mediantibus omnibus accidentibus pnecedentibus. Ergo subjectum, per nullam dispositionem in eo exsistentem, potest se reducere de potentia in actum.

Dcclmoseptimo. Quia sicut se habet tangens et lactum, in tactu mathematico, quantum ad quantitatem molis, ita se habet tangens et tactum, in tactu physico, quantum ad quantitatem virtutis. Sed in tactu mathematico, requiritur quod tangens et quantitas tangentis sit extra tactum, et distinctum ab eo, supposito. Ergo et in tactu virtutis, oportet quod virtus tangentis sit extra tactum, et distinctum ab eo, subjecto.

Dechnooctavo. Quia, si idem subjecto jiossetesse agens et passum, non posset concludi, ex relatione producti, distinctio realis suppositorum in divinis; quod est inconveniens. Igitur.

Hæc sunt argumenta Godofridi.

II. Argumenta Adæ. — Potest etiam (α)argui contra conclusionem, eo modo quo arguit Adam contra se, 1. *Sententiarum,* q. 9.

Primo. Quia, si voluntas est causa effectiva suæ volilionis libene, tunc ipsa sufficienter approximata, vel præsens alteri voluntati simili, posset volitionem in illa alia causare, sicut in seipsa. Consequens est falsum. Probatur consequentia per medium quo probat hanc Doctor subtilis, in materia dc locutionibus angelorum, de intellectione. Quia omne agens aliquem effectum in aliquo passo, in quocumque passo simili et similiter disposito potest, nisi impediatur, consimilem effectum agere. Sed voluntas, secundum te, causai in se volitionem; et voluntas sibi similis, est sufficienter præsens, et est consimile passum. Igitur, etc.

Secundo arguitur sic. Si voluntas se haberet active ad actus SUOS, scilicet volitiones : aut -hoc esset inquantum voluntas; vel inquantum volens; vel inquantum volens (6) se velle. Non inquantum voluntas; quia, cum semper sit voluntas, semper vellet. Nec quia volens; quia, cum non sit volens nisi per velle, idem esset causa sui ipsius. Nec quia volens se velle (γ); quia actus reflexus non est causa actus simplicis, sed potius econtra. Igitur, etc.

Tertio. Quia intellectus se habet mere passive ad actum intellectus praclici. Igitur et Voluntas ad suam electionem se habet mere passive. Consequentia patet. Sed probatur antecedens. Quia, si ad talem actum intellectus se haberet aliquo modo

(*) >μι·α. — Pr

(a) etiam. — Orn. Pr.
(C) rd inçuantimi rolezu. — Oin. Pr.
(γ) *te velle* — Om. Pr.

active, hoc est : vel per aliquem actum intelligemli ; vel per aliquid pnevium omni nctui. Non per aliquem actum intelligondi : quia duo actus intelligendi non possunt esse simul; causa autem et effectus necessario sunt simul. Nec per aliquid praevium omni actui, putn per nudam potentiam, vel per speciem : quia quidquid agitur a cognoscente antequam sit cognoscens, necessario agitur, quia, quantum ad hoc, cadit in gradum non cognitivum; sed quidquid agitur per intellectum, vel per aliquid exsistens in eo prævium cognitioni, agitur ab intellectu ut est non cognoscens; ergo necessario agitur. Ex tali ergo activitate non est libertas· Restat igitur quod sufficit ad libertatem sola passivitas potentiæ.

Quarto. Illud quod competit alicui nihil agenti, potest competere pure passivo. Sed lilærtas competit alicui nihil agenti, scilicet Deo, qui libere judicavit et voluit ab æterno res flendas in tempore, et tamen nihil egit ab æterno. Ergo libertas potest competere potentiæ pure passivo».

III. Argumenta Durandi. — Ad idem arguit Durandus (dist. 24, q. 2).

Primo. Quia quoad judicium conclusi\um intellectus, et electionem voluntatis, experimur in nobis duplicem libertatem. Una est, quia possumus hos actus habere vel non habere; alia est, quia habentes tales actus, non necessario tendimus per eos in eorum objecta, loquendo de necessitate absoluta. Et quia primum experimur in nobis, probatur secundum. Quia, in cognoscente ct (a) volente, illi actus sunt liberi, qui sunt absque coactione, et absque necessaria habitudine potentiarum ad objecta, loquendo de necessitate absoluta. Sed sic est in proposito. Igitur. Major patet; quia libertas arbitrii, in cognoscente et volente, non excludit nisi coactionem et absolutam necessitatem. Minor declaratur : quia tendentia potentiæ in talia objecta per tales actus, nec est coacta, nec necessaria necessitate absoluta. — Et confirmatur ratio. Nam sicut ab æterno Deus libere decrevit aut voluit aliqua fieri in tempore, non quia potuit habere vel (6) non habere tales actus judicii vel electionis quantum ad essentiam actus, sed quia intellectus divinus practicus et voluntas non habent necessariam habitudinem ad talia volita; sic nos, habentes tales artus, lil»crv |>cr ipso judicamus et volumus aliqua fieri, præter lilwrtatem quam habemus respectu talium actuum in posse habere eos vel non habere. Loquendo ergo de tali libertate, dicendum est quod ad eam nihil facit per se (γ) activitas. Cujus ratio est : Quia illud nihil facit per se ad libertatem, quo excluso, remanet tota lilærlns, et tota ratio libertatis. Sed, exclusa activitate, remanet tota libertas, et tota ratio libertatis. Igitur, etc. Minor probatur : Quia talis libertas consistit in halændo lalem actum respectu talis objecti, ut dictum est. Sed, per hoc quod potentia agit, non habet in se actum quem agit; sed potius per hoc quod ipsum recipit : quia, si ageret et non reciperet, sicut est in actionibus transeuntibus, non haberet ipsum; si autem reciperet et non ageret, nihilominus haberet ipsum. Igitur, etc. Passivitas autem perse facit ad talem liliortatem, inquantum tales actus sunt quædam perfectiones realiter a potentia differentes, et de novo exsistentes in ea ; quia eos non haberet, ñi eos reriperet; recipere autem est passivi. Absolute autem loquendo, nec activitas nec passivitas per se faciunt ad liliertatem, nisi mtione materiæ: quia, ei actuseseet indifferens essentialiter a potentia in nobis, sicut in Deo, potentia non se hnlxrrt ad talem actum active, nec passive; quia unum et idem secundum essentiam simplicem, non potest esse activum vel passivum respectu sui ipsius : quia quod agit, agit aliud a se; et quod recipit, recipit aliud a se. Loquendo tamen de prima libertate, perquam possumus tales actus habere vel non habere, tunc dicendum quod potentia pure passiva, et nullo modo activa, nec quoad exercitium actus, nec quoad determinationem actus, non potest esse lilæra. Illud tamen quod est pure passivum quoad determinationem actus, dum tamen sit activum respectu exercitii actus, potest esse liberum.

Secundo arguit contra probationem conclusionis, quod volitio finis non sit causa volitionis ejus quod est ndfinein, nec voluntas cum prima volilione(a)sit causa secunda'. Quia volitio finis et electio eorum quæ sunt ad finem , aut ^unt idem actus realiter, aut duo. Si sunt unus et idem, non est ibi causalitas; quia idem non est causa suiipsius Si sint duo, tunc non possunt ße simul; et sic unus non est causa effectiva vel receptiva alterius, quia causa et effectus simul sunt. Conceditur tamen quod actus eligendi ea quæ sunt ad finem, procedit ex actu volendi finem; est enim necessaria præsuppositio inter multa quæ non se habent sicut causa et effectus.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS III.

PONUNTUR SOLUTIONES

§ I. — Ad ARGUMENTA CONTRA PRIMAM CONCLUSIONEM

I. Ad argumentum quorumdam. — Quantum ad tertium articulum, res|M»ndeudum est objectionibus supradiclis. Et quidem,

(a) *ct.* — Om. Pr.
(ß) *habere vel.* — Om. Pr.
(γ) *per te.* — Om Pr.

(a) votilionc. — *volitio* Pr,

Ad primum cnnlra primam conclusionem, negatur minor, si intelligatur quod nuda potentia voluntati' nullo modo sit principium actus litari arbitrii, nec totale, nec partiale, nec proximum, nec remotum. Conceditur tamen quod nuda potentia non est totale nec proximum principium actus liberi arbitrii; sed sufficit quod sit primum et partiale; quia etiam nec ipse intellectus, nec sensus, est totale nec proximum principium sui actus, cum concurrat ibi species intelligibilis, vel sensibilis, per quam potentia elicit actum suum. Et sic minor negatur. — Et ad ejus probationem, dicitur primo, quod deliberatio non est primus actus liber: quia omnem deliberationem pnncedit voluntas finis; qui quidem actus volendi est liber, licet non pertineat ad liberum arbitrium. Unde sanctus Thomas, *de Veritate,* q. 24, art. I, in solutione vigesima : ‹ Cum, inquit, electio sil quoddam judicium de agendis, vel judicium sequatur, de hoc potest esse electio, quod sub judicio nostro cadit. Judicium autem in agendis sumitur ex fine, sicut de conclusionibus (a) ex principiis. Unde, sicut de primis principiis non judicamus, ea examinando, sed naturaliter eis assentirnus, et secundum ea omnia alia examinamus; ita in appetibilibus, de ultimo fine non judicamus judicio discussionis vel examinationis, sed naturaliter approbamus; propter quod et de eo non est electio, sed voluntas. Habemus ergo respectu ejus liberam voluntatem, cum necessitas naturalis inclinationis libertati non repugnet, secundum Augustinum, 5. *dc Civitate Dei* (cap. 10), non autem litarum arbitrium, proprie loquendo, cum non cadat sub electione. » — Hæc ille. — Secundo, dico quod electio est actus qui primo et immediate sutast litaro arbitrio. Unde sanctus Thomas, eadem quæstione, art. 5, sic dicit: « Omnes actus diversarum potentiarum non referuntur ad litarum arbitrium, nisi mediante uno actu, qui est eligere : secundum hoc enim litaro arbitrio movemur, quod litaro arbitrio moveri eligimus; et sic de aliis actibus. » Simile ponit, I p., q. 82, art. 1, in solutione tertii, ubi sic dicit : ‹ Nos sumus domini nostrorum actuum, secundum quod pcesumus hoc vel illud eligere. Electio autem non est de fine, sed de his quæ sunt ad finem, ut dicitur, 3. *Ethicorum* (cap. 2 et 5). Unde appetitus ultimi finis non est de his quorum domini sumus. › — Haec ille. — Tertio, dicitur quod nullus actus humanus praecedens electionem actualem voluntatis dicitur proprie esse in potestate nostra, nisi pro quanto sequitur electionem veram vel interpretatkamde illo. Hoc est dictu: quia voluntas eligit talem actum actualiter; vel,si non actualiter eligit illum actum, tamen per suam electionem potuit impedire positionem illius actus, et non impedivit. — Quarto, dicitur quod multi actus qui non sunt actualiter deliberati, sunt in potestate nostra. Et de hoc dat exemplum Durandus, primo in operibus artis, α Nam scriptor non deliberat qualiter formet litteram, ai sit peritus in arte sua; et tamen opera illius sunt in potestate sua. Secundo, quia intemperatus non deliberat an debeat velle delectabilia, quia htee accipit Unquam finem ; et tamen hæc velle est in potestate sua, alioquin non peccaret. » Nec valet probatio ad oppositum : quia, licet actus qui nullo modo sunt deliberati actu vel potentia, hoc est, de quibus non est deliberatum nec potuit deliberari, sicut sunt primi motus subito tangentes mentem, non sint in potestate nostra; tamen motus indelitarati, hoc modo quod de eis non est deliberatum, tamen potuit de eis esse deliberatio, quia mens non solum subito eis tangitur sed persistit, sunt in potestate nostra; quia aliquo modo procedunt ab electione vera, vel interpretati va ; sicut in suo simili dicit sanctus Thomas, ‡ 2», q. 6, ari. 3, ubi quærit utrum voluntarium possit esse sine actu, et respondet sic : α Voluntarium dicitur quod est a voluntate. Ab aliquo autem dicitur esse aliquid dupliciter. Uno modo, directe : quia scilicet procedit ab aliquo inquantum est agens, sicut calefactio a calore. Alio modo, indirecte, ex hoc ipso quod non agit : sicut submersio navis dicitur esse a gubernatore, inquantum desistit a gubernando. Sed tamen sciendum est quod non semper illud quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sicut in causam in agens, ex eo quod non agit; sed solurn tunc cum potest et débet agere. Si enim gubernator non posset navem dirigere, vel non esset ei commissa gubernatio navis, non imputaretur ei navis submersio,quæ per absentiam gubernantis contingeret. Quia igitur voluntas, volendo et agendo, potest impedire hoc quod est non velle et non agere, et aliquando detat, hoc quod est non velle et non agere, imputatur ei, quasi ab ipsa exsistens. Et sic voluntarium potest esse absque actu : quandoque quidem absque actu exteriori, cum actu interiori, sicut quando vult non agere; aliquando autem et absque actu interiori, sicut cum non vult » — Hæc ille. — Ita, in proposito, dico de eligibili vel de electo, quod dupliciter dicitur aliquid electum a voluntate : scilicet directe, et indirecte. — Quinto, dico quod, concesso quod actus qui proprie pertinet ad litarum arbitrium, scilicet electio, procedat a potentia mediante aliquo priori actu intellectus aut voluntatis, puta ex deliberatione quoad intellectum, et ex (a) volitions finis quoad voluntatem ; ex hoc tamen non habetur quod actus illi praecedentes electionem sint pars litari arbitrii, aut quod sint ipsum liberum arbitrium : quia litarum arbitrium nominat primum principium electionis, licet non proximum, vel nominat principium quod, non autem principium quo, vel agens, el non ratio-

(t) €vnrfaifoftlbli — *dciboniLui* Pr.

(x) ex. — Om. Pr.

nem agendi; tale nutem agens est potentia, licet ratio agendi, et principium (a) quo, sil actus prævius electioni, sicut supra dictum est, et inferius «licetur.

II. Ad argumenta Durandi. — Ad primum Durandi, conceditur totum argumentum : nam ejus conclusionem concedit sanctus Thomas, ubique; potissime, 2. *Senlcnl.*, dist. 24, q. 1, art. 3, in solutione principali, ubi sic dicit : ‹ Eligere est principaliter actus voluntatis, non tamen absolute, sed secundum quod manet in ea virtus intellectus, vel rationis consilianlis. Unde sic consideratam voluntatem nominat liberum arbitrium, et non absolute. » — Hæc ille. — Et simile ponit, 1 p., q. 83, art. 4.

Ad secundum patet responsio per idem : quia ista duo concludunt quod liberum arbitrium, quantum ad quid nominis, importat voluntatem, et ultra hoc habitudinem ad speciale objectum voluntatis, scilicet ad ea quæ sunt ad finem, et ad hunc actum qui est eligere. Ex quibus tamen non sequitur quod liberum arbitrium (C), quantum ad quid rei, sit aliud quam ipsa potentia voluntatis, nec quod sit habitus, aut proprietas voluntatis. Sed conceditur quod hæc nomina, voluntas et liberum arbitrium, intellectus et (γ) ratio, a diversis proprietatibus ejusdem potentiæ imponuntur·

§2. — Ad argumenta contra secundam, **TERTIAM ET QUARTAM CONCLUSIONES**

I. Ad argumenta Durandi. — Ad primum contra secundani, tertiam et quartam conclusiones, et ad omnia sequentia, pnemitto quædam de mente sancti Thornæ. Primum est, quod radix libertatis, vel liberi arbitrii, est ipse intellectus, vel in intellectu. Et de hoc sanctus Thomas, *de Veritate*, q. 24, art. 2, ubi sic : ‹ Sciendum quod, cum ad ojw?ralionein nosIram tria concurrant, scilicet cognitio, appetitus, et ipsa operatio, tota ratio libertatis ex modo cognitionis dependet. Appetitus enim cognitionem sequitur, cum appetitus non sit nisi boni, quod sibi per vim cognitivam proponitur. Et quod quandoque appetitus videatur cognitionem non sequi, hoc ideo est, quia non circa idem accipitur cognitionis et appetitus judicium : est enim appetitus de operabili particulari ; judicium voro rationis quandoque est de aliquo universali, quod quandoque est contrarium appetitui. Sed judicium de hoc |>articiilari operabili ut nunc, nunquam potest esse appetitui contrarium. Qui enim vult fornicari, quamvis sciat in universali malum esse fornicationem, tamen judicat sibi ut nunc bonum esse hunc fornicationis artum, et sub specie lioni ipsum eligit. Nullus enim intendens ad malum operatur, ut dicit Dionysius (cap. 4, *dc Divinis Nominibus).* Appetitum autem, si non sit prohibens, sequitur motus, vel operatio. El ideo, si judicium cognitive non sit in potestate alicujus, sed sil ei aliunde pnefixurn vel determinatum, nec appetitus erit in potestate ejus, et per consequens nec motus, nec operatio absolute. Judicium autem e^t in [loteslate judicantis, secundum quod potent da suo judicio judicare. Judicare autem dc judicio suo, est solius rationis, quæ super actum suum reflectitur, et quæ cognoscit habitudines rerum de quibus judicat, et per qua> judicat. Unde totius libertatis radix est in ratione constituta. Unde, stun· dum quod aliquid se habet ad rationem,sic se habet ad liberum arbitrium, *s* — Hæc ille. — Et similia dicit in mullis aliis loci·». — Secundum dictum, est quod libertas arbitrii formaliter residet in voluntate. Unde sanctus Thomas, ubisupra(de Veritate, q. 24), art. 6, sic dicit : ‹ Liberum arbitrium dicitur potentia, qua homo potest libere judicare. Quod autem dicitur esse principium alicujus actus aliqualiter flendi, non oportet quod sit principium illius actus simpliciter, sal aliqualiter (a) significatur esae principium hujusmodi actus : sicut grammatica, per hoc quod dicitur esse scientia recte loquendi, non intelligitur quod sit principium locutionis simpliciter, quia etiam sine grammatica potest homo loqui, sed quod sit principium rectitudinis in locutione; ita et potentia qua libere judicamus, non intelligitur illa qua judicamus simpliciter, quod est rationis, sed quæ facit libertatem in (6)judicando, quod esi voluntatis. Unde liberum arbitrium est ipsa voluntas. Nominat autem eam non absolute, sed in ordine ad aliquem actum ejus, qui est eligere. » — Hæc ille. — liem, in solutione quarti, sic dicit : ‹ Halio est prima origo liberi arbitrii ; non autem est immediatum principium libera» electionis. › Item, art. 4 : α Secundum hoc, inquit, aliquid libere fieri dicitur, quod est in potestate facientis. Esse autem in potestate nostra, inest nobis secundum aliquam potentiam, non autem per aliquem habitum; scilicet per voluntatem· Et ideo liberum arbitrium non nominat habitum, sed potentiam voluntatis vel rationis, unam siquidem per ordinem ad alteram. Sic enim actus electionis progreditur ab una illarum, per ordinem ad aliam, d — Hæc ille.

Istis præsuppositis, dicitur ad argumentum, quod major est falsa, si intelligatur de inclinatione rei quocumque modo accepto». Oportet enim quod res in majori restringantur ad rem quæ est suppositum, vel saltem ad rem cui competit intelligere tanquam quod, non solum ut quo. Et de hoc sanctus Thomas,

(a) *principium.* — proximum Pr.
liberum arbitrium. — *voluntas* Pr.
( ) *l,berutu arbitrium, intellectus et* — Om. Pr.

(a) *aliqualiter,* — *principaliter* Pr.
(C) in. — Om. Pr.

de Veritate, q. 24, arl.l, in solutione decimioctavi, sic dicit : ‹ Sicut est aliquid verum, quod, propter impennixtionem falsi, de necessitate ab intellectu recipitur, sicut prima principia demonstrationis; ita est aliquod bonum, quod, propter maliliæ imper· mixtionem, de necessitate a voluntate appetitur, scilicet ipsa felicitas. Non Limen sequitur quod ab illo objecto voluntas cogatur : quia coactio dicit aliquid contrarium voluntati, quæ est propria inclinatio volentis; non autem dicil aliquid contrarium intellectui, qui non dicit inclinationem intelligenll··. » — Hæc ille. — Item, *de Veritate,* q. 22, ari. 5, in solutione tertii, dicit : « Intellectus aliquid naturaliter intelligit, sicut volunLis aliquid naturaliter vult. Sed coactio non est contraria intellectui secundum suam rationem, sicut est voluntati. Intellectus enim, etsi habeat in aliquid inclinationem, non tamen nominat ijisain inclinationem hominis; sed voluntas ipsam inclinationem hominis nominat. Unde quidquid fit secundum voluntatem, lit secundum hominis inclinationem; et propter hoc, non potest esse violentum. Sed operatio intellectus potest esse contra inclinationem hominis, quæ est voluntas : ut cum alicui placet aliqua opinio, sed, propter efficaciam rationum, deducitur ad assentiendum contrario per intellectum. › — Hæc ille. — Ex quibus palet quod illa propositio est falsa, *nullus actus qui est secundum inclinationem rei, est violentus,* nui accipiendo rem pro supposito agente,el inclinationem ivi pro voluntate, aut inclinatione voluntaria. El si major sic inlelligatur, tunc minor in eodem sensu est falsa; quia actus intellectus sæpe est contra inclinationem hominis el voluntatis. — Secundo, potest dici quod intellectus non inclinatur ad omnem actum intelligendi ex natura sua, sicut potissime ad assensus falsarum conclusionum : nam verum est bonum intellectus, falsum aulem est ejus malum, 6. *Metaphysics* (1. c. 8); nulla res aulem naturaliter inclinatur ad malum suum.

Ad secundum dicitur quod major potest negari, nisi addatur ei sic : Omne illud quod potest cogi, habet determinatam inclinationem, et determinatum modum; vel movetur, vel agit, aut patitur, contra inclinationem suppositi in quo vel cujus est. Et ad hunc sensum prodest probatio ibidem adducta ; quia in exemplis ibidem datis arguitur de propria inclinatione suppositi, scilicet lapidis, vel saltem subjecti, sicut materiæ. Dictum est aulem quod intellectio non est propria inclinatio intelligentis. El ideo minor, in sensu quo major conceditur, est neganda. Licet enim intellectus non habeat determinatam inclinationem, aut modum, aut aliquod objectum iticoinplexum; tamen homo, vel angelus mtelligens, potest actualiler per voluntatem inclinari ad oppositum illius cui intellectus necessario assentit. El ulterius, dicitur quod multa objecta complexa eunt, ad quorum oppositum intellectus naturaliter inclinatur; sicut naturaliter inclinatur (a) ad assentiendum primis principiis, et ad dissentiendum eorum oppositis. Ideo argumentum multa falsa assumit. — Dicitur ulterius, quod ista duo argumenta, si quid concludant, hoc solum concludunt, quod intellectus est seque liber a coactione sicut voluntas. Sed in hac sola libertate non consistit liberum arbitrium. Nam libertas arbitrii quatuor includit : primum est negatio coactionis; secundum est negatio absolute necessitatis; tertium esi negatio causæ moventis ejusdem ordinis, quoad exercitium actus, vel ex parte subjecti actionis; quartum est inolivitas aliarum potentiarum, quoad actus exercitium, et ex parte subjecti actionis earum. Hæc autem quatuor, in potentiis animæ, soli voluntati conveniunt formaliler; licet radix aliquarum sil in intellectu, potissime primarum duarum conditionum. Nam secundæ duæ insunt voluntati ex natura sua, formaliler et radicaliter, quia voluntas ex naulra sua habet pro objecto ultimum finem, et Universalem finem, ex quo sibi competit movere alias animæ potentias, sicut ostendit sanctus Thomas in multis locis.

Ad tertium, negatur minor principalis, scilicet quod j›er intellectum simus principalius domini nostrorum actuum quam per voluntatem. Nec valet probatio fundata in illa suppositione in principio argumenti facta : quia actus nostri non sunt principaliter cl ex hoc solo in potestate nostra, nec in dominio nostro, quia habemus notitiam, de qua fit ibi sermo; sed ultra hoc requiritur, tanquam formale completivum libertatis arbitrii, molivilas effectiva sui et potentiarum libero arbitrio subjectarum quoad exercitium actus. Unde, licet intellectus principatum teneat in motione per modum linis, tamen voluntas principalior est in movendo per modum efficientis se et alias ănima potentias ; ideo magis libera est, tanquam quod est principalius causa sui in movendo.

Ad quartum, negatur minor. Et ad probationem, dicitur quod, licet judicium conclusivtim de ngibilibuset electio sint primi actus qui sunt in potestate nostra, tamen immediatius est in potestate nostra electio quam judicium; quia judicium non est in potestate nostra, nisi pro quanto est eligibile. Et, dato quod respectu ejusdem objecti judicium procédât electionem, tamen omne judicium liberum consequilur aliquam priorem electionem, veram vel inlerpretativam, modo superius exposito; mit saltem causatur effective a voluntate volente aliquem finem, ‹pii est principium consilii et totius delilærationis. Quod aulem ibidem additur de regulatione et determinatione electionis per judicium, et non econlra, — non plus concludit, nisi quod intellectus prior (C)

(a) ficui *naturaliter inclinatur.* — Om. Pr.
(C) *prinr.* — pohor Pr.

est in motione causæ finalis; sed illa non complet liberum arbitrium, sed »otiuh motivitas per modum efficientis, quæ competit voluntati potius quam intellectui.

II. Ad argumenta quorumdam. — Ad primum aliorum, dicitur quod, quidquid ait de rnajore, minor est falsa. Non enim quidquid est principium cognoscendi,Cbt principium vivendi, proprie loquendo do vita et vivere; licet supponat vitam, ut patet de potentiis sensitivis. Et ideo non oportet quod quidquid est principium libertatis, sit principium cognoscendi ; sed sufficit quod supponat cognitionem.

Ad secundum, negatur major, nisi intelligatur de indifferentia (a) pertinente ad causam efficientem, et quoad exercitium actus. Sed tunc in hoc sensu minor est falsa; nam talem indifferentiam non habet voluntas ab intellectu, sed potius intellectus a voluntate. Si autem loquamur de indifferentia pertinente ad genus causæ finalis, tunc major est falsa, el ininor vera. Ut enim sepe dictum est, motivitas effectiva de proximo, suppoeitis quibusdam aliis, complet libertatem arbitrii (6). Nec valet si dicatur quod motivitas voluntatis supponit motivilatem rationis : tum quia motiones illæ sunt æquivoeæ; tum quia, dato quod essent univoca», intellectus esset movens instrumentale, voluntas autem movens principale.

Ad tertium dicitur, ut prius, quod major habet distingui. Quia, si intelligatur de dependentia unius potentiae ab alia in genere causa» efficientis et impellentis, major est vera, et minor falsa; nam in hoc sensu intellectus movetur a voluntate, el non econtra. Si autem major intelligatur de dependentia in genere causæ finalis, tunc negatur major, el concediturminor.

Ad quartum dicitur quod ratio el voluntas pertinent ad liberum arbitrium, ulrumquc per se, sed aliter et aliter : quia ratio tanquam radix libertatis, voluntas vero ut subjectum ; vel ratio ut *quo,* voluntas ut *quod,III.*

III. Ad argumenta Godofridi. — Ad primum dicil Bernardus de Ciannato, quod α similitudo ibidem facta non valet, propter duo. *Primo,* <piia potentia egreditur a natura, non per aliquam libertatem, sed per necessitatem; nullus enim unquam posuit quod intellectus el voluntas libere egrederentur a natura animæ, immo ex necessitate naturæ. Actus autem liber non egreditur a potentia libera, ex necessitate naturæ; quia tunc potentia quæ supponitur libera, non esset libera, si esset ibi sola necessitas naturæ, sicut est in egressu intellectus el voluntatis a natura animæ. Et ideo plet intuenli, quod non est simile. *Secundo,* quia per istam rationem posset concludi quod intellectus agens, qui egreditur a natura libera, esset liber, ita quod haberet libertatem ; quod est falsum; quia, quantum est de se, semper agit, sicut sol semper lucet. Et quod dicit, quod natura non dat voluntati libertatem formaliler ; — dicendum quod natura non dat simpliciter ; sed natura, ex hoc quod est immaterialis, habet potentias sic illimitatas, sicut requirit libertas. Aliquid autem bene dat alteri formaliter, quod non habet formaliter, sicut motus calorem >. — Hæc ille, el bene. — Potest tamen dici brevius, quod consequentia non valet; quia, licet intellectus et voluntas radicentur in eadem essentia animæ, non sequitur quod, si voluntas est libera, quod intellectus sit liber, plus quam sequatur quod, si intellectus est cognitivus, quod volunlas sit cognitiva. Cujus ratio est : quia a causa æquivoca possunt egredi effectus dissimiles, et specie differentes, aut genere.

Ad secundum dicit Bernardus, quod < anima, secundum totum illud quod est ad imaginem Dei, libera est; sed non æqunliter; sed libertas e4 in intellectu ut in causa, in voluntate vero ut in subjeclo; immo, ipsa volunlas est libertas, inquantuin sequitur judicium liberum, vel illimitatum, ne sit petitio. Forma autem argumenti nulla est : sic enim posset arguere quod anima est actus purus, nulli potential)lati permixtus: quia tota est ad imaginem Dei; sed in Deo non est nisi actus purus; ergo nec in anima. Unde talis est suus modus fallendi; procedit enim a *secundum quid* ad *simpliciter.* Ex hoc enim quod anima est ad imaginem Dei, habet aliquam imitationem ipsius; sed non potest concludi quod in omnibus. Unde est fallacia consequentis : sicut hic, *Socrates est similis Platoni, quia uterque est albus, sed Plato est bonus, ergo Socrates,* non sequitur, quia non ei (x) similat in omnibus; ila nec anima est similis Deo per omnia. » — Hæc ille; ct bene; quia simili modo posset argui quod quidquid (6) est inanima, esset cognitivum, sicut Deus secundum se tutum est intellectivus, el secundum se totum volitivus.

Ad tertium dicit Bemardus, quod < ponere quod volunlas habeat libertatem a forma apprehensi, sine dubio non est verum; sed ab indeterminatione judicii intellectus, cujus natura est ut |>ossit eamdem rem diversimode considerare ». — Hæc ille. — Ego dico quod argumentum in nullo est contra sanctum Thomam : ejuia nunquam ipse dicil quod voluntas habeat libertatem a forma apprehensa, nec ab aliquo aclu secundo, vel habitu, vel accidente intellectus; sed dicit quod radix libertatis est in intellectu, licet actus liberi arbitrii presupponat

(a) *indifferentia. — differentia* **Pr.**
(t>) *arbitrii. — argumenti* **Pr.**

(a) **m. — Otn. Pr.**
(C) *quidquid. — quid* **Pr.**

apprehensionem fonnæ subjecti, et aliquos actus primos intellectus ct voluntatis, ut dictum est.

Ad quartum dicit Bernardus, quod, ‹ cum intellectus ostendit voluntati fornicationem sub illa bifurcata conditione, voluntatis est eligere fornicationem, vel non eligere; quia, si voluntas mala est et negligens, permittit intellectum sistere in consideratione fornicationis inquantum est delectabilis, ita quod non pncsentel intellectui considerationem inquanlum est inhonesta. Est etiam voluntas negligens in reprimendo passionem, quæ obfuscat judicium rationis. Et ideo voluntati imponitur vel imputatur quod intellectus sistat in ista consideratione fornicationis, vel in illa; et per consequens, ipsa determinat intellectum ad sistendum in hac, vel in illa; licet ad quædam determinetur intellectus ex sua natura, vel ex habitu, quando sibi offeruntur : sicut curn hoc principium, *Omne totum est majus sua parte,* offertur intellectui per auditum, vel aliam viam, velit nolit voluntas, intellectus asscnliel; sed non sistet diu, nisi voluntas velit, quæ potest imperare considerationem alterius. Sed ei voluntas, in tali casu qui positus est de fornicatione, determinat intellectum ad alteram considerationem, tunc sequuntur duæ difficultates. *Una,* quia, cum voluntas non eligat nisi illud quod melius judicatur eo quod recusat, quod voluntas eligit, ut melius, quod intellectus sistat in consideratione fornicationis ut delectabilis, quam ut inhonesta; quia oportel quod judicium rationis procedat, ut judicetur melius esse consistere in hac consideratione quam in illa. Et ideo dicendum ad hoc, quod, ex hoc quod voluntas non reprimit passionem quæ obfuscat rationem, tenetur ipsa ratio in consideratione fornicationis ut delectabilis, et non quod voluntas eligat ad hoc, an sit melius quod intellectus sistat magis in ista consideratione quam in alia. Unde hoc non eligit voluntas; sed tamen imputatur (e) voluntati, quia non reprimit passionem , nec divertit intellectum ad aliud. Posset enim sibi non placere vel displicere, quia intellectus sistit in tali consideratione. Ergo, quia voluntas non eligit illud sistere» non oporlet quod procedat judicium rationis; quia in hoc voluntas magis se habet ut non agens, cum tamen possel agere, quam ut agens. In mullis enim sistit intellectus sine imperio voluntatis, quia scilicet aliunde offeruntur : sicut imaginatio offert memoriam mulieris, et intellectus considerat tunc aliquid inhonestum. Hoc frequenter est sine imperio voluntatis; imputatur tamen voluntati, nisi cito divertat intellectum ad considerationem alterius. Unde in talibus primis motibus, voluntas se habet magis ut non agens quam agens. *Secunda* difficultas esi, quia, sicut intellectus est indeterminatus ad sistendum in hac consideratione vel ista, similiter voluntas ad eligendum hoc vel illud. Quid igitur faciet istam determinationem, ut scilicet intellectus determinate sistat in hac consideratione, el non in alia? Dicendum quod, sicut jam solutum est, hoc facit voluntas indirecte, quia non reprimit oblationem illam, perquam offertur intellectui occasio talis considerationis : ita quod duo sunt determinantia (a), scilicet imaginatio offerens, et voluntas non reprimens, vel non divertens intellectum ad aliud. — Et quod dicitur, quod tunc indeterminatum determinaret indeterminatum; — dicendum quod non est verum. Quia illud offerens intellectui occasionem prodictæ considerationis, est determinatum ad offerendum ; voluntas autem manet sub sua indeterminalione, non intromittens se de intellectu, cum tamen deberet; el sic facit quod intellectus sistat in mala consideratione. Sed postea, his duabus considerationibus procedentibus, voluntas determinatur ab intellectu ostendente fornicationem esse bonam pro illa hora. Sed ista determinatio non nécessitai voluntatem : quia voluntas posset, si vellet, imperare intellectui deliberationem majorem, et differre electionem (5);cum intellectus non ostendat fornicationem esse bonam, sicut ultimus finis bonus est. Unde est ista determinatio objectiva; quia determinatum objectum, in casu illo, et sub determinata consideratione, ostendit voluntati. Et sic voluntas potest peccare, aut in festinando ante plenam deliberationem suam electionem, vel exspectare. — Quod autem dicit, quod esset jætitio principii, etc.; — dicendum quod non est verum;quia probatum est quod libertas inest formaliter voluntati. Hoc tamen non probato, verum esset. Ideo. » — Hæc Bernardus, et liene, conformiter ad ea quæ adducta sunt superius de duplici voluntario, scilicet directo, el indirecto. Potest enirn dici quod tale sistere intellectus in hac consideratione vel illa, est liberum, el voluntarium, et quodammodo electum interpretative.

Ad quintum dicitur, secundum Bernardum, quod ‹ voluntas, ad prosentiam objecti moventis ipsam, non necessario, nisi sit ultimus finis, vel nisi ratio omnino judicet illud esse volendum, movet se ad actum, nec reducit se in actum suum. Nec hoc est contra illos qui dicunt quod, quantum ad exercitium actus, voluntas movet se, supposita tamen motione objecti, quod movet voluntatem secundum naturam voluntatis, quia influentia cujuslibet recipitur secundum modum recipientis. El hinc est quod ultimus finis non necessitate absoluta movet voluntatem, etiamsi præsenletur; quia voluntas potest se facere in alia volitione, imperando intellectui quod aliud praesentet ». — Hæc ille, et bene, et conformiter quintae conclusioni. Sed de hac materia latius dicetur in sequenti quaestione.

(i) imputatur. — imponitur Pr.

(3) *determinantia. — determinanda* **Pr.**
(β) *electionem. — electioni* **Pr.**

Ad sextum dicit Bernardus, quod a per praedicta in solutione quarti patere potest quomodo voluntas sine aclu volendi determinat intellectum, quando est sub duplici consideratione› ut sistat in altera : quia hoc non facit per actum volendi, ut arguens putat, et male; sed per privationem actus, quia scilicet non illam considerationem (a) aufert, offerens occasionem ulterius considerationis, vel quia non imperat intellectui quod praesentet aliud >.

Ad septimum dicit quod «linis habet determinare voluntatem objective, etiam determinative, quantum ad exercitium actus, supposito quod praesentetur ei. Sed nihilominus, quanlumcumque praesentetur, pro statu viæ, voluntas potest imperare quod non praesentetur; et sic etiam non omnino necessilalur per comparationem ad finem, quantum ad exercitium actus. Ea autem quæ sunt ad finem, possunt praesentari voluntati, sic quod omnino sunt necessaria ad habendum ultimum finem : sicut est esse, vivere, et consimilia. Et de talibus, verum est quod dicit, quod tantam determinationem faciunt in voluntate, sicut finis. Sed alia habent ordinem ad finem consequendum ; unde et appetuntur propter finem; sed, cum non praesentantur ut omnino necessaria ad consequendum finem, talia potent voluntas eligere, vel non eligere, etiam quando sibi praesentantur; nisi in casu illo, in quo intellectus praesentaret aliquod eorum ut simpliciter eligendum; unde, stante tali judicio, voluntas eligeret illud necessario, ex suppositione tamen, nisi scilicet aliud sibi faceret praesentari, sicut dictum est de ultimo fine, quod idem est judicium hic et ibi. Nec procedetur ultra, sicut dicit; quia multa sunt quæ sufficiunt ad movendum voluntatem, licet non necessario, nisi praesententur omnia ut (6) necessaria ad finem. Non sic autem omnia praesentantur, sed quædam ut utilia, licet non necessaria >. — Hæc ille, et bene, conformiter dictis sancti Thomæ, 1 p., q. 82, art. 2; et similiter, ‡ 2·, q. 10, art. 1 et 2; et q. 13, art. 6; et *dc Veritate,* q. 22, art. 5et 6.

Ad octavum dicit BernardUS; quod < arguens male loquitur de determinatione intellectus per voluntatem ; quia non fit in illo casu per actum volendi, sed per naturam intellectus, qui recipit id quod sibi offertur per imaginationem (γ). Concurrit etiam cum hoc negligentia voluntatis non reprimentis illud, cum possel reprimere, imperando aliquid imaginari vel inlelligere. Unde bene imputantur aliqua voluntati, quorum voluntas non est causa per actum volendi, sed per negligenliam >. — Hæc ille, el bene, conformiter dictis sancti Thomæ in pluribus locis, praesertim, 2. *Sentent.,* dist. 35, q. 1, ari. 2. — Addit autem Bernardus ulterius, pro quaestione quam tangit argumentum, scilicet : si proponatur fornicatio sub duplici consideratione, quid determinat voluntatem, ad hoc quod velit intellectum sistere in altera illarum? Dicit quod « hoc potent facere voluntas directe : sicut, si est habituate per habitum, inclinatur magis ad alteram, ut per bonurn habitum ad bonam, per malum ad malam (a). Si autem non habeat habitum, in libertate sua est, quod velit intellectum sistere in ista vel in illa ; quia de illis quæ intellectus potest inlelligere, intelligimus cum volumus, et quamdiu volumus. Unde hoc attribuendum est voluntati, sicut Philosophus et Commentator ei attribuunt, et non judicio intellectus solum, sicut arguens attribuit. Verum tamen (6 , secundum ea quæ dicit ibidem, oportet quoti attribuatur voluntati : quia dicit quod hoc est propler passionem, vel aliquid tale, quod potuit reprimere voluntas; unde, in casu illo, est attribuendum voluntati, ut non repnmenti illud quod dat occasionem sistendi in tali consideratione; unde dicit iste, quod |>ossel advertere fragilitatem suam, si vellet, et sic retraheretur a dicta consideratione. Ergo planum est quod, velit nolit, concordat cum dictis nostris, scilicet quod (γ) voluntas, quia non repnmit illud quod posset reprimere, est causa quare intellectus in tali consideratione consistat >.

Ad nonum dicit quod < arguens male assignat causam libertatis, scilicet naturam immaterialem, cum potentiis non coarclatis. Omnia enim illa >unt communia: nam immaterialilas juvat ; el similiter non coarctatio intellectus, qui non est limitatus ad considerandum rem determinate sub una conditione, principaliter facit libertatem. Sed hoc non concludit quod libertas sil formaliter in intellectu : sicut sanitas causaliter fit a medicina; el tamen non estæqualiter in medicina et in animali; sed formaliter in animali, et causaliter in medicina, et effective. Similiter, in proposito : libertas est causaliter in intellectu, propter rationem dictam; sed formaliter est in voluntate, et non in intellectu ; licet intellectus participet formaliter libertatem a voluntate : sicut agens naturale directe agit in passum ; et tamen patitur a passo, quia agens naturale in agendo repetitur. Unde, licet libertas causaliter sit ab intellectu, tamen est formaliter in voluntate, a qua postea habet intellectus quod judicet hoc vel illud, positive vel privative, secundum modum dictum. Unde quod intellectus libere judicet de hoc vel illo, habel ab eo quod offertur (o) ; sed quod sistat in tali consideratione illius vel istius, habet a voluntate imperante, vel non reprimente id (<) quod dat occasionem talis considerationis. Unde quilibet experitur quod multa

(a) *illam considerationem.* — Orn Pr.
\C) *omnia ul.* — *ut omnia* Pr.
(γ) ima^inanon^m. — imaginem Pr.
( ) *mulam.* — *aliam* Pr.
( ) *Veru*nihimcn. — *verbo tamen* Pr.
(γ) *quod.* — *cum* Pr.
(i) *Christo.* — Ad. Pr.
(i) *id.* — Om. Pr.

occumint suo intellectui contra voluntatem, vel jiniter saltem; sic etiam sanctis viris occurrunt mal e (i) cogitationes, quas stalim voluntas repellit; alîæ» tenlatio diaboli semper esset peccatum, si per voluntatem veniret, cl tunc Christus peccasset. Unde aliquando, sine opere voluntatis, venit ck his quæ sponte offeruntur intellectui, quæ sunt illa quæ primo determinant intellectum. Unde horno habet dominium suorum actuum,sicut et lilæi Latoin, formaliter per voluntatem , sed causaliter per intellectum, modo qui dictus est >. — Hæc Bernardus.

Ad decimum patet ex dictis;quia falsum assumit, scilicet quod intellectus habeat formaliter libertatem ex se, sicut voluntas.

Ad undecimum palet per idem; quia falsum assumit, scilicet quod eodem modo et æqualiter homo habeat suorum actuum dominium per intellectum, sicut per voluntatem. Nec modus quem arguens ibidem assignat, est conveniens, ut dicit Bernardus. < Quia bene verum est quod, sicut intellectus habet sua principia, quibus statim assentit, cum pnesentantur ei, ita voluntas habet ultimum finem, el illa quæ pnesentantur ei ut habentia necessarium ordinem ad finem; sed tamen voluntas aha vult, quæ non habent necessarium ordinem ad finem, expedientia (C) tamen ad consequendum finem; el respectu talium est deliberatio, quia de fine non est delilæralio, nec de his quæ habent necessarium ordinem ad finem evidenter, ut patet, 3. *Ethicorum* (cap. 3). Verum est tamen quod voluntas bene imperat intellectui considerationem diversorum, et sic deliberat, et voluntas post deliberationem eligit. Sed quomodo voluntas facit primum imperium?—Dicendum quod voluntas movetur ab ultimo line, a quo mota imperat intellectui ad considerandum ea quæ faciunt ad finem, et quæ non; el sic plenam deliberationem et consensum voluntatis præcedil imperium, ad videndum si tale quid expediat ultimo fini, in his quæ non habent certum et necessarium ordinem ad finem. — Quod autem dicit, quod libertas magis attribuitur voluntati quam intellectui, — necessarium est eum redire ad id quod volebat fugere : quia istud magis, non est nisi quia formaliter est in ea libertas, in intellectu autem magis est causaliter; unde modus iste bonus est. — Ad ca vero quæ dicit de pertinentibus ad libertatem, — dicendum quod libertas excludit necessitatem coactionis; et necessitatem immutabilitatis non includit omnino : quia, licet, prasentato fine ultimo, voluntas velit ipsum, non tamen debet dici quod ista necessitas sit absoluta; quia potest (acere quod non præsentelur ei, et sic non volet ipsum. Ergo respectu ultimi finis habet voluntas non necessitatem absolutam, sicut grave quod moveaturdeorsum, nisialiud impediat; sedex suppositione, scilicet quod sibi præsentelur. Ad ea nutem quæ sunt ad finem, adhuc requiritur non solum ista suppositio quod sibi pnesententur, sed etiam alia suppositio, scilicet finis; quia volitio eorum dependet a fine. Quando enim aliquis judicat illud quod est ad finem, esse necessarium ad illum, idem judicium est de illo, sicut de fine; quia necessario vult ipsum voluntas, necessitate ex suppositionibus pnedictis. Quando autem non habet necessarium ordinem ad finem ultimum, potest voluntas illud non velle; nec aliquam necessitatem volendi habet, nec alisolute, nec ex suppositione, i» — Hæc Bernardus, et bene, et conformiter sancto Thomæ.

IV. Ad argumenta Bernardi. — Ad argumenta Bernardi respondetur (a). El

Ad primum dicitur primo, quod Bernardus de Gannato (6), licet in impugnationibus Godofridi teneat quod liberum arbitrium formaliter est in voluntate, el causaliter in intellectu, tamen in impugnationibus Henrici, ubi facit dictum argumentum. tenet oppositum, ul patet in argumento isto, el duobus sequentibus. Secundo, dicitur quod argumenta sua non cogunt. Unde ad istud argumentum, dicitur quod illa tria quæ ibi recitantur, requiruntur ad liberum arbitrium; sed non sufficiunt : quia, cum illa tria conveniant intellectui agenti, sicut et intellectui possibili, tunc intellectus agens posset dici liber in agendo; quod nullus ponit. Requiritur ergo, ultra illa tria, ad perfectam libertatem, quod potentia quæ dicitur formaliter libera, moveatur ab intrinseco quoad exercitium, nec (γ) de necessitate exeat in actum, ad pnesentiam cujuscumque agentis vel passi, respectu cujus dicitur habere liberum arbitrium. Hæc autem conveniunt voluntati, non autem intellectui agenti, vel possibili. Nam intellectus agens, dc necessitate agit ad pnesentiam phantasmatum et intellectus possibilis (o) sibi conjuncti, sic quod non est in potestate sua agere et non agere; similiter, intellectus possibilis, necessario movetur a phantasmate et intellectu agente (t), vel ab objecto suo, quoad actum primum, et quandoque ad actum secundum; et constat quod movetur a voluntate, necessaria motione, ad actualem considerationem. Sed voluntas, nec ab aliquo objecto, nec a quacumque potentia sibi conjuncta, necessario movetur quoad exercitium sui actus, sic quod necessitetur exercere actum suum; immo, in potestate sua est cessare ab omni actu, respectu cujuscumque objecti, mediale, vel immediate. Et de hoc optime loquitur sanctus Thomas, *de Malo,* q. 6, art. 1, in solutione

(a *male.* — **n.a/cna/ri Pr**
(6) **expedientia. — expediendum Pr.**

(i) Ad *argumenta Hernardi respondetur.* — **Om. Pr.**
(Λ) **cuju*** e»C *illud argumentum,* — **Ad. Pr.**
(γ) **nec. — Om. Pr.**
(i) *intellectus pouildlie,* — **impottiHlii Pr.**
(t) *agente.* — **pojiiM/i Pr.**

decimi argument!. Argumentum enim decimum tale est : α Sicut intellectus est potentia se^rala a materia, ita et voluntas. Sed intellectus ex necessitate movetur a suo objecto; cogitur enim homo ex necessitate assentire alicui veritati, per violentiam rationis# Ergo, eadem ratione, voluntas necessario movetur a suo objecto, *n* — Hæc ille. — Sequitur responsio: « Dicendum, inquit, quod in intellectu et voluntate quodammodo est simile, et quodammodo dissimile. Dissimile quidem, quantum ad exercitium actus : nam intellectus movetur a voluntate ad agendum ; voluntas autem, non ab alia potentia animæ, sed a seipsa. Sed ex parte objecti, est utrobique similitudo. Sicut enim voluntas movetur ex necessitate ab objecto quod est omnifariam bonum, non autem ab objecto quod potest accipi secundum aliquam rationem ut malum; ita intellectus movetur ex necessitate ad verum necessarium, quod non potest accipi ut falsum, non autem a vero contingenti, quod potest accipi ut falsum. » — Hæc ille. — Quomodo autem intelligat voluntatem necessario moveri ab objecto, declarat in corpore articuli, ubi sic dicit : α Sciendum quod aliqua jiotentia dupliciter potest moveri : uno modo, ex parte subjecti; alio modo, ex parte objecti. Ex parte subjecti quidem, sicut visus, per immutationem dispositionis organi, movetur ad clarius vel minus clare videndum. Ex parte vero objecti, sicut visus nunc videt album, nunc nigrum. Et prima quidem immutatio pertinet ad ipsum exercitium actus, ut scilicet agatur vel non agatur, aut melius aut debilius agatur. Secunda vero immutatio perlinet ad specificationem actus; nam actus sjiecificatur per objectum. & El aliquibus interpositis, subdit : « Si consideremus motuin |>otentiarum animæ ex junte objecti sjiecificantis actum, primum principium motionis est ex intellectu ; boc enim modo bonum intellectum movet voluntatem. Si autem consideremus motus potentiarum animæ ex parte exercitii actus, sic principium motionis est ex voluntate : nam semper potentia ad quam pertinet finis principalis, movet ad actum id quod est ad finem, sicut militaris movet frenorum (a) faclricem ad operandum; et hoc modo voluntas movet seipsam, et omnes alias animæ potentias : intelligo enim quia volo; et similiter, utor omnibus aliis potentiis et habitibus, quia volo, etc. a Et aliquibus interpositis, subdit : « Relinquitur ergo quod, sicut concludit Aristoteles, in capitulo *de Bona fortuna* (lib. 7. *Moralium Eudem.,* cap. 18), illud quod primo movet voluntatem ct intellectum, sit aliquid supra intellectum et voluntatem, scilicet Deus, qui, cum omnia moveat secundum rationem mobilium, ut levia sursum, et gravia deorsum, etiam voluntatem movet secundum ejus conditionem, non ex necessitate, sed ul indeterminate se habentem ad multa. Palet ergo quod , si consideretur motus voluntatis ex parte exercitii actus, non movetur ex necessitate. Si autem consideretur motus voluntatis ex parte objecti determinantis actum voluntatis ad hoc vel ad illud volendum, considerandum est quod objectum movens voluntatem, est bonum conveniens apprehensum. Unde si aliquod bonum proponatur (a), quod non apprehendatur sub ratione boni aut convenientis, non movebit voluntatem. Cum autem consilia ct electiones sint circa particularia, quorum est actus, requirunt quod (€) illud quod apprehenditur ut bonum et conveniens, apprehendatur ut bonum et conveniens in particulari, el non in universali tantum. Si igitur apprehendatur ut lionuin conveniens secundum omnia particularia quæ considerari possunt, ex necessitate movebit voluntatem ; et propter hoc, homo (γ) ex necessitate appetit bealitudinem, quæ est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Dico autem ex necessitate, quantum ad determinationem actus, quia non potest velle oppositum; non autem quantum ad exercitium actus, quia potest aliquis non velle tunc cogitare de beatitudinc, quia et ipsi actus intellectus et voluntatis particulares sunt. Si autem sit tale bonum, quod non inveniatur esse bonum secundum omnia particularia quæ considerari possunt, non ex necessitate movebit, etiam quantum ad determinationem actus. Poterit enim aliquis velle ejus oppositum, etiam de eo cogitans : quia forte est bonum et conveniens consideratum secundum aliquid, non autem est bonum aut conveniens secundum aliquod aliud particulare consideratum; sicut quod est bonum sanitati, non est bonum delectationi ; et sic de aliis. > — Hæc ille. — Ex quo patet quanta differentia est inter intellectum et voluntatem, quantum ad necessario vel non necessario moveri. Nam voluntas a solo Deo necessitari potest, quantum ad exercitium actus; intclleclusautem necessitari potest ab objecto suo, et a voluntate, quoad exercitium actus, scilicet ad agere elnon agere, ct quoad intendendum el remittendum actum suum. Et sic semper voluntas liberior est intellectu.

Ad secundum palet responsio per predicts. Quia voluntas magis est indeterminata quam intellectus : nam voluntas non solum habet indetenninationem ex parte objecti, immo ex parte subjecti ; intellectus autem est indeterminatus tantum ex parte objecti, non autem ex parte subjecti, quia potest moveri et necessilari ad actum suum a voluntate.

Ad tertium patet per idem; quia procedit secundum non causam ut causam. Non enim accipit complete totalem causam quare voluntas dicitur liberior intellectu, sed |mrticularem causam, seu partem

(a) *frenorum.* — *luperiorum Pr.*

(a) *proponatur.* — *proponatur* Pr.
(Cl *quod.* — Om. Pr.
(γ) *homo.* — non Pr.

cause. Voluntas enim dicitur liberior intellectu, non solum quia est indifferens ad plura objecta particularia œnlenta sub objecto suo universali et adæquato, nec solum quia motet intellectum ad exercitium sui actus; sed, ultra hoc, quia movet intellectum per modum causæ ɐ̈fficienti el motione nécessitante suum mobile, non autem econlra. — Et tunc, *ad primum* ibidem adductum, inquanluin potest infringurvlianc responsionem, dicitur quod determinatio qua intellectus determinat voluntatem, tot per modum cause finalis, et non per modum efficientis; nec ullo modo nécessitât voluntatem ad exercitium sui aclus. Et ita intellectus nec se nec voluntatem determinat, neque Unquam causa prima, neque Unquam causa secunda, determinatione sufficienti ad Uberum arbitrium, cujus esi ponere actum quoad ejus esse actuale, et tollere ab esse actuali in rerum natura. Intellectus enim dat actui voluntatis rationem specificam, non autem esse actualis exsistenti®. — *Ad secundum* ibidem adductum, dicitur quod indeterminatio voluntatis, qua est indifferens ad diversa objecta, el similiter indeterminatio ejus, qua est indifferens ad agere el non agere, non reducitur ad actualem determinationem in rerum natura, quoad sui esse, a quacumque potentia creata distincta a voluntate, sed tantummodo a Deo et ab ipsa voluntate; quia ab illis duobus solis dunlaxat dependet aclus, quantum ad suum esse vel non esse. Ab intellectu vero non dependet actus voluntatis, nisi in rs.se inlelligibili et specifico et rationis, magis quam reali. Indeterminatio autem intellectus reducitur ad determinationem in es>c actuali per voluntatem, ut sæpe lactum esi. Unde breviter, motio el determinatio quam facit intellectus respectu actuum voluntatis, magis est rationis quam realis, magis ꝑotentiis quam actualis; et hoc ideo (x), quia determinat (6) per modum linis, et non per modum efficientis·V.

V. Ad argumenta Aureoli. — Ad primum Aureoli, negatur antecedens. Nam ad liberum arbitrium non pertinet sententia, nec judicium, nec arbitratio, Unquam aclus eliciti a libero arbitrio, sed Unquam actus imperati, vel prævii ad acturn liberi arbitrii, qui est eligere; et similiter, quia a libero arbitrio est quod tales actus participent libertatem, et sint liberi : ita quod cuilibet eorum communicatur modus libertatis, ut supra dictum est, in simili, de grammatica, quæ non est causa locutionis simpliciter, sed causa rectitudinis in locutione.

Ad confirmationem, palet ex prædictis.

Ad secundum dicilur quod, cum dicimus liberum arbitrium esse voluntatem ut continet in virtute actum polentiæ deliberativa*, non intelligimus quod [>otenlia intellectiva imprimat per modum efficientis polentiæ volilivæ aliquem actum, aut habitum, aut aliud accidens, ab ipsa voluntate distinctum; sed inlelligimus quod potentia voluntatis procedit ab essentia animæ, mediante potentia intellectiva, el sic quasi effectus a causa. Omnis autem effectus est similitudo virtutis suæ causæ, et continet in se |Kir· ticipativo similitudinem suæ causai, ve) in essentia, vel in modo essendi vel operandi. Et ideo voluntas, inquantuin habet in se quod possit elicere actum electionis quasi (a) proportionabilis actui intellectus deliberantis, dicitur et est liberum arbitrium.

Ad tedium, negatur antecedens. Et ad probatio· nem, dicilur quod minor esi falsa; quia nec positio actuum intellectus et voluntatis causal liberum arbitrium, nec eorum sublatio tollit illud. CoQcedilnr tamen quod actus liberi arbitrii, qui est eligere, importat actus duarum potentiarum : quia dicit in recto actum voluntatis, in obliquo autem actum rationis; quod palet ex sua diffinitione, qua dicitur quod electio est desiderium et appetitus præconsiliati. Tamen ex hoc non plus sequitur propositum quod intendit arguens, quam sequatur in simili pro· posito : aclus voluntatis non potest esse nisi concurrentibus actibus duarum potentiarum, unius scilicet cognilivæ, et alterius appetitivæ ; igitur voluntas est proprietas consurgens ex duobus actibus.

Ad quartum, negatur prima consequentia. Quia, licet habeamus libertatem ad inultos aclus pertinen- ꝉe ad diversas potentias, non tamen immediate, sicul supra dictum est : quia solus aclus electionis immediate subesi libero arbitrio, el solus ille elicitur a libero arbitrio, ut liberum arbitrium est; alii autem non subsunt libero arbitrio immediate, nec clicitive, sed mediale, el imperative.

§ 3. — Ad argumenta contra quintam CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Godofridi. — Ad primum contra quintam conclusionem, « potest dici *primo,* juxta intentionem Commentatoris, 9. *Melaphytiae,* comm. 2, ubi ponit Philosophus eamdem diffinitionem polentiæ, quod Philosophus non diffinit universaliter potentiam activam, sed eam quæ est transmulativa \€) materiæ. Unde ipse ait quod Philosophus descripsit potentiam activam, quæ est ex (ɣ) forma, el potentiam passivam, quæ est per materiam (o). Et de tali verum est quod est principium transmutandi aliud : quoniam est principium transmutandi materiam, et nunquam est principium transmutandi se; quamvis utrumque principium, activum scilicet et passivum, aliquando concurrant

(j) *hoc ideo, — in hoc* **Pr**
C) *determinat.* **— Om. Pr.**

(a) — *qui* **Pr.**
(€) tramrmutaliva. — iraruiumphva Pr.
(ɣ) *ex.* **— Om. Pr.**
(Î) per *materiam. — materia* **Pr.**

in eodem composito : sicut patet de aqua calefacta, quæ, per se, absque extrinseco agente, redit ad frigiditatem ; cujus scilicet frigiditatis principium *quo* activum, est forma aquæ, passivum est materia ejus. Et hoc innuit in eodem commento Commentator, dicens : α In quibusdam enim rebus potentia activa erit in ipso passivo, el in quibusdam in alio. » Et [ær hoc [«det quod illud assumptum non facit ad pro|>osilum, cum voluntas non sil taliter activa. *Secundo,* dicitur quod, esto quod concederetur Philosophum ibidem diffinire universaliter potentiam activam, non tamen dicit Philosophus, ibidem, quod talis | potentia sit principium transmutandi alterum simpliciter, sed solum quod alterum aut quasi alterum; nam ait sic : *Potestas dicitur, Jure quidem principium motus aut mutationis in altero, aut inquantum alterum,* 5. *Metaphysicx* (t. c. 17); per quam disjunctivam aperte demonstrat nihil prohibere quod idem sit sui ipsius transmutativum, licet aliter et aliter : sic enim voluntas inquantum continet virtualiter actum suum, transmutat seipsam inquantum est ejus formaliter receptiva. » — Hæc est responsio Gregorii (dist. Î24, q. 1, conci, 1) ad hoc argumentum; et bona est, el conformis dictis sancti Thomæ, *de Malo,* q. 6, ari. 4, ubi sic : α Quantum ad exercitium actus, manifestum est qtiod voluntas movetur a seipsa; sicut enim movet alias potentias, ita el seipsam movet. Nec propter hoc se<|uilur quod voluntas secundum idem sit in potentia et in actu. Sicut enim homo, secundum intellectum, in via inventionis, movet seipftum ad scientiam , inquantum ex uno nolo in actu (a) venii in aliquid ignotum, quod erat solum in potentia notum ; ita, per hoc quod homo vult aliquid in actu, movet se ad volendum aliquid aliud in actu ; sicut per hoc quod vult sanitatem, movet se ad volendum sumere potionem. »

Ad secundum dicil Gregorius, quod, < quamvis multi sic allegent Philosophum, non tamen hoc dicit Philosophus, aut Commentator; sicut palet intuenli ulrumque, ibidem, d Ego tamen dico quod illud dictum est verum, loquendo de materia ex *qua,* quæ est pars illius cujus dicitur maleria; de tali enim materia, concedo quod non potest esse causa effectiva illius cujus est materia. Si autem loquamur de materia *in qua,* quæ dicitur subjectum accidentis, tunc negatur illud dictum : quia idem jx>tesl esse causa efficiens el materia in *qua* vel subjectum unius el ejusdem rei, puta accidentis; sicut palet de subjecto respectu propriæ passionis; ut de essentia nnimæ et suis potentiis concedit sanctus Thomas, in multis locis, potissimo, 1 p., q. 77, ari. 5 el (>.

Ad tertium dicit Gregorius, quod, a si quælibet relationes mulme vocentur opposite, nihil prohibet aliquas relationes oppositas in eodem fundari, ad bonum intellectum loquendo de fundatione relationis. Hoc patet per Augustinum (9. *dc Trinitate,* cap. 12), quoad relationes de quibus agitur; nam cum mens amat se, aut inlelligit se, ipsa est activa et passiva, movens et mota, Præterea, nullus potest negare quin eadem res possit esse (x) intelligent et intellecta, amans et arnata, respectu ejusdem; el tamen hæc omnia dicuntur relative, et referuntur realiler, sicut dicit se probasse, distinctione 30 primi *Sententiarum.* Si vero magis proprie, illa· tantummodo dicantur opposita· relationes, ʠua sunt incompassibiles circa idem, nego pnedictas relatio·nes esse oppositas. » — Hæc ille. — Mihi apparet quod ista responsio deficit in aliquibus. *Primo,* quia ponit quod relatio amati ad amantem, et scibilis ad scientiam, vel objecti intellecti ad intelligentem vel intellectionem, sit realis. Hoc enim est contra Philosophum, 5. *Metaphysics* (t. c. 20), et contra sanctum Thornam , in pluribus locis. *Secundo,* quia ponit relationes reales oppositas fundari in eodem penitus; quod est contra sanctum Thornam. Ideo dicilur, conformiter ad solutionem primi, quod sicut voluntas, dum movet se, secundum aliud est in actu, et secundum aliud in potentia; ita secundum aliud et aliud fundat oppositas relationes.

Ad quartum dicit Gregorius, quod c ejusdem ad seipsum |>otesl esse relatio realis. Nec Philosophus dicit oppositum alicubi : nam ubi allegatur, precise loquitur de identitate, et non universaliter (δ) de relatione ejusdem rei ad seipsam ; et præterea (γ), non dicit illam non esse realem, sicul in primo, dist. 30, dicit se ostendisse >. — Hæc ille. — Mihi apparet quod ista solutio falsum assumit, sicut et præcedens, scilicet quod idem penitus indistinctum referatur ad seipsum relatione reali. Ideo dicendum quod, cum voluntas movet seipsam, ipsa secundum aliud fundat relationem moventis, et secundum aliud terminat eam : nam prædicta relatio fundatur in voluntate ut est sub volitione finis actuali vel habituali, el non in essentia nuda voluntatis; terminat autem dictam relationem per sui nudam essentiam. El ita non sequitur quod voluntas proprie referatur ad seipsam reali relatione. El de hoc latius dicetur inferius.

Ad quintum dicil Gregorius, quod, < si tale com-[>08iturn dicatur perse productum, de quo ad præsens non curo, consequens conceditur. Et nego primam illationem (£), qua probatur esse falsum; nam voluntas non est illud compositum. — Ad secundam probationem, dico quod non omne producens æquivocum, est nobilius producto. Quinimmo, habet

(a) **in** *actu.* — **Orn. Pr.**

( ) *possit eue.* — *9\t* **Pr.**
( ) *de identitate, et non universaliter.* — **Om. Pr.**
(γ) *prxterea.* — *pruna* **Pr.**
(Β) *illationem.* — *consequentiam* **Pr.**

multas instantias : nam color exsistens in pariete, ve! species in organo, est productiva visionis in anima; et secundum istam imaginationem producit compositum ex anima et visione; quo composito ipsa non est nobilior. Idem de speciebus in anima exsistentibus, a quibus notitiæ producuntur. Et multæ ali® instantis possent dari, loquendo generaliter de producente, tam totali quam partiali. › — Hsc ille. —Egn dico quod semper producens œquivocum totale, est nobilius suo producto. Sed ex hoc non sequitur, in proposito, quod pars sit melior toto, nec quod nuda essentia voluntatis sit nobilior composito ex voluntate el ex volitione : quia, in casu quo voluntas movet se, producens totale non est sola et nuda essentia voluntatis, sed est compositum ex voluntate et ex volitione linis; istud autem compositum, nobilius est quam compositum ex voluntate et ex volitione eorum quæ sunt ad finem.

Ad sextum dicit Gregorius, primo, quod, ‹ concesso quod bonum actuale causel appetitionem in appetitu efficienter; quod tamen non est intelligendum de causatione immediata, sed mediata tantummodo, ut puta quia efficit notitiam sui, qu® |»artialiter efficit appetitionem (et hoc Philosophus videtur innuere, ibidem (3. *de Anima,* t. c. 54), cum ait quod *appetibile movet cum non movetur, eo quod sit intellectum aut imaginatum,* innuens per hec quod mediante sua apprehensione movet appetitum; quod etiam innuit Commentator, comm. 54, exponens illud, *Appetitus quidam* (x) *motus est:* α Apj®litus, inquit, est motus, quia est a re appetita per intellectum in actu, » id est, per intellectionem ; et comm. 49, dicit quod « desideratum movet intellectum , et tunc desiderabit intellectus, et cum desideraverit, tunc movetur homo >;et iterum : α intellectus, quando apprehenderit aliquid, desiderabit per scientiam, et movebit |>er desiderium; › ita quod, secundum eum, scientia est causa desiderii, et desiderium est causa motus, scienti® autem causa est ipsum desideratum, licet non quodlibet bonum desideratum et apprehensum sit causa su® apprehensionis); ex hoc tamen non sequitur quod ipsa virtus appetitiva non sit etiam productiva su® appe· titionis. — Secundo, potest dici, secundum aliquos, quod Philosophus vult ibi, quod bonum actuale movet appetitum tantummodo metaphorice, et per modum linis; sicut ex intentione Commentatoris, 12. *Metaphysicæ,* comm. 36, potest haberi. — El si arguitur contra : Tunc Philosophus æquivocaret de motore, cum ait (3. *de Anima*, t. c. 54), *est aliquod movens immobile, et aliquod movens motum,* eo quod appetitus movet active corpus motum, et non per modum finis, — concedi |ks illatum; nec aliquod malum sequitur circa propositum illud Philosophi, sicut patet diligenter considerantí quid intendit ipse Philosophus. Pneterea (x), hoc oportet quemlibet concedere : nam constat quod appetitus movet corpus localiter; nullus autem diceret quod bonum actuale movet appetitum localiter, motione activa ; et sic non univoce dicitur utrumque movere. * — Hæc ille, el liene, quantum ad hoc quod negat hanc consequentiam, Objectum movet voluntatem, igitur voluntas non movet seipsam. Et de hoc sermo erit latior in quaestione sequenti, ubi ostendetur a quibus movetur voluntas, et qualiter.

Ad septimum dicit Gregorius, primo, quod ‹ Commentator loquitur de potentiis agentibus naturaliter inquanlum hujusmodi, non autem de litaris inquanlum sunt litaræ, seu respectu eorum quorum sunt litaræ; quod dico propter animam rationalem, quæ, respectu quarumdam operationum est principium mere naturale, respectu vero quarumdam est principium mere contingenter et (6) litaro. Item, loquitur de potentiis totalibus, el non partialibus, sive sil unica, sive plures partiales sumantur pro una totali. Primum horum patet per verba quæ promittit, jam allegata. Ait enim (2. *Physicorum,* comm. 48) : α Dicamus igitur quod prima materia est parata ad recipiendum duo contraria æqualiter; et ideo receptio ulriusque contrariorum est ei naturalis. Similiter apparet de anima concupiscibili, scilicet ipsam esse præparatam ad actiones contrarias aqualiter. Istud enim contingens non habet causas agentes contraria æqualiter in omni tempore, scilicet illud quod est naturale. » — Hæc ille. — Ubi nota quod loquitur de naturali principio, et iterum de anima concupiscibili, qualis est anima brutalis, vel etiam anima humana inquanlum est sensualitas, non autem ut rationalis est, secundum quem modum ipsa est libera, et æqualiter ad opposita se habens, ul |>atet ex ejus intentione, et Philosophi, 9. .*Metaphysicæ,* comm. 10. — Secundo (γ), patet per alia I ejus verba, 2. *Physicorum* (comm. 48). Ait enim: ‹ Ergo contingens æquale impassibile est ul inveniatur ex eo altera duarum diversarum actionum, nisi ex altera causa conjuncta ; quoniam neutra· actio dignior est ut sit quam reliqua. » Vult igitur quod nulla sit totalis causa, et naturaliter activa contrariorum. Quod autem aliquid sit partiale activum contrariorum, productivum mere naturaliter, «piorum contrariorum aliud partiale productivum sil principium liberum, — non est contra eum; nam tunc ex libertate principii liberi, altera actionum determinate ponetur ab utroque· Ex quibus patet quod dictum Commentatoris non est contra pnemissa : tum quia voluntas non est totale principium productivum; tum quia voluntas respectu talium actuum est principium liberum. › — Hæc Grego-

(›) *quidam.* — *quidem* Pr.

(a) *Prvterca* — *Propter* Pr.
(β) *et.* — Om. Pr.
(γ) *Secundo.* — *Secundum* Pr.

rius, cl bene, nisi pro quanto supponit quædarn falsa, puta quod potenti® animæ non sint aliud realiter quam ipsa anima; et ideo dicit quod anima est sensualitas, el similia, qmeapud sanctum Tliomam falsa sunt. Item, assumit quod voluntas non est totale productivum actuum suorum, sed partiale. Sed de hoc in sequenti quæstiono principaliter tractabitur.

Ad octavum dicitur, conformitcr ad pnemissa, quod voluntas, si in sua nuda essentia considerelur, non potest se movere ad actum suum ; sed oportet quod, si debet actum elicere, quod actuetur prius natura aliquo actu primo vel secundo, abextrinseco, potissime a Deo : quia ea quæ sunt ad iinem, non vult inquantum hujusmodi, nisi inquanlum acluatur volitione finis; ad hoc autem quod velit finem ultimum, oportet quod moventur n Deo : ita quod ad volilionem finis se habet mere passive, et nullo modo active; vel, si se habet aliquo modo active ad illam, hoc est inquantum motio Dei, vel aliquid a Deo influxum, quidquid illud sit, ponit eam in actu primo sufficienter ad eliciendum active volitioncm respectu finis. Et sic dico quod voluntas nuda, non est sufficiens principium proximum producendi aliquem actum in seipsa receptum. Et ideo ad argumenta contra primum membrum divisionis non oportet respondere.

Ad primum vero contra secundum membrum, dicitur quod dispositio adveniens voluntati, non trahit ipsam ad rationem activi nec passivi : quia, ut dictum est in solutione primi, non est de ratione activi, potissime partialis et liberi, quod agat in aliud essentialiter a seipso distinctum; sed sufficit quod ratio agendi distinguatur a ratione passionandi, et quod per aliud sit in actu, el per aliud in potentia, ut dictum fuit.

Ad secundum dicitur quod in motu quo voluntas seipsam movet, per se movens est compositum ex voluntate et ex volitione finis ; sed per se motum, est ipsa nuda essentia voluntatis. Et ita non sequitur quod aliquid secundum idem sil in actu et in potentia. — Et nd responsionem ibidem datam, dicitur quod vera est, si bene inlelligatur; quia vohintes habens volitionem finis, est secundum aliud el aliud in potentia formali, el in actu victuali, respectu volitionis eorum quæ sunt ad finem. — Nec valet improbatio; quia non est simile de potentia nuda, et de potentia actuata volitione finis.

Ad tertium dicitur quod, sicut nullum est inconveniens quod substantia producat accidens, vel quod causa producat effectum se ignobiliorem, esset tamen inconveniens oppositum, scilicet quod effectus esset nobilior sua causa; sic in proposito, non esi inconveniens quod voluntas exsistens sub volitione finis, ac per hoc virtualiter volens ea quæ sunt ad finem, moveat se ad actualem et formalem dilectionem eorum quæ sunt ad finem, quæ quidem dilectio est imperfectior prima, ct sic peractum digniorem producat indigniorem : sicut intellectus per notitiam principiorum devenit in notitiam conclusionum ; nec tamen intellectus aut voluntas in tali motione imperficiunl seipsos, sed potius perficiunt : quia major perfectio ol aclualiter cognoscere principia et conclusiones, quam principia tantum ; ct similiter, perfectius est velle finem et ea quæ sunt ad finem aclualiter, quam finem tantum.

Ad quartum dicitur quod major diversitas requiritur inter movens et mobile motu locali vel alteralionis, per quam acquiritur forma substantialis vel accidentalis fixa, quam in motu animæ |ær intellectum aut voluntatem; quia primus motus est actus imperfecti, secundus vero est actus perfecti. Cujus signum est, quod Philosophus ponit in anima intellectum agentem et possibilem, el quod notitia principiorum causât notitiam conclusionum.

Ad quintum palet per simile; nam aliud est de motu locali, aliud est de motu intellectus et voluntatis, qui etiam attribuuntur Deo. Venuntamen Aristoteles non potest negare quin anima moveat seipsam, etiam localiter, licet per accidens, ad motum corporis.

Ad sextum patet responsio per ea quæ dicta sunt in solutione septimi principialis; potissime, quia in volitione qua voluntas movet se ad volendum ea quæ sunt ad finem, voluntas non est totalis causa productiva, sed partialis; concurrit enim volilio finis. — Ad responsiones ibidem datas, dicitur quod parfim valent, quia sanctus Thomas nullam illarum daret. Ideo non oportet sollicitari ad destruendum eas; omnes enim illæ supponunt falsum, scilicet quod voluntas sola sit principium productivum cujuslibel sui actus.

Sciendum tamen quod ad istas sex probationes secundi membri divisionis factæ in octavo principali argumento, aliter respondet Bernardus de Gannato. Dicit enim quod]>osilio illa probabilis est, et si sane intelligatur quod voluntas affecta movet se. Unde dicit quod α duo sunt hic scienda : scilicet quod affectio quædarn potest esse in voluntate, antequam ipsa moveat se. Anima enim est quæ movet se per voluntatem, prius tamen mote per boni apprehensionem. Cum ergo apprehendit bonum, jam afficitur ad bonum, et sic movet se, movendo ipsum : ita ul naturale sit anima? affici ad finem, ita quod, praesentato fine, non potest non affici; et sic non potest non moveri a fine, supposito quod præsentelur. Et per affectionem inlelligunt isti, qui scilicet ponunt illam positionem, quod voluntas movet se ad finem, ad alia autem moveri affecta fine; unde, quia vult finem, vult ea quæ sunt ad finem, quia finis est ratio volendi ea quæ sunt ad finem. El ideo ponit iste positio, quod idem subjecto est movens el motum ; el bene. Et ideo motiva est illa affectio; et ratio movendi passive, est voluntas nuda.

‹ *Ad primum* eqro quod dicitur in contrarium, cum dint quod de ratione activi est quod agat in aliud, et de ratione passivi quod patiatur ab alio, — dicendum est dupliciter. Primo, quod Philosophus loquitur de potentia activa simpliciter, et passiva simpliciter. Potenlia autem activa simpliciter, est illa qua? dat esse simpliciter, in genere cause efficientis ; et ista semper esi ad aliud, etiam distinctum, quia nulla res potest se reducere ad esse simpliciter. Similiter, potentia passiva simpliciter, est quæ recipit esse simpliciter ah alio, sicut est materia; et ista semper transmutatur ab alio secundum quod aliud. Cum autem ponimus quod idem movet se, non est ibi potentia activa simpliciter : quia nulla forma habens esse fixum et permanens, fit ibi; unde, proprie loquendo, non est impressio formæ, sed magis expressio, et ideo nec proprie ratio activi. Item, nec proprie ratio passivi : quia nihil abjicitur a voluntate, per hoc quod movet se; quod non est de potentia activa et passiva. — Secundo, potest dici quod, sicut dicitur, 4. *Physicorum* (t. c. 104), quod Socrates in foro est alius a se exsistente in domo, sic et voluntas secundum quod est non movens se, multo fortius est alia a seipsa secundum quod movet se; et quia iste motus non est ad formam immanentem, sufficit ista alietas inter movens et motum.

‹ *Ad secundum,* dicendum quod quando compositum dividitur in duo, quorum unum est ratio ut moveat, et aliud ut moveatur, tunc non totum est in potenlia per se, nec ad movendum active, nec ad movendum passive, sicut supponit argumentum, sed per accidens, ut |>alet in animalibus, quæ movent seip<a, 8. *Physicorum* (t. c. 50). Nec est idem in potenlia et in actu simpliciter respectu ejusdem, sed respectu diversorum, vel per diversa; ubi est invenire rationem movendi active et movendi passive. Quod autem addit, quod idem posset dici de voluntate nuda ; — dicitur quod non est verum, secundum istam viam, quia voluntas nonsufiicitad movendum se : nisi affecta ab objecto, ita ut voluntas primo moveatur ab objecto j>er affectionem, modo pradicto ; et post, ipsa moveat seipsam ad objectum.

‹ *Ad tertium,* dicendum quod voluntas absolute considerata, nobilior est inquantum habet actum suum in virtute, quam inquantum informatur eo; sed si i>ta duo accipiantur simul, scilicet quod voluntas habeat utroque modo actum suum, et virtualiter et formaliter, nobilior est quam si consideretur sub altero modo tantum ; unde ipsa virtualiter habens actum suum, facit se formaliter sub actu suo, ita tamen quod actus remanet in virtute sua; et ita eminentius non facit se modo minus perfecto, immo magis perfecto. Nec valet exemplum de capiendo virtualiter terminum : quia nobilius est illud quod est calidum virtualiter et formaliter, quam calidum virtualiter tantum,sicut motus, et quam illud quod est calidum formaliter tantum, sicut lignum calefactum. Si autem instas de sole, — dicendum est quod sol est nobilior quam ignis; sed hoc non est quia est calidus effective, sed propter alias perfectiones suas; unde quod hoc calidum effective, sit nobilius quam calidum effective et formaliter, per accidens est. Unde patet quod ratio non concludit.

« *Ad quartum,* dicendum est quod non est simile de gravi et de voluntate; quia voluntas habet majorem libertatem sui actus. Unde ista ratio deficit sicut aliæ, quia nihil plus tribuit libertati quam activis (a) virtutibus naturalibus. Tamen grave movet se, saltem executive, licet hoc sit per impressionem sibi datam a generante; ita et voluntas, per impressionem factam ab objecto et a natura sua, movet se. Falsum etiam est quod oporteat movens et motum distincta esse subjecto. Hoc enim non oportet; sed sufficit distinctio secundum qualitates vel virtutes, vel etiam minor, secundum modum scilicet se habendi, præcipue in motu qui non est ad impressionem formæ permanentis.

« *Ad quintum,* dicendum quod Philosophus non vult quod animalis seipsuin moventis sit aliqua pars omnino immobilis, quia hoc falsum est; sed quod per se non movetur motu quo movet ; nihilominus, movendo alia, movet se per accidens.

‹ *Ad sextum,* dicendum quod voluntas, quantum est de natura sua, est ad opposita; ipsa tamen, ratione suæ libertatis, determinat se ad id quod vult; et ita non indiget alio determinante. — Ad lotam autem aliam deductionem de ligno, dicendum quod ipse arguens loquitur de potentia voluntatis, in cujus potestate est agere, sicut de potentiis naturalibus, quæ necessitate sunt ad agendum. Unde, præsente objecto voluntatis, non est necesse quod voluntas velit, nisi sil objectum quod est ultimus finis; et tunc etiam non est necesse necessitate absoluta, sed ex conditione, scilicet si ostendatur, et maneat illa ostensio. Constat autem quod non sic est de potentiis naturalibus, quæ necessario agunt, praesente passivo; unde non est in potestate earum·agere et non agere. Si autem dicat quod non est in potestate voluntatis agere vel non agere, libertatem tollit, el (C) primum principium, scilicet quod homo sit liberi arbitrii, et tollit etiam meritum et culpam. Unde patet quod falsum supponit. — Quod autem objicit contra se, de absentia objecti, quia voluntas non movet se in absentia objecti ; — dicendum quod verum est, non tamen ideo quod actus effective vel elicitive sit ab objecto : ita quod dicerent qui tenent positionem primam, quod objectum est causa sine qua non. Nec ratio quam adducit ad improbandum, valet; quia, amota causa sine qua non, impeditur actio, sicut ipsum nomen importat. Et cum dicit

(e) *ct.* — Ad. Pr.
(β) *et.* — Om. Pr.

quod ita poterit dici de omnibus aliis, quod move· bunlur ad pnesentiam alterius, sicut aqua calefacit se ad pnesentiam ignis, — non est simile : quia, si aqua haberet libertatem sui actus, id est, suæ calefactionis, bene sequeretur (a) quod dicit, quod oportet se movere ad calefactionem in prasentia ignis, vel etiam non movere, sicut voluntas ad præsentiam objecti. Unde patet quod turpiter deficit, quia nihil plus attribuit voluntati, quæ est ad opposita, quam potentiis naturalibus, quæ sunt determinatae ad unum. — Quod autem dicit, quod saltem poterit dici quod lignum movet se ad præsentiam ignis, — patet quod non est simile : quia nullus attribuit talem potentialitatem voluntati respectu sui actus, qualem habet lignum respectu combustionis; quia voluntas, aut non est voluntas, aut habet libertatem respectu sui actus. ⁞ — Hæc Bernardus, et quidem satis bene, nisi quia ponit objectum imprimere immediate aliquid in ipsa potentia voluntatis ante omnem actum secundum, quod non ponit sanctus Thomas.

Ad nonum principale dicit Bernardus, quod ‹ de ratione realis relationis est differenti^ realis inter extremum. Sed ista divisio, vel differentia, non semper oportet quod sit secundum divisionem in supposito ; sed sufficit quod unum suppositum habeat

dari relatio realis. Et sic est, cum aliquid movet se : quia, inquantum movens est, differt a se moto; quia aliquid est in eo secundum quod est movens, quod non est in eo secundum quod motum ». — Hæc ille; et satis bene, in proposito : quia, cum dico voluntas movens se, duo dico, scilicet potentiam voluntatis, sub volitione finis; cum autem dico voluntas mota, dico solam potentiam voluntatis, quia illa sola recipit, non autem sola agit.

Ad decimum, negatur major, ad sensum pro quo fit : quia scilicet (6) voluntas precise sumpta differt a composito ex ipsa et ex volitione finis; et primo modo est subjectum volitionis eorum quæ sunt ad finem, secundo modo est causa effectiva ejusdem. Argumentum autem procedit contra eos qui ponunt nudam potentiam voluntatis esse productivam actus sui ; quod nos non dicimus.

Ad undecimum dicit Bernardus, quod ‹ falsum supponit, scilicet quod subjectum non referatur realiter ad suum actum, nec econtra. Relatio enim realis fundatur in actione et passione, 5. MetapAy· sicæ (t. c. 20). Unde relationes originis, etiam in divinis, sunt reales; licet non sit ibi actio et passio quæ sunt motus, sed simplices emanationes. Et ideo, cum actus originetur a subjecto, potest poni relatio realis et originis inter subjectum ct actum suum. Nec tamen propter hoc sequitur quod idem referatur ad seipsum realiter : quia, licet inter subjectum et actum suum sit realis distinctio, in subjecto tamen simplici non est hoc; et ideo subjectum non refertur ad se relatione reali ».

Ad duodecimum dicitur quod procedit ex falsa imaginatione, ac si nos diceremus quod voluntas referatur ad seipsam realiter, mediante electionis actu quem elicit. Hoc autem non dicimus ; sed solum quod compositum ex voluntate et volitione finis, refertur realiter ad voluntatem precise sumptam, et similiter ad actum volitionis eorum quæ sunt ad finem precise sumptum, ct iterum, ad compositum ex voluntate et ex illa secunda volitione : nam prima relatio est moventis ad mobile vel motum, aliæ duæ relationes sunt producentis ad productum.

Ad declniumlertiurn dicit Bernardus, quod ‹ utique verum est quod circa actum voluntatis non sunt actio et passio, secundum quod sunt praedicamenta, sive voluntas moveatur a se, sive ab alio : quia, qualitercumque voluntas moveatur, certum est quod non est ibi vere motus qui sit alteratio, vel aliqua species veri motus; actio autem ct passio, secundum quod sunt pradicamenta, sunt motus, vel fundantur in motu, ut patet in libro *Sex principiorum*. Et ideo arguens assignat non causam pro causa, dicendo scilicet quod circa actum voluntatis, si moveatur a seipsa, non potest esse actio et passio, ideo voluntas mediante suo actu non potest referri realiter ad seipsam ». — Hæc Bernardus; sed insufficienler; quia, licet circa actum voluntatis non sit actio et passio predicamentalis, est tamen ibi origo active ct passive sumpta, quæ sufficit ad relationem, ut ipse statim concessit. Et ideo, ad argumentum, dicitur quod in falso fundatur, scilicet quod sola actio et passio predicamentalis fundent relationem.

Ad decimumquartum respondet Bernardus, quod «i falsum assumit, scilicet quod, si voluntas est causa effectiva sui actus et subjectum, in nullo dependet ab objecto. Hoc enim falsum est : quia, licet voluntas sit causa sui actus, inquantum movet se ad exercitium sui actus, tamen objectum est causa determinativa et specificativa actus; unde sine objecto et mutatione ejus, non posset voluntas se movere ad exercitium actus ». — Hæc Bernardus; et bene, si intelligat quod voluntas movetur ab objecto, vel ab intellectu présentante objectum, motione causa» finalis, non autem effectiva. Sed de hoc in sequenti quæstione amplius dicetur.

Ad declinuinqulutum dicit Bernardus, quod, c cum aliquid movet se per formam informantem vel exsistentem in eo, illa forma non est movens, sed ratio movendi. Quod autem aliquid sit ratio movendi et informet aliquid, non est inconveniens, immo necessarium; cum omne quod agit, agat per aliquid inexsistens, quod est principium agendi, sicut et essendi; illud enim quod est principium

( ) fCi/uerriur. — *tequitur* Pr.
( ) ii. — Ad. Pr.

essendi, e»t principium agendi. Nec tamen per hoc ponitur quod causalitas efficientis sit causalitas formæ : quia forma quæ sic est principium agendi, non ponitur agens, sed compositum; ipsa autem ponitur informans, et non compositum. » — Hæc ille, et bene.

Ad declmumsextum dicitur quod « passum potest esse causa effectiva ejus quod recipit, non tamen sub ratione agentis; ct potest esse causa ejus quo perficitur accidentaliter, non autem ejus qu perficitur essentialiter ct simpliciter. Unde talis perfectio essendi, oportet quod sil ab alio : quia nulla res deducit se de non esse ad esse; sed ad esse tale vel tale, puta sedentis vel currentis, potest se res deducere. — Quod autem addit, quod, si aliquid produceret suum actum, ille actus esset medius inter substantiam et alia accidentia; — dicendum quod in omni eo quod producitur simpliciter, sicut est sola res per se subsistens, ut patet, 7. *Metaphysics* (t. c. 53), oportet, in creaturis, quod sit accidens medium inter substantiam agentis et producti, scilicet operatio producentis; sed cum producitur aliquid productione secundum quid, qualis debetur omnibus accidentibus, ut patet, 1. *Physicorum* (t. c. 62), non oportet quod sit accidens medium, sed ipse actus potest immediate profluere ab agente; el nihilominus potentia, quæ est accidens, est modium ; vel, in aliquibus, aliquod accidens intentionale, sicut est species sensibilis vel inlelligibilis, inter sentire et intelligere, et substantiam sentientis et intelligenlis. — Ad aliud quod addit, — dicendum quod actus superveniens perficit subjectum, mediant bus omnibus accidentibus ordinalis ad productionem actus; sicut sentire perficit subjectum sentientis (s), mediante potentia sensitiva et specie recepta, quia ista ordinantur ad actum ; sed non oportet quod mediantibus aliis ». — Hæc ille, et male quoad istud ultimum. Falsum enim est quod subjectum recipiens actum, recipiat illud mediantibus omnibus accidentibus ordinalis ad productionem actus; immo forte verum est quod cum nullo ordinato ad productionem, alias intellectus agens esset eque receptivus sicut possibilis. Falsum est etiam quod species visibilis aut inlelligibilis, sil medium recipiendi visionem vel intellectionem, vel quod unus actus intelligendi sit subjectum aut ratio subjecti ad recipiendum alium actum. Sed conceditur quod actus superveniens perficit subjectum, mediantibus omnibus accidentibus ordinatis ad receptionem, licet non ad productionem illius. El ideo dicitur ad argumentum, quod in motu quo voluntas movet seipsam, non est proprie idem passum el causa effectiva actus: quia passum et subjectum est nuda potentia voluntatis; causa vero effectiva, est compositum ex potentia voluntatis el volitione finis, juxta prædicta.

Ad decimumseptimuin dicit Bernardus, quod α illa similitudo rudis est. Non enim est simile, quod accipitur pro simili : quia in tactu mathematico, oportet quod tangens sit extra tactum, quia quantitas dimensiva, ratione suarum dimensionum, sicut requirit situm distinctum, ita (a) oportet eam esse distinctam situ ab alia quantitate; sed constat quod hoc non est necessarium in quantitate virtutis, quæ de se non habet dimensiones; unde in eodem subjecto est calor naturalis, et humidum radicale, quod consumitur; immo, in qualibet parte subjecti, qua» potest esse pars naturalis τ Hæc ille, el bene.

Ad declmumoctavum dicit quod « nulla est ratio, per quam efficaciter possumus concludere distinctionem (6) divinarum personarum; sed eam sola fide tenemus. Nihilominus relatio producentis et producti simpliciter, arguunt in omnibus diversitatem suppositorum; sed in eo quod producitur secundum quid, sicut est accidens, non arguitur diversitas suppositorum inter producens el productum. Et quia in divinis non potest esse productio secundum quid, sicut nec accidens, ideo ex productione divina arguimus aliqualiter personarum distinctionem (γ); sicut etiam ex productione simpliciter in creaturis; sed ex productione secundum quid, non oportet, r - Hæc ille, et bene.

II. Ad argumenta Adæ. — Ad primum ex dictis Adæ, respondit ipse Adam, ubi supra : < Dicendum, inquit, milii videtur, quod voluntas sufficienter approximate alteri voluntati siinili, non potest in ea agere volilionem, nisi per modum objecti, scilicet mere (o) naturaliter causando cum intellectu présenté alterius natura intellectualis cognitionem, qua habite, potest illa alia diligere voluntatem sibi objectem. Sed supplere efficientiam principii vitalis, respectu alterius principii vitalis similis, quo in se causal actum vitalem, non per modum objecti, sed per modum intellectus, vel voluntatis, vel sensus, vel appetitus, non potest nisi solus Deus; alioquin hoc posset facere voluntas in alia voluntate, illa nihil cognoscente, quia cognitio non disponit eam ad receptionem volitionis, sed ad actionem volitionis. Item, si una voluntas beate active com principiaret suam bealiludinom, posset in aliam voluntatem similem sibi beatitudinem coinpri ndpiare, et per conseillons eam active beatificare. Consequens non est dicendum. Hem, angelus cadens et Deo non obediens, potuisset alium angelum neces-

ta) *lubjcctum tenhenlu. — mbtlantiam icntibihlati»* Pr.

( ) *el* — Ad. Pr.
( ) dütinrhoneni. — divifionem Pr
(γ) *dulinctionem — divisionem* Pr.
(δ) *mere. — mire* Pr.

sitasse aci causandum odium Dei sibi consimile, el ' necessitat'd etiam ad non diligendum Deurn per actum contrarium quem in eo causaret, et posset facere eum (vocetur A) velle non esse, vel velle se esse summe miserum, ct nolle Λ esse beatum. Hæc enim omnia posset unus angelus velle de alio, ct una voluntas do alia. Igitur similes actus poterit causare in alia. Et multa similia sequerentur, quæ omnia prolmrentur per idem medium. Ideo major illa Scoti potest concedi de actionibus transeuntibus, cujusmodi sunt texere, ædiflcare, comburere, calefacere, et similia. De operationibus autem immanentibus, cujusrnodi (a) sunt visio, intellectio, gaudium, tristitia, dilectio, et hujusmodi, falsum esse videtur quod potens talem actum in seipso principiare, non per modum objecti, sed per modum viUdis principii, condistineti scilicet contra principiationem per modum objecti, possit illo modo principiare similem actum in distincta pptentia simili; quia nullum ens mundi principiare potest actum vitalem in alio principio vitali, illo modo, nisi Deus, qui simpliciter omnem efficientiam supplere potest, el quidquid potest mediante causa secunda, potest sine ea; sicut docet quidam articulus Parisiensis el theologi communiter concedunt. Causam autem quare principium vitale non possit agere in alio, illo modo quem expressi, sicut in seipso, nescio claram assignare, licet sciam ducere ad inconveniens, sicut feci : sicut nescio causam assignare, quare forma recepta in subjecto aliquo disposito ad formam intensiorem ejusdem speciei, non potest in illo intensiorem gradum inducere, sicut potest in alio subjecto; ct tamen per experientiam, et rationem etiam ducentem ad impossibile, hoc est mihi notum. » — Hæc Adam; et liene; nisi in hoc quod ponit objectum effective concurrere ad causandum volilionem ; de quo nondum discussum est. Item, causa quare una voluntas non potest efficere actum volitionis in alia voluntate sibi consimili, per modum vitalis principii, sicut efficit in seipsa, puto quod esse potest hæc, quia tales actiones, cum sint immanentes, non recipiuntur in subjecto distincto a suo agente proximo (ut excludatur Deus). Et hæc causa est sufficiens, supposito quod voluntas respectu (C) cujuslibet actus sui se habeat effective. Vel, si hoc negatur, saltem hoc verum est, quod ipsa nullum actum elicit per modum principii vitalis, nisi quem subjective recipit, loquendo de actu liberi arbitrii; nec econlra, potest actum electivum recipere, nisi illum coefficiat. Sed, loquendo de actu mere naturali el nullo modo electivo, potest concedi quod actum recipit, quem non proprie elicit effectivo; talis enim actus attribuitur creatori voluntatis, sicut motus gravium et levium attribuitur generanti. Sed de hoc postea dicetur.

(a) cujufniih/i. — cu/Ul Pr.
(4) *ftfptclu*. — Om. Pr.

Ad Accundum dicitur quod voluntas, inquantum voluntas, sine aliquo actu in ipsa recepto, potissime sine volitione finis, non est sufficiens principium proximum active productivum actus sui; sed ipsa, prout est sub volitione finis, est sufficiens principium productivum volitionis eorum quæ sunt ad finem, ut sæpe dictum est. Nec sequitur quod unus actus sit causa sui ipsius, sed solum quod volitio finis est causa volitionis eorum quæ sunt ad finem.

Ad tertium dicitur primo, quod intellectus se habet active ad suum actum, tam in speculabilibus quam in practicis. Illam autem activitatem quandoque habet ab aliquo actu precedente, utputa cum ex principiis elicit conclusiones, et ex una cognitione movet se ad aliam. Nec valet probatio in oppositum. Dicitur enim quod duo actus intelligendi possunt esse simul in eodem intellectu, potissime quando unus illorum est ratio alterius, sicut in proposito. Et hoc concedit sanctus Thomas, in multis locis, potissime 1 p., q. 58, art. 7, et *dc Ventate,* q. 22, art. 14. — Ulterius, dicitur quod quandoque habet talem activitatem non per alium actum intelligendi, sed per aliquid prævium actui, puta speciem inlelligibilem, aut per habitum. Nec tamen sequitur quod actus elicitus per speciem præviam actui, sit necessarius quoad exercitium actus; quia habitibus utimur cum volumus. Et ideo omnem talem considerationem actualem potest voluntas impedire in singulari, ne in cognoscente, etc. Tum quia implicat contradictionem, quod aliquid agatur a cognoscente, antequam sit cognoscens. Tum quia, si intelligatur quod aliquid agitur a cognoscente in potentia, antequam sit cognoscens in actu, tunc dicitur quod falsum est quod omne tale agatur necessario necessitate absoluta; quia quodlibet tale, per actum voluntatis el intellectus qui præfuit, vel pr.efuisse potuit, poterat impediri. Conceditur tamen quod voluntas el liberum arbitrium circa tales cogitationes et actuales considerationes, non habet æque plenum dominium sicut circa considerationes deliberatas, ut ponit sanctus Thomas. 2. *Sententiarum,* dist. 24. q. 3, ari. 2. ubi sic : « Ibi incipit genus inoris, ubi primo dominium voluntatis invenitur. Habet autem voluntas in quibusdam dominium completum, in quibusdam vero incompletum. Completum dominium habet in illis actibus, qui ex imperio voluntatis procedunt; et hi sunt actus deliberationem sequentes, qui rationi attribuuntur. Sed incompletum dominium habet in illis actibus qui non per imperium rationis procedunt, sed tamen voluntas eos impedire poterat, ut sic quodammodo voluntati subjaceant, quantum ad hoc quod est impediri vel non impediri, p — Hæc ille.

Ad quartum dicitur quod libertas competere potest alicui nihil agenti; non tamen jk iIc >l competere non agenti. Aliud enim est agere, et aliud est aliquid agere. Non enim oportet quod omne agens

aliquid agat, nisi loquamur de actione transeunto; sed loquendo de actione immanente, cujusmodi (a) est intelligere el velle, secus est. Deus autem ab sterno inlelligebat et volebat; et in hoc agebat. Immo concedit sanctus Thomas, I p., q. 9, art. 1, in solutione primi, quod Deus seipsum movet, inquanlum seipsum intelligit et amat. Item, potest dici quod libertas non requirit actionem in actu, scilicet quod illud quod dicitur liberum, actu agat, sed quod agere possit. Unde sanctus Thomas, 2. Sentant, dis!. 25, art. 1, in solutione secundi, sic dicit : « Ad libertatem arbitrii perlinet ut actionem aliquam facere vel non facere possit. Et hoc Deo convenit; bona enim quæ facit, posset non facere. b

III. Ad argumenta Durandi. — Ad argumenta Durandi contra eamdem, respondetur. El (G) Ad prlmum dicilur primo, quod verum assumit de prima libertate, quam habemus respectu electionis et judicii conclusive; quia scilicet illos possumus habere vel non habere. — Secundo, dicilur quod illud quod dicit de secunda libertate, non videtur verum, scilicet quod sit possibile, in sensu composito, voluntatem habere talem actum, et non tendere in tale objectum. Impossibile namque est volitionem qua volo comedere vel bibere, esse formaliter in voluntate, quin per talem actum tendam in illa objecta, valendo illa : quia impossibile est talem actum esse in voluntate, quin per illum aliquid velim; et si per illum aliquid velim, hoc erit illud objectum, cujus est vel prius fuit volitio. — Et ad probationem qua probat istam libertatem, dicitur quod minor est falsa : quia, licet tendentia potentiæ in objecta per tales actus non sit coacta, est tamen cum tali necessaria connexione actuum ad objecta, quod impossibile est tales actus poni, quin potentia per illos feratur in talia objecta; ita quod per tales actus non potest ferri in alia objecta a prioribus, nec potest non ferri (γ) in objecta priora, quamdiu informatur talibus actibus. — El ad confirmationem, dicilur quod non est simile de volitione divina et humana : quia divina volitio non recipit speciem ab objecto creato, sed ab objecto increato, ut ita loquar, quia proprie non habet genus, nec speciem; humana autem volitio recipit speciem ab objecto creato. Et ideo divina volitio potest indifferenter terminari ad rosam, et non terminari ad illam, non mutata specie nec ratione actus; sed volitio qua volo rosam, non potest non terminari ad rosam, nec terminari ad aliud a rosa, nisi mutaret speciem; quod est impossibile. —Tertio, dicilur quod, supposito quod ita esset sicut dicilur de illa secunda libertate, ad eam in nobis nihil facit passivitas de qua loquitur arguens, scilicet prout dicit novam receptionem : quia, si voluntas, in primo instanti quo ematur, haberet illam vo!itionem libere, per eam vellet objectum illius actus, eo modo quo dicil arguens, et tamen non esset ibi nova receptio ab alio, et consequenter nec passio ; talis enim passio et receptio important exitum de potentia prius privata actu, in actum quo prius erat privata. Conceditur tamen quod informatio potentiæ per actum, aliquid confert ad illam libertatem. — Quarto, dicitur quod ad illam libertatem, si ponatur, aliquid confert activitas : quia cum velle sil actio immanens, velle est agere; agere vero non est sine activitate (a). Et sic videtur quod impossibile est voluntatem vello aliquod objectum per A actum, quin habeat se active vel elicitive ad A actum, vel nisi sit idem cum A actu (quod dico propter Deum, qui agit actione non a se elicita, sed actione quæ est ejus essentia). Nec valet ratio in oppositum; quia minor est falsa, loquendo de actione immanente. Unde sanctus Thomas, 1· 2", q. 74, art. 1, sic dicit : « Actuum quidam transeunt in materiam extrinsecam, ut urere, secare; et hujusmodi actus habent pre subjecto et materia id in quod transit actio, sicut Philosophus dicil, in 3. *Physicorum* (t. c. 16), quod *motus est actus mobilis a movente.* Quidam vero actus sunt non transeuntes in materiam exteriorem, sed manentes in agente, sicut appetere et cognoscere. Tales actus sunt omnes actus morales, sive sint actus virtutum, sive viliorum. Unde oportet quod proprium subjectum actus sit potentia, quæ est principium actus. d Item, ibidem, tertio loco, arguit sic : « Non potest esse idem subjectum peccati, et causa efficiens; quia causa efficiens et materialis non incidunt in idem, ut dicilur, 2. *Physicorum* (t. c. 70). Sed voluntas est causa efficiens peccati. Igilur. u Sequitur responsio : « Dicendum, inquit, quod illa ralio procedit in causis efficientibus quarum actiones transeunt in materiam exteriorem, et quæ non movent se, sed alia; cujus contrarium est in voluntate. » — Hæc ille.

Ad secundum dicitur quod volitio finis, et electio eorum quæ sunt ad finem, quandoque sunt unus actus, et quandoque duo. De hoc sanctus Thomas, 1» 2·, q. 8, art. 3, sic dicit : « Cum finis sit per se volitus, id autem quod est ad finem, inquanlum hujusmodi, non sit volitum nisi (6) propter finem, manifestum est quod voluntas potest ferri in finem, sine hoc quod feratur in ea quæ sunt ad finem ; sed in ea quæ sunt ad finem, inquanlum hujusmodi, non potest ferri, nisi feratur in ipsum finem. Dupliciter autem fertur in finem : uno modo, absolute, secundum se; alio modo, sicut in rationem (γ)

(i) *cujurmodi.* — rujiu Pr.
a terbia *Ad argumenta* usque ad *El,* om. Pr.

(α) activitata. — arcidenta Pr.
(i) nui. — Om. Pr.
(γ) rationem. — *ratione* Pr.

volendi ca quæ sunt ad finem. Manifestum est autem quod unus et idem motus voluntatis est quo fertur in finem, secundum quod est ratio volendi ea quæ sunt ad finem, et in ipsa quæ sunt ad finem. Sed alius actus est quo fertur in ipsum finem absolute. Et quandoque procedit tempore : sicut cum aliquis primo vult sanitatem, et postea, deliberans quomodo possit sanari, vult conducere medicum, ut sanetur. Sicut etiam circa intellectum contingit : nam primo aliquis intelligit ipsa principia secundum se; {lostmodum autem intelligit ca in ipsis conclusionibus, secundum quod assentit conclusionibus propter principia, υ — Hæc ille. — Ex quibus patet quomodo voluntas primo habet actum circa finem absolute; secundo, quomodo ex illo actu devenit in alium actum, quo simul vult finem et ea quæ sunt ad finem ; et secundus actus causatur mediante primo. — Nec valet ratio ad oppositum, quæ assumit quod duo actus non possunt esse simul, etc. Hoc enim falsum est. Unde sanctus Thomas, 1 p., q. 58, art. 7, in solutione secundi, sic dicil : u Duæ operationes possunt esse simul unius potentiæ, quarum una ad aliam referatur; ut patet cum voluntas simul vult finem et ea quæ sunt ad finem, et intellectus simul intelligit principia el (x) conclusionem per principia, quando jam scientiam acquisivil. Cognitio autem vespertina, in angelis, refertur ad matutinam, ut Augustinus (4. *de Gen. ad litt.,* cap. 22, 24, 30) dicit. Unde nihil prohibet utramque simul esse in angelis. * — Hæc ille.

Ad rationem in principio quaestionis factam, respondet sanctus Thomas, in virtute, 2. Sentent·, dist. 25, q. 1, art. d, ubi sic : « Nihil agit nisi secundum quod est in actu. Et inde est quod oportet omne agens esse determinatum ad alteram]>artem : Quod enim ad utrumque est æquàliter se habens, est quodammodo potentia resjæctu ulriusque. Et inde est quod, ut dicit Commentator, 2. *Physicorum* (a comm. 75 usque ad 87), quod ab eo quod est ad utrumlibel, nihil sequitur nisi determinetur (6). Determinatio autem (γ) agentis ad aliquam actionem, oportet quod sil ab aliqua cognitione prostituente finem actionis. Sed cognitio determinans actionem et prostituens finem, in quibusdam est conjuncta, sicut homo finem suæ actionis sibi prostituit; in quibusdam vero separata est, sicut in his quæ agunt per naturam : rerum enim naturalium actiones non sunt frustra, ut in 2. *Physicorum* (ibid.) probatur, sed ad certos fines ordinatæ ab intellectu naturam instigante, ut sic totum opus naturo sil quodammodo opus intelligentiæ, ut dicil Philosophus (ibid.), etc. » – Hæc ille. — Ex quibus patet quod esse indifferens æquàliter ad oppo-

(a) *principia et.* — **Om. Pr.**
(15) **nui** *determinetur.* — **Om. Pr.**
(γ) *autem.* — **enim Pr.**

sita, respectu omnium ad quæ est, non invenitur nisi in solis potentiis passivis; quia nulla est potentia, nec virtus activa, quæ non inclinetur in aliquod bonum naturali necessitate, et ita determinate in id, quod nullo modo ad oppositum, scilicet in suum finem naturalem. Non tamen repugnat potentiæ aelivæ, quod respectu aliquorum oppositorum habeat indifferenter et æquàliter, scilicet respectu eorum quæ sunt ad finem. Unde sanctus Thomas. 1 p., q. 82, art. 1, sic dicit : ‹ Necessitas naturalis non repugnat voluntati. Quinimmo necesse est quod, sicut ex necessitate intellectus inhærel primis principiis, ita voluntas ex necessitate inhæreat ultimo fini, qui est béatitude : finis enim se habet in ope·rativis, sicut principium in speculativis, ut dicilur, 2. *Physicorum* (t. c. 89). Oportet enim quod illud quod naturaliter alicui convenit et immobiliter, sit fundamentum et principium omnium aliorum ; quia natura rei est primum in unoquoque, el omnis motus procedit ab aliquo immobili. › — Hæc ille. — Simile dicit, q. 00, art. 1. Item, *de Veritate,* q. 22, art. 5.

Et hæc de quaestione sufficiant. Benedictus Deus. Arnen.

DISTINCTIO XXV.

QUÆSTIO I.

UTRUM VOLUNTAS. SEU LIBERUM ARBITRIUM, AB ALIQUO EXTERIORI MOVEATUR AD SUUM ACTUM

1RCA vigesitnamquinlam distinctionem seSb eundi *Sententiarum,* quæritur : Utrum
5^ voluntas, seu liberum arbitrium, abaliquo exteriori moveatur ad suum actum.

Et arguitur quod non. Quia motus voluntatis est voluntarius. Sed de ratione voluntarii est quod sit ab intrinseco, sicut el de ratione naturalis. Non ergo motus voluntatis (a) est ab aliquo extrinseco.

In oppositum arguitur sic. Voluntas movetur ab objecto. Sed objectum voluntatis potest esse aliqua res exterior proposita. Ergo voluntas moveri potest ab aliquo exteriori.

In bac quæstione erunt tres articuli. In primo ponentur conclusiones. In secundo objectiones. In tertio responsiones.

(a) vofuntalu. — naluralij Pr.

ARTICULUS I.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio : Quod voluntas movetur vel moveri potest ab intellectu.

Hanc ponit sanctus Thomas, 1· 2· q. 9, art. I : « Intentum, inquit, aliquid indiget moveri ab aliquo, inquanlum est in potentia ad plura : oportet enirn ut id quod est in potentia, reducatur ad actum ; et hoc est movere. Dupliciter autem aliqua vis animæ invenitur esse in potentia ad diversa : uno modo, quantum ad agere et non agere; alio modo, quantum ad agere hoc vel illud ; sicut visus quandoque videt aclu et quandoque non videt, et quandoque videt album ct quandoque nigrum. Indiget igitur (x) movente quantum ad duo, scilicet : quantum ad exercitium actus, vel usum; et quantum ad determinationem actus : quorum primum est ex parte subjecti, quod quandoque invenitur agens, quandoque non agens; aliud autem est ex parte objecti, secundum quod specificatur actus. Motio autem ipsius subjecti est ex aliquo agente. Et cum omne agens agat propter finem, principium hujus motionis est ex fine. Et inde est quod ars ad quam pertinet finis, movet suo imperio artem ad quam pertinet id quod est ad finem : sicut ars gulttrnatoria imperat navifactivæ (6), ul dicitur, 2. *Physicorum* (t. c. 25). Bonum autem in communi, quod habet rationem finis, est objectum voluntatis. Et ideo, ex hac parte, voluntas movet alias ptenlias animæ ad suos actus; utimur enim aliis potentiis cum volumus : nam fines et perfectiones aliarum perfectionum comprehenduntur sub objecto voluntatis sicut quædam particularia bona ; semper autern ars vel potentia ad quam perlinet finis universalis, movet ad agendum artem vel potentiam ad (piam pertinet finis particularis sub illo universali comprehensus : sicut dux exercitus, qui intendit bonum commune, scilicet ordinem totius, movet suo imperio aliquem ex tribunis, qui intendit ordinem unius aciei. Sed objectum movet determinando actum per modum principii formalis» a quo in rebus naturalibus actio spedflcatur, sicut calefactio a calore. Primum autem principium formale est ens et verum universale, quod est objectum intellectus. Et ideo isto modo motionis intellectus movet voluntatem, sicut présentons ei suum objectum. › — Hæc ille.

Ex quo potest formari talis ratio. Quidquid reducit aliquid de potentia ip actum, movet illud aliqualiter. Sed intellectus reducit voluntatem de potentia in actum. Igitur movet voluntatem. Major nota est. Sed minor probatur : quia voluntas de se indifferens est, et in potentia ad tendendum in opposita et disparate objecte ; sed ab hac potentia et indifferentia reducitur per intellectum ad aliquod determinatum ; igitur, etc.

Secunda conclusio est quod voluntas potest moveri ab aliquo exteriori.

Hanc ponit sanctus Thomas, 1· 2·, q. 9, ari. 4, ubi sic : « Voluntas, secundum quod movetur ab objecto, manifestum est quod potest moveri ab aliquo exteriori. Sed eo modo quo movetur quantum ad exercitium actus, adhuc (x) necesse est ponere voluntatem ab aliquo principio exteriori moveri. Omne enim quod quandoque est agens in actu, et quandoque in potentia, indiget moveri ab aliquo movente. Manifestum est autem quod voluntas incipit velle aliquid, cum hoc (?) prius non vellet. Necesse est ergo quod ab aliquo moveatur ad volendum. Et quidem, sicut dictum est supra, ipsa movet seipsam, inquantum per hoc quod vult finem deducit seipsam ad volendum ca quaesunt ad finem. Hoc autem non potest facere nisi consilio mediante. Cum enim aliquis vult sanari, incipit cogitare quomodo hoc consequi | it, et per talem cogitationem pervenit ad hoc, quod potest sanari per medicinam, el hoc vult ; sed quia non semper sanitatem actu voluit, necesse est quod inciperet velle sanari aliquo movente. Et si quidem ipsa se moveret ad volendum, oportuisset quod, mediante consilio, hoc ageret ex aliqua voluntate præsiipposita. Hoc autem non est procedere in infinitum. Unde necesse est ponere quod in ipsum primum motum voluntatis, voluntas prodeat ex instinctu alicujus exterioris moventis, ut Aristoteles concludit in quodam capitulo *Ethicæ Eudeiniae,* » — Hæc ille.

Ex quibus potest formari duplex ratio. Prima telis est : Objectum voluntatis movet voluntatem ; sed aliqua res exterior potest esse objectum voluntetig; igitur, etc. Major patet : quia illud quod se habet per modum formalis principii determinantis et speciiicantis actum alicujus potentiæ indifferentis ad inulte, movet quodammodo illam potentiam et determinat eam; sed objectum voluntatis est hujusmodi; igitur. Secunda talis est ⁞ Quidquid facit de voluntate non actu volente aclu volentem, movet eam ad exercitium et usum sui actus; sed aliquid exterius est hujusmodi, scilicet Deus; igitur. Major note est. Minor probatur : quia nulla potentia receptiva alicujus actus formaliter, polest lanquam causa totalis reducere se m illum actum, sed oportet quod ab aliquo exteriori moveatur, saltem quoad actum

(3) tohmtatr. — Ad. Pr.
(4) fiatrifodiur. — navb icienCur Pr

(a) *adhuc.* — Om. Pr
(β) *hoc.* — Om. Pr.

primum, mediante quo exercet actum secundum; l voluntas est hujusmodi ; igitur, etc.

Tertia conclusio Quod ao Iiis Deus potest movere voluntatem ad exercitium mil actus, sicut principium exterius.

Hanc ponit sanctus Thomas, ubi supra, art. 6, dicens : « Motus voluntatis est ab intrinseco, sicut et motus ñaturalis Quamvis autem rem naturalem possit aliquid movere, quod non est causa natura rei motæ, tamen motum naturalem causare non potest, nisi quod est aliqualiter causa naturæ : movetur enim lapis sursum ab homine, qui naturam lapidis non causât, sed hic motus non est naturalis lapidi ; naturalis autem motus ejus non causatur, nisi ab eo quod causal naturam : unde dicitur in 8. *Physicorum* (t. c. 33) quod generans movet secundum locum gravia et levia. Sic ergo hominem voluntatem habentem contingit moveri ab aliquo quod non est causa ejus; sed quod motus voluntarius ejus sil ab aliquo principio extrinseco quod non est causa voluntatis, est impossibile. Voluntatis autem causa nihil aliud esse potest nisi Deus. › — Hæc ille.

Similiter dicit, q. 80, art. 1. Item, l p , q. **I11**, art. 2. Hem, *de Veritate,* q. 22, art. 9, ubi sic : « Voluntas potest immutari ab aliquo dupliciter. Uno motio, sicut ab objecto suo; sicut \olunlas immutatur ab appetibili. Et sic non quærimus hic de immutante voluntatem : hoc enim supra ostensum est, quod aliquod bonum de necessitate movet voluntatem per modum objecti, quamvis voluntas non cogatur. Alio modo potest inlelligi voluntas moveri vel immutari ab aliquo, per modum cause efficientis. Et sic dicimus quoti non solum nulla creatura potest cogere voluntatem, agendo in ipsam, quia nec Deus hoc potest; sed nec etiam potest directe agere in voluntatem, ul eam immutet necessario vel qualitercumque inclinet ; quod Deus potest. Sed indirecte potest aliqualiter inclinare voluntatem aliqua creatura ; non tamen necessario immutare. Cujus ratio est : quia, cum actus voluntatis sit medius inter potentiam el objectum, immutatio actus voluntatis, potest considerari vel ex parte ipsius voluntatis vel ex parte ipsius objecti. Ex parte quidem voluntatis immutare actum voluntatis non potest, nisi quod operatur intra voluntatem, et hoc est ipsa voluntas, et id quod est causa voluntatis, quod, secundum fidem, est solus Deus; unde solus Deus potest inclinationem voluntatis, quam ei dedit, transferre de uno in aliud secundum (juod vult. Sed secundum illos qui ponunt animam creatam ab intelligent!is, quod tamen fidei contrarium est, ipse angelus vel intelligent^ habet enectum intrinsecum voluntati, inquanlum causal esse quod est intrinsecum voluntati : et secundum hoc Avicenna dicit quod, sicut corpora nostra immutantur a corporibus coelestibus, ita voluntates nostra immutantur a voluntate animarum cœlestium ; quod tamen omnino hæreticum est. Sed, si consideretur aclus voluntatis ex parte objecti, sic voluntatis invenitur duplex objectum. Unum, ad quod de necessitate naturalis inclinatio determinatur. Et hoc quidem objectum est voluntati inditum et propositum a Creatore, qui ei naturalem inclinationem dedit in illud; unde nullus potest necessario per tale objectum immutare voluntatem, nisi solus Deus. Aliud vero est objectum voluntatis, quod quidem natum est inclinare voluntatem inquanlum est in eo aliqua similitudo vel ordo respectu ultimi finis naturaliter desiderati ; non tamen ex hoc objecto voluntas de necessitate necessario immutatur, ut prius dictum est, quia non in eo singulariter invenitur ordo ad ultimum finem naturaliter desideratum. Et mediante hoc objecto potest aliqua creatura inclinare aliquatenus voluntatem , non tamen necessano immutare : sicut patet cum aliquis proponit alicui aliquid faciendum, proponendo ei ejus utilitatem et honestatem ; tamen in potestate voluntatis est ut illud acceptet vel non acceptet, eo quod non est naturaliter determinata ad illud. Sic igitur patet quod nulla creatura potest directe immutare voluntatem, quasi agendo intra ipsam voluntatem. Potest autem extrinsecus aliquid proponendo voluntati eam aliqualiter inducere; non tamen immutare necessario. » — Hæc ille (x).

Item, *de Malo,* q. 3, art 3 : ‹ Causa, inquit, aliquid movens, multipliciter dicitur. Quandoque enim dicitur causa, illud quod est disponens, vel quod est concilions, vel quod est pracipiens. Quandoque autem (5) dicitur causa, illud quod est perficiens; et hoc proprie et vere causa dicitur : quia causa dicitur ad quam sequitur effectus; ad actionem autem perficientis statim sequitur effectus; non autem ad actionem disponentis, vel consulentis, vel imperantis : *Suasio* enim *non cogit invitum,* ut Augustinus dicit, *Octoginta trium quæstionum* (q. i). Sic igitur dicendum est quod diabolus humani peccati causa esse potest per modum disponentis vel persuadentis interius aut exterius, aut etiam per modum pracipienlis, ul apparet in his qui se manifeste diabolo subdiderunt ; sed per modum perficientis, causa |>eccali esso non potest. Sicut enim in formis producendis causa perficiens est ex cujus actione directe consequitur forma, ita in actibus eliciendis causa perficiens est ex cujus actione agens directe inclinatur ad agendum. Peccatum autem non est forma, sed actus. Illud ergo per se potest esse causa peccati, quod potest directe movere voluntatem ad actum peccati. Est autem considerandum quod voluntas ad aliquid inclinari dicitur dupliciter .

(3) *Hire* iUr. — Om. Pr,
(6) *autem.* — *enim* Pr.

uno modo, ab exteriori ; alio modo, ab interiori. Ab exteriori quidem, sicut ab objecto apprehenso : nam bonum apprehensum movere dicitur voluntatem; et per hunc modum dicitur movere, consilians vel suadens, inquantum facit apparere aliquod esse bonum. Ab interiori autem movetur voluntas, sicut ab eo quod producit ipsum actum voluntatis. Objectum autem propositum voluntati non ex necessitate movet voluntatem, licet intellectus ex necessitate assentia! interdum proposito veritati. Cujus diversitatis ratio est : quia tam intellectus quam voluntas ex necessitate tendit in illud ad quod naturaliter ordinatur; naturale enim est determinari ad unum : unde intellectus ex necessitate assenti! primis principis naturaliter notis, nec potest eorum contrariis assentire; et similiter voluntas naturaliter vult et ex necessitate bealitudinem, nec potest aliquis velle miseriam. Unde in intellectu contingit quod ea quæ necessariam cohærentinm habent cum primis principiis naturaliter cognitis, ex necessitate movent intellectum, sicut conclusiones demonstrate, quando apparet quod, si negantur, oportet negari prima principia ex quibus de necessitate consequuntur; si vero sint aliquæ conclusiones quæ non necessariam cohærentiam habeant cum primis principiis naturaliter cognitis, sicut contingentia et opinabilia, non cogitur his intellectus assentirc; similiter etiam neque necessariis quæ necessario connectuntur primis principiis, ex necessitate assentit antequam igitur videtur esse circa voluntatem, quod voluntas ad nihil ex necessitate movetur, quod non appareat habere necessariam connexionem cum beatiludine, quæ est naturaliter volita (x). Manifestum est autem quod hujusmodi particularia bona non habent necessariam connexionem cum beatiludine, quia sine quolibet eorum potest homo esse beatus. Unde, quantumcumque homini proponatur aliquod eorum ut bonum, voluntas non ex necessitate in illud tendit ut in bonum perfectum. Bonum autem quod est Deus, necessariam quidem connexionem habet cum beatiludine hominis, quia sine eo non potest homo esse beatus. Verumtamen necessitas hujus connexionis non manifeste apparet homini in hac vita, quia Deum per essentiam non videt; ct ideo etiam voluntas hominis in hac vita non necessario adhaeret Deo. Sed voluntas eorum qui Deum per essentiam vident et manifeste cognoscunt ijisurn esse essentiam Ixmitatis el beatitudinem, non potest (6) Deo non inhærere; sicut nec voluntas nostra potest nunc beatitudinem non velle. Patet ergo quod objectum non ex necessitate movet voluntatem. Et ideo nulla persuasio ex necessitate movel hominem ad agendum. Relinquitur ergo quod causa perficiens et propria voluntarii actus sit solum illud quod operatur interius. Hoc autem nihil aliud esse potest quam ipsa voluntas, sicut causa secunda, ct Deus sicut causa prima. Cujus ratio est, quia actus voluntatis nihil aliud est quam inclinatio quædam voluntatis in rem volitam, sicut appetitus naturalis nihil aliud est quam inclinatio quædam nature in aliquid. Inclinatio autem nature et est a forma naturali, el ab eo quod dedit formam. Unde dicitur quod motus ignis sursum est a levitate et a generante quod lalern formam causavil.Sic igitur motus voluntatis directe procedit a voluntate et a Deo qui est voluntatis causa, qui solus in voluntate operatur ct voluntatem inclinare potest in quodeumque (a) voluerit. — Hæc ille.

Ex quibus potest formari talis ratio : Æque ab intrinseco est actus voluntarius, sicut motus naturalis corporis secundum locum. Sed motus naturalis corporis secundum locum, solum producitur a forma intrinseca corporis moli et a generante. Ergo actus voluntatis solum producitur ab ipsa forma voluntatis et a causa productrice voluntatis.

El in hoc primus articulus terminatur.

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

§ 1. — Contra primam et secundam

CONCLUSIONES

I. Argumenta Scoti. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra conclusiones. Et quidem contra primam et secundam arguit Scotus (dist. 25, q. 1), probando quod voluntas non moveatur ab intellectu, nec ab objecto, nec a quocumque naturaliter agente distincto a voluntate.

Primo. Quia agens naturale non potest esse causa contrariorum circa idem passum ; ul excludalur per hoc instantia de dissolutione glaciei et constrictione luti per calorem. Sed in potestate voluntatis nostræ est habere velle et nolle, quæ sunt contraria, respectu unius objecti. Igitur illa non possunt fieri in voluntate ab agente naturaliter. Ergo non ab objecto, quod est naturaliter agens. Esto igitur quod objectum esset causa ipsius velle, oporteret tamen esse aliud, quod esset causa ipsius nolle; sed illud aliud non posset esse nisi objectum malum, ct ihalum cum sit quid privativum non potest esse causa actus positivi, cujusmodi (6) est nolle; igitur oportet quod sil effective a voluntate. Et eodem modo arguitur de intellectu. Igitur, etc.

(i) tollia — *cognita* Pr.
(6) m. — Ad. Pr.

(e) *quodeumque*. — *quocumque* Pr.
(6) *cujutmodi*. — *cujtu* Pr.

Secundo sic. Passio non est in potestate patientis(x), specialiter quando est ab agente naturali. Sed objectum est agens naturaliter volitionern et non voluntas, secundum te. Ergo volitio non est in potestate voluntatis; nec etiam merebitur aut demerebitur per volitionern. — Si dicatur quod volitio pro tanto est in potestate voluntatis, pro quanto potest determinare intellectum ad hujus considerationem vel illius, vel avertere eum ab hoc vel illo : et sic est in potestate voluntatis volitio, licet non quantum ad actum primum ; — Contra. Accipio primam volitionern in voluntate (6) causatam ah objecto, quodeumque sit illud ; quod oportet ponere, secundum te. Illa actio est mere naturalis. Ergo(v) ista non est in potestate voluntatis : non enim est in potestate nostra, quin (c) visis tangamur, secundum Augustinum. Si igitur post istum actum possum movere intellectum ad considerandum hoc vel illud, quæro per quem actum. Non per istum; quia iste non est in potestate voluntatis. Ergo oportet per alium. Et de illo actu quæritur : unde est? Aul enim est ab ipsa voluntate; vel ab alio, scilicet objecto vel phantasmate. Si a voluntate, habetur propositum : quia tunc illa volitio est in ejus potestate et effecta est a seipsa; el eadem ratione potest dici de prima. Si ab alio, puta ab objecto intellecto, erit actus naturalis; et per consequens non plus erit in potestate voluntatis sic imperare intellectui de consideratione hujus vel illius, quam fuerit actus primus. — Si dicatur aliter ad rationem, scilicet quod objectum intellectui occurrit sub duplici consideratione, scilicet stib ratione delectabilis et sub ratione illiciti, ut palet in objecto fornicationis : el tunc in potestate voluntatis est sistere intellectum in turpi, dimittendo aliam partem : et tunc sequitur mala electio; — Contra. Quiero : vel illæ duæ rationes æqualiter movent, vel non. Si æqualiter, igitur causabunt simul velle et nolle, respectu ejusdem objecti; quod est impossibile. Si inæqualiter, igitur alterum movet fortius voluntatem, et efficacius: el ita movetur naturaliter et necessario : et per consequens illa volitio non erit in potestate voluntatis, sed necessario; et secundum illam movebit intellectum. Non igitur voluntas poterit sistere intellectum in alio.

Terito sic. Objectum voluntatis ul voluntas, est finis ad quem terminatur ejus volitio, propter quem etiam est volitio. Sed finis non movel nisi metaphorice, 1. *dc Generatione* (t. c. 55). Ergo non effective, inquantum finis. Probatur: quia vere movens effective, movel propter finem ;sed finis, inquantum finis, non movet propter finem; igitur nullum objectum voluntatis movet ipsam effective ad volendum.

Quarto sic. Aliquid evenit in rebus contingenter: et intelligo contingenter evenire, evitabiliter evenire; aliter, si omnia inevitabiliter evenirent, non *oporteret consiliari, neque negotiari,* ul dicit Aristoteles, 1. *Perihermcnias* (cap. ult.). Quæro igitur : illud quod contingenter eveniet : unde vel a qua causa eveniat? Non a causa determinata ; quia, pro illo instanti pro quo est sic determinata, effectus non jiotesl evenire contingenter. Igitur a rausa indeterminata ad alterum contradictoriorum. Aut igitur illa causa potest seipsam determinare ad unum istorum contingenter, cum non possit in utrumque simul, sicut dicit Aristoteles, 9. *Metaphysicx* (t. c. 9 et 10), dc potentia rationali ; vel non potest seipsam determinare, sed aliquid aliud ipsam determinat ad unum istorum. Si potest seipsam determinare ad unum istorum contingenter vel non inevitabiliter, habetur propositum. Si autem ab alio determinatur ad unum istorum deveniendum : vel igitur necessario; vel contingenter. Si necessario, effectus eveniet inevitabiliter. Si autem determinans contingenter et evitabiliter determinat ad unum istorum, ita quod posset determinare ad aliud, tale determinans non potest esse nisi voluntas : quia omnis causa naturalis activa est determinata ad unum effectum; vel, si causa naturalis est indeterminata, non potest seipsam nec aliam determinaro. — Dices forte, quod ista determinatio est ex parte intellectus sic représentantis objectum voluntati ut fore vel non foro; — Contra. Intellectus non potest determinare voluntatem ad alterum contradictoriorum indifferenter, nisi de uno demonstrando, et de altero paralogizando, sive sophistice syllogizando; ita quod in concludendo et in eligendo decipiatur. Igitur, si illa contingentia qua hoc potest fore vel non fore, sil ab intellectu dictante sic propter conclusiones oppositas, ergo, secundum hoc, a voluntate Dei nihil contingenter eveniet : quia ipse non paralogizat, nec decipitur. Sed hoc est falsum. — Item, intellectus agit modo maxime naturali; per Augustinum, *de Trinitate,* et mullis aliis locis : ideo intelligentiani ponit principium appropriatum productionis Filii in divinis, qui maxime naturaliter producitur. Igitur intellectus minime est causa indeterminata alicujus effectus, sed determinata. — Item, sine contradictione posset poni appetitus intellectivus, non potens se determinare, sed appetens per modum naturae, sicut fingit Anselmus, *de Casu Diaboli,* cap. 12 et 13, quod, si (a) esset unus angelus qui haberet intellectum elappetitum tantum respectu affectionis commodi, et non esset ei data affectio justi, iste angelus non posset appetere nisi tantummodo appetibilia intelligibilia; et hoc in modum naturæ; sicut appetitus sensitivus appetit convenientia sensui. Sed, si libertas in appetitu intellectivo esset causata natu-

(a) *patientis,* - paurirt/n/u Pr
€) *voluntate,* — *voluntatem* Pr.
γ) *Ergo,* — *et* Pr,
Î) «juin. — *quibus* Pr.

(a) ii. — Om. Pr.

raliler ab intaDeclu, non jiosset esse aliquo modo appetitus intellectu us et non esse liber, nec inlelligi. Igitur.cb. — li er Scotiis in forma.

II. Argumenta quorumdam et Adæ. — Contra eamdem conclusionem arguunt quidam alii, probando quod intellectus non moveat voluntatem, ner aliqua cognitio intellectiva.

Primo sic. Si cognitio esset causa motiva voluntatis, et productiva ɣolition! sequeretur quod aliqua causa sit successive productiva, mere naturaliter, contrariorum in eodem passo eodem modo dis|>orito. Hoc autem csl falsum, cum omne agens naturale sit determinatum ad unum, cl solum liberum pos>il in opjxxdta. Probatur consequentia : quia, stante eadein notitia alicujus rei, possumus prolibito illam prius velle et po-tea nolle, el econtra; igitur illa notitia erit causa ulriusque illorum actuum qui sunt vere contrarii : el constat quod mere naturalis et non libera; sicut nec ipsa volitio, de qua magis videtur, est alicujus principium liliorum, sed mere naturale.

Secundo. Quia sequitur quod quicumquo nosset aliquam rem intensius el perfectius, amaret vel odiret eam perfectius vel intensius. Tenet consequentia; quoniam a causa intensiori et perfectiori, cæleris paribus, effectus intensior el perfectior producitur. Consequens autem patet esse falsum.

Tertio. Quia contingit frequenter quod notitiam pncccdit volitio, sicut cum volumus nosse quæ nescimus; el ideo dicit Augustinus, 9. *dc Trinitate,* capitulo ultimo, quod *parium mentis prxcedit appetitus quidam, quo illud quod nosse volumus quxrcndo ct inveniendo, nascitur proles ipsa notitia; et* ibidem dicit quod iste appetitus est *quadam voluntas, quia omnis qui quxrit vult invenire.* Ex quibus duo sequuntur. Primum est, quod non omnis volilionis libere elicita· (a) est ipsa notitia causa productiva : quare nec ejus quæ dicta est; el per consequens, nec alicujus alterius. Secundum est, quod aliqua volitio est circa incognitum, quoniam nonnisi incognitum quaerimus nosse.

Quarto. Quia voluntas potest velle intellectum nullam notitiam habere; et per consequens habere potest volitioncrn absque omni notitia; ac per hoc aliqua volitio erit de incognito. Probatur consequentia : quia intellectus, quantum ad exercitium actus, subesi imperio voluntatis; et per consequens non habebit actum, cum illa voluerit, vel cum voluerit ut non habeat.

Quinto. Quia non est necuero quod effectus libere productus a voluntate, precognoscatur; alias esset processus in infinitum a parte ante in actibus eliciti» a voluntate Igitur nec est necesse objectum ejus esse praecognitum.

(e) ɍiiciU — *elicita* **Pr.**

Sexto. Quin voluntas quandoque praecipit intellectui quod consideret de A. Aut eigo A tunc est actu consideratum; el tunc voluntas superline pra> cipil. Aul non; el tunc habetur propositum.

Septimo. Quia cognitio habitualis videlur sufficere, quia habilibus uti possumus cum volumus, secundum Commentatorem (a) (3. *de Anima, com.* 18). Igitur non requiritur cognitio actualis.

Octavo. Quia, dato quod cognitio actualis requiretur ad causationem volilionis, tamen videtur quod voluntas ex sua libertate, |M>stquam actus est causatus, possit illum continuarecc^ante intellectione quacumque. Nam species rei sensibilis in organo sensus exterioris, non minus dependet ab objecto exteriori sensibili, quam volitio ab intellectione. Sed, hoc non obstante, licet res extra requiratur ad causandum speciem istam el visionem consequentem, tamen (6) illa species, postquam est causata, potest per aliquod tempus conservari sine praesentia illius rei sensibilis : sicut palet per experientias ꝑperspectiva de claudente oculos postquam vidit res lucidas; et Augustinus (11.de *Trinit.,* c. 2) idem dicit.

Nono. Quia, dato quod requiratur actualis cognitio illius objecti quod debet esse volituin, ita quod volitio non esset nisi praecessisset actum intellectio, tamen non videtur eam semper actualitei exigere : sicut nec actus voluntatis requiritur semper actualiler exsistere, ad hoc quod homo meritorie vadat ad ecclesiam el libere; sed sufficere videtur quod vel tunc actu sit, vel quod praecesserit, quia nisi praecessisset, homo non fuisset. Nisi enim istud sufficeret, sequitur quod omnis distractio tolleret meritum exeeutionis. Tunc, ex hoc, potest sic argui in forma : Non plus requirit actus voluntatis intellectionem, quam libera exeeutio exterioris actus actum voluntatis. Sed ista exeeutio exterior non semper requirit quod actus voluntatis actu sil. Igitur, etc.

Decimo. Videlur quod, saltem respectu alicujus objecti, possit voluntas habere actum suum, et quod pro tunc illud objectum non sit objectum alicujus intellectionis : nam, quando aliqua intellectio est in intellectu, voluntas, circumscripta omni alia intellectione, potest velle istam intellectionem ; et tamen, isto casu posito, ista intellectio non est objectum actualiler intellectus. Igitur, etc. Probatio assumpti. Quia cogitatio ista potest esse conveniens, licet sil respectu alicujusodibilis; et, stante ista cogitatione, potest voluntas delectari, sicut patet (γ) per experientiam. Illa autem delectatio non est respectu objecti cogniti,quia illud imaginatum non esi sibi delectabile, per positum. Igitur esi respectu hujus cogitationis, el

( ) *Commentatoreni.* — *Philosophum* **Pr.**
( ) ɍamen — **cum Pr.**
(γ) *palet.* — **Om. Pr.**

por consequens voluntas |>otest velle illam cogitationem vel cognitionem, licet non inlelligatur; quia delectatio hujus est quoddam velle; vel saltem velle aliquid potest esse respectu ejusdem, omni alia cogitatione circumscripta.

Undecimo. Quia voluntas potest delectari de actu voluntatis, tunc non intellecto actu.

Hæc argumenta ponit Adam, 1. *Sentent.,* dist. 3; et Gregorius, 2. *Sentent,* (dist. 25, conci. 2), ponit prima quinque.

III. Argumenta Henrici. — Contra eamdem conclusionem arguit Hernicus, nono (x) *Quodlibcto,* quiesl. 5.

Primo. Quia, si voluntas moveretur a bono cognito sicul intellectus a veio, tunc, sicul intellectus necessario movetur a vero, sic voluntas a bono; et sic periret liberum arbitrium, el meritum el demeritum, et suasio, et similia.

Secundo. Quia, si forma apprehensa per intellectum moveret voluntatem, ipsam inclinando, ita quod voluntas non esset nisi inclinatio ad objectum cognitum vel formam cognitam, sicut formam gravis sequitur inclinatio ad deorsum, tunc, sicul bonum universale movet voluntatem indeterminate, ut ex hoc non velit aliquod particulare bonum de necessitate, sic bonum particulare apprehensum, necessario movebit ipsam, et inclinabit de necessitate ut velit ipsum determinate; et sic peribit liberum arbitrium.

Tertio. Quia, si bonum apprehensum movet voluntatem quantum ad specificationem actus, licet non quantum ad exercitium, quærode ista specificatione actus. Quia : aut est pura ostensio boni facta voluntati ab intellectu naturali nécessitante absque omni libertate, sicul proprium passivum movetur a proprio activo; aul est aliqua inclinatio facta in voluntate. Si primo modo, tunc voluntas non movetur ab intellectu, nec a bono intellecto; quia nihil movetur ab aliquo, nisi facta aliqua impressione in se ab illo. Et ideo sic (δ) voluntas movetur a seipsa ; et hoc, sive quantum ad determinationem actus, sive quantum ad exercitium : ita quod intellectus nihil opératur, nisi ostendendo bonum; ita quod, si est ibi aliqua determinatio, illa est intellectus, qui determinatur abinlelligibili : quae determinatio praesentatur voluntati, ita tamen quod voluntas nullo modo determinetur ad volendum ab intellectu. Si autem secundo modo sit ibi aliqua inclinatio facta in voluntate : aul ergo inclinatio illa non est aliqua volitio, sed impressio inclinans voluntatem ad volendum sicut pondus, sicut habitus inclinat potentiate in qua est; aul est aliqua volitio. Si primo modo, tunc, cum non obstante illa inclinatione vel impressione inclinante, maneat voluntas in prima libertate agendi vel non agendi secundum illam impressionem, ac si non haberet eam, licet non ita de facili possit velle contrarium, si movetur ad aliquid volendum, movetur el quantum ad determinationem actus el quantum ad exercitium. Si autem secundo modo ista inclinatio sit quaxiarn volitio, ita quod voluntas, cum vult aliquid, exequatur illud, nisi impediatur, quod, si non sit exterius aliqua exeeutio facienda, non est aliud exercitium actus quam ipsa volitio, tunc non est necesse quod intellectus moveat voluntatem, nec quoad determinationem actus, nec quoad exercitium; immo, si hoc modo necessilalur voluntas quoad determinationem actus, determinatur etiam (a) et quoad exercitium, quia non potest non velle exequi.

Quarto. Quia, si voluntas movetur ab intellectu quanlumcumque modice, nullo modo posset illud repellere, sed necesse esset illud exequi. Quod enim semel passivum est ab aliquo, semper ab eodem passivum est el nunquam activum ; sicul intellectus qui passivus est ab objecto, nunquam agit in objectum, licet bene agal circa aliud, ut in formatione verbi, et eliam cum est in actu cognitionis principiorum facit se in actu cognitionis conclusionum. Sic, si voluntas esset in actu volilionis aliquo per intellectum, bene posset se movere ad volendum positionem vel potionem; nullo modo tamen, secundum dicta, posset recedere a voluntate vel volitione illius quod vult secundum motionem intellectus postquam est ei determinatum a ratione : quia illud quod est determinatum, vel est linis, vel includit tinem sic quod sine eo non habetur, et ideo de necessitate movet; alia autem bona non necessario movent voluntatem.

Quinto. Quia ista positio fundatur in dictis Aristotelis quæ non sunt tenenda in hac materia. Dicit enim Philosophus in libro *de Molibus animalium* (cap. 3), quod appetibile intelligibile movet non omne, sed quod operabit ium finis. Unde ad alia non movetur voluntas, secundum te, nisi consideratione procedente. Unde quod datum est a ratione, potest voluntas sequi vel non sequi ; eo quod consilium est inquisitio non demonstrativa. El in hoc tu dicis consistere libertatem : ita tamen quod, si fuerit determinatum a ratione ut conclusio demonstrativa erit includens rationem finis, dicis tu quod voluntas non |K)tesl non velle illud ; si autem non sit determinatum nisi ut conclusio persuasoria, dicis quod potest illud velle el non velle. Tamen, quando voluntas vult talia, tu dicis quod necesse est quod praecedat alius motus in voluntate, vel a Deo, vel a bona fortuna, vel a fine. Secundum te enim illud quod intellectus praesentat voluntati ut finem et ut conclusionem demonstrativam, voluntas necessario vult. Quodqui-

(e) *nono conclusio* **Pr.**
(β) *sic.* — **fi Pr.**

(a) a verbo *actus* **usque ad** *etiam,* **om. Pr.**

dem Philosophus ponit in libro *de Motibus animalium* (rap. 5), ubi vult quod voluntas de necessitate rnovclur ad consentiendum ab appetibili cognito, si non impediatur, sicut intellectus ad assenliendum vero; ita quod, sicut efficacia demonstrationis movet intellectum in speculativis ut non possit dissentire, sio ct voluntatem in agibilibus. El adhuc expressius in *dc Molibus animalium* (cap. 4), ubi dicit sic : *Quomodo autem intelligent quandoque operatur, et quandoque non, videtur similiter accidere ut ct his de immobilibus cogitantibus ct syllogizantibus. Sed ibi quidem theoria finis est* (a) ; *cum enim duas propositiones intellexerit, conclusionem intellexit, et composuit (C). Hic* (γ) *autem ex duabus propositionibus conclusio qux* (o) *fit, operatio est (t) : ut cum intellexerit quod omni homini ambulandum sit, ipse autem quod sit homo, confcstim ambulat;* si *autem quod nulli homini nunc ambulandum sit, ipse autem quod sit homo, statim quiescit* (ζ). *Et hxc ambo facit, si non aliquid prohibeat.* Item, postea dicit : *Concupiscentia ostendit omne potabile sumendum ; istud autem esse potabile, ostendit sensus, aut intellectus; statim bibit.* In quo Aristoteles nullam facit differentiam in motu voluntatis ab intellectu, el appetitus sensitivi assensy. Unde subdit : *Ultima autem causa ejus quod est moveri appetitu exsistente, facto autem per sensum, aut per phantasiam, aut per intellectum, confcstim sequitur operari ; hoc quidem propter concupiscentiam ; hoc autem per voluntatem.* Quod autem istud fundamentum Philosophi falsum sil, patel : quia, si voluntas necessario sequitur quod est determinatum a ratione, lune libertas aufertur, quæ est abaque omni necessitate; unde el in divinis dicimus quod Spiritus Sanctus, quia spiratur per voluntatem immutabilem, non spiratur per liberum arbitrium, sicut libero arbitrio producuntur creature. Igitur in hac vita voluntas non potest determinari per aliquod volitum, ut ipsum necessario velit, nisi in universali, secundum quod homo non |>olesl non velle esse beatus. Igitur voluntas libere movetur a seipsa.

Sexto. Quia, si voluntas sic movetur ab objecto cognito de necessitate, quod sic est determinatum, tunc voluntas eodem modo moveretur a bono cognito per intellectum, sicut appetitus sensitivus a bono cognito per sensum; quod est falsum : quia tunc voluntas non esset appetitus rationalis, nec esset (») liberum arbitrium, et ageretur magis quam ageret, sicut et appetitus sensitivus, secundum Damascenum.

Septimo. Quia falsum est quod dicilur, scilicet quod voluntas, in his quæ sunt ad linem, non movetur nisi ex consilio; immo, ad omnia, citra ultimum finem clare visum. Et sic non valet processus ulterior in hoc fundatus : utputa, cum dicitur quod, quandocumque voluntas movetur ab objecto concluso per conclusionem persuasoriam, oportet quod præcedat aliquis motus factus in voluntate. Quod probatur ex hoc, quia, cum quis vult aliquid eorum quæ sunt ad finem, quod prius non voluit, ncc etiam nunc de necessitate vult, oportet quod præcedal consilium ; consilium autem non fit de necessitate, sed libere. Cum ergo voluntas non movetur ad ea quæ sunt ad finem, nisi ex consilio, necessario movetur ab aliquo ut velit consiliari, priusquam velit illud quod vult ex consilio. Aut ergo ad velle consiliari movetur voluntas ex se, aut ex alio. Non ex se; quia, cum consilium sit eorum quæ sunt ad finem, necesse est quod hunc motum voluntatis præcedat consilium, et eadem ratione illud præcedil (6) aliud, el sic in infinitum. Necesse est ergo ponere quoti voluntas moveatur primo motu ad volendum illud quod est ad finem ab alio a se. Quod revera Philosophus posuit, qui posuit quod movetur a Deo, quantum ad ea quæ non cadunt sub libero arbitrio; et a corporibus coelestibus, quantum ad ea quæ cadunt sub nostra apprehensione, ponendo quod voluntas determinatur ab impressione simplicium, sicut appetitus sensitivus, ut palet in *dc Motibus animalium ;* unde dicit quod voluntas talis est in hominibus, qualem in die ducit paler virorum, id est, cœlum. Sed quia, si voluntas determinaretur ab alio ad actum suum el moveretur ab alio, non posset resilire ab eo, tunc non esset domina suorum actuum; ideo dicendum quod voluntas non movetur nisi a se sola.

§ 2. — Contra secundam conclusionem

I. Argumenta Scoti. —Contra secundam conclusionem, arguit Scotus (2. *Sentent.,* disl. 37, q. 2), probando quod Deus non causet immediate actum voluntatis, sed voluntas sil causa totalis el immediata.

Primo sic. Nulla potentia habet perfecte in potc-

(e) *Quomodo autem intelligent quandoque operatur, et quandoque non, videtur similiter accidere ut et hi» de immobilibu» cogitantibus ct tyllogizanlibus. Sed* **ibi** *quidem theoria finis rit - Quomodo autem intellectus quandoque et quandoque non, videtur et* **in** *intellectualibus et lyllogisantibiu; »i quidem in theoriam fini»* **Pr.**

6) **concluitonrm intellexit,** *et composuit.* — **Om. Pr.**

γ) *the.* - *Hoc* **Pr.**

i) **conrlusio** *qux.* — *continuo* **Pr.**

t) *est.* — **Om. Pr.**

U) **ut cum** *intellexerit quod omni homini ambulandum* **lit,** *ipse autem quod* **iit** *homo, confcstim ambulat; si autem quod nulli homini nunc ambulandum* **ait,** *ipse* **nufrnt** *quod lit homo, statim quiescit. — ut cum intellexerit quia omni honuni ambulandum, ipse autem homo, confcstim acquiescit* **Pr.**

( ) *esset.* — **rit Pr.**

( ) *prxcedit, — prxccpit* **Pr.**

state sua actum vel effectum qui non jiotest causari ab ea sola, nec ab aliqua causa cujus actio vel causatio non est in potestate illius potentiæ. Causatio autem Dei non est in potestate voluntatis create patet; sicut nec virtus agentis superioris est in potestate agentis inferioris. Igitur, si Deus necessario concurrit immediate, ul causa immediata volilionis i create voluntatis, voluntas creata non habet plene in sua potestate illam volitionem. Major patet; quia quod habet perfecte effectum in sua polestate, potest ex se solo in illum, vel causatio cujuslibet concurrentis est in potestate ejus, scilicet quod illum causet vel non causet. Exemplum de intellectu communi : si concurrat ad volitionem causandum, non tamen nisi voluntate concausanle, ita quod ejus causatio est in potestate voluntatis.

Secundo. Quod ab alio determinatur ad aliquid, non habet illud perfecte in sua potestate. Sed voluntas creata, ex hypothesi determinatur a divina voluntate ad hoc. Igitur, etc. Minor probatur; quia : aut una voluntas aliam determinat, et tunc non nostra divinam, quia temporale non est causa æterni, sed (a) econlra; aut neutra aliam, et tunc neutra erit movens mota, nec erit inter istas ordo essentialis, immo si divina voluntas non determinat nostram, posset ilia aliquid velle quod non fieret propter voluntatem nostram non concurrentem.

Tertio. Illud non est contingens propler habitudinem sui ad aliquam causam, ad cujus eventum causa superior est determinata, cujus causæ determinationem sequitur determinatio omnium causarum inferiorum. Exemplum : si voluntas nostra modo esset determinata ad unam pariem de cras scribendo (6), el ipsa non esset impedibilis vel mutabilis, non esset meum vel manui scribere cras contingens; nunc autem est contingens ad utrumlibet ex habitudine sui ad manum : quia, sicut voluntas est modo determinata ad unam partem, ita in ipsa virtualiter sunt omnes causa» inferiores. Ad idem et simpliciter : ex quo aliquid est determinatum, ad cujus determinationem effectus esset determinatus, eventus illius effectus non est simpliciter indeterminatus ad utrumlibet ; saltem non est ejus esse contingens propler potestatem cause inferioris. Sed si divina voluntas sit causa tantum velle immediate, jam est aliqua causa determinata respectu ejus, quia voluntas Dei est aeternaliter determinata ad unam partem contradictionis; et determinationem hujus causa» necessario concomitatur determinatio ñostra voluntatis, alias respectu ejusdem simul staret Deum velle hoc, el illud non fore. Igitur istud velle non est contingens ad utrurnlibet propter potestatem voluntatis nostra».

Quarto· Si Deus sit causa immediata nostræ volitionis, constat quod est causa prior nostra voluntate: igitur prius natura influit ad effectum quarn voluntas nostra. Accipio igitur illud signum naturæ, in quo Deus causât illud velle, inquantum est prius illo signo in quo voluntas nostra agit ad illud velle. Aut in illo signo Deus causal immediate rectitudinem perfectam in aclu, et per consequens voluntas nostra in illo secundo signo non peccat, quia non causal in effectu oppositum illius quod prima causa causai. Aut in illo primo signo Deus non causât immediate rectitudinem perfectam in velle nostro; et tunc sequitur quod voluntas mea in secundo signo non peccat : quia non potest tunc in rectum velle ; in nihil enim potest ipsa in secundo signo, nisi in illud (a) quod causa prior in primo signo produxit. Sed non habendo velle rectum, si non potest habere velle rectum, non peccat. Igitur.

Quinto. Si Deus sit causa volitionis nostra, erit causa totalis ejus : quia volendo causabit eam ; volendo autem est causa totalis perfectioris creatura, puta angeli, vel cujuscumque creati de nihilo Igitur, si volendo esset causa ejus, es&ct totalis causa illius. Sed cum totali causa alicujus, nihil aliud potent concausare (€) in eodem genere causæ. Igitur voluntas nullam causalitalem haberet respectu suæ volitionis.

Sexto. Si aliqua creatura est totalis causa respectu sui elfeclus, hoc maxime concedendum est de voluntate, quia ipsa est suprema inter omnes causas activas. Sed aliqua creatura potest esse totalis causa respectu sui effectus. Quod probatur dupliciter. Primo : quia hoc non repugnat creatura. Quod enim aliquid sit totalis causa caloris effectiva, hoc non ponit in ipso aliquam infinitatem. nec perfectionem repugnantem creatura· Si enim sit causa univoca, non oportet quod excedat effectum in perfectione. Si autem æquivoca, non oportet eam in infinitum excedere suum effectum, sed in aliqua gradu determinato. Secundo, probatur eadem minor: Quia illud est rausa totalis alicujus effectus, quod, si esset, omni.alio |>er impossibile circumscripto, causarel. Sed subjectum, si esset, omni alio circumscripto, causaret propriam passionem. Igitur subjectum est totalis causa suæ propriæ passionis. Ex hac minore dupliciter probata infertur conclusio, quod voluntas potest esse causa totalis respectu su.r volitionis, (γ) cum prater totalem causam nihil aliud concauset in eodem genere causæ, alioquin idem esset bis causatum, vel causaretur ab aliquo sine quo posset esse; et ita sequitur quod Deus non causât immediate actum voluntatis. — Hæc Scotus.

II. Argumenta Henrici. — Contra eamdem

(a) fed. — *aut* Pr.
(i) *ctxu tcribendo*. — frumentando Pr.

(3) m *illud*. — Om. Pr.
(6) cum *illa*. — Ad. Pr.
(γ) *el ila*. — Ad. Pr.

arguil Henricos, ubi supra, probando quod primus metus ❦oluntati.· non sit a Deo.

Primo. Quia Deus omnia movet secundum generalem admimstrationem, et levia et gravia, et voluntatem. Tamen propter hoc non debet ei attribui iste motus, nisi ut causæ universali, prater quam sunt causæ alue («irliculares : Sic *enim Deus res administrat, ut eas proprios motus agere sinat,* secundum Augustinum (7. *de Civitate Dei,* cap. 30).

Secundo. Quia, cum voluntas sit libera et domina Mionim actuum, impossibile est quod ab alio procedat ad actum volendi, et hoc repugnat libertati, el non minus ageretur volunlas quam appetitus sensitivus. Unde, si Deo agente voluntas fieret de non volente volens, et hoc non esset contra naturam ejus, sed prater, tamen non diceretur actus liber, nec laudabilis, nec virtuosos; quia talis actio debet esse in ipso agente, ita quod ab alio non moveatur, licet aliquo assistente et coopérante.

§ 3. — Contra tertiam conclusionem

I. Argumenta Hervæi. — Contra tertiam conclusionem potest argui per dicta Hervæi,qui omnino vult probare quod objectum sit causa effectiva volitionis, el non solum causa sine qua non, nec solum finalis aut formalis. El arguitur

Primo sic. Nullus effectus dependet in omnem eventum semper et de necessitate a quacumque causa per accidens. Sed actus volendi in omnem eventum semper cl de necessitate dependet a l>ono cognito vel malo; quia volunlas nihil potest velle acceptando vel respuendo, nisi sil aliquod bonum vel malum in intellectu sibi propositum. Igitur bonum ab intellectu propositum non est causa per accidens actus voluntatis. Supposito aulem quod sit aliquo modo causa per se, constat quod non nisi effectiva. Igitur. Minor patet, el ab omnibus conceditur. Major probatur : Quia causa per accidens est duplex. Una, quæ nihil facit ad effectum, sicut musicus ædificat, et constat quod a tali causa non dependet effectus semper el de necessitate. Alia est causa per accidens, quæ aliquid facit, scilicet removendo prohibens; et similiter est impossibile quod effectus semper et de necessitate dependeat ex tali causa, nisi facta aliqua hypolhesi, scilicet quod causa per se sit impedita a suo effectu. Quod autem non semper et de necessitate effectus dependeat ex tali causa, proluitur : quia nulla causa perse indiget cau5a removente prohibens, nisi quando est impedita ; sed impossibile est causam per se el de necessitate impediri a suo effectu per se; ergo impossibile est causam per se semper et de necessitate indigere causa removente prohibens. Et ex hoc sequitur major, scilicet quod nullus effectus semper et in omnem eventum dependet a causa per accidens. Major istius prosyllogismi palet. Sed minor sic probatur. Quia illud quod est semper el de necessitate, oportet esse intentum ab aliqua causa per se, scilicet a naiura, vel ab arte : quia quod semper el de necessitate est, non potest esse casuale. Sed impossibile est quod aliqua causa intendat per se impedimentum alicujus causæ, et quod causa per se semper impediatur a suo effectu per se, quia hoc est casuale, ct de per accidens. Ergo impossibile est causam per se semper et de necessitate esse impeditam a tuo effectu. El ista fuit minor prosyllogismi. Sequitur ergo principalis conclusio, quod scilicet impossibile est bonum cognitum esse causam per accidens actus volendi.

Secundo arguit sic. Causa removens impedimentum privativum, nihil facit ad aliquem effectum, nisi inquantum causât aliquid positivum quod exigitur ad talem effectum; quia, sicut privatio nihil facit ad aliquem effectum positivum, ita nec negatio vel remotio privationis aliquid facit ad effectum positivum, nisi ratione alicujus positivi. Si ergo movens ad ostensionem objecti facit ad actum volendi, sicut removens prohibens privativum, puta ignorantiam, constat quod tale movens non facit ad actum volendi per puram remotionem ignorantiæ, sed per hoc quod causai aliquid positivum quod exigitur ad actum volendi, puta cognitionem boni. Et tunc quæro de isto positivo exacto : utrum faciat aliquid positive ad actum volendi, aut nihil, sed sil removens prohibens privativum, sicut primum faciebat. Si dicatur quod solum removet prohibens privativum, erit processus in infinitum. Si autem dicatur quod tale positivum, puta ostensio boni, facit aliquid positive : aut ergo directe facit ad ipsum actum volendi, ipsum causando in voluntate, ct sic habetur propositum ; aut removendo impedimentum positivum, et hoc non videtur.

Tertio sic. Nulla causa per accidens, et sine qua non, dat speciem actui, vel distinguit ipsum specifice ab aliis, qualitercumque sil causa per accidens. Sed actus specificatur et distinguitur per objecta. Ergo objectum voluntatis non est causa sine qua non, vel per accidens, immo est causa per se. — Forte dicetur quod ista procedunt, ac si bonum ostensum poneretur esse causa per accidens in omni genere causæ. Et ideo dicetur quod bonum ostensum est causa per se : non aulem in genere causæ efficientis; sed in genere causæ finalis est causa per se. Et propter hoc est quod semper el de necessitate requiritur ad actum volendi. — Sed hoc nihil est. Primo quidem : quia, dato quod bonum semper et de necessitate requireretur ad actum volendi prout est porse causa finalis, secundum istam positionem tamen non requireretur semper et de necessitate prout est causa per accidens removens prohibens, sicut concludit prima ratio; cujus tamen oppositum |wnunt adversarii : quia dicunt quod bonum osten-

sum semper et dc necessitate requiritur ad netum volendi (a) prout est removens prohibent. Secundo apparet lux- nihil esse : quia, si jonatur quod semper sit causa removens prohibens in genere cause efficientis, ostensum est in secunda ratione quod in omnem eventum oportet quod moveat voluntatem. *Tertio* apparet hoc nihil esse; quia objectum comparatur ad voluntatem ut movens ipsam, el non ut linis ejus simpliciter: nam, cum unum sil unius per M) causa in eodem genere rausa», impossibili» esi quod illud quod est per se finis domus, vel alicujus talis, sit perse ct simpliciter linis voluntatis. *Quarto* apparet hoc idem. Quia nulla actio tendit directe in finem, nisi inquanlum procedit a cognitione linis. Si ergo actus voluntatis directo et per >e tendit in determinatum finem, ct ex hoc specificatur, hoc erit quia actus voluntatis procedit a cognitione illius linis. Non autem posset procedet e a Cognitione illius finis, nisi cognitio finis vel ipse finis cognitus regularet voluntatem et causa ret actum volendi, movendo voluntatem ad talem actum. Non enim potest dici quod voluntas, ostenso aliquo fme.se in illum finem dirigat absque hoc quod moveatur a fine ostenso : quia nulla res diligit se in aliquid nisi cognoscens; volunlas aulem, circumscripto intellectu, nihil cognitionis participat, nec ab intellectu |>articipat, nisi inquanlum movetur ab eo, quia nihil participat cognitionem, nisi quia est subjectum cognitionis vel eflectus ejus, quia eflectus aliquid participial suæ causæ. Ergo, si voluntas directe tendat in aliquid, oportet hoc fieri per hoc quod movetur a cognitione, vel ipso cognito, ul cognitum est. Dicere enim quod voluntas per seipsarn dirigit se in aliquid, sive in bonum ostensum, est nimis respondere. Si autem aliquis dicat quod homo habens voluntatem dirigit se in actu volendi per intellectum, pro nobis est. Nam, cum ly *per* dicat habitudinem causæ, præcipue efficient is, dicere quod homo habens voluntatem el intellectum dirigit so per intellectum in actu volendi, est dicere quod intellectus est causa directe volendi aliquid.

II. Argumenta aliorum. - - Ad idem arguunt quidam alii (apud Gregorium, dist. 25, conci. 3).

Primo. Si objectum non sil causa effecti va, saltem partialis, respectu volitionis, sequitur quod volitiones non capiant formalem distinctionem ab objectis. El tunc, cum habitus naturaliter causenlur ex actibus, habitus diversorum objectorum non essent diversi formaliler; quod est falsum.

Secundo. Si sic, tunc nec habitus nec actus unius objecti esset nobilior eo qui est alterius, sed major el minor jierfectio tantum esset secundum intensionem in conatu voluntatis. Igitur nec volilio qua voluntas diligit Deum, est nobilior ea qua diligit ïmuscam,suppo quod æque intense diligat muscam sicut Deum; ct per consequens non plus est beatitude in Deo (piam in musca, et si intensifia i-χ) diligeret muscam quam (C) Deum, beatior e^et, naturali lieatilndinc, in musca quam in Deo, quia licatiludo naturalisent in uditione naturali perfectiori.

Tertio. Non quia lapis Csl votitus halæl habitudinem ad voluntatem (γ); sed cconlra voluntas secundum actum volendi lapidem dependet a lapide. Ideo videtur volunlas habere e»ciilialrin ordinem ad volibile el non c converso, <4 se habere ad illud sicut mensuratum ad mvinniraiu. <4iin igitur mensurati ad mensuram sit i-ssentinlis dtqiendentia, sequitur quod artus volendi essentialiter dependet ab objet to volibili. Sed omnis dependentia o1 causati ad causam, vel causati posterius nd causatum prius, sicut quando ab aliqua una causa sunt multi effectus secundum ordinem, licet effectus primus non sit causa effectus posteriori». Actus autem volendi non dependet ab objecto,sicut eflectus posterior ab enectu priori ejusdem causæ. Igitur, sicut eflectus a causa.

Quarto. Quia nos experimur quod magis possumus diligere bonum cum est prawns, quam cum est absens. Igitur objectum cognitum quod jmt ejus cognitionem pnesens est intellectui, aliquid per se facit ad actum.

Quinto. Quia Augustinus. *Octoginta trium ίμια· Stionuni,* q. 40, dicit quod ex *diversis visis diversus appetitus animarum est*, idem autem est visum et volituni; et per consequens, ex objecto volito est appetitus seu volilio in anima.

El in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS 111.

PONUNTUR RESPONSIONES

j I. - Ad ARGUMENTA CONTRA PRIMAM ET SECUNDAM CONCLUSIONES

I Ad argumenta Scoti. — Quantum ad tertium articulum, restat præmissis objectionibus respondere. El quidem

Ad primum contra primam conclusionem, quod est Scoti, dicitur

Primo, quod illud argumentum, si aliquid concludit, solum prolxilquod intellectus, vel intellectio, vel objectum, non est causa effectiva vel productiva volitionis, précisa et totalis; sed non concludit quod cognitio intellectus, vel ipse intellectus, aut objectum in esse cognito, non sil causa effectiva

(i) *rctjuinlur ad ailura intendi.* — Om. Pr.

(a) ïntouiu — *intellectui* Pr.
(C) *fitiu* — Ad Pr.
(γ) *ad voluntatem.* — a *voluntate* Pr.

partialis, concurrens tamen in ipsa voluntate ad causandum effective volitionem vel actum voluntatis. Unde major argumenti assumpta, scilicet quod agens naturale non potest esse causa, etc.,—vera est, si intelligatur quod tale agens non potest esse causa totalis contrariorum circa idem passum. Sed, sic intellecta, nihil infert contra conclusionem : quia nas non ponimus quod tale agens sit totalis causa contrariorum volilionum. Si autem major intelligatur sic, quod nullum agens naturale potest esse causa partialis, concurrens cum alia causa partiali libera, ad producendum effectus contrarios circa idem passum, — falsa est. Nam tenentes cognitionem objecti esse causam partialem volitionis, illam negant, et oppositum concedunt; scilicetquod aliqua causa potest esse successive productiva mere naturaliter contrariorum in eodem passo eodem modo disposito. Et dant exemplum : nam, stante eadem apprehensione alicujus complexi mihi propositi et inevidentis, verbi gratia, quod rex nunc est Parisiis, possum credere et assentire, et demum, si volo, possum dissentire; et tamen, ad productionem tam assensus quam dissensus, partialiter concurrit apprehensio ejus cui assentitur vel dissentitur, tanquam causa partialis.

Secundo dicitur quod positio nostra non tenet quod objectum cognitum, aut ejus cognitio, aut ipse intellectus, sit causa productiva totalis, aut partialis actus voluntatis; sed solum quod intellectus per suum actum movet voluntatem quantum ad specificationem vel determinationem actus, per modum causæ finalis vel formalis. Unde sanctus Thomas, *de Veritate,* q. 22, ari. 12, sic dicit ; « Intellectus aliquo modo movet voluntatem ; et alio modo voluntas movet intellectum et alias animæ vires. A<l cujus evidentiam, considerandum est quod tam finis quam efficiens movere dicuntur; sed diversimode. Cum enim in qualibet actione duo considerentur, scilicet agens et ratio agendi, ul in calefactione ignis est agens, ratio agendi est calor, sic igitur in movendo dicitur finis movere sicut ratio movendi, sed efficiens sicut agens motum, hoc est, educens mobile de potentia in actum. Ratio autem agendi est forma agentis per quam agit. Unde oportet quod insit agenti, ad hoc quod agat. Non autem inest secundum esse naturæ perfectum : quia, hoc habito, quiescit motus; sed inest agenti per modum intentionis : nam finis est prior in intentione, sed posterior in esse. Et ideo finis præexsistit in movente proprie secundum intellectum (a), cujus est recipere aliquid per modum intentionis, et non secundum esse natura. Unde intellectus movet voluntatem per modum quo finis dicitur movere, inquantum scilicet praconcipit rationem finis, et eam voluntati proponit. Sed movere per modum causæ agentis, est voluntatis, et non intellectus : eo quod voluntas comparatur ad res secundum quod sunt in seipsis; intellectus autem comparatur ad res secundum quod sunt in anima per modum spiritualem. Agere autem et moveri convenit rebus secundum esse proprium quo in seipsis subsistunt, et non secundum quod sunt in anima per modum intentionis : calor enim in anima non calefacit, sed in igne. Et sic comparatio voluntatis ad res, est secundum quod competit eis motus; non autem comparatio intellectus. Et præterea, actus voluntatis est quædam inclinatio in aliquid ; non autem actus intellectus. Inclinatio autem est dispositio moventis secundum quod efficiens movet. Unde patet quod voluntas habet movero per modum causæ agentis; et non intellectus, d — Hæc ille. — Simile ponit 1 p., q. 82, art. 4. — Ex quibus patet quod objectum voluntatis in esse cognito, vel ipsa cognitio intellectus, aut etiam ipse intellectus non movet voluntatem per modum causæ efficientis, sed per modum finis. Ipse autem finis non movet ut agens, sed ut ratio agendi, habens esse intentionale et non nalurale. Quæ quidem ratio agendi (a), ideo ratio dicitur agendi, quia dat speciem actui, et non ideo quia sil aliquo modo activa, nec actus elicitiva ; et in hoc differt a ratione agendi quæ habet esse nalurale, sicut calor in igne : quia calor sic est ralio agendi ipsi igni, quod non solum dat speciem actui, puta calefactioni, verum etiam est forma activa, et quodammodo .elicitiva actus, et principium quo activum; non sic est de fine, ut dictum est. Et ideo argumentum in nullo est contra intellectum conclusionis.

Ad secundum dicitur — *primo,* quod non procedit contra nos; quia nos non dicimus quod actus voluntatis sil effective ab objecto, nec quod voluntas se habeat ad illum mere passivo secundum lotum compositum. Unde illud argumentum directe procedit contra Godofridum ponentem illa duo, quæ nos negamus. — *Secundo* dicitur quod illi qui tenent quod objectum sit causa effectiva (6), non totalis, sed solummodo partialis volitionis, sicut Gregorius et multi alii, negarent majorem illius argumenti, si generaliter intelligatur : puta quod passio quæ est in potestate passionantis, nullo modo sit effective ab agente naturali, nec sicut a causa totali, neque sicut a partiali. Sufficit enim, ad hoc quod passio sit in potestate recipientis, quod aliqua causa ejus, præsertim subjectum ejus receptivum, libere agat, licet non omnes.— Tertio dicitur quod, licet primus actus voluntatis sit naturalis, non tamen hoc est quia sit (γ) effective a solo objecto et nullo modo a volun-

(i) **proprte ucundum** *intellectum. — per intellectum propne* **Pr.**

(ol) *ratio dieilur, —* **Ad. Pr.**
(β) *effectiva. — effective* **Pr.**
(γ) *tit.* **— lie Pr.**

tale; el ideo prima responsio ibidem data incompleto est. Item, had primus actus voluntatis, qui e?l volilio finis, sil naturalis, cum hoc Mat quod est in potestate voluntatis quoad ejus exercitium et quoad ejus continuationem vel suspensionem; quia, licet (a) voluntas habeat naturalem ordinem ad finem, non tomen ad actum qui est circa finem. El ideo non necessario figitur in appetitu nec in consideratione finis: quia non constat evidenter pro statu viæ, quod talis consideratio aut volitio sit medium necessarium ad finem; immo occurrunt alia media quæ apparent utiliora, puta orare Deum, vel aliud facere. De hoc sanctus Thomas, *de Malo,* q. 6, art. l : « Homo, inquit, de necessitate appetit beatitudinem. Dico autem de necessitate quantum ad determinationem actus,quia non potest velle opjiosilum; non autem quantum ad exercitium actus, quia potest aliquis non velle tunc cogitare de bealitudine, quia etiam ipsi actus intellectus et voluntatis particulares sunt, etc. » — Vide ibi. — *Quarto* dicitur pro secunda responsione ibidem data, quod in casu quo intellectus proponit fornicationem voluntati sub duplici ratione vel consideratione, nunquam contingit quod illæduæ considerationes æqualiter moveant voluntatem qualicumque motione; sed semper una praeponderat alteri : quia, si per impossibile ainbæ essent (C) æquales apprehensione, tunc voluntas a neutra illarum moveretur, donec intellectus plenius considerasset, cl proposuisset voluntati hoc esse eligibilius suo opposito : el hoc vel per judicium completum, vel per simplicem considerationem alicujus circumslantiæ. Quando tamen illæ considerationes inæqualiter movent, adhuc voluntas non necessitatur ab illa quæ fortius movet : quia illa molio non est motio efficientis, sed per modum finis vel ejus quod est ad finem; nec movet quoad exercitium actus, sed quoad ejus specificationem ; nec talis molio est necessaria etiam quoad specificationem actus, nisi intellectus ostenderet voluntati tale objectum esse purum et universale et perfectum bonum, aut esse necessarium ad finem : ita quoti nulla alia consideratio complexa vel incomplexa tunc esset in intellectu, qua appareret bonum esse praeeligere oppositum illius objecti, vel suspendere omnem volitionem, vel divertere intellectum a consideratione illius objecti et alia considerare. Hoc autem non semper convenit; el ideo non semper voluntas necessario eligit quidquid eligit, nec semper objectum necessario movet qualicumque motione.

Ad tertium conceditur totum argumentum, quia non procedit contra sanctum Thomam, sed contra Godofridum. — Dicitur tamen quod probatio parum valet, qua dicitur quod finis non movet propter | finem; quia tenentes oppositam partem, dicerent quod finis, ut est in intentione et in intellectu, movet propter aeipsum ut est in re extra : ita quod uno modo producit actum volendi, et alio modo terminat illum. Nec tamen dicerent quod producat actum voluntatis ut causa totalis, sed solum ut partialis, quia voluntos tendit in (x) illum mere libere.

Ad quartum dicitur

Primo, quod solum hoc concludit : quod actus elicitus vel imperatus a voluntate, contingenter et evitabililer evenit; et quod producitur a causa de se indeterminata, quæ tomen potest seipsarn determinare, scilicet a voluntate. Sed hoc non est contra nos, sed pro nobis.

Secundo dicitur quod probatio illa assumit unum falsum, scilicet quod pro illo instanti pro quo aliqua causa est determinata ad suum effectum, non potest ille effectus evenire contingenter et evitabililer, sed necessario et inevitobiliter. Hoc enim falsum est. nisi loquatur de necessario ex suppositione vel ex conditione, sicut dicimus Socratem necessario loqui dum loquitur, licet contingenter loquatur. Cujus causa est, quia ad contingentiam actus \el effectus, sufficit quod causa non habeat naturalem ordinem sed contingentem, ex sui natura, ad talem actum vel effectum.

Tertio dicitur quod quando intellectus determinat voluntatem ad alterum contradictoriorum, non semper oportet quod sit ibidem demonstratio el paralog'nalio. Tum quia intellectus potest voluntati ostendere objectum suum per simplicem apprehensionem, sine compositione et divisione, et sine syllogismo; sicut oculus simplici apprehensione potest videre duo alba simul, quorum unum est albius alio, el intueri excessum unius ad aliud. Tum quia, licet (C) intellectus, ostendendo voluntati duo objecta, syllogizet, non tamen oportet quod arguat demonstrative vel sophistice. Est enim dare medium, vel arguere dialectice, seu probabiliter, utputa : cum quis proponit sibi ut finem sen ire Deo, ad hunc finem intellectus potest excogitare multa media, utputa vitam boni presbyteri vel boni religiosi, et facere argumento probabilia pro qualibet parte; puto quod bonum est ad illum finem intrare religionem, cl quod bonum est ducere vitam presbyteri secutoris : nec tomen erit ibi paralogismus, nec demonstratio; et similiter potest arguere quod hoc sil eligibilius illo addictum finem, utputa vito clericalis sit eligibilior vita monachali quantum ad facilitatem, el econtra, quoti vito monachi sit eligibilior quantum ad perfectionem. Tum etiam quia quando intellectus determinat voluntatem ad unum contradictoriorum, non requiritur quod syllogizet pro qualibet parte, sed lanium pro altera.

(a) *quia, licet.* — *qiUtlibct* Pr.
(C) asent. — rruni Pr.
( ) *tendit* in. — *comprehendat* Pr.
( ) *licet.* — Om. Pr.

Dicitur *quarto,* quod, sicut arguens dicit quod intellectus non potest indifferenter determinare voluntatem ad alterum contradictoriorum, nisi demonstret do uno, et paralogize! de altero, æque apparenter poterit argui contra eum, quod si voluntas potest so indifferenter determinare ad alterum contradictoriorum, hoc non potest esso, nisi habeat rectam electionem respectu unius relationum ‹4 (a) non rectam respectu alterius; ct ita, cum Deus nihil possit non recte eligere, sequitur quod Deus nihil libere contingenter vult, nec aliquid provenit ab eo contingenter.

Dicitur *quinto,* quod intellectus divinus potest dictare indifferenter alterum contradictoriorum esse flendum sine paralogisme, et ejus voluntas indifferenter alterum illorum eligere sine obliquitate : alias Deus non posset facere quæ non facit, nec dimittere ea quæ facit; quod est erroneum. Sanctus Thomas, l p., q. 25, art. 5, sic dicit : u Circa hoc, inquit, scilicet utrum Deus possit facere quæ actu non facit, quidam dupliciter erraverunt. Quidam enim posuerunt Deum agere quasi *ex* necessitate naturae, ut sicut ex actione rerum naturalium non possunt alia provenire nisi quæ proveniunt, utpote ex semine olivæ oliva ; ita ex operatione divina non possint aliæ res, vel alius ordo rerum effluere, nisi sicut nunc est. Sed supra ostendimus Deum non agere ex necessitate nature, sed voluntatem ejus esse (6) causam omnium rerum; neque etiam ipsam voluntatem naturaliter ex necessitate terminari ad has res. Unde nullo modo (γ) iste cursus rerum sic ex necessitate a Deo provenit, quod alia provenire non possent. Alii vero dixerunt quod potentia divina determinatur ad hunc cursum rerum propter ordinem sapientiæ et justitiæ divinæ, sine quo nihil operatur. Cum autem omnipotentia Dei, quæ est ejus essentia, non sit aliud quam Dei sapientia, convenienter quidem ilici potest quod nihil sit in Dei potentia quod non sit in ordine divinæ (o) sapientiæ; nam divina sapientia totum posse potentia· comprehendit. Sed tamen ordo a divina sapientia rebus inditus, in quo ratio divinæ justitiæ consistit, non adæquat divinam sapientiam, sic ut divina sapientia limitetur ad hunc ordinem. Manifestum est enim quod ratio ordinis quem sapiens rebus a se factis imponit, a fine sumitur. Quando igitur finis est proportionatus rebus propter finem factis, sapientia facientis limitatur ad aliquem certum ordinem et determinatum. Sed divina bonitas est finis iinproportionabiliter excedens res creatas. Unde divina sapientia non determinatur ad aliquem certum ordinem rerum, ut non posset alius cursus rerum ab illa effluere. Unde dicendum e»t simpliciter quod Deus potest alia facere quam quæ facit, n — Hæc ille. — Ex quibus patet quod, sicut divina potentia potest (x) facere alia quam quæ facit, et opposita eorum quæ facit, sic divina voluntas potest velle opposita eorum quæ modo vult, et divina sapientia potest judicare oppositum ejus quod nunc judicat, puta modo judicat quod bonum est Antichristum nasci, et tamen posset judicare quod Anlichristum nasci non est bonum nec utile; et tamen nec tunc nec ffiodo divina sapientia falleretur, quia semper vere judicaret : quia illud quod nunc judicat, tunc esset falsum, et econtra, illud quod tuncjudicaret, esset verum.

Dicitur *sexto,* pro secunda impugnatione responsionis ibidem datæ, quod intellectus est maxime determinatus quantum ad prima principia in practicis vel speculativis : et similiter circa conclusiones habentes necessariam et evidentem connexionem cum primis principiis; sed non est determinatus circa conclusiones non habentes talem connexionem : necessario enim assenlit quibusdam, non necessario autem aliis. Item, si loquamur de objectis intellectus incomplexis, constat quod determinatus est, quoad primarias conceptiones, non autem quoad secundarias. Unde sanctus Thomas, l p., q. 41, art. 2, in solutione quarti, sic dicit : *a* In conceptibus intellectualibus fit reductio ad prima, quæ naturaliter intelliguntur. Deus autem naturaliter intelligit seipsum ; et secundum hoc conceptio Verbi divini est naturalis. » — Hæc ille.

Dicitur *septimo,* pro tertia impugnatione, quod casus ibidem positus, est impossibilis; nec Anselmus affirmat quod hoc sit possibile. Et ideo dicitur quod impossibile est esse appetitum intellectivum non liberum, nisi esset talis creatura, cujus omne judicium intellectivum esset sibi a natura inditum, ita quod intellectus ejus esset determinatus a natura ad talia judicia, sicut æstimativa bruti. Causa enim hujus quod aliquis appetitus sit indifferens ad appetendum utrumque oppositorum objectorum, et ad appetere et non appetere, et breviter ad actus specifice distinctos, et ad positionem et suspensionem actus, radicaliter est in virtute cognitiva, quæappetitui objecta proponit, sicut dictum est in precedent! quæstione. De hoc sanctus Thomas, 1 p., q. 59, art. 3; et q. 83, art. 1 ; et *dc Veritate,* q. 24, art. 1; et 2. *Sentent.,* dist. 25, q. 1, art. 1.

Et hæc sufficiant ad argumenta Scoti.

II. Ad argumenta quorumdam et Adæ. — Ad primum eorum quæ secundo loco contra eamdem conclusionem inducuntur, respondet Gregorius (dist. 25, q. 1, concl. 2) in hunc modum, dicens quod α illatum non est inconveniens de causa partiali, cum qua (G) concurrit alia causa partialis

(i) el- — Om. Pr.
(C) rw. — Om. Pr
(yt rie. — Ad. Pr
(i) dirmr. — Om. Pr.

›) *poteit.* — *facit* Pr.
(6) *qua.* — Oin. Pr.

libera ex se potens in alios effectus. Exemplum : i stante eadem apprehensione, praecipue alicujus complexi mihi propositi inevidentis, verbi gratia, quod rex est nunc Parisiis, possum crcdero et assentire, ct demum si volo possum dissentire; et tamen ad productionem tam assensus quam dissensus, partialiter concurrit apprehensio ejus cui assentitur. »

Ad secundam dicit quod « neganda est consequentia, propter concursum causæ 'libera, quæ eliam cum intensiori notitia potest remissiorem actum elicere. Probatio autem illa valeret, ubi omnes causæ mere (a) naturaliter agerent p.

Ad tertium dicit, « concedendo quod aliquam notitiam pnecedit volitio. Nihilominus tamen quamlibet volitionem pnecedit, saltem causaliter, aliqua notitia ejusdem rei cujus est illa volitio. Unde, quando quis vult nosse incognitum, quamvis ista volitio procédai notitiam quæ desideratur de illo (6), non tamen pnecedit notitiam qua ista notitia desiderata cognoscitur. Et ex hoc patet eliam quod talis non vult incognitum, sed scire incognitum : quod tamen scire non est sibi incognitum. Et hoc est quod docet Augustinus, 10. *de Trinitate,* cap. 1, ubi solvit hoc dubium : *Intclligendum,* inquit, *est non hoc idem dici, cum dicitur, Amat scire incognita, ac si diceretur* (γ), *Amat incognita. Illud enim potest fieri, ut amet quis scire incognita ; ut autem amet incognita, non potest. Non enim frustra ibi positum est scire; quoniam qid scire amat incognita, non ipsa incognita, sed ipsum scire amat : quod nisi haberet cognitum, neque scire se quisquam* (o) *posset fidenter dicere neque nescire* (t). * — Hæc ille, et bene, dum tamen sane inlelligatur quod dicit superius, scilicet quod omnem volitionem pnecedit causaliter aliqua notitia; de quo dictum est in solutione primi argumenti Scoti contra eamdem conclusionem, scilicet qualis est causalités notitiæ respectu volitionis.

Ad quartum negat Gregorius primam consequentiam. « Nam, cum voluntas vellet intellectum nullam intellectionem habere, nosset hoc quod vellet, scilicet intellectum nullam intellectionem habere. » — Et cum probatur, quia intellectus subest imperio voluntatis, etc.; — dicit quod « verum est. Sed ad hoc quod intellectus sibi obedial, o|>ortebil quod ipsa obediat sibimet, scilicet quod i|»sa se ab omni volitione suspendat; nec oppositum est jvossibile naturaliter. Utrum tamen voluntas possit sic libere se omni volitione et intellectione privare, non assero pro nunc, neque nego ». — Hæc ille. — Do hoc tamen quod tangit argumentum, quomodo scilicet intellectus obedit voluntati, dicit sanctus Thomas, 2ª q. 17. art. 6 : « Quia ratio supra seipsam reflectitur, sicut ordinat de actibus aliarum potentiarum, ita etiam potest ordinare de actu suo; unde etiam actus rationis potest esse imperatus. Sed attendendum est quod actus rationis potest dupliciter considerari. Uno modo, quantum ad exercitium actus; et sic actus rationis semper imperari potest, sicut cum indicitur alicui quod attendat et ratione utatur. Alio mcxlo, quantum ad objectum, respectu cujus duo actus rationis attenduntur. Primo quidem, ut veritatem circa aliquid apprehendat ; et hoc non est in potestate nostra : hoc enim contingit per virtutem alicujus luminis naturalis vel supernaluralis; et ideo, quantum ad hoc, actus rationis non est in potestate nostra, nec potest imperari. Alius autem actus rationis est, dum eis quæ apprehendit, assentil. Si igitur fuerint talia apprehensa quibus naturaliter intellectus assentiat, sicut sunt prima principia, assensus talium vel dissensus non est in potestate nostra, sed in ordine natura;et ideo proprie 'oquendo nature imperio subjacet. Sunt autem quædam apprehensa quæ non ita convincunt intellectum, quin possit assentire vel dissentire, vel saltem assensum vel dissensum suspendere propter aliquam causam ; et in talibus assensus ipse vel dissensus in potestate nostra est, et sub imperio cadit. » — Hæc ille. — Advertendum tamen quod multos actus halæt intellectus, sed subitos et indehberatos, contra vel præter imperium voluntatis, qui insurgunl ex sensatione interiori vel exteriori.

Ad quintum dicit Gregorius negando consequenliam : α quia non omne quod producitur, necesse est pracognosci, sicut omne quod diligitur; et quia non omnem actum quem voluntas producit vult, ideo non omnem cognoscit, quamvis cognoscat illud quod per illum vult; et si illum vellet, etiam illum cognosceret. »

Ad sextum dicit Adam quod ‹ voluntas potest libere imperare cogitationem actualem et distinctam de aliquo, de quo tamen (x) non cogitatur actu et distincte : utpote contingit quandoque, cum aliquis audivit aliquod tonum verbum, et non recogitat quale fuerit illud, tunc voluntas præcipil intellectui ut inquirendo cogitet et inveniat quid fuerit illud; vel cum occurrit mihi unus homo, et scio quod vidi illum, sed nescio ubi, et per imperium voluntatis componendo et dividendo, discurrendo imaginarie per loca in quibus fui, et quid fecerim quando vidi eum esse, et similia, secundum artem Philosophi, quam dat circa talia in libro *dc Memoria et Reminiscentia,* tandem invenio ubi vidi eum ; et sic de similibus. — Et tunc, cum arguitur et quæritur ; aut illud cujus actualis cogitatio imperatur, est actu apprehensum, vel non; — dicendum quod sic. in universali et confuse, utputa : quia vidi eum in

(a) *men·* — *materiæ* Pr.
(β) *illo* *illa* Pr.
(γ) *diceretur.* — *diet ret* Pr.
(i) *guuguam.* — *quidijuam* Pr.
(t) *nescire.* — *icire* Pr.

(a) *tamen.* — *actu* Pr.

loco aliquo, sed non distincte ubi, quia hoc inquiritur; ideo palet quod cognoscitur uno modo,el præcipilur cognosci alio modo ». — Hæc ille. — Postea dicit ad formam argumenti. Dicit enim quod « vel voluntas non distincte vult Λ ; ct tunc nec intellectus distincte cognoscit, sed el confuse el indistincte ct in communi, el *(t)* voluntas imperat rationabiliter quod distinctius cognoscatur per inquisitionem ve! reflexionem, vel simili modo, quia per imperium voluntatis reflectit se intellectus super actum suum rectum j>er hunc modum, Attonde quid agis; ubi operatio quæ praecipitur, scilicet cognitionis et attentionis, cognoscitur in communi solum quando voluntas imperat ejus distinctam cognitionem vel considerationem. Si autem voluntas distincte vult A, tunc non præcipil rationabiliter ejus distinctam cognitionem primo causari, quia habet eam, sed potius habitam continuari, vel aliam ejusdem cognitionem causari, puta diflinilivam, vel hujusmodi. » — Hæc illo, ct liene.

Ad ftcpitmuni dicit quod negandum est assumptum. Et ad probationem, dicit quod « habitibus uti non volumus, nisi cum de eorum usu confuso vel distincte cogitamus aclualiter ».

Ad octavum dicit quod, « licet species rei sensibilis in organo sensus exterioris non minus dependeat in suo fieri a ro sensibili quam volitio a voluntate prima, naturaliter tamen minus dependet ab ea in cesendo et permanendo, saltem in aliquo subjecto. Undo etiam aliqui ponunt quod in organo imaginative nabn sunt ibi naturaliter permanere sine re sensibili cujus sunt species, et in organo sensus exterioris aliquantulum; ℵ in medio exteriori, non. Volitio autem non minus requirit in suo primo fieri et in suo toto conservari intellectionem a qua in essendo naturaliter dependet, quam radius solis in medio requirit solem ct ejus præsentiarn. » — Hæc ille, et beno; dum tamen sane mtelligalur dependentia volitionis ab intellectione in essendo.

Ad nonum dicit quod « exeeutio exterior non est libera, nisi denominatione cxlrinseca, a causatione voluntatis et electionis interioris; a qua causata libere, ipsa exeeutio hujusmodi mediate vel immediate naturaliter causatur. Et patet quod mediante virtute motiva fit : quia ex sola volitione, nulla exeeutio exterior provenit sine alia causa vel eadem aliter operante quam volitivo; propter quod etiam cessante volitione |>otesl exeeutio aliquamdiu ℭonti nutri : sicut ad hoc, scilicet <|uod substantia separata nihil operetur extra per solum velle, est articulus Parisiensis. El probatur hoc ; quia Psalmista singulariter tribuit Deo hoc, quod *dixit et facta sunt, mandavit* seu voluit *et creata sunt (Psalm,* 148); etquodomn ia quotcumque *voluitfecit (Psalm.* 113); cl quia tota ambulatio erat volita, tota extnnsccc est meritoria, merito scilicet actus interioris, eadem bonitate meritoria, ad hunc sensum quod ejusdem præmii precise meritoria : sicut, secundum quosdam, subjectum el omnia accidentia sua corporalia unica extensione seu quantitate extenduntur; vel, in exemplo minus dubio, sicut calor ignis et ipse ignis eadem calefactione calefaciunt, et sicut album et albedo eadem visione videntur, quia subjectum non videtur, nisi quia informatur accidente viso. Eodem modo, nec exeeutio exterior est meritoria, nisi quia causatur mediante operatione meritoria interiori; ct quanto tempore deficit actus interior, pro tanto tempore iste aclualiter non meretur, licet actuale meritum (a) prius habitum et acquisitum adhuc el in perpetuum sibi imputetur, donec per velle aut nolle contrarium demereatur ipsum conservari, et non imputari. Et ideo concedo quod ille sic ambulans ad ecclesiam, si moveretur in instanti quo cessat habeto actum meritorium interiorem, tantum premium haberet in endo, sicut si ultra procedat ambulando sine omni actu meritorio interiori. El ideo ratio assumit falsum. Distractio enim tollit meritum novum; non tamen tollit antiquum el prahabitum, nisi sit distractio affectata, ct ubi habetur preceptum de cogitative operando; sicut habemus do officio divino ad dicendüm devoto et studiose : ibi distractio deliberate jwrmissa non solum impedit augmentum meriti, sed reputatur ad demeritum et peccatum. Datio autem ulterius formata sumit majorem falsam vel minorem, secundum quod diversimode possunt intelligi secundum jam declarata d. — Hæc Adam.

Hæc tamen responsio assumit aliqua falsa vel dubia. — Primum est, quod nulla substantia separata possit movere aliquod corpus per solum velle. Hujus enim oppositum dictum fuit prius (dist. 7, q. 2). Nec valet probatio inducta de Psalmista; quia Psalmista non soli Deo attribuit movere per imperium voluntatis, sed solum creare omnia, vel transmutare ad formam, sicut alias (disl. 1, q. 3) diotuin fuit. Secundum Ort, quod exeeutio exterior non sil meritoria, nisi quaindiu durat actus interior voluntatis. Hoc enim falsum est; quia, secundum dodores, ad hoc quod actus exterior sit meritorius, non requiritur continua attentio, vel volitio illius actualis, nec tamen sufficit habitualis, sed requiritur victualis» El de hoc sanctus Thomas, 1· 2ª q. I, art. 6 (ad 3°m). - Tertium est, quod dicare divinum officium cum attentione actuali el actuali devotione cadat sub pneceplo; ita quod nisi sic dicatur, incurritur peccatum. Hujus enim falsitas palet, 2· 2", q. 83, art. 13, et 4. *Sentent.,* dist. 15, q. 4, art. 2 (qh 4), secundum sanctum Thornam.

Ideo ad argumentum dicitur quod major argumenti a<l formam reducti, falsa est; <piia actus exle-

(i) rl — Om. Pr.

(a) novum. — Ad. Pr.

rior non requirit actum interiorem a quo habcl meritum, continuo remanere, nisi in virtute. Sed volitio requirit continuam coexaistcntiam intellectionis, ad quain sequitur; sicut continuatio motus naturalis gravis requirit continuationem gravitatis. Et ideo similitudo non valet.

Ad dcclmuin dicit Adam, et Ixme, quod assumit falsum. Licet enim experientia doceat quod quandoque delectamur do ordinata et debita cogitatione rei odibilis, experientia tamen non docet quod hoc sit (a) sine apprehensione istius cogitationis convenientis; sed potius oppositum. Et per idem patet nd undecimum.

III. Ad argumenta Henrici. — Ad primum Hem ici contra eamdem conclusionem, n· pondet Bernardus de Garmato, quod ĸ voluntas sequitur ordino essentiali cognitionem, quin non potest velle nisi bonum cognitum; ita quod bonum, secundum quod bonum precise, non est objectum voluntatis, sed secundum quod apprehensum, aliti-i bonum non apparens moveret voluntatem. Et ideo modus apprehensionis magnam diversitatem in objecto voluntatis facit. Et si quidem apprehendatur ut omnino bonum, ad illud necessario movetur voluntas, stante tali apprehensione; quia sic pnesentalur voluntati ut ultimus finis, esto quod non sil linis ultimus. Sicut intemperatus omnino bonum reputat sequi delectationes tactus; unde, quamdiu sic praesentatur voluntati, voluntas necessario fertur in illud : quia tamen voluntas potest intellectum divertere ab ista presentalione, ideo imputatur sibi in culpam; ct etiam hoc quod intellectus habeat talem opinionem, eo quod potest facere quod intellectus magis deliberet, et inquirat et inveniet opinionem illam esse falsam, qua opinatur quod sequi delectationes tactus est summum l>oiium ; unde iste error electionis procedit ex negligontia voluntatis. Non enim sic est oxtincta (C) synderosis in intemperato, quin posset ei apparere se habere falsam opinionem, aliter esset simpliciter obstinatus. El ideosynderesis, quæ inclinat voluntatem ad Ixmum in communi, cum ipsa sit cognitio primorum principiorum operabilium, sufficienter movet voluntatem, inquantum ostendit sibi bonum in communi, ad divertendum intellectum ab errore; et ideo merito sibi imputatur. Nec tamen propter hoc voluntas movet se quantum ad specificationem actus; sed moveturn boûô incommuni, inquantum est objectum synderesis, vel verum ut operabile, vel (γ) respectu operabilium, quod idem est. Sic ergo voluntas necessario fertur in illud quod judicat intellectus omnino esso bonum. Sed , si non judicet sic esse |>er conclusionem demonstrativam aliquid esse bonum, sed persuadendo, tunc, quia ratio non omnino determinat voluntatem, potest voluntas tale quid velle vel non vello per liberum arbitrium; et tamen, si velit, non potest velle, nisi mota ab objecto, non solum determinante actum, sed etiam movente, licet non necessario : quæ non necessitas non solum est ex parte voluntati sed etiam cx parte rationis sic tale bonum ostendenti». El ideo libertas et liberum arbitrium non sic sunt in voluntate, quin radicaliter sint m ratione. Unde manet lilærtas, etiam ubi voluntas vult aliquid necessario; quia necessitas non excludit libertatem, sed coactio. Unde Deus libertatem habet in volendo se, licet immutabiliter el necessario velit se. Ulterius, manet liberum arbitrium quantum ad id quod voluntas non necessario vult, licet hoc dependeat a ratione qusn sic ostendit ; unde tale quid potest voluntas non velle modo dicto, el ideo imputatur ei in meritum vel demeritum ». — Hæc ille; el satis conformité! dictis beati Thomas, I p., q. 19, art. 10, et q. 89, ait. I et 2; et I· ⁋ q. 10, art. 2; ct *dc Veritate,* q. 22, art. 5 el 0; ubi ostendit, in quæ objecta fertur voluntas necessario, et in quæ non. — Unde patet quod argumentum in falso tundatur, et false concludit fundamentum, inquantum falsum est; quia non quodlibet verum necessario movet intellectum. Item, dato quod tam intellectus quam voluntas ab aliquibus objectis necessario moveantur, quantum ad specificationem aclus, a nullo tamen moventur necessario quantum ad exercitium; ct ideo solutio Bernardi, quæ ponit quod objectum pr»· sentalum sub ratione omnino lioni ve! ultimi finis, necessario movet, non solum quantum ad specificationem, «cd etiam quantum ad exercitium, falsa est, et contraria dictis ejus alibi, ut post dicetur. Et sic palet quod bene stant simul, quod intellectus movet voluntatem, el tamen voluntas non necessario vult, sed libere, libertate arbitrii.

Ad secundum dicit Bernardus quod ‹ voluntas sequitur formam intellectivam diversimode, secundum quod diversimode sententiatur a ratione : quia, si sententiatur quod omnino habeat rationem boni, voluntas necessario indinnlur; sed, si alitor, non necessario; et idem est de IxWO particulari, si sic \el sic ostendatur; nec propler hoc perit liberum arbitrium ›. Hæc ille, el bene : dum tamen intolligntur sola necessitas quoad specificationem aclus; et non quoad exercitium : quia tali necessitate solus Deus clare visus, necessario movet voluntatem.

Ad tertium dicit Bernardus quod ‹ impossibile est quamcumquo potentiam exire in actum sine objecto suo, sive sit activa, sive passiva; quia actus specific catur ab objecto, maxime in potentiis passivis, quarum aclus recipiuntur in ipsis et non in alio. Et ideo, sicut est impossibile aliquid esse in genere, quod non sil in aliqua specie, sic impossibile est

(i) *quod hoc iit. — ct hoc tie* Pr *tccunduni.* — Ad. Pr
(γ) *vel.* — *ut* IT.

intellectum intelligere, sine intelligibili specificanto edum intellectus; aut voluntatem velle, sine volibili spécifiante actum voluntatis. El ideo, si actus voluntatis debet trahi ad certam speciem, oportet quod determinetur ad illam per objectum, el non per voluntatem : quæ indifferenter se habet ad omnes actus; unde, si per eam determinaretur ad speciem, et non per objectum, omnes essent unius speciei; et quia ad actus unius speciei inclinat habitus unius speciei, sequitur quod omnes habitus qui inclinant voluntatem ad bonum, essenl unius speciei, ut justitia, chantas, el omnes alii. Unde hoc non debet esso dubium quin actus voluntatis determinetur ab objecto cognito. — Et quod dicit arguens, quod tunc voluntas moveretur ab eo sicut a proprio activo; — concedendum est. Nec sequitur, sicut infert, quod hoc sil absque omni libertate; quia non in hoc consistit libertas, quod aclus voluntatis determinetur a voluntate, aut quod sit talis vel talis secundum speciem ; quia quantumcumque voluntas ponatur libera, semper oportet quod actus suus determinationem specificam habeat ab objecto. Sed in hoc consistit libellas voluntatis, quod sponte ct sine coactione velit; el liberum arbitrium consistit in hoc quod possit velle vel non velle quantum ad executionem et exercitium sui actus. Ita quod, licet finis vel objectum voluntatis, quod est plenum objectum ejus quod ratio dictat omnino esse volendum, stante tali judicio moveat volentem necessario, non solum quantum ad determinationem actus, sed etiam quantum ad executionem actus (u), tamen voluntas vult hoc litare et sponte; sicut beati volunt finem quem consecuti sunt. Unde necessitas non excludit lilx?rtalern. Si autem sit aliud objectum quam finis, quod ratio non judicat omnino esse volendum, tunc voluntas vult illud non necessario ; aliter homo imperfecte conditus esset, si in eo esset cognitio quæ determinaret aliquid esse volendum, et non inessct sibi appetitus qui ad hoc, postquam determinatus est, inclinaret : qui (C) non est nisi voluntas. Dicendum ergo quod quandocumque ratio judicat, voluntas vult; cum autem non judicat esse volendum, tunc voluntas nihil vult. Sic ergo voluntas nihil vult, nisi secundum dictamen rationis; et tamen tota libertas voluntatis dependet a ratione. Sic ergo quantum ad terminationem actus, et quantum ad exercitium, voluntas movetur a bono apprehenso. — Et cum dicit arguens, quod movens non movet nisi facla aliqua impressione in mobili ; — dicenda sunt hic duo. Primo, quod in motu locali non fit talis impressio, cum non sit motus ad formam; ideo non est universaliter de ratione molivi, quod aliquid imprimat in mobili; unde nec oportet quod objectum voluntatis aliquid imprimat, sed hæc est natura voluntatis ut bonum ostensum trahat eam ad se el inclinet. Secundo potest dici quod bonum ad quod habens voluntatem movetur, facit impressionem in eo, scilicet in intellectu, in quod est objectum voluntatis ut cognitum. Hæc autem impressio sufficit, licet non sit in voluntate, sed in volente; quia nec voluntas vult, sed volens vult per voluntatem, el |>er impressionem quam bonum cognitum facit in intellectu; unde iste vult fieri impressionem in voluntate, ac si voluntas esset illud quod vellet, el quod moveretur ad volendum, cum tamen hoc non sit (a) nisi volens. — Ulterius, cum arguens dicit, Si ibi sit aliqua determinatio, illa est solum intellectus ab intelligibili ; — dicendum est quod intelligibile primo detenninatetspecificatactum intellectus, inquantum est intelligibile; postea vero, inquantum apprehenditur ut bonum, fit illud idem secundum rem objectum voluntatis, el determinat et specificat actum voluntatis. — Quod autem postea dicit, quod, si bonum ostensum facit inclinationem in voluntate, illa inclinatio auterit impressio, aut volitio; dicendum est quod est volitio quam facit objectum in voluntate. — Et cum dicit quod tunc voluntas necessitaretur; — dicendum est quod intellectus potest eam nccessitare, et quantum ad determinationem aclus, et quantum ad exercitium. Si enim (6) omnino judicet aliquid esse volendum pro tunc, tunc necesse est quod voluntas velit pro tunc : quia idem judicium est de sic judicato, et de fine ultimo ; finis autem ultimus nécessitât voluntatem, quia apprehenditur ut omnino conveniens. Ergo, cum ratio judicat pro aliquo nunc aliquid esse (γ) omnino conveniens, ita debet necessitari voluntas ad illud sicut ad ultimum finem. Et ideo, cum iste ponat quod ultimus finis nécessitât voluntatem, oportet quod etiam sic judicatum pro tali hora necessitet voluntatem. Nec tollitur libertas per hoc; quia (o) hæc est natura voluntatis, ut sic velit illud quod judicatum est a ratione. Item, nec tollitur natura liberi arbitrii ; quia intellectus non sic firmat se in illo judicio quin possit aliter, vel aliud judicare, et sic aliud ostendere voluntati, et sic voluntas aliud volet. * — Hæc Bernardus et false quoad multa.

Primo, quia tacite innuit quod voluntas nullo modo movet seipsam, nec quoad exercitium actus, nec quoad specificationem. Secundo, quia (c) ponit quod objectum movet voluntatem ad actum suum illa duplici motione. Tertio, quia ponit quod finis et omne illud quod apprehenditur ut omnino bonum, necessario movet voluntatem predicta duplici motione. – Horum enim opposita ponit sanctus Tho-

(«) **rt. — Ad, Pr.**
(<) **gui — *quod* Pr**

(«) **fit. — *fit* Pr.**
(6) **enim. — Om. Pr.**
(γ) **ewe. — Om. Pr.**
(i) ***quia. — quod* Pr.**
(t) **quia. — *quod* Pr**

mas, ubicumque loquitur de isla materia; et etiam Bernardus, ut post dicetur. — Dico igitur ad argumentum aliter. Primo, quod nec intellectus, nec intellectio, nec objectum intellectum quidquam imprimit in voluntate, nec actum primum, nec secundum. Secundo, dico quod illa ostensio boni |>er intellectum non est specificatio aclus voluntatis ; sed est causa specificationis actus voluntatis : non quidem causalitate effectiva aut productiva, sed causalilate finis vel formæ, quæ e>t ratio agendi, habens esse intentionale modo supra ex[>osilo. Tertio, dico quod non est do ratione motivi motione finis vel rationis agendi intentionale esse habentis, quod aliquid imprimat. Quarto, dico quod voluntas non movetur effective ab objecto, sed a seipsa et a Deo. Et ideo argumentum non procedit contra nos.

Ad quartum dicit Bernardus, quod α judicium intellectus firmatum de aliquo volendo non potest voluntas repellere. Sed intellectus non semper judicat sic; immo quandoque fluctuat, et indiget consilio antequam judicet hoc esse volendum. Habito autem consilio, si nulla sit luesitatio in intellectu, sed dicat hoc pro nunc omnino esse volendum, voluntas vult illud. Si autem sit hæsitatio, quod non dictet omnino esse volendum, tunc intellectus fluctuat quousque ratio aliquod judicium dat, quod melius est hoc velle; quia sine aliquo judicio rationis voluntas non potest aliquid velle. Et inde est quod, sicut bonum non est objectum voluntatis inquantum bonum, sed requiritur (a) quod sit apprehensum, ita nec sufficit quod apprehendatur ut bonum, nisi sit judicatum ut conveniens. Et ideo dicitur, 3. *dcAnima* (t. c. 4G), quod intellectus speculativus, qui nihil dicit do fugibili aut prosequibili, non movet, et tamen apprehendit bonum. Sed practicus qui dicit hoc, est qui movet voluntatem, praeexsistente consilio, in his quæ sunt ad finem,

— Hæc ille. — Apparet mihi, quod nullum judicium intellectus nécessitât voluntatem quantum ad exercitium aclus, immo quodlibet tale potest a voluntate suspendi. Licet enim talia judicia non subsint imperio voluntatis quantum ad specificationem aclus vel ex parte objecti, sunt tamen sub ejus imperio quantum ad exercitium eorum, potissime ad continuandum actum jam inceptum, quidquid sit de inceptione nova ipsius aclus, quia forte illa quandoque est necessaria, non autem continuatio. Et ideo aliter dicitur ad argumentum, quod procedit ex falso intellectu, ac si nos ponamus intellectum agere in voluntatem, el producere aliquid in ipsa, et movere ipsam effective, quorum nullum ponimus nos. Sed dicimus quod voluntas effective movet intellectum, intellectus autem movet voluntatem per modum finis.

(e) rci/uirHur. — *tcquilur* Pr.

Ad quintum dicit Bernardus, quod < Philosophus in illis verbis verum dicit; ct quod falsum assumit arguens, scilicet quod Philosophus nullam differentiam ponat inter appetitum rationis el sensus : quia immo ponit. Licet enim non ponat in hoc differentiam quin voluntas sequatur firmum judicium rationis, sicut appetitus sensitivus illud quod apprehensum est per sensum ; tamen, si bene consideretur. Philosophus magnam differentiam ponit : quia voluntas non statim fertur in id quod apprehensum est, sed exspectat judicium rationi»; quod vocat Philosophus syllogismum : in quo, si conclusio sit adhuc dubia rationi, nondum movetur voluntas; si autem sit certa, et dicat ratio hoc omnino esse volendum, pro illa hora voluntas vult illud. Unde patet quod non oportet in hoc negare Philosophum. — Quod autem dicit quod per hoc tollitur libertas, — falsum est : quia libertas solum excludit necessitatem coactionis, quarn non ponimus in voluntate. Item, nec necessitatem absolutam : quia, licet voluntas necessario velit illud quod ratio dictat omnino esse volendum, tamen hoc non est necessarium simpliciter, quia ratio potest aliud ostendere voluntati, vel considerare illud idem quod prius, sub ratione sub qua non est volibile. Unde non est necessarium nisi quamdiu ratio sic ostendit; sicut necessarium est Socratem currere quando currit. Unde stat libertas cum dicta positione; et similiter liberum arbitrium, quantum ad ea in quibus habet locum. — Quod autem dicit quod in hac vita non potest sic determinari voluntas ut necessario aliquid velit, — secundum dicta, patet quod immo; sed non necessitate absoluta, sicut in beata vita, ubi ratio non potest se divertere ab ultimo fine viso, x — Hæc Bernardus.

Mihi apparet quod appetitus intellectivus non differt a sensitivo, quantum ad hoc quod unus illorum moveatur a cognitione quantum ad specificationem aclus, et alius non. Actus enim cujuslibet eorum spcciticatur ab objecto cognito ; sed in hoc est differentia, quia appetitus sensitivus, in quantum hujusmodi, necessario movetur a quolibet objecto suo, et quantum ad specificationem aclus, el quantum ad exercitium, vel saltem quantum ad specificationem actus. Sed appetitus intellectivus a nullo objecto movetur necessario quantum ad exercitium aclus, licet quoad s]»ecificationem aclus necessario movea tur ab aliquo objecto, el ab aliquo non necessario. Hoc autem in nullo derogat libertati simpliciter, nec libertati arbitrii; quia voluntas respectu nullius objecti habet necessitatem coactionis nec naturalis determinationis quoad exercitium actus, licet respectu aliquorum habeat necessitatem naturalis determinationis quoad specificationem actus.

Ad sextum dicit Bernardus, quod < voluntas in actibus suis regitur a ratione. Quia tamen voluntas exspectat deliberationem rationis, et non fertur primo occursu in bonum ostensum, sicut appetitus

sensitivus; ideo non agit inquantum deliberationem exspectat, sed agit inquantum ratione regitur. Et secundum hoc dicta politio in nullo est contra libertatem >. — Hæc ille cl bene; dum tamen addatur quod appetitus intellectivus non movetur quoad exercitium actus, nisi a seipso ct a Deo; secus de appetitu sensitivo.

Ad septimum dicit Bernardus, quod α actus præcedens consilium non procedit in infinitum. Cum enim consilium sil quædam inquisitio el motus, oportet quod fundetur super aliquid cerium ; ct hoc est volilio finis : quo habito, quæruntur media per quæ habeatur finis ille; ct hoc fit per consilium. Unde volilio finis est actus qui necessario præcedit consilium ; nec procedit ultra : quia finis non cadit sub consilio, ut dicitur, 3. *Ethicorum* (cap. 3). Finis autem movet voluntatem ad illum primum actum, el non voluntas seipsam, sicut nec in aliis. — Quod autem dicit Philosophum velle quod voluntas non esset domina suorum actuum, — falsum est : quia voluntas cum ratione potest aliquid velle, vel non velle ; sed voluntas precise non est domina, quia nec velle nec nolle potest sine ratione >. — Hæc ille et bene, si intelligat ut prius dictum est (a).

Unde argumenta Ilenrici directe procedunt contra ponentem cognitionem vel objectum cognitum movere voluntatem per modum causa»efficientis; non autem contra ponentes voluntatem moveri a talibus quantum ad specificationem actus. De qua duplici motione Bernardus, in impugnatione undecirnæ quaestionis decimiquarti Quodlibeti Ilenrici, sic dicit: « Positio, inquit, quam Henricus tenet, teneri non j>olcst, scilicet quod ostensio objecti requiratur solum ad causandum actum ul causa sine qua non, ct non ut causa per quam. Certum est enim quod actus voluntatis habet speciem non a voluntate; quia tunc omnes actus essent ejusdem speciei : omne enim quod habet speciem ab anima rationali, est unius speciei cum homine; el sic velle contraria, essent unius speciei· Ergo actus voluntatis sortitur speciem ab objecto. Illud autem a quo sic actus voluntatis sortitur speciem et specificam determinationem, non requiritur ad actum voluntatis solum sicut causa sine qua non, que nihil induit. Et ideo necesse est dicere quod ostensio objecti requiritur ad volilionem sicut causa per quam, sicut et terminus specificans motum requiritur ad motum : ita quod sola ostensio nihil causans in voluntate non sufficit; sed requiritur rcalis specificatio actus quam facit objectum ostensum, ct etiam ipsa motio qua objectum movet voluntatem, et non voluntas movet se ad ipsam, ut dicunt alii. Communius autem videtur positio Thomæ tenenda, qui ponit quod actus volendi non est effective ab objecto, sed specificative; sicut motus specificative est a termino ad quem, a quo tamen constat quod non est effective. Ita quod positio dicentium quod actus volendi est effective ab objecto, non est tenenda. Nec positio Ilenrici dicentis quod etiam nec specificative est ab objecto. Unde positio Thomæ media est el veni. — Λ quo autem sil effective actus volendi, — dicendum est quod primus actus voluntatis est a Deo, ul dicitur in fine libri *dc Bona fortuna (I. Moral. Eudem.f* cap. 18). Unde, sicut primus motus gravis est a generante, ita primus motus voluntatis est a creante. El iste actus est generalis complacentia l>oni, quæ perse inest voluntati, sicut propria passio, ul risibilitas homini. Unde, sicut propria passio ab eodem est effective a quo et subjeclum, sic generalis complacentia vel affectus voluntatis ad bonum est a Deo. Quæ tamen non videtur addere rationem omnino diversam a voluntate, vel ad voluntatem, cum ipsa voluntas non sil nisi inclinatio ad bonum in communi. Nihilominus, præter istam affectionem habitualem in voluntate, quæ non videtur nisi ordo ipsius ad bonum in communi, fit (a) quædam affectio actualis, quæ non est aliqua determinata volilio, sed genendis complacentia boni : quæ non est voluntatis ul voluntas est, sed ul natura, vel appetitus. Ideo non est in potestate voluntatis, nec in ea est meritum vel demeritum. Et ideo istam affectionem primam non habet voluntas a se, quia tunc esset in potestate sua. Et ideo necesse est quod habeat eam ab extrinseco. Et hoc : vel ab objecto, ul dicunt quidam; vel a Deo, ul dicunt alii; vel effective a Deo et specificative ab objecto, ul dicunt tertii.

α Sed dices : si est effective a Deo ista prima affectio, quæro (€) : utrum sit a Deo per generalem influentiam qua Deus generaliter operitur in rebus, aut per specialem? Si dicatur quod per generalem, tunc oportebit quærere causam specialem et immediatam, quæ non invenitur nisi objectum vel voluntas; et sic redibunt dictæ positiones quas non tenemus. Si dicatur quod hæc affectio causatur per specialem influentiam Dei, tunc productio hujus affectionis erit miraculosa, sicut ea quæ fiunt ex speciali influentia præter generalem; et sic in primo motu voluntatis semper erit miraculum. — Dicendum quod ad productionem hujus primæ affectionis sufficit generalis operatio Dei, nec requiritur specialis, sicut in productione animæ rationalis quæ non est nata produci nisi a Deo; in talibus enim non oportet quærere aliud agens, præter primum, Speciale. Sic autem est de primo motu voluntatis, vel de prima affectione, quæ non potest causari effective ab objecto, sicut nec motus a termino ad quem. Licet enim motus voluntatis non sit motus proprie dictus, sed operatio perfecti, tamen sortitur speciem ab objecto ad quod est. Unde velle comedere ct velle

ta) *at*. **— Om. Pr.**

(a) *fit*. **– fit Pr.**
(β) çuero. — immo Pr.

currere differunt specie, sicut cursus et comestio quæ sunt duo termini ad quos sunt isti actus. Si dicas quod a cursu concepto et a comestione concepta causantur isti duo actus voluntatis, licet voluntas moveatur ad cursum realem et comestionem realem; et sic ab objecto concepto causatur effective actus voluntatis, sed ab eo ut est quid reale spccificatur : hoc enim duplici modo dicunt se habere objectum voluntatis ad voluntatem; et sic, licet specificelur ab objecto ut est terminus ad quem, efflcitur tamen ab objecto concepto ut ab eo quod procedit natura vel tempore actum voluntatis. — Sed hoc non videtur : quia, si objectum conceptum causât primam affectionem voluntatis, eadem ratione et omnes alias. Et ideo, sicut prima affectio voluntatis non est in potestate nostra, nec meritoria, ita nec aliæ ;cl sic periret tota libertas respectu omnium actuum voluntatis, sicut respectu promii(x)et meriti: non enim meremur, nisi per id quod est in potestate nostra, quia nihil aliud proprie est objectum nostrum. Ergo objectum ut conceptum non potest causare primum actum volendi efficiendo ipsum, sicut nec alios. — Prolerea. Illud objectum, si agat in voluntate, causando in ipsam actum volendi, certum est quod agit naturaliter, et non libere; sicut color agit in visum. Voluntas autem est naturaliter disposita ad recipiendum actum volendi. Si igitur nihil habeat in ipso facere nisi solum recipere, sicut materia formam vel actionem agentis, ita quod, si voluntas nihil agat ad actum volendi, nisi quod recipiat tantum, erit patiens dispositum ad recipiendum semper actum volendi ab objecto sicut diaphanum ad recipiendum lumen, præsentc autem naturali agente et patiente disposito, necessario sequitur actio, eigo prosente quocumque objecto voluntatis, necessario sequitur actus volendi non magis respectu linis quam cujuscumque alterius. Et sic voluntas respectu nullius objecti habebit liberum arbitrium. — Pnelerea. Agens naturale aequaliter dispositum, semper natum est facere idem m patiente æqualiler disposito. Objectum autem, si agat involuntatem, naturaliter agit quantum est ex parte sua; quia proseiltat se; et voluntas, ex quo ponitur pura passiva respectu actus volendi qui (€) efficitur, ut dicunt, ab objecto, est æqualiter disposita. Ergo idem objectum prosentatum voluntati, semper causabit idem. Et sic, si cursus praesentetur voluntati, el voluntas semel velit currere, semper voluntas volet currere; aut si semel praesentetur voluntati, et voluntas nolit currere, nunquam volet currere; quod est inconveniens.

α Sed dices quod absoluta praesentatio objecti non causât actum volendi, sed oportet quod determinetur per judicium rationis : ita quod, cum præsentatur cursus voluntati, el (x) judicat bonum esse currere pro illa hora, tunc voluntas vult cursum; et quando ratio judicat non esse bonum currere pro illa hora, tunc voluntas non vult. — Hoc non solvit; quia ratio potent dupliciter judicare. Vel sententialiter, id est, judicando tunc cursum esse bonum el nullo modo dimittendum : el tunc idem est judicum de cursu et de ultimo fine vel de habentibus connexionem necessariam ad illum ; et in tali casu conceditur quod voluntas sequitur determinationem rationis. Aliud est judicium quo ratio judicat aliquid expediens, non tamen necessarium, sed quasi indifferenter se habens ad utrumlibet, quamvis finaliter judicet magis pro una |>arte quam pro alia, ut cum judicat salis bonum esse cursum (δ), vel satis bonum esse currere, licet non necessarium; et tunc talem determinationem non necessario sequitur voluntas. Ergo tunc quando sic præsenlatur objectum sine necessario judicio rationis, quæro: utrum causet actum volendi, aut non. Si dicas quod sic, tunc causal necessario: quia naturaliter, eodem modo ac si ratio judicaret cursum esse necessarium; et sic judicium rationis non faciet quod objectum causet actum volendi qualitercumque, sed semper necessario causabit. El sic peribit liberum arbitrium totaliter respectu cujuscumque objecti et respectu cujuscumque judicii rationis;quod falsum est.Unde, si quodlibet judicium rationis tunc voluntas necessario sequeretur, non plus esset de libero arbitrio in voluntate quam in manu quæ perculit cum ratio judicat esse percutiendum; el voluntas habet hoc velle, si habet sequi omne judicium rationis tam contingens quam necessarium : nisi quod plus arctabitur voluntas ad sequendum quodeumque judicium rationis quam manus, eo quod judicium rationis non movet manum nisi per imperium voluntatis, nec voluntas imperabit nisi ratio judicet imperandum ; el sic nihil de libero arbitrio erit plus involuntate quam in manu.

« Sic ergo ab objecto non potest causari effective actus volendi, sed specificative tantum. Primus ergo actus volendi non potest esse a voluntate: quia ipsa, quantum est de se, est in potentia ad ipsum actum volendi ; ct ideo oportet quod fiat aclu in genere volentium per aliquid aliud; el hoc est per primam affectionem. Unde, cum illa non sil ab objecto, item nec a voluntate, quia tunc esset in potestate voluntatis, quod est falsum, necesse est primam affectionem voluntatis reduci ad Deum, sicut el ipsam productionem animæ rationalis. Et sic illa immediate producitur a Deo effective. Alii autem actus volendi sunl effective a composito, scilicet a voluntate et a prima affectione ad finem, sicut docet Thomas, ubi-

( ) **pnrmii. — primi Pr.**
( ) *qui — qutr* **Pr.**

(a) non. — Ad. Pr.
(C) **iatw** *bonum este curtum. — bonum etic curtum tatu* **Pr.**

cumque loquitur de hac materia; sicut intellectus factus in actu principiorum, movet se ad conclusiones. Et ideo omnes actus volendi prater primum, quia sunt in potestate voluntatis, oportet quod sint effective ab ipsa, et specifinative ab objecto. Sic ergo patet quod ad actum volendi non sufficit sola ostensio objecti; sed requiritur ad omnes actus prater primum, affectio ad finem vel ad bonum commune, el specificatio ab objecto. › — Hæc Bernardus.

In quibus patet quomodo solutiones quas dabat superius erant intelligendæ. El quod ista sint secundum mentem sancti Thomæ, palet. Nam, ł 2·, q. 10, art. 2, sic dicit : « Voluntas movetur dupliciter : uno modo, quantum ad exercitium actus; alio modo, quantum ad specificationem actus, quæ est ex objecto. Primo igitur modo voluntas a nullo objecto movetur de necessitate. Potest enim aliquis de quocumque objecto non cogitare, et per consequens nec actu velle illud. Sed quantum ad secundum modum motionis, voluntas ab aliquo objecto ex necessitate movetur, el ab aliquo non. In motu enim cujuslibet polentiæ a suo objecto, consideranda est ratio j>er quam objectum movet potentiam. Visibile enim movet visum sub ratione coloris actu visibilis. Unde, si color proponatur visui, ex necessitate movet visum, nisi aliquis visum avertat; quod pertinet ad exercitium actus. Si autem proponeretur aliquid visui, quod non omnibus modis esset coloratum in actu, sed secundum aliquid esset (a) tale, secundum autem aliquid non tale, non ex necessitate videret visus tale objectum ; potest enim intendere ad ipsum ex illa parte qua non est coloratum, et sic ipsum visus non videret. Sicut autem coloratum in actu est objectum visus, ita bonum est objectum xoluntatis. Unde, si proponatur aliquod objectum voluntati quod sit universaliter bonum et secundum omnem considerationem, ex necessitate voluntas tendet in illud, si aliquid velit; non enim ƀterit velle oppositum. Si autem proponatur sibi aliquod objectum quod non secundum quamlibet considerationem sit bonum, non ex necessitate voluntas fertur in illud. Et quia defectus cujuslibet boni habet rationem non boni, ideo illud solum Unum quod est perfectum et cui nihil deficit, est tale Unum quod voluntas non potest non velle, quod est beatiludo. Alia autem quælibel particularia (C) bona, inquantum deficiunt ab aliquo bono, possunt accipi ut non Una; et secundum hanc considerationem possunt repudiari vel approbari a voluntate, el potest in idem ferri secundum diversas considerationes. › — Hæc ille.

Ex quibus accipio quatuor. Primum est, quod nullum objectum creatum aliud a voluntate, causât effective .ictum volendi. Hoc enim est movere voluntatem ad exercitium aclus; quod, secundum ipsum, non competit nisi Deo et ipsi voluntati. — Secundum est, quod objectum est causa aclus volendi quasi finalis elformalis. Hoc enim est inovere voluntatem quantum ad specificationem aclus. — Tertium est, quod ista copulativa est impossibilis : Voluntati ostenditur per intellectum Λ sub ratione ultimi finis vel boni omnino perfecti, et secundum nullam considerationem mali, immo secundum omnem sui considerationem boni, nec aliud (a) judicium, aut ostensio alterius objecti recta vel reflexa est in intellectu pro tunc; et tamen voluntas non vult actu finem sic ostensum. Ista tamen est bene possibilis : Voluntati per intellectum proponitur A sub ratione boni perfecti, et nullatenus sub ratione mali; et tamen voluntas pro tunc non haliet aliquem actum volendi aut nolendi circa A. Palet : quia nulla talis ostensio nécessitai voluntatem ad exercitium actus, etiamsi (6) sit judicium ultimate conclusivum de volendo pro nunc, et nullum aliud judicium, vel œstimatio, aut ostensio ad oppositum sil tunc in intellectu. — Quartum est, quod ista copulativa est impossibilis : Intellectus ostendit et proponit A objectum voluntati modo pradicto; et Limen voluntas odit aut respuit A. Palet : quia tale objectum non potest dare talem speciem actui ; immo necessario movet voluntatem ad talem speciem aclus, et non ad oppositam. — Qualiter autem Deuscauset primum actum voluntatis, dicetur post.

§ 2. — Au ARGUMENTA CONTRA SECUNDAM CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Scoti. —Ad primum Scoti contra secundam conclusionem negetur major. Et ad probationem ejus dicitur quod, ad hoc quod aliquod agens habeat aliquem effectum perfecte in sua potestate, non requiritur quod se solo possit illum producere, nec quod causatio cujuslibet concurrentis sit in sua potestate, si ly *solo* excludat causas primas, ct ly *concurrentis* stet et supponat pro eisdem causis primis; sed sufficit quod possit illum producere se solo, id est, non concurrente alia causa proxima cl ejusdem ordinis cum illo, vel quod habeat in potestate sua causationem cujuslibet causæ proximæ concurrentis cum illo. Sic autem est in proposito de voluntate respectu actus sui. Exemplum autem quod ibi adducitur de intellectu, non probat majorem in sensu in quo negata est; quia intellectus non est causa prima simpliciter, sed proxima respectu aclus volendi. De hoc sanctus Thomas, l p., q. 83, art 1, in solutione tertii, sic dicit ; α Liberum arbitrium est causa sui motus, quia homo per liberum arbitrium seipsum movet

(a) *euel — cauiet Pr.*
(<) *particularia — particularium* **Pr.**
(») *aliud, — illud* **Pr**
(6) **efianut. — igitur Pr.**

ad agendurn. Non tamen hoc est de necessitate libertatis quod sil prima causa sui id quod liberum est; sicul nec ad hoc quod aliquid sit causa alterius requiritur quod sit prima causa ejus. Deus igitur est prima causa movens el (x) naturales causas el voluntarias. Et sicut naturalibus causis, movendo eas (C), non aufert quin actus earum sint naturales; ita, movendo causas voluntarias, non aufert (γ) quin earum actiones sint voluntariae, sed potius hoc in eis facit : operatur enim in unoquoque secundum ejus proprietatem. » — H©c ille. — Potest etiam dici quod major argumenti solum verificatur de causa quæ universaliter el primarie habet effectum in sua potestate, et independenter, et sine suppositione prioris motoris. Siodo, minor in tali sensu falsa est; quia nulla creatura illo modo habet aliquem effectum in sua potestate, sed solus Deus; licet possit habere effectum in sua potestate, sicut causa secunda proxirna dependens a priori et ejus supponens motionem.

Ad secundum palet per idem. Nam major solum vera est loquendo de habere effectum in sua potestate primarie, simpliciter, et (o) independenter; in quo sensu minor neganda est. De hoc sanctus Thomas, *de Veritate,* q. 24, art. 1, in solutione tertii : α Deus operatur in unoquoque agente, el secundum modum illius agentis, sicul causa prima operatur in operatione causæ secundæ,cum secunda causa non possit exire in actum nisi per virtutem causæ primæ. Undo per hoc quod Deus est causa operans in cordibus hominum, non excluditur quin ipsæ mentes humanæ sint causæ suorum motuum. Unde non tollitur ratio libertatis. »

Ad tertium dicitur quod major est falsa in casu quo causa superior mere libere, sine quacumque necessitate absoluta, est determinata ad eventum talis effectus; nec sic est determinata ad eventum talis effectus, quin possit non esse determinata ad illum, sed ad oppositum effectum. Sic autem est de voluntate et scientia Dei. El ideo, sicul effectus contingenter eveniunt per comparationem ad Deum, ita et per comparationem ad voluntatem nostram. Et sic ad probationem minoris per exemplum de voluntate ct manu respectu scripturæ, dicilur quod quanlumcumque voluntas mea esset determinata ad Â el esset immutabilis et non impedibilis, si tamen illa determinatio esset libera modo predicto, tunc Λ aeque contingenter proveniret a manu sicut a voluntate, nec esset ibi quæcumque necessitas, nisi conditionata, el non absoluta. Conceditur tamen quod nullus effectus est contingens ex habitudine ad aliquam causam secundam principaliter et sicul ex prima radice contingentia», sed solum ex habitudine ad divinam voluntatem. De prædictis sanctus Thomas, *de Veritate,* ubi supra (q. 24, art. 1), in solutione decimilertii, dicit sic : « Ex præscienlia Dei non potest concludi quod actus nostri sint necessarii necessitate absoluta, quæ dicitur necessitas consequentis, sed necessitate conditionata, quæ dicitur necessitas consequentiae, ut patet per Boetium in fine libri *de Consolatione philosophia,* d

A<l quartum dicitur primo, quod talia signa multum probabiliter negantur a multis. Secundo dicitur quod, concessis signis priori tatis quantum ad nostrum modum intelligendi solum, et nullatenus extra intellectum, Deus in actu voluntatis humanæ, in primo signo rationis causât perfectam rectitudinem in comparatione ad se, non autem in comparatione ad voluntatem creatam, a loquamur de actu peccati. — Et cum infertur quod tunc voluntas nostra in secundo signo non peccat, — negatur consequentia. Nec valet probatio; quia voluntas in secundo signo potest in rectum velle et in rectitudinem actus possibilitate absoluta, licet hoc sit sibi impossibile impossibilitate conditionata, scilicet supposito quod Deus in primo signo non causet talem rectitudinem. — Cum autem dicitur quod voluntas nihil potest in secundo signo, nisi quod causa prior produxit in primo signo, etc.; — dicitur quod illa propositio vera est in sensu composito, sed falsa est in sensu diviso. Unde tota probatio est sophistica.

Ad quintum negatur antecedens illud condiüonale, accipiendo causam totalem pro causa quæ non solum causât totum effectum, immo sola, nulla alia concausanle, causai effectum. Nec valet probatio. Quia volitio Dei tunc solum est causa totalis illo modo alicujus effectus, quando vult illum effectum a seipsa esse, et a nullo alio esse. Non semper autem causal illo modo, sed solum quando creat. Quando enim produxit Petrum, voluit illum a seipsa esse, et ab aliis causis secundis esse, scilicet a sole, a patre, a matre. Et ideo, licet volitio Dei sit totalis causa angeli, non tamen actus volendi; quia illum vult esse a causa prima, et a causa secunda.

Ad sextum, negatur minor. Nulla enim creatura potest esse causa totalis alicujus effectus in genere causæ (i) efficientis, vel formalis, vel finalis; sed solum in genere causæ materialis. — El ad primam probationem, dicitur quod esse causam totalem caloris in genere causæ efficientis, repugnat creatunn; quia omne ens per participationem provenit ab ente per essentiam, quod necessario est infinitæ perfectionis. Et cum dicitur quod causam æquivocam non oportet in infinitum excedere suum effectum, — verum est, si sit causa proxima dependenter agens. actionem prioris præsupponens; sed falsum est, si intelligalur de causa non supponente priorem actionem : illa enim necessario est infinita, et per con-

( ) *ct.* — **Orn. Pr.**
( ) a **verbis** *Et sicut* **usque ad** *eas,* **om, Pr.**
(γ) *aufert. — aufertur* **Pr.**
(δ) *et.* — **Om. Pr.**

(a) *causa.* — **Om Pr.**

sequens incrcala. — Ad secundam dicitur quod creaturam aliquam esse, omni alio circumscripto, implicat contradictionem ; ideo nil minim, si, hoc posito, sequitur quodlibet. Ulterius, dicilur quod, posito casu illo, talis creatura non ageret, nisi esset independens quoad cssecl agere; el sic esset Deus. Ulterius, dicitur quod major argumenti non majorem habet evidentiam quam ista : Illud agit independenter et tanquam prima causa, quod, si esset, omni alio per impossibile circumscripto, causaret el ageret aliquem effectum. Et constat quod hæc est falsa. Ergo et alia; cujus causa est falsa implicatio.

II. Ad argumenta Henrici. — Ad primum Henrici contra eamdem conclusionem respondet Bernardus de Gannato, quod α primus motus voluntatis non est a Deo specialius quam cæteri, sed ab objecto. Quia enim Deus indidit inclinationem voluntati ad bonum, ideo ejus motus voluntatis dicilur esse a Deo ». — Hæc ille. — Sed oppositum dicit, impugnando undecimamquæstionem 13. *Quodlibcti* Henrici, ut supra fuit visum. Ubi etiam postea dicil : α Primam affectionem habet voluntas necessario; quia talis natura est quod inclinatur ad bonum, praesentato sibi bono; quæ quidem inclinatio habitualis est. Sed inclinatio actualis ad lionum non potest effici nisi a Deo, ut ostensum est. In aliis autem est diversitas affectionum; quia talem affectionem habet voluntas ad finem, ut, ipso praesentato, necessario feratur in ipsum ct moveat se in ipsum; semper enim a Deo movetur in actu per affectionem ad finem. Ut autem (a) convertat se ad hunc finem particularem vel illum, in Jioc sequitur demonstrativam determinationem rationis. Aliam autem affectionem haliet ad ea quæ sunt ad finem, ad quæ non habet affectionem nisi propter affectionem finis. Unde el per affectionem finis movet se ad ea quæ sunt ad finem, ut sic semper moveatur suis affectionibus, ut dicil Anselmusfdc *Concordia gratiis et liberi arbitrii,* cap. 11). » — Hæc ille. — Et consonat dictis sancti Thomæ, 1' 2 q. 9, art. 6, in solutione tertii, ubi dicit sic : α Deus movet voluntatem hominis sicut univeraalis motor ad universale objectum voluntatis quod est bonum ; el sine hac universali motione homo non potest aliquid velle. Sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc vel illud, quod est vere bonum vel apparens bonum. Sed tamen interdum Deus movet aliquos ad aliquid determinate volendum quod est bonum ; sicut in his quos movet per gratiam. » — Hæc ille. — Ex quibus apparet mihi quod prima motio voluntatis est a Deo ad volendum bonum in universali. Sed, si quæritur : an ad illum primum actum voluntas habeat se aliquo modo active, vel solum pure passive ; — dicendum mihi videtur quod omnis actus voluntatis qui proprie est actus secundus, est ab ipsa voluntate effective; aliter non video quod posset vere dici actio immanens, sed magis transiens, si nullo modo procederet a suo subjecto, sed totaliter ab extrinseco activo. Sed illa prima motio voluntatis a Deo ad universale objectum voluntatis, magis habet rationem actus primi quam actus secundi; el ideo, quantum ad illam, voluntas potest se habere pure passive. Verumtamen nunquam illo actus primus est sine aliquo actu secundo, qui est effective a voluntate; quia semper illam generalem affectionem ad bonum, concomitalur affectio ad aliquod particulare bonum ; sicut videtur dicere sanctus Thomas, 4. *Sentent.,* dist. 49, q. 1, art. 3, q'· 3, ubi sic «licit : α Bonum quod est objectum voluntatis, esi in rebus, ut dicil Philosophus (x), 6. *Metaphysicæ* (t. c. 8). Et ideo oportet quod motus voluntatis terminetur ad rem extra exsistentem. Quamvis autem res, prout est in anima, possit considerari secundum rationem communem, pnetermissa ratione particulari, res tamen extra animam non potest esse secundum rationem communem, nisi cum additione propriae rationis. Et ideo oportet quod quandocumque voluntas fertur in bonum, quod feratur in aliquod bonum determinatum. Et similiter, quandocumque fertur in summum bonum, oportet quod feratur in summum bonum hujus vel illius rationis. Quamvis autem ex naturali inclinatione voluntas habeat ut in beatitudinem feratur secundum commune rationem, tamen, quod feratur in talem beatitudinem, hoc non est ex inclinatione naturae, sed per discretionem rationis, quæ adinvenil in hoc vel in illo summum bonum hominis constare. Et ideo quandocumque aliquis appetit beatitudinem actualiler, conjungitur ibi naturalis appetitus et appetitus rationalis, etc. » — Hæc ille. — Ex quibus satis patet ad argumentum,quod aliter primus motus voluntatis est a Deo quam alii.

Ad secundum respondet sanctus Thomas, I p., q. 105, art. 4, in solutione tertii, ubi sic dicit : q Si voluntas ita moveretur ab alio quod ex se nullatenus moveretur, opera voluntatis non imputarentur ad meritum nec ad demeritum. Sed quia per hoc quod movetur ab alio, non excluditur quin moveatur ex se, ideo per consequens non tollitur ratio meriti nec demeriti. » — Hæc ille. — Hem,ad illud quod dicit quod voluntas non agitur sicut appetitus sensitivus, respondet sanctus Thomas, 1 p., q. 60, art. 1, in solutione secundi, ubi sic dicit ; d Omnia quæ sunt in toto mundo, aguntur ab aliquo (6), præter primum agens quod ita agit quod nullo modo agitur ab alio, in quo idem est natura et voluntas. Et ideo non est inconveniens si angelus agitur, inquantum inclinatio naturalis est sibi indita ab Auctore naturæ suæ.

(a) autem. — Om. Pr

( ) *ul dial Phdowphut. — ubt dial Plato* Pr.
( ) *ab aliquo.* — Oin. Pr.

Non tamen sic agitur quod non agat, cum habeat liberam voluntatem. » — H©C ille. — Ex quibus patet ad argumenta. Unde breviter llenricus et Scolus decepti sunt in hoc quod putaverunt liberum arbitrium et voluntatem univoce dici de Deo et creaturis, et quod tanta libertas in l voluntati create sicut increatæ : ita quod, sicut divina voluntas a nulla priori voluntate determinatur, aut necessitatur, aut movetur ad actum suum, ita nec voluntas creata; quod falsum est, ut patet inspiciendo pradicti : omnis enim effectus creatura aliquam necessitatem habet, saltem ex suppositione prioriscausæ.

§ 3. — Ad ARGUMENTA CONTRA TERTIAM CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Hervæi. — Ad primum Hervæi contra tertiam conclusionem, dicitur primo, quod illud non probat quod objectum in esse reali sit aliquo modo causa de per se actus volendi, sicut bene probat Gregorius (dist. 25, q. 1, conci. 3); quia contingit objectum talis actus non esse nec fuisse in rerum natura, ut cum quis appetit aliquid quod nec est nec fuit nec erit. Secundo, dicitur quod, dato quod objectum in esse cognito vel mi tio objecti sit aliquomodo causa de per se actus volendi, non tamen oportet quod illa causalitas sit effectiva vel productiva, sed specificativa et detenninativa per modum formæ vel finis. Et de hoc bene dicit Bernardus, ubi supra. Item, in impugnatione 26 qurest. 12. *Quodlibeti* Henrici, sic dicit : < Hic videnda sunt duo, a quo scilicet acluatur voluntas, et a quo determinatur. Circa primum, sciendum est quod actuari ab aliquo dupliciter potest inlelligi, scilicet effective et formaliter, sicut aliquid dealbatur a (a) pictore et albedine. Loquendo ergo formaliter, certum est quod voluntas actuatur actu volendi; quia per actum volendi voluntas reducitur de potentia in actum. Unde, sicut materia actuatur per formam, et tamen non fit forma; sic voluntas per actum volendi, licet ipsa non fiat actus volendi. A quo autem actuatur effective, dicit Henricus quod ab ipsa voluntate : quia ipsamel ducit se ad actum volendi. Si enim ab alio duceretur, jam actus volendi non esset in potestate sua; quod enim inest rei ab alio, non est in potestate ejus. Sed nihil est magis in potestate voluntatis quam actus volendi; quia solus ille est qui ah exteriori impediri non potest : actus enim imperati impediri possunt per impedimentum in aliis potentiis, eo quod sunt actus aliarum potentiarum. Et sic, si actus volendi esset ab alio, et non a voluntate, nullus actus erit liber. Ita quod dicunt quod, licet actus voluntatis sit a voluntate, non tamen sine objecto, quod est causa non propter quam, sed causa sine qua non. Hoc non videtur necessarium. Quia ab illo est aliquid effective, a quo habet formam et speciem; sicut quia grave habet formam a generante, est ab illo effective. Sed actus voluntatis sortitur speciem ab objecto et non a voluntate, et sic videtur quod actus voluntatis sit effective ab objecto. Sed sciendum quod voluntatis objectum dupliciter se habet ad ipsam. Uno modo, ut movens ipsam, et causans in ea actum volendi; et hoc facit objectum apprehensum ab intellectu, quia exsistens in intellectu cau«=at actum in voluntate. Alio modo, ut terminans actum voluntatis; et hoc facit objectum extra : non enim voluntas movetur ad similitudinem boni quæ est in intellectu, sed ab bonum reale quod est extra. Et secundum hoc dicitur, 6. *Metaphysics* (t. c. 8), quod bonum et malum quæ sunt objecta voluntatis, sunt in rebus. Nihilominus, licet objectum dupliciter respiciat voluntatem, tamen est unum objectum, quia similitudo boni quæ est in intellectu, non movet voluntatem ad volendum, nisi in virtute boni quoi! est extra ; ubi autem est unum propter alterum, utrobique est tantum unum. Sic ergo similitudo boni quæ est in intellectu, causai actum volendi in voluntate. Convenientius autem dicitur quod primus actus volendi est a Deo. Qui quidem actus est velle finem, vel quædarn generalis complacentia boni, quam habet voluntas a natura sua. Unde, sicut primus motus gravis est a generante, et non ab alio effective; sic primus actus voluntatis est a creante. Voluntas autem facta in actu per volilionem vel generalem complacentiam boni, movet se ad alios actus volendi. Et sic ipsa per aliud, id est, per affectionem finis, causal in se effective actum volendi quem specificat objectum sicut terminus motus motum. Sic ergo sunt tres positiones de actu volendi. Prima dicit quod est a voluntate ; secunda, quod ab objecto ; tertia, quod a Deo, quantum ad primum actum : quæ videtur Philosophi in libro *de Bona fortuna,* ubi vult quod ratio, id est, voluntas movetur a Deo primo motu suo. Quod non videtur propter aliud dici, nisi quia voluntas habet hanc naturam a Deo, ut, oblato fine, moveat se ad ipsum; quia, cum ipsa de se in potentia erat ad hunc motum, iste motus effective non attribuitur ei, sed Deo, sicut motus gravis generanti. Ad rationem ergo secundæ positionis, quæ ponit quod actus volendi est effective ab objecto, dicendum quod non, sed specificative. Sic enim est de actu movendi : quia ab alio est effective, scilicet a movente, et ab alio specificative, quia a termino ad quem, ut patet, 5. *Physicorum* (t. c. 4). Ergo actus volendi potest esse a voluntate effective, et ab objecto specificative. Et sic non est verum quod assumit, scilicet quod ab illo est aliquid effective a quo sortitur speciem. Et secundum hoc tertia positio verior est, et communior. Et sic palet unde actuatur voluntas effective. Nec ponitur quod secundum idem

(a) *a.* — Om. Pr.

voluntas sit in potentia et in actu ; quia primum motum, id est, actum voluntatis habet a Deo, ct per illum reducit se in actum volendi ea quæ sunl ad finem ; ad quern actum est in potentia formali, el in actu virluali, id est, potens producere actum volendi. Et ideo reducit se ad actum formalem de potentia formali; quod non est reducere se simpliciter ad actum. Hoc enim impossibile est quod aliquid reducat se ad esse simpliciter; sed cum est in actu priino(a), potest se reducere ad operari, etc. » — Hæc ille.

Ex quibus patet responsio nd primum et secundum ct tertium. Et ideo dicitur quod responsio quam arguens recitat bona est. — Tunc, ad primam ejus improljalionem, dicitur quod de illa positione Henrici, dicentis objectum esse causam sine qua non vel per accidens, sicut removens prohibens, non curamus, nec habemus eam sustinere. — Ad secundam replicam, patet per idem; quia non dicimus quod sit causa removens prohibens, sed quod movet per modum finis ct ut ralio agendi. — Ad tertiam, dicitur quod nos non ponimus quod quodlibet objectum voluntatis sit finis voluntatis, sed quod nihil est objectum voluntatis nisi quia propositum sub ratione finis,vel ordinati in finem;et hoc, sive sil finis ipsius suppositi volentis, sive alicujus suæ potentiæ, vel actus, vel effectus; et omne tale propositum sub ratione finis movet voluntatem, non effective, sed alio modo. — Ad quartam, dicitur aliquem actum procedere a cognitione finis, contingit dupliciter, scilicet sicut a causa efficiente, vel sicut a ratione agendi. Si primo modo intelligatur, antecedens falsum est. Si secundo modo, conceditur. Sed tunc non est ad propositum arguentis, nec contra nos. — Et cum dicit arguens, quod actus voluntatis non potest aliter procedere a cognitione finis, nec regulari per illam, nec illam participare, nisi quia cognitio producit effective volitionern; — negatur : quia alius est modus procedendi pneter illum, sicut supra patuit. — Ad aliud quod ibidem contra responsionem ibidem datam adducitur, scilicet quod ly *per* semper dicit causam efficientem, dicitur quod hoc non est verum ; sufficit enim quod dicat rationem agendi specificantem, licet non elicientem actum.

II. Ad argumenta aliorum. — Ad primum aliorum respondet Gregorius (dist. 25, c. 3), dicens quod, ‹ cum infertur quod volitiones non capiunt formalem distinctionem ab objectis, duplex potest e>se sensus. Unus, quod volitiones distinctorum objectorum specie non sunt formaliter dislinctæ. EX in hoc sensu negatur consequentia. Alius sensus potest esse, quod, licet volitiones objectorum specie distinctorum sint formatter dislinctæ, hanc tamen distinctionem non capiunt effective ab objecto. Et in hoc sensu conceditur consequens; quoniam, sicut volitiones non efficiuntur ab objectis, ita nec carum distinctiones, b — Hæc ille et bene. — Tamen addendum est quod objectorum distinctio in esse cognito aliquo modo est causa distinctionis volitio·num, licet non per modum causæ efficientis. De hoc Bernardus, ubi supra : α Sicut, inquit, terminus motus per se determinat et spécifient motum, sic objectum actum volendi. Nec tamen est causa propter quam in genere efficientis proprie, sed specificalive : sicut terminus non efficit motum,sed tamen specificat illum ; et ideo magis est causa propter quam in genere formæ, cujus est specificare (a). Non enim est idem (6) modus specificandi omnia, sed permanentia specificantur per formam inhaerentem, successiva autem per terminum, ut patet in motu, in quo semper est aliquid de termino specificante, quia omne quod movetur, habet aliquid de eo ad quod movetur. Actus autem voluntatis magis assimilalur motui quam actus intellectus; et ideo, licet actus intellectus sortiatur speciem a similitudine objecti informante intellectum, et eliciente actum intellectus, actus tamen voluntatis, qui elicitur a voluntate sine specie informante voluntatem, sortitur speciem ab objecto ad quod est et ad quod terminatur. › — Hæc Bernardus, et satis conformiter dictis sancti Thomæ, i· 2 q. i, art. 3. — Ego tamen addo quod objectum voluntatis dat speciem actui, non tantum secundum esse quod habet extra intellectum, sed potius secundum esso cognitum quod habet in intellectu.

Ad secundum dicit Gregorius, « negando primam consequentiam. Et quia arguens non probat eam, non oportet ulterius dicere. » Et utique consequentia non valet ; quia nobilitas rei non solum dependet a causa efficiente, sed etiam a formali.

Ad tertium dicit Gregorius quod « nullus actus volendi lapidem dependet essentialiter immediato a lapide; et quidam nec mediate, nec immediate, utpote qui est (γ) de lapide non exsistente, aul tantummodo abstractive apprehenso; quidam vero mediate tantum, ut qui est de lapide intuitive apprehenso, quoniam talis volitio dependet immediate a notitia inluitiva lapidis quæ a lapide dependet. — Et quod assumitur, quod mensurati ad mensuram est essentialis dependentia, — non est universaliter verum, proprie loquendo de dependentia; cum de non exsistente possit haberi notitia, quæ ad ipsum velut ad mensuram refertur ›. — Hæc ille, el satis bene. — Nisi quod assumit aliqua falsa apud nos. Primum est, quod notitia intuitiva intellectiva lapidis immediate causelur a lapide. Secundum est, quod illa notitia sil causa effectiva partialis actus

(a) primo. — *perfecto* Pr.

(e) *tpecificare.* — *ipccificative* Pr
(6) *idem.* — Om. Pr.
(γ) *qui eit.* — Om. Pr.

volendi lapidem. Tertium est, quod volitio lapidis non exsistentia nullam dependentiam habeat ad Lapidem in quocumque genere causæ, nec ad quodcumque esse lapidis, sive reale, sive cognitum. Ideo dicitur ad argumentum, quod solum concludit quod \olitio lapidis aliqualiter dependeat a lapide in esse cognito. Non tamen concludit quod illa dependentia sit ad causam efficientem, sed solum ad rationem agendi.

Ad quartum dicit Gregorius quod, « si bonum magis possit diligi prasens quam absens, hoc est (piia perfectius apprehenditur cum est prasens, quam dum est absens; et sic solum mediate facit ad actum volendi, causando scilicet notitiam quæ est causa dilectionis. » — Hæc ille, et læne, dum tamen causalités notitiæ respectu volitionis sane intelligatur.

Ad quintum dicit quod « ex diversis visis sunt diversi appetitus, mediantibus visionibus illorum visorum ».

Et sic patet ad argumenta contra conclusiones.

Verum quia in solutionibus prædictis, sepe dictum est quod nec intellectus nec actus ejus est causa effectiva volitionis, ideo contra hoc arguit Adam, el Gregorius (dist. 25, conci. 2).

Pruno sic. Si sola voluntas esset immediata causa productiva libera volitionis, sequitur quod naturaliter voluntas posset velle incognitum. Consequens est contra experientiam et contra Augustinum, 8. *de Trinitate* in multis partibus, et 3. *dc Libero arbitrio,* capit. 19. Consequentiam probo. Quia omnis res, sine qua res alia non potest naturaliter produci est per se causa, vel dispositio causæ necessaria, vel causa causæ illius, vel effectus naturaliter consequens eam. Puto quod huic instantia inveniri non possit. Sed, si sola voluntas sit causa immediata productiva libera volitionis, notitia rei volitæ non est causa volitionis; quia nec finalis, nec formalis, nec materialis (a), patet ; nec efficiens, per hypothesim. Item, non est necessaria dispositio causæ illius ; quoniam voluntas ex se est sufficienter apta recipere volitionern, et per hypothosiro est sufficienter ejus productiva. Patet etiam quod non est causa causæ (6). Item, non est effectus necessario consequens eam, cum sit naturaliter prior ea : potest enim res cognosci, esto quod non diligatur, et non c converso.

Secundo, Quia (γ) hoc videtur de intentione Augustini, 15. *de Trinitate,* cap. 23, ubi vult quod amor procedit de scientia; et cap. 26, dicit quod *amor de gignente mente et de gignito notitia tanquam dc parente et prole procedit.* Item, *ad Simplicianum*, lib. 1, q. 2, dicit quod vocatio, quæ utique est notitia, *est effectrix bonos voluntatis.*

Tertio, Quia ista est mens Commentatoris, 3. *dc Anima,* comi». 49, ubi vult quod scientia est causa desiderii; ct comrn. 50 ejusdem libri, dicit quoi *omnis appetitus fit ex imaginatione.* Ilern, 12. *Metaphysica, comm.* 36, ait quod < forma balnei, quæ est in anima, est agens desiderium >; et quod, < propter illam tanquam propter causam efficientem, desideramus formam quæ est extra animarn. » Et infra : < Desiderium, inquit, e^t propter aestimationem ejus quod est aliquid esse (x) lionum. » Item, comm. 39, dicit quod < comprehensio est causa voluptatis ». Ex quibus omnibus patet quod notitia est cauja effectiva actus voluntatis.

Ad primum istorum, dicitur quod solum concludit quod cognitio est causa per se volitionis, quod concedimus Et cum dicit quod non est causa formalis, nec finalis, patet quod hoc est negandum, secundum pradicta.

Ad secundum dicitur quod Augustinus intelligit quod amor procedit de scientia ve! notitia, non tanquam ex causa efficiente vel agente, sed tanquam ex ratione agendi, quo modo causât finis, ut supra dictum est.

Ad tertium patet per idem.

De prædictis dicit sanctus Thomas, *de Virtutibus,* q. 2, art. 3 : < Unusquisque actus formam et speciem recipit secundum formam agentis; ut calefactio secundum calorein. Forma autem voluntatis est objectum ipsius, quod est bonum et finis, sicut intelligibile est forma intellectus, etc. > Et loquitur de objecto, non prout est extra, sed prout est cognitum. Nam notitia objecti est ipsi voluntati formalis ratio agendi, pro quanto dat speciem actui voluntatis, licet illum ante eliciat.

Ad argumentum factum in principio quæstionis, patet solutio per pradicta.

Et hæc de quæstione. Benedicius Deus. Arnen.

( ) *nec materiatu.* — Om. Pr.
( ) *cautor.* — *rue* Pr.
(γ) Quia. — *Quod* Pr.

DISTINCTIO XXVI.

QUÆSTIO I.

UTRUM GRATIA SIT VIRTUS

ihc.a vigesimamsextam distinctionem 2. Sententianim, quæritur : Utrum gratia sit virtus.

Et arguitur quod sic. Nam in littera dicit Magister, post Augustinum *(Enchirid.,* cap. 106), quod gratia praveniens est fides per dilectionem operans. Sed fides est virtus. Igitur el gratia.

(») *etw.* — cm Pr.

In oppositum arguitur. Quia omnis virtus est in aliqua potentia determinata animæ sicut in subjecto. Sed gratia non est subjective in aliqua potentia animæ, sed in essentia. Igitur, etc.

In hac quæstionc enint 1res articuli. In quorum primo ponentur conclusiones; in secundo objectiones; in tertio solutiones.

ARTICULUS I.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio : Quod oralia differt realiter a virtute.

Hanc ponit sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* dist. 26, q. 1, art. 4, ubi sic dicit : α Circa hoc sunt diversæ opiniones. Quidam dicunt quod gratia et virtus sunt omnino idem per essentiam secundum rem, sed differunt tantum ratione : quia gratia dicitur secundum quod hominem Deo acceptum reddit; virtus autem dicitur secundum quod est principium recti operis. Sed hoc non videtur conveniens. Quia, si virtus ab eodem haberet quod esset virtus, et quod hominem Deo gratum redderet, oporteret quod omnia virtus hoc faceret; et cum quædam virtus per actus acquiratur, sequeretur, secundum hæresim Pelagii, quod ex libero arbitrio homo efficeretur gratus Deo. Si autem ab alio habet (a), quod sit virtus, et quod gratum Deo reddat, oportet quod gratia et virtus non sint omnino idem secundum rem ; diversis enim effectibus qui divisim inveniuntur, diversa enint principia. Et ideo alii dicunt quod virtus et gratia realiter different, non autem ita quod sint diversa per essentiam, sed quod ex gratia et virtute efficitur unum, sicut ex forma et ex eo cujus est forma. Dicunt enim quod hoc modo gratia se habet ad virtutem, sicut lumen manifestans colorem ad ipsum colorem : unde, sicut lumen efficitur quodammodo unum cum colore, exsistens cum eo in eodem subjecto, ita etiam dicunt quod gratia conjungitur virtuti in eodem subjecto (6), ul informans ipsum. Ponunt enim quod, proprie loquendo, subjectum gratiae est potentia. Sed istud etiam non videtur conveniens. Quia, cum dicitur quod ex colore ct lumine efficitur unum, aut accipitur lumen quod est de compositione coloris, cum hypostasis coloris sit lux ; et sic reditur in primam opinionem, scilicet quod gratia el virtus sint idem secundum rem : non enim lumen quod est de compositione coloris (a), re differt a colore. Aut accipitur lumen quod est in aere circumstanti ; et hoc constat quod est in alio subjecto a colore, et per essentiam abeo differt. Similiter etiam, si accipiatur lumen prout participatur in superficie corporis terminati, in quo est color, de necessitate per essentiam a colore differt : quod patet ex hoc quod, adveniente et recedente lumine, nihilominus idem color manet; quod non esset, nisi per essentiam a colore differret. Similiter etiam oportet quod : vel virtutes efficiantur Deo grate per aliquid a Deo influxum ; et sic o|>orlct illud per essentiam differre a virtute, cum etiam quædam virtutes infusae, ut fides et spes, recedente gratia maneant informes; vel oportet quod virtutes Deo sint gratæ, sine hoc quod (5) aliquid addatur a Deo infusum ; et sic gratia nihil creatum in anima ponit, vel nihil aliud realiter a virtute distinctum. Et ideo dicunt alii, quod gratia essentialiter differt a virtute. Oportet enim perfectiones perfeclibilibus esse proportionatas. Unde sicut ab essentia animæ fluunt potentia} ab ipsa essentialiter differentes, sicut accidens a subjecto, et tamen omnes uniuntur in essentia animæ sicut in radice; ila etiam a gratia, quæ est perfectio essentiæ animæ, fluunt virtutes, quæ sunt perfectiones potentiarum, ab ipsa gratia essentialiter differentes; ingratia tamen conjuncta) sunt, sicut in sua origine, per modum quo diversi radii ab eodem corpore lucente procedunt. » — Hæc ille.

Simile dicit, 2·, q. 110, art. 3 : « Quidam, inquit, posuerunt idem esse gratiam et virtutem secundum essentiam, sed differre solum secundum rationem : ut gratia dicatur secundum quod facit hominem Deo gratum, vel secundum quod gratis datur; virtus autem, secundum quod perficit ad bene operandum. El hoc videtur sensisse Magister, in 2. *Sententiarum*. Sed si quis recte consideret rationem virtutis, hoc stare non potest. Quia, ul dicit Philosophus, 7. *Physicorum* (1. c. 17), *virtus est dispositio perfecti* (γ) : *dico autem perfectum, quod est dispositum secundum naturam*. Ex quo patet quod virius uniuscujusque rei dicitur in ordine ad aliquam naturam præexsislentem, quando scilicet unumquodque sic est dispositum, secundum quod congruit natura suæ. Manifestum est autem quod virtutes acquisite per actus humanos, sunt dispositiones quibus homo convenienter disponitur in ordine ad naturam qua homo est. Virtutes autem infusæ disponunt hominem altiori modo, et ad altiorem finem; unde etiam oportet quod in ordine ad aliquam alliorem naturam. Hoc autem est in ordine ad divinam naturam participatam, secundum quod dicitur, 2 Petri, 1 (v. 4) : .*Maxima ct pretiosa*

(a) *habet — euet* **Pr.**
(C) **a verbo iiα atque id** *lubjecto,* **om. Pr..**
( ) **Ut. — Ad. Pr.**
( ) **a verbo** *virtute* **usque ad** *quod,* **om. Pr.**
(γ) *perfecti. — perfecta* **Pr.**

value promise *donavit, ut per hoc efficiamini dirime natura' consortes,* Et secundum acceptio nem hujus nnturæ, dicuntur regenerari in filios Dei. Sicut igitur lumen naturale rationis est aliquid præter virtutes acquisitas, quæ dicuntur in ordine ad ipsum lumen naturale; ita etiam ipsum lumen gratiæ, quod est participatio divins natura, est aliquid prater virtutes infusas, quæ a lumine illo derivantur, el ad illud lumen ordinantur. Unde el Apostolus dicit, *Ephcs.* 5 (v. 8) : *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino; ut filii lucis ambulate.* Sicut enim virtutes acquisite perficiunt nominem ad ambulandum congruente! lumini naturalis rationis, ita virtutes infuse perficiunt hominem ad ambulandum congruenter lumini gratiæ. e — Hæc ille.

Simile dicit, *de Veritate,* q. 27, art. 2, ubi sic ait : α Quidam dicunt quod gratia est idem per essentiam quod virtus secundum rem, differt autem secundum ralionem : ul virtus dicatur secundum quod perficit hominem ad operandum ; gratia vero, secundum quod reddit hominem et ejus actum Deo acceptum ; ct inter alias virtutes, pracipue chantas est gratia, secundum eos. Alii vero dicunt econlrario, quod charilas el gratia per essentiam differunt. El hæc opinio rationabilior esi. Cum enim diversarum naturarum sini diversi fines, ad consecutionem alicujus finis in rebus naturalibus tna praexiguntur, scilicet : natura proporlionala ad finem illum ; et inclinatio in linem illum, quæ est naturalis ăppetitu finis: et motus in finem : sicut patet in terra, in qua est natura quædam, per quam compedit sibi esse in medio; ct hanc naturam sequitur inclinatio in locum medium, secundum quam appetit naturaliter talem locum, etiam cum extra ipsum per violentiam detinetur, el ideo, remoto prohibente,deorsum movetur; Homo autem secundum naturam suam proporlionatus est ad quemdam finem, cujus habet naturalem appetitum ; el secundum naturales vires operari potest ad consecutionem illius finis; (pii finis est aliqua contemplatio divinorum, qualis est homini possibilis secundum facultatem naturæ, in qua etiam philosophi ultimam hominis felicitatem posuerunt. Sed est alius finis ad quem homo a Deo praparatur, natura humanæ proportionem excedens, scilicet vita æterna, quæ excedit projwrlionem cujuslibet natura creatæ, soli Deo connaturalis exsistens. Unde oportet quod homini detur aliquid, non solum per quod operetur ad finem, vel per quod inclinetur ejus appetitus in finem illum, sed etiam per quod ipsa natura hominis elevetur ad quamdam dignitatem, secundum quam talis finis sil ei competens : el ad hoc datur gratia; ad inclinandum autem allectum in hunc finem, daturcharilas ; ad exequendum nutem opera quibus prodictus finis acquiritur, dantur aliæ virtutes. Et ideo, sicut in rebus naturalibus est aliud natura ipsa quam inclinatio natura, el ejus rnotus vel operatio; ila, in gratuitis, est aliud gratia a charitale et aliis virtutibus. El quod hæc comparatio sil recte accepta, patet per Dionysium, in 2. cap. *Cæleslis Jlierarchiæ,* ubi dicit quod non potest aliquis habere spiritualem operationem, nisi prius esse spirituale accipiat; sicut n<iC operationem alicujus natura, nisi prius habeat esse in illa natura. > — Hæc ille.

Ex quibus potest formari talis ratio ; Perfectiones gratuita» proportionantur perfectionibus naturalibus, prasertim in eodem supposito. Sed in perfectionibus naturalibus ejusdem suppositi sic est, quod aliud est natura per quam suppositum proportionalur fini, et aliud est inclinatio in finem, el aliud est illud per quod operatur ad finem consequendum. Igitur ila erit in perfectionibus gratuitis : quod alia perfectio supernatural» erit, per quam creatura rationalis proportionata est beatiludini supernatural!, et hanc dicimus gratiam ; aliud vero erit inclinatio in illum finem, quam (e) dicimus charitalem ; et aliud erit virtus exeeuliva motus in finem. — Item, sic : Virtutes infuse altiores, ad alliorem finem disponunt, et in ordine ad altiorem naturam. Sed virtutes infusæ altiores sunt virtutibus acquisitis. Ergo ad altiorem, etc. Illa autem natura ad quam disponunt, non est nuda essentia creatura rationalis. Erit ergo quædam participatio divime natura. Hanc autem vocamus gratiam, etc.

Secunda conclusio est quod gratia non est subjective tn nliqiin potentia animæ, sed In essentia animæ.

Hanc ponit sanctus Thomas, Ia 2'. q. 110, art. 4. ubi sic dicit : ‹t Ista quæstio ex procedenti dependet. Si enim gratia sit idem quod virius, necesse est quod sit m potentia animæ sicut in subjecto; nam potentia animæ est proprium subjectum virtutis. Si autem gratia differt a virtute, non potest dici quod poten lia animæ sit gratiæ subjectum ; quia omnis perfecito potentiæ animæ habel rationem virtutis. Unde relinquitur quod, sicut gratia est prior virtute, ita habeat subjectum prius potentiis animæ : ita scilicet quod sil in essentia animæ. Sicut enim per potentiam intellectivam homo participat cognitionem divinam, per virtutem fidei; et secundum potentiam voluntatis, amorem divinum, per \iriutem charilalis; ila etiam per naturam animæ participi, secundum quamdam similitudinem, naturam divinam per quamdam regenerationem sive recreationem. > — Haec illo.

Item, ibidem : α Per gratiam regeneramur in filios Dei. Sed generatio prius terminatur ad essentiam quam ad potentias. Ergo gratia (6) prius est iu essentia animæ quam in potentiis. *

(i) *quam.* — *quem* Pr
(6; *graha* — Om. Pr.

Eundem conclusionem tenet, 2. *Sentent.,* ubi supra (dist. 26, q. 1), art. 3, ubi sic : < Ab omnibu>, inquit, communiter dicitur quod gratia respicit essentiam animæ, virtus vero potentiam. Sed qualiter hoc intelligcndum sit, a diversis diversimode traditur. Quidam enim hoc accipere volunt secundum appropriationem quamdam, et non proprie dictum. Cum enim virtus dicatur secundum quod est operationis principium, operatio autem potentiam Sequatur, convenienter virtus ad potentiam refertur. Grati® autem effectus, est ut Deo acceptum faciat. Hoc autem per prius respicit ipsam animam quam operationes ejus; unde, Genes. 4 (v. I), dicitur quod Deus respexit *ad Abel cl ad munera ejus,* quasi per prius acceptans offerentem quam ea quæ offeruntur. Quidam vero accipiunt hoc proprie dictum, dicentes quod proprium et (i) primum subjectum gialiæ est essentia animæ, virtutis autem est potentia. Et hoc rationabilius est, el dictis Dionysii consonat. Cum enim operatio supra facultatem naturæ operantis non extendatur, oportet quod, si o|æralio alicujus supra id quod naturaliter potest, extenditur, quod etiam natura quodammodo supra seipsam elevetur. Cum ergo actus meritorii facultatem humana.· natura excedant, quia in eos solis naturalibus horno non potest, non possunt isti actus ab homine procedere, nisi quodammodo natura huma a in esse altius esset sublevata, ve) sublimata. Et ideo dicit Dionysius, in 2. cap. *Cœlest. Ilierar.,* quod sicuti in rebus naturalibus est, quod illud quod non hatatspeciem per generationem acceptam, non |>ote>t habere o|>erationes speciei debitas; ita ille qui non est adeptus divinum esse per spiritualem regenerationem, non potest participare divinas operationes. Oportet ergo quod primum donum quod homini divinitus infunditur gratis, hunc habeat effectum, quod ipsam essentiam animæ in quoddam divinum esse elevet, ut idonea sil ad omnes operationes divinas. El ideo, quia unumquodque simpliciter dicitur, quod per prius dicitur, sicut substantia ens, ideo tale donum quod essentiam animæ nobilitat, principaliter gratia vocatur; et etiam quia non determinatur per aliquem specialem actum, unde speciale nomen sortiatur. El ideo proprie et |»c! se gratia respicit essentiam animæ sicul subjeitiini. › — Hæc ille.

Idem ponit, *de Veritate,* q. 27, art. 6.

Ex quibus potest formari talis ratio : Omnis perfectio inhærens subjective potentiæ, habet rationem virtutis. Sed gratia non habet rationem virtutis. Ergo non e>t perfectio inhærens potentiæ. Restat ergo quod inhæret essentiæ.

El in hoc primus articulus terminatur.

a <ı — *erit.* Pr.

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

§ I. — CONTHA PRIMAM CONCLUSIONEM

I. Argumenta Scoti. — Quantum ad secundum articulum, restat objectiones adversariorum ponere. El quidem, contra primam conclusionem arguit Scotus(dist. 27, q. 1), probando quod gratia non se habeat ad virtutes infusas sicul anima ad potentias, et lumen naturale ad virtutes acquisitas.

Primo. Quia ex hoc sequitur quod fides non posset remanere informis : quia non posset perficere (a), non manente illo lumine in ordine ad quod perficit (6); sicut nec virtus acquisita jwlest manere virtus, non manente naturali habitudine ejus ad quod respicit, videlicet prudentia. — Et si dicatur quod est assignare gradus in gratia, el secundum gradum inferiorem est fides et spes, et secundum superiorem meretur nomen charilatis, el ita inferior potest manere sine superiori, et hoc modo fides el spes manent sine charitale ; — Contra hoc : Quia eadem essentia non potest ita diversimode perficere (γ) potentias animæ. Item, quia illæ 1res virtutes, spes, fides et charitas, manerent (o) in jialria ; manebit enim tunc perfecta gratia, et ita omnes virtutes, secundum istam opinionem.

Secundo. Quia quaecumque excellentiae attribuuntur gratiae, attribuuntur charitati. Utraque enim essentialiter dividit inter filios regni el perditionis, secundum Augustinum, 15. *de Trinitate,* cap. 18. Utraque etiam est forma virtutum ; el neutra potest esse informis. Et utraque conjungit ultimo fini perfecta conjunctione, qualis potest esse in via. Et si poneretur distincta a charitale, superflueret altera illarum,quia unica sufficeret.

II. Argumenta Aureoli. — Arguit etiam (c) Aureolus (dist. 26, q. 1, art. 1), quod aliqua virtus sil formaliler gratia.

Primo. Quia fides est virtus specialis, distincta contra charitalem ; el fides est formaliler gratia. Igitur aliquæ virtutes a charitale distinct®, sunt formaliler gratia. Consequentia patet de se. Antecedens probatlir per Magistrum, qui dicit in littera, quod gratia prévenions, est fides qua justificamur; igitur, etc. — Confirmatur. Quia gratia nil aliud est quam illud quo aliquis est formaliler Deo acceptus. Sed per alias virtutes a charitale, quis esi acceptus Deo formaliler. Igitur, etc. Major palet. Sed minor probatur per Apostolum, *Hebræor.* H (v. G) :

(i) *perficere.* — *proficere* Pr.
ft) perficit. — *proficit* Pr.
(i) *perficere* — *proficere* Tr.
(i) *manerent.* — *manent* Pr.
(i) *etiam.* — Om. Pr

Sine fide impossibile est placere Deo. Confirmatur hoc : quia, dempta fide, halæns charitatcm non est Deo acceptus et gratus; ergo chantas, ut distinguitur ab ahis virtutibus, non est gratia per essentiam, quia, omni alio circumscripto, ipsa non reddit acceptum Deo. Item, eadem minor probatur sic, per illud Isaiæ, GG (v. 2) (a): Super *quem requiescet spiritus meus* (supple *per amorem ct placitum), nisi super humilem corde, ct timentem sermones meos* (6)? igitur humilitas et timor reddunt formaliler Deo acceptum.

Secundo. Illud reddit formaliler acceptum Deo, quod facit hominem conformem ipsi Deo. Hoc patet : quia gratitudo et dilectio fundantur super unitatem et conformitatem quamdam ; el secundum perfectiones similes est amicitia. Sed inultae virtutes aliæ a charitale, reddunt hominem conformem Deo. Unde, Matth· 5 (v. 48) : *Ut sitis perfecti, sicut Pater vester coelestis perfectus est,* (v. 45) *qui facit oriri solem suum,* etc.; et loquitur de dilectione proximi. Et similiter, loquensde misericordia, dicit (Lucæ, cap. G, v. 36) : *Estote misericordes,* etc. Et de munditia dicit *(Levit.,* cap. 19, v. 2) : *Sancti estote, quoniam sanctus sum.* — Confirmatur hoc. Quia Deus necessario diligit virtutem suam, puta justitiam, misericordiam, el alias perfectiones quæ sunt in eo. Ergo secundario diligit ex necessitate perfectiones consimiles quæ sunt in creatura : quoniam potentia quæ ferlur necessario super objectum, vel in objectum primarium, eadem necessitate fertur in id quod per essentiam est participatio primi objecti; perfectiones autem simpliciter, in creatura, sunt per essentiam participationes perfectionum simpliciter ipsius Dei ; igitur naturaliter (γ), eadem necessitate, diligit illud quod naturaliter (o) [uirlicipat hujusmodi perfectiones simpliciter : non enim videtur quod perfectiones simpliciter sint in te, el quod Deus non acceptet te (c), sicut objectum secundarium (ζ).

Tertio. Si gratia sil aliquid aliud a virtutibus, a quo profluant virtutes, sequitur quod, ablata gratia, nulla virtus infusa remaneret; igitur nec fides, nec spes; cujus oppositum tu concedis. Probatur consequentia, ex dictis tuis : quia virtutes non sunt nisi quidam profluxus a gratia, quæ ponitur in essentia animæ.

Quarto. Quia fictilium videtur ponere aliquam qualitatem facientem deiformilatem (η). Quia : aut facit deiformilatem (a) quantum ad actum primum ; et hoc nihil csl, quia hoc modo anima *(l)* multomagis est deiformitas (γ) Dei quam quæcumque qualitas, cum seipsa sit imago illius : aut facit deiformilatem (3) quoad perfectiones secundas, ut scilicet homo sit talis participative, qualis est Deus formaliler; et æque bene hoc faciunt virtutes. Unde nec in Novo nec in Veteri Testamento suadetur vel praxipitur haberi aliqua forma quæ non sil virtus; sed ad virtutes plurimum exhortamur ibidem.

Quinto. Quia (c), si ponatur aliqua forma quæ non sit principium operationis, sed propler hoc ut sit qmedam pulchritudo animæ, propter hoc, non oportet ponere formam quæ non sit principium operationis (ζ) : quoniam virtutes sunt animæ maxima pulchritudo; unde, I. *Ethicorum* (cap. 8), dicit Philosophus, quod in virtute non separantur hæc tria, pulcherrimum, delectabilissimum, el optimum.

Sexto. Sicut se habet gratia corporalis ad corpus, ita videtur se habere gratia animæ ad ipsam animam. Sed gratia corporalis non dicitur ĕsse aliqua una forma per se, sed magis videlur esse aliquid consurgens ex diversis formis; sicut gratiositas faciei consurgit ex figura, colore el quantitate, el virtute, puta verecundia : nam pone ista in facie, quod sit proportionala quantitas, figura debita, colorproportionabilis, et gestus verecundis, statim, omni alio circumscripto, facies ista est formaliler grata; allero vero deficiente, jam deficit esse grata; unde, si facies habeat nasum longum, vel sit inverecunda, vel pallida, eo ipso est ingrata. Igitur sic est in proposito, quod, (piando in anima concurrit Dei dilectio, spes, et fides, et cæteræ hujusmodi virtutes, omnes simul integrant rationem unius gratia' : nam eo ipso anima est Deo chara et grata; ex hoc enim est homo qualis debet esse, ideo Deus complacet in eo, el redditur acceptus Deo.

III. Argumenta Durandi. — Contra eamdenu η) arguit Durandus (dist· 26, q. 1).

Primo. Quia, destructo principio essendi in esse supernatural!, destruitur principium operandi supernaturaliter. Si ergo gratia sit principium essendi in esse supernaturali, et virtutes theologiae sint principia operandi supematuraliter, tunc, destructa gratia, destruerentur omnes virtutes theologies; quod falsum est, quia, destructa gratia, manet fides, et spes.

Secundo. Quia ratio pro conclusione deficit. Quod

(a) **In Vulgata legitur** : *ad quem autem reipieiam,* **nui** *ad pauperculum, cl contritum tpiritu, ct trementem termone» meot ?*

(C) **rnroi.** — *noitrot* **Pr.**
(γ) *naturaliter.* — *materialiter* **Pr.**
(Β) **no/urnliter.** — *materialiter.* **Pr**
(t) *te.* — **Om. Pr.**
(ζ) *tecundanum.* — *matenale* **Pr**
(rt) *deiformilatem.* — *difforniitatem* **Pr.**

(a) *deiformitatem.* — *difformitatem* **Pr.**
(β) **anima. — omnia Pr.**
(γ) *deifonnitai.* — *di/formiliu* **Pr.**
(j) *deiformilatem.* — *difformitatem* **Pr.**
(c) *Quia* — *qui* **Pr.**
(Ô *ŏperationi* — **Om Pr.**
(η) *Contra eamdem* — **Om. Pr.**

enim principium essendi differat a principio operandi, forte verum est de primo principio essendi, quod dat esse substantiale, ut patet in exemplis ibidem adductis; sed de principio essendi secundario, quod dat esse accidentale, non potest esse verum : caJor enim qui dat esse accidentale igni, est ei immediatum principium operandi. Et ita, cum gratia det esse accidentale, ct non substantiale, nihil prohibet eam esse immediatum principium operandi (a). Immo videtur quod econtrario sit arguendum sic ; Sicut se habent virtutes morales ad esse morale el opera moralia, sic se habent virtutes supernaturales ad esse supematurale et ad opera supernaturalia. Sed per virtutes morales constituitur quis in esse morali, et per easdem perficitur ad opera moralia, et non per aliud. Ergo similiter, per virtutes supernaturales constituitur quis in esse supernatural!, et per easdem perficitur ad opera supernaturalia; nec est aliud, ut videtur, per quod homo constituitur in esse supernatural!, et per quod operatur supernaturalitcr. — Sed diceret aliquis, quod per virtutes morales non constituitur horno in esse morali primo, sed per principia naturalia, quæ sunt intellectus el volunlas; propter quod dicil Philosophus, 1. *Politicorum* (cap. 2), quod *homo est animal naturaliter civile.* Per virtutes autem constituitur in esse secundo morali, quod ordinatur immediate nd operationem. El similiter est dicendum de gratia el virtutibus, respectu esse supernaturalia. — Sed illud non valet. Quia per principia naturalia non constituitur homo in aliquo esse moraliaclu, sed quadam aptitudine; quod innuit Philosophus, 2. *Ethicorum* (cap. 1), loquens de virtutibus (Ç), et dicens : *Innatis quidem nobis suscipere eas, perfectis autem per assuetudinem.* Sed per virtutes constituitur actu in primo esse morali, el per easdem perficitur ad opera moralia. Et idem esi de esse supernatural! et Operibus su|wmaturalibus. Igitur, etc.

Tertio arguit idem Durandus, quod gratia el charitas sint idem realiter. Quia quæ differunt por essentiam, possunt divina virtute separari, vel saltem primum a posteriori, nisi forte alterum sit pura (γ) potentia, cui (5) repugnat per se esse (quod dico propter materiam primam, quæ non potest ab omni forma separari). Sed gratia et charitas nullo modo possunt separari, ut sil alterum sine altero; alioquin sequeretur quod idem homo salvaretur ct non salvaretur : quia decedens in finali gratia salvatur, decedens vero sine cbanlate non salvatur; quia, secundum Augustinum (Serin. 95, cl 15. *dc Trinitate,* cap. 18), chantas est vestis, quæ dividit inter filios regni el filios perditionis. Igitur charitas el gratia non differunt per essentiam.

Quarto. Quorum est unus et idem actus, non solum concomitative, sed per essentiam, illa sunt unum essentialiter, et non solum per concornitanliam. Sed gnitiæ et charitatis est unus el idem actus, non solum concomitative, sed per essentiam. Igilur, etc. Probatur minor. Gratiæ enim, et similiter charitatis, et cujuslibet formæ, est duplex actus. Unus primus, qui consistit in informatione et denominatione subjecti ; et hic est, quoad gratiam, facere hominem Deo gratum, et, quoad charitatem, facere hominem Deo charum; et manifestum est quod hæc sunt unum, nec differunt nisi solo nomine. Alius esi reddere opus meritorium ; et in islo similiter conveniunt ; igitur, etc.

Quinto. Si gratia et charitas differunt : aut gratia pneeminel charitati ; aut econtra ; aut sunt aequales. Primum non potest dici : quia, secundum Augustinum, 15. *de Trinitate* (cap. 18), nullum donum Dei est excellentius charitate. Nec secundum : quia, sicut se habet perfectibile ad perfectibile, ita perfectio ad perfectionem (x); sed potentia quam perficit charitas, non excedit essentiam, quam, secundum te, perficit gratia; igitur, etc. Nec potest dici tertium : quia perfectiones specie differentes non possunt esse æquales; gratia autem el charitas, si non sunt idem, differunt specie; igitur, etc.

Sexto. Quia hoc videtur sentire Apostolus, qui utrique eosdem actus attribuit, scilicet : dare esse spirituale, et perficere ad opus meritorium. Nam de charitate dicit, I. *ad Corinth.,* 13 (v. 1‚2, 3) : Si *linquis hominum loquar,* etc., *charitatem autem non habeam, nihil sum ;* et quoad opus, subdit infra, eodem capitulo (6) (v.7) : *Omnia suffert, omnia sperat,* etc. De gratia vero, quod det esse spirituale, dicit idem Apostolus, I. *Corinth.* 15 (v. 10) : *Gratia Dei sum id quod sum* (γ); et rursum , quod perficiat ad opus meritorium, subdit (ibid.) : *Abundantius omnibus laboravi, non ego, sed gratia Dei mecum.*

Septimo. Quia χαρ in græco, idem est quod *gratia* in latino; unde et αχαρι dicitur quasi *sine gratia.*

IV. Alia argumenta Aureoli. — Secundo loco arguitur contra eamdem conclusionem, quoad hoc quod langit in suis probationibus, scilicet quod virtutes profluunt a gratia. Unde Aureolus (4. *Sentent.,* dist. I, q. 3, art. 4) arguit

Primo sic. Si virtutes profluunt a gratia : aut subjective; aut sicut effectus formalis a forma; aut effective. Sed nullo istorum modorum. Igitur, etc. Major palet per locum a sufficienti divisione : omne enim quod profluit, aliquo genere causalitatis profluit, cum profluere importet causalitalem. Minor

(«) a **rtrbil £i ita iwqae ad** *operandi,* **om. Pr.**
(6) **— viriutr Pr.**
(γ) *pura — pula a* **IV**
(B) **cut. —** *igitur* **Pr,**

(a *perfectionem — perfectum* **Pr**
(6 *capitulo.*— **Om. Pr.**
(γ **«uni. — Om. Pr.**

probatur. Pi'imo, quod non profluant effective, sicut ab efficiente : quoniam, secundum Augustinum (serin. 26, cl alibi), virtutes solus Deus operatur in nobis, ita quod talia sunt in nobis per infusionem a solo Deo. Et probatur hoc ratione : quia, aut gratia infunderet illos, aut educeret de potentia subjecti; non est dicendum quod infundat, quia tunc crearet; nec quod educat, quia accidens non educit aliquid de subjecto in quo est subjective. El contirinatur : quia dona el virtutes tantum sunt per creationein; ergo non sunt eductivc de aliquo. Similiter, nec profluunt sicut effectus formalis. Et ratio est : (juia elfeclus formalis est idem rcaliter quod ipsa forma, secundum Avicennam ; sed virtutes differunt a gratia, sicut aliæ qualitates. Nec effluunt a gratia sicut a subjecto, ut manifestum est : non enim gratia est subjectum illarum, sed sola anima, — Dices quod immo virtutes profluunt a gratia aliquo modo subjective, non obstante quod sit una gratia per essentiam. El datur exemplum ad hoc: quia videmus quod lux est una (a) per essentiam; eadem autem lux, ut recipitur in nube rorida, ab ea profluunt colores diversi. Sic ergo est imaginandum de gratia ; quia ipsa est una per essentiam, et tamen profluit in diversos radios et colores spirituales, qui sunt diversæ virtutes. — Sed ista imaginalio non valet ad propositum. Nam lux quæ hoc modo profluit in diversos radios vel colores, ut isti imaginantur, non est radius tinctus in nube, ut ibi lingatur, et sit subjectum colorum; sed colores illi sunt ipsi radii debilitati. Isti autem non dicunt quod gratia sit ipsæmet virtutes. Et sic exemplum non est ad propositum.

Secundo aiyuit sic : Ab illo non fluunt dona ct virtutes, in quo (G) formaliler consistit formalis ratio gratiæ; quia idem non profluit a seipso. Sed in virtutibus et donis consistit formaliter ratio gratiæ. Ergo (γ). Probatur minor. Aut enim qualitas a qua dicis profluere virtutes et dona, dicitur gratia, quia gratis data; el habeo propositum, quia dona el virtutes sunt quædam gratis data. Aut quia est gratum faciens (o); et habeo similiter propositum : nam dona el virtutes ex se habent formaliler quod faciant gratum habentem; quia talia per rationes proprias habent rationem l»oni et accepti, quæ sunt gratum facientia respectu cujuscumque rectæ voluntatis. Secundum enim Augustinum (epist. ad Macedonium), non est justus qui non diligit justitiam; ergo de ratione juslitiæ, et cujuscülmquo virtutis, est quod sit ex se formaliler grata et accepta cuilibet virtuoso; et per consequens, participans illas virtutes, iit materialiter acceptum el gratum, pro quanto participat objectum formale actus acceptationis. Et hinc est quod, ex natura rei, Deus complacet in talibus virtutibus, et in participantibus eas.

Tertio. Si dona et virtutes profluunt a gratia in animam : aut profluunt ab ea libere;aut mere naturalitcr. Non primo inudo ; quia, cum gratia sit quædam qualitas naturalis, non est potestati va aut dominativa sui actus. Igitur a tali gratia veniunt virtutes mere naturaliter. Sed hoc est manifeste falsum : nam, etsi virtutes sint connexae cum charitate, tamen sunt quædam virtutes supererogationis, ut virginitas, cl hujusmodi, quas non est necesse inesse omni habenti gratiam formaliter; ergo non profluunt formaliler a gratia.

Quarto. Quia ista positio tua imaginatur quod gratia sil quædam qualitas exsistens in anima, reddens Deo gratum et acceptum, et quod ab illa dona cl virtutes dicantur accepta el chara.—Sed contra : Nihil reddit aliquid Deo charum et acceptum, nisi pro quanto est divina similitudo, et divinarum pertectionum, in quibus complacet Deus primario, sicut in objectis primariis. Igitur quod reddit aliquid materialiter Deo acceptum, oportet quod sit qualitas quædam, qua» ex se sit formaliler accepta : sicut virtuosus complacet in alio virtuoso; et hoc quia diligit formaliter, et complacet sibi in virtute. Igitur, cum Deus ex se diligat omnem virtutem, non oportet ponere talem qualitatem motivam,perquam anima el habitus animi sint accepti Deo. Nec etiam in Scriptum invenitur de aliqua tali qualitate, quod Deus per se complaceat in ea, sicut invenitur de habilibus virtutum. — Hæc ille, in forma.

§ 2. — Contra secundam conclusionem

I. Argumenta Scoti. — Contra secundam conclusionem arguit Scotus(disl. 26, q. 1), probando quod gratia non sil subjective in essentia animæ.

Primo. Quia, cum gratia sil idem realiter quod gloria, vel per se dispositio ad eam, sequitur quod per se sil in eodem subjecto in quo est beatitudo. Sed beatitudo non est per se in essentia animæ, sed in plentia. Igitur el gratia. — Si dicatur quod beatitude primo ponilur in essentia animæ, et redundat mediante illa in potentias; primo modo anima est deiformis («) ex illapsu (6) Dei, sicut carbo ignitus; — Contra. Igitur, circumscriptis potentiis, posset anima perse esse beata; et ita esset beatitudo non in aliquo actu secundo, nec in attingendo objectum ultimum : nam non attingitur objectum, ut objectum est, nisi per actum secundum, qui non convenit animæ nisi |>er ptentias.

Secundo. Si beatitudo poneretur in essentia, cum ejusdem rationis sit essentia in via ct in patria, igi-

a) κηα — *tadem* Pr.
Z) çuo. — çutàuc Pr.
γ) *Ergo·* Orn. Pr.
c) *faciem·* — Om. Pr.

(i) *dcifonuis,* — *difjonnu* Pr.
(6) *lUapm.* — *rldp>u* Pr.

tur nunc erit ct anima beata, licet minus quam in patria. Consequens est falsum. Igitur et antecedens. Consequentia probatur : quia nunc habet actum primum ejusdem rationi», per te, cum illo in quo essentialiter consistit beatitudo.

Tertio. Quandocumque aliqua forma est indeterminata secundum virtutem activam ad plura, illud quod precise respicit unam actionem determinatam, non potest esse perfectio illius inquantum est indeterminata, sed potius inquantum est potentia determinata illius actionis respectu cujus perficitur a tali perfectione. Exemplum : Si anima est indeterminata ad plures actus sibi convenientes secundum plures potentias, sapientia, vel quicumque alius habitus intellectualis, non perficit animam inquantum est indeterminata, sed precise inquantum est intellectus. El ratio propositionis esi ista : quia, si perficeret eam secundum quod indeterminata secundum virtutem activam, igitur seque posset eam perficere in online ad quemcumque actum suum; si enim perficeret eam in online ad actum determinatum, ita perficeret eam, sicut si esset tantum potentia activa ad illum actum, et non indeterminata ad plures. Sed gratia tantum perficit animam in ordine ad actum determinatum, scilicet meritorium, qui scilicet est solius voluntatis, secundum Anselrnuin, de *Conceptu virginali,* cap. 4, et alibi, frequenter. Igitur precise perficit animam inquantum est illa potentia cujus est talis actus, hoc est, voluntas. Igitur, etc.

Confirmatur. Quia, si perficeret essentiam animæ, ul essentia est, posset redundare in actum primæ potentiæ, scilicet intellectus; et sic actus intellectus, ut præcedit actum voluntatis, posset esse meritorius. Immo, si intellectus esset solus sine voluntate, in illo posset esse gratia et meritum.

Quarto. Opposita nata sunt fieri circa idem. Sed gratia el peccatum sunt opposita Peccatum autem est in voluntate, secundum Anselmum, ubi supra, cap. 3.

Quinto. Omnis justitia et injustitia est formaliter in voluntate. Sed gratia est quædam justitia. Igitur, etc.

II. Argumenta Durandi. — Ad idem arguit Durandus (dist. 26, q 2).

Primo. Quia imposribile est quod habitus perficiens essentiam animæ, habeat majorem colligationem cum habitu perficiente voluntatem;quam cum habitu perficiente intellectum. Sed gratia habet majorem colligentiam cum charitate, qui est habitus perficiens voluntatem, quam cum fide, quæ perficit intellectum. Igitur, etc. Major patet. Quia qwe est habitudo perfectibilium, eadem videtur esse perfectionum. Cum igitur voluntas non habeat majorem colligantiam cum essentia animæ quam intellectus, immo, ut videtur, minorem, vel saltem non ila immediatam, pari ratione, nec habitus voluntatis latest esse magis colligatus cum habitu perficiente essentiam animæ, quarn habitus intellectus. Minor manifesta est in exemplo posito. Sequitur ergo conclusio, quod gratia non est in essentia animæ.

Secundo. Quia ornnis habitus datus homini propter assequendum Deum per opus meritorium, perfidi voluntatem, cujus est mereri. Sed gratia est hujusmodi. Igitur, etc.

Tertio. Quia, si gratia perficeret essentiam animæ, perficeret ad omnes actus omnium potentiarum, el prius (a) ad priores, scilicet ad intellectum, quam ad voluntatem. Hoc autem est falsum. Ergo, etc.

Quarto. Quia supernaturalia, el maxime si sint variabilia (β), supponunt naturalia invariabilia (γ). Sed potentiæ animæ sunt invariables (o) circa essentiam animæ; gratia autem est variabilis. Igitur, etc.

Quinto. Quia essentia animæ non est prius grata gratificatione supernatural!, quam potentiæ; quia gratia el gloria correspondent. Sed essentia non glorificatur nisi mediante potentia. Igitur nec gratificatur nisi mediante eadem.

Sexto. Nullus habitus acquisitus, vel infusus, est in essentia animæ. Quod palet de habitibus acquisitis, consideranti naturam habitus, quem (t) diffiniens Philosophus, 5. *Metaphysics* (t. c. 25), dicit : *Habitus est quo aliquis disponitur bene vel male, ad se, vel ad alterum ;* bene quidem, per bonum habitum, et male per malum. Et secundum hoc est duplex habitus : unus qui est dispositio rei secundum naturam ejus intra ; alius qui est dispositio rei per comparationem ad finem extra, sive ad operationem, per quam finis attingitur. Exemplum primi est de sanitate, per quam corpus bene (lisj>onitur in coinparatione ad animam, prout est ab ipsa jierfeclibile, vel bene regibile. Exemplum secundi est de virtute, quæ disponit in ordine ad opera virtuosa. Ad rationem autem habitus, quocumque modo sumpti, requiruntur aliqua plura, diversis modis commensurabilia, ut in eis possint inveniri aliqua media ratio el aliquis determinatus modus commensurationis; quæ ratio vel modus vocatur habitus : sicut sanitas est determinata commensuralio quatuor humorum, ad invicem diversimode commensurabilium, qui (ζ) tamen in sanitate reducuntur (η) ad determinatum commensurationis modum. Unde ubi est unum uno modo se habens, vel plura similiter se habentia semper, ibi non requiritur aliquis habitus : cum enim habitus ponal modum, ibi (0) non est necessarius habitus, ubi modus ex

priuf. — *potlea* **Pr**
(6) **variabilia.** — *narrabilia* **Pr.**
(T **invariabilia — narrabilia Pr**
(i **invariafrita. — innarrabilem Pr.**
(t) **gueni.** — *quod* **Pr.**
U) <;«<·· ‘‘ </u« **Pr.**
(η) *reducuntur.* — *reducitur* **Pr.**
(0) **ibi.** — *illi* **Pr.**

natura rei est determinatus. Ex his concluditur quod in essentia (a) animæ nullus est habitus : — Non quidoin habitus qui est dispositio rerum ad intra. Quia habitus ad intra, est dispositio rei habentis partes, quarum una per habitum disponitur ad aliam. Oprtel ergo partem illam quæ dis|>onitur per habitum, ad partem aliam ordinari. Sei anima, cum sit ultima el completiva forma hominis, ad nihil aliud quod sit in homine ordinatur : non ad corpus; sed magis corpus ad animam, cum forma non sit propter materiam, sed potius econtra, ut dicitur, 2. *Physicorum* (t. c. 26). Ergo in essentia animæ non potest esse aliquis habitus qui sit dispositio hominis secundum se. — Hem, non jiotest in ea esse aliquis habitus qui sit dispositio hominis in comparatione ad opus. Quia, sicut jam dictum est, ad rationem habitus requiruntur mulla ad invicem diversimode commensurabilia (6). Essentia autem animæ una et simplex est, non habens partam cl partem; ipsa etiam, inquantum hujusmodi, uno modo semper se habet. Potentiæ autem, relate ad suas operationes, diversimode ordinari et commensurari possunt : contingit enim intelligere recte et non recte, propter multa quæ ad actum inlclligendi concurrunt, scilicet phantasmata, el multi talia; et similiter est de voluntate. Propter quod solis potentiis, ut onlinanlur ad actus, possunt inesse habitus; in essentia vero animæ, inquantum hujusmodi, nullus. De gratia autem ct omnibus habilibus infusis, cum perficiant hominem in comparatione ad operationem bonam, quæ est a<l utilitatem personæ, ut est gratia gratum faciens, vel ad utilitatem Ecclesiæ, ut sunt gratiæ gratis data?, idem dicendum est, quod ipsæ sunt in illis potentiis, tanquam in subjectis, ad quarum actus perficiunt. — Hæc Durandus.

El in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS III.

PONUNTUR SOLUTIO N ES

§ 1. — Ad argumenta contra primam CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Scoti. Quantum ad tertium articulum, respondendum est objectionibus pnedictis. El ideo

Ad primum Scoti contra primam conclusionem, dicitur quod non vadit ad mentem sancti Thomæ. Non enim inlelligil beatus Thomas, quod gratia gratum faciens so habeat ad virtutes infusas, omnibus illis modis quibus se habet essentia animæ ad suas |>otenlias, vel lumen naturale ad virtutes acquisitas : utputa quod, sicut essentia animæ est causa efficiens suarum potentiarum, et habens necessariam connexionem naturalem cum illis, quod ita sil de gratia et virtutibus infusis, quoad substantiam habitus, potissime cum ipse ponat quod fides et spes possunt remanere sine gratia. Item , quia ipse dicit, *de Veritate,* q. 27, art. 2, in solutione septimi : < Gratia est in prima specie qualitatis; quamvis non proprie possit dici habitus, quia non immediate ordinatur ad actum, sed ad quoddam esse spirituale quod in anima facit; ct est sicut quædim dispositio, quæ est respectu gloris, quæ est (x) gratia consummata. Nihil tamen simile gratiæ in accidentibus animæ, quæ philosophi sciverunt, invenitur; quia philosophi non cognoverunt nisi illa accidentia animæ qu® ordinantur ad actus humanæ naturæ proportionates. » — Hæc ille. — Si autem quænlur in quo attenditur similitudo quam ponit beatus Thomas, de essentia respectu potentiarum, et de gratia respectu virtutum; — dico quod in hoc, quod sicut anima est immediatum principium essendi, potentia autem est immediatum principium operandi; sic proportionabiliter (i), gratia est immediatum principium supernaturaliter essendi, virtus vero est immediatum principium supernaturaliter operandi. Unde, *de Veritate,* q. 27, art. 5, in solutione decimiseptimi, sic ait : < Sicut essentia animæ immediato est essendi principium, operationis vero est principium mediantibus potentiis; ita immediatus effectus gratiæ est conferre esse spirituale, quod pertinet ad informationem subjecti, sive ad justificationem impii, quæ est effectus gratiæ operantis; sed effertus gratiæ mediantibus virtutibus et donis, est elicere actus meritorios, quod pertinet ad gratiam cooperantem. & — Et si ulterius quæritur de alia similitudine, quomodo intelligcnda sit,scilicet quomodo gratia se haliet ad virtutes sicut lumen naturale ad virtutes acquisitas; — dicitur quod quoad hoc est similitudo, quod sicut nullus habitus acquisitus habet rationem virtutis, nisi pro quanto formatur online sibi impresso ex lumine naturali; sic nulla virtus infusa, est proprie et perfecte virtus, nisi formetur per gratiam. El de hoc sanctus Thomas, ubi supra, in solutione quinti, ubi sic dicit : < Gratia non dicitur forma virtutum, quasi pars essentialis virtutum ; sic enim oporteret quod multiplicatis virtutibus multiplicaretur gratia. Sed dicitur forma virtutum, inquantum formaliter actum virtutum complet. Informatur autem actus virtutis tripliciter. Uno mo<lo, inquantum circa substantiam actus apponuntur débita? conditiones, por quarum limitationem, in medio virtutis constituitur. Et hoc habet actus virtutis a prudentia : nam medium virtutis

(a) eiwi/ùi — coe Pr.
(β) *conimcnturabilia.* — *comparabilia* Pr.

(x) cum. — Ad. Pr.
(6) *proportionabiliter.* *iniproportionabiliter* Pr.

accipitur secundum rectam rationem, ut dicitur, 2. *Ethicorum* (cap. 6). Et sic prudentia dicilur forma omnium virtutum moralium. Aclus autem sic constitutus in medio, est quasi materialis respectu ordinis in ultimum finem ; qui quidem ordo apponitur actui virtutis ex imperio charilalis. El sic charitas dicitur esse forma omnium aliarum virtutum. Ulterius vero efficaciam merendi adhibet gratia : nullus enim operum nostrorum valor reputaretur condignus æterme gloriæ, nisi præsupposilu acceptatione divina. Et sic gratia dicilur esse forma charilatis el aliarum virtutum. * — Hæc ille.

His praelibatis, dicilur ad primum Scoli, negando primam consequentiam : quia, licel fides sine gratia aliqualiter perficiat, non tamen complete, quia non meritorie; el ex hoc dicitur informis. — De solutione vero quam ibidem tangit, non curamus, scilicet quod gratia secundum diversos gradus causct tres habitus. — Hem, ad secundam formam quam ibi facit, negatur consequentia. Quia, licet essentia gratiæ maneat in patria, eadem quæ fuerat in via, non oportet quod, si in via causât fidem et spem, aliquo genere causalitatis, quod in patria causel illas. Cujus ratio est, quia tunc habebit excellentiores effectus; nam fides et spes includunt imperfectionem contrariam gloria?. Rursus, quia, ut dictum est, gratia non est causa proprie productiva talium habituum, sed formalis; aut, si esi aliquo modo causa efficiens, hoc est in fieri, non autem in facto esse; nec est totalis, sed partialis, cl magis inslruinentalis quam principalis. Et ideo non oportet ut semper inforat eosdem effectus; nec ojiortel quod semper adsit suo effectui, sicut luminosum lumini a se crealo. Item, potest dici causa dispositiva virtutum, sicul videtur velle sanctus Thomas, *de Virtutibus,* q. 2, ari. 3, in solutione deciminoni, ubi sic dicit : ‹ Gratia dicitur esse forma virtutum, inquantum dal esse spirituale animæ, ut sil susceptiva virtutum, etc. › — Et si objicitur quod sanctus Thomas, 3. *Contra Gentiles,* cap. 151, 152, 153, dicit quod gratia Dei causal fidem, spem et charitalem ; — dicendum quod gratia Dei quæ est gratuita Dei voluntas, producit effective dictos habitus; sed gratia Dei quæ est accidens infusum, non producit illos habitus; aut, si aliquo modo dici |>osbit causa productiva instrumenlalis, vel coproductivum (i) talium habituum, non tamen est causa illorum quoad suum esse et conservari, sed in fieri duntaxal, et aliis modis ante dictis.

Ad secundum, negatur antecedens : nam nullus effectus qui immediate attribuitur gratiæ, immediate allnbuitur charitali, nec econlra ; licel effectus qui attribuitur uni illarum mediate, possit alteri attnbui immediate, vel econlra. Et ideo beatus Thomas, *de Veritate,* q. 27. art. 2, in solutione sexti, sic dicit : α Hoc quod charitas sola distinguat inter filios perditionis et regni, convenit ei inquantum non posset esse informis, sicut aliæ virtutes. Unde per hoc non excluditur gratia, qua charitas ipsa formatur. * — Hæc ipso. — Ex quo patet quod primum assumptum falsum est, scilicet quod gratia el charitas utraque æqualiter dividat inter filios, etc.; quia per charitalem nullus est primo et immediate Dei filius, sed jær gratiam. Secundum iterum falsum est, scilicet quod utraque æqualiter et eodèm modo sil forma virtutum, ut palet ex praecedentibus, quia aliter format hæc quam illa. Tertium iterum falsum est, scilicet quod utraque eodem modo conjungat ultimo fini : nam gratia conjungit animam Deo per modum assimilationis el deiformalionis (a); charitas vero conjungit Deo per modum objecti operationis. Quartum denique falsum est. Unde sanctus Thomas, ubi supra, in solutione quarti, sic dicit : « Charitas non sufficeret ad merendum bonum ælernuin, nisi præsupposila idoneitate personæ merentis, quæ est per gratiam ; aliter enim nostra dilectio non esset tanto praemio digna, etc. » Ex quo palet quod (C), dato quod charitas et gratia differant, neutra superfluit. Tum quia, sicut dicil smclus Thomas, ibidem (arg. 6, in contrarium), ‹ charitas perficit aqimam in ordino ad objectum diligibile; sed gratia non importat respectum ad aliquod objectum, quia nec ad actum, sed ad quoddam esse, scilicet gratum esse Deo; et sic oportet quod differant, n Tum quia (arg. 3, in contr.) « gratia est in actu suo semper, quia semper facit hominem gratum Deo; charitasautem non semper est in actu suo; non enim semper habens charitalem, actu diligit; el sic charitas non est gratia, n Tum quia (arg. 2, in contr.) α *charitas Dei diffusa est* in *cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis (Roman.* 5, 5). Igitur datio Spiritus Sancti praecedit charitalem, sicul causa effectum. Sed Spiritus Sanctus datur secundum aliquod donum suum. Igitur aliquod donum est in nobis, quod præcedit charitalem. Sed hoc non videtur es^e aliud quam gratia. Ergo gratia est aliud quam (γ) charitas i». Tum quia (arg. 5, in contr.) α quod est pluribus commune, non inest alicui eorum ratione alicujus quod sit ei proprium. Sed producere actum meritorium, est commune omni virtuti. Igitur nulli harum convenit, secundum hoc quod est ei propnum; el ita nec charitali. Convenit ergo ei secundum aliquid commune sibi et omnibus virtutibus. Sed actus meritorius, est a gratia. Ergo gratia dicit aliquid commune charitali et aliis virtutibus. Sed non est commune per praedicationem, ut videtur, quia sic essent tot gratiæ, quot sunl virtutes. Igitur est commune per modum causæ. »

(a) *coproductivum, — quo productivum* **Pr.**

( ) *dtnfonuatwnu. –* **dirini** *formationi?* **Pr.**
( ) *quod. — quia* **Pr.**
(γ) **a verbo** *gratia* **usque ad** *quam,* **om. Pr.**

Π. **Ad argumenta Aureoli.** — Λ<l primum Aureoli, negatur minor. Et a«l probationem, respondit sanctus Thomas, ubi supra *(de Veritate,* q. 27, art. 2), in solutione secundi, sic dicens : « Fides dicilur esse gratia proveniens, inquantum in motu fidei primo apparet gratiæ provenientis effectus, » Simile dicit, 2. *Sententiarum,* dist. 26, q. 1, art. 4, in solutione quarti : « Gratia, inquit, proveniens dicilur fides, non per essentiam, quasi gratia a fide non differat, sed quia in justificatione, quam gratia causât, primus motus fidei invenitur. Et ideo, cum habitus nobis (a) per effectus innotescant, illud in quo primo gratia manifestatur, est fides. Et propter hoc, fides dicitur gratia proveniens, 0 Hæc ille.

Ad confirmationem dicitur, negando minorem. Et ad probationes ibidem adductas, dicilur : *Primo* quidem, quod hoc quoti sine fide impossibile est placere Deo, non inferi quod per fidem quis sil formaliler gratus, vel acceptus, vel placitus Deo, sed solum quoti fides, vel origo fidei hoc facit. Sicut in simili : nullus potest vivere sine calore et humido naturali; nec tamen calore, nec humore quis formaliler vivit, sed ipsa essentia animæ, a qua pullulant calor el humor, in aliquo genera causæ; sic in proposito. *Secundo* dicilur pro (6) confirmatione, quod, si, per impossibile, in essentia animæ esset gratia, et nullus habitus fidei, spei aut cbaritatis esset in potentiis animæ, illa anima esset formaliler Deo grata. *Tertio* dicitur quod nos non dicimus quod charitas sit gratia, sed totum oppositum. *Quarto* dicilur ad auctoritatem Isaiæ, quod humilitas el timor non faciunt gratum Deo formaliler; sed hoc facit radix illarum virtutum, scilicet gratia. Unde sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* ubi supra (dist. 26, q. I , art. 4), in solutione quinti, sic dicit : « Charitas alio modo dicilur forma virtutum quam gratia. Charitas enim est forma virtutum ex parte aclus, inquantum scilicet omnes aclus virtutum in suum finem convocat, eo quod ejus objectum est ultimus finis. Sic enim est in omnibus potentiis cl artibus ordinalis, quod illa quæ ulteriorem finem respicit, largitur formam arti quæ est sub ijisa, cujus aclus in suum finem ordinatur : sicut potet quod gubernator ostendit factori navis, qualis debeat esse forma navis vel temonis. Unde charitas informat alias virtutes, sicul virtus virtutem. Sed gratia informat per modum originis, quia scilicet ex ipsa gratia quodammodo formaliler oriuntur habitus virtutum, per diversas potentias diffusi. Illud autem quod ab alio oritur, formam et speciem ab eo trahit; et in suo vigore consistit, quamdiu origini continuatur. Hæc ille. - Ex quo patet quod, si aliqua virtus facit hominem gratum Deo, hoc potest ex forma sua, quæ est gratia.

Ad secundum dicilur quod major est simpliciter falsa, nisi intelligal de illo quod facit hominem conformem ipsi Deo, conformitate quasi specifica, per quamdam participationem divinae natura cl divinitatis. Hanc autem confonnitatem nulla virtus potest facere, sed sola gratia, quæ est quædam prticipatio divinitatis ; nam per charitalem, sapientiam et alios habitus virtutum, fit homo Deo similis quantum ad perfectiones attribulales solum.

Ad confirmationem, dicitur quod illa deductio, et similiter procedens, non aliud concludunt, nisi quod Deus diligit et acceptat virtutes et earum subjecta. Sed esse gratum Deo, plus importat quam diligi vel acceptari a Deo. Unde sanctus Thomas, *de Veritate,* q. 27, art. **I**, sic dicit : < Deum acceptare aliquem, vel diligere, quod idem est, nil aliud est quam velle ei aliquod tonum. Vult autem Deus omnibus creaturis bonum natura, propter quod dicilur omnia diligere, *Sapientix* **11** (v. 25) : *Diligis omnia qux sunt,* etc., et omnia approbare, *Genes.* I (v. 31) : Vidit *Deus cuncta qux fecerat,* etc. Sed ratione hujus acceptationis, non consuevimus aliquem dicere habere gratiam Dei ; sed inquantum Deus vult ei aliquod bonum supernatural, quod e>t vita ælerna : sicut habetur, Isaiie 64 (v.4) : *Oculus non vidit Deus absque te, qux prxparasti diligentibus te.* Unde, *Rom.* 6(23), dicilur : *Gratia Dei, vita xterna.* Sed hoc bonum Deus non vult alicui indigno. Ex natura autem sua homo non est dignus Unio bono, cum sit supernatural. Et ideo, ex hoc ipso quod ponitur aliquis Deo gratus respectu hujus Ioni, ponitur quod in eo sit aliquid per quod sit dignus tali bono supra sua naturalia; quod quidem non movet divinam voluntatem ut hominem ad bonum illud ordinet, sed potius e converso. Et ex hoc ijvso quod Deus sua voluntate aliquem ordinat ad vitam ælernam, præslat ei aliquid per quod sil dignus vita æterna. Et hoc est quod dicilur, *Coloss.* l (v. 12) : *Qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum* in lumine. Et hujus ratio est : quia, sicut scientia Dei est causa rerum non causata a rebus, ut nostra ; ita el voluntas ejus est effectrix boni, et non causata a bono, sicut nostra. Sic ergo homo dicitur gratiam Dei habere, non solum ex hoc quod a Deo diligitur in vitam ælcmam, sed ex hoc quod datur ei aliquod donum per quod est dignus vita æterna. Et hoc donum dicitur gratia gratum faciens. > — Hæc ille. — Item, in solutione undecimi, sic dicit : « Aliæ creatura irrationales acceptantur a Deo, solum respectu bonorum naturalium. Unde divina acceptatio nihil in eis addit supra naturalem conditionem, per quam hujusmodi bonis sunt proportionata. Homo autem acceptatur a Deo respectu boni supematuralis. Et ideo requiritur aliquid additum super naturalibus, per quod ad illud bonum proportionetur. v — Hæc ille. — Ex quo patet quod non quælibet acceptatio

(») notu.— *non* Pr
(C) *tecunda.* — Ad. Pr.

suiïirit ml esse Deo gratum, gratiludine dc qua loquimur, sed solum illa qua quis acceptatur ad vitam ælcrnarn Hujus nutem acceptationis effectus primus cl proprius ol collatio non alicujus virtutis, sed gralîæ dc qua dii tum est; nam per habitus virtutum nullus ot dignus \ila æterna, sicut ex primo formali.

Ad tertium palet solutio per pradicta in solutione primi Scoti, qualem Scilicet causaliUlem habet gratia respectu virtutum; et similiter in solutione secundi.

Ad quartum, negatur antecedens. Ponere namque talos qualitates deiformilales (a) non est fictio, nisi B. Petrus in canonica sua sil fictor, super cujus dictis hæc josilio fundatur, ut visum est in probatione conclusionum. Et tunc, ad prokitionem antecedentis, dicitur quod gratia facit deiformitatem (C), quoad actum primum, ut scilicet anima transferatur in novam naturam. Nec valet quod contra hoc dicitur, quod scilicet anima ex suis naturalibus est deiformior (γ), etc. Unde sanctus Thomas, ubi supra *(dc Veritate,* q. 27, art. 1), in solutione sexti, dicit « Nulla creatura est simpliciter nobilior anima Christi ; sed secundum quid (o), omne accidens animæ ejus est ea nobilius, inquantum comparatur ad ipsam ut forma ejus. Vel potest dici quod gratia, inquantum creatura, non est nobilior anima Christi, sed inquantum est quædam similitudo divinæ bonitatis, expressior quam similitudo naturalis quæ est in anima Christi. » — Hæc ille. - - Simile dicit, 2 *Sentent.,* dist. 26, q. 1, art. 2, in solutione ter tii; et P ⅔ q. 110, art. 2, in solutione secundi, ubi sic : < Omnis substantia, vel est ipsa natura rei cujus est substantia, vol est pars natura,secundum quod materia vel forma dicitur substantia. Et quia gratia est supra naturam humanam, non potest esso quod sil substantia, aut forma substantialis; sed est forma accidentalis ipsius animæ. Illud enim quod substantialiter est in Deo, accidentaliter fit inanima participante divinam bonitatem, ut de scientia patet. Secundum hoc ergo, quia anima participat divinam bonitatem imperfecte, ipsa participatio divinæ bonitatis, quæ est gratia, (t) quamvis imperfectiori modo habeat esse quam anima, cum in seipsa non subsistat, est tamen nobilior quam natum animæ, inquantum est expressio vel participatio divinæ bonitatis, non autem quantum ad modum essendi. » — Hæc ille. — Ex quibus patet ad argumentum. — Cum autem ulterius dicit arguens, quod in Sacra Scriptura non praeipitur haberi aliqua forma quæ non sit virtus, etc.; — dicitur quod falsum est, quia Scriptura monet et præcipil quod homo disponat se ad gratiam. Ipse etiam Augustinus, in libro *de Prosdestinatione Sanctorum* (lib. 2, cap. 16), dicit quod *gratia prævcnit charttatom,* ut recitat sanctus Thomas in locis praallegalis. Item, *Ephes.* 5 (v. 8 et 9) : *Ut filii lucis ambulate; fructus enim lucis est in omni bonitate, ct justitia, et sanctitate, ct veritate.* Verumtamen argumentum in alio claudicat : quia pracepla non dantur de habilibus, sed de actibus virtutum; et prasertim, quia gratia non ordinatur immediate ad eliciendum actum secundum, sed ad dandum actum primum, ut superius dictum fuit.

Ad quintum dicitur quod forma quam dicimus gratiam, non ideo principaliter ponitur ad hoc quod sil quædam pulchritudo animæ, ipsam decorans, sed ad hoc ut elevet animam in quoddam esse super· naturale, et reddat animam vel subjectum suum dignum vita æterna, et proportionalum fini supernatural! (α). Ideo argumentum fundatur in falso, ct negandum est antecedens pro prima parte.

Ad sextum patet per idem : quia supponit quod gratia propter nil aliud ponatur nisi ad decorandum animam; quod negandum est. Secundo, dicitur quod non est simile de gratia corporali et de gratia animæ, de qua loquimur : quia, cum subjectum gratiæ corporalis sit compositum ex partibus heterogeneis, nil minim si talis gratia sit forma ex multis consurgens, et non omnino simplex ; secus est de gratia animæ, cujus subjectum est simplex, et ordinatur ad conformandum divinæ essentiæ, vel bonitati, quæ est simplicissima. Tertio, potest dici quod pulchritudo, vel gloriositas corporalis, licet multa requirat, tamen inter illa est aliquid principalius, scilicet ipse color.

III. Ad argumenta Durandi. — Ad primum Durandi, dicitur quod, destructa gratia, quæ est principium essendi supernaturaliter, destruuntur omnes virtutes theologicæ, quantum ad hoc quod est esse principium operandi supematuraliter, in quo dependebant a gratia : quia, remota gratia, nullius virtutis actus est vere et perfecte supernaturails; quia non est medium proportionalum fini supernatural!, nec ducit ad illum, nec est meritorius vitæ ælernæ. Non tamen oportet quod dicti habitus destruantur quoad substantiam suam; quia, quoad hoc, non dependebant a gratia, quantum ad esse, quidquid sit quoad suum fieri. Verumtamen habitus cbarilatis totaliter tollitur recedente gratia. Cujus causa dicetur post.

Ad secundum dicitur primo, quod illud principium quod arguens negat, prolene negatur, si bene inlelligatur ad mentem sancti Thomæ. Illud enim debet sic intelligi, quod primum principium essendi

(·) quahtatei deiformitatcf. — qualitatif difformitates **Pr**

(6) *deiformitatem. — difformitatem* **Pr.**

(γ) *deiformior — diftormior* **Pr**

(Î) *quid. — quod* **Pr.**

(t) *qux.* **— Ad Pr.**

(a) *mpeniaturali. — naturali* **Pr.**

in aliquo genere, differt a principio immediato operandi in illo genere; et hoc in creatis, ubi nulla creatura est sua potentia operativa. Et quia gratia est primum principium formale esse supernaturalis et deiformis (a), oportet quod differat a virtute, quæ est principium operandi supernaturaliter. Nec valet instantia de calore ibidem adducta. Quia calor, licet sit principium essendi in igne, non tamen est primum principium essendi in aliquo genere ipsius : quia nec quoad esse substantiale, constat, quia tale esse pullulat a forma substantiali; nec similiter quoad esse accidentale, quia ipse calor et alia accidentia ignis profluunt a forma substantiali ejus. Non sic est de gratia, quæ non causatur ex principiis sui subjecti. Item, ex alio patet quod instantia non valet : quia calor non agit ad finem cui ignis ex natura sua sit improportionatus, et ideo non oportet quod calor, qui est principium operandi, præsupponat in igne aliud accidens, quod sit principium essendi, quo ignis proportionetur suo fini ad quem inclinatur per calorem ; secus est de fine ad quem perducitur homo per virtutes infusas, quia natura animæ non est ex se illi proportionata, et ideo requirit aliquid prius virtutibus, ipsam proportionans tali fini. — Secundo, dicitur quod argumentum, quod ibidem formatur de virtutibus moralibus, non valet. Quod patet ex eodem fundamento : quia natura animæ est ex se proportionata illi fini ad quem perducitur per actus virtutum moralium, non autem illi fini ad quem perducitur per actus virtutum supernaturalium. Et ideo istius argumenti negatur minor, scilicet quod per virtutes morales constituatur quis in esse morali primo; immo potius virtutes habent quod sint morales, quia pullulant ex intellectu et voluntate. Nec valet quod adducitur de Philosopho : quia Philosophus, ubi allegatur, non dicit expresse, nec sententialiter, quod virtutes constituant in esse morali, sed quod virtutes non insunt nobis a natura in actu completo, sed in quadam aptitudine; immo potius dicit oppositum, quia illas virtutes vocat morales, quæ sunt in parte appetitiva, ut patet in fine 1. *Ethicorum,* Item, sanctus Thomas, † 2“, q. 58, art. 1, ubi quærit utrum omnis virtus sit moralis : « Ad evidentiam, inquit, hujus, considerare oportet quid sit mos; sic enim sciri potest quid sit virtus moralis. Mos autem duo significat. Quandoque enim significat consuetudinem; sicut dicitur, /ict. 15 (v. I) : *Nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non poteritis salvifieri.* Quandoque vero significat inclinationem quamdam naturalem, vel quasi naturalem, ad aliquid agendum ; unde etiam brutorum animalium dicuntur aliqui mores; unde dicitur, 2. *Machab.* 11 (v. 11): *Quasi Iconum more* (6) in *hostes irrucn· tes, prostraverunt eos.* Et sic accipitur mos in Psalmo G7 (v. 7), ubi dicitur : *Qui habitare facis unius moris in domo.* Et ha· quidem significationes in nullo distinguuntur, apud Litinos, quantum ad vocem. In graco autem distinguuntur : nam *ethos,* quod apud nos rnorcm significat, quandoque habet primam longam, quandoque autem habet primam correptam. Dicitur autem virtus moralis a more, secundum quod mos significat quamdam inclinationem naturalem, vel quasi naturalem (e), ad aliquid agendum. Et huic significationi inoris propinqua est alia significatio, qua significat consuetudinem : nam consuetudo quodammodo vertitur in naturam, et facit inclinationem similem naturali. Manifestum est autem quod inclinatio ad actum proprie convenit appetitnæ virtuti, cujus est movere omnes potentias animæ ad agendum. Et ideo non omnis virtus dicitur moralis, sed solum illa quæ est in appetitiva. › — Hæc ille. — Item, q. 1, arL 3, dicit quod mores proprie dicuntur actus humani ; actus autem humani dicuntur, qui procedunt a voluntate deliberata. Ex quibus habetur quod voluntas non constituitur m esse morali per actus suos, aut habitus ; sed potius actus et habitus ideo dicuntur morales, quia sunt a voluntate. Item, posito quod virtus constitueret subjectum suum in esse morali, non tamen illud constitueret in esse quo primo proportionatur lini (6) supernatural!. Et ideo major argumenti non potest verificari, scilicet quod, sicut se habent virtutes morales ad esse morale, ita virtutes supernaturales ad esse superoaturale ; sed sic debet dici, quod, sicut se habent virtutes morales ad lumen naturale, ita se habent virtutes infusae ad lumen superoaturale, et ad esse supernaturale.

Ad tertium potest dici quod, si divina virtute quis decederet in gratia sine charitate, talis, quamdiu sic esset, non salvaretur, ita quod beatitudinem adipisceretur; nec tamen damnaretur, sed in tali casu singulari Deus de tali specialiter ordinaret sicut vellet. Nec valet quod dicitur, quod omnis decedens cum gratia salvatur; quia hoc est verum ut nunc, sed tunc aliter esset. Unde eodem modo MSS!et argui quod charitas non differt realiter a fide et spe : quia tunc posset infundi chantas sine fide et spe ; et tunc ille qui in tali statu decederet, salvaretur, quia decedit cum charitate, et non salvaretur, quia non habuit fidem, nec spem, nec aliam notitiam Dei. Ad hoc tamen argumentum dicit Bernardus, super decimam quaestionem quarti *Quodlibeti* Henrici, aliter. Vide ibi. Ista solutio est de mente sancti Thomæ. *de Veritate,* q. 27, art. 2, in solutione quarti, ubi sic dicit : ‹ Chantas non sufficeret ad inorandum bonum æternum, nisi præsup-

(α) *deiformis, — di/formis* Pr.
(6) *more. — mores* Pr.
(e) vel *quasi naturalem,* — Om. Pr.
(β) *fini.* — Om. Pr.

paula idoneitate natura merentis per gratiam, d ut supra, etc.

A<! quartum, negatur minor quoad quamlibet sui | partem. Nam gratiæ ct charitatis non est idem actus primi»· nec secundus. Non quidem primus : quia acti» primi» gratiæ est facere hominem gratum Deo, vel charum; aclus autem primus charitatis non e4 facere hominem gratum vel charum Deo, xsl ccontra, facere Deum charum homini, sicut amnium amanti. Unde sanctus Thomas, *dc* Veri*tate,* ubi supra (q. 27, ari. 2), in solutione quinti, sic ait (i) : < Quamvis prius sil divina dilectio qua Deus nos diligit, quam dilectio qua nos diligimus cura ; tamen de ratione charitatis per prius est quod Deum faciat nobis charum, quam quod nos Deo charoa effi< ial. Primum enim perlinet ad dilectionem inquantum est dilectio, non autem secundum. > – Hæc ille. — Item, nec gratia et chantas haïrent eumdem actum secundum : quia gratia nullum actum secundum immediate operatur; sed lanium, mediante charitate, causal actus meritorios, sicut supra dictum est, in simili, de essentia animæ el ejus |>olenliis. Quare autem gratia sit principium merendi principlius per charitalem, quam per alias virtutes, vide sanctum Thomarn, l4 2 q. **Ili.** art. 4.

Ad quintum dicitur quod, sicut prudentia excedit virtutes morales, et charitas alias virtutes, ita gratia charitalem ; quia utrobique est propoi lio actus ad potentiam, et formæ ad materiam, et causæ ad causatum. De hoc sanctus Thomas, 3. *Sentent.,* dist. 27, q. 2, ari. 4, q|· 3, in solutione secundi, ubi sic: α Inferiores vires non perficiuntur perfectione virtutis, nisi (ζ) per participationem perfectionis a superioribus. Cum autem superiora sint formalia respectu inferiorum, quasi perfectiora, quod participatur a superioribus in inferioribus, | formale est. Unde ad perfectionem virtutis in aliqua jKilenlia, tot formæ exiguntur, quot sunt superiora res|>ectu illius potentiæ : sicut (γ) ratio superior est quam (o) concupiscibilis, quasi ordinans illam; et ideo prudentia, quæ est perfectio rationis, est forma temperantiæ, quæ est virtus concupiscibilis. Similiter, voluntas est superior ratione, secundum quod aclus rationis consideratur ut Voluntarius el meritorius; el ideo charitas est forma prudenliæ et temperantia». Similiter, essentia animæ est superior voluntate, inquantum ab essentia el voluntas et omnes ali© vires animæ (luunt; et ideo gratia, quæ est perfectio essentiæ animæ, constituens illam in esse spirituali, est forma charitatis et prudenliæ et temperanti© (t); nec charitas esset virtus, si esset sine gratia; nec prudentia sine charitate, loquendo de virtutibus infusis ordinatis ad merendum; nec temperantia sine charitate et prudentia. » — Hæc ille. — Ex quibus patet quod gratia est excellentior charitale. Tunc, ad dictum Augustini, dicitur quod charitas est excellentissimum donum Dei, loquendo de donis vi© ordinatis ad actum secundum meritorium immediate eliciendum, cujusmodi sunt virtutes et dona. Non autem loquitur de donis patri©, nec de donis viæ quæ non ordinantur immediate ad eliciendum actum secundum, sed ad actum primum, cujusmodi est gratia. Vel forte loquitur de charitale increata, sicut exponit Magister *Sententiarum.*

Ad sextum dicitur, quod omnis forma accidentalis dat aliquod esse suo subjecto, sicut ponit sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* dist. 26, q. 1, art. 5, in solutione secundi, ubi sic : α Gratia operans, secundum unam acceptionem dicitur operari in anima, non effective, sed formaliter, secundum quod quælibet forma facit esse aliquod in subjecto, sicut albedo facit album esse; unde per hunc modum gratia dicitur operans, quia formaliter hominem Deo gratum facit. Secundum vero aliam acceptionem, dicitur operans effective, secundum quod habitus effective causal opus : ita enim gratia motum meritorium voluntatis operatur eliciendo ipsum, licet mediante virtute, propter quod dicitur operans. » — Hæc ille. — Ex quo palet quod tam gratia quam charitas dat actum primum et secundum quodammodo supeniaturalem. Sed tamen gratia immediate dat ipsi essentiæ esse supernaturale, et in virtute propria ; charitas vero non dat tale esse essentiæ animæ, sed potentiæ; nec illud dat potenti© in propria virtute, sed in virtute gratiæ, qua formatur. Et rursus, esse supernaturale quod dat charitas suo subjecto, alio modo est supernaturalo quam illud quod dat gratia : quia gratia dat esse supernaturalo, sicut prima forma, quæ est participatio divin© natur©; charitas vero dat esse supernaturale;, tale quale potest dare secunda forma, quæ est principium operandi. Exemplum hujus est : quia aliud esse dat essentia animæ, et aliud dat jiotenlia. Quomodo nutem gratia et virtus charitatis se habeant ad actum secundum, sæpe dictum fuit. Et ideo non sequitur quod sint idem realiter, sed (a) connexa sibi, et coordinata, sicut essentia animæ cum sua potentia.

Ad septimum dicitur quod nomen non semper significat illud a quo imponitur ad significandum : sicut lapis imponitur a læsione pedis, nec tamen significat laesionem illam, sed (6) quamdam naturam substantialem, cujus causa vel offectus est talis læsio. Sic in proposito : gratia, dato quod impona-

(4) IU *ait.* — *ubi lie* **Pr.**
(β) *ubi.* – **Ad. Pr.**
(y) **quid. — Ad. Pr.**
(B) *quam.* — *quid* **Pr.**
(t) *et temperantur.* — **Ocn. Pr.**

1 (a) *ted.* — *terundum* **Pr.**
(G) *ted.* — *tecundum* **Pr.**

tiir vel derivetur ab hoc quod dico χ«ρ< , non oportet quod significet charitatem, sed («) quod causa gratiæ sit charitas increata, vel quod effectus ejus sit charitas creata, modo supra dicto.

Et sic palet ad argumenta Scoti, Aureoli, Durandi; quæ omnia sententialiter sumpta sunt de decima quaestione quarti *Quodlibeti* Henrici.

IV. Ad alia argumenta Aureoli. — Ad primum eorum, quæ contra eamdem primam conclusionem secundo loco inducta sunt, dicitur primo, quod probabiliter posset dici quod virtutes profluunt a gratia gratum faciente, sicut a causa efficiente, non principali, sed instrumental! vel secundaria ; vel potius, quod sunt ab ea præsuppositive et ordinabiliter, sicut duorum effectuum essentialiter ordinatorum primus dicitur esse causa efficiens secundi : sicut si dicamus quod essentia animæ est causa efficiens suarum potentiarum hac de causa, quia essentia animæ est effectus primus, et sua potentia effectus secundus ; et ita generaliter de subjecto et sua propria passione, quando utrumque sola creatione produci potest. Sic diceretur in proposito : quod, quia gratia et virtus infusa sunt duo effectus essentialiter ordinati, in genere effectuum supernaturalium deiformativorum (6) et meritoriorum, taliter quod secundus supponit primum, ad hoc quod sit in tali genere, licet non ad hoc quod sit simpliciter; ideo, licet utrumque sit principaliter effective a solo Deo, tamen gratia dicitur causa effectiva virtutis infusæ, et non econtra. — Secundo, potest dici quod virtutes infusæ profluunt a gratia, non sicut a causa efficiente, sed formali, inquantum formantur ab ea, modo superius exposito : quia, licet ab ipsa gratia non habeant quod sint simpliciter, habent tamen ab ea quod taliter sint, puta grate accepta? in suis actibus ad finem supernaturalcm, et eiicitivæ actuum meritoriorum et proportionatorum fini ultimato. — Tertio, dicitur ad improbationem primi dicti hujus responsionis, quod, licet virtutes infusæ sint effective a solo Deo sicut a causa principali, possunt tamen esse a gratia sicut a causa instrumentait ; vel quod sunt ab ea ordinabiliter ct præsuppositive, eo modo quo effectus primus dicitur causa secundi. Nec valet hujus responsionis improbatio ibi posita : quia diceretur quod gratia non efficit illas virtutes creando, nec educendo, sed per quamdam naturalem resultantiam ct sequelam unius ad aliud ; quia hic modus efficienti® est æquivocus et improprius. Et per idem patet ad confirmationem ibi positam. — Quarto, dicitur quod improbatio secundi dicti hujus responsionis non valet. Tum quia falsum est quod effectus formalis sit idem cum forma, ut alias visum est. Tum quia gratia non est forma virtutum, hoc modo quod sit pars carum, vel eis inhaereat; sed alio morio, ut supra dictum est. — De solutione autem quam arguens recitat, et similiter Henricus, non curamus, nec illam ponimus, scilicet quod gratia sit rausa materialis virtutum, ut ibidem fingitur. — Hanc solutionem ponit sanctus Thomas, 2. Sentent., dist. 26, q. 1, art. 6, in solutione tertii. Argumentum enim tertium est tale in forma : « Omnis forma multiplicatur secundum differentiam eorum quæ informat, cum diversorum diversæ sint formæ. Scsi gratia est forma virtutum. Ergo videtur quod, cum virtutes sint diversæ, quod oporteat gratias esse multiplicatas. » Ecce argumentum. Sequitur responsio : « Dicendum, inquit, quod ratio illa procedit de forma quæ est intrinseca rei el constitutiva ejus. Sic autem gratia non dicitur esse forma virtutum, sed quasi principium a quo virtutes formaliter oriuntur. » — Hæc ille. — Quomodo autem gratia sit formale principium a quo virtutes oriuntur, manifestat ibidem, in solutione quarti, dicens : « Diversitas virtutum et donorum accipitur tantum secundum diversitatem actuum. Conveniunt autem actus in ratione merendi. Unde oportet quod primum principium a quo habent rationem merendi, sit unum; et quod diversitas eorum in genere vel specie, sit ex diversitate actuum el objectorum. » — Hæc ille.

Ad secundum, negatur minor. Et ad probationem ejus, dicitur quod gratia de qua loquimur, ideo dicitur gratia, quia facit habentem gratum et acceptum ad finem supematuralem ; nulla autem virtus hôc ex se facit. Nec valet quod ibi adducitur : quia, licet quælibet virtus, immo quodlibet bonum naturae vel gratiæ, sit Deo charum, dilectum et acceptum, non tamen ad hunc finem de quo loquimur, ut prius visum fuit. Et ideo in argumento est fallacia consequentis; quia sic implicite et latenter concludit : Virtus ex sect natura sua est Deo accepta ; igitur est accepta ex natura sua ad hoc.

Ad tertium dicitur quod virtutes profluunt α gratia mero naturaliter, et non libere. Nec valet hujus improbatio. Quia, sicut dicit sanctus Thomas, 2 2 q. 152. art. 3, in solutione secundi « Connexio virtutum accipitur secundum id quod est formale in virtutibus, id est, secundum charitatem vel prudentiam ; non autem secundum id quod est materiale in virtutibus. Nihil enim prohibet alicui virtuoso suppetere materiam unius virtutis, non autem materiam alterius : sicut pauper habet materiam temperantiœ, non autem magnificentiæ. Et hoc? modo alicui habenti alias virtutes, deesl (a) materia virginitatis, scilicet prædicta integritas camis. Tamen potest id quod est formale in virginitate habere, ut scilicet in praeparatione mentis habeat propositum predict® integriht is conservande (6), si hoc sibi

(λ) *ted.* — *tecundum* Pr.
(6) *deiformalirorum* — *difformaiivorum* Pr.

( ) *a.* — Ad. Pr.
( ) *pivpotilum.* — Ad. Pr.

competeret : sicut pauper habet in preparatione propositUfn magnificos sumplus faciendi, si hoc sibi competeret; et similiter (a), ille qui est in prosperitate, habet in præparatione animi propositum aihvrsa æquanimiler tolerandi. Et sine hac preparation non potest aliquid esse virtuosus. » — Hæc ille. — Ex quibus patet ad argumentum. Unde, si argumentum valeret, .eque probaret quod virtutes non essent connexæ cum clientele; cujus oppositum omnes catholici sentiunt. De hoc sanctus Thomas, 1· 2·, q. 65, |»er totum ;elspecialiter, 4. *Sen·tent.,* dist. 33, q. 3, art. 2 (ad 6"").

Λ<l quartum patet per predicte. Quia, si aliquid concludat, toque concluderet quod potentia naturalis intellectus aut voluntatis esset gratia gratum faciens; immo quod quælibet virtus naturaliter acquisita, quia quælibet lalis a Deo acceptetur et diligitur, utpote similitudo divinae bonitatis ct perfectionis. Et ideo dicitur quod non quælibet similitudo divinæ perfectionis reddit Deo acceptum ad vitem ætemam. Hoc autem facit gratia de qua est sermo. Unde fundamentum illud vanum est.

§ 2. — Ad argumenta contra secundam CONCLUSIONEM

I Ad argumenta Scoti, Ad primum contra secundam conclusionem dicitur primo, quod gratia et gloria idem sunt, hoc modo quo exponit sanctus Thomas, *dc Veritate,* q. 27, ari. 5, in solutione sexti, ubi sic : ‹ Sicut charites viæ non tollitur, sed in patria remanet augmentala, propter hoc quod in sui ratione nullum defectum importat; ita et gratia, cum nullum in sui ratione defectum importet, per sui augmentum fit gloria. Nec dicitur esse diversi perfectio nature in statu viæ et patriæ, quantum ad gratiam, propter diversam formam perficientem, sed propter diversam perfectionis mensuram. Si autem gratiam accipiamus cum omnibus virtutibus quas informat, sic gratia el gloria non sunl idem; quia aliquae virtutes in patria evacuantur, ut tides cl spes. » — Hæc ille. — Ex quibus patet quod, secundum mentem ejus, gratia el gloria sunt in eodem subjecto. Secundo, dicitur quod non omnis gloria est beatiludo, qui est actus secundus : quia gloria ælenia quandoque nominat cognitionem Dei, scilicet quam Deus habet de bealiludine hominis actu beati ; quandoque vero nominat ipsam beatitudinem, scilicet Dei visionem et fruitionem, informantes intellectum el voluntatem creature beatæ, quandoque vero nominat principia dictorum actuum, utpute dotes animæ previas visioni et fruitioni; quandoque veni nominat omnia pertinentia ad beatitudinem, sive sint actus secundi, sive sint principia actuum secundorum, sive sint formæ deiforinativæ ordinatæ ad dandum immediate actum primum, scilicet esse supernaturale. Et isto quarto modo gratia dicitur gloria. Tote autem distinctio iste potest elici ex dictis sancti Thomæ, 1 “, q. 2, ari. 3; el 4. *Sentent.,* dist. 49, q. 4, art. 2. Et ideo, quia gloria el beatiludo tam æquivoce vel analogice accipi idlest, nil mirum si aliqua beatiludo vel gloria est in essentia animæ et non in potentia, alia vero est in potentia et non in essentia animæ. Ex quo patet quod argumentum non concludit contra conclusionem.

Ad secundum dicitur primo, quod, si argumentum aliquid valeat, æqualiler concludit contra ponentes gratiam esse subjective in potentia animæ, sicut contra ponentes eam informare essentiam. — Secundo, dicitur quod ratio non concludit hic, nec ibi. Quia, licet anima habens gratiam gratum facientem, habeat in via el in patria eumdem actum primum qui est principium esse supernaluralis, scilicet gratiam, non tamen habet eumdem actum primum qui est principium operationis beatifica?, puta lumen gloria?, el alias doles; et ulterius, non habet eosdem actus secundarios hic el ibi. Et ideo nec consequentia nec probatio consequentia? quidquam valent.

Ad tertium dicitur quod minor est falsa. Gratia enim non solum reddit meritorium actum voluntatis, immo actus aliarum potentiarum ; licet reddat immediatius meritorium actum voluntatis quam aliarum potentiarum, quia voluntas est motrix aliarum potentiarum ad suos actus. El si inveniantur quæcumque auctoritates sonantes quod omne meritum et demeritum est in voluntate, intelligendum est quod talia sunt in voluntate sicut in causa, non autem sicut in subjecto; sicut ostendit sanctus Thomas, 1 2 q. 74, art. 2.

Ad confirmationem, conceditur prima consequentia, scilicet quod actus intellectus potest esse peccatum et meritum; ut ostendit sanctus Thomas, ubi supra (1 2W, q. 74), ari. 5. Sed secunda consequentia negatur, qua infertur quod, si actus intellectus potest esse meritorius, ergo ut procedit actum voluntatis. De hoc sanctus Thomas, 1a 2', q. 114, art. 4, sic dicil : ‹ Humanus actus habet rationem meriti ex duobus : primo quidem el principaliter, ex divina ordinatione, secundum (juod actus dicitur esse meritorius illius boni ad quod homo divinitus ordinatur; secundo vero, ex parte liberi arbitrii, inquanlum scilicet homo habet pre cæteris creaturis ul per se agat, voluntarie agens. Et quantum ad utrumque, principalitas meriti penes charilatem consistit. Primo enim considerandum est quod vite æterna in Dei fruitione consistit. Motus autem mentis humante ad fruitionem divini boni, est proprius actus charilalis, per quem omnes actus aliarum virtutum in hunc finem ordinantur, secundum quod aliæ virtutes imperantur a chart-

(x) ei. — Ad. Pr.

tale. Et ideo meritum vit® æternæ primo (a) pertinet ad charitalem; ad alias autem virtutes secundario, secundum quod earum actus a charitate imperantur. Similiter etiam manifestum est quod illud quod ex amore facimus, maxime voluntarie facimus. Unde, etiam secundum quod ad rationem meriti requiritur quod sit voluntarium, principaliter meritum charitati attribuitur, n — Hæc ille. — Hem, art. 1, sic dicit : α Creatura rationalis seipsam movet ad agendum per liberum arbitrium, unde sua actio habet rationem menti, d Ex quibus patet quod non valet consequentia : Gratia efficit meritum in qualibet potentia animæ; ergo primo efficit meritum in intellectu, ante omnem actum voluntatis. Cujus nullilalis ratio est : Tum quia, licet intellectus sit prima potentia in ostendendo, non tamen in movendo, ut supra dictum fuit. Tum quia non oportet quod, si gratia reddit aliquem actum alicujus potentiæ meritorium, quod reddat omnes; quia nec etiam omnes actus voluntatis habentis gratiam sunt meritorii, dato quod sint boni naturali bonitate. Et multæ aliæ causæ negationis illius consequenti® reddi possunt.

Ad quartum, negatur quod omne peccatum sit subjective in voluntate, ut patet ex dictis.

Ad quintum, negatur quod omnis gratia gratum faciens sit justitia, loquendo de justitia quæ est virtus, nisi causaliter.

II. Ad argumenta Durandi. — Ad primum Durandi, negatur major. Nec valet ejus probatio, cum peccet per fallaciam consequentis. Ex hoc enim quod intellectus est immediatior essentiæ animæ quam voluntas, bene sequitur quod habitus qui est in essentia animæ, si quis sit, immediatius imprimit intellectui quam voluntati. Non tamen sequitur quod, cessante habitu informante essentiam animæ, immediatius cesset habitus intellectus, el prius, quam habitus voluntatis. Cujus ratio est : Tum quia, cum habitus voluntatis, qui est charitas, sit perfectior quam habitus intellectus, qui est fides, plura supponit et requirit ad sui esse et fieri, et facilius destruitur. Tum quia charitas et gratia non ita dependent in sui conservatione a suo subjecto, sicut fides : nam gratia et charitas itu et tante dependet ex influxu Dei, tam in suo fieri quam in suo conservari, sicut lumen in aere a corporo lucido; fides autem non solum a Deo, sed a suo subjecto conservatur. Tum quia eadem sunt contraria gratiæ el charitati, non sic fidei vel spei : nam gratiæ el charitati quodlibet mortale conlrarialur, non autem fidei aut spei.

De praedictis dicil sanctus Thomas, 2· 2 q. 24, art. 12 : « Unumquodque contrarium per aliud superveniens tollitur. Quilibet autem actus peccati mortalis contrariatnr charitati, secundum propriam rationem, quæ consistit in hoc quod Deu diligatur super omnia, et quod homo totaliter v· illi subjiciat, omnia sua referendo in ipsum. Est igitur de ratione charitatis ut sic diligat Deum, quod in omnibus velit se ei subjicere, et præceptnnim ejus regulam in omnibus sequi. Quidquid contrariatur praccptis ejus, manifeste contrariatur charitati; unde de se habet quod charitatem excludere possit. Et si quidem chantas esset habitus acquisitus, ex virtute subjecti dependens, non oporteret quod statim per unum actum contrarium tolleretur: actus enim non directe contrariatur habitui, sed actui («); conservatio autem habitus in subjecto, non requirit continuitatem actus; unde ex superveniente contrario aclu (C), non statim habitus acquisitus excluditur. Sed charitas, cum ait habitus infusus, dependet ex actione Dei infundentis, qui (7)sic se habet in infusione et conservatione charitatis, sicut sol in illuminatione aeris. Et ideo, sicut lumen statim cessaret esse in aere, quod aliquod obstaculum poneretur illuminationi solis; ita etiam charitas statim deficit esse in anima, quod aliquod obstaculum ponitur influentia? charitatis a Deo in anima. Manifestum est autem quod per quodlibet peccatum mortale, quod divinis praeceptis contrariatur, ponitur predict® infusioni obstaculum : quia ex hoc ipso quod homo praefert peccatum divinæ amicitis, quæ requirit ut Dei voluntatem sequamur, consequens est ut statim per unum actum peccati mortalis habitus charitatis perdalur. › — Hæc ille. — Item, in solutione quinti, sic dicil ; c Charitas importât unionem quamdam ad Deum; non autem fides, neque spes. Omne autem peccatum mortale consistit in aversione a Deo. El ideo omne peccatum mortale contrariatur charitati; non autem fidei, nec spei; sed quædam determinata peccata, ex quæ habitus fidei vel spei tollitur, sicut et per omne peccatum mortale habitus charitatis. Unde palet quod charitas non potest remanere informis, cum sit ultima forma virtutum, ex hoc quod respicit Deum in ratione linis ultimi. › — Hæc ille. — Hem, 3. Sentent., dist. 27, q. 2, art. 4, q * 4 : e Charitas, inquit, nunquam potest esse informis; et in hoc omnes concordant. Hoc autem contingit, secundum quosdam, ex hoc quod charitas nihil aliud est quam Spiritus Sanctus. Sed hoc in primo libro destructum est. Secundum alios vero, charitas est idem quod gratia ; quod in secundo libro reprobatum est. El ideo ojwrtel alias rationes assignare. Potest autem hujus ratio duplex haberi. Prima ratio accipitur ex effectu charitatis : quia, cum charitas sil amicitia quædam, quæ requirit convi-

(a) primo. — Om. Pr.

( ) *itd* aciui. — Om. Pr.
( ) *aclu, — aclui* Pr.
(t) Vu i· ymr P »

clum (i) inter amatos, non potest esse chantas, nisi sit participatio divin® vit®; quod est per gratiam; et ideo charitas sine gratia esse non potest. Secunda vero ralio potest assignari ex hoc quod ipsa est molor omnium virtutum, et forma; unde omne peccatum charitatein tollit, inquanlum opponitur actui alicujus virtutis; et quia gratia non potest tolli nisi per peccatum, ideo charitas tollitur ablata gratia, a — Haec ille.

Ad secundum, negatur major, nisi intelligalur dc habitu qui ordinalurad eliciendum actum immediate; et ad b;rc oportet addere quod actus illius habitus sint principaliter meritorii, sicut est charitas; aliter falsa est, quia actus fidei potest esse meritorius, et similiter concupiscibilis et irascibilis, quoru.n nullus est in voluntate. Gratia autem, ut «lictum fuit, non immediate ordinatur ad actum secundum.

Ad tertium dicitur quod gralia perficit actus omnium potentiarum, qui possunt esse subjectum vitii et virtutis. Nec tamen oportet quod primo perficiat aclurn intellectus quam voluntatis; quia voluntas prior est intellectu in movendo, secundum quod supra dictum fuit.

Ad quartum dicitur quod, sicut essentia animæ est connexa cum potentiis invariabili ter9 sic gratia cum virtutibus, ad hunc sensum, quod nec gratia potest esse, secundum cursum communem, sine virtutibus, nec virtutes in esse virtutis perfect® possunt esse sine gratia. Nullus enim habitus habet proprie el perfecte rationem virtutis sine charitate, et mullo minus sine gralia, ut ostendit sanc'us Thomas, 1· 2·, q. 65, art. 2; et 2 2 q. 23, art. 7.

Ad quintum, negatur antecedens. Nec valet probatio; quia, sicut dictum fuit in solutione primi Scoti (i), essentia animæ prius glorificatur quam potentia, accipiendo gloriam non pro actu secundo, sed pro primo.

Ad sextum dicilur primo, quod gralia, proprie loquendo, non est habitus de quo philosophi sunt locuti, prout superius dictum fuit. — Secundo, dicilur quod, posito quod sit habitus, nil prohibet illum informare immediate essentiam animæ. Nec valet probatio in oppositum adducta; quia procedit ex insufficienti divisione habitus. Nam plures (γ) sunt differenti® vel species habituum, et non solum duæ, ut arguens asserit. Est enim tertius modus habitus, praeter duos quos ille ponit, qui non ordinatur ad opus, nec disj>onit naturam ad intra, scilicet unam partem in ordine ad aliam, sed potius disponit essentiam animæ ad naturam superiorem. Unde beatus Thomas, 1 2 q. 50, art. 2, sic dicit : α Habitus dispositionem quamdam importat in ordine ad naturam, vel operationem. Si igilur accipiatur habitus secundum quod habet ordinem ad naturam, sic non potest esse in anima, si tamen de natura humana loquamur : quia ipsa anima est forma completiva human® natum; unde, secundum hoc, magis potest esse habitus aliquis vel dispositio in corpore per ordinem ad animam, quam in anima per ordinem ad corpus. Sed si loquamur de aliqua superiori natura, cujus homo potest esse particeps, secundum illud 2. Petri, 1 (v. 4), *ut simus consortes divina natura,* sic nihil prohibet in anima secundum suam essentiam esse aliquem (a) habitum, scilicet gratiam, ut infra dicetur. » — Hæc ille. — Ex quibus patet quod omnia quæ arguens dicit, sunt inania et nullius efficaci®.

Ex prædictis patet solutio ad argumentum pro prima parte quaestionis affirmativa factum.

Et hæc de quœstione. Benedictus Deus. Arnen.

(e) œnnclum. — *conjunctum* Pr.
(6) *Scoti.* — Om. Pr
(γ) Λ'αηι *plura.* — *Namque* Pr.

DISTINCTIO XXVII.

QUÆSTIO I.

UTRUM HABENS GRATIAM POSSIT DE CONDIGNO MERERI GLORIAM

lilCA vigesimamseptimam distinctionem 2. *Sententiarum,* quæritur : Utrum habens gratiam possit de condigno mereri gloriam.

Et arguitur quod sic. Sicut se habet peccatu qi ad gehennam, sic opus meritorium ad gloriam. Sed per peccatum meremurexcondigno pœnamgehennæ. Ergo per bonum opus cum gratia meremur ex condigno gloriam.

In oppobiturn arguitur sic. Inter opera meritoria maxime videntur esse meritoriae Sanctorum passiones; et tamen illæ non sunt meriloriæ de condigno : dicit enim Apostolus, *Rom.* 8 (v. 18) : *Non sunt condigna passiones hujus temporis ad futuram gloriam qua revelabitur in nobis.* Ergo, etc.

In hac quæstione erunt tres articuli. In quorum primo ponentur conclusiones. In secundo objectiones. In tertio solutiones.

(a) *aliquem.* — *aliquid* Pr.

ARTICULUS I.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio : Quod exsistens in gratia potest per illam mereri gloriam de condigno.

Hanc conclusionem probal lieatus Thomas, ⁑ 2\ q. 114, art. 3, ubi sic dicit : α Opus hominis meritorium potest dupliciter considerari : uno modo, secundum quod procedit a lilæro arbitrio; alio modo, secundum quod procedit ex gratia Spiritus Sancti. Si consideretur secundum substantiam operis el secundum quod procedit ex libero arbitrio, sic non potest esse ibi condignitas, propter maximam inæqualitatem; sed est ibi congruitas, propier (α) quamdam æqualitatem proportionis : videtur enim congruum ut homini operanti secundum suam virtutem, Deus recompense! secundum excellentiam suæ virtutis. Si autem loquamur de opere meritorio secundum quod procedit ex gratia Spiritus Sancti, sic est meritorium vitæ æternæ ex condigno. Sic enim valor meriti attenditur secundum virtutem Spiritus Sancti molentis nos in vitam ælernam, secundum illud Joannis, 4 (v. 14) : Fiet *in eo fons aquæ salientis in vilain ælernam.* Attenditur etiam protium operis secundum dignitatem gratiæ, per (6) quam homo factus consors divinæ naturæ adoptatur in filium Dei, cui debetur hæredilas ex ipso jure adoptionis, secundum illud, *Rom.* 8 (v. 17) : Si *filii, et hærcdcs.* n — Hæc illo.

Item, ibidem, in solutione tertii, sic dicit « Gratia Spiritus Sancti quam in præsenti habemus, etsi non sit æqualis gloria' in actu, est tamen squalis in virtute; sicut el semen arboris, in quo est virtus ad totam arborem. El similiter, per gratiam inhabitat hominem Spiritus Sanctus qui est sufficiens causa vitæ æternæ; unde ct dicitur esse *pignus hæreditatis nostra:,* 2. *Corinth.* 1 (v. 22, el *ad Ephes.,* I, v. 14) ♭ — Hæc ille.

Ex quibus potest formari talis ralio : Omne opus procedens ex speciali motione Spiritus Sancti et habitu deiformativo (γ), condignum est lini ad quem ordinatur a Spiritu Sancto habitus deiformalivus(o), et actus per eum elicitus. Sed omne opus meritorium in habente gratiam est hujusmodi, quod scilicet procedit a Spiritu et a gratia deiformaliva (c), el ordinatur, sicut ad finem, ad gloriam. Igitur est condignum ipsi gloriæ.

Eamdern conclusionem tenet,2. *Sentent.,* dfet.27, q. 1, ari. 3, ubi sic dicil : ‹ Circa hoc, inquit, sunt duæ opiniones. Quidam enim dicunt quod aliquis non potest mereri vitam ælernam ex condigno, sed ex congruo. Alii vero dicunt quod etiam ex condigno potest quis mereri vitam ælernam per actum virtutis. Dicitur autem aliquis mereri ex condigno, quando invenitur aequalitas inter meritum el premium secundum rectam aestimationem. Ex congruo autem tantum, quando talis æqualitas non invenitur, sed solum per liberalitatem dantis munus tribuitur quod dantem decet. Videntur autem utrique quantum ad aliquid verum dicere. Cum enim sit duplex æqualitas, scilicet quantitatis, et æqualitas proportionis, secundum quantitatis æqualitatem ex actibus virtutum vitam ælernam ex condigno non meremur : non enim lanium bonum est in quantitate actus virtutis quantum est premium gloriæ quod est finis ejus. Secundum autem æqualitatem proportionis, etiam ex condigno meremur vitam ælernam. Attenditur enim æqualitas proportionis, quando æquàliter hoc se habet ad illud, sicut aliud (a) ad alterum. Non autem majus est Deo vitam æternam tribuere, quam nobis actum virtutis exhibere ; scii sicut hoc congruit huic, ita illud illi. Et ideo quædarn proportionis æqualitas invenitur inter Deum præmiantem el hominem merentem, dum tamen premium referatur ad idem genus in quo est meritum, ut si premium est quod omnem facultatem humanæ nature excedat, sicut vita ætema, meritum etiam sit per talem actum in quo fulgeat bonum illius habitus qui divinitus infunditur, Deo nos consignans. Illi tamen qui dicunt nos ex condigno posse mereri vitam ælernam, verius dicere videntur. Cum enim sit duplex species juslitiæ, ut in 5. *Ethicorum* (cap. 2) dicit Philosophus, distributiva scilicet, el commutativa quæ est in contractibus, ut in venditione el emptione, justitia commutaliva respicit æqualitatem arithmeticam quæ tendit in æqualitatem quantitatis; justitia vero distributiva respicit æqualitatem geometricam, quæ est æqualitas proportionis. In redditione autem præmii ad merita magis servatur forma distributionis, cum ipse Deus reddat unicuique secundum opera sua, quam commutationis, cum Deus a nobis nihil accipiat; quamvis quandoque inveniatur a Sanctis metaphorice dictum, quod bonis operibus regnum cœlorum emitur, inquanlum Deus accipit opera nostra, ut acceptans ea. Et ideo verius dicilur quod ex condigno meremur quam quod ex congruo, i — Hæc ille.

Ex quibus potest formari talis ralio. Ubi est æqualitas proportionis inter meritum el pnemium, ibi potest esse meritum de condigno. Sed inter opus informatum gratia el gloriam est æqualitas propor-

(› *propter.* — *per* Pr.
(‹ *per.* — *pro* Pr.
γ *deiformativo.* — *difforinativo* Pr.
i) *deiformativo».* — *difformativu»* Pr.
(c) *deiformativo.* — *difformativa* Pr

ta) *aliud.* — Om. Pr.

bonis, licet non sit ibi a^ualiLis quantitatis. Igitur> etc.

Et in hoc prunus articulus terminatur.

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

Argumenta Durandi. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra predicla.

El quidem Durandus (dist. 27, q. 2) arguit primo contra hoc quod dictum est, quod redditio pnemii pro merito pertinet ad justitiam distributivam. Nam, si alicui qui servii communitati, retribuatur meras pro servitio impenso, non esset hoc justitiæ distributive, sed commutative (a); quia considerare habitudinem rei ad rem, vel actionis ad passionem, non habito rcsjMK'lu principaliter persona? ad personam, pertinet ad justitiam commutativam, et non ad distributivam. Justitia enim distributiva, per quam bona communia dantur personis privatis, inquantum sunt partes civitatis, primo respicit ad proportionem personarum, ex qua concludit proportionem rerum distribuendarum, ut quanto persona majorem principalitatem habet in civitate, tanto plura de bonis communibus recipiat. Sed commulaliva justitia econlrario primo respicit ad habitudinem rei ad rem, sicut in commutationibus, puta in emptione el venditione; vel ad habitudinem actionis ad passionem, ut in injuriis vindicandis vel puniendis. Ad conditionem autem person® nunquam (C), nisi ex consequenti, inquantum conditio person® facit ad quantitatem rei vel injuri® : sicut major est injuria, si percutiatur princeps, quam si percutiatur (γ) privata persona. Sic igitur considerare habitudinem rei ad rem, vel actionis ad passionem (o), sive in bonis, sive in malis, non habito principali respectu ad habitudinem person® ad perinani, jærtinct ad justitiam commutativam el non distributivam. Sed in redditione pramiorum el pernarum pro meritis ct culpis attenditur principaliter habitudo actionum, ul cujus actio fuit melior, plus praemietur, cujus autem fuit deterior, plus puniatur; nec habetur respectus ad conditionem personarum, nisi quatenus faceret differentiam actionum. Igitur, etc.

Secundo arguit probando quod malo accipiatur æqualites |»ro|>ortionis, qu® pertinet ad justitiam distributivam. Nam injustitia distributiva non attenditur proportio rerum secundum proportionem dantis ct accipientis, sed secundum proportionem personarum accipientium, ut quanto quis majorem principalitatem habet in communitate, tanto plus de bonis communibus accipiat. In projiosito autem non servatur iste modus proportionis; sed servatur proportio meriti ad premium, secundum proportionem merentis et premiantis, seu dantis et accipientis : quod non convenit distribulivæ justitiæ; alioquin, si princeps distribueret bona communia alicujus civitatis civibus, plus acciperet unusquisque quam si ea distribueret proconsul ; el si proportio meriti de condigno ad premium sic attenderetur, illi qui locant operas suas plus mererentur ex condigno colendo agros divitis quam pauperis, el operando in opere regis quam civis; quod est falsum. Patet ergo quod reddere premium pro merito non pertinet ad distributivam justitiam, sed ad commulativam, qua· respicit aequalitatem quantitatis, quæ nullo modo est inter opus nostrum quanlumcumquo gratia informatum el gloriam; propter quod nondum apparet qualiter possimus gloriam mereri ex condigno.

Tertio. Quia illud quod dicitur de motione Spiritus Sancti non valet ; quia valor actus nunquam est a motore, nisi ratione alicujus exsistentis formaliter in actu, vel in potentia eliciliva : agens enim non perficit |>assum secundum seipsum, sed secundum aliquid immissum sibi. Similiter, Spiritus Sanctus movel ad actus qui non sunt meritorii, ul prophetare, ul apparet de Balaam, *Numcr.* 23 et 24.

Quarto. Quia illud quod dicitur de gratia, quod æquatur gloriæ in virtute, quia est ejus seminarium, palet quod metaphorice dicitur. Non enim est semen, nisi respectu eorum quæ educuntur de naturali potentia creature ; quod non convenit gloriæ, sicut nec gratiæ. Igitur, etc.

Quinto. Quia meritum de condigno dupliciter potest accipi. Quia quoddam est meritum de condigno large sumpto (a) pro quadam dignitate quam Deus requirit in operibus nostris, ex sua ordinatione, a«l hoc ut remuneremur vita ælerna ; et hæc dignitas est in nobis per gratiam elcharitatem habitualem. Aliud est meritum de condigno stricte el proprie accepto ; et tale meritum est actio voluntaria, propter quam alicui debetur merces ex justitia, sic quod, si non redderetur, ille ad quem pertinet reddere, injuste facit, el est simpliciter el proprie injustus. El tale meritum dc condigno invenitur inter homines; sed non est hominis ad Deum. Quod patet. Quia quod redditur (C) potius ex liberftlitete dantis quam ex debito operis, non cadit sub mento de condigno stricte et proprie accepto, ut expositum est. Sed quidquid a Deo accipimus, sive sit gratia, sive gloria, bonum temporale vel spirituale, pro quocumque bono opere precedente in nobis, potius el

te) commutative. — *cvncomitative* Pr.
(Q fic – Ad pr.
(γ) a lerbo fini u>quc a<! *percutiatur,* om. Pr.
(ri puuuneiH» — «clwacin Pr.

(a) *lumpto.* — *euniptum* Pr.
(G) *redditur.* — *reddi* Pr.

principalius accipimus ex lilæralilate Dei, quam reddatur ex debito operis. Ergo nihil penitus cadit sub merito de condigno. Major patet ex ratione meriti de condigno prius posita. Minor probatur. Quia facilius et minus est reddere æquivalens ejus quod «piis accepit ab alio, quam eurn constituere debitorem ; quia ad constituendum eum debitorem, requiritur quod plus reddat quam receperit, ut sic ratione (a) pluris alius efficiatur debitor. Sed nullus potest reddere Deo æquivalens, dicente Philosopho, 8. *Ethicorum* (cap. 14), quod in his quæ sunt ad deos ct parentes, imp ibileesl æquivalens reddere. Ergo multo minus est possibile quod de quocumque opere nostro Deus fiat nobis debitor, ita quod si non redderet debitum, esset injustus.

Sexto. Quia et illud quod sumus, et quod habemus, sive sint boni habitus, sive sint lioni actus, seu usus, totum est in nobis ex liberalitate gratis dante et conservante. Et quia ex dono gratuito nullus obligatur ad dandum amplius, sed potius recipiens obligatur danti ; ideo ex bonis habitibus et ex bonis actibus seu usibus nobis a Deo datis Deus non obligatur nobis ex aliquo debito justitiæ ad aliquid amplius dnndum, ita quod si non dederit, sit injustus; sed potius nos sumus Deo obligati. Et sentire seu dicere oppositum est temerarium et blasphemium.

Septimo. Quia si decedenti in gratia Deus non daret gloriam, nihil injustum faceret, et si habenti gloriam eam auferret, non esset injustus; quinimmo si quis conquereretur de hoc, posset ei Deus dicere illud Evangelii (Matth., 20, v. 15) : /In *non licet mihi quod volo facere, an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum.* Et ille qui hoc pateretur, deberet dicere illud *Job* 1 (v. 21) : *Dominus dedit. Dominus abstulit. sicut Domino placuit, ita factum est; sit nomen Domini benedictum.*

Octavo. Quia, cum omne bonum sit ex dono gratuito Dei, ex hoc quod Deus dat quædam, non obligatur ad dandum alia, ita ut non dando sit injustus. Et si quid pro bonis operibus nobis datur vel redditur, potius est et principalius ex liberalitate Dei dantis quam ex debito nostri operis.

Nono. Quia, si Deus constituitur nobis debitor : aut hoc est ex nostro opere; aut ex sua promissione, quam exprimit Scriptura, Jacobi 1 (v. 12) : *Beatus vir qui suffert tentationem,* etc.; sequitur, *accipiet coronam vitee, quam repromisit Deus diligentibus se* (6). Si dicatur primum, tunc procedunt argumenta praecedentia. Si dicatur secundum, non valet, propter duo. Primo, quia divina promissio in Scripturis non sonat in aliquam obligationem, sed insinuat meram dispositionem divina) liberalilalis (γ). Secundo, quia quod non redditur ex debito procedentis operis, sed ex promissione procedente, non redditur ex merito operis de condigno, sed solum ct principaliter ex promisso; et ita non est ibi illud debitum de quo loquimur. Et sic patet quod meritum de condigno stricte et proprie sumptum, videlicet pro actione voluntaria propter quam operanti debetur merces ex justitia, sic quod, si non reddatur, ille ad quem pertinet reddere, injuste farit, et est simpliciter ct proprie injustus, non est hominis ad Deum.

Decimo. Quia propter tale meritum, cum sil homini simpliciter impossibile, non est nece--e ponere in nobis gratiam vel charitatem habitualem; et si poneretur, frustra poneretur. Sed solum per gratiam est in nobis illud meritum de condigno, quod Deus ex sua gratuita ordinatione requirit in operibus nostris, ad hoc ut remuneremur vita ælcrna. Et hoc meritum est medium, inter meritum quod est simpliciter de congruo et ante gratiam, el meritum quod est simpliciter de condigno. Et ideo comparatum ad utrumque, potest dici utrumque : quia comparatum ad meritum ante gratiam, potest dici de condigno; et comparatum ad meritum simpliciter de condigno, potest dici de congruo.

Undecimo. Quia huic sententiae concordat communis doctrina sancti Thomæ, **1**a 2», q. 114, art. **I**. quod, sicut reddere justum pretium pro re accepta ab aliquo, est actus (a) justitiæ; ita recompensare mercedem vel praemium laboris nostri operis (€), est actus justitiæ. El ideo in illis in quibus est simpliciter justum, **ot** etiam simpliciter ratio meriti ct promit seu mercedis. In quibus autem non est simpliciter justum, sed secundum quid, in his non est simpliciter ratio meriti, sed secundum quid. Inter hominem autem ct Deum non potest esse justum simpliciter, sicut nec æquale, sed solum justum secundum quid, scilicet dominalivum : quia totum bonum quod est hominis, est Det et a Deo, multo amplius quam actiones servi sint domini sui in humanis: propter quod meritum hominis apud Deum non potest esse simpliciter mentum de condigno, sed solum secundum præsuppositionem divinæ ordinationis : ita scilicet ul homo id consequatur a Deo per suam operationem quasi premium vel mercedem, ad quod ei virtutem operandi deputavit. Quæ virtus operandi ad merendum beatitudinem, est non solum potentia voluntatis, sed habitus gratiæ vel charitatis.

Duodecimo. Quia, si oppositum dicatur, hoc erit potissimo propter duo. Primum est, quia per peccatum quis potest mereri pennam de condigno; el ideo videtur quod similiter per opus bonum quis possit mereri gloriam de condigno. Secundum est propter auctoritatem Apostoli (2. *ad Timoth.,* 4,

( ) *ratione.* — ɬarionr Pr.
( ) *te.* — Om. Pr.
(γ) meram *diipotitioncm divina tiberalitatis. — materiam disponi divina liberalitate* Pr.

(a) *actae.* — Om. Pr.
(C) *nostri operis.* — Om. Pr.

v. 8) dicentis quod premium vel corona redditur ex justitia. Scii neutrum horum valet.

Non quidem primum, quia non est simile de mento, el de demerito : quia qui in loto alteri obligatur, tanto ex sua ingratitudine plus demeretur, quanto plus recipit; sed qui totum habet ab aliquo, totum ei debet, nec potest eum constituere debitorem; quod requiritur ad meritum de condigno, ut dictum est.

Secundum similiter non debet movere;quia Apostolus non dicit quod corona glori® reddatur secundum justum judicium, sed quod reddetur a justo judice, quia a Domino qui est justus el misericors sed misericordiam ostendit coronando bonos (a), qui ex condigno non possunt mereri ; justitiam vero, puniendo malos, qui ex condigno possunt demereri : nec tamen etiam eis reddit secundum rigorem justitiæ, quos juste posset annihilare.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS HI.
PONUNTUR SOLUTIONES

Ad argumenta Durandi. — Quantum ad tertium articulum, respondendum est objectionibus pr®libatis. Et

Ad primum siquidem, dicitur primo, quod prolationem conclusionis de 2. *Sentent,* assumptam non o]K)rtel necessario hic sustinere; quia correcta tot in *Summa.* Si quis tamen vellet eam sustinere, posset dicere ad argumentum istud primum, quod major est falsa. Nam tam justitia commutativa quam distributiva, utraque respicit habitudinem rei ad rem, vel actionis ad actionem vel passionem; sed diversimode. Quia justitia distributiva respicit habitudinem duarum actionum a diversis suppositis procedentium : ita quod aliquando non respicit supposila ul supposita sunt, sed ut sunt agentia; et consequenter secundum proportionem actionis ad actionem constituit proportionem passionis ad passionem, ut majori actioni reddatur major passio in bono vel in malo. Justitia vero commutativa non respicit habitudinem duarum actionum a duobus suppositis procedentium ; sed respicit habitudinem unius actionis ad passionem sibi correspondents, vel rei acceptae ad rem reddendam. Et hoc videtur dicere sanctus Thomas, 2· 2œ, q. 61, art. 3, ubi sic dicit : « Justitia est circa quasdam operationes exteriores, scilicet distributionem el commutationem, quæ quidem sunt usus quorumdam exteriorum, vel rerum, vel personarum,vel etiam operum : rerum quidem, sicut cum quis aufert vel restituit alteri rem suam; peronarum autem, sicut cum aliquis in ipsam personam hominis injuriam facit, puta conviciando, vel percutiendo, aut etiam cum reverentiam exhibet; operum autem, sicut cum quis justo ab alio exigit, vel alteri (a) reddit aliquod opus. Si igitur accipiamus ul materiam utriusque justitiæ ea quorum operationes sunt usus, eadem est materia commutativæ et dislributivæ justitiæ : nam el res distribui possunt a communi in singulos, el ((immutari de uno in alium ; est etiam quædarn distributio laboriosorum operum, et recompensatio. Si autem accipiamus ut materiam utriusque justitiæ actiones ipsas principales, quibus utimur personis, rebus, ct operationibus, sic invenitur utrobique alia materia : nam justitia distributiva est directiva distributionis; commutativa vero justitia est directiva commutationum quæ attendi possunt inter duas personas. » — Hæc ille.

Ex quibus patet quod utraque justitia considerat habitudinem rei ad rem aliquo modo. Et sic in redditione præmioruin et pœnarum potest attendi justitia distributive, inquanlum primo considérai actiones duorum suppositorum, ct postea récompensât eis duas passiones similem proportionem habentes qualem habebant ad invicem actiones. Verumtamen in tali redditione potest habere locum justitia commutativa, inquantum adæquat unarn passionem uni actioni. Et hoc intendebat sanctus Thomas, 2 2®, ubi supra, art. 4, ubi sic dicit, in fine principalis solutionis : α Contrapassum est commutativum justum. In distributiva autem justitia locum non habet : quia in distributiva justitia non attenditur squalitas secundum proportionem rei ad rem, vel passionis ad actionem, unde dicitur contrapassum ; sed secundum proporlionabilitatem rerum ad personas. » Item, ibidem, in solutione primi, sic dicit : u Illa forma divini judicii attenditur secundum rationem commutativæ justitiæ, prout scilicet récompensât premia meritis et supplicia peccatis, n Hæc ille. — Et intelligit non quod sit ibi proprie (6) justitia commutativa, sed solum quidam (γ) modus vel similitudo, si loquamur de actibus quantum ad eorum substantiam ; secus est si consideretur actus meritorius prout est a Spiritu Sancto, ul dicetur postea. Hem, in solutione secundi, sic dicit : ‹i Si alicui qui communitati servisse! retribueretur aliquid pro servitio impenso, non esset hoc dislributivæ justitiæ, sed commutation. In distributiva enim justitia non attenditur æqualitas ejus quod aliquis accipit, ad illud quod ipso impendit, sed ad illud"quod alius accipit, secundum modum utriusque person®, n — Hæc ille. — Et intelligit quod in tali retributione, si fiat secundum æqualitatem quantitatis absolute, non habet locum justitia distributiva, sed potius

ta) *bono».* — *btaloi* Pr

( ) *alteri.* — Om. Pr,
( ) ibi *proprie.* — *improprie* Pr.
(γ) *quidam.* — *quidem* Pr.

commutativa; secus est si solum fiat secundum aequalitatem proportionis.

Item, 4. *Sententiarum,* dist. 46, q. 1, art. I, q|· I, ostendit diffusius quomodo Deus in retributione præmioruin vel suppliciorum potius servat modum justitiæ dislributivæ quam commutativæ. Dicit enim sic : α Justitia proprie dicta constituit aequalitatem in acceptionibus el donationibus, ut patet per Philosophum, 5. *Ethicorum* (cap. 3). Hoc autem contingit dupliciter. Uno modo, secundum quod constituitur æqualitas inter dantem ct accipientem, ut scilicet accipiens tantum accipiat a dante quantum accipere debet; el in hoc consistit justitia commutativa, utpote quæ medium jionit in emptionibus el venditionibus et omnibus retributionibus. Alio modo, secundum quod constituitur æqualitas inter duos recipientes : quod contingit ex hoc quod uterque æqualiter recipit pro meritis; et in hoc consistit justitia distributiva. In prima ergo justitia, scilicet commutativa, requiritur æqualitas quantitatis, ut scilicet tantum quisque accipiat quantum dedit secundum valorem. El ideo inter illos in quibus non potest esse æqualitas quantitatis, non potest proprie esse commutativa justitia, sicut est in illis quorum unus non potest recompensare aliquid (équivalons beneficiis acceptis ab alio. Sicut filius non potest recompensare aliquid æquivalens beneficiis patris, a quo esse et nutrimentum ct disciplinam accepit; et ideo quantumcumque retribuat patri in obsequiis, non fit perfecta æqualitas : unde nec ibi salvatur proprie ratio justitiæ commutativæ; quidam tamen modus justitiæ commutativæ ibi salvari potest, inquantum filius retribuit secundum modum suum, sicut pater dedit secundum modum suum. Sed justitia distributiva non requirit aequalitatem quantitatis, sed proportionis lanium. Nec enim oportet ut distribuens omnibus æqualiter distribuat, sed unicuique proportionebilifer secundum modum suum. Sic ergo ratio dislributivæ justitiæ Deo proprie convenire potest, inquantum scilicet aequalitatem proportionis serrat in communicatione lionorum suorum, dans unicuique proportionabililer secundum modum suum ; unde Dionysius dicit in 8. cap. *dc Divinis Nominibus,* quod justitia laudatur in Deo inquantum omnibus scCundum dignitatem distribuit. Sed justitia commutativa, per quam æqualitas constituitur inter Deum dantem el creaturam accipientem, Deo competere non potest secundum propriam acceptionem; quia beneficia Dei semper excedunt meritum creatura». Sed tamen servatur ibi quædarn proportionis æqualitas inter Deum dantem et creaturam recipientem, inquantum scilicet ita se habet Deus ad suam superabundantiam, sicut creatura ad id quod competit ei secundum suam parvitatem; et sic etiam quidam modus justitiæ commutativæ in Deo invenitur respectu creatura), sicut invenitur inter patrem el filium. Et secundum hoc assignantur duo modi divinæjustiliæ. Unus, inquanlum reddit promeritis; hoc enim ad justitiam distributivam pertinet, cujus est distribuere omnibus proportionaliler (x) secundum suam dignitatem. Alius modus, secundum quod facit id quod decet suam bonitatem : sicut est justus in eo quod peccatoribus parcit, quia decet eum ; et (C) hoc pertinet ad modum commutativæ justitiæ : non quidem secundum aequalitatem quantitatis servate, quod requiritur in commutativa justitia proprie dicta; sed servate secundum æqualitalcm proportionis, quia scilicet ita (γ) se habet Deus ad id quod superabundanter facit, sicut creatura ad id in quo deficit. El secundum (o) hoc superabundant in beneficiis dicitur ei *(t)* justum, inqunnlum est ei propurtionatum. * — Hæc ille.

Ex quibus apprêt — primo, quod justitia distributiva quandoque respicit habitudinem actionis ad actionem, el rei ad rem, el non solum habitudinem personæ ad personam; nec semper prius respicit habitudinem duarum personarum quam habitudinem duarum actionum. Conceditur tamen quod justitia distributiva non principaliter respicit habitudinem unius actionis ad passionem ei correspondentem, nec rei accepte ad rem reddendam. — Secundo plet ex dictis, quod justitia commutativa non semper habet proprie locum, ubi attenditur habitudo actionis ad actionem, vel rei ad rem: sed solum tunc cum duæ res eidem personæ attribuuntur, utputa quia unam illarum accepit et aliam reddidit. Si enim duæ res attribuantur diversis personis, vel duæ passiones in recompensationem duarum actionum ab cis procedentium, ibi habet locum potius distributiva quam commutativa. — Tertio apparet quod ad commutativam proprie dictam non sufficit qualiscumque redditio rei pro re, vel passionis pro actione, nisi inter talia sit æqualitas secundum quantitatem (ζ), et non solum secundum proportionem. —Quarto apparet quod Deus in redditione præmiorum et pœnarum, magis servat modum justitiæ dislributivæ quam commutativæ. Et hoc intcllige, si consideremus aclus meritorio secundum eorum substantiam solum; quia forte, si aclus meritorius consideretur prout procedit ex gratia et motione Dei, sic (η) in ejus præmialione servatur justitia commutativa, quia ut sic redditur aequale pro æquali. — Quinto apparet quod argumentum non valet, cum tam major, quam minor, si directe sumatur sub majore, sint false. Nam, si major sit talis : ubicumque attenditur principaliter

x) *proportionaliter.* — *aequaliter* Pr.
β) *et* - Om Pr.
f) *ita.* — *ista* Pr.
(i) *Et secundum.* — *secundum sensum* Pr.
(ϰ) *ei.* — Om. Pr.
(ζ) *quantitatem.* - *qualitatem* Pr.
(η) fie. — jcilket Pr

tabitudo rei ad rem, vel actionis ad actionem, ibi habet locum commutativa, et non distributiva; et sub tali majore sumatur directe minor, scilicet quod sic est in retributione qua Deus reddit |>œnas et premia, — tunc major est falsa, et minor vera. Si autem arguitur sic : ubicumque attenditur pro· portio actionis ad passionem, et non personæ ad personain, ibi habel locum commutativa et non distributiva; sed sic est in retributione Dei, etc., — tunc major est vera, et minor falsa. Si autem arguitur sic : ubicumque attenditur proportio actionis ad passionem, ibi habet locum commutativa; sed in retributione Dei attenditur proportio unius actionis ad aliam actionem; igitur, etc., — tunc argumentum est ex quatuor terminis, et minor non sumitur sub majore. Et iste defectus est m argumento Durandi. Ex quo patet quod nihil penitus valet ad infringendum conclusionem, nec ejus probationem sumptam de 2. *Sentent.;* licet non sit necesse sustinere illam probationem, quia alia sumpta de † 2 melior est et efllcacior. Sciendum enim quod beatus Thomas in 2. *Sentent.,* el similiter in 4, consideravit actus meritorios, quantum ad eorum valorem quem habent ex substantia sui; el ideo, cum illa non sit æqualispnemio secundum quantitatem absolutam, dixit quod in retributione et præiniatione actus meritorii servatur proprie justitia distributiva, non autem proprie commutative, nisi secundum quid. In *Summa* vero, pula in 1· 2 et 2 2®, consideravit actum meritorium prout est ex motione Spiritus Sancti et ex gratia: et videtur velle quod valor actus, ex illa parte, sequatur præmio, etiam secundum æqualilatem quantitatis absoluta»; ideo dicit quoti in præmiationo actus meritorii servatur justitia commutativa, non solum secundum quid, sed simpliciter. Et secundum hoc solvitur illa repugnantia, quæ videtur esse in dictis ejus in scriptis, el in *Summa;* el hoc videtur mihi salis notandum ad evadendum repugnantiam. De peccatis autem videtur mihi quod in eorum punitione magis proprie servatur justitia distributive quam commutativa.

Ad secundum argumentum dicitur primo, quod squalitas proportionis quæ pertinet ad justitiam distributivam, non attenditur principaliter inter dantem ct accipientem, nec attenditur propitio rerum secundum proportionem dantis et accipientis, ul bene probat argumentum. Secundo dicitur quod talis justitia non semper attendit proportionem actionis unius ad actionem alterius, ut secundum proportionem actionum sit proportio passionum. Tertio dicitur quod in retributione qua Deus reddit pa nas et premia, est proprie justitia distributiva, si actus considerentur quantum ad substantiam absolute, ut dictum est; et ideo attenditur ibi proportio actionis ad actionem, et æqualitas proper·tionis, ul scilicet quæ e?l proportio actionum, sit proportio passionum. Est autem ibi quidam modus justitia.· commutative, licet non proprie justitia commutativa, ul supra dictum est. Et ideo servatur ibi æqualitas proportionis, non solum quo· dicta est, sed etiam alia de qua procedit argumentum, scilicet ut talis sil pro]X>rtio rei ad rem, qualis est dantis ad accipientem. Et ideo quia utraque justitia aliquo modo concurrit ibi, sanctus Thomau loquitur de utraque proportione. Non tamen intendit quod secunda æqualitas proportionis sufficiat ad justitiam distributivam; et hoc manifeste palet per dicta ejus, allegata de 4. *Sentent.* Esi ergo mens ejus, quod in tali retributione non est æqualitas quantitatis meriti ad præmium, sed æqualitas proportionis inter duo merita et duo pnemia. Ideo potius servatur ibi modus el forma juslitiæ distributive quam commutalivæ; el licet ibi sil proportio meriti ad præmium, similis proportioni Dei ad creaturam, illa tamen (a) æqualitas proportionis non sufficit ad propriam justitiam commutativam, sed ad quemdam modum ejus, et quodammodo declinat in distribulivam.

Ad tertium dicilur primo quod, si actus voluntatis nullo modo immediate esset a Spiritu Sancto productus, sed a sola voluntate creata, antecedens ibidem assumptum haberet qualemcumque colorem. Sed oppositum hujus est verum; quia actus meritorius non solum est a voluntate creata, immo immediate a Spiritu Sancto : nam Spiritus Sanctus non solum movet voluntatem ad actum primum, immo immediate producit omnes ejus actus secundos. Et ideo antecedens illud est falsum, si loquamurde motore immediate causante motum mobilis; nam talis motus non solum habet valorem ratione mobilis, immo ratione motoris, ut in proposito: nam actus meritorius procedit ex infinita charilate et bonitate Dei. Secundo dicilur quod Spiritus Sanctus non solurn movet voluntatem, immo imprimit gratiam in essentia anirnæ, et charitalem in voluntate quæ elicit actum meritorium, vel saltém imjieral illum. Tertio dicilur quod, licet Spiritus Sanctus moveat ad actus non meritorios, tamen hoc est aliter quam ad actus meritorios : tum quia, dum movet ad non meritorios, non ordinat eos sicut in finem ad bealiludinem creatam pro eis reddendam; tum quia non imprimit aliquid gratificans animam vel potentias eliciti vas talium actuum : ideo tales actus non sunt digni vita ælerna; secus est de actibus meritoriis.

Ad quartum dicilur quod ista propositio, Gratia est seminarium gloriæ, non est melaphorica ex toto, sic quod nullam proprietatem habeat. Aliquid enim potest dici seminarium alterius dupliciter : primo, quia est illius causa materialis, vel effectiva conjuncta; secundo modo, quia est ejus quædam

(λ) tamen. — Om. Pr.

inchoatio, sicut est forma remissa formæ inlensæ : el hoc modo gratia est seminarium gloriæ, cum gloria uno modo accepta» nihil aliud sit quam gratia consummata, ut dictum fuit in procedenti quæ· stionc.

Ad quintum dicitur quod opus virtutis elicitum ex gratia ct ex speciali motione Spiritus Sancti ordinantis illum in linem beatitüdinis, est meritorium gloriæ de condigno, non solum large accipiendo condignum, immo stricte et proprie. Et ad hujus improbationem, negatur minor, scilicet quod gloria, vel beatitudo, nullo modo ex debito operis reddatur; quia sic oportet quod intelligatur major, scilicet quod illud non cadit sub merito de condigno stricte surnpto, quod nullo modo redditur ex debito operis. Sic ergo intellecta majore, negatur minor; quia opus meritorium prout elicitur ex gratia et ex speciali influxu Spiritus Sancti, el cum tali ordinatione ejus ad vitam ælernam, habet sufficientem dignitatem, ut sibi debeatur vita ætema; licet non ita sit, considerando actum, secundum substantiam suam, ct secundum quod refertur ad voluntatem creatam ipsum elicientem. Et ad probationem minoris, dicilur quod ille qui meretur non proprie constituit Deum sibi debitorem; sed Deus, movens voluntatem ad opus meritorium gratiæ et charitate informatum (a), et volens quod tali actui reddatur vita ælerna, debitor est sibimet, ut scilicet compleat opere et exeeutione, quod sua justa voluntas voluit et adhuc vult, el faciat quod decet suam bonitatem. Et similiter dico quod, si stante voluntate el ordinatione Dei de actu sic recompensando, Deus per impossibile non redderet premium, Deus non faceret injustum creature, sed suæ voluntati et bonitati, denegando sibi quod decet eam. De hoc sanctus Thomas, I p., q. 21, ari. 1, in solutione tertii : « Unicuique, inquit (6), debetur quod suum est. Dicilur autem esse suum alicujus, quod ad ipsum ordinatur : sicut servus est domini ; el non econtra : nam liberum est, quod sui causa est. In nomine (γ) ergo debiti importatur quidam ordo exigentiae vel necessitatis alicujus ad quod ordinatur. Est autem duplex ordo considerandus in rebus : unus, quo aliquid creatum ordinatur ad aliud creatum, sicut partes ordinantur ad totum, et unaquaeque res ad suum finem; alius ordo, quo omnia creata ordinantur in Deum. Sic igitur debitum dupliciter potest attendi in operatione divina ; aut secundum quod aliquid debetur Deo; aut secundum quod aliquid debetur rei creatæ. Et utroque modo Deus reddit debitum. Esi enim Deo debitum, ut impleatur in rebus illud (o) quod ejus sapientia ct voluntas habet et (a) quod suam bonitatem manifestat; ct secundum hoc justitia Dei respicit decentiam ejus, secundum quam reddit sibi quod debetur sibi. Debitum etiam est alicujus rei creatæ, quod habeat illud quod ad ipsam (€) ordinatur, sicut homini quod habeat manus et quod ei alia animalia serviant; el sic Deus justitiam operatur, quando dat unicuique quod ei delælur secundum rationem suæ naturæ et conditionis. Sed hoc debitum dependet ex primo; quia unicuique hoc debetur, quod est ordinalurn ad ipsum secundum ordinem divinæ sapienliæ. Licet autem Deus hoc modo debitum alicui det, non tamen ipse est debitor; quia ipse ad alia non ordinatur, sed potius alia ad ipsum. » — Hæc ille.— liem, 2. Sentent., dist. 27, q.1, art. 3, in solutione quarti, sic dicit : c Deus non efficitur nobis debitor, nisi forte ex promisso, quia ipse bonum operantibus premium promisit; et ideo non est inconveniens, si ab ipso quis mereri possit, ex quo aliquo modo debitor est. Vel dicendum quod in justitia commutativa, ille apud quem quis meretur, efficitur debitor ei qui meretur, ut patet in illis qui operas suas locant in servitium aliorum; sed in justitia distributiva, non requiritur ratio debiti ex parte ejus qui distribuit : potest enim ex liberalitate aliqua distribuere; in quorum tamen distributione justitia exigitur, secundum quod diversis, prout eorum gradus exigit, proportionabiliter distribuit. › — Hæc ille. Item, f* 2”, q. 114, art. 1, in solutione tertii, sic dicit : ‹ Actio nostra non habet rationem meriti, nisi ex suppositione divinæ ordinationis; et ideo non sequitur quod Deus efficiatur simpliciter debitor nobis, sed sibiipsi, inquantum debitum est ut sua ordinatio impleatur. › — Hæc ille, — Eχ quibus patet quod bene stat quod opus creature sil meritorium de condigno gloriæ; et tamen quod Deus non constituitur debitor creatura, sed sibiipsi ; nec potest facere injustum creatura, dato quod eam non pnrmiet.

Ad sextum palet ex precedent! solutione : quia solum concludit quod Deus non obligatur nobis, nec efficitur nobis proprie debitor ; quod conceditur. Sed cum hoc stat, quod opus nostrum potest esse meritorium de condigno; quia nos vocamus illud meritorium de condigno, cui debetur merces ex justitia, sic quoti, si non redderetur, stante ordina lione quæ nunc est, ille ad quem pertinet reddere, faceret contra justitiam, el injustum, non quidem creatura, sed sibi, ul rape dictum est : faceret enim contra voluntatem suam et sapientiam, quæ est lex juslitiæ. De hoc sanctus Thomas, I p., ubi supra (q. 21, art. 1), in solutione secundi, sic dicit : α Cum bonum intellectum sit objectum voluntatis, impossibile est Deum velle, nisi secun-

( ) *informatum* *formatum* **Pr,**
( ) *inquit.* — **enim Pr**
(γ) *In nomme.* — *innocentia* **Pr.**
(ι) *illud.* — *illius* **Pr.**

(x) *ct.* — **Om Pr.**
(6) **tp<arn.** — *ipiutn* **Pr.**

dum quoi ratio Fuæ sapienlice haliel. Quæ quidem ot sicul lex justiliæ, secundum quam ejus voluntas recta el justa est. Unde quod secundum suam voluntatem facit, juste facit, sicul et nos, quoi secundum legem facimus, juste facimus. Sed nos quidem secundum legem alicujus superioris; Deus autem sibiipsi est lex. » - Hæc ille.

Ad septimum dicitur quod, si per impossibile istud antecedens esset vorum, scilicet Deus dedit gratiam gratum facientem ipsi Socrati, el ordinavit quod actui virtuoso Socratis elicito ex gratia et influxu speciali Spiritus Sancti, et continuato usque in finem, reddatur gloria, et Socrates ex gratia cl influxu Spiritus Sancti elicuit el continuavit actus virtuosos usque in finem, el in gratia decessit, cl tamen Deus non reddidit, nec reddet, nec reddit sibi gloriam,— si, inquam, hoc antecedens esset possibile, conceditur quod istud consequens esset possibile : Deus facit contra justitiam, et facit injustum, non Socrati, sed Deo; quia non implet justam ejus voluntatem cl ordinationem. Verumtnmcn, si non supponatur talis ordinatio divinæ voluntatis, conceditur quod, si decedenti in gratia non daretur gloria, Deus nullum injustum faceret, nec sibi, nec creature; sed supposita tali ordinatione injustum faceret. Sicut enim dicit sanctus Thomas, 1· 2,e, q. 114, ari. i : ‹ Meritum hominis apud Deum non potest esse nisi secundum suppositionem divinæ ordinationis, etc. » – Unde ita imaginor: quia, siculactus exterior sine actu interiori non est meritorius, ita nec aliquis actus interior est meritorius, nisi pro quanto procedit a divina voliliono, qua scilicet Deus vult illum actum praemiari vita icterna.

AU octavum palet ex prodictis. Nam procedit ex falso intellectu meriti de condigno, scilicet quod illud dicatur meritum de condigno, cui redditur gloria vel premium ex justitia, taliter quoti, si non redderetur, fieret injustitia creatura quæ actum illum operatur, el quod |>cr talem actum Deus efficitur nobis debitor, et obligatur nobis. Talis enim descriptio falsa est. Nam meritum de condigno proprie sumptum non requirit talia; sed sufficit quod tali o|M'ri reddatur inerres secundum aliquam legem justam, quam illicitum sil violare vel transgredi ; el quod actus, secundum valorem quem habet ab intrinseco, vel ab aliquo cxtrinscco, æquclur prauiio secundum quantitatem absolutam aliquo modo, el non solum secundum proportionem, vel proportionalitalem.

Ad nonum dicitur primo, quod Deutf non efficitur nobis proprie debitor, nec ex promissione sua, nec ex o|H»re nostro; et similiter, non obligatur nobis ullo modo. Secundo dickur quod, si premium nullo modo redderetur ex valorv operis, nec ex debito procedentis operis, sed ex sola promissione Dei, tunc tale opus nullo modo esset meritorium pramii quod redditur de condigno. Nunc autem non sic est in proposito; quia pnemium æternum redditur *ex* debito et valoro procedentis operis, valoro et debito dico quæ halæt opus turn ex substantia sua, turn ex circumstantiis, turn ex gratia el charitale quibus informatur, tum («)ox motione et volilione Spiritus Sancti, quia divina volitio, licet non sil meritoria, est tamen quasi ratio et forma merendi omnibus iqæribus meritoriis qmo ab ipsa in beatitudinein ordinantur el ab ipsa producuntur; ad quod etiam facit illa generalis lex, el ordinatio Dei, qua ordinavit actus virtuosos ex gratia et charitale elicitos esse meritorios. Tertio dicitur quod» ad hoc quod opus humanum sil meritorium de condigno, non requiruntur illa omnia quæ arguens dicit ; sed sufficiunt ea quæ dicta sunt in solutione octavi.

Ad decimum dicitur quod meritum proprie de condigno non est homini simpliciter impossibile ; quia non requirit illa quæ arguens dicit. Cum autem distinguit de duplici condigno, patet, ex prodictis, quod distinctio non valet. Quia veraciter, proprie, el stricte sumendo condignum, sic dignum et justum csl divinam ordinationem generalem et specialem impleri, el legem divinæ justiliæ observari, el voluntatem divinam execution! mandari. Constat autem meritis nosti is reddi premium ex divina ordinatione generali et speciali, et ex lege divinæ justiliæ de qua dictum est, et ex divina voluntate; nec aliqua redditio vel recompensatio hominis ab homine justior esse |iotcsl, nec dignior quam sil recompensatio hominis a Deo; et oppositum dicere est temerarium. De hoc vide beatum Thomam, 4. Sententiarum, dist. 4G, q. 1, art. 2. Nam in solutione prirnæ qüæstiunculæ, dicit quod tutus ordo justiliæ originaliter ad divinam voluntatem reducitur : quia ex hoc aliquid est justum, quia est debitum alicui rei create secundum ordinem creature ad creaturam; nihil enim (C) potest esso debitum alicui rei, nisi ratione suæ nature, vel conditionis: nature autem el proprietatum causa esi divina voluntas, n Item, in solutione secundi, sic dicit Luto non est magis debitum, quod ex eo formentur vasa nobilia quam ignobilia; sed, si ex luto formatum est vas nobile, nobilitati illius vasis est debitum, ut ad usus convenientes deputetur. Similiter, quod Deus talem creaturam producat qualem voluerit, indifferens est ad rationem justiliæ; sed quod producta aliqua natura, ei (γ) attribuatur quod illi nature cumpelit, hoc ad ejus justitiam perlinet, cl (') contrarium ejus justiliæ repugnaret. Et similiter, indifferens est quantum ad ejus justitiam, ut dei gratiam vel non det, cum donum gratiæ non sil nature debitum; sed postquam gratiam contulit,

(a) In hac propositione, pro *tum* Pr. haliel *tam*.
(ft) enim. — *autem* Pr.
(γ) ei. – rei Pr.
(ft) ct. — *etiam* Pi

quæ est merendi principium, nd justitiam ejus pertinet, ut pro meritis prætnia reddat; et sic ex sup-|K$itio!W voluntatis justitia causatur. › Hæc ille. — Item, in solutione quæstiunculæ quarta», probat diffuse (piod Deus non agit justius cum uno quam cum alio, sed cum quolibet ngit justissime. — Ex quibus apparet : primo, quod solutiones date, sunt juxta mentem sancti Thomæ; secundo, quod multa assumpta in argumentis Durandi continent manifestam improbabililatem, potissime cum sæpe replicat istud medium, scilicet quod ex dono gratuito nullus obligatur ad dandum amplius, etc. apparet enim quod, licet Deus per sua dona gratuita non efficiatur nobis debitor, nec obligetur, tamen j»cr dona Dei gratuita aliquid nobis efficitur debitum cl justum haberi a nobis, quod prius non erat debitum, nec erat justum haberi a nobis.

Ad undecimum dicitur quod ex dictis beati Thomæ non aliud habetur, nisi quod actus humanus non potest esse meritorius apud Deum, si secundum suam solam et nudam substantiam accipiatur; sed utique potest esse meritorius, si accipitur ut stans sub divina ordinatione speciali vel generali. Unde sanctus Thomas, 1l 2", q. 114, ait. 1, sic dicit : α Meritum et merces dicitur, quod alicui recompensatur pro retributione operis vel laboris,quasi quoddam pretium illius. Unde, sicul reddere justum pretium pro re accepta ab aliquo, est actus justiliæ; ita etiam recompensare mercedem operis vel lalioris, est justiliæ actus. Justitia autem æqualitas quaedam est, ut patcl, 5. *Ethicorum* (cap. 3). Et ideo simpliciter est justitia inter eos quorum est simpliciter æqualitas. Eorum vero quorum non est simpliciter æqualitas, non est simpliciter justitia ; sed quidam justiliæ modus potest esse : sicut dicitur jus paternum vel dorninativum, sicut in eodem libro (cap. G) dicit Aristoteles. Et propter hoc, in his in quibus est simpliciter justum, csl etiam simpliciter ratio meriti et mercedis. In quibus autem est secundum quid justum, non simpliciter est mereri, sed secundum quid, inquantum salvatur ibi ratio justiliæ : sic («) enim filius meretur aliquid a patre, et servus a domino. Manifestum est nutem quod inter Deum cl hominem est maxima inæqt)alitas; in infinitum enim distant, el totum quod est hominis bonum, esta Deo. Unde non potest esse hominis ad Deum justitia secundum absolutam tequalitalem, sed secundum proportionem, inquantum scilicet uterquo operatur secundum modum suum. Modus autem cl mensura humanæ virtutis homini (6) esi a Deo. Et ideo meritum hominis apud Deum esse non potest, nisi secundum prmsuppositionom divinæordinationis; ila scilicet ill homo id consequatur a Deo per suam operationem quasi mercedem, ad quod Deus ei virtutem operandi deputavit : sicul etiam res naturales hoc consequuntur per proprios motus el operationes, ad quod sunt a Deo ordinata· ; differenter tamen : quia creatura rationalis eeipeam movet ad agendum per liberum arbitrium ; unde sua actio hatet rationem meriti ; quod non <«t in aliis creaturis, d — Hæc ille in forma. In quo plet quod non contradicit aliis dictis suis in sequenti articulo tertio, ubi ponit quod homo in gratia constitutus potest mereri de condigno vitam æternam, inquantum opus suum procedit ex gratia el motione Spiritus Sancti. Item, articulo ultimo illius quaestionis, sic dicit ı ‹ Vita ætcnia est simpliciter pnemium operum justiliæ, per relationem ad motionem divinam. › Item, articulo sexto, sic dicit : w Opus nostrum hatet rationem meriti ex duobus. Primo quidem, ex vi divinæ motionis; et sic meretur aliquis ex condigno. Alio modo habet rationem meriti, secundum quod procedit ex libero arbitrio, inquantum voluntarie aliquid facimus ; et ex hac parte est meritum congruum : quia congruum est ut dum homo bone utitur sua virtute, Deus secundum supcrexcellentem virtutem excellentius operetur, etc. s

Ad duodecimum dicitur quod sanctus Thomas adducit illas duas rationes, 2. *Sentent.,* dist. 27, q. 1, ari. 3. El sunt satis probabiles. Nec valet solutio data ad illas.

Non quidem solutio primæ : quia, licet homo non possit Deum constituere sibi debitorem, potest tamen facere quod aliquid quod sibi prius non debebatur, modo noviter sibi debeatur. Item, falsum est quod ad meritum de condigno requiratur illud quod ibi assumitur. Sufficit enim ad tale meritum, quod actio sit æqualis vite æternæ quantum nd valorem (piem habet ab oxtrinseco, scilicet a causa sua efficiente primaria, scilicet Deo, el quod secundum suam substantiam el secundum gratiam et charitalem sit proporlionala vite æternæ. El hoc modo intellipo sanctum Thomam ubicumque in hac materia (x) dicit quod actio meritoria de condigno est illa quæ est proporlionala vite æternæ. Unde sanctus Thomas, 3. Sentent·, dist. 18, q. 1, art. 2, sic dicit : « In justitia duæ personæ requiruntur, scilicet faciens justitiam el patiens justitiam. Facientis autem justitiam propria actio est reddere unicuique quod suum est; patientis autem justitiam actio propria est facere sibi debitum quod csl ei per justitiam reddendum : el hoc proprie est mereri ; unde et id quod secundum justitiam redditur, merces dicitur· Sed quia justitia reddit unicuique quod sibi debetur, el in tenis et in malis, bona autem simpliciter sunt ea quæ ad vitam æternam pertinent, et mala simpliciter ea quæ ad miseriam æternam, inde est quod, secundum Theologos, meritum dicitur proprie respe-

(a) *tie.* — **«icu/ Pr.**
iβ! *homini.* — *hominum* **Pr.**
I *(») quando.* **Ad, Pr.**

du horum : quamvis magis proprie respectu linorum dicatur meritum; demeritum vero, respectu malorum. Ad hoc igitur quo! aliquis mereatur, tria sunt necessaria, scilicet agens qui meretur, actio per quam meretur, ct merces quam meretur. Et ideo ad meritum tria requiruntur. Primum est, secundum merentis comparationem ad merccdem, ut scilicet ille qui meretur, sit in statu acquirendi mercedem ; ct propter hoc illi qui sunt omnino in termino, nihil merentur: quia nihil possunt acquirere. Secundum est, ex comparatione agentis ad actionem, ut scilicet sit dominus actionis suæ, alias per actionem suam non dignificalur ad aliquid habendum, nec laudatur; et ideo qui agunt per necessitatem naturæ, vel etiam per violentiam, non merentur. Tertium est, secundum comparationem actionis (a) merentis ad mercalem, ut scilicet æquiparetur mercedi, non quidem secundum æqualilatem quantitatis, quia hoc requiritur in justitia commutativa, quæ consistit in emptionibus et venditionibus; sed secundum æqualitatem proportionis, quæ inquiritur in justitia distributiva, secundum quam Deus ælerna præmia partitur. Actio autem proportionata ad vitam aeternam est actio ex charitate facta ; et ideo per illam ex condigno meretur quis vitam æternam. Opera autem bona quæ non sunt ex charitate facta, deficiunt ab ista proportione; et ideo per ea non meretur quis ex condigno vitam æternam ; sed improprie bis dicitur aliquis mereri, secundum quod habent aliquam similitudinem cum operatione informata charitate. Et m quidem sit similitudo in substantia actus et intentione, ut cum aliquis in peccato mortali exsistens dat eleemosynam propter Deum, dicitur meritum congrui. Si vero sit similitudo in substantia actus, et non in intentione, sic dicilui meritum interpretatum ; sicut cum quis dat pauperi propter inanem gloriam. » — Hæc sanctus Thomas. — Ex quibus apprêt quod solutio Durandi ad primam rationem non valet : quia male recipit rationem meriti de condigno.

Dicitur secundo quod evasio quam dat ad secundam rationem nancti Thomæ non valet; quia false glossat Paulum. Non enim Paulus dicit quod corona gloriæ reddatur a justo judice per accidens, immo |»er se, inquanlum scilicet justus. Quod patet, quia dicil *Reposita est mihi corona justitiæ*. Unde Glossa super illo verbo 2. *Timoth.,* 4 cap., dicit sic : < Ipse Deus est justus judex retribuendo bona pro bonis, quia prius misericors retribuendo bona pro malis. Et ipsa tamen justitia, qua. retribuuntur bona pro bonis, non est sine misericordia. Et nota quod ait, *reddet.* Si enim fides gratia est, el vita ælerna, quæ est merces fidei, videtur quidem Deus vitam æternam tanquam debitam reddere. Cui debita? Fideli qui promeruit illam per fidem. Sed quia fides gratia est, et vita æterna est pro gratia, etc. » — Hæc Glossa. — Et accipit gratiam pro dono gratuito, non stricte pro gratia gratum faciente, quia illa nec est fides, nec vita æterna formaliler, sed causaliter.

Sic igitur patet ad argumenta Durandi.

Ad argumentum in oppositum quæstionis, respondit sanctus Thomas, 1» ®, q. 114, art. 3, in solutione primi, dicens quod « Apostolus loquitur de passionibus Sanctorum secundum earum substantiam j». Sed, 2. *Sententiarum,* ubi supra (dist. 27, q. 1, art. 3, ad !·“), dicit quod < Apostolus per dictum suum intendit excludere aequalitatem quantitatis; quia non est tanta acerbitas praesentium passionum, quantum est gaudium futurae gloriæ n. — Hæc ille.

Et hæc dequæstione. Benedictus Deus. Arnen.

DISTINCTIO XXVIII.

QUÆSTIO I.

UTRUM HOMO SINE GRATIA POSSIT PRÆCEPTA LEGIS IMPLERE

lrca vigesimamoctavam distinctionem 2. *Sententiarum* quaeritur : Utrum homo sine gratia possit præcepla legis implere.

arguitur quod sic. Dicit enim Apostolus, *Rom.* 2 (v. 14) quod *gentes* (a), *quæ legem non habent, naturaliter qux legis sunt faciunt.* Sed illud quod naturaliter homo facit, potest per seipsum facere absque gratia. Ergo homo potest praecepta legis facere absque gratia.

In oppositum arguitur. Quia Augustinus dicit in libro *de Hæresibus* (88), hoc pertinere ad hæresim Pelagianorum, *ut credant sine gratia hominem posse facere omnia divina mandata.*

In hac quaestione erunt tres articuli. In primo ponentur conclusiones. In secundo objectiones. In tertio solutiones.

ARTICULUS I.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio : Quod homo potest multas

«| *actionit.* — **Om. Pr.**

(*) *genfa.* — *gent Pr.*

veritates cognoscere sine gratia habituali gratum faciente.

Hanc ponit sanctus Thomas, 1· 2e, q. 109, ari. 1, ubi sic : α Cognoscere veritatem est usus quidam vel actus intellectualis luminis; quia, secundum Apostolum, *Ephes.* 5(v. 13), *Omne quod manifeslalur lumen* est. Ustis autem quilibet motum quemdam importat, large accipiendo motum, sccundum quod inlelligere el velle dicuntur quidam motus, ut patet per Philosophum, 3. *de Anima* (t. c. 28). Videmus aulem (a) in corporalibus quod ad motum non solum requiritur ipsa forma, quæ est principium actionis, sed etiam requiritur motio primi moventis. Primum autem movens, in ordine œrporalium, est corpus cœlestc. Unde, quantumciimque ignis habeat perfectum calorem, non alteraret nisi per motionem coelestis corporis. Manifestum est autem quod, sicut omnes motus corporales reducuntur in motum corporis coelestis sicut in primum movens corporale; ita omnes motus, tam corporales quam spirituales, reducuntur in primum (C) movens simpliciter quod est Deus. El ideo, quantumcumque aliqua naiura spiritualis et corjxtralis ponatur perfecta, non potest in suum actum procedere, nisi moveatur a Deo : quæ quidem molio est secundum suæ providentiæ rationem, non secundum necessitatem naturæ, sicut motio corporis coelestis. Non solum autem a Deo est omnis motio sicut a primo movente; sed etiam ab ipso est omnis formalis perfectio sicut a primo actu. Sic igitur actio intellectus el cujuscumque entis creati dependet a Deo quantum ad duo. Uno modo, inquanlum habet ab ipso formam per quam agit. Alio modo, inquanlum movetur ab ipso ad agendum. Unaquseque autem forma creatis rebus indita a Deo, habet efficaciam respectu alicujus actus, in quem potest secundum suam proprietatem ; ultra autem non potest, nisi per aliam formam superadditam : sicut aqua non potest calefacere, nisi calefacta ab igne. Sic igitur intellectus humanus habet aliquam formam, scilicet lumen inlelligibile, quod est de se sufficiens ad quædam intelligibilia cognoscenda, ad ea scilicet in quorum notitiam per sensibilia possumus devenire. Altiora vero intelligibilia intellectus humanus cognoscere non potest, nisi fortiori lumine perficiatur, sicut lumine fidei, vel prophetiæ, quod (γ) dicitur lumen gratiæ, inquanlum est naturæ superadditum. Sic ergo dicendum est quod ad cognitionem cujuscumque veri indiget homo auxilio divino ut intellectus a Deo moveatur ad suum actum. Non autem indiget ad cognoscendum veritatem in omnibus, nova illustratione superaddita naturali illustrationi; sed in aliquibus, quæ excedunt naturalem cognitionem. Et tamen Deus quandoque miraculose per suam gratiam instruit aliquos de his quæ per naturalem rationem cognosci jossunt, sicut el quandoque miraculose facit quædam quæ natura facere potest. › — Hæc ille.

Ex quibus potest formari Lilis ratio. Ad ea in quæ potest homo per lumen naturale cum motione primi moventis, non est necessaria gratia habitualis. Sed in cognitionem veritatum naturaliter ex sensibus deducibilium, potest homo per lumen naturale intellectus, supposita motione Dei. Igitur. Et sic patet prima pars conclusionis. – Pro secunda arguitur sic. Nullum agens perfecte et virtuose potest in effectum excedentem suam naturalem facultatem, nisi per formam sibi superadditam. Sed intellectus perfecte potent in aliquas veritati» excellentes suam naturalem facultatem, puta non deducibiles ex sensibus. Igitur ad talia indiget forma superadditi, quam dicimus gratiam gratis datam.

Eamdem conclusionem ponit, 2. Sentent., dist. 28, q. 1, art. 5, ubi sic: ‹ Verorum quædam sunt naturali rationi proportionata ; quædam vero naturalem rationem excedunt. Illa naturalem rationem excedunt,quæ non possunt concludi ex primis principiis per se notis. Cum enim prima principia sint instrumenta intellectus agentis, ut dicit Commentator, 3. *dc* Anima (comm. 36), oportet ea esse proportionata virtuti ejus, sicut organa corporalia sunt pro|)orlionata virtuti inotivs. Unde quæ ex primis principiis concludi non possunt, naturale lumen intellectus excedunt. Hujusmodi autem sunt ea quæ sunt fidei, et futura contingentia, el hujusmodi. Et ideo horum verorum cognitio sine lumine gratiæ gratis data? haberi non (x) potest, sicut est lumen fidei vel prophetiæ, vel aliquid hujusmodi. Si autem loquatur dc illis veris quæ naturali rationi proportionata sunt, sciendum est quod circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt quod intellectus agens est unus omnium, intellectum agentem Deum esse dicentes. Et cum intellectus agens se habeat hoc modo ad intelligibilia sicut lucidum ad visibilia, volunt quod, sicut non potest videri aliquod visibile nisi per emissionem radii corporalis, ita non possit intelligi aliquod inlelligibile sine nova emissione radii spiritualis, qui est gratia gratis data. Sed haec positio non est conveniens. Non enim intellectus agens est aliqua substantia separata, vel Deus, ut quidam theologi volunt; vel intelligibilia, ut plures philosophorum; sed est naturalis virtusipsiusanimæ rationalis. Nec tamen oportet, hac positione supposita, ut semper fieret nova infusio gratiæ in cujuslibet veri cognitione, eo quod infusio vel emanatio spiritualium donorum non est successiva per modum motus, sed est fixa et permanens. Unde, secundum

( ) *aulem*. — r/nni Pr.
( ) *primum*. — ipiuni Pr.
(γ) *quod*. — *quia* Pr.

(a) no/ι. — Om. Pr.

unam irradiationem spiritualem, intellectus possibilis ad omnia sibi propoi lionata cognoscenda perficeretur. Aliorum 'cro positio esi (x) quod intellectus agens sit quædam plentia animæ rationalis. Et hoc sustinendo, non potest rationabiliter poni quod oporteat ad cognitionem talis veri de quo loquimur, aliquod aliud lumen superinfundi : quia ad hoc verum inlelligendum sufficit intellectus possibilis recipiens speciem intelligibilcm, cl intellectus agens faciens spetiom is>4' intelligibilem actu; cl utrumque est per virtutem naturalem ipsius animæ rationalis. Nisi forte dicatur quod intellectus agens insufficiens est ad hoc; ct ita natura humana imperfectior esset aliis, quæ non sibi sufficeret iu naturalibus opornlinnibus. El ideo «licendum quod hujusmodi vera, sin»· omni lumino gratiæ superaddito, pr lumen naturale intellectus agentis possunt cognosci, n — Ikcc ille.

Secunda conclusio est quod, licet homo absque gratin habituali possit In aliquas bonas volitlones et actiones natura· sua· proportionntas, non tamen In omnes; nec potest sine gratia habituali In aliquod bonum velle aut agere supernatural»·, scilicet meritorium; nec potest sine auxilio Del speciali In aliquod bonum velle aut agere, sive sil naturale, sive supernatural?.

Hanc conclusionem y quoad quatuor sui paries, pnil sancitis Thomas, † 2n, q. 109, ari. 2, ubi sic dicit : « Natura hominis ptest dupliciter considerari. Uno modo, in sui inlegritale, sicut fuit in primo parente ante peccatum. Alio modo, secundum quod est corrupta in nobis post peccatum primi parentis. Secundum autem utrumquo statum, natura humana indiget auxilio divino, ad faciendum vel volendum quodeumquebonum,sicut primo movente, ut dictum est. Sed in statu naturæ inlegræ, quantum ad sufficientiam operativæ virtutis, poterat homo pr sua naturalia velle ct operari bonum suæ naturæ proportionatum, quale est bonum virtutis acquisitae; non autem bonum superexccdcns, quale est bonum virtutis infusæ. Sed in statu naturæ corruptæ, etiam deficit homo ab hoc quod secundum naturam suam ptest, ul non possit totum hujusmodi bonum implere pr sua naturalia. Quia tamen natura humana per peccatum non est totaliter corrupta, ut scilicet toto bono natune privetur, ptest quidem, etiam in statu naturæ corruptæ, pr virtutem suæ naturæ aliquod bonum particulare agere, sicut cdificare domos, plantare vineas et alia hujusmodi; non tamen totum bonum sibi connaturale, ila quod in nullo deficiat : sicut homo infirmus ptest pr seipeum aliquem motum habere, non tamen perfecte plest moveri motu hominis sani, nisi sanetur auxilio medicina?. Sic (a) igitur virtute gratuita superaddita virtuti naturæ indigebat homo, in statu natune inlegræ, quantum ad unum, scilicet ad operandum el volendum bonum suprnaliirale. Sed in statu natune corruptæ, quantum ad duo, scilicet ut sanetur, el ulterius ul bonum supernaturalis virtutis operetur, quod est meritorium. Ulterius autem in utroque statu indiget homo auxilio divino, ut ab ipso moveatur ad bene agendum. » – Hæc ille.

Ex quibus ptest formari quadruplex ratio, pro quadruplici parte conclusionis. El quidem pro ultima prie quæ talis est, scilicet : quod a<i quodeumque bonum velle et agere indiget homo auxilio divino, arguitur sic. Secundum agens in quolibet actu suo indiget motione primi moventis. Sed voluntas creata se habet ad Deum sicut agens secundarium ad primarium. Igitur, etc. — Pro tertia vero parte, scilicet : quod ad quodeumque velle et agere meritorium requiratur gratia superaddita, arguitur sic. Nullum agens potest perfecte in actum vel eflectum cxcedenlem naturæ suæ proportionem, nisi per aliquam formam sibi superadditam. Sed opus aut velle meritorium, excedit proportionem natura rationalis. Igitur in tale quid non potest perfecte sine forma superaddita; hanc dicimus gratiam. — Pro secunda parte, scilicet : quod homo sine gratia habituali non possit in omne bonum velle et agere naturæ suæ proportionatum, puta in omnem actum virtutis acquisitæ, arguitur sic. Nullus infirmus jiolesl facere opera omnia hominis sani, nisi prius sanetur cl accipiat formam sanitatis. Sed in statu præsenli, quilibet homo ante gratiam est spirilualilcr infirmus. Igitur. — Pro prima vero (S) parte, scilicet : quod homo in statu præsenli, sine gratia habituali potest in aliquod bonum agere vel velle, arguitur sic. Natura non totaliter corrupta potest in aliquod bonum opus sibi proportionatum. Sed humana natura, in statu præsenli, per peccatum non est totaliter corrupta. Igitur pole>t in aliquod bonum opus sibi proportionatum, sine superadditionc novæ formæ; tale autem velle vel agere est actus virtutis acquisitæ. Pro quinta parte quæ ibi tangitur, scilicet : quod homo in statu natura· inlegræ, sine gratia habituali posset in omne opus virtutis acquisitæ, non arguitur nunc; sed in sequenti distinctione de hoc forte erit sermo.

Tertia conclusio est luee : Quod homo pro isto statu non potest sine gratin habituali implere omnia præcepta legis divinæ perfecte; potest tamen sine gratia habitua!l Implere aliqua et

(i) ponho nf. — punhoae Pr.

( ) Sic. — ri Pr.
( ) *vero.* — Om Pr.

Imperfecto. Nullo modo tamen perfecto, aut Imperfecte potest ca Implere sine auxilio Del.

Hanc conclusionem ponit eam lus Thomas, ubi supra (Ie 2®, q. 109), ait. 4, ubi sic ‹t Implere mandata legis contingit dupliciter. Uno modo, quantum ad substantiam operum, prout scilicet homo operatur justa, et fortia, et alia virtutis opera. Et hoc modo homo in statu naturæ integrae potuit omnia mandata legis implere; alioquin non potuisset in statu illo non peccare, cum nihil aliud sit peccare quam transgredi divina mandata. Sed in statu natune corruptæ, non potest implere omnia divina mandata sine gratia sanante. Alio modo possunt impleri mandata legis, non solum quantum ad substantiam operis, sed etiam quantum ad modum agendi, ut scilicet ex charitate liant (a). Et sic, nec in statu natune integræ, nec corruptæ, potest homo implere absque gratia legis mandata. Unde Augustinus, in libro *de Correptione cl Gratia* (cap. 2k sic dicit: *Sine gratia, nullum prorsus sive cogitando, sive volendo cl amando, siveagendo, faciunt homines bonum : non solum ut, monstrante ipsa (i) quid faciendum sil, sciant; verum etiam ut, prostante ipsa, faciant cum dilectione quod sciunt.* Indigent insuper in utroquostatii auxilio Dei moventis, ad mandata Dei implenda. * Hæc ille.

Ex quibus potest formari quadruplex ratio pro quadruplici parte conclusionis. Et quidem pro prima parte, scilicet : quod sirte gratia habituali nemo in quocumque statu possit implere perfecte pnccepta legis, arguitur sic. Nemo potest sine gratia habituali implere pnccepta, quantum ad substantiam pnecepli et quantum ad modum agendi. Igitur non perfecte potest pnccepta legis omnia implere el totaliter. Consequentia nota est. Antecedens palet cx dictis Augustini. — Pro secunda parte, scilicet : quod in præsenli statu nullus sine gratia habituali possit omnia implere pnccepta,omnia, etiam imperfecte, id est, quantum ad substantiam operis, potest argui. Quia illud est opus hominis sani. Sed in statu isto nullus sine habituali gratia est sanus. Igitur. — Pro tertia parte, scilicet : quod in utroque statu homo indigeat motione Dei, potest argui sicut supra. — Pro quarta parte, scilicet : quod homo in statu natune inlegræ posset sino gratia habituali implero omnia pnccepta imperfecte, scilicet quantum ad substantiam operis, non arguit nunc; sed alias de hoc videbitur an sit verum.

Quarta conclusio est quod nullus homo In pnesenti sintu potest šim habituali gratia vitare omnia et singula peccata mortalia.

Hanc ponit sanctus Thomas, 1· 2®, ubi supra (q. 409>, art, 8, ubi sic : ‹ De homine possumus loqui dupliciter : uno molo, secundum ℓalmn ℓiatum inlegræ ; alio molo,secundum statum n.rturæ corruptæ. Secundum -latum quidem naturas integrae, etiam sino gratia habituali poterat humo non peccaro, nec mortaliter, nec vemalibr : quia |Mxcare nil aliud est quam revedere ab eu qiiud ℓ SCCllnduin naturam ; quod (?) vitaro poterat Immo in integritate. Non tamen huc poterat ℓue auxilio Dei in liono conservantis; quo suhtrorlo, etiam ipsa natum in nihilum decideret. El iu stolu naturæ corruptæ indiget horno gratia habituali sanante naturam ad hoc quod omnino (6) a peccato abstinent. Quæ quidem sanatio primo lit in præsenli secundum mentem, ap|iclitii carnali non totaliter reparato; unde Apostolus, 7. *Roman,* (v. 25), el in persona hominis reparati, dicit : *Ego ipse mente servio legi Dei, came autem legi peccati.* In quo quidem statu potest homo abstinere a peccato mortali, quod in ratione consistit; non autem potent abstinere ab omni peccato veniali, propter corruptionem inferioris appetitus sensualitatis : cujus motus singulos quidem ratio reprimere potest, et ex hoc habent rationem peccati et voluntarii; non nutem omnes: quia dum uni resistere nititur, fortassis alius insurgit; et quia etiam ratio non semper potest csm» pervigil ad hujusmodi motus vitandos. Similiter etiam antequam hominis ratio, in qua est precatum mortale, reparetur per gratiam justificantem, potest quidem singula peccata mortalia vitare, ct secundum aliquod tempus, quia non est necesse quod continuo peccet; sed quod diu maneat absque peccato mortali, es>e non potest; unde Gregorius dicit, *super Ezechiclem* (Ilomil. II), quod *peccatum quod mox per poenitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahit.* Et hujus ratio e>t : quia, sicut rationi subdi debet inferiorappetitus, ita etiam ralio debet subdi Deo, et in ipso Constituero finem suæ voluntatis. Per finem autem oportet quod regulentur omnes actus humani, sicut per rationis judicium regulari debet motus inferioris appetitus. Sicut igitur inferiori appetitu non totalilersubjecto rationi, non potest esse quin contingant inordinati motus in ℓpuK sensitivo; ila etiam ratione hominis non exsistente subjecta Deo, consepiens est ut contingant multæ inordinationes in actibus rationis. Cum enim homo non habet cor suum firmatum in Deo. ul pro nullo bono consequendo vel malo vitando ab eo separari vellet, occurrunt mulla, propter qu© consequenda vel vitanda homo recedit a Deo, contemnendo pnccepta ejus; et ita peccat mortaliter, pnccipue, quia in repentinis operatur homo secundum finem præconccptuin, ct secundum habitum pneexsistentem, ut dicit Philosophus, 3. *Ethicorum*

( ) */tant. - faciat* Pr.
( ) *inonalrante ipsa. ~ ministrante Quum* Pr.

(a) *quod. — quia* Pr.
(C) *omnino. — homo* Pr.

(cap. 8). Quamvis ex præmeditalionc rationis homo posait aliquid agere præter ordinem finis pneconccpli, cl præter inclinationem habitus; sed, quia homo non semper potest esse in tali præmedilatione, non potest contingere ut diu permaneat, quin operetur secundum convenientiam voluntatis deordinata a Deo, nisi cito per gratiam ad debitum ordinem reparetur. » — Hæc ille.

Ex quibus potest formari duplex ratio, pro duplici parte conclusionis. — Prima est quod homo in praesenti statu sine gratia habituali potest vibre singula peccata mortalia. Et pro hac arguitur sic. Nullus culpandus est pro actu quem vitare non potest. Sed homo exsistens sino gratia habituali, culpatur pro actu peccati mortalis. Igitur illum potest vitare. — Secunda pars est quod homo in prasenti statu sine gratia habituali non potest vitare omnia peccata mortalia, collective sumendo ly *omnia*. Et pro hac arguitur sic. Nulla voluntas adhærens perverso fini, vel perverse habituala, vel non subdita rectæ reguhc, potest diu carere electione perversa secundum congruentiam mali habitus et perverse regula». Sed quælibet voluntas humana in present! statu, carens gratia habituali, est hujusmodi. Igitur.

Quinta conclusio est quod nullus exsistens in peccato mortali potest se nd urntlniu habitualem sufficienter præparare alne Del auxilio.

Hanc ponit sanctus Thomas, ubi supra (Ie 2 q. 109), art. 0, ubi sic : ‹ Duplex est præparalio voluntatis humanæ ad bonum. Una quidem, qua præparatur ad bene agendurn et ad (a) Deo fruendum; et talis præparalio voluntatis non potest fieri sine habituali dono gratiæ, quod sit principium opens meritorii. Alio modo potest inlelligi præparatio voluntatis humanæ ad consequendum ipsum gratiæ habitualis donum. Ad hoc autem quod prepare! se ad susceptionem hujus doni, non oportet præsupponero aliquod aliud donum habituale in anima, qua sic procederetur in infinitum ; sed oportet præsuppuni aliquod auxilium gratuitum Dei interius animam moventis, sive inspirantis bonum propositum ; his enim duobus modis indigemus auxilio divino. Quod autem ad hoc indigeamus auxilio Dei moventis, manifestum est. Necesse est enim, cum omne agens agat propter finem, quod omnis causa convertat suos effectus ad suum finem. Et ideo, cum secundum ordinem agentium sive moventium sit ordo finium, necesse est quod ad ultimum finem homo convertatur per motionem primi moventis; ad finem autem proximum per motionem alicujus inferiorum moventium : sicut animus militis movetur vel convertitur ad quærendum victoriam ex motione ducis exercitus; ad sequendum autem vexillum alicujus aciei, ex motione tribuni. Sic igitur, cum Deus sit primum movens simpliciter, ex ejus motione est quod omnia convertantur in ipsum, secundum communem intentionem boni, perquam(a) unumquodque intendit assimilari Deo secundum suum modum; unde et Dionysius dicit in *dc Divinis Nominibus* (cap. 4) quod Deus convertit omnia ad seipsum. Sed homines justos convertit ad sripsurn. sicut ad specialem finem quem intendunt, et cui cupiunt adhærere sicut proprio bono, secundum illud *Psalmi* (72, v. 28) : *Mihi autem adhærere Deo bonum est.* Et ideo, quod homo convertatur ad Deum, hoc non potest esse nisi Deo ipsum convertente. Hoc autem est se præparare ad gratiam, quod ad Deum converti; sicut ille qui habet oculum aversum a lumine solis, per hoc se praeparat ad recipiendum lumen solis, quod oculos convertit ad solem. Unde palet quod homo (C) non potest se præparare ad lumen gratiæ suscipiendum, nisi per auxilium gratuitum Dei interius moventis, d — Hæc ille.

Ex quibus potest formari talis ratio. Nullus convertitur ad Deum sicut ad ultimum et specialem finem sine motione Dei gratuita. Sed quicumque se præparat ad gratiæ susceptionem, convertitur ad Deum sicut ad ultimum finem. Igitur hoc habet ex motione Dei gratuita.

Et in hoc primus articulus terminatur.

AirriCULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

§ 1. — Contra primam conclusionem

I. Argumenta Durandi.—Quantum ad secundum articulum, arguitur contra praedicta. Et quidem, contra primam conclusionem arguit Durandus (dist. 28, q. 1), impugnando illam partem quæ diçit quod ad assentiendum veritatibus supernati)ralibus, intellectus indiget aliquo lumine gratiæ naturae superaddito. Et arguitur

Primo sic. Illi veritati potest assentire intellectus noster, ad cujus objectum habet motivum, etsi non necessarium, tamen probabile et persuasivurn ; assentimus enim multis de quibus non habemus necessariam rationem, sed valde tenuem conjecturam. Sed ad assentiendum veritati supernatural! (γ) sine quocumque habitu habemus motivum probabile et persuasivum ; verbi gratia : cum Christus doceret se esse verum Deum, et ad confirmationem suæ doctrinæ faceret signa quæ solus Deus potest facere, sicut

(3) *ad.* — *a* Pr.

(e) *quam.* — *quod* Pr.
(6) *homo.* — Om. Pr.
(γ) *Tilmali.* — *formali* Pr.

ipse (licit (Joan., 10, v. 38) : Si *mihi non* vultis *credere, saltem operibus credite,* talia signa poterant inclinare intellectum ad credendum ipsum esse Deum; unde et Doctores dicunt quod dæmones crediderunt Christum esse Deum, non per habitum infusum, sed ex apparentia signorum. Igitur, etc.

Secundo. Quia credere est assentire alicui vero, non propter se, sed propter auctoritatem dicentis. Sed ad hoc non videtur necessarius aliquis habitus : credo enim pluviam futuram, quia ita dicit astrologus; el credo Deum incarnatum, quia ita dicit Scriptura, quam puto, secundum auctoritatem Ecclesiæ, a Deo inspiratam. Igitur, etc.

Tertio. Quia, si ad hoc requireretur habitus, hoc videtur ad hoc ut elevaret potentiam. Sed istud non est necessarium; quia, quamvis sit supra facultatem naturalem intellectus nostri clare intelligere veritatem articulorum, tamen non est super facultatem naturalem eis assentire ex auctoritate alterius : inultis enim assentimus ex dictis sapientium, quæ non clare intelligimus.

Quarto. Quia, secundum Doctores, haereticus discredens solum unum articulum, caret habitu fidei infusæ, et tamen assentit aliis articulis. Ergo non videtur necessarium ponere habitum infusum ad assentiendum veritati articulorum. Etsi dicatur: ergo fides superfluit, — dicendum est quod non; quia, etsi non sit necessaria propter assensum absolute sumptum, est tamen necessaria ad hoc ut intellectus veritati articulorum assentiat faciliter, contra intellectus duritiem, firmiter ac discrete, contra intellectus errorem; quia unusquisque habitus, sicut inclinat ad proprium objectum, sic facit refutare contraria vel contrarium objectum. — Hæc ille.

II. Argumenta Gregorii. — Secundo loco, arguit Gregorius de Arimino (dist. 26, q.1, conci. 2), probando quod non solum ad cognoscendum veritates supernaturales indiget homo in præsenti statu speciali Dei auxilio, immo etiam ad sufficienter cognoscendum quid volendum vel nolendum, agendum vel non agendum, in his quæ pertinent ad vitam moralem. Et arguit

Primo sic. Si homo |>otesl absque speciali Dei auxilio sufficienter cognoscere talia, tunc: vel ipse pro damnatione primæ culpa? non incurrit ignorantiam agendorum; vel a tali pœna ipse absque Dei auxilio se sufficit liberaro. Patet consequentia de se. Sed utraque pars consequentis est falsa, et contra doctrinam sanctorum. De prima, |>atet per Augustinum, 3. *de Libero Arbitrio,* cap. 18 et 19; et *Enchirid.,* 24 et 81. Patet falsitas secundæ partis, immo de utraque simul, 1. *Retractationum,* cap. 9, übi ait(«)quod ad *miseriam juslx damnationisperail.* — *agit* Pr.

tinent ignorantia et difficultas quas patitur omnis homo ab exordio nativitatis sux, nec ab isto malo quisquam, nisi Dei gratia, liberatur. Confirmatur. Quia ipse, libro 6. *Contra Julianum,* cap. 16, promisso quod quilibet a nativitate ignorantiam et etiam concupiscentiam trahit, sulxlit : *Ignorantia minuitur veritate magis magisque lucente; concupiscentia minuitur charitate magis magisque fervente* (x); *nihil boni horum duorum est a nobis : non enim spiritum hujus mundi accepi· mus, sed Spiritum qui est ex Deo, ut sciamus qux a Deo donata sunt nobu.* Et sunt verba Apostoli, 1. *Corinth.,* 2 (v. 12). Si ergo minutio ignoranti» non est a nobis, sed a Deo, consequens est, per locum a majori, quod consumptio ejus vel expulsio non est a nobis. Item, idem, libro 2. *de Baptismo parvulorum ad Marcellinum* (cap. 17): *Nolunt,* inquit, *homines facere quod justum est, sive quia latet an justum sit, sive quia non delectat.* Et subdit : *Ignorantia ergo et infirmitas vitia sunt qux impediunt voluntatem ne moveatur ad faciendum opus bonum vel ab opere,malo abstinendum. Ut autem innotescat quod latebat, et suave fiat quod non delectabat, gratia Dei est qux hominum adjuvat voluntates.* Confirmatur. Quia Hugo de sancto Victore, libro primo *de Sacramentis,* parte 7, cap. 29 : Anima, inquit, rationalis corpori humano infusa nisi per gratiam adjuvetur, nec cognitionem veritatis percipere, nec concupiscenti» carnis suæ resistere potest. » Et loquitur do cognitione veritatis ad salutem pertinentis, sicut ipse explicat, parte G, cap. 25. Non dubium autem est cognitionem eorum quæ agenda sunt vel vitanda, volenda vel nolenda, pertinere ad salutem.

Secundo principaliter arguit sic : Sancti orabant Deum pro tali notitia habenda; igitur non poterant ex se absque auxilio Dei habere talem notitiam. Consequentia patet; quia alias sequeretur quod superflua luisset eorum oratio et ficta; quod non e^t dicendum. Patet consequentia per vim consequentiarum factarum per Concilium Ecclesia?, et Augustinum contra Pelagium et Cœlestium. Antecedens patet in pluribus locis sacra Scriptura, sicut ibi (Psalm. 142, v. 8) : *Notum fac mihi viam,* in *qua ambulem,* etc. Et ibi (Psalm. 118, v. 133): *Gressus meos dirige secundum eloquium tuum.* Et innumerabilia talia.

Tertio. Quia homo non potest absque Dei auxilio ullam bonam cogitationem (6) habere; igitur non potest cognoscere, etc. Patet consequentia. Antecedens probatur auctoritate Apostoli, 2. *Corinth.,* 3(v. 5) dicentis : *Non sumus sufficientes cogitare aliquid cx nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Ex qua auctoritate velut validissimo funda-

(») *fervente.* — *furiente* Pr.
(6) *cogitationem.* — *cognitionem* Pr.

mento vel argumento utitur Augustinus contra Pelagium ad idem propositum, libro primo *dc Gratia Christi et Peccata originali,* cap. 25. Item, *dc Vera innocentia : Divini,* inquit, *est muneris, cum et recta cogitamus, ot pedes nostros a falsitate atque injustitia continemus.* Item, in *Ecclesiasticis Dogmatibus,* cap. 49 : *Donx cogitationes semper a Deo sunt.* Item, ad Paulinum Nolanum episcopum scribens Augustinus, et loquens de filio prodigo qui a<I se reversus dixit (Luc., 15, v. 18), *Surgam el ibo ad patrem meum,* ait : *Quam cogitationem* (a) *bonam, quando haberet nisi et ipsam ibi in occulto Pater miscricordissimusinspirassel ;* manifeste demonstrans quod nonnisi inspirante Deo possumus ullam bonam cogitationem habere.

Quarto. Quia ad hoc est expressa auctoritas Augustini, in epistola ad Sixlum presbyterum sic dicentis : *Nemo recte sapit, recte intelligit, recte consilio cl fortitudine prævalet; nemo scienter pius est, vel pie sciens; nemo timore casto Deum limet, nisi acceperit spiritum sapientix ct intellectus, consilii ct fortitudinis, scientia, ct pietatis, et timoris Dei.* Et subdit : *Non quia tot sint spiritus, sed omnia hæc operatur unus atque idem Spiritus, dividens propria unicuique, sicut vult, quia spiritus ubi vult spirat.* Ubi manifeste patet propositum; quia constat quod qui non recto sapit, nec recte intelligit, nec recte prævalet consilio, non (6) cognoscit quid agendum vel vitandum in his quæ ad moralem vitam spectant. — Hæc Gregorius. Qua· omnia videntur esse contra Commentatorem, qui non |K>nit, ut videtur, necessarium Dei auxilium speciale, præter generalem influentiam et motionem qua movet omnia, ad cognoscendum veritates naturaliter cognoscibiles.

§ 2. — Contra secundam conclusionem

I Argumenta quorumdam. - Contra secundam conclusionem, arguunt mulli (apud Gregorium, dist. 20, q. 1, art. 3), probantes quod absque Dei auxilio viator in præsenti statu potest recte moraliter velle et agere. El arguunt

Primo sic. Peccator exsistens in peccato potest ex puris naturalibus haliere attritionem de peccato, omnibus circumstantiis debitis circumslantionatam, ac per hoc moraliter bonam. Igitur, etc. Assumptum probatur : quia alias oporteret dicere quod peccator justificatur absque aliqua dispositione pravia sufficiente dc congruo ex parte ejus ad justificationem; et difficile esset salvare quod Deus non esset acceptor personarum, cum unum justificat per infusionem gratiæ, et alium non. Vel oporteret dicere quod aliqua attritio non moraliter bona, esset sufficiens dispositio dc congruo ad justificationem; quod non videtur conveniens, nequo verum.

Secundo. Homo ex puris naturalibus potest habere rectum dictamen de aliquo diligendo, verbi gratia, de diligendo Deum super omnia, et tali dictamini potest voluntas se conformaro. Igitur ex puris naturalibus potest Deum diligere super omnia; ac per hoc, aliquid agere moraliter bonum.

Tertio. Omnis potentia libera potest habere aliquem actum circa objectum sibi ostensum; igitur voluntas, etc.; sed non necessario deordinatum; igitur potest ex puris naturalibus habere ordinatum, el per consequens moraliter bonum.

Quarto. Omne quod potest ex se sufficienter in actum demeiilorium, potest etiam ex se sufficienter in actum meritorium. Palet : quia, cum aclus meritorius el demerilorius sint contrarii, non est major repugnantia aclus meritorii ad naturam in solis naturalibus constitutam, quam actus demeritorii ad eamdem. Sed voluntas potest ex se in actum demeritorium. Igitur potest ex se in meritorium : non tamen erit aclus ille meritorius ex puris naturalibus, sed ex acceptatione divina; erit autem ordinatus el bonus moraliter. Et hoc sufficit ad propositum. Unde aliter potest argui sic : Voluntas potest ex se in actum vitiosum ; igitur, et in actum virtuosuin.

Quinto sic. hiem aclus secundum speciem potest elici a voluntate habituala el a voluntate non habituai; el hoc multo magis videtur verum de habilibus infusis, quam de acquisitis, qui minus cadunt sub experientia nostra. Sed voluntas, mediante charilate, potest in actum bonum ex genere, quia meritorium, scilicet dilectionem Dei propter se. Igitur absque charitate, in puris naturalibus exsistens, potest in actum bonum ejusdem speciei.

Sexto. In voluntate, ex frequentia actuum bonorum elicitorum mediante charitale potest generari unus habitus naturaliter inclinatus in aclus similes. El, ita si subtraheretur charitas infusa, adhuc voluntas posset mediante habitu acquisito elicere aclus similes prioribus, et pér consequens moraliter bonos.

Septimo sic. Ex puris naturalibus homo potes!, stante Dei influentia generali, parentes honorare, indigenti subvenire, pro patria fortiter et constanter pugnare, el mulla alia juxta judicium reclæ rationis agere, in quibus nullus diceret eum peccare vel male agere, sed bene et laudabiliter. Igitur potesl absque Dei auxilio bene agere moraliter. Assumptum patet; quoniam etiam de pluribus infidelibus legimus quod frequenter talia egerunt, et ex his laudantur, nec vituperantur.

Octavo. Ex puris naturalibus potest quis agere actum remuneratione seu præmio dignum, etsi non æterno, tamen temporali. Igitur, el actum moraliter bonum. Consequentia est evidens : quia nullus

(«) *cogitationem. — cognitionem* Pr.
(6j *non, — nec* Pr.

aclus, nisi sit rectus et moraliter bonus, est aliquo pramio dignus. Assumptum probatur. Turn per illud quod habetur, *Exod,* I, de obstetricibus ægyptiacisquæ limcntesDeum servabant pueros Hæbrcorum contra praeceptum Pbaraonis; el ibidem (v. 20) dicitur : *liene ergo fecit Deus obstetricibus ;* et iterum (a) (v. 21) : *quia timerunt Deum, ædificavit illis domos.* Non autem pramiasset eas Deus illo pramio, nisi aclus ille fuisset pnemiandus, aut si fuisset vitiosus, vel aliler moraliter malus; quod oporteret dicere, si dicatur quod non fuit moraliter bonus, cum fuerit actus deliberate vel libere elicitus. Idem patet de antiquis moralibus Romanis, qui suis strenuis actibus meruerunt gloriam imperii. Unde de eis dicit Augustinus, 5. *dc Civitate Dei,* cap. 15 : *Quibus ergo non erat daturus Deus vitam asternam cum sanctis angelis suis,* si *neque hanc cis terrenam gloriam excellentissimi imperii concederet* (6), *non redderetur merces bonis actibus eorum ct virtutibus, quibus ad tantam gloriam pervenire nitebantur.* Et paulo post subdit : *Non est quod de summi et veri Dei justitia conquerantur : perceperunt mercedcm suam.* Ubi manifeste innuit quod eorum laudabilibus actibus, juste merces illa temporalis reddita sit a Deo. Et quod plus est, etiam dicit quod suis *virtutibus* el *bonis actibus.* Ex quo asserit eos exercuisse actus virtuosos et bonos moraliter.

Nono. Si sino speciali Dei gratia, etc., sequitur quod quilibet infidelis, immo etiam fidelis exsistens in peccato mortali quocumque actu suo deliberate facto peccaret; quod nimis (γ) durum videtur. Sic enim sequitur quod dando eleemosynam, et orando Deum, et testificando verum, el defendendo injuste oppressum, et mulla alia faciendo de genere l>onorum, quæ homines peccatores quotidie operantur, peccarent ; quod non videtur bene et catholice dictum, cum eos ad talia opera prælati el prædicatores Ecclesiæ quotidie exhortentur. Unde etiam ex hoc sequitur quod nec infidelibus esset pncdicandum. ut converterentur ad fidem, aut ut exercerent justitiam aut exhiberent aliquod opus misericordia? et pietatis; cl similiter, nec Christianis peccatoribus, qui non sunt in charitale; quia nulli suadendum est ut faciat aliquid, quod faciendo peccaret. Palent omnes consequentia? illata» : quia quilibet talis caret gratia Dei.

Decimo. Secundum hoc sequitur quod homo non posset uti sua voluntate et libero arbitrio nisi male, contra Augustinum, 2. *de Libero Arbitrio,* cap. 19, ubi inter media bona quibus homo liene et male uti potest computat voluntatem.

Umlechno. Homo in solis naturalibus constitutus tenetur bene velle; igitur potent ex solus naturalibus l>ene velle. Antecedens patet : quia alias non peccaret, numqunrn læne volendo; quod non est dicendum. Probatur consequentia ; quia in nullo statu quis tenetur ad aliquid, quod pro tunc est sibi impossibile.

Duodecimo. Quia quæro de isto speciali modo juvandi ad Imnum actum. Aut enim Deus juvat causando aliquod donurn habituale, seu gratiam gratum facientem, seu gratiam gratis datam, quæ potest inexsistere etiam non actualiter operanti nec actualiter volenti ; et tunc sequitur quod solum propter posse homo indigeat illo adjutorio speciali; cujus oppositum dicunt sancti. Aut juvat efficiendo immediato ipsum actum volendi. Et si sic, Aut ipsum actum efficit solus Deus, et voluntas tantummodo recipit; et tunc ɛ̆quitur quod ille actus non est in potestate hominis, nec ei imputandus ad pernam vel premium, nec meritorius, nec demeritorius; quod non est dicendum. Aut non solus Deus causât illum; sed simul ipse cum voluntate : ita quod Deussit tantummodo partiale efficiens. Et cum Mo modo etiam concauset omnem effectum cujuslibet creati agentis, sive naturalis sive liberi, et omnem actum liberum, sive sit bonus, sive sit malus moraliter, et hoc dicatur generalis influentia Dei, sequitur quod ultra generalem influentiam Dei non indiget speciali Dei auxilio ad bene volendum.

Declmotcrllo. Quia ad hoc sunt auctoritates sacra Scriptura». Nam Apostolus, 1. *Corinth.,* 7 (v. 37), dicit : *Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem* (a) *habens sux voluntatis, et hic judicavit in corde suo servare virginitatem suam* (5), *bene facit.* Hic Apostolus dicit quod voluntas servandi virginitatem est in potestate hominis, el sic volens bene facit. Hem, *Eccli.* 15(v. 16), scribitur : Si *volueris mandata servare, conservabunt te.* Et sequitur (v. 17 et 18) : *Apposuit tibi aquam et ignem ad quod volucris, porrige manum; ante hominem vita ct mors, bonum ct malum : quod placuerit ei, dabitur.* Item, quia in mullis partibus Scriptura? convenitur voluntas hominis, dicendo : *Noli hoc,* et *Noli illud.* El utique, secundum quod dicit Augustinus in *dc Gratia ct libero arbitrio,* circa principium (cap. 2) : ubi ad faciendum aliquid vel non faciendum. in divinis monitis, opus voluntatis exigitur, satis liberum demonstratur arbitrium; et per consequens talia sunt in hominis potestate.

Dectmoquarto. Quia ad hoc sunt multe auctoritates Augustini. Quod patet, primo. Nam ipse, in *de Spiritu et littera,* super illo verbo Apostoli, *ad Romanos,* 2(v. 14), *Dum enim gentes* (γ), *qua*

(a) iterum. — *idea* Pr
(5) *concederet.* — *concedet* Pr.
(γ) *quod* nimia. — çuamvu Pr.

(a) autem — Om. Pr.
(€) tuam. — Om. Pr
(γ) *gente»* *gens* Pr.

legem non habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt, ‹ te., dicil (cap. 27) quoti ab ipsis infidelibus *quædani facta intelligimus, novimus, vel audivimus, quæ secundum juslitiæ regulam non solum vituperare non possumus, verum etiam merito recteque laudare.* Et paulo post (cap. 28) : *Sicut non impediunt,* inquit, *a vita æterna* (α) *justum quædam peccata venialia sine quibus hæc vita non ducitur, sic ad salutem ælernam non prosunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficiliter vita cujuslibet pessimi invenitur.* Ex quibus palet quod, secundum ipsum, ab impiis seu infidelibus fiunt quædani bona opera, recte laudanda secundum regulam jusliliæ, el per consequens bona opera moraliter, licel non sini meritoria vitæ ælcrnæ.Eldc talibus bonis, scilicet (i) meritoriis vitæ ætcrnæ, videtur intelligere Augustinus ubicumque dicil quod sine gratia non possumus bonum facere. Quod videtur evidenter probari ex eo quod *Contra Julianum,* libr. 4, cap. 3, post longam disputationem, qua probare nisus est in infidelibus nulla esse Jmjii opera, exponens se, dicil sic : *Scito nos id bonum hominum dicere* (γ) *illam voluntatem bonam, illud opus bonum, sine gratia Dei quæ datur per unum Mediatorem Dei et hominum, nemini posse conferri, per quod homo solum potest adætcrnum Dei donum(è) regnumque perduci. Omnia perinde extera quæ ridentur inter homines habere aliquid laudis, videantur tibi virtutes verx, videantur opera bona: quid ad me perlinet?* quasi dicat : De aliis bonis quam de meritoriis non est cura mei sermonis.

Confirmatur primo. Quia in libro *de Duabus animabus,* circa finem (cap. 13), ait : *Propterva enim corpora diligendo peccamus, quia spiritualia diligere el justitiam jubemur, quod natura possumus, cl tunc in nostro genere optimi et beatissimi sumus.* Hic ad\crtequod dicil nos natura posse diligere spiritualia, qua dilectione optimi sumus.

Confirmatur secundo. Quia idem, *Contra Adimantum,* cap. 26, dicil: Auri *quis voluntatem mutaverit, bonum operari non potest. Quod in nostra positum est potestate, alio loco Dominus docet, ubi ait* (Matth., 12, v. 33): *Facite arborem bonam,* etc.

Confirmatur tertio. Quia idem, *Contra Fortunatum : Hinc,* inquit, *est præmium, quia propria voluntate recta* (t) *facimus.* El infra : Si *ergo imperatum* est nobis ut *fac iamus arboYcm bonam, aut malam, nostrum est eligere quid velimus.*

Confirmatur quarto. Quia idem, *Contra Felicem manichxum,* libro 2 (cap. 4) : *Habet,* inquit Augustinus, *unusquisque in voluntate, aut eligere quæ bona sunt, et esse arbor bona, aut eligere quæ mala sunt, et esse arbor mala.*

Confirmatur quinio. Quia idem, *ad Simplicianum,* lib. 2, q. 1, dicit (i) : *Quamvis sit in potestate cujuscumque quid velit, non est tamen in cujuscumque potestate quid possit, vel facere cuiquam vel a quocumque pali.*

Confirmatur sexto. Quia in mullis locis librorum *de Libero Arbitrio* et *Hctractationuni,* dicit quod nihil tam est in potestate nostra quam ipsum velle. Sed non est dicendum quod solum malum velle sit in potestate nostra, alioquin libertas arbitrii nonnisi ad malum nobis data esse videretur; quod non est dicendum. Igitur et bonum velle est in potestate nostra. Et per consequens, ex nobis possumus bene velle.

Deeimoquinto arguitur. Quia, si homo non potest ex suis naturalibus bona opera agere, tunc nullus ea non agendo peccaret. Ut enim ait Augustinus in libro *de Duabus animabus* (cap. 12) : *Dicere peccati reum teneri quemquam* (6), *quia non fecit quod facere non* (γ) *potuit, summa est iniquitatis et insania.* Sed consequens illud est erroneum; quia,secundum illud, nullus peccaret, non implendo divina præcepta. — Forte dicetur quod homo potest talia facere, sed non sine auxilio Dei. Sed contra hoc arguitur. Quia, cum non sit in hominis potestate, ut eum Deus juvet, nam Deus libere et contingenter juvat quemcumque juvat, si homo non potest bonum agere nisi adjutus, sequitur quod non est in hominis potestate facere bonum. Ex quo seqiytur, ut prius, quod ipse, non faciendo bonum, non peccat. — Forte dicetur quod prima consequentia neganda est. Nam omnes confitentur catholici, quod ad omnem actum voluntarium hominis, necessarium est adjutorium generalis influential Dei. El constat quod non plus est in potestate creaturæ ut Deus earn juvet illo generali modo, quam sit in ejus potestate ut eam juvet illo speciali modo, quo juvat ad liene agendum. Sicut ergo ex indigentia adjutorii generalis influential non potest inferri quod aclus voluntatis non sit in potestate hominis, sic nec ex indigentia adjutorii specialis. — Sed hoc non videtur solvere. Nam, saltem, secundum dicta, oportet concedere quod non est in potestate hominis agere bonum sine illo speciali adjutorio, sicul nec sine adjutorio generalis influentiæ. Ergo, si alicui homini Deus non auxiliaretur illo speciali modo ad liene agendum, ipse non posset bene agere ; et per consequens, talis non bene agendo, non peccaret : sicut etiam, si Deus non coageret ad aliquem actum, seu non auxiliaretur per influentiam generalem, ipse

(t *a vita interna — ad vitam e:ternam* Pr.
(Cl *SCiUcti. — intlanlibui* Pr.
(γ) dteci e. — Om- Pr.
(C| danunt. — Otn Pr.
(i) *reela. — et cauta* Pr.

(a) *dicit. — ‹)*m. Pr.
(C) *quemquam — quamquam* Pr.
(γ) *potat. —* Ad. Pr.

nullurn actum ageret, nec non agendo in tali casu peccaret. Sed primurn consequens non videtur dandum; igitur.

II. Argumentum Durandi. — Ad idem arguit Durandus (a) (dist. 28, q. 2). Ubicumque sunt principia sufficientia alicujus operationis (6), ibi potest esse et illa operatio. Sed in homine, absque quacumque gratia, sunl principia sufficientia bonæ operationis moralis. Igitur, etc. Major nota est. Sed minor probatur : quia recta ratio agibiliumel voluntas per eam regulata sufficiunt ad bonam operationem moralem ; hæc autem sunl in homine sine quacumque gratia el speciali auxilio; igitur.

§ 3. — Contra tertiam conclusionem

Argumentum ex dictis sancti Thomæ

Contra tertiam conclusionem potest argui. Nam sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* dist. 28, q. !, art. 3, oppositum illius tenet. Ibi namque sic dicil ; « Præcepla legis, quantum ad id quod directe cadit sub præceplo,|>otesl aliquis implere per liberum arbitrium sine gratia gratis data, vel gratum faciente, si tamen gratia accipiatur pro aliquo habitu infuso. Sed quantum ad intentionem legislatoris, sine gratia impleri non possunt; quia donum charilatis non est ex nobis, sed a Deo infusum. ; Hæc ille. — Ex quo patet quod, secundum eum, homo pro præsenti statu potest sine gratia habituali implere divina mandata omnia el singula, quantum ad id quoti directe cadit sub præcepto ; hoc autem est substantia operis. Cujus oppositum ponit illa conclusio. Igitur, ctc.

§ 4. Contra quartam conclusionem

I. Argumenta Durandi. — Contra quartam conclusionem arguit Durandus (disl. 28, q. 3).

Primo, impugnando probationem, et in parte conclusionem, quoad hoc quod dicit sine gratia habituali non posse vitari omnia peccata. Quia, secundum omnes, in statu nalune integra homo poterat vitaro omne peccatum mortale. Quæ autem pertinent ad naturam, per peccatum(γ)non amittuntur, licel forte habilitas minuatur. El ideo libera electio boni, et fuga mali, quæ ad naturam liberi arbitrii pertinent, nullo modo per peccatum subtrahuntur. Simile etiam quod adducit probatio conclusionis, non valet. Est enim duplex genus peccati venialis. Est enim quoddam veniale ex genere, ut est mendacium jocosum dictum ex deliberatione, vel verbum otiosum. Aliud est peccatum veniale propter imperfectionem actus, sicut sunt subiti motus sensualitatis respectu comm quæ ex genere sunt peccata mortalia. Licet autem non possimus vitare omnia peccata venialia secundo modo, quia ratio non potent semper esse pervigil ad reprimendum omnes tales motus, immo dum unus reprimitur alter subito insurgit; nihilominus tamen omnia peccata venialia ex genere, quæ fiunt ex deliberatione, possumus vitare; el per eamdem rationem,omnia mortalia , quæ nonnisi ex deliberatione liunt. Nam eorum quæ sequuntur deliberationem, semper plenum est dominium. Ideo non est simile quod pro simili inducitur, nisi quoad hoc quod, sicul circa appetitum contingunt multæ inordinationes inevitabiles, quoad primos motus et subitos, propter hoc quod non perfecte subditur rationi ; sic, circa rationem, respectu eorum quæ sunt ad finem, contingunt multæ inordinationes subitæ et inevitabiles, propter hoc quod motus voluntatis in ca quæ sunl ad finein non plene subjicitur deliberationi rationis, quæ est ex fine. Sed in talibus deordinatiemibus non potest esse peccatum mortale. Et ideo non est ad propositum.

Secundo. Arguit quod homo sine gratia non potest vitare singula peccata, ut asserit conclusio. Sunt enim aliqua peccata contra præcepta juris divini, ut sunt præcepta de suscipiendis sacramentis Ecclesiæ, puta Eucharistiae, etc.; quia ad talia suscipienda tenetur homo in statu viæ, nisi casus necessitatis excludat. Excluso ergo casu necessitatis, et habita copia conferentis, aut suscipiuntur, aut non. Si non, tunc committitur peccatum novum ex contemptu sacramentorum. Si suscipiuntur, iterum committitur peccatum, si suscipiens non sit in gratia; quia ad susceptionem eorum requiritur gratia. in peccato secundum reatum. Et si dicatur quod immo ; quia suscipiens talia sacramenta forte non recolit de peccato, et ita non debet sibi imputari ad culpam, quod in tali peccato suscipit Eucharistiam; — hoc non valet. Quia quod iste non recolat de peccato commisso : aut hoc est quia conscientiam suam diligenter non discussit; aut, dato quod discusserit, tamen in notitiam ejus non devenit. Si primo modo, sic non excusatur a peccato : quia voluntaria omissio circumstantia? quæ requiritur ad actum , non excusat; sed discussio conscientiæ in suscipiente sacramentum Eucharistiæ, est circumstantia quæ ad hoc factum requiritur, juxta illud quod dicit Apostolus, 1. *Corinth.,* 11 (v. 28) : *Probet autem seipsum homo,* etc. ; ergo ejus omissio non excusat quin peccet, illud recipiens in mortali. Si secundo modo hoc contingat, scilicet si conscientiam suam diligenter discussit, et nihilominus in notitiam peccati non devenit, remittitur ei ex generali contritione, sine qua non est sufficiens discussio conscientiæ ; et sic

fa) **4** *d idem arguit Durandus.* — **/trguiiur** *sic* **Pr.**
(C) *operationis.* — *operit* **Pr.**
(γ) *per peccatum.* — **Om. Pr.**

jam non est in peccato. Patet ergo quo«i exsistens in peccato mortali quoad solum reatum, non potest vitare quodlibet peccatum; quod est contra jus supernalurale.

Tertio, arguit quod talis potest vitare non solum singula, imrno omnia peccata quæ sunt contra praecepta juris naturalis. Quia, si lalla peccata non possent sino gralia vitari, hoc esset : vel propter defectum graliæ; vel ratione peccati præcedentis. Non propter primum; quia talis defectus fuisset in statu innocentiae, si homo fuisset creatus sine gratia, in quo omnia peccata talia poterant vitari, etiam faciliter. Nec ratione peccati præcedentis; quia voluntas ex uno peccato non necessilatur ad aliud, nec volito uno necessitatur ad volendum aliud, nisi ponat actum suum circa utrumque, aliqualiter eligendo, vel refugiendo; sicut intellectus non necessitatin' ad assentiendum uni propter alterum, nisi ponat actum suum circa ulrumque, affirmando, vel negando. Sed voluntas hominis exsistentis in peccato solum secundum reatum et non secundum actum, nullum actum (x) habet circa illud (6) peccatum ; quia, si aliquem actum volendi haberet circa illud complacando sibi in peccati commissione, jam esset in peccato secundum actum, et non solum secundum reatum. Ergo ex solo reatu unius peccati nullus necessitatur ad aliud committendum. — Confirmatur. Quia bonitas moralis non stat cum peccato quod est contra dictamcn juris naturalis. Sed homo sim· gratia potest in omne opus bonum lionitate morali, quæ est ex objecto el circumstantiis. Ergo homo sine gralia |>otest vitare quodeumque peccatum quod est contra dictamcn solius juris naturalis.

Quarto. Quia, si homo sine gralia non posset vitare quodlibet tale peccatum : aul hoc esset propier carentiam graliæ; vel propter inclinationem derelictam ex peccato praecedente. — Non propter carentiam graliæ. Tum quia in statu naturæ integræ homo hoc poterat sine gratia. Tum quia non plus tollit privatio quam ponat habitus; sed per gratiam non ponitur in anima nisi efficacia ad merendum, supponit autem libertatem in voluntate ad lionum vel malum eligendum vel fugiendum ; ergo per carentiam graliæ hæc libertas totaliter relinquitur, sed efficacia merendi tollitur.— Hem, nec propter inclinationem derelictam ex [æccato praecedente. Tum quia inclinatio derelicta ex bono actu non nécessitai voluntatem, quin libere possit a l»ono deviare; ergo nec inclinatio derelicta ex malo actu nécessitât eam, quin libere poscit malum vitare. Tum'secundo, quia dispositio derelicta ex aliquo actu solum inclinat per se ad similem actum : el ita peccans semper necessitaretur ad postea committendum simile peccatuin ; quod non videmus.

II. Argumenta Scoti. — Contra eaindem (a) arguit Scotus (dist. 28, q. 1), probans(6)quod liberum arbitrium sine gralia non potest vitare lingula peccata; vel, si sic, etiam potest vitare omnia. Quia peccatum mortale non est nisi transgrediendo praeceptum Dei; qui autem dicil Deum praecepisse impossibilia, anathema sit, secundum Hieronymum. Et si dicatur quod exsistenti in peccato mortali non est possibile servare praeceptum Dei, dum manet in peccato, sed possibile est ipsum se praepararo el disponere ad gratiam, qua data potest servare praeceptum, et ita si se non praeparet, imputatur ei ad peccatum; alia quoque responsio datur, quod, licet manens in peccato mortali j>ossil servare pneceptum quantum ad ejus expletionem, non tamen quantum ad intentionem mandantis, quia intentio sua fuit quod consequeretur finem per earn, non autem ppr illam observationem consequitur quis finem, nisi observet ex charitate; — Contra.

Si Deus praecipiens intendebat obligare quemlibet ad observandum praeceptum ex charitate, igilur quicumque facit opus præcepti, et non ex charitate, peccat mortaliter. Et hoc tam de praecepto negativo, ad quod tenetur semper et pro semper, etsi teneatur ad illud ex charitate, quando illud observat, et non ex charitate, mortaliter peccat; similiter de pnecepto affirmativo, ad quod tenetur pro aliquando, si pro tunc non servat ex charitate, mortaliter peccat. Et ita quicumque commisit peccatum mortale, si post non occidit, quia Deus praecepit non occidere, si non furetur, quia praecepit non furari, peccat mortaliter; si vero servat sabbatum, quia Deus præcepit, peccat mortaliter. Hoc autem dicere non videtur aliud quam pervertere omnes qui semel peccaverunt, ut nullum bonum opus ex genere faciant post,ad quodtamen alias adslricli erant, cum tamen suadendi sint et admonendi ad oppositum, ut scilicet faciant boni opera ex genere, quia illa disponunt eos ad gratiam citius et facilius oblinendam.

Secundo contra illam responsionem ; quia exsistens in charitate |>otest facere aliquod opus praecepti, non tunc (γ) motus ex charitate, sed ex pietate, et (Î) naturali mansuetudine, vel ex aliquo alio, non referendo tunc aclualiter ad finem ultimum, ita quod illa implelio operis præcepti non esset meritoria sibi, nec tamen erit demeritoria.

Tertio ad idem.; quia, si tetterelur servare præceptum secundum intentionem praecipientis ut posset pertingere ad finem, tunc teneretur ad meritum ; et tunc peccaret mortaliter faciendo tale opus quod est Ixjnum ex genere et pnecepto; quod est absurdum.

(i) *actum*. Om. Pr.
(«) illud. — id Pr.

(3) *Centra eamdem,* — Om. Pr.
(€) probatu. — Om. Pr.
(γ) *tunc. — tamen* Pr.
(Î) *pietate, et. — praecipiente* Pr.

Per idem arguitur (a) contra primam responsionem. Quin |>onamus quod aliquis non disponat send gratiam, si tunc stat culpa, non potest se servare a culpa. Igitur pro tunc est sibi impossibile se servare a culpa; quod est falsum, quia omnis culpa est voluntaria. Si nutem pro tunc potest se servare, quod saltem videtur manifestum quantum ad genus operis præcepti, redit argumentum prius ad excusandum eum a jieccato mortali.

Secundo principaliter arguit sic. Si peccator exsistens sine gralia in hoc tempore potest cavere ab hoc peccato mortali, et dum cavet hoc peccatum mortale, cavet omnia, el similiter de tempore consequente, el sic semper; igitur, si potest cavere hoc et illud, potest simul «avereomnia. Assumptum, scilicet quod possit cavere hoc et illud peccatum mortale, patet : quia voluntas non potest habere simul distinctos consensus qui requiruntur ad peccatum mortale et ad resistendum peccato mortali (6). Et ita dum distincte habet actum resistendi huic peccato mortali, nullum velle aliud habet pro tunc quo peccet mortaliter. — Item, quia praeservando se ab uno peccato mortali fit fortior ad resistendum aliis; igitur, si potest hoc peccatum mortale cavere, de quo tenlatur (γ), mullo magis potest illud aliud cavere, vel alia, et sic de omnibus.

III. Argumenta Gregorii. — Ad idem (o) arguit Gregorius de Arimino (dist. 26, q. 2, art. 1, conci. 2) sic

Primo. Aliquis peccat non diligendo Deum propter se ultimate, et diligendo creaturam non propter Deum finaliter; ergo aliquod suum peccatum non potest homo sine speciali Dei auxilio vitare. Antecedens certum est. Probatur consequentia. Quia talo peccatum non potest vitari nisi Deus diligatur propter se. Sed sic (t) diligere Deum, in praesenti statu nemo potest sine speciali Dei auxilio. Quod probatur per Augustinum, quinto libro *Contra Julianum,* cap. 3, ubi sic ait : *Quando Deo donante ex vera vivitur fide, ipse Deus adest, et menti illuminanda:* (ζ), *et concupiscentia: superanda et molestia: perferenda ; hoc enim totum recte fit, quando fd propter ipsum, id est, quando gratis amatur ipse; qualis amor nobis esse non potest, nisi ex ipso.* Ecce hic habes quod amor quo Deus gratis amatur, qui utique est ille tentum quo Deus diligitur propter se, non potest esse in nobis, nisi sil ab ipso.

Secundo arguit sic. Si quodlibet peccatum suum potest homo vel potuit sine speciali auxilio Dei vitare, igilur audiens sibi pnrdicari fidem Christi, potest sine alio adjutorio credere quæ sibi proponuntur credenda. Tenet consequentia ; quia talis si non credat, utique peccat. Nam *qui non crediderit, condemnabitur,* Marci ultimo (v. 16). Et Joannis 16 (v. 8 el 9), ait Salvator : *Cum venerit ille, arguet mundum de peccato, et de justitia, et de judicio : de peccato quidem, quia non crediderunt* in *me.* Augustinus quoque in epistola *ad Vitalem : Neque enim dicturus es,* inquit, *nihil mali eum facere, qui non credit* (») in *Christum, aut qui fidem deserit Christi.* Sed consequens est erroneum, lestante Augustino se in co aliquando errasse, et propterea idipsum retractasse in *de Praedestinatione sanctorum* circa principium (cap. 3), ubi sic ait : *Neque enim fidem putabam Dei gratia prxveniri, ut per illam nobis daretur quod utiliter posceremus, nisi quia credere non possemus,* «i non *prxcedcrel prxeonium veritatis; ut autem pradicato Evangelio consentiremus, nostrum esse proprium, et nobis ex nobis esse arbitrabar : quem meum errorem nonnulla opuscula mea satis indicant, ante episcopatum meum scripta.* Et deinde commemorat se hoc in libro suarum *Retractationum* revocasse, propterea quod fides inter dona Dei ab Apostolo numeratur (6). Et ita est, sicut patet, 1 libro, cap. 23; seque in hoc errasse, ubi nunc recitata sunt verba ejus, dicil el *se convictum fuisse ex illo apostolico testimonio* (J. *Corinth.* 4, v. 7) : Quis (γ) *enim te discernit? quid habes quod non accepisti? Quod testimonium,* ut non multo post subdit, *non sinit quemquam fidelium dicere, Habeo fidem quam non accepi. Reprimitur enim omnino his apostolicis verbis tota hujusmodi responsionis elatio. Sed ne hoc quidem dici potest, quamvis non habeat perfectam fidem, habeo tamen ejus initium, quo in Christum penitus credidi? Et hic respondetur: Quid autem habes, quod non accepisti? Si autem et accepisti, quid gloriaris, quasi* (o) non *acceperis:* El infra (cap. 5), concludendo : *Proinde,* inquit, *posse habere fidem, sicut et posse habere charitatcm, naturæ est, habere autem, graliæ est fidelium.* El mulla alia ibidem dicit, reprobando quemdam illius temporis errorem dicentium quod milium fidei erat in nobis ex nobis. Item, iste fuit error Vitalis, sicut idem (t) Augustinus in epistola ad eumdem recitat, eidem inquiens (ζ), juxta principium epistolæ : *Quomodo dicis quod te audio dicere, ut recte credamus* in *Deum et Evangelio consentiamus, non esse donum Dei, sed hoc esse*

( ) *arguitur.* — argui Pr.
( ) el *ad resistendum peccato mortali.* — Om. Pr
(γ) *leniatur. - timetur* Pr.
(δ) *Ad idem.* — Orn. Pr.
(t) *tie.* — *sicut* Pr.
(ζ) *menti illuminanda:* — *multi illuminandi* Pr.
(*) *credit.* — *credidit* Pr.
6)*mimcratur. — minatur Pr
γ) *Quis.* — *Quid* Pr.
5) *quasi.* *qui* Pr.
t) *idem.* — *ibidem* Pr.
ζ) ingutou. — inconveniens Pr.

a *nobis, id est, ex propria voluntate, quam in corde nostro non operatus est ipse? El ad hoc* (α), *cum audieris, quid est ergo quod Apostolus ait : Deus operatur in nobis velle,* **Respondes:** *Per legem suam, per Scripturas suas Deum operari ut velimus, quas vel legimus, vel audivimus. Sed ei consentire, vel non consentire, ita nostrum est, ul ei velimus fiat, si autem nolimus, nihil in nobis operationem Dei valere faciamus.* Hic palet quod iste Vitalis opinabatur hominem posse, praedicato sibi Christi Evangclio, ex propria libertate absque alio Dei adjutorio, credendo consentire; sicut signat consequens illatum. Hoc autem lanquam erroneum Augustinus reprobat triplici ratione. Quarum prima est : quia lunc (6) sequeretur quod non esset orandum pro infidelibus ut crederent ; sed tantummodo foret eis Evangelium praedicandum. Unde ait : *Qiue* si *dicis, profecto nostris orationibus contradicis. Dic ergo apertissime* (γ) *nos pro his quibus Evangelium prxdicamus, non debere orare ul credant, sed eis tantummodo prxdicaro.* Denique ostendit hoc esse contra piam consuetudinem Ecclesiæ, el doctrinam aposlolicam, ac beati Cypriani. Secunda ratio est : quia tunc non debemus Deo gratias agere ex hoc quod aliqui tali praedicationi credendo consentiunt : quia sic ficte ageremus el non vere; quod non est dicendum, cum hoc pie teneat ritus Ecclesiæ. Unde ait infra : *Inaniter ct perfunctorie potiusquam veraciter, magnas cum exsultatione agimus Deo* **gratias,** *quando aliqui infidelium* **credunt,** *si hoc in eis ipse non facit.* Et subdit : *Prorsus non Deo gratias agimus, sed nos agere fingimus, si unde* (8) *illi gratias agimus, ipsum facere* (c) *non putamus.* Tertia ratio ejus est : quoniam, ut dicil, hoc incidit in sententiam damnatam Pelagii, qua diceltal gratiam Dei non ad singulos actus dari. Et patet consequentia; quia, secundum hoc dictum, non daretur ad talem actum credendi.

Tertio arguit. Quia, si quodlibet peccatum, etc.; igitur quacumque et quantumcumque noxia quis tentatione lentetur, ipse potest propria voluntate sine speciali Dei auxilio illi tentationi resistere. Tenet consequentia ; quia quilibet non resistens talibus tentalionibus peccat. Sed consequens non |»olest catholice dari, sicut palet ex multis sacrae Scripturae testimoniis. Sicut est illud *(Psalm.* 117, v. 13 et 14) : *Impulsus eversus sum ut caderem, ct Dominus suscepit me. Fortitudo mea ct laus mea Dominus,* etc. Et illud *(Psalm.* 17, v. 30) : *In te eripiar* a *tentatione,* Glossa, in *te,* id est, *per te.* Apostolus quoque magnis tentalionibus memoratis, quibus tamen sancti non possunt divelli a charilale Christi, *ad Human,* 8 (v. 37), ait : *In his omnibus superamus propter cum qui dilexit no<* ; ct littera Augustini habet : *Per eum qui dilexit nos. Super* quo verbo ipse ait in *de Gratia ct libero arbitrio* (cap. 7) : *Non ergo per nos, sed per cum qui dilexit nos.* Quid plura adducamus, cum cuilibet Christiano debeat sufficere quod tota Ecclesia Dei a Christo capite instructa orat ne inducatur in tentationcm, id est, ne in tentatione deficiat, omnesque sancti de superatione lenlationum Deo lanquam auctori referant gratias. Confirmatur per expressam determinationem Concilii Milevilani, in quo sic habetur : Quicumque dixerit gratiam Dei, qua justificamur per Jesum Christum Dominum nostrum,ad solam remissionem peccatorum valere quæ jam commissa sunt, non etiam ad adjutorium ut non committantur, anathema sit. Aut enim intelligendum est illud tantummodo esse dictum quia (a) nullus |>olest omnia peccata vitare,ita ut nullum omnino committat sine adjutorio gratiæ, ut (6) aliqui volunt exponere; vel quia nullum peccatum potest homo vitare absque auxilio gratiæ. Primum non potest dici : quia tunc sequitur quod gratia Dei nulli valet ad vitandum jjeccata ; cujus oppositum Concilium clamat. Tenet consequentia : quia nullus est potens peccare, qui nullum penitus committat peccatum. Relinquitur ergo secundum ; ct habetur propositum.

Quarto arguit (ibid., ari. 2, conci. 2) sic. Exsistens in gratia non quodlibet peccatum potest vitare sine alio speciali Dei auxilio ; ergo mullo minus exsistens extra gratiam. Consequentia nota est. Antecedens probatur. Primo : quia non quamlibet lentalionem |>otesl sine speciali Dei auxilio superare; igitur. Probatur assumptum : quia, si quamlibet, igitur in nulla quanlacumque tentatione positi viri justi debent divinum auxilium implorare, neque de alicujus victoria deberent se magis quam prius Deo obligatos cognoscere, et lanquam de novo munere illi gratias agere. Consequentia patet ex dictis. Falsitas consequentis palet, quantum ad primam partem, ex rescripto Innocentii ad Carlhaginense Concilium, ubi dicitur : *Necesse est ul quo auxilianle vincimus, co iterum non adjuvante vincamur;* ac per hoc etiam post praeteritas victorias justorum depeccatis, in supervenientibus tentalionibus habent iterum ejus auxilium implorare. Quantum etiam ad secundam partem, quilibet, ut puto, confitebitur esse falsum. Quis enim justorum de magnæ lentationis periculo liberatus non reputet se in eo magnum Dei beneficium recepisse, et Deo amplius ad gratias ugendurn obligatum, el lanquam pro novo munere, gratias el sacrificium confessionis seu lau-

(i) *ad hûc. — adhuc* **Pr.**'
(C) **fune. — nunc Pr.**
(t) *aperliuvne. — aptissime* **Pr.**
(i) unde. — *bene* **Pi**
(t) *facere. — agere* **Pr.**

ta) *quia. — quod* **Pr.**
(€) ut. — Om. Pr.

dis exsolvat? Undo beatus Joannes, *Apoc.,* c. 4 (v. 10) (licit quod *seniores,* jx»r quos utique sancti viri significantur, *adorabant Viventem* in *stecula sxculorum, mittentes corona» sua» ante thronum.* Quæ verba exponens Gregorius, 22. *Moralium,* nit : *Coronas sua» ante thronum mittere, est certaminum suorum victoriam non sibi, sed actori tribuere, ut ad illum referant gloriam laudis, a quo se sciunt vires accepisse certaminis.* Secundo probatur principale antecedens quia, si homo exsistens in gratia potest sine speciali Dei auxilio vitare quodlibet peccatum, igitur : vel non ad singulos actus gratia Dei atque adjutorium datur; vel ad aliquos frustra el importune datur. Prima pars consequentis fuit unus de erroribus damnatis Pelagii. Secunda vero pars blasphemia quædam est. Consequentia vero satis est clara. Unde ad illud velle vel nolle quo resistitur tentationi, non darelur adjutorium Dei, aut si darelur, superflue darelur, ex quo sine hujusmodi adjutorio homo poterat prævalere. Si dicatur quod non datur superflue, quia facilius]>er illud adjutorium resistitur tentationi, appropinquatur ad illam damnatam sententiam Pelagii, qua dixit ideo dari gratiam ul per illam facilius impleatur quod præceptum est. Tertio ad idem : quia, si sic, ergo non quemlibet bonum actum, qui fit ab homine, Deus facit ut faciat illum, sive non ad quemlibet bonum actum hominis Deus movet voluntatem hominis, faciens eam velle id quod ipsa vult. Palet consequentia de actu quo vult resistere pravæ tentationi, qui utique bonus est, immo et meritorius in habente gratiam. Si enim homo per habitum gratiæ el liberum arbitrium resistit, seu vult non consentire, cum habitus non moveat potentiam, licet coadjuvet coagendo, non poterii dici quod Deus moveat voluntatem ad agendum, nisi alio modo speciali concurrat gratis et misericorditer. Consequens patet esse falsum ex prædiclis.

(Dist. 26, q. 1) Forte dicetur ad (a) omnia prædicla, quod dictae rationes et auctoritates non cogunt, ut dicatur nobis esse necessarium aliud adjutorium Dei ab influentia generali. Omnes enim salvantur, si dicatur quod non possumus aliquid facere nisi Deo juvante per suam influentiam generalem. — Sed ista res|X)nsio excluditur primo ex dictis Augustini in epistola ad Vitalem hæreticum, ubi sic dicit : *Quoniam propitio Christo Christiani catholici sumus, scimus nondum natos,* etc., scimus *gratiam Dei, nec parvulis, nec majoribus secundum merita dari, scimus majoribus ad singulos actus dari, sed non omnibus.* Igitur est adjutorium speciale. Secundo. Nam nec malos actus possumus agere subtracta Dei influentia generali, et tamen (β) non sic ad malos actus dicil *Scriptura* nos indigere juvari a Deo, sicut ad bonos. Alias, sicut dicit Sapiens *(Sapientur,* 8, v. 21). *Non possum esse continens, nisi Deus det,* ita potubeel ipse vel alius dicere : Non possum concupiscere, vel moechus esse, nisi Deus det. El sicut Apostolus ait (ad *Ephesios,* 2, v. 10): /prius sumus *factura in operibus bonis creati* tn *Christo,* ita potuisset alius dicere : Ipsius (a) sumus factura in Christo creati in operibus malis. El ita dicendum esset, quod Deus operatur (6) velle et perficere pro mala voluntate, sicut Apostolus dicit *(ad Philippenses,* 2, v. 43), *Deus operatur* in *nobis velle et perficere pro voluntate bona;* quæ verba lanquam plena blasphemiæ omnis fidelium auris abhorret. Confirmatur. Quia, secundum Concilium Milevilanum, cum Christus ait (Joan., 15, v. 5) : Sine *me nihil potestis facere,* de fructibus mandatorum specialiter loquitur. Et, ul dicit Augustinus, *de Verbis Apostoli,* sermone 13 (Serm. 156) : Cum tibi dicitur. Sine adjutorio Dei nihil potes facere, nihil subintcllige boni; nam, illo non adjuvante, utique agis male. Igitur, præter influentiam generalem, specialiter jurat nos Deus ad liene agendum, sine quo adjutorio speciali nihil boni possumus agere.

Forte aliter dicetur quod tales auctoritates non sunt inlelligendæ de quibuslibet bonis operibus possibilibus ab homine fieri, sed de bonis meritoriis tantum. — Sed hæc responsio excluditur primo per illud Apostoli, 1. *Corinth.,* 4(v. 7) *Quid habes quod non accepisti,* etc. Super quo Augustinus, in *de Praedestinatione sanctorum,* non multo post principium (cap. 3, 4 el 5), prolixe probat quod tota intentio Apostoli tendit ad probandum neminem posse adversus alterum extolli, aut de aliquo super alterum in seipso, aut in alio homine, sed tantum in Domino gloriari. Unde Apostolus (ibid., v. 6 et 7) : *Hxc* (γ), inquit, *transfiguravi* in *me, et Apollo, ut* in *nobis discatis ne supra quam scriptum est infletur unus pro alio adversus alterum. Quis* (o) enim *te discernit ? Quid autem habes quod non accepisti ? Si autem et accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis,* scilicet a Deo. Oportet ergo intelligere dictum Apostoli de quolibet bono, quo homo (<) ab homine discerni potest et (ζ) adversus alterum extolli. Igitur non solum de bono meritorio, sed de lionis moralibus non meritoriis; alias catechumenus, aut etiam Christianus exsistens in peccato mortali, agens aliquos actus bonos moraliter» et de illis se extollens adversus alterum, posset Apostolo (η) quœrenti respondere : discernit me

(«) *ad.* — *quod* Pr.
(C) *tamen.* — Om. Pr.
(x) *Ipiut.* — ipfi Pr.
(S) *operatur.* — *operari* Pr.
(T) *//<r.* — */ioc* Pr.
g) Qu ü . — *Quid* Pr.
i) *homo.* — *hoc* Pr.
ζ) *et.* — Otn. Pr.
(η) *Apottolo.* — *a primo* Pr.

justitia mea, mansuetudo mea, et sic de aliis; sed et hoc non accepi, sed habui a meipso. Et ibidem (cap. 7) subdit Augustinus : *Quidquid ct antequam in Christum crederet, ct cum credidisset, bene operatus est Cornelius, totum dandum est Deo, ne forte quis extollatur.* Bona autem quæ antequam in Christum crederet operatus est Cornelius, constat non fuisse meritoria merito vibe æternæ. floc idem expresse patet per eumdom, libro primo *ad Simplicianum,* in responsione ad secundam quæstioncm : *Incipit,* inquit, *homo percipere gratiam, ex quo incipit credere Deo, vel interna vel externa admonitione motus ad /idem. Sed in quibusdam tanta est gratia fidei, quanta non sufficit ad obtinendum regnum coelorum, sicut in catechumenis, sicut in ipso Centurione antequam sacramentorum participatione incorporaretur Ecclcsix. In quibusdam vero tanta est gratia, ut jam corpori Christi el sancto Dei templo deputentur.* Et sequitur : *Fiunt ergo inchoationes quxdam* (a) *fidei conceptionibus similes. Non tamen solum concipi, sed etiam nasci opus est, ut ad vitam perveniatur xternam. Nihil tamen horum* line *gratia misericordius Dei; quia etiam opera,* si *qua bona sunt, consequuntur gratiam illam, non prxcedunt.* — Hæc Augustinus. — Ilie apparet manifeste quod non solum opera vilæ ælernæ meritoria, qualia sunt connu tantum qui jam participationo sacramentorum incorporati sunl Ecclesia· el facli templum Dei,sed etiam alia lx>na non meritoria vilæ ælernæ, qualia sunt in catechumenis, non fiunt sine gratia Dei. Idem dicit de bonis operibus Inereticorum et schismaticorum, in sermone *de Patientia Dei* (cap. 27 et 28), ubi ait (ὐ) : *Sed merito qutori potest : Utrum et ista patientia donum Dei sit, an viribus tribuenda sit voluntatis* **humanx,** *qua quisque ab Ecclesia separatus, non pro errore* **qui eum** *separavit, sed pro veritate sacramenti ecu verbi* **qux** *apud eum remansit, timore pamarum xlemarum, patitur temporales pcenasf Cavendum est, ne forte,* si *donum Dei istam patientiam dixerimus, ii (γ) quibus* ineat, *etiam* (6) *ad regnum Dei credantur pertinere;* si *autem illam donum Dei negaverimus, cogamur fateri* sine *adjutorio el munere Dei in voluntate hominis esse posse aliquid boni : neque enim hoc non est bonum, ul credat homo xterno supplicio sc esse puniendum. si negaverit Christum, ct pro ista fide qualecumque supplicium perferat, ct contemnat humanum.* Proposita autem hac quæstione et factis argumentis ad utramque parti ni,nullo interposito, determinat eam sic : *Proinde, sicut negandum non est hoc esse donum Dei, ita intelligcndum est alia esso dona filiorum illius Hierusalem qux sursum est libera mater nostra; hxc sunt enim quodammodo hxreditaria, in quibus sumus hxredcs, cohxrcdes autem Christi; alia vero qux possunt accipere etiam concubinarum filii, quibus judæi carnales, et schismatici, vel hxrctici comparantur. Quamvis enim scriptum sil (Genes.,* 21 , v. 10) : *Ejice ancillam ct filium ejus, neque enim hxres erit filius ancilla cum filio meo Isaac; et Abrahx dixerit Deus* (ibid., v. 12) : *In Isaac vocabitur tibi semen, quod sic est Apostolus (ad Homan.,* 9, v. 8) *interpretatus, ut diceret, id esi, non qui filii carnis, hi sunt filii Dei, sed qui filii Dei deputantur in semine, ut inlelligeremus semen Abrahx secundum Daae propter Christum ad filios Dei pertinere qui sunt corpus Christi et membra, id est, Ecclesia Dei, una, vera* (x), *germana, catholica, tenens piam fidem, non eam qux per elationem vel tumorem, sed eam qux per dilectionem operatur, tamen* (6) *etiam filios concubinarum quando a filio suo Isaac dimisit Abraham nonnulla cis largitus est munera, ne relinquerentur omnino inanes, non ut tenerentur hxredcs. Sic enim legimus (Genes.,* 25, v. 5 et G) : *Dedit autem Abraham omnem substantiam suam Isaac filio suo, ct filiis concubinarum dedit Abraham munera. Si ergo filii sumus liberx Hierusalem, alia dona exhxredatorum, alia intelligamus* (γ) *hxredum.* — Hæc Augustinus. — Ex quibus patet manifeste propositum : quoniam patientia hærelicorum vel schismaticorum, qua sustinent mortem propter Christum, non utique est actus meritorius; el tamen illam dicit esse donum Dei. Et idem sentiendum est de cujuslibel alterius virtutis actu; et universaliter de quolibet actu morali ler bono, quamvis non sit meritorius.

§ 5. — Contra quintam conclusionem

Argumenta Durandi. - Contra quintam conclusionem arguit Durandus (dist. 28, q. 5), improbando probationem ejus.

Primo. Quia, licet supremo agenti conveniat ad ultimum Rnern perducere (δ), nihil tamen prohilæt infimum agens ad ultimum finem disponere; sicut videmus in generatione hominis, in qua, licet Deus introducat formam ultimam, natura tamen ex propria virtute disponit materiam. Similiter, licet ad consecutionem gratiæ recpiiralur specialis motio Dei gratiam infundentis, si tamen gratia sil habituale dunum, tamen ad eam potest se homo disponere

( ) *quadam* — **guidmi Pr.**
( ) *ubi ait* — **Orn Pr.**
(γ) **u. — in Pr**
(C) **«nant.** — *el* **Pr.**
(e) r«ra. — *vero* **Pr.**
(C **tamen.** — *tum* **Pr.**
(γ *inltlhgamu».* — *intrlligimut* **Pr.**
(δ *perducere.* — *producere* **Pr.**

pure, ut videtur, per liberum arbitrium absque tali motione speciali.

Secundo. Quia illud bonum quod habet ad gratiam immediatum ordinem, videtur ose præparalorium ad illam. Sed bonum morale est hujusmodi. Cum ergo in tale bonum possit homo sine immediata motione voluntatis a Deo, palet quod absque tali adjutorio potest se homo ad gratiam prapararе.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS 111.

PO N U N T U H SOLUTIO N ES

§ 1. — Ai) ARGUMENTA CONTRA PRIMAM CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Durandi. — Quantum ad tertium articulum, restat prædictis objectionibus respondent Et

Ad oinniu argumenta Durandi contra primam conclusionem, dicitur quod utique recte concludunt quod nullus habitus est necessarius ad hoc ut intellectus articulis fidei assentia! absolute qualicumque assensu; quia sine tali habitu potest talibus as^ntire. Est tamen necessarius habitus ad hoc ul assentia! faciliter et discrete, sicut idem arguens dicit. De hoc beatus Thomas, 3. *Sentent.,* dist. 23, q. 3, art. 3, in solutione secundœ quæstiunculæ, sic dicit : u Habitus fidei infusus, in duobus nos adjuvat, scilicet ul credamus quæ credenda sunt, et ut eis quæ non sunt credenda nullo rnodoassentiainus. Primum autem potest homo sine habitu infuso ex ipsa aestimatione. Sed secundum, ut scilicet discrete in hæc (a) et non in illa inclinetur, habet ex habitu infuso tantum. Quæ quidem discretio est, secundum quam non credimus omni spiritui. Quæ (Ô), quia in hærctico non est, constat quod habitus fidei in eo non manet. Et si aliqua credenda credal, hoc est ex ratione humana. Si enim habitu fidei ad hæc credenda inclinaretur, contraria fulci refutaret, sicut omnis habitus renititur eis quæ contra illum habitum sunl. v - Hæc ille. — Item, in solutione primi, dicit sic . u Quamvis luervtici credant aliquid quod est supra naturam, tamen non credunt illud |>er habitum infusum, quo dirigantur, sed per aestimationem humanam. » Item, art. 2, in solutione principali, sic dicit . « Habitus ad hoc sunt necessarii, ut potentiae qua» per naturam non sunt determinata ad actum perfectum, determinentur per habitum. Contingit autem quandoque, quod inferior potentia non est determinata ad illum actum perfectum. sed superior potentia determinatur ad illum sicut concupiscibilis non est determinata ad tenendum medium in delectatione ex propria natum, scd ratio determinatur ex propria natura ad illud ; et ideo habitus temperantiæ acquiritur in concupiscibili ex vi superioris potentiæ. Nulla autem potentia secundum naturam suam determinatur ad illa quæ sunt supra naturam rations nostra, quorum est fides; ct ideo ad hunc actum indigemus habitu qui non est acquisitus. Qui quidem in duobus no» adjuvat : scilicet quod intellectum facit facilem ad credendum credenda, contra duritiem; ct discretum ad refutandum non credenda, contra errorem. » — Hæc ille —Similia dicit, 2 2 q. 5, ari. 3. Item, *de Veritate,* q. 14, art. 10, in solutione decimi. — Ex quibus patet quod argumenta Durandi non procedunt contra intellectum conclusionis, sed solum contra verba.

II. Ad argumenta Gregorii. — Ad argumenta Gregorii secundo loco contra eamdem primam conclusionem posita, dicitur quod recte concludunt quod ad perfecte cognoscendum in materia morali quid volendum aul agendum sil, requiritur, post peccatum, in statu vi©, sqiecialis illustratio rationis a Deo : non quidem illustratio habitualis, sed actualis. El hoc conceditur. De hoc beatus Thomas. 2·, q. 109. art. 9, sic dicit ; α Homo ad recte vivendum dupliciter indiget auxilio Dei (x). Uno modo, quantum ad habituale donum, per quod natura corrupta sanetur, el etiam sanata elevetur ad operandum opera meritoria vitæ æternæ quæ excedunt proportionem nature. Alio modo indiget homo auxilio gratiæ, ul a Deo moveatur a<l agendum. Quantum igitur ad primum auxilii modum, homo in gratia exsistens non indiget auxilio gratiæ, quasi aliquo alio habitu infuso. Indiget tamen auxilio gratiæ secundum alium modum, ut scilicet moveatur a Deo ad recte agendum. El hoc propter duo. Primo quidem, ratione generali, propter hoc quod nulla res creata potest in quemcumque actum prodire, nisi virtute divina motionis. Secundo, ratione speciali, propter conditionem status naturæ human© : quæ quidem, licet per gratiam sanetur quantum ad mentem, remanet tamen in ca corruptio el infectio, per quam servi/ *legi peccati,* ut dicitur, *Rom. 7* (v. 25). Remanet etiam quædam obscuritas in intellectu, secundum quam etiam, ut dicitur, *Rom.* 8 (v. 26), *quid oremus sicut oportet nescimus.* Propter varios enim rerum eventus, et quia etiam nos ipsos non perfecte cognoscimus, non possumus ad plenum scire quid nobis expediat, secundum illud *Sap.* 9(v. 14) : *Cogitationes mortalium timidx, et incertes providentiae nostræ.* Et ideo necesse est nobis ul a Deo dirigamur et protegamur, qui omnia novit el omnia potest. Et propter hoc etiam renatis

(3) htec, hoc **Pr.**
(6) *Quæ* **Om. Pr**

(a) De». — Uni. Pr.

in filios Dei per gratiam convenit (licere : *Et nc nos inducas in tentationem,* ct, *Fiat voluntas tua sicut in cælo et in terra,* etc., quæ in oratione dominica continentur ad hæc perlinentia, p — Ilæc ille. — Item, art. 1, in solutione tertii, sic dicit : f Semper indigenum divino auxilio ad cogitandum quodeumque, inquanlum ipse movet intellectum ad agendum. Actu enim intelligere aliquid, est cogitare, ul palet por Augustinum, 14. *dc Trinitate* (cap. 7). » — Hæc ille. — Ex quibus sequuntur duo. Primum est, quod, secundum sanctum Thomam, habens gratiam habitualem indiget speciali motione divina ad liene el morali1er cogitandum. Ergo multo plus carens habituali gratia. Secundum est, quod illa motio ad liene cogitandum non est sola generalis Dei influentia, immo est specialis Dei directio ad recte cogitandum. Ex quibus sequitur quod mens sancti Thom.e non discordat a Gregorio, quoad hoc quod uterque intendit quod nullus in statu præsenti constitutus, |K)lesl, sine speciali Dei auxilio, perfecte cognoscere quid volendum sit aut nolendum, quid agendum sil aut vitandum in materia morali, non solum quoad omnia agibilia collective sumpta, immo nec quoad (a) aliquod agibile seorsum et in particulari sumptum. — Et hæc ad argumenta Gregorii sufficiunt.

§ 2. — Ad argumenta contra secundam CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta quorumdam. — Ad primum contra secundam conclusionem, respondet Gregorius de Arimino (disl. 26, q. 1. ait. 3), ‹ negando simpliciter antecedens, utpole doctrina· sanctorum expresse contrarium. Ait enim Augustinus, *Hypomneslicon,* responsione tertia (cap. 9) : *Petrum nisi Dominus respexisset, nunquam pamitentia motus amare flevisset.* Et paulo post (cap. 10) : *Est igitur,* inquit, *liberum arbitrium, quod quisque esse non negaverit, sed confessus fuerit, quod sine Deo bonum opus, id est, quod ad ejus sanctum propositum perlinet, nec incipere, nec perficere possit, catholicus* (6) *est.* Ubi innuit quod dicens oppositum non est catholicus. Constat autem quod talis attritio (γ), sic perfecte circumstanlionata, pertinet ad sanctum propositum hominis, vehit saltem inchoatio quædarn. Item, Ambrosius, *super Lucam* (lib. 10), de fletu etiam Petri loquens ; *Bona,* inquit, *lacryma, qu:e culpam lavant. Denique quos Jésus respexit* O), *plorant. Negavit primo Petrus, non flevit. Negavit secundo, ct non flevit; quia adhuc* (a) *non respexerat Dominus. Negavit tertio, respexit Jesus, ille amarissime flevit.* Et, sicut probat Augustinus, lib. 1 *de Gratia Christi et peccato originali,* cap. 45, ubi allegat hæc verba : *Non potest dici quod corporalibus oculis Dominus eum respexerit visibiliter admonendo. Et ideo quod ibi scriptum est,* inquit Augustinus, *quod respexit* (6) *eum Dominus, intus actum est in mente, actum est in voluntate. Misericordia Dominus latenter subvenit, cor tetigit, memoriam revocavit, interiore gratia sua visitavit Petrum, interioris hominis usque ad exteriores lacrgmas movit, et produxit* (γ) *affectum.* Ex quibus apparet, secundum islos duos sanctos, quod Petrus de suo peccato nunquam conteri vel dolere jiotuissel sufficienter, nisi eum Dominus speciali gratia adjuvisset. Et sicut de ipso, ita et de cæteris est fideliter credendum. Unde, in *de Fide ad Petrum,* cap. 31, ait Augustinus : *Firmissime tene, et nullatenus dubites, neminem posse hic hominum pœnitentiam agere, nisi quem Deus illuminaverit, ct gratuita miseratione converterit. Apostolus enim dicit* (2. *ad Timoth.,* 2, v. 25 el 26) : *Ne forte det* (o) *illis Deus pœnitentiam* (c) *ad cognoscendam veritatem, ct resipiscant a diaboli laqueis.* Ilein, *dc Gratia ct Libero arbitrio* (cap. 5) : *Nisi donum Dei ipsa conversio esset, non ei diceretur* (Psalm. 79, v. 8) : *Domine Deus virtutum converte nos.* Hem, lib. 5, *Contra Julianum,* cap. 4 : *Quantam libet Deus,* inquit, *prxbeat patientiam,* scilicet exspectando et sustinendo (ζ) peccatores, *nisi ipse dederit, quis agit pœnitentiam?* quasi dicat : nullus. Et hoc stalim probat per dicta Apostoli verba jam allegata. Palet igitur quod illud antecedens est falsum. Et ad ejus probationem, concedendum est quod primo infertur, scilicet quod absque dispositione pravia ex parte peccatoris, ex parte, inquam, ejus lanium, ita videlicet quod illa non sil a Deo proveniente, justificatur peccator. Unde gratis justificatur per gratiam ipsius, sicut dicit Apostolus *(ad Romanos,* 3, v. 24). Et cum infertur quod difficile esset salvare quod Deus non esset acceptor personarum, — dico quod, si sit senno de acceptatione personarum ut sonat in peccatum, quemadmodum Jacobi 2 (v. 9), cum dicit Si *personas accipitis, peccatum operamini,* et ul accipitur *Rom.* 2 (v. 11), cum ait : *Non est personarum acceptio apud Deum,* nequaquam est difficile sustinere aut videre quod Deus, sic gratis justificando unum et non alium, non sit acceptor personarum; immo facillimum est

(1) *quoad.* — *quo* Pr.
(C) *catholicui.* — *catholicum* Pr.
(\) attritio. — *attributio* Pr.
(2 *Demque quos Jetu·* rnpexit. — *Deinde no· Jeiui mpexerit* Pr.
(a) *adhuc.* — *ad hxc* Pr.
(β) *quod retpexit.* — *rctpexeril* Pr.
(γ) *produxit.* — *perduxit* Pr.
(8 *det.* – *de* Pr.
(‹) *pamitenliam per eminentiam* Pr.
(ζ *sustinendo.* — *luicitando* Pr.

illud videre. Nam ille tantum dicitur acceptor perbonarum (a), qui in dando munera vel praemia attendit genus vel nationem, staluin vel conditionem, aut aliquam prorogativam personalem, qua una persona prater dignitatem meritorum (C) aliam excellit. Unde verbum Jacobi dictum est contra cos qui divites, divitiarum intuitu, pauperibus prahonorabant, ut patet in principio dicti capitis; el per Augustinum, in epistola ad Hieronymum dc verbis Jacobi (2, v. 10) *Qui lotam legem servaverit, o/fcnclat autem in uno, factus est omnium reus.* Verbum quoque Pauli dictum est ad docendum quod Deus in judicando non attendit nationem vel genus, sed tam gentili quam judæo retribuit secundum merita. Similiter ct Petrus, *Act.* 10 (v. 34), dicit : *Non est personarum acceptio apud Deum :* quia non accipit personas intuitu generis seu nationis; sed, ut ait (v. 35), *in omni gente, qui timet Deum ct operatur justitiam, acceptus est illi.* Nunc autem patet quod Deus, dum prœcise gratis et ex sua mera liberalitate huic dat gratiam et illi non dat, hunc vocat et illum non vocat, non attendit in ipsis aliquam talem prorogativam personalem. Et ideo nequaquam dici potest acceptor personarum ad illum sensum. Si vero acciperetur acceptio personarum simpliciter pro dilectione, qua unum alteri omnino simili praeligit seu pnediligit, eique gratias ct dona largitur, quæ reliquo denegat, non debemus conari ipsam a Deo excludere, sed simpliciter cum Apostolo *(ad Romanos,* 9, v 18) confiteri, quod *cujus vult miseretur, et quem vult indurat.* * — Hæc Gregorius et valde bene. — Cui concordat sanctus Thomas, 1 p., q. 23, art. 5, per totum articulum. Item, 1. *Sentent.,* dist. 41, q. 1, art. 3. Item, 3. *Contra Gentiles,* cap. 160, 161. Item, 1 2 . q. 109, ari. 6 el seq.

Ad secundum dicit Gregorius, quod ‹ prima pars antecedentis, accipiendo rectum dictamen prodictamine quo dictatur quid et quemadmodum, secundum scilicet (γ) omnes debitas circumstantias quibus aliquid est diligendum vel volendum, est simpliciter falsa. Similiter secunda pars antecedentis falsa est, si intelligatur quod voluntas ex se potest se conformare recto dictamini tali, ul oportet intellipi ad hoc quod valeat consequentia d. — Hæc ille, el bene, el conformitcr sancto Thomæ, 1· 2T, in questione 109, unde sumplæ sunt conclusiones primi articuli.

Ad tertium dicit Gregorius, quod « voluntas circa nullum objectum sibi ostensum potest cx se tantum habere actum moraliter bonum; unde, si aliquem circa aliquod habeat non adjuta divino auxilio, necessario ille erit deornatus propter carentiam alicujus débita circumstanliæ ›. — Hæc ille, et bene.

Ad quartum dicit quod ‹ minor est simpliciter neganda sicut ex toto eam negaret Augustinus ›. El videtur sibi quod non debet bene sonare (a) in auribus alicujus fidelis, ‹ cum omnino excludat necessitatem auxilii divini ad ornnern actum bonum. Nam constat quod quemlibet actum malum possumus ex nobis, nec ad aliquem talem juvat nos Deus specialiter. Si autem quicumque potest ex se in actum malum, potest ex se in actum Ionum oppositum, sequitur quod quemlibet actum Iwnum possumus ex nobis absque speciali auxilio Dei. Probatio autem minoris nulla est; quia, quamvis contraria sint susceplibilia in eodem, el neutrum sil subjecto repugnans, et per consequens tam bonus aclus quam malus ei oppositus suscipi possit in voluntate, quod tantummodo probatur per illud assumptum ; non tamen sequitur quod, si voluntas potest in se efficere actum malum, quod possit in bonum : sicut non sequitur quod, si homo potest ex se habere errorem alicujus veritatis, quod possit ex se habere scientiam illius; alioquin homo posset ex se naturaliter scire omnem veritatem creditam de Trinitate, et aliam quamlibet nobis revelatam, et scire determinate quoi astra sunt in cœlo, et sic de multis veritatibus, quas nos ex nobis naturaliter scire non possumus : nam circa quamlibet illarum possumus ex nobis errare. › — Hæc ille, et bene.

Ad quintum ct sextum, secundum eumdem, dicendum quod, « esto quod concederetur illud assumptum, non tamen probatur propositum ; quia, ultra quemlibet habitum, necessarium est nobis, ad bonum velle, quod Deus moveat specialiter voluntatem nostram ›. — Hæc ille, et bene. — Tamen pro solutione notandum est quoddam (6) dictum sancti Thomæ, *dc Virtutibus,* q. 1, art. 10, in solutione deciminoni argumenti : ‹ Actus, inquit, virtutis infusæ non causant aliquem habitum, sed per eos augetur habitus preexsistens ; quia nec ex actibus virtutis ăcquisita aliquis habitus generatur, alias multiplicarentur habitus in infinitum, a — Hæc ille. — Ex quibus patet quod antecedens sexti argumenti falsum est simpliciter et negandum.

Ad septimum dicit Gregorius quod, ‹ licet homo in suis solis naturalibus constitutus possit sine speciali auxilio Dei honorare parentes ct subvenire indigenti, et alia multa agere de genere bonorum, nullum tamen horum potest agere propter quod oportet, et quemadmodum oportet, secundum omnes circumstantias requisitas ad bonitatem moralem aclus. Saltem enim deficiet circumstantia ultimi debiti finis qui est Deus. Ac per hoc nec potest agere actum moraliter bonum, ut in proposito habetur

( ) a verbo immo usque ad *personarum,* Om. Pr.
( ) nieriiorum. — Om. Pr.
(γ) secundum *scilicet. — ct secundum* Pr.

( ) *sonare. — substantiate* Pr.
( ) *quoddam. — quod* Pr.

sermo de ipso. Et ideo de gentilibus (α) et simpliciter infidelibus qui dicuntur talia exercuisse, dicendum quod, licet talia egerint quæ erant bona ex genere \el ex officio, juxta modum loquendi Augustini, non tamen illa egerunt ultimate propter Deum, ac per hoc nec propter illud finaliter propter quod debuerunt; el ideo non virtuose, sed male et vitiose egerunt; quare nec actus eorum fuerunt moniliter boni. El hæc lota solutio habetur ab Augustino, lib. 4. *Contra Julianum,* cap. 13. » — Hæc Gregorius. —- Tamen apparet mihi quod in hoc quod dicit omnes actus infidelium esse vitiosos, et quod in eis nulla est vera virius, falsum dicit. Nam, ul probat beatus Thomas, 2. Sentent, dist. 41, q. 1, art. 2, oppositum illius copulalira est verum; sed de hoc alias.

Ad octavum negat antecedens Gregorius. Et ad primam probationem, quæ est dc obstetricibus, dicit quod ɑ illum timorem Dei, propler quem dicitur illis Deus aedificasse domos, non habuerunt ex se tantum, sed Deo misericorditer inspiciente; et satis verisimile est, ut dicit quidam doctor, quod illa? obstetricos ex informatione Hebraeorum fuerint converse ad veri Dei cultum, licet non forte conversione perfecta; unde jam timorem veri Dei habehant, ul dicit Scriptura *(Exod.,* 1, v. 17 et 21). Qualitercumque tamen illud se habuerit, dicendum est quod nec sic timuerunt Deum, nec ejus timore pueros servaverunt, nisi Deo specialiter adjuvante. Et idem dicendum esset de Romanis, de quibus arguitur (β), si concederetur quod aliquos actus vere virtuosos habuissent; et ita etiam de cæteris qui quidquam virtuose fuissent operati : sicut patet ex auctoritate Augustini allegata, in arguendo, ex sermone illius *de Patientia.* Et similiter ex ejus lib. 4 *Contra Julianum,* ubi, cap. 3, contra se argumentum Juliani recitans, ait : *Sed acerbissimi gratiæ hujus inimici exempla nobis opponitis* (γ) *impiorum, quos dicitis alienos a fide abundare virtutibus, in quibus sine adjutorio gratiæ solum est naturæ bonum, licet superstitionibus mancipatum, qui, solius Ubertatis ingenitx viribus* (8), *ct misericordes crebro, et modesti, ct casti inveniuntur, ct sobrii,* etc. Et contra hoc argumentum, quasi respondendo, statim in eodem capitulo : *Quanto,* inquit, *tolerabilius illas, quas dicis in impiis esse* virtutes, divino *muneri potius quam eorum tribueres tantummodo voluntati, licet ipsi hoc nesciant, donec,* si ex *illo praedestinatorum sunt numero, accipiant Spiritum qui ex Deo est, ut sciant quæ a Deo donata sunt eis.* Verum, quia, ut patet per Augustinum, 5. *de Civitate Dei,* cap. 12, et pluribus sequentibus, illi Romani, de quibus arguitur, illos actus qui reputantur esse virtuosi, pro oblinenda mundi gloria ultimate finaliter exercebant, dicendum est illos nequaquam exercuisse actus vere virtuosos seu moraliter bonos, nec ullo praemio aeterno, seu temporali, sed potius penna el supplicio dignos. Quod autem Augustinus dicit redditam esse mercedem bonis eorum actibus, dicendum quod non ideo dicilur merces illis reddita, quia pro prænrio suorum actuum eis Deus illam contulerit; sed quia pro illa obtinenda ipsi suos aclus agebant. El ideo, cap. 15, dicit Augustinus quod eorum intentioni merces quam quærebant est reddita; sicut etiam de hypocritis dicit Salvator (Mattii., 6, v. 2) : *Receperunt mercedem suam,* id est, quam quærunt; quorum tamen actus utique constat esse vitiosos, nec ulla renumeratione nisi poenali dignos. Artes etiam illorum non dicuntur bona?, nec virtutes, nisi per quamdam similitudinem, et hominum aestimationem. Unde, cap. 12: *Ista,* inquit Augustinus, *laudis aviditas ct cupido gloriæ multa alia miranda fecit, laudabilia scilicet atque gloriosa secundum hominum sestinationem.* El, cap. 19 : *Quamobrem, quamvis ut potui satis exposuerim qua causa Deus unus verus et justus Romanos secundum quamdam formam terrente civitatis bonos adjuverit ad tanti imperii gloriam consequendam, potest tamen et aliqua alia causa esse latentior propter diversa merita generis humani Deo magis quam nobis nota, dum illud constet inter omnes veraciter pios, neminem sine vera pietate ct veri Dei vero cultu, veram posse habere virtutem, nec cam veram esse quando gloriæ servit humane.* Et idem dicit, lib. 4. *Contra Julianum,* cap. 3. Quod etiam dicit Augustinus (5. *dc Civitate Dei,* cap. 15) (ot) *non est quod de summi veri Dei justitia conquerantur, percepe-runt mercedem suam,* non est dictum quasi (6) si illam non recepissent, Deus injuste cum eis egisset, non eis scilicet conferendo quod illorum operum justitia exegisset; sed ideo dictum est, ut excludatur querela, quæ, licet (γ) non secundum veritatem, tamen secundum hominum æstimationern falsam, qui hujusmodi actus putabant esse virtuosos, el per hoc praemio dignos, contra Deum fieri potuisset, si mercedem illis non reddidisset. Illa enim eis reddita, omnis omnino querela, etiam secundum falsam opinionem possibilis contra Dei justitiam, exclusa est». — Hæc Gregorius. — Ex quibus palet quod, secundum eum, quilibet aclus infidelis, potissimo non relatus in Deum finaliter, est peccatum. Secundo, quod nullus infidelis habet aliquam veram virtutem. Tertio, quod nullus actus infidelis est aliquo praemio dignus, nec meritorius.

(e) *gmtdibu».* — **qentibuf Pr.**
(€) **arguitur.** - *aqitur* **Pr.**
(y) *opponitii.* — *ŏpponenti* **Pr.**
(1) **a terbb in** *qutbut* **usque ad** *virxbut,* **om. Pr,**
( ) *quod* — **Ad. Pr**
( ) *qutui.* — *quod* **Pr.**
(y) *qua', licet.* — *quaelibet* **Pr.**

De primo, sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* dist. 41, q. 1, art. 2, sic dicit : a Sicut in rebus naturalibus una perfectio alteri superadditur, sic ut quædam res habeat unam illarum et quædam duas, el sic deinceps; ita et in moralibus contingit in aclu considerare aliquam perfectionem alii superadditam, ex quarum unaquaque dicilur aclus bonus, et si aliqua illarum perfectionum desit, deerit bonitas quæ est secundum perfectionem illam; verbi gratia : omnis aclus, inquantum est aclus, habet quamdam bonitatem essentialem, secundum quod omne ens Ik h iu iu est; sed in aliquibus actibus superadditur qua dam bonitas ex proportione aclus ad debitum objectum, et secundum hoc dicitur actus bonus ex genere; et ulterius ex debita comrnensuratione circumstantiarum, dicetur bonus ex circumstantia; et sic deinceps, quousque perveniatur ad ultimam bonitatem cujus humanus actus est susceptivus, quæ est ex ordine in finem ultimum per habitum gratiæ vel cbaritatis : el ideo actus illorum qui gratiam vel charitalem non habent, hoc modo bonus esse non potest; et bæc est bonitas, secundum quam actus dicilur meritorius. Sed subtracto posteriori, nihilominus remanet prius, ul dicilur in libro *de Causis.* Unde, quarnvis ab infidelium actibus subtrahatur ista bonitas, secundum quam actus dicilur meritorius, remanet tamen alia bonitas vel virtutis politica», vel ex circumstantia, vel ex genere. El ideo non oportet quod omnis eorum actus sit malus; sed solum quod sil deficientis bonitatis : sicut equus, quamvis deficiat a rationalitate quam homo habet, non tamen ideo malus est, sed tamen habet bonitatem deficientem a bonitate hominis n. — Hax ille. Et simile ponit, 2 2 q. 10, ari. 4.

Pro secundo (a) dicto Gregorii dicit beatus Thomas, I· 2®, q. 65, art. 2 : α Virtutes, inquit, morales, prout sunt operativæ boni in online ad finem qui non excedit facultatem naturalem hominis, possunt per humana opera acquiri ; et sic acquisita), sine charitate esse possunt, sicut fuerunt in multis gentilibus. Secundum autem quod sunt operativæ boni in ordine ad ultimum finem supernaturalem, sic perfecte el vere habent rationem virtutis; et non possunt humanis actibus acquiri, sed a Deo infunduntur; el hujusmodi virtutes morales sino charitate esse non possunt. Dictum est enim quod aliæ virtutes morales non possunt esso sine prudentia. Prudentia autem non potest esse sine virtutibus moralibus, inquantum virtutes morales faciunt bene se habere ad quosdam fines, ex quibus procedit ratio prudentia Ad rectam autem rationem prudenliæ, multo magis requiritur quod homo bene se habeat circa ultimum finem, quod fit per charilatem, quam circa alios fines, quod fit per virtutes morales : sicut recta ratio in speculativis maxime indiget primo principio indemonstrabili, quod est contradictoria non esse simul. Unde manifestum fit quod prudentia infusa non potest esse sine charilate, nec aliæ virtutes morales consequenter (a), quæ sine prudentia esso non possunt. Patet igitur, ex dictis, quod solæ virtutes infuse sunt perfecte el simpliciter dicendae virtutes; quia liene ordinant hominem ad ultimum finem simpliciter. Aliæ vero virtutes, scilicet acquisita», sunt secundum quid virtutes, non autem simpliciter ; ordinant enim bene hominem res]>cctu finis ultimi in aliquo genere, non autem respectu finis ultimi simpliciter; unde, *Roman.* 14, super illud (v. 23) : *Omne quod non est ex fide, peccatum est,* dicit glossa Augustini : *Ubi deest agnitio veritatis, falsa est virtus etiam in bonis moribus,* —*Hxc* ille. — Idem completius ponit, 2· 2 q. 23, ari. 7, ubi tie : · Virtus ordinatur ad l>onum. Bonum autem principaliter est finis. Nam ea quæ sunt ad finem, non dicuntur bona, nisi in online ad finem. Sicut autem duplex est finis, unus ultimus, el alius proximus; ita etiam est duplex bonum, unum quidem ultimum, aliud proximum et particulare. Ultimum quidem el principale bonum hominis est Dei fniitio, secundum illud Psalmi (72. v. 28) : *Mihi autem adhserere Deo bonum est ;* et ad hoc ordinatur homo per cbaritatem. Bonum autem secundarium el quasi particulare hominis potest esse duplex. Unum quidem, quod est vere bonum, utpote ordinabile, quantum in se est, ad principale bonum quod est ultimus finis. Aliud autem est bonum apparens; el non verum : quia abducit a vero el finali bono. Sic igitur patet quod virtus vera simpliciter, est illa quæ ordinat ad principale bonum hominis; sicut etiam Philosophus in 7. *Physiconon* (t. c. 17), dicit quod virius est *dispositio perfecti ad optimum.* Et sic nulla vera virius potest esse sine charitate. Sed si accipiatur virius secundum quod est in ordine ad aliquem finem particularem, sic potest aliqua vera virtus dici el esse sine charitate, inquantum ordinatur ad aliquod particulare bonum. Sed si illud particulare bonum non sit verum bonum, sed apparans, virtus etiam quæ est in online ad hoc bonum, non erit vera virius, sed falsa similitudo virtutis : sicut *non est vera virtus avarorum prudentia, qua excogitant diversa genera locutorum; et ava~rorum justitia, qua gravium damnorum metu contemnunt furta alienorum bonorum; et avarorum fortitudo, qua, ut ait Horatius (i. Epistol.): Per mare pauperiem fugiunt, per saxa, per ignes; et avarorum temperantia, qux luxurix qux nimis sumptuosa est, cohibet appetitum,* ut Augustinus dicit, 4. *Contra Julianum* (cap. 3). Si vero illud bonum sil verum bonum, puta conservatio civitatis, vel aliquid hujusmodi, erit quædam

(α) *secundo. — terliu* **Pr.**

(a) *consequenter.* **— cortc^niuni Pr,**

vera virtus, 84xi imperfecta, nisi referatur ad ultimum («) finem, el perfectum bonum, Et secundum hoc, simpliciter vera virtus sine charitate esse non potest. » — Ifæc ille.

De tertio (C) vero dicto Gregorii, dicit beatus Thomas, † 2·, quæst. ult., art. ult. : « Id quod cadit sub merito, est premium vel merces, quod habet rationem alicujus boni. Bonum autem hominis est duplex: unum simpliciter; et aliud secundum quid. Simpliciter quidem bonum hominis est ultimus finis ejus, secundum illud Psalmi (72, v. 28) : *Mihi aulem adhxrere Deo bonum est;* et per consequens, omnia illa quæ ordinantur ut ducentia ad hunc finem. Et talia simpliciter cadunt sub merito. Bonum autem secundum quid et non simpliciter hominis, est quod est ei bonum ut nunc; vel quod est ei bonum secundum aliquod tempus. El hujusmodi non cadunt sub merito simpliciter, sed secundum quid. Secundum hoc ergo dicendum est quod, si temporalia bona considerentur prout sunt utilia ad opera virtutum quibus perducimur in vitam æternam, secundum hoc directe el simpliciter cadunt sub merito, sicut et augmentum gratiæ, el omnia illa quibus homo adjuvatur ad perveniendum in beatitudinem post primam gratiam. Tantum enim dat Deus viris justis de lenis temporalibus, el etiam dc malis, quantum cis expedit ad perveniendum ad vitam æternam : et in tantum sunt simpliciter bona hujusmodi temporalia; unde dicitur in Psalmo (33, v. 11) : *Timentes cutem Dominum non minuentur omni bono;* et alibi (Psalmo 36, v. 25) : *Non vidi justum derelictum.* Si aulem considerentur hujusmodi temporalia secundum se, sic non sunt simpliciter bona hominis, sed secundum quid ; ct ita non cadunt sub merito simpliciter, sed secundum quid, inquanlum scilicet homines moventur a Deo ad aliqua temporaliter agenda, in quibus suum propositum consequuntur, Deo favente; ut, sicut vita ælerna est simpliciter premium operationum justitiæ per relationem ad motionem divinam, ita temporalia bona in se considerata habent rationem mercedis habito respectu ad motionem divinam, per quam voluntates hominum moventur ad hæc prosequenda, licet interdum in his non habeant rectam intentionem, n — Hæc ille. — Item, ibidem, in responsione ad secundum, specialius descenditad propositum. Argumentum enim secundum est tale : < Illud videtur cadere sub merito, quod Deus alicui retribuit pro bono quod fecit. Sed Deus aliquando récompensât hominibus pro servitio sibi facto bona temporalia. Dicitur enim *Exod.* (v. 21) : *Et quia timuerunt obstetrices Deum, xdificavit illis domos.* Ubi glossa Gregorii dicit quod *benignitatis earum merces potuit* (γ) in *æterna vita retribui, sed pro culpa mendacii terrenam recompensationem accepit.* Et Ezech. 20 (v. 18), dicitur : *Hex Babylonis servira fecit exercitum suum servitute magna adversus Tyrum, ct merces non est ei reddita.* Et postea, subdit (v. 19 et 20) : *Et erit* (a) *merces exercitui illius, et dedi ei terram /Egypti pro eo quod laboraverit multipliciter.* Ergo bona temporalia cadunt sub merito. a Ecce argumentum. Sequitur responsio : « Dicendum, inquit, quod illæ retributiones dicuntur esse divinitus faclæ per comparationem ad divinam motionem, non aulem secundum respectum ad malitiam humante voluntatis, præcipue quantum ad Regem Babylonis, qui non impugnavit Tyrum quasi volens servire Deo, sed potius ut sibi dominium usurparet. Similiter etiam obstetrices, licet habuerint bonam voluntatem quantum ad liberationem puerorum, non tamen fuit earum recta voluntas quantum ad hoc quod mendacium confinxerunt. » — Hæc ille.

Ex quibus apparet quod opera non exsistentis in charitate possunt esse moraliter bona et alicujus temporalis pnemii meritoria, etsi non propter voluntatem a qua eliciuntur, tamen propter divinam motionem quæ voluntatem ad talia movet.

Sed contra prædicta, potissime primum et tertium, arguit Gregorius (dist. 26, q. 1, art. 1). Nullus actus moralis non ordinatus in Deum finaliter, seu non factus propter Deum, est factus propter illud propter quod fieri debet ; et per consequens vituperabilis et culpabilis esse censetur. Assumptum probatur per Augustinum, in libro dc *Moribus Ecclesix,* cap. 8, ubi a proposito inquirit(C) quis debet esse finis omnium actuum nostrorum, dicens : *Audiamus ergo quem finem bonorum nobis Christus prxscribat; nec est dubium quin is erit finis, quo nos summo amore tendere jubet : Diliges, inquit, Dominum Deum tuum.* Et subdit: *Eo est omnino* (γ) *tendendum, ad illud consilia nostra referenda, bonorum summum nobis Deus est, neque infra nobis remanendum, neque ultra quxrendum : alterum enim* (o) *periculosum, alterum nullum est.* Hem, cap. 14 : *Non arbitror, cum de moribus et vita sit quæstio, amplius esse requirendum quid sit hominis summum bonum quo referenda sunt omnia. Illud enim esse patuit, et ratione quantum valuimus* (c), *etea quæ nostrx rationi antecellit auctoritate divina, nihil aliud quam ipsum Deum.* Hæc est ratio ejus, *Contra Julianum,* libro 4, cap. 3, ubi ait : *Noveris itaque non officiis, sed finibus, a vitiis discernendas esse virtutes. Officium autem est quod faciendum est;*

(a) ulhmum. — Om. Pr.
(C) *tertio.* — *fecundo Pr.*
(γ) *potuit.* — *potuerit* Pr.

(a) *erit.* — Om. Pr.
(€) inquirit. — inquit Pr.
(γ) omnino. — animo Pr.
(fc) enim. — nui Pr.
(c) ta/uimui. — volunitu Pr.

/inis *voro propter quod faciendum est (9.). Cum itaque facit homo aliquid, ubi peccare non videtur,* si *non propter hoc facit propter quod facere debet, peccare convincitur.* Et consequenter, ostendens quis debet esse finis actuum nostrorum : *Absit,* inquit, *ut verte virtutes cuiquam serviant nisi illi cui dicimus* (Psalm. 79, v. 8): *Deus virtutum converte nos. Proinde virtutes qua; carnalibus delectationibus vel quibuscumque commodis ct emolumentis temporalibus serviunt, vcr:e esse prorsus non possunt; qux autem nulli serviunt, vel nulli rei servire volunt, nec ipsæ verte sunt. Verat quippe virtutes Deo serviunt in hominibus, Deo serviunt* (5) *in angelis, a quo donantur horni' nibus ct angelis. Quidquid autem boni fit ab homine ct non propter hoc /it propter quod fieri debere vera sapientia præcipit, etsi officio videatur bonum, ipso non recto fine, peccatum est* Ex his, inquit, patet quod quidquid homo agat ultimate propter aliud quam propter Deum, peccat, ac propter hoc actus ejus non est inculpabilis. Huic etiam concordat quod dicit, 19. *de Civitate Dei* (γ), cap. 25 : *Virtutes quas mens habere tibi videtur, per* (o) *quas imperat corpori cl vitiis, ad quodlibet concupiscendum vel tenendum retulerit,* nisi *ad Deum, etiam ipsa vilia sunt potius quam virtutes. Nam, licet a* (i) *quibusdam tunc vere honestx putentur, cum referuntur ad seipsas, nec propter aliud expetuntur, etiam tunc inflatx atque superbx sunt; ct ideo non virtutes, sed vitia judicanda sunt.* — Hæc Gregorius.

Ad hoc dicitur quod omnia ista solvit sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* dist. **il**, q. 1, art. 2. Unde, ibidem, arguit sic (arg. 4) : α Iliad proprie dicitur malum, quod caret aliqua perfectione, quam natum est et debet habere. Sed omnis actus humanus in ultimum finem bcatitudinis natus est referri, nisi sit per se malus; et debet in ipsum referri (ζ). Cum igitur actus infidelium in ultimum finem non referatur, in quem fides dirigit, videtur quod omnis actus infidelium sit malus. » Ecce argumentum. Sequitur responsio: α Ad quartum, inquit, dicendum est quod non obligamur ad hoc quoti quilibet actus actualiter dirigatur in illum finem in quem non potest nisi fides dirigere; quia praecepta affirmativa non obligant ad semper, quamvis semper obligent. Et ideo non oportet quod actus infidelium qui in finem illum non est ordinatus, semper sit peccatum; sed solum pro tempore illo in quo tenetur actum suum in illum finem ultimum referre, h

Hæc ille.

Item, ad omnes auctoritatem Augustini, dicitur quod, cum dicit omnes virtutes qua· non operantur propter Deum, e«se vitia, etc., hoc |>otest exponi tripliciter. — *Primo,* Me quod tab- habitus Mini vitiosi, id est, non habentes perfectam rationem virtutis; ct similiter exponendum est cum dicil omnem actum non relatum in Deum, esse incitum. Unde sanctus Thomas (2. *Sentent.,* di>t. 41, q. I, art. 2». ubi supra, in solutione secundi, sic dicil « Fides dirigit intentionem in finem ultimum; sed ratio naturalis vel prudentia potest dirigere in aliquem finem proximum : el quia ille finis proximus ot ordinabilis in finem ultimum («), etiamsi actu non ordinetur, ideo m infidelibus (6), quorum actus per vim rationis in talem finem diriguntur, possunt aliqui actus esse l>oni, sed deficientes a perfecta bonitate, secundum quam actus est meritorius. » - *Secundo,* |ote$t exponi quod (ales habitus sunt vitia, id est, cum vitio, ct tales actus sunt peccata, id est, cum peccato; quia simili modoglossat sanctus Thomas illud quod habetur in glossa *Doman.* 14 : *Omnis vita infidelium peccatum est.* Unde, ubi supra, in solutione primi, sic dicit : < Cum dicitur quod omnis vita infidelium peccatum est, non est intelligendum hoc modo, quod omnis actus eorum peccatum sil; sed quia semper cum peccatis vivunt: quia infidelitas est tale peccatum, quo retento, nullum aliorum dimittitur. Vel dicendum quod intelligitur dc illis actibus ad quos ex sua infidelitate impelluntur, ut est adorare idola, vel abstinere a cibis in lege prohibitis, quasi (γ) non sil licitum vesci eis, el hoc videtur intendere Apostolus. » · - Hæc ille. - - *Tertio,* potest exponi, quod tales actus et habitus sunt vitiosi, quando non referuntur in Deum non solum negative, immo contrarie; quia scilicet referuntur in finem contrarium rectæ rationi. De hoc sanctus Thomas, ibidem, in solutione quinti, sic dicit : α Infideles non semper ex infidelitatis errore finem sibi praestituunt (8); sed aliquando ex vero el recto judicio rationis. Et ideo non oportet quod in quolibet aclu peccent; sed tunc solum quando ex errore finem sibi praestituunt (<). › — Hæc ille. — Simile dicil, 2 2 q. 10, ari. 4 : < Peccatum, inquit, mortale tollit gratiam gralurn facientem ; non autem totaliter corrumpit bonum naturæ. Unde, cum infidelitas sil quoddam mortale peccatum, infideles quidem gratia carent; remanet tamen in eis aliquod bonum naturæ. Unde manifestum est quod infideles non possunt operari opera bona ex gratia, scilicet opera meritoria; possunt tamen operari opera bona ad quæ sufficit bonum naturæ. Unde non oportet quod in omni aclu suo

( ) a verbo /inii usque ad *est,* om. Pr.
( ) in /lonunibuf, *Deo serviunt.* — Om. Pr.
(γ) *Dei.* — Om. Pr.
(6) *per.* — *propter* Pr.
(c) *a.* — Om. Pr.
C) a verbo niri usque ad *refeni,* om. Pr.
(ʎ) *ultimum.* — Om. Pr.
(6) *infidelibus.* — *inferiotibus* Pr.
(γ) *quati.* — *quibu»* Pr.
(j) *pmtituufit.* — *scriunt* Pr.
(t) *prjFftituunt.* — *pr«iriutU* Pr.

peccent; sed quandocumque aliquod opus operantur ex infidelitate, tunc peccant. Sicut enim habens fidem potest aliquod peccatum committere in actu quem non refert ad finem fidei, venialiter vel mortaliter peccando ; ita etiam infidelis potest aliquem bonum actum facere m eo quod non refert ad finem infidelitatis. » — Hæc ille.

Dicitur igitur ad argumentum octavum principale, quod utique probat quod sine gratia habituali potest quisoperari actum moraliter bonum et dignum praemio temporali; non tamen sine gratia quæ sit gratuita Dei motio.

Ad nonum respondet Gregorius (dist. 2G, q. 1, art. 3), negando consequentiam. ‹(Nec valet probatio; quia, licet quilibet talium careat gratia gratum faciente, seu charitate, quæ est habitus infusus, non tamen caret omni gratia Dei gratis data, et omni gratuita Dei motione ad actum bonum; quinimmo multis talibus Deus specialiter auxiliatur ad bene agendum. Non tamen negandum est multos homines ejusmodi (a) actus ex officio seu genere bonos agendo, peccare; peccant enim cum non propior illud et sic faciunt propter quod et quemadmodum agere debent, sive sint infideles, sive Christiani. Nec tamen peccant praedicatores monentes eos ad illos actus recte et debito fine exercendos, si et ipsi netum suæ praedicationis quemadmodum et quo fine debent exerceant. Unde, sicut dicit Augustinus, libro primo *Contra Cresconium,* circa principium (cap. 5) : *Sicut malignus suasor peccati, etiamsi non persuaserit, merito poenam deceptoris incurrit; ita fidelis justitiw praedicator, etiamsi ab omnibus respuatur, absit ut apud Deum sui officii mcrcede fraudetur.* Si igitur praedicet quis aliis, ut ejusmodi actus agant propter Deum, sive illi non agant, sive agant non propter Deum, aut cum omissione alterius debitu circumstantiae, non solum ipse non peccat, sed etiam meretur, dum tamen officium pncdicationis quemadmodum debet, exerceat. › — Hæc ille, et bene; nisi quoad hoc quod dicit omnem actum non relatum in Deum esse peccatum . hoc enim falsum est, nisi, ut dicit sanctus Thomas, loquamur de actibus ad quos quis obligatur, et pro tempore pro quo obligatur.

Ad decimum dicit Gregorius quod ‹ voluntate per nos ipsos male uti possumus; bene vero (6) nequaquam, nisi Dei intus adjuti auxilio. Et ideo ipsemel Augustinus, 1. *Retractationum*, cap. 9, ubi hanc sententiam recolit, ait quod ex Deo est etiam bonus usus libera voluntatis, et quod nisi voluntas divinitus adjuvetur, a mortalibus recte vivi non potest — Hæc ille et bene.

Ad undecimum respondet negando consequentiam. Et ad prolationem , dicit quod « utique verum est quod pro nullo statu quis tenetur ad aliquid quod pro tunc sibi est impossibile. Et verum est etiam quod pro isto (a) statu non est homini impossibile liene agere; nam potest cum adjutorio gratiæ bene agere. Sed bene est sibi impossibile ex so tantum bene agere, et utique homo pro isto statu tenetur ad aliquid ad quod perseipsum solum non potest. Hæc responsio confirmatur per responsionem Augustini, datam ad argumentum Coelestii in *de Perfectione justitia:,* cap. 3. Arguebat siquidem ille sic : Homo debet esse sine peccato, et constat eum non aliud debere quam potest; igitur homo potest esso sine peccato. Ad quod Augustinus respondet, dicens: *Respondetur,* inquit, *eadem similitudine (μια superius respondimus. Cum enim videmus claudum qui* (6) *sanari potest, recte utique dicimus : debet esse iste homo sine claudicatione; et si debet, potest; nec tamen* (γ) *cum vult, continuo potest; sed cum fuerit adhibita curatione sanatus* (o) *el medicina adjuverit voluntatem. Hoc fit in interiori homine, quod ad peccatum attinet tanquam ejus claudicationem, per ejus gratiam qui venit non vocare justos, sed peccatores, quia non est opus sanis medicus sed male habentibus* (Mattii., 9, v. 13 et 12). Ex his colligitur quod utique homo pro isto statu debet et tenetur esse sino peccato; nec tamen potest per se tantum, sine adjutorio divinæ gratiæ, esse sine peccato. Sic in proposito dicendum est. Posset etiam dici quod, licet homo in solis naturalibus constitutus pro statu isto teneatur bene agere, non tamen tenetur ex solis naturalibus bene agere. Et ideo non sequitur quod possit ex solis naturalibus beno agere. — Hæc ille, et bene, et concorditer beato Thomæ, 1' 2 q. 109, art. 4, in solutione secundi, ubi (c) sic dicit : α Illud quod possumus cum auxilio divino, non est nobis omnino impossibile, secundum illud Philosophi in 3. *Ethicorum* (cap. 3): Quæ *per amicos possumus, aliqualiter per nos possumus.* Unde el Hieronymus in *Expositione catholicos fidei : Sic confitemur nostrum esse liberum arbitrium, ut dicamus nos semper Dei auxilio indigere. »*

Ad duodecimum dicit Gregorius quod, a licet Deus frequenter juvet hominem ad bene agendum per aliquod habituale donum quod causât in anima, non tamen tantummodo sic juvat; sed etiam juvat, ipsum actum immediate causando, et ad ipsum immediate movendo potentiam. Unde homo habens etiam gratiam gratum facientem, el aliud quodeumque donum Dei habituale, adhuc tamen ad bene operandum indiget alio speciali Dei auxilio, secundum doctrinam beati Augustini in *dc Natura el*

(a| *ffj\umodi.* — *eju» mureri* Pr.
(C) *bent* vrru. — *unde primo* Pr.
(a) *isto.* — *illo* Pr.
(4 *qui.* — Om. Pr.
(γ) *tamen.* — Om. Pr.
(4) curatione lanafui. — sanatione *curatui* Pr.
(‹) *ubi.* — Om. Pr.

Gratia, cap. 26, sic dicentis : *Mala nostra non ad hoc solum supernus medicus sanat, ut illa jam non sint, sed ut dc extero recte ambulare possimus, quod quidem etiam sani nonnisi illo adjuvante poterimus.* El infra : *Sicut,* inquit, *oculus corporis, etiam plenissime sanus, nisi candore lucis adjutus, non potest cernere, sic et homo, etiam plenissime justificatus* (a), nisi *xterna luce justitix divinitus adjuvetur, non potest recte vivere.* Constat autem nullum non habentem gratiam gratum facientem esse plenissime justificatum. Sic ergo ad argumentum dico quod Deus juvat nos immediate ipsum actum efficiendo, el quod non ipse solus efficit actum, sed etiam voluntas coefficil. Sed, ut jam tetigi, non solum juvat Deus ad bonum velle, partialiter coefficiendo, qui est modus communis quo concurrit ad cujuslibet agentis creati effectum quemlibet, ul in argumento dicebatur; sed etiam quodam modo speciali, videlicet faciendo ipsam voluntatem partialiter concausare (6), ita quod ipsa voluntas partialiter concausat applicata et quasi instrumenlaliter mota a Deo ad sic partialiter concausandum. In qua tamen motione, ipsa non necessilatur, sed, instrumentum liberum exsistens, in cujus potestate est sequi motionem agentis, juvatur ita ut agat ea quæ non sic adjuta nequaquam agere potuisset. Ad productionem vero actus mali, solum primo modo concurrit Deus; quia non facit voluntatem agere actum malum, sicut facit eam agere actum bonum; Et hoc est illud adjutorium Dei speciale, sine quo dicimus nos nihil bene velle aut facere. Ista clare docet beatus Augustinus in *de Gratia et libero arbitrio,* ultra medium (cap. 10), dicens sic : *Certum est nos velle, cum volumus; sed ille facit ut velimus bonum , de quo dictum est (Proverb.* 8) : *Prxparatur voluntas a Domino, dc quo dictum est (ad Philipp.,* 2, v. 13) : *qui operatur in nobis velle. Certum est nos facere, cum facimus; sed ille facit ut faciamus, prxbendo vires cfficacissinias voluntati, qui dicit* (Ezêch., 36, v. 27) : *faciam ut in justificationibus meis ambuletis, et judicia mea observetis ct faciatis.* Item, paulo post (cap. 17) : *Ipse ul velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens; propter quod ait Apostolus (ad Philipp.,* 1, v. 6) : *Certus sum, quoniam qui operatur in vobis* (γ) *opus bonum, perficiet usque in diem Jcsu Christi. Ut ergo velimus, sine nobis operatur; cum autem volumus, ct sic volumus ut faciamus, nobiscum operatur. Tamen* (o) *sine illo vel operante ut velimus, vel coopérante cum volumus, ad bona pietatis opera nil valemus(t).* — Hæc ipse. Perquæ verba,si l>ene considerentur, patet eum distinguere duplicem Dei modum operandi circa bonum velle nostrum. Unus est sibi proprius, in quo voluntas nostra non cooperatur, utpote facere nos velle. Ideo ait : *Ut ergo velimus sine nobis operatur,* sine nobis, inquam, operantibus, ut scilicet velimus; quia, licet voluntas velit et causet volilionem, non tamen facit se velle, aut causare volilionem. Nec tamen, quia Deus facit, ideo ipsa non causât, sel potius ideo causât. Et propterea ad illud excludendum, Augustinus, in *de Correptione et gratia,* cap. 2, dc filiis Dei, de quibus ait Apostolus *(ad Roman.,* 8, v. 14), quod *spiritu Dei aguntur,* inquit : *Aguntur enim ut agant, non ut ipsi nihil agant.* Alius est modus sibi et voluntati communis : scilicet causare volilionem. Ideo ait : Cum *volumus nobiscum operatur.* Et quia utrumque nobis necessarium est, nec alterum tantum sufficit ad bene velle, ideo addit : *Tamen sine illo operante ut velimus,* etc. Item, *de Vera innocentia (Contra duas epistolas Pelagianorum,* lib. 2, cap. 9) : Quoties, inquit, bona agimus, Deus in nobis atque nobiscum operatur ut operemur. Item, in eodem : *Mulla Deus facit in homine bona, quæ non facit homo; nulla vero facit homo, quæ Deus non facit ut faciat homo.* › — Hæc Gregorius. — Etconcordat(6)sanctusThomas, t* 2q. 109, articulis quasi singulis, potissime 9 et 10.

Ad declmumtertlum dicit quod ‹ ille de quo loquitur Apostolus, utique habet potestatem suæ voluntatis, non quidem quod possit ex se sic velle sine adjutorio illius qui dicit (Joan., 15, v. 5): *Sine me nihil potestis facere;* sed sic quod illo juvante, velle el perficere possit, de quo dictum est *(ad Philipp.,* 2, v. 13) : Qui *operatur in nobis velle ct perficere pro bona voluntate.* Et secundum hunc sensum intelligendæ sunt cæleræ similes auctoritates. Quod bene docet idem Apostolus, *Philippens.,* 4 (v. 13), cum ait : *Omnia possum in eo,* id est, per eum *qui me confortat,* id esi, qui mihi possibilitatem tnbuil, ut exponit Glossa. Ita etiam docet Augustinus, in *de Perfectione justitix,* et in *de Gratia et libero arbitrio,* el in libro *Retractationum,* in pluribus locis. —/VI auctoritatem similiter quæ sumitur de *Ecclesiastico,* el omnes similes, dicendum quod per eas demonstratur utique in nobis liberum arbitrium, et voluntario mandata servare, et bene operari; non tamen ex nobis tantummodo, sed Deo juvante ct praestante nobis sic velle et itnpiere quod volumus. Unde Augustinus, in *de Perfectione justitix,* cap. 19, dicit quod *non est voluntarium bonum, nisi cum Deus operatur in nobis velle et operari pro bona voluntate.* · — Hæc ille, cl concorditer beato Thomæ,

( ) *juttificatus.* — *ifutitutut* **Pr.**
( ) *concauiarc.* — *concurrere* **Pr.**
(γ) **vobis.** — *nobis* **Pr.**
(ê) **Tamen.** — *Cum* **Pr.**

(») **ralemut.** — **va/ramur Pr.**
(6) *concordat,* — *concorditer* **Pr.**

1 p., q. 83, art. **I**, in solutione secundi ct tertii argumentorum, et in mullis aliis locis.

Ad declmumquarluin dicit quod α operum quæ dicuntur bona, quædam dicuntur bona quia sunt bona ex officio, seu ex genere tantum, non autem ex circumstantiis. Sicut Augustinus, libro 4. *Contra Julianum,* cap. 3, ait : *Possunt aliqua bona fieri, non bene facientibus eis a quibus fiunt. Donum est enim ut subveniatur homini periclitanti, prrc-scrtim innocenti. Sed ille qui hoc facit, si amando gloriam hominum magis quam Dei hoc facit, non bene facit bonum.* Et similiter, infra, cap. eodem, dicit *ipsa bona opera qux faciunt infideles, non ipsorum esse, sed ipsius qui bene utitur malis; ipsorum autem esse peccata, quibus ct bona male faciunt.* Constat autem quod talia quæ mm bene liunt, et sunt peccata facientibus, etsi sint bona ex officio et ex genere, non tamen sunt bona moraliter, ad sensum in quo versatur presens quæstio. Quædam vero dicuntur bona, quia sunt bona ex officio, seu juxta modum loquendi modernorum, bona ex genere, et ex circumstantiis; quæ videlicet fiunt propter quod et quemadmodum fieri debent : et talia appello in proposito bona moraliter. Similiter quaedam dicuntur recta et laudabilia, quia sunt l>ona primo modo; quædam vero, quia sunt bona secundo modo. Et (x) econtra etiam quædam dicuntur vituperabilia, quia non sunt liona eliam primo modo; quædam vero, quia non sunt bona secundo modo, etiamsi sint bona primo modo. Ad propositum, dico quod sine bonis, et recte factis, ac laudabilibus primo modo acceptis, intelligil Augustinus difficillime etiam cujuslibcl pessimi vitam duci. Difficillime enim inveniretur homo, qui nunquam veneratus fuerit parentes, nec unquam misertus proximorum suorum, nec unquam dixerit verum, et sic de aliis, quæ ex genere bona sunt. Sed non difficillimo reperirentur mulli, qui nunquam talium aliquod fecerunt propter cum finem ultimate, propter quem debuerunt, utpote propter Deum; immo inter infideles vix aliquis reperirelur, qui aliquod tale fecerit eo fine quo debuit. Propter quod Augustinus, statim post primam partem auctoritatis allegata» in arguendo (de Sj *ritu et littera,* cap. 27), addit : *Quamquam,* si *discutiatur quo fine fiant,* vix invenitur, *quam justitias debitam laudem defensionemve mercantur.* Et ideo, cum Augustinus dicit infideles agere aliqua bona et laudabilia, intelligit de bonis primo modo tantum. Quod manifeste patet ex eo quod, lib. 4. *Contra Julianum,* cap. 3, dc infidelibus qui visi sunt inter ceteros specialiter ac singulariter veras habuisse virtutes, dicit quod *naturaliter qux legis sunt faciunt, scriptum habentes in cordibus opus legis hactenus, ut aliis non facerent quod perpeti nollent; hoc tamen peccantes* (a), *quod homines sine fide, non ad cum finem ista opera retulerunt, ad quem referre debuerunt. Minus enim Fabricius quam Catilina punitur, non quia iste bonus, sed quia ille magis malus, et minus impius quam Catilina Fabricius, non veras virtutes habendo, sed a veris virtutibus non plurimum deviando.* Si tamen aliquid taliter factum, scilicet debito fine et aliis debitis circumstantiis, reperiatur ab infidelibus, dicendum est eos illud fecisse non sine speciali Dei adjutorio. Nec oppositum dicit Augustinus; immo propositum magis subdit, ibi *(de Spiritu ct littera).* Unde statirn ipse subdit (cap. 28) : *Sicut ipsa imago Dei renovatur in corde credentium per Testamentum Novum, quam non penitus impietas aboleverat, nam remanserat illud quod anima hominis nisi* (C) *rationalis esse non potest; ita etiam ibi* (γ), in corde scilicet non credentium, *lex üei non cx omni parte deleta* (8) *per injustitiam, profecto (i) scribitur renovata per gratiam.* Ex quibus patet auctoritatem illam Augustini nullatenus esse contra. Nec etiam quod ulterius dicitur probat illam glossam esse de intentione Augustini. Quod patet. Tum quia, cum frequentet in precedentibus proxime capitulis (ζ), Augustinus dixerit talia infidelium opera, quæ virtuosa et laudabilia videntur, vere esse peccata et punienda, nulli dubium esse potest, quin intellexerit illa non esse moraliter bona, sed esse vitiosa et mala moraliter. Si autem ubi allegatur vellet concedere illa esse moraliter bona, quamvis non meritoria, contradiceret sibiipsi ; quod nullus sanæ mentis concederet. Tum quia, si subtiliter considerentur verba allegata pro parte opposita, magis confirmatur propositum quam infirmetur. Dicit enim se de illo loqui bono, per quod homo potest ad ælernum Dei donum regnumque perduci, sive, quod idem valet, quod est a Deo premiabile (η) præmio viLe æternæ. Constat autem tale esse quod est vere bonum moraliter, ut in proposito accipio, scilicet quod est bonum ex genere et ex omnibus circumstantiis requisitis ad hoc quod actus sil vere virtuosos. Quilibet enim talis actus, si (0) fieret ab homine habente gratiam gratum facientem, et in tali gratia postmodum decedente, utique æternæ vitæ præmio praemiaretur. Igitur quilibet est tali præmio premiabilis, licet, cum sit a non habente predictam gratiam, nequaquam ad talc premium acceptetur. Cum ergo tale boinim dicatur ab Augustino non fieri ab infideli, nec fieri posse, absque Dei speciali

(3) *Et* — *Etiam* Pr

(») ꝑeccante — *putantes* Pr.
(6) abi. — natura Pr.
(γ) ıбἐ. — Om. Pr.
(δ, *deleta.* — *diruta* Pr.
(t) *profecto.* — *perfecto* Pr.
(ζ) *proxune capUuht.* — *capitulis* proximo Pr.
(η) *pricnuabile.* — *prx-nnale* Pr.
(0) ii. — Om. Pr.

adjutorio, quamvis alia bona ex genere fieri possint, manifeste nostrum propositum ex illius dicto declaratur et confirmatur >. – Hæc ille. Apparet autem mihi quod in hac responsione nimis stride accipit actum moralem. Secundo, quod falsum dicit, in hoc quod omnem actum non relatum finaliter in Deum asserit esse peccatum. Et do bis satis dictum est in solutione octavi. Dicitur ergo ad auctoritates Augustini, quod infideles et alii non habentes gratiam gratum facientem, utique possunt facere aliqua opera bona triplici bonitate, de qua supra (in solui, octav.) dictum est : quæ quidem opera nullo modo sunt peccata (a), nec punitione digna. Illa tamen non fiunt sine speciali Dei auxilio, non quidem habituali, sed se habento per modum motionis, et cujusdom passionis. Et hoc sufficit ad salvandum mentem Augustini.

Ad primam confirmationem dicit sic : « Dicendum est, ad hoc, juxta responsionem quam ipse Augustinus dat 1. *Retractationum,* cap. 15. Recolens enim verba prædicla, inquit : *Potest quxri, cur natura et non gratia possumus, dixerim. Sed contra Manichxos dc natura quæstio* (6) *versabatur. Et utique id agit gratia, ut sanata natura, quod vitiata non potest, possit porcum qui venit quicrcre ct salvum facere quod perierat.* Ex quO apparet eum utique intelligere quod jier naturam possumus, sed non per solam naturam. »

Ad secundam confirmationem.dicit quod < hoc solvitur secundum expositionem Augustini, 1. *Retractationum,* cap. 22 : *In potestate,* inquit, *hominis est voluntatem mutare; sed ea potestas nulla est, nisi a Deo detur, de quo dictum est* (Joan., I, v. 12) : *Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Cum enim hoc sit in potestate, quod, cum volumus, facimus, nihil est tam in potestate quam ipsa voluntas. Sed præparatur voluntas a Domino. Eo modo ergo* (γ) *dat potestatem.*

a Per idem patet responsio ad tertiam, quartam, et quintam n.

Ad sextam, dicit quod « id quod Augustinus dicit frequenter, *nihil esse tam* in *potestate voluntatis quam velle,* intelligendum est sic quod non solum est in potestate nostra male velle, sed eliam bene velle; differenter tamen. Nam, absque speciali Dei (δ) adjutorio, male velle possumus; bene autem vello, nisi illo specialiter adjuvante, non possuoius; sicut patet per Augustinum, in *de Correptione ct Gratia,* et in *de Verbis Apostoli,* et in *de Praedestinatione divina.* Nec tamen, quia per solum liberum arbitrium nonnisi male velle possumus, ideo datum est nobis ut male velimus; sed potius, quia Deo adjuvante, per liberum arbitrium beno velle possumus, | datum est ut, illo prestante, liene velimus ejusque imploremus auxilium sine quo nil liene velle possumus >. — II «t. ille, et bene per omnia.

Ad dccliiiuniquhitum dicitur quod responsio ultimo data ibidem, est bona. Et ad improbationem, dicit Gregorius quod c non omnis impotentia bene agendi excusat hominem a peccato, si non Ume agat : quia non illa quæ est pœna peccati ; -icut nec ignorantia quæ est poena peccati excusat hominem a precato, si non agit quod debet. Nunc autem, secundum præsenfem statum, omnis homo est impotens ad liene agendum ex se propter culpam originalem. Nisi enim illa fuisset, cuilibet esset collatum auxilium quo liene agere [et sine alio speciali auxilio, sicut poterat primus homo ante peccatum. Quod autem nunc non potent, nec tale auxilium habet, hoc est pœna peccati; et ideo, si alicui Deus non auxilietur illo modo speciali ad liene agendum, non propter hoc excusatur a peccato, dum non agit quod agere debet. Secus autem fuisset, si, primo antequam peccasset, tale auxilium defuisset. Unde Augustinus, in *dc Correptione et Gratia,* cap. **II,** loquens de prima gratia et dono Dei, seu auxilio collate homini et angelo, cum primo facti sunt, ait : Si *hoc adjutorium homini vel angelo, cum primo facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat* (x) ut sine *Dei adjutorio posset manere, si vellet, non utique culpa sua cecidissent. Adjutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent. Nunc autem quibus deest tale adjutorium, jam pœna peccati est.* Ubi innuit quod nunc defectus illius adjutorii, et per consequens impotentia liene agendi, non excusat a culpa, cum sit pœna peccati >. — Hæc Gregonus. — Et concordat cum sancto Thoma, 3. *Contra Gentiles,* cap. 158, 159.

II. Ad argumentum Durandi. Ad argumentum Durandi, negatur minor. Nam intellectus et voluntas non sunt sufficientia principia actus moralis perfecte boni moraliter, nisi adjuta per gratiam, ut sæpc dictum fuit. Conceditur tamen quod ad hoc non requiritur gratia gratum faciens, nec aliquod donum habituale; requiritur tamen gratuita Dei molio.

§ 3. — Ad argumenta contra tertiam CONCLUSIONEM

Ad argumentum ex dictis sancti Thomæ. — Ad illud quod objicitur contra tertiam conclusionem, dicitur quod sanctus Thomas non dicit quod exsistens sino charitate possit implere omnia divina mandata, potissime praecepta quæ dantur in lege de actibus virtutum theologicarum; sed dicit quod aliqua potest homo implere sine gratia habi-

» *peccata.* — *perpetrata* **Pr.**
(6) *quautio.* — *quo* **Pr.**
(γ) *Eo modo ergo.* — *Et mera gratia* **IT.**
(t) *Dei.* — **Om. Pr.**

(3) *facta erat.* — *Met* **Pr.**

tuali. Si autem in 2. Sentent., ubi allegatur, intendebat loqui de omnibus praeceptis, tunc dicitur (piod illud correxit mSimimc, quamposteascripsit. Et ideo dictum Sumnue tenendum est, et quod dicitur in *Scriptis* abjiciendum, nisi cum glossa prædicta vel meliori.

§ 4. — Ad argumenta contra quartam CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Durandi. — Ad primum Contra quartam conclusionem, quo probatur quod homo sine gratia possit vitare omnia el singula peccata, quia ad hoc tendit intentio argumenti, — dicilur primo, quod in nullo statu natura, homo potuit vitare omnia et singula peccata mortalia, per vires solius liberi arbitrii, el sine speciali auxilio Dei ; quamvis in primo statu non indigeret ad hoc aliquo habitu infuso, sicut nunc eget. — Secundo dicitur quod posse vitare omne mortale j>cccalum, non est naturale homini, nec pertinet ad naturam ejus absolute sumptam, licet pertineat ad naturam ut integra est, vel ut luibet donum originalis juslitiæ vel aliud auxilium (équivalons superadditum illi statui. El ideo, ex hoc quod in primo statu potuit vitare omne mortale sine habitu infuso, et nunc non |M>lest, non sequitur quod aliquid pertinens ad ejus naturam absolute sumptam sil ablatum; sed quod integritas natura vel donum originalis juslitiæ sil perditum, el sibi ablatum : quia in illo statu primo habclftt aliquos habitus infusos, saltem originalem (a) justitiam. —Tertio dicilurquod simile quod adduciturad probationem conclusionis, sufficit quantum ad propositum referi. Nec valet improbatio, cum assumat falsum, scilicet quod in potestate liberi arbitrii in solis naturalibus considerati, sil vitare omne veniale commissum ex deliberatione, ita quod nullum omnino committat;et similiter est de omnibus mortalibus collective sumptis. Quod apparet : quia impossibile est voluntatem adhaerentem perverso fini, et aversam a Deo, incitatam undique passionum, sensationum, et diabolicarum suggestionum tenLamentis, in tanta sui custodia diu stare, quod nihil delilierateeligat secundum congruentiam pravi finis, nihil acceptet contra Deum, nihilque omittat de præceplis a Deo, sed omnia velit quæ Deus pracepit eam velle, omnia respuat a Deo vel recta ratione prohibita. De hoc sanctus Thomas, 3. *Contra Gentiles,* cap. 160 : ‹ Quod autem dictum est in potestate liberi arbitrii esse ut non prtestet impedimentum gratiæ, competit eis in quibus naturalis potentia integra fuerit. Si autem per inordinationem pracedentem declinaverit ad malum, omnino non erit in potestate ejus nullum impedimentum gratii pr.estare. Etsi enim ad aliquod momentum ab aliquo peccati actu particulari possit abstinere propria potestate, si tamen diu sibi relinquatur, in peccatum cadet, per quod impedimentum gratiæ pnotabit. Cum enim mens hominis a statu rectitudinis declinaverit, manifestum est quod recessit ah online debiti finis. Illud ergo quod deberet esse in affectu praecipuum tanquam ultimus finis, efficitur minus dilectum illo ad quod mens inordinate conversa est sicut in ultimum finem. Quandocumque igitur ocurreril aliquid conveniens inordinato fini et repugnans debito fini (x) eligetur, nisi reducatur ad ordinem debitum ut finem debitum omnibus praferat; quod est gratiæ effectus. Dum autem eligitur aliquid quod repugnat ultimo fini, impedimentum praestatur gratiæ quæ dirigit in finem. Unde manifestum est quod post peccatum non potest homo abstinere ab omni |»eccalo antequam per gratiam ad debitum ordinem revocetur. Praeterea. Cum mens inclinata fuerit ad aliquid, non jam se habet æqualiter ad utcumque oppositorum, sed magis ad illud ad quod est inclinata. Illud autem ad quod mens magis se habet eligitur, nisi rationis discussione ab eo (β) quadam sollicitudine abducatur. Unde el in repentinis signum interioris habitus praecise accipi potest. Non est autem possibile mentem hominis esse continue in ea vigilantia, ut per rationem discutiat quidquid debet velle vel agere. Unde consequitur quod mens aliquando eligat illud ad quod est inclinata; et ita, si inclinata fuerit in peccatum, non diu stabit quin peccet, impedimentum gratiæ praestans, nisi ad statum rectitudinis reducatur. Ad hoc etiam operantur impetus corporalium passionum, et appetibilia secundum sensum, cl plurimae occasiones male agendi, quibus de facili homo provocatur ad peccandum, nisi retrahatur pei firmam inluesioncni ad ultimum finem, quam (γ) gratia facit. Unde patet stulta Pelagianorum opinio, qui dicebant hominem in peccato exsistentem omnia el singula posse vitare peccata. Cujus contrarium apparet ex lux: quod Psalmista petit (Psalm. 70, v. 9) : *Cum* (5) *defecerit virtus mea, ne clerelinquas me;* et Dominus orare nos docuit (Matth. 6, v 13) : *Ne nos inducas in tentationem, sed libera,* etc. j› Hæc sanctus Thomas.

Ad secundum argumentum dicitur quod utique verum concludit, quod non est in potestate exsistentis extra gratiam, el in peccato secundum reatum. vitare singula peccata quæ sunl contra jus divinum supernalurale. El ulterius, conceditur quod nec potest vitare singula peccata quæ contrariantur præceplisdatis de dilectione Dei et proximi, ut post dicetur. Sanctus vero Thomas, ut mihi videtur, dum dicit in il 2’ (q. 409, art. 8), quod exsistens

(«) *originalem.* — *ad* Pr.

(a) *fini.* — Um. Pr.
(€) *eo.* — *ea* Pr.
(γ) *quam.* — *quem* Pr.
(ε) *Cum.* — *Dum* Pr.

in peccato mortali potest vitare singula peccata, etsi non omnia, delict intelligi uno de tribus modis. Primus est, ut loquatur de potentia remota, ct in sensu diviso, eo modo loquendi quo dicimus quod album potest esse nigrum, injustus potest esse justus : quia scilicet potest perdere dispositionem quam habet et acquirere contrariam ; non quod simul habeat albedinem el nigredinem, aut injustitiam el justitiam. Et hoc modo verum estquod carens gratia potest vitare singula peccata, quia scilicet potest se disponere ad gratiam , qua habita, potest vitare peccata. Secundus sensus est, ut sit sermo de peccatis oppositis Decalogi præceplis tantummodo, non autem de peccatis oppositis præceplis datis de charitate, vel præceptis juris supematuralis. Tertius est, ut inlelligatur de peccatis consistentibus in actu exteriori, non autem de peccatis consistentibus in actibus interioribus, nec de peccatis omissionis; et multis aliis modis potest exponi. Sed mihi amplius placet secundus. De prædictis loquitur sanctus Thomas, licel indirecte, ‡ 2", q. 100, art. 40, ubi sic: « Quidam dixerunt absolute modum charitatis esse sub pnecepto : nec est impossibile observare hoc pneceptum charitalem non habenti, quia potest se disponere ad hoc quod charitas ei infundatur a Deo; nec quandocumque aliquis non habens cbarilatem facit aliquid de genere bonorum peccat mortaliter, quia hoc est pneceptum affirmativum, ut ex charitate operetur, el non obligat ad semper, sed pro tempore illo quo aliquis habet charitalem. Alii vero dixerunt quod omnino modus charitatis non cadit sub pnecepto. Utrique autem quantum ad aliquid, verum dixerunt. Aclus enim charitatis potest dupliciter considerari. Uno modo, secundum quod est quidam actus per se; ct hoc modo cadit sub pneccplo legis quod de hoc specialiter datur, scilicet *(Dcut.,* β, v. 5) : *Diliges Dominum Deum tuum,* el *(Levit.,* 49, v. 48) : *Diliges proximum.* Et quantum ad hoc, primi verum dixerunt. Non enim est impossibile hoc pneceptum observare quod est de actu charitatis; quia homo potest se disponere ad charitalem habendam, el quando habuerit eam, jiolesl ea uti. Alio modo potest considerari actus charitatis, secundum quod est modus actuum (a) aliarum virtutum, hoc est, secundum quod aclus aliarum virtutum ordinantur ad charitalem quæ est *finis præcepti,* ut dicilur, 1. *Timolh.* 4 (v. 5). Dictum est enim supra, quod intentio finis est quidam modus forrnalis actus ordinati in finem. Et hoc modo verum est quod secundi dixerunt, quod modus charitatis non cadit sub pnecepto. Hoc est dictu, quod in hoc pnecepto, *Honora patrem*, non includitur quod jiater ex charitate honoretur, sed solum quod honoretur pater. Unde qui honorat patrem, licel non habens charitalem, non efficitur transgressor hujus præcepti, etsi sit transgressor præcepti quod est de actu charttatis, propter quam transgressionem meretur pœnam. › — Hæc ille. — Item, in solutione .secundi : « Sub mandato charitatis continetur ut diligatur Deus toto corde, ad quod pertinet ut ornnia referantur in Deum. Et ideo pneceptum charitatis homo non potest implere, nisi etiam omnia referantur in Deum. Sicut qui hnnomt parentes, tenetur ex charitate honorare, non ex vi hujus praecepti quod est honorare parentes, sed ex vi hujus præcepti : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* El ad ista duo præcepta affirmativa non obligantia ad semper, possunt pro diversis temporibus obligari. Et ita contingere potest quod aliquis implens pneceptum de bonoratione parentum, tunc transgrediatur pneceptum de omissione modi charitatis. › — Hæc ille. — Item, in solutione tertii : ‹ Observare omnia præcepta legis homo non potest nisi impleat pneceptum charitatis, quod non fit sine gratia; et ideo impossibile est id quod dicit Pelagius, hominem implere legem sine gratia. › — Hæc ille. — Ex quibus patet quod non est mens ejus, quod homo sine gratia possit singula peccata vitare hoc modo quod vitatio illa fiat sine gratia, nisi sit sermo de peccatis oppositis præceplis Decalogi. Nam peccata directe opposita præceplis charitatis non vitantur sine gratia; tamen (a) carens gratia potest illa vitare in sensu diviso, et quadam potentia remota, inquantum potest se disponere ad gratiam qua vitantur.

Ad tertium dicitur quod carens gratia non potest vitare omnia peccata contraria præceplis juris naturalis vel Decalogi potentia proxima et in sensu composito, licet possit potentia remota et in sensu diviso, modo præcxposilo. — Et cum quærilurunde provenit illa impotentia, — dicitur quod ratione infirmitatis contractae ex peccato originali, et etiam ex dispositionibus derelictis ex peccato mortali præcedenti; unde divisio argumenti est insufficiens.— Cum etiam probatur quod non ratione peccati praecedentis, etc.;— dicitur quod major illius probationis est falsa; quia non solum ex uno peccato necessitatur homo ad aliud, quando actualilerafficitur ad peccatum précédons, immo pluribus aliis modis quos tangit sanctus Thomas, ‡ 2·, q. 75, art. 4 : α Cum peccatum, inquit, habeat causam ex parte actus, hoc modo unum peccatum potest esse causa alterius, sicut unus aclus potest esse causa alterius. Contingit igitur unum peccatum esse causam alterius, secundum quatuor genera causarum. Primo quidem, secundum modum causæ efficientis vel moventis, |>er se el per accidens. Per accidens quidem, sicut removens prohibens dicitur movere per accidens. Cum enim per unum actum peccati homo amittit gratiam, Nel charitalem, vel \erecun-

(a) acluum. — Om. Pr.

(a) iamen. — cum Pr.

diam, vel quodcumquc aliud retrahens a peccato, incidit ex hoc in aliud (x) peccatum; et sic primum peccatum est causa secundi peccati per accidens. Per se autem, sicut cum ex uno actu peccati homo disponitur ad hoc quod alium acturn consimilem facilius committat. Exactibusenim causanturdispositiones el habitus inclinantes in similes actus. Secundum vero genus causæ materialis, unum peccatum est causa alterius, inquantum præparat ei materiam. Sicut avaritia præparat materiam litigio, quod ut plurimum est de divitiis congregatis. Secundum vero genus causas finalis unum peccatum est causa alterius, inquanlum propter finem unius peccati aliquis committit aliud peccatum · sicut cum quis committit sirnoniam propter finem ambitionis, vel fornicationem propter furtum. Et quia finis dat formam in moralibus, ex boc sequitur quod unum peccatum sit causa formalis alterius. In actu enim fornicationis quæ propter furtum committitur, est quidem (C) fornicatio sicut materiale, furtum vero sicut formale. > — Hæc ille. — Ex quibus palet quod pluribus modis unum peccatum consequitur aliud quam arguens dicat. Sed quantum ad propositum perlinet, |»cccatum præcedens causai peccatum sequens secundum genus causæ efficientis dupliciter. Primo scilicet. |>cr accidens, inquanlum tollit gratiam et cbaritalem el alia Dei auxilia quibus homo retrahitur a]>cccalo, potissime firmam adhæsionem hominis ad Deum ut ad ultimum finem, qui erat principium in agendis. Secundo, per se, inquantum ex |æccato praecedenti homo adhærel actu vel habitu perverso fini. Ex istis enim duobus ex uno peccato nccessilatur ad aliud. Non quidem ut hoc vel illud in speciali committat, sed ut non diu stet huc commissione vel omissione damnabili.—Ad confirmationem, dicitur quod, licet carens habituali gratia possit in singula opera Urna bonitate morali, non tamen in omnia. Et ideo jiotest vitare singula peccata talibus opposita, non tamen omnia. Intellige tamen quod nec omnia nec singula potest vitare sine speciali auxilio Dei, ut supra dictum est, et sape. Tamen talo auxilium non oportet quod sit habitus aliquis, nisi loquamur de peccatis oppositis praeceptis juris supernatundis, scilicet chanlatis, aul alterius theologiae virtutis.

Λ<l qiinrium |>atel ivsponsio ex dictis ad tertium. — Dicitur enim quod talis impotentia primo provenit ex carentia graliæ et firmalione adluesionis ad indebitum (γ) finem ultimum. Nec valet hujus nnpnlulio; quia natum humana post peccatum indiget gralia ad plura quam ante]>etcatum, scilicet ad lux ut sinetur, el ad hoc ut diligat Deum super omnia ; et ideo aliqua pterat homo ante peccatum sine gratia, quæ nunc non potest. Falsum etiam assumitur in secunda hujus improbatione, quia gralia non solum datur ad merendum, immo ad sanandum liberum arbitrium.— Dicitur secundo, quod ista impotentia provenit ex peccato originali et actuali. Nec \alet prima improbatio; quia pauciora sufficiunt ad malum actum quam ad bonum. Nec secunda; quia insufficienler concipit dispositionem derelictam ex peccato praecedenti. Potest enim esse positiva et privativa; et ideo antecedens quod assumit est falsum, scilicet quod disjiosilio derelicta solum inclinet ad similia.

II. Ad argumenta Scoti. —Ad primum Scoti, patet responsio per ea quæ dicta sunt ad argumenta contra secundam conclusionem. Unde dicitur quod minor argumenti, scilicet : impossibile est liberum arbitrium servare divina praecepta, — distinguenda est. Si enim intelligalur quod impossibile est liliorum arbitrium ex se solo servare omnia divina praecepta, verum est. Si autem intelligalur quod impossibile est liberum arbitrium cum divino auxilio servare omnia divina praecepta, falsum est. Ulterius, dicitur quod responsiones quas arguens recitat, bene intelleclæ bonæ sunt. — Unde

Ad primam improbationem secunda?, dicitur quod fundatur in falso intellectu responsionis. Illi enim qui dant illam responsionem, non intendunt quod Deus praecipiens intenderet obligare subditoslegi ad observandum praecepta omnia et singula ex cliarilate, sic quod nirisicobservarent, essent transgressores omnium et singulorum mandatorum. Sed intendunt quod praeceptorum observatio est inutilis ad consecutionem finis intenti a legislatore, nisi fiat ex charitate, licet valeat ad vitandum reatum pœnæ æternæ. Intendunt etiam quod qui praecepta affirmativa, pro tempore ad quod obligant, observat non ex charitate, sed solum secundum substantiam actus, peccat quidem, non quia facit substantiam actus praecepti, sed quia omittit artum chanlatis, el quia transgreditur praeceptum de actu charilatis : non autem transgreditur praeceptum Decalogi, quod est de sola substantia actus. Dicunt secuildo;, quod qui exercet substantiam actus praecepti Decalogi sine charitate, aut facit aliud l>onum opus tempore quo ad illud non tenetur, et non observat ex charitate, in hoc non peccat; quia praeceptum de actu charilatis non obligat ad semper. Ulterius, dicunt quod non oportet praecepta negativa observari ex charitate ad vitandum damnationem, licet oporteat ea sic observari ad oblinendum felicitatem. Ex quibus patet quod prima impugnatio secundæ (α) responsionis non valet.

Ad secundam dicilur quod exsistens in charitate non obligatur ad faciendum omnia opera sua ex

(a *aliud. — illud* Γ»
r, quidfm. — quadam **Pi**
(T) **imMflum. —** *debitum* **Pr.**

(e) *tccundœ.* **— prime Pr.**

charitate, sic quod omnia actu referat in finem charitatis. Tenetur tamen omnia referre in Deum actualitcr, vel virtualiler, vel habitualiter, omnia referibilia in Deum; et tenetur carere omni actu opposito tali fini : licet non teneatur carere omni actu inhabili ad talem finem; quod dico propter venialia. Dicitur ulterius, sicut prius, quod exsistens in charitate obligatur ad faciendum omnia ex charitate obligatione conditional!, scilicet quod, si |>er talia opera vult consequi finem principalem praecepti, qui est beatitudo, oportet quod faciat ex charitate; non autem si vult solum consequi finem secundarium, qui est vitatio peccati, vel transgressionis Decalogi, vel damnatio, nisi esset tale tempus in quo teneretur ad præceplum affirmativum ex charitate faciendum.

Ad tertiam palet per idem, quia subditus legi non obligatur simpliciter, et absolute, et pro quocumque tempore, ad operandum ex charitate; sed certo tempore, et ex suppositione. Si autem illo tempore quo tenetur servare præceplum ex charitate, non sic observat, peccat : non quidem ex hoc quod facit ; sed ex hoc quod omittit.

De prædictis sanctus Thomas, 3. *Sentent.* ,dist. 36, q. 1, ari. 6, ubi quæril, Utrum modus charilatis sit in praecepto, sic dicil : « Circa hoc, sunt quatuor opiniones. Prima opinio est quoti modus cadit in præcepto : quia tamen (a) illud pneceptum est affirmativum, non obligat ad semper, quamvis obliget semper; el sic homo non tenetur implere mandata ex charitate, nisi pro tempore illo quo habet charitalem. Sed hoc dictum non videtur sufficiens : quia, si modus est de substantia præcepti, simul curret obligatio ad actum et ad modum ; contingit autem quod erit tempus honorandi parentes, quando etiam charilatem non habet ; unde videtur quod tunc teneatur implere ex charitate. Et ideo alii dicunt quod æquàliter currit obligatio præcepti et modi, ut scilicet quandocumque tenetur homo implere pneceptum, tenetur implere (C) illud ex charitate; nec propter hoc aliquid impossibile Deus praecipit : quia, quamvis homo charilatem per se habere non possit, tamen potest aliquid facere, unde ipsam a Deo accipiat, quia, secundum Philosophum, 3. *Ethicorum* (cap. 3), quæ per amicos facimus, aliquo modo j>ossibilia sunt. Sed hoc non potest stare : quia aliquis in peccato mortali exsistens, in quo!ilx?l actu de genere bonorum quo præceplum impleret quoad substantiam operis, peccaret peccato omissionis, inquanlum omitteret modum; quod falsum est. El ideo alii dicunt quod modus nullo modo cadit sub præcepto, et quod homo sine charitate pneceptum legis implet. Sed hoc videtur \icinum pelagianæ hæresi, quæ ροηοικὺ omnia praecenta sine gralia posse impleri. Ideo alii mediam viam tenent, el dicunt quod modus quodammodo cadit sub praecepto, et quodammodo non. Dicimur enim ad mandata teneri dupliciter. Uno modo, ita quod nisi impleamus illud ad quod tenemur, sumus omissionis vel transgressionis rei ; et secundum hoc tenemur solum ad substantiam mandati, non autem ad modum. Alio modo, ita quod, si non implemus illud ad quod tenemur, non percipimus fructum mandati ; el sic tenemur ad substantiam operis, el ad modum, sine quo homo quantumcumque substantiam operis exequatur, ad vitam non perveniet. Et hæc opinio videtur rationabilior. Constat enim quod præceplum potest dupliciter considerari. Uno modo, inquantum imponitur secundum quamdam necessitatem implenti; et sic nihil debet imponi alicui, nisi quod slalim est in ut impleat : quod si non implet, punitur; quia sic lex habet vim coactivam, secundum Philosophum, 10. *Ethicorum* (cap. 9). Alio modo, quantam ad intentionem legislatoris, qui per legis præcepta intendit ad virtutem perducere, ut dicilur, 2. *Ethicorum* (cap. 1). Et sic quantum ad intentionem legislatoris, modus charitatis cadit sub præceplo; non autem quantum ad obligationem legis, » — Hæc ille. — Quæ omnia bene dicta sunt, loquendo de praeceptis contentis in Decalugo, quia sub obligatione illorum non cadit modus charilatis, nisi sub conditione, scilicet ad participandum fructum principalem. Sed quia praeter illa praecepta praecipitur alibi actus charilatis, ut superius dictum est in solutione secundi Durandi (e); ideo sanctus Thomas dicta in *Scripto* correxit in *Summa*.

Ex quibus eliciuntur sex corollaria. Primum est, quod præcepta legis contenta in Decalogo et in prima legislatione facta immediate a Deo toti populo (6) Judæorum, non obligant ad modum charilatis simpliciter, sed sub conditione. Secundum est, quod per alia praecepta legis praecipitur actus cbaritatis, et quod ex charitate procedat. Tertium est, quod facere bonum opus quod in Decalogo praecipitur, tempore quo ad illud non tenetur, si illud non ex charitate faciat, non ideo peccat. Quartum est, quod faciens bonum opus quod in Decalogo praecipitur, tempore quo ad illud obligatur, si non facit illud ex charitate, peccat : non quidem ex hoc quod implet opus quod sibi praecipitur; sed quia omittit actum charilatis sibi pneceptum. Quintum est, quod sine charitate potest quis implere præcepta Decalogi quædarn, sed non omnia ; el vitare peccata illis ŏp| sila quædarn, sed non omnia; el aliquanto tempore, non tamen diu. Sextum est, quod aliqua sunt praecepta in lege, et Evangelio, et legibus per Apostolos et eorum Süccessores introductis, qua· sine charitate impleri non possunt, et |ær consequens peccata tali-

ia) *tamen.* — nim Pr.
(6) *implere.* — *ejplere* Pr
( ) *Durandi.* — Om. Pr.
( ) *populo.* — *proposito* Pi.

bus præceptis opposita sine chariUte vitari non possunt.

Ex quibus patet ad argumentum Scoti et ad omnes impugnationes illius socundæ responsionis, licet non sit necesse illam sustinere.

Ad impugnationem vero primæ responsionis, pro quanto responsio illa bene dicit, dicitur quod in casu illo, impotentia vitandi culpam non excusat a culpa : tum quia est voluntaria ; tum quia est poena peccati procedentis ; tum quia non est impossibilitas absoluta, sed condilionata.

A<l secundum dicitur primo, quod secunda pars antecedentis est falsa, scilicet quod, dum peccator cavet hoc mortale catum, cavet omnia peccata. Quod patet. Tum quia stat quod cavet transgressionem unius pnecepli, et incurrit omissionem alterius, scilicet de actu charitatis, ut prodictum est. Tum quia stat quod conatur vitare luxuriam, ct subrepit motus vanæ gloriæ, quem non reprimit, et ita interpretative consentit. Dicitur secundo, quod, sicut dicimus quod singula peccata opposita rationi naturali potest vitare, non tamen omnia collective; sic dicimus quod in qualibet parte temporis potest a talibus peccatis abstinere, non tamen in omnibus collective sumptis. Et ita in argumento latenter arguitur n sensu diviso ad conjunctum ; quæ consequentia nulla est. El ideo non sequitur : in hoc tempore sic cavere potest, el in tempore sequenti cavere potest ; igitur potest cavere in omni tem|K)re. — Ad confirmationem ibidem factam, dicitur quod, licet resistendo uni peccato et cavendo illud, efficiatur sine gratia fortior ad vitandum peccata ejusdem speciei, non tamen ad peccata disparata; immo quandoque debilior : quia attendendo ad unum, non cavet aliud quod primo surrepit ex inclinatione habitus vel passionis, vel extrinsecæ occasionis, vel diabolic» suasionis ; secundo reputatur voluntarium, et quasi deliberate acceptatum, quia non repressum (x) fuit tempore debito.

III. Ad argumenta Gregorii. — Ad primum quod est Gregorii, dicitur quod solummodo concludit quod peccata opposita praeceptis charitatis, vel aliis a Decalogo, sine gratia vitari non possunt, vel saltem sine speciali Dei auxilio; et hoc conceditur.

Ad coeundum potest dici quod ista ratio concludit quod, sicut nullus potest perfecte nssentire his quæ sunl fidei sine speciali auxilio Dei, sic nec vitare peccata opposita fidei sine speciali Dei auxilio; quod concedimus. Supra namque diximus quoti peccata opposita theologicis virtutibus, homo non potest perfode vitare, nec omnia, nec singula, sine speciali Dei auxilio. De praedictis beatus Thomas, 2 2 q G, art. 1, sic dicit : < Ad fldem duo requiruntur. Quorum unum est ut credibilia homini proponantur; quod requiritur ad hoc quod homo aliquid explicite credat. Aliud autem quod ad fidem requiritur, est assensus credentis ad ea quæ proponuntur. Quantum igitur ad primum horum, necesse est quod fides sit a Deo. Ea enim quæ sunt fidei excedunt rationem humanam ; unde non cadunt in con temptatione hominis, nisi Deo revelante. Sed quibusdam quidem revelantur a Deo immediate, sicut sunt revelata Apostolis et prophetis. Quibusdam autem proponuntur a Deo mittente fidei prædicatcres, secundum illud, *Roman.,* 10 (v. 15) : *Quomodo prædicabunt nisi mittantur?* Quantum vero ad secundum, scilicet assensum hominis in ea quæ sunl fidei, potest considerari duplex causa. Una quidem exterius inducens, sicut miraculum visum, vel persuasio hominis inducentis ad fidem. Quorum neutrum est causa sufficiens. Videntium enim unum el idem miraculum, et audientium eamdem pnedicationem quidam credunt, et quidam non credunt. Et ideo oportet ponere aliam causam interiorem, quæ movet hominem ad assentiendum his quæ sunl fidei. Hanc autem causam Pelagiani poneliant solum liberum arbitrium hominis; et propter hoc dicebant quod initium fidei est a nobis, inquantum scilicet ex nobis est quod parati sumus ad assentiendum his quæ sunl fidei;sed consummatio fidei est a Deo,per quem (a) nobis proponuntur ea quæ credere debemus. Sed hoc est falsum; quia, cum homo, assentiendo his quæ sunt fidei, elevetur supra naturam suam, oportet quod hoc insit ei ex supernatural! principio interius movente, quod est Deus. Et ideo fides, quantum ad assensum, qui est principalis actus fidei, est a Deo interius movente per gratiam. d — Hæc ille. — Et credo quod loquitur de assensu laudabili, scilicet prompto, firmo, discreto, el propter bonum finem. Nam assensus ad ea quæ sunt fidei coactus, j>otest haberi sine speciali gratia Dei. Quod patet per eumdem, in præcedenti, q. 5, art. 2, ubi sic dicil : α Intellectus credentis assentit rei credit», non quia ipsam videat secundum se, vel per resolutionem ad prima principia per se visa, sed propter imperium voluntatis. Quod autem voluntas moveat intellectum ad assentiendum, potestcontingere ex duobus. Uno modo, ex ordine voluntatis ad bonum ; et sic credere esi actus laudabilis. Alio inodo, quia intellectus convincitur, ad hoc quod judicet esse credendum his quæ dicuntur, licet non convincatur per evidentiam rei : sicut si aliquis propheta praenuntiaret (C) in sermone Domini aliquid futurum, et adhiberet signum, mortuum suscitando (γ), ex hoc signo convinceretur intellectus videntis ut cognosceret manifeste hoc dici a Deo qui

(a) **rrpremim. —** *expratum* **Pr.**

(a) **gueni. —** *quam* **Pr.**
(C) *prienuntiarct, — pronuntiaret* **Pr.**
(γ) *tuidtando. — txucipiendo* **Pr.**

non mentitur, licet (α) illud futurum quod prædicitur (C) in se evidens non esset; unde ratio fidei non tolleretur. Dicendum est ergo quod in fidelibus Christi laudatur fides secundum primum modum· Et secundum hoc non est in dæmonibus; sed solum secundo modo : vident enim multa manifesta indicia, ex quibus percipiunt doctrinam Ecclesiæ esse a Deo ; quamvis ipsi res ipsas quas Ecclesia docet, non videant, puta Deum esse trinum et unum, vel aliud hujusmodi. » — Hæc ille. — Plura de hoc dicta sunt in solutione argumentorum contra primam conclusionem.

Ad tertium dicitur quod solum concludit quod nullus potest laudabiliter vincere tentationem sine speciali auxilio Dei ; et hoc conceditur. Non tamen probat quin homo exsistens in peccato mortali, et extra gratiam habitualem gratum facientem, possit mulla vitare peccata, et resistere tentalionibus, et laudabiliter, et non laudabiliter; mulla enim auxilia præstat Deus exsistentibus in peccato mortali. De praedictis vide beatum Thomam, 1·2·, q. 109, ari. 8, 9 et 10. Item, 2. *Sentent.,* dist. 28, q. 1, ari. 2, in solutione sexti. Argumentum enim est tale : « Quicumque tentationi resistit, tentationem vincit. Sed vincenti præmium ælernum promittitur, *Apocal.* 2 el 3. Cum ergo ad præmium æternum nullus sine gratia venire possit, videtur quod nec sine ea possit aliquis tentationi resistere, peccatum vitando. » Ecce argumentum. Sequitur responsio : α Dicendum, inquit, quod aliud est resistere peccato, et aliud victoriam de peccato habere. Quicumque enim vitat peccatum, peccato resistit· Unde hoc idlest fieri sine gratia; nec oportet quod tunc homo resistendo peccato mereatur ælernum præmium. Sed ille proprie vincit peccatum, qui potest pertingere ad hoc contra quod est pugna peccati. Hoc autem non potest esse, nisi in eo qui operatur opus meritorium. Unde talis victoria vitam ælernam meretur, el sine gratia non fit. » — Hæc ille.

Sed contra hanc ultimam responsionem, arguit Gregorius (dist. 26, q. 2, ari. 1) multipliciter.

Primo, quia hæc glossa non est ad mentem Patrum, qui, Pelagii damnantes errorem, pnedictam veritatem sine ambagibus confitendam (γ) esse decreverunt. Quod manifeste palet ex verbis Innocenlii Papæ, rescribentis Patribus qui interfuerunt concilio Carthaginensi, ubi errores Pelagii damnati sunt. Invehens enim (ô), quantum ad hunc articulum, in Pelagium et Cœlestium. ait : *Nescientes quod, nisi magnis precibus in nos Dei gratia implorata descendat, nequaquam terrenos labis ct mundani corporis vincere concmur errores. cum pares nos ad resistendum, non liberum arbitrium, sed Dei solius solum facere possit auxilium,* Et iterum, infra : *Necesse est,* inquit, *ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante vincamur.* Ex his, inquit, advertant predict! glossatores, quod catholici Patres, in verbis prodictis, eum intellexerunt de tenlatione habere victoriam, qui tentationi resistit, nec vincitur, illa scilicet nec alia. Nam si alia tentatione fortiori superatus quis non cedat minori, sicut cum quis abstinet a fornicatione, humanæ laudis majore cupidine, nequaquam dicitur vincere tentationem fornicariam, sed duabus tentalionibus puLsalus, vel utraque vel majore vincitur, et una tenlatio reliquam vincit. Item, idem Innocentius, rescribens Patribus Milevilani Concilii contra Pelagium et (a) Cœlestium ibidem etiam damnatos, sic inquit : *Negantes ergo auxilium Dei, inquiunt hominem sibi posse sufficere, nec gratia hunc* (6) *egere divina, qua privatus necesse est ut diaboli laqueis irretitus occumbat* (γ). El paulo post : *Quippe nec alias diaboli machinas, nisi eadem possumus juvante vitare.* Advertant etiam hic, quod sine gratia homo non potest vitare diaboli tentamenla, sed necesse est eum illaqueatum occumbere (0). Igitur non potest per seipsum resistere; cujus oppositum dicil illa responsio.

Secundo contra responsionem. Quia certum est quod predicts Patres prodictum damnantes errorem, voluerunt ipsum damnare secundum eum sensum in quo loquebatur Pelagius el in quo cognoscebant eum errare. Sed talis sensus esi, si victoria tentationis pro resistentia accipiatur, sicut palet per Augustinum, i libro *de Gratia Christi et peccato originali,* cap. 27, ubi de Pelagio loquens : *In libro,* inquit, *ad virginem sacram, cum dicit, ‹ Divinam mercamur gratiam, et facilius nequam spiritui, Spiritus Sancti auxilio, resistamus, » significat profecto quid sapiat. Ut quid enim hoc verbum interposuit, « ct facilius › ? zln vero non erat integer sensus, ‹* ut *nequam spiritui, Spiritus Sancti auxilio, resistamus* >? Sed *quantum detrimentum hoc additamento fecerit, quis non intelligatf Volens utique credi, tantas esse humana naturæ vires, quas extollendo précipitât, ut etiam sine auxilio Spiritus Sancti, etsi minus facile, tamen aliquo modo nequam spiritui resistatur.* Et infra, cap. 40, eisdem (c) verbis Pelagii recitatis : *In quibus,* inquit, verbis *certe manifestum est, ita eum velle nos adjuvari gratia Spiritus Sancti, non quia sine illo etiam per solam naturæ possibilitatem non possimus resi-*

(«) et. — Om. Pr.

(3) *licet.* — *sed* **Pr.**
(Γή *praedicitur.* — *prodicatur* **Pr.**
(γ) *cunfitendam.* — *considerandam* **Pr.**
(ὸ) **enim. — Om. Pr.**
(i) *hunc,* — *habent* **Pr.**
(γ) **irretitus** *occumbat.* **— inretiatiu incumbat Pr.**
(b) **occumbere.** — *accumbere* **Pr.**
(t) *eitdem.* — *ejiudem* **Pr.**

sicrc tentationi, sed ut facilius resistatur. Ex his verbis patet quod Pelagius de resistentia loquebatur. Quod autem ipso erraret in hoc quod dicelmt hominem sine adjutorio Spiritus Sancti posse, licet non ila faciliter, tamen aliquo modo spiritui nequam resistere, apparet ex on quod Augustinus, post recitata verba Pelagii, cl quædam alia ex ejus libro alio, scilicet *de Libero arbitrio* istis similia, statim addit, cap. 29 : *Tulle* u *facilius », ct non solum plenus, veruin etiam sanus est sensus.* Ex quo patet quod ap|»osilio illius verbi *facilius* innuit sensum non sanum. Quod el ante notavit Augustinus, cum ait (cap. 27) : *Sed quantum detrimentum fecerit hoc additamento,* etc. Et propterea consequenter, cap. 30, ait : *Emendet hxc omnia, ne si in magnarum rerum profunditate humana erraverit infirmitas, etiam diabolica huic accedat errori, vel fallacia, vel animositas, sive negando quod sensit, sive defendendo quod perperum sensit.* Igitur damnatores errorum hujusmodi voluerunt confitendum esse, nos nec faciliter, nec difficiliter posse tentationi resistere sine auxilio Dei, cum simpliciter el sine ambagibus confitendum esse decreverint quod quando contra tentationes concupiscenliasque illicitas dimicamus, licet illic habeamus propriam voluntatem, non tamen ex illa, sed ex Dei adjutorio nostra provenit victoria.

Tertio contra responsionem. Quia homo gratiam habens et resistens tentationi, resistit meritorie, el vincit tentationem; el eidem tentationi po>sel, etiam sine gratia ct quocumque adjutorio speciali, resistere, ut dicit responsio. Ergo gratia non juvat lentatum ad resistendum, vel vincendum tentationem, licet faciat suam resistentiam Deo acceptam esse ad premium consequendum. Et est simile sicut si rex militem aliquem resistentem et fortiter pugnantem contra inimicum in veste seu roba regis, premiare vellet aliquo premio, quo tamen nollet premiare eum, si sine relia regis contra eumdem (-x) pugnasset et similiter restitisset; nam vestis illa nequaquam juvisset militem ad pugnandum, quamvis sine illa pugna illius non esset apud regem meritoria. Sed confessio catholica dicit lentatum juvari n Deo, el similiter tota doctrina sanctorum vult quod homo propter suam infirmitatem et impotentiam indigeat adjutorio contra tentationes. Quare, etc. Nec potest dici quod indigeat ut facilius possit resistere, non autem simpliciter ul possit ; quia tunc caditur in errorem el responsionem Pelagii jam tactam et condemnatam.

Quarto conira responsionem. Quia resistentia qua haereticus vel schismaticus quis, aut catechumenus, resistit alicui tentationi propter Deum, utique non est meritoria vitæ æternæ. Si ergo talis sic resistit absque speciali Dei adjutorio, cum sic resistere sit aliquod bonum, licet non meritorium, sequitur quod in voluntate hominis sit aliquod bonum sine adjutorio el munere Dei; cujus oppositum superius est deducium.

Quinto. Quia, si absque auxilio Dei posset homo resistere lenlalionibus, non esset Deus rogandus, nec ejus implorandum auxilium, quo possemus illis resistere. Consequentia patet ex superius dictis. Sed consequens patet esse falsum, ex hoc quod quotidie pro hoc orat Ecclesia, sicut Christus orare docuit, cum ait in oratione dominica (Matth. 6, v. 13), ne *nos inducas in tentationem,* id est, ne nos in tentatione deficere permittas, juxta expositionem Augustini in epistola ejus et aliorum quatuor Episcoporum ad Innocentium Papam destinata (a). — Hæc Gregorius.

Ad omnia ista dicitur quod utique concludunt el probant quod nullus homo, nec in statu peccati mortalis, nec in statu gratiæ gratum facientis, potest laudabiliter resistere tentationi sine speciali auxilio Dei. Nec sanctus Thomas in illa responsione dicit oppositum. Sed dicit quod sine gratia quis potest resislere peccato, el loquitur de gratia habituali el gratum faciente, quia sine illa quis potest tentationi laudabiliter resistere per aliud auxilium Dei speciale, de quo supra locuti sumus.

Et per idem patet ad quartum argumentum principale, et ad omnes confirmationes ejus et improbationes responsionum datarum ad illud : quia verum concludunt; sed non contra nos.

Et sic patet ad omnia argumenta contra quartam conclusionem.

Sed hic sunt quædam dubia contra predicts. *Primum* est, quod, si mens sancti Thomæ fuit quod nullus viator sine speciali Dei auxilio potest quamcumque tentationem vincere laudabiliter, aut peccato resistere, sed tamen tale adjutorium speciale non oportet quod sil semper gratia habitualis gratum faciens, videtur quod qua ratione sine gratia gratum faciente potest viator per aliud divinum auxilium vincere unam tentalionem,et resistere uni peccato, eadem ratione potest omnia peccata vitare, cl omnem tentationem vincere sine gratia habituali gratum faciente;et sic falsum dicit,quod carens tali gratia potest singula peccata vitare, sed non omnia. *Secundum* dubium est, quod ipse, 2. *Sentent.,* disl. 28, q. 1, art. 2, expresse tenet oppositum illius quarlæ conclusionis. Ait enim sic : « Quidam bærelici posuerunt in nobis quamdam naturam esse malam, quæ hominem necessario ad peccandum impellit. Hic autem error omnino liberum arbitrium excludit, et naturam rationis ct voluntatis; unde nec fidei, nec philosophiae consonat. Alii vero naturam liberi arbitrii servare volentes, dicunt quidem quod homo, secundum suam naturalem virtutem,

(a) **eumdem. — eum Pr.**

(a) *destinata. — dcitituta* **Pr.**

hoc modo conditus est ul peccatum vitare posset, sed per peccatum virtus illa adeo imminuta vel immutata est, ul homo in peccato exsistens, pocca·lum vitare non |»osMt, sed in aliud peccatum procipiletur, nisi per gratiam liberetur. Ne nutem |>eccalum omnino necessarium ponere videantur,dicunt quidam quod homo in peccato mortali exsistens, potest quidem hoc peccatum vel illud vitare, non tamen omnia; sicut et de venialibus dicitur. Dicunt etiam quod homo in peccato mortali exsistens,potot ad tempus vitare ne in peccatum cadat, sed non diu. | Ista autem positio multipliciter apparet falsa. Primo, quia, cum peccatum bona naturalia non tollat, sed diminuat, id quod ad naturam potentiæ naturalis perlinet, homo per peccatum amittere non potest, elsi in illo infirmetur. Ergo, cum (a) libera electio boni vel fuga mali ad naturam liberi arbitrii pertineat (ζ), non potest esse ut per peccatum subtrahatur homini facultas fugiendi peccatum, sed solum quod minuatur : ita scilicet quod illud peccatum quod antea homo vitare de facili poterat, |K)>lmodum difficiliter vitet. Simile etiam quod inducunt de peccato veniali, non est simile. Quod enim non possumus omnia venialia peccata vitare, sed singula precise, propter primos motus dicitur : in quos non requiritur deliberatus consensus, sed sunt quidam subiti motus; unde,dum homo uni obstare nititur, ex alia parte alii motus insurgunt. Sed peccatum mortale requirit consensum determinatum. Unde, si potest | vitare hoc et illud, potest eadem ratione vitare omnia. Nec iterum potest dici quod ad tempus vitet, el non diu : quia liberum arbitrium resistens malo non efficitur infirmius ad malum vitandum, sed mullo fortius; unde mullo magis potest vitare peccatum quam ante. Et ideo cum aliis dicendum est qilod vitare peccatum potest intelligi dupliciter, aut peccatum jam commissum, aut peccatum committendum. Si inlelligatur de peccato jam commisso, sic homo in peccato mortali exsistens, non potest vitare peccata sine gralia; quia non potest se absolvere a peccato proterito et a realu culpæ, nisi per gratiam liberetur. Et in hoc errabat Pelagius, existimans hominem propriis operibus sine gratia |)ossc seipsum a peccatis proteritis absolvere satisfaciendo. Peccatum autem committendum potest homo vitaro etiam (γ) sine gratia, quanlumcumque in peccato mortali exsistat; si tamen gratia inlelligatur aliquis habitus infusus, et non ipsa voluntas divina, per (piam omnia bona causantur, el omnia mala repelluntur. b — Hæc ille ibidem. In quibus verbis apparet, quod oppositum tenet ꝗuarta conclusionis, el annullat probationem ejus quæ erat per simile de veniali, et quod approbat omnia argumenta Durandi contra conclusionem superius inducta.

Ad primum horum, dicendum mihi videtur quod nullum peccatum potest viator laudabiliter, id est, propter quod ct quemadmodum debet, vitare sine auxilio Dei speciali, potiseime loquendo de mortalibus, licet postit aliqua peccata non laudabiliter vitare sine speciali auxilio; et idem dico de resistentia tentalionum. — Secundo, dico quod aliqua peccata sunt ad quæ vitanda non solum requiritur gratia gratis data, puta specialis motio Dei, vel protectio, aut ꝑrcatio, immo gratia gratum faciens; sicut palet de peccatis oppositis charitati, et proceplis juris Mipei naturalis, de quibus arguit Durandus. — Tertio, dico quod vitatio peccatorum et resistentia tentationum sine gratia gratum faciente habituali non est facilis, nec prompta, nec delectabilis, cum taliter vitans peccata et resistens tentationibus inclinetur ad peccatum propter multa supra dicta, el retrahatur a bono, et sic vitando peccatum ct faciendo bonum agit contra propriam inclinationem. — Quarto, diro quod in carente gratia gratum faciente, el exsistente in peccato mortali, vitatio peccati et victoria tentationum modicum est attribuenda liln ro arbitrio, sed quasi totaliter vel principalissime divinæ motioni, aut protectioni, vel praservationi. — Quinio, dico quod talis non diu potest ex se abstinere a multis commissionibus cl omissionibus damnabilibus (a); etsi talibus diu abstineat, est divinæ gratiæ singulariter deputandum, el non libero arbitrio, nisi sicut instrumento moto ab extrinseco, nullitcr vel saltem exiliter se movente. — Elista sufficere mihi videntur ad pnmumdubium pro pnesenti.

Ad secundum dicitur quod de concordanti»dictorum sancti Thomæ in hac materia, quoad *Scripta* cl *Summam,* non oportet quempiam sollicitari, quia inter ca plana contradictio est. Nam in *Scriptis* secutus est viam magistrorum tunc currentium. In Summa vero tenuit viam oppositam, tanquam securiorem, cl dictis sanctorum concordiorem, el a Pelagiano errore remotiorem. Ideo in talibus discordiis tenendum est quod dixit ultimato, scilicet in *Summa.* Ad argumenta vero quæ in 2. Sentent, adducit, responsum est dum ad argumenta Durandi superius diceretur; et in hoc sufficit ad illud dubium.

§ 5. Ad ARGUMENTA CONTRA QUINTAM CONCLUSIONEM

Ad argumenta Durandi. — Ad prlmuin conIra quintam conclusionem, dicitur quod instantia illata contra probationem conclusionis plus est ad oppositum quam ad propositum. Tum quia natura nullam dis|x>sitionem, etiam remotam, ad animæ

(3) cum. — Om. Pr.
(r) *ad naturam liberi arbitrii pertineat – qusr ad liberum arbitrium pertinet* Pr.
(te) yiani. — *et* Pr.
(») *damnabilibus. — damnationibus* Pr.

rationalis introductionem causai aut producit, nisi mota a Deo qui (i) ultimam formam inducit. Tum quia ultima dispositio ad animam rationalem et remanens cum ea, immediate causatur a Deo sicut ab agente principali, licet sita creatura sicut a causa instrumentait mota a principali. Tum quia non est simile, quod natura disponat ad animam rationalem, et quod liberum arbitrium disponat ad gratiam: quia natura rationalis non est finis excedens proportionem naturæ creatæ; gratia autem per quam Spiritus Sanctus habitat in homine, est finis vel connexa fini qui totius creatæ natura proportionem excedit. Et ideo similitudo inducta non valet.

Ad secundum dicitur quod minor est falsa pro qualibet sui parte. Cum enim dicitur quod bonum morale est sufficiens praeparatio ad gratiam, falsum est, si intelligatur de bono morali quod nihil habet de gratuito nec tendit in aliquid supernatural·:. Item, cum dicitur quod in tale bonum morale potest liberum arbitrium sine quacumque gratuita motione, falsum esse patuit per praedicta.

Et hæc de quæslione sufficiant. Benedictus Deus. Arnen.

DISTINCTIO XXIX.

QUÆSTIO I.

UTRUM HOMO ANTE PECCATUM. PER LIBERUM ARBITRIUM ET SUÆ NATURÆ VIRES PRÆCISE. ABSQUE ALIO AUXILIO DEI SPECIALI, FUERIT SUFFICIENS AD AGENDUM ALIQUEM ACTUM MORALITER BONUM, SEU VERE RECTUM ET V1KTU0SUM.

1RCA vigesimamnonam distinctionem 2. *Sentent.,* quæritur : Utrum homo ante peccatum, per liberum arbitrium et suæ natura vires praecise, absque alio auxilio Dei speciali, fuerit sufficiens ad agendum aliquem actum moraliter bonum, seu vere rectum et virtuosum.

Et arguitur primo quod sic, auctoritate Scriptura, *Ecclesiastici* 15 (v. 14 et 15), dicentis : *Deus ab* initio *constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui; adjecit mandata ct prxeepta sua.* etc. *Quid est autem,* ut dicit Augustinus, *Hypomnesticon,* responsione tertia (lib. 3, cap. 2), *Reliquit illum* in *manu consilii sui, nisi, Dimisit illum* in *potestate liberi arbitrii* sui? *In manu enim potestas* intelligitur. Sed non diceretur relinqui in potestate sui liberi arbitrii, ad faciendum scilicet mandata Dei, nisi ex se, absque alio adjutorio Dei, fuisset sufficiens ad illa implenda, et per consequens ad agendum opera recla moraliter et virtuosa.

In oppositum sic arguitur, auctoritate Magistri *Sentent.,* in haevigesimanona distinctione, dicentis: ‹ Egebat itaque homo gratia, non ut liberaret voluntatem suam, quæ peccati serva non fuerat, sed ut prapararet ad volendum efficaciter bonum, quod per se non poterat. » Ex his patet propositum : quoniam, si per se non poterat efficaciter velle bonum, igitur per se non sufficiebat ad agendum aliquem actum moraliter bonum, cum omnis talis actus sit volitio boni, vel ex ipsa procedens.

In bac quæstione erunt tres articuli. In primo ponentur conclusiones. In secundo objectiones. In tertio solutiones.

ARTICULUS I.

PONUNTUH CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, ponitur talis

Prima conclusio : Quod primus homo fuit creatus in gratia gratum faciente.

Hanc ponit sanctus Thomas, 1 p.,q. 95, art. **i,** ubi sic dicit : « Quidam dicunt quod primus homo non fuit quidem creatus in gratia, sed tamen postmodum gratia fuit sibi collata antequam peccasset : plurimæ enim sanctorum auctoritates attestantur hominem in statu innocentiæ gratiam habuisse. Sed alii dicunt quod etiam fuit conditus cum gratia. Et hoc videtur requirere ipsa rectitudo primi status, in qua Deus hominem fecit, secundum illud *Ecclesiastes,* 7 (v. 30): *Deus fecit hominem rectum.* Erat enim hæc rectitudo secundum hoc, quod ratio subdebatur Deo, rationi vero vires inferiores, et animæ corpus. Prima autem subjectio erat causa secundæ et tertiæ : quamdiu enim ratio manebat subjecta Deo, inferiora ei subdebantur, ut dicit Augustinus (13. *dc Civitate Dei,* cap. 13, et 1. *dc Peccat. Mer. ct Rem.,* cap. 16). Manifestum est autem quod illa subjectio corporis ad animam, et inferiorum virium ad rationem, non erat naturalis; alioquin post peccatum mansisset, cum etiam in daemonibus data naturalia post peccatum permanserint, ut dicit Dionysius, cap. 4. *de Divinis Nominibus.* Unde manifestum est quod illa prima subjectio, qua ratio Deo subdebatur, non erat solum secundum naturam, sed secundum supematuralis gratiæ donum : non enim potest esse effectus polior quam causa. Unde Augustinus dicit, 13. *de Civitate*

is) ÇU·. — *qux* IV.

Dei (cap. 13), quod *posteaquam præccpti transgressio facta est, confestim, gratia deserente divina, de corporum suorum nuditate confusi sunt : senserunt enim motum inobedientis carnis sute, tanquam reciprocam* (a) *pcenam inobedientiæ swc.* Ex quo datur intelligi, si, deserente gratia, soluta est obedientia caniis ad animam, quod per gratiam in anima exsistentem, inferiora ei subddbantur. » — Hæc ille.

Ex quibus potest formari talis ratio: In quacumque mensura quis habet effectum requirentem necessario gratiam sicut causam , pro eadem habet gratiam. Sed primus homo, in primo instanti suæ creationis, habuit rectitudinem, lanquam effectum necessario requirentem gratiam ut causam. Igitur, in eodem primo instanti, habuit gratiam.

Secunda conclusio est hæo : Quod primus homo, In statu innocentiæ, potuit sine gratia habituali agere actum moraliter bonum secundum omnem circumstantiam necessariam ad talem bonitatem.

Tertia conclusio est quod primus homo, In sintu Innocentiæ, non potuit sine gratia habituali exercere vel agere actum vitæ ælernæ meritorium.

Quarta conclusio est quod primus homo, In statu Innocentiæ, non potuit sine speciali motione Del agere actum moraliter bonum, aut proprie ct perfecte rectum et vlrluosum, secundum omnem circumstantiam debitam ct necessariam tali actui.

Prodictas conclusiones ponit in sententia sanctus Thomas, ‡ 2·, q. 109. Nam, ari. 2, sic dicil: « Natura hominis jiotest dupliciter considerari : uno modo, in sui integritate, sicut fuit in primo parento ante peccatum ; alio modo, secundum quod est corrupta in nobis post peccatum primi |>arenlis. Secundum autem utrumque statum natura humana indiget auxilio divino ad faciendum vel volendum quodcumque bonum, sicut primo movente, ut dictum est. Sed in statu natura integre, quantum ad sufficientiam operativæ virtutis, polerat homo per sua naturalia velle et operari bonum suæ natura proportionatum, quale est bonum virtutis acquisitæ(C); non autem bonum superexcedens, quale est bonum virtutis infusæ. p — Hæc ille.

Hem, in solutione argumenti primi (γ), sic dicil: ‹ Dicendum est quod homo est dominus suorum actuum, el volendi cl non volendi, propter deliberationem rationis, quæ potest flecti ad unam partem et ad aliam. Sed quod deliberet vel non deliberet, si hujus etiam sil dominus, oportet quod hoc sit per deliberationem procedentem. Et cum hoc non procedat in infinitum, oportet quod finaliter deveniatur ad hoc quod liberum arbitrium hominis moveatur ab aliquo exteriori principio, quod est supra montem humanam, scilicet a Deo; ut probat Aristoteles in libro *de Dona Fortuna (Moral. Eudcm.,* lib. 7, cap. 18). Unde mens hominis, etiam sani, non ita habet dominium sui actus, quin indigeat moveri a Deo; et mullo magis liberum arbitnum hominis infirmi post peccatum, quod impeditur a l>ono per corruptionem natura. › — Hæc ille.

Item, ari. 3, sic dicit : ‹ Ho(no, in statu natura inlegra, poterat operari, virtute nature suæ, bonum quod est sibi connaturale, alisque superadditione gratuiti doni, licet non alisque auxilio Dei moventis. Diligere autem Deum super omnia, est quoddam connaturale homini, et etiam cuilibet creature, non solum rationali, sed irrationali, etiam inanimate, secundum modum amoris qui unicuique creatura competere potest. Cujus ratio est, quia unicuique naturale est quod appetat et quod amet aliquid, secundum quod aptum natum est : *sic* enim *unumquodque agit, prout aptum natum est,* ut dicitur, 2. *Physicorum* (t. c. 78). Manifestum est autem quod bonum partis est propter bonum lotius. Unde, etiam naturali appetitu vel amore, unaquæque res particularis amat bonum suum proprium propter bonum commune totius universi, quod est Deus. Unde el Dionysius dicil, cap. 4 *de Divinis Nominibus,* quod *Deus convertit omnia ad amorem suiipsius.* Unde homo, in statu natura integra, dilectionem suiipsius referebat ad amorem Dei sicut ad finem, et similiter dilectionem omnium aliarum rerum; el ita diligebat Deum plus quam seipsum, et super omnia. Sed in statu natura corrupts, homo ab hoc deficit secundum appetitum voluntatis rationalis, quæ, propior corruptionem natura, sequitur bonum privatum, nisi sanetur per gratiam Dei. Et ideo dicendum est quod homo, in statu natura integra, non indigebat dono gratiæ superaddita. naturalibus bonis, ad diligendum Deum naturaliter super omnia, licet indigeret auxilio Dei eum ad hoc moventis. Sed in statu nature corruptae, indiget etiam homo, ad hoc, auxilio gratiæ naturam sanantis. › — Hæc ille.

Hem, ibidem, in solutione primi, sic dicil : α Charitas diligit Deum super omnia, eminentius quam natura. Natura enim diligit Deum super omnia, prout est principium et finis naturalis (a) boni ; charitas autem , secundum quod (6) est objectum beatitudinis, et secundum quod homo habet

(a) *reciprocam.* — *reciprocatam* Pr.
(C) *quale est bonum virtutis ăcquisii* — Om. Pr.
(y) *primi.* — *ad pnmum* Pr.

(a) *naturalis.* — *rupernaturalis* Pr.
(ri secundum quod. — *cum* Pr.

quamdam societatem spiritualem cum Deo. Addit etiam charilas super naturalem dilectionem Dei, promptitudinem quamdam et delectationem; sicut et quilibet habitus virtutis addit supra actum bonum, qui fit ex sola naturali ratione hominis virtutis habitum non habentis. » — Hæc ille.

Similia dicit, art. 4 et 6 specialius, ubi ponit quod sine auxilio Dei gratuito moventis animam interius, seu inspirantis bonum propositum, nullus potest converti ad Deum, sicut ad specialem finem quem intendat, el cui cupiat adhærere sicut proprio bono. El ejus verba fuerunt superius in præcedenti quæstione recitata.

Nec |)o(est dici quod motio illa de qua loquitur, sil sola et précisa influentia generalis. Quod patet per ea quæ dicit, art. 9, per totum : nam ibidem talem motionem vocat auxilium gratiæ. Hern, *de Veritate,* q. 24, art. 14, sic dicit : « Nulla res agit ultra suam speciem ; sed secundum exigentiam suæ speciei unaquaeque res agere potest, cum nulla res propria actione destituatur. Est autem duplex lionum : quoddam quod est humanæ nature proportionatum; quoddam vero quod excedit humanæ nature facultatem. Et hæc duo bona, si de actibus loquamur, non differunt secundum substantiam actus, sed secundum modum agendi : utputa Iste actus qui est dare eleemosynam, est bonum proportionatum viribus humanis, secundum quod ex quadam naturali dilectione vel benignitate ad hoc movetur; excedit autem humanæ nature facultatem, secundum quod ad hoc homo ex charitate inducitur, quæ mentem hominis Deo unit. Ad hoc ergo bonum quod est supra naturam humanam, constat liberum arbitrium non posse sine gratia. El quia per hujus modi bonum homo vitam ælernam meretur, constat quod sine gratia homo mereri non potest. Illud autem bonum quod est nature humanæ proportionatum, potest homo per liberum arbitrium explere. Unde dicit Augustinus *(Hypomnesticon,* lib. 3, cap. 4), quod homo per liberum arbitrium potest agroe colere, domos ædiiicare, el alia plura bona facere, sine gratia operante. Quamvis autem hujusmodi bona possit homo facere sine gratia gratum faciente, non tamen potest ea facere sine Deo; cum nulla res possit in naturalem operationem exire, nisi virtute divina ; quia causa secunda non agit, nisi per virtutem causæ primæ, ut dicitur in libro *dc* Cautis. Et hoc verum est tam in voluntariis quam naturalibus agentibus. Tainen hoc alio modo habet veritatem in ulrisque. Operationis enim naturalis in rebus naturalibus Deus est causa, inquantum dat et conservat illud in re ex quo de necessitate determinata operatio sequitur ; sicut dum conservat gravitatem in terra, quæ est principium motus deorsum. Sed voluntas hominis non est determinata ad aliquam unam operationem, sed se habet indifferenter ad multas; et sic quodammodo est in potentia, nisi mota per aliquod activum, vel quod ei exterius repraesentatur, sicut est bonum apprehensum, vel quod in ea interius operatur, sicut est ipse Deus, ut Augustinus dicit in *de. Gratia et Libero arbitrio* (cap. 21), ostendens multipliciter Deum operari in cordibus hominum. Omnes autem exteriores motus etiam a divina providentia moderantur, secundum quod ipse judicat aliquem excitandum esse ad bonum his vel illis occasionibus. Unde, si gratiam Dei velimus dicere non aliquod habituale donum, sed ipsam misericordiam Dei, per quam interius motum mentis operatur, et exteriora ordinat ad hominis salutem, sic etiam nec ullum bonum homo potest facere sine gratia Dei. d — Hæc ille. — Et similia dicit, ari. 15. — Ex quibus apparet quod de mente ejus est, quod libennn arbitrium in nullo statu potest liene velle vel agere sine interiori motione Dei, qua misericorditer promovet hunc potius quam illum ad ea quæ sunt salutis.

De his tribus conclusionibus ultimis, dictum est in præcedenti quæstione. Et probatio secundæ consistit in hoc : quod liberum arbitrium sanum et integrum potest in omnem actum sibi proporlionatum et non excedentem suam naturalem virtutem, sed actus virtutis politico bonus secundum omnem circumstantiam quam ratio naturalis dictat, est hujusmodi ; igitur, etc. — Probatio lerliæ est : quia nulla potentia ex se potest in actum sibi improportionatuin; actus autem meritorius, est hujusmodi ; igitur, etc. — Probatio quartas est : quia quod est in potentia ad opposita, indiget speciali motione exterioris principii, ad hôcquod tendat determinate in alterum illorum; sed liberum arbitrium est hujusmodi; igitur, etc.; sicut deducit sanctus Thomas, in *de Veritate,* el in 1· 2®, ut allegatum est.

Advertendum tamen quod secunda conclusio el sequentes debent intelligi ad hunc sensum, scilicet quod Adam, ante peccatum, non indigebat gratia habituali ad liene moraliter agendum, vel omnia peccata in moribus vitandum, loquendo de habitibus vel de gratia habituali distinctis a justitia originali. Non autem debent intelligi quod sola pura el nuda natura ejus sufficeret ad talia. Et ita intelligenda sunt omnia dicta el dicenda in hac materia : nam ad talia indigebat justitia originali, quæ erat donum habituale gratuitum; et, licet in utroque statu indigeret habitu, tamen ad plura est necessarius habitus gratuitus homini in pnesenti statu, quam Adæ in illo statu primo.

El in hoc primus articulus terminatur.

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

§ 1. — Contra quartam conclusionem

I. Argumenta Gregorii. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra conclusiones. Et quidem, contra quartam conclusionem arguitur sic.

Primo. Quia Augustinus, in *Hypomnesticon,* responsione tertia (lib. 3, cap. 1), ubi recitat (2) errorem Pelagii, ait : *Iterum posse dicunt hominem, per liberum arbitrium, per se sibi sufficientem, implere quod velit.* Et post, contra hoc, ait sic : *Respondemus, neminem posse per se sibi, id est, per liberum arbitrium sufficere implere quod velit, recte dicimus, nisi protoplastum solum potuisse, cum voluntas liberi arbitrii fuisset (€) sana eidem ante culpam.* Et paulo |>ost (cap. 2), probans illud auctoritate Scriptura, ait : *Nam* (γ) ut *calcatius liberum arbitrium cum possibilitatis bono, quo* (5) *valeret implere quod voluisset, Adam factum intclligas, audi quid dicat Scriptura Sancta in Ecclesiastico libro (cap.* 15, v. 14 et seq.). *Deus, inquit, ab initio fecit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui; adjecit mandata ct prxeepta,* etc. *Quid est autem, Reliquit illum in manu consilii sui. nisi, Dimisit illum in potestate arbitrii* sui? *In manu enim possibilitas intclligitur. Ipsa est prima gratia, qua primus homo stare potuisset, si servare mandata Domini voluisset.* — Hæc Augustinus. — Ex quibus palet quod Adam, per liberum arbitrium taliter (c) dotatum qualiter habebat ante culpam, scilicet cum bono possibilitatis, seu gratia illius prima, sufficiebat sibi implere quod vellet; cæterorum vero neminem sibi sufficere. Per quod palet eum loqui de sufficientia ad bonum ; nam ad malum alii etiam sufficiunt sibi. Hoc etiam patet ex eo quod dicit, Adam, *per liberum arbitrium, cum bono possibilitatis, potuisse stare,* si *voluisset servare mandata;* per quod etiam innuitur quod potuit servare mandata; igitur potuit agere actum moraliter bonum. Si vero sibi sufficiebat ad hoc, igitur non indigebat alio auxilio gratiæ speciali ; alias cæteri possent dici sufficere sibi etiam ad bonum : quia constat quod ipsi, per liberum arbitrium, cum speciali Dei adjutorio, possunt agere bonum, et implere omnia divina mandata; et tamen Augustinus dc exteris illud negat.

Secundo. Aut Adam, per liberum arbitrium, cum adjutorio gratiæ additæ, poterat, tanlc generali influentia Dei, sine alio adjutorio, servare mandatum; aut non. Si sic, igitur |»ot<iil agere actum bonum moraliter. Si non, igitur non servando n<m peccavit; quod non est dicendum. Confluentia probatur. Quia non faciens aliquid quod non potuit facere, si impotentia illud faciendi nnn provenerit ex peccato, nequaquam peccat : nam peccatum quod non est pœna peccati, verissime (2) diffinitur ab Augustino, in libro de *Duabus Animabus* (cap. 11), *Peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quod justitia vetat, et unde liberum est abstinere ;* el idem dicit, 1. *Retractationum,* cap. 15. Primum autem peccatum Adæ non fuit pœna peccati; nec illa impotentia, si fuisset, provenisset sibi ex peccato. Quare, etc. Hanc rationem satis innuit Augustinus, in *de Correptione et Gratia,* cap. 11, ubi sic dicit : Si *hoc adjutorium angelo vel homini, cum primum facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, ul sine divino adjutorio posset manere si vellet, non utique sua culpa cecidissent; adjutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent* (6), etc. — Hæc sunt argumenta Gregorii (dist. 29, q. 1, art. 1, conci. 3) volentis quod Adam, in primo statu, indiguit ad bene volendum et agendum gratia habituali, non autem aliqua speciali motione Dei.

Tertio arguitur sic per eamdem (ibid.) : Nam Augustinus in *de Dono* (γ) *perseverantia* non mullo post principium (cap. 7), dicit quod non *inferri* in *tentationem, ct non discedere a Domino, non est omnino in viribus liberi arbitrii, quales nunc sunt; fuerat (i)autem* in *homine, antequam caderet.* Si autem non discedere a Domino, el noi. inferri in tentationem, fuit omnino in viribus liberi arbitrii hominis, antequam caderet; igitur non indigebat, ad non discedendum, alio speciali auxilio; alioquin non omnino (t), sed aliqualiter tantum el partialiter illud fuisset in viribus ejus. Per vires autem ejus non tantum ipsum liberum arbitrium, sed etiam vim et adjutorium sibi collatum debemus accipere.

II. Argumentum cujusdam cum Gregorio concurrentis. — Arguit sic alius contra Grcgorium, concurrens cum eo in lectura *Sententiarum* Parisiis (apud Greg., dist. 29, q. 1, art. 2, contra conci. 1) : Homo, post peccatum Adæ, et in statu natura corrupts potest habere rectam et perfectam cognitionem, et rectam et perfectam volitionem, circa agibilia, sine aliquo speciali Dei auxilio. Igitur et ante peccatum, et in statu natura? integra?.

(a) *recitat.* — *recitant* Pr.
(β) *fuisset.* — *fuutc* Pr.
(γ) Nam. — *Recte* Pr.
(Î) *quo.* — *quod* Pr.
(<) *tahter.* — *totaliter* Pr.
(e) *verissime.* — vrfrûimiU Pr.
(5) *potient.* — *posset* Pr.
(γ) *Dono.* — *Bono* Pr.
(ê) *fuerat.* — *fuerunt* Pr.
(c) *non oninino.* — Om. Pr.

Consequentia noto est. Antecedens prohatur quoad utramque partem. Et primo, quod possit habere rectam et perfectam cognitionem de agendis : — *Primo* sic : Aut homo, ex suis naturalibus, sola Dei generali (x) influentia concurrente, potest cognoscere Deum esse summe honorandum ; aut non, sed ultra hoc requiritur aliud auxilium Dei speciale. Si detur primum, habetur propositum; quia illud est quoddam morale bonum. Si secundum, sequitur quod homo, in suis solis naturalibus constitutus, el concurrente Dei influentia generali, de hoc bono morali quod est Deum esse summe honorandum, habebit ignorantiam invincibilem. Et ultra, sequitur quod omissio hujus aclus, scilicet non honorare Deum summe, non imputabitur sibi quoad pœnam, vel culpam; cum, secundum omnes dociores, non imputentur quæcumque ex ignorantia invincibili simpliciter committuntur. Sed utrumque istorum videtur esse falsum, et contra Apostolum, *Roman,* 1, ubi dicitur quod Gentiles habuerunt notitiam hujus quod Deus est summe honorandus (v. 19) : *Quia quod notum est Dei, manifestum est in illis;* el quod hujusmodi aclus imputentur ad pœnam, patet per illud quod habetur ibidem (v. 18) : *Develatur enim ira Dei dc ccelo, super omnem impietatem ct injustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in injustitia detinent;* et quoad culpam (v. 20) : *Ita ut sint inexcusabiles ;* et slatirn causam subdit (v. 21) : *Quia, cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt,* etc. — *Secundo* probatur illa eadem pars antecedentis. Si homo, ex suis naturalibus, sola Dei genendi influentia concurrente, non |Kjtest cognoscere quid sil agendum, etc., ex se non habebit unde sil consiliativus, vel esse possit. Putet consequentia, cum consilium non sit de his quæ non possunt cognosci. Sed consequens est contra Sacram Scripturam, *Ecclesiastici* 15 (v. 14) : *Reliquit cum in manu consilii sui,*— *Tertio* ad idem. Aut Samaritanus videns illum hominem semivivum relictum, potuit cognoscere, ex solis naturalibus, cum sola Dei influentia generali, quid circa illum erat agendum moraliler; et habetur propositum. Aut non potuit; et tunc sequitur quod natura hujus hominis est pejor in ordine ad suæ natura consortem, quam natura porci : quia audiens alium porcum torqueri, staliin insilit in tortorem. El hoc videtur multum favere errori Manichæorum, dicentium naturam simpliciter malam. El sic patet prima pars antecedentis.

Secunda vero pars antecedentis principalis probatur (apud Gregor., ibidem, contra conci. 2) : — *Primo* sic. Habito, in prasenti statu, notitia quod Deus est super omnia diligendus : aut homo, ex suis naturalibus, cum sola Dei influentia generali, potest elicere circa Deum actum dilectionis bonæ (6) moraliter; aut non. Si sic, habetur propositum. Si non, sequitur quod actus dilectionis bonæ moraliler, elicitus circa Deum, est supra facultatem humanæ naturæ; quod est contra auctoritatem Scriptura Sacra, *Deuler.* 30, dicentis (v. 11) : *Mandatum quod praecepi tibi hodie, non supra te est, neque procul positum* ; (v. 14) *sed juxta te est sermo in ore tuo, et in corde tuo, ut facias.* Ex qua auctoritate videtur quod diligere Deum non est supra facultatem nostram ; immo est connaturale : quia non minus est connaturale homini Deum diligere, quam Deum amandum cognoscere, vel de Deo amando verbum cordis vel oris formare; sed connaturale est homini Deum amandum super omnia cognoscere, el de Deo sic cognito verbum cordis et oris formare; igitur. —*Secundo* sic : Aut, habita sufficienti notitia quod Deus est summe amandus, voluntas ex suis naturalibus eliciet actum amandi bonum moraliter, et habétür propositum; aut malum; et tunc, contra : quia, pro omni tempore quo exercitium alicujus actus est malum moraliler et culpabiliter, omissio illius aclus est bona moraliler atque laudabiliter; sed, secundum te, pro omni tempore quo homo stat sub sola generali influentia Dei, exercitium divinæ dilectionis est malum moraliler et culpabiliter; ergo, pro illo tempore, omissio illius actus est bona moraliter. Hoc autem patet esse falsum; quia, secundum Apostolum, culpabile fuit philosophis quod omiserunt glorificare, el per consequens amare Deum. — *Tertio* sic : Aut, habita sufficienti notitia de bono el malo moraliler eligendo vel respuendo, voluntas, pro prasenti statu, cum sola generali influentia Dei, est indifferens ad utcumque; el habetur propositum; aut non; et hoc est contra Sacram Scripturam dicentem : /bite *hominem vita ct mors, bonum et malum, ad quodeumque voluerit convertet manum suam,* Ecclesiastici 15 (v. 18). Hem, si non sit indifferens ad utrumque, sed determinata ad alterum : aut est determinata ad malum actum, et hoc est propinquum errori Manichæi; aut est determinata ad bonum actum , et tunc est propinquum errori Joviniani. Ex quo videtur quod, cum circa naturam hominis, pro prasenti statu, sint pradicli duo errores oppositi (nam Manichæus posuit quod natura humana non poterat facere bonum, Jovinianus vero quod non poterat facere malum), isti ambo errores vitori non possunt, nisi ponendo medium, scilicet quod natura humana ex suis naturalibus potest facere bonum et malum. Et istum modum tenet Ecclesia, el sanctus Thomas, in *Secundo,* el in *Quxstionibus disputatis.*

III. Aliud argumentum. — Ultimo principaliter potest sic argui : Aut ad faciendum actum moraliler bonum, necessario requiritur infinito potentia ; aut solum finito. Non est dicendum quod infinita ; cum tolis aclus non sit infinitus, nec infinitæ per-

( ) çenrrali. — Om Pr.
( ) — *bonum* Pr.

fcctiofiis, nec ullam infinitatem habeat. Si requiritur solum finita, igitin tantum poterit vigoran liberum arbitrium hominis per aliqua dona superaddita, vel per intensionem naturalium potentiarum animæ vel angeli, quod poterit in talem actum, sine speciali Dei adjutorio, cum sola Dei influentia generali. Et talis vigoris videtur fuisse liberum arbitrium hominis in statu innocenti».

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS III.
PONUNT un SOLUTIONES

§ 1. — Ad ARGUMENTA CONTÎIA QUARTAM CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Gregorii. — Quantum ad tertium articulum, respondendum est praedictis jbjectionibus. Et quidem

Ad primum dicitur quod Augustinus per illa veri» non intendit quod Adam sine motione Dei sufficeret sibi ad faciendum bonum, sed quod non indigebat alio dono habituali, ultra illud quod habebat a sui creatione, ad bene volendum vel bene agendum, cum fuerit creatus in gratia ; cæteri vero homines, poslsiii creationem, el praeter illa quæ in sui conditione acceperunt, indigent duplici auxilio, scilicet : speciali motione Dei; et, ultra hoc, gratia habituali. El rursus : Illi qui pro praesenti statu habent gratiam habitualem gratum facientem, multiplicius et quoad plura indigent divina motione quam Adam, propter multiplicia impedimenta boni et inclinantia ad malum, ct propter naturæ vulnerationem.

Ad secundum dicitur quod nec Adam, nec angelus, nec aliqua creatura servare potuit divina mandata sine speciali adjutorio Dei. Et cum infertur quod tunc non peccavit in non servando mandata, — negatur consequentia. Et ad probationem consequenti», dicitur quod impotentia est duplex. Quaedam est ex defectu el imperfectione potentia? operaliv»; el talis impotentia excusata peccato, nisi provenerit ex peccato, el sit poena peccati. Alia vero impotentia est, non ex imperfectione potenti» operalivæ/sed ex non concursu causæ extrinsecæ superioris et prioris; nec proprie dicitur impotentia, sed indigentia, vel requisitio concursus el motionis causæ superioris ct primi motoris ; et talis non excusat a peccato, potissime quando causa secunda praestat impedimentum motioni el concursui causæ primæ; et ita fecit Adam, et angelus malus. Et ista solutio potest haberi ex dictis sancti Thomæ, 3. Contra *Gentiles,* cap. 159, in simili proposito, ubi sic dicit : α Cum autem, sicut ex praemissis habetur, in ultimum finem aliquis dirigi non possit nisi auxilio divinæ gratiæ, sine qua etiam nullo modo potest habere ea quæ sunt necessaria ad tendendum in ultimum finem, sicut sunt fides, <pes, dilectio el perseverantia, potest alicui videri quod non sit homini imputandum si prædictis careat, praecipue cum homo auxilium divinæ gratiæ mereri non possit, nec ad Deum converti, nisi Deus convertat eum ; nulli enim imputatur quod ab alio dependet, etc. n Et jxisl, subdit : « Ad hujus dubitationis solutionem, considerandum est quod, licet [>er liberum arbitrium divina gratia nec advocari nec promereri possit, potest tamen homo seipsum impedire ne eam recipiat. Dicitur enim de quibusdam, *Job,* 21 (v. 14) : *Dixerunt Deo : Decede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus*;et, *Job,* 24 (v. 13) : *Ipsi fuerunt rebelles lumini.* Et cum hoc sit in potestate liberi arbitrii, impedire divinæ gratiæ receptionem vel non impedire, non immerito in culpam imputatur ei qui impedimentum praestat gratiæ receptioni. Deus enim, quantum in se est, paratus est omnibus dare gratiam ; *vult* enim omnes *homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire,* ut dicitur, 1. *Timoth.,* 2 (v. 4). Sed illi soli gratia privantur, qui in seipsis gratiæ impedimentum prœstant, sicut : sole mundum illuminante, in culpam imputatur ei qui oculos claudit, si ex hoc aliquod malum sequitur; licet videre non possit, nisi lumine solis praeveniatur.— (cap. 1G0) Quod autem dictum est, in potestate liberi arbitrii esse ut non praestet impedimentum gratiæ, competit eis in quibus naturalis potentia integra fuerit, etc. » — Hæc ille. — Et sicut dictum est quod in potestate liberi arbitrii sani el integri est praestare vel non praestare impedimentum receptioni gratiæ, ita dico quod in potestate liberi arbitrii est praestare vel non praestare impedimentum divinæ motioni ; et quia Adam praestitit tale impedimentum, ideo culpandus est in hoc quod non servaverit mandata, quæ tamen sine auxilio Dei servare non poterat. — Ad dictum veru Augustini in *dc Correptione et Gratia,* quod arguens adducit, dicitur quod divinum auxilium, sive sit donum habituale, sive specialis molio, nulli deesl, nisi praestanti impedimentum; et ideo nec Adam nec malus angelus excusantur, si non permanserunt, quia ipsi fuerunt in causa quod divinum adjutorium necessarium ad perseverandum eis defuit.

Ad tertium dicitur quod non discedere a Domino, cl non inferri in lentationem. fuit in viribus liberi arbitrii creati in gratia, ante peccatum, quantum ad sufficientiam operati v» virtutis, sic quod non erat necesse potentiam operativain perfici per aliquam formam novam superadditam, nec sanari; oportebat tamen eam moveri abextrinseco motore, sicut nunc. El hoc intendit Augustinus per ly *omnino.* Nunc autem non est omnino in ejus potestate quam accipit in sui creatione, dum sine gratia creatur; quia post peccatum indiget nova perfectione, et nova sanatione, ct nova motione.

Π Ad argumentum cujusdam cum Gregorio concurrentis. — Ad argumentum quod ponitur secundo loco, negatur utraque pars antecedentis. — Et *ad primani probationem* primæ partis, dicit Gregorius (dist. 29, q. 1, art. 2) in hunc modum : ‹ Homo, inquit, non potest sine speciali Dei auxilio cognoscere Deum esse summe honorandum. Et cum infertur quod tunc habebit ignorantiam invincibilem, etc.; — si intelligatur quod illa ignorantia sit invincibilis, sine speciali adjutorio Dei, concedo illam partem consequentis. Et cum ulterius infertur quod tunc omissio illius actus non imputabitur ei; — nego consequentiam. Et ad probationem, qua dicitur quod secundum omnes doctores, non imputatur homini, etc. ; — dico quod illud est intelligendum de ignorantia quæ non est peccatum, nec pœn.i peccati, cujus ille sil aut fuerit reus. Nam ignorantia quæ provenit homini ex peccato cujus ipse fuit reus, cum nequaquam excusat, stilem a toto : sicut patet de eo qui ex ignorantia contracta ex ebrietate culpabili hominem interfecit; talis enim, secundum communiorem doctrinam, el secundum Philosophum, 3. *Ethicorum* (cap. t), non excusat illum ab homicidio, nec quoad culpam, nec quoad pœnnm. Nunc autem ignorantia ista de hoc quod Deus est summe honorandus, est pœna peccati primi hominis, *in quo peccato omnes peccaverunt,* ut ait Apostolus (ad *Homanos,* 5, v. 12); nam, si ille non peccasset, el alii etiam illo]>eccalo non peccassent, nullus hanc ignorantiam habuisset. El ideo neminem excusai a tali omissione. Hæc est expressa sententia beati Augustini in *Epistola ad Sixtum,* super illis verbis allegatis, *ita ut sint inexcusabiles,* dicentis sic : *Et quamvis se ipsi excusare videantur, non admittit hanc excusationem, qui scit se fecisse hominem rectum cique obedientix dedisse præceptum, nec* (e) *nisi ejus, quo male usus est, libero voluntatis arbitrio, etiam quod transiret* (6) *in posteros, manasse peccatum. Neque enim damnantur qui non peccaverunt, quandoquidem illud ex uno in omnes pertransiit, in quo, ante propria in singulis quibuscumque peccata, omnes communiter peccaverunt. Ac per hoc inexcusabilis est omnis peccator, vel reatu originis, vel additamento etiam proprix voluntatis,* sive qui novit, sive *qui ignorat, sive qui judicat, sive qui non judicat : quia ct ipsa ignorantia* in *cis qui intelligcre noluerunt, sine dubitatione peccatum est;* in *cis autem qui non potuerunt, pœna peccati. Igitur in utrisque non est justa excusatio, sed justa damnatio.* — Ulterius, ad aliam probationem falsitalis hujus partis concessæ, dico quod Gentiles non habuerunt talem notitiam sine speciali Dei auxilio. Dico tamen quod illud speciale Dei auxilium potest accipi dupliciter. Uno modo, quod fuerit tale, ad quoti non coadjuvorint nec cooperata! fuerint ipsæ creatune, quæ sunt effectus Dei, seu notiliæ earum : sicut est auxilium quo cognoscuntur futura, aut alia quæ tantummodo per revelationem, seu inspirationem divinam stricto sumptam, cognoverunt alii viri sancti; quo modo cognoscuntur mysteria incarnationis et redemptionis nostra a nobis. Alio modo, quod ad tale adjutorium concurrerint etiam notitiæ creaturarum : quæ tamen jiolitiæ, simul cum adjutorio generalis influential, non sufficiebant illis ad cognoscendum Deum e>se summe honorandum ; sed aliud speciale adjutorium et influentia utique necessaria erat : sicut etiam simul cum doctrina vocali exterius prolata, et cum generali Dei influentia, necessarium est nobis aliud speciale Dei auxilium, ut corde inlelligamus el assentiamus fidei Christi, quæ nobis prodicatur. Modo, ad propositum, dico quod illi Gentiles de quibus loquitur Apostolus, non habuerunt speciale Dei adjutorium primo modo, sed secundo modo. Nec oppositum hujus dicit aliqua glossa; sed propositum utique una glossa, ibidem, videtur dicere expresse. Unde super illo verbo *(ad Homan.* 1, v. 19), *Deus enim manifestavit illis,* dicit sic : *Hoc dicit, ne sola natura sufficere videretur.* Igitur, si naturaliter vel naturali ratione dicantur cognovisse, non sequitur quod ex solis naturalibus el sine speciali Dei auxilio. — El confirmatur illud. Quia, secundum Augustinum, in *de Videndo Deo,* ad Paulinam, impossibile est cuilibet homini cognoscere sine speciali Dei auxilio aliquid esse tale, quale Philosophi de quibus est sermo cognoverunt Deum esse; et per consequens, etiam impossibile est ut ipse cognoscatur esse summe honorandus, nisi ad hanc notitiam adjuvet specialiter ipse. Assumptum palet. Quia hæc sunt verba ejus (cap. 11) : *Quis enimsine adjutorio Spiritus Sancti cogitare valeat aliquid esse, magisque* (i) *esse quam omnia quæ per corpus sentiuntur, quod ncc in* (6) *loco videatur, ncc quxrendum sit oculis, ncc audiatur affatu, ncc tactu teneatur, nec sentiatur incessu, videatur tamen, sed corde mundo?* quasi dicat quod nullus; el Limen aliquid tale esse cognoverunt illi Philosophi. Per adjutorium autem Spiritus Sancti non potest inlelligi tantummodo generalis influentia, in proposito : quoniam sine illa non possumus etiam cogitare (γ) aliquid esse, quod videatur visu, aut alio sensu sentiatur, ul certum est ; et sic non magis de Deo quam de cœlo diceret Augustinus, quod non |X)tcst cogitari esso sine adjutorio Spiritus Sancti; quod ridiculum est dicere. Hem, 2. *dc Civitate Dei,* cap. 7, ait sic : *Philosophi utcumque* (δ) *conati*

(a) **nae. — *ut* Pr.**
(‹) trannrrt — transivit **Pr.**

(a) *tnaijwpif. — majiuque* **Pr.**
(€) **in. — Om. Pr.**
(γ) *etiam cogitare. — cognoscere* **Pr.**
(δ) *utcumque. — utrumque* **Pr.**

sunt, ingeniis acutissimis praediti, ratiocinando investigare quid in rerum natura latitaret, quid in *moribus appetendum esset atque fugiendum, quid in ipsis ratiocinandi regulis certa connexione traheretur, aut quid non &ct consequens, vel etiam repugnaret. Et quidam eorum quædam magna, quantum divinitus adjuti sunt, invenerunt ; quantum autem humanitus impediti sunt, erraverunt.* Puto autem quod inter magna illa quæ invenerunt, computandum sil illud de quo agitur, scilicet quod Deus sil summe honorandus. Hoc ergo cognoverunt per adjutorium Dei. Nec debet intelligi per adjutorium generalis ïnfluentia tantummodo : quoniam, etiam ad parva invenienda, et etiam in suis erroribus, tale adjutorium habuerunt; ac. per hoc æque (α) similiter bene diceretur, *mquantumdivinitusadjuti sunt, erraverunt ;* quod non puto aliquem concessurum. Nec potest hoc exponi de cognitione meritoria vitæ æternæ, cum infideles et idolâtre essent. Haymoetiam dicit, ibidem, super illo verbo *(ad Rom.,* 1, v. 21), *Obscuratum est insipiens cor illorum,* quod α illuminatum est per naturale ingenium, et (6) per Dei gratiam; postquam inceperunt idola adorare, obscuratum est per ignorantiam b. Et subdit, post pauca : « Quod enim contulit illis divina gratia gratis, abstulit dum ingrati essent. » Ecce quod dicit, cor illorum fuisse illuminatum per gratiam; et iterum, quod notitiam quam habuerunt de Deo, contulit illis divina gratia gratis. Puto autem non esse solitum apud Scripturam, immo nullibi reperio, ea quæ nos habemus ex nobis, concurrente sola Dei generali influentia, dici (γ) nobis conferri a divina gratia gratis : sicut nec usquam dictum est, nec aliquis sapiens diceret, quod ignis calefacit ex gratia Dei, aut quod aliquis homo blasphemat vel odit Deum ex gratia Dei, seu quod gratia Dei conferat ista talibus agentibus; cum tamen nullum horum sine concursu generalis influentiae fiat, b — Hæc Gregorius et bene.

Ad secundam probationem primæ partis ejusdem antecedentis principalis (δ) argumenti, respondet sic : « Cum infertur quod homo non habebit ex se unde sit consiliativus, istud videturad proprietatem sermonis esso simpliciter concedendum; quoniam homo non ex se, sed a Deo, habel animam et alia per quæ potest consiliari. Sed tamen, magis eundo ad mentem arguentis, qui, ut puto, vult dicere quod tunc non habebit in se unde sit consiliativus, — dico quod illud potest capi dupliciter. Uno modo, simpliciter, ut profertur; et sic nego consequentiam, instantia in simili : nam, secundum mentem («) omnium catholicorum, homo non potest, cum sola Dei generali influentia, facere actum meritorium, nec etiam beatificari; et tamen ex hoc non sequitur quod homo non habeat in se unde possit mereri, aut beatificari; cum hoc consequens, secundum omnes, sil falsum; nam habet intellectum ct voluntatem, cum quibus potest meren et beatificari Alio modo, potest accipi consequens cum subintellecla determinatione, sic : in se non habebit unde sit, seu per quæ vel per quod sit, sine speciali Dei auxilio, recte consiliativus;et tunc istud consequens concedo. Et ad Scripturam quæ m oppositum allegatur, dico quod illa non est ad propositum, cum non loquatur secundum prasentem statum, sed secundum statum in quo creatus est primo. Quod patet evidenter ex eodem loco. Unde sic jacet textus: *Deus ab initio constituit hominem, ct reliquit eum* in *manu consilii sui* Patet etiam per Augustinum, in *Hypomnesticon,* tertia responsione (lih.3,cap.2), evidenter, b — Hæc Gregorius, et bene. Tamen auctoritas inducta potest aliter exponi, ut postea dicetur (in responsione ad argumentum in pede quæst.).

Ad tertiam probationem dicte partis, sic dicit : « Quod si per Samaritanum intelligamus Christum, sicut ipsemet Christus intellexit, cum illam parabolam posuit, utique potuit cognoscere et cognovit quid el quemadmodum esset agendum erga illum sauciatum, scilicet genus humanum. Sed istud non est ad propositum, quia in nostra disputalinne non clauditur Christus. Si vero per Samaritanum intelligatur aliquis homo purus in present! statu, et per sauciatum alius, tantum valet ac si de aliquo homine, puta dc Petro, quaeratur : an Petrus videns alium, verbi gratia Paulum, sauciatum, possit cognoscere quid sil agendum moraliter circa illum, sine speciali auxilio Dei? El dico quod, etsi (x) possit cognoscere quid agendum sil moraliter circa illum, utpole quia compati debet illi et auxiliari, non tamen potest scire propter quid, et quemadmodum, secundum omnes circumstantias requisitas ad bonitatem moralem aclus, delieat facere aclus istos; el ideo non potest sufficienter cognoscere quid agendum moraliter erga illum. El quod tunc infertur de porcis, palet non valere, nisi arguens velit dicere quod porcus cognoscit quid, et quemadmodum, secundum omnes circumstantias requisitas ad bonitatem moinlem actus, agendum est circa porcum alium qui torquetur; quod non videtur. El cum dicit quod hoc videtur mullum favere errori Manichæorum, qui dixerunt naturam simpliciter malam, etc. ;— respondetur quod Manes voluit naturam humanam, in (6) sua prima conditione, ex commixta substantia mali, esse malam ; quod ego non dico. Sed dico eam creatam fuisse bonam et puram, sed ex voluntario pec-

( ) *irque.* — *bene* Pr.
( ) *et.* — Om. Pr.
(γ) *dici.* — Om. Pr.
(ê) *principalis.* — *quarti* Pr.
(t) *mentem.* — *mercedem* Pr.

( ) *eUi.* — fi Pr.
( ) in. — ex ₮.

calo, quod utique commisit et vitare potuit primus homo, vitiatam, et curn vitio per propagationem in alios descendentes transfusam. Et qui hujus oppositum pertinaciter asserit, hærelicus fielagianus existit. Unde similem invectionem contra se faciam Augustinus excludit, in *Responsionibus contra Pelagianos,* tertia responsione *(Hyponinesticon,* lib. 3, cap. 4). Loquens enim de Adam, ait : *Per velle malum perdidit posse bonum, qui per posse bonum potuit vincere velle malum; quem* (a) *juste Deus jam delicto captivum, voluntati depravata dimisit.* Et subdit : *Malum itaque velle, non ex naturæ suæ conditione bona habuit, tanquam ex congenito malo, ut Manichxus credidit ; sed ex accidenti desiderio pravo concepit, quod, a radice vitiata, omnis ex illo orta humana propago contraxit, absque solo Christo.* * — Haec Gregorius, et læne; dum tamen intelligatur quod nec Adam in primo statu, necquicumque alius in pnesenti, potuit bene velle vel agere sine speciali motione Dei. Cum autem dicit Augustinus quod Adam *per velle malum perdidit posse bonum,* intelligendum est quod Adam mulla bona polerat, in primo statu, sine gratia habituali, quæ nunc sine illa non potest; el similiter, quod per velle malum perdidit posse bonum, non solum naturale, sed etiam jvosse collatum sibi ex gratia. Non autem intelligendum est quod tunc quidquam boni posset recte velle el agere sine speciali motione Dei. El hæc sint dicta ad probationes prinis? partis antecedentis principalis (fi) argumenti.

Ad primam probationem secundæ partis ejusdem, dicil Gregorius, quod, α habita tali notitia, non potest homo, in pnesenti statu, sine speciali adjutorio Dei, Deum diligere super omnia; et per consequens, nec bene moraliter. Et cum infertur quod talis dilectio esset supra facultatem naturæ humanæ;— si hujus dicti sil sensus, quod ad sic diligendum non sufficeret facultas humanæ natura· ex se, conceditur consequens illud. Et ad auctoritatem Scriptune, quæ adducitur, — dico primo, quod, sicut patet ex serie textus, illud verbum non solum accipitur pro mandato dilectionis Dei (γ), sed communiter pro omnibus mandatis. Unde ibi promittitur *(Deuteron.,* 30, v. 10): Si *audieris vocem Domini Dei tui, ct custodieris prxecpta ejus ct ceremonias, qu:c in hae lege scripta sunt,* etc.; et statim sequitur (v. 11) : *Mandatum quod ego prxcipio tibi hodie,* etc., ut allegatum 081. Minim est aulem quod arguens dicil observationem mandatorum Dei, non solum esse possibilem, sed tam facilem esse homini, in §talu naturæ corrupta?, non adjuta? speciali gratia Dei, quam facile est sibi ore dicere Deum esse super omnia diligendum, cum tamen Propheta dicat *(Psalm.* 16, v. 4) : *Propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras;* et Apostolus *(ad Roman., 'I,* v. 23) : *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis mex, cl captivantem me in lege peccati;* pro· ptereaquo exclamet (v. 24) : *Infelix ego homo, quis me liberabit dc corpore mortis hujus?* el respondens, non dicit, liberum arbitrium meum cum influentia generali, sed (v. 25), *Gratia Dei per Jcsum Christum Dominum nostrum.* — Secundo, dicitur ad auctoritatem illam, sicut respondit Augustinus Cœlestio, in *dc Perfectione justilix,* cap. 10, et etiam Pelagio in *de Natura et Gratia,* cap. 69, qui illam auctoritatem pro se allegabant, et illam etiam 1. Joann., 5 (v. 3), *Mandata ejus gravia non sunt.* Et dicitur, juxta sententiam ejus, quod hoc intelligendum est de illo qui ad Deum est loto corde per amorem conversus, sicut ibidem in textu promittitur; tali enim sic amanti, eo sensu dicuntur mandata Dei facilia, quo dici consuevit quod amanti nihil est difficile. Sed talem amorem dico non |>osse esse in homine ex propriis viribus, sine gratia Spiritus Sancti. Unde in *de Natura ct Gratia,* cap. 69, dicil Augustinus : *Omnia* (a) *quippe facilia sunt charitali. Secundum* (6) *hoc dictum est (i.* Joan., 5,v. 3), « *Et prxeepta ejus gravia non sunt : » ut cui gravia sunt, consideret non potuisse divinitus dici, ‹t gravia non sunt ɪ nisi quia potest esse cordis affectus cui gravia non sunt, ct petat quo destituitur* (γ), *ut impicat quod jubetur. Et quod dicitur ad Israel in Deuteronomio, si pie, si sancte, si spirilualiter intelligatur, hoc idem significat.* El subdit: *Conversus ergo quisque, sicut ibi præcipitur, ad Deum suum ex toto corde suo, et ex tota anima sua, mandatum Dei non habebit grave. Quomodo enim grave est, cum sit dilectionis mandatum? Aut enim quisque non diligit, el ideo grave est; aut diligit, et grave esse non potest. Diligit autem, si quod illic admonetur* (q) *Israel, conversus fuerit ad Dominum ex toto corde suo, ct ex tota anima sua.* Et in *de Perfectione justitia·,* cap. 10: *Debent,* inquit *(i), utique commoneri (ζ), charitati Dei nonessc grave mandatum Dei* (η); *quæ nonnisi per Spiritum Sanctum diffunditur in cordibus nostris, non per arbitrium humanæ voluntatis.* » — Hæc Gregorius, el bene.

Ad secundam probationem ejusdem secundæ partis, dicit quod, « si volunlas eliciat aliquem

(x) **gueni. —** *quod* **Pr.**
(C) **çuorti. — Ad. Pr.**
(T) Dei. **— Om. Pr.**

(λ) *dial Auguilinut : Omnia.* — **Om. Pr.**
(6) *Secundum. — ied* **Pr.**
(γ) *quo deitituitur. — quod destituatur* **Pr.**
(Î) *admonetur. — admovetur* **Pr.**
(‹) *inquit.* **— Om. Pr.**
(ζ) *commoneri. — commoveri* **Pr.**
(η) *Dei. — dicitui* **Pr.**

aclum dilectionis circa Deum, non adjuta speciali auxilio Dei, eliciet actum malum moraliter el culpabiliter; quia scilicet non diliget eum propter Deum, vel super omnia, sed propter aeipsam. El cum arguitur quod tunc omissio divinæ dilectionis, pro illo tempore, erit bona, — patet quod argumentatio est frivola. Nam similiter arguam in alia materia : pro omni tempore quo exercitium alicujus actus est culpabile, omissio est laudabilis; sed quando quis dat eleemosynam indigenti, propter vanam gloriam, exercitium illius actus est culpabile; ergo tunc omissio illius actus erit laudabilis; et mc laudabile est non dare eleemosynam pauperi indigenti. »

Ad tertiam dicit quod, α si concedatur quod est indifferens ad eligendum Ixmum el refutandum malum, non ex hoc precise habet propositum :quia potest aliquando eligere bonum, non tamen bene; et talis electio non est bona moraliter. Sed, si intelligatur de indifferentia ad actum bonum moraliter, quo scilicet bonum el bene eligitur, et ad malum, (pio non bene eligitur; — dico quod, pro prasenti statu, non est indifferens, sic intelligendo quod possit sic, sine speciali auxilio Dei, habere actum bonum. Et cum prolmtur primo per Scripturam oppositum,— palet, ex supradictis, quod non est ad propositum ; quoniam illa auctoritas est de homine pro statu suæ primæ conditionis, et ante lapsum, non autem pro statu isto, » — llav est solutio Gregorii.— Ego autem dico quod, nec ante lapsum nature, nec |>ost, liberum arbitrium creatura, sine speciali motione Dei, est sufficiens bene velle aut agere, sicut prius dictum est. Et ideo aliter dico ad auctoritatem Scriptura, quod homo, pro quocumque statu, potest velle et agere bonum et malum; sed aliter et aliter : quia in actum malum potest, sine speciali adjutorio Dei; in bonum aulem potest, cum Dei adjutorio speciali, et non aliter. — Ad aliam prolmtionem, dicil Gregorius, quod ‹ voluntas sub intellectu dato, csl determinata ad malum aclum, scilicet quod, si sine speciali Dei auxilio eliciat aclum, utique eliciet actum malum. Et cum dicitur quod hoc est propinquum errori Manichæi ; — hic dico quod, salva reverentia, istud in nullo participat errori Manichæi ; immo longissime discrepat. Nam Manichæus voluit quod, pro omni statu suo, postquam condita fuit natura humana, semper fuit determinata ad malum, ita ut non possrt vitare peccatum; cl hoc quidem inerat sibi, non ex vitio contracto ex aliqua culpa voluntarie commissa, sed ex ipsa natum quadam, et substantia mali (x),ex qua dicebat naturam humanam essentialiter esse compositam. Nec dicebat nos ignorantiam el difficultatem boni contrahere ex peccato originali, cum illud negaret; sicut patet per Augustinum, 1./icfra-*ctalionum,* cap. 9. Ego nutem dico quod naiura humana condita fuit bona, et absque vitio , et talis quod poterat peccare et non peccare; et per peccatum primi hominis, in quo, juxta doctrinam Apostoli, omnes peccavimus, nos cum vitiis nasci; propter quæ, nisi juvemur (a) gratia Dei, non possemus agere virtuose. Hoc dicere non est errare cum Manichæo, sed esi fideliter assenlire ecclesiastico concilio, et Manichaeorum ac omnium haereticorum destructori Augustino. — Quod vero ulterius dicitur, quod illa via media incedendum est inter errores Manichæi et Jovintani, ego non approbo; nam illa videtur fuise Pelagii. Sed alia est (6), qua incedere docet Ecclesia et Augustinus, scilicet : ut fateamur hominem posse peccare, contra Jovinianum; et homini·» naturam non malam essentialiter, nec ex natura mali commixtam conditam fuisse, ex qua necessario ad peccatum trahatur, contra Manichæum ; sed tamen peccato primorum parentum, cum prius bona esset, sive (γ) vitio voluntarie commisso vitiatam, talemque inter rateros propagari, nec posse virtuose agere, nisi adjutam ab illo cui quotidie dicimus (Psalm. 78, v. 9) : *Adjuva nos Deus salutaris noster;* et hoc contra Pelagium. El iste est (δ) modus quem tenet Ecclesia ». — Hæc Gregorius, et bene; dum intelligatur in omni statu fuisse necessarium homini, ad bene agendum, auxilium Dei, modo superius dicto.

Ad illud quod arguens adducit de sancto Thoma, dicitur quod sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* dist. 28, q. 1, ari. 1, lenel illud quod nos tenemus, et non oppositum. Quud patet; nam, in solutione tertii argumenti, mc dicil : ‹ Deus non tantum juvat nos ad bene agendum per habitum gratiæ, sed etiam interius operando m ipsa voluntate, sicut in qualibet re operatur, el etiam exterius occasiones el auxilia prabendo ad bene agendum. Et sine his omnibus nullus bonum facit nec facere potest. Oportet enim quod sicut motus difformes regulantur a motu uniformi, ita voluntates nostra, quæ in bonum et malum possunt flecti, dirigantur ab illa voluntate quæ non nisi recta esso potest. › — Hæc illo.— Item,art. 4, in solutione secundi,sic dicit : ‹ Homo non]»otesl se ad gratiam praparare, nec aliquod bonum facere,sine Dei auxilio; el ideo rogandus est ut nos ad se convertat, et etiam alios. Nec tamen oportet quod illud auxilium semper sil per aliquem habitum infusum ; sed potest esse per mulla quæ exterius sunt occasio salutis, el per ipsum aclum interiorem quem Deus in nobis causât. » Item, in solutione principali articuli, sic dicil : ‹ Gratia dupliciter potest accipi : vel quodeumque excilativum voluntatis exhibitum homini ab (t) ipsa divina

(i) *mali.* — *materiali* **Pr.**

(a) **juvtfniur. — uueiiilur Pr**
(6 *eft.* — **Om. Pr.**
(γ — **nne Pr.**
(ê *est.* — **Om. Pr.**
(‹) **a verbo** *quodeumque* **usque ad** *ab,* **om. Pr.**

providentia, qua (s) omnibus rebus gratis impendit ea quæ eis conveniunt; vel aliquod donum habituale in anima receptum, quod gratis a Deo confertur. Si primo modoaccipitur gratia, nulli dubium est quod homo, sine gratia Dei, non se potest praeparare ad habendum gratiam gratum facientem. Ut enim in 8, *Physicorum* (t. c. 20) ostenditur, mutatio voluntatis effici non potest sine aliquo movente per modum excitantis; omne enim motum, necesse est ab aliquo moveri. Nec differt quidquid sit illud quod hujus variationis occasionem praebeat, quasi voluntatem excitando, sive sit ægriludo corporis, vel quidquid hujusmodi; quæ omnia constat divinæ providentia (6) esse subjecta, et in bonum electorum ordinata. Unde, quidquid illud fuerit quod hominem excitaverit ad convertendum se, ul gratiam gratum facientem accipiat, gratia gratis data dici potest; elsic, sine gratia gratis data, homo ad gratiam non se praeparat, etiamsi gratia gratis data dicatur ipse actus liberi arbitrii, quem Deus in nobis facit, per quem (γ) ad gratiam gratum facientem praeparamur. » — Hæc ille. — Nec potest dici quod per tale auxilium intelligit generalem influentiam Dei. Hoc siquidem dici non potest : quia, ut ipse dicit, Deus sic juvat electos, quod omnia eis occurrentia ordinat in salutem eorum ; constat autem quod non sic facit cunctis hominibus; item, quosdam excitat ad bonum, et non sic omnes; item, in quibusdam operatur bonum usum liberi arbitrii, et non sic in omnibus; igitur specialius juvat hos quam illos. — Item, dato quod in 2. *Sentent,* fuisset illius mentis, tamen oppositum tenuit in *Summa,* sicut patet, 1 p., q. 23, art. 5, ubi dicit sic : ‹ Quidquid est in homine ordinans ipsum in salutem, totum comprehenditur subeffcClu pnedestinationis, etiam ipsa prima praeparatio ad gratiam : neque enim hoc fit nisi per auxilium divinum, secundum illud, *Thren.* ultimo (v. 21) : *Converte nos, Domine, ad te, et convertemur,* etc. o Et multa similia ibidem dicit contra Pelagianos. Item in 1·2·, q. 9, art. G, in solutione tertii : « Deus, inquit, movet voluntatem hominis, sicut universalis motor, ad universale objectum voluntatis, quod est bonum. Et sine hac universali motione homo non potest aliquid velle. Sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc vel illud, quod est vere bonum vel apparens bonum. Sed tamen (o) interdum specialiter Deus movet aliquos ad aliquid determinate volendum, quod est bonum; sicul in his quoe movet per gratiam, ul infra dicetur. » — Hæc ille. — Ubi patet quod tale auxilium vocat specialem motionem voluntatis ad bonum.— Quod autem additur de *Quaestionibus disputatis,* falsum est : nam, ul supra allegatum est, sanctus Thomas, *de Veritate,* q. 24, ari. 14, vult quod homo nullum bonum facere potest sine auxilio Dei eum moventis.

III. Ad aliud argumentum. — Ad ultimum principale, dicitur quod ad faciendum actum moraliter bonum, non requiritur infinita potentia, nisi (a) in primo movente ad talem actum; sed sufficit potentia finita in causa proxima elicitiva illius actus. Nec tamen sequitur quod illa potentia finita possit elicere talem actum sine motione primæ causæ : quia nulla causa secunda potest agere nisi mota a prima, potissime quantum ad illud quod est perfection is et rectitudinis in actu vel effectu causæ secundæ; quia, quantum ad ea quæ sunt imperfectionis,sufficit causa secunda, non autem ad ea quæ sunt perfectionis.

Ad argumentum in principio, quasi pro parte affirmativa, respondet Gregorius (dist. 29, q. 1, in line), quod « illa auctoritas non debet intelligi sic, quod primus homo (6) siefuerit relictus in manuconsiliisui, vel potestate liberi arbitrii, quasi in solis suis naturalibus viribus fuerit relictus, el quod eis solis mandata implere potuisset; sed intelligendum est cum fuisse relictum cum libero arbitrio tali quale habebat, scilicet informato gratia eidem superaddita, ut per liberum arbitrium suum sic dolatum Dei gratia, stante generali Dei influentia, sine alio speciali auxilio Dei, posset complere mandata ». — Hæc ille. — Ista responsio implicat quoddam falsum et sæpe negatum, scilicet quod Adam, ante peccatum, non indigeret speciali motione Dei ad bonum. Dicendum est ergo aliter, quod per illam auctoritatem non habetur quod Adam, ante peccatum, non indigeret ad bene et virtuose agendum auxiliodivino; sed solum quod non indigebat aliqua nova gratia, vel forma habituali sanante vel fortificante liberum arbitrium; quia liberum arbitrium ejus sanum erat, et gratia et virtutibus informatum. Potest etiam exponi aliter illa auctoritas, ut dicatur quod homo, in primo statu, el etiam in secundo, sic dicitur relictus in manu consilii sui, eo quod non praefixa sil ei virtus operativa determinata ad unum. Unde sanctus Thomas, t p., q. 22, art. 2, in solutione quarti, exponens illam auctoritatem, sic dicit : α In hoc quod dicitur Deum hominem sibi reliquisse, non excluditur homo a divina providentia; sed oslendilur (v)quod non praefigitur ei virtus operalivadelerminata ad unum, sicut in rebus naturalibus, quæ aguntur tantum, quasi ab allero direclæ in finem, non autem seipsa agunt, quasi dirigentia in finern , ul creature rationales |>er (δ) liberum arbitrium,

qua. — irt **Pr.**
(β) *provuienlûr.* — *prudentia:* **Pr.**
(γ) *quem.* — *quam* **Pr**
(Î) *tamen.* – *cum* **Pr.**
(i) nùi. — Om. Pr.
(6) *homo.* **— Om. Pr.**
(γ) *obtenditur.* — *irutanler* **Pr.**
(Β) *per.* — *qiue* **Pr.**

quo consiliantur et eligunt. Unde signanter dicit, in manu *consilii* nui. Sed (juin ipse actus liberi arbitrii reducitur in Deum sicut in causam, necesse est ut eaquæ libero arbitrio fiunt, divinæ providenti® subdantur : providentia enim hominis continetur sub providentia Dei, sicut causa particularis sub universali. Hominum autem justorum quodam (a) excellentiori modo Deus providentiam habet quam impiorum, inquantum non permittit circa eos evenire aliquid, quod impediat finaliter eorum salutem; nam *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum,* ut dicitur, *Horn.* 8 (v. 28). Sed ex hoc ipso quod impios non retrahit a malo culpæ, dicitur eos dimittere : non tamen ita quod totaliter ab ejus providentia excludantur; alioquin in nihilum decidérent, nisi per ejus providentiam conservarentur. » — Hæc ille. — Simile dicit, *de Veritate,* q. 5, art. 5, in solutione quarti : ‹t Deus, inquit, dimisit hominem in manu consilii sui, inquantum constituit eum propriorum actuum provisorem. Sed tamen providentia hominis de suis actibus, non excludit divinam providentiam de eisdem ; sicut nec virtutes activa? creaturarum excludunt virtutem activam divinam, d — Hæc ille. — Ex quibus patet quod auctoritas illa non est ad propositum, et quomodo non recte glossatur.

Et hæc de quæslione sufficiant. Benedictus Deus. Arnen.

DISTINCTIO XXX.

QUÆSTIO I.

UTRUM DEFECTUS QUOS SENTIMUS IN NOBIS. SINT PŒNA PRO PECCATO ADÆ

IHCA trigesimam distinctionem secundi *Sententiarum,* quæritur : Utrum defectus quos sentimus in nobis, sint pœna pro peccato Adæ.

Et arguitur quod non. Quia, sicut dicit Seneca (ad Lucilium) : *Mors est hominis natura, non pœna.* Inter hos autem defectus, mors major est; unde et finis terribilium dicitur a Philosopho, 3. *Ethicorum* (cap. 6). Ergo nec alii defectus pœnæ dici debent, qui naturam humanam consequuntur.

In op|>ositum arguitur. Omnis passio involuntaria, poenalis est. Sed mors est passio maxime involuntaria, adeo ut nec senectus voluntatem non (6) moriendi Petro abstulerit, ut dicitur in glossa Joan. ult. Ergo mors et alii defectus sunt pœnæ.

In hac quaestione erunt tres articuli. In primo ponentur conclusiones. In secundo objectiones. In tertio solutiones.

ARTICULUS I.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primuin articulum, sit

Prima conclusio : Quod mors ct alii defectus corporales et spirituales uno modo sunt pœnæ et eUectus peccati, et alio modo sunt ħaturale homini.

Hanc conclusionem, quoad primam sui partem, ponit sanctus Thomas, Ie 2 q. 85, art. 5, ubi sic : ‹ Aliquid est causa alterius dupliciter : uno quidem modo, per se; alio modo, per accidens. Per se quidem est causa alterius, quod secundum virtutem suæ natura vel formæ producit effectum, unde sequitur quod effectus sit per se intentus a causa. Unde, cum mors et hujusmodi defectus sint prater intentionem peccantis, manifestum est quod peccatum non est per se causa istorum defectuum. Per accidens autem aliquid est causa, si sit removens prohibens, sicut dicitur in 8. *Physicorum* (t. c. 32) quod divellens columnam, per accidens diruit lapidem suprapositum columnæ. Et hoc modo peccatum primi hominis est causa mortis et omnium hujusmodi defectuum in natura humana, inquantum per peccatum primi parentis sublata est originalis justitia : per quam non solum inferiores vires animæ continebantur sub ratione absque omni deordinatione, sed etiam corpus erat subjectum animæ absque omni defectu; el ideo, subtracta hac originali justitia per peccatum primi parentis, sicut vulnerata est natura humana, quantum ad animam, per deordinationem potentiarum, ita etiam est corruptibilis effecta per deordinationem ipsius corporis. Subtractio autem originalis justiliæ habet rationem pœnæ, sicul el subtractio gratiæ. Unde et mors et omnes corporales defectus consequentes, sunt quaedam pœnæ originalis peccati; et quamvis hujusmodi defectus non sint intenti a peccante, sunt tamen ordinati secundum justitiam Dei punientis, d — Hæc ille. — Confirmatur per illud Apostoli, *Roman.* 5 (v. 12) : *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors.*— Ex quibus potest colligi talis ratio : Quidquid removet prohibens aliquem effectum positivum aut privativum, potest dici causa illius effectus, saltem per accidens. Sed primum peccatum Adæ removit justitiam originalem prohibentem omnes defectus consequentes

( ) **çiwdani.** — *quod* **Pr.**
( ) *non.* — **Om. Pr.**

naturam humanam tam ex parto animæ quam ex parte corporas. Igitur fuit causa omnium talium defe- ‹ tuum Item Quidquid consequitur aliquam pœnam, habet rationem pœn®. Sed omnes isti defectus consequuntur primam pœmm originalis peccati, scilicet subtractionem originalis justitias· Igitur, etc.

Secundam iero pariem conclusionis ponit, eadem quæstione, art. G, ubi sic : α De unaquaque re corruptibili possumus loqui dupliciter ; uno modo, .secundum naturam universalem; alio modo, secundum naturam particularem. Natura quidem particularis ot propria virtus activa et conservativa uniuscujusque rei, Et secundum hanc omnis corruptio et defectus est contra naturam, ut dicitur, 2. *de Cedo* (t. c. 37); quia hujusmodi (i) virtus intendit esso ct conservationem ejus cujus est. Natura vero universalis est virtus activa in aliquo universali principio natur®, puta in aliquo coelestium corporum vel alicujus superioris substanti®, secundum quod eliam Deus a quibusdam dicitur *natura naturam* : quæ quidem virtus intendit Iwnum et conservationem universi; ad quod exigitur alternatio generationis ct corruptionis in rebus. Et secundum hoc corruptiones ct defectus rerum sunt naturales : non quidem secundum inclinationem forma?, quæ est principium essendi et |»erfeclionis; sed secundum inclinationem materiæ, quæ proporiionabiliter attribuitur tali formæ secundum distributionem universalis agentis. Et quamvis omnis forma intendat perpetuum esse inquantum potest, nulla tamen forma rei corruptibilis potest assequi perpetuitatem sui; præter animam rationalem : eo quod ipsa non est subjecta omnino materiæ corruptibili sicut aliæ formæ; quinimmo habet propriam operationem immaterialem : unde ex parte suæ formæ naturalior est homini incorruptio quam aliis rebus corruptibilibus;sed quia et ipsa habet(6) materiam ex contrariis compositam, ex inclinatione materiæ sequitur corruptibilitas in toto. Et secundum hoc, homo est naturaliter corruptibilis secundum naturam materiæ sibi relict®, sed non secundum naturam form®. › — Hæc ille.

Similiter totam hanc conclusionem ponit, 2rt 2·, q. 164, ait. 1, ubi sic ; u Si aliquis propter culpam suam privetur aliquo beneficio sibi «lato, carentia illius beneficii est pœna culpa» illius. Primo autem homini in sua prima institutione hoc collatum fuit divinitus, ut quamdiu mens ejus subjecta esset Deo, inferiores vires animæ, subjicerentur menti, et corpus subjiceretur animæ. Sed quia mens hominis]»cr peccatum a divina subjectione recessit, consecutum est ut nec inferiores vires totaliter rationi subjicerentur. unde tanta est reliellio carnalis appetitus ad rationem; nec etiam corpus totaliter subjiceretur animæ, unde consequitur mors, et alii corporales defectus : vita enim et incolumitas *corporis* consistit in hoc qund subjiciatur unimæ, sicut perfect ibile suæ perfectioni; unde per oppositum mors (a) ct ægritudo et quilibet corporalis defectus pertinet ad defectum subjectionis corporis ad animam. Unde patet quod, sicut rebellio ramalis appetitus ad spiritum est pœna peccati primorum parentum, ita etiam et mors et omnes corporales defectus. j› — Hæc ille; ubi |K)iiil primam partem conclusionis. — Secundam ponit ibidem, in solutione primi, dicens: ‹ Naturale dicitur, quod ex principiis natur® causatur. Natur® autem sunt per se principia, materia ct forma. Forma autem hominis est anima rationalis, qu® de se est immortalis; ct ideo mora non est naturalis homini ex parto suæ form®. Materia autem hominis est corpus tale, quod est ex contrariis compositum : ad quod sequitur ex necessitate corruptibilitas; et quantum ad hoc mora est homini naturalis. Hæc tamen conditio in materia humani corporis, est consequens ex necessitate materi® : quia oportedml corpus humanum esse organum tactus, et per consequens medium inter tangibilia; et hoc non poterat esse nrai esset compositum ex contrariis, ut palet per Philosophum, 2. *de Anima* (t. c. 113 et seq,). Non est autem conditio, secundum quam materia adaptetur formæ; quia, si esset possibile, πιιιι forma sit incorruptibilis, j>ctiiis oporteret materiam esse incorruptibilem. Sicut quoti serra sit ferrea, competit formæ et actioni ipsius, ut per duritiam sit apta ad secandum; sed quod sit potens rubiginem contrahere, consequitur ex necessitate talis materia», et non secundum electionem agentis : nam, si artifex posset, faceret serram ex ferro quod non lasset rubiginem contrahere. Deus autem qui est conditor hominis, omnipotens esi ; unde ademit suo beneficio ab homine primitus instituto necessitatem moriendi ex tali materia consequentem : quod tamen (G) beneficium subtractum est per peccatum primorum parentum. Et sic mora est naturalis propter conditionem materiæ, et est pœnalis propter amissionem divini beneficii præservanlis a morte, d — Hæc illo.

Similem conclusionem ponit, *2. Sentent.,* dist. 30, q. 1, ari 1, ubi, in line, concludit sic · « Isti defectus possunt ad naturam humanam dupliciter comparari ; vel scilicet ad eam secundum quod in principiis suis naturalibus consideratur tantummodo; et sic proculdubio non sunt pœna ejus, sed naturales defectus, tient esse ex nihilo vel indigere conservatione est quidem defectus naturalis omnem creaturam consequens, ct nulli est pœna : vel ad eam prout instituta est; et sic proculdubio pœna sunt sibi, quia etiain cx privatione ejus quod gratis

(i| AMjufmodt. — *hujui* **Pr**
(β ipm *habel.* **— ipam Pr.**

(i) mon. — Om. Pr.
(6) tamen. — eum Pr.

alicui conceditur, postquam concessum est, aliquis l dicitur puniri. » — Hæc ille. Ex quibus potest formari talis i-ntio pro secunda parte conclusionis. Illud est naturale alicui in se considerato, quod ex principiis nature suæ non impeditis causatur· Sed mors et hujusmodi defectus nati sunt causari ex principiis humanæ naturæ non impeditis. Igitur.

Secunda conclusio est hæc: Quod aliqui detectus in nos per originem venientes, habent rationem culpæ.

Hanc ponit sanctus Thomas, 2. *Sentent.*, dist. 30, art. 2, peinte quaestionis, ubi sic dicit ; « Circa hanc materiam duplex error tangitur in littera. Unus est eorum qui simpliciter peccatum originale negaverunt, sicut error Juliani et Pelagii; et hic error veritati fidei non consonat, quia sacramentorum necessitatem et redemptionis tollit, quæ (x) contra servitutem peccati in qua nascimur ordinata sunt. Alius est error eorum qui peccatum originale nomine tenus concedentes, secundum rem negabant, dicentes in puero nato nullam culpam esse, sed solum obligationem ad pœnam. Et hoc manifeste divinæ justitiæ repugnat, ut scilicet aliquis obligetur ad pœnam, qui culpam non habet, cum pœna juste nonnisi culpæ debeatur. Et ideo, his evitatis, simpliciter (6) concedendum est etiam culpam per originem trahi ex vitiatis parentibus in pueris natis. Quod qualiter sit, investigandum est. Sciendum est igiturquod hæc tria : defectus, malum, et culpa, ex superadditionese habent. Defectus enim simpliciter negationem l>oni importat ; sed malum nomen privationis est. Unde carentia alicujus, etsi non sit natum haberi, defectus dici potest; sed malum non potest dici, nisi sil defectus ejus boni quod natum est haberi: unde carentia vite in lapide latest dici defectus, sed non malum; hominis vero mors est defectus et malum. Culpa autem super hoc addit rationem voluntarii. Ex hoc enim aliquis culpatur, quod deficit in eo quod per suam voluntatem habere potuit. Unde oportet quod secundum hoc aliquid rationem culpæ habeat, secundum quod ratio voluntarii in ipso repentur. Sicut autem quoddam bonum est quod respicit naturam, et quoddam quod respicit personam; ita eliam est quædam culpa naturæ, et quædam culjki jærsonæ. Unde ad culpam ℘ersona requiritur voluntas persome, sicut patet in culpa actuali, quæ peractum ℘oi^ona - mittitur; ad culpam vero naturæ non requiritur nisi voluntas in illa natura. Sic ergo dicendum quod defectus illius originalis justitiæ quæ homini in sua creatione collate est, ex voluntate hominis accidit. Et sicut illud donum naturæ fuit, et fuisset in lotam naturam propagatum, homine injustitia persistente; ita eliam et privatio ℘lliu boni in totam naturam perducitur, quasi privatio vel vitium naturæ : ad idem enim genus privatio ct habitus referuntur; et in quolibet homine rationem culpæ hRbet ex hoc: quod per voluntatem principii naturæ, id est, primi hominis, inductus est tabs defectus. * — Hæc ille. — Ex quo |K)lest formari talis ratio. Omnis defectus voluntanus perfectionis debite haberi ab aliquo, habet rationem ℭulpa Sed aliquis defectus in nobis per originem veniens, est hujusmodi, puta defectus originalis justitiæ. Igitur, etc.

Item, 1· ℨ q. 81, art. 1, sic dicit : ‹ Secundum fidem catholicam tenendum est quod primum peccatum primi hominis originaliter transeat in posteros, propter quod eliam pueri mox nati deferuntur ad baptismum tanquam ab aliqua infectione culpa· abluendi. Contrarium autem est hxresis Pelagianæ, ut patet per Augustinum in pluribus libris suis. Ad investigandum autem qualiter peccatum primi parentis originaliter possit transire in posteros, diversi diversis viis processerunt. Quidam enim, considerantes quod subjectum peccati est anima rationalis, posuerunt quod cum semine anima rationalis traducatur, ut sic ex infecta anima, animæ infecte derivari videantur. Alii vero, hoc repudiantes tanquam erroneum, conati sunt ostendere quomodo culpa animæ parentis traducitur in prolem,etiamsi anima non traducatur, per hoc quod corporis defectus traducuntur in prolem : sicut si leprosus generat leprosum, et podagricus podagricum, propter aliquam corruptionem seminis, licet illa corruptio non dicatur lepra \el podagra. Cum autem corpus sit proportionalum animæ, cl animæ defectus redundet in corpus, et econlra, simili modo dicunt quod culpa vel defectus animæ per traductionem seminis derivatur in prolem (e), quamvis semen actualiter non sit subjectum culpæ. Sed omnes hujusmodi viæ sunt insufficientes; quia, dato quod aliqui corporales defectus transeant in prolem per originem, et etiam aliqui defectus animæ ex consequenti propter corporis indisposilionem, sicut interdum ex fatuis fatui generantur, tamen hoc ipsum quod est ex origine aliquem defectum habere, videtur excludere rationem ctiljkv, de cujus ratione est quod sit voluntaria. Unde etiam posito quod anima rationalis traduceretur, ex hoc ipso quod infectio animæ ℘roli· non esset in ejus \olunlate, amitteret rationem culpæ obligantis ad pœnam; quia, ut dicit Philosophus, 3. *Ethicorum* (cap. 5), *nullus improperabit (C) circo nato, sed magis miserebitur.* Et ideo alia via procedendum est. Dicendum ergo est quod omnes homines qui nascuntur ex Adam, possunt ut unus homo considerari, inquantum conveniunt in

(i) *que·* — *rl* Pr.
(6) *simpliciter.* — *similiter* Pr.
( ) in *prolem.* — Om, Pr.
( ) *improperabit.* — *imperabit* Pr.

natura quam a primo parente accipiunt, secundum quod, in civilibus, omnes qui sunt unius communitatis reputantur quasi unum corpus, et tota communitas quasi unus homo; Porphyrius etiam dicit *(Prxdicab.,* cap. de *Specie),* quod participatione speciei plures homines sunt unus homo. Sic igitur multi homines ex Adam derivati, sunt tonquain multa membra unius corjioris. Actus autem uniua membri corporalis, puta manus, non est voluntarius voluntate manus ipsius, sed voluntate animæ quæ primo movet membra. Unde homicidium quod manus committit, non imputatur manui ad peccatum, si consideretur secundum se ut divisa a corpore; sed imputatur ei, ut est aliquid hominis quod movetur a primo principio motivo hominis. Sic igitur inordinatio quæ est in isto homine ex Adam generato, non est voluntaria voluntate ipsius, sed voluntate primi parentis, qui movet, motione generationis, omnes qui ex ejus origine derivantur, sicut voluntas animæ movet omnia membra ad actum. Undo peccatum quod sic a primo parente in posteros derivatur, dicitur originale, sicut peccatum quod ab anima derivatur ad membra corporis dicitur actuale; et sicut peccatum (a) actuale, quod per membrum aliquod committitur, non est peccatum illius membri nisr inquantum illud membrum est aliquid illius hominis, propter quod vocatur peccatum humanum, ita peccatum originale (6) non est peccatum hujus lærsonæ, nisi inquantum hæc persona recipit naturam a primo [arente; unde et vocatur peccatum naturæ, secundum illud *Ephcs.* 2 (v. 3) : Eramus *natura filii iræ.* ﴿ — Hæc ille.

Ex quibus potest sic argui. Sicut se habent membra corporis unius personæ ad animam quoad motum localem, sic se habent omnes hommes ab Adam descendentes, quoad motionem generationis. Sed sic se habent membra unius personæ ad animam vel voluntatem illius personæ, quod inordinatio voluntarie procedens ab anima vel voluntate in molibus ct actibus membrorum, culpa est et peccatum. Igitur sic se habebunt singuli homines ad Adam, quod omnis inordinatio procedens a voluntate Adæ in origine hominum et transfusione naturæ humana in eos, culpabilis erit. Tunc ultra : defectus originalis justitue, immo contrarium originalis justitiæ est talis inordinatio procedens ab Adam in cæleros; igitur, etc.

Eamdem rationem ponit in *de Malo,* q. 4, art. 1.

Tertia conclusio est quod peccatum originale non potest diei proprie lmbltun positivus per modum qualitatis aut nIlcujus formæ absolutio. Inclinativum ad malos et vitiosos actus.

De hoc beatus Thomas, 1“ 2", q. 82, art. 1, sic dicit : ct Duplex est habitus. Unus quidem, quo inclinatur potentia ad agendum : sicut scientia ct virtutes habitus dicuntur; et hoc modo peccatum originale (x) non est habitus. Alio modo dicitur habitus, dispositio alicujus naturæ ex mullis compositæ, secundum quam bene se habet vel male ad aliquid ; et praecipue (6) cum talis dispositio versa fuerit quasi in naturam (γ), ut patet de aegritudine el sanitate. Et hoc modo peccatum originale (o) est habitus. Est enim quaedam inordinata dispositio proveniens ex dissolutione illius harmonia in qua consistebat ratio originalisjustitiæ; sicut etiam ægritudo corporalis est quædam inordinata dispositio corporis secundum quam solvitur aequalitas in qua consistit ratio sanitatis. Unde peccatum originale (c) languor naturæ dicitur, n — Hæc ille. — Hem, ibidem, tertio loco, arguit sic : α In malis actus semper præcedit habitum; nullus enim habitus malus esi infusus, sed acquisitus. Sed originale (ζ) peccatum non præcedit aliquis aclus. Ergo originale jæccatum non est habitus. » Ecce argumentum. Et sequitur responsio : α Dicendum, inquit, quod objectio illa procedit de habitu quo potentia inclinatur in actum. Talis autem habitus non est peccatum originale (η), quamvis etiam ex peccato originali sequatur aliqua inclinatio in actum inordinatum, non directe, sed per remotionem prohibentis, id est, originalis justitiæ quæ prohibebat inordinatos motus; sicut etiam ex aegritudine corporali indirecte sequitur inclinatio ad motus corporales inordinatos. Nec debet dici quod peccatum originale (0) sil habitus infusus, aut acquisitus per actum nisi (t) primi parentis, non autem hujus personæ, sed per vitiatam originem innatus. j› — Hæc ille. — Item, in solutione primi, sic dicit : « Sicut aegritudo corporalis habet aliquid de privatione, inquantum tollitur squalitas sanitatis, et aliquid habet positive, scilicet ipsos humores inordinate dispositos; ita etiam peccatum originale (x) habet privationem originalis justitiæ, et cum hoc (λ) inordinatam dispositionem partium animæ. Unde non est pura privatiô, sed quidam habitus corruptus, d — Hæc ille. — Ex quibus potest sic argui Illud quod non est de genere qualitatis, sed est quædam relatio vel habitudo aut ordo, cum quadam negatione habitus positivi, non potest dici habitus positivus, inclinativus potentia-

(a) *peccatum.* — *ipium* Pr.
(<) *originale.* — *initani* Pr.
te) *originale.* — instans Pr.
(6) *præcipue.* — *prxciie* Pr.
(γ) nafuram. — *habitum* Pr.
W originale. — *instans* Pr.
(c) *originale.* — instans Pr.
(ζ) *originale.* — *instans* Pr.
(η) *originale.* — instans Pr.
(0) *originale.* — *instans* Pr.
(t) nisi. — Om. Pr.
originale. — *in/tantionale* Pr.
(» cum hoc. — tamen Pr.

ruin ad actum. Sed peccatum originale (a) est hujus- | modi. Igitur, etc.

Quarta conclusio esi quod in peccato orlginnll(C) est aliquid quasi materiale, scilicet concupiscentia habitualis : et aliquid quasi formate, scilicet privatio juntilhr originalis.

De hoc sanctus Thomas, 4 2 , q. 82, ari. 3, sic dicit : α Unumquodque habet speciem a sua forma. Dictum est autem supra (ibid., art. 2), quoti species peccati originalis (γ) sumitur a sua causa. Unde oportet quod id quod esi formale in peccato originali (ο), accipiatur ex parte cause peccati originalis (ε). Oppositorum autem opposite sunt causa». Est igitur attendenda causa peccati originalis (ζ) ex causa originalis justitiæ, quæ ei opponitur. Tota autem ordinatio originalis justitiæ ex hoc est, quod voluntas hominis erat subjecta Deo. Quæ quidem subjectio primo et principaliter erat per voluntatem, cujus est movere omnes alias partes in finem. Unde ex aversione voluntatis n Deo, consecuta est inordinatio in omnibus aliis viribus animæ. Sic igitur privatio originalis justitiæ, per quam voluntas subdebatur Deo, est formale in peccato originali. Omnis autem alia inordinatio virium animæ se habet in peccato originali sicut quoddam materiale. Inordinatio autem aliarum virium animæ præcipue in hoc attenditur, quod inordinate convertuntur ad bonum commutabile. Quæ quidem inordinatio communi nomine potest dici concupiscentia. Et ita peccatum originale materialiter quidem est concupiscentia, formaliter autem est defectus originalis justitiæ. › — Hæc ille.

Item, 2. *Sentent.,* ubi supra (dist. 30, q. i), art. 3, sic dicit : ‹ In quolibet peccato est invenire aliquid quasi formale, el aliquid materiale. Si enim consideremus peccatum actuale, ipsa substantia actus deordinati materialiter so habet in peccato; sed deordinatio a fine formale in peccato est, quia ex hoc rationem mali habet pnecipue. Unde dicitur quod conversio ad bonum commutabile est materiale in peccato, et aversio a bono incommutabili est ibi sicut formale. Et hoc contingit ex hoc quod etiam in actu virtutis perfectio aclus est ex ordinatione ad finem, substantia autem actus est sicut materiale. Sicut autem actuale peccatum consistit in deordinalione aclus, ita peccatum originale consistit in deordinatione naturæ. Undo oportet quod ipsa? vires deordinatæ, vel deordinatio virium sint sicut materiale in peccato originali (η), et ipsa deordinatio a fine sil ibi sicut formale. Illa autem pars quæ per se nata est conjungi fini, est ipsa voluntas, quæ habet ordinem finis omnibus aliis partibus imponere. Et tunc destitutio ipsius voluntatis ab illa rectitudine ad finem, quam (a) habuit in institutione naturæ, est formale m peccato originali (C); et hoc est privatio originalis justitiæ. Vires autem appetitus sensibilia sunt natæ recipere ordinem ad finem ab ipsa voluntate secundum quod sibi subjecte sunt. Et ideo subtractio illius vinculi, quo quodammodo sub (γ) potestate voluntatis recte detinebantur, est in peccato originali (8) materiale. Ex hac autem subtractione sequitur quod unaquæque vis in suum objectum inordinate tendat, concupiscendo illud. Ft ideo concupiscentia, qua habiles sumus ad male concupiscendum, peccatum originale (t) dicitur, quasi materiale in peccato originali (ζ) exsistens. Est enim considerare materiale et formale in actibus moralibus, sicut in rebus artificialibus in quibus materia praedicatur de toto, ut possit dici, cultellus est ferrum. Et similiter de peccato potest prædicari illud quod est materiale in ipso. Et per hunc modum peccatum originale concupiscentia dicitur. » — Ilxv. ille.

Sciendum autem est quod illa concupiscentia, quam dicimus esse quasi materiale in peccato originali. non sumitur hic prout dicit actum concupiscendi, qui est passio, nec prout dicil naturalem potentiam, quæ est principium illius actus vel passionis, nec prout importat qualitatem habitualem inclinantem ad passionem ; sed prout dicil quamdam habilitatem ad inordinatos aclus vel passiones virium inferiorum, sive sint nppetitivæ, cujusmodi sunt vis irascibilis et concupiscibilis, sive sint apprehensivæ, cujusmodi est ipse intellectus, et similiter vis cogitati va, vel ratio particularis, ita quod talis habilitas communi nomine dicitur concupiscentia. Potest etiam concupiscentia generaliter importare rebellionem virium inferiorum pnedictarum ad rationem et voluntatem. Et quomodocumque sumatur, non dicit nisi quemdam respectum, vel habitudinem, vel forte negationem, aut privationem, el non aliquod positivum absolutum. Et quod ita sentiat sanctus Thomas apparet. Nam. 2. *Sentent.,* ubi supra (dist. 30, q. 1, art. 3), in solutione primi, sic (η) dicit : ‹ Concupiscentia dicitur dupliciter, scilicet ipse aclus concupiscendi, et ipsa habilitas ad concupiscendum. Actus autem ex habilitate causatur. Unde non est inconveniens si peccatum originale (0), quod concupiscentiam actualem causât.

(a) *original*.* — *inttani* **Pr.**
(15) *originali.* — *initanti* **Pr.**
(γ) *originali** — *initanti** **Pr.**
(i) *originali.* — *initanti* **Pr.**
(c) *originale.* — *initanti** **Pr.**
(ζ) *originali*.* — *initanti* Pr.*
(η) *original·.* — *instanti* **Pr.**
( ) *quam.* — **çuem Pr.**
( ) *original·.* — *instanti* **Pr.**
γ *tub.* — **Om. Pr.**
I *originali.* — *initanti* **Pr.**
t) *original*.* — *initani* **Pr.**
(ζ) **oriÿina/i. — irutORfi Pr.**
(η) **fie.** — *licut* **Pr.**
(0) *original*.* — **initant Pr.**

habitualis concupiscentia osse dicatur. › Hern, in solutione secundi, sic dicil : « Differt dicere potentem ot habilem. Quod enim aliquis sit (a) potens concupiscere, est ex potentia concupiscibili; sed quod sil habilis ad concupiscendum, est ex aliquo habitu, vel ex eo quod per modum habitus se habet. Contingit enim ul etiam privatio aliqua habilitatem quamdam relinquat, inquanlum privatur aliquid quod impedimentum pnestare posset. Et ita dicitur concupiscentia habitualis esse peccatum originale (G) : non quidem vis concupiscibilis, neque iterum aliquis habitus, qui aliquid positive dicat; sed ipsa habilitas quæ relinquitur in viribus inferioribus ad inordinate concupiscendum, ex hoc quod ab appetitu subtrahitur retinaculum rationis, quo detinebantur ne effrenate possent in sua objecta tendere. » — Hæc ille. — Quod autem non solum inordinatio appetitus sensitivi pertineat materialiter ad peccatum originale, verum etiam inordinatio virtutis cogitalivæ, aut etiam intellectus, palet per illud quod dicil, Il 2 q. 82, ari. 3, in solutione tertii : ‹ Sicut in bonis intellectus el ratio principalitatem habent; ita e converso in malis inferior pars animæ principalior invenitur, quæ obnubilat el trahit rationem. El propter hoc peccatum originale (γ) magis dicitur esse concupiscentia quam ignorantia, licet etiam ignorantia inter defectus materiales peccati originalis contineatur, › — Hæc ille.— Simile dicit, *de Malo,* q. 4, art. 2 (post responsionem ad 12om) : « Inter alias vires, inquit, etiam intellectus a voluntate movetur; et sic defectus intellectus etiam continetur materialiter sub peccato originali. Qui quidem defectus est carentia illius scientia? naturalis quam homo in primo statu habuisset. Et per hunc modum ignorantia materialiter continetur sub peccato originali. › — Hæc ille.

Ex quibus potest formari talis ratio. Peccatum originale (o) proportionatur peccato actuali quoad hoc quod, sicut peccatum actuale consistit in deordinatione actus, ita peccatum originale (c) consistit in deordinnlione naturæ humanæ. Sed in peccato actuali est aliquid quasi materiale, scilicet inordinata conversio ad bonum commutabile, et aliquid quasi formale, scilicet inordinata aversio a bono incommutabili. Igitur suo modo in peccato originali (ζ) est aliquid quasi formale, scilicet inordinatio voluntatis, cujus est tendere in ultimum finem; et inordinatio aliarum virium quarum est tendere in ea quæ sunt ad finem, est (η) quasi materiale.

El in hoc primus articulus terminatur.

(a) **ili. — Pr.**
(β) *originale.* — **ſnitari Pr.**
(T) **originale. — ſan Pr.**
(j) *originale.* — **ſrutan Pr.**
(t) *originale.* — **ăctual Pr.**
‘O original». — trutan/ı Pr.
(η) *eit* — **Om. Pr.**

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

§ 1. — Contra primam conclusionem

Argumenta Durandi. — Quantum ad secundum articulum, arguendum est contra conclusiones. Et quidem contra probationem secundæ partis primæ conclusionis, arguit Durandus (dist. 30, q. 1), probando quod non ideo mixtum ex elementis sil naturaliter corruptibile, per hoc (juod elementa ex quibus componitur, ratione suæ contrarictatis agunt ad (a) invicem. El hoc probat dupliciter.

Primo. Quia actio elementorum in mixto non potest intelligi nisi dupliciter. Uno modo, quod unum elementum, secundum id quod est, agat in aliud; quod esse non potest : quia elementa non manent actu in mixto; omne autem quod agit, agit secundum quod est ens actu. Alio modo, sic quod una qualitas elementaris agat in aliam. Quod potest adhuc esse dupliciter. Uno rnodo, quod una qualitas agat in aliam sibi contrariam, puta calidum in frigidum (6), et humidum in siccum, et e converso. Alio modo, quod una qualitas agat in aliam non sibi contrariam, puta calidum in humidum.

Primum non potest esse : quia idem secundum quod idem non agit in seipsum; sed calidum et frigidum sunt una et eadem qualitas in mixto, et similiter humidum el siccum ; igitur, etc. Major palet. Minor probatur. Quia, si calidum et frigidum essent duæ qualitates in mixto, aut distinguerentur secundum subjectum, aut solum secundum essentiam. Non secundum subjectum : quia tunc non quælibet pars mixti esset mixta. Nec secundum essentiam solum : quia tunc contraria essent in eodem subjecto; quod est impossibile. Sic ergo in mixto ex calido et frigido fit una qualitas media, et similiter ex humido et sicco, per hoc quod reducuntur (γ) ad medium. Cum igitur idem non agat in seipsum, nec calidum agit in frigidum, nec humidum in 'siccum.

Item, nec potest dici qucxl una qualitas agat in aliam sibi non contrariam, puta calidum in humidum. Quia, si calidum ageret in humidum, ageret in ipsum, vel lanquam in contrarium, vel tanquam in subjectum. Non tanquam in contrarium, ut de se patet. Nec tanquam in subjectum. Tum quia, licet calidum et humidum sint in eodem subjecto, unum tamen non est subjectum alterius, nec e converso. — Tum *quia* illud quod est ratio agendi actione univoca, non potest esse forma subjecti in quod agit, alioquin idem esset simul in aclu for-

( ) *ad.* — **Om. Pr.**
( ) *frigidum.* — *ſrigue* **Pr.**
(γ) *reducuntur.* — *reducitur* **Pr.**

mali, et in potentia formali, quia subjectum habens talem formam, puta calorem, esset calidum formaliter, et quia transmutaretur ad similem secundum speciem, esset in potentia ad calorem formaliter, ct sic simul esset in actu et formaliter calidum et in potentia formaliter calidum; quod omnes negant, cum implicet contradictionem. Sed calor est principium et ratio agendi actione univoca; quia Italiens calorem, per ipsum causal similem. Ergo non potest agere in subjectum quod perficit. — Item. *Quia* nullum agens corrumpit subjectum in quod agit, nisi per accidens corrumpatur aliquid quod requirebatur ad subjecti exsistentiam. Si ergo calidum ageret in humidum sibi subjectum, non corrumperet ipsum directe, nisi corrumpendo aliquid sine quo non potest humidum esse. Illud autem non datur. Igitur. Nullo modo igitur corrumpitur mixtum per hoc (juod elementa ex quibus componitur, agunt et patiuntur ad invicem ratione contrarietatis, sicut dicebatur.

Secundo. Quia in mixto non est principium activum SUOB corruptionis, sed solum passivum, loquendo generaliter. Principium vero activum est extrinsecum, scilicet continens contraria· qualitatis, quod immutat contentum (a) a sua naturali dispositione ad innaturalem, et per hoc tandem corrumpitur. Unde Philosophus, diffiniens putrefactionem, quæ est via ad corruptionem naturalem, 4. *Meleorologicorum* (cap. 2), dicit sic : *Putrefactio est corruptio quædam in unoquoque hum ido proprie secundum naturam caliditalis ab* (6) *aliena caliditatc. hæc autem est quæ ambientis.* Ex quibus possumus assignare veram causam corruptionis m omnibus corruptibilibus, sic. Omne quod per alterius actionem est aIterabile a sua naturali dispositione ad contrariam, est per naturam corruptibile. Sed corpus humanum, el omne mixtum, necnon et omne aliud quod qualitatibus elemenlaribus efficitur, est hujusmodi. Ergo. Ex quo sequitur quod corrumpens sil qualitas extranea continentis, vel alterius corporis (γ). Si ergo esset aliquod corpus homogeneum simpliciter, et non esset aliqua qualitas alterius corporis (8) ab eo dissona ei pnesons, tale nunquam corrumperetur. Forte aliud esset de corpore heterogeneo, cujus partes non sunt ejusdem complexionis, sicut est corpus hominis, cujus etiam paries habent distinctionem secundum situm : quia complexio unius partis non competit alteri ; et ideo una potest aliam transmutare a sua naturali dispositione, et econtrario, ct per consequens eam corrumpere. — Hæc Durandus.

(a) contentum. — *contemptum* Pr.
S) ab. — Om. Pr.
γ) *corpori».* — *corruptionis* Pr.
Â) *corpori».* — *corruptioni»* Pr.

§ 2. — Contra secundam conclusionem

I. Argumentum Durandi. — Contra secundam conclusionem arguit (dist. 30, q. 2), prolando quod nullus defectus in puerum, per solam originem veniens, possit liabere proprie rationem culpæ. Unde sic dicit. Nunc loquimur de peccato quod habet rationem culpæ; ct tale oportet esse voluntarium, dicente lieato Augustino, in *de Vera Religione* (cap. 14), quod *peccatum adeo t* *voluntarium, quod, si non fuerit voluntarium, non erit peccatum.* Ad (x) sciendum igitur utrum peccatum originale (6) sil proprie culpa seu peccatum, oportet videre an sit proprie voluntarium. Potest autem aliquid dici voluntarium alicui (γ) dupliciter : uno modo, a voluntate sua propria et personali; alio modo, a voluntate alterius. Nec est dubium quod secundum non est ita proprie voluntarium, sicut prunum ; quia voluntas alterius et actus ejus non potest proprie dici voluntas mea, vel velle ineum, sicut voluntas mea personalis, et velle meum personale. Omnes autem sancti et doctores catholici tenent ct docent, tam verbo quam scripto, quod peccatum originale in puere non est voluntarium voluntate vel aclu personali istius parvuli, sed solum voluntate primi hominis. Unde Augustinus, respondens hærelicis, super hoc articulo, dicit (*Operis imperfecti contra Julianum* lib. 4, cap. 90), quod peccatum illud a voluntate primi hominis seminatum est. Et in hoc concordant omnes sancti el doctores qhotquot audivi vel legi. Constat autem quod peccatum actuale est voluntarium voluntate propria et personali ipsius peccantis aclualiter. Ergo peccatum actuale in adulto est magis proprie voluntarium, et per consequens magis proprie culpa, seu peccatum, quam in parvulo peccatum originale (o); nec puto quod aliquis same mentis sentiat oppositum. Voluntate autem aliena potest aliquid esse voluntarium dupliciter. Uno modo, quando aliquis proprio consensu transfert in alterum voluntatem suam et auctoritatem, ul quidquid alius egerit, nomine illius gestum sit. Tunc enim quidquid alius agit, reputatur esse voluntarium isti ex procedente mandato, vel consensu generali, etiamsi res gesta ei displiceat quando innotescit. Et hoc modo peccatum parvulorum non idlest esse voluntarium, quasi parvuli proprio actu voluntatis sute pnveonsenserint (c) in id quod Adam erat facturus. Hoc enim dicere de parvulis qui nondum erant, esset absurdissimum. Alio modo potest aliquid dici voluntarium esse voluntate aliena, quando voluntas unius dicitur seu interpretatur esse voluntas alterius, quia unus alite) *Ad.* — *Aliud* Pr.
(6) *originale.* — *iiutan»* Pr.
(γ) aliiui. — Orn. Pr.
(£) originale. — *initans* Pr.
(c) *prsBconscnsermt.* — *processerunt* Pr.

quo modo continetur in alio. Sicut ponitur exemplum satis conveniens a doctoribus de milite, cui, si detur castrum a rege pro sect filiis, si fidelitatem regi servarent, voluntas patris, in servando vel non servando fidelitatem, est interpretative voluntas filiorum, quoad consecutionem vel amissionem (a) castri ; quia, sicut est sibi datum non solum pro se, sed pro posteris, sic sonat vel amittit non solum pro se, sed pro posteris. Et hoc modo voluntas Adæ «liatur fuisse voluntas omnium posterorum, qui descensuri erant ab eo per viam naturalis generationis mediate vel immediate; quia sibi pro se et pro tota posteritate collatum fuit a Deo munus juslitiæ originalis, quæ consistebat in rectitudine voluntatis ad Deum, ct in obedientia virium inferiorum ad voluntatem vel rationem, et in hoc quod in corpore nihil poterat accidere repugnans animæ. Et quia tunc non eramus, nisi quia in eo eramus sicut in originali principio; ideo voluntas ejus, qua peccando amisit pnediclum munus sibi pro se et pro nobis collatum (C), fuit interpretative voluntas non solum sua, sed nostra. Et quia defectus hujus originalis justitiae in nobis, vel aliquid circa hoc dicitur esse peccatum originale (γ); ideo tale peccatum dicitur esse voluntarium, non voluntate personali hujus vel illius parvuli, sed voluntate Adæ, quæ prædicto modo interpretative fuit voluntas omnium qui tunc erant in ipso sicut in originali principio. Sed juxta hoc est advertendum quod etiam ipsi Adæ fuit aliquid per se et directe voluntarium, puta complacere uxori in comedendo de fructu per uxorem oblato; aliquid autem fuit ei voluntarium, non directe el per se, sed solum concomitative, vel ex quadam consequentia, scilicet privari prose et pro tota posteritate originali justitia. Hoc enim non fuit directe el per se voluntarium vel volitum ab Adam, sed consecutum est in nobis et in ipso ad peccatum actuale et voluntarium ejus. Et forte secundum se fuit involuntarium. Credibile enim est quod Adæ displicuit, quando primo scivit se tali dono privatum. Patet ergo quod peccatum originale (o) non est in parvulo voluntarium voluntate personali parvuli, quemadmodum peccatum actuale est voluntarium propria et personali voluntate peccantis actualiter. Et ideo non est illo modo proprie peccatum vel culpa. Patet etiam quod non est voluntarium voluntate aliena, eo modo quo aliquid gestum per alterum dicitur esse voluntarium ilii qui propria sponte transtulit suam voluntatem seu auctoritatem in illum alterum ; quia talis consensus non potest fingi in («anulis nondum natis. Kcstat igitur quod illud peccatum fuit voluntarium parvulo voluntate Adæ, in quo erat sicut in originali principio; et adhuc defectus ille qui dicitur originale peccatum in parvulo non fuit per se el directe voluntarius voluntate Adæ, sed solum concomitative, et per quamdam consequentiam. Qui ergo reputat quod tale voluntarium voluntate aliena non directe, sed concomitative, sit proprie voluntarium, talis potest dicere quod peccatum originale in parvulo sit ei proprie culpa. Qui autem non reputat hoc proprie voluntarium, sed solum interpretative, talis necesse habet dicere quod peccatum originale (<x) non sit proprie culpa, sicut est actuale, sed solum interpretative. — Hæc ille.

II. Argumenta aliorum. — Ad idem arguitur sic ab aliis (apud Gregorium, dist. 30, q. **I**, art. 1, conci. 1). Illud quod non est actualis ct voluntaria commissio vel omissio, nec actus aut omissio vituperabilis, cui sit recornpensanda poena sensus, sed est effectus quidam peccati, vel pœna consequens peccatum alterius, non est proprie culpa, nec proprie peccatum. S<xi originale in parvulis est hujusmodi. Igitur. Major nola est. Sed minor probatur per Augustinum, 3. *de Libero Arbitrio,* cap. 19, ubi quæril quare nos nascimur cum ignorantia et difficultatibus, et cruciatibus corporis propter peccatum Adæ; el respondet quod *ex illitu damnati pœna, ct mortales, et ignari, et carni subditi nascimur.* Et subdit, in alio capitulo (cap. 20), quod *ut meliores gigneret* (6) *quam ipse, non erat aquitatis,* etc. Ex quibus ostendit quod talia non sunt in nobis peccata, sed pœnæ peccati Adæ, ut effectus naturaliter consequentes pœnam illius.

Confirmatur. Quia ibidem, cap. 20, dicit quod, *si animæ humanæ sint sigillatim facta in unoquoque hominum, non erit nascentibus animis ignorantia cl difficultas supplicium peccati, sed proficiendi admonitio cl perfectionis exordium.*

§ 3. — CONTRA TERTIAM CONCLUSIONEM

Argumenta Gregorii. — Contra tertiam conclusionem arguit Gregorius (dist. 30, q. 1, art. 2), probando quoti, secundum mentem Augustini, peccatum originale sit quædam qualitas positiva, vel carnalis concupiscentia, seu fomes vel vilium concupiscibilitatis, per quod homo inclinatur ad actualiter concupiscendum.

Primo. Quia libro *i. de Nuptiis ct concupiscentia, ad Valerium* (cap. 25), dicil quod *dimittitur concupiscentia* in *baptismo, non ut non sit, sed ut in peccatum non imputetur.* El postea dicit (c. 32) quod vitium personæ nascentis est peccatum originale; ubi patet expresse propositum.

Secundo. Quia, *Contra Julianum,* libro 0, capi-

(s) *vel amiuumem.* — Om. Pr.
(6) *tibi pro te el pro nobit collatum. — per te cl pro nobis* Pr.
(t) ongtnak. — «rufam Pr.
(i) *originale.* — *irutani* Pr.

ta) *originale.* — ÎrMfani Pr.
(β) *gigneret.* — *gignent* Pr.

Iulo 48, sic nit : *Ego tanquam valetudinem malam ex origine hominis vitiata ingenitum homini dico* esse vitium, *quo caro concupiscit adversus spiritum.* Et de eodem, paulo post, subdit : *Ex isto et eum isto hominis malo nascitur homo; quod* (a) *malum per seipsum tam magnum est, ct ad hominis damnationem atque a regno Dei separationem tantum habet obligationis, ut etiamsi de parentibus regeneratis trahatur, nonnisi quemadmodum in illis sola regeneratione solvatur, atque hoc remedio prtepositus mortis a prole pellatur.* Ex quo etiam clarissime patet propositum.

Terito. Quia, 1. *Retractationum,* cap. 15, sic dicit : *Concupiscentia reatus in baptismate solvitur, sed infirmitas remanet.* Constat autem quod solo peccato quis reus est. Igitur ante baptismum concupiscentia est peccatum; ideo dicit Glossa *Rom.* 4, super illo verbo (v. 7) : *Reati quorum remissio sunt,* etc., quod concupiscentia, vel *concupiscibilitas,* quæ dicitur *fomes peccati, ante baptismum culpa est et pœna, post baptismum autem pœna est, sed non culpa.* Et ibidem etiam habetur quod concupiscentia est peccatum originale. Sic ergo non est dubitandum quin (€) fuerit intentio Augustini. Cui etiam consonant glossæ super epistolam *ad Romanos,* in multis locis, vilium ex origine Iractum esse illud quod vocatur originale peccatum.

Quarto. Quia hanc sententiam Augustini secutus est Magister, ut patet in bac distinctione trigesima el sequentibus, in quibus de hac materia tractat; et multi etiam doctores antiqui et moderni.

Quinto. Quia hæc opinio videtur magis consona dictis Apostoli, qui, cum dixisset, *ad Romanos,* 5 (v. 12): *Per unum hominem peccatum intravit in mundum,* quæ verba de peccato originali intelligenda sunl, ut patet per expositiones sanctorum, et deinde de eodem plura subjecisset, ait, cap. 6(v. 2 cl 3) : *Qui enim mortui sumus peccato,* Glossa, in baptismo, *quomodo vivemus in illo?* An *ignoratis, fratres* (γ), *quia quicumquc baptizati sumus in Christo Jcsu, in morte ipsius baptizati sumus?* Et sequitur (v. 11 et 12) : *Ra et vos estimate vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Jcsu Domino nostro. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus.* Ex quorum verborum serie innuitur, eum, cum concludit *Non ergo regnet,* etc., de originali peccato loqui, sicut (δ) et in pnemissis verbis constal eum fuisse locutum; et cum addit *ut obediatis concupiscentiis ejus,* manifeste significat se illud vitium quod hominem ad concupiscendum inclinat, peccati nomine denotare. Ex quo, ut videtur, salis apparet quod Apostolus ipsam concupfecentiam intelligit esse originale peccatum, non quidem per concupiscentiam inlclligrndo actum concupiscendi, sed vitium quod etiam dicitur carnalitas, et languor, et fomes, lexqne membrorum, *qute parvulum habilem concupiscere facit, adultum autem concupiscentem reddit,* ut (x) ponilur in glossa *Rom.* ubi supra, et per Magistrum etiam recitatur in præsenli distinctione. Nec tamen ego nego quin etiam homo carent originali justitia, cujus est debitor ante baptismum ; ěd hujusmodi (S) carentinm non dico esse originale peccatum, sed potius effectum ejus, quemadmodum privatio gratiæ effectus est actualis peccati mortalis, id est, quod, sicut (γ) propter peccatum mortale privatur homo gratia, ita propter originale peccatum non infundit Deus originalem justitiam animæ.

Sexto arguit quod ista concupiscentia sit quædam qualitas. Quod probat per Augustinum, 1. *deNupt. et concupiscentia, ad Valerium,* ubi, de ista concupiscentia loquens, ait (cap. 25): *Non enim substantialiter manet sicut aliquod corpus, aut spiritus, sed affectio quædam est malæ qualitatis, sicut (o) languor.*

Septimo arguit quod hujusmodi qualitas est in anima. Unde, idem, *Contra Julianum* (lib. 6), cap. 18 : *Dixerunt,* inquit, *quidam philosophi, libidinem partem esse animi vitiosam. Et utique pars animi substantia est, quia substantia est ipse animus. Sed ego ipsum vitium quo animus, vel ulla pars ejus, isto modo est vitiosa, libidinem dico, ut omni vitio sanato salva sit tota substantia; quia et illi philosophi tropica locutione mihi videntur vitiosam partem animi appellasse libidinem,* in qua *parte est vilium quod vocatur libido, sicut appellatur domus pro eis qui* (c) sunt in *domo.*

Octavo. Quia, libro 5. *Contra Julianum,* cap. 4, ait quod *primum peccatum homo totus implevit;* et statim subdit : *Ut ergo anima et caro utrumque pariter puniatur,* nisi *quod nascitur renascendo emundetur, profecto aut ulrumque vitiatum ex homine trahitur, aut alterum in altero tanquam in vitiato vase corrumpitur, ubi occulto judicio divin.v legis includitur.* Hic asserit animam vitiatam; et certum est quod loquitur de vitio originali (ζ), a quo per liaptismum emundatur, quamvis sub dubio relinquat, an vitietur a corpore, an ipsa traducatur vitiata ex vitiata anima patris.

Nono apguit quod tale vitium causatur in anima ex vitio carnis, seu quadam morbida qualitate, quam ex libidinosa concupiscentia parentum coeuntium

te) *quod.* — *quidem* Pr.
(6) *quin.* — *an* Pr.
(γ) *fratres.* — *fines* Pr.
(£) *sicut.* — Pr.

(a) *dicit Ambrosius, et.* — Ad. Pr.
(C) *hujusmodi.* — *hujui* Pr.
(γ) *ticut.* — Om. Pr.
(8) rfctrt. — seu Pr.
(t) *qui.* — *qujr* Pr.
(0 *originali.* — *insranti* Pr.

cnro prolis contrahit cum concipitur. Hoc enim expresse ponit Magister, dist. 31. El probatur auctoritate Ambrosii (a) quam alfegal; ct ponitur etiam in glossa *Jlom.* 7 : *Eccc,* inquit, *primi ℏomini corpus corruptum est per peccatum, ipsaqtte corruptio fier.conditiones offensionis manet in corpore, robur tenens divinrc sententiæ datae in Adam, cujus consortio anima maculatur peccato.*

Decimo, Quia Augustinus, *de Verbis Apostoli,* dicit : vitium ℭoncupiscentia est, quod anima ex came contraxit.

Undecimo arguitur quod talis qualitas non fuit in primo homine ante peccatum; sed causata est, secundum Augustinum, *Hypomnesticon,* responsione quarta (lib. 4, cap. 1 el 2), ex flatu illius venenosi serpentis, in quo diabolus illos tentavit. (am illorum, Deo se propter ipsorum inobedienliam seu peccatum ab ipsorum custodia aversante, seu eos non préservante, sicut, si non peccassent, pnnservasset, tali mala qualitate infecta est. Nec mirum, cum (C) etiam ex sibilo quorumdam serpentum, ut ibidem (cap. I) ait Augustinus, aliquando homines afflati (γ) subito intereant, aliquando ad interitum graviter urgeantur. Et ideo, hac sententia per eum sufficienter declarata, inferius subdit Augustinus (cap. 7) : *Post peccatum vero, ut jam superius disputatum est, sibilo venenosi serpentis, cujus callidis decepti sunt blandimentis, hanc inquietam ct mortiferam pestem rorum corpora conceperunt; ct per legitimum usum, posteaquam de paradiso projecti sunt, in posteros transmiserunt.*— Hæc ille, in forma.

§ 4. — Contra quartam conclusionem

I. Argumenta Durandi. — Contra quartam conclusionem arguit Durandus (dist. 30, q. 3), quod insufficienter dictum est quod peccatum originale (c) sit carentia originalis (t) justitiæ.

Primo sic. Quia talis carentia fuisset in homine constituto in solis naturalibus; in quo tamen non fuisset aliquod peccatum, vel aliqua culpa : quia talis perfectio non fuisset debita haberi ab eo; omne autem malum est privatio alicujus boni debiti inesse.

Secundo. Quia nec potest consistere peccatum originale (ζ) in tali carentia cum debito habendi, nisi sit aliquo modo voluntaria : quia nullum peccatum est nisi voluntarium; unde, si aliquid debitum haberi perderetur per violentiam simpliciter, ita quod amissio nullo modo esset voluntaria, nec antecedenter, nec aliquo quocumque modo, nullum esset peccatum. Requiritur ergo quod, si illa carentia sit peccatum, quod sit voluntaria nonnisi voluntate Adæ, quæ potest dici interpretative voluntas nostra. Non fuit autem aliter (a) voluntaria voluntate Adæ, nisi quia voluntas Adæ, vel actus volendi ipsius, meruit quod talis perfectio, scilicet justitia originalis, sibi et jiosteris auferretur. Unde, cum ex peccato voluntario Adæ dignum seu dobihim fuerit quod tam ipse quam posteri carerent justitia originali, ct indignum fuerit (6) quod eam amplius haberent, et in ista dignitate (γ) seu debito carendi tali dono, vel indignitate habendi taledonum consistat (8) formaliter ratio peccati originalis (c), quia in nullo aliorum sine hoc est aliquod peccatum, sequitur quod peccatum originale non solum includit carentiam originalis justitiæ debilæ haberi (ζ), immo ulteriusetprincipaliusimporlat indignitatem habendi eam, vel debitum aut dignitatem carendi ea. Igitur.

Tertio. Quia propter demeritum primorum parentum incurrimus tria. Primum est, carentia originalis justitiæ quam debebamus habere et habuissemus ex dono facto primis parentibus pro se ct posteris, si illis non peccantibus non peccassent, ct quia peccaverunt, indigni fuimus eam habere, et digni ea carere tanquam rei talis ℘œna seu ℭarentia ratione culpæ ℘radicta Secundo est in nobis rebellio virium sensitivarum ad rationem. Tertio est in corpore possibilités et mortalitas. Videndum est igitur, quod horum trium sit peccatum originale. Non autem invenitur quod aliquis dixerit ipsum esse mortalitatem seu possibilitatem : quia ista magis se tenent ex parte corporis; peccatum autem magis se tenet ex parle animæ. Magister autem *Sentent,* dicit (lib. 2, dist. 30) ipsum esse habitualem concupiscentiam seu concupiscibilitatem, vel fomitem, vel legem carnis et membrorum, el languorem natura, el tyrannum : quæ omnia accipit pro uno el eodem, scilicet pro rebellione virium sensitivarum ad rationem, quamvis ex diversis rationibus; et ℍæc sententia Magistri tangit illud quod est materiale in peccato originali et non illud quod est formale, ul alii doctoresdicunt communiter. Communior autem opinio est quod peccatum originale (η) est carentia originalis justitiæ cum debito habendi eam el dignitate carendi ea.

Quarto. Quia illud non est peccatum, quod est in nobis a Deo, quia Deus non est auctor peccati, sed

( ) «We, Ambrosiistri nondne , commentatori! in epistolas Pauli.
( ) cum. — Om. Pr.
(γ) *afflati.* — *inflati* Pr.
(Î) *originale* — injlani Pr
(l) ŏriginali — irulaniij Pr.
(ζ) *originale* — uutanj Pr.

(3 *aliter.* — *aha* Pr
(o) *fuerit.* — *fuit* Pr.
(γ) *dignitate.* — *indignitate* Pr.
(i) *coniùtat.* — *consistit* Pr.
(‹) on/pnutu. — irutantii Pr.
(ζ) *ďebit haberi.* — *nec solum debitum habendi cam* Pr.
W *originate.* — *instans* Pr.

ultor. Sed carentia originalis justitiæ in nobis est a Deo. Igitur, etc. Minor probatur; quia, sicut Deus per suam influentiam est causa gratia.·, et per cessationem suæ influentiae est causa carentiæ gratiæ; ita videtur esse quoad justitiam originalem , et illius carendam, cum justitia originalis fuerit donum supernaturale.

II. Argumenta aliorum. — Contra eamdem arguunt alii (apud Durandum, ibid.) probare volentes quod peccatum originale (a) non sit nisi quidam (6) reatus, vel obligatio, aut debitum pœnæ.

Primo. Nihil quod sit in parvulo per originem, est ei culpa, nisi quod fuit Adæ culpa. Sed nullus defectus exsistens per originem in parvulo fuit vel potuit dici fuisse culpa Adæ, nisi reatus pœnæ, vel pœna cum reatu. Ergo hoc est peccatum originale (γ) in parvulo. Utraque promissarum probatur. Et primo major sic. Omnis defectus, qui habet rationem peccati, vel culpæ, magis est peccatum illi cui est magis voluntarium; quia de ratione peccati vel culpæ est voluntarium, sine quo non est culpa vel peccatum. Sed, secundum omnes doclores sanctos et alios, omnis defectus exsistens in parvulo ab origine habet magis rationem voluntarii respectu Adæ vel ipsi Adæ quam parvulo. Igitur. Et sic patet major. Minor probatur sic. Quia nihil fuit vel potuit dici culpa Adæ, nisi actus quo peccavit, vel poena, vel reatus. Hæc enim omnia quandoque dicuntur peccatum. Actus autem secundum se non transit nec transire potuit in posteros; transivit autem quoad reatum et pœnam, quia ex suo peccato non solus ipse, sed omnes incurrerunt pœnam peccati et reatum pœnæ ; ergo pœna cum reatu, vel reatus pœnæ exsistens in posteris poterii dici aliquod originale (£) peccatum Adæ, et nihil aliud exsistens in posteris, ut videtur; et sic patet minor. Sequitur ergo conclusio, quod peccatum originale (c) non est aliud in parvulis quam reatus pœnæ.

Secundo arguunt sic. Quia Apostolus tractans hanc materiam, *Roman.* 5, comparat demeritum Adæ merito Christi, dicens (v. 19) quod, *sicut per unius inobcdientiani,* scilicet Adæ, *peccatores constituti sunt multi, ita per unius obedicntiani,* scilicet Christi, *justi constituuntur mulli.* Sed ex merito obedienliæ Christi, quo efficimur justi, non fit in nobis nisi donum gratiæ nobis aliqualiter debitæ propter ejus meritum. Igitur similiter ex peccato Adæ non fit nobis nisi carentia alicujus doni prius habiti ab ipso, et debiti haberi a nobis; et sic propter ejus demeritum efficimur peccatores, quia rei vel obnoxii sumus hujus carentiæ : propter quod talia reatus videtur esse peccatum originale, quem ex actuali peccato Adæ contraximus.

Et confirmatur consequentia : quia, ut in eodem capitulo subditur (v. 20), majus fuit donum Christi quam delictum Adæ; et ideo plus potuit meritum Christi in nobis quoad justificationem, quam peccatum Adæ quoad condemnationem.

Tertio arguunt ad idem. Quia Apostolus, in dicto capitulo (a), circa principium (v. 12), sic dicit ; *Per unum hominem peccatum in hunc mundum* intravit ;etsubditqualiter,dicens : *In quo omnes peccaverunt.* Et exponit Magister Sentent., in littera (lib.2, dist. 30), dicens quod, < sive intelligatur in quo homine, sive in quo peccato, sanum est. In Adam enim omnes peccaverunt, ut in originali principio, non solum ejus exemplo, ut dicunt Pelagiam; omnes enim ille unus homo erat. Sic similiter in illo uno peccato quod intravit in mundum, recte omnes dicuntur peccasse; quia ab uno. Sic ab eodem uno peccato immunes esse non possunt nisi ab ejus reatu per Christi baptismum absolvantur. > Hæc sunt verba sua. Ex quibus apparet quod omnes peccaverunt in Adam, et in peccato suo, quia ejus reatum incurrerunt, ratione cujus carent originali justitia, et carebunt visione divina, secundum communem legem, nisi ab hoc reatu per baptismum absolvantur, ut Magister subjungit. In quo videtur innuere quod aliter non peccaverunt in Adam omnes, nec in peccato ejus, nisi quia incurrerunt propter illud peccatum reatum pœnæ temporalis et æternæ. —Confirmatur. Quia contra prodictam opinionem arguit Magister, et solvit. Arguit enim sic. Si peccatum originale est reatus, ergo non est culpa nec pœna, quia reatus neutrum prodictorum est. Illud autem videtur inconveniens. Quare, etc. Et respondet, dicens quod quidam eorum qui prodictam opinionem tenent, admittunt quod peccatum originale non sit proprie pœna nec culpa, nisi eo modo quo reatus vocatur culpa; et certum est quod Scriptura et communis modus loquendi satis habet quod reatus culpa vocetur : nos enim consuevimus dicere aliquem manere in peccato quamdiu reus est pœnæ æternæ debitæ pro peccato, licet non maneat in actu peccati, nec in voluntate peccandi.

Quarto sic. Esse dignum pœna æterna, est esse reum, el dignitas pœnæ est reatus pœnæ proveniens ex aliqua culpa. Sed esse dignum carere justitia originali debita, est esse dignum pœna; quia carentia originalis justitiæ est quædam pœna damni. Igitur esse dignum carere justitia originali (6), est esse reum pœnæ, quæ est carentia justitiæ originalis (γ) debitæ, el talis dignilas est reatus. Qui ergo ponit quod peccatum originale (8) consistit in hoc quod est

( ) *originale.* — *initans* Pr.
( ) nui *quidam.* — *natura quaedam* Pr.
(t) *originale.* — iru/anJ Pr,
(Î) *aliquod originale.* — *aliquo instanti* Pr.
(‹) *originale.* — *initans* Pr.

( ) *dicto capitulo.* — *principio dicti capituli* Pr.
( ) *originali.* — initanti Pr.
(t) ŏriginali — iruianhs Pr.
(ê) originale. — irutara Pr.

esse dignum carere justitia originali (x) debita, ponit realiter quod peccatum originale (6) consistit in hoc quod est esse reum tali carentia, quia talis dignitas est reatus.

El in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS HI.

PONUNTUR SOLUTIONES

§ 1, — Ad ARGUMENTA CONTRA PRIMAM CONCLUSIONEM

Ad argumenta Durandi. — Quantum ad tertium articulum, restat prædictis objectionibus respondere. Idcirco

A<l primum contra primam conclusionem, dicitur quod, cum in mixto non remaneant elementa formaliter ct in actu, sed tantummodo in virtute, scilicet quantum ad qualitates suas; ideo unum elementum non agit ibidem in aliud, sed una qualitas in aliam sibi contrariam, el etiam in non contrariam. Et ad improbationem hujus partis, qua dicitur quod una qualitas mixti agit in aliam sibi contrariam,— dicitur quod improbatio illa fundatur in falso, scilicet quod duæ qualitates conlrariæ essentialiter distincte, non possint esse in eodem subjecto adæquato. Hujus enim oppositum ponit.sanctus Thomas, mullis locis, puta *de Malo,* q. 5, art. 5, in solutione sexti argumenti, ubi sic dicit : «. lia sunt conlrariæ qualitates (γ) in corpore mixto, sicut sunt contraria elementa in mundo. Et sicut contraria elementa non se invicem corrumpunt, quia consonantur per virtutem cœlestis corporis, a quo actiones eorum regulantur; ila conlrariæ qualitates in corpore mixto regulanti» et conservantur ne se invicem corrumpant, per formam substantialem, quæ est impressio quædam corporis cœlestis. Nihil enim in istis inferioribus agit ad speciem, nisi per virtutem cœlestis corporis. Unde, quamdiu forma habet suum vigorem ex impressione cœlestis corporis, conservatur corpus mixtum in esse. Et inde est quod corpus cœleste per accessum et recessum causât generationem ct corruptionem in istis inferioribus, el quod durationes omnium corporum inferiorum mensurantur periodo corporum coelestium. Unde, si aliqua forma esset cujus vigor semper remaneret ex impressione suæ causæ, nunquam sequeretur corruptio per actionem qualitatum activarum et passivarum. » — lise ille. — Ex quibus apprêt quod, secundum eum, in mixto sunt qualitates conlrariæ, ex quarum actione potest sequi corruptio corporis mixti, sed ex impressione (a) talis actionis et regulatione per formam substantialem impeditur corruptio mixti. Item, quod in mixto sint qualitates conlrariæ in esse confracto el remisso, testatur idem ipse, in tractatu quem edidit super hac materia, qui inlitulatur *Quomodo elementa sunt in mixto,* ubi sic ait : α Qualitates elementorum activæ et passiva» conlrariæ sunt ad invicem, et magis et minus recipiunt. Ex contrariis autem qualitatibus quæ recipiunt magis et minus, constitui potest media qualitas quæ sapiat naturam utriusque extremi, sicut pallidum inter album el nigrum, el tepidum inter calidum et frigidum. Sic igitur, remissis excellentiis qualitatum elementorum, constituitur ex his quædam qualitas media quæ est propria qualitas corporis mixti, differens tamen in diversis secundum diversam mixtionis proportionem, etc. n Item, 4. *Sentent.,* disl. 44, q. 1, art. 1, qla **I**, in solutione quarti, sic dicit : « Sicut qualitas simplex non est forma substantialis elementi, sed est accidens proprium ejus, et dispositio per quam materia efficitur propria tali formæ; ita forma mixtionis, quæ est qualitas resultans ex qualitatibus simplicibus ad medium venientibus, non est forma substantialis corporis mixti, sed est accidens proprium, et dispositio per quam materia fit necessaria ad formam, etc. n Item, *dc Veritate,* q. 8, ari. 14, sic dicit : « Formæ quæ sunt unius generis, unam potentiam respiciunt : sive sint conlrariæ, ut albedo el (6) nigredo; sive non, ut triangulum et quadratum. Ha» igitur formæ in subjecto tripliciter esse dicuntur. Uno modo, in potentia tantum; el sic sunt simul, quia una est potentia contrariarum et diversarum formarum unius generis. Alio modo, secundum quod sunt in actu imperfecto, ut cum sunt in fieri; et sic etiam simul esse possunt, ut patet cum aliquis dealbatur : tunc enim, toto dealbationis tempore, albedo inest ul in fieri, nigredo vero ut in corrumpi. Tertio modo, ut in actu perfecto, ut cum jam albedo est in termino dealbationis. Et sic impossibile est duas formas unius generis esse simul in eodem subjecto : quia oporteret earndem potentiam ad diversos actus terminari ; quod est nari ad diversa puncta, b — Hæc ille. — Ex quibus apparet quod formæ conlrariæ remissæ a suis excellentiis, et in esse et actu imperfecto, possunt esse in eodem subjecto primo et adæquato. Et sic probatio fundata in opposito non valet.

Similiter, probatio qua probatur unam qualitatem mixti non posse agere in aliam non contrariam sibi, ut calidum in humidum, non valet. Dicitur enim quod calor naturalis mixti agit in humidum sibi subjectum, ipsum consumendo, sicut ponit

onginali. — *initanti* **Pr**
(C) *originale.* — *itutant* **Pr.**
(γ) *qualilalet.* — *qualitatif* **I'r.**

(a) **tmpnwione.** — *preinone* **Pr.**
(β) *et* — **Otn. Pr.**

snnctus Thomas, 1 p., ǫ 119, art. I ; et 2. Sen *tent.*. (list. 30, q. 2» art. 1. — El cum quæritur an calidum agat in humidum, ut in subjectum, aut ut in (a) con1nui urn, etc. ; — dicitur quod tanquam in subjectum : non sic inlelligendo quod caliditas sit subjective in Inimiditate; sed sic quod (6) idem subjectum est calidum el humidum, el quod calor et humidilas sunt in eodem subjecto. Et lune palet quod *prima improbatio* hujus partis non procedit contra nos. — *Ad secundam* dicitur quod calor non solum agit actione univoca, immo actione æquivoca, utputa rarefaciendo, resolvendo, di>gregando. Et ideo non est inconveniens, si agit in proprium subjectum, ul instrumentum alicujus formæ substantialis exlrinsecæ vel etiam intrinsecæ ipsi mixto; sicut patet in mixtis viventibus : nam calor est instrumentum animæ vegetaliva», el agit per totum corpus, digerendo, nutriendo, augmentando. —*Ad tertiam* dicitur quod calor consumit humiditalem proprii subjecti inquantum corrumpit (γ) densitatem quam requirit liumiditas, et causal in eo raritatem illi incompossibilem : ad quam etiam raritatem sequitur exhalatio humidi, et occupatio loci majoris, et exitus ejus in tutum vel in partem extra corpus mixtum, et consequenter ejus deperditio el separatio, ac resolutio, aut consumptio.

Ad secundum negatur antecedens. In omni enim mixto homogeneo vel heterogeneo est principium suæ corruptionis, non solum passivum, sed activum, principale aut instrumentale, tanquam quod aut tanquam quo. Conceditur tamen quod ad corruptionem mixti el ejus putrefactionem aut resolutionem concurrit agens exlrinsecum, sive sit cœlum, sive locus continens, vel aliquid aliud, quod intendit unam qualitatem mixti et remittit aliam. Et sic qualitas illa intensa est principium activum ut quo destructionis alterius qualitatis, et consequenter ipsius substantiæ corporis mixti. Et hoc vult Aristoteles, 4. *Melcorologicorum* (cap. 2), ubi allegatur.

De el pro prædictis, Albertus, 4. *Metcorologicorum* primo tractatu, cap· 4, sic dicit : α Calor quædam habet inquantum calor, et quaxlam inquantum est naturalis, et quædam inquantum est calor et naturalis simul. Inquantum enim est calor, alterare habet, el dissolvere, et congregaro homogenea, el disgregare heterogenea. In eo vero quod est naturalis, habet in se virtutem formativam uniuscujusque naturæ cujus calor naturalis esse dicitur : sic enim est in eo vis cœli, el motorum coelestium, et vis complexionis, sive formæ illiusnaturæquam format; sicut in calore seminis plantæ vel animalis, est vis quæ vocatur formaliva plantæ, vel animalis (5); el eodem modo est in mineralibus et calore eorum. Et sic opus caloris est educere formam de materia, quæ potentia est in ipsa, el figurare organa, et ordinare silum membrorum et partium sub forma terminante materiam. Hoc etiam modo calidum habet illud opus quod est lenninare et complere unumquodque in esse suo. Per hoc autem quod est calor naturalis simul, habet digerere humidum, et commiscere cum sicco proportionabiliter naturæ quæ est forma et species mixti, ut humidum sit in quantitate, et subtilitate, el commixtione debita, quæ exigitur ad speciem hanc vel illam, quam format calor inquantum est naturalis. Hæc autem proportio est secundum proportionem geometricam (x),sicut ostendimus in libro *de Generatione ct corruptione*. Quod autem hoc opus sil digerere humidum sibi subjectum, inquantum est utrumque simul, scilicet calor et naturalis, prima facie deprehendit qui modum considerat hujus operis. Quia digerendo humidum, necesse est quod aliquid de humido resolvatur el permutetur; quod nullo modo potest nisi inquantum est calor. In digestione autem, humidum terminatur (C) ad speciem ejus cujus est humidum, sicut ad speciem parte plantæ vel animalis vel mineralis. Et hoc nullo modo faceret inquantum est calor, sed potius resolveret lotum humidum, ita quod siccum incineraretur. Facit igitur hoc inquantum est naturalis. Et sic digestio humidi est caloris ut est calor naturalis simul, » — Hæc ille.

Item, cap. 6, sic dicit : ‹ Est autem attendendum, quod, licet putrefactio el combustio habeant unum finem el similem viam resolvendo corpora mixta, tamen putrefactio naturalis est et generationi naturali ipsius commixti opposita, el combustio est violenta. Cujus vera causa est, quia naturalis actio non est, nisi fiat aliquo naturalium principiorum et intrinsecorum operante vel coopérante. Putrefactio ergo (γ) est via naturalis, cum fiat calido intrinseco educente humidum. Calor enim naturalis, sicut supra diximus, duo habet, scilicet vim natune commixti corporis, el vim caloris ignis. Est autem naturalis corruptio quoties amittit virtutem mixti corporis propter defectum alicujus conservantis (o) commixtionem sub forma substantiali. Tunc enim non relinet nisi proprietatem caloris ignis respectu mixti illius cujus ipse fuit calor naturalis. Est autem proprietas caloris ignis dissolvere el educere subtile a grosso, quod facit calor ille humorem naturalem continue ad superficiem educendo, el tunc humescil extra mixtum,sicut ligna,animalia et lapides,quando incipiunt putrescere. Tunc autem cum humidum illud finitum est continue eductum, tandem relin-

(a) in — Om. Pr.
(C) *quod,* — **Om Pr.**
(γ) *corrumpit, — corripit* **Pr.**
(4) *vel animali».* **— Om Pr.**
is) *geometricam.* — *generatam* **Pr.**
(C) *terminatur. —determinatur* **Pr.**
(γ) *ǫua* — **Add. Pr.**
(i) *peuplei defectum ahcujut contervantu. — tenenti»* **Pr**

quit cineres, et sic putrefactio fit. Combustio autem non sic agit, eo quod calor naturalis non adhuc a virtute naturæ destitutus sit; et ideo fit ibi violentia : quia calor interior, cum sit in vigore naturæ, adhuc contentivus est mixti, et inquantum tale non coagit igni comburenti, sed reluctatur, et vim patitur; unde lotum principium combustionis est extra, cum nihil confert sive coagit calor naturalis intrinsecus inquantum est naturalis. Et ex hoc patet causa quare combustio violenta est, et putrefactio naturalis ; nec est hujus alia causa quæ vera sit. ® — Hæc ille.

Item, in eodem capitulo, sic dicit : « Non autem uno modo possunt se habere naturalia agentia et patientia in generatione, quæ est via in naturam, et in corruptione, quæ est via extra naturam; sed potius, cum in generatione agant et patiantur informata virtutibus quæ dicuntur formativæ ipsius naturalis rei quæ generatur, oportet quod in corruptione agant et patiantur destituta (a) virtutibus illis. Relinent tamen virtutes proprias secundum quod sunt qualitates simplicium elementorum. Et licet ulraque naturalis sit, tamen generatio magis est naturalis quam corruptio. Naturale tamen est quod leve discedat a grtivi, et calidum a frigido, et humidum a sicco; et hæc natura est simplicium, non commixtorum. Sicut enim ad commixti naturam non movet aliquid habens motum reclum, sed potius illud quod habet motum obliqui circuli in cœlo, sicut sol et planetæ, et secundum periodum motus (6) illius attenditur tempus generationis; ita necessc est quod qtialitates mixtorum destituta; virtutibus periodi, moveant ad corruptionem, et secundum recessum ab illis virtutibus erit tempus naturalis corruptionis, *n* — Hæc ille. — Ex quibus apparet quomodo mixta, tam heterogenea quam hornogenea, habent in seipsis principium activum suæ corruptionis, saltem partiale.

§ 2. — Ad ARGUMENTA CONTRA SECUNDAM CONCLUSIONEM

I. Ad argumentum Durandi. — Ad argumentum Durandi contra secundam conclusionem, dicitur quod recte concludit quod peccatum originale (γ) inter omnia peccata minus habet de ratione voluntarii, et consequenter minimum de ratione culpæ. Et hoc conceditur; quia nec est voluntarium voluntate propria, nec directe voluntate aliena,sed solum indirecte et interpretative. De hoc sanctus Thomas, *de Malo,* q. 4, art. 1, sic dicit : α Aliquis homo singularis dupliciter potest considerari. Uno modo, ‹ undum quod est quædarn jiersona singularis (o). Alio modo, secundum quod est pars alicujus collegii. Et utroque modo ad eum potest aliquis actus pertinere. Perlinet autem ad eum, inquantum est singularis persona, ille actus quem proprio arbitrio el per seipsum facit. Sed inquanlum esi pars collegii, potest ad eum pertinere aliquis actus quem per seipsum non facit, nec proprio arbitrio, sed qui fit a loto collegio, vel a pluribus de collegio, vel a principe collegii : sicut illud quod princeps civitatis facit, dicitur civitas facere, ut dicit Philosophus. Hujus enim collegium totum reputatur quasi unus homo, ita quod diversi homines in diversis officiis constituti , sunt quasi diversa membra unius corporis naturalis, ut Apostolus inducit de membris Ecclesiæ, 1. *Corinth.* 12 (v. 12elseq.). Sic ergo tota multitudo hominum a primo parente humanam naturam accipientium, quasi unum collegium, vel potius sicut unum corpus unius hominis consideranda est. In qua quidem multitudine unusquisque homo, etiam ipse Adam, potest considerari, vel quasi singularis persona, vel quasi aliquod membrum illius multitudinis, quæ per naturalem originem derivatur ab uno. Est autem considerandum quod primo homini in sua institutione datum fuerat divinitus quoddam supernalurale donum, scilicet originalis justitia, per quam ratio subdebatur Deo, et inferiores vires rationi, et corpus animæ. Hoc autem donum non fuerat datum primo homini ut singulari personæ tantum, sed ut cuidam principio totius naturæ humanæ, ut scilicet ab eo per originem derivaretur in posteros. Hoc autem donum acceptum primus homo per liberum arbitrium peccans amisit, ec tenore quo sibi datum fuerat, scilicet pro se et pre sua posteritate lota. Defectus igilur hujus doni totam ejus posteritatem consequitur. Et sic iste defectus eo modo traducitur in posteros, quo modo traducitur natura humana. Quæ quidem traducitur, non quidem secundum se totam, sed secundum aliquam partem sui, scilicet carnem cui Deus animam infundit. Et sic, sicut anima divinitus infusa perlinet ad naturam humanam ah Adam derivatam, proptei carnem cui conjungitur, ita et defectus prodictus pertinet ad animam propter carnem quæ ab Adam propagatur, non solum secundum corpulentam substantiam, sed etiam secundum rationem seminalem, id est, non solum materialiter, sed sicut a principio activo : sic enim filius accipit a patre naturam humanam. Si ergo consideretur defectus iste hoc modo per originem in istum hominem derivatus, secundum id quod iste homo est quædarn persona singularis, sic hujusmodi defectus non |>olest habere rationem culpæ, ad cujus rationem requiritur quod sit voluntaria. Sed si consideretur iste homo genitus ut quoddam membrum totius humanæ natura a primo parente propagatae, ac si omnes homines essent unus homo, sic habet rationem culpæ propter ; voluntarium ejus principium, quod est actuale pec

(a) **(/eihiuia. — doliluic Pr.**
(C) *malui.* — **rnodtfJ Pr.**
(Y) *originale.* — *initant* **Pr,**
(β) **1 verbo** *dupliciter* **usque ad** *singulari* **om. Pr.**

catum primi parentis. Sicut si dicamus quod motus manus ad homicidium perpetrandum secundum quod manus per se consideratur, non habet rationem culpæ; quia manus de necessitate movetur ab alio. Si autem consideretur ut est pars totius hominis qui voluntate agit, sic habet rationem culpæ; quia sic est voluntarius. Sicut igitur homicidium non dicitur culpa manus, sed culpa totius hominis; ita hujusmodi defectus non dicilur esse peccatum personale, sed peccatum totius naturæ; nec ad personam pertinet, nisi inquanlum natura inficit personam. El sicut ad unum peccatum faciendum diverse partes hominis adhibentur, scilicet ratio, voluntas, manus, et oculus, et hujusmodi, et tamen est unum solum peccatum, propter unitatem principii, scilicet voluntatis, a quo peccati ratio ad omnes actus partium derivatur; ita el ratione principii, in tola natum humana consideratur quasi unum peccatum originale. Propter quod Apostolus dicit, *Rom.* 5 (v. 12) : *In quo omnes peccaverunt ;* quod, secundum Augustinum, potest inlelligi, in *quo,* scilicet primo homine, vel in *quo,* scilicet peccato primi hominis, ut peccatum primi hominis sil (a) quasi commune peccatum hominum. * — Hæc ille.

Item, 2. *Sentent.,* dist. 33, q. 2, art. 1, in solutione secundi, sic dicit : α Inter omnia peccata minimum (6) est originale, eo quod minimum (γ) habet de voluntario. Non enim est voluntarium voluntate istius personae, sed tantum voluntate principii naturæ. Peccatum autem actuale, etiam veniale, voluntarium est voluntate persome in qua est; et ideo minor pœna debetur originali quam veniali. Nec obstat quod originale non (δ) compatitur secum gratiam. Privatio enim graliæ non habet rationem culpæ, sed pœnæ, nisi inquanlum ex voluntate est. Unde ubi minus de voluntario, ibi minus de culpa, etc. d Item, 1a 2 q. 82, ari. 4 : « In peccato originali sunt duo. Quorum unum est defectus originalis justitiæ. Aliud autem est relatio hujusmodi defectus ad peccatum primi parentis, a quo per vitiatam originem deducitur. » — Hæc ille.

Ex quibus patet quod peccatum originale minimum habet de ratione culpæ, quia minimum de ratione voluntarii; secundo, quod hoc peccatum non univoce, sed multum æquivoce dicitur jieccatum cum peccatis actualibus. El possent assignari innumera dissimilitudines et differential; sed pro nunc sufficit assignaro quatuor. Prima, quia alia peccata consistunt in deordinatione actus, vel omissione (c) actus; hoc autem consistit in deordinatione ipsius natura. Secunda est, quia alia peccata sunt voluntaria voluntate proprii supposiG in quo sunt, vel voluntate personæ ; hoc autem tantummodo est voluntarium voluntate naturæ vel principii(a)nalura, cl alieni, non proprii suppositi. Tertia est, quia aha peccata sunt culpæ, el habent rationem culpæ, ex relatione inordinationis in eis reperlæ ad proprium subjectum vel suppositum; hoc autem non habet rationem culpæ, nisi ex relatione ad naturam suppositi, vel ad suppositum extrinsecum, scilicet Adam. Quarta est, quia istud peccatum est quodammodo necessarium, alia vero non ; hoc est naturale, alia sunt personalia, si ita liceat loqui. El ℵnfinita tales differentis inter hoc et alia possent assignari. Et ideo argumentum Durandi non militat contra nos.

II. Ad argumenta aliorum. — Ad primum autem argumentum aliorum contra eamdem conclusionem, negatur major; quia, ut patet ex dictis, peccatum originale æquivoce dicitur peccatum cum aliis, nec consistit in voluntaria commissione, nec in voluntaria omissione. Tamen ad hanc rationem respondet Gn rius de Arimino (dist. 30, q. i, art. 1, conci. 1), dicens quod, ‹ quamvis peccatum originale non sit culpa actualis, de qua major habet veritatem (6), est tamen culpa habitualis, vel quasi habitualis, scilicet vitium ad culpam actualem inclinans. Unde peccatum originale duplici ratione culpa dici potest. Una est, quia est inclinativum ad culffcm; et hanc tangit Augustinus, 5. *Contra Julianum,* cap. 3, dicens quod, *sicut excitas cordis, quam solus removet illuminator Deus, et peccatum est quo in Deum non creditur, et pœna peccati qua cor superbum digna animadversione punitur, et causa peccati cum mali aliquid errore cordis exci committitur; ita concupiscentia carnis adversus quam* (γ) *bonus concupiscit spiritus, ct peccatum est, quia inest illi inobedientia contra dominatum ℵenti. et pœna* (δ) *peccati, quia reddita est meritis inobedientis, et causa peccati defectione consentientis, vel contagione nascentis.* Ubi nola quod dicit inest *illi inobedientia contra dominatum mentis;* est enim principium desideriorum spiritualibus desideriis adversantium. Aha ralio est, quia est macula el vitium dehonestans naturam. Unde, sicut actualis culpa commissionis mentem deformat, sic quod propter eam pœna juste debetur animæ deformatæ. sic el hujusmodi vitium dehonestat et (‹) inquinat mentem, propter quod poenam juste meretur, sicquo vere illud dicilur culpa. Et hanc rationem innuit Augustinus, lib. 2.

(i) *sit.* — Om Pr.
(r›) minimum. — *manifettum* Pr.
(γ) minimum. — *manifestum* Pr.
(ô) non. — Om. Pr.
(t) *omissione.* — omi«ionb Pr.
( ) *principii.* — *principaliter* Pr
( ) veritatem. — verum Pr.
(γ) çuam. — *spiritum quem* Pr.
(8) *pœna.* — *pcenss* Pr.
(t) et. — etiam Pr.

di Gratia Christi et peccato originali, cap. 40, ubi dicit quod *Deus hominem damnat propter vitium quo natura dehonestatur, non propter naturam quæ vitio non aufertur.* Et si dicas quod eadem ratione alii habitus vitiosi, qui ex pravis actibus acquiruntur in hominibus, essent culpæ, potest probabiliter responderi, quod etiam illi utiqueculpæ sunt antequam eorum reatus per poenitentiam dimittatur, sicut et originale vitium etiam culpa est antequam per baptismum reatus ejus extollatur : tam enim per poenitentiam quam per baptismum absolvitur anima a reatu, et decoratur gratia, per quam eliarn contra inclinationem vitiosam juvante Deo fortis efficitur, ut vilium in illa non dominctur; el ideo nec illud post baptismum, nec illa post pœmtentiam sunt culpæ, etc. › — Hæc Gregorius.

Sed tamen videtur mihi quod illa responsio, licet multa vera dicat, tamen continet quinque improbabilia. Primum est, quia supponit quod peccatum originale sit quædam qualitas habitualis ad peccatum inclinans; quod est falsum. Secundum est, quod ad rationem peccati sufficiat esse inclinativum ad actum malum; hoc enim non sufficit, quia (a) tunc objecta exteriora et appetitus sensitivus possent dici peccata. Tertium est, quod omne vitium dehonestans naturam habeat rationem culpæ; hoc enim falsum est, quia tunc lepra possel dici peccatum. Quartum est, quia in ista responsione nihil dicit de voluntario, quod tamen requiritur ad veram rationem culpæ, ut sæpius dictum est. Quintum est, quod habitus ex pravis actibus acquisitus habeat rationem culpæ;hoc enim mullum novum est inter Theologos. Et do hoc beatus Thomas, 1" 2 q. 82, art. 1 (ad 2°®). Arguit enirn sic : « Actuale peccatum plus habet de ratione culpæ quam originale, inquantum plus habel de ratione voluntarii. Sed habitus actualis peccati non habet rationem culpæ, alioquin sequeretur quod homo dormiens culpabiliter peccaret. Igitur nullus habitus habet rationem culpæ originalis, etc. s — Sequitur responsio : α Dicendum, inquit, quod actuale peccatum est inordinatio quædam aclus. Originale vero, cum sit peccatum naturæ, est quædam inordinata dispositio ipsius naturæ, quæ habet rationem culpæ inquantum derivatur ex primo parente. Hujusmodi autem inordinata dispositio nature habet rationem habitus; sed inordinata dispositio actus non habet rationem habitus. Et propter hoc originale peccatum potest esse habitus; non autem peccatum actuale. › — Hæc ille.— De ista materia etiam diffuse loquitur, 1· 2·, q. 71, art. 3. Tenenda est igitur prima responsio superius posita. — Auctoritas vero Augustini allegata ad probandum minorent, non e^t ad propositum; quia ex illa hal>etur quod defectus in nobis sunt pœnæ peccati actualis primi parentis, cum quo tamen stat quod hujusmodi defectus habent rationem, non solum pœnæ, sed culpæ. Unde Augustinus, 3. *Contra Julianum,* cap. 3, ait quod *mala quæ in hac transitoria vita patiuntur infantes, sub justo et omnipotente Deo non irrogarentur, si nulla ex parentibus merita mala traherentur.* El infra, cap. 4, sic dicit : *Genus humanum ex initio quo deseruit Deum, trahit damnatæ originis noxam his omnibus dignissimam poenis, nisi ubi* (a) *parcit ratione* (δ) *dispositionis occultæ inscrutabilis sapientia Conditoris.* Ex quo patet propositum. Et ulterius, quia, sicut supra allegatum est, originale peccatum est peccatum, et (γ) causa peccati, et pœna peccati. Hem, Augustinus, super Psalm. 50, sicut allegat Magister in pnesenti distinctione, aitquod *nemo nascitur nisi trahens pœnam et meritum pœnæ.* Certum est autem quod meritum pœnæ utique culpa est, cui pœna debetur. El ex hoc ibidem Magister concludit quod peccatum originale est culpa.

Ad confirmalionem, dicil Gregorius quod, α sicut ipsemet Augustinus declarat, i. *Retractationum,* cap. 9, in fine, illa verba dicta sunt contra Manichaeos, qui negant peccatum originale: quo negato, prædicta non essent supplicium peccati; el tamen nec sic culpandus esset Deus, sed laudandus; et hoc intendit ibidem concludere d.

Jj 3. — Ad ARGUMENTA CONTRA TERTIAM CONCLUSIONEM

Ad argumenta Gregorii. — Ad primum contra tertiam conclusionem, dicilur quod Augustinus in illis auctoritatibus sumit vocabulum concupiscentiae non pro potentia concupiscibili, nec pro aliquo actu ejus, nec pro aliquo habitu positivo de genere qualitatis, sed pro quadam habilitate ad inordinale et effrenate concupiscendum, modo superius expresso in probatione tertiæ conclusionis. De hoc •-anctus Thomas, *dc Malo,* q. 4, ari. 2, sic dicil : « Peccatum originale est peccatum hujus personae vel illius prout consideratur ul quædam pars multitudinis ab A<lain derivatæ, ac si esset quoddam membrum unius hominis. Dictum est aulern superius quod unius hominis peccantis est unum peccatum, secundum quod ad lotum refertur et ad primum peccandi principium, licet exeeulio peccati fiat per diversa membra. Sic igitur peccatum originale in isto homine vel in illo, nihil est aliud quam illud quod ad ipsum pervenit per originem ex peccato primi parentis; sicut peccatum in manu aut in oculo nihil aliud est quam illud quod pervenit ad manum vel oculum ex motione primi principii peccantis,

(ft) *quia.* — *quod* Pf.

(a. nifl *ubi* — *ubi nihil* Pr.
(6) *ratione.* — *recto:* Pr.
(t) *et.* — *etiam* Pr.

quod est voluntas : licet ex una parte fiat molio per naturalem originem, ex alia vero parte per impenum voluntatis. Illud vero quod pervenit ad manum de peccato unius hominis singularis, est quidam effectus et impressio motus primi inordinati qui eral in voluntate; unde oportet quod ejus similitudinem gerat. Motus autem voluntatis inordinatus est conversio ad bonum aliquod temporale absque ordine convenienti ad debituin finem : quæ quidem inordinatio est aversio ab incommutabili bono; et hoc est quasi formale, illud autem quasi materiale : nam formalis ratio moralis actus accipitur per comparationem ad finem. Unde et id quod ad manum perlinet, de peccato unius hominis, nihil aliud est quam applicatio ejus ad aliquem effectum sine aliquo online justitiæ. Jam vero, si motus voluntatis pervenit ad aliquid quod non est peccati susceptivuin, puta ad lanceam vel gladium, non dicimus ibi esse peccatum, nisi virtualiter et per modum effectus, inquantum scilicet lancea vel gladius movetur per actum peccati et perficit effectum peccati, non quod ipsa lancea vel gladius peccet, quia non sunt aliquid hominis peccantis, sicut manus vel oculus. Sic igitur in peccato primi parentis fuit aliquid formale, scilicet aversio ab incommutabili bono, et aliquid materiale, scilicet conversio ad bonum commutabile. Ex hoc autem quod aversus fuit ab incommutabili bono, donum originalis justitiæ amisit. Ex hoc vero quod conversus fuit inordinate ad bonum commutabile, inferiores vires quæ erigi debebant ad rationem, depressæ sunt ad inferiora. Sic igitur et in his quæ ex ejus stirpe oriuntur, superior pars animæ caret debito online ad Deum, qui erat per originalem justitiam; et inferiores vires non subduntur rationi, sed ad inferiora convertuntur secundum proprium impetum; et ipsum etiam corpus in corruptionem tendit secundum inclinationem contrariorum ex quibus est compositum. Sed superior (a) pars animæ, et etiam qusedam inferiorum virium quæ sunt sub voluntate et ei natæ sunt obedire, recipiunt hujusmodi sequelam primi peccati secundum rationem culpæ; sunt enim susceptivæ peccati hujusmodi partes. Sed inferiores quæ non subduntur voluntati, scilicet potentiæ anima» vegetabilis, et etiam ipsum corpus suscipit hujusmodi sequelam secundum rationem pœnæ, non autem secundum rationem culpæ, nisi forte virtualiter, prout scilicet hujusmodi pœna peccatum consequens, est productiva peccati, secundum quod vis vegelativa per decisionem corporalis seminis operatur ad traductionem peccati originalissimul cum humana natura. Sed inter superiores vires quæ suscipiunt defectum per originem traductum secundum rationem culpæ, est una quæ movet omnes alias, scilicet voluntas; omnes autem aliæ moventur ab illa ad suos actus. Semper autem quod est ex parte agentis el moventis est sicut formale; quod autem est ex parte mobilis et patientis (a) est sicut materiale. Et ideo, cum carentia originalis justitiæ se habeat ex parte voluntatis, ex parte autem inferiorum virium a voluntate motarum sit pronitas ad inordinate appetendum, quæ concupiscentia did potest, sequitur quod peccatum originale in hoc vel m illo homine nihil aliud (6) sit quam concupiscentia cum carentia originalis justitiæ. Ita tamen quod carentia originalis justitiæ est quasi formale in peccato originali; concupiscentia autem est quasi materiale : sicut in peccato actuali, aversio ab incommutabili bono est quasi formale, conversio autem ad commutabile (γ) bonum est quasi materiale; ut sic intelligatur in peccato originali anima aversa el conversa, sicut in peccato actuali, ut ita dicam, est actus aversus et conversus. » — Hæc ille.

Ex quibus patet primo, quod concupiscentia non dicit totum quod pertinet ad rationem peccati originalis. Secundo, quod nec dicit illud quod est principalius in peccato originali, scilicet formale, sed illud quod est minus principale, scilicet materiale. Tertio, quod concupiscentia in proposito non est aliud quam pronitas inferiorum virium ad rebellandum rationi, vel ad tendendum in id quod est contrarium rationi. Quod expressius patet, ibidem, in solutione quarti in oppositum, ubi sic dicit ; ‹ Concupiscentia, secundum quod pertinet ad originale peccatum, non est concupiscentia actualis, sed habitualis. Sed intelligendum (o) est quod ex habitu efficimur habiles ad aliquid. Dupliciter autem aliquod agens potest esse habile ad agendum. Uno modo, ex aliqua forma inclinante ad hoc; sicut aliquod grave, ex forma sua quam habet a generante, inclinatur deorsum. Alio modo, ex subtractione ejus quod impediebat: sicut vinum effunditur, fractis circulis qui effusionem impediebant; el equus concitatus præcipitanler vadit, fracto freno quo retinebatur. Sic igitur concupiscentia habitualis potest dici dupliciter. Uno modo, aliqua dispositio vel habitus inclinans ad concupiscendum : sicut si in aliquo ex frequenti aclu concupiscendi causaretur habitus concupiscentia?; et sic concupiscentia non dicilur esse peccatum originale. Alio modo, potest intelligi habitualis concupiscentia ipsamet pronitas vel habilitas ad concupiscendum, quæ est ex hoc quod vis concupiscibilis non perfecte subditur rationi, sublato freno originalis justitiæ; et hoc modo peccatum originale, materialiter loquendo, est habitualis concupiscentia. Nec tamen sequitur, si habitualis concupiscentia, positive accepta, non habel rationem pec-

(a) *tuperior.* — *inferior* Pr.

(a) pnlientü. — *paMibilitatù* Pr.
{6) aliud. — *aliquid* Pr.
(γ) *commutabile.* — *incommutabile* Pr.
(Ô) *intelligendum.* — *intendendum* Pr.

cati actualis, secundum quod causatur ex actibus personæ, quod propter hoc habitualis concupiscentia, per remotionem accepta, non habeat rationem originalis peccati, secundum quod ex actu primi parentis causatur; quia peccatum originale non eadem ratione dicitur peccatum, qua et actuale : quia peccatum actuale consistit in actu voluntario alicujus personae, et ideo quod ad talem actum non perlinet, non habet rationem actualis peccati; sed peccatum originale est persona! secundum naturam quam ab alio traxit per originem, et ideo omnis defectus in natura prolis inventus, derivatus a peccato primi parentis, habet rationem peccati originalis, dummodo sit in subjecto quod sit susceplivum culpa? ; nam, sicut dicit Augustinus, 1. *Retractationum* (cap. 15), concupiscentia dicitur peccatum, quia est a peccato facta. › — Hæc ille.

Ad secundum patet per idem; et similiter ad tertium, quartum et (x) quintum; quia solum concludunt quod peccatum originale, materialiter, est concupiscentia habitualis, non quidem positive, sed privative sumpta. Cum quo stat quod carentia originalis justitiæ formale est in peccato originali. Unde sanctus Thomas, ubi supra *(de Malo,* q. 4, art. 2), sic dicit : α Anselmus sic argumentatur in libro *de Conceptu virginali :* Omne peccatum est injustitia, el per consequens excludit aliquam justitiam; sed peccatum originale non excludit aliam (β) justitiam quam originalem ; ergo peccatum originale est carentia originalis justitiæ. n Et postea respondet dicens : « Ad illud quod quaerebatur de carentia originalis justitiæ, dicendum est quod est (γ) sicut formale in peccato originali. » Quod enim concupiscentia positive dicta, sine quocumque alio, non habeat rationem peccati originalis, arguit sic sanctus Thomas, ubi supra, octavo loco (8) : ‹ Si concupiscentia est originale peccatum : aut habet per sui essentiam; el sic remanente concupiscentia post baptismum, non esset solutum peccatum originale, quod est inconveniens : aut dicitur peccatum originale propter aliquid aliud adjunctum; et sic illud aliud magis est peccatum originale. Non ergo originale peccatum est concupiscentia. » Et postea respondet : ‹ Dicendum, inquit, quod aliquid dicitur aliquale propter aliud, non solum sicut propter accidens, sed etiam sicut propter formale principium ; sicut corpus dicitur vivum propter animam, nec tamen sequitur quod corpus non sit pars rei viventis. Et similiter concupiscentia dicitur originale peccatum propter carentiam originalis justitiæ, quæ, sicut dictum est, se habet ad ipsam ut formale ad materiale. Unde non sequitur quod concupiscentia non sit aliquid originalis (x) peccati, n — Hæc ille.

Ad sextum dicitur quod Augustinus large accipit ibi qualitatem et affectionem. Nam qualitas dici potest omne quod denominat aliud, sive sit quid absolutum, sive respeclivum, sive sit positivum, sive privativum, ut patet ex dictis beati Thomæ statirn recitatis, ubi vult quod carentia originalis justitiæ potest dici formale principium, qualifleans concupiscentiam et dans ei rationem peccati originalis. Similiter affectio sumitur ab Augustino pro habilitate ad affectum actualem. Cur autem dicitur languor naturæ, ostendit sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* dist. 30, in expositione liltene, ubi sic dicit : α Hic ponuntur octo nomina jieccali originalis. Quorum differentia sic accipi potest. Potest enim hoc peccatum nominari vel per comparationem ad modum quo causatur in nobis, vel per comparationem ad (C) subjectum in quo est, vel per comparationem ad peccatum actuale ad quod inclinat. Et quia]>er originem vitiatam in nos pervenit, ideo ex modo quo causatur in nobis nominatum, dicitur *peccatum originale.* In peccato autem actuali (γ) duo considerantur, scilicet : defectus seu deformitas peccati; et secundum hoc nominatur *fomes peccati,* quasi fomentum præbens ad peccandum, sicut siccitate lignorum fovetur ignis : et ilerum delectatio, quæ consistit in conversione ad bonum commutabile; et sic dicilur *concupiscentia,* quæ est per deordinationem actu exsistentem in partibus animæ, subtracto retinaculo originalisjustitiæ : vel (8) in ordine ad actum concupiscentia? ad quem peccatum originale inclinat; el sic dicitur *concupiscibilitas.* Subjectum autem in quo peccatum originale consistit, est homo, qui ex duabus naturis constat, rationali et sensitiva. Potest ergo peccatum originale nominari, vel per comparationem ad rationalem , vel per comparationem ad sensitivam. Si primo modo, sic, ex |>arte ejus quod est formale in peccato originali, scilicet carentia debitæ justitiæ, dicilur *languor naturæ;* ex parte vero ejus quod est materiale, scilicet inordinatio inferiorum virium, dicilur *tyrannus,* inquantum per inordinationem virium inferiorum injuste et quodammodo tyrannice ratio in servitutem peccati trahitur. Ex parte autem sensitivæ, quæ est potentia organis affixa, dicilur *lex camis,* ex eo quod per traductionem carnis traducitur; et dicitur *lex membrorum,* inquantum in membris completis dominatur, el quodammodo secundum conditionem eorum inclinat in actum, ut scilicet in delectabile membris homo inclinetur, quod est eis conveniens, i» — Hæc ille.

(a) et. — Om. Pr
(β) *aliam.* — *aliquam* Pr.
(γ) efl — Om Pr
(1) *octaro loco.* — Om. Pr.

(e) *originalis.* — *materialis* Pr.
(6) a verbo *modum* usque ad *comparationem ad,* om. Pr.
(γ) *actuali.* — *actu* Pr.
(8) *vel.* — Om Pr.

Λ<l septimum, octavum, nonum, decimum, undecimum, dicetur in sequenti distinctione ubi inquiretur in quo sit subjectivo peccatum originale, et quomodo traducatur et causetur in prole. Hoc tamen dicendum videtur pro nunc, quod peccatum originale non est proprie habitus naturalis, nec infusus, nec acquisitus ex actibus proprii suppositi. | Unde sanctus Thomas, *de Malo,* ubi supra (q. 4, art. 2), arguit sic : α Omnis habitus, aut est naturalis, aut acquisitus, aut infusus. Sed peccatum originale non est habitus naturalis; quia,secundum Dionysium, 4. cap. *dc Divinis Nominibus :* nihil quod inest alicui secundum naturam, est ei malum. Similiter etiam nec est habitus acquisitus : quia habitus acquisiti causantur ex actibus, ut patet per Philosophum, 2. *Ethicorum* (cap. 1); peccatum autem originale non acquiritur, sed trahitur per originem. Similiter etiam non est habitus infusus; quia talium habituum solus Deus est causa intus operans in anima, qui tamen non potest esse causa peccati. Igitur nullo modo peccatum originale est habitualis concupiscentia, x Ecceaiyumentum.Sequitur responsio : α Ad quintum, inquit, dicendum est quod, sicut habitus vitiosus qui est proprius hujus persons, est acquisitus ex actibus hujus personæ; ita et habitualis concupiscentia quæ pertinet ad peccatum naturæ, est acquisita ex voluntario actu primi parentis; non autem est naturalis proprie loquendo, neque infusa. * — Hæc ille. — In prima vero ſecunda ut supra allegatum est (1a ♀ q. 82, ari. 1,ad 3um), dicit quod talis habitus α non deliet dici infusus, nec per actum alicujus suppositi acquisitus, sed per vitiatam originem innatus Quomodo autem origo filiorum Ad© dicatur vitiata, dicetur post in hac vel sequenti quæstiono. Patet igitur ex praedictis, quod, cum peccatum originale non sil habitus positivus absolutus de genere qualitatis, puta talis, non oportet quærcre tam sollicite causam productivam talis qualitatis in anima, nec oportet fingere aliquam malam qualitatem causatam a diabolo vel serpente in carne primorum parentum, a qua pullulet alia qualitas in anima. Nam (x) totum hoc videtur esse fictio. Augustinus autem per verba in undecimo argumento recitata, intendit quod diabolus, vel serpens, in quo loquelatur diabolus, fuit causa infectionis carnis primorum parentum, non quidem efficiens perficiens, scilicet inducendo aliquam qualitatem, sed efficiens per modum removentis prohibens, inquanlum consuluit et suggessit eis peccatum, quod abstulit justitiam originalem prohibentem hujusmodi concupiscentiam habitualem, et infectionem corporis et potentiarum vegetativarum. Vel forte locutus est parabolice, aut non suam, sed aliorum opinionem recitando. Mirabile namque esset si serpens, aut aliqua creatura, propria virtute posset talem qualitatem in came hominis causare, a qua necessario anima inficeretur, et tali infectione quam nulla creatura, sed sola Dei gratia ſcl tollere ab anima, sicut habet dicere illa fictio. Et multa alia inconvenientia quæ per se patent.

(a) *Nam.* — *non* Pr.

§ 4. — Ad argumenta contra quartam CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Durandi. — Ad primum contra quartam conclusionem, dicitur quod utique recte concludit quod sola carentia originalis justitia? sive personalis(x), non sufficit ad rationem peccati originalis, sed ultra hoc requiritur quod talis justitia sit debita haberi ; et ideo conclusio illa non dicit quod carentia originalis justitiæ sit peccatum originale, sed privatio; quia, juxta prædicta in secunda conclusione, malum addit supra defectum. Unde beatus Thomas, *dc Malo,* q. 4, art. 2, sic arguit, secundo loco (6) : ‹ Anselmus dicit in libro *de Canceptu virginali* sic : Factus est homo, ut inordinatam concupiscentiam sentire non deberet. Sed,sicut in eodem libro dicitur, peccatum est non solum cum non habet homo quod deberet habere, sed etiam cum habet quod non debet habere. Ergo concupiscentia est peccatum originale, etc. › Et postea, in solutione, concedit totum argumentum. Ex quo patet quod, secundum eum, peccatum originale est contra duplex debitum : primo, quia homo caret justitia originali quam debet habere; secundo, quia habet inordinatam concupiscentiam quam debet non habere. Item, ibidem (ari. i), et ubicumque loquitur de hac materia, dicit quod ‹ donum originalis justitia? datum fuit homini primo, non ut personæ singulari tantum, sed ut cuidam principio totius natura· humans, ut scilicet ab eo per originem derivaretur in |>osleros. Hoc autem donum acceptum primus homo per liberum arbitrium peccans amisit, eo tenore quo sibi datum fuerat, scilicet pro se el pro sua lota posteritate ›. — Hæc ille. — Ex quo patet quod ideo carentia hujus originalis justitiæ peccatum est : quia Adam, et quilibet homo ex Adam veniens, debebat talem justitiam habere in se; et ultra hoc, Adam debebat eam transfundere in posteros. Conceditur igitur quod sola carentia originalis justitiæ non esset peccatum, nisi esset debita haberi; et similiter concupiscentia habitualis non esset peccatum, nisi quia homo debet eam non habere.

Ad secundum dicitur quod bene concludit quod ad completam rationem peccati originalis, non solum concumt carentia originalis justitiæ cum debito habendi eam, immo, ultra hoc, requiratur

( ) five *personalis.* — fine *personali* Pr.
( ) *iccundo loco,* — Om. Pr.

quod talis vitiosus defectus sit voluntarius, modo quo supra «lictum est, voluntate scilicet Adæ. — Cum autem ulterius dicitur quod illa carentia non aliter fuit xolunlaria, etc.;— dicitur quod, sicut aliquis dicitur peccare per electionem, quia eligit scienter illud cui rst annexa peccati deformitas, licet non eligat deformitatem de per se ; sic Adam voluntarie induxit defectum originalis justiliæ in se el suis posteris, quia scienter elegit aliquid cui consecutive erat annexus iste defectus, el cui incompossibilis erat justitia originalis opposita huic defectui, licet hunc defectum nnn de perse elegerit. El conceditur ulterius quod sic eligendo, meruerit perdere originalem justitiam, el talem defectum incurrere, cl incurrit dignitatem habendi talem defectum, el indignitatem habendi donum originalis justiliæ. Sed negatur ulterior consequentia, qua infertur quod peccatum originale principaliter consistat in tali dignitate mali.el indignitate boni, vel in tali merito, aut demerito. Cujus ratio est, quia, licet apud Theologos idem actus sit peccatum et demeritum, tamen differunt ratione, taliter quod prius actus habet rationem peccati et culpæ quam demeriti. Unde beatus Thomas, 1· 2·, q. 21, art. 3, sic dicit : ‹ Actus bonus vel malus habet rationem laudabilis vel culpæ, secundum quod est in potestate voluntatis; rationem vero rectitudinis el peccati, secundum ordinem ad finem; rationem vero meriti vel demeriti, secundum retributionem justiliæ ad alterum. » El has 1res conclusiones approbat ibidem per tres articulos. Ex quo patet quod, cum peccatum originale proportionetur actuali peccato Adæ, in peccato originali : primo est ratio defectus; secundo, ratio mali; tertio, ratio peccati; quarto, ratio culpæ; quinto, ratio demeriti; el proportionabiliter lotum hoc fuit in peccato primo Adæ. Vanum est ergo dicere quod ratio meriti vel demeriti constituat rationem culpæ in peccato actuali vel originali. Similiter, falsum est quod sine tali merito vel demerito, dignitate vel indignitate, reliqua quæ occurrunt ad peccatum originale, non sufficiant ad constituendum perfecte et sufficienter rationem mali, peccati, vel culpa». Est enim in eo ratio mali ; quia est ibi defectus boni debili et apti inesse. Secundo est ibi ratio peccati ; quia talis defectus deordinat effective el formaliter a fine. Tertio est ibi ratio culpæ ; quia talis defectus est voluntarius : non quidem ratione meriti vel dignitatis; sed quia voluntas Adæ elegii aliquid repugnans dono originali justiliæ, et annexum defectui ejus. Ad quod, quarto loco, secula est ratio meriti et demeriti, dignitatis et indignitatis, de quibus loquitur arguens.

Ad tertium patet |k t prædicta; quia argumentum deficit in duobus. Primo, «pria (x) dicit originale peccatum consistere in defectu originalis justiliæ, secludendo concupiscentiam ; cujus oppositum supra visum est per argumenta Gregorii fundata in dictis Augustini. Secundo, «pria ponit indignitatem habendi originalem justitiam et meritum carendi ea pertinere intrinsece ad rationem peccati originalis, cl esse partem ejus; quod c>l statim negatum.

Ad quartum dicitur quod huic argumento respondet sanctus Thomas, *dc Mato,* q. 4, art. 1, ubi arguit sic : « Secundum Anselmum (lib. *dc Concept. Viffj.),* peccatum originale est carentia originalis justiliæ. Aut ergo originalis justitia conveniebat animæ primi hominis naturaliter ex sua creatione; aut erat donum superadditum ex divina liberalitate (a). Si autem fuit animæ naturalis, nunquam eam amisisset peccando; «pria, ut dicit Dionysius, 4. cap. *de Divinis Nominibus,* data naturalia in «læmonibiis permanarunt; et sic etiam omnes homines originalem justitiam haberent : quia quod est naturale uni animæ, est omnibus animabus naturale; el ita nullus nasceretur cum peccato originali, id est, cum carentia originalis justiliæ. Si autem illa justitia fuit donum superadditum ei ex divina liberalitate, aut ergo Deus illud donum dat, aul non. Si dat, non nascitur homo cum carentia originalis justiliæ, neque potest anima per carnem infici. Si autem non datur ei a Deo, hoc non videtur ei esse imputandum, sed Deo qui non dat. Nullo ergo modo homo peroriginem peccatum contrahere potest.» Ecce argumentum. Sequitur solutio : α Dicendum, inquit, ad undecimum, quod originalis justitia fuit superaddita primo homini ex divina liberal itate ; sed quod huic animæ non detur a Deo, non est ex parte ejus, sed ex parte humanæ naturæ, in qua invenitur contrarium prohibens. » — Hæc ille. — Dico igitur ad argumentum, quod carentia originalis justiliæ in nobis est a Deo tanquam a non influente eam, sed a natura humana tanquam a |>onente obstaculum tali justiliæ, vel saltem a principio naturæ, scilicet Adam. — Et si contra hoc arguitur, quia, secundum te, indignitas naturæ non est quid intrinsece lærtinens ad originale peccatum, modo autem dicis quod indignitas natura præcedil, online causalilalis, defectum justiliæ originalis, et sic videlur contradictio; — dicitur quod indignitas est duplex. Quædam se habens mere negative, id est, non dignitas : et talis præcedil carcnliam originalis jystitiæ in ipso qui contrahit originale, el in natura prout est in tali supposito; tamen talis indignitas non est meritum nec demeritum. Alia est indignitas se habens privative vel contrarie : et talis non præcedil in parvulo qui contrahit originale peccatum, nec in natura prout csl in illo; præcessit tamen in natura et in principio naturæ, scilicet in Adam, qui propter suum actuali? peccatum reddidit naturam humanam indignam dono justiliæ originalis, et

(·) fiua- — çui Pr.

(a) *liberalitate. — de liberalitate* Pr.

meruit ea privari in se et suis posteris, Non ergo concluditur quod in eo qui contrahit originale, indignitas se habens per modum contrarii, praecedat vel constituat originale peccatum 9 nec quod sit causa vel pars originalis peccati, sed quod talis indignitas præcessit in principio naturæ, scilicet Adam. Ulterius dicitur quod argumentum non potest aliud concludere, nisi quod sola carentia originalis justiliæ debita haberi non constituit rationem originalis peccati; quod conceditur. Sed cum hoc stat quod talis carentia cum relatione ad causam proximam, scilicet peccatum Adæ, sit peccatum, id est, prout est volita ab Adam , vel propter ejus peccatum voluntarium inducta, est peccatum originale. Si quis tamen vellet, posset dicere quod de ratione originalis jocati sunt tria. Primum est, habitualis concupiscentia. Secundum est, carentia originalis justitiae debitæ inesse. Tertium est, quod ista duo causata sint ex demerito et indignitate primi parentis, et ab Adam per motionem generationis simul cum natura transfusa. Ponere autem in anima parvuli aliquam indignitatem culpabilem procedentem carenliarn originalis justiliæ quasi causam ejus, falsum est, el improbabile.

II. Ad argumenta aliorum. — Ad primum negatur minor. Quia in Adam potuit dici peccatum non solum actus voluntarius inordinatus, nec solum reatus pœnæ vel pœna cum reatu, immo pœna cum relatione ad actum inordinatum ut effectus ad causam : ita quod reatus non sufficit ad constituendum |>eccatum originale, nec pœna cum reatu, nisi ex relatione eorum ad peccatum actuale Adæ. Et ideo similiter peccatum originale in parvulo est pœna cum relatione ad illud peccatum. Et de hoc sanctus Thomas, *de Mato,* ubi supra (q. 4), in fine secundi articuli, sic dicit : α Ad illud vero quod quærebatur : utrum sil pœna tantum, vel pœna el culpa; — dicendum quod, si comparetur ad istum hominem prout est persona quædain, non habito respectu ad naturam, sic est pœna; si autem comparetur ad principium, in quo omnes peccaverunt, sic habet rationem culpæ. » — Hæcille. — Item, 1·2·, q.82, ari. 4 : « In peccato originali sunt duo : quorum unum est defectus originalis justiliæ; aliud esi relatio hujus defectus ad peccatum primi parentis, a quo per vitiatam originem deducitur. » Hem, 2. *Sentent.,* dist. 31, q. I, art. l ; · Infectio, inquit, ex inordinata voluntate primi parentis procedens, in ipso quidem primo parente fuit dupliciter, scilicet per modum peccati actualis, inquantum eam |»er propriam voluntatem contraxit, el etiam ulterius jter modum peccati naturalis, inquantum natura in eo infecta est. In sequentibus autem non est nisi ul peccatum naturale, etc. 0 Ex quibus palet quod reatus sive pœna (3) non constituit originale, nec (M principle in eo; wxl illa quæ superius dicta sunt.

Ad secundum dicitur quod similitudo inter meritum Christi et demeritum Adæ, quantum ad hoc valet, quod, sicut illi quæ regenerantur in Christo, primo constituuntur justi per infusionem gratias, et secundo ex gratia debetur eis vita ælema, et habent ad illam habendam dignitatem; et sic propter peccatum Adæ, illi qui ab eo carnaliter generantur, primo constituuntur peccatores, secundo rei pœnæ æternæ. Dicitur secundo, quod, sicul effectus meriti Christi in regeneratis ab ipso, non est quodeumque debitum, nec jus habendi glonam, nisi pnesupposita justificante gratia, ita nec effectus peccati Adæ in generalis ab ipso, est quicumque reatus, nisi pnesupposita culpa. El ita argumentum non conclude quod peccatum originale sit reatus, sed potius oppositum, quod sit culpa, ad quam sequitur reatus. Dicitur tertio, quod, sicut ante infusionem graliæ per Christi meritum, nullum præcedil debitum recipiendi, in eo qui per Christum regeneratur; ita nec ante carentiarn justiliæ originalis, præcedil aliquod debitum vel indignitas culpabilis, in eo qui per Adam vitiose generatur. Et ita patet quod illa similitudo male adaptatur, aim ponat reatum in parvulo, nulla præcedente in eo culpa. De hoc sanctus Thomas, 2 *Sentent.,* dist, 20, q. 2, art. 3, in solutione tertii, sic dicit : α Peccatum non transii in posteros a primo parente per modum demeriti, quasi ipse omnibus mortem demeruerit et infectionem peccati ; sed per modum traductionis consequentis Inductionem naturæ. Non enim actus unius personæ toti naturæ mereri vel demereri potest, nisi limites humante naturae transcendat, ul patet in Christo qui est Deus et homo. Unde a Christo nascuntur filii gratis, non per traductionem camis, sed per meritum actionis. Ab Adam vero nascuntur filii ira por propagationem, non per demeritum. › — Hæc ille. — Item. 3 p., q. 8, art. 5, in solutione primi, sic dicit : ‹(Peccatum originale in Adam, quod est peccatum naturæ, derivatum est a peccato actuali illius, quod est peccatum personale ; quia in eo persona corrumpit naturam : qua corruptione medianto, peccatum primi hominis derivatur a‹l posteros, secundum quod natura corrupta corrumpit personam. Sed gratia non derivatur a Christo in nos mediante humana natura, sed per solam personalem actionem ipsius Christi. Unde non oportet in Christo distinguere duplicem gratiam, quarum una respondeat natura, alia personne, sicut in Adam distinguitur peccatum natura, et peccatum per$ona › — Hæc ille. — Ex quibus patet quod similitudo inter meritum Christi et demeritum Adæ male ad propositum applicatur.

Ad confirmationem dicitur quod peccaverunt per fallaciam consequentis, arguendo a propositione habente plures causas veritatis ad unam illarum :

(x) *five ptrna.* — fine *perianali* Pr.

nam exclus ct majorités meriti Christi super demeritum Adæ, non consistit in hoc quod per Christum confrialur justitia et debitum gloriæ, per Adam vero traducatur *reatu sine culpa realiler distincta a reatu ; sed ille excelsus attenditur quoad alia : quia scilicet meritum Christi restituit majora bona quam abstulerit Adam. Tamen neuter eorum confert debitum pœnæ vel præmii sine culpa vel justitia precedente tale debitum causaliter. Et ideo vanum est dicere peccatum originale non esse aliti ! quam reatum. IX· hoc sanctus Thomas, *dr Malo,* q. 4, art. 6, in solutione septimi, sic dicit : « Donum Christi est potentius quam delictum Adæ; quia restituit homines in statum olliorem quam habuerit Adam ante peccatum : scilicet in statum gloriæ, qui est absque periculo peccandi. Sed oportet quod hoc agatur per conformitalcm ad Christum, ut effectus sit similis suæ causa;. Sicut enim Christus assumpsit vetustatem pœnæ, ut per mortem nos a morte redimeret, et sic resurgendo ad vitam repararet; ita homines per Christum : primo quidem, per gratiam Christo conformantur, manente vetustate pœnali; et tandem resurgentes transferuntur in gloriam, etc. »

Ad tertium dicitur quod nec Paulus, nec Magister senserunt unquam, quod nati ex Adam contraherent reatum, nisi quia prius contrahebant culpam ex qua sequebatur reatus. Quod apparet per verba sua : quia primo dicit quod omnes peccaverunt peccato Adæ; et secundo dicit quod ejus reatum incurrunt. Unde argumentum procedit ex falsi expositione verborum Magistri.— Ad confirmationem, dicitur quod Magister recitat illa verba, non tamen asserit illa, nec approbat per sequentia, ubi tenet peccatum originale esse concupiscentiam. Illa autem opimo improbabilis est, el derogat divinæ jusliliæ, cum ponat a Deo infligi pœnam sine quacumque culpa ejus qui punitur, actuali vel (a) originali, et ponat reatum contrahi sine fundamento reatus.

Ad qimrluin dicitur quod peccatum originale non consistit in hoc quod est esse reum illius pœnæ, quam dicimus privationem originalis juslitiæ; nec in hoc quod est esse indignum tali justitia, ut patet per prædicla. Et ideo utraque illarum opinionum falsa est : quarum una ponit quod fonnale in peccato originali est esse reum pœnæ; et alia ponit quod consistit in hoc quod est esse dignum carere (6) originali justitia. Conceditur aulem quod peccatum originale est quid praevium ad hoc quod est reatus pœnæ ætcrnæ, et ad hoc quod est indignitas habendi vitam æternam. Conceditur ulterius quod hæc poma quæ est reatus ad carendum originali justitia, el indignitas habendi originalem justitiam, consequuntur indignitatem peccati Adæ, el multas alias indignitates poenales exsistentes subjective in prole, et in origine prolis, et in parentibus proximis prolis; non autem sequuntur aliquam indignitatem culpabilem exsistentem in anima parvuli qui caret originali justitia, ut sept» dictum fuit.

Et hæc de quæslione sufficiant. Benedicius Deus. Arnen.

(«) *vel — et* **Pr**
(C) **eu/***ert.* **— Om. Pr.**

DISTINCTIO XXXI.

QUÆSTIO I.

UTRUM PECCATUM ORIGINALE SIT SUBJECTIVE IN CARNE

®Çf^ÿ!RCA y/W y \ trigesimamprimam distinctionem secundi *Sententiarum,* quærilur : Utrum peccatum originale sit subjective in carne.

Et arguitur quod sic. Nihil dat quod non habet. Sed caro dat peccatum originale ipsi animæ. Igitur habet peccatum originale. Igitur est in carne formaliler et subjective.

In oppositum arguitur sic. Secundum Ambrosium, idem est susceptivum vitii el virtutis. Sed caro non est susceptiva virtutis. Igitur nec vitii.

In hac quaestione erunt 1res articuli. In primo ponentur conclusiones. In secundo objectiones. In tertio solutiones.

ARTICULUS I.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio : Quod caro non est sublectum peccati originalis, sed anima.

Hanc conclusionem ponit sanctus Thomas, 1“ 2 q. 83, art. 1, ubi sic dicil : < Aliquid potest esse in aliquo dupliciter. Uno modo, sicut in causa principali vel instrumentait. Alio modo, sicut in subjecto. Peccatum ergo originale omnium hominum fuit quidem in ipso Adam sicut in causa principali, secundum illud Apostoli, Boni. 5 (v. 12) : *In quo omnes peccaverunt,* In semine autem corporali est peccatum originale sicut in causa instrumental!, eo quod per virtutem activam seminis traducitur peccatum originale m prolem simul cum natura humana. I Sed sicut m subjecto peccatum originale nullo modo

potest esse in carne, se<l solum in anima. Cujus ratio est, quia lux: modo peccatum originale ex voluntate primi parentis traducitur in posteros per quamdam generativam motionem, sicut a voluntate hominis alicujus derivatur peccatum actuale ad alias partes ejus. In qua quidem derivatione hoc j»olest attendi, quod quidquid provenit ex motione voluntatis peccati ad quamcumque pariem hominis, quæ quocumque modo potest esse particeps peccati, vel per modum subjecti, vel per modum instrumenti, habet rationem culpæ, sicut ex voluntate gulæ provenit concupiscentia cibi ad concupiscibilem, el sumptio cibi ad manus et os, quæ, inquanlum moventur a voluntate ad peccatum, sunt instrumenta peccati. Quod vero ulterius derivatur ad vim nutritivam et ad interiora membra quæ non sunt nata moveri a voluntate, non habet rationem peccati vel culpæ. Sic igitur, cum anima possit esse subjectum culpæ, caro autem de se non habeat quod sit subjectum culpæ, quidquid pervenit de infectione vel corruptione primi peccati ad animam, habet rationem culpæ; quod autem pervenit ad carnem, non habet rationem culpæ, sed pœnæ. Sic igitur anima est subjectum peccati originalis; non autem caro. * — Hæc ille. — Ex quo potest colligi talis ratio. Illud non est subjectum peccati originalis, quod non potest esse subjectum culpæ. Sed caro non potest subjectum esse culpæ. Igitur nec peccati originalis.

Secunda conclusio est quod peccatum originale prius est subjective in essentia animæ quam in ejus potentiis.

Hanc ponit sanctus Thomas, ubi supra (1a 2æ q. 83), ari. 2. ubi sic dicit : α Illud animæ est principaliter subjectum alicujus peccati, ad quod primo pertinet causa motiva ad peccandum; sicut.si causa motiva ad peccandum sit delectatio sensus, quæ perlinet ad vim concupiscibilem sicut proprium objectum ejus, sequitur quod vis concupiscibilis sit proprium subjectum illius peccati. Manifestum est autem quod peccatum originale causatur per originem. Unde illud animæ quod primo attingitur ab origine hominis, est primum subjectum peccati originalis. Attingit autem origo animam ut terminum generationis, secundum quod est forma corporis; quod quidem convenit ei secundum propriam essentiam. Unde anima secundum essentiam est primum subjectum peccati originalis. » — Hæc ille. — Ex quo potest formari talis ratio. Anima secundum illud sui est primum subjectum peccati originalis, quod primo attingitur per originem vitiatam. Sed essentia animæ est hujusmodi secundum suam essentiam, et non secundum sui potentias. Igitur per essentiam ct non per potentias est primum subjectum peccati originalis. – Aliam rationem innuit ibidem (arg. sed contra), dicens: tf Peccatum originale dicitur peccatum naturale. Anima autem est forma et natura corporis secundum essentiam suam, el non secundum potentias. Ergo anima est subjectum peccati originalis, principaliter secundum suam essentiam. » liem, tertio arguit, ibidem (ad 2am), sic : Idem e>l primum subjectum peccati originalis, quod erat in primo statu subjectum primum originalis justitia Sed < originalis justitia pertinebat originaliter ad essentiam animæ : erat enim donum datum divinitus humanæ naturæ, quam per prius respicit essentia animæ quam potentiæ. Potentis aulem animæ rnagis videntur pertinere ad personam,inquanlum sunt principia personalium actuum; unde sunt propria subjecta peccatorum actualium, quæ sunt jæccata personalia. › Igitur, etc.

Tertia conclusio est quod peccatum originale causatur in anima virtute seminis intecti, vel a carne infecta.

Hanc conclusionem intendit sanctus Thomas, ubicumque loquitur de hac materia. Nam, *de Malo,* q. 4, art. 1, in sexto loco, arguit sic : ‹ In libro *de Ecclesiasticis Dogmatibus* (cap. 43, alias 76) dicitur : *Bona est caro, utpote a bono Deo creata,* Sed bonum non est causa mali, secundum illud (7) Matlhæi 7 (v. 18) : Aon *potest arbor bona malos fructus facere.* Igitur peccatum originale non contrahitur per camis originem. › Ecce argumentum. Sequitur responsio: ‹ Dicendum, inquit, quod caro nostra, in sui natura, bona est; sed secundum quod est privata originali justitia propter peccatum primi parentis, sic causal originale peccatum. › — Hæc ille. — Hem, septimo arguit sic : « Plus dependet anima a came postquam est ei unita quam in ipsa ejus unione. Sed postquam anima jam est cami unita, non |K)tesl infici a carne, nisi per suum consensum. Ergo neque in ipsa unione. Ergo peccatum originale non potest contrahi per camis originem. › Ecce argumentum. Sequitur responsio : ‹ Dicendum, inquit, quod peccatum originale, per se loquendo, est peccatum naturæ, non aulem personæ, nisi ratione naturæ infecta Actus aulem generationis proprie deservit naturæ; quia ordinatur ad conservationem speciei. Sed carnem jam esse unitam animæ, perlinet ad constitutionem persons. Et ideo caro magis causât originale peccatum, prout est in via generationis, quam prout est jam unita. » — Hæc ille. — Hem, nono loco, arguit sic : ‹ Si peccatum originale contrahitur per carnis originem, hoc non est nisi inquanlum caro est corrupta. Aut ergo illa corruptio est moralis, aut naturalis. Sed moralis esse non potest; quia caro non est subjectum corruptionis moralis, sed anima. Similiter nec natu-

(a) *illud. — idem* Pr.

mlis; (juin sequeretur quod inficeret animam naturali actione, scilicet per qualitates activas et passivas; quod patet esse falsum. Nullo modo igitur |>ecalum originale contrahitur per carnis originem. » Ecce argumentum. Sequitur responsio : ɑ Dicendum, inquit, quod corruptio, quæ est in carne, est quidem actu naturalis, sed intentioneel virtute est moralis. Ex peccato enim primi parentis, destituta est caro ejus illa virtute, ut ex ea posset discindi semen per quod originalis justitia in alios propagaretur, el sic in semine, defectus hujus virtutis esi defectus moralis corruptionis, et quædam intentio ejus, sicut dicimus intentionem coluris esse in aere, cl intentionem animæ esse in semine; et ex hoc etiam est ibi virtus ad similitudinem perfectionis, sicut est ibi virtus ad productionem humanæ natura· in prole generala, » — Hæc ille. — liem, decimo loco, arguit sic ‹i Defectus qui consecutus est ex peccato primi parentis, est carenliaoriginalis justitiæ, ul dicil Anselmus *(de Concept Virg.t* cap. 27). El sic, cum originalis justitia sit quid spirituale, sequitur quod defectus pradictus sit etiam spiritualis. Corruptio autem carnis est quoddam corporale. Spiritualia autem cl coqx>ralia sunt diversorum genarum. Et sic spirituale non potest causare effectum corporalem. Non ergo ex jieccuto primi parentia potuit causari corruptio in carne nostra, ex qua in nobis peccatum per originem transfunderetur, » Ecce argumentum. Sequitur responsio : « Dicendum, inquit, quod nihil prohibet a causa spirituali causari effectum corporalem. Nam et Boetius dicit, in libro *dc Trinitate,* quod formæ qua· sunt in materia, venerunt a formis quæ sunt sine materia; et in nobis ipsis a voluntate movetur inferior appetitus, ad cujus motum sequitur transmutatio corporalis. » — Hæc ille. — Item, duodecimo loco, arguit sic : ‹ Anima rationalis non advenit alicui formæ praeexsistenti; quia tunc non adveniret materiæ lanquarn forma substantialis, sed tanquam forma accidentalis, quæ advenit subjecto jam exsistenti in actu. Ergo oportet quod adveniente anima rationali deficiant omnes formæ præexsislentes, et per cousequensomnia accidentia. Cessat ergo et i|»a corruptio seminis, si «pia erat a generante. Non ergo anima adveniens, per carnem potest inquinari, s Ecce argumentum. Sequitur responsio : « Dicendum, inquit, quod in semine est corruptio peccati originalis, non actu, sed virtute, eo modo quo est ibi virtute natura humana; quæ quidem virtus activa in semine est in spiritu spumoso, ut Aristoteles dicit in libro *de Generatione animalium* (lib.2, cap. 3); nun autem in materia, quæ recipit unam formam, et amittit aliam. › — Hæc ille. — Ex quibus manifesta palet quod, secundum eum, infectio originalis peccati causatur in anima instrumental!ter a semine patris, vel a carne prolis, dum est m fieri el generari. El potest ex dictis ejus colligi talis ratio. Quid- I quid est causa effectiva vel productiva alicujus naturæ, est causa productiva ƀproprio passionis consequentis naturam, vel illius quod consequitur cani quasi propria passio. Sed semen patris est causa instrumenlaliter productiva naturæ hurnanæ in prole, ad quam seqditur peccatum originale in generatis ex et ab Adam ante remedium peccati. Igitur tale semen erit productivum peccali originalis.

Eamdem conclusionem tenet, 1“ 2®, q. 81, art. 1. Nam in solutione secundi, sic dicit : ɯ Etsi anima non traducatur, quia virtus seminis non potest causare animam rationalem, movet tamen ad ipsam diapositive. Unde per virtutem seminis traducitur humana natura a parente in prolem, et simul cum natura naturæ infectio. Ex hoc enim fit iste qui nascitur consors culpæ primi parantis, quod naturam abeo sortitur per quamdam generalivam motionem. » - Hæc ille. — Item, in solutione tertii, sic dicit : « Etsi culpa non sit actu in semine, est tamen ibi virtute natura humana, quam concomitatur talis culpa, i» Item, in solutione quarti, sic dicit : « Semen esi principium generationis, quæ est proprius actus naturæ, ejus propagationi deserviens. Et ideo magis inficitur anima per semen quam per carnem jam perfectam, quæ jam est determinata ad personam.» Hem, 2. *Sentent.,* dist. 30, q. 1,art. 2, in solutione tertii, sic dicit : « Peccatum originale non traducitur traductione sui subjecti quod est anima rationalis; sed per traductionem seminis. Quia, ex quo anima patris per peccatum infecta fuit, sequitur etiam inordinatio in corpore, subtracto illo ordine quem natura instituta prius acceperat. Et ita etiam ex semine illo generatur corpus tali online destitutum. Unde et anima quæ tali corpori infunditur, deordinationem culpæ contrahit, ex hoc ipso quod corporis humani forma efficitur, cum oporteat perfectionem perfectibili proportionatam esse; sicut propter aliquam corruptionem seminis contingit non tantum defectum esse m corpore prolis ex illo semine generandæ, ut lepra, podagra, vel aliquæ hujusmodi infirmitates, sed etiam defectus in anima, ut patet in his qui a nativitate sunt stolidi. » Item, in solutione quarti, sic dicil : ɑ Licet semen non habeat in se infectionem culpæ in actu, habet tamen in virtute; sicut patet quod (e) ex semine leprosi generatur leprosus, quamvis in ipso semine non sit lepra in actu : est enim virtus aliqua deliciens, ex cujus defectu contingit defectus lepra in prole. Similiter etiam ex (6) hoc ipso quod in semine est talis dispositio, ‹piæ privatur illa impossibilitate et ordinakililate ad animam, quam in primo statu corpus humanum habebat, sequitur quod in prole, quae e>t susceplіva peccali originalis, efficiatur peccatum originale in actu. » liem, in solutione quinti, sic dicit :

(a) çuod. — Om. Pr.
(C) *quo.* Ad. Pr.

‹ Anima non inficitur per infectionem corporis, | quasi corpore agente in animam, sed |>er quamdam limitationem unius ad altorum ; quia forma recipitui | in materia secundum conditionem ipsius materio», cum omne quod recipitur in alio, sit in eo per modum recipientis. Et ideo ex hoc ipso quod corpus illa virtute privatur, qua perfecte erat subjicibiie animæ, sequitur etiam quod anima illa virtute careat qua perfecte corpus subditum regat; et talis defectus originalis justitiæ, culpa est naturæ, prout consideratur ut consequens ex voluntate alicujus habentis naturam, d — Hæc ille.

Et in hoc primus articulus terminatur.

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

§ 1. — Contra secundam conclusionem

Argumenta Durandi. — Quantum ad secundum articulum, arguendum est contra pradicla. Siquidem contra secundam conclusionem arguit Durandus (dist. 31, q. 3), sic dicens

Primo. In quo sil peccatum originale Unquam in subjecto, accipiendum est ex consideratione ejus quid sil. Non est autem aliud peccatum originale, nisi carentia originalis justitiæ debitæ haberi, modo quo expositum est. Et hæc carentia esi in unoquoque in eodem subjecto in quo fuisset originalis justitia; habitus enim et privatio habent esse circa idem. Originalis autem justitia potest capi dupli* citer. Uno modo, large, prout comprehendit rectitudinem voluntatis ad Deum, el debitum ordinem seu debitam subjectionem \irium sensitivarum ad rationem. Alio modo accipitur magis stricte, pro sola subjectione virium sensitivarum ad rationem; el hic est debitus modus et magis proprius accipiendi justitiam originalem. Quocumque autem modo prædictoruiii accipiatur justitia originalis, patet quod ipsa non fuisset in essentia animæ sicut in subjecto, sed in voluntate, vel (x) in viribus sensitivis, vel in utroque; quia rectitudo est in redificalis, el ordo in ordinatis. Propter quod, cum secundum utramque acceptionem originalis justitiæ, ipsa sit rectitudo voluntatis ad Deum, vel debitus ordo virium sensitivarum ad rationem, vel utruinque simul, patet quod ipsa non fuit in essentia animæ, sicut in subjecto; sed fuit in voluntate, vel in viribus sensitivis, vel in utrisque. El eum justitia originalis stricte el proprie accepte, fuerit debita ordinatio el subjectio ririum sensitivarum ad rationem, patet quod ipsa fuit in eis tenquam in subjecto; et per consequens, in eisdem est ejus carentia, quæ est peccatum originale. Si (a) autem in ratione originalis justitiæ includatur rectitudo voluntatis ad Deum, cum hoc fuerit principale in toto statu innocentiæ, quia ex tali rectitudine eadem dependebant, tunc carentia originalis justitiæ est principaliter in voluntate; et |»er consequens, peccatum originale. Nec tamen propter hoc sunt in unoquoque plura peccata originalia, sed unum tentum; quia reatus est ex uno el ad unum prindpaliter, licet ad illud unum multe sequantur.

Secundo arguit. Quia, si jæccatum originale poneretur primo in essentia animæ, hoc esset propter rationem adductam in probatione conclusionis, scilicet : quod peccatum originale traducitur in unoquoque ex unione animæ ad corpus; sed anima immediatius unitur corpori per essentiam quam per potentias; igitur, etc. Sed hæc ratio non valet; quia originale peccatum contrahitur ex unione animæ ad corpus (δ), quia ad unionem sequitur telis defectus : qui tamen (γ) defectus non oportet quod sit in essentia animæ, sed potius in voluntate, vel potentiis sensitivis.

Tertio arguit contra illud quod adducitur ibidem, scilicet quod peccatum originale est peccatum naturæ. Hoc, inquit, non valet; quia peccatum originale non dicitur peccatum natura, quia (o) respiciat primo naturam animæ, sed quia tollit illud quod loti natura fuerat collatum, scilicet justitiam originalem, quamvis ipsa non esset principaliter in essentia animæ, sed in voluntate, vel potentiis sensitivis.

Quarto. Quia illud quod inclinat ad actum, immediatius respicit potentiam quam essentiam (t). Sed peccatum originale inclinat ad actum : ex hoc enim sensus *ct cogitatio hominis prona sunt* in *malum ab adolescentia sua,* ut dicitur, *Genes.* 8 (v. 21). Igitur, etc.

§ 2. — Contra tertiam conclusionem

I Argumenta Durandi. — Contra tertiam conclusionem arguit Durandus (dist. 31, q. 1), potissime improbando ea qua· adducte sunt ex dictis sancti Thornæ super 2. *Sentent.* Unde

Primo arguit sic. Caro in homine non est caro nisi |>er animam rationalem, supposito quod in homine sit tantum una forma. Prius ergo vel simul online naturæ est anima unite materiæ, et caro est caro, cum anima intrinsece pertineat ad naturam carnis. Sed quod non est, infici non potest. Ergo non prius inficitur caro, el per carnem anima; sed prius, vel saltem simul tempore el natura, inficitur

(α) r‹·/. — **/ire/ Pr.**

(e) Si. — Sin Pr.
(6) *ideo.* **— Ad. IT.**
(γ) *qui tamen.* **—' cvm** *talii* **IT.**
(ê) *quia.* — *quod* **IT.**
(·) rojen/iam. — *actum* **Pr.**

caro el anima. Et adhuc restat dubium, per quid (a) anima inficitur culpa originali. Si autem dicatur quod caro est caro ante infusionem animæ rationalis |>er animam sensitivam, el ita ex carne fœda el infecta contrahitur peccatum originale in anima per quamdam concomitantiam, — istud non valet. Quia illa foeditas quæ est in came, vel est spiritualis, vel corporalis. Non spiritualis; quia, cum caro sic accepta, sil quid pure corporeum, non est talis foeditatis susceptiva. Nec corporalis; quia corporalis foxlitas non est nisi per privationem alicujus convenientis secundum naturam, sicut abscisio nasi reddit faciem foedam ; vel per appositionem alicujus disconvenientis, sicut foedatur facies apposito luto. Primum non potest dici ; quia per peccatum primorum parentum nihil pertinens ad perfectionem naturalem humanæ naturæ est subtractum. Justitia enim originalis, quæ toti naturæ subtracta est, fuit donum gratis collatum. Et ideo ejus carentia non ponit aliquam foeditatem. Sed etsi talis carentia foeditas diceretur, rationem pœnæ haberet; ex pœaa autem non causatur culpa, sed e converso; igitur, etc. Nec secundum potest dici, quod fœditas carnis sit per appositionem alicujus disconvenientis : quia privatio nihil ponit; peccatum autem est privatio; igitur, etc. Si autem dicatur quod illa foeditas non est incarne formaliter, ut liene ostendunt prœmissæ lationes, sed solum virlualiter,— non valet ; quia : aut esset in carne virlualiter, quoad virtutem (6) activam, ut scilicet talem foeditatem ageret in animam; quod esse non potest : quia materia non agit in formam, nec corpus in spiritum, ut ipsi fatentur; vel quoad virtutem passivam; et tunc solum se haberet ad recipiendum talem foeditatem, qua recepta, esset fœda formaliter.

Secundo arguit principaliter, quod modus transfusionis peccati originalis, quem sanctus Thomas ibidem ponit, scilicet per quamdam concomitantiam vel limitationem camis et animæ, non sit conveniens. Licet enim anima, quæ est actus et perfectio corporis, communicet corpori proprietates informalive, hoc enim pertinet ad formam, ut secundum se et proprietates suas informative perficiat materiam ; tamen proprietates materiæ nunquam informant formam, sicut nec proprietates materiæ ullo modo redundant in formam non eductam de potentia materiæ, qualis est anima, nisi quoad operationem in qua communicat cum corpore subjective vel objective. El per hunc modum anima infusa corpori male disposito efficitur stolida, quia non habet debitas operationes propter indispositionem corporis. Ad ipsam autem essentiam animæ, vel ad ejus potentias, nulla infectio spiritualis transire potest.

Tertio arguil quod alius modus sit convenientior, scilicet : quia, cum peccatum originale sil carentia originalis justitiæ debitae inesse,cum debito carendi ea, quod debitum quidam vocant reatum, faciliter potest assignari modus traductionis ejus. Traducitur enim traductione natura, sic. Cum enim nihil agat ultra suam speciem, natura deficiens a dono quod gratis impensum fuerat ei, non potest alteri communicare donum quo caret, et quod supra naturam ei collatum fuerat, sed solum quod ad naturam pertinet, cum carentia doni supernaturalis a principio toti natura collati. Ista autem carentia, quia in relatione ad peccatum primi parentis justa est, est («) reatus : est enim reatus justa obligatio ad pœnam propter culpam; nec aliter traducitur, nisi quia natura defectuosa traducitur ab eo qui se et nos hujusmodi defectibus ex sua culpa subjecit. — Hæc ille, in forma.

II. Argumenta Scoti. — Contra eamdem (6) arguit Scotus (dist. 32, q. 1), probando

Primo, quod caro quæ seminatur, non inficiatur in seminatione ex libidine vel fervore.

Primo. Quia semen nunquam fuit animatum anima patris. Est enim aliquid relictum, quod non est necessarium membro alendo. Illud autem quod assumitur a membro cum quo erat ejusdem dispositionis, non erat animatum. Igitur semen nunquam contraxit infectionem ab anima, qua nunquam perficiebatur. — Confirmatur per Anselmum, *de Conceptu virginali,* cap. 7, ufii vult quod non magis est semen infectum quam sputum vel sanguis; quod si formaretur do istis corpus organicum, non videtur qualiter ex ejus infectione anima inficeretur.

Secundo. Quia, si semen fuit infectum, cum transmutetur secundum diversas formas substantiales, antequam de ipso fiat corpus organicum ; et forma substantialis prior, quæ constituebat subjectum illius qualitatis morbidæ, non maneat; igitur nec illa qualitas morbida. Si dicatur quod de infecto generatur infectum ; exemplum : quia de semine leprosi generatur corpus filii leprosum; — Contra. Ergo leo comedens cadaver hominis mortui, contraheret fomitem. Tenet consequentia. Illud enim cadaver infectum est fomite; et, per te, de infecto generatur infectum ; igitur, etc. Assumptum patet. Resuscitetur enim corpus, sicut fuit de Lazaro : anima reunita corpori inveniet carnem rebellantem spiritui; igitur tunc erit (γ) fomes in corpore illo. Λ quo igitur? Non ab anima; quia ipsa fuit purgata a peccato originali per baptismum vel circumcisionem. Nec oportet fingere (juod a Deo. Igitur remansit fomes in corpore mortuo.

Tertio. Quia tunc miraculose formatus de carne

(3) **guid, —** *quod* **Pr.**
(<) **virtutem. — veritatem Pr.**

(3) **eit. —** *et* **Pr.**
(ι) *Contra eamdem.* **— Om. Pr.**
(γ) *erit. — erat* **Pr.**

digiti tantum, contraheret peccatum originale; quod est contra Ansehnum, ubi supra, cap. 16 et 19.

Secundo principaliter arguit idem Scolue, probando quo<l caro pueri non maculet animam in instanti infusionis.

Primo. Quia non videtur qualiter caro causet illam infectionem ănima Si enim anima cau-avil illam infectionem in carne, et ex carne causotur m anima, utraque causa est æquivoca suo effectui, ct videtur quod totalis; et difficile (2) est in causis «rquivocis totalibus salvare circulationem, Difficile est etiam salvare illum modum quo voluntas, quæ est potentia mere immaterialis, transmutetur immediate a potentia pure corporali ; et cum intellectus non ponatur immediate posse transmutari a phantasmate, nisi virtute intellectus agentis, nsqui videtur quod intellectus sit magis immaterialis quam voluntas. Videtur etiam sequi quod illud |>eccaluin primo esset in essentia, quia primo inficit carnem; sed consequens est falsum, quia in essentia, ul essentia est, non videtur culpa nata esse formaliter.

Secundo. Quia non videtur, quare primus homo potuit actu suæ voluntatis inficere carnem suam, quin secundus et tertius post eum possint similiter; el ita (δ), cum mulli patres intermedii peccaverunt (γ) mortaliter, semper caro seminata, magis el magis iit infecta; quod videtur absurdum. Tum quia non quilibet modo genitus est pronior ad inordinate delectandum quam quicumque antiquitus prius genitus. Tum quia ex hoc videtur sequi quod peccatum originale intendatur : quamvis enim. >i ponatur peccatum originale esse totaliter privatio, non recipiat magis et minus; tamen, si ponaturesso concupiscentia, ista |>otesl esse major et minor. — Hæc ille.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS 111.

PO N U N TU II SOLUTIONES

§ I. Ad argumenta contka secundam CONCLUSIONEM

Ad argumenta Durandi — Quantum tui tertium articulum, restat præd ictis objectionibus respondere. Idcirco

A<l primum contra secundam conclusionem, negatur quôd ibidem assumitur, scilicet quod justitia originalis solum includeret illa duo de quibus ibidem Iit sermo, scilicet rectitudinem voluntatis in online ad Deum, et virium inferiorum ad rationem. Et secundo negatur quod justitia originalis stricte sumpta, includeret tantummodo rectitudinem vinum sensitivarum, — Ratio primi est, quia justitia onginalis includebat gratiam gratum facientem; quæ quidem gratia, secundum sanctum Thomam, est subjective in essentia ănima Ista duo patent ex praecedentibus quæstionibus : in quibus visum est, de gratia gralum faciente, in quo sit subjective; el similiter quomodo justitia originalis includeliat gratiam gratum facientem. Unde sanctus Thomas, *de Malo,* q. 4, art. 2, in solutione cujusdam argumenti in contrarium (a), sic dicit : < Originalis justitia includit gratiam gratum facientem, nec credo esse verum quod homo sit crpatus m naturalibus puris. » Item, art. 4, in solutione primi, sic dicil : α Justitia originalis non sic erat m voluntate, quin per prius esset in edentia animæ; erat enim donum collatum naturæ. a — Hæc ille. — Ratio vero secundi, scilicet quod justitia originalis magis proprie importaret rectitudinem voluntatis quam rectitudinem virium sensitivarum,ostendit sanctusTho mas, l p., q. 95, art. 1, ubi docet quomodo secunda rectitudo dependeat a prima, el ideo etiam tam in ‡ 2·, q. 83, art. 2 et 3, quam *de Malo,* q 4, ari. 4 et 5, quam 2. *Sentent.,* dist. 31, q. 2. art. 1, ostendit quod peccatum originale prius, est in essentia animæ quam in potentiis; el inter potentias animæ perfectius est in voluntate quam in aliis potentiis. Arguens autem non probat illud quod assumit contra nos. Quia (6) dicit se hoc probasse 20 dist. (q. 5) hujus secundi. Ibi autem nihil probat ad propositum, nisi quod justitia originalis non erat formaliter ipsa gratia gralum faciens. Unde ibidem in solutione primi, sic dicit : « Justitia originalis fuit per gratiam causaliter, quia et gratis data fuit primo homini pro se et sua posteritate, ct conservare eam potuit sibi el aliis conservando rectitudinem justitiæ ğratuita Non tamen fuit essentialiter ipsa gratia gratum faciens, quia illam recuperavit homo per baptismum, non autem originalem justitiam, etc. › — Hæc ïłk — Sed advertenti apparet quod ista ratio non concludit quin justitia originalis includeret gratiam gralum facientem; sed hoc solum concludit quod non sola gratia gratum faciens erat justitia originalis, sed ultra earn aliud includebat unde, quia baptismus restituit gratiam hujusmodi, el non illa alia, quæ erant de ratione talis justitiæ; ideo non restituit integre justitiam originalem. sed ejus partem in præsenti. Unde sanctus Thomas, *dc Malo*. q. 4, art 2, in solutione cujusdam argumenti in contrarium (ï)(ad ❡ “), sic dicit : < Justitia originalis restituitur in baptismo, quantum ad hoc quod superior pars ănima conjungitur

(s) *difficile*. — *difficilis* **Pr.**
(fyel ita. — *etiam* **Pr.**
(γ) **peccaverunt.** — *peccaverint* **Pr.**
(3) **in** *contrarium*. — **Om. Pr.**
(6) **Quia. —** *quod* **Pr.**
(γ) **in contrarium. — Om. Pr.**

Deo, per cujus privationem inorat reatus culpæ ; sed non quantum ad hoc quod rationi subjiciantur inferiores vires : cl ex hujusmodi defectu est concupiscentia, quæ manet post baptismum. » — Hæc ill··.

Ad ¥Mndiiin dicitur quod responsi» quam dal ad nigumontum sancti Thomæ non valet; quia, cum |K)lcntia! animæ non uniantur carni, potissime voluntas, si peccatum originale non esset in essentia animæ, sed m potentiis, nullo modo |æc.catum originale contraheretur ex unione anima: ad carnem. Undo sanctus Thomas, *de Male,* q. 4, art. 4, sic dicit ‹ Peccatum originale aliquo modo est in essentia animæ, et in potentiis; quia defectus ex culpa primi parentis ad lotam animam pervenit. Sed consideraro oportet utrum per prius sit in essentia animæ quam in potentiis. Et in primo quidem aspectu (e) potest alicui videri quod sil per prius in i^MTitia animæ quam in potentiis, ea ratione : quia peccatum originale esi unum, potentiæ autem animæ uniuntur in essentia animæ tanquam iu communi radice. Se‹l ista ratio non cogit; quia |Mjtenliæ animæ eliam uniuntur alio modo, scilicet unitate ordinis, et eliam unitate alicujus prima· |K>lrntiæ moventis ct dirigentis. Sed oρoi tel aliunde hujus veritatis inquisitionem accipere El quidem (6), cum peccatum originale ex carne derivetur ad animam, nulli dubium esse potest quin aliquo modo, saltem in via generationis el temporis, per prius sil peccatum originale in essentia animæ quam in potentiis; cum anima per suam essentiam immediate corjiori uniatur ut forma, non autem per suas potentias, ut alibi ostensum est. Sed, licet quis dicat quod peccatum originale esi per prius in essentia animæ, online generationis el temporis, quam in potentiis animæ, sed tamen in potentiis est prius ordino nature (γ), sicut prius dictum est de anima et carne, hoc blare non potest. Nun enim eodem modo comparatur essentia animæ ad potentias, sicut comparatur corpus ad animam. Nam corpus comparatui ad animam ut materia ad formam ; materia autem pnecedit formam in via generationis el tem- ρori sed forma pnecedit materiam in via peifectionib el nature. Essentia autem animæ comparatur ad potentias, sicut forma substantialis ad proprietates naturales consequentes. Substantia autem prior est accidente, et tempore, et natura, et secundum rationem, ut probatur in 7. *Melaphijtncw* (t c. 4). Unde omnibus modis peccatum original»· per prius est iu essentia animæ quam in potentiis, ct ab essentia animæ derivatur ad potentias : sicut et naturæ proc essus est ab essentia animæ ad potentias; |Hsxatum autem originale respicit naturam, ul

'1) aipeciu — respoctu Pr
(4) </»4td/»i — <;uod Pr.
(r) nature. — Uni. Pr.

diclum est. › — Hæc ille. — Ex quibus patet quod instantia data ad argumentum sancti Thomæ non valet. Tum quia, si originale nullo modo sit in essentiaanimæ, sed in potenlia, non contraheretur ex unione ad carnem. Tum quia, si unio animæ ad carnem nullo modo inficit animam, non videtur quomodo inficiat potentias, quia corruptio vel infectio potentiarum supponit infectionem naturæ animæ, el incorruptio animæ infert incorruplionein potentiarum. Unde, eadem quæstione, ari. 4, in solutione quarti , sic dicit : α Inordinatio potentiarum animæ est ex defectu naturæ, quæ primo et principaliter respicit essentiam animæ. v

Ad tertium dicitur quod instantia non valet. Nam utique peccatum originale dicitur peccatum naturæ: quia primo inficit illud quod pertinet ad naturam, quam id quod pertinet ad personam ; et per prius naturam quam accidentia naturæ. De hoc sanctus Thomas, *dc Malo,* ubi supra (q. 4, ari. 4, in arg. sed contra), sic arguit : α Peccatum originale non est per prius peccatum personale quam naturale, ut supra dictum est. Anima autem per essentiam suam constituit humanam naturam, inquantum est forma corporis; per potentias autem suas est principium actuum, qui ad personas pertinent : actus enim individuorum sunt, secundum Philosophum (I. *Metaphysicæ,* cap. l). Ergo peccatum originale per prius est in essentia animæ quam in potentia. Præterea. Peccatum originale, in uno homine, non est nisi unum. Potentiæ autem sunt multæ, quæ tamen uniuntur in una essentia animæ. Sed unum accidens non est in multis subjectis, nisi inquantum uniuntur. Ergo peccatum originale prius est in essentia animæ quam in potentiis. Præterea. Peccatum originale, secundum Anselmum *(de Concept, viry.,* cap. 27), est carentia originalis justitiæ. Sed originalis justitia fuit quoddarn donum datum humanæ naturæ, non personæ; alioquin non fuisset traducta in posteros; et sic pertinebat ad essentiam animæ, quæ est natura el forma corporis. Pari ergo ratione peccatum originale per prius est in essentia animæ quam in potentiis. Præterea. Omne illud quod per prius est in potentiis animæ (piam in essentia, est in anima, secundum quod comparatur ad objectum; qtiod autem est in anima per comparationem ad subjectum, per prius est in essentia animæ quam iu potentiis. Peccatum autem originale non est in anima per comparationem ad objecta, sed per comparationem ad subjectum, quod est caro, a qua infectionem trahit. Ergo peccatum originale per prius est in essentia animæ quam in potentiis, n — Hæc ille.

A»t quartum respondit sanctus Thomas, ibidem, in solutione tertii, ubi sic dicit : α Essentia animæ comparatur nd potentias sicut forma substantialis ad proprietates consequentes, puta forma ignis ad calorem. Calor autem non agit nisi in virtute formæ

essentialis ignis; alioquin non ageret ad formam substantialem ; unde forma substantialis est primum principium actionis. Et sic etiam essentia animæ est per prius principium actuum vel actionis quam potantia· a — Hæc ille. — Ex quo patet quod major argumenti est falsa.

§ 2. — Ad ARGUMENTA CONTRA TERTIAM CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Durandi. — Ad primum contra tertiam conclusionem, dicitur quod, licet caro humana non prius tempore vel natum sit caro quam anima rationalis sibi infundatur, tamen prius natura vel intellectu anima rationalis dat materiæ esse substantiam quam esse corporeum, H esse corporeum quam esse animatum, et esse animatum cpiam esse animal, et esse animal quam esse hominem, ut superius (dist. 15) dictum fuit, cum de pluralitate formarum substantialium in eodem composito tractaretur. Unde nihil prohibet carnem in esse carnis præcedere animam rationalem ut rationalis est, ct sic prius infici quam animam rationalem ut rationalis est. — Et cum quærilur per quid inficitur anima culpa originali, etc. ; — dicitur quod illa infectio non est per inductionem alicujus absoluti positivi in anima, sed per privationem illius originalis justitiæ quæ debeliat esse in anima. El sic non oportet somniare quod caro tale quid positivum generet in anima ; sed oportet imaginari quod imperfectio materiæ est causa imperfectionis formæ, el privatio exsistens in perfeclibili est causa privationis perfectionis (a) in forma perficiente, sicut sæpius m probatione tertiæ conclusionis est allegatum. — Ad ulteriorem autem deductionem quæ iit ibi de foeditate carnis; — dicitur primo, quod illa foeditas est carentia vel privatio debite subjectionis et habilitatis el congruilatis ad animam rationalem, quæ potest dici quid corporale ratione subjecti in quo est, el potest dici quid spirituale ratione termini ad quem est, scilicet animam ; tamen potius debet dici corporalis quam spiritualis. Et ad hujus improkilionem, dicitur quod major argumenti est falsa. Nam foeditas illa cor|»oralis non est ex appositione alicujus absoluti positivi super naturam carnis, nec est ex subtractione alicujus perfectionis naturalis, quam habuit caro Adæ ante peccatum ; et ita argumentum procedit ex insufficienle divisione. Ulterius dici potest quod in semine vel in carne, ultra fcrditalem illam privativam, v>l quædam virtus halans esse inlentionale, causaliva peccati originalis in anima; et illa est quid spirituale. Nec valet ratio in oppositum; quia forma spiritualis habens esse diminutum et fluens ac intentionale, utique potest esse in subjecto pure corporali, sicut forma artis in serra, ut alias dictum fuit. Et talis virtus activa, si ponatur, est subjective m semine deciso a patre, non autem in semine materno, nec in carne prolis cui anima infunditur. Et ideo argumentum ex falsa imaginatione procedit, ut post dicetur. Et licet illam viam sanctus Thomas aliquando visus sit sequi, oppositum Limen postea tenuit in *Summa,* tanquam probabilius, scilicet quod anima contrahit originale peccatum a semine tanquam a causa efficiente instrumentali, et non a carne quam informat, nisi resultative, el per modum sequelæ.

Ad secundum dicitur quod, licet materia non agat in formam, nec proprietates materiæ positive redundent in animam rationalem, tamen defectus materiæ potest inferre defectum animæ rationalis, per quamdam necessariam sequelam, non ⁑olum quantum ad operationem, immo quoad multa alia. Quod patet primo, quia signatio materiæ per quantitatem, est quodammodo principium vel causa qualicumque causalilate individualionis ipsius animæ rationalis, ut superius (dist. 3, q. I, comi. 2) dictum fuit. Secundo, quia inæqualitas corporum est causa per quam vel sine qua non inæqualitalis animarum rationalium, ut ostendit sanctus Thomas, 1 p., q. 85, art. 7; et 1. *Sentent.,* dist. 8, q. 5, art. 2 (ad G'w). Et de hoc forte alias dicetur.

Ad tertium dicitur quod modus transfusionis peccati originalis ibidem assignatus, in idem redit cum modo quem sanctus Thomas ponit. Nam sanctus Thorius non ponit quod semen aliquam infectionem positivam absolutam efficiat in corpore prolis, nec caro prolis m animam sibi conjunctam, sed potius quod semen destitutum virtute collate Adæ, causal el efficit carnem defecluosam in prole, et cano defectunsa per quamdam concomitentiam et sequelam exigit animam defectuosam. Et sic non est controversia nisi in verbis tantummodo, nisi pro quanto sanctus Thomas ponit in semine virtutem quamdam traductivam culpa» et reatus in animam, quæ (®) ad ejus introductionem disponit peccatum enim originale, ultra privationem quant importat, includit rationem voluntarii, el reatum, et alia, de quibus in præcedenli quæstione dictum est; et omnia hæc virtualiler in semine continentur.

II. Ad argumenta Scoti — Ad primum Scoti, dicitur quod semen dicitur infectum pro tanto quod in eo est virtus productiva naturæ humanæ cum defectu originalis justitiæ, non quod in eo sit aliqua qualitas positiva causata ab anima seminantis, quæ quidein sit eausativa alicujus alterius qualitatis positiva· Superaddita naturalibus in carne prolis. Unde,

Ad primam formam ibidem faciam, dicitur quod utiquo verutu est quod semen patris nunquam fuit

(a) vel. — Ad. Pr.

(a) *quai.* — Om Pr.

animatum in actu. Sed negatur consequentia ex hoc antecedente illata, qua infertur quod nullam infectionem contraxit ah anima seminantis, immo contraxit infectionem, vocando infectionem, virtutem producendi carnem cum defectu perfectionis debita? inesse cami, el ultra, virtutem inlentionalem traduetivam peccati originalis in anima; tamen illa virtus non est qualitas habens esse ratum fixum et reale. — Ad confirmationem, dicitur quixi Anselinus inlelligit quod in semine non est aliqua infectio, qua? sit culpa in actu, plus quam in sputo hominis vel ejus sanguine. Non tamen negat, nec negare potest, quin in semine sit culpa originalis in virtute, sicul in causa instrumental!, modo statim dicto, El sic intelligo beatum Thornam, *de Malo,* q. 4, art. 3, ubi sic dicil : *n* Ad hujus, inquit, quæstionis intelligentiam, scilicet qua quæritur utrum peccatum originale sil in carne vel in anima, — duas distinctiones ojiorlel considerare. Primo quidem, quod aliquid dicilur esse dupliciter in aliquo ; uno modo, sicul in proprio subjecto; alio modo, sicut in causa. Proprium autem subjectum alicujusaccidenlis (exequatur ipsi accidenti; puta : si volumus considerare proprium subjectum felicitatis et virtutis, cum virtus ct felicitas sint propria hominis, proprium subjectum ulriusquc erit id quod est proprium hominis, scilicet pars animæ rationalis, ut Philosophus probat (3), I. *Ethicorum* (cap. 7 el 13). Causa autem est (ὐ) duplex, scilicet inslruinentalis et principalis. In principali autem causa, aliquid est secundum similitudinem furina?, vel ejusdem speciei, si sil causa univoca, puta eum homo generat hominem, ignis ignem; vel secundum aliquam excellentiorem formam, si sil agens non univocum, sicut sol generat herbas· In causa autem instrumentali, est aliquis effectus secundum virtutem quam recipit a causa principali, inquantum ab ea movetur. Aliter enim est forma domus in lapidibus et lignis, tanquam in proprio subjecto; el abler in anima artificis, tanquam in causa principali; el aliter in serra et securi, sicul in causa instrumental!. Manifestum esi autem quod esse susceplivum peccati, est proprium hominis. Unde oportet quod proprium subjectum peccati cujuscumque, sit illud quod M proprium hominis, scilicet anima rationalis, secundum quam homo eat homo ; el sic peccatum originale est in anima rationali sicul in proprio subjecto. Semen autem carnale, sicul est causa instrumentalis traductionis naturae humana? m prole, ita est causa inslruinentalis tradiiclionis peccati originalis ; et ita peccalum originale est in carnali semine, virtute, sicul in causa instrumental!. undo oportet considerare quod duplex est unio, Mcihcel natum· el temporis. Online quidem naluræ, perfectum prius est iin|>erfecto, et actus potentia. Online vero generationis el temporis, e converso, imperfectum est prius perfecto, et potentia actu. Sic igitur, ordine natum?, per prius est peccalum originale in anima, in qua est sicut in proprio subjecto, quam in came, in qua est sicul in causa instrumental! ; sed in carne prius est ordine generationis et temporis, n — llæc ille. — Ex quibus apparet primo, quoti hæc consequentia : semen nunquam fuit animatum ; igitur nunquam potuit infici jær animam, nec accipere virtutem transfundendi peccatum originale in prolem, — non plus valet quam ista consequentia valeat : semen nunquam fuit animatum; igitur nunquam habuit, nec accepit ab anima seminantis virtutem traducendi naturam humanam in prole. Et causa nullitatis primæet .secundæesl, quia causa instrumenlalis non oportet quod contineat in actu similitudinem formæ quam inducit in effectu; sufficit enim quod eam contineat in quadam virtute intentional!. Secundo sequitur quod, cum sanctus Thomas dicit quod infectio peccati originalis prius est in carne quam in anima rationali, non cogimur (x) dicere quod per carnem intelligat illam quæ est in actu et formaliler caro humana, el pars hominis unita animæ rationali. Sed per carnem possumus intelligere duo. Primum est, ipsum semen carnale decisum a patre, in quo est natura humana el peccatum originale in virtute activa intentional!. Secundum est, illa ctiro quæ præcedit in embryone hominis anb» infusionem animæ rationalis, in qua similiter potest dici es>e natura humana cum peccato originali in virtute, non quidem activa, sed passiva, el in potentia proxima. Si vero per carnem intelligat carnem quæ actu et formaliler est humana et pars hominis, tunc infectio peccati originalis prius est in illa carne quam in anima modo superius dicto, scilicet in potentia passiva coexigente actum defecluosum. el forte instrumentaliter, licet non ita proprie.

Ad secundam formam Scoti, dicitur quod procedit ex falsa imaginatione, scilicet quod infectio peccati originalis sit in semine de quo formatur corpus prolis, sicul in causa effectiva instrumental!. Nos enim hoc non dicimus, sed potius quod dicta infectio est in semine patris illo modo. Illud autem semen non transmutatur jx»r diversas formas substantiales, ad hoc quod de ipso formetur corpus prolis; quia corpus prolis solum formatur ex semine matris. Licet posset dici quod talis infectio est in semine paterno sicul in causa effectiva instrumental!; in semine autem materno est sicul in causa materiali, et in potentia passiva : quia ibi est materia qua» continue disponitur ad hoc quod suscipiat animam rationalem, in qua est subjective peccatum originale. Ulterius autem false imaginatur quod

— firnctwM Pr.
t) r»i — Uni. Pr.

(ij cogimur, — coguntur Pr.

nos ponamus talem morbidam qualitatem in semine materno vel paterno. Illa enim est imaginatio Gregorii, el non sancti Thoinæ; licel (tonamus ibi virtutem quamdam habentem esse intentionale· — Ad illud quod adducitur ibi de leone comedente cndavpi hominis, — dicilur quod procedit similiter ex falso intellectu opinionis nostne. Tum quia nos non ponimus infectionem istam effective esse in maleria cui anima rationalis unitur, sed in semine patento. Tum quia, licet talis infectio possit concedi esse in tali materia, non tamen est ibi sicut in causa effectiva, sed sicut in potentia passiva : non in ordine ad quamcumque formam indifferenter; sed in ordine ad animam rationalem. Et ideo, si inducatur in tali materia anima rationalis per generationem naturalem, resultabit talis infectio in anima; non autem si inducatur ibi anima leonis, plus quam digiti humani, el figura humana. Et sic palet quod procudit ex falso intellectu.

Ad tertiam formam patet per idem. Quia, dato quod aliquis formaretur miraculose de digito quantumcumque infecto, non tamen contraheret originale peccatum ; quia defectus reperti in tali homine non haberent rationem culpæ, cum non sint traducti ab Adam effective. Talis enim non acciperet naturam ab Adam effective, el ita nec illos defectus. De hoc diffuse loquitur sanctus Thomas, I· 2 , q. 81, ari. 4; et 2. *Sentent.,* disl. 31, q. 1, art. 2; et *de Malo,* q. 4, ari. 7, ubi sic dicit : « Peccalum originale derivatur (a) a primo parente in posteros, inquantum posteri moventur ab eo per originem. Manifestum est autem quod maleria· non est movere, sed moveri. Unde qualitercumque aliquis materialiter procedat ex Adam, vel ex his quæ ab Adam processerunt, nullo modo contraheret peccatum originale, nisi seminaliter propagaretur ab eo. Sicul etiam nec originale peccatum contraheret, si aliquis homo de novo formaretur de terra. Non enim refert, quantum ad conditionem hominis, de qua maleria formetur, sed a quo agente formetur ; quia ab agente recipit formam et dispositiones, ut dictum esi. Materia vero non relinet formam priorem, aut dispositionem ; sed novam acquirit per generationem. »— Hæc ille. — Item, in solutione primi, sic dicil : « Si aliquis formaretur ex digito vel carno alterius hominis, hoc non posset esse nisi carne illa corrupla el recedente a sua dispositione : quia generatio unius est corruptio alterius ; unde infectio quæ pnecessit (6) in carne, non remanet ad inficiendum animam. » — Hæc ille. — Sed forte restat dubium Scoti; quia, secundum quod arguit ipse, si aliquis resuscitetur, sicut fuit de Lazaro, inveniet carnem rebellem spiritui, etc. Dicitur quod si taliter rosuscilalus, antequam decederet fuerat purgatus ab originali peccato, post talem suscitationem erit fomes in eu, sicul prius; sed non habebit rationem peccati originalis : quia plura requiruntur ad peccatum originale quam fomes vel rebellio. Nec tamen sequitur quod fomes remanserit in corpore mortuo, niri in potentia remotissima. Sed ideo iterum habet fomitem, quia ille remanserat in anima separata, in virtute, et m radice, sicut el polentiæ animæ. Unde, breviter, fomes vrl concupiscentia, quantum ad illud quod dicil absolute et positive, est quid consequens ex principiis naturæ in puris naturalibus consideratæ. Sed quantum ad illud quod dicit (irivative, pertinens ad culpam vel poenam peccati originalis, causatur inslrumentaliler a semine patris. De hoc sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* di4. 31, q. i, art. 2, in solutione tertii, sic dicil : < Si aliquis divina virtute ex digito formaretur, originale non contraheret et nihilominus halæret omnes defis-tu quoe halnml qui in originali nascuntur. tamen sine ratione culpæ. Quod patet. Polecat enim Deus a principio, quando condidit hominem, etiam alium hominem ex limo terne formare, quem m condilione suæ natura relinqueret, ut scilicet mortali el passibilis esset, el pugnam concupiscibilis ad rationem sentiens, in quo nihil humanæ natura· derogatur, quia hoc ex principiis naturæ consequitur. Nec tamen isli defectus in eo rationem culpæ sel pœnæ habuissent; quia non (>er voluntatem laits defectus causatus esset. Similiter dico quod in isto qui estet ox digito generatus, talis defectus esset, si principiis naturæ sua' relinqueretur, nisi Deus gratis hoc sibi vellet conferre, quod primo homini contulit. Nec isti defectus ex voluntate primi hominis procederent, quia defectus non causatur ex voluntate primi parentis, nisi in eis qui ah eo naturam accipiunt ; non autem aliquis accipit naturam a maleria, sed a generante. Unde, cum isle sil ab Adam solum materialiter, non autem sicul a principio activo ab eo descendat, constat quod naturam humanam (a) ab eo mm accipit, nec per eum incurrit pradidos defectus; cl ideo rationem culpæ vel pœnæ non babebunt, cum non comparentur ad voluntatem sicut ad causam. > — Hæc ille. — Ex quibus palet ad dubium Scoti.

Ad secundum principale ejusdem

Quoad primam *formam* ibidem faciam, dicilur primo, quod caro pueri in instanti infusionis non maculat animam, aliquid effective sibi imprimendo, quod sil positivum absolutum; quia nec peccalum originale, secundum sanctum Thornam, est tale quid. Dicitur secundo, quod caro pueri dicitur maculare animam defective, illo modo quo subjectum inhabile, indispositum potest dici maculare formam sibi impressam ab agente, inquantum forma non recipitur ibidem in sua puritate el virtute, sed defectuosa

( ) *derivatur.* — *derivari* Pr.
( ) *pm-cetnl.* — *procrwt* Pr.

(a) *naturam humanam.* — *natura humana* Pr.

cl imperfecta. Dicitur tertio, quod, licet anima Ad® maculaverit carnem propriam el alienam, et iterum cam inficiat animam, el utraque causa sit æquhoca suo effectui, non tamen quælitat est totalis, nec eodem molo causans. Nam anima Adæ per suam voluntatem tanquam causa principalis causavit infectionem carnis. Caro autem non inficit animam ul causa principalis, sed potius sicut causa inslrumentalis mola ab Adam. Hem, anima Adæ in tali infectione primo fuit causa totalis, cum scilicet infecit propriam carnem. Incæteris vero infectionibus, non est causa totalis, sed partialis; quia non inficitcanies aliorum nisi mediante semine, nec alias animas nisi mediante carne. El sic non est ibi illa circulatio, de qua limei arguens, Dicilur quarto, quod potentia pure corporalis potest immutare voluntatem, presortim defective, immo etiam essentiam animæ tanquam agens partiale, el cum hoc instrumentale; quia illo modo phantasma immutat intellectum possibilem, scilicet virtute intellectus agentis. Dicitur quinto, quod in essentia animæ non potest esse culpa actualis; sed culpa originalis (a), quæ importat privationem perfectionis perficientis essentiam animæ et ejus potentias, potest esse non solum in potentiis animæ, sed etiam in essentia animæ, ut prius dictum fuit.

Ad secundam formam dicitur quod ideo anima Adæ potius infecit carnem propriam quam aliæ animæ, quia ista infectio non est per impressionem absoluti positivi, sed per subtractionem illius. Caro autem Adæ habebat aliquam virtutem positivam Mipematuraliter sibi datam, quæ poterat tolli per peccatum. Carnes autem aliorum hominum nunquam tale donum habuerunt; et ideo nunquam per peccatum tale donum perdere potuerunt : qui enim nunquam fuit indutus, nunquam potuit spoliari, quia spoliatio supponit induitionem. Unde istud argumentum parum valet. — De prædictis sanctusThoinns, 2. *Sententiarum,* dist. 31, q. 1, art. 1, sic dicit : α In progressu originalis peccati, talis (?) ordo servatur quod persona naturam infecit per actum proprium, et naturæ infectio in personam secundario transivit, qua? a persona peccante propagatur. Quod qualiter sit, videndum est. Sicut enim prius dictum est, hoc Deus nature humanæ in sui principio supra conditionem suorum principiorum contulerat, ut esset in ratione rectitudo, quæ dicilur originalis justitia, quam sine resistentia aliqua viribus inferioribus imprimere posset. Et qyia hoc gratis collatum fuerat, ideo juste per ingratitudinem inobedientia» subtractum e>t. Undo factum est ul primo homine peccante, natura humana quæ in ipso erat, sibiipsi relinqueretur, ut consisteret secundum conditionem suorum principiorum ; el per modum istum ex actu persona» peccantis in ipsam defectus (ransixit. Et quia natura deficiens ab eo quod gratis impensum erat, non potest causare hoc quod supra naturam collatum erat, cum nihil agat ultra suam speciem ; ideo sequitur quod ille qui generatur ab hâtante naturam hoc modo deficientem, naturam in simili defectu suscipiat. Actus enim person® secundum conditionem suæ nature procedit, et ultra non extenditur; el inde est quod defectus in ipsam personam generatam redundat. Sed ratio culpæ inde venit, quia illud quod gratis collatum fuit ipsi Adæ, scilicet originalis justitia, non luit sibi collatum personaliter, sed inquanlum talem naturam habebat, ut omnes scilicet in quibus talis natura inveniretur ab eo accepta, tali dono potirentur; el ideo cum propagatione carnis etiam illa originalis justitia propagata fuisset. In potestate ergo nature erat, ut talis justitia in ea servaretur. Sed tamen per voluntatem persona» exsistentis in natura facium est ul hoc perderetur; et ideo hic defectus comparatus ad naturam, rationem culpæ habet in omnibus in quibus invenitur cum natura accepta a persona peccante. Et quia per originem carnis defectus iste naturali generatione traducitur simul cum natura, ideo etiam culpa originalis per originem camis traduci dicilur. Quia ergo per voluntatem personæ, ratio culpæ ad naturam transivit, ideo dicitur persona infecisse naturam. Quia vero in personis aliis est originale peccatum a persona generantis, non est ralio culpæ ex ipsis, cum (a) non propria voluntate peccatum incurrant, sed inquantum naturam talem cum ratione culpæ recipiunt. Inde est quod secundo natura personam inficere dicitur (?). Inde est etiam quod infectio ista ex inordinata voluntate primi parentis, in ipso quidem primo parente fuit dupliciter, scilicet per modum peccati actualis, inquantum eam per propriam voluntatem contraxit; el etiam ulterius per modum peccati naturalis, inquanlum natura in eo infecta est. In sequentibus autem non est nisi ut peccatum naturale, υ — Hæc ille. — Item, expressius ad propositum solutionis ultimo dat®, dicit idem, 2. Sentent, dist. 33, q. 1, ari. 1, in solutione tertii : a In Adam, inquit, fuit natura integra dotata munere q(iod Deus humanæ nature gratis contulerat. Unde per peccatum ipsius potuit natura humana corrumpi in ipso, et per consequens in omnibus qui naturam humanam ab eo acceperunt; quia genitum accipit naturam a generante, qualem generans habet. In aliis autem hominibus invenitur natura jam corrupta. Unde illius corruptionis ultorius peccatum causa esse non potest, sicut quod semel mortuum est, iterum non occiditur. In quocumque autem homine fuisset inventa natura humana integra, per

(«) *oryjinalu.* — *initant* Pr
(6) faii/. — Om Pr
cum. — *tamen* Pr.
(β) a verbo *Inde* UMjae ad *dicitur,* om. Pr.

peccatum illius poterat corrumpi in eo et in his qui ab eo descenderent. Unde patet quod servatur eadem relatio omnium hominum ad naturam humanam. » — Hæc ille. — Ex quibus omnibus patet quod opinio sancti Thomæ non ponit in carne vel in sumine talem qualitatem morbidam habentem ős ratum et fixum, a qua effectivo causelur infectio peccati originalis in anima, eo modo quo ponit Gregorius de Arimino. Et similiter non ponit in carne vel semine esse solam privationem, ad quam consequatur privatio in (a) anima, vel ratio culpæ,et reatus ; sed |>onit quod in semine paterno esi vir tus quædarn intentio nalis traducliva defectuum in carne et in anima prolis : in carne quidem, cum ratione pœnæ, in anima vero et ejus potentiis virtutis el vitii susceptivis, cum rationeculpæ et pœna·, et reatus pœnæ æternæ. Et totum hoc procedit ab Adam, sicut a causa efficiente principali removente prohibens; a semine vero, sicut a causa instrumentait.

Ad argumentum pro parte quæstionis affirmativa, patet responsio perprædicta; quia peccatum originale aliquo modo est in carne, vel in carnali semine, non quidem sicut in subjecto, sed sicut in causa instrumental). Et puto quod quidquid sanctus Thomas dixerit in 2. Sentent., mens sua ultima fuit quod, cum dicilur quod caro inficit animam, hoc intelligi debet non proprie decarno cui anima unitur, sed decarno patris, vel de semine carnali. Quod videtur per illud quod dicil, i° 2 , q. 81, ari. i, in solutione secundi, ubi sic dicit : « Caro non inficit animam nisi inquantum est principium activum in generatione, n — Hæc ille. Constat autem quod sola caro paterna est hujusmodi principium; non autem caro prolis.

Et hæc de quæstione sufficiant. De qua benedicius Deus. Arnen.

DISTINCTIO XXXII.

QUÆSTIO 1.

UTRUM OMNES ANIMÆ HUMANÆ AB ORIGINE SINT ÆQUALES

incA ti ige>imam secundam distinctionem

i quæritur : Utrum omnes animæ humanæ ab origine sint æqùales. Et arguitur quod non : quia videmus unum hominem naturaliter subtiliorem altero; sed hæc diversitas non potest esse ex parte corporis, ut probabo; igitur est ex parte animæ. Minor probatur. Quia, si diversitas subtilitatis intellectuum esset ex I>arte corporis, hoceswt, qma intellectus utitur corpore ul subjecto, vel ul objecto. Non est dicendum quoi utatur corpore ut subjecto; quia non est virtus organica. Nec quod utitur eo ut objecto; quia eodem objecto proponito in phantasia duorum eodem modo disposita, contingit unum subtilius intelligere quam alterum Igitui. etc.

In oppositum arguitur. Quia, sicut dicitur, 3. *Metaphyriar.* (t. c. II). species æquàliter prvdicatur de individuis. Sed istud non esset nisi formæ sultdantiales secundum se essent æqualcs. Igitur, etc.

In hac quæstione erunt tns articuli. In primo ponentur conclusiones. In secundo objectiones. In tertio solutiones.

ARTICULOS I.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, ponitur tali

Conclusio : Quod In nnhmibus rationalibus sunl diversi gradus, e|uMlem tamen speciei.

Hanc conclusionem probat Thomas,2. Sru- *ttnt.,* dist. 32, q. 2, ari. 3. ubi sic dicit < De anima et de angelis duplex est opimo. Quidam enim dicunt animam et angelum ex materia et forma compositum, vel ex aliquibus duobus quæ sunt partes eswntia· ejus. Et secundum hoc forte posset aliquis modus inveniri, quo assignetur differentia animarum et angelorum, ut sint plures in specie una, etiam ex seipsis : quia unitas speciei erit ex principio formali in ipsis; diversitas autem individuorum erit ex parte materialis principii, et ex ejus diversitate. Et ex boe posset etiam gradus in ipsis quidam nobilitatis attendi. El hoc ỹ videntur verba Magistri sonare, qui dicil, <50 modo in ammabus e$se differentiam, quo et in angelis esi. Sed quia supra dictum est, secundum aliam opinionem, quod anima et angelus sunt natura· simplices (6), el non e>t in eis compositio nisi ex esse et quod est, ideo oportet quod quæcumque differentia in eis esi ex seipsis, (γ) sil formalis differentia, et speciei diversitatem inducens. el propter hoc etiam dictum est quod in angelis lui sunt species quot indnidua. El ideo non est possibile ut differentia animarum ponatur ad modum illum quo distinguuntur gradus in natura angelica; cum ŏmne animæ rationales unius speciei sint, el solo numero differant : omnis autem talis diversitas ex materia causatur. El ideo, cum anima non habeat materiam |mrlem sui, oportet <|U<k l diversitas el distinctio gradus in animabus causelur ex diversi-

(e) **in. — vd Pr.**

fy) *hoc. — &* **Pr.**
(6) **— «miplicM Pr.**
(γ) *quod.* **— Ad. Pr.**

late corporis, ut quanto corpus melius complexionatum fuerit, nobiliorem animam sortiatur; cum omne quod recipitur ab alio, per modum recipientis sit receptum (a). Et hoc quidem duplici signo patet. Primo, ex his quæ diversi generis sunt, quorum unumquodque invenitur tanto nobilius genus animæ participare, quanto corpus ejus ad nobilius genus complexionis pertingit, ul in hominibus, et brutis, et plantis apparet; unde, etiam in his quæ sunt unius generis, ex hoc continget diversitas animarum, quod est in corporibus diversitas. Hoc etiam apparet ex signo boni intellectus, ul ostendit Philosophus, 2. *de Anima* (t. c. 94), dicens eos qui sunt boni tactus et molles came, aptos mente esse; bonitas autem tactus ex æqualilate complexionis contingit : quia o|)ortet ut instrumentum Uctus inter contraria tangibilia sil medium, el quanto magis pervenit ad medium, tanto melior erit tactus. Unde patet quod ex diversitate corporis, animarum diversitas resultat. * — Hæc ille.

Item, 4. *Sentent.,* dist. 8, q. 5, art. 2, in soliitionesexti.sicdicit:· Quam vis indi viduatioanimarum dependeat a corpore quantum ad suum principium, non tamen quantum ad Miuin finem, ita quod cessantibus corporibus cesset individuatio animarum. Cujus ratio est, quia, cum omnis perfectio infundatur materiæ secundum capacitatem suam, natura animæ infunditur diversis corporibus non secundum earndem nobilitatem et puritatem. Unde in unoquoque corpore habebit esse terminatum secundum mensuram cor|X)ris. Hoc autem esse terminatum, quamvis acquiratur animæ in corpore, non lumen ex coqiore, nec per dependentiam ad corpus. Unde, remotis corporibus, adhuc remanebit unicuique animæ esse suum terminatum, secundum affectiones vel dispositiones quæ consecui® sunt ipsam, prout fuit perfectio talis corporis, etc. ⅆ — Hæc ille.

Item, 1 p., q. 85, ari. 7 : ⍺ Quanto, inquit, corpus est melius dispositum, tanto meliorem sortitur animam. Quod manifeste apparet in his quæ sunt secundum speciem diversa. Cujus ratio est, quia actus et forma recipitur in materia secundum materiæ capacitatem. Unde etiam cum in hominibus quidam habeant corpus melius dispositum, sortiuntur animam majoris virtutis in inlelligendo. Unde dicitur in 2. *dc Anima* (t. c. 94), quod molles carne, bene aptos mente videmus. » — Hæc ille·

Ex quibus potest talis ratio colligi. Formæ naturaliter proportional® suis susceptivis, secundum inæqualitatem susceptivorum habent inæqualitatem inter se. Sed animæ human® sunt hujusmodi formæ naturaliter suis susceptivis proportionate, el recipiuntur in susceptivis inæqualibus, et inæqualiter dispositis. Igitur, etc.

Et in hoc primus articulus terminatur.

(a) reerptuni. — receptivum Pr.

ARTICULUS 11.

PONUNTUR OBJECTIONES

I. Argumenta Durandi. —Quantum ad secundum articulum, «arguendum est contra conclusionem. Unde Durandus (disl. 32, q. 3) contra hanc determinationem sic inquit.

Primo. /Equalitos vel inæqualitas animarum potest attendi dupliciter, scilicet secundum perfectiones earum gratuitas, et secundum perfectiones naturales. Si quæralur de æqualilate animarum quoad perfectiones gratuitas, sic dicendum est quod animæ non sunt æquales ab origine, sed inæquales : quia, cum hæ perfectiones dependeant ex sola liberalilale divina , communicat eas quibusdam, et quibusdam non communicat, ul placet; et quibus communicat, communicat æqualiter vel inæqualiler, secundum suum beneplacitum. El per hunc modum anima Christi ab origine excessit omnes animas in donis spiritualibus. Ab instanti enim suæ creationis perfecta fuit donis gratiæ et glori®, quod alteri nemini concessum est. Isio modo etiam anima Ad® el anima Ev®, quæ creatæ sunt cum originali justitia, fuerunt perfectiores anirnabus omnium posterorum, quæ slatim ut sunt creatæ, sunt obnoxia? peccato originali. El dico istud esse ab origine quoad tempus, quia non prius duratione fuerunt quam essent sub ista imequalitale. Et sic videtur quod conclusio prima diminute procedat, non assignando aliam imequalitateni nisi ratione corporum.

Secundo. Quia si animæ comparentur quoad perfectiones naturales, tunc est distinguendum, quia : vel comparantur quoad (a) suas essentias; vel quoad sens proprietates naturales essentiam consequentes; aut quoad proprietates communes toti composito vel subjecto, sicut sunt potenti® vegetativ® etsensitiv®; aut quoad proprietates proprias ipsi animæ, in quibus non communicat corpori ut subjecto, sicut sunt intellectus el voluntas. Si comparentur quoad proprietates toli composito communes, sic non omnes animæ sunt æquales ab origine, immo in una sunt nobiliores et perfectiores jiolentiæ sensitivæ et vegelativ® quam in alia. Cujus ratio est : quia, sicut diversitas actuum transeuntium in aliud secundum rem, provenit ex diversitate principii activi, vel ex diversa dispositione subjecti receptivi, sic diversitas actuum transeuntium in aliud solum secundum rationem, provenit ex diversa perfectione principii elicitivi, vel ex diversa repræsentalione objecti; sed actus sensitivæ el vegetativ® potentiæ sunt diversi et inæquales in perfectione, quia unus perfectius et clarius videt et audit acutius quam alius; ergo istud est vel ex diversitate potentiæ cognitiva?, vel ex diversitate objecti : non ex diversitate objecti, quia

(a) *quoad — ad* Pr.

idem objectum eodem modo repnesentatum, videtur vel auditur perfectius ab uno quam ab alio; igitur ex diversitate potentiæ. Non sunt ergo æquales, sed potius inæquales. Et istud videtur multum sufficere ad salvandum articulum Parisiensein qui dicit sic : Dicere animam Christi non esse nobiliorem anima Judæ, error est. Hir enim arliculusdicit quod animæ sunt inæquales, sed non determinat in quo. Igitur conclusio praxedens videtur diminute tractare inæqualitatem animarum, cum de hoc nihil dicat.

Tertio. Quia si animæ comparentur quantum ad proprietates proprias ipsi animæ, ut ponit tua conclusio, quæ sunt intellectus et voluntas, sic difficile est videre quomodo inter duas animassit inæqualitas | perfectionis quantum ad has duas potentias, nisi ponatur inter eas inæqualitas quoad essentias : quia hujusmodi potentiæ respiciunt essentiam animæ tanquam proprium ct per se subjectum cui insunt inseparabiliter, unde sunt in anima separata sicut in conjuncta; et ideo non videtur quod in talibus potentiis possit esse inæqualitas, nisi ponatur inæqualitas in animabus quoad essentias. Quoti sic potest probari. Si in talibus potentiis esset inæqualitas, hoc esset ex parte subjecti, vel ex parte agentis; subjecto enim et agente eodem modo se habentibus, necesse est effectum eodem modo se habere. Sed talis inæqualitas non potest esse ex parie subjecti, nec ex parte agentis. Igitur, etc. Minor probatur. Primo, quod (x) ex parte subjecti non possit esse talis inæqualitas, supposita æqualilate animarum quoad essentias; quia æqualitas subjecti non potest esse causa inaequalitatis proprietatum : quia identitas, ut sic, non est causa diversitatis, nec æqualitas inaequalitatis. Nec ex parte agentis: quia, quamvis Deus creans animas posset in animabus æqualibus quoad essentias communicare inæquales proprietates seu potentias, si tamen rerum natura hoc permitteret; tamen, sicut dicit beatus Augustinus, *Super Geues ad litteram* (lib. 2, cap. 1), in institutione rerum (eteadem ratio est in creatione vel productione animarum quæ sunt a solo Deo) non est quaerendum quid Deus possit, sed quid natura rerum permittit. Cum igitur æqualitas in essentiis animarum non requirat inæqualitatem potentiarum, sed potius oppositum, non est probabile quod in animabus æqualibus secundum essentiam sit inæqualitas potentiarum per se et inseparabiliter consequentium essentias. Si ergo possibile est inæqualitatem esse in animabus secundum essentias, sequitur quod et in potentiis illis. Si vero non, nec in illis potentiis. Ideo de hoc inquirendum est (6).

Qunrto igitur loco arguit quod in animabus nullo modo possit esse inaequalitas essentiarum, nec in quibuscumque formis essentialibus. Quia in quibuscumque formis ejusdem speciei esi dare perfectius el imperfectius, nobilius et ignobilius, secundum intensionem, ibi est (a) dare magis et minus proprie dicta. Et hoc apparet ex 7. *Physicorum* (t. c. 29), ubi diciturquod propria comparatio secundum magis ct minus, est eorurn quæ participant unam formam secundum speciem, ἀ* secundum alium gradum. Sed si in animabus est inæqualitas quoad essentiam secundum (€) perfectius el imperfectius, nobilius et ignobilius, talis inæqualitas esset in eadem specie, et secundum intensionem; quia in formis, excepta quantitate, non est alius gradus nisi secundum intensionem. Ergo secundum formas substantiales esset dare *magi et *minu Et sic unus ignis diceretur magis ignis quam alius, et unus homo diceretur magis homo quam alius; quod nullus dicit, et etsi contra Philosophum in *Prxdicamcntis* cl ubicumque loquitur de hac materia.

Quinto ad idem. Quia, si in formis substantialibus esset talis gradus, hoc esset : vel ex parte subjecti; vel ex parte *agenti vel ex parte dispositionum pnccedentium vel concomitantium introductionem formæ substantialis in materia. Non ex parte subjecti ; quia materia in qua immediate recipitur forma substantialis cujuslibel rei generabilis et corruptibilis, non habet gradus inæqualitatis, ratione quorum possit esse inæqualitas in formis. Nec secundo ex parte agentis; quia diversitas agentis, vel esset secundum speciem, vel secundum numerum. Si secundum speciem, illa perse non causarel diversitatem, nisi secundum speciem, et non secundum magis et minus in specie eadem, de qua nunc quaerimus. Si vero diversitas agentium esset solum secundum numerum : vel illa agentia essent æqualia; et sic non causarent, nisi ecquales effectus : vel essent inaequalia, et differentia secundum magis et minus; et tunc quaerendum esset de causa istius *differentia quia vel esset ex parte subjecti, vel ex parte agentis, vel dispositionum, sicut prius, et proceditur in infinitum; quod est inconveniens. Nec tertio hoc esset ex diversitate dispositionum, ex qua causa tenentes oppositum sumunt probabilius argumentum, dicentes quod actus activorum sunt in patiente liene disposito. Propter quoti, cum materia plus el minus disponatur, recipitur in ea forma perfectior vel imperfectior. Unde in corpore minus disposito recipitur ignobilior anima, ut dicunt, et in corpore melius disposito nobilior. Istud autem non valet. Quia, si ex parte dispositionum esset inæqualitas formarum substantialium, non minus, immo magis esset ex parte dispositionum exsistentium in materia cum fonna, quam ex parte dispositionum præcedentium introductionem formæ; quia illæ corrumpuntur in adventu formæ, sicut earum subjectum. Nunc

te) *quud.* — *quia* **Pr.**
(β) *est.* — **Om. Pr.**

(i) *ibi ejt.* — *inest* **Pr.**
(C) **fecundum. — icd Pr.**

•"l ita, quod ex parte dispositionum concomitantium formam in materia non potest argui inaequalitas formarum substantialium; alioquin cum in eodem supposito pro alio et alio tempore sint disjx>-sitiono inæquales, sequeretur quod alio et alio tempore eadem forma substantialis esset nobilior et ignobilior; quod est absurdum. Ergo ex parte dispositionum non potest argui talis inopia lilas formarum.

Scxio ad idem, et est confirmatio præcedentis. Quia dispositiones materiæ non redundant in formam quæ non educitur de potentia materiæ, nisi forte quantum ad operationes in quibus indiget materia seu corpore. Sed anima humana ponitur esse talis forma, quæ non dependet, quantum ad esse, a materia nec a corpore, nec educitur de potentia materiæ; quamvis dependeat a corpore quantum ad aliquas operationes sensitivas el vegvtativas. Ergo ex diversitate dispositionum materiæ vel corporis, potest solum argui diversitas animarum quantum ad pnedictas operationes, et non quantum ad earum essentias. — Hæc Durandus.

II. Argumentum Henrici. — Contra eamdem (x) arguit Henricus, 3. *Quodlibet.,* q. 5, ubi sic dicit. Triplex est genus formæ : unum, pure spiritualis non unibilis materiæ, ut essentia angeli ; secundum, pure corporalis nullo modo a materia separabilis, ut formæ materiales; tertium, pure spiritualis materiæ unibilis, et tamen a materia separabilis, ut anima rationalis. Quantum ad primum genus formæ,determinatur, 8. *MelaphysiaeQ.C.* 10), quod quemadmodum in *numero non erit magis et* minus, *nec* in *substantia, quæ est quasi forma,* nisi sit *substantia qua sit cum materia.* Unde dicit Commentator quod, « sicut forma numeri non suscipit magis el minus, ila nec forma substantialis : non enim est homo unus majoris humanitatis quam alius, secundum formam; sed si fuerit, erit hoc secundum quod forma est in materia, i» Ex quo j»alet quod ai plura supposita angelorum sint sub una specie, quod tamen Philosophus non ponebat, oportet ea omnino æqualia esse, cum ratio speciei in indivisibili consistat, et in quolibet sit (6) totum esse speciei, et per consequens omnes proprietates speciem consequentes. Unde, si differant, hoc erit per proprietates a causa exteriori collates, ul plura dona gratiarum uni coilata quam alteri; quod, licet Philosophus non concederet nobis, nullum inconveniens esset. Per omnia videtur idem esse dicendum in animabus rationalibus, quamvis corporibus uniantur. Totum enim esse speciei in quolibet supposito animæ consistit, el quaelibet anima non aliud quam ipsa species esse videtur. Nec obstat quod nonnisi in corpore creantur. Tum quin Deus posset ipsas extra corpora creare; unde,quod accipiant esse suum in corpore, accidit eis. Tum quia individnntio non fit per aliquid accidentale, realiter diversum a specie.

III. Argumenta Bernardi. — Ad idem (x) arguit Bernardus deGannato, ibidem,

Primo. Quia, si una anima sit nobilior alia in sulistantialihiis, aut hoc esset quantum ad substantialia pertinentia ad speciem, aut quantum ad pertinentia ad individuum. Sed nec sic, nec sic. Igitur nullo modo. Minor probatur. Et primo, quoad primam sui partem. Tum quia quidquid de substantialibus pertinentibus ad speciem pertinet ad unam animarum, perlinet ad quamcumque aliam ; et ideo nihil de substantialibus speciei potest habere una anima, quod non habeat alia. Tum quia essentia speciei in indivisibili consistit; et ideo, si una anima sil nobilior alia in his quæ pertinent ad speciem, mutabit primam speciem, sicut unitas addita trinario mutat speciem trinarii ; ergo illæ duæ animæ non essent ejusdem speciei, quod patet esse falsum. Tum quia, cum non sint ponendi gradus in forma substantiali, nihil essentiale potest esse in una anima, quod non sit in alia; et sic omnes animæ sunt æqualis nobilitatis, quantum ad omnia quæ perlinent ad speciem, sive sint essentialia, sive accidentalia per se consequentia speciem. Secundo probatur eadem minor, si loquamur de animabus quantum ad perfectionem essentialem et substantialem quam habent in individuo, quod una anima non sit perfectior alia. Quia individua non addunt aliquid substantiale supra speciem : non formam; quia forma specifica est ultima forma : unde Socrates non addit supra hominem aliquam formam substantialem, quia forma hominis, unde homo est horno (6), est anima rationalis, et hæc eadem est forma Socratis. Ergo, eum una anima non sit nobilior alia in substantialibus perlinentibus ad speciem, nec erit etiam in substantialibus perlinentibub ad individuum; eadem enim substantialia pertinent ad speciem et ad individuum.

Secundo arguit. Quia, si daretur oppositum, hoc maxime videretur de anima Christi. Sed hoc non debet movere. Quia anima Christi, quantum ad substantialia aut essentialia directe, non est nobilior aliis; sed in hoc quod assumpta est ad esse divinum et substantificata in supposito divino : et sic nobilior est etiam quam angelus. Sed hæc nobilitas non est ei essentialis, sicut nec assumptio; nec omnino accidentalis : quia assumpta est ad esse divinum ; esse autem substantiale non est omnino accidens, immo reducitur ad genus essentiæ cujus est

(i) *Contra eamdem.* — **Om Pr**
<! **nt,** — *sic* **Pr**

(a) *Ad idem.* — **Om. Pr.**
(C) «**i** *homo.* — **Um. Pr.**

ease. Secundo, quia corpus cui unita fuit, fuit optime dispositum quantum ad <lis|x>sitiones quæ respiciunt animam inquantum est forma corporis : quia, quantum erat do se, diu poterat vivere; et quantum ad dispositiones quæ respiciunt animam | inquantuin est motrix corporis : quia corpus illud fuit optime dispositum ad omnia opera animæ. Et ista fuit bonitas naturalis, in qua Christus excessit omnes homines alios, ut creditur. Secunda fuit bonitas supernaturalis in dono gratiæ. El sic non incidimus in articulum Parisiensem; quia simpliciter dicimus animam Christi nobiliorem omni alia anima illo triplici modo prædicto. — Hæc ille.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS III.

PONUNTUR SOLUTIONES

I. Ad argumenta Durandi. — Quantum ad tertium articulum, restat prædictis objectionibus respondere. Et ideo

Ad prima tria argumenta Durandi, dicitur quod verum concludunt, sed non contra nos. Nam primum concludit istud verum, quod animæ humanæ in sua origine sunt inæquales quoad perfectiones gratuitas supernaturaliter eis collalas. Secundum concludit istud verum, quod animæ humanæ ab origine sunt inæquales quoad proprietates et potentias naturales communes toti composito. Tertium concludit hoc verum, quod potenliæ immaterialesel abstraclæ subjective solam essentiam animæ informantes, cujusmodi sunt intellectus et voluntas, non possunt naturaliter esse in diversis animabus inæquales, nisi animæ a quibus tales potentia? fluunt, sint quoad suas essentias aliqualiter inæquales. Et totum hoc conceditur, tam antecedens, quam consequentia, quam consequens.

Ad quartum el sequentia, dicitur quod duas animas aut duas formas substantiales unius et ejusdem rationis vel speciei specialissima· esse inæquales quoad suas essentias, potest intelligi tripliciter. Primo modo, quia una illarum habet plures partes diversarum rationum ejus essentiam constituentes quam habeat alia : utputa aliud genus, vel aliam differentiam, vel aliam formam aut formale, aut aliam materiam vel materiale alterius rationis quam habeat alia ; et iste intellectus falsus est. Secundo modo, quia una illarum constituta est ex pluribus partibus ejusdem rationis quam alia : per quem modum Occamistæ et Scotistæ, ct multi alii ponunt intensionem el remissionem in formis accidentalibus, dicentes illam albedinem osse intensiorem, quæ habet plures partes unius rationis in oodcm subjecto et situ adaequato constituentes eam ; et similiter hic intellectus falsus est. Tertio modo, quia una illarum halx?t el dal perfectius eee substantiale quam alia, et plue actual subjectum quam alia, et magis participatur a subjecto quam alia : tabs autem participatio major vel minor formæ a aua materia, vel subjecto, non est aliud nisi esse quod dat forma subjecto suo; et isto modo conceditur quod duæ animæ sunt inæquales quantum ad suas essentias, id est, quantum ad aliquid adhærens essentiæ, el quantum ad illud quod est actus essentias. Et hunc credo fuisse intellectum beati Thomæ in hac materia. Tunc

Ad formam quarti argumenti negatur major. Nam ad hoc quod secundum aliquam formam sit dare, proprie loquendo, magis et minus, non sufficit quod in specie talis formæ sit reperire perfectius et imperfectius, nobilius el ignobilius; sed ultra hoc, requiritur quod talis forma eadem numero possit subjectum suum perficere, nunc plus, nunc minus, et dare diversa esse subjecto suo successive, quorum unum sit alio perfectius; quod non contingit de aliqua forma substantiali, sed solum de accidentali. Et de hoc beatus Thomas, 1· 2·, q. 52, art. 1 : < Augmentum, inquit, sicut et alia ad quantitatem pertinentia (a), a quantitatibus corporalibus ad res spirituales intelligibiles transferuntur, propter connaturalitatem intellectus nostri ad res corporeas, quæ sub imaginatione cadunt. Dicitur autem in quantitatibus corporeis aliquid magnum, secundum quod ad debitam perfectionem quantitatis perducitur. Unde aliqua quantitas reputatur magna in homine, quæ non reputatur magna in elephante. Unde et in formis aliquid dicitur magnum, ex hoc quod est perfectum. Et quia Ixmiim habet rationem perfecti, propter hoc, in *his quse non mole magna sunt, idem esse majus, quod melius,* ut Augustinus dicit. 0. *dc Trinitate* (cap. 8). Perfectio autem formæ dupliciter potest considerari : uno modo, secundum i|tsam formam ; nlio modo, secundum quod subjectum participat formam. Inquantum igitur attenditur perfectio formæ secundum ipsam furinam, sic dicitur ipsa esse pana vel magna, puta parva vel magna sanitas, vel scientia. Inquantum voro attenditur perfectio formæ secundum participationem subjecti, dicitur magis et minus, puta magis aut minus album vel sanum. Non autem ista distinctio procedit secundum hoc quod forma habeat esse pneler materiam aul subjectum : sed quia alia est consideratio ejus secundum rationem sme speciei, et alia secundum quod prtidpatur in subjecto. Secundum hoc igitur, circa intensionem et remissionem habituum et formarum, fuerunt quatuor opiniones apud philosophos, ut Simplicius narrat in *Commento Praedicamentorum* (cap. *de Quali).* Plotinus enim et alii Platonici |)onebant ipsas qualitates et habitus suscipere

(a) **prrfinmtia. —** *parhcipanha* **Pr.**

maps ct minus, propter hoc quod materiales erant, el ex hoc habebant indeterminationem quamdam propter materiæ infinitatem. Alii vero in contrarium ponebant quod ipse qualitates el habitus secundum se non recipiebant magis et minus; sed qualia dicuntur magis et minus secundum diversam participationem : puta quod justitia non dicatur magis el minus, sed justum; et hanc opinionem tangit Aristoteles in *Prxdicamentis* (cap. 6). Tertia fuit opinio Stoicorum, media inter has. Posuerunt enim quod aliqui habitus secundum se recipiunt magis el minus, sicuti artes; quidam autem non, sicut virtutes. Quarta autem opinio fuit quorumdam dicentium quod formæ el qualitates immateriales non recipiunt magis et minus, materiales autem recipiunt. Ul igitur hujus rei veritas manifestetur, considerandum est quod illud secundum quod aliquid spedem sortitur, oportet esse fixum el stans, el quasi indivisibile : quæcumque enim ad illud attingunt, sub specie continentur; quæcumque autem recedunt ab illo in plus vel in minus, pertinent ad aliam speciem perfectiorem vel imperfectiorem; unde Philosophus dicit, 8. *Metaphysicæ* (t. c. 10), quod species rerum sunt sicut numeri, in quibus additio vel diminutio variat speciem. Si igituraliqua forma, vel quæcumque res secundum seipsam speciem sortiatur, vel secundum aliquid sui, necesse est quod secundum se considerata habeat determinatam rationem, quæ neque in plus excedere, neque in minus deficere possit : el hujusmodi sunl color et albedo, el hujusmodi aliæ qualitates, quæ non dicuntur in online ad aliud ; etiam mullo magis substantia, quæ est per se ens. Illa vero quæ recipiunt species ex aliquo ad quod ordinantur, possunt secundum seipsa (a) diversificari in plus vel minus; et nihilominus sunt eadem specie propter unitatem ejus ad quod ordinantur, ex quo recipiunt speciem : sicut motus sccundurn se est intensior et remissior, et tamen manet eadem species propter unitatem termini, ex quo specificatur. Et idem considerari potest in sanitate. Nam corpus pertingit ad rationem sanitatis, secundum quod habet dispositionem convenientem naturæ animalis, cui possunt diverse disjx)sitiones esse convenientes ; unde potest variari dispositio in plus vel in minus, et tamen semper remanet ratio sanitatis. Unde Philosophus dicit, 10. *Ethicorum* (cap. 3), quod *sanitas ipsa recipit magis ct minus. Non enim eadem est commensuratio in omnibus, nec* in *uno ct eodem* (6) *semper, sed remissa permanet sanitas usque ad aliquid.* Hujusmodi autem diversi dispositiones vel commensurationes «anitatis m? habent secundum excedens et excessum. Unde, si nomen sanitatis esset impositum soli perfectissima commensurationi, tunc ipsa sanitas non diceretur major vel minor. Sic igitur palet qualiter aliqua forma vel qualitas possit secundum seipsam augeri vel minui, el qualiter non. Si λero consideremus qualitatem vel formam secundum participationem subjecti, sic etiam inveniuntur quædarn qualitates vel formæ recipere magis et minus, et quædarn non. Hujusmodi autem diversitatis causam assignat Simplicius ex hoc quod substantia secundum seipsam non |>otest recipere magis et minus, quia est ens per se. Et ideo omnis forma quæ substantialiter participatur in subjecto, caret intensione et remissione; unde in genere substantia nihil dicitur secundum magis et minus. Et quia quantitas propinqua est substantia et figura etiam consequitur quantitatem, inde est quod neque in istis dicitur aliquid secundum magis aut minus. Unde Philosophus dicit, 7. *Physicorum* (t. c. 15 et 16), quod, cum aliquid recipit formam aut figuram, non dicitur alterari, sed magis fieri. Aliæ vero qualitates quæ sunl magis distantes a substantia, et conjunguntur actionibus el passionibus, recipiunt magis et minus secundum prticipationem subjecti. Potest autem magis explicari hujus diversitatis ratio. Ut enim dictum est, id a quo aliquid habet speciem, oportet manere fixum, el stans, et indivisibile. Duobus igitur modis potest contingere quod forma non participatur secundum magis el minus. Uno modo, quia participans habet speciem secundum ipsam;et inde est quod nulla forma substantialis participatur secundum magis et minus. Et propter hoc Philosophus dicit, 8. *Metaphysicæ* (t. c. 10), quod, *sicut numerus non habet magis et minus, sic nec substantia quæ est secundum speciem,* id est, quantum ad participationem formæ specifieæ, *sed si quidem quæ (a) cum materia,* id est, secundum materiales dispositiones invenitur magis el minus in Substantia. Alio modo potest contingere ex hoc quod ipsa indivisibililasest de ratione formæ; unde oportet quod si aliquid participat formam, quod participet illam secundum rationem indivisibilitatis. El inde est quod species numeri non dicuntur secundum magis et minus; quia unaquæque species in eis constituitur per indivisibilem unitatem. Et eadem ratio est de speciebus quantitatis continua quæ secundum numeros accipiuntur, ut bicubitum, tricubilum ; el de relationibus, ut duplum, triplum; et de figuris, ut trigonum et tetragonum ; et hanc rationem ponit Philosophus in *Prxdicamentis* (cap. 7 el 8), etc. » — Hæc ille.

Similia dicit in *de Virtutibus,* q. 1, art. **11**, ubi sic : « Quia perfectio uniuscujusque rei est ejus bonitas, ideo Augustinus (6. *de Trinitate,* cap. 8) dicit quod in *his quæ non mole magna sunt, idem est esse majus, quod melius.* Moveri autem de forma imperfecta ad perfectam, nihil est aliud quam

(«) *teipta* — **lerptnm Pr.**
(C' *ct eisdem.* — **Om. Ғ**

(®) *qute* — **Om. Pr.**

subjectum magis reduci in actum : nam forma actus est; unde subjectum magis participare formam, nihil aliud est quam ipsum reduci magis in actum illius forma El sicut ab agente reducitur aliquid de pura potentia in actum formæ, ita etiam per actionem agentis reducitur de actu imperfecto in actum perfectum. Sed hoc non contingit (a) in omnibus formis, propter duo. Primo quidem, ex ipsa ratione formæ, eo scilicet quod illud quod perficit rationem formæ est aliquid indivisibile; putam numeris : nam unitas addita constituit s|>eciem; unde binarius, aut trinarius·, non dicitur secundum magis aut minus : et per consequens non invenitur magis et minus in quantitatibus, quæ denominantur a numeris, pubi bicubitum, bicubitum; neque in figuris, puta triangulare el quadratum ; neque in proporlionabilibus, puta duplum, triplum. Alio modo, ex ĕom|kTrationt formæ ad subjectum : quia inhæret ei modo indivisibili. El propter hoc forma Substantialis non recipit intensionem nec remissionem ; quia dal esse substantiale, quod est uno morio. Ubi enim est aliud esse sultstanliale, alia res est. El propter hoc Philosophus, 8. *Metaphysicæ* (l.c.10), assimilât diffinitiones numeris. Et inde est etiam quod nihil prædicatur substantialiter de aliquo cum magis et minus, etiamsi sil in genere accidentis. Non enim dicilur albedo magis et minus color. El propter hoc etiam qualitates in abstracto ȿignificata. quia significantur per modum substanliæ, non intenduntur, nec remittuntur (6). Non enim dicitur albedo magis vel minus, sed album, n — Hæc ille.

Ex quibus palet quod nulla forma recipit magis aut minus, nisi inhæreal suo subjecto divisibilité!·, el possit dare illi diversa esse. Item, quod nulla forma suscipit magis et minus, nisi subjectum participans eam sortiatur speciem aliunde quam per eam, et ante adventum ejus habeat suam speciem. Et propter hoc nulla forma substantialis suscipit magis et minus, proprie loquendo de suscipere magis el minus. Hoc enim non est aliud quam formam posse intendi el remitti eamdem in numero, et posse induci per motum in subjecto. Si quis autem largo accipiat magis el minus, pro perfectius el imperleclius participari formam in subjecto, tunc concediltur quod forma substantialis eadem in specie suscipit magis et minus; non autem eadem in numen). Et hoc concedit Scotiis in quæstionibus super *Melaphysicam, q.* l octavi. Ubi ponit talem distinctionem, quod formam substantialem suscipere magis et minus potest intelligi : aut de forma secundum speciem, el hoc vel pro intentione logicali, vel pro esse quidditativo et specifico; aut de forma, ul cum materia, id esi, cum gradu individual! cum materia reali et sensibili, el hoc dupliciter, quia vel magis ct minus feruntur ad idem numero, vel ad diversa numero, el hoc ejusdem speciei. Et postea ponit 1res conclusiones : quarum prima est, quod forma substantialis sive substantia, quantum ad esse specificum, sive logicale, sive quidditativum, non suscipit magis et minus; secunda est, quod forma sul>-blanlialis ut in materia hac suscipit magis el minus, inferendo magis el minus ad diversa numero; tertia est, quod ex magis el minus in >ul>stantia non sequitur esse motum in ipsa. Vide illam quaestionem, quia multa bona ibidem dicit pro nostra conclusione. — Cum autem arguens ex hoc infert quod tunc unus homo diceretur magis homo quam alius, — negatur consequentia. Cujus cau^a est, quia (z) talia nomina substantiva de genere substantiæ important naturam specificam in <-^e quidditativo et specifico; et quantum ad tale esse, forma non suscipit magis et minus. Possent tamen fingi aliqua nomina in genere sulbtantiæ quæ prædicarentur cum rnagis et minus, quia significarent participationem formæ a subjecto, el non formam in se, ut forte talia, animatus, humanatus, vel similia.

Ad qulntuin conceditur tertium membrum divisionis ibidem positæ. Et ad ejus improbationem, dicilur negando consequentiam ibidem factam. Cujus ratio est, quia ose substantiale invariable est, licet unum esse sultstanliale sil perfectius alio ejusdem speciei. Et ideo non oportet quod, si secundum diversitatem dispositionum praecedentium formam in materia, vel simul cum forma incipientium, sit inaequalitas fonnarum substantialium, quod a simili secundum diversitatem dispositionum sequentium forma intendatur vel remittatur : quia dispositiones praecedentes, vel simul incipientes cum forma, aliquem modum causalitatis habent respectu formæ substantialis; non autem dispositiones sequentes; ideo posteriores non variant formam sicut priores.

Ad sextum negatur antecedens. Dispositiones enim materiæ redundant non solum in formam eductam de potentia materiæ, immo in formam unibiiem materiæ el proportionatam materiæ, cujusmodi est anima humana.

II. Ad argumentum Henrici. — Ad primum llenrici, dicilur primo, quod auctoritas Philosophi false el varie ibidem exponitur. Nam Philosophus non loquitur specialiter ibi de substantiis separatis, sed generaliter de omni forma, potissime de substantiali, ad hunc sensum quod nulla forma, quantum ad id quod est de ralione formæ, aut quantum ad esse quidditalivum, recipit magis aut minus, ul dictum est in distinctione facta in solutione quarti Durandi (6). Sed tamen forma substantialis potest suscipere magis et minus quantum ad esse quod dat

(3) *contingit.* — **comwnt Pr.**
(6/ *nec remittuntur.* — **Om. Pr.**

(3) *quia. — quod* **Pr.**
(6) *Durandi.* — **Om. Pr.**

materiæ vel subjecto. Et de hoc allegatum est dictum Sindi Thomæ, i·2·. Item, m scripto super 8. *Meta·phytiae* (led. 3) sic dicit : a Sicut numerus non suscipit rnagis ct minus, ila nec substantia quæ dicitur secundum speciem; sed forte illa quæ dicilur secundum materiam. Sicut enim ratio numeri in aliquo determinato consistit, rui non est addere nec subtrahere; ila nec formæ. Sed magis ct minus contingit ex hoc quod materia magis vel minus perfecte participat formam. Unde etiam alliedo non suscipit magis el minus, sed album. i› Dicitur secundo, quod illud quod ibi dicilur de pluribus suppositis angelorum sub una specie, est nobis tantum inconveniens sicut fuit Philosopho, Dicilur tertio, quod non est simile de animabus rationalibus et angelis : quia animæ rationales habent naturalem habitudinem ad corpora; el ideo possunt esse plures animæ in eadem sjæcie : non sic de angelis, qui nullam naturalem habent habitudinem ad materiam; ideo non possunt ŝe plures in eadem specie, solo numero differentes. Dicilur quarto, quod individuatio animarum rationalium iit per aliquid accidentale quod est extra rationem animæ, quia scilicet per quantitatem, ul per principium primum distinctionis, cum ipsa de natura sua sit divisibilis in partes ejusdem rationis, el omnes aliæ formæ hoc habent ex quantitate materiam dividente. Unde animæ quæ crearentur extra corpora, haberent habitudinem ad corpura individuanda per quantitatem; quod de angelis fingi non potest. Ista solutio, præter primum dictum, balletur a Bernardo de Gannito in impugnatione 3. *Quodlibdi* Godofridi, q. 5.

III. Ad argumenta Bernardi. — Ad primum dicitur quod una anima est perfectior alia in substantialibus pertinentibus ad individuum, non autem in substantialibus pertinentibus ad speciem. Nec improbatio hujus ibidem facta, valet; quia male et insufficienter accipit hujusmodi excessum animæ ad animam. Non enim est propter aliolalem partium alterius rationis, aut ejusdem rationis; sed tantummodo propter excessum esse unius ad esse alterius, ut dictum est in solutione quarti Durandi (a). Et hoc intendit sanctus Thomas, 2. Sentent., in præsenti distinctione, ubi sic dicit, articulo ultimo, in solutione primi : ‹ Diversitas formalis duplex est. Quædam quæ est formæ per se, secundum illud quod ad rationem forma.· jiertincl; et talis diversitas formæ diversitatem speciei inducit. Est autem quædam diversitas formæ non per se, sed per accidens, ex diversitate materiæ resultans, secundum quod in materia melius disposita dignius forma participatur; ‹L talis formæ diversitas speciem non diversified!. Et hæc est diversitas animarum. » — Hæc ille.

(›) *Durandi.* — **Om Pr.**

Ad secundum dicitur quod non solum anima Christi excedit alias animas, immo aliorum hominum una excedit aliam modis supradictis.

Ad rationem in oppositum, quasi respondit sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* modo quo statim dictum esi in solutione primi Bernardi.

Et hæc de quaestione sufficiant. Benedictus Deus. Amen.

DISTINCTIO XXXIII.

QUÆSTIO I.

UTRUM PECCATO ORIGINALI debeatur pœna sensibilis

rca trigesimamterliam distinctionem 2. *Sentent.*, quæritur : Utrum peccato originali debeatur pœna sensibilis.

Et videtur quoti sic. Nam Augustinus dicit, *dc Fide ad Petrum* (cap. 27) : *Firmissime tene et nullatenus dubites, parvulos qui sine sacramento baptismatis de hoc sieculo transeunt, crlernosuppliciopuniendos.* Sed supplicium pœnam sensibilem nominat. Ergo parvuli qui pro solo originali punientur, pœnam sensibilem sustinebunt.

In oppositum arguitur sic : Quia Augustinus *(Enchiridion,* cap. 93) dicit pœnam parvulorum qui originali lanium tenentur, omnium esse mitissimam. Sed hoc non esset, si sensibili pœna torquerentur; quia pœna ignis inferni est gravissima. Ergo pœnam sensibilem non sustinebunt.

In hac quæstione erunt 1res articuli. In primo ponentur conclusiones. In secundo objectiones. In tertio solutiones.

ARTICULUS 1.

ponuntur conclusiones

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio : Quod privatio diviore visionis est propria et sola pœna peccati originalis post mortem, loquendo de ptrnls formallter liiexsIstcnUbus aut intuerenilbus persome. *Quod dico propter carceralem parvulorum inclusionem, qua, licet sit poma, est tamen exlrinscca, non autem intrinseca, nec intrinsecam causons.*

Hanc conclusionem ponit sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* dist. 33, q. 2, art. 1, ubi sic dicit : ‹i Pœna

delict esse proportionate culpæ, secundum illud Isa. 27 (v. 8) : *In mensura contra mensuram, cum abjecta fuerit, judicabis cam.* Defectus autem (pii per originem traducitur, rationem culpæ habens, non est per corruptionem vel subtractionem alicujus boni quod naturam humanam consequitur ex suis principiis, sed |>er subtractionem alicujus quod naturæ superadditum erat; nec ista culpa ad istum hominem perlinet, nisi secundum quod talem naturam habel, quæ hoc bono quod in ea natum erat esse et possibile conservari destituta est. Et ideo nulla alia pœna sibi debetur, nisi privatio illius finis ad (piem donum subtractum ordinabat, ad quod per se natura humana pertingere non jiotest. Hoc autem est divina visio. Et ideo carentia hujus visionis est propria et sola pœna peccati originalis [Kist mortem. Si enim aliqua pœna sensibilis pro peccato originali post mortem infligeretur, puniretur iste non secundum hoc quod culpam habuit; quia pœna sensibilis pertinet ad hoc quod est personæ proprium : quia per passionem hujus particularis talis pœna est. Unde, sicut culpa non fuit per ejus operationem, ita nec pœna per passionem ejus esse debet, sed solum per defectum illius ad quod natura de se insufficiens erat. In aliis autem perfectionibus vel bonitatibus quæ humanam naturam consequuntur ex suis principiis, nullum detrimentum sustinebunt damnati pro peccato originali. » — Hæc ille.

Item, *dc Malo,* q. 5, art. 2, sic dicit ; ‹i Sicut communiter dicitur, peccato originali non debetur pœna sensus, sed pœna damni solum, scilicet carentia divinæ visionis. Et hoc videtur esse rationabile, propter tria. Primo quidem, quia quælibet persona est alicujus rihturæ suppositum : et ideo ad ea quæ sunt naturæ per se immediate ordinatur ; ad ea vero quæ sunt supra naturam ordinatur mediante natura. Quod igitur aliqua persona detrimentum aliquod patiatur in his quæ sunt supra naturam, potest contingere, vel ex vitio naturæ, vel ex vitio personæ. Quod aulern detrimentum patiatur in his qùæ sunt naturæ, hoc non videtur posse contingere, nisi propter vitium personæ. Ut autem ex præmissis patet, peccatum originale est vilium nature; peccaDum autem actuale est vilium personæ. Gratia autem et divina visio sunt supra naturam ; el ideo privatio gratiæ et carentia visionis divinæ debentur alicui personæ non solum propter peccatum actuale, sed etiam propter originale. Pœna autem sensus opponitur integritati nature et ƀona ejus habitudini; el ideo jxjena sensus non debetur alicui nisi propler peccatum actuale. Secundo, quia pœna proporlionalur culpæ; cl ideo peccato actuali mortali, in quo invenilur aversio ab incommutabili bono et conversio ad bonUm commutabile, debetur et pœna, scilicet carentia divinæ visionis, correspondons aversioni, et pœna sensus, correspondons conversioni. Sed in peccato originali non est conversio, sod sola aversio vel aliquid aversioni correspondons, scilicet destitutio animæ a justitia originali; et ideo peccato originali non debetur pœna sensus, sed solum pœna damni, scilicet carentia divinæ visionis. Tertio, quia pœna sensus nunquam debetur habituali dispositioni : non enim quis punitur ex hoc quod est habitis ad furandum, sed ex hoc quod aclu furatur; sed habituali privationi absque omni actu debetur aliquod damnum, puta qui non habet scientiam litterarum, ex hoc ipso indignus est promotione ad episcopalem dignitatem. In peccato aulern originali invenilur quædam concupiscentia per modum habitualis dispositionis, quæ parvulum facit habilem ad concupiscendum,ul Auguslinusdicit; adultum aulern facit actu concupiscentem. Et ideo parvulo defuncto cum originali non debetur |»œna sensus, sed solum pœna damni, scilicet quia non est idoneus perduci ad visionem divinam propter privationem originalis justitiæ. › — Hæc ille.

Ex quibus quadrupiiciter arpuitur pro conclusione. — Primo sic : Peccato naturali et non personali delætur pœna naturæ, non personæ. Sed peccatum originale est peccatum naturale, non personale ; privatio vero divinæ visionis est pœna naturalis, pœna veru sensus est |>œna personalis. Igitur peccato originali debetur prima pœna, non autem secunda. — Secundo arguitur sic : Nullus debet pati detrimentum in his quæ sunt naturæ, vel proprie naturalia, sic quod non supcmaturalia, nisi propler peccatum personale Sed pœna sensus est detrimentum eorum quæ sunt naturæ. Igitur soli peccato personali debetur. — Tertio sic : Pœna sensus non debetur peccato in quo nulla est actualis conversio ad bonum commutabile. Sed in peccato originali nulla est talis conversio. Igitur, etc. — Quarto sic : Habituali dispositioni non debetur pœna sensus. Peccatum originale non ponit aliud quam habitualem dispositionem. Igitur, etc.

Secunda conclusio est quod decedentes cum solo peccato orlylnnll non patiuntur ullam atfll-cUoiieiu doloris Interioris.

Hanc ponit sanctus Thomas, *dc Malo,* q. 5, art. 3, ubi sic dicit : ‹‹ Aliqui posuerunt quod pueri sentient aliquem dolorem vel afflictionem interiorem ex carentia divinæ visionis, licet iste dolor non habeat in eis rationem vermis ℭonscientia. quia non sunt sibi conscii quod in eorum potestate fuerit culpam originalem \itare. Sed nulla ratio videtur esse quod subtrahatur ab eis exterior pœna sensus, si attribuitur eis interior afflictio, quæ est multo magis pœnalis, ct magis op|)onitur ⁋nitissima pœnæ quam Augustinus *(Enchirid.*. cap. 93) eis attribuit. El ideo aliis (‹) videtur, et melius, quod nul-

(i) *altu.* — *altquu* Pr.

lam afflictionem, etiam interiorem,sentiant. Et hujus rationem aliqui diversimode assignant. Quidam enim dicunt quoi anima» puerorum cum originali decedentium sunt in tantis tenebris ignorantia constituta?, quoi nesciunt se ad beatitudinorn esse factas nec aliquid circa hoc cogitant; et ideo nullam de hoc patiuntur afflictionem. Sed hoc non videtur dici convenienter. Primo quidem, quia, cum in pueris non sit peccatum actuale quod est proprie peccatum personale, non debetur eis ut aliquod detrimentum patiantur in naturalibus bonis, secundum rationem supra assignatam. Est autem naturale animæ separate, ut non minus, sed magis vigeat in cognitione, quam animæ quæ sunt hic; et ideo non est probabile quod tantam ignorantiam patiantur. Secundo, quia secundum hoc (ax illi qui sunt damnati in inferno, melioris cognitionis essent quantum ad nobiliorem sui partem, scilicet intellectum, in minoribus tenebris ignorantiae constituti· Et nullus est, ut Augustinus (11. *de Civitate Dei,* cap. 27) dicit, qui non mallet dolorem pali cum sana mente, quam gaudere insanus. Et ideo alii assignant causam hujus, quod non affliguntur ex dispositione voluntatis ipsorum. Non enim post mortem mutatur in anima dispositio voluntatis neque in bonum neque in malum. Unde, cum pueri ante usum rationis non habeant actum inordinatum voluntatis, neque etiam post mortem habebunt. Non est autem absque inordinatione voluntatis quod aliquis doleat se non habere id quod nunquam potuit adipisci, sicul inordinatum esset si aliquis rusticus doleat de hoc quod non esset regnum adeptus· Quia igitur pueri post mortem sciunt se non |>otuisse illam gluriam adipisci, ex ejus carentia non dolebunt. Possumus tamen, utrumque conjungentes, mediam viam tenere, ut dicamus quod anima? puerorum naturali quadam cognitione vigeni, qualis debetur animæ separate secundum suam naturam, sed carent supernatandi cognitione quæ hic in nobis per fidem plantatur, eo quod nec hic fidem habuerunt in actu, nec sacramentum fidei susceperunt. Pertinet autem ad cognitionem naturalem, quod anima se sciat propter beatitudinein creatam, et quod beatitudo consistat in adeptione boni perfecti; sed quod illud bonum perfectum ad quod horno factus est sit illa gloria quam sancti possident, est supra copiitipnem naturalem. Unde Apostolus dicit, 1. *Corinth,* (c. 2, v. 9), quod *nec oculus vidit nec auris audivit, ct in cor hominis non ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus* se. El postea (v. 10) subdit : *Nobis autem revelavit Drus per Spiritum suum*. Quæ quidem revelatio ad fidem pertinet. Et ideo se privari tali bono animæ puerorum non cognoscunt : et propter hoc non dolent; sed hoc quod pernoturam habent, absque dolore possident. » — Hæc ille.

Ilem, 2. *Sentent.,* dist. 33, q. 2, art. 2, sic dicit: e Circa hoc, inquit, csl triplex opinio. Quidam enim dicunt quod pueri nullum dolorem sustinebunt, quia ratio in eis adeo obtenebrata erit, ut non cognoscant se amisisse quod amiserunt; quod probabile non videtur, ul anima de onere corruptionis absoluta non cognoscat ea quæ saltem ratione investigari possunt, et multo plura. Et ideo dicunt alii quod in eis est perfecta cognitio eorum quæ naturali cognitioni subjacent, et cognoscent Deum, el se esse privatos ejus visione : et ex hoc aliquem dolorem sentient; tamen (a) mitigabitur eorum dolor, iriquantum non propria voluntate culpam incurrerunt pro qua damnati sunt. Hoc etiam probabile non videlur: quia talis dolor de privatione tanti boni parvus esse non posset, et præcipue sine spe reparationis; unde eorum pœna non esset mitissima. Et praeterea omnino eadem ratione qua dolore sensibili exterius affligente non punientur, etiam dolorem interiorem non sentient : quia dolor pœnæ delectationi culpæ corresponde!; unde remota delectatione a culpa originali, omnis dolor ab ejus pœna excludetur. Et ideo alii dicunt quod cognitionem perfectam habebunt eorum quæ naturali cognitioni subjacent, el cognoscent se privatos esse vita æterna, el causam quare ab ea exclusi sunt; nec tamen ex hoc aliquo modo affligentur. Quod qualiter esse possit, videndum est. Sciendum ergo quod , ex hoc quod aliquis caret eo quod suam proportionem excedit, non affligitur si sil recite rationis; sed tantum ex hoc quod caret eo ad quod aliquo modo proportionatus fuit. Sicut nullus homo sapiens affligitur de hoc quod non potest volare, vel quia non est rex vel imperator, cum non sit sibi debitum. Affligeretur autem, si privatus esset eo ad quod habendum aliquo modo aptitudinem habuit. Dico ergo quod omnis homo habens usum lil>cri arbitrii, proportionatus est ad consequendum vitam æternam, quia potest se ad gratiam praeparare, per quam vitam æternam merebitur. Et ideo,si ab hoc deficiunt, maximus dolor erit eis; quia amittunt illud quod suum fore possibile fuit. Pueri autem nunquam fuerunt proportionati ad hoc quod vitam æternam haberent : quia nec eis debebatur ex principiis naturæ, cum omnem facultatem naturæ excedat; nec actus proprios habere potuerunt quibus tantum bonUm consequerentur. Et ideo omnino nihil dolebunt de carentia visionis divinæ, immo magis gaudebunt de hoc quod participabunt multum de divina bonitate in perfectionibus naturalibus. Nec potest dici quod fuerunt proportionati ad vitam æternam consequendam, quamvis non per actionem suam, tamen per actionem aliorum circa eos, quia potuerunt ab aliis baptizari, sicut et multi

(t) *iccundum hoc.* — *tunt* **icd Pr.**

(e) tamen — cum Pr.

pueri ejusdem (α) conditionis baplizati sunt, et vitam æternam consecuti. Hoc enim est sujærexcedentis gratin?, ut aliquis sine actu proprio promit» tur; unde defectus talis gratiæ non magis tristitiam rausit in pueris decedentibus non baptizatis, quam ni sapientibus hoc quod mullæ ğratia eis non fiunt, quæ aliis similibus (€) facta? sunt. ® —Hæc ille.

Ex quibus potest formari duplex ratio pro conclusione. — Prima talis est : Nullus interius affligitur de hoc de quo non cogitat. Sed parvuli decedentes cum originali solo, non cogitabunt de visione Dei, nec de privatione talis visionis. Igitur de hoc non affligentur. — Secunda talis est : Nullus in rationis rectitudine constitutus, affligitur nec tristatur quia caret eo ad quod nunquam fuit proportionatus. Sed tales parvuli utuntur recta ratione; ct, dato quod cogitent et sciant se privatos vel exclusos a Dei visione, sciunt se nunquam ad illam fuisse proportionatos. Igitur de hoc non tristantur.

Et in hoc primus articulus terminatur.

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

§ 1. — Contra primam conclusionem

Argumenta Gregorii. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra praedicta. Et quidem, contra primam conclusionem arguit Gregorius de Arimino (dist. 30, q. 3), dicens quod illius conclusionis oppositum sensit Augustinus. Quod probat

Primo ex ejus auctoritate communiter allegata, *de Fide ad Petrum, cap.* 27 : *Firmissime,* inquit, *tene* (γ), *el nullatenus dubites, non solum homines jam ratione utentes, verum etiam parvulos, qui, sive in uteris matrum vivere incipiunt et ibidem moriuntur, sive jam de matribus nati sunt, si sine sacramento Baptismatis, quod datur in nomine Patris el Filii et Spiritus Sancti, de hoc sæculo transeunt, ignis asterni supplicio puniendos; quia, et si peccatum propriat actionis non habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione traxerunt.* Constat autem quod supplicium ignis adeini pœna dia est inferni quæ dicitur pœna sensus, et do qua pnesens currit quæstio (δ). Sed ad hanc rationem, inquit, dicitur dupliciter.

Primo quidem, quod Augustinus hic (c) locutus est excessis e, ul se maxime elongaret a sententia hærcticorum, qui in parvulis negabant omnem cul-

ta) *cjmdem.* — *ejut* Pr.
(6) *alitt similibus.* — *suis naturalibus* Pr.
(γ) *lene.* — Om. Pr.
(Î) *qturtho.* — *sensus* Pr
(c) *hic.* — *hoc* Pr.

jam, et j>er consequens omnem poenam. Ideo multum, inquiunt, attendendum csl contra quos sancti loquantur, ul habeatur eorum intentio.— Sed hæc responsio nullatenus stare potest. *Primo* quidem, quia cum faIsta falsilate excludi non debeat. nec, ubi vera fides defenditur, sil docendus error, vel ſal sententia asserenda, non ť putandum quod Augustinus, eximius extirpator errorum et veridicus fidei defensator, propter quemcumque excludendum errorem dixisset firmiter credendum esse pueros ignis supplicio puniendos esse, si hoc falsum aul non recta? fidei consonum æslimassel. *Sec ando,* quia in illo libro Augustinus contra nullum errorem sjwxialiler loquitur, sed communiter totius catholicæ fidei canones tradit cuilibet, promittens : *Firmissime lene el nullatenus dubites; et de* omnibus in ultimo capitulo dicti libri ait : *Hxc quadraginta capitula ad regulam verx fidei firmissime pertinentia fideliter crede, fortiter tene, veraciter patientcrque defende. Et* si *quem contraria* his *dogmatizare cognoveris, tanquam potem fuge, ct tanquam hxreticum abjice. Ita enim ista qu;e posuimus fidei catholicx congruunt, ut ri quis non solum omnibus, sed etiam singulis voluerit contraire, in eo quod singulis eorum contumaciter repugnat (ʌ), et his contraria docere non dubitat, hxreticus et fidei christianx inimicus, atque ex hoc omnibus catholicis anathematizandus appareat.* — Hcec die. — Non autem debet in mentem alicujus theologi cadere quod inter tales rcgulas fidei Augustinus posuisset aliquid falsum, secundum significationem quam primo facit communiter apud omnes, sicut in proposito sequeretur, si dicta responsio esset vera. — Confirmatur. Quia, cum hujus regula? oppositum nullibi inveniatur ab Ecclesia determinatum, nec in Sacra Scriptura prædicatum, qua potestate tu dicis eum fuisse hoc non proprie et vere, sed excessive locutum, dicet alius similiter in aliis regulis ibidem per eumdem positis fuisse loculum excessive, et non ul sonant illas esse tenendas. Sed sic dicendo non esi dubium intuenti diligenter, quod in mullos quis taberetur errores. Ideo,

Secundo et communius, aliter respondetur, scilicet quod Augustinus, ibidem, nomine û/nts generaliter omnem pœnam significant ; unde per ijnis *xterni supplicium* æternam pœnam non sensus sed ixrnain damni intellexit. — Sed hæc responsio etiam non videlur posse stare. Tum *quia* non est verisimile quod fidei regulas sub metaphoris tradidisset, cl maxime unam solam ; quælibet autem alia ibi tradita piOprie accipienda esse videtur. Tum *quia* in eodem libro, cap. 3, simul et similiter exprimit pœnam talium puerorum, et dæmonum, et adultorum damnatorum in criminibus morientium. Unde

(a) *rcpmjiial,* — *repugnatur* Pr.

ait *Qualitas mala vital ab infidelHute incipit, qux ab originalis peccati reatu initium sumit :* in *quo quisquis ita vivere incipit, ut ante finiatur vita, quam ah ejus obligatione solvatur, si unius diei vel unius horx spatio anima illa vixerit* in *corpore , necesse est eam cum eodem torpore interminabilia gehenna supplicia sustinere, ubi dtaboluy cum angelis suis in æternam arsu-ru c.4. El* sequitur : *ubi cum cu fornicarii, et ululis servientes,* etc., si *ante hujus vit;r terminum a viis sitis malis conversi non fuerint, internis ignibus comburentur.* Cum igitur nullus per supplicia gehenna?, ubi diabolus arsurus est, aut per ïμηι^ quibus comburentur alii damnati. mbdligat communiter pœnam quamlibet, fled determinate pœnam ignis infernalis sensibilem (a), non videtur secundum mentem Augustini incedi, si per supplicia ǧehenna inferenda talibus pueris, poma damni tantummodo intelligatur. — Continuatur· Quia paritet alius posset dicem quod ex illis verbis non jiossel Italien quod diabolus, aut alii patiantur ǂKm sensus; quod ǂullu diceret. Et patet assumptum; quia similiter de omnibus loquitur Augustinus.

Secundo principaliter ostenditur Augustinum tiii'M! ǧrædicta sententi.e, eo quod in *llgpumneslicoh,* responsione quinta, contra Pelagium dicentem quod infantes decedentes sine sacramento baptismatis non intrant itgnuni cu lorum, habent tamen vitam æternam sine umni penna, hac sola excepta, quod non sunt in |mlria, ex textu Evangelii probat quoi si tales nun obtinent regnum cœlorum, ut fatebatui Pelagius, et verum est, consequens est ut mittantur cruciandi in ignem ætenium. Unde ait sic (cap. 5) : /Vimum *enim lucum fides catholieorum regnum credit esse cœlorum, unde nun baptizutus excipitur; secundum gehennie est,* ubi *omnis* (6) *apostata vel a fido Christi alienus æterna supplicia experietur; tertium penitus ignoramus, immo nec esse* in *Scripturis Sacris invenimus. Unge, ℙelagian locum ex officina perversi dogmatis* tui, *ubi alieni u gratia Christi vitam rcquici et gloriæ possidere parvuli possunt. Dextera est* (γ) *justi cedentis judicis ct sinistra; regnum est et gehenna; vita est* (o) *ct mors; justi tunt ct iniqui. In dextera igitur sunt justi constituti,* m sinistra *operarii iniquitatis. In regno, requies baptizalurum (<); in gehenna, poma incredulorum. Vita ad lætitiam gloriæ; mors ad fidum d stridorem dentium. Justi m regno Patris simul cum Christo; iniqui igne perpetuo parato diabolo el angelis ejus.* Et immediale subdit quod (x) ista non significant *divisiones multorum locorum,* sed *tantum duorum,* scilicet: *regni* (6) *cœlorum,* quo referuntur (γ) dextere, vita, justitia (o), gloria, etc.; et *gehennæ,* quo referuntur sinistra, mors, injustitia et qmecumquo mala tormenta; *ubi,* inquit, *mors qu:e secunda dicitur, non finitura, sed cruciatu durabilis erit.* Et tunc arguit : *Qui ergo baptizatus non est, in Ius qu;r sunt regni cœlorum non potest reperin; et st non ibi, quia vere non ibi, putasne, Priagiane, jam sentis ubi ? quasi* dicat : aperte videiv délies quod repentur in gehenna. Ex his palet mani·teste propositum. Tum quia primo dicil quod alienus a fide Christi supplicia experietur æterna ; experientia aulem supplicii sine cruciatu et |xena sensus non intelligitur (t). Tum quia, secundum cum, quiliIwt est in regno cœlorum vel in gehenna : per quam mors secunda cruciatu durabilis semper, et ubi fletus el stridor dentium intelligitur; ubi concludit ǂse infantes non baptizatos.

Tertio, quia in sermone *de Baptismo parvulorum,* contra Pelagium (et est (ζ) I i. *de Verbis Apostoli),* ex eodem præmisso fundamento concludit (cap. 3) : *Venturus est,* inquit, *Dominus, ct judicaturus de vivis et mortuis, sicut Evangelium loquitur, duas partes facturus est, dexteram, ct sinistram : sinistris dicturus* (Matth. 25, v. 41), ‹i *Ite in ignem irternum, qui paratus est diabolo el angelis ejus; » dextris dicturus* (ibid., v. 34),

Venite, benedicti Patris niei, regnum percipite, quod paratum est vobis ab origine mundi, d *line regnum nominat, hac cum diabolo damnationem. Xullus relictus est locus medius, ubi ponere queas infantes.* El sulxlit : *Si ergo dextera erit et sinistra, et nullum medium locum in Evangclio novimus, qui* (η) *non in dextera, proculdubio in sinistra; ergo qui non in regnum, proculdubio in* (0) *ignem æternum.*

Et si dicatur quod hujusmodi infantes erunt proculdubio in igne infernali, el tamen non patientur ab illo, hoc in consequentibus videtur Augustinus excludere ex verbo Christi quo quid per regnum, el quid per ignem intdligcret derlanivit. Unde de ipso Christo subdit Augustinus *Extrema sententia, ut doceret quid sit regnum, et quid ignis ivternus,* ' *Tunc, inquit, abibunt isti in combustionem æternam, justi autem in vitam æternam* (ibid., v, 46)· » Ex hoc |Kitet quod illi quibus dicetur, *Ite* in *ignem xternum,* patientur combustionem

(*) *teneibdsm.* — Om Pr
(4) omnu, — cum Pr.
(γ) at. — Om. Pr.
cit. — Om. Pr.
(i) *baptnatorum.* — *baptitmatorum* Pr.

(«) *quod.* — *quia* Pr.
(6) *regni* — *regnum* Pr.
(γ) *referuntur.* — *referunt* pr,
Û) *jiutitia.* —*juiti* 1'r.
(«) *intelligitur.* — *mtrlliguntur* Pr.
(ζ) <at. — m Pr.
(r.) </ui. — *qmr* Pr
(b) in. — *el* Pr

ignis æternam. — El hoe confirmari videtur per rationem : quoniam una eademque sententia omnes damnati judicabuntur ad ignem internum, inter quos infantes hujusmodi concludentur, nec etiam aliam sententiam legimus dandam de eis specialem. Constat autem quod cæteri, sive angeli, sive homines damnati, non solum ex ilia sententia ink lliguntur judicari ad illum ignem, quia sint in ipso tantummodo localiter continendi, sed quia sunt ab ipso voraciter cruciandi. Igitur ila videtur sentiendum de pr.edicla sententia quoad infantes damnatos. — Pro hoc facit etiam illud quod idem Augustinus scribit in epistola ad Consentium. In illa epistola, Quimlui/i *ad oculos* (cap. 2) : *Illi,* inquit, qui *ad judicium resurrecturi sunt, non commutabuntur in illam incorruptelam qu;v nec doloris corruptionem pati potest. Illa namque fidelium est atque sanctorum; isti vero perpetua corruptione cruciabuntur, quia ignis eorum non extinguetur, ct vermis eorum uon morietur.* Constat autem (a) quod tales infantes do numero eorum sunt qui ad judicium sunt resurrecturi. — Præterea. Sicut tu de ipsis pueris quantum ad inclusionem localem tantummodo illud verbum Christi inkdligeres, sic alius de cæteris damnatis forsitan exponeret; nec ox Scriptura Sacra, ut videtur, posset dictum ejus plusquam tuum improbari. Ex his, ut videtur, patet Augustinum sensisse, et ex intentione contra Polagianos probasse quod hujusmodi infantes pœnam ignis el cruciatum patientur, el non tantummodo pœnam damni, quæ est tantummodo carentia divinæ visionis. Confirmatur; quia talem opinionem, in pneallegato sermone, |»ost verba recitata, videtur attribuere Pelagio. Unde ait (cap. 6) : *Videris enim (C) tibi misericors, quia non ei,* scilicet infanti non baptizato, *aufers* (γ) *vitam. Damnas tamen,quem separas a regno cælorum. Damnas: non percutis eum, sed in exilium mittis. Nam qui cxulantur, vivunt, si sani sunt; in doloribus corporis non sunt, non torquentur, non carceris tenebris affiguntur; hxc illis sola pœna est, ion esse in patria.* — Præterea. Quia nullibi legi Augustinum dicentem quod ipsi non patiantur pœnam ignis, aut pœnam senSus, aut tantummodo puniantur pœna illa damni. Nec etiam vidi ab aliquo allegatum, quod alicubi dixerit aliquam talem sententiam. Undo satis videtur mihi eum fuisse alterius ⁑ententia — Nec valet quod tenentes oppositum inducunt pro se auctoritatem Augustini in *Enchiridion,* in principio quæstionis ad oppositum allegatam. Illa enim auctoritas non concludit propositum; quia valde beno stant simul quod tales parvuli patiantur pœnam sensibilem, et quod eorum pœna sensibilis sit mitissima respectu pœnariim illorum quiactualiter peccaverunt.— Et pro certo, ri diligenter in-piciatur intentio Augustini, videtur ad oppositum illius quod intenditur per argumentum et pix» principii proposito. Unde, m principio immediato procedentis capituli (cap. 02), ait Augustinus : *Quicumque ab illa perditionis massa, qua· facta est per hominem primum, non liberantur* (a) *per unum mediatorem Deict homi-num , resurgent quidem ft ipsi, unusquisque in came sua, sed ut cum diabolo et angelis suis puniantur.* Et paulo powt, dicil : *Nec moveat,* inquit, *quomodo in cis erit* (6) *corpus incorruptibile, xi dotere poterit; aut quomodo corruptibile,* xi *mori* (γ) *non poterit. Non est enim vera vita, ⁑i ubi feliciter vivitur; nec vera incorruptio. nisi ubi ⁑alu nullo dolore corrumpitur. Ubi nutem infelix mori non sinitur (£), ut ita dicam, mors ipsa non moritur; ubi dolor perpetuus non interimit, sed affigit, ipsa corruptio non finitur.* Ex his patet eum velle quod quilibet non liberatura massa perditionis, quales constat esso infantes, de quibus est sermo, resurget cum carne, ut in ilia dolores patiatur, et per consequens quilibet talis habebit pamam sensibilem, inter quos tamen miti— simam dicit fore pœnam eorum qui solum originale habuerunt.

Qunrto principaliter. Quia hujus mentis videtur esse beatus Gregorius, 0. *iforahum* (cap. 16», super illo verbo Job. 9(v. 17), *Multiplicavit vulnera mea etiam sine causa,* dicens : *Nonnulli enim prius a présenti luce subtrahuntur, quan ad proferenda bona malave merita vitir achvif perveniant ; quos quia a culpa originis salutis sacramenta non liberant, et hic ex proprio nil egerunt, ct illuc ad tormenta perveniunt.* Tormentum nutem proprie cruciatus et pœna sensibilis dicitur Item, immediate post, dicit : *Quibus unum vulnus rs(, ⁑orruptibile nasci; aliud, carnaliter* (c) *mori. Sed quia post mortem quoque ivtcrna mors sequitur, occulto eis justoque judicio, etiam sine causa vulnera multiplicantur. Perpetua quippe tormenta percipiunt, qui nihil expropria voluntate peccaverunt.* — Unde posset etiam satis fortis ratio formari ad propositum, ut videtur : quoniam, si nullam aliam pœnam quam damni precise tales infantes |>osl mortem paterentur, sequitur qyod mullo melius et^el eis post mortem eorum et finalem damnationem, quam fuerit in vita ista. Patet : quin in ista vita multas (Menas sensibiles et cruciatus patiuntur, et cum hoc carent divina visione; post eorum autem damnationem, nullam

(e) *autem.* — Om. Pr.
(S) enim. — Om. Pr.
(γ) *aufert.* — *auferat* Pr.

(a) *liberantur.* — *hbrrcUur* Pr.
(β) eril. — Om. Pr.
(γ) rnori. — moveri Pr.
O) *et.* — Ad. Pr.
(i) aliud, *carnaliter.* — *cut corruptibitei* Pr.

pumain sentient, sed tantummodo visione divina carebunt, secundum opinionem istam. Sed consequens videtur falsum. Nam omnium damnatorum videtur esae pejor futura conditio post finale *judicium*. — *Et* hoc etiam videtur probare in speciali quantum ad propositum, textus allegatus juxta expositionem Gregorii, cum dicitur : *Multiplicavit vulnera mea fine rausa ;* non enim multiplicarentur, sed minuerentur potius, si nullam pœnam præter illam carentiam divinæ visionis haberent.

Quinio. Quia opinio tenens oppositum, non habet pro se aliquam rationem cogentem, nec auctoritatem. Non quidem rationem; quia potissima ratio quam inducunt pro sua opinione videtur esse hæc : quia tales nullam fuerunt experti delectationem actualis culpæ; igitur nullam debent pati tristitiam pœnæ. Consequentiam probant : quia, ut scribitur, Extra, *de Baptismo et cju> effectu,* cap. *Majores Sed adhuc), actualis peccati pœna est cruciatus perpetuus gchenmc;* non ergo debetur illis qui non aclualiter peccaverunt. Quod confirmant per illud *Apec.* 18 (v. 7) : *Quantum glori/icavit se ct in deliriis suis fuit, tantum date illi tormentum ct luctum :* ubi, secundum proportionem actualis delectationis inordinata·, ostendit esse proportionem tormenti et pœnæ sensualis infligenda.·, igitur ubi nulla actualis mala delectatio præcessil, aut præfuit, nulla sensualis poma secula est. Hæc est talium ratio. — Sed hæc ratio non concludit. Prima enim consequentia non valet ; quia non solum culpa· actuali debetur tristitia pœnæ sensibilis, sed etiam culpa.· originali. Quoti notavit Augustinus, *de Fide ad Petrum* (cap. 27), in auctoritate superius allegata, CUm ait: *Quia ct si peccatum proprue actionis non habuerunt.* Hoc etiam notavit beatus Gregorius, statim |x>st verba allegata, exponens illud, *Etiam* (z) *ℜnc causa,* dicens : *Qui itaque nullum propnum adjungens, ex solo originis reatu premitur, quid in illo extremo examine, quantum ail humani sensus leslimulionem, nisi* (6) *sine causa vulneratur? Sed tamen sub districtione divina justum est, ul propago mortalis, vehit infructuosa arbor, etiam in ramis servet amaritudinem quum traxit ex radice.* Vulneratio autem, ut patet, pro pena sensibili capitur. Et quamvis secundum humanam aestimationem non deberetur ei qui nullum proprhe actionis peccatum habuit, secundum tamen Dei occultam justitiam debetur ei qui originalem culpam contraxit. Auctoritas autem decretalis non probat consequentiam ; quia illa non dicit quod solius culpæ actualis pœna Bit cruciatus geheunæ. £t per idem patet ad auctoritatem Apocalypsis; quia cum illa sententia stat quod etiam aliis qui non glonficaverunt se in deliciis, detur tormentum el lucius. Et sic patet quod ratio quam inducunt non cogit.

Similiter nec aliqua auctoritas est pro illa opinione : quia non inducunt aliquam auctoritatem proprie ad propositum, nisi illam Augustini in *Enchirid.* (cap. 93) de qua supra fuit sermo; el ulterius quamdam decretalem, Extra, *de Baptismo ct ejus effectu,* cap. *Majores,* ubi scribitur (§ *Sed adhuc),* quod *pœna originalis peccati est carentia divinæ visionis; actualis vero peccati, gehenna perpetuus cruciatus.* Sed nulla istarum auctoritatum (z) cogit. Non quidem prima, ut supra dictum est. Nec similiter secunda. Nam decretalis non dicit quod sola carentia divinæ visionis sit poena originalis peccati ; nec etiam, ut dixi, ait quod solius actualis peccati cruciatus geheunæ sit pœna : quorum utrumque, vel alterum, dicendum esset (6), ul sufficerent ad probandum propositum illius opinionis. Item, quod tales exclusive non sint intelligendæ ex illa decretali, patet. Tum ex glossa ibidem quæ dicil : « Parvuli qui sine baptismo decedunt, in tenebris manent, *de Consecrat.,* dist. 4, can. *Nulla printer;* et pœna illa mitissima est omnium, *de Consecrat.,* dist. 4, can. *Regenerante;* et tamen sempiterno igne punientur, dist. ead., can. *Firmissime.* * Et est auctoritas Augustini superius allegata. Ecce quod pradei tenebras, ponit pœnam ignis. Tum etiam quia ad propositum quod vult probare dicta decretalis, neutra illarum exciusivarum est opportuna. Vult enim probare quod dormienti vel amenti non dimittitur per baptismum peccatum originale, sicut dimittitur parvulis, et supponit quod in talibus sit etiam actuale peccatum. Probat autem hoc : quia (γ) *pœna peccati originalis est carentia visionis Dei; actualis vero peccati, gehenniv perpetiar cruciatus. Fade, si primum dimitteretur alicui, alio non dimisso, talis non careret visione hei propter peccatum jam dimissum, et cruciaretur in gehenna perpetuo propter reatum criminis actualis. Sed luce tanquam incompospibilia sese non compatiuntur, immo mutuo adversantur.* — Hæc Decretalis. — Patet autem quod tota ista argumentatio stat, etiamsi præter carentiam divinæ visionis sit alia pœna originalis jæccali. Nam adhuc cum dimitteretur originale (o), eximeretur iste a pœna talis carentiæ. Præterea. Constat quod peccati actualis non solus cruciatus geheunæ est pœna, sed etiam carentia divinæ visionis. Unde Christianus qui nullum habet originale, si decedat cum reatu actualis mortalis, semper carebit Dei visione. Sicut igitur ex hoc quod dicit Decretalis, quod pœna actualis peccati est geheunæ cruciatus,

---

(·) *Etiam.* — *El* Pr.
(<) nui. — non Pr.
( ) *auctnrilatum.* *actionum* Pr.
( ) etiel. — erit Pr.
* *quia.* — *quod* Pr.
(Î) *onqmale.* — llm. Pr.

non tollitur (juin ejus pœna sit etiam carentia divinæ visionis, sic nec ex hoc quod ait quod pœna originalis peccati est carentia divinæ visionis, excluditur quin ejus perna sit etiam cruciatus gehennæ. — Hæc sunt argumenta Gregorii.

§2. — Contra secundam conclusionem

Argumenta Durandi. — Contra secundam conclusionem arguit Durandus (diet. 33, q. 3), vel saltem contra ejus probationes.

Primo namque arguit quod probatio conclusionis adducta de 2. *Sentent.* non valeat; quia, licet pueri non liaptizati non habuerint in se aptiludinern aut pro|)ortionem ad consecutionem glori®, tamen habuerunt eam in sua radice, scilicet in primo parente. Et ideo, sicut filius militis cui gratis collatum esset imperium per se et pro tota sua posteritate, doleret, si oh culpam patris privaretur jure imperii, ita videtur quod pueri non baptizati doleant, si sciant se ex culpa primi parentis esse privatos visione divinæ essentiæ, ad quam pervenissent, nisi culpa patris impedivisset. — Hæc ille. — Et propter hoc argumentum recedit a probatione sancti Thomæ quam ponit 2. *Sentent.,* et tenet se cum probatione adducta ex dictis sancti Thomæ, *de Malo,* q. 5.

Secundo loco arguit contra se et contra illam probationem sancti Thomæ. Quia, ut communiter tenetur, in generali judicio omnes videbunt Dei judicium esse justum, pro eo quod peccata singulorum omnibus apparebunt. Cum igitur decedentes cum solo originali peccato, resurgant et ad judicium pertineant, videtur quod tunc cognoscant bonos praemiari visione divina propter sua merita, se autem privari eadem visione propter suum demeritum vel propter demeritum primi parentis. Quare ergo tunc non dolebunt, quando hoc cognoscent, quamvis modo possint non (a) dolere, quia forte hoc non cognoscunt.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS III.

PONUNTUR solutiones

§ 1. — Ad argumenta contra primam conclusionem

Ad argumenta Gregorii. — Quantum ad tertium articulum, respondendiltn est objectionibus praelibatis. Ideo

Ad primum contra primam conclusionem,dicitur quod beatus Thomas respondet ad illud, *de Malo,* q. 5, art. 2, in solutione primi. Sic dicit : « Nomen (a), inquit, tormenti et supplicii et gehennæ et cruciatus, vel si quid simile m dictis sanctorum inveniatur, est large accipiendum pro pœna, ut ponatur species pro genere. Ideo autem sancti tali modo loquendi usi sunl, ut detestabilem redderent errorem Pelagianorum qui asserebant in parvulis nullum esse peccatum, nec eis aliquam pœnam deberi. — Hæc ille. — Ex quibus patet quod de mente sancti Thomæ sunl ambæ solutiones quas arguens recitat. Meo respondendum esi ad improbationem illarum. Et quidem

Ad improbationem primam primæ solutionis, dicitur quod Augustinus taliter loquendo, et alii sancti, non excludunt falsilalem falsilate, nec docent errorem ad defendendum veram fidem; quia dictum eorum sane intellectum verum est. *Ad secundam improbationem* dîdæ responsionis, dicitur quod Augustinus, licet in dicto libro *de Fide ad Petrum* nullum errorem in speciali nominet, tamen omnia quæ ibidem dicit, ponit ad excludendum errores illos potissime qui sua circa tempora pullulaient, cujusmodi erat error Pelagianorum. Ad illud autem quoti adducitur de dicto Augustini in fine illius libri, dicitur quod responsio ista non dogmatizat aliquid contrarium illis quadraginta capitulis, nec alicui illorum; sed exponit dicta Augustini in illis : quia etiam dicta Christi licet exponere. — Ad confirmationem ibidem factam, dicitur quod, licet Ecclesia non determinet expresse oppositum illius regulæ beati Augustini nec Sacra Scriptura publico praedicet oppositum, tamen ex dictis Sacrae Scripture et doctorum Ecclesiæ apparet (juod dicta sancti Augustini el aliorum sanctorum in hac materia, sunt intelligenda modo quo dictum est. Quod apparet multipliciter. Primo quidem, quia Christus ubicumque loquitur de pœna sensus reprobis inferenda, semper praemittit aliquid pertinens ad eorum culpas actuales, omissivas aut commissivas, sicut patet, *Matth.* 25 (v. 41. 42, 43), ubi dicit quod eis dicetur: *Ite maledicti* in ignrm ætfm», etc., qui omiserunt exercitium operum misericordi®; et similiter, *Matth.* 13 (v. 40, 41, 42) : Sic *erit in consummatione sarculi : mittet Filius hominis angelos suos, et colligent de regno ejus omnia scandala, et* cos qui *faciunt iniquitatem, et mittent eos in caminum ignis.* Item, omnes evangelistic alii similia dicunt. Paulus vero, 2. *Corinth.* 5(v. 10), sic dicit : *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum,* sire mulum, etc. Ubi videtur manifeste dicere praemia positiva el pœnas positivas inferendas et reddendas meritis vel demeritis actualibus ; nec unquam in doctrina alicujus apostoli contineri pœnam positivam infligendam eis qui nullum actuale demeritum gesserunt.

(a) *non — nunc* Pr.

(a) *Nitnicn.* — ATmuim* Pr.

mkI solo peccato originali tenentur. Ipse quoque Augustinus in plerisque Jocis, testatur Deum illis soil· redditurum damnationem æternam qui spontanea delicta incumerunt. Unde et recitatur in Decretis, 23, q. 4, in cnn. *Nabuchodonosor,* et sequenti (a) : Fari ira· *nunquam Deus :r(ernum redderet interitum, si non spontaneum inveniretur homo habere peccatum.* Et quod loquatur de peccatis actualibus, jmtel per illa quæ ibidem pnemittuntur, et subduntur.

Similiter, *ad primam improbationem* secundæ responsionis, dicitur quod non est mirum, si Augustinus in regulis fidei aliquas locutiones metaphoricas interserat, cum Christus in doctrina fidei parabolice loqueretur, el attento quod Augustinus rhetor et rhetorica doctor fuerat, cujus scientiæ modus est typice et figurative loqui; nec solum in regula quæ allegatur, immo in aliis ejusdem libri simili modo loquendi utitur, ut patet advertenti. *Ad secundum improbationem* dictæ responsionis, dicitur quod, sicut dicit beatus Thomas, ubi supra allegatus est *(de Malo,* q. 5, art. 2), per omnia illa vocabula, supplicium, et ignem, intelligunl sancti, in materia præsenti, pœnam large, non autem specialiter pœnam sensibilem. Unde et sanctus Thomas. 2. *Sentent.,* distinctione pnesenti, q. 2. art. 1, in solutione primi, exponens auctoritatem Augustini in primo argumento allegatam, sic dicil : « Supplicium non nominat in illa auctoritate pœnam sen-i-bilem, sed solum pœnam damni, qu® est carentia dirime visionis; sicut etiam et nomine ignis frequenter in Scriptura quælibet pœna significari consuevit. › — Hæc ille. — Quod autem boatus Augustinus in dicto libro *de Fide ad Petrum,* aliquando figurative sit locutus, patet in mullis locis, potissime ubi dicil (cap. 1), */Eternum quippe ac aine initio est, quod Filius de natura Patris natus exstitit; et aternum est, ac sine initio est, quod Sanctus Spiritus de Patris natura Filiique procedit,* liem, ubi dicil (ibid.) : *Aliud est genuisse quam natum esse.* Item, ubi dicit (cap. 2) Sic *ergo Christum Dei Filium, id est. unam ex Trinitate personam Deum verum crede, ut divinitatem ejus de natura Patrii natam esse non dubi-*h»M. Itetn, ubi dicit sic (ibid.): *Verbum caro factum est, ut una persona esset cum carne sua Unigenitum ac sempiternus Deus.* Item, ubi dicil (ibid): *Jesus Christus : quod creator est, commune habet cum Patre naturaliter ct Spiritu Sancto; quod autem creatus est, solus habet personaliter in »eipio.* Item, ubi dicit (ibid.) : *htc, qui* in ee *uno totum exhibuit, quod esse (£) necessarium ad redemptionisnostræ sciebat effectum : idem sacerdos et sacrificium, idem Deus et templum.* Item, ubi dicit (cap. 3): *Non facit rem non (%) viventem, nisi res vivens.* Item, ubi dicit (ibid.) : *Neque illa corpora unius naturæ sunt cum Deo. quibus singulis singulos brutos atque irrationales spiritus, quibus eadem corpora, vivificarentur* ac, *sensificarentur* (6), *inseruit; sic nec ipsi bruti spiritus.* cie. Item, ubi dicit (ibid.) : *Angeli vero et homines, pro eo quod rationales facti sunt, æternitatis ac beatitudinis donum in ipsa naturæ spiritualis erratione divinitas acceperunt.* El innumerabilia talia in eodem libro dicil, vera quidem sed tropice dicta, expositione indigentia. Item, quod auctoritas Augustini contra istam secundam responsionem de eodem libro accepta, non inlelligenda sit de parvulis, apprêt : quia post verba in arguendo allegata, subdit, quasi exponendo prædicla : *Omnis enim homo, qui, in hoc sæculo usque ad finem, in iniquitatum delectatione et cordis obduratione permanserit, sicut hic eum noxia criminum delectatio tenuit, sic eum sine fine noxia pœna tenebit.* etc. Ecce quod dicit *noxia pœna,* id est, sensibilis. Ex quo etiam patet quod illa auctoritas non loquitur de vita vegetative aut sensitiva, sed de operibus rationis, quorum assuetudo dicitur vita activa, vita contemplativa, vita voluptuosa. Constat autem quod parvuli, de quibus est sermo, tali vita nunquam vixerunt per diem aut horam. Unde arguens inconvenienter applicat auctoritatem ad propositum. — Ad confirmationem, dicitur quod illa auctoritas nun loquitur de pueris, sicut de adultis, et de omnibus; quia non loquitur nisi de persoverantibus in qualitate make vitæ, accipiendo vitam pro operatione. Talem autem vitam habuerunt dæmones el homines in peccato mortali actuali decedentes; non nutem parvuli, de quibus nunc loquimur.

Ad secundum principale dicitur primo, quod ex dictis Augustini contra Pelagium concluditur quod receptaculum talium parvulorum erit una pars inferni tenebrosa et igni infernali vicina. Hujus autem loci detentionem et inclusionem Augustinus dicit et nominat ignem æternum, supplicium, Cruciatum cum adjunctione pœnæ damni. Dicitur secundo, quod, si Augustinus ex intentione proponebat loqui de pœna sensibili, et non solum de p<nna damni cum inclusione infernalis loci, modo <|iio dictum est, tunc oportet dicere quod non loquitur de parvulis quibuslibet, sed tantummodo de parvulis non baptizatis qui non ita parvuli fuerint quin usum rationis habuerint, el credere si vellent |M')tuerint, sed ex contemptu vel negligenlia n fide Christi alieni fuerunt; quod videtur, quia dicit ad ignem gehennæ, quern secundum locum nominat, mittendos γλη· apostatas et incredulas et a fide

(s) *rl tcqurnti.* — Om. Pr
M) «ie. — *rst* Pr.
( ) non. — Ocn. Pr.
( ) *vuificanntur ac tentificarentur.* — *qua vivificarent ac tenti/icarent* Pr.

Christi alienos. Non nutem loquitur do parvulis qui (a) nunquam usum rationis humana: habuerunt, nec ullum actuale peccatum commiserunt; quin illi non proprie dicuntur iniqui, de quibus solum loquitur Augustinus, ut patet ex verbis illis, cum dicil (*Hypomnesticon*) lib. 5, cap. 5) : *Justi* in rcf/nn *Patris simul cum Christo, iniqui in igne wterno parato diabolo ct angelis ejus.*

Ad tertium principale patet exsolutione secundi. Nam per talia verba intelligit generaliter omnem pœnam, seu damni, seu sensu», vel intelligit inclusionem infernalem, vel loquitur de parvulis habentibus aliquantulum usum rationis. Quod satis patet ex argumento ejus; quia parvuli qui nullo modo habuerunt usum rationis, non erunt proprie loquendo in die judicii a dextris judicis nec a sinistris. Quod enim non a dextris, notum est; quia non erunt do o|M-ribus misericordi® laudabiles. Quod etiam nec. a sinistris patet; quia eis nullo modo possunt adaptari vituperationes aut reprehensiones, aut alia verba quæ Christus dicturus est, secundum Evangelium, illis qui dicuntur futuri in sinistra. Tum quia glossæ per sanctum Thomnm, 7. *Matth.* 25, allegata? *(Catena aurea)* ostendunt sufficienter quod esse in dextris vel a dextris, est habere bona opera; esse vero in sinistra vel a sinistris, est habere mala opera: quorum neutrum habuerunt, qui nunquam usum rationis habuerunt. Tum quia, secundum Gregorium, ut ibidem allegat beatus Thomas, illa quæ legitur Christus dicturus constitutis ad sinistram suam, non omnibus damnandis, sed tantummodo fidelibus damnandis, et non illis qui nunquam fidem habuerunt proponentur. Ex quibus palet quod illud argumentum non concludit contra nos, nec pro auctore suo.

Ad improbationem responsionis ibidem dat®, dicitur primo, quod illa responsio verum dicit in hoc quod parvuli cum solo originali decedentes erunt in igne infernali, prout ly *in* dicit inclusionem vel circumdationem parvulorum a tali igne, vel vicinitatem ad talem ignem. Sed responsio illa diminuta est propter fluo. Primo, quia non dicil aliquid de detentione aut arrestationc parvulorum in locis corporalibus. Secundo. quia nihil dicil de pœna damni ct carentia divin® visionis. Sed perfecta responsio est, quod tales parvuli nullam aliam pœnam a Deo inflictam in alio subjecto experientur, nec post, nec ante judicium, nisi hanc, quod, primo, carebunl perpetuo divina visione; secundo, quod loco vilissimo eorum detentivo et nlhgntivo detrudentur; tertio, quod vilissim® societati vel vicinitati damnatorum angelorum el hominum vicinabuntur, et si (piid aliud perlinens ad pnrdicta dici potest. Tunc, — ad primam improbationem hujus responsionis, dicitur quod, secundum pnrdicta, illa sententia qua dicitur : *Ite in ignem internum,* non convenit parvulis nullum habentibus usum rationis, si proprie vadamus ad expositiones illius textu», ut palet legenti glossas sanctorum quas «anctu» Thomas ibidem (Catena *aurea)* adducit. — Ad primam confirmationem ibidem adductam, dicitur quod secundum sanctos, judicandorum in finali judicio mulli erunt ordines, et |>er consequens multiplex sententia, sicut habet tractari, 4. *Sentent.,* di. 46, q. unica. Ulterius, quia aliter adjudicabuntur igni perpetuo dærnones, el aliter homines. Constat enim quod ille ignis aliter affliget dærnones, quia solum quoad intellectum ct voluntatem el potentias abstractas et irj)materiales; aliter veru homines, quia quoad omnes potentias communes toti composito, ct qtiood proprias soli animæ. Item, aliter affliget hominem unum quam alium, secundum diversitatem demeritorum horum el illorum. Quapropter nullum inconveniens est, si aliter puniat prvulos et adultos. Igitur, etc. — Ad illud rem quod adducitur de Augustino, in epistola ad Consenlium, respondet sanctus Thomas, *de Malo,* q. 5, art. 2, in solutione quinti, ubi aie dicil : « In statu fatur® vita», ignis et alia hujusmodi activa non agunl inanimas aut in corpora hominum secundum necessitatem naturæ, M»d magis secundum ordinem divin® justitiæ ; quia ille status est respiciendus (a) pro meritis. Unde, cum divina justitia non exigat quod pueris qui cum solo originali peccato decedunt pœna sensus deleatur. nihil ab hujusmodi activis patientur. › — Har ille. — Ex quibus patet quod parvuli, quamvis resurgant ad damnationem et judicium, non tamen pœna sensibili cruciabuntur in corpore, liret corpora eorum non sint dolata dote immortalitalis aut impossibilitatis Dictum autem Augustini intelligible de illis qui resurrecturi sunt ad judicium condemnationis vituperativæ, exprobrativæ, el meritis actualibus ivlributivæ ; n quo judicio tales parvuli erunl immunes. — Ad illud pneterea quod ibidem additur, dicitur quod non est simile de parvulis qui solo originali obnoxii sunt,el de adultis qui originali actualia (€) superaddidenint ; quia Sacra Scriptura nullibi comminatur pœnam sensus, nisi malefacientibus, cujusmodi non sunt tales pueri; immo nullibi Scriptura in doctrina Christi aut Apostolorum dicit aliquid de pœna talium parvulorum expresse, licet ex dictis Scriptura concludi possit eos privandos divina xisionc, propter carrntiam gratiæ et sacramentorum. — Ad confirmationem ibidem factam, dicitur quod. secundum quod patet ex verbis Augustini. Pelagius non |winelat pueros tales includi carceribus tenebrosis, sicut nos ponimus; ideo a Pelagio longe sumus. — Ad aliud pneleiva quod ibi adducitur, dicitur quod ex verbis Augustini et alio-

(a) *qui.* *qtuui* **Pr.**

(3) **ŕCipiornJu — recipieni/iw Pr**
(C) **nrn/ina/i** *ai hialin.* —*oriqinalhi* **Pr.**

rum cinctorum habetur quod sola propria voluntas arrfet in inferno. Unde, cum ·η pueris cum snlo originali decedentibus, propria voluntas, illo modo quo <nnat in malum, non fuerit, consequens est quod pœnam ignis sensibilem non experientur. Ad hoc facit, quod supra allegatum esi de canone Vasis n·.t (ran. 23, cans. 23, q. 4). — Cum autem ulterium arguensdicit quod audoritasAugustini.allegata de *Enthirid,,* non concludit propositum, dicitur quod immo; quia, m parvulus rum solo originali decedens patitur pœnam sensibilem, accipio unum adultum qui liberatus ah originali quoad culpam el reatum, punitur post mortem, in inferno, pro solis actualibus, etiam pœna sensibili sicut ille parvulus. Constat quod inter pœnam parvuli et pœnam adulti erit aliqua proportio, sic, verbi gratia, quod pœna adulti sit decem graduum, et pœna parvuli sit solum unius. Tunc poterii accipi alius adultus qui decuplo minus quam primus j>eccaverit aclualiler, quo facto, minus decuplo punietur quam primus (a). Ex quo «equitur quod iste secundus adultus non plus punietur pœna sensibili quam parvulus decedens rum solo originali, immo sequitur quod possibile erit dare aliquem adultum, qui propter sola peccata actualia mitius in centuplo, vel quarumque proportione volueris, punietur pœna sensibili, quam parvulus; quod est contra Augustinum, et in se absurdissimum. — Ad auctoritatem Augustini quam allegat contra nos, dicitur primo, quod ex illa solum habetur quod quilibet non liberatus de massa perditionis, punietur cum diabolo : quod conceditur; non tamen quod pœnam sensibilem patiatur, sicut patitur aul patietur diabolus. Dicilur secundo, quod siTimda pars auctoritatis, in qua fit mentio de dolore carnis, non (6) debet extendi ad eos qui fuerunt in massa perditionis tantummodo ratione peccati originalis, sed ad eos qui in tali massa fuerunt ratione peccati originalis et actualis simul; modo parvuli, de quibus est sermo, fuerunt in illa massa primo modo, non autem secundo modo.

A<! qunrlum principale respondet sanctus Thomas, Je AAilo. q. 5, art. 2, in solutione primi, eo modo quo responsum est ad primum principale, dicens quod α nomen tormenti, supplicii, gehenna», el cruciatus, vel si quid simile in dictis «anctorum inveniatur, est laigc accipiendum pro pœna, ut ponatur species progenere». — Ad rationem autem, quam arguens ibidem innuit, respondet sanctus Thomas (γ) in forma, 2. Sentent., diet. 33, q. 2. art. 1, in solutione tertii, ubi sic arguit : « Peccata gravius puniuntur post hanc vitam quam in vita ista, ubi est locus misericordis. Sed in hac vita respondet peccato originali pœna sensibilis : pueri enim qui solum originale habent, multas ɸenas sensibiles sustinent, nec injuste. Ergo post hanc vitam pœna sensibilis debetur originali. » Ecce argumentum. Sequitur responsio : α Dicendum, inquit, quod non est eadem ratio de jmiuiu sensibili ante mortem el post mortem; quia ante mortem pœna sensibilis consequitur virtutem naturæ agentis, sive sit pœna sensibilis exterior, sive interior, nl febris, vel aliquid hujusmodi. Sed postmortem nihil aget virtute nature, sed secundum ordinem divina? juslitiæ lanium, sive (a) in animam separatam, in qua constat quod ignis naturaliter agere non potest, sive etiam in corpus post resurrectionem; quia tunc omnis aclio naturalis cessabit, cessante motu primi mobilis qui est causa omnis motus et alterationis corporalis. » — Hæc ille. — Item, *dc Malo,* q. 5, ari. 4, in solutione quinti argumenti, sic dicil : α Post mortem non est status proliciendi *(ζ)* ad virtutem vel deficiendi per peccatum, sed recipiendi pro meritis. Unde omnes defectus qui sunt post mortem, taxantur pro culpa; non autem ordinantur ad profectum ad virtutem vel evitationem peccati. Et inde est quod pueris post mortem non debetur pœna sensus. » — Hæc ille. — Ubi sciendum quod,secundum cum, in corpore illius articuli, *a* duplex pœnarum genus est : quædarn scilicet taxata pro culpa; alia vero concomitans. Sicut videmus quod judex pro aliquo crimine facit aliquem hominem excæcari, sed ad cæcitatem ejus consequuntur mulla incommoda, puta quod mendicat, et alia hujusmodi; sed ipsa cæcitas est pœna taxata pro peccato : ad hoc enim intendit judex ul peccantem privet visu; sed defectus consequentes non ponderat. Similiter potest dici in proposito. Nam homini in primordio suæ conditionis fuerat a Deo datum quoddam auxilium originalis juslitiæ, per quod præscrvabalur ab omnibus hujusmodi defeclibus;quoqiiidem auxilio privata est tota natura humana, propter peccatum primi parentis : ad cujus auxilii privationem consequuntur diversa incommoda, quæ diversimode inveniuntur in diversis, licet habeant æquàliter culpam originalis peccati. Hoc tamen intéressé videtur inter Deum punientem, el hominem judicem, quod homo judex non potest prævidere eventus sequentes; unde nec eos potest ponderare, dum infert pœnam pro culpa : propter quod rationabiliter incommodorum inaequalitas ejus juslitiæ non derogat. Sed Deus omnes eventus futuros praenovit; unde videretur ad ejus injustitiam |vertinere, si æquàliter subjacentibus culpæ, inaequaliter hujusmodi incommoda proveniant. Sed dicendum quod hujusmodi diversitas qute circa bos defectus accidit, est a Deo prævisa et ordinata , non quidem propter aliqua merita in alia vita exsistentia,

(1) *fi* — Ad. Pr
C) Ron — Orn Pr.
(1) çiumL — Ad Pr.

(») tire. — neuf Pr.
(C) *proficiendi. — profirijrrndi* Pr.

ut quidam dixerunt, sed quandoque quidem propter aliqua peccata parentum. Cum enim filius sit aliquid patris secundum corpus quod ab eo trahit, non autem secundum animam quæ immediate a Deo causatur, non est inconveniens quod pro peccato patris filius corjioraliter puniatur, licet non pœna spirituali quæ pertineat ad animam, sicut et homo punitur in aliis rebus suis. Quandoque vero ordinantur hujusmodi defectus, non ut pœna alicujus peccati, sed ut remedium contra peccatum sequens, vel propter profectum virtutis, aut ejus qui patitur, aut alterius, sicut Dominus dicit, Joan. 9 (v. 3), de cæco nato: *Neque hic peccavit, neque parentes ejus, sed ut manifestentur opera Dei in illo,* quod expediens erat ad humanam salutem. Sed hoc ipsum quod homo talis conditionis est, ut ei subveniatur, vel ad vitandum peccatum, vel ad profectum virtutis, per hujusmodi incommoda sive defectus, ad infirmitatem humanæ naturæ pertinet, quæ ex peccato primi parentis derivatur; sicut quod corpus hominis sit sic dispositum quod ad eum sanandum indigeat sectione, ad ejus infirmitatem pertinet. Et ideo omnes isti defectus respondent peccato originali, ut pœna concomitans. ì› — Hæc ille. — Ex quibus patet quod, secundum eum,non est inconveniens quod parvulus cum originali solo decedens, gravius el multiplicius hic puniatur quam post mortem, loquendo de poenis concomitantibus vel consequentibus, licet in hoc sæculo non gravius puniatur, loquendo de pœna directe taxata peccato originali : pœna enim directe taxala peccato originali est, in præsenti, subtractio gratiæ gratum facientis, vel originalis juslitiæ, et illius divini et supernaturalis auxilii; in futuro vero pœna ejus est privatio divinae visionis, et carceralis inclusio. ——Ad dictum vero Gregorii, dicitur quod talibus parvulis flagella post mortem multiplicantur. Tum quia privatio divinæ visionis in morte vel post mortem est eis pœna, quæ, dum viverent, non ernt eis pœna : quia nondum erat tempus Deum videndi ;quia etiam Adam in statu innocentiæ non videbat Deum, nec tamen hoc erat sibi pœna. Tum secundo, quia post mortem carceniliter includuntur. Tum tertio, quia tunc omni spe remedii privantur et possibilitate evadendi peccatum et pœnam, et adipiscendi gratiam el gloriam.

Ad quintum dicitur quod opinio nostra habet pro se rationem et multiplicem auctoritatem.

Dationem quidem, non solum illam quam arguens recitat, sed multas alias, ut patet legenti doctores; cum etiam illam quam arguons recitat, male solvit. Consequentia enim prima optima est; quia, ul deductum est in fine solutionis tertii, si originali deberetur pœna sensibilis, posset casus contingere quod aliquis pro mortali actuali mitius affligeretur pœna sensibili, quam parvulus pro solo originali; quod est contra Augustinum et omnem rationem. — Ad dicta vero Augustini et Gregorii, sæpe dictum est (a) qualiter intelligenda sint.

Similiter opinio nostra habet pro se auctoritatem Christi, et Evangelistarum, et Apostolorum, et sanctorum doctorum , et aliorum approbatorum qui bene intellexerunt verba Augustini. Utrum autem verba illius decretalis sufficienter probent conclusionem nostram, non est multum curandum, cum prima facie videtur mens Papa fuisse quod pœna originalis peccati est sola privatio divinæ visionis. Si enim intendebat quod tali peccato sensibilis pœna deberetur simul cum privatione divinæ visionis, tunc non distinxisset inter pœnam originalis peccati et actualis; quia secundum hoc utrique deberetur pœna unius generis et speciei. Nec valet quod dicil arguens, quod peccato originali debetur privatio divinæ visionis, peccato vero actuali debetur (6) utraque pœna, scilicet damni et sensus. De glossa vero illius decretalis non multum curandum est; quia ille glossator multa falsa dicit, et in illo passu contradixit textui, nisi forte glossa ejus exponatur sicut dicta Augustini, ex quibus extrahitur.

§ 2. — Ad ARGUMENTA CONTRA SECUNDAM CONCLUSIONEM

Ad argumenta Durandi.— Ad primum contra secundam conclusionem, dicitur quod illa ratio fundatur in hoc principio quod homo sanæ mentis et utens sola recta ratione dolere potest de hoc quod privatur bono, ad quod, licet non habuerit in se aptitudinem, aul proportionem, aut jus habendi, tamen habuit in sua radice, puta in aliquo suorum prædecessonim, modo quo ibidem explicatur. Si enim in alio principio fundetur argumentum, colorem non habet. Et ideo dicitur ad hoc, quod principium illud falsum est in multis casibus. Quorum unus est. quando constat taliter privato suam privationem esse justam ; nullus enim utens recta ratione dolet interiori dolore de hoc quod apprehendit el judicat esse justum, dignum, et rationabiliter factum. Secundus est, quando constat taliter privato sola recta ratione utenti, talem privationem nullo modo sua propria voluntate inductam, nec per suam voluntatem ullo modo potuisse impediri. Tertius est, quando constat taliter privato sola recta ratione utenti suum displicere fore penitus inutile, inhonestum, indelectabile; suum vero non displicere vel approbare, aut saltem patienter tale damnum pati, esse honestum, utile, aut delectabile. Hæc autem concurrunt in talibus parvulis post hanc vitam. Utuntur enim sola recta ratione. Sciunt insuper, ut pro nunc supponitur, suam pœnam justam esse; sciunt eam, nec proprio demerito inductam, nec

(«) *nt.* — Om. Pr.
(6) *debrtur.* — *deberi* Pr.

ullo modo se potuisse illam impedire, nec se ullo modo causam illius fuisse; sciunt denique displicentiam illius pœnæ niillomudo eis convenire, patientiam vero in tali pœna esse laudabilem. Et ideo nil mirum si de tali pœna nullatenus affliguntur. nullo modo dolent, nullo modo impatienter, sed patientissime tolerant, attentu quod mullas divina' bonitatis perfectiones participant. Ista solutio fundatur in dictis sancti Thomæ, 2. *Sentent.,* ubi supra, scilicet dist. 33,q. 2, art. 2, ubi sic arguit (in argumentis *sed contra)* : « Si pueri non baptizati, post mortem halarent (e) dolorem interiorem, aut dolerent de pœna, aut de culpa. Si de culpa, cum a culpa illa ulterius emundari non possint, dolor ille erit in desperationem indurens; sed talis dolor in damnatis est conscientiae \ermis; igitur pueri vermem conscientiæ habebunt : et sic non esset eorum pœna mitissima; cujus oppositum dicitur in littera. Si autem dolerent de pœna, ergo, cum pœna eorum juste a D<o sil, voluntas eorum divina? justitiæ obviaret, et sic actualiter deformis esset; quod non conceditur. Igitur nullum dolorem interiorem sentient. — Preterea. Recta ratio non patitur ul aliquis perturbetur de eo quod in ipso non fuit ut vitaretur; propter quod Seneca probat (ad *Lucilium,* ep. 85) quod in sapiente non cadit perturbatio. Sed in pueris est recta ratio nullo peccato actuali obligata. Igitur non perturbabuntur de hoc quod talem pœnam sustinent, quam vitare nullo m<xlo potuerunt. › — Hæc ille. — Ex quo patet ad argumentum.

Ad secundum argumentum respondet Durandus pro se et pro nobis in hunc modum (dist. 33, q. 3) : α Judicium, inquit, erit de peccatis commissis, quæ non sunt in pueris decedentibus in peccato originali. Unde, sicut illi qui essent nati in puris naturalibus absque peccato originali, et sic decederent, non perlinerent proprie ad judicium, carerent tamen visione divina, quæ non datur nisi habentibus gratiam Christi; sic pueri decedentes in originali, qui non commiserunt aliquod actuale peccatum, non pertinebunt proprie ad judicium, carebunt tamen visione divina, quia non fuerunt regenerati ppr gratiam Christi. Nec oportet quod cognoscant se esse privatos gratia, et per consequens visione divina, propter peccatum primi parentis, cum talis cognitio pertineat ad fidem, et in ipsis ponatur esse sola cognitio naturalis; propter quod non oportet quod dolcant de carentia divinæ visionis quam ignorant. Cum enim sint perfecti in cognitione naturali, sciunt quod cognitio naturalis non extendit se nisi ad illud quod ipsi cognoscunt. Vel, dato quod in judicio cognoscerent quod boni qui per gratiam et bonum opus proprium aliquid meruerunt, habebunt pro pr.rmio aliquixl donum siipornaturnle quo ipsi carehunt, ex hoc tamen nullum dolorem habebunt ; quia in ipsis non erit aliqua obliquitas voluntatis, ita ut Irrationabiliter doleant dc quocumque. Diderent autem (s) irrationabiliter de carentia visionis divinæ, quænon datur nisi per gratiam Christi, quam ipsi non habuerunt nec habere meruerunt; nec oportet quod sciant se privatos gratia et gloria profiter peccatum primi parentis, b — Hæc ille in forma.

Ista responsio videtur mihi improbabilis quoad aliqua. Primo, in hoc quod dicit quod tales parvuli non pertineant ad judicium proprio. Hoc enim non consonat dictis sancti Thomæ, 4. *Sentent.,* dist. 47, q. I, nrt. 3, q|· 1, ubi determinat quod omnes homines in judicio comparebunt, non solum adulti, immo parvuli. Unde, in solutione tertii, sic dicit : α Pueri ante perfectam œtatem decedentes, in judicio comparebunt, non ul judicentur, sed ut videant gloriam judicis. » Item, 4. *Sentent.,* dist. 43, q. 1, ari. 5, qu2, dicit sic: α In ultimo el communi judicio oportet quod divina juslitia omnibus evidenter appareat, quæ nunc in plerisque latet. Sententia autem condemnans vel præmians justa esse non potest, nisi secundum merita vel demerita proferatur. El ideo, sicut oportet quod judex et assessor judicis merita causæ cognoscant, ad hoc quod justam sententiam proferant; ita oportet, ad hoc quod justa sententia appareat, quod omnibus sententiam cognoscentibus merita innotescant. Unde, quia sicut cuilibet nota erit sua prerniatio et sua damnatio, ita omnibus aliis innotescet, oportet quod, sicut quilibet sua merita vel demerita reducet ad memoriam, ita etiam aliena ejus cognitioni subjaceant. » — Hæc ille. — Ex quo patet quod, secundum eum, pueri in judicio comparebunt, et sua et aliena bona vel mala, merita et premia cognoscent. Videbunt igitur et cognoscent peccata el demerita Adæ et Evæ, suam propriam damnationem, et causam suæ damnationis ex Adæ peccato. Palet igitur quod improbabile esi dicere quod laies pueri in judicio non comparcant. — Hem, quod in judicio non cognoscant peccata primorum parentum et pœnam ex illis secutam. — Item, quod non cognoscant propriam damnationem nec causam suæ propriæ damnationis. — Teneo igitur probationem adductam pro conclusione ex 2. *Sentent.,* relicta ea quæ adducta est ex quæstionibus (6) *de Malo;* quia prima videtur securior, et dictis sanctorum concordior, quam secunda.

Et hæc de questione sufficiant. Benedicius Deus. Arnen.

(i) autem. — aut Pr.
(0) *qturttionibui.* — *ameltutionibus* Pr.

(3) *haberent.* — *habuerunt* Pr.

DISTINCTIO XXXIV.

QUÆSTIO I.

UTRUM RATIO BONI SIT PROPRIE ABSOLUTA

ihca trigesimamquartam distinctionem secundi *Sentent.,* quæritur ; Utrum ratio boni sit proprie absoluta.

El arguitur quod sic. Quia nulla relatio dicit formaliter perfectionem. Sed bonum videtur formaliter importare perfectionem ; quia unumquodque in tantum est bonum inquantum est perfectum. Igitur bonum non dicit formaliter relationem, sed aliquid absolutum.

In oppositum arguitur sic. Quia bonum et conveniens videntur importarc idem formaliter. Sed conveniens dicit formaliter relationem. Igituret bonum.

In hac quæstione erunt tres articuli. In primo ponentur conclusiones. In secundo objectiones. In tertio responsiones.

ARTICULUS I.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio : Quod bonum in sua ratione Includit formaliter respectum rationis, ner est mere absolutum.

Hanc conclusionem probat sanctus Thomas, *dc Veritate,* q. 21, art. **I**, ubi sic dicit : « Tripliciter potest aliquid addere super alterum. Uno modo, quod addat aliquam rem quæ sit extra essentiam illius rei cui (a) dicitur addi; sicut album addit super corpus, quia essentia nlbedinis est praetor essentiam corporis. Alio modo dicitur aliquid (6) addi superalterum per modum contrahendi et determinandi; sicut homo aliquid addit supra animal : non quidem ita quod in homine sil aliqua res quæ sit penitus extra essentiam animalis, alias oporteret dicere quod non totum quod est homo, esset animal, sed animal esset pars hominis; sed animal contrahitur per hominem, quin id quod determinate et aclualiter continetur in ratione hominis, implicite el quasi potontialitor continetur in ratione animalis: sicut de ratione hominis est quod habeat animam rationalem, de ratione animalis est quod habeat animam sensitivam, non determinando ad rationalem vel irrationalem; ista tamen determinatio, ratione cujus homo super animal addere dicitur, in aliqua re fundatur. Tertio modo aliquid dicitur addere super alterum, secundum rationem tantum, (piando scilicet aliquid est de ratione unius quod non est de ratione *(t)* alterius; quod tamen nihil est in rerum natura, sed in ratione tantum, sive per illud contrahatur illud cui dicitur addi, rive non ; cæcum enim addit aliquid ŭper hominem, scilicet caecitatem, quæ non est aliquod ens in renim natura, sed rationis Unium, secundum quod ens est comprehendens privationes (6) ; et per hoc homo contrahitur : non enim omnis homo eæcus est; sed cum dicimus talpam caecam, non fit per hoc additum aliqua contractio. Non autem potent esse quod super ens universale, aliquid addat primo modo, quamvis illo modo possit fieri aliqua additio super aliquod ens particulare. Nulla enim res natura est, quæ sit extra essentiam entis universalis, quamvis aliqua res sit extra essentiam hujus entis. Secundo modo inveniuntur aliqua addere super ens. quia ens contrahitur per decem genera, quorum unumquodque addit aliquid super ens : non quidem aliquod accidens vel aliquam diflerentiam, quæ sit extra essentiam entis, sed determinatum modum essendi, qui fundatur in ipsa essentia vel exsistentia rei. Sic autem bonum non addit aliquid super ens, cum bonum dividatur æqualiter in decem genera ul ens, ul· palet in 1. *Ethicorum* (cap. 6). El ideo oportet quod, vel nihil addat super ens, vel addat aliquid quod sit in ratione tantum. Si enim adderetur aliquid reale, oporteret quod per rationem boni contraheretur ens ad aliquod speciale genus. Cum autem ens sil illud quod primo cadit in conceptione mentis, ut dicit Avicenna, oportet quod omne aliud nomen, vel sit synonymum enti, quod de bono dici non potest, cum non nugatorie dicatur ens bonum; vel addat aliquid, ad minus secundum rationem : el sic oportet quod bonum, ex quo non contrahit ens. addat aliquid super ens, quod sit rationis tantum. Illud autem quod est rationis lautum, non potest esse nisi duplex, scilicet negatio vel aliqua relatio, omnis enim positio absoluta aliquid in rerum natura exsistens significat. Sic igitur supra ens, quod eel prima conceptio intellectus, unum addit illud quod est rationis tantum, scilicet negationem; unum enim dicitur quasi ens indivisum. Sed verum el bonum positive dicuntur. Unde non possunt addere nisi relationem, quæ sit rationis lanium. Illa enim relatio, secundum Philosophum, 5. *Metaphysics* (t c. 20), dicitur esse rationis tantum, secundum quam dicitur referri illud quod non dependet ad id

( ) cui. — *tantum* Pr.
( ) *ahquul,* — Orn. Pr.

( ) a verbo uniui usque ad ;ation om. Pr.
( ) rationu lanium, *secundum quod ens est comprehendens privationes. — est tantummodo ens rationis com· prehmdrntis privationem* Pr.

a<! quod dicitur referri, sed o converso, cum ipsa relatio quædam dependentia sit; sicut patet in scientia et scibili, sensu et sensibili : scientia enim fx) dependet a scibili, sed non e converso; unde relatio qua scientia refertur ad scibile, realis est, relatio vero qua scibile refertur ad scientiam, est tantum rationis : dicitur enim scibile relativum, secundum Philosophum (ibidem), non quia ipsum referatur, sed quia aliquid refertur ad ipsum. Et ita est in omnibus aliis quæ se habent ut mensura et mensuratum, vel perfectivum el perfectibilo. Oportet igitur quod verum et bonum super intellectum entis (C) addant respectum perfectivi. In quolilæt autem ente est duo considerare, scilicet ipsam rationem speciei, et ose ipsum quo aliquid subsistit in specie illa. Et sic aliquod ens dicitur perfectivum dupliciter. Uno modo, secundum rationem suæ speciei tantum; et sic ab ente perficitur intellectus qui recipit rationem entis; nec tamen ens est (γ) in eo secundum esse naturale. Et ideo hunc modum perficiendi addit verum super ens : verum enim est in mente, ut dicit Philosophus, 6. *Metaphysicæ* (t. c. 8), et unumquodque ens in tantum dicitur esse verum inquantum est conformatum vel conformabile intellectui; et ideo omnes recte diffinientes verum, ponunt in ejus diffinitione intellectum. Alio modo, ens est perfectivum alicujus, non solum secundum rationem speciei, sed etiam secundum esse quod habit in rerum natum; el per hunc modum est perfectivum bonum : bonum enim in rebus est, ut dicit Philosophus in 6. *Metaphysicæ* (t.c.8). Inquantumautem unum ens est perfectivum alterius secundum suum esse, et consummativum, habet rationem finis respectu illius quod ab eo perficitur. Et inde est quod omnes recte diffinientes bonum, ponunt in ratione ejus aliquid quod pertineat ad habitudinem finis; unde Philosophus dicit. 1. *Ethicorum* (cap. 1), quod *bonum optime diffinierunt dicentes quod bonum est quod omnia appetunt.* Sic ergo bonum primo et principaliter dicitur ens perfectivum alterius per modum finis. Sed secundario dicitur aliquid bonum, quod est duclivum in finem, prout utile dicitur bonum ; vel quod natum est consequi finem, sicut et sanum non solum dicitur habens sanitatem, sed perficiens, et conservans, et significans. » — Hæc ille.

Ex quibus potest sic argui : Illud quod includit rationem entis, nec est enti synonymum, et dilferl ab ente ratione, nec addit enti aliquid ab eo diversum, nec differentiam contrahentem, nec solam negationem, addit respectum supra rationem entis. Sed bonum est hujusmodi. Igitur, etc.

(i) i'ηιηι — *autem* Pr.
(Cl *entis»* — Om. Pr.
(γ) nf. — Om. Pr.

Secunda conclusio est quod bonum Importat respectum ad appetitum.

Dc hoc .sanctus Thomas, I p., q. 5, art. 1, sic dicit : « Bonum el ens sunt idem secundum rem, sed differunt secundum rationem lanium. Quod sic palet : Halio enim boni in hoc consistit, quod aliquid sil appetibile; unde Philosophus dicit, I. *Ethicorum* (cap. I), quod bonum est *quod omnia appetunt.* Manifestum est autem quod unumquodque esi appetibile secundum quod est perfectum; nam omnia appetunt suam perfectionem. Intantum autem est perfectum unumquodque, inquantum est actu. Unde manifestum est quod intantum est aliquid bonum inquantum est ens; esso enim est actualitas omnis rei, ut ex superioribus (1 p., q. 3, art. 4) patet. Unde manifestum est quod bonum el ens sunt idem secundum rem; sed bonum dicit rationem appetibilitatis, quam non dicit ens. » — Hæc ille.

Item, *de Veritate,* q. 1, art. 1, sic dicit : ‹ Sicut in demonstrationibus vel demonstrabilibus oportet fieri reductibnem in aliqua principia per se nota intellectui, ita in investigando unumquodque, alias utrôbique iretur in infinitum, et sic periret omnis scientia et cognitio rerum. Illud autem quod intellectus primo concipit, quasi notissimum, et in quo conceptiones omnes resolvit, est ens, ut dicit Avicenna, 1. suæ *Metaphysicæ.* Unde oportet quod omnes aliæ conceptiones intellectus accipiantur ex additione ad ens. Sed enti non potest addi aliquid quasi aliqua extranea natura, per modum quo differentia additur generi, vel accidens subjecto : quia quaelibet natura essentialiter est ens; unde Philosophus probat in 3. *Metaphysicæ* (t. c. 10) quod ens non potest esse genus. Sed secundum hoc aliqua dicuntur addere super ens inquantum exprimunt modum ipsius entis, qui nomine entis non exprimitur. Quod dupliciter contingit. Uno modo, ut modus expressus sit aliquis specialis modus entis. Sunt enim diversi gradus entitatis, secundum quos accipiuntur diversi modi essendi ; et juxta hos modos accipiuntur diversa genera rerum. Substantia enim non addit supra ens aliquam differentiam, quæ significet aliquam naturam superadditam enti ; sed nomine substantial exprimitur quidam specialis modus essendi, scilicet per se ens. Et ita est in aliis generibus. Alio modo, ita quod modus expressus sil modus generalis consequens omne ens. Et hic modus dupliciter (x) accipi potest. Uno morio, secundum quod consequitur unumquodque ens in se. Alio modo, secundum quod consequitur unum ens in online ad aliud. Si primo modo, hoc dupliciter, quia: vel exprimitur in ente aliquid affirmative, vel negative. Non autem invenitur aliquid affirmative

(·) *dupliciter.* — *duplex* Pr.

dictum absolute, (juod possit accipi in omni ente, nisi essentia ejus, secundum quam esse dicitur; et sic imponitur hoc nomen *res,* quia in hoc differt ah *ente,* secundum Avicenna, in I. *Mdaphijsicx,* quod ens sumitur ab actu essendi, sed nomen rei exprimit quidditatem et essentiam entis. Negatio autem quæ est consequens omne ens absolute, est indivisio; et hanc exprimit hoc nomen *unum* : nihil enim aliud est unum quam ens indivisum. Si autem secundo modo accipiatur modus entis, scilicet secundum ordinem unius ad alterum, hoc potest esse dupliciter. Uno modo, secundum divisionem unius ah altero, vel ad alterum; et hoc exprimit hoc nomen *aliquid :* dicitur enim *aliquid* quasi *aliud quid ;* unde, sicut ens dicitur unum, inquantum est indivisum, ita dicitur aliquid, inquantum est ab aliis divisum. Alio modo, secundum convenientiam unius entis ad aliud ; et hoc quidem (a) non potest es>e nisi accipiatur aliquid quod natum sit convenire cum omni ente. Hoc autem est (6) anima, quæ *quodam modo est omnia,* sicut dicitur, 3. *dc Anima* (t. c. 37). In (γ) anima autem est vis cognitiva el appetitiva. Ergo convenientiam entis ad appetitum exprimit hoc nomen *bonum;* unde, *l. Ethicorum* (cap. I), dicitur *bonum est, quod omnia appe·tant;* convenientiam vero entis ad intellectum exprimit hoc nomen *verum.* n — Hæc ille.

Ex quibus potest sic argui : Illud quod ponitur in diffinitione alicujus, est de ratione illius. Sed ap|>etibilitas ponitur in diflinilione boni. Igitur est de ratione boni.

Tertia conclusio est quod bonum convertitur cmn ente, nec est Inferius aut superlus ad ens.

Hanc ponit sanctus Thomas, *dc Veritate,* q. 21, ari. 2, ubi sic dicit : «Cum ratio boni in hoc consistat, quod aliquid sit perfecti\uni alterius per modum linis, omne illud <|uo«l invenitur habere rationem linis, habet etiam rationem boni. Duo autem sunt de ratione linis, scilicet ut sil appetitum (o) seu desideratum ab his quæ nondum attingunt (c) Unem, et ut sit dilectum et quasi delectabile ab liis quæ finem participant, cum ejusdem rationis sit tendere in finem et in fine quodammodo quiescere, sicut per eamdem naturam tapis movetur ad medium et quiescit in medio. Hæc autem duo inveniuntur competere ipsi esse. Qua enim nondum osso partici|Kint, in esse tendunt quodam naturali appetitu ; unde et materia appetit formam, ut dicitur, 1. *Physicorum* (t. c. 31). Omnia autem quæ jam esse habent, illud rs.se suum naturaliter amant, et ipsum tota virtute conservant. Unde Boetium dicit, 3. *dc Consolatione : Dedit divina providentia creatis a $e rebus hanc vel maximam manendi causam, ut, quoad (®) possunt, naturaliter munere desiderent. Quare nihil est quod ullo modo queas dubitare, eunda qux sunt, appetere constantiam permanendi, devitare perniciem.* Ipsum igitur esse hatot rationem boni. quod non habeat esse, ita necesse est ut omne ens sit bonum, ex hoc ipso quod esse habet; quamvis etiam in quibusdam entibus multae rationes tonilatatis superaddantur supra suum e>se quo subsistunt. Cum autem bonum rationem entis includat, ut cx prædictis (ibid., art. 1) palet, impossibile est aliquid esse bonum, quod non sit ens. Et ita relinquitur quod bonum ct ens convertuntur. » — Hæc ille.

Hem, 1 p., q. 5, ari. 3, sic dicit : < Omne ens, inquantum est ens, est bonum. Omne enim ens, inquantum est ens, est in actu, et quodammodo perfectum; quia omnis actus perfectio quædam est. Perfectum autem habet rationem appetibilis et boni. Unde sequitur omne ens, inquantum hujusmodi, tonum esse, *s*

Item, in solutione primi, sic dicit : < Substantia, el quantitas, ct qualitas, et ea quæ sub eis continentur, contrahunt ens, applicando ens ad aliquam naturam seu quidditatem. Sic autem non addit (0) aliquid tonum ad ens, nec super ens; sed tantummodo rationem appetibilitalis et perfectionis ; quod convenit ipsi esse, in quacumque natura sit. Unde tonum non contrahit ens. » — Hæc ille.

Ex quibus potest sic argui : Illa convertuntur, quorum utrumque de altero universaliter praedicatur. Sed ens et tonum sunt hujusmodi. Igitur. Major nola esi. Minor probatur : quia omne ens est tonum, cum habeat aliquid appetibile, saltem suum propnum esse. Kuivuin : omne bonum est ens, cum ens in talione toni includatur.

Et m hoc primus articulus terminatur·

AHTICULUS II.

PONUNTUK OBJECTIONES

§ It — CONTBA PiUMAM CONCLUSIONEM

Argumenta Scotistarum. Quantum ad secundum articulum, arguitur contra pncdicla. El quidem contra primam conclusionem arguunt Scolistæ (apud Durandum, dist. 34. q. 1) multipliciter.

Primo per argumentum factum ad partem aflir-

(a) Çilideni. — *aliquid* Pr.
(45) *in.* — Ad. Pr.
(γ) *hi.* — *Cum* Pr.
(δ) *appetitum.* — *ăppetibili* Pr.
(<) *attingunt.* — *attingant* Pr.

(a) <*piuad.* — *qum aliquid* Pr.
(C) *addit,* — *adducit* Pr.

malnam quæstionis : quia nulla relatio dicit formaliler perfectionem, etc., ut prius.

Secundo sic. Illud quod convertitur cum ente essentiah1er, non potest dicere relationem formal i-ter; quia non omne ens est formaliler relatio. Sed bonum convertitur cum ente et essentialiter, ut videtur. Igitur, etc.

Tertio. Illud quod dicil formaliter relationem, dicil illud quod dicit ut ad alterum, vel ut alicujus, quia relationis esse est ad aliud esse. Sed bonum non est hujiL-mudi ; quia bonum non importat semper et necessario essu alicujus bonum : nam Augustinus «licit in multis locis *de Trinitate,* quod bonum. el justum, et similia, ad se dicuntur. Igitur, etc.

Quarto sic. Bonum in Deo non dicit relationem; ergo nec in creatura. Consequentia patet; quia Itonum in Deo et in creatum habent quamdam similitudinem, saltem analogue. Antecedens probatur. Quia, si bonum in Deo diceret relationem, aut diceret relationem realem, aut rotationem rationis. Non relationem rationis; quia tunc bonum esset ens rationis, nec esset in rebus, cujus contrarium dicilur, G. *Metaphysics* (t. c. 8), quod bonum et malum sunt in rebus. Si autem dicat relationem realem, — Contra. Quia, aut dicil relationem in divinis ad intra, vel ad extra. Non ad intra : quia tales relationes non sunl communes omnibus personis; bonum autem essentialiter cl æqualiter eis convenit. Nec ad extra. Primo, quin multi ponunt quod Deus nullam relationem realem habet ad extra. Secundo, quia sequeretur quod Deus esset bonus ex habitudine ad creaturas : et per consequens, quod *ua bonitas dependeret a creatura; quod est falsum.

Quinto. Quia omne quod movet, est aliquid absolutum. Sed bonum movet appetitum. Igitur est aliquid absolutum.

Sexto arguunt promittendo duas distinctiones. Prima est de absoluto el relativo. Nam absolutum potest dupliciter accipi. Uno modo, pro non determinato vel contracto; sicul si diceretur quod animal dicit naturam sensitivam absolute, hoc est, non contractam ad hominem, vel equum. Et absolutum sic acceptum, non distinguitur contra relativum, sed contra contractum. Alio modo dicitur absolutum, prout distinguitur contra ad aliud se habere. Et isto modo absolutum distinguitur contra relativum. Secunda distinctio est de convertentia boni cum ente. Quia aliquid potest converti cum ente dupliciter. Uno modo, essentialiter. Alio modo, denominative. Primo modo res convertitur cum ente ; quia omnis entitas extra animam» est essentialiter realilas.ct e converso. Secundo modo, quando unum non est alterum essentialiter el formaliler, tamen unum non invenitur sine alio, sicut ens creatum, et relatio; quia dato quod non omnis essentia creata sil relatio, nulla tamen essentia creata invenitur sine relatione, et ideo convertuntur denominative. Hu suppositis, dicunt quod sive absolutum accipiatur primo motio, scilicet pro non contracto, sive secundo modo, prout distinguitur (a) contra relativum, bonum semper «licit aliquid absolutum; quia : vel bonum convertitur essentialiter cum ente, et tunc bonum dicit absolutum, id est, non contractum, sicul el ens; vel convellitur cum ente denominative, et tunc dicit absolutum prout distinguitur contra relationem (6). Et quia primum notum est, nec illa acceptio absoluti est secundum intellectum quæstionis, ideo probant secundum (γ), accipiendo quod bonum formaliter idem dicil quod (ærfectio, vel aliquid ordinatum ad perfectionem. Et quia perfectio non dicit formaliler relationem, sed naturam absolutam, quæ est fundamentum relationis, ideo, Secundum cos. bonum non dicit formaliler relationem, sed absolutum. Quod autem bonum dicat formaliler perfectionem, vel aliquid ordinatum ad illam, probant sic. Kalio boni dicit finem, vel illud (o) quod est ad finem et ut sic. Sed quodlibct istorum dicil perfectionem, vel id quod esi ordinatum ad perfectionem. Igitur, etc. Major patet; quia ratio boni consistit in hoc quod est esse finem vel aliquid ordinatum ad finem. Minor probatur dc facili, scilicet quod ratio finis, et ejus quod est ad finein, sit esse perfectionem, vel ad perfectionem ordinatum : quia duplex est linis, scilicet finis intra, el finis extra; et utroque modo semper dicitur aliquid esse finis ex hoc quod est aliquid perfectius his quæ sunl ad finem : ea autem quæ sunt ad finem dicuntur perfecta simpliciter vel secundum quid, prout ordinantur ad finem ; et hæc fuit minor. Sequitur ergo conclusio, quod formalis ratio lioni sit ratio perfectionis, vel ejus quod € ad perfectionem ordinatum. — Hæc sunl argumenta eorum.

§ 2. — Contra secundam conclusionem

I. Argumentum Scoti. — Contra secundam conclusionem arguit Scolus (2. *Sentent.,* dist. 43, q. 2). Nam illa conclusio supponit quod objectum propositum et ud.equatum voluntatis sit bonum, ex quo sequitur quod voluntas creata non possit aliquid velle, nisi ostendatur sibi per intellectum sub ratione boni. Contra hoc arguit sic. Voluntas creata potest velle aliquid, quod non est vere bonum, nec apparenter bonum; igitur conclusio falsa. Antecedens probatur. Quin, si non, tunc voluntas creata non posset tendere in oppositum, vel in malum, aut peccatum, sub ea ratione sub qua non potest tendere divina voluntas : divina enim voluntas potest tendere in omne subtractum deformitati, licet non

(a; dùtui^uihtr. — *dicilur* Pr.
i6) *relationem.* — *relatum* Pr.
(γ) *tecundum.* — *reipectum* Pr.
(B) *illud.* — *ett* Pr.

in illam rationem malitia? concomitantem. Et si concedatur quod omne volibile ab una voluntate, sit volibile ab alia, quia omnis voluntas habet objectum æque commune, non tamen illud quod est ordinate volitum ab una voluntate, est ordinate volitum ab alia, quia ordinatum velle non est ex solo objecto, sed ex convenientia actus et objecti circa illam potentiam, potest enim convenire uni (a) voluntati aliquis actus circa aliquod objectum, quod non convenit alteri, — Contra hoc arguit sic. Quia apprehendatur odium Dei ab aliqua potentia intellectiva creata non errante, et per consequens non ostendente illud sub ratione boni, eed tantum mali. Si voluntas potest illud velle, habetur propositum; quin nulla est bonitas in illo actu prior ternpore actu volendi : si enim assignetur aliqua bonitas propter actum volendi, hæc non est in objecte ut præcedit actum, sed in potentia ut sequitur actum volendi. Si non potest in illud ostensum malum nisi sub aliqua ratione boni et non mali, igitur vel simpliciter non potest in illud, vel oportet rationem esse prius natura oxctccdlam ; quod videtur inconveniens, et contra articulum dicentem quod stante *ratione in universali ct particulari*, etc.

II. Argumentum aliorum. — Arguitureliam(£) ab aliis contra illam conclusionem, probando quod appetibile non sil ratio boni. Quia propria el formalis ratio objecti alicujus polentiæ non consistit in denominatione objecti a |>oteiitia cui objicitur, nec in respectu objecti ad polenliam. Sed bonum, secundum te, est primum et formale objectum voluntatis. Igitur propria et formalis ratio boni non consistit in denominatione ejus a potentia volitiva, vel ab actu ejus. Esso autem appetibile est hqjusmodi denominatio et respectus. Igitur, etc. Major patet; quia objectum prius est omni actu, el potentia, cl omni denominatione objecti a potentia, el ab actu potenti©, et omni respectu ejus ad polenliam el actum polentiæ : sicul color, qui est objectum visus, prior est visibilitate, et sonus audibililale ; igitur ratio talium objectorum non consistit in tali denominatione vel respectu, immo ratio coloris et soni prior est talibus; et simile est (γ) de objecto voluntatis cl intellectus.

§ 3. — Contra tertiam conclusionem

Argumenta Durandi. — Contra tertiam conclusionem arguit Durandus (dist. 34, q. I), probando quod bonum non |>otestconvertiesscntialitercumente.

Primo enim supponit tria. Primum esi, qtiod formalis ratio boni est ratio roalis, ct non formula per animam, sicut sunl intentiones logic©; el hoc supponitur ex 6. *Melaphysiw* ‹ t c. 8), ubi dicitur quod bonum et malum sunl in rebus. Secundum est, quod ratio boni est ratio positiva ; et hoc est do se notum,cum ratio mali sil privativa. Tertium est, quod ratio boni diiïerl a ratione entis, alioquin esset nugatio dicere ens bonum. Tunc arguitur sic. Illa quæ sunt idem essentialiter et adæquate, non differunt re, nec reali ratione. Sed quidquid convertitur cum ente essentialiter, est idem essentialiter cum ente et adæquate. Ergo non differt ab ente re, nec reali ratione. Sed bonum differt ab ente, saltem ratione reali, quam non format intellectus solus, ex prima et tertia suppositione. Ergo bonum non potest converti cum ente essentialiter. Major patet : quia illa quæ sunt idem, in eo in quo sunt idem non possunt differre; illa autem quæ sunt idem essentialiter el adæquate, sunt idem omni modo identitatis realis : ex quo enim sunt idem essentialiter, sunt idem realiter; cl (2) ex quo sunt idem adæquate, sequitur quod, si sint idem realiter, quod unum nihil reale includat quod non includat alterum, nec dicatur realiter de aliquo, de quo non dicatur alterum, alioquin non esset ibi idcntilas essentialis et .vdæquala. Minor probatur; quia quidquid convertitur cum ente essentialiter, esi idem cum eo realiter et adæquate : quia talia prædicantur de >e invicem in abstracto, el ideo sunl idem realiter; et quii prædicantur de se invicem convertibiliter, ideo sunl idem adæquate; et sic est ibi omnimoda identitas realis. Confirmatur per exemplum. Quia enim res ct ens extra animam, de quo nunc loquimur, convertuntui essentialiter. ideo omnis renfilas est entilas, et omnis enlitas est renfilas adæquate, nec differunt aliqua ratione reali, sed sunt nomina penitus synonyma. El idem necessarium est dicere de omni eo quod essentialiter convertitur cum ente. si illud sil formatter positivum.

Secundo arguit sic. Ab eo quod includit omne positivum reale, et de eo dicilur in primo modo dicendi |>er se, nihil positivum potest differre re, nec reali ratione, tanquam ei condivisum, quamvis possit differre sicul inferius a sup-riore. Sed ens. secundum communem rationem entis, includit omne reale positivum, el de eo dicitur in primo modo dicem!i per se. Igitur nihil reale positivum potest differre ab ente, nec re, nec reali ratione, tanquam aliquid condivisum contra ens, sed solum sicul inferius contentum sub ente. Bonum .autem est aliquid positivum et reale, ul palet ex primis duabus suppositionibus, et differt reali ratione ab ente, ut patet ex tertia. Ergo quamvis |>ossit differre ab ente ut inferius a suo superiore, nullo modo tamen potest differre ab ipso ut condivisum. Differret autem ut condivisum, si converteretur cum

( ) uni. — Om. Pr.
( ) *etiam,* — Om. Pr.
(1) eir. — Om. Pr.

(a) *et.* — Oin. Pr.

vo essentialiter; et nihilominus differt ratione reali : quia cum una ratio non contineat sub se aliam, oportet quod sint condivisa. Major propositio patet; quia illud quod includit aliqua sic quod essentialiter dicitur de quolibet eorum, non potest condividi contra illa, nisi sicut condividitur ratio inferioris a ratione superioris, ut patet de animali respectu omnium de quibus dicitur essentialiter in primo modo dicendi |ær se, el in omnibus consimilibus. Minor manifesta esi; quia omne reale positivum el secundum omnem realem rationem, includitur in ente secundum communem rationem entis, et recipit ejus praedicationem in primo modo dicendi per se.

Tertio arguit sic. Ratio boni, perquam differt ab ente, aut est sola ratio entitatis in communi, aut praeter illam includit rationem aliquam. Si sit sola ratio entitatis, tunc ratio entis et ratio boni non differunt; quod est contra tertiam suppositionem. Si includat aliquam aliam, aut de illa alia praedicatur ratio entis, aut non. Si non, ergo illa est non ens, ct ita non est aliquid positivum ; quod est contra secundam suppositionem. Si autem de illa alia praedicetur ratio entis, aut praedicatur de illa convertibiliter, aut non convertibiliter. Si convertibiliter, ita quod sit verum dicere quoti omnis ratio entis ol illa ratio, et omnis illa ratio est ratio entis, sequitur quod sint penitus eadem ratio, quia propositio affirmativa non verificatur nisi ex identitate praedicati cum subjecto. Si autem non convertibiliter, sequitur quod ratio boni sit in minus quarn ratio entis, el ita non convertitur essentialiter cum ea.

Quarto arguit sic. Num idem dic.il patere inducendo universaliter in omnibus quæ essentialiter praedicantur de pluribus, et in quid, sive sit species, sive genus infimum, sive genus subalternum, sive genus generalissimum ; quia numquam plura praedicantur convertibiliter et in quid de eodem, nisi sint nomina synonyma. Verbi gratia, de omnibus hominibus nullum nomen praedicatur in quid, nisi nomen hominis, vel quod est cum eo synonymum, nec de omnibus speciebus animalis, nisi animal, vel nomen cum eo synonymum, et sic de omnibus generibus usque ad substantiam inclusive : alioquin unum quid haberet plures rationes quidditativas; quod est impossibile. Cum ergo ratio entis dicatur de omnibus positivis in quid, impossibile est quod aliqua alia ratio dicatur de eis in quid, nisi sit alia solum secundum nomen. Cum ergo ratio boni bit alia a ratione entis, impossibile est quod convertatur cum ea essentialiter et quidditative. Et sic patet, ut dicit, quod bonum non potest converti essentialiter cum ente. Et idem dico de quocumque alio positivo vel privativo: quia, si sit positivum, necesse est quod sit in minus essentialiter, quamvis possit converti concretive; si vero sit privativum, ut est unum, non potest converti essentialiter, quia nulla privatio est de essentia positivi, quamvis possit secpii ad eam (a), sicut ad esse hominem sequitur necessario non esse asinum, — Hæc ille.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS III.

PONUNTUR RESPONSIONES

§ 1. — Av argumenta contra primam CONCLUSIONEM

Ad argumenta Scotistarum. — Quantum ad tertium articulum, respondendum est objectionibus praedictis. Et quidem

Ad primum contra primam conclusionem, respondet Durandus (dist. 3i, q. t), negando majorem, d Aliqua enim relatio, ut dicit, importat perfectionem, scilicet relatio convenientis et perfecti. Perfectio enim el perfeclibile dicunt relationes seu habitudines. Res autem quibus hæc fundamentaliter conveniunt, sunt quædam absoluta. Quod patet. Perfectibile enim non dicit formaliter, nisi habitudinem alicujus rei ad aliam per quam habet perfici; nec perfectio dicit formaliter, nisi habitudinem rei ad aliam quæ per ipsam perficitur. Unde perfectio et perfeclibile sunt relationes. Sed res quibus laies relationes seu habitudines conveniunt tanquam subjectis vel fundamentis, sunt absohitæ. Et idem est de bonitate, et de bono. » — Hæc ille. — Mihi apparet quod ista responsio dicit duo falsa, secundum mentem sancti Thomæ. Primum est, quod perfectio et perfeclibile dicant puros respectus, vel quod sint relativa secundum esse, non solum secundum dici. Nam, secundum rei veritatem, perfectio et perfeclibile dicunt principaliter absolutum, scilicet actum et potentiam, et secundario dicunt respectus; et sic sunt relativa secundum dici, et non secundum esse. Aliud falsum est, quod bonum dicat purum respectum, et sit similiter relativum secundum esse. Unde sanctus Thomas, *de Veritate,* q. 21, art. 6, sic dicit : « Sciendum, inquit, quod aliquod nomen potest respectum importare dupliciter. Uno modo, sic quoti nomen imponatur ad significandum respectum ifisum ; sicut hoc nomen *pater,* aut /ilius, aut *paternitas* ipsa. Quædam vero dicuntur importare respectum, quia significant rem alicujus generis quam comitatur respectus, quamvis nomen (C) non sil impositum ad significandum ipsum respectum ; sicut hoc nomen *scientia* est impositum ad significandum quamdam qualitatem quam sequitur quidam respectus, non autem ad significandum ipsum respectum. Et fier hunc modum ratio boni respectum implicat, non quia ipsum nomen boni

(λ) *cam.* — eum Pr.
(6) nomen. — Om. Pr.

significet ipsum respectum solum, sed quia significat illud ad quod sequitur respectus cum respectu ipso. Respectus autem importatus in nomine Ixmi, est habitudo perfeclivi, secundum quod aliquid natum est perficere, non solum secundum rationem speciei, sed etiam secundum esse quod habet in rebus. Hoc enim modo finis perficit ca quæ sunt ad finem. ȣ — Hæc ille. — Ideo dico aliter ad argumentum, quod ipsum non aliud concludit nisi hoc solum, scilicet quod bonum non dicit solum et purum respectum ; et hoc conceditur. Non autem concludit quod nullo modo includat respectum· Unde, ad majorem argumenti, dicitur quod nulla pura relatio dicit proprie perfectionem ; sed absolutum cum respectu, vel absolutum inseparabile a respectu et ad quod sequitur respectus, dicit perfectionem; sicut patet de scientia; et idem de bono et lionitate, perfectione et (a) perfectibili.

Ad secundum dicit Durandus negando minorem : u quia, ut dicit, impossibile est uuod aliquod positivum convertatur essentialiter cum ente, nisi sit pure synonymum cum eo. » Ego autem dico quod aliquid converti essentialiter cum alio, potest intelligi dupliciter. Primo modo, sic quod tota essentia unius sil tota essentia alterius, ita quod unum nullam realitatem includat intrinsece quam non includat alterum ; et hoc modo dico quod verum ct bonum essentialiter convertuntur cum ente. Secundo modo, sic quod non solum essentia unius sit tota essentia alterius, el econtra, immo quod ultra hoc. nullum ens reale vel rationis sit de ratione unius, in recto vel in obliquo, quod non sil eodem modo de ratione alterius. Et isto modo dico quod nec bonum, nec verum, nec unum convertitur essentialiter cum ente : quia ens reale, de qUO loquor pro nunc, nullum respectum rationis, nec aliquam negationem in sua ratione importat; verum autem el bonum dicunt respectus rationis; unum vero negationem importat. Et ideo dicitur aliter, ad argumentum, primo, quod supponit falsum, scilicet quod opinio nostra ponat bonum significare purum respectum. Secundo, dicitur quod illud quod includit absolutum cum respectu, potest converti cum ente reali primo modo, non autem loquendo de conversione essentiali secundo modo dicta. Talis enim conversio primo modo dicta, quandoque potest esse denominativa. ratione respectus qui ultra absolutum importatur, et non est perfecte essentialis, aut quidditaliva. Isto modo autem bonum convertitur cum ente, quia includit rationem entis, et ultra hoc respectum, qui omne ens reale circuit.

Ad tertium dicit Durandus, cl bone, negando minorem : α quia bonum, id quod dicit formaliter, dicit ul alicujus, cum dicat convenientiam unius ad altorum. El ul dicunt islimel qui arguunt. hoc dicunt in declaratione suæ positionis, quia dicunt quod bonum contrahit ens, non ad hoc, sed ad hujus, pI quod entilas non est bonitas, nisi ul est perfectio alicujus. — Et aim probatur quod Deus dicitur bonus et justus ad se, secundum beatum Augustinum in pluribus locis, — dicitur quod beatus Augustinus loquitur de illis qui dicuntur absolute vel relative piantum ad intrinseca in divinis. Sic enim paternitas et filiatio et spiratio dicuntur relative in divinis, quia non conveniunt omnibus personis, quæ constituuntur relationibus et distinguuntur. Bonum autem et justum æqualiter omnibus personis Conveniunt; et ideo non sunt de relationibus intrinsecis. Sed quod non dicant relationem extrinsocam ad creaturam, nunquam intellexit lieatus Augustinus. Quod palet. Quia Itealus Augustinus ita loquitur de Ixmo sicut de justo. Constat autem quod justum convenit Deo relative ad extra ; quia justitia est ad alterum. Non autem ad alterum in persona solum ; quia Pater non utitur justitia ad Filium aut ad Spiritum Sanctum, nec econtra. Ergo ad alterum in natura, hoc est, creatura. Quare, etc. ȣ — Hæc Durandus et bene, licet possit dici melius, secundum mentem Augustini, quod scilicet cum dicit Augustinus talia nomina, bonum et justum, dici ad se, etc., vult dicere quod non sunt relativa secundum esse, ila quod dicant puros respectus, sicut paler et filius. Non autem vult dicere quod nullo modo importent respectum, nec sint relativa secundum dici.

Ad quartum dicit Durandus negando antecedens : n quia bonum in Deo dicit relationem vel respectum formaliter, non quoad respectum ad intra, sed ad extra, scilicet ad creaturas. › — Et cum dicitur quod Deus non refertur realiter ad creaturas, — dicit Durandus quod « si relatio accipiatur pro respectu per m» consequente ad (x) naturam rei, sic Deus non refertur ad creaturas realiter. Si autem accipiatur pro reali denominatione sumpta ex pluribus, sic Deus refertur realiter ad creaturas, cum dicitur errator vel tonus. — Et cum subditur quod sequeretur quod Deus esset bonus ex habitudine ad creaturas, el sic lionitas ejus dependeret a creaturis, — dicendum quod falsum est. Aliud est enim Deum dici bonum in habitudine ad creaturas, el bonitatem ejus dependere a creaturis. Primum enim est verum, sed secundum est falsum, immo potius bonitas creaturæ dependet a Deo, et propter hoc Deus dicitur bonus in habitudine ad creaturam, quia tota creatura, el quidquid bonitatis el perfectionis est in creatura, dependet a Deo. » — Hæc Durandus. — In quibus apparet mihi mulla falsa contineri. Primum est, quod Deus referatur ad creaturas reali relatione, qualitercumque sumatur relatio realis. dum tamen proprie, non abusive.

(i) *ct.* Om Pr.

za) *per ne conicqucntc ad.* — *sequenti* in Pr.

Quod patet. Quia talis relatio realis Dei ad creaturam, sive realis denominatio, cum non habeat extrema ælerna, oportet quod sit quid tem|K>mle. Et sic non potest esse divina essentia. Nee |hitest did quod sit nova substantia, nec novum accidens reale; quia nullum potest ribi assignari subjectum : quia constat quod non Deus. Nec |>olest dici quod creatura : quia creatura est subjectum cl fundamentum respectus oppositi ; modo respectus oppositi non insunt subjective eidem, sicut patet de paternitate, ct filiatione, cl generaliter de quibuscumquo respectibus oppositis. Secundum est, quod bonitas Dei vel bonum divinum sit essentialiter, vel principalilerrelalio, vel respectus ejus ad creaturas, vel qua-Ifecumque habitudo ad extra, potissime nova el temporalis habitudo; quia tunc bonum Dei esset creatura, vel aliquid minus creatura, et habens debilius case quam musca. Tertium est, quia utique si bonitas vel Ixmiim Dei sil essentialiter aut formaliter relatio realis Dei ad creaturam, cum respectus ct relatio quæcumque realis inter extrema secundum essentiam differentia, sil posterior fundamento el termino el ab eis dependeat, saltem tanquam a causa sine qua non, infallibiliter sequitur quod bonitas vel bonum divinum dependeat a creatura, ct sil quid posterius ea, et mulla alia inconvenientia sequuntur ex illa responsione.

Dico igitur aliter ad argumentum. Et primo, dico quod nec in Deu nec in creatura Itonum dicil solurn respectum, sed absolutum cum respectu, ila quod in ratione boni includitur principaliter et in recto absolutum realo positivum, respectus vero rationis concomitante? (a), el minus principaliter, el in obliquo, el non quasi para l>oni aut bonitatis. Dico secundo, quod bonum aut bonitas non dicitui univoce, sed analogice, de liono Dei et de l>ono creatura; : quia scilicet essentia divina dicitur bonitas, el Deus dicitur bonus, non per respectum ad finem ulteriorem; sed nulla realitas creata dicitur bona, nisi propter respectum ad linem ultimum : sicut nec dicitur effective nisi virtute primi efficientis. El de hoc beatus Thomas, *de Veritate,* q. '21, art. **I**, in solutione primi, sic dicit : α Cum ens dicatur absolute, bonum autem superaddat habitudinem causæ finalis, ipsa essentia rei absolute (C) considerata sufficit ad hoc quod per eam aliquid dicatur eri", non nutem ad hoc quod |>er eam aliqui»! dicatur Itonum. Sicut enim in altis generibus causarum, habitudo causæ sccundæ dependet ex habitudine CaiiKV prime, causæ veni primo» habitudo non depend» l ex aliquo alio ; ila etiam est in causis finalibus, quud secundi fines partici|4int habitudinem cause finalis ex ordine ad ultimum linem, ipse mitem ultimus finis habet hanc habitudinem ex seipso. El inde est quod essentia Dei, quæ est ultimus finis rerum, sufficit ad hoc quod per eam Deus dicatur bonus. Sed essentia creatura» posita, nondum dicilur res bona, nisi ex habitudine ad Deum, ex qua habet habitudinem causæ finalis. El pre tanto dicilur quod creatura non est bona per essentiam, sed per partici|>alionem : uno inudo scilicet, inquantum ijisi essentia, secundum rationem intelligendi, consideratur ut aliud quid quam (a) habitudo ad Deum, qua habet rationem cause finalis, et nd quem ordinatur ut nd finem; sed secundum alium modum potest dici creatura per essentiam bona, inquantum scilicet essentia creatum· non invenitur sine habitudine ad Dei bonitatem. »— Hiec ille.—Tertio, dico quod respectus quem importat bonum in sua ratione, non est Creator, nec creatura, nec est aliquid reale, sive loquamur de bono Dei el increato, sive de bono creato. Do hoc sanctus Thomas, ibidem, in solutione noni, sic dicil : « Quamvis lioninn dicat aliquam habitudinem specialem, scilicet finis; tamen ista habitudo convenit cuilibet enti, nec ponit aliquid secundum rem in ente. ⁞› Quarto, dico quod ista propositio qua dicilur quod Deus est vel dicitur Iwnus ex habitudine ad creaturas, potest dupliciter intelligi. Primo modo, sic quod habitudo Dei ad creaturas sit divina bonitas, aut para divinæ lenitatis. vel quod talis habitudo sit efficiens, formalis, vel finalis, aut materialis causa divinæ bpnitatis aut 'piod Deus sil bonus. El hic sensus est erroneus. Secundo modo, sic quod talis habitudo est de intellectu el de ratione divinæ bonitatis, ita quod impossibile est intelligere Deum esse bonum vel Deum habere bonitatem, nisi inlelligalur jierfectio divina cum aliquo respectu : non quod talis respectus sit lota divina bonitas, nec pars divinæ bonitatis, nec causa divinæ bonitatis efficiens, formalis, aut finalis; ⁋ quia est pars significati hujus complexi, divina bonitas, vel divinum bonum. Et iste sensus est verus et catholicus. Quinio, dico quod ista consequentia non valet : Deus dicilur bonus ex habitudine ad creaturas, in secundo sensu stalim dicto ; igitur divina bonitas dependet a creatura. Sed ex illo antecedente sequitur bene hoc consequens, quod intellectio divinæ bonitatis coexigit prius tempore vel natura vel intellectu intellectionem creaturarum, vel intellectionem habitudinis Dei ad creaturas, in ratione finis et perfectivi. Et ista sequuntur ex dictis sancti Thomæ, ul patet.

Ait quintum dicil Durandus, el bene, quod « solus respectus non movet, sed absolutum cum respectu movet tam intellectum practicum quam voluntatem. Simplex enim quidditas, licet possit movere intellectum ad actum simplicem, qui est indivisibilium intelligenlia, tamen non potest movere ad actum cunqionenlem, nisi accepta in habitudine ad alte-

a) *I'naunttaiitcr. — vuMCuoutaiitu* **Pr.** **- errato Pr.**

(a) **gutd** *quam, —quidquid* **Pr.**

mm; quia actus intelligendi componens fertur in duo, propter convenientiam unius od alterum. Et sic intellectus practicus movetur a bono, inquantum apprehendit aliquam naturam absolutam sub ratione convenientis ad alterum ».

A<l sextum dicit Durandus quod < illa ratio non valet. Vel, si valet, ipsa militat contra suum factorem; (piia, quando dicitur in majore quod ratio boni dicit finem, vel illud quod est ad linem el ul sic : — aut intelligitur de ratione importata formaliter per hinc nomina /inii ct *ad finem ;* aut de ratione rei cui competii esse denominative linem vel ad linem. Si primo modo, contra eos est; quia ratio importata formaliter per hæc nomina *finis* et *ad finem* est respectiva, sicut ratio causæ: nulli enim rei competit esse finem nisi respectu alterius, nec esse ad linem nisi respectu finis; el sic ratio lioni esset respectiva sicut ratio linis et ad linem. Si autem intelligatur de ratione rei secundum se cui competii denominative esse linem vel ad linem, nihil esi dictu. Quia sanitati competit esse finem respectu rnedicinæ, et homini respectu omnium artificialium el naturalium qu® sunl sub ipso, et Deo respectu omnium. Sed numquid propter hoc potest dici quod ratio lioni sit esse sanitatem, vel hominem, vel Deum? Certe non, immo esset ridiculum. Nullo ergo modo formalis ratio boni est esse linem vel ad finem, si sic accipiatur; quamvis utrique, scilicet rei quæ est finis el rei quæ ad finem est, conveniat ratio boni. Sed nullum argumentum est : talibus competit ratio boni ; ergo formalis ratio lioni consistit in formali ratione talium. Alioquin, cum ens competat omnibus, formalis ratio entis in communi, consisteret in formali ratione cujuslibel entis particularis. Eodem modo, (piando dicitur iu minore quod finis et id quod est ad finem dicunt perfectionem, si intelligatur de rationibus importatis per hæc nomina, falsum est ; quia dicunt habitudines respectivas. Si ve.ro de rebus quibus romp»·til denominative esse linem, vel ad linem, verum est quod eis competit esse perfectionem vel esse ƒ‡x fecluni. Sed formalis ratio eoruttl non est esse |x?rfectionem, vel esse perfectum ; quia, licet Deo conveniat esse perfectum, el homini, el mullis aliis, tamen formalis ratio hominis non est esse perfectum, sed esse animal rationale : et idem est de aliis; necesse perfectum dicil formalem rationem eorum. Et sic patet quod nec major propositio ner minor habent veritatem in aliquo sensu, ex quo possit concludi quod formalis ratio boni dicat perfectionem vel aliquid ordinatum ad perfectionem ». — Hæc Durandus, el bene quoad hoc quod talis modus arguendi minimo valet, quia est fallacia æquivocalionis, vel amphybologiæ, mutando suppositionem materialem in personalem: quia in prima propositione, scilicet majori, qua dicilur, Donum dicil finem vel id quod est ad linem, hæc nomina | *finis* et *ad finem* supponunt personaliter ; in minori vero, qua dicitur finis et id quod est ad finem,quodlibet dicit perfectionem, etc., predicts nomina supponunl materialiter pro ipsismet vocibus, aul eis similibus m voce vel scripto;et sic non eodem modo stant in majori et in minori, sed aliter et aliter. Et sic (a) argumentum esi ex quatuor terminis. — Potest autem breviusdici, quod, si minor intelligatur sic quod *finis* et *ad finem* dicunt perfectionem absolute, et cum precisione omnis respectus, falsa est. quia quodlibet eorum nomen dicit respectum. Si autem intelligatur quod dicunt perfectionem, el cum hoc respectum, ex hoc non habetur quod ratio boni dicat purum absolutum, nec eliam purum respectum, sed absolutum cum respectu. El hoc concedimus; quia in nullo est contra noe.

§ 2. — AD ARGUMENTA CONTRA SECUNDAM CONCLUSIONEM

I. Ad argumentum Scoti.— Ad nruumenmin Scoti contra secundam conclusionem, conceditur responsio ibidem data, scilicet quod. sicut divina voluntas non potest velle malitiam sub ratione maliltæ, ila quod in ipso objecto volito nulla appareat ratio bonitatis, ita nec voluntas humana — Et ad improbationem hujus responsionis, dicilur quod ille aclus qui est odium Dei potest apprehendi a ratione nullo modo errante, sub ratione alicujus >>oni : quia ille actus habet aliquid de enlilale el de perfectione. inquantum est quidam aclus secundus, et operatio immanens, et signum, et eflectus potentia' vitalis, et creatura Dei; licet habeat malitiam ex objecto, et fine, et circumstantiis. El sic patet quod argumentum non valet ad propositum.

II. Ad argumentum aliorum. — Ad aruumentum aliorum contra eamdem, dicilur quod argumentum illud hoc solum concludit, scilicet quod esse appetibile non est formalite! et per se prima ratio boni, sed quædarn passio, vel denominatio, consequens rationem formalem boni, sicut visibilitas consequitur colorem vel lucem. Et hoc potest concedi ; quia, ut dicit prima conclusio, ratio læni consistit in hoc quod est esse perfectivum alterius secundum esse reale. Quod autem dicit sanctus Thomas, et Philosophus, quod appetibilitas est de ratione l>oni, dicilur quod volunt dicere quod esse appetibile circumloquitur rationem boni ; quia talia transcendentia non possunt proprie diffiniri, nisi per tales notificationes a |>osteriori. Et de hoc dicit sanctus Thomas in scripto sujmt 1. *Ethicorum* (loci. 1), exponens illud Aristotelis, *bonum est quod omnia appetunt.* Dicit sic : « Donum numeratur inter prima : adeo quod, secundum Platonicos,

i) *Et tie.* — Om. Pr.

Itonum est prius ente; sed secundum rei veritatem cum ente convertitur. Prima autem non possunt notificari per aliqua priora, sed notificantur per posteriora, sicut causæ per proprios effectus. Cum autem Itonum proprie sil motivum appetitus, describitur per motum appetitus, sicut solet manifestari vis motiva per motum. El ideo dicit quod philosophi Itone enuntiaverunt Itonum esse illud quod omnia appetunt. Nec esi instantia de quibusdam qui appetunt malum, quia non appetunt malum nisi sub ratione boni, inquantum scilicet æstimant illud esse Itonum. Et sic intentio eorum per se fertur ad Itonum, sed per accidens cadit supra malum, n — Hcec ille. — De hoc autem quod dicit Scotus, quod ratione stante reda in universali el particulari, actuel habitu, voluntas potest peccare, secundum quod dicit articulus parisiensis, in quo oppositum condemnatur, — dicilur quod ille articulus indiget bona glossa; et forte falsus est in se, nisi dicatur quod intdligitur sic, quod nulla rectitudo rationis tollit potentiam peccandi in via, licet tollat actum peccandi pro tempore pro quo ipsa rectitudo stat. Godofridus tamen et Durandus et multi antiqui male contrntantur de illo articulo, sicut et de mullis aliis.

§ 3. — Ad argumenta contra tertiam CONCLUSIONEM

Ad argumenta Durandi. — Ad primum contra tertiam conclusionem, dicilurquod prima supjiositio ibidem facta, dubia est, qua dicitur quod ratio boni est ratio realis, non facta per intellectum, etc. Ubi sciendum quod, licet hoc nomen *ratio* multipliciter sumatur, tamen in proposito potest sumi septupliciter. Primo modo, pro specie inlelligibili, pncvia ipsi actuali intellectioni. Secundo modo, pro ipsa actuali intellectione, et aclu secundo intellectus per speciem elicito. Tertio modo, pro conceptu formato per actum intellectus, qui se habet ad illum actum ul proximus terminus et proximum intellectum, sicut species se habel ad illum actum ut proximum principium elicitivum simul cum potentia intellectiva. Quatio, pro diffinitione vocali vel scripta explicante dictum conceptum. Quinto, pro rcalilate \el enlilate objecti movente intellectum ad speciem intelligibilem vel ad actum intelligendi vel ad talem conceptum. Sexto, pro realitale vel enlilate objecti terminante ad extra intellectionem el conceptum. Septimo, pro objecto relucente m verbo vel conceptu et quantum ad tale esse relucens, vel appareas, vel objcctivum, vel perspicuum, aut quocumque alio modo vocetur. Hac distinctione promissa, dicitur quod, accipiendo *rationem* primis quatuor modis (a) et ultimo, scilicet septimo, nulla ratio sic polest dici rcalis, quin dependeat ab opere intellectus, loquendo de rationibus intellectus nostri. Si autem loquamur de ratione quinto et sexto modis accepta, sic aliqua ratio est totaliter realis, ul puta ratio eorum quorum nominibus importatur pure ens reale in prædicamenlo collocabile; aliqua vero ratio est totaliter non realis, ut pula ratio eorum quorum nominibus importatur pure ens fictilium, ut ratio chimene; vel pura negatio, ut ratio non entis, vel cæcitatis,aut alterius privationis; vel purus respectus rationis, ut ratio generis el speciei : aliqua vero est parlim realis et partim non realis, sicut est ratio eorum quorum nominibus importatur aliquid absolutum positivum eum respectu rationis; el tales sunt rationes unius, et veri et boni. Dico igitur quod ratio boni non est pure realis, nec pure non realis, sed medio modo. El hoc notavit sanctus Thomas, *de Veritate,* q. 21, art. 1, ul allegatum est in prima conclusione, cum dicit quod verum, unum, et bonum addunt super ens, aliquid quod est ens rationis tantum, et non est aliquid in rerum natura. — Tunc, ad formam argumenti, dicilur quod primus syllogismus concludit quod bonum non differt ab ente, nec realiter, nec ratione pure reali. El lotum hoc conceditur : quod ratio boni non est pure realis, nec pure non realis, sed medio modo. Et hoc sufficit ad dictum Philosophi, 6. *Melaphysicæ* (l. c. 8), dicentis, bonum el malum sunt in rebus.

Ad secundum palet, per idem, quod solum concludit quod bonum non differt ab ente reali re, nec ratione totaliter reali; quod conceditur. — Cum autem dicilur quod ratio Ixmi est totaliter realis, — negatur, ul prius, tanquam falsum, nec probatum ulliter.

Ati tertium dicitur quod ratio boni, præter rationem entis realis, includit aliquid non reale, et de quo iiulh» modo prædicatur ens reale, licet concomiletur omne ens reale, scilicet respectum rationis. <|iii omni ente reali adest, ut sæpe dictum fuit.

Aii quartum dicitur quod illa ratio concludit <|uod bonum non prædicelur proprie in quid de omnibus de quibus ens prædicatur in quid ; quod conceditur: quia, ad hoc quod sit pnedicatio proprie quidditaliva, requiritur quod pnedicatum nihil importet extraneum rei importata per subjectum; constat autem ex prædictis quod bonum importat respectum rationis, qui non est intrinsecus alicui enti reali sicut pars essentiae vel lota essentia. Si vero accipe-retur large pnedicatio quidditativa, pro omni praedicatione in qua pnedicatum dicit totam essentiam subjecti, sic (x) dicitur quoti bonum prædicatur qualitative de <|uolibel ente. Et tunc, ad formam argumenti, diceretur qtiod major est falsa; quia plura pnedicata possunt prædicari de eisdem adaequate, et in quid, dato quod non sint synonyma, ul

tcthcfl ; primo, *iteundo, tertio, quarto,* — Ad. Pr. | (a) *tic.* — îi Pr.

puta quando differunt ratione partim reali et partim non reali, licet (alis pnedicatio non ait æque quidditativa ex parte unius pnedicali, sicut ex parte alterius.

Ex prædictis patet quod propler prædicla argumenta non oportet ponere contra viain sancti Thomæ, quod ratio boni sit pure absoluta, ut ponit Scotus; nec quod sit pure respecliva respectu reali, aut quod sit inferior ad rationem entis realis, ut ponit Durandus.

El hæc de quæstione sufficiant. Benedictus Deus. Arnen.

QUÆSTIO II.

UTRUM MALUM SIT ALIQUA NATURA POSITIVA

terum circa trigesimamquarlam distinctionem 2. *Sentent.,* quæritur: Utrum malum sit aliqua natura positiva.

El arguitur quod sic. Omne quod agit in alterum, est quædam natura poeitiva. Sed malum, inquantum malum, agit. Igitur, etc. Probatio minoris : quia omne quod alterum corrumpit, effective agit; sed ex hoc dicitur aliquid alterius malum, quia corrumpit ipsum; igitur malum, inquantum malum, agit.

In Oppositum arguitur. Quia beatus Dionysius, 4. cap. *de Divinis Nominibus,* dicit quod malum neque est exsistens, neque in exsistentibus. Omnis autem natura positiva vel est exsistens per se, vel exsistens in alio. Igitur, etc.

In hac quaestione erunt tres articuli. In quorum primo ponentur conclusiones. In secundo objectiones. In tertio solutiones.

ARTICULUS I.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio : Quod malum formnIller sumptum non est aliqua natura positiva.

Hanc conclusionem ponit sanctus T homas, in quaestionibus *dc Malo,* q. 1, art. 1, ubi sic dicit : « Sicut, inquit, album, ita et malum dicilurduplici ter. Uno enim modo, cum dicilur album, j>olesl intelligi illud quod est allædini subjectum. Alio modo, album dicilur id quod est album, inquantum est album, scilicet ipsum accidens. Et similiter malum uno modo potest intelligi id quod esi subjectum mali : et hoc est aliquid. Alio modo potest intelligi ipsum malum : et hoc non est aliquid; sed est ijisa privatio'alicujus particularis boni. Ad cujus evidentiam sciendum rsl quod bonum proprie est aliquid inquantum est appetibile; nam, secundum Philosophum, 1. *Ethicorum* (cap. 1), *optime diffinierunt bonum, dicentes quod bonum est quod omnia appetunt.* Malum autem dicilur id quod opponitur bono. Unde oportet malum esse id quod opponitur appetibili inquantum hujusmodi. Hoc autem impossibile est esse aliquid. Quod apparet triplici ratione. — Primo quidem, quia appetibile haixit rationem finis. Ordo autem finium est sicut ordo agentium. Quanto autem aliquod agens est superius el universalius, tanto et finis propler quem agit est universalius bonum. Nam omne agens agit propter finem, el propler aliquod bonum. E? hoc manifeste apparet in rebus humanis. Nam rector civitatis intendit aliquod I>cnurn particulare, quod est civitatis bonum. Rex autem qui illo superior est, intendit bonum universale, scilicet lotius regni pacem. Cum igitur in causis agentibus non sit procedere in infinitum, sed oportet devenire ad aliquod unum primum quod est universalis causa essendi, oportet quod etiam sil aliquod universale bonum, in quod omnia bona reducantur. Et hoc non potest e»e aliud quam hoc ipsum quod est primum et universale agens; quia cum appetibile moveat appetitum, primum autem movens oporteat (x) esse non motum, necesse est quod primum et universale agens, sil ipsum primum et universale appetibile, id est, prunum el universale Itonum quod omnia operatur (C) propter appetitum sui ipsius. Sicut ergo quidquid est in rebus, oportet quod proveniat a prima et universali causa essendi ; ita quidquid est in rebus, o|>ortet quod proveniat a primo et universali bono. Quod autem provenit a primo el universali bono, non potest esse nisi particulare bonum tantum ; sicut quod provenit a prima el universali causa essendi, est aliquod particulare ens. Omne igitur quod est aliquid in rebus, oportet quod sit aliquod particulare bonum. Unde non potest id quod est, secundum id quod est, bono opponi. Unde relinquitur quod malum, secundum quod est malum, non est aliquid in rebus, sed est alicujus boni particularis privatio, alicui particulari bono inhaerens. — Secundo hoc idem apparet. Quia quidquid est in rebus, habel aliquam inclinationem et appetitum alicujus boni sibi convenientis. Quod autem habet rationem appetibilis, habet rationem boni. Quidquid ergo est in rebus, habet convenientiam cum aliquo l>ono. Malum autem, inquantum hujusmodi, non convenit cum Itono, sed opponitur ei. Malum igitur non est aliquid in rebus; sed si malum esset aliqua res, nihil appeteret, nec ab aliquo appetere-

(a) *oporteat.* — *oportet* **Pr.**
(0) *operatur.* — **operantur Pr.**

turret per consequens non haberet aliquam actionem, nec aliquem motum, quia nihil agit vel movetur nisi propter appetitum finis. — Tertio idem apparet ex hocquod ipsum esse habet maxime rationem appetibilis; unde videmus quod unumquodque naturaliter appetit conservare suum esse, el refugii destructionem sui esse, el ei pro posse resistit. Sic igitur ipsum osse, inquantum est appetibile, est bonum. Oportet igitur quod malum quod universaliter opponitur bono, opponatur etiam ei quod e>t me. Quod autem est oppositum ei quod est esso, non jM>lcst esse aliquid. Unde dico quod id quod est malum, non est aliquid; sed id cui accidit esse malum, est aliquid, inquantum malum privat nonnisi aliquod particulare Itonum : sicul el hoc ipsum qilixl est esse cæcum, non est aliquid; sed id cui accidit esse cæcum, est aliquid, n — Hæc ille.

item, l p., q. 48, ari l : « Unum, inquit, oppositorum cognoscitur per alterum, sicul per lucem tenebra. Unde etiam quid sit malum, ojiorlet ex ratione boni accipere. Diximus autem supra (1 p., q 5, ari l) quod bonum est omne id quod est appetibile. Et sic, cum omnis natura appetat suum esse et suam perfectionem, necesse esi dicere quod esse et perfectio cujuscumque creature habeat rationem bonitatis.Unde non potest esse quod malum significet quoddnm esse, aut quamdam formam seu naturam. Delinquitur ergo quod nomine mali significetur quasdam absentia boni. Et pro tanto dicitur quod malum neque est exsistens, neque est bonum; quia, cum ens, inquantum hujusmodi, sit bonum, eadem ℮ remotio utrorumque. » — Hæc ille.

Similia ponit, 2. *Sentent.,* præsenti distinctione <q. l .ari. 2).

Ex quibus potest sic argui pro conclusione : Illud quod provenit a primo et universali bono, non potest esse nisi particulare bonum. Sed omnis entitas citra Deum, provenit a primo el universali bono. Igitur est particulare bonum, et sic non est malitia. — Secundo, sic: Omnis entitas habet convenientiam cum aliquo bono. Sed quod est essentialiter malum, vel malitia, non habet convenientiam cum aliquo liono. Igitur non est aliqua entitas. — Tertio, sic : Nihil op|»ositum ipsi esse, potest esse aliquaentitas. Sed illini quoi est malum essentialiter, vel malitia, opjtonilur ipsi esse. Igitur, etc.

Secunda conclusio est quod nulluin malum hnbet per m» enubam ; habet tamen cnusain per accidens, qiue ℮ bonum aliquod.

Hanc ponit sanctus Thomas, l p., q. 49. art **I**, ubi mc dicit : < Necessee>l dicere quod omne malum aliqualiter caneam habeat. Malum enim est defectus Imhh qund natum «M et dclxd haberi. Quoi autem aliquid deficiat a sua naturali et debita dispositione, non pntest provenire nisi ex aliqua causa trahente j rem extra suam dispositionem : non enim grave movetur sursum, nisi ab aliquo impellente; nec agens deficit in sua actione, nisi propter aliquod impedimentum. Esse autem causam non potest convenire nisi bono : quia nihil potest esse causa nisi inquantum esi ens; omne autem ens, inquantum hujusmodi, bonum est. Etsi consideremus speciales lationes causarum, agens et forma et finis perfectionem quamdam important, quæ pertinet ad rationem boni. Sed et materia, inquantum est in potentia ad bonum, habet rationem boni. El quidem quod bonum sil causa mali per modum causæ materialis, jam patet ex promissis; ostensum est enim (1 p., q. 48. ari. 3) quod bonum est subjectum mali. Causam autem formalem malum non habel, sed magis esi privatio formæ. Et similiter nec causam finalem, sc<l est magis privatio ordinis ad debitum finem; non solum enim finis habet rationem boni, sed universaliter omne quod ordinatur ad finem. Causam autem per modum agentis habet malum, non autem per se, immo per accidens. Ad cujus evidentiam considerandum est quod aliter causatur malum in actione, et aliter in effectu. In actione quidem causatur mnluin |>er defectum alicujus principiorum actionis vel principalis agentis vel inslrumentalis. Sicut defectus in motu animalis contingit, vel propter debilitatem virtutis motivæ, nt in pueris, vel propter solam ineplitudinem instrumenti, ut in dandis. Malum autem in aliqua re, non tamen in proprio effectu agentis, causatur quandoque ex virtute agentis, quandoque autem ex defectu ipsius vel materi e. Ex virtute quidem vel perfectione agentis, quando ad formam intentam ab agente, sequitur ex necessitate alterius formæ privatio; sicut ad formam ignis sequitur privatio formæ aquæ vel acris. Sicut igitur quanto ignis fuerit perfectior in virtute, tanto perfectius imprimit formam suam; ita etiam tanto perfectius corrumpit contrarium. Unde malum et coi ruptio aeris vel aquæ est ex perfectione ignis. Sed hoc e>t per accidens : quia ignis non intendit privare formam aquæ, sed inducere propriam formam; <cd hoc faciendo, causal etiam illud per accidens. Sed si sil defectus in effectu proprio ignis, puta quod deficiat a calefaciendo, hoc est, vel propter defectum actionis qui redundat in defectum alicujus principii, ul dictum est, vel e\ indispositions materiæ. Sed etiam hoc ipsum quod est esse deficiens, accidit bono, cui per se competit agere. Unde verum esi quod malum, «eeinidum nullum modum habet causam nisi per accidens. Sic autem bonum est causa mali, n — Hæc ille.

Hem. ibidem, in solutione tertii, sic dicit : α Malum hilbet causam deficientem, aliter in robus voluntariis, et naturalibus. Agens enim naturale producit offectum suum talem quale ipsum est, nisi impediatur ab aliquo extrinseco : el hoc ipsum est quidam defectus ejus ; unde nunquam est malum in

effectu nisi praeexsistat aliquod malum in agente vel in materia, sicut dictum est. Sed in rebus voluntariis derectus actionis a voluntate actu deficiente procedit, inquantum non subjicit se netu sum regula· : qui tamen defectus non est culpa ; sed sequitur culpa, ex hoc quod cum tali defectu ojæratur. › — Hæc ille.

Item, *de Malo,* q. t, art. 3, sic dicit : « Causa mali est bonum, eo modo quo malum causam habere potest. Sciendum est enim quod malum causam per so habere non potest. Quod quidem tripliciter apparet. — Primo quidem, quia illud quod per se causam habet, est intentum a sua causa; quod enim provenit praeter intentionem agentis, non est effectus per se, sed per accidens : sicut effossio sepulcri per accidens est causa inventionis thesauri, cum provenit prater intentionem fodientis sepulcrum. Malum autem, inquantum hujusmodi, non potest esse intentum, nec aliquo modo volitum, vel desideratum : quia omne appetibile habet rationem boni, cui opponitur malum inquantum hujusmodi ; unde videmus quod nullus facit aliquod malum, nisi intendens aliquod bonum, ul sibi videlur : sicul adultero bonum videtur quod delectatione sensibili fruatur, et propter hoc adulterium committit. Unde relinquitur quod malum (a) non habeat causam per se. — Secundo idem apparet, quia (C) omnis effectus per se habel aliquam similitudinem suæ causæ : vel secundum eamdem rationem, sicul in agentibus univocis; vel secundum rationem delicientem , in agentibus æquivocis. Omnis autem causa agens agit secundum quod est actu, quod perlinet ad rationem boni. Unde malum, secundum quod hujusmodi, non assiinilatur causæ agenti secundum id quod est agens. Relinquitur ergo quod malum non habeat causam per se. —Tertio idem apparet ex hoc quod omnis causa per se habel certum et determinatum ordinem ad suum effectum. Quoti autem iit secundum determinatum ordinem, non est malum; sed malum accidit in praetermittendo ordinem. Unde malum, secundum quod hujusmodi, non habel rausam per se. Oportet tamen quod malum aliquo modo causam habeat. Manifestum est enim quod, cum malum non sil aliquid per se exsistens, sed sil aliquid inhærens ut privatio, quæ quidem est defectus ejus quod est natum inesse et non inesse, sequitur quod omne malum præternaturaliter inrsl ei cui inest. Si enim nliquis defectus est alicujus rei naturalis, non potest dici quod sit malum ejus; sicut non est malum homini non habere alas, nec lapidi non habere visum, quia est secundum naturam Omne autem quod præternaturaliter inest alicui. oportet habere aliquam causam; non enim aqua esset calida, nisi ab aliqua causa. Unde relinquitur qund omne malum habeat aliquam causam, sed por accidens, ex quo per se causam halære non potest. Omne autem quod est per accidens, reducitur ad illud quod est per se. Si autem malum non habeat causam per se, ut ostensum est, relinquitur qund solum bonum habeat causam per se; nec potest per sc causa boni ease, nisi bonum, cum causa ppp se causet sibi simile. Relinquitur ergo quod cujuslibet mali bonum sil causa per accidens. Contingit autem et malum, quod est defectus Ixjni, esse causam mali ; xwJ tamen oportet devenire ad hocquod prima causa mali non sit malum, sed bonum. Est ergo duplex modus quo malum causatur ex bono. Uno modo, tanurn est causa mali inquantum est deficiens. Alio modo, inquantum est agens per accidens. Quod quidem in rebus naturalibus de facili apparet. Hujus enim mali quod est corruptio aquæ, causa est virtus activa ignis, quæ quidem non principaliter intendit et per se non esse aquæ, sed principaliter intendit formam ignis inducere in materiam, cui conjungitur ex necessitate non esse aquæ, et sic per accidens est quod ignis faciat aquam non esse. Hujus vero mali quod e<t monstruositas partus, rausa est virtus deficiens in semine. Sed si quæratur causa hujus defectus quod est malum seminis, erit devenire ad aliquod bonum quod est causa hujus mali per accidens, el non inquantum est deficiens. Hujus enim defectus qui est in semine, causa est aliquod principium alterans, quod inducit qualitatem contrariam qualitati quæ requiritur ad bonam dispositionem seminis. Cujus alterantis virtus, quanto fuerit perfectior, tanto hanc qualitatem contrariam magis inducet, et per consequens defectum seminis consequenter. Undo malum seminis non causatur ex bono inquantum est deficiens, sed causatur ex bono inquantum est perfectum, sed per accidens. In voluntariis autem quodammodo similiter se habet, sed non per omnia, nec quantum ad omnia. Manifestum est enim quod delectabile secundum sensum movet voluntatem adulteri, el afficit eam ad delectandum tali delectatione quæ excludit ordinem rationis et divina? legis, quod est malum monde. Si ergo ita esset quod voluntas ex necessitate reciperet impressionem delectabilis allicientis, sicut ex necessitate corpus naturale recipit impressionem agentis, omnino idem esset in voluntariis et naturalibus. Non est autem sic Quia, quamquam exterius sensibile alliciat, in (intestate tamen voluntatis est recipere, vel non recipere. Unde mali quod accidit ex hoc quod recipit, non est ipsum delectabile movens causa, sed magis ipsa voluntas. Quæ quidem est causa mali secundum (a) utrumque praedictorum modorum, scilicet el per accidens, el inquantum est bonum deficiens. Per accidens quidem. inquantum voluntas fertur in aliquid quod est

( ) malum. — Om. Pr.
( ) *quia* — *quod* Pr.

(a) secundum. — sa / Pr.

bonum secundum alhuid, sed habet conjunctum aliquid quod est simpliciter malum. Sed ut bonum deficiens, inquanturn oportet in volunLnte praconsiderare aliquem defectum (i) ante ipsam electionem deficientem perquam eligit secundum quid bonum quod est simpliciter malum. Quod sic patet. In omnibus enim quorum unum debet esse regula et mensura alterius, bonum in regulato et mensurato est ex hoc quod regulatur el conformatur regula? et mensura?; malum vero est ex hoc quod est non regulari et non mensurari. Si ergo sil aliquis artifex, qui debeat aliquod lignum recte incidere secundum aliquam regulam, si non directe incidit, quod est male incidere, hæc mala incisio causabitur ex hoc defectu quod artifex erat sine regula et mensura. Et similiter delectatio et quodcurnque aliud in rebus humanis est mensurandum el regulandum secundum regulam rationis et legis divinæ. Unde non uti regula rationis et legis divinæ, præintelligilur in voluntate ante inordinatam electionem. Hujus autem buod est non uti regula praedicta, non oportet aliam causam quærere; quia ad hoc sufficit ipsa libertas voluntatis, perquam potest agere vel non agere. Et hoc ipsum quod est non attendere aclu ad talem regulam, in se consideratum, non est malum, nec culpa, nec pœna; quia anima non tenetur, nec potest attendere ad hujusmodi regulam semper in actu. Sed ex hoc accipit primo rationem culpæ, quod sine actuali consideratione regula? procedit ad hujusmodi electionem. Sicut artifex non peccat in eo quod non semper tenet mensuram; sed ex hoc quod non tenens mensuram, procedit ad incidendum. Elsimiliter culpa voluntatis non est in hoc quod non aclu attendit ad regulam rationis vel legis divinæ; sed ex hoc quod non habens hujusmodi regulam vel mensuram, procedit ad hujusmodi electionem. Et inde est quod Augustinus, in 12. *de Civitate Dei* (cap. 6 et 7, et lib. 14, cap. 13), dicit quod voluntas est causa peccati inquanlum est deficiens; sed illum defectum comparat silentio, vel tenebris : quia scilicet ille defectus, est sola negatio. » — Hæc ille.

Similia dicil, 2. Sentent., praesenti distinctione (<|. 1, art. 3).

Ex quibus potest foi nari talis ratio, pro prima parte conclusionis, scilicet quod cujuslilxd mali causa est aliquod bonum. Omne quod inest alicui præter naturam ejus cui inest, habet causam efficientem. Sed omne malum est hujusmodi. Igitur habet causam efficientem. Sed nihil potest esse causa efficiens nwi bonum. Igitur cujuslibet mali causa efficiens est aliquod bonum. — Pro secunda vero parte, scilicet quod bonum sit causa mali per accidens, el nullo modo per se, probattfr. Quia bonum est causa mali per se vel per accidens. Sed non per se. Ergo per accidens. Minor probatur sic. Nullus effectus non intentus a sua causa, nec habens similitudinem suæ causa?, nec procedens secundum certum ordinem, habet per se causam. Sed omne malum est hujusmodi. Igitur. Item. Omnis effectus procedens ex causa aliud principaliter intendente vel defectum præhabente, qui quidem defectus de per accidens se habet ad talem causam, non habet causam per se, sed per accidens. Omne malum est hujusmodi. Igitur, etc.

Tertia conclusio est quod malum, Inquanturn hujusmodi, diminuit bonum ħatura sed non potest Illud totaliter corrumpere.

Hanc ponit sanctus Thomas, I p., q. 48, ari. 4, ubi sic dicit : ‹t Malum non potest totaliter consumere bonum. Ad cujus evidentiam considerandum est «juod triplex est bonum. Quoddam quod per malum totaliter tollitur : et hoc bonum est oppositum malo; sicut lumen tollitur per tenebras, et visus per caecitatem. Quoddam vero est bonum quod nec tollitur per bonum, nec diminuitur, scilicet bonum quod est subjectum mali, non enim per tenebras aliquid de substantia aeris diminuitur. Quoddam vero bonum est quod diminuitur quidem per malum, sed non totaliter tollitur. Et hoc bonum est habilitas subjecti ad actum. Diminutio autem hujus Itoni non est accipienda per subtractionem, sicut est diminutio in quantitatibus, sed per remissionem, sicut est in qualitatibus et formis. Remissio autem habilitatis accipienda est c contrario intensioni ipsius. Intenditur enim habilitas per dispositiones quibus materia praeparatur ad actum, quæ, quanto inagis multiplicantur, tanto habilior est ad recipiendum perfectionem et formam ; et econtrario remittitur per dispositiones contrarias, quæ, quanto magis multiplicatio fuerint in materia et magis intensæ, tanto magis remittitur potentia ad actum. Si igitur contraria? dispositiones in infinitum multiplicari el intendi non possunt, sed usque ad certum terminum, nec habilitas praedicta in infinitum diminuitur, nec remittitur; sicut patet in qualitatibus activis el passivis elementorum : frigiditas enim el hurnidilas, per quas diminuitur sive remittitur habilitas materiæ ad formam ignis, non possunt multiplicari in infinitum. Si vero dispositiones contraria? m infinitum multiplicari possint, et habilitas (i) in infinitum diminuitur sive remittitur. Non tamen totaliter tollitur, quia semper manet in sua radice quæ est substantia subjecti. Sicut si in infinitum interponantur corpora opaca inter solem et aerein, in infinitum diminuetur habilitas aeris ad lumen ; nunquam tamen totaliter tolletur manente aere, quia secundum naturam suam est diaphanus. Similiter in infinitum potest fieri additio in peccatis.

(i) *dtftrlum* — r/feclum Pr

(a) *rt ħabilita* — Otn Pr

per quæ semper minuitur habilitas animæ ad gratiam , quæ quidem peccata sunt quasi obstacula interposita inter nos et Deum, secundum illud, *ha.* 59 (v. 2) : *Peccata nostra diviserunt inter nos et Deum;* nec tamen totaliter tollitur ab anima prodicta habilitas, quia consequitur naturam ipsius. › - Ikec ille.

Similia dicit, et magis appropriate ad malum culpæ, 1a 2·, q. 85, art. 1 el 2. Item, *de Malo,* q. 2, art. 11 et 12. Item, 2. *Sentent.,* prasenti distinctione (q. 1, art. 5).

Ex quibus potest apgui pro prima parte conclusionis, scilicet quod per malum diminuitur bonum nature, sic. Quidquid diminuit habilitatem natura ad bonum, diminuit bonum natura, cum habilitas illa sil quoddam bonum. Sed peccatum, et quodcumque malum, diminuit habilitatem nature ad bonum .Igitur, etc. — Pro secunda vero parte, scilicet quod malum culpæ vel aliud non totaliter tollat bonum natura, arguitur sic. Illud quod non tollit radicem el fundamentum alicujus habilitatis, non totaliter tollit illam habilitatem. Sed nec per malum culpæ, nec per quodcurnque aliud tollitur a subjecto mali radix habilitatis ad bonum. Ergo nec habilitas ad bonum. Tunc ultra : per malum non tollitur totaliter talis habilitas; igitur nec bonum natura.

El in hoc primus articulus terminatur.

ARTICULUS II.

PONUNTUH OBJECTIONES

§ 1. — Contra primam conclusionem

Argumenta quorumdam. — Quantum ad secundum, arguendum est contra pradicta. El quidem contra primam conclusionem, arguunt sic quidam (apud Gregorium, dist. 34, q. 1, art. 1), probantes quod non solum malum concretive sumptum, scilicet subjectum mali, vel compositum ex subjecto et malitia, immo quod ipsa malitia sil aliquid positivum. Et arguunt

Primo sic. Nam mala sunt in bonis. Sed illud quod est pure nihil, non dicitur esse in aliquo bono. Igitur malum non est pure nihil. Major probatur per Augustinum, in *Enchirid.,* cap. 14 : *Mala sine bonis et nisi in bonis esse non possunt.*

Secundo. Quia Ansehnus, *de Conceptu virginali,* cap. 5, dicit quod, *quamvis malum quod est injustitia, semper sit nihil; incommoditas tamen, qux malum est (unde incommoda dicuntur mala), aliquando nihil est, ut excitas et surditas, aliquando videtur esse aliquid, ut tristitia ct dolor.* Ergo aliquod malum est entitas. — Nec tamen potest dici quod dolor el tristitia sint mala tantummodo denominative, ul videlicet ex hoc precise dicantur mala, quia privant eum in quo sunt aliquo bono sibi debito ; quoniam ubi nulla omnino boni alentia sequeretur ex ipsis, adhuc ipsamet ex seipsis essent quædam mala habentis, el ipsi per illa malum esset, quoniam doleret el tristaretur. — Confirmatur. Quia poena, inquantum pœna, est quoddam malum ; unde malum dividitur in malum culpæ et in malum pœnæ. Tristili autem secundum se est pœna, et similiter dolor. Igitur utrumque secundum se est quoddam malum.

Tertio. Si tristitia non esset secundum se malum, sed precise quia aliquo Ixino privat tristem, sequeretur quod si quis privaretur illo bono, nec tamen haberet tristitiam, sicut possibile est saltem per divinam potentiam, tantum malum ille pateretur, et tam male sibi esset (a), quantum esset si cum hoc quod privaretur illo bono etiam aclualiter magnam haberet tristitiam; quod videtur absurdum concedere.

Quarto· Quia, secundum hoc, omnis pœna esset pœna damni, et nulla esset pœna sensus; quod est contra communem divisionem doctorum·

Quinto. Quia, si malum secundum se non esset nisi pura privatio boni debili, quælibet talis privatio esset quoddam malum. Patet consequentia. Sed consequens est falsum.

Primo, quia in rebus creatis a Deo, quando primo creatae sunl, nullum fuit malum; unde, secundum Augustinum, in *Enchirid.,* cap. 10, *singula erant bona, simul vero universa erant valde bona* : et tamen mullæ fuerunt tunc privationes in rebus creatis ; unde *tenebrx erant super faciem abyssi; terra* etiam *erat inanis ct vacua (Genes.,* 1, v. 2), seu incomposita et inordinata, quæ utique denominationes privationum sunt.

Praterea : si Deus antequam Adam peccasset, annihilasse! virtutes et alias perfectiones ejus accidentales, conservata substantia ejus, sicut bene potuisset de sua potentia absoluta, utique Adam caruisset aliquo bono sibi debito, el tamen nullum fuisset in eo malum; quod probatur : nam, secundum Augustinum, in *Genesi ad litteram, imperfecto,* circa principium, *Omne quod malum dicitur, aut peccatum est, aut pœna peccati;* in eo autem non fuisset peccatum, patet; et per consequens nec pœna peccati.

Sexto. Quia, si crearetur angelus in solis naturalibus bonis non habentibus incompossibilitatem ad actum peccati, et isto postmodum peccaret, ipse fieret malus per peccatum, ut certum est, et tamen non privaretur aliquo bono sibi debito plus quam ante. Similiter, si unus homo exsistens in peccato mortali, de novo iterum peccet, fit utique pejor quam esset prius el tamen nullo bono privatur plus quam ante, quia ante privatus erat omni eo cui pec-

(a) *etfcl. — ant* **Pr.**

catum est incompassibile. Igitur non omne malum est privatio boni debiti.

Septimo, arguitur quod malum non sit privatio in subjecto exsistens, sed pura negatio non requirens subjectum. Quoniam totalis negatio essendi alicujus substantia?, qualis esset negatio angeli Michaelis si annihilaretur, non esset in aliqua entitate ; pl tamen ipsa esset mala, immo quoddam magnum malum. Igitur non omne malum est privatio in entitate aliqua exsistens. Patet consequentia. Nam idem est judicium de totali negatione essendi alicujus substantis creabilis antequam creetur, quod esset de negatione totali alicujus annihilati. Sunt autem de facto multa creabilia, quæ simpliciter nihil sunt. Antecedens, quoad secundam partem, probatur. — *Quia* negatio majoris boni est majus malum. Substantia autem angeli est majus (a) bonum quam aliqua sua perfectio accidentalis. Igitur ejus negatio est majus malum. — Praferra. Privari aliquo bono est malum, et privari illo et quodam alio bono est pejus : sicut pejus est homini privari justitia et sapientia simul, quam privari sapientia tantum; et similiter pejus est privari manibus ct pedibus, quam privari pedibus tantum; igitur privari simul omnibus bonis est inulto pejus, immo, ut videtur, pessimum seu summum malum. — /V.t - *terca.* Simpliciter non esse est magis fugiendum quam carere certo bono accidentali sibi debito; igitur est majus malum. Antecedens notum est. Consequentia probatur; quia, sicut nihil est appetendum nisi bonum, sic nihil est fugiendum nisi malum.— *Præterea.* Cujuslibet boni positio est bona; igitur cujuslibet boni remotio est mala; vel sic : quælibet entitas est bona; igitur cujuslibet entitatis remotio est mala. Non autem cujuslibet entitatis negatio est privatio in aliqua entitate exsistens, sicut patet de negatione substantiæ. Igitur, etc.

§ 2. — Contra sfxundam conclusionem

I. Argumenta Scoti. —Contra secundam conclusionem, arguit Scotus (dist. 37, q. 1), probando quod non sufficit dicere quod bonum est causa mali per accidens, ut est bonum defeclibile.

Primo. Quia, aut illa defectibilitas in voluntate est causa peccati per se, aut per accidens. Si per accidens, ergo frustra ponitur. Si per se, et defectibilitas est adeo in voluntate, ut a per se efficiente. et quidquid est per se in creato, ut creatum est, est per se n causa ejus, et quod est causa causæ est causa causati, igitur peccatum erit a Deo. Assumptum probatur. Licet enim defectibilitas sequatur naturam quæ est ex nihilo, non tamen est effective ex nihilo, quia terminus a quo non dat efficienter producto aliquam proprietatem sui; igitur defectibilitatem non habet nisi ah ipso Deo, sicut a causa efficiente : quod enim est causa subjecti, est causa propriæ passionis sive proprietatis naturaliter consequentis.

Si dicatur quod voluntas quæ est defectibilis, est causa peccati per accidens, propinquior tamen quam voluntas absolute, quia, secundum Philosophum, 5. *Metaphyaic:r,* cap. *de Causa* (t. c. 3), ordo est in causis per accidens : propinquior est enim Polycletus quam alburn respectu statum; — Contra hoc. Primo. Quia voluntas creata videtur esse convertibilis causa peccati, licet contingens. Defectibilitas autem quæ convenit alicui inquantum est ex nihilo, non est ita convertibilis. Igitur magis proprie voluntas est causa peccati quam voluntas defectibilis.— Confirmatur ratio. Quia idem sub eadem ratione est subjectum privationis et habitus, et in causa libera quæ potest in opposita, idem sub eadem ratione est causa oppositorum, licet unius per se, et alterius contingenter et per accidens, vel amborum contingenter. Sed voluntas ut voluntas, est proprium subjectum et causa propria bonæ volitionis(a). Igitur et malæ. — Confirmatur sic ratio. Quia, si voluntas inquantum defectibilis peccat (β), ita quod defectibilitas sit per se ratio, vel proxima ratio peccandi per se vel per accidens, sequitur quod inquantum est defectibilis non potest bene velle; et ita, si peccat, non peccat, quia nemo peccat in eo quod vitare non potest.

Secundo principaliter arguit. Quia defectus actualis non potest poni causa per accidens, quia tunc ante primum defectum voluntatis esset defectus; igitur tantum potentialis. Sed non alterius rationis ab illo qui inerit actualiter; quia ille defectus potentialis non est causa proxima per accidens, respectu actualis defectus alterius rationis; igitur erit idem defectus potentialis ratio SUB causæ potentialis per accidens. — Forte dicetur quod non est defectus potentialis, sed potentialitas ad deficiendum, et ista non sunt eadem, nec est idem albedo in potentia, et potentialitas in superficie ad albedinem. — Contra : aut ista potentialitas in voluntate est activa ; vel passiva. Non passiva; quia voluntas, inquantum passiva, non comparatur ad malum ut causa, Red ul subjectum. Si sit potentialitas activa, illa non erit nisi libertas ei concreata (γ). Igitur redit propositum, scilicet quod talis libertas voluntatis proprie sit causa per accidens peccati. Sed tantum valet dicere voluntatem illam esse causam proximam per accidens peccati, sicut dicere libertatem ejus esse proximam rationem causæ per occidens peccati. Et sic palet quod non potest poni voluntas causa per accidens peccati, accidentalitate se tenente ex parte causæ, scilicet inquantum est defectiva. — Si dica-

f·) majuj — minui Pr

ta) voltlûmû. — *voluntati»* Pr.

(15) *ft inquantum defectibili» non potest bene velle* — Ad Pr

(γ) ci *concreata.* — *eyut creata* Pr.

1

tur quod est causa per accidens, accidentalitatc se | tenente ex parte effectus; — arguitur sic : quia | tune peccatum videtur esse casuale; sed nullum casuale est peccatum; igitur, etc. Secundo : si tantummodo per accidens voluntas vult peccatum, quia precise vult illud positivum ad quod sequitur illa deformitas, et Deus perse vult illud positivum, ad quod sequitur ista deformitas (a), igitur non magis peccat voluntas creata (piam divina. — Si dicatur quod peccatum non habet causam efficientem, sed delicientem, et sic habet voluntatem pro causa deficiente; — Contra. Quia tunc sequitur quod Deus ita erit causa peccati sicut voluntas creata. Hoc enim deficere est non efficere, sicut dicit Philosophus, 5. *Metaphysics* (t. c. 2), et 2. *Physicorum* (t. c. 30), quod quemadmodum *prxsentia nauta· est causa salutis navis, sic ejus absentia est causa perditionis ejus;* utrumque est in eodem genere causæ· Ha igitur non efficere rectitudinem quæ deberet effici, est causare effective vel defective defectum vel peccatum. Sed hoc ita convenit Deo sicut voluntati creatæ. Quod probatur tripliciter. — *Primo :* quia Deus non necessario dat rectitudinem actui, quia nihil aliud a se necessario causât; igitur potest non dare ; et ita potest esse causa defectiva peccati, id est, non efficiens illud positivum quod excluderet peccatum. — *Secundo;* quia (β) prius natura causaret illam rectitudinem si illa inesset, quam voluntas creata : causa enim naturaliter prior prius natura causât; ergo quando non inest, Deus per prius non cansat quam voluntas creata non causet; et ita deficit voluntas creata, quia Deus deficit, id est, non efficit causando aliquid. — Hoc excludit quamdam responsionem quæ posset dari ad primam rationem : quia Deus non deficit, cum non causât, nisi prius demereatur voluntas creata ; illud enim probat quod prima non causatio (γ) est ex parte Dei. — Si dicatur quod, secundum Ansehnum, *de Casu diaboli,* cap. 3(4), licet Deus dederit, non tamen angelus accepit : non enim quia Deus non dedit, ideo angelus non accepit, sed econtra; ita hic. — Contra. Accipio tempus in quo voluntas peccat, et divido illud in duo instantia natura», AelB. In A comparatur Deus ad voluntatem, ut causa prior; in B comparatur voluntas ad Deum, ut causa posterior. Tunc quæritur : aut in A causât Deus rectitudinem ; et sic sequitur quod in B voluntas non causal peccatum, alioquin si voluntas in B causât |>eccatum oppositum rectitudini, tunc rectitudo ct peccatum oppositum rectitudini simul essent in voluntate, vel in actu voluntatis simul esset rectitudo el privatio rectitudinis· Oportet igitur dicere quod Deus non causât rectitudinem, et per consequens quod voluntas non causât in B : hoc enim pneexigil naturaliter Deum non causare in A rectitudinem. Igitur. — *Tertio :* in causis precisis, si affirmatio est causa affirmationis, et negatio est causa negationis, et econtra; sed Deum causare rectitudinem, est precise causa ejus quod est voluntatem creatam causare (a) rectitudinem in suo ordine causandi; ergo et negatio ent causa negationis. Major patet, 1. *Posteriorum* (t. c. 30), de pulmonem habere, et respirare.

II. Argumenta Aureoli. — Ad idem (6) arguit Aureolus (dist. 35, q. 1, art. 3).

Primo, quod improprie dictum sit, quod peccatum sil a voluntate per accidens, quia (γ) est a defeclibilitate quæ per accidens conjungitur voluntati. Defectibilitas enim in nullo genere causæ potest esse per se causa peccati, cum sit mera privatio.

Secundo arguit. Quia Deu» polest directe odiri a voluntate; igitur tunc voluntas intendet per se aversionem a Deo. — Nec valet si dicatur quod non potest directe odiri, sed ejus punitio vel justitia, etc. — Contra : quia, sicut intellectus directe intelligit privationem, quando non intelligit directe habitum sed indirecte, igitur et voluntas potest directe velle privationes. Tenet consequentia; quia quidquid intellectus potest intelligere, potest voluntas velle.

III. Aliud argumentum. — Ultimo potest argui, sicut arguebatur contra secundam conclusionem praecedentis questionis, quia voluntas idlest velle malum sub ratione mali, puta odium Dei, ut ibidem arguebat Scotus — Confirmatur : quia sanctus Thomas, 1· 2 , q. 46, art. 6, dicit quod odium respicit malum sub ratione mali, el in hoc differt ab ira.

§ 3. — CONTRA TERTIAM CONCLUSIONEM

I. Argumenta Scoti. — Contra tertiam conclusionem. arguit Scolus(dist. 37, q. I), probando quod malum culpæ non diminuit bonum nature in quo est.

Primo. Quia, cum illud bonum in quo est peccatum, sit finitum, per ablationem alicujus finiti ab eo aliquoties, posset consumi totaliter. — Et si dicatur quod illa ablatio fit secundum partes ejusdem proportionis, igitur per consequens fit (o) processus in infinitum; — Contra : quia secundum malum potest esse ayquale primo malo in malitia vel pejus eo; ergo corrumpit partem ejusdem quantitatis vel

(a) **a verbi·** *et Deui* **usque ad** *deformitai,* **om. Pr.**
(C) **qufa. —** *quod* **Pr.**
(γ) **causatio. —** *creatio* **Pr.**
(δ) *quod.* — **Ad. Pr.**

(a) *creatam causare. — creare* **Pr.**
(Γ) *Ad idem. — principaliter* **Pr.**
(γ) **çuia. —** *qux* **Pr.**
(5) *fit.* — **Om. Pr.**

majorem; igitur sic procedendo in peccatis æqualibiis vel majoribus, sequitur quod natura tandem totaliter consumetur.

Secundo. Quia natura intellectualis a solo Deo est creabilis; et ea hoc est simpliciter incorruptibilis respectu creature : ita quod nulla creatum posset eam destruere. Igitur peccans per aclum suum non potest aliquid de natura sua destruere, cum illud corruptum esset ejusdem rationis cum tota natura quantum ad interruptionem, quia incorruptibile non componitur ex corruptibilibus.

Tertio. Quia quod repugnat formaliler effectui, non destruit causam non necessariam respectu illius effectus. Sed peccatum dicil formaliler deformitatem vel obliquitatem repugnantem rectitudini in actu. Igiturnon destruiteausam non necessariam respectu hujus rectitudinis· Voluntas autem non est ejus causa necessaria : tum quia non necessario causal actum ejus, eed contingenter; turn quia, si causal actum, non necessario causât aclum rectum, etc. Probatur major : quia causa contingens respectu alicujus, potest esse (a) et non causare; igitur propter non esse illius causati, non oportet causam destrui. Putet per oppositum, in simili : ideo enim precise alterans inducens aliquid repugnans qualitati, corrumpit formam substantialem, quia ipsam necessario concomitatur talis qualitas; igitur quod est precise corruptivum contingenter concomitantis, non potest corrumpere illud quod sic contingenter concomitatur.

Quarto. Quia peccata non differrent specie, quæ sunt privationes unius boni: quia privationes non habent distinctionem specificam nisi ab habitibus.

II. Argumenta Durandi. — Contra eamdem arguit Durandus (dist. 34, q. 4) magis ad propositum, quod habilitas animæ ad gratiam nullo modo minuatur illo modo quo dicit probatio conclusionis. Et arguit sic

Primo. Sicut habilitas subjecti ad actum augetur per iutensionem alicujus sibi inhærentis, sic minuitur per remissionem ejusdem; el neutrum istorum potest procedere in infinitum. Nihil ergo subjecto non inhærens minuit in aliquo habilitatem subjecti. Et ideo positio obstaculorum inter solem et aerem non minuit habilitatem aeris ad lumen : propter quod non est minim si eorum multiplicatio non tollit habilitatem, quia nec in aliquo minuit; undo exemplum non est ad propositum.

Secundo. Quia duplex est habilitas animæ ad bonum, scilicet : prima et remota; alia vero propinqua· Prima et remota nunquam minuitur, nec totaliter tollitur. Propinqua vero minuitur, et tandem totaliter tollitur. Primum patet. Quia naturalis cognitio principiorum juris, et correspondons inclinatio voluntatis non tolluntur ab homine, nec minuuntur; pertinent enim ad synderesim quæ est inextinguibilis. Sed ratione horum inest nobis prima inclinatio ad bonum. Igitur, etc. Secundum sic palet. Omne quod causatur ex actibus nostris, et per cos tandem perficitur, potest per actus contrarios minui et tandem corrumpi; ex eisdem enim actibus contrario modo factis generatur habitus, et corrumpitur, ut patet ex 2. *Ethicorum (cap.* 1). Sed proxima habilitas ad bonum causatur ex actibus nostris; illa enim consistit in habitibus acquisitis. Ergo, etc.

El in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS III.

PONUNTUR SOLUTIONES

Jj 1. — Ad **ARGUMENTA CONTHA PRIMAM CONCLUSIONEM**

I.Ad argumenta quorumdam. — Quantum ad tertium articulum, respondendum est objectionibus supradictis. Et ideo

Ad primum contra conclusionem primam, respondet Gregorius de Arimino (dist. 34, q. 'i, art. 4), dicens quod « ornnes hujusmodi locutiones et dicta sanctorum vel doctorum significantes aliquas privationes esse in rebus quibuscumque, non sunt accipiendæ in sua proprietate, sed ad sensum quem auctores habebant, qui non intendebant significare aliquas entitates esse in quibusdam aliis entitatibus, sed potius eas non inesse quæ inesse debebant; et ideo cum malum aliquod dicitur esse in aliqua re, non aliud significatur, nisi quod aliquod bonum illa non habet quod ipsa debebat habere. Hoc docet Augustinus in *de Genesi ad litteram, imperfecto* (cap. 4), super illo verbo, *El tenebrie erant super faciem abyssi,* dicens : *Revera qui diligenter considerat quid sint tenebrie, nihil aliud inveniet quam lucis absentiam. Ita igitur dictum est,* « *Tenebrie erant super faciem abyssi,* t› *ac si dictum esset,Non erat lux super abyssum. Et* sicut hoc de verbo *essendi,* sic etiam de verbo *habendi* docet hoc esse intelligendum, in libro *dc Vita beata,* cap. 3, ubi dicit quod locum aliquem habere tenebras, nihil aliud est quam lumen non habere, et habere stultitiam vel egestatem non est aliud quam non habere sapientiam, et *quamobrem,* inquit ipse, *ut quod volo explicem sicut possum, ita dicitur, Habet egestatem, quasi dicatur, Habet* (a) *non habere.* Ex his patet quod ex talibus locutionibus non potest concludi quod mala aut privationes sint vere entitates. Simile in sententia ponit Anselmus, *de Casu diaboli,* cap. 19, et *de Conceptu vtrgi-*

(i) me. — *cautam* **Pr.**

(a) *Habet.* — **Om. Pr.**

nali, cap. 5 >. — Hæc Gregorius. — Cui satis concordat sanctus Thomas, *dc Malo,* q. 1, art. 2, in solutione decimitertii. Argumentum enim decimum· tertium tale est : a Quod non est ens (a), non est in aliquo. Sed malum non est ens. Ergo non est in bono, n Ecce argumentum. Sequitur responsio : «Dicendum, inquit, quod malum non dicitur esse in bohp quasi aliquid |>Obitive dictum, sed sicut privatio. » — Hæc ille. — Simile dicit, 1 p., q. 48, art. 3, in solutione secundi; et 2. *Sentent.,* diet. 34, q. 1,art.4, in solutione secundi.

Ad secundum respondet Gregorius quod « dolor el tristitia et quæcurnque aliæ entitates quæ dicantur incommoditates vel incommoda, ac per hoc mala, non sunt malitiæ seu mala essentialiter et formaliler, sed tantummodo denominative, ex alicujus boni privatione quæ est secundum se malum. Et patet : quia nihil dicitur commodum vel incommodum nisi ad aliud ; unde quod est uni commodum, alteri dicitur incommodum. Quidquid autem alicui est incommodum, ideo est incommodum, quia nocet, el ideo nocet, quia aliquo bono privat. — Et cum arguitur contra hoc, primo, quia ubi nulla omnino privatio boni sequeretur, adhuc dolor et tristitia essent secundum se quidem mala habentis, et]>er illa esset male illi; — negatur. Quinimmo dicitur quod si nullo suo bono per illa privaretur, non minus bene esset illi cum illis quam sine illis. Quod patet : quia nequaquam sibi nocerent illa. Ideo vere est illi male, quia nocent, privando scilicet eum aliquo bono suo, saltem delectatione illa naturaliter animam consequente, aut aliquo gradu (6) ejus, qua in se quiescit et delectatur, dum (γ) nihil sentit adversi. Et hæc est illa delectatio ex qua provenit ut *naturaliter quis etiam inexperta devitet adversa,* secundum sententiam Augustini, 8. *Supra Genesim ad litteram,* cap. 16. — Et si dicatur contra hoc, quia multa patiuntur dolorem el tristitiam, quæ non delectantur sic in seipsis, utpote animalia irrationabilia; talium enim animæ non sunt cognitiva? sui, ac per hoc nec in seipsis, nec de seipsis possunt delectari; ——dicendum quod assumptum, scilicet quod talia non cognoscant seipsa, falsum est, et expresse contra determinationem Augustini, ibidem, super *Gen. ad litteram,* ubi ovidenterostenditoppositum, el similiter, 2. *de Libero Arbitrio,* cap. 3 et seq., sicut patere potest intuenti pnedicta loca >. — Hæc ille, el satis conformiter sancto Thomæ, *de Malo,* q. 1, art. 1, in solutione primi, ubi sic dicit: « Aliquid dicitur esse malum dupliciter: uno modo simpliciter; alio modo secundum quid· Illud autem dicitur simpliciter malum, quod est secundum se malum; hoc autem est quod privatur aliquo particulari l)ono quoi est de debito suæ perfectionis, sicut ægritudo est malum animalis. Sed secundum quid dicitur malum esse, quod non est malum secundum se, sed alicujus, quia scilicet non privatur aliquo bono quod sit dc debito suæ perfectionis, sed quod est de debito perfectionis alterius rei; sicut in igne est privatio formæ aqua· quæ non est de debito perfectionis ignis, sed de debito perfectionis aquæ : unde ignis non est secundum se malus, sed est malus aquæ; similiter autem ordo justitiæ habet adjunctam privationem particularis boni alicujus peccantis, inquanlum ordo justitiæ hoc requint, ut aliquis peccans privetur l>onoquod appetit. Sic igitur perna ⁂a tona est simpliciter, sed est mala huic; et hoc malum dicitur Deus creare, pacem autem facere : quia ad pœnam non cooperatur appetitus peccantis, ad pacem autem cooperatur appetitus pacem recipientis; creare autem est facere aliquid nullo prasupposito. Et sic patet quod malum dicitur esse creatum, non inquantum est malum, sed inquanlum est simpliciter bonum, et secundum quid malum. > — Hæc ille. — Ex quibus palet quomodo dolor el tristitia sunt mala, el quomodo non. — Ad confirmationem dicit Gregorius, quod, < cum dicitur, Pœna, inquantum pœna, est malum, — si accipiatur malum contracte pro eo unde aliquid denominatur malum, sive pro malitia, propositio est falsa. Si vero accipiatur communiter pro eo unde aliquid denominatur malum, sive pro eo quod denominatur malum, esto quod esset vera, et similiter minor sumpta sub ea, non concluditur contra propositum ; quia non sequitur : quælibet pœna est malum, igitur est malum isto modo. > — Hæc ille, salis conformiter sancto Thomæ, ubi supra *(de Malo,* q. 1, art. i). In solutione enim decimioctaxi, sic dicit : « Pœna, inquantum est pœna¸est malum alicujus; sed inquantum est justa, est bonum simpliciter. Nihil aulem prohibet id quod est bonum simpliciter esse malum alicujus; sicut forma ignis est bona simpliciter, sed esi malum aquæ. > — Hæc ille. — Ubi patel quod, secundum eum, aliquid potest dici malum multipliciter. Primo modo, quia est privatio boni debiti inesse; et hoc dicitur malum simpliciter. Secundo, quia est subjectum talis privationis; el hoc dicitur malum denominative. Tertio, quia est causativum talis privationis; et hoc dicitur malum secundum quid. Ùnde aliquid mere positivum potest esse malum secundo el tertio modo, et non primo modo.

Ad tertium dicit Gregorius, quod « concedi potest quod si quis privaretur illo bono, et non haberet tristitiam, non minus malum haberet, nec minus male esset sibi quam si simul cum illa privatione magnam tristitiam haberet, dummodo per illam tristitiam nullo alio bono privaretur, nec gradu («

( ) e/ı·. — Om. Pr.
( ) *aliquo gradu.* — *aliqua gratia* Pr.
(γ) *dum.* — *dicitur* Pr,

(») *gradu* — *gratia* Pr.

l>oni. Et hoc ideo, quia ipsa nihil amplius sibi noceret, ac per hoc nec deteriorem faceret. » — Hæc ille. — Eg«>dico quod talis haberet in illo (2)casu tantum de malo simpliciter, non autem de malo secundum quid, de quo in tertio membro statim dicte divisionis.

Ad quartum dicit Gregorius, quod 4 ista locutio, *pœna damni,* potest esse intransitiva, ut sit sensus *pœna quæ est damnum* (Q; et sic loquuntur doutons cum distinguunt de pœna damni et sensus : per pœnam damni intelligentes ipsum damnum, quod est privatio alicujus boni; per pœnam vero sensus, aliquod sensibile nocivum (γ). Alio modo illa locutio potest ŝt transitiva, ul dicatur pœna damni, |»œna causans, vol inferens damnum, seu quam consequitur damnum. Potest ei^o consequens illud tripliciter intelligi : uno modo, sumendo pœnam damni determinate primo modo tantum ; alio modo, ut sumatur pœna damni determinate secundo modo tantum; tertio, ut sumatur communiter ad primum et secundum modum. Si sumatur primo modo, neganda est consequentia; el similiter, si secundo modo sumatur. Si vero tertio modo sumatur, supposito quod omnis pœna sil malum, concedendum est illud consequens, quantum ad illam partem : omnis pœna est pœna damni. Sed pro alia parte, qua videlicet dicilur quod nulla est pœna sensus, neganda est consequentia. Nain pœna sensus etiam est pœna damni, id est, quam consequitur vel CODOOmitatur damnum ». — Hæc ille, el bene.

Ad quintum dicit quod, < cum dicitur malum osse privationem boni debiti inose, intelligendum <Bt : quando debet inesse el sicut debet ; et sic accipiendo consequens, concedo ipsum.

< Et ad illud quo probatur esse falsum, supposito quod terra prius tempore fuerit manis et incoiiqiosita, non tantum (2) prius natura vel causa, quia tunc argumentum non haberet locum, — dico quod tales negationes non prius erant privationes alicujus boni debiti pro tunc inesse ; el per consequens non erant mala aliqua. Unde, sicut secundum Illigonem, primo lib. *dc Sacramenti»,* parte 6, cap. 25, ac etiam Magistrum, libro secundo, dist. 20, si Adam ante peccatum filios genuisset, illi nati fuissent parvuli corpore, necdum valentes loqui, vel ambularo, sine eliain scientia vel cognitione veritatis, et per consequens cum carentia mullorum bonorum, quæ postmodum per ætatis accessum fuissent adepti, et tamen tales carentiæ bonorum non fuissent in eis vitia, aul ulla rnala, ideo quia illa bona non erant pro tunc eis debita ; sic dico quod illæ privationes circa terram non erant aliqua mala, quia(i) bona opposita non debebant pro tunc eidem inesse. b — Ha>c ille. — Et conformiter sancto Thomæ, I p., <j. 101, art. 1 et 2; item, 2. *Sentent.,* diet. 20, ({. 2, art. I el 2· Item, dist. 34, q. 1, art. 2, sic dicil : < Avicenna in sua *Metaphysica* ponit jærutilem quamdam divisionem inali, quæ ex verbis ejus colligi potest. Dicil enim quod malum dicitur aliquid dupliciter, vel per se vel per accidens. Per se malum dicilur ipsa privatio jierfeclionis qua aliquid malum est, quæ etiam a quibusdam malum abstractive sumptum dicitur. Hoc autem duplex est. Illa enim privatio vel est privatio perfectionis quæ est necessaria inesse rei primo; et ista privatio in omnibus est malum, ul privatio pedis, vel manus, vel hujusmodi. Vel est privatio alicujus perfectionis secundæ, sicut privatio geometriae, vel hujusmodi; et talis privatio non semper est malum cuilibet, sed tantum ei qui ad eam habendam operam dedit, vel eam debet habere. Malum autem per accidens dicilur dupliciter : vel illud quod est subjectum talis privationis; vel illud quod talem privationem in allero causât. Et utrumque istorum est malum concretive sumptum. Illud autem quod est subjectum privationis potest accipi quadrupliciter; quia vel est actio, vel habitus, vel passio, vel substantia. Actio quidem, si privationem debiti finis vel ďébita circumstantia habeat, rationem mali culpæ habebit. Et quia ex similibus actibus similes habitus generantur, inde contingit quod habitus ipsi qui ex talibus actibus relinquuntur, mali sunt, sicut (a) habitus vitiorum. Passio autem privationem habet, per quam aliquid in patiente corrumpit, et talis passio malum pœnæ dicitur, vel defectus nature in illis in quibus non potest esse culpa et pœna. Et quia nullum accidens potest esse subjectum alicujus quod vel positive vel privative dicatur, nisi gratia substantiæ ďua ei subjicitur, ideo oportet qùod ulterius subjectum hujus privationis quæ per se malum est, intelligalur malum esse, secundum quod dicilur homo malus, vel anima mala. Si autem dicatur malum per accidens, quia causât talem privationem, hoc potest esse dupliciter; quia causa carentiæ ďebita perfectionis : vel est ex parte materiæ, quæ non est disposita ad perfecte recipiendum virtutem agentis, sicut est defectus in monstris vel aliis quæ ex defectu materiæ contingunt; aut est ex parte agentis : et hoc contingit dupliciter. Vel agens est conjunctum agenti (C) in contrarium perfectionis ďébita», sicut ignis adurens, et gladius secans. Et hoc sequitur malum quod dicilur pœna sensus in sentientibus in quibus culpa et pœna esse potest; quia tale agens quod privat perfectionem debitam, eo quod conjunctum est sentitur. Aut est agens non conjunctum, impediens influentiam ć̌ausa perli-

(aj illo. — alio Pr.
(6) damnum. — damni Pr.
(γ) noavttm. — nocilituni Pr.
(i) /anlum. — tamm Pr

ta) mali tuntt ticut. — tint Pr.
(S' agenti. — agrm Pr.

cientis, sicut dicuntur nubes inalæ, inquanlum impediunt lumen solis ne ad nos perveniat; et quia talis causa non sentitur ex ipsa perfectionis subtractione, cum non tollat peiTectionem agendo in id quod privatur, sed magis impediendo agentem ex hoc quod perfectionem subtrahit, cum remota sit (x), sed forte sentitur alio modo per accidens, sicut quia nubes videntur; ideo malum quod ex hoc sequitur non dicitur pœna sensus, sed pœna damni in illis tantum quæ pœnæ suscepti va sunt. In malis ergo hoc nicxio dictis talis est ordo, quod illud quod^est per ae m.ihiin, primo maluni dicitur. et omnia alia | per relationem ad illud ; et secundum gradum tenet malum per accidens, quod est subjectum mali, quod dicitur malum ex hoc quod privationem quæ per se est malum habet; et in tertio gradu est illud quod est malum per accidens, sicut causa inducens malum : hoc enim non in se de necessitate habet privationem, sed facit aliquid esse habens privationem. Unde primum dicitur malum absolute, et secundum in ordine ad primum, et tertium in ordine ad secundum. Dicendum ergo quod maluni nominat non ens. Unde illud quod per se malum est, non ponit aliquid, sed dicitur esse ut privatio. Malum vero quod est subjectum privationis, est aliquid positivo, sed non ex eo quod malum est; sicut oculus est aliquid, sed non ex eo quod aecus est. quia cæcitas non est in eo nisi negatio visionis. Quod autem dicitur malum ut causa mali, in se quidem consideratum, aliquid est, sed in ordine ad elïectum ratione cujus malum dicitur, etiam privative dicitur : dicitur enim malum ex hoc quod privationem inducit; et sic etiam ralio non entis in ipsum redundat tantum causaliter, sicut et ralio mali, d — Hæc ille. — Ex ipiibus omnes responsiones prius datæ solidantur; et specialiter apparet quod non omnis privatio boni malum dicitur, nisi in subjecto quod debet habere tale bonum, el pro tempore quo debet habere.

Ad secundam probationem falsitatis illius consequentis, dicil Gregorius quod, α illo casu dato, in Adam fuisset aliquod malum, non tamen pœnæ, nec culpæ, proprie loquendo de poma secundum quod poma dicitur a pendo pendis, el inde dicitur punio; unde qui pœnam infert punire dicitur. Et quamvis de facto (6)el secundum ordinationem divinam omne maluni sil]>eccatum vel pœna peccati, actualis scilicet vel originalis, ut dicit Augustinus *(de lien, ad lilt., imperf.,* cap. 1), non tamen est impossibile esse aliquod malum, quod nec sil peccatum, nec pœna peccati ; nec oppositum dicit Augustinus. El ita esset in casu illo, t» — Hæc Gregorius; el concordat sancto Thomæ, *de Malo,* q. 1, art. 4. ubi dicil quod « tria sunt de ratione pœnæ. Primum est, quod haboat respectum ad aliquarn culpam : dicitur enim aliquis proprie puniri, quando malum patitur pro aliquo quod commisit. Secundum est, quod repugnet voluntati actuali vel habituali, vel saltem naturali inclinationi voluntatis. Tertium est, quod consistat in quadam passione >. Ex quibus palet quod non omne malum est pœna vel culpa, nisi loquamur de malo natura rationalis, et secundum pratentem cursum rerum ; quia, ut dicit, ibidem, sanctus Thomas, < hoc habet traditio fidei quod nullum nocumentum potuisset creatum rationale incurrere, neque quantum ad animam, neque quantum ad ¢ŏrpu neque quantum ad .<hqua » \teriora, nisi peccato pracedente, vel in persona, vel saltem in natura. Et sic sequitur quod omnis talis l>oni privatio, quo utitur quis ad bene operandum, |xena dicatur in hominibus ; et pari ratione in angelis. El sic omne malum rationalis creatura vel sub culpa vel sub pœna continetur. » — Hæc ille. — Hujus tamen oppositum potuit esse per Dei potentiam absolutam, ul dicit Gregorius, et liene.

Ad sextum «licit Gregorius quod < tam angelus ille quam etiam homo privaretur aliquo bono. Utrique enim el cuilibet rationali creatura est bonum esse habilem ad bonum virtutis, et esse magis habilem est magis bonum. Et hæc habilitas, secundum aliquos, est illud bonum ordinis, seu ille ordo naturalis, cujus corruptionem dicit Augustinus esse malum, in libro *de Natura boni,* cum ait (cap. i) quod malum nihil aliud est quam *corruptio, vel modi, vel speciet, vel ordinis.* Ad propositum, dico quod tam angelus quam ille homo privaretur bono hujus ordinis seu habilitatis naturalis, non quia postea non essent habiles, sed quia minus essent habiles quam prius. Adhuc potest dici quod quilibet privaretur bono naturalis ordinis, sumendo talem ordinem juxta sententiam Augustini, 22. Con*tra Faustum* (cap. 27). Vult enim quod ordo qui naturaliter debet esse in homine, est ul corpus sit subditum animæ, inferior pars superiori, utpote sensualitas rationi, el iterum *actio rationis contemplationi : sive per fidem operanti, sicut quamdiu peregrinamur a Domino; sive per speciem, sicut quando erimus xquales angelis Dcx.* Hic autem ordo potest attendi et secundum actum, et secundum habilitatem. Et utroque modo quoddam bonum esi. Si enim bonum est ut homo sit talilcr ordinatus, bonum est etiam esse habilem taliter ordinari. Ista autem habilitas in quolibet peccante minuitur. Nam quilibet homo ex peccato redditur minus habilis ad hoc quod in ipso ratio dominelur sensualitati, el contemplatio actioni. Similiter angelus redditur minus habilis ad hoc quod ejus actio seu vita activa contemplationi subdatur >. — Hæc ille. — Apparet rnihi quod beatus Thomas diceret quod tam ille angelus quam homo privaretur bono natura, quæ est habilitas natura ad bonum gratiæ; nam. sicut }\atet ex tertia conclusione, peccatum

(a) a verbis *ex hoc* usque ad u/, om. Pr.
de facto, — defectio Pr.

quodlibet diminuit bonum naturæ. Unde, in *de .Malo,* q. 2, art. 11 ,sic dicit : « Peccatum quod est ohstaculurn gratiæ non solum excludit gratiam, sed etiam facit animam minus habilem ad gratiæ susceptionem, ct sic diminuit aptitudinem vel habilitatem animæ ad gratiam. Unde, cum hujusmodi habilitas sit quoddam bonum natura, peccatum diminuit bonum natune. Et quia gratia naturam perficit, et quantum ad intellectum, et quantum ad voluntatem, et quantum ad inferiores animæ partes obedibiles rationi, puta irascibilem el concupiscibilem, peccatum, excludendo (x) gratiam el hujusmodi auxilia naturæ, dicitur vulnerare naturam. Unde ignorantia et malitia et hujusmodi dicuntur quædam vulnera natune, consequentia cx peccato, d — Hæc ille. —Item, q. 1, art. 4, in solutione septimi, sic dicit : ‹ In eo qui non haliet gratiam, culpa privat aptitudinem ad gratiam, non totaliter tollendo, sed diminuendo (6) ipsam. › — Ihcc ille.

Ad septimum dicit Gregorius negando antecedens pro sui |>arte secunda. — El *ad primam ejus probationem,* dicit quod « non quælibel boni majoris negatio est majus malum, immo aliqua non est malum, ut ex dictis jialel ; sed negatio majoris boni debiti inesse, supposita constantia subjecti : sicut non quælibel negatio majoris boni est vilium majus vel major difformilas, utpote quæ non supponit constantiam subjecti debentis habere tale Ijonum; immo talis nec vilium nec difformilas est, quamvis minoris boni negatio in subjecto cui debet inesse, vitium et diiTormitas sit ». — *Ad secundam probationem,* negat consequentiam. « Et si in consequente accipiatur proprie privari, patet quod implicat incompossibilia. Nam, cum privatio proprie accepta supponat constantiam subjecti, impossibile est aliquid privari, quin sil, et per consequens habeat seu sit aliquod bonum. Si vero accipiatur improprie, ita quod significatum subjecti ipsius consequentis sit idipsum quod nullum bonum habere, seu esse, adhuc non tenet consequentia, propter dictam causam, scilicet quia esse (γ) malum et esse pejus, et esse pessimum supponit constantiam subjecti. Unde, sicut non sequitur, ut innuit Augustinus, *de Natura boni* (cap. 15), quamvis illud quod in eodem tempore minus movetur sil lardum (8), et quod adhuc minus movetur sit tardius, non tamen sequitur quod illud quod nullo modo movetur sil tardissimum, vel maxime tardum; et similiter, si aliquod luminosum aliquo gradu sui luminis privetur, ipsum iit obscurum, et si adhuc aliquo tanto gradu privetur, fit obscurius; si tamen omni gradu sui luminis privetur, non fit obscurissimum, immo nec obscurum, sed tenebrosum; et hoc ideo quia tarditas non inest nisi ei quod movetur, nec obscuritas nisi ei quod aliquid lucis habet; el sic in preposito, quia malum seu malitia non nisi exsistenti inest. » — *Ad tertiam probationem,* concedit (a) antecedens, et negat consequentiam. Et ad ejus probationem, dicit quod « falsum assumit. Nam etiam aliquid non malum est fugiendum, utpote cujus oppositum est appetendum; esse vero utique appetendum est ». — *Ad quartam* respondet similiter, c negando consequentiam, n — Hæc ille, el bene. — Nam omnes tales responsiones sunt de mente sancti Thomæ in multis locis, potissime *de Potentia Dei,* q. 5, ari. 3, in solutione decimiquarti, ubi sic : α Annihilatio omnium rerum nullum malum esset, quia omne malum fundatur in l>ono. Unde, sicut ante rerum creationem non erat malum, ita nec malum esset, si omnia Deus annihilaret. » - Hæc ille. — Simile dicit, 2. *Sentent.,* disl. 34, q. 1, art. 1, ad 4um : Malum, inquit, si integrum silet perfectum, seipsum destruit : quia non potest esse malum integrum nisi omne bonum destruatur; el si corrumpitur omne bonum, corrumpitur ens quod mali subjectum esse potest. Subjecto autem corrupto, etiam (6) privatio quæ erat in subjecto desiit esse. 1 — Hæc ille.

$ 2. — Ai) ARGUMENTA CONTRA SECUNDAM CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Scoti. — Ad primum Scoti contra secundam conclusionem, et ad sequentia respondendo, primo, noto quod causa per accidens dicitur tripliciter. Primo modo, quia nihil penitus confert effectui positive, nec privative; secundo modo, quia confert effectui privative, scilicet removendo prohibens; lertio modo, quia confert effectui positive, sed prater intentum. Duo membra hujus divisionis, scilicet primum et ultimurn, ponit sanctus Thomas,*de Potentia Dei,* q. 3, art. 6, in solutione sexti, ubi sic dicit : α Duplex est causa per accidens. Una, quæ aliquid operatur ad effectum, sed dicitur causa ejus per accidens, quia prater intentionem ille effectus a tali causa sequitur; sicut palet in eo qui, fodiendo sepulcrum, invenit thesaurum. Alia causa per accidens est quæ nihil operatur ad effectum, sed ex eo quod accidit causæ agenti causa |>er accidens nominatur; sicut album dicitur causa domus per accidens, eo quod accidit ædificatori· » — Hæc ille. — Secundum vero membrum hujus divisionis ponit in infinitis locis. Secundo, noto quod α effectus dicitur per accidens dupliciter. Uno modo, ad quem potest terminari actio causæ, licet prater intentionem accidat, sicut inventio thesauri. El

(a) rxdudendo. — Om. Pr.
(β) diminuendo. — dividendo Pr
(7) *ette.* — *omne* Pr
(4) *tardum* — *tardiue* Pr

( ) *concedit* — *conceditur* Pr
( ) etiam. — *corrumpitur* Pr.

talis effectus, licet sit hujus causæ j>er accidens, potest tamen esso alterius causæ per se. Et hoc modo malum non est effectus per accidens, nec illo modo habet causam, quia non potest esse terminus alicujus actionis. Alius est effectus per accidens, ad quem non terminatur actio alicujus agentis, sed ex eo quod accidit effectui per se, effectus per accidens nominatur; sicut album accidens domui potest dici effectus per accidens ædificatoris. Et sic nihil prohibet malum habere causam per accidens a. Hanc ponit sanctus Thomas, *de Potentia Dei,* ubi ponit et aliam statim dictam. Et similia pradictis ponit, *de Malo,* q. 1, art. 3, in solutione decimiquarti, ubi dicit sic : « Causa per accidens dicitur alicujus dupliciter. Uno modo, ex partecausæ;sicut causa domus per se est ædificalor, cui accidit esse musicum : et sic musicum quod accidit causæ (α) per se, dicitur per accidens causa domus. Alio modo, ex parte effectus; ut si dicatur quod ædificator est causa domus per se ; causa autem alicujus quod accidit domui est per accidens : sicut quod domus est fortunata vel infortunata, hoc est, quod in domo facta alicui accidat bene vel male. Cum ergo dicitur quod bonum est causa mali per accidens, intelligendum est secundum accidens quod accidit effectui, inquantum scilicet bonum est causa alicujus boni, cui accidit quædam privatio, quæ dicitur malum. Licet autem aliquando actio causa? pertingat ad ipsum effectum qui est per accidens, sicut effodiens sepulcrum per suam effussionem invenit thesaurum, non tamen hoc est verum semper. Operatio enim ædificatoris non pertingit ad hoc quod habitanti in domo bene vel male contingat. Et tunc dico quod actio boni non pertingit ad malum terminum. Propter quod dicit Dionysius, 4. cap. *dc Divinis Nominibus,* quod malum non solum est prater intentionem, sed etiam prater viam, quia motus per se non terminatur ad malum, n — Hæc ille. — Ex quibus habetur quod non solum est triplex modus causæ per accidens, immo quadruplex, scilicet tres primi, qui supra dicti sunt; et quartus, qui statim dictus est : cum scilicet aliquid dicitur causa illius quod accidit effectui; licet iste quatius modus posset reduci aliquo modo ad tertium prodictorum. Tertio, noto quod cum dicitur quod voluntas inquantum deficiens, est causa mali et peccati, attendendum est quod, secundum sanctum Thomam, 2. *Sentent.,* dist. 34, q. 1, art. 3, in solutione quarti, « in voluntate creata invenitur duplex defectus. Unus scilicet, qui est potentialis causa mali, scilicet esse ex nihilo. Ex hoc enim quod ex nihilo est, potest deficere, peccando, secundum verlibililalem electionis. Non ‘dinen iste defectus est actualis causa mali; quia sequeretur quod voluntas semper deficeret, sicut crus claudi semper claudicat. Alius autem defectus est secundum quod artu deficit. Et tunc quidquid procedit ab ipsa secundum quod sub isto defectu stat, lotum est malum. Illius autem defectus qui est in actu voluntatis, non oportet quod sil causa aliquis alius defectus in voluntate praexsistens actu, etc. » Item, *de Malo,* q. 1, art. 3, in solutione septimi, sic dicit : « Bonum, inquantum habet aptitudinem ad deficiendum, non est sufficiens causa quod sit malum in actu, sed inquantum habet aliquem defectum in actu, sicut expositum est in voluntate. Quamvis etiam non sit necessarium quod bonum habeat qualemcumque defectum ad hoc quod sil causa mali; quia, etiamsi non sit deficiens, potest esse per accidens causa mali. > — Hæc ille.

Istis prasuppositis, dicitur ad primum Scoti. Et primo, quod, ul patet ex pradictis, defectibilitas non est proxima causa peccati in actu, ěd solum in latentia. Sed actualis causa peccati est defectus actualis in voluntate. Et dato quod illa defectibilitas esset causa in actu, argumentum non cogit. — Cum enim qu-.rrilur an illa defectibilitas sit causa per se peccati, aut per accidens; — dicitur quod per accidens, sicut removens prohibens, vel sicut remotio prohibentis. Nec valet consequentia qua infertur : cigo frustra ponitur causa. Nam et ignorantia ponitur causa peccati, non quidem per se, cum nihil sil, sed ul removens prohibens. Et de hoc sanctus Thomas, † 2· , q. 76, art. 1 : < Causa, inquit, movens est duplex : una per se; el alia per accidens. Per se quidem, quæ propria virtute movet; sicut generans est causa movens gravia et levia. Per accidens autem, sicut removens prohibens, vel sicut ipsa remotio prohibentis; el hoc modo ignorantia potest esse causa actus peccati : est enim privatio scienliæ perficientis rationem, quæ prohibet uclum peccati, in quantum dirigit actus humanos. > — Hæc ille. — Ulterius, posito quod illa defectibilitas esset aliquo modo causa per se peccati, negatur quod illa defectibilitas sil a Dio , sicut a causa per se illam efficiente; quia illa defectibilitas vel est negatio, vel respectus rationis : quorum nullum habet causam per se efficientem. Unde sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* disl. 44, q. 1, art. 1, dicit quod < putentia peccandi duo ii eludit, scilicet ipsam potentiam, quæ est principium actus : et hæc est eadem quæ est principium actus ordinati et inordinati (a); et hæc est a Deo. Considoratur etiam in ea defectus quidam, secundum quem actum deficientem producere potest. Potentis vero perfectissimo? nunquam deficiunt ab eo ad quod sunt ordinata», ul patet in necessariis. Unde quod potentia impediatur vel retrahatur ab eo ad quod naturaliter est ordinata, oportet quod sit ex defectu ejus, inquantum scilicet alteri agenti quod impedit succumbit. Unde, cum potentia voluntatis humanæ sit per se ordinata ad bonum, defectus a

(a) cauir. — cue Pr.

(a) a verbis ef /ikc usque ud inordinati, om. Pr

bono in actu ejus oportet quod causetur ex aliquo defectu in ipsa, per quem (i) ab alio vinci potest, vel delectatione, vel suggestione, vel quocumque alio, ut ab eo quod est naturale sibi ad id quod est sibi innaturale trahatur. Hic autem defectus est secundum quod est ex nihilo. Hujusmodi autem defectus, scilicet quod creatura sit ex nihilo, directe Deus causa non est, ut Avicenna probat : quia quod convenit rei secundum se, non causatur in ea ex alio; res autem creata, si secundum se relinquatur, nihil est; unde (6) hoc quod est ex nihilo esse, non est creatura a Deo, quamvis esse creatura a Deo sit. Posset tamen dici quod iste defectus indirecte (γ) a Deo est, non quidem sicut ab agente aliquid, sed sicut [a non agente, inquantum scilicet ipse hoc creatura non prabet, ut non ex nihilo sit, sicut dicitur causa privationis gratiæ, quæ pœna est, nisi creatura hujus perfectionis inveniretur rapax non esse, ut scilicet non sit ex nihilo. El ideo hic defectus nullo modo a Deo est, nec directe, nec indirecte. Sic ergo potenlia peccandi, quantum ad id quod potentiæ est, a Deo est; sed quantum ad defectum qui implicatur (8), non est a Deo. » — Haye ille. — Cum autem arguens contra hoc dicit quod ista defectibilitas non potest esse a termino a quo, etc.; — dicitur quod ratio illa fundatur in falsa imaginatione, ac si defeclibilitas esset aliqua proprietas positiva, vel j»er se producibilis, quorum utrumque est falsum. Ulterius, dicitur quod, posito quod talis defeclibilitas esset aliquo modo a Deo, non sequitur quod omnis offectus illius sil effectus Dei. Unde sanctus Thomas, *dc Malo,* q. 3, art. 1, in solutione quarti, sic dicit : « Effectus causati inquantum est causatum, reducitur in causam, bi autem aliquid procedat a causato non secundum quod est causatum, hoc non oportet reduci in causam. Sicut motus libiæ causatur a virtute motiva animalis,quæ tibiam movet; sed obliquitas ambulationis non provenit a tibia secundum quod est mola a virtute moti va, sed secundum quod deficit a suscipiendo influxum motiva? virtutis per suum defectum; et ideo claudicatio non causatura virtute motiva. Sic igitur peccatum causatur a libero arbitrio secundum quod deficit a Deo. Unde non oportet quod Deus sil causa peccati, sicut est causa liberi arbitrii. » — Hæc ille.

Ad responsionem quam adducit arguens ad suum argumentum, dicitur quod posset aliqualiter sustineri secundum pradicta, ut dicatur quod voluntas ut deficiens, est causa peccati per accidens, tanquam removens prohibens; sed voluntas sine tali defectu considerata, est causa |>er accidens peccati, accidentalitate se tenente ex parte effectus. Nec valet improbatio hujus responsionis sic inlolleclæ; quia falsum assumit dupliciter. Primo, quod voluntas, ut sic, sil causa peccati vel potens peccare; quia posse peccare non est proprietas convertibilis voluntati. Secundo, quia male intelligit defectibilitalem esse causam peccati. Non enim quæcumque defeclibilitas est causa peccati, sed aliqua. Unde sanctus Thomas, *dc Malo,* q. i, ari. 3, in solutione noni, sic dicit : α Donum, ex hoc quod est creatum, potest aliquo modo deficere, illo defectu ex quo malum voluntarium procedit; quia ex hoc ipso quod est creatum, sequitur quod ipsum sil subjectum alteri sicut regulæet mensura. Si nutem ipsum esset sua regula el mensura, non posset sine regula ad opus procedere propter quod Deus (pii est sua regula, peccare non potest ; sicut nec artifex peccare posset in incisione ligni, si sua manus regula esset suæ incisionis. » — Hæc ille. — Ex quibus patet quod voluntas absoluta non est causa peccati convertibilis, sed voluntas ut defectibilis, vel ut creata, quod idem est, ut patet ex slalim dictis. — Ad primam confirmationem, dicitur quod major esi falsa, ubi subjectum naturaliter inclinatur et ordinatur ad habitum el non ad privationem; cujusmodi est in proposito : quia voluntas ex natura sua tendit in bonum et refugit malum. Unde illa non concluderet quod Deus posset peccare et male velle, sicut potest liene velle. De hoc sanctus Thomas, q. 78, arl. 1, sic dicit: « Homo, sicut et quæiibet alia res, habet appetitum Itoni naturaliter. Unde quod ad malum ejus appetitus declinet, contingit ex aliqua corruptione vel inordinatione in aliquo principiorum hominis; sic enim el in actionibus rerum naturalium peccatum invenitur. Principia autem humanorum actuum sunt intellectus et appetitus, tam rationalis, qui (a) dicitur voluntas, quam sensitivus, etc. n — Ad secundam confirmationem, dicitur quod ratio illa dupliciter deficit. Primo, quia supponit quod nos dicamus quod defeclibilitas sil actu causa peccati et proxima causa; hoc autem nos non dicimus. Secundo, quia si arguai de actuali defectu voluntatis quam nos ponimus proximam causam peccati, et arguat sic : Voluntas, inquantum deficiens, est causa peccati, et inquantum est deficiens non potest bene velle, etc. ; igitur inquantum deficiens non peccat ; — consequentia nulla est; nec valet plus quam ista : Ignorans peccat, el inquantum ignorans non potest bene velle; igitur, si ignorantia est causa peccati, ignorans, si peccat, non peccat. Et causa nulhlatis est, quia arguitur a superiori ad inferius negative, (μη modus arguendi est fallacia consequentis. Unde in argumento est talis processus latenter : Voluntas deficiens non |>otcst liene velle, inquantum est deficiens; igitur nullo modo |>olest bene velle; — quæ

(a) *quem.* — *quam* Pr.
(€) *ex.* — Ad. Pr.
(γ) *indirecte.* — *directe* Pr.
i) *implicatur.* — *imputatur* Pr.

(α) *rationalu, qui.* — *rationi qux* Pr.

consequentia est ridiculosa . quia voluntas deficiens duo dicit, scilicet voluntatem, et ejus defectum. Ex illa parte qua dicit voluntatem, potent liene velle; exilia qua dicit defectum, non habet quod possit liene velle. Nec tamen ex illo defectu tollitui sibi potentia bene volendi, sed actus liene volendi. Rursus, quia ille defectus auferibilis est per liborum arbitrium, sicut ignorantia ct passio. Rursus, quia non omnis impotentia excusat, potissime impotentia voluntaria. Unde Sanctus Thomas, *de Malo,* q. 1, art. 3, in solutione duodecimi, sic dicit : ‹ Ipse defectus voluntatis est quædam culpa, sicut defectus intellectus est ignorantia, ct sicut defectus potentiæ exsequentis est infirmitas. Sic igitur defectus voluntatis non excusat a culpa; sicut nec defectus intellectus excludit ignorantiam, nec defectus potentiæ excludit infirmitatem (a) » — Hæc ille. — Rursus, alius defectus est in omnibus praedictis argumentis, quia procedunt hoc modo ac si nos ponamus quod sola defeclibilitas, aut solus defectus, sit totalis causa peccati; quod tamen nos non dicimus. Unde sanctus Thomas, I· 2 , q. 75, ait. I , sic dicit : « Peccatum est quidam actus inordinatus. Ex parte igitur actus, potest habere per se causam, sicut et quilibet alius actus; ex parte autem inordinationis, habet causam eo modo quo negatio vel privatio potest habere causam. Negationis autem alicujus duplex causa potest assignari. Primo quidem, defectus causæ, id est, ipsius causæ negatio est causa negationis in effectu secundum seipsam ; ad remotionem enim causæ, sequitur remotio effectus, sicut obscuritatis causa est absentia solis. Alio modo, causa affirmationis ad quam sequitur negatio, est per accidens causa negationis sequentis; sicut ignis causando calorem ex principali intentione, consequenter causât privationem frigiditatis. Quorum primum potest sufficere ad simplicem negationem. Sim! cum inordinatio peccati el quodlibet malum non sit simplex negatio, sed privatio ejus quod quidem natum est el debet haberi, necesse est quod talis inordinatio habeat causam etiam agentem per accidens. Quod enim natum est inesse et debet, nunquam abest, nisi propter aliquam causam impedientem; el secundum hoc consuevit dici quod malum, quod in quadam privatione consistit, habet causam deficientem vel per accidens agentem. Omnis autem rausa per accidens reducitur ad per se causam. Cum igitur peccatum ex parte inordinationis halieat rausam agentem per accidens, ex parte autem actus habeat causam per se, sequitur quod inordinatio peccati consequatur ex ipsa causa actus. Sic igitur voluntas carens directione regula? rationis et divinæ legis, intendens aliquod bonum commutabile, causai actum quidem peccati per se, sed inordinationem actus per accidens, præter intentionem; provenit enim defectus ordinis in actu ex defectu directionis in voluntate. › — Hæc ille. — Item , in argumento illo est alius defectus : quia minor est negativa, et arguitur in tertia figura ; qui modus arguendi nullus est, ut patet primo *Priorum;* el mulli alii defectus tam in materia quam in forma sunt ibi.

Ad secundum principale ejusdem, palet responsio per predicta; quia tam defectus actualis quam potentialis est causa peccati. — Et cum probatur quod non actualis, etc. ;—dicilurquod consequentia non valet; quia primus defectus actualis in voluntate est pura negatio, quæ nec habet rationem mali, nec culpæ nec jwi-næ. Ex hoc autem defectu, tanquam a causa removente prohibens, vel tanquam a remotione prohibentis, causatur secundus defectus qui habet rationem culpæ, non quidem ut causatur precise a primo defectu, ‹ed etiam a voluntate. De hoc sanctus Thomas, *de Malo,* q. 1, art 3, in solutione sexti, sic dicit: ‹ Aliquod bonum est causa mali inquantum est deficiens. Non tamen hoc solum modo bonum est causa mali, sed etiam quodammodo bonum non inquantum deficiens, est causa mali per accidens. Sei in voluntariis causa mali quod est (leecalum, est voluntas deficiens, sed ille defectus non habet rationem culpa» nec pœnæ, secundum quod præintelligitui peccato, sicut expositum est. Nec hujus defectus oportet aliam causam qmerere. Unde non oportet procedere in infinitum. Cum ergo dicitur quod bonum, inquantum est defi‹iens, est causa mali, si ly *inquantum* designet aliquid praeexsistens, non est universaliter verum. Si nutem designet concomitantiam, sic verum est universaliter; quia omne quod causal malum, est deficiens, id est, defectum causons ; sicut si diceretur quod omne calefaciens calefacit inquantum est calefaciens. › — Hæc ille. — Ulterius, cum arguens improbat aliam partem, scilicet quod defectus potentials non sil rausi peccati; — dicitur primo, quod potentials defectus est alterius rationis ab actuali : quia primus defectus principaliter concernit ipsam voluntatem; secundus vero actum ejus. — Dicitur secundo, quod potentialitas de qua arguit, non est quid positivum reale, nec talis potentialitas est proprie passiva, nec proprie actira, nisi per accidens, tanquam removens prohibens, sicut si diceretur quoti cæcitas est causa casus. Dicitur tertio, quod ista consequentia non valet : voluntas est causa pacali per accidens, accidentalitate (i) se tenente cx parte effectus; igitur peccatum est casuale. Cujus ratio est, quia non omnis effectus per accidens est casualis, nisi contingat ut in paucioribus, el sil totaliter sejiaraluin ab intentione agentis; quod non contingit de peccato. Unde sanctus Thomas, *de Malo,* ubi supra, in solutione decimiquinti, sic «licit : ‹ Aliquando accidens alicujus effectus con-

(a) *infirmitatem. — informitatem* Pr.

(a) *aci'idenlahtale. — actualitate* Pr,

jungitur ei ut in paucioribus et raro. Et tunc agens, dum intendit effectum per se, non oportet quod aliquo modo intendat effectum per accidens. Aliquando vero hujusmodi accidens concomitatur effectum principaliter intentum semper vel ut in pluribus; et tunc accidens non separatur ab intentione agentis. Si eigo bono quod voluntas intendit adjungitur aliquod malum ut in paucioribus, potest excusari a peccato, sicut si aliquis incidens lignum in silva |ɳ ?γ quam raro transit homo, projiciendo lignum interficiat hominem Sed si semper vel ut in pluribus adjungitur malum bono (a) quod per se intendit, non excusatur a peccato, licet illud malum non per se intendat. Delectationi autem quæ est m adulterio semper conjungitur malum, scilicet privatio ordinis justitiæ. Unde non excusatura peccato; quia ex hoc ipso quod eligit bonum cui semper conjungitur malum, etsi non velit malum secundum seipsum, magis tamen vult incidere in hoc malum quam carere tali bono. » — Hæc ille. — Dicitur quarto, quod illa consequentia non valet, videlicet : voluntas creata tantummodo per accidens vult peccatum; ergo non plus peccat quam voluntas increata. Et hujus causa est, quia voluntas increata nullo modo vult deformitatem peccali, nec per se nec per accidens; secus eslde voluntate creata, ulatatim dictum est. — De responsione vero quam arguens recitat, dicitur quod illa responsio est imperfecta, quia peccatum quod est culpa, non solum habet causam deficientem, immocausam agentem ct efficientem, sed per accidens, ut superius sæpe dictum fuit. Verumtamen illo modo quo habet causam delicientem, habet voluntatem creatam pro causa, non autem Deum. Et ideo negatur prima consequentia contra responsionem illam facta. Et ad probationes consequential ibidem facias, dicitur quod tale deficere non importat solum non efficere, sed dicit duo, scilicet non efficere et debere seu teneri efficere. Modo, licet primum sit commune voluntati increatæ | et voluntati create, tamen non secundum. El ideo defectus et deordinatio in actu voluntatis imputatur potius voluntati creatæ quam increalæ. De hoc sanctus Thomas, † 2 q. 6, art. 3 : ‹ Voluntarium, inquit, dicitur quod esta voluntate. Ab aliquuautem dicitur esse aliquid dupliciter. Uno modo, directe, quod scilicet procedit ab aliquo inquantum est agens, sicut calefactio a calore. Alio modo, indirecte, ex hoc ipso quod non agit; sicut submersio navis dicitur ɛe a gubernatore, inquantum desistit a gutarnando. Sed sciendum quod non semper id quod consequitur ad defectum actionis, reducitur sicut in causam in agens ex eo quod non agit, sed solum tunc cum potest et debtt agere : si enim gubernator mm posset navem dirigere, vel non esset ei COmmissa gubernatio navis, non imputaretur ei navis submersio quæ per absentiam gubernantis contingeret, Quia igitur voluntas volendo el agendo potest impedire hoc quod est non velle el non agere, el aliquando debet, ideo quod est non velle et non agere, imputatur ei quasi ab ipsa exsistens, d — Hæc ille. — Ex quo palet quod non velle el non agere non imputatur alicui nisi qui potest et debet velle et agere. Et quia Deus non debet nec tenetur causare rectitudinem in actu voluntatis creatæ, ideo defectus rectitudinis in tali actu nullo modo sibi imputatur; sed solum voluntati creatæ quæ ad hoc tenetur. — Cum autem arguens vult probare quod prima non causatio est ex parte Dei per 1res rationes, potissime per secundam ct tertiam ; — dicitur, *ad secundani,* quod consequentia ibidem facta non valet; quia omnis rectitudo reperta in actu causæ secundæ reducitur in primam causam effective. Non sic autem oportet esse de defectu el inordinatione repertis in tali actu ; quia talis defectus non provenit a causa secunda inquantum est causata a prima, sed inquantum deficit a sustinendo influxum causæ prima.», ut superius dicebatur. Ideo non est simile. Eleum arguens vult probare illam consequentiam, et reprobare responsionem ibidem factam ex dictis Anselini, et dividit tempus vel instans in quo voluntas peccat in duo instantia naturæ, etc.; — dicitur quoti Deus in primo instanti naturæ causât in tali actu rectitudinem per comparationem ad seipsum ; quia ille aclus, ut a Deo fit, recte fit et ad rectum finem ordinatur. Non autem causal in eo rectitudinem per comparationem ad voluntatem creatam, ita ut recte fiat ab illa, et recte ordinetur ad ultimum finem. Sed ulterius negatur utraque consequentia ibidem facia, prima videlicet qua infertur quod, si Deus in Λ causal in actu rectitudinem, ergo voluntas creata in B causal rectitudinem in actu. Illa» enim rectitudines sunt aliæ, el una potest sine alia causari, el una causari a Deo, el alia non causari a voluntate creata. Similiter secunda consequenlia non valet, qua dicitur : Deus non causal reclitudineln ih A; igitur illa non causatio est causa quod voluntas creata non causelin B; quia, sicut dictum est, non est simile de causatione positiva, eide negativa. — El per idem patet *ad tertiam formam* ibidem factam. Cum enim dicitur quod in causis pnccisis, si affirmatio est causa affirmationis, et negatio erit causa negationis, etc.;— dicendum est quod illa ratio solvit seipsam; quia Deus non est causa præcisa rectitudinis in actu voluntatis creatæ, quia voluntas aliquid confert, licet talis rectitudinis Deus sit causa efficiens principalis, et voluntas instrumentalis. Et ideo non oportet quod defectus rectitudinis imputetur causæ principali, sed solum instrumentait; quia plura requiruntur ad bonum, et pauciora sufficiunt ad malum : sicut palet de claudicatione tibiæ, et de ejus recto incessu, ut superius dictum est.

fa *ad* — Ad. Pr.

II. Ad argumenta Aureoli. — Ad primum Aureoli, dicitur quod defectus, el defeclibililas, dato quod nihil sil, latest tamen esse causa per accidens deformitatis peccali, sicut causa removens prohitans. Unde illud argumentum, si aliquid valeret, protarcl quod ignorantia non posset esse causa peccati; quod esi falsum, ut superius fuit dictum.

Ad secundum negatur antecedens. Deus enim sub ratione qua Deus, non potest directe odiri, nec de |M?rse, sed solum per accidens, scilicet inquantum est prohibitor et ultor peccatorum. Tunc enim peccator directe odit pnecepta et punitiones Dei, indirecto autem exiit eum a quo datur tale præceptum et infligitur talis pœna, ut alias dictum fuit. — Nec valet probatio in oppositum, quæ fundatur super hoc quod quidquid intellectus potest directe intelligere, |>olesl voluntas directe velle. Hoc enim falsum est, quia aliquid habet formalem repugnantiam ad objectum voluntatis, sicut malitia, quæ tamen non habet formalem repugnantiam ad objectum intellectus. Item, argumentum istud probaret quod Deu> posset directe velle peccatum el culpam ; quia potest talia directe intelligere. Consequens est falsum et erroneum.

III. Ad aliud argumentum. — Ad ultimum dicitur sicut in alia quiestione dicebatur, quod nec voluntas creata nec increata potest velle aliquid per se, nisi ostendatur sibi sub aliqua ratione boni. Tamen hoc interest inter voluntatem divinam et creatam, quia divina voluntas nec perse nec per accidens potest velle deformitatem culpæ; voluntas autem creata potest de per accidens. Unde sanctus Thomas, *de Malo,* q. 3, art. 2, in solutione primi, sic dic it : < Homo qui peccat, licet non per se velit deformitatem peccati, tamen deformitas peccati aliquo modo cadit sub voluntate peccantis, dum scilicet magis eligit deformitatem peccati incurrere, quam ab actu cessare. Sed peccati deformitas nullo modo cadit sub voluntate divina, sed sequitur ex hoc quod liberum arbitrium recedit ab ordine divinæ voluntatis. > — Hæc ille. — Ad confirmationem, dicitur quod Ixmtus Thomas, † 2", q. 46, art. 6, ubi allegatur, dicit sic : α Sicut odiens appetii malum ei quem odit, ita iratus ei (<x) contra quem irascitur; sed non eadem ratione. Sed odiens appetit malum inimici inquantum est malum ; iratus autem appetii malum ejus contra quem irascitur, non inquantum est malum, sed inquantum habet quamdam rationem boni, scilicet prout aestimat illud esse justum, in quantum est vindicativum. I nde etiam supra (ibid., art. 2) dictum est quod odium est j>er applicationem mali ad malum, ira autem per applicationem Iwni ad malum (6). Manifestum est autem quod appetere malum sub ratione justi, minus tabet de ratione mali quam velle malum alicujus simpliciter, etc. » Pro cujus intellectu sciendum est quod sanctus Thomas non dicit quod oditor velit malum sub ratione mali, cl nullo modo sub (s) ratione boni; sed dicit quod vult malum alicujus inquantum est malum illius, et non bonum illius. Cum hoc autem l>ene stat quod talis oditor non vult malum alterius, nisi pro quanto æstimat malum alterius esse vel redundare in proprium bonum. Ex hoc enim quis odit alium, quia apprehendit cum ut contrarium et dissonantem sibi, et quodam modo malum sibi, ut dicit idem sanctus Thomas, † 2 q. 29, art. 1. Liberari autem a suo contrario et dissonante et malo sibi, habet rationem l>oni, ut ibidem dicit, articulo quarto. Unde ideo oditor vult malum alteri, quia apprehendit malum proximi el ejus nocumentum et destructionem, ut quoddam bonum proprium. Cujus simile dicit sanctus Thomas, ibidem, ari. 4, in solutione secundi : « Nullus, inquit, sibi vult malum aut facit, nisi inquantum apprehendit illud sub ratione boni. Nam el illi qui interimunt seipsos, hoc ipsum quod est mori, apprehendunt sub ratione boni, inquantum est tenninativum alicujus miseriae vel doloris. > — Hæc ille. —Ita dico in proposito de illis qui odiunt Deum. Apprehendunt enim malum Dei ut proprium bonum.

§ 3. — Ad ARGUMENTA CONTRA TERTIAM CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Scoti. — Ad omnia argumenta Scoti contra tertiam conclusionem, dicitur quod procedunt ex falso intellectu conclusionis. Nam bonum naturæ quod dicitur minui vel corrumpi per peccatum. non accipitur ibidem pro essentia vel potent a animæ, sed pro habilitate ejus ad bonum. Unde

Ad primum argumentum dicitur primo, quod malum culpæ non diminuit illud bonum quod est subjectum peccati, scilicet potentias animæ. Secundo, dicitur quod, si argumentum fiat de habilitate potentiæ ad bonum gratiæ vel virtutis, illud quidem bonum est linitum, et tamen potest diminui in infinitum, non quidem per subtractionem, sed per appositionem contrarii, sicut palet in probatione conclusionis. Cui simile ponit, *dc Malo.* q. 2, articulo ultimo.

Ad secundum dicitur quod peccans non corrumpit i.aluram intellectualem secundum lotum nec secundum partem, per modum subtractionis; sed corrumpit habilitatem naturæ intellectualis ad bonum gratiæ, apponendo contrarium gratiæ, modo quo dicitur in conclusionis probatione.

Ad tertium dicitur quod argumentum solum pro-

(s) **ei. — e/uf Pr.**
(6) **a verbo** *ira* **usque ad** *malum*, **Om. Pr.**

(«) nuito modo tub. — sub natura **Pr.**

Int quod peccatum non corrumpit nec destruit voluntatem quoad ejus substantiam, non autem quin corrumpit habilitatem voluntatis ad bonum, modo pnediclo.

Ad quartum dicitur quod peccata distinguuntur specie ex parte conversionis : non autem ex parte aversionis, nec ex parte privationis gratiæ aut habilitatis ad gratiam. Unde major argumenti falsa est.

II. Ad argumenta Durandi. — Ad primum Durandi, dicitur quod bonum nature, de quo loquimur, non est aliqua dispositio absoluta, nec aliquis habitus de genere qualitatis (a), nec ₡ habilitas fundata in talibus, nec est habilitas subjecti ad actum; sed est habilitas animæ quoad ejus essentiam el ejus potentias, ad recipiendum bonum gniliic in essentia, el virtutes infusis in potentiis. Et ideo argumentum non est ad propositum, quia procedit de habilitate subjecti ad actum virtutis per habitus et disjxjsitiones, quæ quidem habilitas proxima potest totaliter tolli per aclus contrarios. Talis etiam habilitas augetur cl minuitur per intensionem et remissionem alicujus absoluti, puta (6) habitus vel dispositionis. Unde (γ) ratio procedit in æquivoco, el assumit unum falsum, scilicet quod nihil non inhærens subjecto minuit habilitatem subjecti.

Ad secundum patet per idem. Nam insufiicienter dividit habilitatem ad bonum : quia habilitas ad bonum in anima non solum est ex habilibus acquisitis vel infusis, nec solum ex naturali cognitione veri et affectione boni ; immo ante omnem habitum el actum, et quod plus est, ante omnem |M)tcntiam animæ, essentia animæ est habilis ex natura sua ad gratiam, tanquam ejus proprium susceptivum. Rursus argumentum male concipit bonum naturæ, quod corrumpitur per peccatum. Loquitur enim dc sola habilitate ad actum virtutis, et sanctus Thomas loquitur de habilitate animæ ad habitus infusos : sive ordinentur diiecle el immediate ad actum, cujusmodi sunl virtutes infuse; sive non ordinentur immediate ad actum, sed ad deifonnandiiin (ô) animam, cujusmodi est gratia. Unde patet quod in nullo procedunt contra conclusionem. De hac materia diffuse prosequitur sanctus Thomas, *de Mulo,* q. 2, art. II el 12. Articulo enim undecimo, sic dicil : c Diminuere est qiioddam agere. El ideo considerandum est quot moitis aliquid dicatur agere, ut sciatur qualiter peccatum bonum naturæ diminuat. Dicitur autem proprie agere, ipsum agens quod actum producit ; abusive autem, illud quo agens agit. Sicut proprie quidem pictor favit album parietem ; sed quia facit album per albedinem, consuevit etiam dici quod albedo facit album. Quotcumque igitur modis id quod proprie est agens dicilur agere, tat etiam modis agere dicitur abusive id quo agens agit. Agens autem principaliter dicitur agere (x) aliquid et per se et per accidens. Per se quidem, quia agit secundum propriam formam. Per accidens autem, quia agit removendo prohibens. Sicul per se qualem illuminat domum sol ; per accidens vero, el qui aperit fenestram quæ eral obstaculum luminis. Rursus, principale agens dicitur aliquid agere primo, et aliquid consequenter : sicut generans primo dat formam, consequenter autem dat motum el omnia qua' consequuntur ad formam ; unde el generans dicitur movens gravium et levium, ut dictum est in 8. *Physicorum* (1 c. 33). Quod nutem dictum est in effectibus positivis, similiter oportet intelligere quantum ad offectus privationis. Sic enim corruni-|M'iis el diminuens est movens, sicul generans el augens. Unde manifeste accipi potest quod, sicul removens (6) obstaculum luminis dicitur per accidens illuminare, el etiam ipsa remotio obstaculi, abusive tamen; ita etiam ponens obstaculum dicilur obtenebrare, et etiam ipsum obstaculum. Sicul autem lumen a sole diffunditur in aerem, ita gratia a Deo infunditur animæ. Quæ quidem est supra animam; ct tamen in nntura animæ vel cujuscumque creature rationalis est apliludo quædam ad ₡ratia susceptionem, et per gratiam susceptam fortificatur in debitis actibus. Peccatum autem eslquoddani obstaculum interpositum inter animam el Deum, secundum illud Isaiie, 59 (v.2) ; *Peccata nostra diviserunt* (γ) *inter nos et Deum nostrum*. Cujus ratio est : quia, sicut interior aer domus non illuminatur a sole, nisi directe aspiciat solem, et dicitur luminis obstaculum quod hujusmodi respectus rectitudinem impedii; ita anima non potest illuminari a Deo (ier gratia.· susceptionem, nisi directe convertatur in ipsum. Hanc autem conversionem impedit peccalum, quod convertit animam in oppositum, quod scilicet est contra legem Dei. Unde ₥anifeslum ot quod peccatum est obstaculum quoddam impedietis gratiæ .susceptionem. Omne autem olistaculmu alicujus perfectionis aut ₣forma simul cum hoc quod excludit formam vel perfectionem quamcumque, facit susceptivum minus aptum vel habile ad (uimain, et ulterius per consequens impedit effectus formæ vel perfectionis in subjecto, et maxime »i obstaculum illud fuerit aliquid inhærens habitu \el actu. Manifestum est enim quod illud quod movetur uno motu, non movetur simul motu contrario moveatur. Similiter etiam quod est cali-

(a) **vd. — Ad. Pr.**
puta **— prima Pr**
t y *(.'net·.* **— Ùtn Pr.**
ζ) *dtifonnatuliuti — diflurmaiiduni* **Pr.**

(a *agete.* — **Pr.**
(6j **renioveni. — mor&i> Pr**
(γ) **i/aueruiiC. — dirnucrunl Pr,**

dum, est minus aptum ut sit frigidum; difficilius enim frigidi impressionem recipit. Sir igitur |>eccatum, quod est obstaculum gratiæ, non solum excludit gratiam, sed etiam facit animam minus aptam vel habilem ad gratiæ susceptionem, ct sic diminuit aptitudinem vel habilitatem ad tamum gratiæ. Unde, cum hujusmodi habilitas sit quoddnm l>onurn naturæ, peccatum diminuit aliquod (x) bonum naturæ. » — Hæc ille — Ex quibus patet quod dicta· responsiones sunt secundum mentem ejus.

Ad argumentum pro parte affirmativa quæstionis respondet sanctus Thomas, *de Malo,* q. **I**, art. 1, in solutione octavi, ubi sic dicil : « Malum, abstracto accipiendo, id est, hoc ipsum quod est malum, dicilur corrumpere, non active, sed formaliter, inquantum scilicet est ipsa corruptio boni ; sicut et cæcitas dicilur corrumpere visum, inquantum est ipsa corruptio seu privatio visus. Sed illud quod est malum, si sit quidem malum simpliciter, id est, secundum seipsum, sic quidem corrumpit, id est, corruptionem inducit in actu et effectu, non agendo, sed deagendo per defectum activa» virtutis; sicut semen indigestum deficit in generando, el producit partum monstruosum (6), qui est corruptio naturalis ordinis. Sed illud quod non est simpliciter el secundum se malum, secundum virtutem activam perfectam corruptionem facit, non simpliciter, sed alicujus. n — Hæc ille.

Et hæc de quæslione sufficiant. Benedicius Deus. Arnen.

DISTINCTIO XXXV.

QUÆSTIO I.

UTRUM IN QUOLIBET PECCATO SIT ALIQUIS ACTUS

inex trigesimamquintam distinctionem 2. *Sententiarum,* quæritur Utrum in quolibet peccato sit aliquis aclus.

Et arguitur quod sic. Dicit enim Augustinus *(Contra Faustum,* lib. 22, cap. 27), quod *peccatum est dictum, vel factum, vel* (γ) *concupitum contra legem Dei.* Sed in quolibet illorum trium ponitur aliquis aclus. Ergo in quolibet peccato est aliquis actus.

In oppositum arguitur. Quia dicilur, Jacobi 4 (v. 17) : *Scienti bonum et non facienti, peccatum illi.* Igitur ipsum non facere est peccatum.

In hac quæslione sunt 1res articuli. In primo ponentur conclusions. In secundo objectiones. In tertio solutiones.

ARTICULUS L

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sil

Prima conclusio : Quod netus homanus, si sit malus, habet proprie rationem peccati.

Hanc ponit sanctus Thomas, 1· 2 q. 21, art. 1, ubi sic dicit : < Malum in plus est quam peccatum, sicut et bonum in plus est quam rectum : quaelibet enim privatio boni in quocumque constituit rationem mali; sed peccatum consistit proprie in actu qui agitur propter finem aliquem, cum non habet debitum ordinem ad finem illurn, qui secundum aliquam regulam mensuratur, quæ quidem regula in his quæ secundum naturam agunt, est ipsa virtus naturæ quæ in talem finem inclinat. Quando ergo aclus procedit a virtute naturali secundum naturalem inclinationem in finem, tunc servatur rectitudo in actu; quia medium non exit ab extremis, scilicet aclus ab ordine activi principii ad finem. Quando autem a tali rectitudine aclus recedit, tunc incidit ratio peccati. In his vero quæ per voluntatem aguntur, regula proxima est ratio humana; regula autem suprema et lex æterna. Quando ergo (a) actus hominis procedit in finem secundum ordinem rationis el legis æterna·, tunc est actus rectus. Quando autem ab hac rectitudine obliquatur, tunc dicitur esse peccatum. Manifestum est autem ex praemissis (ibid., q. 19, art 3 et 4), quod omnis aclus voluntarius est malus per hoc quod recedit ab ordine rationis et legis æternæ, et omnis actus bonus concordat rationi el legi æterna'. Unde sequitur quod aclus humanus, ex hoc quod est bonus vel malus, habet rationem rectitudinis vel peccati. > — Hæc ille. — Ex quibus potest formari talis ratio : Omnis actus qui agitur propter finem, carens ordine debito ad illum finem, dicitur peccatum. Sed omnis actus malus voluntarius, est hujusmodi. Igitur quilibet talis habet rationem peccati.

Item, *de Malo,* q. 2, art. 2, sic dicit : < Quidam dixerunt quod nullus actus interior, nec exterior, est secundum se peccatum; sed sola privatio habet rationem peccati, propter hoc quod Augustinus dicit *(Tract. I.* in *Joannem)* quod *peccatum nihil est.* Alii vero dixerunt quod peccalum consistit in

( ) *aliquod.* — *ad* Pr.
( ) morufruoiuni. — mrnitruoiuni Pr.
(γ) *vel.* — Om. Pr.

(a) *ergo.* — *autem* Pr.

'ó lo actu interiori voluntatis. Quidam autem dixerunt quod peccatum consistit in interiori aclu voluntatis, ct in exteriori actu. Et quamvis hæc opinio magis contineat veritatem, tamen omnes aliqualiter sunt vera. Sed considerandum est quod hæc Irin, malum, peccatum, et culpa, se habent ad invicem ut communius el minus commune. Nam malum communius est; in quocumque enim, sive in substantia, sive in actu, sil privatio formæ aul ordinis aut mensura debibe, mali rationem habel. Sed |>eccalum dicitur aliquis aclus debito ordine aul forma sive mensura carens. Unde [Kites! dici quod tibia curva sit malum, vel mala tibia; non tamen potest dici quod sit peccalum, nisi forte eo modo loquendi quo peccatum dicilur eflectus peccati. Sed ipsa claudicatio peccatum dicitur; quilibet enim aclus inordinatus potest dici peccatum, vel natura, vel oriis, vel moris. Sed rationem culpæ non habel peccalum, nisi ex eo quod esi voluntarium; nulli enim impulalur ad culpam aclus inordinatus, nisi ex eo quod est in ejus potestate. El sic ‡tel quod peccatum est in plus quam culpa; licet, secundum communem usum loquendi apud theologos, pro eodem sumatur peccatum ct culpa. Qui ergo consideraverunt in peccato solum rationem mali, dixerunt quod peccatum non est substantia aclus, sed deformitas aclus. Qui vero consideraverunt in peccato solum illud unde habet rationem culpæ, dixerunt]>eccatum in sola voluntate consistere. Sed oportet in peccato non solum considerare ipsam deformitatem, sed etiam actum deformitati substratum ; quia peccatum non est deformitas,sed actus deformis. Deformitas autem actus, est per hoc quod discordat a débita regula rationis vel legis Dei. Quæ quidem deformitas invenitur non solum in actu interiori, sed etiam (a) exteriori. Sed tamen hoc ipsum quod aclus exterior deformis imputetur homini ad culpam, est a voluntate. Et sic patet quod, si totum quod est in peccato volumus considerare, peccatum non solum consistit in privatione, neque solum in actu interiori, sed etiam in actu exteriori. Et quod dicimus de aclu in peccato trangressionis, est etiam intelligendum de remotione ortus in peccato omissionis, n — Ilæc ille.

Secunda conclusio est quod In quolibet j>eocato actuali (C) requiritur aliquis actus; non tamen omne peccalum est aclus, nec Includens Intrinsece actum.

Hanc ponit sanctus Thomas, ‡ 2 q. 71, ari. 5, ubi quæril : Utrum in quolibet peccato sit aliquis actus. Et in responsione sic dicit : c Ista qusstio principaliter movetur propter peccatum omissionis, de quo aliqui diversimode opinantur. Quidam enim dicunt quod in omni peccato omissionis est aliquis aclus interior vel exterior : interior quidem, sicut cum aliquis vult non ire ad ecclesiam, quando ire tenetur; exterior autem, sicut cum aliquis illa hora qua tenetur ire ad ecclesiam, vel etiam ante, occulcat se in talibus quibus ab eundo ad ecclesiam impeditur; el hoc quodammodo videtur in primum redire : qui enim vult aliquid cum quo aliud simul esse non potest, ex consequenti vult illo carere; nisi forte non perpendat quod per hoc quod vult facere, impeditur ab eo quod facere tenetur; in hoc enim casu posset per negligentiam culpabilis judicari. Alii vero dicunt quod in peccato omissionis non requiritur aliquis aclus: ipsum enim non facere quod quis tenetur, peccatum est. Utraque autem opinio secundum aliquid habet veritatem. Si enim intelligatur in peccato omissionis illud solum quod perse perlinet ad rationem peccati, sic quandoque peccalum omissionis est cum aclu interiori, ut cum aliquis vult non ire ad ecclesiam; quandoque vero absque omni actu tam interiori quam exteriori, sicut cum aliquis hora qua tenetur ire ad ecclesiam, nihil cogitat de eundo vel de non eundo ad ecclesiam. Si vero in peccato omissionis inlelligantur etiam causæ vel occasiones omittendi, sic necesse est in peccato omissionis aliquem actum esse. Non enim est peccalum omissionis, nisi cum aliquis pnelermillil quod pptest facere et non facere. Quod autem aliquis declinet ad non faciendum illud quod potest facere el non facere, non est nisi ex aliqua causa, vel occasione conjuncta, vel procedente. El si quidem illa causa non sit in potestate hominis, omissio non habet rationem peccati : sicut cum aliquis, propter infirmitatem, pralermitiit ire ad ecclesiam. Si vero causa vel occasio omittendi subjaceant voluntati, omissio habet rationem peccati; el tunc semper oportet quod ista causa, inquantum est voluntaria, halæat aliquem actum, ad minus interiorem voluntatis. Qui quidem actus quandoque fertur directe in ipsam omissionem : puta cum aliquis vult non ‘ire ad ecclesiam, vitans laborem. Et tunc talis actus per se pertinet ad omissionem; voluntas enim cujuscumque peccati, per se pertinet ad peccatum illud, eo quod voluntarium est de ratione peccati. Quandoque autem actus voluntatis directe fertur in aliud, per quod homo impeditur ab actu debito : sive illud m quod fertur voluntas, sit conjunctum omissioni, puta cum aliquis vult dormire (piando debet ire ad ecclesiam; sive etiam sit (a) procedens, puta cum aliquis vult diu vigilare de sero, ex quo sequitur quod non vadit hora malutinali ad ecclesiam. Et sic actus iste interior, vel exterior, per accidens se habel ad omissionem; quia omissio sequitur praler intentionem. Hoc autem dicimus esse per accidens,

3 tfiioilt. — Om. Pr.
(() *aciualL* — Om. Pr.

(») ul — n Pr

quod est præter intentionem, ut patet, 2. *Physicorum* (t. c. 50). Unde manifestum est quod tunc peccatum omissionis habet quidem aliquem actum conjunctum, vel praecedentem, qui tamen |>er accidens se habet ad peccatum omissionis. Judicium autem de rebus dandum est secundum id quod est per se, non autem secundum id quod est per accidens. Unde potest dici verius, quod aliquod peccatum possit esse alisque omni actu; alioquin etiam ad essentiam aliorum peccatorum actualium pertinerent aclus el occasiones circumstantes. » — Hæc ille.

Simile dicit, 2. *Sentent.,* disl. 35, q. **i**, ari. 3; item, *de Malo,* q. 2, art. 1.

Ex quibus potest formari talis ratio pro prima parte conclusionis, scilicet quod in omni peccato actuali sil aliquis actus, vel ad illud concurrat : Quia omne peccalum actuale, aut est peccatum commissionis, aut omissionis. Sed in utroque istorum concurrit aliquis actus. Igitur. Major nola est. Sed minor palet. Nam de peccato commissionis, nullum est dubium quin ad illud concurrat aclus interior vel exterior. Sed de peccato omissionis, probatur : quia illud concurrit ad peccatum omissionis, sine quo ipsa omissio non babel rationem peccati nec culpæ; sed omissio non habet rationem culpæ, nisi quia causatur ex aliquo actu voluntario ; igitur, etc. — Pro secunda parle conclusionis, scilicet quod peccalum omissionis essentialiter consistat in pura cessatione ab aclu, arguitur sic : In illo solo consistit essentialiter peccatum omissionis, quo posito, ponitur tale peccatum, el quo non posito, non ponitur. Sed, posita pura cessation^ voluntaria ab aclu ad quem quis lenelur, ponitur peccalum omissionis. Igilur, etc.

Et in hoc primus articulus terminatur.

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

§ 1. — Contra primam conclusionem

1. Argumenta Gregorii. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra conclusiones. El quidem, contra primam arguit Gregorius de Arimino (disl. 34, q. 1, art. 2, conci. 1), probandoquod nullus aclus, nec aliquid incomplexe significabile, sit peccatum, proprie loquendo; sed omne peccatum actuale, sit aliquid solum complexe significabile. Unde

Primo arguitur sic. Peccatum actuale non est aliud quam voluntario committere aliquid, vel omittere, contra rectam rationem. Sed hoc quod aliquis agit, committit vel omittit contra rectam rationem, tantummodo per orationem, vel aliquid æquivalens orationi in significando, jiolesl significari. Igitur peccatum non est aliquid incomplexe significabile. Major probatur. Quia omnis qui vere dicilur peccare,seu denominatur peccans, ex hoc prirno et precise dicitur peccare, quod ipse voluntarie agit contra rectam rationem. (Et utor verbo *agendi* communiter, ul lam eum qui peccat omittendo seu non faciendo quod facere debet, quam eum qui peccat faciendo quod non debet facere, dicamus malefacere; cum larnen qui omittit, proprie loquendo, nihil faciat.) Igitur peccatum est voluntarie agere contra rectam rationem. Consequentia clara est; nam nomine peccati nihil aliud significamus quam illud unde quis primo denominatur peccans (x). Antecedens patet : quia, hoc solo posito, quis dicitur peccare; hoc solo remoto, nequaquam. Si enim quis agat secundum quod recta ratio judicat ab eo esse agendum, agit sicut agere debet; et sic non peccat; nam oppositum dicere, scelus est, secundum Augustinum, 3. *dc Libero Arbitrio,* cap. 16. — Confirmatur. Quia, cum omnis qui peccat, inquantum hujusmodi recte vituperetur, sequitur quod qui ageret ut deberet agere, recte vituperaretur; quod(S), ul dicit Augustinus, ibidem, cap. 15, *exeerabilis est insania,* el *miserrimus error.* Rursus : si quis voluntarie agit contra illud quod ab eo agendum esse recta ratio dictat, agit contra id quod debet, ac per hoc recte vituperatur; non vituperaretur autem recte, si culpa careret el non peccaret, ut clarum est (et hoc etiam ponit Augustinus, eodem libro, cap. 1); igilur ex hoc primo et precise quis peccat, seu est peccans, quia ipse voluntarie agit contra rectam rationem. Et sic patet major principalis. — Sed minor probatur. Nam, in prohibitionibus seu præceptie negativis, illa quæ prohibentur, dicuntur proprie peccata; el in affirmativis, opposita eorum quæ jubentur. Sed, utrobique, sola complexe significabilia, sunt hujusmodi. Ergo sola talia proprie appellantur peccata. Et ila est de cæteris, si qua non sunt prohibita. Assumptum patet discurrendo. Cum enim dicilur, *Non mœchaberis,* nec vir. nec mulier, nec aliquid incomplexe significabile prohibetur; sed prohibetur quod aliquis misceatur (γ) non suæ. Et ita est de reteris, ut patet inquirenti.

Secundo arguit sic (ibid., conci 2). Quia, si peccalum est entitas aliqua, oportet nos dicere alicujus entitatis, quæ Deus non est, Deum non esse factorem ; vel confiteri Deum esse auctorem peccati. Sed neutrum videtur posse dici catholice, dicente Augustino, 1. *de Libero Arbitrio,* cap. 2 : *Credimus ex uno Deo esse omnia qux sunt, et tamen non esse peccatorum auctorem. Uem, Octoginta trium qusestionum, q. 2i,* dicit de Deo, quod *mali auctor non est, qui et omnium qua sunt auctor est;* ubi, sicut dicit

(a) *unde quis primo denominatur peccant, — quando quit primo peccat* **Pr.**
(β) *quod. — quia* **Pr.**
(γ) *aliquis misceatur. — admisceatur* **Pr**

Magister, 2. *Sentent.,* dist. 37, in fine, el probat per dictum ejusdem Augustini, 1. *Retractationum,* cap, 26, ‹ nomine mali peccata intelligunlur. » Ibidem diam, dicit quod « omnes catholici tractatores consentiunt quod Detis non est auctor malorum, id ot, peccatorum ». Constat autem quod omnis entitas est de numero eorum quæ sunt.

Tertio arguit in speciali de aliquibus. Quia adulterium non est omnino aliqua entitas quia nec est adulter, nec adultera; nec aliqua alia ‹ a) entitas fingi potest quæ sil adulterium. Similiter nec homicidium. Que enim esset? cum nec occidens, nec «risus, nec instrumentum occidendi, nec aliqua omnino entitas ibi concurrens, quæ sit hoc peccatum quod homicidium nominamus. El ila est de Curto, et exteri pircatis quibus exteriori operatione homines peccant. Et sicut talia non sunt entitates ullæ, sed tantummodo quædarn complexo significabilia; ila etiam de caderis peccatis videtur esse sentiendum.

Quarto arguit. Nam, sicut recitat Augustinus in *dc Natura ct Gratia,* satis ante medium (cap. 19), Pelagius volens probare naturam humanam non esse debilitatam neque mutatam peccato, dicebat sic : /Intr *omnia quxrendum puto quid sit peccatum : substantia, an omnino substantia carens nomen, quo non res, non exsistentia, non corpus aliquod, sed perperam facti actus exprimitur,* Deinde adjungit : *Credo, ita est. Et si ila est,* inquit, *quomodo potuit humanam debilitare naturam vel immutare, quod substantia caret?* Ex hac argumentatione patet quod Pelagius substantiam accipit communiter pro cntilate seu pro euntia, non contracte, ul substantia distinguitur contra formas accidentales; nam, si sic acciperet, nullius apparentia esset argumentum. Quis enim non videt multis accidentibus psse debilitari et immutari humanam naturarn, tam in spiritualibus, sicut erroribus el pravis affectionibus, quibus redditur debilior ad cognoscendum verum el eligendum l»onum, quam etiam corporalibus, quibus etiam secundum corpus debilior redditur? Si autem substantiam universaliter pro enlilale accipiat, argumentum apparet aliqualiter; nam satis apparere potest alicui, illud quod nulla entitas est, nullam naturam posse immutare. Huic autem argumentationi, ibidem, respondet Augustinus, concedendo assumptum, scilicet peccatum non esse substantiam. *Ita est,* inquit, ut *dicis : non est peccatum aliqua substantia, sed tantum hoc nomine perperam facti actus exprimitur.* Et paulo post (cap. 2ri) : *Peccatum,* inquit, *didicimus non esse substantiam.* Deinde negat consequentiam qua infertur quod non |»tuit debilitare naturam, sive respondet ad interrogationem Pelagii, quæ virtualiter talem importai consequentiam, ostendendo quod etiam ex illo quod prorsus nulla entitas est, potest debilitari natura, dicens : *Nonne attenditur, ut alia omittam, etiam non manducare, non esse substantiam? A substantia quippe receditur; quoniam cibus substantia est. Sed abstinere a cibo non est substantia : ct tamen substantia corporis, si omnino abstinetur a cibo, languescit.* Constat enim quod non manducare, nulla omnino entitas est, nec substantia specialiter sumpta, nec accidens. Ex quo etiam exemplo patet salis ipsum voluisse dicere peccatum nullam omnino entitntem esse, et tamen ex eo potuisse debilitari naturam hominis. .Sic igitur palet, ex hoc loco, Augustinum voluisse quod peccatum nulla omnino entitas est.

Quinto arguit ad idem per eumdein Augustinum, in *de Perfectione justitiæ,* qui, circa principium (cap. 2), recitat unum argumentum Codestii, quo probare nitebatur hominem posse vitare peccatum. Sic enim arguebat ille: *Quærendum est,* inquit, *quid est peccatum : actus, an res. Si res est, ut auctorem habeat necesseest ; et si auctorem habere dicitur, jam filter præter Deum rei alicujus auctor induci videbitur.* At (a) *si hoc dici impium* (ὐ) *est, confiteri necesse est peccatum omne actum esse, non rem. Si ergo actus est, immo quia actus est, vitari potest.* Hic patet quod etiam rem iste accipit universaliter, pro entitate : quoniam alias alicujus entitatis Deus non esset auctor, sicut nec peccati; quod ipse reputat falsum, et vere. Concludit ergo iste, primo, peccatum non esse enlitatem, sed actum; el deinde infert quod potest vitari. Ail hoc argumentum, sic dicil Augustinus, ibidem : *Respondemus,* inquit, *peccatum actum dici et esse, non (f)rcm.* Non accipit autem rem communissime, pro omni significabili complexe vel incomplexe; nam hoc modo peccatum, et actus, seu quodlibet agere, res dici potest ; sicut infra (cap. 12) rem accipit, cum, juxta auctoritatem Job, secundum aliam litteram, dicentem (1, v. 1), *Erat vir habitans,* etc., *abstinens se ab omni re mala,* ait quod *peccatum, el* si *actus sit, res dici potest.* Sed accipit pro essentia, seu pro entitate; sic enim quælibet res alia a Deo, habet auctorem Deum. Et similiter accipiendo, dicit *peccatum esse actum, non rem.* Ex quo patet propositum. Et immediate respondendo ad consequentiam Cœlestii, dicit (cap, 2) : *Sed etiam in corpore claudicatio eadem ratione actus est, non res: quoniam res, pes ipse, vel corpus, vel homo est, qui pede vitiato claudicat; nec tamen vitare potest claudicationem, nisi habeat sanatum pedem.* Ex quo etiam exemplo propositum declaratur; nam non est fingere quuc res

‹il»a. — Om. Pr.

(a) *At.* – *Ac* Pr.
(βi impium. — imprrium Pr.
(γ) *eue, non.* — *non eue* Pr.

ait claudicatio, seu claudicare, quod idem est, supposito, pro constanti, quod motus non sit secundum se distincta res a rebus permanentibus·

Sextoaiguit. Nam Augustinus, *Homilia* 1· super *Joannem,* exponens illud Joannis 1 (v. 3), *Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil,* ail : *Peccatum quidem non per ipsum factum est; ct manifestum est, quia* (a) *peccatum nihil est.* Et infra (6), super eisdem verbis : *Universa,* inquit, *erratura per ipsum facta est, major, minor : per ipsum facta sunt inferiora, superiora* (γ); *spirituales, corporales, per ipsum factor sunt. Nulla enim forma, nulla compago, nulla concordia partium, nulla qualiscumquc substantia, quir potest habere numerum, pondus, mensuram, nisi per illud Verbum est (ty,ctab illo Verbo creatore, rui dictum est* (Sapient. 11, v. 21): *Omnia in mensura, numero, pondere disposuisti.* — Hæc ille. — Ubi ad propositam (t) probationem *primo* facit quod ait, *Peccatum nihil est;* igitur non est entitas aliqua. *Secundo :* Quia, ul palet ex secunda parte auctoritatis, cum ait Evangelista, *Omnia per ipsum facta sunt,* per ly *omnia* omnis entitas, magna et |»arva, generaliter significatur, ut lanium valeat illud dictum, ac si dicatur : Omnis entitas per ipsum facta est. In prima autem parte auctoritatis, dicil : *Peccatum non per ipsum factum.* Ex quibus necessario et evidenter concluditur : Igitur fieccatum non est entitas aliqua; quo modo etiam videtur conclusisse Augustinus, quod peccatum est nihil, in prima parte auctoritatis.

Hæc sunt argumenta Gregorii, in forma.

II. Argumenta Aureoli. — Contra eamdem conclusionem arguit Aureolus (dist. 39, q. I,art. I), probando quod rectitudo voluntatis non sumatur ex conformitate ad rectam rationem

Primo sic. Illud non est mensura dans rectitudinem actui voluntatis, quod potest obliquari, et esse rectum el non rectum. Sed ratio practica, quantum in se est, potest esse recta el non recta. Ergo (ζ). — Dicetur forte quod argumentum solum probat quod ideo non potest esse prima regula, non autem probat quin possit esse regula. Ideo arguit sic : Illud non potest esse prima nec secunda regula ipsius regulali, quod non potest mediare inter primam regulam et ipsum regulatum : verbi gratia, imprimens sigillum in cera, non dicitur esse mensum liguræ reliclæex sigillo in cera, eo quod non mediat nisi per modum applicantis. Sed ratio non mediat inter prirnam regulam el regulatum, nisi applicative, applicando scilicet objectum circumslanlionaturn ad voluntatem (a). Ergo, etc. Cognitio enim tantummodo ostendit id quod habet mensurare objective.

Secundo, In hoc consistit rectitudo voluntatis, ul faciat id qnod decet et convenit. Sed non habet aliquid, quod deceat ct conveniat, quia reela ratio dictat; immo econtra, quia illud convenit, recta ratio hoc dictat. Quare, etc. — Confirmatur. Quia divina voluntas dictat aliquid convenire actui, respectu cujus non se habet ratio, nisi cognoscendo el praesentando voluntati. — Confirmatur etiam. Quia propter aliud et aliud objectum, et aliam et aliam circumstantiam, recta ratio dictat actum convenire et disconvenire. Ergo convenientia ct disconvenientia actus est ex parte objecti, et non ex parte rationis. Unde ratio non habet de se quod sit recta, nisi quia sentential confonniter ut est in objecto. Hoc enim innuit Philosophus, 2. *Ethicorum* (cap. 6), cum ait : *Ul sapiens determinabit.* Sapiens autem non so habet per modum mensurantis, sed applicantis : quia illud medium quod sapiens conjectat, non imprimitur a ratione; sed ratio invenit illud, el ostendit voluntati.

§ 2. — CoNTiU SECUNDAM CONCLUSIONEM

I. Argumenta Durandi. — Contra secundam conclusionem arguit Durandus(dist. 35, q. 2), probando quoi ad peccatum omissionis non requiratur quicumque actus.

Primo. Quia, si hoc esset verum, hoc videretur pro tanto, quia negatio vel omissio actus non est in potestate nostra, nec per consequens culpabilis, nisi mediante aliquo actu per quem halæmus dominium super negationem actus. Quia aliud est non exire in actum, el aliud habere causalitalem (6) super non exire in actum : quia non exire in actum (γ), dicit solam negationem aclus; sed habere causalitalem super non exire in actum, dicit aliquid positivum el actuale. Nulla autem res habet causalitatem positivam et actualem super aliquid affirmatum vel negatum, nisi aliquid agendo. Ergo voluntas non habet dominium vel causalitatern super non exire in actum, nisi aliquid agendo. Elsie videtur quod pura omissio non esset peccatum, nisi ratione alicujus aclus |μ»γ quem halxunus dominium super ipsam omissionem. — Sed ista ratio non valet. Quia ad hoc quod omissio imputetur voluntati, non oportet quod sil in potestate ejus, mediante aliquo actu ; sicut ad hoc quod aclus ejus imputetur, non oportet quod iste actus sit in potestate ejus, mediante aliquo alio

(a) *quia.* — *quod* Pr.
(C) *infra.* — tin Pr.
(γ) *tuperiora.* — *supra* Pr.
(4) *ett.* — Om. Pr.
(c) *prapotitam.* — *propotitum* Pr.
(ζ)α verbo *Sed* usquo ml *Ergo,* om Pr

(i) *quare.* — Ad. Pr.
(C) *cautaldalein* — *dominium* Pr
(γ) *quia non exire* in *actum.* — Om. Pr

aclu. Sed ex hoc solo imputatur ei actus vel omissio ejus, quia in libertate voluntatis est exire in actum vel non exire; quia actus vel ejus oppositum non est de necessario volibilibus, nec habel cum eis necessariam colligantiam. Et quidquid sit de actu, respedu tamen omissionis imputabitis non oportet in voluntate ponere causalitatern actualem et positivam : quia nulla causalités positiva directe requiritur ad effectum privativum, sed sufficit non exire in actum cujus habetur dominium, el sic causatur a voluntate omissio culpabilis.

Secundo. Quia, si ad peccatum omissionis requirenetur aliquis actus : aut ille esset interior; aul exterior. Sed neutrum horum requiritur. Igitur, etc. Probatur minor quoad utramque partem. — Quod enim non requiratur actus interior, patet. Quia velle facere cl velle non faccre quod pneceptum est, non sic opponuntur, ut necesse sit alterum inesse ; sicut dicimus de Deo, quod non est necesse quod velit mala fieri, vel velit mala non fieri, immo neutrum vult. Similiter, non est necesse aliquem velle obedire praecepto, aul velle non obedire; forsan enim de praecepto nihil cogitat, et tamen non (a) faciens quod praeceptum est, peccat. Ergo nihil prohibet peccatum omissionis esse sine quocumque actu interiori voluntatis. — Idem apparet de actu exteriori, dupliciter. *Primo*. Quia omne peccatum quod est contra determinatum pneceptum, si consistit in actu, consistit in actu determinato; alioqnin non esset determinatum peccatum. Sed actus incompossibiles ei quod pneceptum est fieri, sunt indeterminati : sicut nimis (β) vigilans loquendo, orando, studendo, non potest hora debita surgere ad matutinas. Ergo in nullo talium actuum potest per se consulere peccatum omissionis, quod e$l contra determinatum pneceptum. *Secundo*. Quia nullus peccat faciendo illud quod non est malum de se, nec est prohibitum. Sed multi actus incompassibiles ei quod pneceptum est fieri, sunt hujusmodi : ut vigilare in studio, vel oratione. Igitur, etc.

Terito. Quia omnis defectus voluntarius, est culpabilis. Sed omissio actus debili est hujusmodi : est enim defectus, ul de se palet; sed voluntarius (γ) non ab aclu voluntatis cadente super ipsum, sed quin in potestate voluntatis fuit vitare illum. Igitur, etc.

Quarto. Omnis transgressio praecepti est peccatum. Sed in pura omissione est transgressio pnecepli affirmativi. Ergo ipsa est peccatum, circumscripto quocumque actu.

II. Argumenta aliorum. — Ad idem arguunt alii, prout recitat Adam, super 4. *Sentent.*, q. 0.

Primo. Quia bene sequitur : Deus pnecepil Socrati quod velit hodie A, el isle non volet Λ, in nullo legitime excusatus de non volendo A, sicut sibi praecipitur; igitur iste hodie peccabit. Consequentia est bona. Igitur quidquid stat cum antecedente, stat cum consequente. Sed quod isle nullum actum volendi vel nolendi hodie sit habiturus, stat cum antecedente. Igitur et cum consequente stat. Igitur stat (a) simul quod iste peccabit per omissionem actus volendi sibi præccpti, sine hoc quod habeat aliquem actum positivum. Igitur sola carentia actus debiti potest esse peccatum omissionis.

Secundo. Quia praecipiatur isti a Deo, quod infra certam pariem temporis velit vel nolit ire ad ecclesiam ; et ita, infra illam partern temporis, sine excusatione legitima, nec volet nec nolet ire ad ecclesiam ; igitur peccabit. Consequentia hæc est bona, ut prior. Ergo quidquid stat cum antecedente, stat cum consequente. Sed cum antecedente stat quod iste, in data parte temporis, nec habebit velle nec nolle. Igitur el cum consequente. Ergo poterit peccare]>er solam carentiam actus debili.

Tertio. Præcipiatur isti quod aliquem actum volendi vel nolendi habeat hodie; et (6) sil ita, quod, sine excusatione debita de non habendo, nullum habebit hodie actum volendi vel nolendi ; igitur peccabit, et non per positionem alicujus actus nolendi vel volendi ; igitur per solam omissionem seu carentiam alicujus talis, si antecedens sit verum.

Quarto. Quia, judicante Socrate quod A sit ab eo agendum vel volendum, vel praecepto sibi a Deo quod velit A vel agat : aut Socrates potest se suspendere ab omni aclu volendi vel nolendi, cessante impedimento; aul non. Si sic, igitur potest peccare per solam omissionem (γ). Si non, igitur Deus non lasset sibi pnecipere quod se suspenderet ab omni aclu : quia nihil potest rationabiliter alicui pracipi, quod non subsit, cum Dei adjutorio, suæ liberæ potestati; nec Deus potest aliquid nisi rationabiliter pnecipere. Item : Si non potest, non videretur libere velle vel nolle; quia necesse esset sibi, nisi Deus ipsum suspenderet ab agendo, velle vel nolle. Praeterea : Tunc omnes responsiones (5) quæ solent fieri per mediationem inter velle et nolle per non velle, falsæ essent; et tunc hujusmodi difficultates, ul videtur, nullatenus possunt solvi. Ista videntur inconvenientia. Igitur ex istis videtur quod prima pars conclusionis sil falsa.

Item, potest argui quod secunda pars sit falsa, el quod pura omissio actus nullo modo sit peccatum mortale. Arguitur enim sic : Quia, dictato quod

(*) non. — Om Pr.
(i) nimu. — *ment* Pr.
(γ) vofuntariuj. — tviuriOu Pr.
(x) *itat.* — *itle* Pr.
(β) et. — Om. Pr.
(γ) a verbis Si *t\c* usque ad *omittionem,* om. Pr.
(δ) *r&pontxonet.* — *ralionet* Pr.

aliquid, pula (α) Λ, sit volendum vel agendum, si sola omissio vel non causatio actus volendi A dicatur esse peccatum mortale, tunc videtur quod nolle illud dictatum, ubi tenetur (6) velle illud, esset peccatum majoris malitiæ in infinitum quarn sola omissio actus volendi qui deberet haberi, seu esset peccatum in infinitum majus vel gravius ; quod non videtur dandum ; igitur nec antecedens, scilicet quod sola omissio actus sit peccatum mortale. Consequentia videtur clara. Quia, dictato quod Deus sil summe diligendus vel summe amabilis el nullo modo odiendus, plus quam duplo videretur gravius iste peccare qui odiret eum, stante illo dictaniine, et eliceret ipsum odire, quarn qui nullum actum volendi vel nolendi eliceret in tali casu : quia posset fortassis iste remisse Deum odire, el tunc duplo minus peccaret quam primus odiens, et tamen plus alio non odiente nec diligente; et, pari ratione, plus quam triplo gravius, et sic sine fine. Immo, breviter, nulla videtur poni certa comparatio secundum excessum, cæteris omnibus paribus : alias tantum peccaret neque diligens Deum neque odiens Deum, sicut odiens Deum; et æque ille qui nec vellet nec nollet ire ad ecclesiam, quando sua conscientia clare dictaret quod esset eundum, sicut alius contemnens ire; quod non videlur dandum. Saltem hoc est clarum, quod in infinitum remittendo actum odiendi Deum, et nolendi facere quod dictatur faciendum, nunquam venietur ad actum ita parvæ malitiæ, sicul esset, cæteris paribus, sola carentia omnis actus volendi facere quod judicatur vel judicaretur esse faciendum. — Confirmatur. Quia, si esset dare malitiam indivisibilem positivam, se habentem ad malitiam graduaient sicut se habet punctus ad lineam, adhuc ista excederet malitiam privativam ; el illam gradualis excederet infinite; igitur el privativam, si daretur.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS III.

PONUNTUR SOLUTIONES

§ I. — AD ARGUMENTA CONTRA PRIMAM CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Gregorii. — Quantum ad tertium articulum, respondendum est objectionibus supradictis. Ideo

A<l primum Gregorii contra primam conclusionem, negatur minor. Nam hoc quod dico, *facere contra rectam rationem,* est aliquid incomplexe significabile. Quod patet. Tum quia, secundum arguentem, hoc significatur per hoc incomplexum *peccatum*. Tum quia significatur per hoc incomplcxurn significabile vel enunciabile. Tum quia, sicul idem sunt cursus el currere, ita idem sunt facere el factio, agere et actus vel actio; nec differunt nisi sola ratione vel modo significandi. — El ad probationem minoris, dicitur quod per pnecepta negativa prohibetur aliquid incomplexe significabile. Nam, cum dicitur, *Non moechaberis,* prohibetur ibi quidam (a) actus vitiosus, qui scilicet est commixtio carnalis duorum non matrimonio conjunctorum ; quæ quidem commixtio est aliquid distinctum a viro et a muliere; pralerea, contactus successivus(C) unius ab alio in determinata parte corporis, el cum certo membro; talis autem contactus est motus localis vel alterationis. Unde argumentum istud procellit ex illo falso fundamento arguentis, quo ponit motum localem vel alterationis non esse aliquid successivum a permanentibus distinctum; el ex alio, scilicet quod nullus respectus distinguatur ab absolutis.

Ad secundum, negatur consequentia. Nam bene stat quod peccatum sit entitas aliqua, et quod illa entitas sit a Deo,et tamen quod Deus non sit auctor peccati. Nam peccatum dicit duo, potissime peccatum actuale commissionis : primum est actus quidam, interior vel exterior; secundum est inordinatio el deformitas, in quadam privatione consistens. Primum illorum est a Deo, non autem secundum. Et ideo, quamvis (γ) omnis entitas sil a Deo, non tamen peccatum est a Deo; quia peccatum dicit aliquid in obliquo, quod non est a Deo. — Et si quis contra hoc arguat : quia bene sequilur, Hoc est a Deo, et hoc est peccatum, igitur peccatum est a Deo; — dicitur quod consequentia non valet, quia mutatur unum praedicamentum in aliud : quia medium, scilicet ly *hoc,* est do prædicamento substantiæ, vel ad illud pertinens ; una autem extremitatum, scilicet ly *peccatum,* est de prædicamento actionis. Unde in tali modo arguendi est fallacia figura? dictionis. — Potest etiam aliter dici, quod argumentum solum concludit quod peccatum in suo significato non dicit puram et solam enlitalem positivum ; et hoc concedimus. Non autem concludit quin peccatum in recto dicat enlitalem positivam, el in obliquo importet privationem. Peccatum enim de quo loquimur, est actus cum deformitate : puta odium Dei; unde nullus same mentis negaret odium Dei esse peccatum ; et constat quod odium Dei est aliqua entitas.

Ad tertium dicitur quod adulterium est quidam actus, puta motus localis vel alterationis, aul actio vel passio. Et similiter dico de homicidio et de furto. El præter hoc, in omnibus talibus est aliquis actus

( ) *puta.* — *prima* **Pr.**
( ) *tenetur.* — *tenentur* **Pr.**

(i) *quidam.* — *quidem* **Pr.**
(6) tuccemvu/. — *tuiceplivui* **Pr.**
(γ) çuanivü. — Om. Pr.

voluntatis, quern constat esse incomplexe signi fica· bile. Conceditur tamen quod nulla entitas mere positiva sufficit ad completam rationem peccati; quia, ultra hoc, requiritur privatio rectitudinis.

Ad quartum dicitur primo, quod Pelagius, in verbis illis, non accipit substantiam ita stricte quod excludat omne accidens, nec ita large ul includat omnem enlitalem. Quod palet : nam Pelagius, in illis verbis, dicil et concedit quod peccatum est actus perperam facti; ex quo sequitur quod sit aliquid de genere actionis, et aliqua entitas; et tamen, ibidem, dicit peccatum non esse substantiam. Accipit autem substantiam medio modo, prout significat enfilâtes pure positivas, non includentes in sua ratione privationem; et illo modo, tam ipse quam Augustinos dicunt peccatum non esse substantiam. Item, dato quod substantia accipiatur ab eiscommuniter pro entitate, tunc dicitur quod peccatum non est substantia nec entitas, quantum ad suum formale, ex quo habet rationem peccati, scilicet inordinationem (i); cum hoc (C) autem stat quod peccatum, quantum ad suum materiale, scilicet actum, sit substantia et entitas, ut post dicetur. — Dicitur secundo, quod ubicumque Augustinus dicil peccatum nihil vel nullam eutibtem esse, loquitur de peccato quantum ad suvro formale, scilicet deordinationem, non autem quantum ad suum materiale, quod est actus quidam. Et de hoc beatus Thomas, *de Malo,* q. 2, art. I, in solutione quarti, sic dicit : < In peccato transgressionis non est verum quoti peccatum sit privatio, sed quod peccatum sit actus privatus debito online : sicut furtum vel adulterium est quidam actus inordinatus. Eo enim modo peccatum est nihil, quo nihil fiunt homines cum peccant : non quidem ita quod fiant ipsum nihil; sed quia, inquanturn peccant, privantur quodam l>ono;et ipsa privatio est non ens in subjecto. Et similiter, peccatum est actus privatus online debito, el secundum ipsam privationem dicitur nihil, ɗ — Hæc ille. — Item, 1. *Quodlibeto,* ari. 17, sic dicil : « Peccatum, maxime transgressionis, est actus inordinatus. Ex parte ergo actus, peccatum est natura aliqua. Sed inordinatio est privatio; el secundum hoc, peccatum dicitur nihil. » — Hæc ille. — Ex quibus etiam patet quod ista propositio, Peccatum est a Deo, posset distingui : quia vel accipitur ibi peccatum pro suo materiali solum, et tunc posset concedi ; vel accipitur peccatum pro suo formali solum, et tunc est neganda; vel accipitur ibi peccatum pro formali et materiali simul, el tunc similiter'est neganda. Ista tamen communiter negatur, quia posset esse occasio erroris, si male intelligalur. Unde non debet concedi, nisi cum additione, dicendo sic : Peccatum, quoad substantiam actus, est a Deo.

(s) *inordinationem.* — *ordinatioiwm* Pr.
(S) hoc. — Om. Pr.

Ad quintum dicendum est sicut ad praecedens, nam tam Augustinus quam Coelestius concedunt peccatum esse quemdam actum, el consequenter aliquid pertinens (a) ad genus actionis, et consequenter esse quoddam accidens, et consequenter quamdam entilatern. Cum autem dicunt *peccatum non esse rem.* accipiunt *rem* pro enlifatibus ct naturis mero positivis; vel loquuntur de peccato quantum ad suum formale, ut prius dictum est, non autem quantum ad suum materiale. Salis concordat cum hoc sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* dist. 37, q. **I**, art. **I**, ubi sic dicit : *a* Substantia dicitur dupliciter, ul habetur ex 5. *Metaphysicæ* (l. c. 15). Uno modo enim dicitur substantia, secundum quod significat rem primi praedicamenti; et hoc est vel materia, vel forma, vel compositum, quod per se in genere est. Alio modo, dicitur substantia illud quod significat *quid* in omnibus rebus; sicut dicimus quod diffinitio significat substantiam rei ; et hoc modo quidquid positive dicitur in quocumque genere, sulislanliaest,vel habet substantiam. Primo modo igitur accipiendo substantiam , nullo modo dubium est peccata substantias non esse : quia necetiani virtutes hoc modo sunl substantia» ; cum in genere substantial non sint (6), neque sicut principia, neque sicut principiate. Sed secundo modo accipiendo substantiam, latest esse dubium, utrum peccatum substantia sil, eo quod in aclu peccati duo est considerare, scilicet: ipsum actum, qui essentia quædam est in eo quod actus est, el sic proculdubio substantia est; vel etiam secundo ipsam privationem ordinis, perquam malus est ; el quia privationes essentiam non habent, ideo ex ista parte substantia non est. El quia peccatum dicitur peccatum, secundum quod est privatum debito online; ideo peccatum, absolute loquendo, dicitur substantia non esse; sed tamen, inquanturn actus est, substantia est. Similiter etiam nomen *naturæ* multipliciter dicitur, ut dicit Boetius, in libro *de Duabus naturis ct unica persona Christi.* Primo modo dicitur natura, secundum qùod communiter ad omnia entia se habet, prout natura diffinitur quod est omne illud quod intellectu quoquo modo capi potest. Secundo modo, tantum prout substantiis convenit; et sic natura dicitur omne quod agere vel pali potest. Tertio modo dicitur, quod ℮ principium motus et quietis in eis in quibus est perse, el non secundum accidens. Quarto modo, unumquodque informans specifica differentia. Secundo ergo et tertio modo, peccata natura dici non possunt : quia in genere substantia» non sunl, ut dictum est; neque iterum principia motus sunl, sed potius motus vel actiones quædam. El quod (γ) plus est, etiam tertio modo accipiendo naturam, nec

(a) *pertinens.* — *parhajHiru* Pr.
(S) a \crbo cum usque ad tint, om. Pr.
(γ) *quod.* — ()m Pr.

natura, nec secundum naturam dici possunt : quia peccatum in nulla re accidit, nisi secundum recessum ab eo quod est secundum naturam, vel quod naturaliter sibi inest; unde etiam peccatum hominis est per recessum a rectitudine rationis, quæ naturaliter homini convenit. Sed primo modo el quarto, quodammodo peccatum natura diei potest, ct quodammodo non : quia secundum quod est actus quidam, est quoddam ens quod intellectu capi potest, et aliquam differentiam ad speciem determinat ; sed inquanturn rationem peccati habet ex privatione rectitudinis, neque ens est, neque differentiam habet, sed per privationem ⁂débita formæ dicitur. Similiter autem el nomen *rei* dupliciter sumitur. Simpliciter enim dicitur res, quod habet esse ratum el firmum innatura; el dicitur res, hoc modo accepto nomine *rei,* secundum quod habet quiddilalem vel essentiam quamdam; ens vero, secundum quod habet esse, ut Avicenna dicit, distinguens culis et rei significationem. Sed quia res per essentiam suam cognoscibilis est, transumptum est nomen *rei* ad omne illud quod in intellectu vel cogitatione cadere potest, secundum quod res a *reor, reris,* dicitur; et per hunc modum dicuntur res rationis, quæ in natura ratum esse non habent; secundum quem modum etiam negationes el privationes res dici possunt, sicut et entia rationisdicunlur, ut Commentator dicit in 4. *Metaphysicæ* (comm. 2). Primo ergo modo sumendo nomen rei, peccatum, inquanlum actus est, res quædam est; sed inquanturn peccatum est ex privatione ordinis debili, non est res quædam, quia privatio res naturæ non est, sed rationis lanium. Unde secundo modo accipiendo rem, quantum ad utrumque, peccatum res est, scilicet inquanlum est actus, et inquanturn privationi subjicitur. » — Ilæc sanctus Thomas, in forma. — Ex quibus patet quomodo peccatum potest concedi vel negari esse substantiam, esse naturam, esse rem. Cum autem ulterius dicil arguens, quod claudicatio nulla res est, etc.; — dicitur quod falsum est, nam claudicatio est motus localis. Quid autem sil talis motus, sæpe dictum fuit in pr.vcedcnlibus.

Ad sextum palel responsio per prædicla; quia ostensum esi quomodo peccatum potest dici nihil, scilicet quoad suum formale, quod est privatio. Hem, dictum esi quômodo, el quantum, et (x) ad quid potest concedi quod peccatum sil a Deo, scilicet : secundum quid, et non simpliciter; quoad materiale, non quoad formale; quoad illud quod dicit positive el in recto, non quoad illud quod dicit privative et in obliquo; quoad illud quod habet de bono et rectitudine, non quoad illud quod habet de malo el obliquitate. Et de hoc alias dicetur latius. Unde sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* dist. 37, q. 2, art. 2, sic dicit : « Actus peccati, inquanturn est actus, n Deo est ; non autem secundum quod deformitatem habet. Quod qualiter sit, ita considerari oportet. In omnibus enim in quibus incidit defectus ex causa secunda, et non ex causa prima, oportet quod quidquid est in effectu deficiente eseentiæ el bonitatis, lotum a causa prima procedat; quod autem est de defectu, reducatur in causam secundam deficientem : ul patet in claudicatione, quæ est a virtute gressiva, mediante tibia, per cujus, scilicet tibi®, curvitatem obliquitas in gressu claudicantis relinquitur ; unde quidquid est de gressu, totum est a virtute gressiva; sed defectus vel obliquitas gressus non est a virtute gressiva, sed a cunitate tibiæ tantum. Similiter etiam est ordo Dei ad voluntatem creatam, sicut cause primæ ad causam secundam. In Deo autem nullus defectus incidere potest; voluntas autem creata ad defectum possibilis est. El ideo quidquid est m actu deficiente, scilicet peccato, de ratione actus et entis et boni, totum hoc a primo agente, scilicet Deo, procedit, mediante voluntate; sed ipse defectus qui est in aclu, hoc modo est a voluntate, quod a Deo non procedit. Et ideo quudcumque(x) deformitatem simul cum aclu significat, sive in generali, sive in speciali, non potes! dici quod hoc a Deo sit simpliciter. Unde non potest absolute dici quod peccatum sit a Deo, vel homicidium, vel aliquid hujusmodi; nisi cum hac additione, inquanturn est actus, vel inquanturn est ens. » — Hæc ille.

II. Ad argumenta Aureoli. — Ad primum Aureoli contra eamdem conclusionem, dicitur quod argumentum illud prubat quod ratio in communi, ul ratio est, non est mensura dans rectitudinem actui, quia ratio, ut ratio praclica est, in communi, non plus habet quod sit recta quam non recta ; sed non probat quin ratio recta, ut recta est, sit mensura. Unde negatur minor, scilicet quod ratio recta, ut sic, possit obliquari, in sensu scilicet composito. — Potest etiam dici quod responsio ibidem data sustineri pole?l, scilicet quod ratio humana non est mensura prima, sed secunda; nam prima mensura est lex, vel ratio divina. Et ad improbationem hujus responsionis, negatur minor; nam recta ratio praclica mediat inter primam regulam, quæ est lex divina, et actum voluntatis, qui est quid regulatum. Argumentum autem quod iit ibidem, ad probandum minorem, procedit ex falso, scilicet quod opus circumstantionalum sit prima regula voluntatis, et non divina ratio. Ideo similitudo de imprimente sigillum in cera, non valet. Dato etiam quod objectum bene circurubtanlionatum esset regula voluntatis, constat quod hujusmodi objectum

(a) *et.* — **Om. Pr.**

(a) *quodcurnque.* — *quanicunique* **Pr.**

non est regula, secundum (a) esse reale quod habet in effectu; quia, secundum tale esse, est posterius el ignotius. Relinquetur ergo quod, si sit mensura vel regula, quod hoc convenit sibi in esse cognito. Talc autem esse habet n ratione. Et sic adhuc sequitur quod ratio esset regula prima, et prior in ratione regulandi, quam ipsum objectum.

A<l secandum, negatur minor; nam objectum actus ex hoc habet quod sit decens ct conveniens, quia conformatur rectæ rationi divinæ ut primæ mensuræ, et rectæ rationi create ut regulæ proximæ. — Ad primam confirmationem, dicitur quod cognitio divina et ratio divina, ad hoc quod sit prima mensura, non oportet quod habeat rationem causæ efficientis; sed sufficit quod sit causa exemplaris vel finalis. Ipsa tamen ratio divina simul cum voluntate, est causa effectiva. Unde argumentum supponit falsum, scilicet quod de ratione mensuræsit efficere rectitudinem in actu. Hoc enim falsum est; quia sufficit rectitudinem ostendere. — Ad secundam confirmationem, dicitur quod objectum aut circumstantia non dat actui convenientiam aut disconvenientiam, prout objectum consideratur in esse reali ad extra; et ideo, ut sic, non est regula nec mensura actus; sed hoc dat actui, ut est prior actu ; respectu autem actus, non habet prioritalem nisi prout est in ratione divina vel humana. Quod autem adducitur de Philosopho, non valet ad propositum, sed ad oppositum ; nam sapiens (ïst regula vel mensura humanorum actuum. Et cum dicitur quod ratio non imprimit medium, sed ostendit; — dicitur quod ratio imprimit medium objecto in esse intentionali, et objectum sic in medio constitutum movet voluntatem, et voluntas efficit objectum in esse reali.

De prædictis dicit sanctus Thomas, † 2e, q. 19, art. 3 : < Bonitas, inquit, voluntatis proprie ex objecto dependet. Objectum autem voluntatis proponitur ei per rationem; nam bonum intellectum, est objectum voluntatis, proportionatum ei. Bonum autem sensibile vel imaginarium, non est proportionatum voluntati, sed appetitui sensitivo : quia voluntas potest tendere in bonum universale, quod ratio apprehendit; appetitus autem sensitivus non tendit nisi in bonum particulare, quod apprehendit vis sensitiva. Et ideo bonitas voluntatis dependet a ratione, eo modo quo dependet ab objecto. » — Hæc ille. — Item, ibidem, secundo loco, arguit sic : < Philosophus dicit in 6. *Ethicorum* (cap. 2), quod lænitas intellectus practici est verum *conforme appetitui recto.* Appetitus autem rèctus, est voluntas bona. Ergo bonum rationis practice magis dependet a bonitate voluntatis quam e converso. » Ecce argumentum. Sequitur responsio : < Dicendum, inquit, quod Philosophus ibi loquitur de intellectu praclico, secundum quod est consiliativus et ratiocinativus eorum quæ sunt ad linem ; sic enim perficitur per prudentiam. In his autem quæ sunt ad finem, rectitudo rationis consistit in conformilate ad appetitum finis debili ; sed tamen ipse appetitus finis debiti præsupponit rectam apprehensionem de fine, quæ est per rationem. » — Hæc ille. — Item, art. 4, sic dicit : α In omnibus causis ordinatis, effectus plus dependet a causa prima quam a causa secunda; quia causa secunda non agit nisi in virtute primæ causæ. Quod autem ratio humana sil regula voluntatis humanæ, ex qua ejus bonitas mensuretur, habet ex lege æterna, quæ est ratio divina. Unde in Psalmo (4, v. 6 et 7) dicitur: *Multi dicunt : Quia ostendit nobis bona? Signatum est,* etc.; quasi diceret : Lumen rationis, quod in nobis est, intantum potest bona nobis ostendere, et nostram voluntatem regulare, inquantum est lumen vultus lui, id est, a vultu tuo derivatum. Unde manifestum est quod multo magis dependet bonitas voluntatis humanæ a lege æterna quam a ratione humana; et ubi deficit ratio humana, oportet ad rationem ælernarn recurrere. » — Haec ille. — Item, q. 20, art. 1, sic dicit : a Actus exteriores possunt dici boni vel mali dupliciter. Uno modo, secundum genus suum, et secundum circumstantias in ipsis consideratas : sicut dare elemosynam, Servatis debilis circumstantiis, dicitur esse bonum. Alio modo, dicitur aliquid esse bonum vel malum ex ordine ad finem : sicut dare elemosynam propter vanam gloriam, dicitur esse malum. Curn autem finis sit proprium objectum voluntatis, manifestum est quod ista ratio boni vel mali quam habet actus exterior ex ordine ad linem, per prius invenitur (x) in actu voluntatis, et ex eo derivatur ad actum exteriorem. Bonitas autem ve) malitia quam habet actus exterior secundum se, propter debitam materiam el debitas circumstantias, non derivatur a voluntate, sed magis a ratione. Unde, si consideretur bonitas exterioris actus secundum quod est in ordinatione et apprehensione rationis, prior est quam bonitas actus voluntatis; sed, si consideretur secundum quod est in exeeutione operis, sequitur bonitatem voluntatis, quæ est principium ejus. » — Hæc ille. — Item, art. 2, sic dicit : α In actu exteriori potest considerari duplex bonitas vel malitia : una, secundum debitam materiam el circumstantias; alia, secundum ordinem ad finem. Et illa quidem quæ est secundum ordinem ad finem, tota dependet ex voluntate ; illa autem quæ est ex debita materia el circumstantiis, dependet ex ratione ; el ex hac dependet bonitas voluntatis, secundum quod in ipsam fertur. > — Hæc ille. — Ex quibus patet : quod recta ratio ostendens finem, est mensura actus voluntatis qui est de fine ; secundo, rectus appetitus finis.

(a) fecundum. — *ltd* Pr.

(a) invenitur. — *ibi negeiur* Pr.

est régula rectæ rationis consiliantis cl judicantis de his quæ sunt ad finem; tertio, recta ratio judicativa (a) et præceptiva, est regula rectæ electionis; quarto, recta electio cum praecedentibus, est regula actus exterioris. El sic semper recta ratio est mensura omnium actuum humanorum. De hoc sanctus Thomas, 1· 2 q. 91, ait. 2 (ad 2··) : « Omnis operatio rationis el voluntatis derivatur in nobis ab eo quod est secundum naturam : nam omnis ratiocinatio derivatur a principiis naturaliter notis; et omnis appetitus eorum quæ sunt ad finem, derivatur ab appetitu naturali ultimi finis, et sic etiam palet quod prima directio actuum nostrorum ad linem liat per legem naturalem, p — Hæc ille. — Palet etiam quomodo bonitas objecti, id est, materiæ et circumstantiarum actus exterioris, dependet a ratione.

§ 2. — Ad argumenta contra secundam CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Durandi. — Ad primum contra secundam conclusionem, quod est Durandi, dicitur quod sanctus Thomas non assignat illam rationem quam tangit arguens, scilicet quod omissio non sit in potestate nostra, nisi mediante aliquo actu qui pertineat intrinsece ad essentiam peccati omissionis, vel qui habeat omissionem pro objecto volito per se el directe. Ipse enim oppositum dicit, *de Malo,* q. 2, art. 1, in solutione secundi, ubi sic : α Aliquid dicitur esse voluntarium, non solum quia cadit sub actu voluntatis, sed quia cadit sub potestate voluntatis; sic enim et ipsum non velle dicitur voluntarium, quia in potestate voluntatis est velle et non velle, et similiter facere et non facere, d Sed motivuin sancti Thomæ ad illam conclusionem, est : quia semper ad peccatum omissionis concurrit aliquis actus tanquam causa omissionis, per se vel per accidens. Unde, ibidem, sic dicit : « Si consideretur id quod requiritur ad peccatum ul causa peccati, sic oportet quod ad quodlilæt peccatum, etiam omissionis, aliquis actus requiratur. Quod sic patet. Ul enim dicit Philosophus, 8. *Physicorum* (t. c. 7), si aliquid quandoque movelur el quandoque non movetur, oportet assignare aliquam causam quietis; videmus enim quod, eodem modo se halænle mobili el movente, similiter aliquid movelur vel non movelur (6). Eadem autem ratione, si aliquis non (γ) agat quod agere debet, oportet hujus esse aliquam causam. Si autem causa fuerit totaliter extrinseca, talis omissio non habet rationem peccati : sicul si aliquis, a lapide cadente læsus, impediatur ne ad ecclesiam vadat; aut si aliquo furante impediatur ne elemosynam det. Tunc ergo solum omissio imputatur ad peccatum, cum habeat causam intrinsecam, non quamcumquo, sed voluntariam; quia etiam si impediretur a causa intrinseca non voluntaria, puta febre, eadem ratio esset sicut de causa extrinseca. Ad hoc ergo quod omissio sit peccatum, requiritur quod omissio causelurex aliquo actu voluntario. Sed voluntas e>l causa alicujus, quandoque quidem per se, quandoque autem per accidens : f>er se quidem, sicut quando jmt intentionem agit ad lalem effectum, pula, si aliquis volens invenire thesaurum, fodieris inveniat; per accidens autem, sicut quando prætcr intentionem, pula, si aliquis volens fodere sepulcrum, fodiendo inveniat thesaurum. Sic ergo actus voluntarius quandoque est causa per se omissionis actus : non tamen ita quasi voluntas directe feratur in omissionem, quia non ens el malum est prater intentionem ct voluntatem, ul dicit Dionysius, 4. cap. *de Divinis Nominibus,* volunlalisautem objectum est ens et bonum ; sed indirecte, quia fertur in aliquid positivum, cum provisione omissionis consequentis; sicut cum aliquis vult ludere, sciens quod ad hoc concoinitatur non ire ad ecclesiam; sicul etiam, in transgressionibus, dicimus quod fur vult aurum, non refugiensinjuslitiædeiormilatem. Quandoque vero actus voluntarius est causa per accidens omissionis : sicul cum alicui occupato circa aliquem actum, non venit in mentem id quod facere tenetur. Et non differt, quantum ad hoc, utrum actus voluntarius, qui est causa omissionis |>or se vel per accidens, simul sit cum ipsa omissione, vel etiam procedat; sicut est de eo qui in nimia occupatione tarde impediente se dormire, impedivit ne surgeret matutinarum hora. Sic ergo verum est quod ad omissionem requiritur aliquis actus voluntarius ut causa. » — Hæc ille. — Cum autem dicit arguens, quod non oportet respectu omissionis ponere causililatem actualem positivam, cum sit effectus privativus, etc.; — dicitur quod non solum oportet assignare causam positivam motuum, immo etiam quietum, ut supra dictum est; el maxime quietis innaturalis et contra naturam, cujusmodi est peccatum omissionis, qua omittitur illud quod judicatum est debere fieri. Licet enim voluntas possit esse causa talis omissionis sine actu volendi lalem omissionem directe, non tamen sine quocumque actu volendi respectu illius omissionis aut alterius objecti, post consilium el judicium.

De hoc satis concordat cum dictis sancti Thomæ Aiiarn, super 4. *Sentent.,* q. ti, ubi dicit sic : < Homo experitur se non posse transire sine actu voluntatis, dictato clare el plene quod aliquid sit agendum vel volendum, quin statim eligat sicul dictatum est vel contrarie, vel libere divertat se ad considerandum vel volendum aliquid impertinens, vel eligat differre. El quodeumque, prater primum, captet,

( ) *judicativa.* — tnt/icaiita Pr.
( ) a verbo *oportet* usque ad non *movetur,* om. Pr.
(γ) *non.* — Om. Pr.

interpretative volet non facere quod dictatur : nani, si posset pro aliqua parte temporis manere, habito pleno judicio de agendo vel non agendo, sine omni actu volendi vel nolendi, stante tali judicio |»er horulam, pari ratione, per omne tempus posset stare illud evidens judicium, sine hoc quod voluntas diverteret se alibi. › — Hæc ille.

Forte dicetur quod ipsa nuda potentia voluntatis potest esse causa sufficiens omissionis actus, sicut el ipsius actus; el ita non oportet quod omissio causetur ab aliquo praecedente. — Dicitur primo, quod nullus actus volendi ea quæ sunt ad finem, inquantum hujusmodi, producitur a voluntate immediate, nisi mediante volitione (inis, actuali vel habituali, pnesente vel pnvterila. Unde, sicut prius dictum fuit (dist. 24), volilio eorum quæ sunt ad finem causatur necessario ex volitione finis. — Dicitur secundo, quod omnis omissio culpabilis præsupponil aliquem actum intellectus, et aliquem aclum voluntatis, tanquam causam sui, proximam vel remotam. Sicut enim volibile propter aliud, reducitur ad volibile propter se; ita omne volibile indirecte cl per accidens, reducitur ad volibile directe el primo et per se. Constat autem quod omissio non est directe aut primo aut per se volibilis; nec est culpabilis, nisi sil aliquo modo volita vel voluntaria. Ideo omnis omissio culpabilis causatur ex aliquo directe et per se voluntario. Hoc autem est aliquis actus (Kfsitivus voluntatis, elicitus aut imperatus.

Ad secundum dicitur quod, licet, dictato et judicato quod eundum sit ad ecclesiam, aut aliquid aliud volendum vel faciendum, non sil necessarium voluntatem velle illud quod dictatum esi, aut nolle illud; necessarium tamen est, eam, stante tali judicio, aliquem aclum elicere perlinentem vel imperlinenlem ad illud judicium. Et ad illud quod adducitur de Deo, respondet sanctus Thomas, *de Malo,* q. 2, art 1, in solutione quarti in contrarium, quod « Deus neque vult mala fieri, neque vult mala non fieri; sed tamen hoc ipsum vult, quod est se non velle mala fieri, ct non velle mala non ficu ». — Hæc ille. — Ex (pio palet quod omnis omissio culpabilis causatur ab aliquo aclu interiori, licet non oporteat talem aclum includi intrinsece in ipso |m℃calo omissionis. — Cum autem probatur quod ad peccatum omissionis non requiratur actus exterior; — dicitur, ut prius, quod peccatum omissionis non consistit in tali actu, potest tamen causari ex tali actu. Et ideo *prima probatio* non probat aliquid contra nos. — *Ad secundam* vero probationem, respondet sanctus Thomas, ubi supra, in solutione septimi m contrarium, dicens : u Omnis actus per rationem regulari delici. Unde omnis actus (lotest non bene fieri, si non sit debite regulatus, ut scilicet liat (piando debet, et propter quod debet, et sic de aliis quæ sunt in actibus observanda. Unde etiam hoc ipsum quod est diligere Deum, potest male fieri, puta si aliquis diligat Deum propter temporalia; et hoc ipsum quod est laudare Deum ore, potest male fieri, si hoc faciat quando non debet,quando scilicet alia facere tenetur. Sed si actus accipiatur regulatus, sicut significatur cum dicitur, temperate agere, vel, juste agere, sic non potest male fieri. Si tamen daretur quod aliquis actus non posset male fieri, non esset inconveniens, si esset causa per accidens omissionis; quia bonum |>olesl esse per accidens causa mali. » — Hæc ille. — Ex quo patet quod, in illo casu ubi omittens illud ad quo<l tenetur, occupatur in orando vel studendo, tales netus sunt peccata vel causa læccali. Et ideo probatio non concludit nisi quod omissio non includit tales actus intrinsece; quod conceditur.

Ad tertium et quartum dicitur quoti non aliud concludunt, nisi quod peccatum omissionis non includit intrinsece aliquem actum; quod conceditur. Unde sanctus Thomas, *de Malo,* ubi supra (q. 2, art. I), sic dicit : α Si consideretur illud quod requiritur ad peccatum sicut de essentia peccati exsistens, sic ad peccatum omissionis non requiritur aliquis actus; sed, per se loquendo, peccatum omissionis in ipsa cessatione ab aclu consistit. Et hoc patet, si rationem peccati attendamus. Peccatum enim,Ut dicil Philosophus, 2. P/i|/stcorum(1.c.82), contingit et in his quæ sunt secundum naturam, et in his quæ sunt secundum artem, quando natura vel ars non consequitur finem propter quem operatur. Quod aulem finem non consequatur operans per artem vel naturam, contingit ex hoc quod declinatur a regula vel mensure debitae operationis : quæ quidem, in naturalibus, est ipsa naturæ inclinatio, consequens aliquam formam; in artificialibus vero, est ipsa regula artis. Sic igitur in peccato duo possunt attendi,scilicet : recessusa regula vel mensura, et recessus a fine. Contingit autem quandoque recedere a line, et non recedere a regula vel mensura, qua quis operatur propter finem, tam in nature quarn in arte. In natura quidem, sicut si in stomacho ponatur aliquid indigestibile, ut ferrum vel lapis, defectus digestionis absque peccato natures contingit. Similiter, si medicus secundum artem det potionem, et infirmus non sanetur, vel quia habet morbum incurabilem, vel quia aliquid contre suam sanationem agit, medicus quidem non peccat, licet finem non consequatur. Si autem e converso, finem consequeretur, sed tamen a regula artis diverteretur, nihilominus diceretur peccare. Ex quibus palet quod magis est de (x) ratione peccati praderire regulam actionis, (piam deficere ab actionis fine. Hoc est ergo per sede ratione peccati,sive in natura, sive in arte, sive in moribus, quod opponatur regulæ actionis. Ilegula autem actionis, quia constituit medium inter superfluum el diminutum, necesse est quod

(a) *regula,* — **Ad. Pr.**

quædam neget, ‹·! quædam statuat; unde et (a) in ratione naturali et in lege divina, ex quibus nostri actus regulari délient, quædam praecepta negativa et quædam affirmativa continentur. Sicut autem negationi opponitur affirmatio, sic affirmationi opponitur negatio. Unde, sicut agere imputatur homini in peccatum, quia opponitur praecepto legis negativo; ita etiam ipsum non agens quia opponitur pnecepto legis affirmativo. Sic igitur, per se loquendo, potest esse aliquod peccatum, ad quod non requiritur aliquis actus, qui sit de essentia peccati. ı› — Hæc ille in forma.

II. Ad argumenta aliorum. — Ad primum aliorum, resjiondet Adam, ubi supra, dicens quod α prima forma, seu prima consequentia, est satis bonas. Sed minorem sequentis deductionis negat, cum accipitur quod cum antecedente ejus stat quod ille nullum sit habiturus hodie actum volendi vel nolendi : et quia non est in potestate volentis, si judicet clare aliquid esse faciendum, quin velit facere vel nolit, vel velit divertere intellectum ad cogitandum de aliis, vel exspectare, vel aliquid simile. Verumtamen quod ille nullum actum sit hodie habiturus, bene staret cum prima parte antecedentis. Nec argumentum probat quod hoc stet cum toto antecedente. Dimissa autem alia parte antecedentis, negatur consequentia, p — Hæc ille.

Ad secundum dicitur quod eodem modo minor deductionis est falsa ; et iterum præmissæ repugnant. « Dicetur, inquit, contra hoc : quia, si potest illud praeceptum transgredi, et neque peractum volendi ire ad ecclesiam, neque nolendi; igitur per solam ulriusque actus omissionem; et per consequens, per solam carentiam potest peccare. »— α Ad istud, inquit, concedo quod voluntas potest illud pneceptum transgredi per voluntatem non obediendi, vel per contemptum praecepti aut praeceptorum, utpote quia ipsa potest velle vel nolle ire ad ecclesiam. Sed potest concedi quod omnino nullum aclum haliendo, non peccaret, quidquid sibi praeciperetur; quia nec in libera potestate voluntatis est nullum actum habere, habito tali pnecepto. Et idem dico de pleno judicio quod aliquid est agendum vel non agendum : non est enim, illo stante, in libera potestate voluntatis, quin aliquem aclum habonl volendi conformiler dictamini, vel nolend», expresse, vel interpretative, pro tunc. ›

Ad tertium dicit quod « præmissæ repugnant, ideo nil mirum si inferant falsam conclusionem, quod (6) talis peccabit. Seul quia praemissæ repugnant, el por consequens totale antecedens non est verum, ideo non ojxulel quod, licet iste non peccet |mt positionem alicujus actus volendi, si præmissæ sint vere, quod propter hoc peccet per solam carentiarn : quia antecedens hujus conditionals est impossibile; ideo non oportet quod consequens ad ipsum sit verum. »

Ad quartum dicit quod ‹ Socrates non potest, stante lali judicio, et stante generali Dei influentia respectu actuum a tali voluntate in tali casu causabiliurn,suspendere se ab omni actu volendi vel nolendi. Et cum arguitur primo, quod tunc Deus non posset praecipere voluntati quod se ab omni actu suspenderet; — neganda est consequentia. Quia, licet voluntas non possit implere illud, stante actuali animadversione præcepti. tamen posset velle implere illud, et conari (2) ad sibi impossibile, stante animadversione ;el pos-et conari ne aliquid animadverteret, sed (€) dormiret. El (γ) hujusmodi forsan conatus tali voluntati meritorius, voluntati, inquam, exsistenti m charitate, et non scienti nec attendenti quod sibi praecipitur esse **ibile.** Deus autem non potest velle quod ipsa libere hujusmodi praeceptum impleat sicut sonat. Et si praeceptum debeat esse rationabile, oportet quod intendat aliquid libere possibile voluntati. El hoc non est nisi conari ad aliquid circa tenorem praecepti, ut impleatur praeceptum quod non advertitur impossibile impleri a voluntate libera. Et, dato quod adverteret, adhuc posset facere actionem præcepti sibi dati, videlicet habendo conditional velle meritorium, scilicet quod vellet illud implere, si posset, pro amore praecipientis. — Ad illud quod secundo inferlur ex illo, dato quod voluntas non posset libero velle vel nolle, — dicendum quod hoc potest capi tanquam disjunctiva; et tunc consequentia non valet. Vel potest intelligi quod hoc disjunctum, velle vel nolle, non subest libera? potestati voluntatis, stante lali judicio claro de aliquo agendo vel volendo; el tunc concedatur; licet forle hoc disjunctum, velle ire ad ecclesiam vel nolle ire ad ecclesiam, subsit in casu imperio voluntatis potentis imperare sibi ut nec velit nec nolit, sed quod transferat se et intellectum ad (8) alia impertinentia; el tunc interpretative nollet. ——Ad illud quod tertio inferlur, quod responsiones communes de medio inter velle ct nolle per non velle, non valerent, — dicendum quod non sequitur, quoniam aliquae earum valent : quia illum qui cras libere fornicabitur, Deus nec vult, nec non (c) vult, ut ita loquar, cras fornicari, voluntate beneplacenti vel efficienti; sed solum non vult ipsum libere fornicari; quamvis velit voluntate beneplaciti ipsum permittere fornicari liliere, et secundum etiam generalem influentiam concurrere ad motum el omnem rem posili-

(3) *ft.* — *fit* Pr.
(C) *quod.* — *quia* Pr.

(a) conari. — conatur Pr.
(β) — Ad Pi
(γ) *Et.* — *tfd* Pr.
(t) ad. — *ft* Pr.
(‹) non. — Om. Pr.

vam producendam, hem, etiam dubitans de aliquo, utrum sil bonum vel malum, volendum vel nolendum, non debet inierim velle illud nec nolle, nec diligere nec odire; sed velle expectare, donec certius cognoverit quid agendum sil circa hoc, vel velle indifferenter se habere; el sic de viis aliis lune habendis >.— Hæc Adam, in forma, et satis conformiter dictis sancti Thomæ prolibatis ; nisi quod Adarn non loquitur nisi de omissione sequente plenum judicium de agendis, et non loquitur de omissione sequente ignorantiam vel inconsideralionem agibilium. Sed recte consideranti, idem apparet esse judicium de utrisque. Quia quod aliquis non consideret, aut quod ignoret agenda, procedit ex aliqua causa : quæ, si sil voluntaria, culpam non evadit; si vero non sit voluntaria, omissio sequens non imputatur ad culpam. El sic semper omnis omissio causatur ex aliquo actu voluntatis concomitante vel procedente.

A<l argumenta contra secundam partem ejusdem conclusionis, docet rrejiondere Adam. Unde ad primum, negatur prima consequentia ibidem farta, scilicet quod, in casu ibidem posito, nolle agere esset |>eccatum in infinitum gravius (piam sola et pura carentia actus voluntatis, scilicet purum non velle. Et ad probationem consequentia», dicitur, secundum eum, quod esset devenire ad aliquod nolle vel odire tam (f) remissa malitia.· el gravitatis,quod non posset dari remissior in genere |>eccati mortalis. Et sic nunquam devenietur ad aliquod nouvelle, vel ad omissionem puram in sola negatione consistentem, æqualiâ gras itatis cum aliquo nolle; nec ad non dilectionem Dei aqualis gravitatis cum odio Dei; cl sic (C)de roteris. Eldicit Adam, quod difficultas hujus argumenti et suæconfirmationis, similis est difficultati quæ jiotesl fieri de gravitate peccati venialis comparata ad gravitatem mortalis, et de pernis eis debilis post contritionem in purgatorio. Unde dicit quod, si quis vult sustinere quod pœna major restat in purgatorio pre mortali (piam pro veniali, el sil ita quod in certa proportione, non propter hoc oportet ulterius dicere quod in eadem pro]>orliune potuisset peccaro mortaliter minus quam prius, in qua pœna venialis se habet ad pœiiam mortalis; sed stabitur citra, ila quod non veniatur unquarn ad hoc quod quis mortaliter peccet in eadem proportione, nec unquam plus venialiter unico veniali, usquequo pio uno solo veniali restet sibi tanta, caderis paribus, sicut pro quovis mortali. — Sed contra (γ) : Omne peccatum est volitio, vel nolilio, vel ejus causatio, vel talis omissio; non enim peccatur in opere exteriori sine peccalo interiori commissionis vel omissionis. Sed omnis volitio nostra, vel nolilio, el judicium seu deliberatio contra quam iturcum peccatur, quodlibet, impiam, istorum est in infinitum remissibile; sio intelligendo quod omni tali actu contingit dare actum minorem vel remissiorem eo. Cum igitur quodlibet peccatum sit talis actus, vel omissio talis actus, cujus omissionis gravitas mensuranda eat ex quantitate actus qui haberi debuit, ut videtur, igitur quolibet peccalo Interit dari minus peccatum, et hoc in duplo minus, et triplo, et quadruplo, et sic in infinitum; sicut quolibet actu est possibilis aliquis duplo remissior, el alius quadruplo, et sic deinceps. Igitur nullus peccat mortaliter, quin idem vel alius posset |>eccare duplo minus.— α Despondetur, inquit Adam, quod hæc ultima consequentia est neganda. Quia, licet actus A sil duplo remissior actu B, etc., verumtamen, si cetera sini paria vel eadem, non peccabit duplo minus, habens illum actum A (piam habens B; el tamen peccatum A est duplo minus quam peccatum B, de virtute sermonis loquendo. Et ila dici potest quod ila graviter vel parum minus peccat eliciens duplo remissiorem actum : ex (pio enim voluntarie contra deliberationem intellectus advertenter vere vel interpretative elicit eum, non stat]>er voluntatem solum quod actus sil duplo remissior; nec gravius semper peccatur, vel minus graviter, precise ex majoritate vel minorilale actus, sed ex aliis circumstantiis el objecto, quæ remanent eadem, et sola quantitas actus variatur; nec erit proportio gravitatis peccatorum secundum proportionem inter actus secundum quantitatem eorum in sua specie. » — Hæc ille. — Breviter ad ista omnia : Secundum dicta beati Thomæ, dicendum esset quod fundantur in falso, scilicet quod volitio vel nolilio sint formæ remissibiles in infinitum. Hujus enim oppositum ipse ponit, dum vult nullam formam accidentalem esse divisibilem in infinitum. Et de hoc dictum est in 1. *Sentent.,* (list. 17 (x), et ideo talia nullam sibi ingerunt difficultatem.

Ad argumentum pro parte affirmativa, quasi respondet sanctus Thomas, *de Malo.* q. 2, art. I, in solutione primi, dicens quod « in illa diffinitione peccati, accipiendum est pro eodem, *dictum* el *non dictum, factum* el *non factum,* quantum ad rationem peccati; quia affirmatio et negatio ad idem genus referuntur. Unde et Augustinus dicit, in libro *de Trinitate* (lib. 5, cap. 6 et 7), quod *ingenitum* ad genus relationis pertinet, sicut et *genitum.* »

Et hæc de (piæslione sufficiant. Benedictus Deus. Arnen.

(>) **f(im. — catua Pr.**
(4) **nc. — fune Pr.**
(▾) *contra. — quia* **Pr.**

(e) **primi. —** Λ<1. **Pr.**

DISTINCTIO XXXVI.

QUÆSTIO 1.

UTRUM MALUM SUFFICIENTER DIVIDATUR DER CULPAM ET PŒNAM

iiic a trigesimamsextam distinctionem 2. *Sentent.,* quæritur : Utrum malum sufficienter dividatur per culpam et pœnam.

Et videtur quod non. Quia in irrationabilibus non est culpa, nec pœna quæ resf>ondet culpæ ; et tamen in eis invenitur malum. Igitur, etc.

In oppositum est commune dictum Doctorum.

In hac quæstione sunt tres articuli. In primo ponentur conclusiones. In secundo objectiones. In tertio solutiones.

ARTICULUS I.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio : Quod omne malum in ŕebu voluntariis consideratum, est pwna vel culpa.

Hanc ponit sanctus Thomas, I p., <|- 48, art. 5, ubi sic dicit : « Malum est privatio boni, quod in perfectione et actu consistit principaliter et per se. Actus autem est duplex : scilicet primus, et secundus. Actus quidem primus, est forma et integritas rei; actus autem secundus, est operatio. Contingit igitur malum esse dupliciter : uno modo, per subtractionem formæ, vel alicujus partis quæ requiritur ad integritatem rei, sicut cæcitas malum est, et carere membro; alio modo, per subtractionem debitae operationis, vel quia omnino non est, vel quia debitum modum vel ordinem non habet. Quia vero bonum simpliciter est objectum voluntatis, malum, quod est privatio boni, secundum specialem rationem invenitur in creaturis rationalibus habentibus voluntatem. Malum igitur quod est per subtractionem formæ vel integritatis rei, habet rationem pœnæ, et præcipue supposito quod omnia divinæ providentiæ et justitiæ subdantur; de ratione enim pœnæ esi quod sil contraria voluntati. Malum autem quod consistit in subtractione débita? operationis in rebus voluntariis, habet rationem culpæ; hoc enim imputatur alicui in culpam, cum delicii a perfecta actione cujus est dominus secundum voluntatem. Sic igitur omne malum in rebus voluntariis consideratum, est pœna vel culpa. » — Hæc ille.

Ex quibus potest formari talis ratio : Tot sunt dilèrentiæ malorum in rebus voluntariis, quot sunt diffcrentiæ Umorum quibus privari possunt res haUntes voluntatem. Sed tantummodo sunt duæ diffcrentiæ Unorum principalium in natura habente voluntatem : scilicet actus primus, et actus secundus. Igitur tantummodo sunt duæ differenti® malorum talis natura. Unum autem dicitur culpa, et aliud dicitur pœna. Igitur culpa et pœna sufficienter dividunt malum natune habentis voluntatem.

Similem probationem ponit, *de Malo,* q. 1,art. 4. Hem, 2. *Sentent.,* dist. 35, q. 1, art. 1.

Secunda conclusio est quod ŏmni pœna, Inquantum pœna est, infligitur propter aliquam culpam.

Hanc ponit sanctus Thomas, la 2·, q. 87, art. 7, ubi sic dicit : « Pœna potest dupliciter considerari : scilicet simpliciter, cl inquantum eat satisfactoria. Pœna quidem satisfactory, est quodammodo voluntaria. Et quia contingit eos qui differunt in reatum pœnæ, esse unum secundum voluntatem, unione amoris, inde est quod interdum aliquis qui non peccavit, pœnam voluntarius pro alio portat; sicut etiam in rebus humanis videmus quod aliquis in se transfert debitum alterius. Si vero loquamur de pœna simpliciter, secundum quod habet rationem pœnæ, sic semper habet ordinem ad culpam propriam ; sed quandoque quidem ad actualem culpam; qiiandoque vero ad culpam originalem, cl hoc quidem vel principaliter, vel consequenter. Principaliter quidem pœna originalis peccati est quod natura humana sibi relinquitur, destituta auxilio originalis justitiæ; sed ad hoc consequuntur omnes pœnalitales, quæ ex defectu natura in hominibus contingunt. Sciendum tamen est quod quandoque aliquid videtur ease pœnale, et tamen non liabet simpliciter rationem pœnæ. Pœnaenim e>t sjiecies mali ; malum autem est privatio boni. Cum autem sint plura bona hominis, scilicet animæ, el corporis, et exteriorum rerum, contingit interdum quod homo patiatur detrimentum in minori bono, ut augeatur in majori ; sicut cum patitur detrimentum peeuniæ propter sanitatem corporis, vel in utroque horum propter salutem animæ el propter gloriam Dei ; et tunc tale detrimentum non est simpliciter malum hominis, sed secundum quid; unde non habet simpliciter rationem pœnæ, sed medicinæ : nam et medici austeras potiones propinant infirmis, ul inferant sanitatem. Et quia hujusmodi non proprie habent rationem pœnæ, non reducuntur (i) ad culpam sicut ad causam, nisi pro tanto quia hoc ipsum quod oportet natura humanæ medicinas poenales exhiberi, est ex corruptione natura, quæ est pœna peccati

1«) *reducuntur. — deducuntur* Pr.

originalis. In statu enim innocenliæ non oportuisset aliquem ad profectum virtutis inducere per exercitia pomolia. Unde hoc ipsum quod est pœnale in talibus, reducitur ad culpam originalem sicut a«i causam. a — Hæc ille.

Ex quibus poted sic argui : Illud quo ΛΙ loto removetur aliud, el quo posito ponitur, habet aliquem modum causalitatis ad illud aliud quod sic pomi et removet. Sed, culpa originali posita, ponuntur pœnæ; illa vero penitus remota, id est, non præsupposita, nulla pœna posita fuisset. Igitur omnis pœna causatur ab aliqua culpa, el potissime originali, licet non solum ab illa.

Similia ponit, 2. *Sentent.,* dist. 3G, q. 1, ari. 4.

Tertia conclusio est quod omnis pœnæ Deus est auctor (a).

Hanc ponit sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* dist. 37, q. 3, art. 1, ubi sic dicit : « Pœna duo habet in se : scilicet rationem mali, secundum quod est alicujus boni privatio; cl rationem boni, secundum quod justa tot cl ordinata. Quidam ergo considerantes pœnam tantummodo ex illa parte in qua defectus est el malum, dixerunt jxenas a Deo non esse; in quem etiam errorem Tullius incidisse videtur, ut patet in lib. *de Officiis.* Hujusmodi enim homines providentiam Dei negaverunt de humanis actibus. Unde ordinem qui est in pœna respectu culpæ, non dicebant per divinam providentiam esso, sed per justitiam hominis pœnam infligentis; defectum autem qui est in pœna, non esse a Deo ordinatum, sed ex necessitate causarum secundarum incidere : {Minebant enim Deum res in esse produxisse sicut producit agens ex necessitate naturæ, ul scilicet ex uno primo, in quo scilicet nullus defectus est, unum primum procederet ab ejus perfectione distans, et secundum quod longior Iit distantia ab uno primo per ordinem causæ et causati, magis dicebant defectum incidere. Haec autem positio erronea est, sicut in I. libro, dist. 39 (q. 2, ari. 2), palet, ubi dictum est providentiam divinam ad omnia se extendere. Et ideo dicendum est pœnas a Deu esse, nullam autem culpam a Deo esse, quamvis utrumque dicatur malum. Cujus ralio est, quia unicuique rei assignatur causa agens, secundum quod ab agente res illa producitur· Culpa autem rationem mali et defectus baliet, etiam secundum quod a)j agente suo producitur, quod actionem suam in debiturn finem non ordinat. Et ideu culpæ causa non polot assignari, nisi talis in quam defectus cadere potest. Pœna autem non habet rationem mali vel defectus, secundum quod ab agente procedit, quia per ordinatam actionem agentis pœna infligitur; mnI habet rationem defectus vel mali in ipso recipiente actionem tantum, quia per justam actionem aliquo bono privatur. Et ideo pœnæ Deus est auctor; diversimode tamen diversarum. Quædarn enim est pœna damni, ut subradio graliæ, el hujusmodi ; et harum poenarum Deus est causa, non quidem agendo aliquid, sed potius non agendo; ex eo enim quod Deus gratiam non influit, consequitur in isto privatio gratiae. Quædarn vero pœna sensus est (a), quæ |µ·γ aliquam actionem infligitur; et hujus etiam agendo Deus auctor est. » — Hæc ille.

Ex quibus |M)test sic argui : Omnis effectus cujus productio non arguit in efficiente defectum, sed perfectionem, reducitur in Deum sicut in causam. Sed omnis pœna est hujusmodi, igilur.

Simile {Minii, I p., q. 49, ari. 2.

Et in hoc primus articulus terminatur.

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

§ 1. — Contra primam conclusionem

Argumenta Aureoli. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra prædicta. Et quidem, Contra primam conclusionem arguit Aureolus (dist. 35, q. 1, art. 2), probando quod non sufficienter distinguatur malum culpæ a malo pœnæ, per hoc quod culpa est privatio secundæ perfectionis, pœna vero est privatio vel privativa primæ perfectionis. Arguitur ergo

Primo sic. Quia malum pœnæ potest esse respectu utriusque perfectionis, et respectu boni moris. Unde dicil Augustinus 1. *Confessionum,* cap. 12), quod peccatum sibiipsi est [iœna. Culpa enim dicit carentiam boni debiti inesse agenti inquanlum est agens; et hoc in natura qu® habet dominium sui actus, puta in libero arbitrio. Sed eadem culpa potest esse pœna in online ad juste infligentem illam, sicut dicit Apostolus, *ad Romanos,* 1 (v. 27) : *Mercedcm quam oportuit erroris sui in seipsis recipientes.* Et ita videtur dicere Magister (2 lib., dist. 35), quod pœna adimit bonum passive, sed culpa quasi active.

Secundo arguit (dist. 37, q. **I**, art. 1) : Quia (6) sub ratione qua causal, videtur qubd actus culpabilis halieot rationem pœnæ : quia secundum quod elicit el rausit peccatum, privat bonum ; et tamen secundum hoc habet rationem pœnæ· Et inquantum elicitur et respicit agens, habet rationem disconvenientis; quia per hoc voluntas ponitur extra statum naturalis rectitudinis, quia agit non recte. Et ita idem est pœna et culpa. — Hæc Aureolus.

(s) auctor. — actor Pr

( ) <··(. — Om. Pr,
( ) *agent,* — Ad. Pr.

§ 2. — CONTRA SECUNDAM CONCLUSIONEM

Argumenta Durandi. —Con Ira secundam conclusionem arguit sic Durandus (dist. 30, q. 3),

Primo. Si pœna semper infligeretur pro aliqua culpa : vel pro actuali; vol pro originali. Non pro actuali : quia in multis inveniuntur graves pœna·, in quibus nulla est culpa actualis; sicut in pueris nuper ve) nondum baptizatis, in quibus sunt ægritudincs, et vexationes dærnonum, et similia. Item nec pro originali. Quia culpa· originali non debetur pœna sensus, sed pœna damni ; licet ipsa [lassibililas pœnæ sensus insit propter peccatum originale. Sed multæ pœnæ sensus insunt hominibus, ul de se patet. Ergo non omnis pœna infligitur pro culpa.

Secundo. Quia multæ sunt pœnæ quæ infliguntur ab homine simpliciter injuste, absque aliqua culpa patientis; et a Deo, non quidem injuste, cum sil Dominus vita.· el mortis, sed præler justitiam. Quod contingit multis modis, sicut traclal Magister, 4. *Sentent.,* dist. 15, cap. 1, dicens quod α quinque modis flagella contingunt : vel ut justis merita per patientiam augeantur, ul Job ; vel ad custodiam virtutum, ne superbia lentet, ut Paulo; vel ad corrigendum peccata, ul Mariæ lepra; vel ad initium pœnæ, ut Herodi, ut hic videatur quid in inferno sequatur; vel ad gloriam Dei manifestandam, ul in aeco nato d. In primo et ultimo istorum modorum pœna non infligitur pro culpa, ut de se patet. Igitur.

§ 3. — CONTRA TERTIAM CONCLUSIONEM

Argumentum Durandi. — Contra tertiam conclusionem arguit Durandus (dist. 37, q. 2). Quia Deus non est immediatus auctor illius pœnæ quæ infligitur actione culpæ. Sed quædarn pœnæ sunt hujusmodi, sicut omnes pœnæ quæ ab hominibus injuste inferuntur. Ergo, etc.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS III.

PONUNTUR SOLUTIONES

§ 1. — Ad ARGUMENTA CONTRA PRIMAM CONCLUSIONEM

Ad argumenta Aureoli. — Quantum ad tertium articulum, respondendum est objectionibus prælibatis. Et ideo

Ad primum contra primam conclusionem » dicitur, negando antecedens. Privatio enim secunda» perfectionis, inquantum hujusmodi, non est pœna; sed est formale constitutivum culpæ. Et ad probationem, dicilur primo, quod nullum peccatum, inquantum est peccatum vel culpa, est pœna; immo, si peccatum sil culpa et pœna, ab alio habet rationem culpæ, et ab alio rationem pœnæ. Et hoc ostendit sanctus Thomas, *de Malo,* q. 1, art. 4, in solutione primi, ubi sic dicit : « Cum de ratione culpæ sil quod sil voluntaria, de ratione vero pœnæ quod sit contra voluntatem, impossibile est quod idem secundum idem sil pœna et culpa; quia idem secundum idem non potest esse voluntarium et contra voluntatem. Sed secundum diversa, nihil prohibet : ei enim quod volumus, potest esse conjunctum aliquid quod naturaliter voluntati repugnat; et quærendo quod volumus, incurrimus illud quod nollemus. Et hoc in peccantibus accidit. Dum enim inordinate afficiuntur ad aliquod bonum cfcatum, incurrunt separationem a bono increato (a), el alia hujusmodi, quæ non vellent. Et sic idem secundum diversa potest esse pœna et culpa, sed non secundum idem. › — Hæc ille. — Et ex hoc solvit argumentum primum, quod est tale : ‹ Omnis bona divisio est per opposita. Sed pœna et culpa non sunt opposita ; quia aliquod peccatum est pœna peccati, ut dicit Gregorius, super Ezechielem (Homilia 11). Ergo malum non convenienter dividitur per pœnam et culpam. › Item, in solutione secundi, sic dicit : ‹ Ipse actus peccati non est volitus inquantum est inordinatus, sed secundum aliud, quod dum voluntas quærit, in praedictam inordinationem incurrit, quam non vellet. Et sic, ex eo quod est volilum, habet rationem culpæ; ex eo vero quod inordinationem invite quis quodammodo patitur, immiscetur ratio pœnæ. » — Hæc ille. — El ex hoc solvit argumentum secundum, quod est tale : α Actus, inquanlum est inordinatus, est malus. Sed inquanlum est inordinatus (?), est pœna; dicil enim Augustinus in 1. *Confessionum* (cap. 12) : Jussisit, *Domine, et* sic *est, ut inordinatus omnis animus sit sibiipsi pœna.* › — Hæc ille. — Ex quibus patet etiam, quod nulla culpa, inquantum hujusmodi, est pœna, sed solum per quamdam concomitantiam. — Dico secundo, pro alio adducto ad prolationem antecedentis, quod ctiljva, inquantum hujusmodi, non dicit carentiam boni debiti inesse agenti. Sed verum est quod omnis culpa causatur ex tali carentia, et causât talem carentiam. Primum patet : quia (γ), juxta pTædicta in aliis distinctionibus, omne peccatum habens rationem culpæ, pnesupponit aliquem defectum in ratione. Secundum patet : quia omnis culpa diminuit bonum natura· rationalis; bonum dico, seu perfectionem se habentem per modum actus primi, scilicet habilitatem ad bonum virtutis vel graliæ. Non tamen prima carentia vel secunda constituunt rationem culpæ, nec sunt do ratione ejus; sed se

(a) *inerrato — creato* **Pr.**
(€) **Inordina/ur. —** *ordinatut* **Pr.**
(γ) *quia. — quod* **Pr.**

halient ad earn ul causa vel effectus. — Dicitur tertio, quod privatio boni formaliter constituens rationem culpæ, nullo modo est pœna agentis. Unde sanctus Thomas, ibidem, in solutione octavi, sic dicit « Corruptio boni in actione, inquantum hujusmodi, non est pœna agentis, per se loquendo; sed esset (Mena actionis, si actioni pœna delæret competere. Sed ex hac corruptione vel privatione actionis, consequitur aliqua corruptio vel privatio in agente, quæ halæt rationem pœnæ. » — Ihoc ille.

Ad secundum, negatur antecedens, scilicet quod actus, inquantum culpabilis, habeat rationem pœnæ. El ad probationem, dicitur quod actus vitiosus, inquantum elicitur, non est pœna; nec inquantum aclus. est pœna; nec inquantum privat effective, est pœna, sed causa pœnæ. Et ideo nullo modo probatur quod culpa, inquantum hujusmodi, sit pœna; sed solum quod culpa sit pœna effective, vel per quamdam concomitantiam. ut patet ex dictis. — Dicitur secundo, quod aclus vitiosus non ex hoc dicitur culpa quia disconvenit agenti, causando disconvenientiam in ipso subjective; nec ex hoc quia ponit agens extra statum naturalis rectitudinis ; ista enim non sunt de rationed essentia culpæ, sed sunt effectus culpæ. Conceditur tamen quod disconvenientia actionis ad agens, subjective exsistens in actu, ul in subjecto proximo, est de ratione culpæ. Sed talis disconvenientia actionis ad agens, fundata in actione, nullo modo est pœna ; sed solum disconvenientia sibi opposita, fundata in agente, el terminata nd actionem. Unde, breviter loquendo : Omnis privatio conveniens actui ut exit ah agente, habet rationem culpæ; omnis autem inordinatio conveniens agenti ul recipit actionem, habet rationem pœnæ. Constat autem quod aliud est exire ab agente, el aliud est agens reci|>ere actionem ; quia primum est actio, secundum est passio. El sic non secundum idem contingit actui ratio culpæ et pœnæ, ut sæpe dictum est. De hoc sanctus Thomas, I p., q. 48, ari. 5, in solutione quarti, sic dicil : ‹i De ratione pœnæ est quod noceat agenti, vel habenti, in seipso; sed de ratione culpæ est quod noceat agenti in sua actione. El sic utrumque sub malo continetur, secundum quod habet rationem nocumenti, d — Hæc ille.

§ 2. — Ai) ARGUMENTA CONTRA SECUNDAM CONCLUSIONEM

Ad argumenta Durandi. — Ad primum contra secundam conclusionem, dicitur quod aliquæ pœnæ infliguntur pro peccato actuali, tam a Deo quam ab homine, lam in p'ræsenti quam in futuro. Aliquæ autem pœnæ sensus et damni infliguntur pro solo originali, sicut mors et aliæ pœnæ vite præsentis, potissime consistentes in defectu consequente principia naturæ sibi rclictæ. El cum dicil arguens, quod originali peccato non debetur |xena sensus, etc. ; — dicitur quod jieccato originali j>ost banc vitam non debetur pœna sensus; sed in praesenti debetur sibi pœna sensus consecutive, licet non directe. Unde sanctus Thomas, de *Malo,* q. 5, ari. 4, quierit : Utrum mors el alii defectus hujus vite sint pœna originalis peccali. Et arguit sic, quarto loco : « Hujusmodi defectus sunt quædam pœnæ sensus. Sed pœna sensus debetur peccato propter conversionem indebitam ad lionum commutabile, quæ quidem conversio non est in originali peccato. Ergo hujusmodi defectus non correspondent ei pro pœna. » Ecce argumentum. Sequitur responsio : σ Dicendum, inquit, quod pœna sensus taxata non debetur nisi conversioni actuali; sed alia ratio est de pœna concomitante, η — Hæc ille. — Simile dicit, 2 ⁋q. 164, art. 1.

Ad secundum dicitur quod, nisi culpa originalis præcessisset, nihil pœnale inflictum fuisset homini ad profectum virtutis, neque ad custodiam ejus, neque ad correctionem, nec ad initium pœnæ, nec ad gloriam Dei, ut supra dictum est. Quod enim homo indigeat talibus exercitiis, signum est vitiate naturæ.

§ 3. — An ARGUMENTUM CONTRA TERTIAM CONCLUSIONEM

Ad argumentum Durandi. — Ad illud quod objicitur contra tertiam conclusionem, dicitur quod procedit ex falso fundamento, scilicet quod Deus nullo modo producat actum peccati, et per consequens non sit causa pœnæ, quæ per talem actum infertur. Falsitasenim hujus fundamenti in sequenti quæstione patebit. Et de hoc sanctus Thomas, 2. *Sententiarum,* dist. 37, q. 3, ari. 1 (arg. 3), sic arguit : α Quidquid non est causa actionis, non est causa illius quod per actionem causatur. Sed multe sunt pœnæ, quæ aliquibus per aliorum peccaLi infliguntur; multi enim afflictionibus ⁋remuibtur per eos qui injuste opprimunt. Cum ergo culpæ Deus non sil causa, videtur quod nec omnis pœnæ. » Ecce argumentum. Sequitur responsio: α Dicendum est, inquit, quod, quamvis actionis turpis Deus non sit causa secundum quod deformitati substat, est tamen causa ejus secundum quod actio quædam est; et ideo etiam potest dici causa ejus quod per illam actionem effectum est. a— Hæc ille.

Ad argumentum m oppositum quasi respondet sanctus Thomas, i p., q. 48, art. 5, in solutione secundi, ubi sic dicil : « Pœna el culpa non dividunt malum simpliciter, sed malum in rebus voluntariis. d — Hæc ille.

Et hæc de quæstione sufficiant. Benedictus Deus. Arnen («).

(a) Ante/». — Om. Pr

DISTINCTIO XXXVIL

QUÆSTIO I.

UTRUM ACTUS PECCATI SIT A DEO

incA trigesimnmseptimam distinctionem 2. *Sententiarum*, quæritur : Utrum actus peccali sit a Deo.

Et arguitur quod non. Hornoenim non dicitur esse causa peccati, nisi quia est causa actionis peccati : *nihil* enim *ad malum intendens operatur,* ut dicit Dionysius, 4. *de Divinis Nominibus.* Sed Deus non est auctor peccali Igitur nec actionis vel aclus peccati.

In oppositum arguitur sic. Nam, secundum quod dicit Augustinus, 3. *de Trinitate* (cap. 4), *voluntas Dei est causa omnium specierum et motionum.* Sed actus peccali esi quidam motus liberi arbitrii. Igitur est a Deo.

In hac quæstione erunt 1res articuli. In primo ponentur conclusiones. In secundo objectiones. In tertio solutiones.

ARTICULUS I.

PONUNTOR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio : Quod Deus non est causa peccati, ut peccatum est.

Hanc probat sanctus Thomas, *de Malo,* q. 3, art. 1, ubi sic : α Causa peccati est aliquis dupliciter : uno modo, qtjia ipso peccat; alio modo, quia facit alium peccare. Quorum neutrum Deo potest convenire. Quod enim Deus peccare non possit, manifestum est, et ex communi ratione peccati, et ex propria ratione moralis peccati, quod dicitur culpa. Peccatum enim communiter dictum, secundum quod in rebus naturalibus el artificialibus invenitur, ex eo provenit, quod aliquis in agendo non attingit ad finem propter quem agit; quod contingit ex defectu activi principii ; sicut si grammaticus non recte scribat, contingit ex defectu artis, si tamen recto scribere intendat; et quod natura peccet in formatione animalis, sicut contingit in partubus monstruosis, contingit ex defectu activa? virtutis in semine. Peccatum vero, secundum quod in moralibus dicitur et hnbet rationem culpæ, provenit ex eo quod voluntas delicii a debito One, per hoc quod in indebitum *(i)* finem tendit. In Deo autem neque activum principium potest esse deficiens, eo quod ejus potentia est infinita; nec ejus voluntas potest deficere a debito fine, quia ipsa ejus voluntas, quæ etiam est ejus natura, est bonitas summa, quæ est ultimus finis et prima regula (C) omnium voluntatum ; unde naturaliter ejus voluntas inhæretsummo liono, nec potest abeo deficere; sicut nec alicujus rei appetitus naturalis deficere potest, quin appetat suum bonum naturale. Sic igitur Deus causa peccati esse non potest, eo quod ipse peccet. Similiter etiam non potest esse causa peccati, eo quod alios jieccare faciat. Peccatum enim, prout de ipso nunc loquimur, consistit in aversione voluntatiscreatæ ab ultimo fine. Impossibile est autem quod Deus faciat voluntatem alicujus averti ab ultimo fine, cum ipsemet sil ultimus finis. Quod enim communiter invenitur in omnibus agentibus creatis, oportet quod hoc habeant ex imitatione (γ) primi agentis, quod dat omnibus suam similitudinem, secundum quod capere possunt, prout «licii Dionysius, 9. cap. *de Divinis Nominibus* Unumquodque autem agens creatum invenitur per suam actionem alia quodammodo ad seipsum trahere, assimilando ea sibi : vel per similitudinem formæ, sicut cum calidum calefacit; vel convertendo alia ad finem suum, sicut homo per praeceptum alios movet ad finem quem intendit. Est igitur hoc Deo conveniens, quod omnia ad seipsum convertat; et per consequens, quod nihil avertat a seipso. Ipse autem est summum bonum. Unde non potest esse causa aversionis voluntatis a summo bono; in quo ratio culpæ consistit, prout nunc loquimur de culpo. Impossibile est igitur quod Deus sil causa peccati. > — Hæc ille.

Ex quibus jxjtest argui dupliciter.—Primo, ad probandum quod Deus non sit causa peccati, hoc modo quod ipse peccet. Arguilur ergo sic : Nullum agens, cujus activum principium est indefectibile, el cujus voluntas a debito fine non potest deviare, est peccabile. Sed Deus est hujusmodi. Igitur est omnino impeccabilis. — Secundo, arguilur quod Deus non sil causa peccati, hoc modo quod alios faciat peccare, vel facere possit. Et hoc sic Ille cui est impossibile aliquid avertere a summo bono, non potest alium inducere ad peccatum. Sed Deus est hujusmodi. Igitur, etc.

Similia dicil, 1· 2 q. 79, art. 1.

Secunda conclusio est quod aclus peccali producitur effective a Deo.

Hanc probat, *de Malo,* q. 3, ari. 2, ubi sic : < Apud antiquos, inquit, circa hoc erat duplex opi-

(a) *indebitum. — debitum* **Pr.**
(Λ) **prima** *regula — praeterea respectu»* **Pr.**
(γ) **imitatione. —** *mutatione* **Pr.**

nio. Quidam enim dixerunt antiquitus, actionem peccati non esse a Deo, attendentes ad ipsam peccati deformitatem, quæ a Deo non est. Quidam vero dixerunt actionem peccati a Deo esse, duplici ratione. Pnmo quidem, ratione communi. Quia, cum ipse Deus sit ens per essentiam suam, quia sua essentia est suum esse, oportet quod omne quod quoquo-modo ot, derivetur ab ipso : nihil enim aliud est, quod sit suum esso, sed omnia dicuntur entia per participationem quamdam ; omne autem quod est tale per participationem, derivatur ab eo quod est per essentiam; sicut omnia ignita derivantur ab eo quod e>t per essentiam suam ignis. Manifestum est autem quod actio peccati est quoddam ens, et in pnodicamenlo entis positum. Unde necesse est dicere quod sit a Deo. Secundo, idem apparet speciali ratione. Necesse est enim omnes motus causarum secundarum causari a primo movente, sicut omnes motus inferiorum corporum causantur a motu cœli. Deus autem est primum movens, respectu omnium motuum corporalium et spiritualium; sicut corpus cudeste est principium omnium motuum inferiorum corporum. Unde, cum aclus peccati sit quidam motus liberi arbitrii, necesse est dicere quod actus peccati, inquantum est actus, sit a Deo. Sed tamen attendendum est quod motio primi moventis non recipitur uniformiter in omnibus molibus, sed in unoquoque secundum proprium modum ejus. Alio enim modo causatur a motu cadi motus (a) corporum inanimalorum, ‹ua non movent seipsa; el alio modo motus animalium, quæ movent seipsa. Rursumque (S) : alio modo consequitur ex motu codes!i pullulalio plantæ in qua virtus generativa non deficit, sed producit perfectum germen ; el alio modo pullulalio plantæ cujus virtus generativa et germinativa est debilis, et producit germen inutile. Cum enim aliquid est in debita dispositione ad recipiendum motionem primi moventis, consequitur actio perfecta, secundum intentionem primi moventis; sed si non sit in debita dispositione et apLtudinead recipiendum motionem primi moventis, sequitur actio imperfecta; et tunc id quod est ibi actionis, reducitur (γ) in primum movens sicut in causam; quod autem est ibi de defectu, non reducitur in primum movens sicut in causam, quia talis defectus sequitur in actione, ex hoc quod agens secundum deficit ab ordine pnmi moventis, ul «lictum est : sicut quidquid est de motu in claudicatione, totum est a virtute motiva animalis; sed qtiidquid est ibi de defectu, non est a virtute motiva, sed a tibia, secundum quod deficit ab aptitudine mobilitatis a virtute motiva Sic ergo dicendum est quod, cum Deus sit primum principium motionisomniuin,quædam (ï)sic moventur ab ipso, quod etiam ipsa seipsa movent, sicut quæ habent liberum arbitrium : quæ, si fuerint in debita dispositione el ordine debito ad recipiendum motionem qua moventur a Deo,sequuntur bonce actiones, quæ totaliter reducuntur in Deum sicut in causam; si autem deficiant a debito ordine, .sequitur actio inordinata, quæ est actio peccati; el sic id quod est ibi de actione, reducitur in Deum sicut in causam; quod nutem est in deordinatione vel deformitate, non habel Deum causam, sed solum liberum arbitrium. El propter hoc, dicitur quod actio peccati est a Deo, sed peccatum non est a Deo. » — Hæc ille.

Ex quibus arguitur sic : Omne ens per participationem, derivatur ab ente per essentiam, quod est Deus. Sed omnis actio peccati est ens per participationem. Igitur, etc. — Secundo, sic : Omnis motus est a primo movente, quod est Deus. Sed actus, vel actio peccati, est quidam motus. Igitur, etc.

Simile |>onit, 1® 2ª q. 79, art. 2; et 2. *Sentent.*, di>l. 37. q. '2, ari. *2.*

Et in hoc primus articulus terminatur.

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

§ I. — Contra secundam conclusionem

I. Argumenta Aureoli. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra secundam conclusionem. Unde Aureolus (dist. 38, q. I, art. 1) arguit

Primo sic. Si Deus ageret ad actum positivum voluntatis substratum (a) deformitati, necessario ageret ad deformitatem; cujus oppositum dicunt Sancti. Probatur consequentia : quia quando aliqua sic se habent quod unum est privatio in alio el inseparabile ab alio, quodCumque agens agit in unum, necessario agit in reliquum ; sed ila se habet deformitas ad actum; igitur, etc. Major palet : quia enim privatio albedinis et negatio est inseparabiliter annexa nigredini, ideo producens nigredinem, necessario producit non albedinem. Minorem probo. Accipio enim istum actum qui est odire Deum : ita concomilaturdeformitas istum actum, quod impossibile est eam separari vel tolli ; et hoc est quoti dicunt Doctores, quod Deus non potest dispensare in præceptis primæ tabula·, quia ex se habent annexam deformitatem. Secundo, quia qua» sunt mala ex objecto, non possunt fieri sine deformitate. Ratio est, quia sunt de se convoluta cum malitia. — Confirmatur hoc per Aristotelem, 3. *Ethicorum (cap.* 5). Ipse enim ibi quærit utrum habitus insit nobis voluntarie; el dicit quod sic, quia voluntarie elici-

(a) *aulern.* — A<l. Pr.
(i) *Runumque.* — *Runum, quia* Pr.
(γ) reducitur. — *reduceretur* Pr.
quxdani. — *que: quidem* Pr.

ta) *lubitralum.* — *tubtraclum Pr.*

mus actus ex quibus necessario generatur habitus; | quia quidquid est causa causæ, est causa necessario causati ab illa causa secunda. Sed deformitas in actu, sequitur necessario naturam actus, non minus (piam habitus. Ergo, si Deus causet actum quoad substratum, necessario causabit deformitatem. — Item, agens, quantum dat de forma, tantum dat de consequentibus ad formam, 8. *Physicorum;* et si hoc est verum in positivis, magis verum est in privativis. — Confirmatur. Quia quando Deus prohibet aliquam deformitatem ne fiat, non tantum prohibet actum quoad deformitatem, immo quoad substratum , scilicet concupiscere.

Secundo principliter arguit sic. Si Deus coagit actui voluntatis : aut hoc est quia sequitur determinationem voluntatis in illo actu, sic quod voluntas prius natura determinet se ad actum illum, et ex hoc Deus coagit voluntati determinata»; auleconlra, prius Deus determinat se ad agendum, et voluntas nostra sequitur determinationem ejus; aut veniunt ad istam actionem ex æquo. Sed (x) nullo istorum modorum. Igitur, etc. Major patet per sufficientem divisionem. Minor probatur. Primo,quod non primo modo : quia tunc Deus voluntarie coageret ad peccatum; et etiam habetur propositum, cum in illo determinate non coagit sibi Deus, et sic non est causa omnis actus positivi. Nec potest dari secundus modus : quia tunc voluntas determinaretur a Deo ad peccatum; igitur non ageret a se, sed ab alio; el ila voluntas non peccaret, quia de se non haberet unde esset causa peccati, quia non libere; determinaretur enim ab extrinseco. Nec eri possibilis tertius modus : tum quia iste modus esset casualis; tum quia Deus voluntarie coageret ad peccatum.

Tertio. Non minoris potestatis est voluntas respectu actus sui, quam agentia naturalia respectu propriorum actuum. Sed agentia naturalia sic eliciunt aclus suos per se, quod Deus non cooperatur active, nisi per conservationem. Igitur, etc. Probatur minor auctoritatibus et ratione. Prima auctoritas est Augustini, 7. *dc Civitate Dei,* cap. 30, sic dicentis : Sic *Deus* (G) *administrat omnia quæ creavit, ut ipsa proprios exercere ct agere motus sinat.* Alia est *Ecclesiastici,* 15(v. 14) : *Deus ab initio constituit hominem, ct reliquit cum in manu consilii* mu'. Alia est etiam Commentatoris, 12. *Mctaphysicæ,* qui deridet Sarracenos, eo quod negant ros hnlæro proprias operationes. Ratione etiam probatur dicta minor. *Primo* (γ) : quia non apparet quare Deus non posset communicaro creature actionem quæ non est creatio sed extractio prfectibilis ad complementum, cum illa non requirat in agente virtutem infinitam. *Secundo,* quia, aut in eductione formæ de rnnteria, si Dens coegit agenti naturali, aml» faciunt idem totaliter; aul Deus unam partem, et agens naturale aliam. Non potest dici (x) primum; quia impossibile est idem simul esse a duabus camis totalibus in eodem genere. Nec secundum : tum quia aliquando forma illa simplex est, carens partibus; tum quia tunc sequitur quod ad pariem quam facit agens naturale, Deus non coagit; quod est propositum.

II. Argumenta aliorum. — Contra eamdem arguunt alii (apud Grog., dist. 3-4, q. 1, art. 3).

Primo. Quia, si eumdern actum malum facit Deus, quem facit homo, igitur, sicut homo peccat faciendo illum actum, sic Deus peccaret ; quod est impossibile. Patet consequentia; quia non propter aliud ille homo peccat, msi quia facit actum malum.

Secundo. Si Deus faciat actum malum, Deus est auctor malorum; cujus oppositum dicit Augustinus, in *dc Moribus Manichxorum* (cap. 2), et in multis aliis locis. Patet consequentia ; quia non est aliud esse auctorem mali, quam facere actum malum.

Tertio. Quia tunc, Deo auctore, fieret homo deterior; contra eumdern Augustinum, *Octogintatrium quæstionum,* q. 3. Probatur consequentia : quia qui causal actum quo fit homo deterior, eo auctore, fit ille homo deterior; si autem conclusio sit vera, Deus causal actum quo homo est deterior; igitur, etc.

Quarto. Deus est ultor mali actus. Igitur ejus non est auctor. Antecedens certum est per fidem. Probatur consequentia auctoritate Fulgentii, dicentis *(dc Dupl. Prædest. Dei,* lib. 1, cap. 19), quod *Deus, cujus rei est ultor, ejus non est auctor.* Item, Augustinus, in libro qui dicitur *Confutatio catholica quorumdam sibi false impositorum,* dicit quod ab auctore naturæ prorsus alienum est quidquid in unoquoque damnandum est.

Quinto. Si Deus est causa partialis actus mali, posset esse causa totalis ejusdem, ita quod solus ipse causaret actum illum. Consequens eri falsum quia tunc posset causare actum odiendi Deum, el mendacium (6), ac per hoc mentiri. Consequens est falsum. Probatur consequentia : Quia quemcumque actum potest Deus producere concurrente causa secunda, potest absque illa; alias non sibipri sufficeret ad omnem effectum suum causandum, sed ad aliquem causandum indigeret adjutorio creature. Hoc autem est .falsum, dicente Beato Augustino K \. *dc Libero Arbitrio,* cap. 2, quod *nullus de Deo optime æslimat. qui non cum credit nulla adjutum esse natura in causando, quasi qui non sibi sufficeret.*

Sexto. Si Deus facit istum actum malum quem

(«) Sec/.— Om. Pr.
(C) rdf. — Ad. Pr.
(γ) Primo. — Oιη. P

( ) *potest.* — Ad. Pr.
( ) mendacium. — mandatum Pr.

etiam facit iste homo, Deus vult istum actum esse. Igitur vult istum hominem facere istum actum malum. El ultra : igitur iste homo, faciendo istum actum malum, facit illud quod Deus vult eum facere, et per consequens non peccat. Et sic sequitur quod quemcumque actum homo faciat, nunquam peccat; nam sic potest de quolibet argui.

III. Argumenta Durandi. — Arguit ad idem Durandus (»IM 37, q. 1 ».

Primo. Sumatur, inquit, aliqua singularis actio, puta hoc adulterium, quæ secundum se separari non potest a deformitate culpæ. Impossibile est quod Deussit immediata causa talis actionis; quia necessario esset causa deformitatis, ita quod sibi attribueretur defectus sicut et actus. Quod patet. Ad defectum enim culpabilem tria concurrunt, scilicet: quod defectus culpabilis non causetur nisi ab agente ; quin culpa est malum quod facimus; defectus vero non culpabiles aliunde causari possunt, scilicet ex indispositione materiæ : sicut tibia claudi non potest recte incedere, licet non sil defectus ex parte virtutis grossivæ, sed ex indisposilione materiæ. Secundo, ad hoc quod defectus sil culpabilis, oportet quod sil in potestate agentis; quia quæ non sunt in potestate nostra, non sunl nobis culpabilia. Tertio, requiritur quod defectus non sit ignoratus ignorantia qua? excuset. Ex quibus arguitur sic : Omnis defectus culpabilis iih putatur agenti producenti, el habenti dominium super actum, et non ignoranti defectum. Si ergo Deus immediate causel actum hujus adulterii, cum non agat ex necessitate naturæ, sed libere, habens plenum dominium actus, nec ignoret defectum adjunctum, non video quin sibi debeat ad culpam imputari sicut el homini, vel magis quam homini, cujus ignorantia potest eum quandoque totaliter excusare, vel culpam alleviare. — Confirmatur. Quia, quando duo sunt conjuncta inseparabiliter, quicumque, sciens utrumque, eligit unum, eligit el alterum : quia etsi illud non eligeret absolute quia malum, ex quo tamen conjunctum est ei quod vult, nec separari potest ab eo, neresse est quod utrumque velit; sicut patet in voluntariis mixtis, ut cum aliquis projicit merces in mari ut salvetur, quas tamen secundum se non vellet projicere Cum igitur Deus non ignoret defectum conjunctum actui, si vult unum, vult el alterum. Non operatur autem nisi sciens ct volens. Igitur, etc.

Secundo arguit : Quia defectui non assignatur causa nisi ratione actus. Ubi ergo actus el defectus sunt inseparabiles, quidquid est causa actus, est causa defectus.Sei in actione peccati, puta in verbo blasphemiae, actus et defectus sunt inseparabiles. Ergo, cum Deus non sit causa defectus, alioquin Deo imputaretur peccatum, videtur quod non sil ‹u iim aclus.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS HI.

PONUNTUR SOLUTIONES

Jj 1. — Ad argumenta contra secundam CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Aureoli. — Quantum ad tertium articulum, respondendum est objectionibus prolibatis. Et ideo

Ad primum, quod est Aureoli, respondet Gregorius de Arimino (dist. 3, q. 1, ari. 3), quod α si per deformitatem intelligalur aliqua entitas, quæcumque et ubicumque sit illa, Deus coagit illam. Nec oppositum scio dici a Sanctis; nec arguens ostendit. Sed Doctores aliqui moderni utique dicunt quod, licet aclus deformis sit a Deo, deformitas autem ipsa non est a Deo. Quod dictum potest habere bonum intellectum : non quidem concipiendo quod deformitas sil aliqua entitas ab actu distincta, quæ non causetur a Deo; sed intelligendo quod, licel actus deformis sit a Deo, non tamen in quantum est deformis est a Deo (a) : nam non est deformis, nisi inquantum contra rectam rationem iit; inquantum autem fit contra rectam rationem, iit ab homine, non autem a Deo, qui nihil agit contra illud quod ab eo agendum esse recta ratio dictat. Et huic concordat quod alii recte intelligentes significare intendunt, cum aiunt quod Deus est causa aclus mali, sed non nt malus est : quoniam scilicet ille non est a Deo, ut est malus; nec etiam ut est a Deo, est malus >. — Hæc. ille.

Sed apparet mihi quod ipse non vadit ad mentem arguentis. Non enim arguens, sicut nec alii Doclores, intendunt quod deformitas sil proprie entitas positiva, sed pura negatio, vel privatio ordinis et rectitudinis in actu libere elicito vel imperoto a voluntate; et hanc privationem omnes Doctored concorditer negant esse a Deo, sed a voluntate creata. Ideo aliter dicendum est, negando primam consequentiam ibidem faciam. El ad primam probationem ibidem factam, negatur major, si generaliter inlelligatur. Ubi considerandum est quod aliqua privatio vel conditio potest consequi aliquem actum dupliciter. Primo modo, ex ipsa essentia et natura aclus in se et absolute considerata; sicut hunc actum qui est fornicari, ex natura sua sequitur et concornitatur privatio integritatis et experientia voluptatis venere®. Alio modo, potest aliquem actum consequi vel concomitari aliqua privatio, non ex propria natura el essentia aclus in se considerata, scilicet prout aspicit objectum a quo speciem trahit inesse naturo, sed concornitatur actum prout a tali agente egreditur; sicut actum illum qui est fornicari, concomitalur privatio ordinis el rectitudinis, prout fit a tali

(e) a verbis led *intelligendo* usque ad *a Deo,* Om Pr.

agente, quod, agendo talem actum, discrepat a sun regula et lege, el non prout actus illo consideratur in esse naturæ, sed in esse moris· Tunc dicitur quod quidquid producit aliquem actum, producit vel caus'd omnem privationem vel proprietatem consequentem actum primo modo; sed non oportet quod sit causa privationis consequentis actum secundo modo. Illo modo autem deformitas consequitur actum peccati, el non primo modo. Et ideo Deus potest causare quidquid absolutum et positivum est inactu peccati, non causando deformitatem consequentem actum. — El hæc solutio habetur ex dictis sancti Thoma *dr Mato,* q. 3, art. 2, in solutione secundi,quod est tale: αQuidquid est causa alicujus, est causa ejus quod ei convenit secundum rationem suæ speciei ; sicut si aliquod est causa Socratis, sequitur quod sit causa hominis. Sed quidam actus sunl, qui ex sua specie habent quod sint peccata. Si ergo actio peccati sit a Deo, sequitur quod peccalum sit a Deo. ⁞ Ecce argumentum. Sequitur responsio : u Dicendum, inquit, quod deformitas peccali non consequitur speciem aclus secundum quod est in genere naturæ; sic autem a Deo causatur (a); sed consequitur speciem aclus secundum quod esi moralis, prout causatur ex litaro arbitrio. * — Hæc ille. — Ex quibus palet quod major argumenti est falsa, et quod sua probatio non valet; quia non est simile, quod adducitur pro simili : quia privatio albedinis consequitur nigredinem ex natura sua, sine relatione ad aliquod agens; non sic autem deformitas consequitur actum.

Dicitur secundo, quod similiter minor argumenti falsa esi. — Et ad primam probationem ejus, dicitur quod isle aclus (pii est odium Dei, separabilis est a deformitate. Quod patet. Quia, si essentia absoluta illius aclus a solo Deo fieret, vel separaretur ab omni subjecto, vel poneretur in lapide (quod utique per Dei potentiarri posset fieri), talis aclus non esset actualiter deformis : quia talis actus tunc a nullo agente malo fieret, nec contra rectam rationem ; non est autem deformis, nisi dum fit male. Illud autem quod dicitur de dispensatione praeceptorum, non est ad propositum : quia solum concludit quod tales aclus non possunt bene fieri a creatura (quod conceditur); possunt tamen liene fieri, et justissime fiunt a Deo, quandocumque fiunt. — Ad secundam probationem minoris, dicitur quod nullus actus est malus ex objecto, nisi quia procedit a libero arbitrio discre|winte a sua regula, ut dictum est, cl inquanlurn procedit a tali agente cui convenit tendere per suum actum in tale objectum. Dene autem stat quod objectum quod disconvenit libero arbitrio creatum, conveniat libere arbitrio Dei. Item, bene stat quod aclus tendens in aliquod objectum, sit effective ab aliquo quod per illum actum non tendit in aliquod objectum ; Deus enim causal actum quo asinus videt, nec tamen Deus illo actu videt.

Ad confirmationem, dicitur quod minor est falsa; quia deformitas non consequitur naturam actus in se, mhI actum cum relatione ad proximum agens non substans propriæ regulæ. — Ad aliud, dicitur quoi agens, quantum dat de forma, tantum dat de consequentibus ad formam secundum naturam formæ absolute consideratam ; non autem oportet quod det omnia consequentia ad formam de per accidens.

Ad aliam confirmationem, dicitur quod Deus non solum prohibet deformitatem, immo illud ex quo sequitur deformitas naturali consequentia. Modo, ad actum non sequitur deformitas naturali consequentia, hoc est, quantum ad alxsolutum ipsius actus; sed, ut dictum est, prout fit («) a libero arbitrio, cui prælixa est lex et regula ad oppositum talis aclus, vel ad oppositum alicujus conditionis aclus.

Omnes istas solutiones fundantur in dictis sancti Thomie, *de Malo,* q. 2, art. 4, ubi sic dicil : ‹ Quidam dixerunt omnes actus esse indifferentes de se. Hoc autem alii negaverunt, dicentes quosdam actus esse per se tanos, el quosdam per se malos. Ad hujus autem veritatis investigationem, considerandum est quod bonum importat quamdam perfectionem, cujus perfectionis privatio malum est, ut utamur large nomine perfectionis, secundum quod in se comprehendit convenientem mensuram el formam et ordinem. Unde Augustinus, in libro *de Natura Boni* (cap. 3 et 4), constituit rationem boni in modo, specio el ordine, et in horum privatione rationem mali. Manifestum est autem quod non est eadem (lerfeclio omnium, sed diversa diversorum; sive accipiatur diversitas quæ est inter diversas species, ut inter equum et bovem, quorum est diversa perfectio; sive inter genus el speciem, ut inter animal el hominem; aliquid enim perlinet ad perfectionem hominis, quod non pertinet ad perfectionem animalis. Unde aliler oportet accipere boûuin animalis et bonum hominis, et aliter bonum equi et bovis. El idem dicendum est de malo : manifestum est enim quod non habere manus, in homine est malum; non autem in equo, cl bove, aut etiam in animali inquantum est animal. Et similiter dicendum est in actibus de bono el malo. Nam alia est consideratio boni et mali in actu secundum quod est actus, el in diversis specialibus actibus. Nam, si consideremus actum inquantum est aclus, tanitas ejus est ut sil quantam emanatio secundum virtutem agentis ; el ideo secundum diversitatem agentium, diversimode accipiuntur bonum et malum in actibus. In rebus enim naturalibus, aclus bonus est qui est secundum convenientiam naturæ agentis,

(e) ne autem *a Deo coutatur.* **Om. Pr.**

(a) *fit, — fiunt* **Pr.**

malus autem qui non convenit naturæ agentis; et sic contingit dc uno et eodem actu diversimode judicari, secundum comparationem ad diversa agentia : nam hoc quod est moveri sursum, si comparetur ad ignem, est bonus actus, quia est ei naturalis; si autem comparetur ad terram, malus est actus, quia est contra naturam ejus; si vero comparetur ad corpus mobile in communi, non habet rationem boni, nec mali. Loquimur autem nunc de actibus hominis. Unde bonum el malum in actibus, secundum quod loquimur nunc, est accipiendum secundum id quod est proprium hominis inquantum est homo. Hoc autem est ratio. Unde bonum et malum in actibus humanis consideratur secundum quod actus concordat vel discordat rationi informatæ lege divina, vel naturaliter, vel per doctrinam, vel per infusionem. Unde el Dionysius dicit, 4. capit, *de Divinis Nominibus,* quod animæ malum est præter rationem esse, corpori præter naturam. Si igitur sic esse secundum rationem, vel præter rationem, perlinet ad speciem actus humani, oportet dicere quod aliqui actus humani sint secundum se boni, el aliqui secundum se mali. Dicimus enim ꝑe se convenire alicui, non solum quod convenit ei ratione sui generis, sed eliam quod convenit ei ratione suæ speciei : sicut rationale et irrationale |>er se convenit animalibus ratione suarum specierum, licet non ratione hujus generis quod est animal ; non enim animal, inquantum animal, est rationale, neque irrationale. Si vero esse præter rationem, vel secundum rationem, non pertinet ad speciem actus humani, sequitur quod actus humani per se nec boni nec mali sunt, sed indifferentes; sicut homines per se nec albi nec nigri sunt. Hoc est ergo ex quo veritas conclusionis dependet. Ad cujus evidentiam, considerandum est quod cum actus accipiat speciem ab objecto, secundum aliquam ralionem objecti speciticabitur actus comparatus ad unum principium activum, secundum quam rationem non speci Picabitur comparatus ad aliud. Cognoscere enim colorem el cognoscere sonum -mût diversi actus secundum species, si ad sensum referantur, <juia hæc secundum se sensibilia sunt; non autem si referantur ad intellectum, quia ab intellectu comprehenduntur sub una ratione communi objecti, scilicet entis aut veri. Et similiter, sentire album et nigrum differunt specie, si referantur ad visum, non autem si referantur ad gustum. Ex quo potest accipi quod actus cujuslibel potentiæ specificatur secundum id quod per se pertinet ad jiutentiarn illam, non autem secundum.id quod pertinet ad eam solum per accidens. Si ergo objecta humanorum actuum considerentur, quæ habeant differentias secundum aliquid per se ad ralionem pertinens, erunt actus specie differentes secundum quod sunt actus rationis, licet non sini specie differentes secundum quod sunt actus alterius potentiæ : sicut cognoscere mulierem suam, et cognoscere mulierem non suam (a), sunt aclus habentes objecta differentia secundum aliquid ad ralionem pertinens; nam suum el non suum determinantur secundum regulam rationis; quæ tamen ꝺdifferentia per accidens se habent, si comparentur ad vim generativam, vel etiam ad van concupiscibilem; el ideo cognoscere suam, el cognoscere non suam, specie differunt secundum quod sunt actus rationis, non autem secundum quod sunt actus generativæ aut concupiscibilis. In tantum autem sunt actus humani, inquantum sunt aclus rationis. Sic ergo patet quod differunt specie, inquantum sunt aclus humani. Patet ergo quod actus humani ex specie sua habent quod sint boni vel mali. Et ideo simpliciter dicendum est (ὐ), aliquos aclus humanos esse secundum se bonos vel malos, el non omnes esse indifferentes, nisi forte secundum quod considerantur in suo genere tantum. Sicut enim dicitur quod animal, inquantum est animal, neque est rationale neque irrationale; ita |>olesl dici quod aclus humanus, inquantum est aclus, nondum habet rationem boni vel mali moralis, nisi aliud addatur ad speciem contrahens ; licet etiam ex hoc ipso quod est actus humanus, et ulterius ex hoc quod est actus, et ulterius ex hoc quod est ens, habeat aliquam rationem boni, sed non hujus boni moralis quod est secundum ralionem esse, de quo nunc agimus. » — Hæc ille. — Ex quibus infertur : Primo, quod de uno el eodem actu contingit diversimode judicare, secundum comparationem ad diversa agentia. Secundo, quod idem aclus est malus comparatus ad liberum arbitrium, qui est bonus comparatus ad vim generalivam. Tortio, quod nullus actus habet rationem culpæ aut mali moraliter, nisi secundum quod procedit a ratione vel libero arbitrio subducente se a lege divina. Quarto, quod nullus actus proprie dicitur humanus, nisi ille qui sequitur deliberationem rationis. Quinto, quod nullus aclus habet ralionem mali moralis, in se el absolute considerabis, sed solum per relationem ad activum principium. Et mulla alia superius dicta sequuntur ex praedictis.

Ad secundum principale dicit Gregorius de Arimino, quod, « «secundum inodum loquendi arguentis, dicendum est quod Deus sequitur determinationem voluntatis, non quod determinatio voluntati» sit aliqua entitas distincta a voluntate et actu ejus, quæ (γ) primo fiat a voluntate, sicut argumentum videtur imaginari ; nec etiam intelligendoquod prius natura voluntas agat actum illum quam (o) Deus, proprie loquendo de priori natura ; quoniam tunc sequitur quod posset illum actuin agere, Deo non coagente, sicut patet ex diffinitione prioris secundum

( ) *cognotcere mulierem non tuam. — tuam non cognoicerc mulierem.* Pr.
( ) *dicendum* eit. — Orn. Pr.
(γ) *qute. — qui* Pr.
(c) *quam. — quem* Pr.

naturam. Sed ad hunc sensum dico Deum sequi determinationem voluntatis create quoniam ideo Deus agit illum actum, quia cum voluntas agit ; et non ideo quia Deus agit illum, voluntas agit illum (a). Et ideo magis proprie dicitur Deus congere voluntati in causando talem actum, quam voluntas dicatur coagere Deo. Et cum arguitur contra hoc, quia tunc Deus voluntarie coagerel ad peccatum : — Si peccatum accipiatur proprie, neganda est consequentia, quia actus ille non sic est peccatum ; si autem improprie, pro actu malo, consequens concedendum esL Quod vero ultra additur, jam exclusum est. d — Hæc ille. — Sed apparet mihi quod aliter jiotest melius dici, scilicet : quod quantum ad omne positivum quod est in actu voluntatis, actio voluntatis creatæ est posterior actione Dei in producendo quodlibet tale; quia nulla crealura agit, nisi mota a Deo. Et ad hujus improbationem, dicitur quod consequentia ibidem facta non valet; quia motio Dei non determinat voluntatem creatam ad aliquid quod sit secundum se malum, sed ad illud quod est secundum se bonum ex natura sua, licet sil malum quoad deformitatem quam habet relatum ad causam secundam. Item, negatur alia consequentia ibi facta, scilicet : voluntas non agit a se, sed ab alio; igitur non a se, sed ab alio habet quod sit causa mali, et per consequens non peccat. Cujus ratio est : quia voluntas creata non ideo peccat quia illum actum agit, sed quia illum taliter agit; primum habet a Deo, non autem secundum.

Ad tertium dicit Gregorius, quod minor est falsa. Et ad prolationem qua· est per auctoritatem, dicit quod a illa? auctoritates nullo modo sunt ad propositum : quia non habetur ex his quod Deus non coagat agentibus naturalibus, sed solummodo quod agentia naturalia agant suas actiones; quod conceditur. Dicetur tamen quod cum eis agit Deus. — *Ad primani* vero probationem per rationem, dicitur quod illa non probat quod debet probare ; quia, dato quod Deus possit communicare creatura» ut sola possit in talem actionem, non sequitur quod communicaverit. Utrum autem possit, alibi poterit sideri >. —*Ad secundam probationem,* dicit quod α idem totaliter fit ab ambobus. Et cum dicitur quod impossibile est idem esse simul a duabus causis totalibus; — dicendum quod causa potest dupliciter dici totalis. Uno modo, totalitate relata ad causam, id est, sufficiens habere effectum absque concursu alterius causæ, precise causando sicut causât ; et sic neganda est ista consequentia : quoniam nec Deus, nec crealura est sic causa totalis actus mali; nunquam enim talis aclus licrel, si Deus non causarel eum, neque etiam si crealura non causarel, et Deus non aliter causarel quam nunc de facio causel, concurrendo cum creatura. Alio modo, totalis totalitate relata ad effectum, id est, totum effectum causons; et sic ejusdem possunt essi· plures causæ totale : ejusdem enim volitionis, secundum totum est causa notitia, et etiam voluntas; et multa alia exempla («) dari possent. Item, non minus est possibile idem secundum totum a duobus produci, quam secundum totum jam productum a duobus conservari; nunc autem idem aclus voluntatis, sive bonus, sive malus, conservatur immediate a Deo et a voluntate, secundum arguentem >. — Hæc Gregorius. — Apparet mihi quod omnia dicta sua stare possunt, praeter unum, scilicet quod creatur» possit communicari ut sola agat aliquam actionem, nullo alio coagenle. De hoc sanctus Thomas, 2. *Sententiarum,* praesenti distinctione, q. 2, art. 2 : < Quædam, inquit, opinio dicebat actus peccatorum nullo modo, nec eliam inquantum aclus sunt, a Deo esse. Et hæc opinio tangitur in pnesenti distinctione; quam ad praesens nulli vel pauci tenent, quia propinquissima est duplici errori. Primo, quia videtur sequi ex ea quod sint plura principia prima. Hoc enim e>t de ratione primi principii, ut agere possit sine auxilio prioris agentis el influentia ejus; unde, si voluntas humana actionem aliquam posset producere, cujus Deus auctor non esset, voluntas humana ralionem primi principii haberet. Quamvis quidam hoc solvere nituntur, dicentes quod voluntas, etsi perse possit producere actionem sine influentia prioris agentis, non tamen habet esse a se, sed ab alio; quod etiam exigitur ad rationem primi principii. Sed hoc videtur inconveniens, ut quod a se esse non habet, a se agere possit ; cum eliam (C) per se durare non possit, quod a se non est. Omnis eliam (γ) virtus ab essentia procedit, el operatio a virtute; unde cujus essentia ab alio est. oportet quod virtus et operatio ab alio sit. Et præterea, quamvis secundum hanc responsionem evitaretur quod non esset primum simpliciter, tamen non posset vitari quin esset primum agens, si ejus aclio in aliquod prius agens non reduceretur sicut in causam. Secundo, quia, cum actio peccati sit ens, non solum secundum quod privationes et negationes entia dicuntur, sed etiam secundum quod res in genere exsistentes entia sunt, quia et ipsæ actiones in genere ordinantur, sequeretur quod, si actiones peccati a Deo non sunt, quod aliquod ens essentiam habens, a Deo non esset, el ita Deus non esset universalis causa omnium entium ; quod est contra perfectionem primi entis; primum enim in quolibet genera, est causa eorum quæ sunt post, ut dicitur, 2. *Metaphysics* (t. c. 4). > — Hæc ille. — Item, *de Potenlia Dei,* q.3, ari. 5, probat, triplici ratione, quod omne aliud a Deo, oportet esse causatum a Deo. Item, q. 5, art. 2, probat quod

(a) il/um. — Om. Pr.

(a) exempla. — *extra* Pr.
(C) *etiam*. — *ergo* Pr.
(y) *Omnis etiam*. — *rt omnis* Pr.

omne aliud a Deo, indiget conservari a Deo. Et in multis aliis locis dicit similia.

II. Ad argumenta aliorum. — Ad primum aliorum, respondet Gregorius (dist. 34, q. 1. art. 3), negando consequentiam. Et ad probationem, dicit quod « non ideo precise quis peccat, quia facit actum malum; vocando actum malum illam entitatem quæ nunc a modernis vocatur actus malus (quod dico ad excludendum acceptionem hujus nominis *actus,* ut dicitur de quibusdam complexe significantibus, quomodo actus negantur esse res propria?, id est, entitates); sed ideo peccat, quia facit illum male, id est, contra rectam rationem. Et quia illum actum quem homo contra rectam rationem, ct ideo male, facit, Deus secundum rectam rationem, ac per hoc bene, facit, ideo homo illum faciendo peccat, et non Deus. Istud declaratur de propinquo. Nam eumdem actum quem homo libere continuat el conservat postquam factus est, continuat el etiam conservat Deus; el tamen homo sic continuando et conservando peccat, non autem Deus. Similiter, eumdem hominem Deus producit el format in utero, quem generat etiam homo adulterando; et tamen Deus non peccat, sed homo. Similiter dicit Magister, 3. *Sentent.,* 20 dist. : Traditio Christi facta est a Deo, Juda, el a Judæis; et tamen Deus non peccavit, illi vero peccaverunt. Et ita dari lussent multa exempla de multis operationibus exterioribus, ad quæ etiam diversi homines concurrunt; el tamen unus peccat, alius non, quia unus secundum rectam rationem et bene illud agit, alius veru contra rectam rationem el male. — Dices quod saltem in his quæ sunl secundum se mala, nec possunt liene fieri, concedendum erit quod non fiunt a Deo; quia tunc non solum mala, sed etiam male laceret, et contra rectam rationem, sicque peccaret. — Dicendum quod nulla entitas est vel esse potest, quæ non possit liene fieri, licet non a quolibet. Sed ea quæ sunl secundum se mala, et dicuntur non posse bene fieri, non sunt aliqua entitates exsistentes vel possibiles exsistere; sed sunt quædarn complexe significabilia, qua? etiam proprie peccata nuncupantur. Et talia nunquam fiunt a Deo, etiam secundum modum loquendi quo dicuntur fieri ab homine. Verbi gratia : Invidere dicitur esse malum secundum se, et dicitur fieri ab homine, ad hunc sensum, quia scilicet dicimus quod homo invidet; Deus autem, etsi actum illum, seu entitatem illam quam invidiam nominamus et qua homo dicilur invidere, causet simul cum homine, non tamen ille invidet : sii ut nec notitia invidentis, partialiter cum voluntate hŏmini causans invidiam, ulli invidet ; sed tantummodo ipsa anima, quæ dia entitate afficitur. Et ita de aliis, ul furari, moechari et hujusmodi, est dicendum. Nullum enim talium potest Deus. Licet enim omnem entitatem quam agit vel movet mendax, aut fur, simul etiam Deus agat el moveat, ipse tamen nec furatur nec mentitur. Quodlibet enim talium, ultra simplicem factionem aut motionem talis vel talis rei, alia connotât ex parte ejus quod sic denominatur, quæ (α) Deo non conveniunt : sicul furari, ultra simplicem translationem rei de loco ad locum, connotai rem illam non esse transferentis; mentiri etiam, ultra formationem talis falsa vocis, connotai eum qui mentiri dicitur, velle per illam falsum significare et alium fallere; et quia Deus, esto quod simul partialiter rem illam transferal, non transfert rem non suam, quia omnia ejus sunl, et, licet simul cum mentiente illam vocem formet, non tamen intendit per illam falsum significare aut aliquem fallere, ideo nec ipse potest furari vel fur esse, nec mentiri aul mendax esse. — Dices : Quamvis Deus non invideat aut mentiatur, et sic de aliis, causât tamen, secundum le, invidiam in anima invidentis, et similiter causal illam vocem quæ dicitur mendacium. Sed talia causare, videlur esse contra rectam rationem, sicut invidere et mentiri : nam talia faciens, facit quodammodo, vel saltem juvat alium ad mentiendum et invidendum; quod recta ratio dictat non esse faciendum. Igitur Deus male agit el peccat, ut prius inferebatur. — Respondetur quod, sicut Deus non agit contra rectam rationem, faciendo hominem qui possit malum actum facere, cum eum ad illum faciendum non cogat vel inducat; sic nec agit contra rectam rationem, non subtrahendo illud sine quo homo non potest facere actum malum, nec tamen excitando vel faciendo ut homo faciat talem actum. Illud autem sine quo non potest horno malum actum facere, est coefiicentia Dei, quæ necessaria est cuilibet creature a<l suos effectus producendos, cum nulla se sola ad aliquam essentiam causandam sufficiat. — Confirmatur responsio : Quoniam certum est Deum non peccare, nec agere contra rectam rationem, ex eo quod actum rnalum partialiter continuat et conservat; nec sic dicitur ipse facere vel juvare hominem ad peccandum, per continuationem illius mali actus ». — Hæc ille in forma. — Quæ omnia bene dicla sunt, præter hoc quod dicit de significabilibus complexe, scilicet quod ea quæ sunl secundum se mala, non sunt aliquæ entitates, sed sola complexe significabilia, etc. Dicitur enim, secundum sanctum Thomam, quod ea quæ dicimus secundum se mala, sunt actus mali sumpti cum suis deformitatibus; nam aggregatum ex ipso actu el sua deformitate nunquam potest bene fieri, licet actus possit bene fieri.

Dicitur ergo ad argumentum principale, negando consequentiam. Et ad probationem, dicitur quod homo faciendo actum malum peccat; quia non solum est causa actus, immo malitiæ et deformita-

(*) **iic** *denominatur, qux. — denominatur, neque* **Pr.**

lis actus. Deus autem esi causa primi, et non secundi; ideo non peccat, nec est causa peccati inquantum jieccatum est, nec quantum ad id quod est formale et completivum rationis peccati. Et hæc solutio halatur a beato Thoma, *dc Malo*, q. 3, art. 2, in solutione primi, ubi respondet ad hoc argumentum, quasi in forma. Arguit enim sic : « Horno non dicitur esse causa peccati, nisi quia est causa actionis peccati; nihil enim ad malum intendens operatur, ul Dionysius («/e *Divini Nominibus,* cap. 4 j dicit. Sed Deus non est auctor peccati. Igitur, etc. » Ecce argumentum. Sequitur responsio : α Dicendum, inquit, quod homo qui peccat, licet per se non velit deformitateni peccati, tamen deformitas peccati aliquomodo cadit sub voluntate peccantis, dum scilicet magis eligit deformitatem peccati incurrere, quam ah actu cessare. Sed deformitas peccati nullo modo cadit sub voluntate divina, sed consequitur ex hoc quod liberum arbitrium recedit ab ordine divinæ voluntatis, p — Hæc ille. — Item, 1· 2 q. 79, art. 2 arg. 2), facit idem argumentum, et solvit sic . α Dicendum quod in hominem sicut in causam reducitur non solum actus, sed etiam ipse defectus ; quia scilicet non subditur cui debet subdi, licet hoc ipse non intendat principaliter; et ideo homo e>t causa peccati. Sed Deus sic est causa actus, quod nullo modo est causa defectus concomitantis actum ; et ideo non est causa peccati. * — Hæc ille. — Simile ponit, 2. *Sententiarum,* dist. 37, q. 2, ari. 2, in solutione secundi : < Illud, inquit, dicitur ad malum cooperari, quod inclinat ad actionem, secundum quod actio deformitati substat, unde mala est. Hoc autem Deo non convenit. Et ideo non oportet ul ad malum cooperari dicatur, quamvis sit causa illius actionis in qua malum consistit, secundum quod influit agenti esse, et posse, ct agere, ct quidquid perfectionis est in agente. » — Hæc ille.

Ad secundum patet ex jam dictis ; nam ille proprie dicitur auctor malorum, qui est causa non solum actus, sed defectus et deformitatis actus. Unde sanctus Thomas, 2. *Sententiarum,* statim post verba allegata, sic dicit (ad 3am) : < Deus dicitur causa bonarum operationum, non solum quantum ad essentiam actus, sed etiam quantum ad perfectionem secundum quam bonæ dicuntur; utniinque enim influit agenti, scilicet ut agat, et ut bene agat. Sed in malis actionibus, quamvis sil causa earum quantum ad essentiam, non tamen est causa quantum ad defectum. Et ideo absolute dicendus («) est causa bonorum operum, non autem]>eccatoruin. n — Hæc ille, in forma.

Ad tertium, negatur consequentia. El ad prolationem, dicitur quod ille solus dicitur hominem deteriorare, qui causal actum quo horno fit deterior, non solum quoad substantiam actus, sed etiam quoad malitiam et defectum el deformitatem actus; hoc autem Deo non convenit.

Ad quartum dicitur quod illo modo Deus est nitor mali actus, quo non est ejus auctor; el econtra, illo modo non ulciscitur actum malum, quo est auctor ejus ; nam Deus punit hominem pm aclu malo, in quantum malus et deformi est; et illo modo non est auctor actus mali. Rursus, Deus est causa actus mali, quantum ad substantiam el essentiam ictus, quæ in se bona est ; el illo morio non punit hominem pro actu malo. Verurntamen brevius dici potest, quod argumentum non aliud concludit, nisi quod Deus non eM causa actus mali ut mains est, sicul nec est causa peccati ; quod concedimus. Cum quo stat quod est causa artus qui suintât malitiæ el defectui.

Ad qnintuin «licit Gregorius, quod < Deus potest solus illum artum causare; el artum odiendi, id est, qui est odium Dei, et mendacium etiam potest causare. Tamen non potest causare odium Dei, seu actum odiendi; neque potest causare mendacium, seu mentiri ; neque potest causare actum malum : quia quemcumque actum caiisarel solus, licet ille nunc sil odium Dei, vel mendacium, aul aliquis actus malus, si tamen solum illum Deus causaret, sicut potest illum causare solus, non esset actus malus, neque odium Dei. neque mendacium >. — Hæc ille. — Et apparet mihi quod aliqua falsa dicit . quia (s) sicut illud accidens quod nunc est albedo, quia essentialiter esi albedo, ideo æque e>set albedo, si esset ab omni subjecto separatum et a '•olo Deo dependens vel causatum aut productum, sit ut est nunc dum est in subjecto et a causis secundi< dependens in esse vel conservari aut fieri ; ita est de illo accidente quoti dicimus odium Dei; nam illud est essentialiter odium Dei, a quocumque producatur vel conservetur, sive sit in subjecto, sive sine subjecto. Nec oportet ad hoc quod tale accidens sit odium, quod per illud aliquid denominetur formaliler odiens, sed quod tale accidens ex natura sua habeat quod possit aliquod subjet tum taliter denominare. — Dicitur ergo ad argumentum, quod in quolibet tali aclu sunt duo consideranda : primum est substantia actus, secundum ol deformitas. Primum potest solus Deus producere ; non autem secundum. Et si substantia talis actus a solo Deo causaretur. nullo modo esset jocatum : quia nulla e-sct ibi deformitas; quia, ut prius dictum csl, deformitas non sequitur essentiam artus in se, sed ut causatur a libera arbitrio, cui non licet talem actum producere.

Ad sextum dicit Gregorius, quod n Deus vult illum actum esse. Negatur autem quod Deus velit istum hominem facere illum actum : sicul, secundum Magistrum, distinctione ultima primi, ipsa

(a) *dicendui.* – *dicendum* Pr.

(a) *quia.* — *quoti* Pr.

Lota Trinitas voluit passionem Christi ct occisionem ĕs ; nec tamen voluit quod Judæi occiderent Christum. Ideo negatur illa consequentia ». — Huc ille. — Mihi videtur quod Deus vult istum actum esse, el, quod plus est, illum actum esso ab homine, quantum ad omne quod est bonum in actu, n‹»n autem quantum ad defectum con- ȳuentem actum, prout est ab hoc homine subducente se a recta ratione : bonum est enim hominem istum actum elicere, inquanlum ille actus est quoddam ens et quædarn actio; sed est malum aliis considerationibus.

III. Ad argumenta Durandi. — Ad primum Durandi, negatur prima consequentia, quæ sepe negata est, scilicet : Deus est causa talis artus; igitur ‹·›! causa deformitatis consequentis. Et ad prolationem consequential dicilur quod major est falsa : nam, ad hoc quod defectus culpabilis consequens actum imputetur agenti, non sufficit quod agens producat actum, el quod habeat dominium illius aclus, el quod non ignoret defectum; immo, ultra lior, requiritur quod agens debeat el teneatur vitare talem defecturn et causare oppositum illius defectus; item, quod agens cui talis defectus imputatur, velit aliquo modo illum defectum. Hoc autem in Deo locum non habet. Item, major illa haberet colorem, ubi agens causarel actum ad quem sequitur defectus el inordinatio ex ipsa essentia actus absolute considerata ; modo nullus aclus est produciilis a libero arbitrio, quem illo modo sequatur defectus culpabilis, ul supra dictum fuit. — Ad vonlirmatmnem, |>alet per idem ; quia major non est vera, nisi ubi illa inseparabilitas consurgit ex natura et essentia actus in se considerati, et non specialiter, ct tantummodo ex relatione a» tus ad aliquod activum principium instrumentale vel principale. Nec pndmtio concludit oppositum : nam salus navis, in tali casu, habet ex natura sua annexam exonerationem et projectionem mercium.

Ad secundum, negatur consequentia : quin, ut «sepe dictum est, talis defectus non consequitur actum ex natura aclus; immoaclus poeset ab aliquo agente produci, sine tali deformitate se habente per modum privationis; Si enim talis actus a solo Deo produceretur, ille actus non careret aliquo debito -ibi inesse. Tamen sanctus Thomas vitietur simpliciter negare illam consequentiam, sine quacumque glossa. Unde, 2. *Sentent.,* (list. 37, q. 2, ari. 2, arguit sic, quinto (a) loco : i Hei non assignatui causa officiens secundum quod est in intellectu, sed s-cundum quod »-›t in re. Sed quidam actus sunt in quibus non potest separari id quod est de natum artus a deformitate, nisi secundum intellectum; quia bene fieri non possunt. Ergo non causantur nisi

i»; *qumttn — hoc* **Pr.**

secundum quod stant sub deformitate illa. Sed secundum quod stant sub deformitate, non sunt a Deo. Ergo nullo modo sunl a Deo. » Eccc argumentum. Sequitur responsio : α Dicendum, inquit, quod sicut actio quæ deformitatem peccati habet, dicitur bona, inquantum est actio, bonitate naturæ, non propter hoc quod aliquando inveniatur separata a deformi late, sed quia lionitas naturæ, deformitati substat; ila etiam nec Deus dicitur esso causa illius actionis inquantum est actio, et non inquantum deformis, hoc modo quod actionem faciat a deformitate separatam, sed quia in actione deformitati conjuncta, hoc quod est actionis facit, et quod est deformitatis non facil. Etsi enim (x) in aliquo effectu plura inseparabiliter conjuncta sint, non oportet ut quidquid est causa ejus quantum ad unum, sit causa ejus quantum ad alterum; sicut natura est causa oculi quantum ad substantiam, et non quantum ad defectum cæcitatis, quæ ex defectu incidit, *n* — Hæc ille. — In prima vero secundæ, q. 79, art. 2, in solutione tertii, ponit primam solutionem implicite, scilicet quod non oportet quidquid est causa actus esse causam deformitatis, nisi deformitas pertineat ad speciem ejus. Unde arguit sic : α Aliqui actus secundum speciem suam sunl mali et peccata. Sed quidquid est causa alicujus, est causa ejus quod ei convenit (5) secundum suam speciem. Si ergo Deus esset causa actus peccati, sequitur quod esset causa peccati, etc. n Ecce argumentum. Sequitur responsio : « Dicendum quod actus et habitus non recipiunt speciem ex ipsa privatione in qua consistit ratio mali, sed ex aliquo objecto cui conjungitur talis privatio; et sic ipse defectus qui dicilur non esse a Deo, pertinet ad speciem aclus consequenter, et non quasi differentia specifica, n — H.ec ille. Su|M?r omnia vero placet 'mihi solutio quam dat ad hoc argumentum, *de Malo,* q. 3, ari. 2, in solutione secundi, ubi sic dicit : α Deformitas peccati non consequitur speciem actus secundum quod est in genere naturæ. quæ a Deo causatur; sed consequitur -peciem ac.lu‹ secundum quod est moralis, prout causatur ex libero arbitrio. » — Hæc ille.

Et hæc de quæstione. Benedictus Deus. Arnen.

( ) **ontni. — Om. Pr.**
( ) **cüiiccnif** — *contingit* **Pr**

QUÆSTIO I.

UTRUM BONITAS ACTUS VOLUNTATIS SIT EX FINE

Circa trigesimamoctavam distinctionem 2. *Sententiarum,* quaeritur : Utrum bonitas actus voluntatis sit ex fine.

Videtur quod sic : quia motus recipit speciem ab ordine ad (a) a termino; sed terminus actus voluntatis est finis; igitur, et bonitas.

In contrarium arguitur : quia evangelizare bonum est, et manducare bonum est ; et tamen evangelizare propter manducare non est bonum..

In hac quæstione sunt tres articuli. In primo ponentur conclusiones. In secundo objectiones. In tertio solutiones.

ARTICULUS I.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio : Quod ad bonitatem actus voluntatis requiritur appetitus recti finis, non tamen sufficit.

Hanc ponit sanctus Thomas, 2. Sentent., dist. 38, q. 1, art. 5, ubi sic dicit : « Actus voluntatis potest ferri in finem dupliciter. Vel immediate in ipsum ut in finem ; et sic manifeste actus voluntatis bonitatem et malitiam ex fine habet : quia velle bonum finem est bonum, et velle malum finem est malum; bonitas enim finis non dependet ulterius ex aliquo alio, sicut bonitas ejus quod est ad finem, dependet ex fine. Et talis actus proprie dicitur voluntas finis, ut velle beatitudinem. Alio modo, fertur actus in finem mediante eo quod est ad finem; et hoc proprie dicitur intendere finem. Et tunc distinguendum est. Quia in malis absolute dicendum est quod actus habet malitiam ex fine; quia, si finis intentus sit malus, (6) voluntas est mala, quantumcumque sit bonum id quod ad talem finem ordinatur, eo quod unus particularis defectus sufficit ad malitiam. In bonis autem, distinguendum : quia, aut loquimur de fine volentis, aut de fine actus voluntatis (et dicitur finis volentis, quem volens sibi proposuit); et tunc non sequitur, si finis sit bonus, quod voluntas sit bona, quia potest esse id quod est voluntum malum, et unum tantum sufficit ad malitiam voluntatis, sive finis sit malus, sive velitum sit malum ; et quamvis uno modo idem sit actus voluntatis qui fertur in finem et in id quod est ad finem, tamen intentio nominat illum actum secundum ordinem actus ad finem, sed voluntas nominat actum eumdem secundum ordinem (a) ad objectum proximum quod in finem ordinatur; et ideo in tali casu voluntas est mala, sed intentio bona. Finis autem actus dicitur ad quem actus est proportionatus; et ita etiam, si finis est bonus, et actus bonus; quia actus malus non est proportionate ad finem bonum. Unde (C) dicit Philosophus, in 6. *Ethicorum* (cap. 9), de his qui malis actus proponunt fines consentiunt intendunt, quæ non sortiri finem inconvenienti medio : sicut enim non quælibet materia est disposita ad quamlibet formam, nec quodlibet instrumentum ad quemlibet effectum, nec quodlibet medium ad quamlibet conclusionem ; ita nec quilibet actus ad quemlibet finem. » — Hæc ille.

Item, 1· 2 , q. 19, art. 7, sic dicit : « Intentio dupliciter potest se habere ad voluntatem ; uno modo, ut procedens; alio modo, ut concomitans. Præcedit quidem causaliter intentio voluntatem, quando aliquid volumus propter intentionem alicujus finis ; et tunc ordo ad finem consideratur ut talio quædam bonitatis ipsius volili : puta, cum quis vult jejunare propter Deum; habet enim jejunium rationem boni ex hoc ipso quod fit propter Deum. Unde, cum bonitas voluntatis dependeat ex bonitate voliti, necesse est quod dependeat ex intentione finis. Consequitur autem intentio voluntatem, quando accedit voluntati præexsistenti : puta, si aliquis velit aliquid facere, et postea referat illud in Deum. Et tunc primæ voluntatis bonitas non dependet ex intentione sequenti, nisi quatenus reiteratur actus voluntatis cum sequenti intentione. » — Hæc ille.

Item, in solutione secundi, sic dicit : « Voluntas non potest dici bona, si intentio sit mala, quæ est causi volendi. Qui enim vult dare elemosynam propter inanem gloriam consequendam, vult id quod est de se bonum, sub ratione mali; et ideo, prout est vohtum ab ipso, est malum; unde voluntas ejus est mala. Sed si intentio sit consopiens, tunc voluntas potuit osse bona; et ℔ intentionem sequentem non depravatur (γ) actus ille voluntatis qui pneccssit, sed actus voluntatis qui reiteratur, ℞ — Hæc ille.

Item, in solutione tertii, sic dicit : α Malum contingit ex singulis defectibus, bonum vero ex integra causa. Unde, sive voluntas sit ejus quod est secundum se malum et sub ratione boni, sive sit

(a) *el.* **Om. Pr.**
(β) *et* **— Ad. Pr**

(λ) **a verbo ăefu tuque ad arcZineni, om. Pr**
(6) *Vnde.* — **tH Pr**
(γ) *depluatur.* — *damnatur* **Pr.**

boni sub ratione mali (i), semper voluntas erit mala. Stxi ad hoc quod sit voluntas bona, requiritur quod sit boni el sub ratione boni, id est, quod velit bonum et propter bonum. » — Haec ille.

Ex quibus arguitur pro utraque pario conclusioms. — El quidem, pro prima arguitur sic : Ad rectitudinem el bonitatem volition^ seu voluntatis, requiritur bonitas totius objecti voliti. Sed bonitas finis, vel est totum objectum volitum, vel est pars lenitatis totius objecti voliti; quia omnis actus voluntatis, vel halret solum finem pro objecto, vel id quod est ad finem sub ratione finis. Igitur, etc. — Pro secunda arguitur sic : Illud non sufficit ad Ixmitatem actus voluntatis, quod (xitest stare cum actu vitioso. Sed appetitus recti finis est hujusmodi, ut palet de volente furari ut det (6) elemosynam. Igitur.

Et in hoc primus articulus terminatur.

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

Argumenta cujusdam. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra conclusionem (apud Gregorimn, dist. 38, q. 1, ari. 2), prolmndo quod ad bonitatem voluntatis non requiratur duplex bonitas, scilicet finis el ejus quod est ad finem; immo, quod aliqua volilio sit bona, dato quod carent secunda Imnilate.

Primo. Quia Augustinus, 11. *de Trinitate,* cap. 6, dicil *llerttv autem sunt voluntates omnes sibimet ⁂eligatu si bona est dia ⓕuo(referunlur cuncltc* (8); si *autem* pravo *est,* />rar.r *sunt omnes.* — Hæc ille.

Secundo. Quin, in casu, licitum est et bonum odire Deum aut blasphemare, ne incurratur majus malum. Igitur bonitas finis, in casu, sufficit; licet id quod appetitur propter finem sit malum. Consequentia nota M. Et antecedens probatur. Nam aliquis, sine culpa sua praecedente, potest sic a diabolo decipi, ut sibi videatur omnino quod, nisi blasphemet aut odiat Deum, necessario plus peccabit. Iste tunc, secundum judicium revli&imæ rationis, tenetur blasphemare Deum vel odire, ne incidat in majus peccatum quoniam, secundum communem animi conceptionem, de duobus malis minus malum eligendum ot. Cujus causa est, quia.in bonis est econtrario, scilicet quod majus bonum magis est eligendum. — Confirmatur hoc auctoritate Gregorii. 32. *Moralium* (cap. 18), super illud Job 40 (v. 12), *Servi testiculorum ejus perplexi sunt,* dicentis (a) : *Nervi testiculorum Leviathan perplexi sunt; quia suggestionum ejus argumenta implicatis innexionibus alligantur, ut plcrosque ita peccare faciant, quatenus, si fortasse peccatum fugere appetant, hoc sine alio peccati laqueo non evadant, ct culpam faciant dum vitant, ac nequaquam* se *ab una valeant solvere, nisi in aliam consentiunt (S) se ligari.* Et ponit ibidem (cap. 19) plura exempla. Quorum unum est de eo qui juravit celare secreta alterius qui post juramentum indicat se velle committere homicidium, quod ille juratus non valet impedire, nisi prodendo secretum. Hic sic perplexus est, quod, nisi prodiderit, reus videatur homicidii ; si prodiderit, perjurii. Secundum est de aliquo qui promisit obedientiam alicui praelato, qui postea praecipit ei facere quod non licet. Hic etiam sic perplexus est, quod, si faciat illud quod jubetur, peccet; si non faciat, inobedientiam incurrere videatur. Et secundum hunc casum, ponatur quod ille praelatus praecipiat sibi quod blasphemet Deum aut odiat, et judicet iste quod talis actus contra Deum sil minus malus, quia est ibi tantum unum peccatum, el contra Deum lanium, et mullum excusatum propter praeceptum praelati, credatque quod non obedire praelato sit majus malum, quia contra praelatum suum el contra Deum cujus vices gerit, et quod sil violare juramentum et apostalare a voto; in hoc casu, videtur quod iste tenetur et debet blasphemare, el per consequens non peccabit. Unde Gregorius, post verba allegata, docens quid in talibus casibus sit agendum, ait (cap. 20) : *Est tamen quod ad destruendas ejus versutias utiliter fiat, ut, cum mens inter minora ct maxima peccata constringitur, si omnino nullus sine peccato evadendi aditus patet, minora semper eligantur: quia ct qui murorum ambitu ne fugiat undique clauditur, ibi se in fugam précipitât, ubi murus brevior invenitur.* — Coniirmalur. Quia ad hoc facit illud capit. *Ihio mala,* quod ponitur in Decretis, dist. 13 (cnn. I), et est sumptum ex concilio Toletano oclavo. El similiter, illud (juod ponitur in principio distinctionis, scilicet quod *adversus naturale jus nulla dispensatio admittitur, nisi fnrte duo mala ita urgeant* (γ) *ut alterum necesse sit eligi.* — Nec valet si dicatur quod iti tali casu etiam j>eccat, quia facit minus peccatum, sicut dicunt auctoritates allegatio : quia nullus faciendo quud debet, peccat; lalis autem facit quod debet. Nullus etiam faciendo secundum judicium rectissimum ct commune Sanctorum, et canonis, et concilii generalis, peccat; iste autem sic facit. Hoc cliam videtur contra Gregorium, ubi prius (cap. 20),

(>) — boni Pr.
(I) – *iletlil* Pr.
(-) goo — *>pia* Pr
(?) >nnt bona — A«i Pr

(x) *dicenti».* — *dicent* Pr.
(<5) conientiani.— *icnhanl* Pr.
n) inarant. — *ingerat* Pr.

«licentem (α) : *Cum in dubiis constringimur, utiliter minimis subdimur, ne (S) in magnis sine renia peccemus.* Augustinus quoque, in libro *ile Mendacio,* idem sentire videtur. Unde, poet longam disputationem, inquit, cap. 9 : *Ita igitur coneludendum est, ut quæcumque aliena peccata, exceptis his quæ immundum faciunt in quem committuntur, non evitet quisque (y)peccatiseuis, neque pro se, neque pro quoquam; sed ea sufferat potius fortiter el patienter. Illa vero quæ ita committuntur in hominem, ut cum faciant immundum, etiam peccatis nostris evitare debemus; ac per hoc nec peccata dicenda sunl, quæ propterva fiunt ul illa immunditia evitetur. Quidquid enim ita fit, ut nisi fieret. juste reprehenderetur, non est peccatum ; nullumque precatum esse, quidquid propter peccata (alia factum esset. Propter hæc igitur vitanda quisquis mentitus fuerit, non peccat.* Item, infra, cap. 18, dicit quod *interdum mentiendo faciendum est quod oderis, ut quod amplius detestandum est decitetur* El, eodem capitulo, ait : Qua· *sanctitatis rcHgionisquc causa servantur, cum hæc violare injuriosi* (J) *voluerint, etiam peccatis minoribus, non tamen (<) injuriis aliorum , si conditio proponitur el facultas detur, redimenda* (ζ) *sunt ; ct tunc jam desinunt esse peccata, quæ propter vitanda graviora suscipiuntur.* Item, Beda (Homil. 44), ut allegatur in Decretis, cans. 22, q. 4, can. Si *quid,* ait : Si *quid nos incautius jurasse contigerit, quod observatum pejorem vergat in exitum, libere illud salubri consilio mutandum* (η) *esse noverimus; acmagis, instante necessitate,pejerandum nobis (Q) quam pro vitando perjurio in aliud crimen gravius esse divertendum,* etc. Hoc etiam probatur ratione : Nam quicumque eligit minus malum, ut fugiat majus malum, non vult facere minus malum, sed fugere majus malum; sicut ct Anselmus. *de Casu Diaboli,* cap. 13, dicit quod qui vult aliquid propter beatitudinem, non vult aliud quam beatitudinem ; quare talis nullum peccatum incurrit. — Ex pnediclis sequitur quod intentio recti finis excusat a peccato.

El in hoc secundus articulus terminatur.

( ) *dicentem.* — *dicit* **Pr.**
( ) *constringimur, utiliter* **minimii** *subdimur, ne.* — **eomfrinf/unfur,** *utiliter* **mininih** *subduntur, nec* **Pr.**
(γ) **non** *evitet quisque.* — *evitet quis ct* **Pr.**
(δ) **injuriori, — Om. Pr.**
(<) **tomen.** — *tantum* **Pr.**
(ζ) *redimenda.* — *redigenda* **Pr.**
(rj *mutandum.* — *vitandum.* **Pr**
(0) *pejerandum nobis.* — *potnilendum.* **Pr.**

ARTICULUS III.

PONUNTUR SOLUTIONES

Ad argumenta cujusdam. — Quantum ad tertium articulum, respondendum est objectionibu-supradiclis. Et quidem

Ad primum dicit Gregorius de Arimino (dist. 38, q. 1, art. 2), quod, < sicut declarat alia auctoritas Augustini, in libro *Contra mendacium* (cap. 7), illud dictum intelligendum est de his voluntatibus quarum objecta non sunl per se peccata; ideo non est contra nas (a), b Illa autem auctoritas recitatur a Magistro in (€) distinctione 40, quæ sic habet : *Interest,* inquit, *multum, qua causa, quo fine, qua intentione quid fiat; sed ea quæ constat esse peccata, nullo čausa bonté obtentu, nullo quasi bono fmc, nulla velut bona intentione facienda sunt,* etc.

Ad secundum dicit quod, α si detur talis casus, ille nequaquam tenetur blasphemare, nec odire Deum; immotenetur non blasphemare et non odire, quia nullus tenetur se oonformare errone® conscienti®. » Unde circa hoc ponit quinque ṗropositione Prima est, quod nullo casu quis erronee judicans aliquid esse a se agendum vel non agendum, debet se tali judicio conformare. Secunda est, quod nullus delæt agere contra talem conscientiam erroneam, seu contra suum dictamen rationis. Tertia est, quod quilibêt debet non agere contra rationem seu conscientiam suam erroneam. Quarta est, quod quilibet debet non agere secundum conscientiam suam seu rationem erroneam. Quinta est, quod talis conscientia est deponenda, et, stante ea, non debet aliquid fieri secundum eam, nec contra eam. Tunc ad prolationem in oppositum, cum dicitur quod secundum communem animi conceptionem, etc., — dicit quod « ista propositio, qua dicitur quod de duobus malis, etc., si sumatur in sua proprietate, non solum ipsa non est communis animi conceptio, sed est simpliciter falsa, loquendo semper de malo culpæ : quoniam de talibus duobus malis neutrum est eligendum ; quia ulrumque est malum, et per consequens nec plus nec minus eligendum. Sed bene verum est quod de duobus malis minus malum est minus fugiendum, ct majus est magis fugiendum. Et in hoc sensu, seu loco hujus, utuntur prima qui recte intelligunt, improprie scilicet, illud quod est minus fugiendum, dicentes esse eligendum in comparatione pejoris magis fugiendi; sicut et frequenter, quod minus malum est, dicitur esse bonum el melius, respectu majoris mali ; (juod non est dubium falsum dictum esse, si sermo in sua proprietate capiatur.

(a) **tu».** — **Om. Pr.**
(C) *hac.* — **Ad. Pr.**

Sic respondendum esse (α) docet Augustinus, in libre *de Mendacio,* cap. 9, ubi, praemisso casu quoti aliquis esset in tali necessitate constitutus, quod oporteret eum sacrificare idolo vel stuprum (icrpeti, quærit (C) sic : *Debuilne igitur quispiam stuprum perpeti potius quam thurificarc?* Et respondet : Si *qturrisquid debuit, neutrum debuit. Si enim dixero aliquid horum debuisse, aliquid horum approbabo, eum improbem utrumque. Sed si queritur quid cortini potius debuit evitare, qui utrumque non potuit, sed alterutrum potuit; respondebo,suum peccatum potius quam alienum , et levius potius suum, quam gravius alienum.* — Probatio autem, seu redditio causa·, quam adducit arguens, qua dicitur quod in bonis est econtrario, scilicet quod majus l>onum est magis eligendum, — nulla est. Quia non sequitur : Majus bonum est magis eligendum, igitur minus malum est magis eligendum ; sed bene sequitur : Igitur minus bonum est minus (γ) eligendum. Et consimiliter, sequitur : Majus malum est magis fugiendum, igitur minus malum est minus (o) fugiendum. — Si dicatur contra : Iste debet non blasphemare, ut tu concedis; igitur debet agere contre suam conscientiam, lloc autem est falsum, el repugnans secundæ propositioni supra ꝑposita Probatur consequentia. Quia sequitur : Iste non blasphemat, igitur agit contra conscientiam. — Respondetur, negando primam consequentiam; quia ex illo (c) concesso non sequitur quod debeat agere contra suam conscientiam, quia ipse non debet habere talem conscientiam. Si autem deberet habere illam, ipse utique deberet agere contra conscientiam. Nèque valet probatio : quia illa consequentia non est simplex; sed, ul nunc lanium, et de talibus (ζ), non esi universaliter verum quod qui debet antecedens, debeat consequens. Verbi gratia : si prælatus præcipiat subdito suo ul furetur, aut aliud petâatum committat, adhuc ipse prælalus tenetur non furari; el sequitur : Iste prælalus non furatur, igitur agit contra illud quod præcipil alteri; ct tamen non vere diceretur quod ipse debet agere contra illud quod præcipil alteri, quia non debet tale praeceptum facere alteri ; quamvis verum sil quod oppositum ejus quod ipse pnecipit, oportet facere. Et ita dicendum est in proposito : quod oppositum ejus quod isti homini dictat sua conscientia, debel ipse facere; non tamen sequitur (η) neque verum est quod deliel facere contra suam conscientiam. — Ad auctoritatem Gregorii, dicitur quod, sicut cuilibet bene consideranti apparel, ipsa concludit oppositum illius quod arguens intendit concludere. Quod palet ex eo quod dicit : *Ita plerosque* (a) *peccare faciunt, quatenus, si fortasse peccatum fugere appetant, hoc sine alio peccati laqueo non evadant. ct culpam faciant, dum vitant.* Ex quo patet quod (6) ita perplexus, si blasphemabit, peccabit. Née consilium quod ipse dat, est contra hoc. Quia non solum utiliter consulitur homini quod agat bonum et vitei malum, sed etiam quod, si non possit vitare, el de duobus peccatis in alterum oporteat eum labi, vitei quod est majus malum; et (γ) hoc quodammodo dicitur eligere minus malum. Et hoc facit ipse. Quod patet, quia ait : St *0l mino nullus sine peccato evadendi patet aditus, semper minora eligantur.* Ex quo etiam confirmatur propositum : quia, si, illo casu posito, ille non peccaret, jam sine peccato vitaret peccatum; cujus oppositum supponitur. — Et similiter dicendum est de concilio supra allegato. — Ad aliud quod allegatur de dispensatione juris naturalis, dicendum quod illud dictum, quod utique est Gratiani, propter illam exceptionem, falsum est. Nec ipse in hoc est sequendus, sed reprehendendus; sicul ibidem reprehendit eum glossator suus, et liene, dicens eum male casum perplexitatis excepisse. — Cum ulterius probatur quod blasphemans in tali casu non peccat, quia facit quod debet; — dicendum est quod falsum est ; immo facit illud quod non tantummodo non debel facere, immo quod etiam debet non facere, ul ex dictis patet. — Cum autem additur quod nullus faciendo secundum judicium rectissimum Sanctorum et canonum el concilii peccat ; — dicitur hoc verum esse dc judicio quo absolute judicant hoc esse faciendum. Non est autem universaliter verum de judicio conditionaliter judicante nam certum est quod omnes Sancti, el generaliter omnes prudentes viri, judicarent et consulerent quod, si quis non posset vel nollet vitaix? utrumque duorum inaequalium peccatorum, sed, maljtia vel infirmitate, in alterum sit casurus, cadat in id quod minus peccatum est; et tamen constat quod talis faciendo illud, peccaret, licet minus. Nunc autem certum est quod tali homini sic perplexo, nullus sanctus, nec aliquis, nisi nequam et impius aut stultus, consuleret quod Deum blasphemaret vel odiret; sed consuleret quod lalem conscientiam erroneam deponeret el abjiceret; quod si ille nollet, aul non posset, tunc judicaret minus malum esse illi ul ageret peccatum minus, quam ut ageret majus. Præterea, esto quod dan tur arguenti, quod in tali casu perplexionis delieal quis agere quod minus malum est, el sic faciendo non peccet, non apparet

(3) a verbis *quod* **minui ꝺue** ml *respondendum cue,* **om. Pr.**
(i) **r/uint** — *lonlingit* **Pr**
(γ) **minui.** — *mugit* **Pr**
{i **ñiinu** — **niarpji Pi**
(t| **tlio. — illitu Pr**
tantum, ft dr tafibut — tantummodo **Pr.**
(r() *teguiliir* — **«olwnt Pr**
(ı) *pltroique — pleriguc* **Pr.**
(C) *quod.* — **Om. Pr.**
(γ) 〉 *t.* — **er. Pr**

quo pacto sequatur quod ipse debeat Deum blasphemare : non enim sequitur hoc, nisi Deum blasphemare sit minus peccatum quam contra conscientiam Deum non blasphemare; quod nec ego vellem dicere, nec ipse probavit, et tamen debuisset, cum sui propositi sil probaro quod Deum blasphemare vel odire non sit perse malum, et quod aliquando possit liene fieri. Secundo, dicitur quod casus positus assumit unum falsum, ul videtur, videlicet (a) quod in talem errorem, quo æstimatur Deum esse blasphemandum vel odiendum, quis habens usum liberi arbitrii el potens peccare, qualis esset taliter perplexus, incideret sine culpa; cum ipsemet error de quo agitur, esset utique quædam culpa. Si enim non esset culpa, quis alius error diceretur culpa? Item, ille error esset actus infidelitatis; quem constat esse peccatum. Item, talis error saltem esset pœna peccati originalis; et sic non excusaret omnino a jhjccato. — Ad auctoritatem Augustini allegatam, dicendum quod illa verka non scribit Augustinus ul propriam sententiam el opinionem promens, sed tanquam unam opinionem aliorum, quam ibi retulit, disputative tantummodo prosequend. Quod patet : quia tractaturus hanc quæstionem, Utrum videlicet aliquando sit mentiendum mendacio officioso, in principio libri (rle Afendacto), ea propila, statim inquit : *Quam questionem tam sollicite(ζ)pertractabimus, ut quæramus cum qutcrenlibus. Utrum autem aliquid inveniamus, nihil nobis (emere affirmantibus, lectori bene attendenti satis indicabit* (γ) ipsa *pertractatio,* etc. (2). *Ad extremum, tamen* (t) *sententiam nostram vclut certior indago comprehendet* (ζ). Item, quia in extrema parte libri, scilicet capitulo jænultimo, ex disputatione præmissa expresse concludit quod non est mentiendum pro vitanda impudicitia corporali, quæ de his est quæ commissa in hominem faciunt eum immundum; cujus oppositum continent verba per arguentem allegata, ut patet. Et generaliter, nunquam in aliquo casu esse aliquo générié mendacii mentiendum, statim concludit, dicens (cap. ult.) : *Elucet itaque, omnibus discussis, nihil aliud* (η) illa *testimonia Scripturarum monere,* nisi nunquam *omnino esse mentiendum.* Et consequenter, recapitulando causas pnetactas in disputando discurrendoque per omnia genera mendaciorum, determinat conclusive nullo unquam genere mendacii esse mentiendum. Ex quo patet quod in illis verbis allegatis non prodii suam intentionem vel sententiam; unde nec sunt tanquam illius auctoritas alleganda.

— Ad dictum Bedæ, dicendum ol quod m nullo est contra, eo quod, non observando illud super quo datum fait tale juramentum, non committit perjurium ; sicut dicit Glossa Decreti, in distinctione allegata, et sanctus Thomas, 2· 2·, q. 98, art. 2. Immo, secundum eum (ibid, art. t, ad 1um), perjurium fuit quando incaute juratum est. — Ad prolationem quæ ultimo adducitur, quod quicumque eligit minus malum, etc., — hic dico, primo, quod si hæc deductio esset rata, oporteret concedere nemi- nem peccare, quidquid ipse faceret propter majus malum vitandum; quod nullatenus est dicendum. Immo, ut dicit Augustinus, libro *Contra mendacium,* cap. 7, talis opinio universam vite probitatem subvertit. Oportet etiam concedere quod aliquando sint facienda mala ut eveniant bona ; nam non minus videtur esse bona intentio ejus qui intendit proventum boni, quam qui intendit fugam mali, et tamen (a) istud est contra sententiam Apostoli, *Roman,,* 3 (v. 8), et Augustini, *Contra mendacium,* cap. 7 et 15. — Dicitur ulterius, quod, cum dicitur quod talis non vult facere minu? malum, si ly *vult* capiatur in sua generali significatione, secundum quod universaliter motus virtuti? volitivæ, qui (5) non est nolitio, dicitur volitio, plet quod istud dictum implicat contradictionem. Si autem accipiatur pro tali motu, non quolibet, sed eo quo appetitur aliquid ut finis el propter se, qui etiam appropriate, secundum usum inultorum ductorum, el Anselmi, ubi allegatur, vocatur voluntas, is vero quo quid propter aliud appetitur, magis solet dici electio, potest illud dictum concedi; sed nunquam juvat arguentem ; quia, esto quod talis non velit facere minus malum, ad sensum prædiclum, quia scilicet non finaliter el propter se, eligit tamen facere minus malum, quæ electio prava est, ac per hoc etiam ipse incurrit peccatum : non enim solum agit contra rectam rationem, qui finaliter malum intendit, sed etiam qui bonum intendens, malum eligit \el operatur, seu quod debel non operari el non eligere; nam ad bonitatem operationis non sufficit operan propter quod est operandum, sed etiam requiritur ut fiat quoti fiendum est. » — Haec Gregorius. el bene, et confonniter dictis sancti Thomæ. in multis locis.

Unde, *de Malo,* q. 2, ari. 4, in solutione secundi, sic dicit : < Id quo<l consequitur speciem alicujus. senqær inesl ei. Cum vrgo actus hominis speciem consequatur ex ratione objecti, secundum quam est bonus vel malus, actus sic specificatus in bono, nunquam potest css<' malus, nec specificatus in malo, unquam potest esse bonus. Convenit tamen actui secundum se bono adjungi aliquem alium actum malum secundum aliquem ordinem ;et secun-

(a) *videlicet. — vel* Pr.
(c) *tam sollicite. — cum sollicitate.* Pr.
(v) *indicabit. — judicabit* Pr.
(ô) *etc. — ct* Pr.
(ζ) *tamen, — cum* Pr.
comprehendet — comprehendit Pr
(η) *aliud, — ad* Pr.

( ) I<irnr/i. — çuamfo Pr.
( ) *qui.* — çuxr Pr.

dum llhini aclum malum, bonus aliquando dicitur male fleri, non quod in seipso sil malus : sicut dare elemosynam pauperi, vel diligere Deum, est netus secundum m* bonus ; sal referre actum hujusmodi ad aliquem finem inordinatum, scilicet cupiditatis, aut inanis gloriæ, est quidam alius actus malus; qui tamen duo artus quodam online in unum rediguntur. Bonum autem, ut dicit Dionysius (cap. 4, *dr Div. Nom.),* est ex tota et integra causa; malum autem ex singulis defectibus. Et ideo, quidquid horum sil malum, sive actus, sive ordinatio actus in finem, totum judicatur malum ; non autem totum judicatur Ionum, ñi iitrumquc fuerit bonum : sicut nec judicatur homo pulcher, nisi fuerint omnia membra ejus decora; turpis autem judicatur, etiam si unum ejus membrum erit deforme. Et inde est quod actus malus non potest liene fieri ; ex quo enim actus malus est, non potest esse integrum bonikm. Sed actus Ikhius potest male fieri; quia non requiritur quod sil integrum malum, sed sufficit quod sit particulariter malum. » — Hæc ille. — Item, I· 2®, q. 18, ari. i ; « In actione humana, quadruplex bonitas j>otc^l considerari. Una quidem, secundum genus, prout scilicet est actio ; quia quantum habet de entitate et actione, tantum habet de bonitate. Alia vero, secundum speciem, quæ accipitur secundum objectum conveniens. Tertia, secundum circumstantias, quæ sunt accidentia quædam. Quarta aulem, secundum finem, quasi secundum habitudinem ad causam bonitatis. d Et post, in solutione tertii, dicit sic : α Nihil prohibet actioni habenti unam pnedictarum bonitatum, deessc aliam; et secundum hoc, contingit actionem quæ est liona secundum suam speciem, vel secundum circumstantias, ordinari »id finem malum, et econtra. Non tamen est actio Innia simpliciter, nisi omnes lenitates concurrant; quia quisquis singularis defectus causal malum, bonum autem causatur ex causa integra, ut dicit Dionysius, 4 cap. *de Ðivini Nominibu».* › — Hæc ille. — liem, 2· 2®, q. 110, ari. 3, ubi quærit utrum omne mendacium sit peccatum, mc dicit : ‹ Illud quod est secundum se malum ex genere, nuito modo potest esse bonum et licitum : quia ad hoc quod aliquid sit bonum, requiritur quod omnia recte concurrant ; bonum enim est ex integra causa, etc. » Et in multis aliis locis similia dicit.

De perplexitate aulem. utrum sit aliquid vel nihil, ^anctus Thomas, 1· 2®, q. 19, ari. 6, in solutione tertii, mc dicil : « Sicut in syllogisticis, uno inconvenienti dato, necesse est aha sequi; ita in moralibus, uno inconvenienti posito, alia ex necessitate sequuntur : sicut, supposito quod aliquis quæral manem gloriam,sive propter inanem gloriam faciat quod facere tenetur, sive dimittat, peccabit; nec tamen t»l perplexus, quia potest intentionem malam dimittere. Et similiter, supposito errore rationis vel Lonscientiæ, qui procedit ex ignorantia non excusante, necesse esi quod sequatur malum in voluntate; nec tamen est horno perplexus, quia potest ab errore recedere, cum ignorantia sit vincibilis el voluntaria. » — Hæc ille. — Item, 2. *Sententiarum,* dist. 39, q. 3, ari. 3, in solutione quinti, sic dicil : « Simpliciter nullus est perplexus, absolute loquendo. Sed quodammodo posito, non est inconveniens, illo stante, aliquem |>erple.\iim fore: sicut, intentione mala stante, sive fiat actus qui est in pnecepto, sive non fiat, peccatum incurritur; similiter etiam, stante erronea conscientia, quidquid liat, peccatum non vitatur. Sed potest homo conscientiam erroneam sicut el intentionem pravam deponere ; et ideo non est simpliciter perplexus. » — Ha c ille. — Idem omnino «licit, *dc Veritate,* q. 17, ari. 4, in solutione octavi. Ibidem etiam ponit quomodo error conscienliæ non excusat a peccato, immo quandoque est peccatum. Unde, in solutione quinti : « Hic error non est peccatum, cum contingit ex ignorantia facti. Si autem ex ignorantia juris, peccatum est, sicut et ipsa ignorantia peccatum est. b El de his dicetur in sequenti quæstione.

Ad argumentum in principio quæstionis, dicitur quod « terminus actus voluntatis est suum objectum. In ipsum enim tendit volunlas, nec in finem tendit nisi ut cadit sub ratione objecti d. — Hæc est responsio Durandi (dist. 38, q. I), el bona.

Et hæc de quæstione sufficiant. Benedictus Deus. Arnen.

DISTINCTIO XXXIX

QUÆSTIO I;

UTRUM IN ACTIBUS INTELLECTUS POSSIT ESSE PECCATUM

qÇiRC.v trigesiinamnonam distinctionem ^2 2. *Sententiarum.* quærilur : Utrum in K actibus intellectus possit esse peccatum.

Et arguitur quod sic. Infidelitas est qu[illegible]am peccatum. Sed infidelitas est in intellectu, s[illegible]cundum quod doctrinæ fidei dissentit. Ergo in int[illegible]llectu potest esse peccatum.

In oppositum arguitur sic : Illud quod excusata peccato, non est peccatum Se<l defectus qui est in intellectu, ut ignorantia, excusat peccatum. Igitur in intellectu non contingit esse peccatum

In hac quæstione sunt 1res articuli. In primo ponentur conclusiones. In secundo objectiones. In tertio solutiones.

ARTICULUS I.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio : Quod In actibus Intellectus potest esse peccatum ct culpa, sed non icque proprie sicut In actibus voluntatis.

ktam ponit sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* in prasenti distinctione, q. 1, art. 2, ubi sic dicit : e Cum in peccato sit ratio mali, el prater hoc ralio culpæ, ulrumque diversimode invenitur in actu intellectus et in actu voluntatis. Malum enim in actu voluntatis invenitur ex objecto, non autem in actu intellectus : velle enim (a) mala, malum est; sed intolli–gere mala, non est malum. Cujus ratio sumi potest ex objecto utriusque. Objectum enim voluntatis ℓ bonum; sed objectum intellectus est verum. Bonum aulem et malum, ut dicitur in G. *Metaphyticx* (t. c. 8), sunt in rebus; sed verum el (6) falsum sunt in anima. Ideo voluntas per suum actum tendit in objectum suum secundum quod se habet in re; et ideo ex bonitate vel malitia rei, actus voluntatis est bonus vel malus. Sed intellectus per aclum suum tendit in rem secundum quod est in anima; ralio autem bonorum el malorum in anima, lionum est; et ideo cognoscere malum, bonum in se est. Unde Boetius dicit quod notitia mali bono deesse non potest. Sed malum accidit in aclu intellectus ex indebita proportione ad rem, ex eo scilicet quod apprehendit rem esse aliter quam sil. Intelligere enim falso, esi malum in aclu intellectus, sicut verum esi bonum ejus, ut dicitur, G. *Ethicorum* (cap. 2). Actus ergo intellectus sic malus, non habet eodem modo rationem culpæ, sicut actus voluntatis suo rnodo malus : quia ratio culpæ primo in actibus voluntatis invenitur; in actibus autem intellectus el aliarum potentiarum, non nisi secundum quod sunt a voluntate imperati. Ratio enim culpæ, in aclu deformi, est ex hoc quod procedit ab eo quod habet dominium sui actus. Hoc autem est in homine secundum illam potentiam quæ ad plura se habet, nec ad aliquod eorum determinatur nisi ex seipsa ; quod tantummodo voluntati convenit. Potentia enim organis affixæ coguntur ad aliquem actum per immutationem organorum, sine quibus in actum exire non possunt; intellectus aulem (γ), quamvis sil potentia non affixa organo, tamen cogi-lur ad aliquid (o) ratione vel argumento, sive defi-cit ab aliquo in quod (<) non potest ex defectu i demonstrationis vel intellectuali luminis; voluntas, autem (x) potest de se in quodlibet quod apprehen-sum fuerit, nec ab eo »er aliquam rationem violen-ter prohiberi potest. Quia, cum intellectus feratui in rem secundum quod res est in anima, prout habet rationem veri, indiget intellectus, ad intelli-gendum rem, aliquo medio, vel lumine, vel demon-stratione, per quod res deducatur in hoc quod sil sibi proportionala ad intelligendum ; unde etiam per rationem potest necessario cogi, ne alicui rei con-sentiat. Sed voluntas, ut dictum est, fertur m suum objectum secundum quod est in re; el ideo non opor-tet quod aliquam operationem halæat in rem, ad hoc quod sil sibi proportionate, vel exspoliando eam a materia, vel hujusmodi aliquid, sicut intellectus, facit; sed directe fertur in rem apprehensam, secun-dum quod in se est; el ideo non potent deficere quin feratur in quodeumque voluerit, neque ab aliquo pro-hibente neque per defectum. » — Hæc ille.

Item, 1a 2 q. 74, ari. 5. sic dicit : α Peccatum cujuslibet polentis consistit in actu ipsius. Habet autem ratio duplicem aclum. Unum quidem, secundum se, in comparatione ad proprium obje-ctum; quod est cognoscere aliquod verum. Alius aulem actus rationis est, inquantum est directiva aliarum virium. Utroque autem rnodo contingit peccatum esse in ratione. Et primo quidem, inquan-tum errat in cognitione veri ; quod quidem tunc imputatur ei in peccatum, quando habet ignoran-tiam vel errorem circa id quod debet et potest scire. Secundo, quando inordinatos actus virium inferio-rum imperat, vel etiam post deliberationem non coercet. »

Hem, in solutione secundi, sic dicil < Voluntas quodammodo movet et procedit rationem ; et ratio quodammodo voluntatem. Unde ct motus voluntatis potest dici rationalis, et actus rationis potest dici voluntarius. Et secundum hoc, in ratione invenitur peccatum, vel prout est defectus ejus voluntarius, vel prout actus rationis est principium aclus volun-tatis. d — Hæc ille.

Ex quibus j»olesl argui pro utraque parte conclu-sionis. — Pro prima, sic : Omnis actus voluntarius privatus debito ordine, habet rationem peccati et culpæ. Sed multi actus intellectus sunt hujusmodi. Igitur. — Pro secunda parte, arguitur sic : Inter aclus culpabiles, ille, roteris paribus, principalius habet rationem culpæ, qui principalius est in pote-state agentis, el sub ejus dominio. Sed aclus volun-tatis magis est in polestale et dominio agentis, quam actus intellectus. Igitur magis habet rationem culpæ.

Secunda conclusio est quod conscientia, pro-prie loquendo, nominat aclum, et non poten-

( ) **enim. —** *autem* **Pr.**
( ) *et. — etiam* **Pr.**
(γ) *autem. — enim* **Pr**
(8) *aliquid. — aliqua* **Pr**
(<) *quod. — quo* **Pr**

(3) *autem. —* **e/tini Pr.**

Ham, nec hablhim; el perlinet ad intellectum» et non nd voluntatem, fonnalltcr.

liant ponit sanctus Thomas, *de Veritate*. q. 17, art. 1, ubi sic dicit : < Quidam dicunt conscientiam tripliciter di< i. Quandoque enim conscientia sumitur pro ipsa re conscita, sicut etiam fides accipitur pro ro credita; quandoque pro potentia qua conscimus; quandoque etiam pro habitu. Λ quibusdam etiam dicitur quod quandoque pro actu. El hujus distinctionis hæc videtur esse ralio : quia, cum conscire sit aliquis actus, et circa actum consideretur objectum, potentia,et habitus, et ipse aclus, invenitur quandoque aliquod nomen quod (a) ad feta quatuor æquivocalur : sicut hoc nomen *intellectu»* quandoque significat rem intellectam, sicut nomina dicuntur significare intellectus; quandoque vero ipsam intellectivam potentiam ; quandoque vero habitum; quandoque vero actum. In hujusmodi tamen nominationibus sequendus est usus loquendi; quia nominibus utendum est ut plures, ul dicitur. 2. *Topicorum* (cap. 1, circa finem). Istud autem secundum usum loquenlium e&e videtur, ut conscientia quandoque pro re conscita accipiatur, ut cum dicitur, Dicam libi conscientiam meam, id est, quod est in conscientia mea. Sed potentiæ vel habitui hoc nomen proprie attribui non potest, sed solum actui; in qua significatione sola concordant omnia quæ de conscientia dicuntur. Sciendum est enim quod non contingit esso idem nomen actus et potentiæ vel habitus, nisi quando actus aliquis est proprius alicujus potentiæ vel alicujus habitus : sicut videre est proprium potentiæ visivæ, et scire in actu habitus scientiæ ; unde visus nominat quandoque potentiam, quandoque actum; et scientia similiter. Si autem sit aliquis actus qui convenit pluribus aut omnibus habitibus aut potentiis, non consuevit a tali nomine actus aliqua potentia vel aliquis habitus nominari : sicut patet de hoc nomine ustu; significat enim actum cujuslibel potentiæ vel habitus (t) usus enim e>t illius cujus est actus; unde hoc nomen usus ita significat actum, quod nullo modo potentiam vel habitum. Et similiter esse videtur de conscientia. Nomen enim conscientiae significat applicationem scientiæ ad aliquid; unde conscire dicitur quasi simul scire. Quælibet autem ^cientia ad aliquid applicari potest. Ende conscientia non potest nominaro aliquem habitum specialem, vel potentiam aliquam ; sed nominat ipsum actum qui est applicatio cujuscurnque habitus vel notitia ad aliquem actum particularem. Applicatur autem aliqua notitia ad aliquem actum dupliciter : uno modo, secundum quod consideratur an aclus sil vel fuerit; alio modo, secundum quod consideratur an actus sil rectus vel non rectus. El secundum quidem primum modum applicationis, dicimur habere conscientiam alicujus actus, inquanlum scimus illum actum esse factum, vel non factum : sicut est in communi usu loquendi, quando dicilur, Hoc non est factum de conscientia mea, id est, Nescio vel nescivi an hoc factum sil vel fuerit (a). Et secundum hunc modum loquendi, intelligitur quod habetur, *Genes.* 43 (v. 22), *Non esi in conscientiis nostris quis pecuniam posuerit in saccis nostris; Eccle. I* (v. 23), *Sc.it conscientia tua, quia ta crebro maledixisti aliis.* Et secundum hoc dicilur conscientiam testificari aliquid, *Rom.* 9 (v. I): *Testimonium mihi perhibui de conscientia mea.* etc. Secundum vero alium modum applicationis quo notitia applicatur ad actum, ut sciatur an actus sit rectus vel non, duplex est via, scilicet : nna secundum quam per habitum scientiæ dirigimur in aliquid faciendum vel non faciendum ; alio modo, secundum quod actus, postquam factus est, examinatur, nd habitum scientiæ, an sil rectus vel non rectus. Et hæc duplex via in operatives distinguitur secundum duplicem viam quæ est in speculativis, scilicet viam inveniendi et judicandi. Illa enim via qua per scientiam inspicimus quid agendum est, quasi conciliantes, est similis inventioni, per quam ex principiis investigamus conclusiones. Illa autem via per quam ea quæ facta sunt examinamus, el discutimus an recta sint, est sicut via judicii, per quam conclusiones in principia (β) resolvuntur. Secundum autem utrumque applicationis modum, nomine ℭonscientia utimur. Secundum enim quod applicatur scientia ad actum ut dirigens (γ) ipsum, secundum hoc dicilur conscientia instigare, vel inducere; secundum vero quod applicatur scientia ad actum per modum examinationis eorum quæ jam acta sunt, sic dicilur accusare, vel remordere, quando id quod facium est, invenitur discordare a scientia ad quam examinatur; defendere autem, vel excusare, quando invenitur id quod facturi) est, processisse secundum formam scientiæ. Sed sciendum quod in prima applicatione, qua applicatur scientia ad actum ul sciatur an factum sil, est applicatio ad aliquem actum particularem notitiæ sensilivæ, ul memoriæ, per quam ejus quod factum est, recordamur; vel sensus, per quem hunc (5) actum particularem <|uem nunc agimus, percipimus. Sed in secunda et tertia applicatione, qua consiliamur quid agendum sit, vel (c) examinamus jam facta, applicantur ad actum habitus nitionis operativi vel habitus synderesis; et habitus sapientia», quo

(a) *quoti, — quia* Pr.
($) nani *actui ℘otenti vel habitui dicitur UilU cjui; ••tut tignifiaU enim actum cujiolibct ℘otenti* — Ad. Pr

(a) *fuerit — fieret* Pr.
(β) *principia. — principali* Pr.
M — Ad. Pr.
(Î) λune. — *habent.* Pr.
(c) *vel. — scilicet* Pr.

perficitur ratio superior; el habitus scientiæ, quo perficitur ralio inferior ; sive simul omnes applicentur, sive alter eorum tantum. Ad hos enim habitus examinamus quæ(a) fecimus, et secundum eos conciliamur de faciendis. Examinatio autem non solum est de factis, sed etiam de faciendis ; consilium autem est de faciendis tantum. » — Hæc ille.

Similia ponit in I p., q. 79, ari. 13; et 2. *Sentent.,* dist. 24, q. 2 (ari. 4).

Ex quibus potest argui pro utraque parte conclusionis. — Pro prima, sic ; Illud quod significat applicationem scientific seu notitia· ad actum, non nominat proprie aliquam specialem |>otentiarn, aul specialem habitum, sed tantummodo actum. Sed conscientia· nomen est hujusmodi. Ergo. — Pro secunda, arguitur sic : Applicatio scientiæ vel noliliæ pertinet ad intellectum, el non ad voluntatem. Sed conscientia esi hujusmodi applicatio. Igilur, etc.

Tertia conclusio est quod recta conscientia ligat et obligat simpliciter et per se; conscientia vero erronea obligat solum secundum quid el per accidens.

Hanc ponit, *de Veritate,* ubi supra (q. 17), ari. 4, ubi sic dicil : α Quidam dicunt quod conscientia potest enare in his quæ sunt per se mala, vel in indifferentibus ; conscientia igitur enans in his quæ sunt per se mala, non ligat ; in indifferentibus autem, ligat. Seil qui hoc dicunt, non udentur intelligere quid sit conscientiam ligare. Secundum hoc enim conscientia dicitur ligare, quod aliquis, nisi conscientiam impleat, peccatum incurret; non autem secundum hoc quod aliquis implens, recle faciat; alias enim consilium diceretur obhgatx· : implens enim consilium, recle agit ; sed tamen ad consilia non dicimur ligari, quia qui consilium preterit, non peccat ; ad præcepta autem ligari dicimur, quia, si non servamus præcepta, peccatum incurrimus. Propter hoc igilur conscientia dicitur ad aliquid faciendum ligare, non quia, si illud fiat ex tali conscientia, bonum sil. sed quia, si non liat, peccatum incurritur (C). Non videtur autem possibile quod aliquis peccatum evadat, si conscientia, quantuincumque errans, dictet sibi aliquid esse præceptum Dei, sive sit indifférons,sive perse malum, si contrarium, tali conscientia manente, agere disponat : quantum enim in se est, ex hoc ipso habet voluntatem legem Dei non observandi ; unde mortaliter peccat, Quamvis igilur talis conscientia quæ est erronea deponi possit, nihilominus tamen, dum manet, obligatoria est; quia transgressor ipsius, peccatum de necessitate incurrit. Diversimode tamen ligat conscientia recta el erronea : recta, simpliciter ligat et per se; erronea autem, secundum quid el per accidens. Dico autem rectam ligaro simpliciter, quia ligat absolute et in omnem eventum. Si enim aliquis conscientiam habet de vitando adulterio, istam conscientiam sine peccato non potest deponere, quia in hoc ipso quod eam deponeret errando, graviter peccaret; ea autem manente, non |>olest præleriri in actu sine peccato; unde absolute ligat et in omnem eventum. Sed conscientia erronea non ligat nisi secundum quid, el sub conditione. Ille enim cui dictat conscientia quod tenetur formean, non est obligatus ut fornicationem sine peccato dimittere non possit, nisi sub hac conditione, si talis conscientia duret. Hæc autem conscientia removeri potest absque |>eccato. Unde talis conscientia non obligat in ornm rn eventum ; potest enim aliquid contingere, scilicet depositio conscientiae, quo contingente, aliquis ulterius non ligatur. Quod autem sub conditione tantum est, secundum quid esse dicitur. Dico etiam quod conscientia recta per se ligat, erronea vero per accidens. Quod ex hoc patet. Qui enim vult vel amat unum propter alterum, illud quidem propter quod amat reliquum, per se amat; quod vero propter aliud, quasi per accidens : sicut qui vinum amat propter dulce, amat dulce per se, vinum autem per accidens. Ille autem qui conscientiam erroneam liabet, credens esse roctam ‹ alias non erraret, nisi inbæroret conscientiæ erroncæ propter rectitudinem quam in ea credit esse), inhærcl quidem per se loquendo rectæ conscientiæ, sed erroneae quasi per accidens, inquantum hanc conedentiam quam erodit esse roctam, contingit esse erroneam. Et eximie est quod, per se loquendo, ligatur a conscientia recta, per accidens vero ab erronea. Et hæc solutio accipi potest ex verbis Philosophi, 7. *Ethicorum* (cap. 9), ubi eamdem quæstionem quaerit, utrum scilicet dicendus sil incontinens qui discedit etiam a falsa ratione et a recta, an solum qui abscedit ab una. El respondet quod ille dicilur incontinens simpliciter et per se, qui discedit a ratione recta ; sed dicitur incontinens per accidens, ex hoc quod discedit a qualicumque ratione, sive recta, sive non recta.)» — Hæc ille.

Simile ponit, 2. *Sentent.,* dist. 39, q. 3, art. 3. Item. I· 2 , q 19, art. 5.

Ex quibus potest angui pro triplici parie conclusionis. — Pro prima, scilicet quod conscientia obliget. arguitur sic : Illud obligat, cujus contrarium faciens, ipso manente, peccat. Sed faciens contrarium conscientiæ, ipsa manente, peccat. Igitur, etc. — Pro secunda vero, scilicel quod conscientia erronea obliget solum secundum quid el |ær accidens, arguitur sic : Illud quod non obligat in omnem eventum, sed sub conditione, nec ex se, sed propter aliud quod falso aestimatur sibi inesse, obligat solum secundum quid et peraccidens. Sed conscientia erronea, est hujusmodi. Igitur. — Pro tertia denique, scilicel quod conscientia recta obliget simpliciter el

(a) çmc. — çui Pr.
(ij *Et* — Ad. Pr

per se, aipuitur sic : Illud quod obligat in omnem eventum, non solum sub conditione, et ex propria natura, et non propter aliud falso æstimatum sibi ines.se, obligat simpliciter et per se. Sed conscientia recta, e>t hujusmodi. Igitur, etc.

El in hoc primus articulus terminatur, omissis aliis quæ circa hanc materiam non impugnantur.

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

§ I. — Contra primam conclusionem

Argumenta Durandi. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra pnedicta. Unde contra primam conclusionem arguit Durandus dupliciter·

Primo, contra hoc quod «licta conclusio videtur asserere, quod aclus intellectus cl actus voluntatis sint duo peccata et duæ culpæ. Contra hoc arguit Durandus (dist. 39, q. 1). Quia nullus diceret quod incontinens, quando judicat fornicationem esse lionam el eam eligit, peccet duobus modis ; alioquin, cum omnem malam electionem procédât aliquis defectus in ratione, impossibile esset quod aliquis male eligens peccaret unico peccato solum ; quod est inconveniens. — Confirmatur. Quia defectus rationis practice in judicando, est quidem peccatum ; cum sit carentia debilæ rectitudinis in operatione. Sed hoc, secundum se, magis habet rationem peccali naturæ quamculpæ in moribus; rationem enim peccati vel culpæ in moribus non habet, nisi quatenus per ipsum habet regulari electio voluntatis. Quod patet quia ratio speculativa erronea, quantuincumque sit in nostra potestate, non est culpa vel peccatum in moribus; ut cum aliquis existimat quod anguli trianguli non sunt æquales duobus rectis, non dicitur malus moraliter, nec peccare in moribus, quia talis æstimatio non est nata regulare electionem voluntatis de agibilibus a nobis; æstimatio ergo practica falsa, ex hoc solo habet rationem culpæ vel peccati in moribus, quia est regula electionis voluntatis. Ex hoc arguitur sic : Unum numero est, per quod (x) unum denominatur intrinsece, et aliud extrinsece. Sed a defectu qui est in electione, ipsa electio denominatur mala et culpabilis intrinsece; ratio autem erronea ipsam procedens, denominatur mala et culpabilis in moribus solum extrinsece, quia non dicitur talis, nisi quia est regula voluntati vel electionis. Ergo una est numero culpa rationis practica et electionis sequentis. Ergo, licet sint duo defectus in ratione practica errante et in electione mala sulisequente, ac per hoc duo jieccala in esse nature; tamen non est nisi unum peccatum in moribus, propter solum defectum quo electio est main formaliter el intrinsece, el ratio erronea dicitur mala extrinsece, tanquam regula electionis.

Secundo (ibid., q. 2) arguit contra eamdem conclusionem, in hoc quod assignat rationem quare considerare mala non est malum. Et ostendit quod ratio assignata non valeat. Quia, sicut objectum voluntatis esi res extra animam ; sic ipsamet, ul est extra animam, est objectum intellectus ul est praclicus. Et sicut ratio rei intellecta est in anima, quæ non est id quod intelligitur, sed tantum quo aliquid aliud intelligitur; sic ratio rei volitæ est in aniina, pnecipue secundum opinionem in primo libro (dist. 3, p. 2, q. 4) positam, scilicet quod intellectus el voluntas sunt una et eadem natura absoluta, quæ vocatur mens ab Augustino (10. *de Trinit.),* cui menti oportet prosentem esse rationem rei, quantum ad cognoscere el velle, licet ordine quodam. Ex hoc sic arguitur : Illi actus qui æqualiter tendunt in objecta sua ul sunt in re, æqualiter sortiuntur rationem boni vel mali ex bonitate vel malitia objecti. Sed actus intellectus practici, el aclus voluntatis, tendunt æqualiter in objecta sua ul sunt in re : sicut enim quod esi volilum, est volilum secundum esse quod habet in re, el non secundum esse quod habet in anima ; sic illud idem est cognitum secundum esse quod habet in re, et non secundum esse quod habet in anima (x); immo, si non esset cognitum secundum esse quod habet in re, non esset volilum secundum illud esse, cum voluntas non possit ferri in incognitum. Ergo, si aclus voluntatis sortitur, propter hanc causam, bonitatem vel malitiam ex malitia vel bonitate rei volitæ, per eamdem rationem, actus intellectus sortitur bonitatem et malitiam ex bonitate vel malitia rei intelleclæ; quod est contra rationem assignatam.

Tertio ad idem. Quia illud quod adducitur de 6. *Metaphymcæ* (t. c. 8), quod verum et falsum sunt in anima, etc., non debet ita intelligi, quod verum et falsum sint objecta intellectus, ut illa probatio accipit, sed (6) quod sunt comlitiones seu denominationes objecti intellecti, conformiter vel diflbrmiter ad entitalem (γ) rei.

Quarto. Quia, si ratio tam boni «piam mali est in anima quoddam bonuin, et, propter hoc, cognoscere malum, est bonum, cum illa ratio æqualiter se Habeat ad cognitionem veram et falsam, sequitur quod cognitio falsa, sit .eque l>ona sicut vera ; quod est inconveniens.

Quinto. Quia quæritur : Quæ est illa ratio mali apud intellectum? Non species : tum quia nulla est, ut ostensum fuit supra (lib. 2, dist. 3, q. 6); Ium

(i) **per** *quod.* — *quod yer* **Pr.**

(») **a verbo ik usque ad animo, om. Pi.**
(€) *ted.* — *secundum* **Pr.**
(γ) *entitalem.* — *certitudinem* **Pr**

quia malum, cum sil privatio, propriam speciem habere non potest; tum quin species, si aliqua sit, non est illud quod cognoscitur, el ideo ex ea cognitio non potest habere bonitatem vel malitiam — Hæc ille in forma.

ÿ 2. — Contra secundam conclusionem

Argumenta Durandi. — Contra secundam conclusionem arguit (dist. 39, q. 4) quod conscientia pertineat ad voluntatem, et non solum ad intellectum.

Primo. Quia, si conscientia perlineret ad intellectum, tunc qui haberet do operandis majorem scientiam, haberet el majorem conscientiam. Hoc autem non est verum.

Secundo. Quia nullum agens contra solum dictamen rationis, tristatur; quia tristitia est de his quæ nobis nolentibus accidunt (nobis (a) simpliciter dico invitis, vel mixte). Sed agens contra conscientiam, agit cum quadam tristitia, et remorsu; unde el remordere dicitur aclus ℭonscientia Ergo conscientia non perlinet ad solum dictamen rationis; sed, pneler hoc, includit aliquid perlinens ad voluntatem vel inclinationem voluntatis.

Tertio. Quia, si conscientia p«ulineat ad intellectum, hoc non erit ul actus, sed ul habitus. Quia aclus non est aclus, sed est potentiæ vel habitus Sed testificari, accusare et excusare, remordere et obligare, sunt aclus conscientia? ; dicimus enim quod conscientia testificatur, accusat, obligat. Ergo ipsa non est aclus; ridiculum enim esset dicere quod testificari lesliiicelur, vel accusare accuset, et sic de aliis.

QUurlo. Quia, sicut conscientia respicit particularia agenda, sic synderesis respicit universales regulas agendorum. Syndcresis aulam nominat habitum. Igitur, etc. Est igitur potentia, vel habitus. Non potentia; quia non inrsl naturaliter. Ergo est habitus.

Quinto. Quia probatio conclusioni-, fundata in hoc quod conscientia dicitur cum alio scientia, etc., non valet. Licet enim, in vera diffinitione, illud quod ponitur in abstracto et in recto, non mediante aliquo obliquo, pertineat ad essentiam difliniti ; tamen, in interpretationibus nominum, nullo modo est hoc dicendum. Sicut enim interpretando nomen ℭonscientia dicimus quod est scientia cum aliquo; ita interpretando nomen synderesis, dicimus quod est electio cum aliquo; est enim synderesis gnvee. coelectio latine; et interpretando consentire, dicimus quod est cum aliquo sentire. Sicut ergo se habet scientia ad conscientium. m nominis interpretatione; ita se halæt electio ad synderesim, et sentire ad consentire. Sed electio pertinet ad volunlatem; ad quam tamen non pertinet synderesis, quæ pertinet ad intellectum, secundum te. Et similiter, sentire, sive proprie, sive large acceptum, pertinet ad [Kirtem cognitivam, consentire autem non. red potius ad appetitum. Ergo similiter, licet «cientia lærtineat ad'intellectum, non propter hoc oportet quoi concientia (a) pertineat ad eumdem.

Sexto. Quia conscientia non est ahquid unum, nec similiter synderesis; sed quodlilæt eorum includit aliquid pertinens ad intellectum, et aliquid pertinens ad voluntatem. Quod sic potest videri, in intellectu enim practice, quem voluntas supponit in actu suo, est duplex habitus : unus primorum principiorum, quibus intellectus naturaliter aseentit ; alius autem respectu conclusionum deductarum ex principiis. Et primus quidem habitus potest dici lex naturalis; secundus autem est aliqua scientia practica. Similiter, px parte voluntatis est duplex inclinabilitas : una naturalis, correspondent primo habitui intellectus practici; alia acquisita, correspondons secundo habitui qui *(6)* e>t scientia [articularium operandorum. His autem iuclinabilitatibus secundum se non est nomen iinpo>itum, mmI aggregato (γ) ex habitu pertinente ad intellectum el ex inclinatione voluntatis conspondente (o) : nani habitus naturalis intellectus practici, et mchnabilitas correspondons, dicitur synderesis ; -cientia autem particularium operandorum, cum inclinatione voluntatis sibi correspondante, dicitur conscientia. Quod [valet dupliciter : primo, ex vi nominum ; secundo, ex conditione actuum. — Ex vi nominum, patet. Quia synderesim græce, quod dicitur latino coeleciio, secundum expositionem nominis, dicitur cum aliquo electio, vel aliquid cum electione ; electio autem ad voluntatem pertinet; illud autem aliquid cum electione, non est nisi pertinens a«l intellectum, qui est pnevitis electioni. Similiter, conscientia, secundum vim nominis, e?t scientia cum aliquo, vel aliquid cum scientia ; illud autem quod est cum scientia, vel cum quo est scientia, non videtur esse nisi quod pertinet ad voluntatem ; non enim potest esse aclus scientiæ, quia conscientia non esset in dormiente. Nec prêter ea quæ sunt intellectus et voluntatis, potest aliquid pertinere ad rationem synderesis vel conscientiæ. Ideo. etc. Oportet autem utrumque æqualiter perlinere ad rationem synderesis vel ℭonscientia quia talis propositio habet vim conjunctionis copulativæ : sicut >i diceretur, Superficies est longitudo cum latitudine, idem est ac si diceretur. Su[»ciiicies est longitudo et latitudo; el similiter est in proposito. Secundo, idem patet ex conditione actuum qui attribuuntur conscientiæ. Quia quidam

(a) *nobif,* – Om. Pr.

(*) contciritfia. — *tcicnha* Pr.
(β) gui. — gur Pr.
(γ) aggrrgafo. — aggregalio Pr
jej *corretpontfenk* — Otn. Pr.

»x)rum pertinent ad intellectum, sicut testificari; quidam vero ad voluntatem, sicut remordere, quod directe est tristari de aliquo malefacto; remorsus enim non importat scientiam solam malefacti proprii, sed quamdam tristitiam vel quasi punctionem, quæad voluntatem pertinet ; similiter, instigare non pertinet ad solum intellectum, sed ad voluntatem; importat enim quamdam inclinationem ad actum. Hæc autem omnia non attribuerentur conscientise, si ipsa pertineret solum ad intellectum, vel solum ad voluntatem. Pertinet ergo ad utrumque, sicut habitus utriusque.

Septimo arguit (ibid., q. 5) quod conscientia non importet actum. Quia, si conscientia nominaret actum, im,»ossibile esset («) facere contra conscientiam. Consequens est falsum, secundum te et veritatem. Probatur consequentia. Et primo, si conscientia importet actum voluntatis; quia impossibile est voluntatem simul actu ferri in opposita; sed, si conscientia importat actum voluntatis, stante conscientia, voluntas fertur in illud (€) de quo est conscientia; ergo non potest ferri in oppositum, con^cientia manente. Idem videtur, dato quod conscientia non importet aliquid pertinens ad voluntatem, dummodo pertineat ad intellectum ut actus : quia voluntas in aliquid ferri non potest, nisi illud proponatur (γ) sub ratione boni ; sed, stante actuali judicio de aliquo quod sit bonum, impossibile est quod oppositum judicetur bonum; ergo, si conscientia importet actum intellectus praclici judicantis aliquid esse bonum, impossibile est, ea stante, voluntatem ferri in oppositum. Si ergo contingat facere contra conscientiam, oportet quod conscientia dicat habitum, et non actum; et tunc contingit facere contra ipsam. Secundum enim sententiam Aristotelis, 7. *Ethicorum,* stante consideratione in actu cl in particulari de aliquo agendo, impossibile est quod voluntas feratur in oppositum. Cum igitur conscientia respiciat particularia agibilia, necessarium est, si fiat contra ipsam, quod non dicatur consideratio secundum actum, sed secundum habitum.

§ 3. — Contra tertiam conclusionem

Argumenta Durandi. — Contra tertiam conclusionem arguit Durandus (0) (diet. 39, q. 5), probando quod conscientia erronea non obliget, dato quod liget Arguit igitur

Primo sic. Quia nulla obligatio est de illicito, aut non debito. Conscientia autem erronea dictat faciendum quod est illicitum fieri, aut non debitum, sicut est in indifferentibus et aliis quæ sunt supererogationis. Ergo non obligat. Major probatur. Quia aliud est ligari, et aliud est obligari. Qui enim obligatur, debet vel tenetur facere illud ad quod obligatur, nec, quantum est ex parte sua, aliter solvitur ab obligatione; tale autem non potest esse illicitum; nullus enim debet facere quod illicitum est fieri; propter quod nulla obligatio potest esse respectu illiciti, aut liciti non tamen debiti. Ligari autem dicitur moraliter, qui sic dispositus est circa aliquod agibile, quod non potest libere licite procedere, prout exigit natura illius agibilis; ad modum illius qui ligatur corporaliter, nec potest procedere etiam in recta et plana via.

Secundo. Quia sola vera notitia de re, obligationem non tollit, sed magis confirmat. Sed vera notitia de eo quod erronea conscientia dictat, tollit obligationem. Igitur obligatio nulla fuit.

Tertio arguit quod, in aliquo casu, faciens contra conscientiam erroneam, non peccat. Ponatur namque quod aliquis hæreticus, vel alius, secundum conscientiam errantem, judicet aliquid quod est illicitum, esse licitum, puta quod licitum est furari malis divitibus ut detur bonis pauperibus. In tali casu, inquit, semper peccat, faciens secundum conscientiam erroneam ; ex quo illud quod ipsa dictat faciendum, est illicitum secundum se. Sed faciens contra earn, non peccat, si ipsa solum dictet illud quod est illicitum, esse licitum ; quia a licitis potest sine peccato abstineri. Sed, si ipsa dictet non solum esse licitum, sed debitum, puta quod debitum (a) est furari a divitibus ut detur pauperibus, vel quod debitum est mentiri pro salvanda vita alterius, tunc faciens contra eam, peccat illo genere peccati quo apprehendit illud esse debitum fieri, non propter omissionem secundum se, sed quia actus quod omittitur, apprehensus est tanquam debitus fieri.

Quarto arguil quod, in casu, faciens secundum conscientiam erroneam, non peccat. Ponit enim casum oppositum praecedenti, scilicet quod conscientia alicujus dictet illud quod de se est licitum, esse illicitum; sicut conscientia haeretici dictat quod jurare in omni casu est illicitum. Tunc, in isto casu, faciens contra conscientiam, peccat : quia, cum voluntas non tendat nisi in illud quod ostensum est sibi per rationem, et ratio erronea hæretici dicit quod jurare est illicitum , et contra divinum præceptum, si hæreticus jurat timore mortis, vel alio modo quocumque, facit contra illud quod credit divino praeopto esse prohibitum ; et sic est contemptor præcepti divini, non quidem in juramento secundum se, sed quia apprehensum est tanquam contrarium divino pracepto;el ideo peccat mortaliter. Faciens autem secundum talem conscientiam erroneam, hoc est, nolendo jurare, non semper

•1) **— eit Pr**
(C) *illud. — illo* **Pr.**
(γ) *illuti proponatur. — proponitur* **Pr.**
(JJ) *arguit Durandui — arguitur* **Pr.**

(2) *debitum.* **— licitum Pr.**

peccat; quia licitum est non jurare, nisi superveniât præceptum superiorum, etc.

Quinto arguit quod aliqua sit conscientia erronea quæ nullo modo liget, quia error non est (a) imputabitis, cujus scilicet errans non est causa nec occasio : sicut error vel ignorantia circumstantial particularis, adhibita diligentia, qualis fuit Jacob respectu Lia», si non sit imputabitis, non ligat, quin homo possit procedere secundum conscientiam sic enantem; quia talis error excusat.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS III.

PONUNTUR SOLUTIONES

§ 1. — Ad argumenta contha primam CONCLUSIONEM

Ad argumenta Durandi. — Quantum ad tertium articulum, respondendum est objectionibus pnelibatis. Et ideo

Ad primum (ζ) contra primam conclusionem, dicitur quod illa prima conclusio non dicit quod, semper et in omni casu, actus deficiens intellectus sit alia culpa distincta a culpa voluntatis; sed quandoquee^t(Y),etquandoquenon.Conceditur enim <iuod ubi actus intellectus est peccatum quia est regula proxima pravæ electionis, tunc actus intellectus cl actus voluntatis habent rationem unius culpæ, et non duarum. El hoc >olum probant argumenta adducta. Sed quandoque contingit actum malum el defectuosum esse in intellectu, qui tamen non est regula proxima alicujus pravæ electionis ; sicul apparet de actu infidelitatis, et de errore circa veritates (c) universales quas quis tenetur et potest scire. Sicut enim dicit beatus Thomas, P 2 q. 74, art. 5 et 0, peccatum contingit esse in ratione, non solum inquantum est (e) directive aliarum vinum, immo secundum se, in comparatione ad proprium objectum : non solum enim peccat qui judicat esse furandum, vel odiendum; immo qui credit Deum non esse Irinum et unum, vel resurrectionem mortuorum non esse futuram. Et constat quod talia judicia non sunt proxima regula alicujus electionis pravæ. Utrum autem laies actus sint culpæ et peccata, non interveniente aliquo actu voluntatis culpabilis? Videtur quod sic, potissime cum aliquis motus infidelitatis subito insurgit, sine deliberatione el sine imperio voluntatis ; tales enim motus, licet subiti, sunt peccata venialia, ut ostendit sanctus Thomas, 11 2 q. 74, art. 10. Item, talis actus potest (a) continuari per aliquod tempus, ante cujus finem debuit reprimi, nullo interveniente actu voluntatis approbantis actum illum, nec reprimentis, nec imperantis; et in tali casu, ille motus infidelitatis potest esse peccatum mortale, ut præscindit ab omni actu voluntatis. Si tamen tales sint imperati a voluntate, tunc conceditur quod actus intellectus et actus voluntatis ei correspondons, et illum concomitans, sunt una culpa : quia, secundum quod dicit sanctus Thomas, 1· 2e, q. 17, art. 4, q actus imperatus et ipsurn imperium sunt unus actus humanus, sicut quoddam totum; sed est secundum partes multa. » El consimile dicit, q. 20, ari. 3 (ad 1·“·), de actu voluntatis et de actu exterion, scilicet : quod sunt duo actus in genere naturæ ; sed sunt unus in genere moris.

Ad confirmationem, patet per idem ; quia fundatur in falso, scilicet quod actus intellectus nunquam sit peccatum et culpa, nisi ille qui est regula pravæ electionis; cujus oppositum dictum est statim, el prius, in probatione conclusionis primæ. — Nec valet illud quod adducitur de defectu rationis speculativae; quia falsum assumit. Nam defectus rationis speculativæ, in illis quæ quis potest et tenetur scire, habet rationem peccati, dato quod nullus actus voluntatis actualiter illum defectuosum actum intellectus vel ignorantiam concomitetur.

Ad secundum principale contra earndem conclusionem, dicitur quod minor formæ principalis ibidem factæ, in qua fundatur totum argumentum, falsa est, scilicet : quod intellectus practicus aeque immediate terminetur vel tendat ad rem extra, sicut voluntas vel ejus actus. Quia, sicut alias (1. *Sentent.,* disl. 27, q. 2, conci. 1) dictum est, actus intellectus immediate terminatur ad verbum vel conceptum rei intellecte, et, mediante illo, terminatur ad rem extra. Et quod hæc sit mens sancti Thomæ, patet. Nam, 1. *Contra Gentiles,* cap. 53, sic dicit « Intellectus, per speciem rei formatus, intelligendo format in seipso quamdam intentionem rei intellecta·, quæ est ratio ipsius, quam significat diffinitio. Et hoc quidem necessarium est, eo quod intellectus indifferenter intelligit rem absentem et pnesentem ; in quo cum intellectu imaginatio convenit (6). Sed intellectus hoc amplius habet, quod etiam intelligit rem separatam a conditionibus materialibus, sine quibus in rerum natura non exsistit ; et hoc non posset esse, nisi intellectus intentionem praedictam sibi formaret. Hæc autem intentio intellecta, cum sit quasi terminus intelligibilis operationis, est aliud a specie intelligibili, quæ facit intellectum in actu, quam oportet considerari ut intelligibilis operationis principium; licet utrumque sit

(3) *est.* — Om. Pr.
(C) /t(Z *primum.* — *Primo* Pr.
(γï — Om. Pr.
(B) *veritates.* — *virtutes* Pr.
(‹) *fle.* — Ad. Pr.

(s) *per tempus.* Ad. Pr.
(C) *convenit.* — conhn^i/ Pr

rei intellecte similitudo : per hoc enim quod species intelligibibs, quæ est forma intellectus et intelligendi principium, est similitudo rei exterioris, sequitur quod intellectus intentionem formet illi rei consimilem; quia quale est unumquodque, talia operatur. Ex hoc autem quod intentio intellecta, est dmilis alicui rei, sequitur quod intellectus, formando hujusmodi intentionem, rem illam intelligat, etc. › — Hæc ille. — Simile ponit, l p., q. 85, art. 2, potissimo in solutione tertii argumenti ; licet m corpore articuli videatur, male intelligent], hujus oppositum dicere.

Ad tertium palet per idem ; nam verum el falsum non sunt in anima solum objective, imrno subjective, sic intelligendo quod primum verum est ipsa ratio seu intentio quam format intellectus de re intellecta. Unde sanctus Thomas, l p., q. 16, art. i, sic dicit : ‹ Sicut bonum nominat illud in quod tendit appetitus, sic verum nominal illud in quod tendit intellectu Hoc autem distat inter appetitum et intellectum, sive quamcumque cognitionem, quia cognitio est secundum quod cognitum est in cognoscente, appetitus autem secundum quod appetitus inclinatur in rem ipsam appetitam. El sic terminus appetitus, quod est bonum, est in re appetibili ; sed terminus cognitionis, quod est verum, est in ipso intellectu, etc. »

Ad quartum, negatur minor, scilicet quod ratio formata per intellectum, æqualiter se habeat ad cognitionem veram et ad falsam. Nam, in falsi cognitione, ratio formata per intellectum, non conformatur rei intellectio; in veni autem cognitione, conformatur rei. Aclu aulern intellectus non solum terminatur ad rationem quam intellectus format, sed, mediante tali intentione, terminatur ad rem. Unde argumentum procedit ex falso intellectu, scilicet ac si nos diceremus quod aclus intellectus nuilomodo terminetur ad rem extra ; quod opinio nostra non ponit — liem, concessa minore, consequentia non valet : quia, dato quod illa ratio formata per intellectum, æqualiter se haberet ad cognitionem veram ct ad falsam, non æqualiter se habel a«l objectum ultimatum verae cognitionis et ad objectum ultimatum falsæ cognitionis; nec similiter falsa cognitio æqualiter se haliet ad rem extra, sicut ‹ognitio vera ; quare non valet. — liem, quia aliud est ratio, aliud cognitio ; et ideo, licet falsa cognitio *it mata, non tamen ralio rei, nisi esset falsa ratio; sed falsa ratio non est proprie ratio, ut si dicatur animal immateriale; nec falsa cognitio meretur dici cognitio, aed deceptio.

Ad quintum patet responsio per prædicta. Ratio enim mali apud intellectum, non est ipsa species intelligibili quæ est principium operationis inlelbgibilis ; sed est terminus ejus. — Et ad primam improbationem, dicitur quod improbatio specierum int» lligibilium, sive praeviarum actui, sive formatarum per actum, nulla fuit, ut alias (disl. 3, q. 2, ad arg. contra conci. 4) patuit. — Ad secundam, dicitur quod malum, nec aliqua privatio, jwlesl habere speciem propriam, quæ sit actui prævia; quia talis in nobis causatur ab objecto. Potest tamen habere speciem vel rationem formatam per intellectum, mediante specie habitus oppositi. Quod palet : quia omnis privatio habet diffinitionem. Unde sanctus Thomas, *de Malo,* q. 1, art. I, in solutione vigesimi, sic dicit : « Malum quidem est in rebus, sed ul privatio, non autem ul aliquid reale; sed in ratione est ut aliquid intellectum. Et ideo potest dici quod malum est ens rationis, cl non ivi ; quia in intellectu est aliquid, non autem in re. Et lux: ipsum quod est esse intellectum, secundum quod aliquid dicitur ens rationis, est bonum ; quia bonum est aliquid intelligi. » — Hæc ille.

§2. — Ad argumenta contra secundam CONCLUSIONEM

Ad argumenta Durandi. — Ad primum contra secundam conclusionem, dicitur quod, si consequens intelligatur ad hunc sensum, scilicet quod ille qui habel majorem notitiam de agibilibus praebentibus, praeteritis et futuris, tam in universali quam in particulari, tam aclu quam habitu, tam quead notitiam actuum an sint, quam quoad notitiam an recti sint, quod talis habeat majorem conscientiam, conceditur. Si autem intelligatur quod ille qui habet majorem notitiam de talibus in universali, vel in habitu solum, habeat majorem conscientiam, consequens falsum est. In primo sensu, conceditur consequentia; in secundo vero, negatur.

Ad secundum dicilur quod modus arguendi non valet; quia debet sic argui : Nullus agens contra solum diclamen rationis, tristatur; sed agens contra solam conscientiam, tristatur; igitur, etc. Et tunc, negetur minor. Ideo enim qui agit contra conscientiam tristatur, quia semper ad conscientiam sequitur aliqua electio voluntatis; quæ quidem inclinatio non est conscientia, nec pars conscientise, sed ejus effectus; el ideo qui agit contra conscientiam, agit contra inclinationem voluntatis. Si tamen ad diclamen rationis nulla sequeretur inclinatio voluntatis, tunc esset possibile agere contra conscientiam sine tristitia.

Ad tertium dicitur quod conscientia perlinet ad intellectum sicutejusaclus secundus, non autem sicut habitus. Nec valet improbatio ; quia, ut dicit sanctus Thomas, *dc Veritate,* q. 17, art. I, tales actus attribuuntur conscientiæ, non ut ei quod est quod, sed ut quo. Unde, ibidem, arguit sic : « Neque habitus, neque actus dicilur scire. Sed conscientia dicitur scire, *Ecclc. I* (v. 23) : Scit *enim conscientia tua, quia tu crebro maledixisti alus.*

Igitur conscientia non est aclus, neque habitus, n Ecce argumentum. Sequitur responsio : « Ad septimum., inquit, dicendum est quod conscientia dicilur scire aliquid, non proprie, sed secundum illum modum quo scire dicilur illud quo scimus. — Hæc ille. — Unde argumentum illud parum valet : quia idem argumentum posset fieri de habitu ; quia constat quod nullus habitus testificatur, nec accusat, proprie loquendo.

Quod autem conscientia non sit habitus, probat sanctus Thomas, ibidem, quatuor rationibus. — Prima talis est (arg. 9) : α Nullus habitus rationis, est de particularibus. Sed conscientia est actuum particularium. Ergo conscientia non est habitus rationis; nec alterius potentiæ, cum conscientia ad rationem pertineat. » — Secunda talis est (arg. 10). ci In ratione non sunt nisi habitus speculativi et o]»erativi. Sed conscientia non est habitus speculativus, cum habeat ordinem ad opus; nec etiam operativus, cum non sit ars, nec prudentia; hos enim solos Philosophus, in 6. *Ethicorum* (cap. » et 5), in parte operative ponit. Ergo conscientia non est habitus. Quod autem conscientia non sit ars, manifestum est. Quod autem non sil prudentia, sic probatur : Prudentia es>l recta ratio agibilium, ul dicilur, G. *Ethicorum* (cap. 5). Non autem respicit agibilia singularia : quia, cum sint infinita, non potest esse ratio eorum : et iterum, sequeretur quod prudentia per se augeretur (a), per se loquendo, secundum considerationem plurimorum actuum singularium : quod non videtur esso verum. Conscientia autem respicit opera singularia. Ergo conscientia non est prudentia — (arg. II). Sed forte dicetur quod conscientia est habitus quidam, quo applicatur universale judicium rationis ad particulare opus. Sed contra. Quia ad illud quod potest fieri per unum habitum, non requiruntur duo. Sed habens habitum universalem, potest applicare ad singulare, solummodo interveniente potentia sensitivo ; sicut ex habitu quo quis scit omnem mulam esse sterilem, sciet hanc mulam essi? sterilem, cum eam percipit esse mulam persensum. Ergo ad applicationem universalis judicii ad particularem actum, non requiritur aliquis habitus. Ergo conscientia non est habitus; et sic idem quod prius, d — Tei lia talis est (arg. 12) : « Omnis habitus, vel est naturalis, vel infusus, vel acquisitus. Sed conscientia non est habitus naturalis; quia talis habitus est idem apud omnes, non autein omnes habent eamdem conscientiam. Nec iterum est habitus infusus; quia (alis habitus semper est rectuB, conscientia autem quandoque est non recta. Neque est iterum habitus acquisitus; quia sic in pueris non esset conscientia, nec in homine antequam per multos actus habitum acquisivisset. Et sic idem quod prius. »— Quarta hilis est (arg. 13) : « Habitus, secundum Philosophum, ex mullis actibus acquiritur. Sed ex uno actu quis (x) habet conscientiam. Ergo conscientia non est habitus. n — Hæc ille.

A<l quartum, negatur consequentia; quia respectu universalium tantum (fi) potest poni habitus, non autem respectu unius singularis aclus, qui semel tantummodo fit in tota vita, respectu cujus tamen est conscientia. Item, synderesis esta natura, non autem conscientia.

Ad quintum dicilur quod non solum ex interpretatione nominis, sed etiam ex diffinitione conscienliæ data a sanctis, apparet conscientiam proprie et totaliter ad intellectum pertinere. Quod patet : quia Basilius (llomil. in prine. *Proverb.)* dicit quod conscientia est *naturale, judicatorium;* el Damascenus *(de Fide Orth.,* lib. 4, cap. 22) dicit quod conscientia est *lex nostri intellectus;* el Glossa, super illud *Roman. 2* (v. 14), *Cum enim gens quoi legem non habet,* etc., idem ponit; et mull e aliæ auctoritates, quas sanctus Thomas recitat, *de Veritate,* q. 17, art. 1; et in I p., q. 79, art. 13.

Ad sextum dicilur quod imaginatio ibidem posita, falsa est, propler multa inconvenientia quæ ponit. Quorum unum est. quod conscientia (γ) non sit aliquid unum, sed aggregatum ex multis diversarum specieruin, cl in diversis subjectis exsistentium. Secundum est, quod sil aggregatum ex duobus habitibus, et consistât in habitu, el non in actu. Tertium e>t, quod æque pertineat ad voluntatem sicut ad intellectum. Quartum, quod conscientia, quantum ad illud quod ponit in intellectu, sit aliqua scientia praclica. Falsitas enim omnium istorum palet faciliter ex praedictis. — El ad primam prolationem ibidem inductam, dicitur quod conscientia dicilur cum aliquo scientia; illud autein aliud, non est quid pertinens ad voluntatem dc per se. sed est indifferenter quicumque actus interior \el exterior, ad quem potest applicari scientia vel notitia, p< r modum qui expressus fuit in probatione conclusionis. — Ad secundam probationem, dicitur quod nullus actus attributus conscientiae, proprie pertinet ad voluntatem : nam remorsus, qui attribuitur conscientiæ, non dicit tristitiam, nec passionem, vel quamcumque volitionem, vel actum appetitus ; sed importat judicium de perversitate aclus praeteriti; ad quod tamen judicium sequitur dolor, vel detestatio : quin, sicut ad apprehensionem Ixjni connaturalis sequitur delectatio, ila ad apprehensionem peccati proprii sub ratione mali humani, quod est contra rationem esse, sequitur detestatio actualis, vel habitualis, vel naturalis. Vei potest dici quod remor-

(a) *per te augeretur. — generaretur* **Pr.**

ia) r/uii. — *qui* **Pr.**
(C| *tantum. — non* **Pr.**
(γ) *conscientia — scientia* **Pr.**

prout dicit tristitiam, non est actus (x) concientia', sed effectus alicujus quæ dicitur conscientia.

Ad M pdiniim dicitur, negando illam conditiona-Inn, scilicet : Conscientia dicit actum; igitur nullus potest facere contra conscientiam. El ad probationem, dicitur quod conscientia importat actum intellectus practici judicantis aliquid esse Gendum vel aliquid esso non Gendum, vel esse bonum aut esse malum· vel esse factum aut non factum. Contra hoc autem judicium potest quis agere dupliciter. Uno modo, non stante, sed cessante tali judicio, el repulso per contrarium judicium formaliter vel virtualiter : sicut contingit in eo qui peccat ex passione, qui (6) primo judicabat hunc actum, qui est commisceri tali mulieri, non esse Gendum, quia est peccatum; postea, superveniente passione, judicat illum actum esse faciendum, quia est delectabilis; ct sic facit contra conscientiam, non quidem tunc præsentem, µ·‹l praecedentem. Alio modo, stante tali judicio in universali solum, non autem in particulari. Conceditur tamen quod centra omnem conscientiam universalem el particularem nullus agit, ipsa actualiter stante. — De hoc sanctus Thomas, I· 2r, q. 77, art. 2, sic dicit : ‹i Opinio Socratis fuit, ut dicitur, 7. *Ethicorum* (cap. 2), quod scientia nunquam posxl superan a passione ; unde ponebat omno virtutes esse scientias, ct omnia peccata esse ignorantias. In quo aliqualiter recte sapiebat : quia, cum voluntas sit boni, vel apparentis boni, voluntas in malum non moveretur, nisi id quod non est Itonum, aliqualiter appreret bonum ;et propter huc voluntas nunquam in malum tenderet, nisi cum aliqua ignorantia, vel errore rationis; unde dicitur, Proverbiorum Ii (v. 22) : *Errant qui operantur malum*. Sed quia experimento patet quod mulli agunt contra illud cujus scientiam hnlient (el hoc eliam auctoritate divina confirmabit, secundum illud Lucte 12 (v. 47), *Servus qui cognovit voluntatem domini* sui *ct non fecit. piaqis vapulabit multis;* et Jacobi 4 (v. 17), dicitur Scienti *bonum* el *non facienti, peccatum »'M illi),* non simpliciter verum dicit; sed oportet distinguere, ut tradit Philosophus, 7. *Ethicorum* (cap. 3). Cum enim ad recte agendum homo dirigatur duplici scientia, scilicet universali el particulan. utriusque defectus sufficit ad hoc quod impediatur rectitudo Operas el voluntatis. Contingit ergo quod aliquis habeat scientiam in universali, puta nullam fornicationem esse Gendam, sed tamen non cognovit m particulari hunc actum qui est fornicatio non v>se liendum, ct hoc sufficit ad hoc quod voluntas non sequatur universalem scientiam ratio-ℏi Item, conridemndum est quod nihil prohibet aliquid sciri (a) in habitu, quod tamen actu non consideratur. Potest igitur contingere quod aliquis etiam rectam scientiam habeat in singulari, et non solum in universali, sed tamen actu non consideret; et tunc non videtur difficile quod præter id quod actu non considerat, homo agat. Quod autem homo non consideret in particulari illud quod habitualiter scit, quandoque quidem contingit ex solo defectu intentionis : puta, cum homo sciens geometriam, non intendit ad considerandum geometria? conclusiones, quas slalim in promptu habet considerare· Quandoque autem homo non considerat id quod habet in habitu, propter aliquod impedimentum superveniens : puta, propter aliquam occupationem exteriorem, vel propter aliquam infirmitatem corporalem; el hoc modo, ille qui est in passione constitutus, non considerat in particulari illud quod scit in universali, inquantum pssio impedit talem considerationem. » — Hæc ille. — Et similia diffusius dicit, *de Malo,* q. 3, art. 9; et mullis aliis locis. — Ex quibus habetur ; primo, quod aliquis potest facere contra conscientiam universalem, ipsa manente; secundo, quod aliquis potest facere contra conscientiam particularem, ipsa non manente; tertio, quod nullus potest facere contra conscientiam particularem, ipsa manente. Et hoc intelligo, loquendo de conscientia particulari ultimata; el voco conscientiam particularem ultimatum, illam qua dictatur funditer aliquid nullo modo esse Gendum, sed totum oppositum, contra talem enim conscientiam nullus potest agere, ipsa manente. Potest tamen esse aliqua conscientia particularis, licet non ultimata : utputa, quod iste actus est fornicatio. Sed tamen contra talem conscientiam potest aliquis agere, illa stante; sicut palet in eo qui peccat cx electione mali, vel ex malitia. Talis enim, licet judicet actum quem exercet esse peccatum, el lege Dei prohibitum, nihilominus continuat eum : quia illa conscientia non est ultimata; sed potius hæc est sua conscientia ultimata, quod talis aclus, licet sit peccatum, tamen potius est (iendiis quam abslinêalur a tali et tanta delectatione quæ est illi conjuncta. — Et de hoc sanctus Thomas, ‡ 2", q. 78, art. I, sic dicit : u Peccatum in humanis actibus quandoque contingit ex defectu intellectus, puta cum aliquis per ignorantiam peccat ; quandoque ex defectu appetitus sensitivi, sicut cum aliquis ex passione peccat; quandoque cx defectu voluntatis, qua· est inordinatio ipsius. Est autem voluntas inordinata, quando minus bonum magis amat. Consequens autem est ut aliquis eligat pati detrimentum in bono minus arnato, ad hoc cpiod potiatur lioim magis amato;sicut cum homo vult pati abscisionem membri, eliam scienter, ut conservet vitam quam magis amat. El pel hunc modum, quando nliqun

(a) *actui* — *alteujui* Pr
*‹) *qui* — gnr. Pr.

(») irtri — *mlrc* Pr

inordinata voluntas aliquod bonum temporale plus amat, puta divitias vel voluptatem, quam ordinem rationis vel divina· legis, vel charitatem, vel aliquid hujusmodi, sequitur quod velit pati dispendium in aliquo spiritualium bonorum, ut potiatur aliquo bono temporali. Nihil aulern est aliud malum quam privatio alicujus boni. Et secundum hoc, aliquis scienter vult aliquod malum spirituale, quod est malum simpliciter, per quod bonum spirituale privatur, ut lono temporali potiatur. Unde dicitur ex certa malitia vel ex industria peccare, quasi scienter malum eligere. » — Hæc ille, — Item, in solutione primi, sic dicit : ‹ Ignorantia quandoque quidem excludit scientiam qua aliquis scit simpliciter hoc esse malum quod agitur; el tunc dicitur ex ignorantia peccare. Quandoque autem excludit scientiam qua homo scit nunc hoc esse malum ; sicut cum ex passione peccatur. Quandoque autem excludit scientiam qua aliquis scit hoc malum non esse sustinendum propter consecutionem illius boni. scit tamen simpliciter hoc esse malum; et sic dicitur ignorare, qui ex certa scientia peccat. d — ILee ille. — Ex quibus satis patet quomodo contingit agere contra conscientiam particularem, et quomodo non.

£ 3. — Ad AIIGUMEXTA CONTHA TERTIAM CONCLUSIONEM

Ad argumenta Durandi. — Ad primum contra tertiam conclusionem, dicitur quod major est falsa, scilicet quod nulla obligatio sit de illicito. Et ad probationem, dicitur quod distinctio ibidem facta de ligari et obligari, est falsa, vel nimis stricta. Cum enim dicimus conscientiam erroneam obligare, ista obligatio potest referri ad duo : primo, ad conformandum se tali conscientiæ, el ad nullo nudo discordandum illi, et ad non deponendum eam; secundo, ad non discordandum ei, sed non ad conformandum , nec ad non deponendum. Primo modo, strictissime sumitur; et illo modo conscientia erronea non obligat; ad quem sensum procedit argumentum. Secundo modo, sumitur largo; el illo modo inlelligilur conclusio nostra, quoti conscientia erronea obligat; quia habens eam. tenetur non discordare illi, ita quod, illa stante, faciat op|>osilum quod illa dictat. Nec tamen tenetur se conformare illi, nec tenetur eam conservare, immo potest el tenetur eam deponere : nam sanctus Thomas. i· 2 q. 19, ari. 5, probat quod voluntas discordans a ratione errante est mala; el. art. 6, probat quod voluntas concordans rationi erranti net mala, si error conscientiae sil aliquo modo voluntarius, vel directe, vel propter negligentiam.

Posset tamen aliter dici, eliam secundum mentem ejus, quod major argumenti est simpliciter falsa, ›i generaliter inlelligatur : quia, licet ad illicitum, inquantum hujusmodi, nullus teneatur doper sect simpliciter; potest tamen teneri et obligari ad illud, per accidens et secundum quid, inquantum scilicet apprehenditur ut licitum et a lege Dei praceptum. Et hanc responsionem in simili ponit sanctus Thomas, 1· 2 q. 19, art. 5, ubi sic arguit : ‹ Secundum Augustinum (Scrm. 62, *fle Verb. Etang.*, cap. 8), praceptum inferioris potestatis non obligat, si conlrarietur pracepto superioris potestatis; sicut si proconsul jubeat aliquid quod imperator prohibet. Sed ratio errans, quandoque proponit aliquid quod est contra pneceptum superioris, scilicet Dei, cujus est summa potestas. Ergo dictamen rationi errantis non obligat, etc. » Ecce argumentum. Sequitur responsio : « Ad secundum, inquit, dicendum est quod verbum Augustini habet locum quando cognoscitur quod inferior potestas pnecipit aliquid contra praeceptum superioris potestati Sed, si aliquis crederet quod praceptum proconsulis esset precepium imperatoris, contemnendo praceptum proconsulis, contemneret praceptum imperatori Et similiter, si aliquis homo cognosceret quod ratio humana dictaret aliquid contra praceptum Dei, non teneretur ralionem sequi ; sed tunc ratio non totaliter esset errans. Sed quando ratio errans proponit aliquid ut praceptum Dei, tunc idem est contemnere dictam ralionem, et Dei praceptum. » — Hæc ille. — Ex quibus patet quod nullus obligatur ad illicitum, quando cognoscit ilhtd esse illicitum; sed quando apprehendit illud ut praceptum lego Dei, tunc obligatur ad illud, licet secundum quid et dc per accidens, modo superius exposito in conclusione.

Ad secundum, negatur major, ubi per veram notitiam apprehenditur dictamen rationi praceden-lis non esse conforme legi Dei, quod prius reputa l<ilur esse conforme. Sicut enim falsum judicium, quo dictabatur aliquid esse praceptum legis Dei, obligabat; ita verum judicium, quo dictatur procedens dictamen repugnare legi Dei, tollit obligationem. potissime obligationem secundum quid et per accidens.

Et quia arguens distinguit inter ligare et obligare, videndum e›l quid super hoc sentiat sanctus Thomas. Ipresiquidem, 2. *Sentent.*, dist. 39,q.3, art. 3. sic dicit : α Conscientia, inquit, quoddam dictamen est rationis. Voluntas autem non movetur in aliquid appetendum, nisi prasupposila aliqua apprehensione; objectum enim voluntatis est bonum vel malum, secundum quod est imaginatum vel intellectum. Intentionem autem (a) boni vel mali ratio ipsa demonstrat. Unde, cum aclus voluntatis ex objecto specifleetur, oportet quod secundum rationi judicium vel conscientia· sit actus voluntatis. Et per hunc modum conscientia dicitur ligare : quia scilicet, si aliquis fugiat per voluntatem quod ratio (6)

(a) *autem*. — *etmu* Pr.
(ὐ) *talio*. — *ideo* Pr.

bonum dictat, est in fuga boni; quæ fuga malum est, quia voluntas fugit illud ac si esset bonum secundum rationem, propter tristitiam aliquam secundum sensum. El similiter, si ratio dictat aliquod bonum esse malum, voluntas non potest in illud tendere, quin mala sit; tendit enim in illud ut ostensum est a ratione, et ita ut in malum simpliciter, propter apparens bonum secundum sensum. Et ideo, sive ratio sive conscientia recte judicet, sive non, voluntas obligatur hoc modo, quod, si judicium vel dictainen rationis, quod est conscientia, non sequitur actus voluntatis, inordinatus est. El hoc est ligare, scilicet astringere voluntatem, ut non possit sine deformitatis nocumento in aliud tendere; sicut ligatus non potest ire, etc. › — Hæc ille. — Item, *dc Veritate,* q. 17, art. 3, sic dicit : ‹ Conscientia proculdubio ligat. Ad videndum nutem quomodo liget, sciendum est quod ligatio, metaphorice a corporalibus ad spiritualia assumpta, impositionem necessitatis importat. Ille enim qui ligatus est, necessitatem habet consistendi in loco ubi ligatus est, et aufertur ei potestas ad alia divertendi. Unde patet quod ligatio non habet locum in illis quæ ex necessitate natura.· sunl ; non enim possumus dicere ignem esse ligatum ad hoc quod sursum feratur, quamvis necesse sil ipsum sursum ferri. Sed in his tantum necessariis ligatio locum habet, quibus ab alio imponitur necessitas. Est autem duplex necessitas quæ ab alio agente imponi potest. Una quidem coactionis, per quam aliquis absolute habet necesse facere hoc ad quod determinatur ex actione agentis; alias coactio non proprie diceretur, sed magis inductio. Alia vero est necessitas conditionata, vel ex linis suppositione : sicul imponitur alicui necessitas, ut, si non fecerit hoc, non consequatur suum præmium. Prima (x) quidem necessitas, quæ est coactionis, non cadit in molibus voluntatis, sed solum in rebus corporalibus, eo quod voluntas naturaliter est libera a coactione. Secunda necessitas voluntati iuqioni potest, ut scilicet necessarium sit eligere lux:, si hoc bonum délicat consequi, vel si hoc malum vitare debeat; ‹arere enim malo, in idem reputatur cum habere bonum, in talibus, ut palet per Philosophum, 5. *Ethicorum* (cap. t). Sicut autem necessitas coactionis imponitur rebus corporalibus per aliquam actionem, ita etiam necessitas conditionata imponitur voluntati per aliquam actionem. Actio nutem qua voluntas movetur, est imperium regentis et gubernantis; unde Philosophus dicit, 5. .Vetaphyric® (t. c. 1), quod Rex est principium motus per suum imperium. Ita etiam se habet imperium alicujus gubernantis ad ligandum m rebus voluntariis, illo modo ligationis quæ voluntati accidere potest, sicut se habet ictio corporalis ad ligandum res corjxjrales necessilate coactionis. Actio autem corporalis agentis nunquam inducit necessitatem in rem aliquam, nisi per contactum ipsius actionis ad rem in quam agit. Unde nec ex imperio alicujus regis vel domini ligatur aliquis, nisi imperium contingat ipsum cui imperatur. Attingit autem ipsum per scientiam. Unde nullus ligatur per praeceptum aliquod, nisi mediante scientia illius præcepti. El ideo ille qui non est capax notitiæ præcepti, non ligatur pnecepto; nec aliquis ignorans pneceptum Dei, ligatur ad pneceptum Dei faciendum, nisi quatenus tenetur scire pneceptum ; si autem non teneatur scire, nec sciat, nullo modo ex pnecepto ligatur. Sicut igitur, in corporalibus, agens corporale non agit nisi per contactum; ita etiam, in spiritualibus, pneceptum non ligat nisi per scientiam. Et ideo sicut est eadem vis qua contactus agit, el qua virtus agentis agit, cum tactus non agat nisi ex virtute agentis, et virtus agentis nonnisi mediante tactu ; ita etiam eadem virtus est qua pneceptum ligat, et qua conscientia ligat, cum scientia non liget nisi per virtutem (a) præcepti, nec pneceptum nisi per scientiam. Unde, cum conscientia nihil aliud sil quam applicatio notitia· ad actum, constat quod conscientia ligare dicitur vi præcepti divini, d — Hæc ille. — Ex quibus patet quod, cum conscientia el pneceptum eadem ligatione ligent, si ligatio præcepti dicitur obligatio, consimiliter ligatio conscientia· dicitur obligatio, qualiscumque sil conscientia.

Ad tertium dicilur quod, in casu argumenti, ubi luerelicus credens quod licitum sit furari divitibus, etc., cessat quandoque a furto, ipse non facit contra conscientiam proprie; quia conscientia non dictat sibi quod nunquam sit cessandum a furto, nec quod continue sit furandum. El ideo argumentum non valet· — De hoc sanctus Thomas, 2. Sentent., dist. 39, q. 3, articulo ultimo, in solutione sexti, sic dicit : α Conscientia obligat virtute præcepti divini, sub cujus ratione apprehendit illud quod ratio dictat. Et ideo, si illud apprehendatur ut directe sub pnecepto cadens, peccat mortaliter omittendo illud quod conscientia dictat, etiamsi sit veniale vel indifferens. Si autem apprehendatur ut non directe cadens sub pnecepto vel prohibitione, tunc non fit directe contra conscientiam, sed prater eam ; et ideo non peccat mortaliter, sed venialiler, vel nullo modo. Sicut quando conscientia dictat alicui quod bonum est facere aliquod opus consilii, si non facit, non peccat; quia non apprehendit illud ut lionum debitum, el necessarium ad salutem, el precepto subjacens, d — Hæc ille. — Per omnia similiter in proposito.

Ad quartum dicilur quod, in casu argumenti, hæreticus non facit proprie secundum suam conscientiam : quia conscientia ejus non dictat solum

(x) *Prima* — primo Pr.

(a) virtutem. — Om. Pr.

quod in hoc casu bonum sit non jurare; sed dictat quod in nullo casu, nec pro quacumque necessitate \el utilitate, sit jurandum. Et ideo tunc solum proprie agit secundum suam conscientiam, quando proponit et vult firmiter non jurare in aliquo casu. Et constat quod talo velle est peccalum mortale. Unde, cum dicimus quod agens secundum conscientiam erroneam |æccat, inlelligimus sic, quod aclus voluntatis conformis rationi erroneæ malus est. Et in illa forma proponit quæslionern sanctus Thomas, 1· 2 q. 19, ari. 6, scilicet : Utrum voluntas concordans rationi erranti sit bona.

Ad quintum dicitur quod verum concludit, sed non contra nos. Unde sanctus Thomas, ł 2 ubi supra (q. 19, ari. 6), sic dicit : a Quæstio, inquit, qua quæritur, Utrum voluntas concordans rationi erranti sil bona, eadem esi cum quæslione qua quæritur, Utrum conscientia erronea excuset («). Hæc autem quæstio dependet ab eo quod supra de ignorantia dictum esi. Dictum est enim supra, quod ignorantia quandoque causât involuntarium, quandoque autem non. Et quia bonum et malum morale consistit (6) in actu inquantum est voluntarius, manifestum est quod illa ignorantia quæ causât involuntarium, tollit lationem boni el mali moralis; non autem quæ involuntarium non causât. Dictum est autem supra (1· 2 q. 6, art. 8), quod ignorantia quæ est aliquo modo volita, sive directe, sive indirecte, non causât involuntarium. El dico ignorantiam directe volilam vel voluntariam, in quam actus voluntatis fertur; indirecte autem, propter negligentiam, ex eo quod aliquis non vult scire illud quod scire tenetur. Si igitur conscientia erret errore voluntario, vel directe, vel propter negligentiam, quia est error circa id quod quis scire tenetur, tunc talis error rationis vel conscientiæ non excusat quin voluntas concordans rationi vel conscientiæ sic erranti sil mala. Si autem sit error qui causel involuntarium, proveniens ex ignorantia alicujus circumstantia», absque omni negligentia, tunc talis error rationis vel conscientiæ excusat ut voluntas concordans rationi erranti non sit mala. Puta : si ratio errans dictat quod homo teneatur ad uxorem alterius accedere, voluntas concordans huic rationi erranti est mala, eo quod error iste provenit ex ignorantia legis Dei, quam scire tenetur; si autem ratio errat in hoc quod credit aliquam mulierem submissam, esse uxorem suam, el, ea |>elente debitum, velit eam cognoscere, excusatur voluntas ejus, ut non sit mala, quia error iste procedit ex ignorantia quæ causal involuntarium et excusat, i» — Ha»c ille.

Ad argumentum in oppositumqmestionis, respondet sanctus Thomas, ł 2 , q. 74, art. 5, in solutione primi argumenti, ubi sic : 0 Dicendum, inquit, quod illa ratio procedit de defectu rationis qui perlinet ad actum proprium, respectu proprii objecti; et hoc quando est defectus cognitionis ejus quod quis non potest scire : tunc enim talis defectus non est peccatum, sed excusat a peccato ; sicut palet in his quæ per furiosos committuntur. Si vero sit defectus rationis circa id quod homo potest et debet scire, non omnino excusatura peccato; sed ipse defectus imputatur ei ad peccatum. Defectus autem qui est solum in dirigendo alias vires, semper imputatur ei ad peccatum; quia huic defectui homo potest occurrere per proprium actum. > — Hæc ille.

Et Ir.i-c de quæslione sufficiant. Benedictus Deus. Arnen.

(a) *excuset. — liget* Pr.
(β) *consistit* - Om. Pr

DISTINCTIO XL.

QUÆSTIO 1.

UTRUM ALIQUA ACTIO HUMANA POSSIT ESSE INDIFFERENS AD BONUM ET MALUM MORALE

incv quadragesimam distinctionem 2. Sentent., quæritur : Utrum aliqua actio humana possit esse indifferens ad bonum et malum morale.

El arguitur quod sic. Nulla species est, quæ sub se non contineat vel continere possit aliquod individuum. Sed aliquis actus est indifferens secundum suam speciem, ut levare festucam; el beatus Augustinus dicit, in libro *dc Sermone Domini* in *monte* (lib. 2. cap. 18), quod *sunt aliqua facta media, quæ possunt bono vel malo animo fieri, de quibus temerarium est judicare.* Ergo sub his speciebus poterit inveniri aliquis aclus individualis indifferens.

In oppositum arguitur sic : Quia privative opposita, sic se habent circa subjectum aptum natum, quod alterum eorum inest de necessitate. Sed Itonum et malum opponuntur privative; aclus nutem moralis susceplivus est bonitatis et malitia·. Ergo omni actui monili necesse est alterum inesse.

In hac quæslione erunt 1res articuli. In primo ponentur conclusiones. In secundo objectiones. In tertio solutiones.

ARTICULUS 1.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sil

Prima conclusio : Quod nullus netus humanus, secundum individuum consideratus, est Indifferens; licet aliquis artus humanus, secundum speciem, sit Indifferens.

Hanc ponit sanctus Thomas, </e *Malo,* q. 2, ari. 5, ubi sic dicit : u Actus moralis, præter bonitatem et malitiam quam habel ex sua specie, potest habere aliam bonitatem et malitiam ex circumstantiis, quæ (i) comparantur ad actum moralem sicut accidentia quædam. Sicul autem genus consideratur in sua ratione sine differentiis, sine quibus non potent esse species (β); ita species consideratur secundum suam rationem sine accidentibus, sine quibus tamen non potest esse individuum. Non enim de ratione hominis est esse album, vel esse nigrum, vel aliquid hujusmodi; impossibile est tamen aliquem hominem singularem esse, quin sil albus, vel niger, vel aliquid hujusmodi. Sic igitur, loquendo de actibus moralibus secundum quod in suis speciebus considerantur, possunt dici boni vel mali ex genere, sed bonitas vel malitia quæ est ex circumstantiis, non convenit eis secundum >uum genus vel speciem; sed individuis actibus talis bonitas ve) malitia convenire potest. Si ergo loquamur de actu morali secundum suam speciem, sic non omnis actus moralis est bonus vel maius, sed aliquis est indifferens : quia actus moralis speciem habet ex objecto relatu ad rationem, vel secundum ordinem ad rationem; est autem aliquod objectum, quod importat aliquid conveniens rationi, el facti esse bonum ex genere, sicut vestire nudum; aliquod autem objectum est, quod importat aliquid discordans a ratione, sicul tollere alienum, et hoc facit esse malum ex genere; quoddam vero objectum est, quod neque importat aliquid conveniens rationi, neque aliquod a ratione discordans, sicut levart festucam de terra, vel aliquid hujusmodi ; et hujusmodi actus dicitur indifferens. Et quantum ad hoc, bene dixerunt, qui actus diviserunt trifarie, dicentes quosdam esse bonos, quosdam malos, quosdam indifferentes. Si vero loquamur de actu morali secundum individuum, sic quililiet particularis actus moralis necesse est quod sil bonus vel malus, propter aliquam circumstantiam. Non enim potest contingere quod actus singularis sine circumstantiis liat, quæ ipsum rectum, faciant, ve! indirectum. Si enim liat quodeumque quando oportet, et ubi opértel, et sicut oportet, et cætera hujusmodi, actus est ordinatus et bonus; si vero aliquod horum deliciat, actus est inordinatus et malus. Et hoc maxime considerari oportet in circumstantia tinis. Quod enim fit propter justam necessitatem, vel propter piam utilitatem, laudabiliter iit, et bonus est actus. Quod autem caret justa necessitate el pia utilitate, otio·sum reputatur, secundum GregOrium (7. *Moralium,* cap. 25). Otiosum nutem Verbum est peccatum, et mullo magis facium; dicitur enim, Matth. 12 (v. 36) : *Omne verbum otiosum quodeumque locuti fuerint homines, reddent de eo rationem.* Sic ergo bonus actus el malus ex genere, sunl oppo-sita mediata; el est aliquis actus, qui in specie consideratus, est indifferens. Donum autem et malum ex circumstantia,sunt immediata; quia distinguuntur secundum oppositionem affirmationis et negationis, scilicet per hoc quod est secundum quod oportet, el non secundum quod oportet secundum omnes circumstantias. Hoc autem bonum et malum, est proprium (a) actus singularis. El ideo nullus actus humanus singularis, est indifferens. Et dico actum humanum, qui est a voluntate deliberata. Si enim sil aliquis actus sine deliberatione, procedens ex sola imaginatione, sicut confricatio barbæ, aul aliquid hujusmodi, hujusmodi actus est extra genus inoris; unde non participat bonitatem vel malitiam moralem. » — Hæc ille.

Simile ponit, 1' 2 q. 18, art. 8 el 9. Item, 2. *Sentent.,* distinctione præsenti, q. 1, art. 5.

Ex quibus potest sic argui pro utraque parte conclusionis. — El primo quidem, quod aliquis actus, in specie consideratus, sil indifferens, arguitur sic : Nullus actus cujus objectum nec convenit nec disconvenit rationi, habet ex sua specie bonitatem vel malitiam moralem. Sed multi actus humani sunt hujusmodi. Igitur nullus talis, ex sua specie balxff lenitatem vel malitiam moralem; sed, ut sic, est indifferens.— Quod autem nullus actus, in individuo consideratus, sit indifferens, arguitur sic : Nullus actus secundum suas circumstantias convenions roche rationi, aul discordans a recta ratione, est indifferens. Sed quilibet actus humanus est hujusmodi. Igitur nullus talis est indifférons.

Secunda conclusio est quod nullus netus humanus, secundum individuum consideratus, in habente graUam, est Indifferens nd meritorium et deineritorlum.

Hanc ponit sanctus Thomas, *de Malo,* ubi supra (q. 2, art 5), in solutione septimi argumenti, ubi sic dicit : α Non omnis actus procedens a voluntate informata cbaritate est meritorius, si voluntas pro potentia accipiatur, alioquin peccata venialia essent

ai — Om. Pr.
(<) tperie·. — Om. Pr

I (3) *propnum. — propriui* Pr.

meritoria, quæ committunt interdum habentes charitatem. Sed verum est quod omnis actus qui est ex elini itate, meritorius est. Hoc autem simpliciter est falsum, quod omnis actus qui non est ex voluntate informata charitale, sil demerilorius; alioquin illi qui sunt in peccato mortali, in quolibet suo actu peccarent, nec (a) cis qui sunt sine charitate (G) esset consulendum quod interdum quidquid l>oni (Missent facerent, nec opera de genere bonorum ab eis facta disponerent eos ad gratiam; quæ omnia sunl fal-a. Tenetur autem quilibet ad conformandum voluntatem suam voluntati divinæ, quantutà ad hoc quod velit quidquid vult Deus eum velle, secundum quod Dei voluntas innotescit per prohibitiones el præcepta; non autem quantum ad hoc quod ex charitale velit, nisi secundum illos qui dicunt quod modus charitatis est in præcepto. Quæ quidem opinio aliqualiter vera est; alioquin sine charitale posset quis legem implere; quod est Pelagian® impietatis. Nec tamen vora est omnino : quia sic, aliquis charitatem non habens, honorans parentes, peccaret mortaliter ex omissione modi ; quod falsum est. Unde modus sub necessitate præcepti includitur, secundum quod pneceptum ordinatur ad consecutionem beatiludinis; non nutem secundum quod ordinatur ad vitandum reatum pœnæ. Unde qui honorat parentes, non habens charitatem, non meretur vitam æternam; sed tamen neque demeretur. Ex quo juilel quod non omnis actus humanus, etiam in singulari consideratus, est meritorius vel demerilorius; licet omnis sil honus vel malus. El hoc dico propter eos qui charitatem non habent, qui mereri non possunt. Sed in habentibus charitatem, omnis actus est meritorius vel demeritorius, ut in objiciendo probatum est. » — Hæc ille.

Quæ autem sit probatio ultimi dicti, plet |>er argumenta. Unde, undecimo loco, arguit sic : u Ad hoc quod aliquis actus sit meritorius in habente charitatem, non requiritur quod aclu referatur in Deum; sed sufficit quod aclu referatur in aliquem finem convenientem, qui habitu refertur in Deum sicul si aliquis volens peregrinari propter Deum, emat equum, nihil aclu cogitans de Deo, sed solum devia quam jam in Deum ordinaverat, hoc est ei meritorium. Sed constat quod ille qui charitatem habet, se et omnia sua ordinavit in Deum, cui inhærcl ul ultimo fini. Ergo quidquid ordinat vel ad se vel ad aliud quodeumque sui, meritorie agit, etiam si actu de Deo non cogitet; nisi impediatur per aliquam inordinationem actus, qui non sit rofcribilis in Deum. Sed hoc non potest esse, quin peccatum sil, saltem veniale. Ergo omnis actus habentis charilatern, vel est meritorius, vel est peccatum; ct nullus est indifferens. — (Arg. 12.) Sed dicetur, inquit, quod potest es-e actus non meritorius, nec tamen inordinatus, ex hoc solo quod aliquis negligenter, et ex quadam subreptione, non prompte refert in finem convenientem. — Sed contra : ipsa negligentia peccatum est, vel (a) mortale, vel veniale. Peccata etiam quædam venialia, ex subreptione fiunt, ut palet precise in primis motibus concupiscenti®. Ergo j>er hoc non excluditur quin sit peccatum veniale. — (.Arg· 13.) Præterea, Glossa Augustini *(dc Fide ct operibus)* dicit, I. *Corinth.* 3 (v. 42), quod lignum, fœnum, stipulam ædifieat, qui rebus concessis inhaeret magis (piam deliet. Sed qui lignum, fœnum, stipulam ædificat,peccat;alias non puniretur igne. Igitur qui inhæret rebus ronce-sis, magis quam debet, peccat. Sed quicumque agit, inhæret rebus concessis, vel non concessis: si non concessis, pereat; si concessis, magis quam debet, similiter peccat; si secundum quod deliet, bene agit, et si est in charitale, meretur. Ergo omnis actus humanus est bonus vel malus, et nullus est indifferens. › El ulterius», in habente charitatem, est meritorius, vel (æocalum.

Simile ponit, 2. *Sentent.,* præsenti distinctione, q. I, art. 5, ubi sic dicit « Actus perfectus bonitate civili, non est susceptibilis efficaci® merendi, nisi in en qui habet gratiam. El ideo, in eo qui gratia caret, indifferens est ad meritum vel demeritum. Sed in illo qui (i) gratiam habet, oportet meritorium vel demeritorium esse. Quia, si est malus, est demerilorius; si est bonus,est meritorius: quia, cum charitas imperet omnibus virtutibus, sicut voluntas omnibus potentiis, oportet quod quidquid ordinatur in finem alicujus virtutis, ordinetur in finem charitatis; et cum omnis actus bonus ordinetur in finem alicujus virtutis (γ), in finem charitatis ordinatus remanebit; el ita meritorius erit. El sic, comedero el bibere, servato modo temperanti®, et ludere ad recreationem, servato modo eutrapeliæ, quæ medium tenet in ludis, ut dicitur. 4. *Ethicorum* (cap. 8), meritorium est in eo qui charitatem habel, qua Deum ultimum finem vitæ suæ constituit. » — Hæc ille.

Ex quibus (jotesl sic argui pro conclusione : Omnis actus humanus malus, est demerilorius; el omnis actus humanus bonus relatus in Deum virtualiter cl procedens a voluntate informata charitale, est meritorius. Sed quililæl actus humanus hominis exsistentis in charitale, se halæl altero illorum modorum. Igitur quilibet talis est meritorius, vel demerilorius.

(3) a verbo *illi* usque ad nee, om. Pr.
(£) non. — Ad. Pr

(a) reL — Om. Pr.
(C) *per»* — Ad. Pr.
(γ) ʎ u r‡bi *ordinetur m finem chnritatn* nsque .id iir-*lutii,* om Pr.

Tertia conclusio : Quod unn ct eadem aedo potest successive esse bona vel mala.

Hanc ponit sanctus Thomas, 1a 2* q. 20, art. G, ubi sic dicit « Nihil prohibet aliquid esse unuin s-cundum quod est in uno genere, et esse multiplex secundum quod refertur ad aliud genus : sicut superficies continua, ot una secundum quod consideratur in genere quantitatis; tamen est multiplex secundum quod refertur ad genus coloris, si partim sit alba, et partim nigra. Et secundum hoc, nihil prohibet aliquem actum esse unum secundum quod refertur ad genus natura, qui tamen non est urn's secundum quod refertur ad genus moris (a), sicut et econtra : ambulatio enim continua, est unus actus secundum genus natura; potest tamen contingere quod sint (β) plures secundum genus moris, si mutetur ambulantis voluntas, quæ est principium moralium actuum. Si ergo accipiatur unus aclus prout est in genere moris, impossibile est quod sit Ixmus el malus bonitate ct malitia morali; si tamen sit unus unitate natura, et non unitate moris, potest esse bonus el malus. » — Hæc ille. — El exemplifient in arguendo dupliciter. Primo namque arguit sic : « Motus est unus, qui est continuus, ut dicitur, 5. *Physicorum* (t. c. 39). Sed unus motus continuus, potest esso bonus et malus : puta, si aliquis continue ad ecclesiam vadens, primo namque intendit vanam gloriam, postea intendit Deo servire. Ergo unus actus potest e>se bonus ct malus. » Secundo . « Quia, secundum Philosophum, 3. *Physicorum* (t. c. 18 ct seqQ, actio ct |>assio sunt unus actus. Sed jmssio bona, sicut Christi, et actio mala, sicut Judæorum, sunl unus actus. Ergo unus aclus potest esse bonus et malus. » — Hæc ille.

Similia ponit, 2. *Sentent.,* distinctione prasenti, q. 1, art. 4.

Ex quibus potest sic argui : Ille aclus qui procedit ex bona et mala voluntate successive, et ordinatur ad malum et bonum finem successive, est bonus el malus successive. Sed unus ct idem aclus exterior, esi hujusmodi. Igitur talis potest esse bonus el malus successive. Item, ille aclus qui simul procedit a diversis voluntatibus, una recta, et alia perversa, esi simul bonus et malus. Sed contingit de uno et eodem actu exteriori, quod simul procedit a talibus voluntatibus. Igitur, etc.

Et in hoc primus articulus terminatur.

mori·. — Om. Pr.
(6) **fou** — *sil* **Pr.**

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

§ 1. — Contra primam conclusionem

I. Argumentum Scoti. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra pradicta. El quidem contra primam conclusionem arguit Scotus (dist. 41, q. 1). Quia, secundum Philosophum, 2. *Ethicorum* (cap. 1), habitus justitiæ generatur ex operibus justis, non tamen juste factis. Ille autem actus non est bonus moraliter, quia non est ex virtute; neque etiam malus moraliler. — Similiter potest argui de actibus elicitis post virtutem : quia non videtur necessitas quod voluntas habens virtutem, semper utatur ea necessario; sed solum quando occurrit passio ita vehemens, quod subverteret rationem, nisi uteretur virtute.

II. Argumentum Durandi. — Secundo arguit Durandus (dist. 4(1, q. 1) contra illud quod ponitur in probatione illius conclusionis, de actibus ex sola imaginatione procedentibus. Quia ubi invenitur dominium rationis vel voluntatis, ibi invenitur genus moris. Sed dominium rationis et voluntatis invenitur non solum in actibus qui sequuntur rationem deliberantem, sed etiam in eis qui procedunt, inquantum a ratione proveniri potierunt; alioquin in sensualitate nullum posset esse peccatum. Ergo aclus procedentes a sola imaginatione, pertinent ad genus moris: quia subsunt imperio rationis, inquantum ab eo possunt proveniri ; el sic, per consequens, sunt susceptivi bonitatis et maliliæ moralis; cujus oppositum assumit probatio pro fundamento.

S 2. — Contra secundam conclusionem

I. Argumentum Scoti. — Contra secundam conclusionem arguit sic Scotus (disl. 41, q. 1). Quia, supposita bonitate morali, meritum est ex relatione ad finem debitum ; quæ relatio fit a charilale ibi exsistente. Potest autem a charitale referri in debitum finem tripliciter. Uno modo, aclualiter, sicut cogitans aclualiter de fine, diligit illum, et vult aliquid propter illum. Alio modo, virtualiter : sicut cum ex cogitatione el dilectione finis, deventum esi ad volilionem hujus entis propter finem , vel ad finem; puta, cum ex cognitione el dilectione Dei pertinente ad portionem superiorem, portio inferior consi<leral talem actum, pula orationem, esse assumendum (x), et postea illum exequitur volendo, non tamen lune referendo in finem, quia nec tunc

(i) «usumendurn. — *aiiunienf/am* Pr.

aclualiter cognoscitur (α), nec diligitur. Tertio modo, liabitualiler : puta, si omnis actus referibilis in linem, manens cum charitale, quæ (C) est principium referendi, dicatur referri liabitualiler. Triplici etiam modo potest dici aclus non referri. Uno modo, negative absolute, quia non refertur aclualiter, nec virtualiter, nec habitualiter. Alio modo, privative, quia non est natus (γ) referri : sicut peccatum veniale; quia, licet stet cum charibile, non tamen natum est a charitale referri in finem. Tertio modo, contrarie, quia scilicet corrumpit principium referendi in finem, scilicet charitatem, ut peccatum mortale. De illis duobus modis ultimis, certum est quod illi actus sunt mali, scilicet peccatum veniale et mortale. De primis duobus, certum est quod primus actus est meritorius ; et satis probabile est quod etiam secundus. Sed de duobus mediis, scilicet de actu qui tantum refertur habitualiter, et de illo qui non refertur negative, nec aclualiter, nec virtualiter, nec habitualiter, dubium est : utrum talis actus Sit meritorius; vel, si non, utrum sit |>eccatuin veniale, quia mortale poni non potest; aut sit talis indifferens. Si ponatur alterum duorum primorum membrorum, videtur quod homo exsistens in gratia, continue meretur, vel |>eccal mortaliter aut venialiler; quia inultos tales actus elicit continue, qui non referuntur continue aclualiter, nec virtualiter. Secundum dictum modum, probabile videtur ponere tales aclus indifferentes. Quia non habent sufficientem rationem malitiæ pertinentem ad peccatum veniale; quia possibile est nullam deordinalionem esse in eis, quæ sufficiat ad rationem peccati : non enim tenetur homo tentione necessitatis, contra quam fit peccatum mortale, nec tentione minori, contra quam fit peccatum veniale, semper referre omnem actum suum in Deum aclualiter, vel virtualiter; quia Deus non obligavit nos ad hoc. Nec videtur esse in istis actibus sufficiens ratio bonitatis ut sint meritorii ; quia non videtur minor relatio (o) sufficere ad meritum quam virtualis, quæ eliam non est hic. Ergo mulli sunt actus indifferentes, non tantum secundum esse quod habent in se. vel in specie naturæ, sed etiam secundum esso quod habent in esse morali. Et sunl indifferentes ad bonum meritorium et malum demeritorium, non solum secundum speciem, quia unum individuum potest esse tale, et aliud tale ; immo multi singulares aclus lilx?re eliciti, sunt indifferentes. — Hæc ille in forma.

II. Argumenta Durandi. — ('-onire eamdem et ad idem (<) arguit Durandus (dist. 40, q. 2).

Primo. Quia subjecturn quod non est susceptivum habitus, non est susceptivum privationis; æque enirn impossibile est lapidem esse cæcum, sicut esse videntem. Sed in non habente gratiam, aclus non est susceptivus efficaciae merendi, ut tu dicis. Ergo non est susceptivus demeriti. Hoc autem est falsum ; carens enim gratia,demeretur moechando, pejerando, el hujusmodi faciendo. Ergo : aut proprium subjectum meriti non est actus hominis habentis gratiam ; aut meritum el demeritum non opponuntur privative, in quo fundatur vis prolationis sancti Thomæ, 2. *Sentent.* r in hac materia.

Secundo. Quia ratio adducta de 2. *Sentent.*, non probat sufficienter quod, in habente gratiam, omnis actus bonus moraliter sil meritorius. Licet enim chantas possit imperare omnibus virtutibus, et earum aclus ad finem charitatis ordinare, non oportet tamen quod semper ordinet ; sed contingit habentem gratiam, facere opus virtutis moralis, puta dare elemosynain pauperi ex naturali pietate, honorare parentes ex naturali æquilale, absque hoc quod ista referat in finem charitatis. Actus autem non est meritorius ex hoc quod ordinari potest in finem charitatis, sed ex eo quod ordinatur; quod non semper fit, ul statim dictum est. Ergo contingit habentem charitatem, facere opus Ixmum moraliter, quod tamen non est meritorium» Constat autem quod non demeritorium, ex quo est bonum. Ergo non est necesse omnem actum hominis habentis charitatem, esse meritorium vel demeritorium. Quare, etc.

Tertio. Quia illa circumstantia quæ est concomitans actum, et non informans, nullam bonitatem vel malitiam ponit circa ipsum ; sicut patet tam in bonis quam in malis. In malis quidem : quia infidelitas non ponit aliquam malitiam circa actum moralem hominis infidelis, nisi quando actus aliquo modo ex infidelitate procedit ; tunc enim est conditio informans, et non solum concomitans. Similiter, hoc idem patet in bonis, fortiori ratione : quia facilius contrahit actus deformitatem quam rectitudinem, et facilius est deficere quam recte agere ; propter quod, si mala circumstantia concomitans non addit deformitatem, nec liona (i) addet novam lionitalem. Nunc est ita, quod, in habente gratiam el faciente opus bonum moraliter, contingit quod gratia est circumstantia solum concomitans, el nullo modo actum informans; sicut cum aliquis, solo dicl&mine rationis naturalis ductus, reddit alteri quod suum est. Ergo gratia nullam novam bonitatem dat actui. Non est ergo meritorius. Item, nec demerilorius. cum sil bonus. Ergo est indifferens.

Quarto. Quia, si non est dare, in habente gratiam, actum indifferentem, hoc maxime videtur quia aclus virtutis moralis, cum possit ordinari in

(a) cof/noicitar. — *cogitur* **Pr.**
(β) i/ïiζτ. — **r/ui Pr.**
(γ) πα/Uf. — *natuni* **Pr.**
(ε) *relatio.* — *ratio* **Pr.**
(c) *Contra eamdem et ad idem.* — **Om. Pr.**

(a) δοηα. — **ποια Pr.**

finem charitatis, si ordinatur, est meritorius, si wro non ordinatur el natus est ordinari, otiosus est, el per consequens demeritorius. Sed hoc non valet. Quia non omnis actus qui potest ordinari in aliquem finem, ſ non ordinetur, est otiosus; sed solum ille qui ſ!elx ordinari. Sic enim diffinitur otiosum, quod natum, id est, debitum est includere finem, et non includit : ex quo enim omne otiosum est malum, rnnlum autem est carentia non cujuslibet boni [«o-^ibilis, sed possibilis et debiti, oportet quod «Ium ille actus dicatur otiosus, qui non ordinatur ad finem ad quem debet ordinari. Quod autem, in habente gratiam, omnis actus virtutis moralis debeat semper ordinari ad finem charitatis, non apparet, propter duo : — *Primo,* quia, licet quilibet teneatur vitare omne malum, tamen nullus tenetur facere omne bonum, etiam sibi possibile; alioquin quilibet teneretur ad opera supererogationis ; quod non est verum. Tenelur ergo quilibet solum ad bonum cujus omissio est mala el meretur pœnam ; el illud est bonum mere debitum, nihil habens supererogalionis. Nunc ita est, quod ordinare omnem actum virlutis ad finem charitatis (a), in habento choritalem, videtur esse supererogationis. Ergo ad hoc nullus tenetur. Major patet ex dictis. Minor declaratur. Quia ordinatio cujuslibet actus ad finem charitatis, m eo qui habet charitatem, per quam jam est sibi debita vita «terna, perlinet directe ad multiplicationem meritorum, el augmentum pr.emii essentialis vel accidentalis. Hoc autem non est necessitatis, curn sine hoc sit sibi debitum premium ; sed hoc est supererogationis. Igitur, etc. — *Secundo,* quia ad omne illud ad quod tenetur fidelis exsistens in gratia, tenetui fidelis qui est sine gratia; alioquin peccator, ex culpa sua, per quam amisit gratiam, reportaret commodum de peccato suo, scilicet deobligationem ab eo ad quod erat obligatus dum esset in gratia. Sed fidelis exsistens sine gratia, non tenetur omnem actum bonum moraliter ordinare ad finem charitatis; alioquin peccaret honorans parentes, nisi hoc faceret propter vitam «ternam ; quod nullus dicit. Ergo nec ad hoc tenetur fidelis exsistens in gratia. — *Confirmatur* Quia, sicut se habet incontinens et temperatus ad finem leinperanliæ, sic fidelis peccator el fidelis exsistens in charilate ad finem charitatis : sicut enim incontinens el temperatus conveniunt in recta ratione ostendente finem virtutis moralis, differunt autem in habitu inclinante, quem haliel temperatus, el non incontinens; sic fidelia peccator el ille qui est in gratia conveniunt in fi<le obtendente finem ultimum, differunt autem in habitu inclinante, quem habet unus, scilicet ex-hlens in charilate, et non alius, scilicet peccator. Sed incontinens et temperatus æqualiler tenentur actus suoe dirigere et ordinare ad finem virtutis moralis. Ergo fidelis sine gratia, el cum gratia, «qualiter tenentur actus suos dirigere el ordinare ad finem ultimum ; propter quod, si ad hoc non tenetur ille qui est sine gratia, sicut tu videris concedere, nec ad idem tenetur alius qui est in gratia; et ideo, si non semper referat, non peccat.

§ 3. — Contra tertiam conclusionem

Argumentum Durandi. — Contra tertiam conclusionem, arguit Durandus (dist. 40, q. 3), probando quod idem actus in genere natura· et in genere moris potest successive esso bonus et malus: puta, una et eadem volilio munero. Quia, sicut se habet intellectus ad verum el falsum, sic se habet voluntas ad lionum el inalum. Sed idem actus intellectus, licet sil simplex et indivisibilis, potest tamen successive esse verus et falsus : ut cum aliquis credit Socratem sedere, qui in veritate sedet; et in eadem actuali credulitate (a) perseverat, Socrate surgente, falsum credit. Ergo idem actus voluntatis simplex et indivisibilis, potest successive esse bonus et malus. — Nec valet si dicatur quod actus interior non habet successionem. Quia idem secundum idem potest successive opposita recipere, non per successionem sui, sed per successionem oppositorum circa ipsum, dummodo ipsum sil tale quod contingat ipsum pluries sumere : sicut idem corpus, secundum eamdem partem potest successive esse calidum et frigidum. Actus autem voluntatis, quamvis sit simplex et indivisibilis, jiotesl tamen pluries sumi ; quia non solum habet esse per instans temporis, sed potest pluribus partibus temporis coexsistere. El ideo idem actus voluntatis potest successive esse bonus et malus. Et hoc potest de facto contingere sicut cum aliquis vult bona voluntate dicere missam, el, ipso |»erseverante in eodem aclu volendi, interdicitur ecclesia, ipso ignorante ignorantia quæ eum non excusat, quia non adhibet diligentiam quæ in talibus adhiberi debet ; in illo casu, ille idem actus volendi qui prius fuit bonus, postea est malus. Secus autem esset, si interdictum innotesceret ei; tunc enim, sicut mutaretur cognitio, mutaretur volitio. — Hæc ille, in forma.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS III.

PONÜNTÜH SOLUTIONES

§ I. — An ARGUMENTA CONTRA PRIMAM CONCLUSIONEM

I. Ad argumentum Scoti. Quantum ad ter-

fs) rArtrHahi. — »ſ hiiii Pr

(a) *credulitate — crrdibtlttate* Pr.

limn articulum, respondendum est objectionibus pnelibatis. Ideo

Ad primum contra primam conclusionem, negatur minor. Actus enim ex quibus generatur habitus virtutis, et praecedentes virtutem, sunt Itoni moraliter; licet non procedant ex habitu virtutis. Sufficit enim quod procédant ex recta ratione et recto appetitu. ad hoc quod sint moraliter boni ; nec oportet quod sint cum tanta delectatione et promptitudineet firmitate, sicut illi qui procedunt ex habitu virtutis. Et de hoc sanctus Thomas, 1· 2 q. 100, art. 9. — Ad illud quod arguitur de actibus elicitis post virtutem, patet per idem; quia, dato quod non eliciantur ex habitu, adhuc stat quod sunt boni moraliter. Unde sanctus Thomas, de *Virtutibus,* q. 1, art. 9, in solutione decimitertii, sic dicit : « Virtus generatur ex actibus quodammodo virtuosis, et quodammodo non virtuosis. Actus enim praecedentes virtutem, sunt quidem virtuosi quantum ad id quod agitur, inquanturn scilicet homo agit fortia et justa; non autem quantum ad modum agendi, quin, ante habitum virtutis acquisitum, non agit homo opera virtutis eo modo quo virtuosus agit, scilicet prompte absque dubitatione, et delectabiliter absque difficultate. n — Hæc ille. — Simile dicit, 2. *Sentent.,* dist. 28, q. 1, art. I, in solutione argumenti quinti.

II. Ad argumentum Durandi. — Ad argumentum Durandi contra eamdem, dicitur quod actus ex sola imaginatione, sine quacumque deliberatione, procedentes, sunl duplices. Quidam enim sunl, quos imaginatio concomilalur potius quam causet, quæ oriuntur ex dispositione qualitatum naturalium ; vel, si causantur ex imaginatione, non tamen tali quæ a voluntate potuerit impediri, nec per consequens appetitus sequens ; ut patet in imaginatione quæ causatur ex necessitate in occursu alicujus objecti, vel ex subita operatione phantasmatis, vel cum audio loquentem de materia vencreorum. Et tales sunt penitus extra genus moris. El «le istis inlelligilur dictum sancti Thomæ. Alii vero sunt, quos imaginatio noh solum concomitatur, sed causât; quæ quidem imaginatio non sic subito et mere naturaliter causatur, quin potuerit impediri, vel ipsa, vel appetitus sequens. Et talis non est extra genus moris. Et de tali procedit argumentum. Ista distinctio potest fundari in dictis sancti Thomæ, 2. *Sentent.,* dist. 24, q. 3, art I el 2. Nam, art. I, sic dicit : « Motus, ut dicit Philosophus, est via in ens; unde, in partibus animæ. motus proprie dicitur inclinatio in aliquid; et ideo quibus viribus inclinatio non convenit, eis proprie motus non attribuitur. Inclinatio autem est in appetitu, qui movet in aliquid agendum. Et ideo actus appetilivarum virtutum, motus vocatur; non autem proprie actus apprehensivarum. Est nutem in nobis triplex appetitus, scilicet: naturalis, et sensitivus, et rationalis. Naturalis quidem appetitus, pula cibi, est quem non imaginatio gignit, sed ipsa qualitatum naturalium dispositio, quibus ⁂ire naturales-uas actiones exercent. Hic autem motus, in nullo rationi subjacet. ⁂Appetitu. autem sensitivus eat, qui ex praecedenti imaginatione vel sensu consequitur, et hic vocatur motus sensualitatis. Appetitus autem rationalis est, (pii consequitur apprehensionem rationis; et hic est qui dicitur motus rationis, qui est actus voluntatis, etc. » In sequenti vero articulo, sic dicit : < Peccatum, ut ad praesentem considerationem perlinet, non est aliud quam inordinatus actus, ad genus moris .pertinens. Nullus autem actus ponitur in genere muris, nisi habita consideratione ad voluntatem, quæ est principium moralium, ul in 6. *Ethic.* (cap. 2) dicitur; et ideo ibi incipit genus moris, ubi primo dominium voluntatis invenitur. Habet autem voluntas m quibusdam dominium completum, in quibusdam vero incompletum. Completum dominium habet in illis actibus qui ex imperio voluntatis procedunt; et hi sunt actus delilieralionem sequentes, qui (a) rationi adaerabuntur. Sed incompletum dominium habet in illis actibus qui non per inqierium rationis procedunt, sed tamen voluntas eos impedire poterat, ut sic quodam modo voluntati subjaceant, quantum ad hoc quod est impediri vel non impediri ; el ideo inordinatio quæ in his actibus contingit, rationem peccati causal, tamen incompleti; el ideo in his actibus peccatum levissimum est et veniale, non mortale. » — Hæc ille. — Ex quibus infero quoti triplex motus potest esse in appetitu : unus, sequens deliberationem ; secundus, sequens simplicem apprehensionem, qui potuit impediri ; tertius procedens ex naturali dispositione vel apprehensione, qui (C) nullo modo potuit impediri. Primus est perfecte moralis; secundus, imperfecte; tertius, nullo modo.

S 2. — AD ARGUMENTA CONTRA SECUNDAM CONCLUSIONEM

I Ad argumentum Scoti. — Ad primum contra secundam conclusionem, dicitur quod ejus solutio patet ex praedictis. Nam, in habente charitatem, omnis actus moraliterbonus refertur in Deum, non quidem aclualiter, nec solum habitualiter, sed virlualiter : non tamen illo modo quem exprimit arguens, scilicet quod actus dicatur ex hoc solo virtualiler referri in finem charitatis, quia ex appetitu illius (inis immediato perventum est ad hunc actum ; nec ideo quia ex tali appetitu immediate causatus sil iste actus; sed eo modo quo exprimit beatus

qui — *qua·* Pr.
(') 7(ti, — *quas* Pr.

Thomas in probatione conclusionis : quia (a) scilicet habens charitatem, prius quandoque retulit se et omnia -ua actualiter in linem charitatis, nec |»ostea habuit oppositam relationem in contrarium finem; et postea omnia quæ virtuose facit propter se vel sua sic in Deum relata, dicuntur virtualiter in Deum relata. Et cum dicit arguens, quod Deus non obligat hominem ad referendum omnes actus suos bonos in Deum virtualiter,— verum est, ad illum sensum quem arguens exponit. Sed quilibet tenetur se ct omnia in Deum referre virtualiter, illo modo quem sanctus Thomas exprimit.

Hæc solutio habetur ex dictis sancti Thomæ, 2. *Sentent.,* dist. 38, q. f, art. 1, in solutione quarti argumenti, ubi sic dicit : α Ad hoc quod alicujus actionis finis sit Deus vel charitas, non oportet quod, agendo illam actionem, aliquis de Deo vel de charitale cogitet. Nec iterum sufficit quod aliquis in habitu tantum Deum vel charitatem habeat : quia sic etiam actum peccati venialis aliquis in Deum ordinaret ; quod falsum est. Sed oportet quod cogitatio prius fuerit do fine qui est chantas vel Deus, et quoti ratio (6) omnes actiones sequentes in hunc finem ordinaverit, ita quod rectitudo illius ordinationis in actionibus sequentibus salvetur : ul patet in exemplo quod |>onit Avicenna de artifice, qui, si, dum opus suum exercet, semper de regulis artis cogitaret, mullum in opere impediretur; sed sicut prius excogitavit per regulas artis, ita postmodom operatur. » — Hæc ille. — liem, dist. 40, q. 1, ari. 5, arguit sic, in sexto loco : < Opera non possunt esse meritoria, nisi propter Deum facta. Aul ergo ad bonitatem actus sufficit habitualis relatio in finem ; aul exigitur actualis. Si sufficit habitualis, ergo, si aliquis semel in anno referivi omnia opera quæ facturus est in illo anno, in Deum, omnia essent meritoria, el ita facillima esset via salutis; quod est contra illud Matthæi 7 (\ 14) : *Aeeta est via quæ ducit ad vitam,* etc. Si autem exigatur actualis relatio operis in Deum, tunc nunquam posset esse opus bonum, nisi aliquis actu do Deo cogitaret. Si ergo nullus actus est indifferens, tunc omnis actus quem aliquis exerret, de Deo non cogitans, esset malus et peccatum ; quod i st valde durum. Ergo necesse est aliquos actus esse indifferentes. » Ecce argumentum. Sequitur responsio : < Dicendum quod non sufficit omnino habitualis ordinatio actus in Deum : quia ex hoc quod est in habitu, nullus meretur; sed ex hoc quod actu operatur. Nec tamen oportet quod intentio actualis ordinri in finem ultimum, sit semper conjuncta cuilibet actioni quæ dirigitur in aliquem finem proximum ; «ed sufficit quod aliquando actualiter omnes illi fines in finem ultimum (a) referantur : sicut fit quando aliquis cogitat se lotum ad Dei dilectionem dirigere; tunc enim quidquid ad seipeum ordinat, in Deum ordinatum erit. Et (ζ) si quaeratur quando oporteat actum (γ) referre in finem ultimum, hoc nihil aliud est quam quærcre quando oporteat habitum charitatis exire in actum ; quia quandocumque habitus charitatis exit in actum, fit ordinatio lotius hominis in finem ultimum, et per consequens omnium eorum quæ in ipsum ordinantur ut bona sibi. » — Hæc ille, in forma. — Ex quibus habetur prædicta solutio.

II. Ad argumenta Durandi. — Ad primum Durandi, dicitur primo, quod probatio conclusionis nostra· non fundatur in dictis 2. *Sententiarum,* sed in aliis dictis superius allegatis; et ideo non cogimur sustinere illa quæ arguens impugnat. — Dico secundo, quod, si illa dicta vellemus sustinere, possemus dicere quod arguens non vadit ad mentem beati Thomæ : quia sanctus Thomas, ubi allegatur, non dicit (3) quod actus hominis carentis gratia, non est susceptivus efficaciæ merendi ; sed dicit quod actus bonitate civili perfectus, non est sine gratia susceptivus efficaciæ merendi. Et ideo arguens debet sic arguere, si velit contra sanctum Thomam procedere : Illud subjectum quod non est susceptivum habitus, non est susceptivum privationis; sed actus perfectus bonitate civili, in non habente gratiam, non est capax efficaciæ merendi ; ergo non est susceptivus demeriti. Et si sic arguat, conceditur tota conclusio, scilicet quod actus perfectus bonitate civili, in non habente gratiam, non est susceptivus meriti, quia sine gratia, nec demeriti, quia perfectus bonitate civili. Unde sanctus Thomas non dicit quod quilibet actus hominis sine gratia exsistentis, sit indifferens ad meritum vel demeritum ; sed loquitur tantummodo de bono actu talis hominis. Unde verba ejus sunt hæc, 2. *Sentent.*. dist. 40, q. 1, art. 5 : v Nullus actus a voluntate deliberativa progrediens, potest esse, quin sil lionus vel malus, non tantum secundum theologum, sed etiam secundum moralem philosophum. Et ulterius, non potest esse aliquis actus a deliberativa voluntate procedens, in habente gratiam, qui non sit meritorius aut demeritorius. Sed tamen, in non habente gratiam, potest esse aliquis actus deliberatus, qui nec est meritorius nec demeritorius, est tamen bonus vel malus. Cujus ratio est : quia malum, inquantum malum, non opponitur bono, nisi sicul privatio habitui ; sed oppositio contrarietatis est ex hoc quod illud supra quod fundatur talis privatio, non cornpa-

(e) fluid — fludJt Pr.
(Ifi *ratio.* — Om. Pr

(*) *ultimum.* — proximum Pr
(6) non convenit. — Ad. Pr
(γ) *actum* — *actu* Pr.
I U) *unite.* — Ad. Pr

titur secum aliquod bonurn quod est simpliciter bonum : sicut immoderata delectatio in cibis non compatitur secum bonum sobrietatis, quod est simpliciter bonum (a); et ideo immoderata delectatio adjungitur cum privatione boni, et sic mala dicitur. Si ergo in actionibus invenitur medium inter bonum el malum, hoc non erit, nisi, vel inquantum bonum et malum sunt contraria, vel inquantum malum est privatio i>oni. Non autem inquantum sunt contraria, potest in eis esse medium, quod sit neque bonum neque malum. Dicuntur enim contraria, secundum quod aliquid positive consideratur in utroque; ex quo non potest sumi ratio mali Unde per hoc quod medium distat ab extremis, inquantum aliquid positive ponit, non efficitur distans a ratione l>oni et mali, ut possit dici neque bonum neque malum : non enim ex eodem est in eis oppositio contrarietatis, el distinctio boni et mali; sed primum est ex parte positionis in utroque; secundum autem ex parte positionis in Ixmo, et privationis in malo. Si ergo sit medium inter tonum et malum in actionibus, hoc non erit nisi secundum quod malum privative opponitur bono. Sed in privative oppositis, non invenitur medium, nisi per hoc quoti subjectum non est susceptivum habitus; unde lapis, qui visionis susceptivus non est, neque videns neque cæcus dicitur. Et per hunc modum oportet accipere medium inter bonum et malum, ut si aliquid est quod alicujus boni susceptivum non sil, nec opposita malitia sibi inerit ; unde(C) relinquitur indifferens. Hoc autem contingit dupliciter. Aut per modum abstractionis, secundum quoti universale aliquid significat ul abstractum a differentiis contrariis dividentibus ipsum ; unde in sua communitate significatum, significatur ul indifferenter se Italiens ad utramque differentiam : sicul animal, neque significatur ul rationale, neque ul irrationale; et tamen oporlet omne particulare animal esse rationale, vel irrationale. Et similiter est hic. Si enim significetur actus in eo quod est agere, habet quidem bonitatem, inquantum est ens; sed indifferenter se habet ad bonitatem vel malitiam moralem. El similiter, bonuin ex genere, indifferenter se habet ad tonum el malum ex circumstantia et fine; quaimis non inveniatur aliquod bonum in genere particulare, quod non sit aliqua circumstantia vestitum, el ad aliquem finem ordinatum; unde ojiorlcl quod tonitalein vel malitiam contrahat. Et secundum hanc considerationem, quidam dixerunt omnes actus indifferentes esse, in eo quod sunt actus. Et quidam dixerunt quod non omnes, sed aliqui, accipientes magis in speciali nomina actuum qua» non exprimunt aliquid unde actus ad malitiam vel bonitatem determinetur, ut (γ) materiam, vel linem, vel circumstantiam : sicul comedere, coire, et hujusmodi. Alio modo, contingit hoc, secundum quod aliquod particulare significatum deficit a susceptibilitate alicujus perfectionis ; sicut lapis a susceptibilitate visus; et hoc modo aliqui actus qui deficiunt a susceptibilitate bonitatis moralis, dicuntur indifferentes, Actus autem est susceptibilis bonitati moralis, secundum quod est humanus; humanus autem est, secundum quod aliquatenus a ratione deducitur; quod contingit tantum in illis actibus qui imperantur a voluntate, quæ sequitur deliberationem rationis. Actus autem qui sequuntur apprehensionem subitæ imaginationis, sicut confricatio barbae, vel aliquid hujusmodi, dicentur hoc modo indifferentes. Nullus autem eorum qui voluntatem deliberatam consequuntur, erit indifferens, sed de necessitate bonus vel malus malitia \el bonitate civili. Sed tamen actus tonitate civili perfectus, non estsusceptibilis efficaciæ merendi, nisi in eo qui gratiam habet; et ideo, in eo qui gratia caret, indifferens est ad meritum vel demeritum. Sed in illo qui gratiam habet, oportet esse meritorium vel demerilorium : quia, si est malus, erit demeritorius; si est bonus, erit meritorius. » — Hccc ille. — Ex quibus palet quod rationem lalem intendit : In privative oppositis, non invenitur medium circa subjectum proxime capax utriusque. Sed meritum el demeritum sunl privative opposita ; et subjectum capax de proximo utriusque, est actus deliberatus hominis exsistentis in gratia. Igitur in actibus deliberatis hominis exsistentis in gratia, nullus est actus deliberatu indifferens ad meritum el demeritum.

Sed dices : Contra, quia sanctus Thomas, in illis verbis, dicit quod, si aliquid esi quod alicujus toni susceptivum non sit. nec opposita malitia sibi inerit; sed, secundum ipsum, nullus actus hominis carentis gratia est susceptivus boni meritorii ; ergo nulli tah inerit malum dementi, quod illi bono opponitur. Item, quia, secundum illum modum arguendi, nullus actus malus ex suo genere esset demeritorius; quia nullus talis est susceptivus boni opjiosili, scilicet efficaciæ meriti. — Dicitur quod illa maxima debet sic intelligi : Quandocumque aliquis actus non est susceptivus alicujus bonitatis ex solo defectu alicujus exlrinseci, et non ex intrinseca corruptione, vel ex repugnantia actus, ul sic (x), etiam t>l susceptivus malitia» opposita». Secus est de actu qui ex natura sua, vel ex aliqua partibilitate ad speciem, repugnat tali bonitati ; talis enim actus capax esse potest malitia», el non bonitatis opposita Et sanctus Thomas loquitur de primo, et non de secundo. Quod palet in exemplis suis. Nam actus subitus imaginationis, naturaliter causatus, et nullo modo impedibilis a voluntate, non est capax bonitatis moralis, propter primam causam, scilicet defectum

(«) **a verbo** *neuf* **usque ad** *timpliciier tonum,* **Om. Pr.**
(C) *quod.* — **Ad. Pr.**
(γ) *ut.* — *vel* **Pr.**

(3) >ic. — Om. Pr.

extrinsecæ deliberationis, el non propter secundam, bcilicel ex repugnantia naturæ aclus ail talem boni· tatem. Similiter, actus bonus moraliter, in non habente gratiam, est incapax meriti primo modo, el non secundo modo. — Ulterius, dicitur quod major argumenti contra conclusionem inducti, qua dicitur, Subjectum quod non est susceptivum habitus, non est susceptivum privationis opposite, etc., debet inlelligi de subjecto cui non convenit recipere habitum ex sola improportione subjecti ad habitum, el non ex intrinseca repugnantia subjecti, vel ex corruptione, modo praeexposito ; quia, si generaliter intelligatur, falsa est, ut patel de oculo cæco, el de corpore mortuo, el mullis.

Ad secundum, negatur antecedens, el concedi- tur oppositum, scilicet : quod charitas non solum potest ordinare, immo, si est vera charitas, ordinat hominem el omnia quæ mini hominis in Deum ; ac per hoc, omnes aclus bonos ordinatos sicut in finem proximum in hominem vel in aliquid hominis, virtualiler in finem suum referi. Quando aulem hoc contingat? Dicitur quod charitas aut infunditur adulto, aut parvulo. Si adulto, tunc, in instanti infusionis el justificationis impii, adultus ille diligit Deum super omnia, et ordinat omnia sua in Deum. Si parvulo, tunc, adveniente tempore quo potest uti perfecte ratione, talis refert se et sua in Deum, aut peccat mortaliter, juxta imaginationem sancti Thomæ, in simili maleria, 2. *Sententiarum,* dist. 42, q. 1, art 5, in solutione septimi, ubi sic dicit : α Si aliquid est sufficiens ad excusandum majus peccatum, multo amplius sufficit ad excusandum minus. Sed imperfectio letatis excusat peccatum mortale, ut puer nondum habens usum liberi arbitrii, peccati mortalis reus non habeatur, etiam si aclum faciat qui ex suo genere sit moi tale |>eccatum. Unde multo amplius excusat infantia ne peccatum veniale imputetur. El ideo non potest esse quod homo venia· liter peccet, ante illud tempus quo usum rationis habet, ut jam mortaliter pbssit peccare. Statim aulem ut ad tempus illud pervenit, vel gratiam habet, vel est in jieccato mortali : quia, si faciat quod in se estt Deus ei gratiam infundit; si autem non, peccat mortaliter; quia tunc tempus est ut de sua salute cogitet, et ei operam det. n — Hæc ille. — Hoc idem ponit in *de Veritate,* q. 28, art. 3, in solutione qüarth Sic enim arguens, quarto loco, dicil ; < Homo in aliquo statu esse potest, in quo sit adultus, el non habeat peccatum actuale, sed originale lanium. In primo enim instanti in quo aliquis est adultus, si non sit baptizalus, adhuc subjectus est originali peccato. Non tamen adhuc habet aliquod actuale; quia adhuc nihil transgrediendo commisit, quo reus peccati teneatur. Nec iterum est reus omissionis quia praecepta at firmati va non obligant ad semper; unde non oportet quod homo, statim quo est adultus, præcepta affirmativa obser- vel. Sic ergo adultus potest habere peccatum originale absque omni actuali, ut videtur. » — Hæc in argumento. Et respondens, sic ait : α Ad quartum, dicendum quod illa positio apud quosdam impossibilis reputatur, quod scilicet aliquis adultus habeat peccatum originale sine actuali. Cum enim adultus esse incipit, si quod in se est faciat, gratia ei dabitur, |M?r quam a peccato originali immunis erit ; quod si non faciat, reus erit peccati omissionis. Cum enim quilibet teneatur peccatum vitare, ct hoc fieri non possit nisi praestituto sibi debito fine, tenetur quilibet, cum primo suæ mentis est compos, ad Deum se convertere, et sic in eo sibi finem constituere ; el per hoc ad gratiam disponitur. u — Hæc ille (a).

Ad tertium, negatur minor : nam gratia et charitas non solum concomitatur actus bonos secum elicitos; immo informat, inquantum virtualiler dat eis ordinem ad ultimum finem. Nec oportet quod illi soli actus dicantur informati charitate, qui ex actuali appetitu finis charitatis eliciuntur; alias pauci actus essent meritorii. Et quod dicitur de actu elicito sola naturali pietate, etc., — non valet; quia, si talis est moraliter bonus, oportet quod ordinetur proxime in aliquem finem virtutis, quem charitas retulit in Deum actualiter in speciali, vel in generali, ac per hoc virtualiler retulit illum actum ad suum finem.

Ad quartum patet ex praedictis; nam quilibet Bonus actus debet ordinari virtualiler in finem charitatis. — Et *ad primam improbationem* hujus, negatur minor : nam, licet ordinare actualiter omnem aclum bonurn ad finem charitatis, sit opus supereroga lionis; tamen ordinare virtualiler omnem aclum bonum ad finem charitatis (δ), est opus præcepti. De hoc sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* distinctione praesenti, q. I, ari. 5, in solutione septimi, sic dicit : α Quod dicit Apostolus (1. *Corinth.* 10, v. 31), *Omnia in yloriam Dei facite,* potest inlelligi dupliciter : scilicet affirmative, vel negative. Si negative, sic est sensus : Nihil contra Deum faciatis; et hoc modo praeceptum est; et sic praeceptum hoc praeteritur, vel per peccatum mortale, quod contra Deum fit, vel per peccatum veniale, quod praeter praeceptum et praeter Deum fit. Si autem intelligatur affirmative, hoc potest esse dupliciter. Aut ita quod actualis relatio in Deum sit conjuncta cuilibet actioni nostrae, non quidem in actu, sed in virtute, secundum quoti virtus primæ ordinationis manet in omnibus actionibus sequentibus, sicut virtus finis ultimi manet in omnibus finibus ad ipsum ordinatis; et sic adhuc est praeceptum, et contingit omissionem ejus esse venialem vel mortalem, sicut dictum est. Vel ita quod actualis ordinatio in Deum

(») **Argumentum Divi Thoma cx** *de Ventate* **desumptum, ac ejus solutionem, omittit Pr.**

(U) *chantatii.* — **tanifalü lath Pr.**

sit actu conjuncta cuilibet actioni noslræ ; ct sic potest intelligi dupliciter : vel distributive, ^collective. Si distributive, sic est sensus : Quamcumque actionem facilis, melius est si eam aclu in Deum ordinetis; et sic est consilium. Si aulem sumatur collective, sic est sensus : Omnia opera vestra ita facialis, quod nullum eorum sil, quin aclu in Deum ordinetis; el sic non esi praeceptum, nec consilium, sed est finis pnecepti, ad quod per irnpletionem præceptorum pervenitur; sic enim sancti in patria actus suos in Deum referunt. » — Hæc ille. — Et ad probationem (a) minoris, dicitur quod, licet habenti charitatem jam sit debita vita æterna, tamen adhuc tenetur ad observationem præceplorum ; quia illorum omissio esset damnabilis. Unde probatio parum valet : quia, si valeret, sequitur quod nullus habens charitatem teneretur aliquid actualiter aut virtualiler referre in Deum ; et potissime, quia nulli constat quod habeat charitatem, aut quod sibi sil debita vita ælerna ex aliquo habitu inexsistenle aut merito præcedente. Unde via Durandi periculosa est. — *Ad secundam probationem,* dicitur quod quilibet fidelis, tam exsistens in gratia quam extra gratiain, tenetur omnem aclum suum deliberatum et moraliter lionum in Deum virtualiler referre, licet non actualiter, nec tunc quando producit aclum, sed tunc, vel prius, modo superius exposito, scilicet quando tenetur diligere Deum super omnia aclualiler; quia, sicut probatur, 2. *Sentent.,* dist. 38 (art. 1 el 2), finis communis rectarum voluntatum est Deus, charitaset beatitudo, ita quoti nulla voluntas est recta, nisi tendat actu vel virtute in illum finem. Item, sanctus Thomas, † 2®. q. 100,art. 10, in solutione secundi, sic dicit : α Sub mandato charitalis continetur ut Deus diligatur ex toto corde, ct ad charitatem perlinet ut omnia referantur in Deum. Et ideo præceptum charitatis homo implere non potest, nisi etiam omnia referantur in Deum sicut homo qui honorat parentes, tenetur ex charitate honorare, non ex vi hujus præcepti quod est, *Honora parentes,* sed ex vi hujus præcepti. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Et ad ista duo præcepta affirmativa non obligantia ad semper, potest quis pro diversis temporibus obligari. Et ita contingere potest quod aliquis implens pneceptum de honoratione parentum, tunc transgrediatur preceptum de ŏmissione modi charitatis. d — Hiec ille. -- Ex quo palet quod, in aliquo casu, honorans parentes peccat mortaliter, non quidem quia honorat parentes, sed quia omittit modum charitatis, scilicet circumstantiam ultimi finis. Nec mirum : quia (i) honorans parentes propter vanam gloriam, aut alium finem non relatum in Deum aclu vel habitu . fruitur aliqua creatura; quod est summa perversitas, Et forte de hoc plus dicetur in sequenti distinctione. — *Ad confirmationem,* patet per idem; licet posset ad ista duo ultima dici, quod halæns habitum charitatis vel tenqærantiæ, ad aliud tenetur quam carens illis. Nec sequitor quod ille qui perdidit ex sua culpa tales habitus, reportet lucrum; immo maximum damnum, quod est non pos.se mereri in tali statu. El hanc eliarn solutionem tangit et approbat sanctus Thomas, in prædiclo articulo (1a 2 , q. 100, ari. 10;, ubi recitat et approbat opinionem, dicens : < Non quandocumque aliquis non babens charitatem facit aliquid de genere bonorum , peccat mortaliter; quia est præceptum affirmativum ut aliquis ex charitate operelur, et non obligat ad semper, sed pro tempore illo quo habet aliquischaritatem. > — Hæc ille. — Sic diceretur, in proposito, quod carens gratia, non obligatur, pro tempore quo caret, omnia virtualiler referre in Deum, obligatione proxima; tenetur tamen, obligatione remota, inquantum tenetur se disjionere ad charitatem, qua habita, tenetur omnia virtualiler referre, Immo, in instanti infusionis, omnia refert in Deum, modo superius exposito. Sed prima solutio videtur securior el verior.

§ 3. — Ad ARGUMENTA CONTRA TERTIAM CONCLUSIONEM

Ad argumentum Durandi. — Ad primum contra tertiam conclusionem, dicitur quod similitudo non est sufficiens. Quia veritas el falsitas possunt successive inesse eidem ojærationi (a) et actui intellectus, propter solam variationem ct mutationem objecti exterioris, aclu nullo modo mutato in se; sal malitia et l>onita> non videntur sic posse succedere circa eumdern acturn voluntatis nullo modo variatum in se Quia, vel manet idem dictamen rationis, cui conformatur aclus voluntatis; vel aliud Si aliud, oportet quod varietur actus voluntatis. Si manet idem dictamen, et cum eadem rectitudine vel falsitato, manet eadem bonitas vel malitia voluntatis. Si aulem manet idem dictamen, sed pruno erat rectum, postea non rectum : aut illa variatio potuit perfundi a tali voluntate; aut non. Si non, tunc manet eadem bonitas et malitia. Si sic. jam fuit ibidem quædam negligenlia nova ; et sic aliquid innovatum est in genere inoris; nec actus voluntatis est idem, saltem quoad circumstantias modi vel temjKnis. propter continuationem ejus inordinatam. Conceditur tamen quod idem actus voluntatis in nullo variatus, quoad sui absolutum, potest successive esse lionus el malus, ut argumentum probat.

Ad argumentum contra quæstionem (ὐ), respon-

( ) *pronam* — **Ad. Pr.**
( ) *qiua* — *quod* **Pr.**

(a) *opeixihom* — *opniioni* **Pr.**
(Cl *quA:îtiomnn* — *coiiclutwnem* **Pr**

det sanctus Thomas, ‡ 2r, q. 18, art. 9, in solutione primi, ubi sic dicit : « Aliquem actum esse indifferentem secundum suam speciem, potest esse multipliciter. Uno modo, sic quod ex sua specie debeatur ei (e) quod sil indifferens; et sic procedit ratio. Sed tamen nullus actus est sic ex specie sua indifferens : non enim est aliquod objectum humanum vel actus humani, quod non possit ordinari vel ad bonum vel ad malum per finem vel circum· stantium. Alio modo, potest dici indifferens ex sua «pede, quia non habet ex sua specie quod sit bonus aut malus, unde per aliquid aliud potest fieri bonus vel malus (6) : sicut homo non habet ex sua specie quod sit albus vel niger; nec tamen habet ex sua specie quod non sit albus vel niger : potest enim albedo vel nigredo supervenire homini aliunde quam a principiis speciei. » — Hæc ille.

Et hæc de quxestione. Benedictus Deus. Arnen.

DISTINCTIO XLL

QUÆSTIO I.

UTRUM QUÆLIBET ACTIO HOMINIS INFIDELIS SIT PECCATUM

IHCA quadragesimamprimam distinctionem 2. *Sententiarum,* qnæritur: Utrum qualibet actio hominis infidelis sit peccatum.

Et arguitur quod sic, Eides intentionem dirigit. Sed nullum bonum est, quod non est ex intentione recta. Ergo in infidelibus nulla actio potest esse bona.

In oppositum arguitur sic. Quia, Cornelio adhuc exsistente infideli, «lictum est quod accepta? erani Deo clemosynæ ejus (Ad. cap. 10, v. 4 et 31). Ergo non omnis actio infidelis est peccatum, sed aliqua ₵ bona.

In hac quæstione sunt tres articuli. In primo ponentur conclusiones. In secundo objectiones. In tertio solutiones.

(e) ffi. — *ft* ₱i
(C) **i verbo** *unde* **usque ad malui, om Pr**

ARTICULUS I.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sit talis

Conclusio : Quod non omnis actio hominis Infidelis est peccatum, nec culpa.

Hanc ponit sanctus Thomas, 2·, q. 10, art. 4, ubi sic dicit : α Peccatum mortale tollit gratiam gratum facientem; non autem totaliter corrumpit bonum naturæ. Unde, cum infidelitas sit peccatum mortale, infideles quidem gratia carent; remanet tamen in eis aliquod bonum natune. Unde manifestum est quod infideles non possunt operari opera bona quæ sunt ex gratia, scilicet opera meritoria; tamen opera bona ad quæ sufficit bonum naturæ, operari possunt. Unde non oportet quod in omni opere suo peccent. Sed quandocumque operantur aliquod opus ex infidelitate, tunc peccant : sicut enim habens fidem potest aliquod peccatum committere in actu quem non refert ad fidei finem, veniaIiter vel mortaliter peccando; ita etiam infidelis |K)test aliquem actum bonum facere, in eo quod non refert ad infidelitatis finem, b — Hæc ille.

Item, 2. *Sentent,,* dist. 41, q. 1, art. 2, sic dicit : α Sicut in rebus naturalibus una perfectio alteri superadditur, sic ut quædam res habeat unam illarum, et quædam «luas, et sic deinceps ; ita etiam in moralibus contingit in actu considerare aliquam perfectionem alii superadditam, ex quarum unaquaque actus dicitur bonus. Etsi aliqua illarum perfectionum desit, deerit bonitas quæ est secundum perfectionem illam. Verbi gratia : Omnis actus, inquantum actus est, habet quamdam bonitatem essentialem, secundum quod omne ens bonum est; sed in aliquibus actibus superadditur quædam bonitas ex proportione actus ad debitum objectum, et secundum hoc dicitur actus bonus ex genere ; et ulterius, ex debita cornmensuralione ₵ircumstantia rum, dicetur bonus ex circumstantia; et sic deinceps, quousque perveniatur ad ultimam bonitatem cujus actus humanus est susceptivus, quæ est ex ordine ad finem ultimum, per habitum gratiæ vel charitatis. Et ideo actus illorum qui gratiam vel charitatem non habent, hoc modo bonus esse non potest. El hæc est bonitas secundum quam actus meritorius dicitur. Sed, subtracto posteriori, nihilominus remanet prius, ut dicitur in libro *de Causia* (prop. 1). Unde, quamvis ab infidelium actibus subtrahatur ista bonitas secundum quam actus meritorius dicitur, remanet tamen alia bonitas, vel virtutis politicæ, vel ex circumstantia, vel ex genere. Et ideo non oportet quoti omnis actus eorum sil malus, sed solum quod sit deficientis bonitatis : | sicut equus, quamvis deficiat rationalitate quam

habet homo, non tamen ideo malus est, sed tamen habet bonitatem deficientem a bonitate hominis, a — Hæc ille.

Ex quibus potest formari talis ratio : Illud quod non tollit nec impedit principia sufficientia ad producendum actum moraliter bonum, non tollit actum bonum, vel potest stare cum actu l>ono. Sei infidelitas non tollit ab homine principia productiva actus lioni moraliter, nec totaliter ea ligat aut impedit. Igitur, etc.

Item, arguit ibidem (2. *Sentent.,* dist. 41, q. 1, art. 2, arg Sed contra) sanctus Thomas : < Non est consilium nisi de l>ono. Sed infidelibus consulitur ut aliqua de genere bonorum faciant. Erço non omnes actus illorum sunt moraliter mali. »

Et in hoc primus articulus terminatur.

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

Argumenta Gregorii. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra prædicta. Unde Gregorius de Arimino (dist. 38, q. 1, art. 2) nititur probare quod nullus actus hominum simpliciter infidelium est bonus moraliter. Dico autem, inquit, simpliciter infidelium, ad excludendum schismaticos et haereticos el catechumenos, quia aliquo modo credunt, et aliquali fide cognoscunt Deum. Arguit igitur

Primo (a) sic. Nullus talis actus fit ex dilectione Dei, aut propter Deum ultimate (6), cum ipsi non cognoscant ipsum esse propter se diligendum, el cælera propter ipsum. Igitur nullus fit intentione recta, ac per hoc nec virtuose seu bene moraliter. Hæc ratio quasi tota ponitur ab Augustino, super Psalmum 67, dicente : *Ea quippe sola bona opera dicenda sunt, quas fiunt per dilectionem Dei. Hæc* (γ) *autem necesse est ut antecedat fides, ut inde* (o) *ista, non ab* (<) *istis incipiat illa* (ζ); *quoniam nullus operatur per dilectionem Dei, nisi prius credat in Deum.* Hem, super Psalmum 31 : *Nemo,* inquit, *computet bona sua ante fidem. Ubi fides non erat, bonum opus non erat; bonum enim opus intentio facit, intentionem dirigit fides.*

Secundo. Quia, si actus infidelium essent vere virtuosi, utique in eis essent verœ virtutes; nam ex virtuosis actibus, vidulum habitus generantur. Sed consequens est falsum, secundum intentionem beati Augustini, 4. *Contra Julianum,* ubi per multa capitula probat oppositum. In *de Civitate Dei* eliarn, lib. 5, cap. 19, dicit quod *constare debet inter omnes* (x) *veraciter pios, neminem sine vera pietate, id est, sine veri Dei cultu, veram posse habere virtutem.* Et libro 10, cap. 4, dicit quod *veræ virtutes,* nili *eis quibus vera pietas* ineif, *inesse non possunt.* Insuper, in libro *de Continentia,* circa finem (cap. 12), ait : *Numquid enim continentiam, quum munus Dei verissime dicimus, dicturi* (6) *sumus esse peccatum? Absit a nostris cordibus tam detestanda dementia. Beatus autem Apostolus ait* (Roman. 14, v. 23) : < *Omne quod non est ex fide, peccatum est. s Quæ* (γ) *ergo fidem non habet, nec continentia nominanda est.* El sicut de continentia specialiter, ita de qualibet virtute morali potest generaliter probari.

Tertio. Quia, in libro *de Vera innocentia* (seni. 106) : *Omnis,* inquit, *infidelium vita peccatum est; et nihil est bonum sine summo bono. Ubi enim deest agnitio xternæ et incommutabilis veritatis, falsa virtus est, etiam in optimis moribus,* id est, qui optimi videntur.

Quarto. Quia, cum Augustinus, in libro *de Ordine,* hujus oppositum aliqualiter innuisset, postea, in 1. *Retractationum,* cap. 3, illud revocans, ait : *Displicet mihi quod philosophos, non vera pietate praeditos, dixi virtutis luce fulsisse.*

Quinto. Quia Reda, *Contra Julianum,* cap. 13 *(Allegor, expos, in Cantica Canticorum,* 1. 1), dicit, Augustinum sequens : *Constat quod quicumque philosophorum Christum Dei virtutem et Dei sapientiam nescierunt; hi nullam veram virtutem, sicut neque veram sapientiam, habere ulla ratione potuerunt.*

Sexto. Quia Linconiensis, in suo sermone *de Adventu,* qui incipit, a Erunt signa in sole, etc., > ait sic : < In doctrina quoque morali philosophorum, et in conversatione multorum gentilium, ul Scipionum el Africanorum, videbantur lucere splendida stella» virtutum ; sed nunc vere manifestum est quod sine fide Christi nulla est vera varius in alicujus doctrina seu conversatione. d El hoc ipsum dicit sensisse Augustinum in suo *Enchirid* , in cap. 75, ubi tractans de quatuor virtutibus cardinalibus, et quærens an (o) Cato et Scipiones ejusmodi (c) virtutes habuerint, ait sic : α Concedimus cum Augustino (ζ), quod sine fide Christi Jesu nullus unquam habuit aut habere potuit veram virtutem. > Et protêt immediate, sic : < Non enim potest esse amor

(3) Primo **Om. Pr.**
(« *ultimate. — utilitate* **Pr.**
Hsbc. — Hoc **Pr.**
(« *ut mde. — unde ibi de* **Pr.**
ab. — **Om. Pr.**
K *illa. — ista* **Pr.**

( ) *omnes. — nos* **Pr.**
( ) **dicimui,** *dicturi. — ducturi* **Pr.**
(t) *Qur- — Qu'* **Pr-**
ti) *an.* — **cui Pr.**
(<) *ejusmodi, — ejus* **Pr.**
(ζ) **Verba Augustini, Enchirid., cap. 3, sunt :** *Cum sint immundi omnes, quos non inundat fides Christi.*

ordinatus, ubi contemnitur aut non amatur quod maxime amandum est. Cum vero non amatur nisi quod scitur aut creditur, patet quod qui nescit aut non credit Dominum Jesum Christum, non amat aut contemnit quod maxime amandum est; quapropter in tali non est virtus. Quod etiam probat Augustinus talibus argumentis, sic dicens (4. *Contra Julianum,* cap. 3) ; *Absit ut in aliquo sit vera virtus, nisi sil justus.* » Ex quibus patet propositum : quoniam, si sine fide Jesu Christi non |>otest esse amor ordinatus, ut ipse vult, igitur nec actus rnoraliler bonus;quoniam omnis aclus virtuosos est amor ordinatus, vel ipsum necessario supponens.

Septimo. Nullus infidelis potest artu vel habitu diligere Deum propter se, id est, propter ipsum Deum. Igitur non potest aliquid diligere vel velle ultimate propter Deum. Igitur non potest habere aliquem actum moralem non culpabilem. Antecedens patet l»er Augustinum, libro 5. *Contra Julianum,* cap. 3, ubi sic ait : *Quando, Deo donante, ex vera vivitur fide, ipse Deus adest ct menti illuminandæ, et ℭoncupiscentia superandæ, cl molestiæ per·ferenda Hoc enim totum recte fit, (piando /it propter ipsum, id est, quando gratis amatur ipse; qualis amor nobis c>se non potest, nisi ex ipso.* Ecce hic habetur quod amor quo Deus gratis amatur, qui utique ille est tentum quo Deus diligitur propter se, non jiotest esse in nobis, nisi sil ab ipso, et cum fide. Consequentia etiam patet ex eadem auctoritate Augustini : per illam enim expositionem, *id est, quando gratis amatur,* datur intelligi quod tunc tantum aliquid Iit propter Deum, quando gratis amatur Deus, id est, propter seipsum. Palet etiam ratione ; quoniam aliquid diligi propter Deum, non est aliud quam diligi quia diligitur Deus; sic igitur aliquem velle vel agere aliquid propter Deum ultimate, est ipsum illud velle, quia diligit Deum (u) propter se;ergo, si quis Deum diligit non propter se, nihil agit vel vult ultimate propter Deum. Consequentia etiam secunda probatur ex eadem auctoritate,si vadatur ad mentem Augustini, in eo quod ait *Hoc totum recte /it,* etc.; ubi non est dubium eum intendere quod tunc solum recte fit, quando fit propter Deum. Palet etiam ratione : quoniam nullus aclus moralis non ordinatus in Deum linaliter, seu non factus propter Deum, est factus propter illud propter quod debet fieri ; el per consequens, \itu|M?rabilis et culpabilis esse censetur. Asssumplum probatur per Augustinum, in libre de *Moribus Ecclesiæ,* cap. 8, ubi a propositu inquirit, quia debet esse finis omnium actuum nostrorum, dicens : *Audiamus quem finem bonorum nobis Christus præscribat ; ncc est dubium quin* if erit *finis, quo* nos *summo amore tendere jubet. ‹ ℬilige* inquit, *Dominum Deum tuum,* etc. » El subdit : *Eo est omnino tendendum, ad id consilia nostra referenda. Bonorum summum nobis Deus est. Neque infra nobis remanendum est, neque ultra quaerendum, alterum enim* (a) *periculosum, alterum nullum est.* liem, cap. 14 : *Non arbitror, eum de moribus el vita fit quæ·slio* (δ), *amplius esse requirendum quid sit summum hominis bonum, quo referenda sunt omnia. Id enim esse patuit, et ratione quantum valuimus, et ea quæ rationi ℵostra antecellit auctoritate divina, nihil aliud quam ipsum Deum.* Hæc est ratio ejus, *Contra Julianum.* lib. 4, cap. 3: *Noveris (γ) itaque, non officiis, sed finibus a vitiis discernendas esse virtutes. Officium autem est quod faciendum est; finis vero, propter quod faciendum est* (‹5). *Cum itaque aliquid facit homo ubi peccare non videtur, si non propter hoc facit propter quod facere debet, peccare convincitur.* Et consequenter, ostendens quis debet esse finis actuum nostrorum : *Absit,* inquit, *ut veræ virtutes alicui serviant, nisi illi cui dicitur* (Psalm. 79, v. 8) : α *Domine Deus virtutum, converte nos. » Proinde virtutes quæ* (t) *carnalibus delectationibus, vel quibuscumque commodis ct emolumentis temporalibus serviunt, ℵvera prorsus esse non possunt. Quæ autem nulli rei servire volunt, nec ℵipsa veræ sunt. Veræ quippe virtutes Deo serviunt in hominibus, a quo donantur hominibus ; Deo serviunt in angelis, a quo donantur et angelis* (ζ). *Quidquid autem boni /it ab homine, ct non propter hoc /it propter quod fieri debere vera sapientia præcipit, etsi officio videatur bonum, ipso non recto fine, peccatum est.* Ex his patet quod quidquid homo agat ultimate propter aliud quam propter Deum, peccatum est, ac per hoc actus ejus culpabilis est.

Octavo» Quia Augustinus, 19. *dc Civitate Dei,* cap. 25, sic dicit : *Virtutes quas mens sibi habere videtur, per* (η) *quas imperat corpori ct vitiis ad quodlibet concupiscendum vel tenendum, nisi ad Deum retulerit* (0), *etiam ipsæ vilia sunt potius quam virtutes : nam , licet tunc veræ honcslæque putentur quibusdam, cum referuntur ad seipsas, ncc propter aliud expetuntur, etiam tunc inflalæ atque superbæ sunt ; ct ideo non virtutes, sed vilia judicanda sunt.* Cum igitur infidelis aclus, quanliimeumque videantur boni, non sint

(i) *Deum.* — **Otn. Pr.**

(i) *enim.* — **nifi Pr.**
(6) *[it qiixitio. — til quo* **Pr.**
(γ) *Noverit. Movent* **Pr.**
(i) **a verbo** *finit* **tuque ad** *etl,* **om. Pr.**
(j **in — Aa. Pr.**
(ζϊ *hoininibm, a quo donantur hominlbiu; Deo serviunt* **in** *angelit, a quo donantur et ungetis — angelis, a quo donantur hominibus rt angetis* **Pr.**
(η))M«r. — *propter* **Pr.**
(0J **nili** *ad Deum retulerit. — retulerit* **nin** *ad Deum* **Pr.**

relati (a) in Deum quem ignorat, sequitur quod (6) tales actus, quanlumcumque videantur boni, sunt peccata.

Nono (dist. 38, <|. 1). Quia Augustinus, *Contra Julianum,* lib. i, cap. 3, respondens argumento Juliani, probantis gentiles habuisse veras virtutes, pro eo quod, secundum verbum Apostoli *(Roman.2,* v. 14), *Naturaliter ea qux legis sunt, faciunt,* inter cælera respondet : Bito quod verbum Apostoli acciperetur tanquam dictum de gentilibus non credentibus, non tamen ex eo convincitur quod habuerint veras virtutes; quoniam, faciendo ea quæ legis sunt, peccabant, eo quod non propter debitum finem faciebant. Unde ait : *Hoc* (γ) *tamen peccantes, quod homines sine fide, non ad cum finem opera ista retulerunt, ad quem referre debuerunt.* El, nullo interposito, addit . *Minus enim Fabricius quam Catilina punietur, non quia iste bonus, sed quia ille magis malus; et minus impius, quam Catilina, Fabricius, non veras virtutes habendo, sed a veris virtutibus non plurimum deviando.* Fabricium hic ponit pro his qui opera legis faciebant, Catilinam vero pro his qui agebant contraria legi. El palet clare propositum, quod aclus facti sine circumstantia debiti finis, non sunl dicendi virtuosi, sed peccata et mali, licel sint minus mali. Unde Fabricium et Catilinam dicit malos et puniendos; el Fabricium negat bonum; sed eum dicit minus malum, alium autem magis malum, neutrumque habuisse veras virtutes, sed alterum minus a veris virtutibus deviasse.

Decimo. Quia ad hoc quod actus sil malus moraliter, sufficit carentia circumstantiae debiti finis. Nec requiritur positio finis oppositi; quia, quacumque circumstantia debita aclus careal, ipse est malus. Augustinus enim, in pr.emissis, ad malitiam actus inferendam (o), pro antecedente ct causa (c) assumit solam negationem seu carenliam debiti finis; quæ probatio nulla esset, nisi talis negatio sufficeret ad hoc quoti actus sit malus. Insuper tamen hoc (ζ) probatur evidenti ratione. Nam, si detur oppositum, sequitur quod quicumqiie agit aliquod bonum ex genere, vel officio, id est, aliquid quod est agendum, et hoc agat propter l>onum nomen seu famam halxuidam in populo (η), vel propter honorem, aut divitias, ultimate figendo ingressum suæ intentionis, nec ulterius referendo illam in alium finem actu nec habitu, virtuose agat, et non male, nec culpabiliter. Sed hoc est certissime oppositum communi doctrinæ sanctorum, ut clarum est; et non solum doctrina eorum, immo etiam philosophorum. Unde Aristoteles, 3. *Ethicorum,* cap. 8, expresse determinat quod cives (i) qui propter honoris adeptionem, vel fugam opprobrii, sustinent pericula in defensione civitatis, non sunt vere fortes, quamvis magis assimilentur quam hi qui propter alios fines minus l>onos similiter agunt, quorum genera plura distinguit ibidem. Item, 4. *Ethicorum,* cap. I, dicit quod *liberalis non honorat,* id est, non amat *divitias propter ipsas divitias, sed gratia dationis;* cl paulo ante, dicit quod *ipse dabit, ubi bonum;* super quo ait Euslratius, quod qui gratia honoris vel gloriæ, vel venatione majoris lucri, dat, non est liberalis. Sed consequentia est evidens. Nam nullum talium e>t oppositum fini ultimo, nec bono fini ; quinimmo quodlibet est quoddam bonum, quod potest rationabiliter appeti, et (S) osse finis sub fine illo debito et vero, ul certum est. Unde ad agendum pro bona fama, licel non ultimate, Scriptura monet, dicens, *Ecvli.,* 41 (v. 15) : *Curam habe de bono nomine.* Immo, secundum Augustinum,in *Epistola ad Albinam,* prælalus, propter eos quibus in exemplum esse debet, etiam corjiorali vitæ famam pneponere debet. Honores etiam possunt rationabiliter appeti a majoribus, quibus oportet alios esse subjectos; el, secundum Aristotelem (4. *Ethic.,* cap. 3), magnanimus in magnis el studiosis honoribus moderate delectatur; el dicil quod honor est maximum exteriorum bonorum. Quod etiam divltiæ non sint malæ, sed bonæ, idem ponit, 4. *Ethicorum,* cap. I ; et circa ipsas ponit esse virtutem liberalitalis. Secundum theologiam etiam non habet dubium ; alias nullus posset eas licile possidere; quod est erroneum cl damnatum. — Forte dicetur quod tales male agunt, quia agunt propter malum finem, scilicet propter inanem gloriam, vel ambitionem, aul avaritiam ; quæ omnino sunt mala. —- Sed hoc non valet. Quia, licet is qui ex actu suo ultimate quærit famam, peccet peccato quod dicitur inanis gloriæ; non tamen illud finaliler intendit, sed famam ipsam, quæ non est inanis gloria (sic loquendo de inani gloria quæ est peccatum, el magis proprie diceretur amor inanis gloriæ seu vanæ propter seipsam), sed (γ) est objectum ejus; licet in alio sensu posset dici inanis gloria, quia scilicet est instabilis et transitoria. Qui etiam quærit honorem, non habet pro fine ambitionem ; sed potius talis appetitus est ambitio. Nec qui quærit divitias, habet pro fine avaritiam ; sed ejus quæstus vel desiderium utique avaritia est. Unde in nullo casu prædiclorum potest assignari circumstantia alicujus mali finis, ad sensum hujus rationis loquendo de malo fine, scilicet qui est oppositus ultimo fini, nec

(a) non *sint retuli, — sunt peccata* Pr.
(6 *quod.* — Om. Pr.
(γ *Hoc, — Htcc* Pr.
(t) inferendam. — inferendum Pr.
(ci *et causa. — recta* Pr.
(ζ) *hoc. — hic* Pr.
(rj *populo. — proposito* Pr.

( ) rires. — *talcs* Pr.
( ) ct. — Om. Pr.
(γ) ltd. — ii Pr.

possibilis rationabiliter quæri propter illum, ita ut sit finis sub vero fine. Potest Limen bene dici quod ibi est circumstantia mali finis, ad hunc sensum, quod illud propter se finaliter quæritur, quod deberet non propter se sed propter aliud quæri, el ideo precise dicitur malus, quia non in alium sicut debet ordinatur; unde, hoc solo posito quod ordinaretur in Deum, et propter illum quccrerelur, ille aclus non esset malus, nec diceretur habere malum finem. Sed hoc confirmat propositum ; quia, secundum hoc, omnis aclus non relatus ultimate in debitum finem, quemcumque finem habeat, erit cum circumstantia mali finis, ac per hoc malus, el non virtuosus.

Undecimo. Nullus actus factus cum intentione vitiosa, est mornliter bonus; immo omnis talis est moraliter malus et vitiosus. Sed quilibet actus hominis infidelis est hujusmodi. Igitur, etc. Major nota est. Minor probatur ex Iribus fundamentis. Quorum primum est, quod illa sola est recta intentio seu bona moraliter, qua (a) propter se diligitur quod propter se diligendum est seu volendum (utamur enim large dilectione, prout omnis volitio dicilur dilectio); quaelibet autem qua diligitur quod diligendum non est, vel propler se diligitur quod non est propter se diligendum, est mala. Probatur hoc fundamentum. Quia quælibet talis, est deformis el devians a recta ratione. Nam recta ralio (Ç), quod non est diligendum, dicit non esse diligendum ; et quod est diligendum non propler se sed propter aliud, dicil non esse diligendum propter se sed propter aliud; alias ijisa non esset recta, sed errans. Cum ergo omni intentione aliquid propter se diligatur, ut patet ex descriptione intentionis, omnis intentio qua diligitur aliquid non propler se diligendum, est discordans a ratione recta, ac per hoc mala et vitiosa.

Secundum fundamentum esi, quoti omnis intentio operantis, qua aliquid aliud a Deo intenditur, id est, propter se, non propter aliud diligitur, est mala el vitiosa. Probatur *primo (γ)* sic : Omne diligibile aliud a Deo, est non propler se diligendum. Igilur omnis intentio operantis, qua aliquid aliud a Deo intenditur, est mala. Consequentia patet : quia, si omne aliud a Deo est non propter se diligendum, sive ipsum sit diligendum, sive non sil diligendum, qualia sunt multa diligibilia (non enim omne diligibile est diligendum), omni intentione qua aliquid aliud a Deo intenditur, diligitur propter so aliquid non propler se diligendum ; igilur omnis talis intentio est mala. El palel hæc consequenlin ex primo fundamento. Antecedens probatur sic : Nullum diligibile aliud n Deo, est summe diligendum. Igilur oinne diligibile aliud a Deo, est non propter se diligendum. Antecedens patet ; quia quolibet alio diligibili Densest amplius diligendus, secundum omnem doctrinam sanctorum et catholicorum. Sed consequentiam probo. Si enim aliquod diligibile aliud a Deo est propler se diligendum, igitur aliquid qu<xi (a) non esi summe diligendum, rationabiliter poterit diligi propter se; quod si verum sit hoc, verum est de his diligibilibus quæ sunt secundum se bona et diligibilia, el ideo precise quia ipsa sunt talia; igitur el quodlibot (alium potest homo rationabiliter diligere propler se; igilur et aliquid aliud a Deo potest homo rationabiliter diligere propler illud ultimate. Ex quo sequitur quod homo poterit rationabiliter agere aliquid vel facere propter famam vel honorem vel divitias ultimate, nec peccabit sic agendo el volendo. Hoc autem constat esse tam contra doctrinam theologicam quam etiam philosophicam, ut supra dictum est. — Dices forte, quod utique aliquod eorum quæ sunt secundum se liona el diligenda, potest rationabiliter diligi propter se, et aliquid aliud propter ipsum ultimate ; sed non quodlibet talium potest sic rationabiliter diligi, sed illud tantum quod (6) est ex eis praestantius, et cæteris magis diligendum : verbi gratia, aclus virtuosos, seu operatio virluosa. Et sic concederent morales philosophi. — Contra. Primo : Si reliqua talium non possunt sic rationabiliter diligi propter se, sed solum illud quod esi melius el inagis diligendum, hoc ideo precise est, ut videtur, quia ipsa sunt minus diligenda quam illud ; nam, si æque essent diligenda, non magis essent diligenda propler illud quam econtra. Igilur, cum quodlibet diligendum, non tamen summe, minus sit diligendum eo quod summe diligendum est, sequitur quod nullum non summe diligendum possit rationabiliter diligi propler se. — Confirmatur. Quia, si aliquod diligendum, non obstante quod aliquo alio sit minus diligendum, potest rationabiliter diligi propler se, non appâte! quin aliquod aliud diligendum, quamvis minus sit diligendum quam illud, rationabiliter possit diligi propter se. Verbi gratia : si, non obstante quod B diligendum sit minus diligendum quam A , ipsum potest rationabiliter diligi propter se, et C diligendum, non obstante quod sit minus diligendum quam B, adhuc potest rationabiliter diligi propler se (γ); et ita dicendum (4) erit de D, et universaliter de quolibet diligendo. Et ideo, si quis concedat operationem virluosam, aut aliud quodcumque non summe diligendum, posse rationabiliter diligi propler se, nunquam poterit rationabiliter negare quod Ixma fama et honor possint rationabiliter diligi propter se, quamvis non possint rationabiliter diligi

(e) *qua,* — *q̆u* Pr.
(6) Sani *recta ratio.* — *Non recta ideo* Pr.
(γ) primo. — Om. Pr.
( ) *quod,* — Om. Pr.
( ) *quod.* — *quo* Pr.
(γ) a verbis *et C* usque nd *propter eet* om. Pr.
(Î) *dicendum.* — *diligendum* Pr.

æque cum operatione virluosa ; sicut, licet operatio virtuosa non jwssil rationabiliter æque diligi ipsi summe diligendo, conceditur tamen, a sic dicente, quod ipsa j>otcst rationabiliter diligi propter se. — Confirmatur. Quia constat quod non omnes (jurationes virtuosæ sunt æque diligenda», sicut nec «eque perfecta? ; sed aliqua inter ipsas est secundum spe·ciem suam perfectior, scilicet (a) beatifica. Vel ergo aliæ possunt rationabiliter diligi propler se, non obstante quod sint minus diligendae; el tunc, **pii** ratione, alia diligenda, quæ sunt minus lama el minus diligenda operationibus virluosis, etiam, hoc non obstante, poterunt rationabiliter diligi propter se. Vel ipsæ non possunt rationabiliter diligi propter se, sed propter beatificam (C) tantum, et hoc quia sunt minus diligendæ; et tunc, eadem ratione, nec beatifica visio poterit propter se rationabiliter diligi, cum ipsa sit minus diligenda eo quod summe diligendum est, scilicet ipso Deo. Unde **apprêt** quod, ut aliquod diligendum non possit rationabiliter diligi propter se, nulla causa videtur posse reddi præter hanc, quia non est summe diligendum. Igilur nullum non summe diligendum potest rationabiliter diligi propter se. — Secundo. Quia contra hoc tendit directe auctoritas Augustini, 19. *de Civitate Dei,* cap. 25, dicentis : *Licet a quibusdam tunc verx atque honestæ,* etc., ut supra, in octavo argumento, allegatum est. Quis autem dubitet quod, si habitus vel aclus qui virtuosi putantur, sunt vere vitiosi, si non referuntur in aliud (γ), vitiosum etiam sit tales actus propter se diligere, non in aliud referendo ?

Secundo, pro illo secundo fundamento arguitur sic : Omne diligendum aliud a Deo, est diligendum finaliter propter Deum. Igilur omnis intentio qua aliquod diligibile aliud a Deo diligitur propler se, est vitiosa. Antecedens probatur : quia quilibet homo et quælibet creatura rationalis debet, ul ipsa sil recte ordinata et perfecte dis|>osita, omnes aclus suos ad unum finem ultimate ordinare, quem constat non posse esse alium quam illud quod est optimum el summe diligendum; illud autem non est nisi Deus. Hoc etiam patet **pr** Augustinum, in *de Moribus Ecclesiæ,* cap. 14, ex præcedentibus concludentem : *Non arbitror, cum de moribus et vita (it quæstio,* etc., ul supra, septimo argumento, allegatum est. In primo etiam *de Doctrina Christiana,* cap. 27, el *Octoginta trium quæstionum,* q. 30, vult quod caderis a Deo utendum e>l in Deum. Consequentia patet. Quia omni intentione qua aliud a Deo diligitur propter se : vel diligitur aliquid quod non est diligendum, et sic non est dubium ipsain es.se vitiosam ; vel diligitur aliquid quod diligendum est propter aliud, el tamen non diligitur propter illud, ac per hoc caret aliqua circumstantia debiti finis; ex quo etiam concluditur ipsa esso vitiosa.

Tertio, pro illo fundamento secundo, arguitur auctoritate Augustini, 9. *de Trinitate,* cap. 8, dicentis : Aon *quod non sit amanda creatura; sed, si ad Creatorem refertur ille amor, non jam cupiditas, sed charitas est. Tunc enim est cupiditas, cum propter se amatur creatura. Tunc non utentem adjuvat, sed fruentem corrumpit.* Non est dubium autem quod talis cupiditas fruenlern corrumpens est vitiosa. Quod vero *propter se* hir accipiat *non propler aliud,* patet per illud quod dicil : *Sed si ad Creatorem referatur,* etc. El sic probatum est secundum fundamentum, scilicet quod omnis intentio operantis (pia aliquid aliud a Deo intenditur, id est, propler se, non propler aliud diligitur, est mala et vitiosa.

Tertium fundamentum est, quod nulla est cujus·cumque operantis recta intentio, nisi Dei propler se dilectio. Hoc jam patet ex dictis. Nam omnis intentio est dilectio alicujus propter se; et, si sit alicujus quod non sit Deus, ipsa est vitiosa, ul palet ex secundo fundamento. Igilur, si non est vitiosa, sed recta, ipsa est dilectio Dei propter ». Ex quibus palet minor hujus undecimi argumenti : quia, cum infidelis non diligat verum Deum propler se, el omnia propler ipsum, ipse non habet rectam intentionem, ac per hoc nihil agit cum recta intentione, sed omnia cum perversa el vitiosa intentione.

Duodecimo arguit sic, in eadem virtute : Quia nunquam fit aliquid ab homine virtuose (x), seu bene moraliter, nisi fiat ex dilectione Dei. actuali vel habituali, infusa vel acquisita. Sed infidelis nihil facit ex tali dilectione. Igilur. elc. Antecedens probatur : quia nihil quod aliter fit, fit cum recta intentione; igilur, etc. Assumptum patet; quia, ut palet ex prædictis, nulla est reda intentio, nisi Dei propler se dilectio. —Confirmatur assumptum principale per Augustinum, super Psalmum 67, dicentem : *Ea quippe sola bona opera dicenda sunt, quæ fiunt per dilectionem Dei.* El in *dc Spiritu et littera* (cap. 14) (C) : *Non est,* inquit, *fru^us ƀonu qui de chantatis radice non surgit.* Quid autem est charitas (γ) nisi dilectio Dei propter se, vel proximi propter Deum. quæ utique ox charitate procedit?

Declmoterllo in eadem virtute arguit sic : Nullus actus humanus est moraliter bonus, nisi immediate tendat in Deum, vel in aliud propler Deum ultimate, actu vel habitu. Constat autem quod nullus actus infidelium est hujusmodi. Igilur, etc. Assumptum principale probatur : Quia nullus alius est

( ) *scilicet.* — *igitur* **Pr.**
( ) *beatificam.* — *beatitudinem* **Pr.**
(γ) **in** *aliud.* — **Om. Pr**

viriuoie. — *virtuoso* **Pr.**
(C) *dicit.* — **Ad. Pr.**
(γ) *charitas.* — *chanlatis* **Pr.**

recta intentio, nec recta intentione factus, ut patet ex prodictis. Quod confirmatur auctoritate Augustini, qui (a) in lib. 1. de *Nuptiis et concupiscentia* (cap. 3) scribit, et lik. 4. *Contra Julianum,* cap. 3, recolit : *Pudicum non veraciter dici, qui non propter Deum verum (C) fidem connubii servat uxori.* Qui etiam, ut ex proallcgatis patet, expresse dicil veras virtutes nullas esse, si non in Deum linaliter referantur; quinimmo, ad quidquid aliud, sive non ad aliud quam ad seipsas linaliter referantur, vilia esse. Item, *dc Moribus Ecclcrix,* cum conclusisset Deum esse in quem omnia referenda sunt, ul supra allegatum est, sequenti capitulo (cap. 15), diffiniens ipsas virtutes morales, ait : *Temperantiam dicamus esse amorem sesc Deo inteqrum incorruptumque servantem ; fortitudinem, amorem esso, omnia propter Deum facile perferentem ; justifiam, amorem tantum Deo servientem, et ob hoc bene exteris qux homini subjecta sunt imperantem; prudentiam, amorem bene discernentem ea quibus adjuvetur in Deum, ab his quibus impediri potest.* Ex quibus clare palet nullam esse virtutem, cujus aclus non fiant finaliter propter Deum ultimate, secundum sententiam Augustini; ac per hoc, nec aliquem actum, non propter Deum ultimate facium, esse virluosum. — Hæc Gregorius.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS III.

PONUNTUR SOLUTIONES

Ad argumenta Gregorii. — Quantum ad tertium articulum, respondendum esi objectionibus prolibatis, quædam proambula promittendo. Quia enim omnia argumenta prodicta fundantur in hoc quod ad bonitatem moralem cujuscumque actus requiritur relatio ejus in Deum, actualis aut habitualis, sciendum est quod sanctus Thomas super hoc puncto, 2. *Sentent.,* pnrsenti distinctione, q. 1, art. 2, sic arguit, quarto loco : « Illud proprie dicilur malum, quod caret aliqua jærfeclione quam natum est et debet habere. Sed omnis aclus humanus in ultimum linem beatiludinis naius est referri, nisi sit perse malus, el debet in ipsum referri (γ). Cum ergo actus infidelium in ultimum finem non referatur in quem fides dirigit, videtur quod omnis aclus infidelium sil malus. › Ecce argumentum. Sequitur responsio : α Ad quartum, inquit, dicendum quod non obligamur ad hoc quod quilibet actus actu dirigatur in finem illum in quem non |>otest nisi fides dirigere; quia procepta affirmativa non obligant ad semper, quamvis semper obligent. Et ideo non oportet quod actus infidelium, qui in finem illum non est ordinatus, semper sit peccatum; sed solum pro tempore illo quo tenetur actum suum in finem ultimum referre, n — Ilajc ille. — Hem, secundo loco, arguit sic : « Omnis aclus l>onus est reclus. Sed omnis aclus rectus procedit ab intentione reda. Cum ergo fides intentionem dirigat, videtur quod ubi non est fides, aclus bonus esse non possit. › Ecce argumentum. Sequitur responsio : α Ad secundum, inquit, dicendum quod fides dirigit intentionem in finem ultimum, sed ratio naturalis vel prudentia Idlest dirigere in aliquem finem proximum; et quia ille finis proximus est ordinabilis in finem ultimum, etiamsi actu non ordinetur, ideo in infidelibus, quorum aclus per vim rationis in talem finem dirigun-tur, possunt aliqui actus esse boni, sed deficientes a perfecta bonitate, secundum quam actus est meritorius. » — Hæc ille. — Ex quibus sequuntur sex. Primum est, quoti non est necessarium, ad hoc quod actus humanus sit moraliter bonus et inculpabilis, quod, dum ille actus elicitur, actualiter referatur in ultimum finem ; sed sufficit quod referatur de proximo in aliquem bonum finem. Secundum est, quod omnis aclus humanus elicitus pro tempore quo eliciens (a) tenetur diligere Deum super omnia, cl consequenter omnia in ipsum referre virlualiter, si pro tunc non referatur in Deum, est peccatum et culpa, vel conjunctus culpæ omissionis. Hoc autem tempus est illud quo tenetur se disponere ad gratiam , vel facere aliquod opus sibi pneceptum a divina lege. Tertium est, quod ad bonitatem moralem aclus humani ad quem *(C)* homo lege divina non obligatur, sufficit relatio in aliquem bonum finem proximum, dum tamen lain actus quam finis ejus proximus sint referibiles in ultimum finem. Quartum est, quod infidelis polesl intendere bonum finem, licet non ultimum finem rectum, in quem sola fides dirigit. Quintum est, quod quilibet, tam fidelis quam infidelis, tenetur, intentione (γ) proxijna vel remota, referre omnes actus suos bonos in ultimum finem, actu vel virtute, modo quo dictum est in procedenti distinctione ; non tamen ita quoil talis relatio debeat esse circumstantia cujuslibet actus boni, sed quia talis relatio debet procedere vel concomitati quemlibet actum bonum. Sextum est, quod quicuinque utens ratione, elicit actum bonum moraltier, non relatum in ultimum finem, in quem fides sola dirigit, actu nec virtute, peccat actualiter, vel prius peccavit, et adhuc est in peccato; non tamen sequitur quod actualiter peccet, cum elicit illum actum. — His prosuppositis, respondetur ad argumenta. Et

(i *qui — qua-* Pr.
(6) vt/wri. — veram Pr.
(γ) .· terbu msi umjuc ad *referri,* orn. Pr.

I *(») elieieru. — elicitur* Pr.
U) Qiirni. — *qutxl* Pr.
(γ) iHtcnhone. — *tentions* Pr.

Ad primum quidem, dicitur, negando consequentiam; quia ad bonitatem moralem cujum urnque actus non requiritur assistentia gratiæ habitualis, nec fidei aut charitatis, licet requiratur ad bonitatem actus ultimalarn, quæ cel meritoria. Dicta vero Augustini inlelligenda sunt de ojæribus bonis bonitate ultimata.

Ad secundum dicitur quod in infidelibus possunt esse ver.e virtutes, non tamen comphdæ, nec perfeclæ, nec formatæ. De hoc sanctus Thomas, † 2 q. 65, art. 2, sic dicil : < Virtutes morales, prout sunt operativæ boni in ordine ad finem qui non excedat naturalem hominis facultatem, jxissunl per opera humana acquiri ; et sic acquisitae, sine charitate esse possunt, sicut fuerunt in mullis gentilibus. Secundum autem quod sunt operativæ boni in ordine ad ultimum finem supernaturatem, sic perfecte el vere habent rationem virtutis, el non possunt humanis actibus acquiri, sed a Deo infunduntur. Et hujusmodi virtutes morales sine charitate esse non possunt. Dictum est enim quod aliæ virtutes mondes non possunt esse sine prudentia. Prudentia autem non potest esse sine virtutibus moralibus, inquantum virtutes morales faciunt bene se habere ad quosdam fines, ex quibus procedit ratio prudenliæ. Ad rectam autem rationem prudenliæ multo magis requiritur quod homo bene se habeat circa ultimum finem, quod fit per charitatem, quam circa alios fines, quod fit per virtutes morales : sicut recta ratio, in speculativis, maxime indiget primo principio demonstrabili, quod est, contradictoria non simul esse vera. Unde manifestum fit quod nec prudentia infusa potest esse sinecharitate, nec aliæ virtutes mondes, quæ sine prudentia esse non possunt. Patet igitur, ex dictis, quod solæ virtutes infusæ, sunt perfecte et simpliciter dicendæ virtutes; quia bene ordinant hominem ad ultimum finem simpliciter. Aliæ vero virtutes, scilicet acquisitio, sunt virtutes secundum quid, non autem simpliciter; ordinant enim hominem bene respectu ultimi finis in aliquo genere, non autem respectu ultimi finis simpliciter. Unde, *Roman.* 14, super illud (v. 23), *Omne quod non esi ex fide, peccatum est,* dicit Glossa Augustini : *Ubi deest agnitio veritatis, falsa est virtus, etiam in optimis moribus.* » — Hæc ille. — Item, 2 2 q. 23, ari. 7, sic dicil : « Virtus ordinatur ad bonum. Bonum autem principaliter est finis; nam ea quæ sunt ad finem, non dicuntur bona, nisi in online ad finem. Sicut autem est duplex finis, unus ultimus, el alius proximus; ita etiam est duplex bonum, unum quidem ultimum et universale, cl aliud proximum el particulare. Ultimum et principale bonum hominis est Dei fruitio, secundum illud *Psalmi* (72, v. 28) : *Mihi autem adhxrere Deo bonum est;* et ad hoc ordinatur homo per charitatem. Bonum autem secundarium el quasi particulare hominis potest esse duplex : unum quidem quod est vere bonum, ulpote ordinabile, quantum est in ě, ad principale bonum hominis, quod est ultimus finis; aliud autem est bonum apparens, cl non verum, quia abducit a finali bono. Sic igitur patet quod virtus vera simpliciter, est illa quæ ordinat ad principale bonum hominis ; sicut etiam Philosophus, 7. *Physicorum* (t. c. 17), dicil quod virtus est *dispositio perfecti ad optimum.* Et sic nulla vera virtus potest esse sine charitate. Sed, si accipiatur virtus secundum quod est in ordine ad aliquem finem particularem, sic potest aliqua vera virtus dici sine charitate, inquantum ordinatur ad aliquod particulare bonum. Sed, si illud particulare bonum non sil verum bonum, sed apparens, virtus etiam quæ est in ordine ad hoc bonum, non est vera virtus, sed falsa similitudo virtutis : sicut *non est vera virtus avarorum prudentia, qua excogitant diversa genera loculorum ; et avarorumjustitia, qua, gravium damnorum metu, contemnunt rapinam alienorum; et avarorum temperantia, qux luxurix, qux nimis sumptuosa est, cohibet appetitum ; el avarorum fortitudo, qua, ut ait Horatius (Epist.* lib. 1, Ep. 1, v. 45), < *per mare pauperiem fugiunt, per saxa, per ignes,* > ut Augustinus diat, 4 lib. *Contra Julianum* (cap. 3). Si vero aliquod bonum particulare sil verum bonum, puta conservatio civitatis, vel aliquod hujusmodi, erit quædam vera virtus, sed imperfecta, nisi referatur ad finem et perfectum bonum. El secundum hoc, simpliciter vera virtus sine charitate esse non potest. > — Hæc ille. — Et similia dicit in multis aliis locis. — Ex quibus patet quod sine fide potest esse vera virtus secundum quid, non simpliciter.

Ad tertium respondet sanctus Thomas, 2. Sentent., in pneeenli distinctione, q. I, art. 2, in solutione primi, dicens : < Cum dicitur. *Omnis vita infidelium peccatum est,* non est mtelligendum hoc modo, quod omnis artus eorum sil peccatum, sed quia semper cum peccato vivunt; quia infidelilas est tale peccatum, quo retento, nullum aliorum dimittitur. Vel dicendum est quod loquitur de illis actibus ad quos ex sua infidelitate impelluntur, ut est adorare idola (a), vel abstinere a cibis prohibitis in lege, quasi (6) non sit licitum eis vesci. Et hoc videtur intendero Apostolus. > —Hæc ille.—Similia dicil, 2· 2·, q. 10, art. 4. in solutione primi, ubi sic dicil, exponendo illam auctoritatem : < Ad primum, dicendum esi quod verbum illud (γ) intelligendum est : vel qui· vita infidelium non potest esso sine peccato, cum peccata sine fide non tollantur; vel quia quidquid agunt ex infidelitate, peccatum est. Unde ibidem (in Glossa *Roman.),* subdi-

ta) *idola.* — **Om. Pr.**
(C) **<;καιι. —** *quibiu* **Pr.**
(γ) *illud.* — **Om. Pr.**

hir *quia omnis infideliter vivens, vel agens, vehementer peccat.* › — Haec ille.

Id quartum el quintum dicendum est sicut ad primum.

Ad sextum dicitur quod dictum Linconiensis « x|K)nenduin est sicut dicte Augustini unde sumplum est. Et ad rationem quam facit, dicitur quod non omnis amor quo non amatur illud quod est summe amandum, est inordinatus aut vitiosus; alias nulla creatura possel amari licite. Conceditur tamen quo») omnis amor quo non amatur Deus, nec prucedit a tali amore, nec ordinatur ad finem talis amoris, est peccatum, vel cum peccato : quia quicumque caret amore Dei super omnia, tam aclu quam habitu, est in peccato mortali ; el per consequens, omnis actus in statu tali elicitus, est cum peccato. Non tamen oportet quod quilibet talis sil in se i>eccatum; quia non o|>ortel quod quilibet aclus referatur actualiter in finem ultimum supernaturalem, nec habitualiter, nec virtualiter, ad hoc quod sit moraliter bonus. — Item, ad rationem Augustini]ær(a) Linconiensem recitatam ($), diccndum est quod nullus habel veram virtutem simpliciler, et perfecte, nisi sit justus ex fide Christi; latest tamen habere virtutem veram secundum quid, et imperfecte.

Ad septimum conceditur prima consequentia; sed negatur secunda. — El ad primam ejus prokalionem, dicitur quod jær illa verba Augustini non habetur quod nihil recte fiat nisi referatur in Deum, m e quod ornne opus non relatum in Deum sil non rectum et peccatum ; alias infidelis peccaret audiendo fidem Christi. Conceditur tamen quod nullus actus recte fit, completa rectitudine, nisi referatur in Deum, el fiat propter eum ultimate, actualiter vel virtualiler. — Ad secundam probationem consequenliæ, qua· fit j»er rationem, negatur assumpium ; quia, sicut sepe dictum est, relatio in ullimurn finem, id est, Deum, non est circumstantia necessaria ad bonitatem moralem aclus humani. — Et ad probationem assumpti, dicilur, pro auctoritale Augustini in *de Moribus Ecclcsiic,* qund mens Augustini est, quod quilibet debet referre seipsum et omnia sua et omnes aclus suos in Deum, actusliter vel virtualiter, quadam universali et communi rehtione; et quod quicumque utens ratione non sic ordinat nec ordinavit omnia sua in Deum, est (γ) in jM?ccalo mortali; et omnia quæ facit in tali statu, facit in peccato. Ulterius, dicitur quod ad bonitetem moralem actus incompletam, de qua loquimur, non est sccundum actualis aul habitualis aut virtualis, nec in generali, nec in speciali, relatio vel ordinatio actus in Deum tanquam in ultimum finem ; sed sufficit bonitas objecti et circumstantiarum et linis proximi illius actus. — Ad aliud vero dictum Augustini, 4. *Contra Julianum,* dicitur, ut prius, quod quicumque facit opus et non facit illud propier Deum aclu, nec habitu, nec virtute, peccat, id est, est in peccato. Unde, sicut sanctus Thomas exponit illud, *Omnis infidelium vita peccatum est,* id e>t, cum peccato, sic exponenda sunt omnia simila — Ad illud aulern quod ibi adducitur de virtutibus, responsum est superius, ubi visum est quomodo virtutes sine charitate sunt veræ, et quomodo non. — Ad illud vero dictum Augustini, quo dicit : *Quidquid boni fit ab homine, ct non propter hoc fit propter quod fieri vera sapientia præcipit,* etc.; — dicilur quod illud importat solutionem suam. Conceditur enim quod omnis actus non factus propler illud propter quod praecipitur fieri, peccatum est. Item, quod omnis actus habens finem non rectum, peccatum est, sicut dicunt verba Augustini. Sed tamen non est contra nos : quia Deus non praecipit quod quililæt actus fiat propter Deum, et sit circumslantionatus tali fine; et similiter, non omnis finis alius a Deo, est non rectus aut perversus. Hic tamen advertendum est quod bonorum operum vel actuum quidam sunt in praecepto, et quidam non. Quicumque autem facit opus cadens sub praecepto, pro tempore quo obligatur ad illud, et non referi illud actualiter nec virtualiter in Deum, non solum est cum peccato, immo peccat pro illo tempore quo facit actum sibi tunc pncceptum, non quidem quia facit talem actum bonum, sed quia non refert illum in Deum : ita quod actus ille non est peccatum; sed omissio, vel carentia talis ordinis in Deum, est peccalum omissionis. Qui vero agit actum bonum non sibi pro tunc pncceptum, sine tali ordinatione in Deum, est quidem cum peccato, sed non peccat novo peccato omissionis aut commissionis,

Ad octavum dicilur quod virtutes non relalæ in Deum sunt vilia per concomitantium, quia sunt cum vitiis, non autem vilia formaliter vel per essentiam ; nisi forte sint tales habitus qui referantur finaliter et ultimate ad aliud a Deo, cum contemptu Dei; tunc enim tales habitus potius sunt vilia quam virlutes : sicut e-set habitus ille qui inclinaret ad faciendum opera juste propter seipsa, et ad non referendum ea in alium finem ulteriorem, et ad contemnendum omnem ulteriorem finem, et ad referendum omnia in illum finem ultimate; tales enim habitus fuerunt in mullis gentilibus conlemnenlibus omnem legem divinam.

Ad nonum dicitur quod non est mens Augustini, quod Fabricius peccaret in hoc quod faciebat opera lege naturali vel divina pnecepta, ila quod implelio pneceptus esset peccatum; non eniin hoc dicit Augustinus. Sed faciendo tales aclus, erat cum peccato ; et noviter peccabat peccato omissionis, quia tales aclus nec actu nec virtute in Deum

(a) *per. — contra* Pr.
(C) ·eci*la latn. — incilat* Pr.
(γ) *eil. — ct* Pr.

referebat; immo forle contemnebat omnem alium finem ulteriorem ipsis actibus, vel forte ordinabat illos ad malum linem. Actus autem boni erant, licet deliciente bonitate. Quomodo autem ipse Fabricius esset malus, clarum est : quia (a) in peccato originali, mortali et actuali, saltem infidelitatis et vana·gloriæ. De veritate autem et falsitate suarum virtutum et aliorum gentilium, dictum est prius.

Ad decimum conceditur antecedens, scilicet : quod ad hoc quod actus humanus sit moraliter malus, sufficit quod careat circumstantia linis debiti, id est, quod non ordinetur ad illum finem ad quem debet ordinari; nec requiritur quod ordinetur ad malum linem. Sed ex illo antecedente non infertur quod quilibet aclus infidelium sit malus : quia multi sunt actus eorum, qui, licet non ordinentur in Deum ultimate, ordinantur tarnen in linem alium debitum, puta bonum virtutis; nec carent circumstantia debiti finis, quia, ut dictum est, operari propter Deum, vel relatio in Deum, non est circumstantia necessaria bonitati morali actus. — Ad illa autem quæ ibi adducuntur de ordinantibus actus suos ultimate in famam, honorem vel divitias, etc., — dicitur quod aclus ad tales fines ultimate ordinati, sunt vitiosi : non quia ordinantur (6) in malum finem; nec secundo, quia non ordinantur in Deum; sed tertio, quia non ordinantur (γ) in finem sufficientem ad quem debent ordinari, puta lionum virtutis, vel conservatio boni communis, aut hujusmodi : nam nullum temporale est sufficiens finis actus virtutis, cum finis debeat esse potior his quæ sunt ad finem, vel seque bonus.

Ad undecimum, negatur minor. Et ad probationem ejus, dicilur quod primum fundamentum ibi positum, est verum ; sed secundum el tertium sunt falsa.

Secundum quidem falsum est, quo dicilur quod omnis intentio operantis qua aliud a Deo intenditur, id est, propter se, non propler aliud diligitur, sil viliosa. El *ad primam probationem* illius fundamenti, negatur antecedens; el conceditur oppositum, scilicet quod aliquid aliud a Deo est diligendum propter seipsum, in uno sensu. Aliquid enim esse diligendum propter se, potest dupliciter intelligi : primo modo, quia potest licite diligi sino relatione ejus in ulteriorem finem, ita quod talis dilectio non erit mala nec culpabilis; secundo modo, quod potest licite diligi sine relatione ejus in ulteriorem finem, et cum contemptu cujuslibel ulterioris finis, et quia est tale quod omnia alia diligenda sunt propter ipsum actu vel virtute, ipsum vero non est propter aliud diligendum. Primo modo, actus virtutis est diligendus vel diligibilis propler M, nnn autem secundo modo; sed solus Deus est diligendus vel diligibilis et dignus diligi propter se illo modo. Et tunc ad prolmtionem illius negati, negatur consequentia ibidem facta, quæ talis est : nulla creatura est summe diligenda; igitur nulla creatura est propter se diligenda. Hæc enim consequentia non valet, accipiendo *propter* se *diligendum* primo modo. El ad probationem consetpientiæ, conceditur consequens ibidem illatum, scilicet quod aliquid non summe diligendum potest rationabiliter diligi propler se. Et ad hujus consequentis improbationem, dicitur quod responsio ibidem data, bona est, scilicet quod ojyemtio virtuoso est propler se diligenda, et quod propter illam possunt diligi ultimate alia quædam bona, puta divitia?, fama, honores : sic intelligendo, quod talis dilectio qua diligitur actus virtutis propler se, el aha quædam propter ipsam, sine relatione actuali vel habituali in ulteriorem finem, non erit peccatum; semper tamen erit cum peccato mortali concomitante vel praecedente, quia quicumque non refert actu nec virtute omnia diligibilia in Deum, est in peccato mortali, cum careat charitate. — El ad improbationem illius responsionis, dicitur quod causa quare pecunia, honor vel gloria non sunt diligenda propter se, sed propter opus virluosum, non est praecise illa quæ ibi assignatur, scilicet quia sunt minus diligenda quam illud ; sed quia ex natura sua sunt ordinata ad illud, et recta ratio naturalis dictat illa debere ordinari in illud, et non econtra. — Ad primam confirmationem ibidem factam, dicitur quod non per omnia eodem modo se habel actus virtutis ad Deum, el fama et gloria ad actum virtutis. Quia, licet aclus virtutis sit minos diligendus quam Deus, sicut fama est minus diligenda quam actus virtutis, tamen in aliis est dissimile : quia aclus virtutis in se habel sufficientem bonitatem quare diligi debeat propler se, quia est ultima perfectio naturalis hominis, nec naturalis ratio dictat evidenter ipsam debere referri in ulteriorem finem; fama vero, gloria et divitiæ non habent in se sufficientem bonitatem qua propter se diligi debeant, cum sint vel esse possint instrumenta vitii et vu tutis indifferenter, nec sint de intrinseca perfectione hominis, sed instrumenta perfectionis, et ratio naturalis dictet talia non esse secundum se bona hominis. — Ad secundam confirmationem, dicitur quod non sola et précisa causa quare aliqua operatio est propler se diligenda, et omnes aliæ propter illam, est illa quæ ibidem assignatur, scilicet quia illa est melior et diligibilior aliis; sed potius, quia ratio naturalis dictat quod aliæ non habent sufficientem bonitatem nec diligibilitatern sine relatione ad bealitudinem, ipsa vero beatitudo, secundum dictarnen rationis naturalis, habet sufficientem diligibilitatem sino relatione ad ulteriorem finem. Quod enim omnes actus virtutum, etiam beatitudo vi©,

( ) *quia. — quoti* Pr.
( ) *ordinantur, — ordinentur* Pr.
(γ) *ordinantur, — ordinentur* Pr.

referenda sint («) in finem supernaliiralem, solum constat ex divina revelatione, et non ex dictamint rationis naturalis, el ideo contra dictamen rationis naturalis est diligere aliquas creaturas propter se, non autem diligere alias propter se. — Ad secundam rationem principalem contra dictam responsionem, quæ fundatur in dictis Augustini, dicendum est rient dictum est ad octavum argumentum principale.

Ad secundam probationem principalem secundi fundamenti, dicitur quod antecedens ibidem assumptum potest habere triplicem sensum. Primus est, quod omne diligibile aliud a Deo, natum est diligi propter Deum, ita quod, si sic diligatur, bene diligitur. Secundus est, quod omnis dilectio qua diligitur aliud a Deo, et non profiter Deum, est vitiosa. Tertius est, quod omnis dilectio qua diligitur aliud a Deo, el non propter Deum actu vel habitu vel virtute, esi cum vitio. Primus el tertius sensus sunt veri ; secundus autem est falsus. Tunc ergo dicitur ad formam argumenti, quod si antecedens sumatur in primo vel tertio sensu, ipsum est verum; sed consequentia tunc non valet. Si autem inlelligatur in secundo sensu, tunc ipsum negandum est; el consequentia bene valet. El ad probationem antecedentis in sensu secundo, dicitur quod homo debet se et omnia sua in Deum referre, isto modo, quod, nisi hoc faciat tempore quo ad hoc tenetur, mortaliter peccat; el, post illud tempus, omnia quæ facit, in et cum peccato facit. Sed non sic tenetur omnia sua in Deum roferre, quod, nisi hoc faciat, quilibet actus suus in tali statu elicitus, sit peccatum et culpa : talis enim relatio in finem ultimum et Deum, necessaria est ad hoc quod adussit meritorius, sed non ad hoc quod sit moraliter bonus; vel ad hoc quod acquiratur præmium, non autem ad hoc quod vitetur novum peccatum. Secundo, talis ratio est necessaria ad hoc quod actus sil perfecte elongatus a culpa, scilicet quod nec sit culpa, nec concomitans culpam mortalem ; non autem ad hoc quod aclus sit secundum se inculpabilis. — Et ad auctoritatem Augustini in *dc Moribus Ecclcsiæ,* superius dictum est; quia talis relatio est necessaria ad bonitatem agentis, non autem ad bonitatem actus de qua loquimur. — Ad dicta vero ejus de *Doctrina christiana* et *Octoginta trium qumlionum,* dicitur quod ad fruitionem quam Augustinus prohibet lanquam perversam, requiritur quod aliud a Deo diligatur propter se secundo modo distinctionis positæ in principio solutionis hujus undecimi argumenti ; illa enim fruitio peccatum est. Si autem fruitio dicatur dilectio alicujus propter se primo modo, tunc non semper fruitio creatu ne est peccatum.

Ad tertiam principalem probationem secundi undamenti, dicitur quod amor quo creatura amatur propter se secundo modo, meretur dici cupiditas contraria charilati. Sed non omnis amor quo creatura diligitur propter se primo modo, est cupiditas. Est tamen semper cum cupiditate, id est, cum damnabili conversione ad creaturam, el cum aversione a Creatore : quia quod aliquis non referat aclus suos, vel objecta actuum, actu nec habitu nec virtute in Deum, hoc est quia caret charitate; nullus autem privatur charitate, nisi propter peccatum mortale.

Ad probationes tertii fundamenti, patet responsio ex jam dictis.

Ad duodecimum, negatur antecedens. Et ad probationem ejus, dicitur quod aliqua intentio qua non diligitur Deus propter se, potest esse recta, tali rectitudine de qua loquimur, quæ scilicet sufficit ad hoc quod actus humanus sil moraliter bonus, licet non meritorius; el tali rectitudine quæ rectifient aclurn, sed non agentem; et tali rectitudine quæ facit actum inculpabilem, sed non tollit culpam mortalem (x), immo stat cum peccato mortali; ideo est rectitudo secundum quid, non autem simpliciter. — Ad confirmationem, dicitur qupd in dictis verbis Augustinus loquitur de bonitate perfecta el simpliciter, et non de bonitate deliciente et secundum quid.

Ad declinuintertluin dicitur, negando antecedens. El ad prolationem ejus, similiter negatur antecedens. Unde arguens in omnibus prædictis argumentis suis accipit bonitatem el rectitudinem et similia valde stricte, immostrictissime; nos autem largius. Nempe verum est quod nullus aclus non relatus in Deum habitu, vel actu, vel virtute, est simpliciter bonus aut rectus; et idem dicendum est de dilectione ct de intentione et similibus; cum quo stat quod mulli tales aclus sunt boni bonitate morali, deficiente tamen et secundum quid, quia, ut dictum est, non rectifient nec bonifient agentem, sed tantummodo actum, nec actum reddit penitus immaculatum, quia fit cum peccato el macula. — Ad illud autem quod additur de diffinitionibus virtutum datis ab Augustino, dictum est supra : quia Augustinus loquitur de virtutibus infusis, non de acquisitis, ct de virtutibus veris omnimoda veritate, et perfectis et formalis, non autem de virtutibus veris secundum quid, quæ pro tanto dicuntur virtutes, quia sunt habitus inclinantes ad bonum inclinatione non culpabili nec vitiosa.

Ad argumentum in oppositum quaestionis, patet responsio per pnedicta.

El hæc de quæstione sufficiant. Benedictus Deus. Arnen.

(a) lini. — *9Ü* Pr.

(a) *mortalem*. — *moralem* Pr.

INC

QUÆSTIO I.

UTRUM ACTUS EXTERIOR ET INTERIOR SINT DUO PECCATA VEL TANTUM UNUM

hca quadragesimamsecundam distinctionem 2. *Sententiarum,* quærilur : Ulrum actus exterior et interior sunt duo peccata, vel tantum unum.

arguitur quod sint duo. Quia illa sunt plura peccata, quæ opponuntur pluribus preceptis. Sed aclus interior et exterior opponuntur pluribus preceptis. Ergo, etc. Minor probatqr : quia duo praecepta sunt, per quorum unum prohibetur aclus exterior, scilicet, *Non furtum facies (Exodi* 20, v. 15), et per alterum interior, ut est illud, *Non concupisces rem proximi tui* (ibid., v. 17).

In oppositum arguitur : Quia pœna respondet culpæ. Sed pro actu malo interiore et exteriore non imponitur nisi una poenitentia. Igitur non est ibi nisi unica culpa.

In bac quæstione sunt 1res articuli. In primo ponentur conclusiones. In secundo objectiones. In tertio solutiones.

ARTICULUS 1.

PONUNTUR CO NCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sil

Prima conclusio : Quod aclus Interior et actus exterior sibi conjunctus, in malis, non sunt duo peccata, sed tantum modo unum.

Hanc ponit sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* dist. 42, q. i, art. 1, ubi sic : α Cum unum et ens convertantur, oportet ut secundum id a quo habet res esse, judicium de ejus unitate et multiplicitate accipiatur : sicut in rebus naturalibus, ubi res habet esse per formam, habet eliam unitatem per formam; unde oportet quod diversarum rerum sint divers® formæ; quamvis fortassis principium multiplicationis formæ sit divisio materiæ, ut in his quæ tantummodo differunt numero; nihilominus tamen, non posset esse pluralitas hominum, nisi essent plures formæ humanæ ; el sic de aliis. Sicut autem superius est ostensum, actus non ponitur in genere moris nisi propter voluntatem, scilicet secundum quod est a voluntate elicitus |vel imperatus. El ideo secundum voluntatis unitatem est sumendum judicium de unitate ejus quod in genere moris esse dicitur. Unde contingit aliquid quod est unum in genere naturæ consideratum, ut unum motum continuum, esse plures secundum quod ad genus moris retorquetur, si voluntas in actu varietur: ut quando bona intentione quis incepit, el male terminat. Et econlrario, contingit esse plures aclus secundum quod ad genus naturæ referuntur, qui tamen sunt unum secundum quod in genere moris considerantur; ut palet in eo qui furatur : quia omnes actus ejus qui ad finem furti ordinantur, peccatum sunt, cum mala intentione fiant; qui possunt esse valde mulli, el tamen omnes computantur ut unum peccatum, quia non habent ralionem peccati nisi secundum quod per unam voluntatem in unum perversum finem ordinantur. Sic ergo distinguere oportet in proposito. Quia, cum quærilur, utrum voluntas el aclus exterior sint diversa peccata : aut intelligilur de voluntate conjuncta actui exteriori (i); aut de voluntate praecedente. Si de conjuncta, sic oportet quod peccatum unum sil voluntas interior et aclus exterior; quia non multiplicatur actus voluntatis. Si autem de voluntate separata, sic est aliud peccatum : quia actus voluntatis multiplicatur; quando enim explet actum exteriorem, etiam actum voluntatis iterat; el oportet quod sint duo peccata, non propter diversitatem aclus interioris el exterioris, sed propter diversitatem duorum actuum interiorum voluntatis. > — Hæc ille.

Item, 1· 2 q. 20, ari. 3, sic dicit : < Actus interior voluntatis et aclus exterior, prout considerantur in genere moris, sunt unus actus. Contingit autem quandoque actum qui est unus subjecto, habere plures rationes bonitatis vel malitiæ, el quandoque unam tantum. Sic ergo dicendum est quoti quandoque est eadem bonitas vel malitia interioris aclus el exterioris, et quandoque alia et alia. Sicut enim jam dictum est (ibid., art. 1 el 2), predict® duæ bonitates vel maliliæ, scilicet interioris actus et exterioris, ad invicem ordinantur. Contingit autem, in his quæ ad aliud ordinantur, quod aliquid est bonum ex hoc solo quod ad aliud ordinatur : sicut polio amara, ex hoc solo est bona, quod est sanativa ; unde non est alia bonitas sanitatis et potionis, sed una et eadem. Quandoque vero illud quod ad aliud ordinatur, habet in se aliquam rationem boni, eliam præter relationem ad aliud bonum : sicut medicina saporosa habet rationem delectabilis, præter hoc quod est sanativa. Sic ergo dicendum est quoti quandoque aclus exterior dicitur bonus vel malus solum ex fine; el tunc est omnino eadem bonitas vel malitia voluntatis, quæ per se respicit finem, et actus exterioris, qui respicit finem mediante actu voluntatis. Quando autem aclus exterior habet bonitatem vel malitiam secundum se, scilicet secundum materiam vel circumstantias, tunc lioni-

(a) *exteriori — interiori* **Pr.**

las aclus exterioris est una, et Ixmilas voluntatis, quæ <st ox line, est alia; ita tamen quod bonitas finis ex voluntate redundat in artum exteriorem, el bonitas materiat ct circumstantiarum redundnt in actum voluntatis, sicut jam dictum est (ibid., q. 17, art. 4). » — Hæc ille.

Hern, in solutione tertii argumenti, aie dicit : < Quando aliquid ex uno derivatur in alterum, sicul ex causa agente univoca, tunc aliud est quod est in utroque : sicut cum calidum calefacit, alius numero est calor calefacientis, et calor calefacti; licet sil idem in specie. Sed quando aliquid derivatur ah uno in alterum secundum analogiam vel proportionem, tunc est tantum unum numero : sicul a sano quod est in corpore animalis, derivatur sanum ad medicinam el urinam ; nec est alia sanitas medicime et urinæ quam sanitas animalis, quam medicina facit, et urina significat. Et hoc modo a bonitate voluntatis derivatur bonitas actus exterioris, et econtra, scilicet secundum ordinem unius ad alterum· » — Hæc ille.

Ex quibus potest sic argui ; Quæcumque sunt unum in genere moris, habent eamdem bonitatem el malitiam. Sed aclus voluntatis conjunctus actui exteriori, ct ipse actus exterior, sunt unum in genere moris. Igitur, etc. Tunc sic : Quicumque aclus habent eamdem malitiam in numero, sunt idem peccatum, et non plura. Sed aclus interior el exterior sunt hujusmodi. Igitur, etc.

Secunda conclusio est quod aclus exterior aliquam addit bonitatem vel malitiam super actum Interiorem pricelse sumptum, scilicet illam quam habet ex termino proximo ; aliquam autem non addit, scilicet illam quam habet artus Interior ex fine; nunquam vero addit pœnam aut pnemium essentiale actui voluntatis, el sit in se completus.

Hanc |>onil sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* dist. 40, q. I, art. 3, ubi sic : « Aclus, inquit, exterior el aclus interior voluntatis hoc modo comparantur ad invicem, quod uterque, quodam modo est alteri causa bonitatis, et uterque, quantum in se est. quamdam bonitatem habel, quam dat alleri. Actus enim exterior lionitalem habel ex circumstantiarum commensuratione, secundum quam proportionatus est nd finem hominis consequendum ; el quia aclus exterior comparetur ad voluntatem sicul objectum, inde est quod hanc bonitatem (a) netus interior voluntatis ab exteriori habet : non quidem ex eo secundum quod est exercitus, sed secundum quod csl intentus ct volitus; quia secundum quod est exercitus, sequitur actum voluntatis. Sed quædam ratio bonitatis consistit in actu interiori voluntatis secundum se, secundum quod voluntas csl domina suorum actuum, secundum quam bonitatem actus habet rationem meriti vel laudabilis ; et hæc bonitas ex interiori actu in exteriorem actum procedit. Loquendo ergo de illa bonitate quam voluntas pr.ebet acini exteriori, aclus exterior nihil bonitatis addil, dummodo voluntas æqualiter intensa sil. Hoc. pio tanto dico, quia quidam actus sunl delectabiles, in quibus voluntas non potest esse ita intensa ante actum sicut in aclu : ut palet in aclu fornicationis; unde non æqualiter demeretur qui vult fornicari, el qui aclu fornicatur, quia voluntas non (>otest esse adeo perfecta ante actum, sicul est in aclu. Quidam vero aclus sunl difficiles, in quibus voluntas remittitur in actu; et in istis voluntas potest esse magis perfecla ante actum quam in actu. Si autem loquamur de bonitate aclus quam actus exterior secundum se habel, sic actus exterior complet interiorem in bonitate vel malitia, sicul terminus motus complet motum; comparatur enim ad voluntatem ut objectum. El quia ad pnemium essentiale ordinatur aclus per primam bonitatem quam habet a voluntate, prout liberaliter redditur et ex amore, ideo exterior nihil adjungit ad premium essentiale : tantum enim meretur qui habet perfectam voluntatem faciendi aliquod bonum, quam si faceret illud ; el si facit unum actum, quam si faceret mullos, voluntate æqualiter manente. Ad premium autem accidentale ordinatur per bonitatem quæ est ipsius aclus exterioris secundum se; el ideo actus exterior adjungit aliquid accidentale. Verbi gratia : martyr, inquanlurn exterius patitur pœnam, habet victoriam de adversariis fidei ; el ex hoc sibi aureola debetur. Similiter etiam, aliquis ex hoc quod in actum exteriorem frequenter exit, magis habilitatur ad bonum ; el ex hoc sequitur quod in charitale crescit. Similiter etiam, peractum exteriorem punitur magis quam per voluntatem tantum ; et ideo aclus exterior adjungit in satisfactione. El similiter in aliis omnibus quæ consequuntur actum exteriorem, ul et secundum quod est exercitus, ⟩ — Hæc ille.

Item, 1" 2», q. 20, art 4, sic dicit : *a* Si loquamur de bonitate exterioris aclus quam habet ex voluntate finis, tunc aclus exterior nihil addit ad bonitatem interioris, nisi contingat ipsam voluntatem secundum se fieri meliorem in bonis, vel pejorem in malis. Quod quidem videtur posse contingere tripliciter Uno modo, secundum numerum, puta cum aliquis vult aliquid facere bono fine vel malo, et tunc quidem non facit, postmodum aOtein vult et facit : tunc enim duplicatur actus voluntatis, et fit duplex bonum vel duplex malum. Alio modo, quantum ad extensionem, pula cum aliquis vult aliquid facere bono tine vel malo, sed propter aliquod impedimentum desistit, alius autem continuat motum voluntatis quousque o|>ere perficiat : manifestum est quod hujusmodi voluntas ot diuturnior in bono vel

(x) *bonitatem — voluntatem* Pr.

in malo; et, secundum hoc, est pejor vel melior. Alio modo, secundum intensionem : sunt enim quidam actus exteriores, qui, inquantum sunt delectabiles vel |>œn09i, nati sunl intendere voluntatem vel remittere; constat autem quod quanto voluntas intensius operatur vel intendit bonum vel malum, tanto ol melior vel pejor. Si autem loquamur de bonitate actus exterioris quam habet secundum materiam el debitas circumstantias, sic comparatur ad voluntatem ul terminus et finis. Et hoc modo addit ad bonitatem vel malitiam voluntatis : quia omnis inclinatio vel motus perficitur in hoc quod consequitur finem, vel attingit terminum; unde non est perfecta voluntas, nisi sil talis quæ opportunitate data operetur. Si vero possibilitas desit, voluntate exsistente perfecta ut operetur si posset, defectus perfectionis quæ (α) est ex actu exteriori est simpliciter involuntarius ; involuntarium autem, sicul non meretur pœnam vel pnemium in operando Imnum aut malum, ita non tollit aliquid de pnemio vel de pœna, si homo involuntarie simpliciter deficiat ad faciendum bonum vel malum. i» — Hæc ille.

Ex quibus arguitur sic — Et primo, pro secunda parte conclusionis Bonitas vel malitia actus interioris, in nullo dependens ab actu exteriori, æqualiter inest actui voluntatis, non posito(6) aclu exteriori, sicul posito, cæteris paribus ex parte actus voluntatis. Sed bonitas vel malitia actus interioris quam habet ex fine, in nullo dependet ex actu exteriori. Igitur talis bonitas vel malitia æqualiter inest actui interiori in absentia exterioris, sicut in pnesentia illius. Et sic palet secunda pars conclusionis. — Pre prima vere, arguitur sic : Nullus motus non attingens terminum, est .equulis bonitatis vel malitiæ cum motu attingente terminum, quoad bonitatem vel malitiam quæ sibi accidit ex præsentia termini. Sed actus voluntatis se habet ad actum exteriorem ul motus ad terminum, a quo accipit aliquid bonitatis vel malitiæ. Igitur plus habel de tali bonitate vel malitia in præsentia actus exterioris, quam in ejus absentia. — Pro tertia parte, arguitur sic : Quod est simpliciter involuntarium, non tollit voluntati compléta aliquid de pœna vel pnemio essentiali. Sed nbsonlia aclus exterioris est involuntaria in habente voluntatem completam ad agendum. Igitur talis absentia non tollit aliquid do pœna vel de pnemio essentiali.

El in hoc primus articulus terminatur.

(a) *ipur.* — </ui Pr.
(C) *potitu* — *priorilatc* Pr.

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

§ 1. — Contra primam conclusionem

Argumentum Gregorii. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra conclusiones. Et quidem, contra primam arguit Gregorius de Arimino (diet. 42, q. 1, conrl. 5), probando quod artus interior el exterior sint duo peccata. Arguit igitur sic. Operatio exterior ℓ peccatum, puta furtum, homicidium, adulterium, mendacium. Et non est illud peccatum quod dicitur voluntas mala, quarn concomilatur : sicut loqui falsum cum intentione fallendi, non ℓ velle loqui falsum cum intentione fallendi; nec tractare rem alienam invito domino, est velle tractare rem alienam, etc.; cl ita de aliis. El constat quod tale el tale velle, sunt peccata. Igitur velle, quod est peccatum, et agere, quod ipsum concomilatur, sunt plura et distincta peccata; cujus oppositum dicit conclusio.

§ 2. — Contra secundam conclusionem

L Argumenta Scotistarum. — Contra secundam conclusionem arguunt multi Scotista (apud Gregarium, dist. 42, q. 1, conci. 7).

Primo. Quia Glossa Decreti, *de PœnitenL,* dist. 1, can. Si cui, exponens præallegatum verbum Augustini, *de Libero Arbitrio* (lib. 1, cap. 3), *Non minus reus est,* etc., dicit : *Revera magis est* (i) *reus, si opus adhibeatur; sed hoc quoad sufficientiam xterni interitus accipe. Vel : non minus, id est, nihilominus est reus, non quin plus peccet, si opus prosequatur. Quod patet* (6), *ex hoc quod prohibitum est malam voluntatem* in *opus procedere.*

Secundo. Quia illa conclusio videtur esse contra determinationem Ecclesia damnantis errores Petri Abaylardi. Inter illius enim articulos damnatos, dicitur esse unus, quo sic inquiebat ; < Nos vero dicimus quod sola voluntas a Deo ætemaliter remuneratur, sive ad bonum, sive ad malum ; nec propter opera pejor vel melior efficitur homo, nisi forte, dum operatur in aliquo, ejus voluntas augeatur. · Ex cujus sententia damnatione, videlur esse tenendum quod non sola voluntas remuneratur, el quod homo propter opera exteriora efficitur pejor vel melior.

Tertio arguitur sic, ratione : Si vera (γ) sil conclusio, non plus mereri videtur apud Deum, volens sustinere martyrium pre Christo et actualiler sustinens, quam alius aequali voluntate volens sustinere,

(*) *est.* — Orn. Pr.
(6) *patet.* — *probat* Pr.
(7) wre. — una Pr.

non tamen actu sustinens; quod non est verum, quia pro actu martyrii datur aureola, secundum Ductores. — Item, velle baptizari vel aliud sacramentum recipere, æque bonum et utile foret homini, -icut velle et etiam turn hoc baptizari. — Item, qui vellet percutere vel occidere clericum, tantum peo caret quantum alius qui non solum vellet sed etiam occiderel; quod est falsum. Tum quia occidens est vere homicida, alius vero non. Tum quia iste incurrit excommunicationem vel irregularitatem, quas pumas alius non incurrit; el quascumque poenas alter pro voluntate occidendi incurrit vel meretur, incurrit iste el meretur; hoc autem non esset justum, nisi ipse plus peccaret, el majoris pœnæ ipse dignus esset.

Quarto. Quia sequitur quod, si duo homines, volentes quemdam occidere, sagittarent in vico alicujus civitatis, æqualiter adhibita vel æqualiter neglecta cautela hinc inde de lædendo aliquem, el unus supervenientem occideret, alter nullum, quia nullus occurreret, tantum peccaret ille qui neminem laesit, quantum alius qui supervenientem hominem interfecit; quod non videtur dandum.

Quinto. Quia cuilibet peccato pœna debetur. Ergo duobus peccatis major pœna debetur, quam uni illorum tantum ex ipsis. Ex opposito enim consequentis, clare videtur sequi oppositum antecedentis, Ergo pro utroque, scilicet voluntate et actu sequente, cum sint duo peccata, major pœna debetur peccanti ; ac per hoc plus demeretur.

Sexto. Quia Augustinus, 13. *dc Trinitate,* 5 cap , dicit .*iala voluntate sola quilibet miser efficitur; miserior potestate, qua desiderium inalæ voluntatis impletur. Et sic male volendo miser est; *minus tamen esset, si nihil eorum quæ perpe·ram voluit, habere potuisset.* Sed istud, ut arguit Scolus, non potest intelligi de miseria pœnæ ; quia desideram el non potens habere quod desiderat, plus habet de pœna quam ille cujus desiderium impletur. Igitur intelligitur de miseria culpæ, quæ pnefuit in actu interiori malo.

II Argumenta Scoti. — Contra eamdem (a) arguit Scotus (apud Adam, 4. *Sentent.,* q. 10) per rationem. El primo, supponit quod bonitas aclus moralis est integritas eorum quæ secundum rectam rationem operantis dictantur debere convenire ipsi actui. Tunc sic

Primo. Ubi est alia et alia integritas, ibi erit alia et alia moralis bonitas. Sed alia est integritas eorum quæ secundum dictamen recta· rationis debent convenire actui interiori, et eorum quæ actui exteriori, Igitur alia bonitas moralis; el per consequens, in malis, alia malitia moralis; et hoc, sive privative tantum, sive contrarie, quia aliqua disconvenientia repugnant illis quæ debent convenire. Igitur, etc. Probatio minoris : Quia recla ratio non dictat debere actui convenire, quod est impossibile sibi convenire; non autem actui interiori est possibile convenire illud quod actui exteriori convenit, vel potest con ve· nire ; et hoc intelligendo de utroque actu secundum suum esse reale, et de eo quod sibi convenit secundum tale esse; licet actui exteriori, quatenus volitus est, aliquo modo possit convenire denominative, deno· minatione quadam, id quod convenit actui interiori,

Secundo. Quia actus interior et exterior sunt duæ enlitates; ergo distincta bonitates, cum bonitas non distinguatur ab eo quod est bonum primo, id est, cum bonitas aclus non distinguatur abactu cujus est bonitas, non plus quam veritas a vero, seu a pro· positione vel signo alio quod primo dicilur verum, Distinctas igitur sunt bonitates morales vel maliliæ aclus interioris el exterioris. Sed duæ bonitates meliores sunl in circumstantiis, quam alia illarum solum; et sic de malitiis. Igiturmeliorcssuntmoraliter actus interior el exterior simul, quam interior sine exteriori. Et hoc est etiam quod tangit Scotus, in deductione praecedentis argumenti. Polenliæ enim operativæ, secundum eum, aclus interioris et exterioris, non sunt capaces actuum ejusdem rationis. Ergo alterius rationis est aclus exterior et interior; el per consequens, bonitas hujus distinguitur a bonitate illius, sive ejus bonitas sil actus, seu ejus integritas, de qua superius tactum est.

Tertio. Quia frustra videretur poni aclus exlerior; quod falsum est, quia per solosaclus interiores non sufficienter subveniretur pauperibus; nec fruslra fuit mortuus Christus et passus. Et tenet consequentia, ex quo per actus exteriores non crescit meritum nec demeritum.

Quarto. Quia, secundum sanctos, Christi lancealio erat nobis meritoria ; et, secundum eos, inde (a) sumpserunt efficaciam nova sacramenta, pula Baptisinus (6) ex aqua, et Eucharistia ex sanguine, quæ profluxerunt de latere Salvatoris dormientis. El tamen nulla tunc fuit interior volitio meritoria : quia nec tunc fuit anima Salvatoris in statu merendi; nec ibi etiam, sicut Iit in aliis actibus communiter, aclus interior intenditur vel melioratur seu pejoralur ex præsentiavel positioneaclus exterioris. Igitur quidquid accrescebat meriti, erat per additionem aclus exterioris ad actus interiores qui praefuerant,

Quinto. Omissio actus interioris et exterioris simul, pejor est et gravior quam alterius tantum, Ergo et positio amborum simul, melior est quam interioris tantum. Consequentia patet per illam regulam topicam : Illud est melius, cujus oppositum est pejus. Et patet per exempla : quia enim Dei volitio est optima, ideo ejus odium est pessima voli-

---

(s) Con/ru *tamdem*. — Om. Pr.

( ) *inde*. — Om. Pr.
( ) *Raptiiniiu*. — *baplizatu»* Pr.

lio. Assumptum probatur exemplo. Pejus est enim pauperem in necessitate positum nec interius diligere nec exterius subvenire, quam eum non diligere et tamen sibi subvenire. Pejus etiam est nec bene facere exterius nec velle bene facere, quam alterum solum. Igitur, etc.

Sexto. Duobus æqualibus in culpa et pœna sibi debita infligi in purgatorio, et, dum viverent, aequaliter disponentibus de bonis temporalibus pro animalius suis tribuendis, et sic monentibus, si pro uno fiunt eleemosynae et procurentur orationes et missa de bonis ejus relictis per fideles exécutons, et non pro alio, tunc primus citius liberatur quam secundus; alioquin superfluerent suffragia pro mortuis; et tamen per omnes actus suos interiores æqualiter liberari meruerunt. Igitur opera illa exteriora addita, addunt accelerationem expeditionis a pœna, et per consequens, faciunt ad augmentum gloriæ, saltem extensive, per ducationem a parte (a) ante.

Septimo. Mentiri est grave peccatum, ex hoc quod mendacium tale est. Sed illa gravitas non est tantum ex actu interiori, quam exteriori simul; quia mendacium non potest esse sine actu exteriori, cum sit falsa vocis significatio cum intentione fallendi. Igitur ex actu exteriori aggravatur peccatum super actum interiorem.

Octavo. Quia, secundum Gregorium, 34. *Moralium* (cap. 2; Vet., cap. 1) : *Hoc,* inquit, *Leviathan vel vasa ejus habere crebro proprium solent, quod, ad iniquitatis ſua cumulum, ea ꝙua niquiter appetunt, explere nequius* (6) *possunt. Cum autem fortasse infirmantur electi, atque in desideriis illicitis ruunt, in hoc plerumque, divini muneris manu retinentur, quod voluntatis miserat* (γ) *nullos effectus inveniunt.* Ex hoc arguitur ad propositum.

Nono. Quia Cassianus, in libro *Collationum* (coli. 5, cap. 3) : *Quædarn,* inquit, *vitia consummari non possunt sine actu corporali, ut gastrimargia (i) et fornicatio; quædarn autem possunt consummari sine ulla actione corporis, ut superbia.* — Hæc ille.

Declino. Quia quantumcumque in principio missæ quis vellet celebraro et verba sacramentalia proferre, nisi proferat illa, non consecrabit; el, si unus alius cum actu voluntatis remissiori verba debita proferret, consecraret. Plus igitur valent velle proferre verba el proferre, quam velle tantum illa proferre, omnibus aliis exsistentibus paribus. Igitur similiter in proposito.

Undecimo. Quia vadens ex proposito ad sanctum Jacobum, el iter suum continuans, sed volitionem et propositum per distractionem varians ct interrumpens : aut meretur aliquid per ambulationem suam, dum totaliter distrahitur; et habetur intentum, quia illud quod ibi additur de merito, non provenit ex novo merito per actus interiores. Si non, igitur talis per tantum et totum laborem quem agit sic distractus, nihil meretur; quod videtur inconveniens.

Duodecimo. Non minus, ut videtur, actus exterior additus interiori absolute meritorio addit meritum, quam exterior additus interiori conditionaliler addit meritum. Sed in secundo casu crescit meritum per actum exteriorem : utpote, si quis vellet ut quicumque devote (i) intraret Ecclesiam ibi exaudiretur, sicut Salomon et multi sancti, ut beata Catharina ; ut, si Christus orasset, exauditus fuisset, quod si corpus suum mortuum lancearetur, tale bonum proveniret fidelibus suis. Igitur, pari ratione, actus exterior additus interiori absolute erit meritorius, id est, non dependentor ex talibus conditionibus addit meritum.

Decimotcrtlo. Nam, Elira, de *Haereticis,* cap. (6) *Ad abolendam,* excommunicatur quilibet qui aliter sentit de articulis fidei et de præceplis Decalogi quam sentiat Romana Ecclesia. Sed Ecclesia Romana sentit quod impossibile est hominem salvari sine fide. Ista autem positio evacuat necessitatem fidei. Igitur, etc. Assumptum patet : quia ponatur quod s\nt duo homines voluntarii ad credendum aliquem articulum, alter (γ)credit, et alter (δ) impeditur ab actu ; dicere igitur quod ille qui non credit, tantum meretur sicut aller credens, est destruere necessitatem fidei. Sed hoc videtur illa opinio dicere. Igitur, etc. — Hem, videtur quod illa opinio aliter sentit de prœcêptis Decalogi quam sentiat Romana Ecclesia : Quia ponatur quod duo essent aequalis voluntatis ad idolalrandum, unus impeditur ab actu exteriori, el alter non, sal facit idolalriam ; dicere igitur quod ille tantum peccet ut iste, est aliter sentire de primo præcepto Decalogi (<), id est, quod non oportuit illud pneceptum fuisse datum.

Deelinoquarto. Quia Christus a conceptione voluit redimere genus humanum. Si igitur illa voluntas sufficit, frustra ponebatur illa redemptio. Si non, hoc est contra opinionem.

III Argumenta Aureoli —Contra eamdem (ζ) arguit Aureolus (dist. 42, q. 1, art. 1).

Primo. Suppono, inquit, quud bonitas moralis pensatur ex fine. Tunc arguo sic : Illud quod habet

( ) *a parte. — aperte* **Pr.**
( ) *explere* **n^/uiuj. —** *expetunt explere* **Pr.**
(γ) **I/I** *hoc plerumque,* **divini ẅuneri manu rr/inrn-***tur, quod voluntatis miter». — hoc plunmtimque, divino munere,* **m** *actu retinetur, quod volunlalit miteri» Pr.*
(δ) *gatinmargia. — castrimargia* **Pr.**
(a) *devote. — de novo* **Pr.**
(C) *cap.* **— Orn. Pr.**
(γ) *alter. — aliter* **Pr.**
(δ) *alter. — aliter* **Pr.**
(t) *de primo prxeepto Decalogi. —* **Om. Pr.**
(ζ) *Contra eamdem. —* **Om. Pr.**

specialem el propriam rationem et modum tendendi in finem, halæt propriam bonitatem moralem. Hoc palet, præsupposito quod actus dicitur moralis ex fine, et bonus moraliter in ordine ad finem. Igitur qui habent aliumetalium modum attingendi finem, necessario habent aliam el aliam bonitatem moralem. Et idem dico, per oppositum, de malitia. Sed actus exterior habet alium et alium modum attingendi finem. Quod probatur inducendo. Nam actus fortitudinis in effectu positus, procurat et attingit bonuin reipublicæ et civitatis; quod non attingit solus (x) actus interior, quantumcumque efficax. Sic etiam de martyrio, cujus finis est approbatio el testificatio veritatis fidei christianæ; et apparet quod aliter attingitur iste finis, quoad exlrinsecos, per actum exteriorem positum, quam per solum interiorem. Similiter etiam in actibus malis idem palet : magis enim offendit rempublicam el damnificat, qui de facto perpetrat homicidium, quam qui tantum perpetrat consensu et electione interiori.

Secundo arguit. Quia esse morale, est esse voluntarium. Sed actus efficax interior et exterior sunt plura voluntaria : habens enim actum interiorem, habet unum voluntarium; habens autem cum hoc actum exteriorem, habet aliud voluntarium. Igitur, etc.

Tertio sic. Bonitas actus moralis consistit intrinsece in integritate propriarum circumstantiarum debitarum incsse ipsi actui. Tunc sic : Illi actus qui habent alias et alias intrinsecas circuinstantias, habent aliam et aliam bonitatem ex concursu propriarum circumstantiarum. Sed actus exterior haliet alias ct alias circumstantias dictatas a ratione debere inesse ei, alias a circumstantiis quas recla ratio dictat debere inesse tantum actui interiori. Igitur, etc. Major palet ex 2. *Ethicorum* (cap. 3). Minor patet per experientiam ; el patet ex hoc, quia actus exterior habet alium finem, et alio modo attingit finem, qui est circumstantia principalis.

El in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS III.

PONUNTUR SOLUTIONES

§ 1. — Ad ARGUMENTUM CONTRA PRIMAM CONCLUSIONEM

Ad argumentum Gregorii. — Quantum ad tertium articulum, respondetur objectionibus prolibatis. Ideo

Ad primum contra primam conclusionem, dicitur quod minor est falsa, qua dicitur quod actus exterior non est illud peccatum quod est actus interior. Licet enim sil alius actus, non tamen est aliud peccatum, sed idem. Unde sanctus Thomas, *de Malo,* q. 2, art. 2, in solutione undecimi, sic dicit : « Omne quod comparatur ad alterum ul ratio ejus, se habet ad ipsum ut forma ad materiam; unde ex duobus Iit unum, sicul ex materia et forma. El propter hoc, colorei lumen sunt unum visibile; quia color est visibilis propter lumen. Et similiter, cum actus exterior habeat rationem peccati abactu voluntatis, idem peccatum est actus voluntatis et actus exterior conjunctus. » — Hæc ille. — Item, 2. *Sentent.,* dist. 42, q. **I**, art. 1, arguit sic, quarto loco : « Multiplicato superiori, multiplicatur inferius; unus enim horno non est plura animalia. Sed actus est superior ad peccatum; quia peccatum nihil aliud est quam actus quidam inordinatus. Cum ergo actus voluntaliset actus exterior sint diversi actus, quia a diversis potentiis procedunt, videtur quod non sint unum peccatum actus voluntatis et actus exterior. » Ecce argumentum. Sequitur responsio : « Dicendum, inquit, quod actus simpliciter acceptus, non est genus peccati, nisi secundum quod sub voluntate (a) cadit; el ideo ubi non multiplicatur actus voluntatis, non multiplicatur peccatum, » — Hæc ille. — Ex quibus patet quod illa minor est falsa, licet modus arguendi non valeat. Iste tamen valeret : Actus exterior, secundum se precise sumptus, est peccatum, et non est illud peccatum quod est actus interior; igitur sunl duo peccata. Sed tunc major negaretur : quia actus exterior, secundum se precise sumptus, non habet rationem peccati, nisi prout informatur actu interiori; et ideo, dum (G) prascindil ab illo, non est aliud peccatum, nec idem.

§ 2. — Ad ARGUMENTA CONTRA SECUNDAM CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Scotistarum. — Ad primum contra secundam conclusionem, respondit Gregorius de Arimino (dist. 42, q. i, conci. 7), quod « illa glossa, secundum quod dicunt multi theologi, videtur directe contradicere textui; ideo non est slamlurn glossæ. Vel, si glossam velimus recipere, potest dici secundo, quod magis reus est extensive, quia pluribus peccatis peccat; et hanc intentionem videtur innuere probatio quæ ibidem adducitur de prohibitione actus exterioris. Vel etiam potest intelligi intensive, propter intensiorem voluntatem. Intensior enim voluntas est quæ exit in opus quam non exiens, ubi utraque potest exire; in quo casu tantummodo forte loquitur glossa. Ubi autem æque intensa sil voluntas, si actus exterior non sequitur, propter impedimentum positivum aul privativum, non minus erit reus quam si nullo interveniente impedimento actus exterior subsecutus fuisset, a —

a) *wlui.* — Om. Pr.

(a) *voluntate.* — *bonilate* Pr.
(C) *duni.* — Om. Pr.

Hæc ille. — Quæ omnia stare possunt, præter illud quod dicit, quod pluribus peccatis peccat ille qui peccat actu exteriori ct interiori quam ille qui ꝑ cat solo interiori; hoc enim falsum est, et contra primam conclusionem, nisi inlelligalui ul dictum fuit. — Potest etiam dici quod, si aliquis primo velit tantummodo facere actum exteriorem, sed non tunc facit, el postea volens faciat, ibi sunl duo peccata; quia iteratur actus voluntatis, ut prius dictum fuit.

A<! secundum sic respondit : Non puto, inquit, omnia illa verba sic posita ul arguendo recitata sunt, fuisse Petri Abaylardi. El causa est, quia in nullo libro epistolarum beati Hernardi talem texturam verborum reperi, ubi recitantur articuli collecti ex dictis illius; sed in pluribus libris, et omnibus quos usque nunc per me vel alium legi, habetur precise sic : Quod propter opera, nec (x) melior, nec pejor efficiatur homo. Et est articulus decimustertius suorum. Sic autem acceptum isturn articulum, quis non videat e>sc merito condemnandum? Debent enim hæc verba sic allegata intelligi, quod, sive horno furetur, sive adulteretur, non inde fit pejor quam si ista non committeret; et, si Deum honoret, et subveniat proximo propter Deum, aul alia quælibet bona nobis a Deo præcepla exerceat, non fit propter hoc melior quam si illa non ageret; qui sensus utique falsus est et erroneus : nam, secundum hoc, sequitur quod nec ex opere exteriori, nec ex voluntate aut (C) alio actu interiori, homo sit melior vel pejor quam sine illo foret; el quod per nullum mereatur aut demereatur; et ita nullum sit hoinini> peccatum vel meritum. El quod talis fuerit sensus illius, salis aperit alius ejus articulus, qui est decimusnonus (γ) el ultimus, el ponit cum (5) hoc tenore : Quod (t) neque opus, neque voluntas, neque concupiscentia, neque delectatio quæ movet eam, peccatum sil, nec debeamus eam velle exlingui. Ex quibus palet quod determinatio Ecclesiæ illum condemnantis, in nullo est contraria superius dictis. » — Hæc ille el bene. — Licet posset «lici quod Petrus Abaylardi inlelligelial quod nec propter opera conjuncta actui voluntatis, nec propter cqtvra non conjuncta, quis efficitur melior vel pejoi ; qui sensus est erroneus. Dicere autem quod propter opere exteriore non conjuncta artui voluntatis, nec usui rationis, quis non efficitur melior vel pejor, non est erroneum, sed verum ;quia cq«ere exteriora, secundum se considerata, el nullo modo voluntaria, nec sunl bona nec mala moraliter. Unde sanctus Thomas, *dc Malo,* q. 2, ari. 2, in decimolerlio loco, arguit sic : « Anselmus dicit, in libro *de Conceptu virginali* (cap. 4), loquens de actibus exterioribus (a) : *In horum cientia nulla consistit justitia.* Ergo, eadem ratione, nec injuatitia; et aie percatum in actu exteriori non consistit. > Ecce argumentum. Sequitur responsio : « Dicendum, inquit, quod (C) in euntia actuum exteriorum dicilur nulla consistere justitia, quia actus exteriores non pertinent ad genus moris, nisi secundum quod sunt voluntarii. > — Hæc ille.

Ad tertium dicit Gregorius < Quantum, inquit, ad illud quod dicitur ibi de martyrio, dicendum videtur quod ubi casus esset talis quod actus interior esset æque intensus, et æque bene circumstanlionatus, et generaliter æque bonus intensive et extensive bine actu exteriori, sicut esset si concomitaretur adus exterior, non minus mereretur quis ex tali voluntate praecise, quam si cum ea martyrii ponam actu pateretur. Difficile tamen esset talem casum repenre ; nam, ul dicit Hugo *(dc Sacramentis,* lib. 2, part. 14, cap. 6), voluntas ex actu suo augetur; ul major fervor videtur requiri et concurrere in actuali experientia et sustinentia |κι·η.ι· illatæ actu, quam imaginata· \el roncepLe tantummodo. Ubi tamen detur casus ut præmi^um est, dicendum videtur ul «lictum est. Ad quod facit illud quod de l>eato Martino cantat ecclesia : *Osunclissima anima, quam etsi gladius ꝑersecutori non abstulit. palmam tumen martyrii non amisit.* — Quantum vero ad secundam partem, de sacramentis, neganda est consequentia. Quia, licet non plus mereatur ex actu exteriori, ex re tamen operata, scilicet sacramento, confertur ei gratia, et per consequens est sibi melius : sicul el puere recipienti sacramentum, licet ipse nullum agat actum meritorium, bonum est sacramentum lecipere,. propter efficaciam ipsius sacramenti in ipso. Similiter etiam dicendum, quod actu (γ) sustinens martyrium, etiamsi non plus mereatur propter opus exterius, recipit tamen aureolam, ac per hoc melius est sibi el utilius velle et sustinere, quam forte velle pnecise. — Quantum ad tertiam partem, conceditur consequens. Et ad primam prolationem in op|iosituin, dicendum est quod utenpie est homicida, \olunlatis homicidio; licet alter sil homicida tantum illo modo, et aller illo modo el homicidio actus exterioris, juxta distinctionem Glossæ super illud *Homan.* 1 (v. 29), *Repletos omni iniquitate,* el sequitur: *homicidio* (o), *contentione,* etc. Et quamvis alter sil homicida homicidio actuali, non tamen sequitur quod plus demereatui quam reliquus, >i cælera sint paria; nec oppositum probatur. Quod autem additur de excommuni-

(a) *nec* — *nihil* **Pr.**
(C) *itut* — **Ont. Pr.**
(γ *deeimumonut.* — **Pr**
(δ *ponit cum.* — *penitus* **Pi**
(i) *Quod.* — *queni* **Pr.IV.**

(x) *cj-tcrioribu*.* — **Om. I'I.**
(♦ *ipind.* — **Om. Pr.**
(γ) **<IC|U. — ctrlHi Pr.**
(i) *homuuiio.* — *homicida* **Pr.**

cation® ct aliis pœnis, non arguit intentinn; quin plerumque (9) tales pœnæ infliguntur pro minoribus peccatis, et non pro majoribus : sicut palet, quia clericum verberans incurrit excommunicationem, el tarnen interficiens mille homines laicos non propter· ea excommunicatur, cum nulli dubium sit eum inulto plus et gravius peccare ac demereri apud Deum. Unde ex talibus pomis quæ (6) ecclesiastico judicio, vel etiam seculnri, infliguntur peccantibus, non potest arçrui majus demeritum apud Deum. Nec tamen infliguntur injuste; cum illo utique talium pœnarum sit dignus, immo majorum, quæ divino judicio reservantur, sicut etiam pœna aliorum criminum quæ hic non judicialiter puniuntur. » — Hæc Gregorius, et bono per omnia, excepto primo, in quo nullam facit distinctionem de premio essentiali et accidentali. Ideo, quoad hoc, dicendum est ut dicil sanctus Thomas in probatione conclusionis. Et simile dicit, *de Malo,* q. 2, ari. 2, in solutione octavi, ubi sic : « Si quaeratur, inquit, utrum tantum peccet qui sola voluntate peccat, quantum qui peccat voluntate el actu, — dicendum quod |>olest dupliciter contingere : uno modo, ita quod sil æqualitas ex parte voluntatis; alio modo, ita quod non sit aequalitas. Contingit autem inaequalitatem voluntatis esse tripliciter. Uno modo, secundum numerum : puta, si aliquis uno motu voluntatis vult peccare, el, cum non habeat opportunitatem, transit motus voluntatis; in alio autem, qui primo halx-t motum voluntatis, postmodum opportunitatem habens, iterat actum voluntatis, ct sic est in eo duplex mala voluntas, una sine aclu, alia cum aclu. Alio modo, potest attendi inæqmdilas quantum ad motum : puta, si unus habens voluntatem peccandi, sciens su non habere opportunitatem, desistit a tali motu voluntatis; alius autem, sciens se habere op|M>rtunitatem et facultatem peccandi, continuat motum voluntatis quousque ad actum perveniat. Tertio modo, contingit esse inaequalitatem voluntatis quantum ad intensionem : sunt enim aliqui actus peccati delectabiles, in quibus voluntas augetur, quasi remoto freno rationis, quæ (γ) ante actum aliqualiter remurmurabat. Qualitercumque nutem sil înæqualitas voluntatis, erit et inæqualitas peccati. Si autem sit omnino æqualitas ex parle voluntatis, sic distinguendum est in peccato, sicut et in merito. Qui enim habet voluntatem dandi eleemosynam, et non dat, quia non habet facultatem, tanlumdem meretur, quantum si daret (δ), per comparationem ad premium essentiale, quod est gaudium de Deo; hoc enim premium respondet charitati, ₫ua ad voluntatem pertinet. Sed per comparationem ad accidentale premium, quod est gaudium de quocumque bono creato, magis meretur qui non solum vult dare, sed dat; gaudebit enim non solum quia voluit dare, sed quia dedit, et de omnibus bonis quæ ex illa datione provenerunt. Et similiter, si consideretur quantitas demeriti per comparationem ad pœnam essentialem, quæ consistit in separatione a Deo et dolore exinde proveniente, non minus demeretur qui (a) sola voluntate, quam qui voluntate el aclu |)occat ; quia hæc pœna est poma contemptus Dei, qui respicit voluntatem. Sed quantum ad pœnam secundariam, quæ est dolor de quocumque alio malo, sic magis demeretur qui voluntate et aclu peccat, quam qui sola voluntate; habebit enim aliquem dolorem, non solum de eo quod male voluit, sed etiam de eo quod male fecit, et de omnibus malis quæ de ejus malefacto provenerunt; unde et pœnitens, qui pœnam futuram pernitendo pravenit, de omnibus talibus dolet. Quod ergo dicitur, quod quantum *additum quantoj facit majus,* intelligendum est ubi utrumque dicitur quantum secundum eamdem rationem; sed ubi unum est ratio alteri quod sit quantum, hoc non oportet : sicut si lignum est longum, linea erit longa ; sed non oportet quod lignum cum linea sit longius quam linea, quia linea est ratio longitudinis ligno, sicut etiam dictum est quod actus exterior habet rationem culpæ ab aclu voluntatis. Quod vero dicitur, *quantum intendis, tantum facis,* habet locum in malis : quia, si aliquis intendat peccare mortaliter, etiamsi committat actum qui de genere suo est peccatum veniale vel nullum, mortaliter peccat; quia conscientia erronea ligat. Si vero aliquis intendat opus meritorium facere, committens aliquid quod de genere suo est peccatum mortale, non rnerelur; quia conscientia erronea non excusat. Si tamen sub intentione comprehendatur non solum intentio finis, sed voluntas operis,sic verum esi, in bonoet in malo, quod quantum aliquis intendit, tantum facit : qui enim vult occidere sanctos ul obsequium præstet Deo, aut qui vult facere furtum ut det eleemosynam, videtur quidem habere intentionem bonam, sed voluntatem malam; et propter hoc, si sub intentione etiam voluntas comprehendatur, ul totum intentio nominetur, erit etiam intentio mala, b — Hæc ille.

Ad quartum respondet Gregorius, concedendo lutum consequens quod infertur. Sed dicil quod ‹| argumentum non videtur plenarie ad propositum Nam uterque sagittans habet non solum actum interiorem, sed etiam exteriorem ; nec alter habet proprie actum aliquam, cui similem non habeat reliquus. Unde, si ambo morerentur antequam sagitta lærvenirelad aliquem quem vulneraret, non

(a) plerunigue. — plurimunir/ue Pr.
(€) qua. — qui Pr.
(γ) qiur. — qui Pr.
(i) *daret.* — *daretur* Pr.

(a) *qui.* — *gua* Pr.

diceretur (a) dissimiliter egisse alter ab allero, quamvis eventus fuerit dissimilis ». — Hæc ille; et concordat cum sancto Thorna, 1· 2 q. 20, art. 5.

All quintum, negatur minor, ut patet ex prima conclusione.

Ad sertum respondet Adam Goddam, 4. Sentent., q. 10? dicens quod « verum est,quod ita dicitibi beatus Augustinus. Et iterum : *Velle,* inquit, *quod non decet, miserum est; nec tam miserum est non adipisci quod velis, quam adipisci velle (Z) quod non oporteat.* Sed dico quod istud non obstat pr®· dictis. Illo enim qui adipiscitur qua· male voluit, habet, ut communiter, dissimiles actus interiores, vel similes acceptandi vel complacendi, alios quam prius, vel priores intensiores, vel similes *replicato· libere, et forte efficaciores quam prius; et per illos interiores noviter causatas, vel libere continuatos, augeret talis demeritum suum ; non autem per aliquid additum ex précisa additione actus exterioris, nisi forte quatenus ex positione actus exterioris potest haberi et habet libere quosdam interiores actus malos experimentales, quos sine exteriori nullatenus habere naturaliter jioluissel. — Alia etiam ratio est quare adipisceris est miserior, etiam miseria peccati; quam tangit beatus Gregorius, 34. *Moralium,* quasi in principio, ubi, immediate post auctoritatem superius allegatam, argumento octavo Scoti, subdit : *Quia eorum votis valida contrarietas nascitur, plerumque* (γ) ex *ipsa impossibilitute corriguntur.* Sed impossibilitas adipiscendi est occasio mutandi malam voluntatem in bonam, sicut etiam ibidem sequitur. Igitur possibilitas (o) adipiscendi est causa vel occasio perseverandi in malitia; et per consequens, miseria augmenlandæ. — Alin causa est. Quia, ut dicil quædam auctoritas : *Expertis viliorum illecebris difficilius caremus, quam incognitis; minorisque laboris est incognitam carnis cavere voluptatem, quam rejicere cognitam.* Diflicultaii autem ad malum, miseria est. — Quarta causa potest reddi : Quia ex actibus exterioribus habituatur appetitus sensitivus, et vires animæ ad similia ; habituari autem ad malum, mfeeria est Assumptum patet per Eidorum, libro *de Numeris,* ubi dicil quod *ex suggestione prava, cogitatio prava erumpit; prava autem cogitatio delectationem parit, delectatio consensum, et consensus actionem, actio consuetudinem, consuetudo necessitatem.* Et istud confirmatur per illud quod dicil Augustinus, 8. *Confessionum* (cap. 5): *Ex voluntate,* inquit, *perversa, facta est libido; ct dum servitur libidini, facta est consuetudo; ct dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas.* Sed non est, propter dicta, dicendum quod actus exteriores addant ad meritum super omnes interiores, ita quod propter utrosque simul sit homo majori pœna dignus quam propter omnes interiores <dum (a); sed bene quod posteriores interiores alio modo addunt super aliquos præcedentes ». — Hæc ille, in forma. — Et concordat sancto Thomæ, 2. *Sentent.,* dist. 40, q. 1, art. 3, prout fuit recitatum in probatione secundae conclusionis : scilicet quod aliquis, ex hoc quod m actum exteriorem frequenter exit, habilitatur ad bonum, etc.; et similiter, quomodo per actum exteriorem additur ad præmium accidentale, vel ad pœnam accidentalem.

II. Ad argumenta Scoti. — Ad primum Scoti contra secundam (&), dicit Adam, quod ‹ illa descriptio non est universaliter adaequate vera ; aliae essent simul in anima actus moraliter l>oni infiniti specie distincti ; vel volitio illa non esset moraliter bona, qua ultimo volo dare eleemosynam indigenti propter Deum, loco et tempore opportuno, et sic de aliis circumstantiis dictatis debere tali dationi eleemosynæ convenire; cum illa volitio non sit cogitata, nec volita, vel saltem non oporteat eam cogitari. Verum est autem quod, ad completam bonitatem actus moralis, oportet illa integre haberi, quæ secundum rectam rationem dictantur requiri vel coexigi; sed nec oportet illam collectionem esse bonitatem illius actus; nec etiam sola illa sufficiunt : quia ipsum dictamen, et etiam conformis electio sequens, requiruntur ad hoc ut actus exsecutionis sit morali-1er bonus; et tamen illa non oportet dictari sibi deliere convenire, nec etiam conformiter eligi in volitiono exsecutionis dictate; quia aliter oporteret ibi haberi dictainina actualia, et conformes electiones specifico distinctas aclualiter infinitas. Sic patet igitur de majore. .Minor autem vera est, sed non ad montem arguentis. Est enim alia integritas hic et ibi ; sed non totaliter alia : quoniam tota integritas requisita ad bonitatem actus exterioris, est actu» interior, et non econtra. Et, ul planius dicam ad punctum, dico quod ipse actus interior bonus, vel multi simul tales, est totalis el totaliter bonitas actus exterioris l>oni moralis, el meritoria essentialis. Uterque enim est bonus eadem bonitate; sicut tam urina quam animal sunl (y) sana eadem sanitate, el tam homo quam opus suum humane factum sunt humana eadem humanitate vel rationabilitate. Actus enim exterior non dicitur bonus moraliter, vel meritorius, nisi ex denominatione ab aclu interiori. Verum est autem quod alia est entitas el naturalis Ixmilas hujus actus el illius; sed non est hoc

(a) *vulneraret, non diceretur. — vulnerarent, non rentur* Pr.
(C) *est non adipuei quod veli», quam adipisci velle — ut velle adipisci* Pr.
(γ) *plerumque. — plurimumque* Pr
(i) *pOMibilitas. — impossibilitas* Pr.

(a) *toluni. — timui* Pr.
(0) *contra mcundam.* — Om. Pr.
(γ) *lunt. — est* Pr.

a«! propositum ; nec aliud probatur >. — Hæc ille. — Et siti»concordat cum sancto Thoma, Ie 2 q. 20, att 3, ut recitatum fuit in probatione primæ conclusionis; nisi pro quanto dicit quod actus exterior nullam haliel lenitatem secundum se, nisi ab actu interiori, vel ad (a) ipsum actum interiorem. Op|insitum enim hujus dicit sanctus Thomas. Iden oportet ädder· quod, dato quod actus exterior habeat secundum se aliquam bonitatem, quam non haliet abactu interiori, el econtra; tamen bonitas unius redundat in alterum, ila quod quacumque bonitate est bonus actus exterior formaliter, eadem est bonus actus interior denominative, et econtra. Ulterius, dicitur quod actus exterior, licet habeat secundum se aliquam)>onitatem aut pravitatem, illa tamen non ℓ moralis nisi j»er actum voluntatis; ideo nec est secundum se culpa aut meritum. De hoc sanctus Thomas, de *Malo,* q. 2, art. 2, arguit sic, sexto loro : ‹ Nullus actus imputatur alicui ad peccatum, qui nullo modo est in voluntate ejus vel poleslate; unde, si aliquis accipiat manum alicujus hominis contra ejus voluntatem, el cum ea interficiat hominem,]wxatuin homicidii non imputatur homini cujus manus percutit, sd ei qui utitur manu. Exteriora autem membra nullomodo possunt resistere imperio voluntatis. Non ergo in actibus exteriorum membrorum consistit peccatum, sed in actu voluntatis, <piæ utitur membris, n Ecce argumentum. Sequitur responsio : « Dicendum, inquit, quod illius artus cujus manu aliquis uteretur ad occidendum, esset quidem actus inordinatus; sed non haberet rationem culpæ, nisi per cum|>arationem ad illum qui utitur alterius manu. Similiter, actus exterioris membri habet deformitatem ; sed non habet rationem culpæ, nisi per hoc quod est a voluntate. Unde, si escent duæ ℘ersoni voluntas et manus, manus non peccaret, sed voluntas peccaret, non solum per actum proprium qui est \elle, sed etiam per actiim manus «pia utitur. Nunc autem urnis homo est, cujus uterque est artus. et ρι o utroque punitur. > — Hæc ille.

Ad mt iiik Iiiu i dicit Adam sicut ad præcedens. ‹ Verum, inquit, est «puni ibi sunt ℘distincta lenitates naturales el non morales intrinseca», artus interioris cl exterioris. Nam de bonitate morali (C) actus exterioris, «licendum est quod distinguitur ah ipso ; quia moralis bonitas ejus est actus interior, ad unum modum ponendi. Ilie enim intendo, cum llugone, diœre quod non distincta p<rna punietur in futurum a Deo actus exterior a poma «pia punientur actu- interiores simul sumpti. » — Hæc ille, el bene; dum tamen inlelligatur de pœna essentiali : quin, loquendo de |wrnn actidentali. falsum esi. ul priu- %i-um fuit Ad illud qiîod tangitur ibidem, qm»d

1*ij ad* **Om Pr**
niorah — ninrnhs Pr

I est confirmatio e.\ deductione Scoti, — dicitur quod, I licet actus interior el exterior sint alterius rationis, I nihil prohibet nos denominari bonos aut malos ex eadem bonitate vel malitia; sicut eadem sanitate dicitur animal sanum, el urina sana.

Ad lerthim dicit Adam, quod « hujus responsio I patet ex responsione sexti praecedentis; quia actus exteriores sunt necessarii, sicut demosynæ datio ad revelationem indigenliæ pauperis, el mors Christi et passio ad excitanda corda hominum ad ejus dilectionem, el hujusmodi. Sed hoc non est ad propositum ; quia hic (a) inquiritur : Utrum opera exteriora addant meritum ipsi operanti, super omnes actus interiores, quoad gradum ullimæ beatitudinis con-℘equenda (ζ) n. — Hæc ille. — Concordat sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* (list. 40, q. I, ari. 3, in solutione sexti, ubi sic : α Voluntas, inquit, tendit in actum exteriorem, sicut in omnibus. Unde, si adsit (γ) facultas operandi, non posset esse voluntas perfecta, nisi operaretur. Et ideo non est superfluum facere; quia sine actione nec ipsa voluntas bona esset. Et præterea, artus exterior in piwcepto cadit Et iterum, ad præmium accidentale confert, d Item, in solutione septimi, sic dicit : ‹r Bonitatem illam secundum quam actus exterior vitæ ælernæ meritorius est, totum ex voluntate gratia informata habet, secundum quod voluntarius est. El ideo non oportet quod supra bonitatem perfeclæ voluûtatis aliquid addat ad meritum essentiale vitæ ælernæ pertinens. » — Hæc ille.

A«l quartum (o) dicit Adam, quod α probabiliter I dici potest quod illa lanceatio non addidit meritum, respectu ælernæ beatitudinis çonsequendæ, ultra (i) pnrmium bonis actibus animæ Christi debitum. Verum est tamen quod illam Deus potuit acceptare ad quæcumque l>ona sibi placebat. Meruit etiam mulla sibi secundum innotescentiam. Meruit diam nobis virtutem quorumdam sacramentorum, tanquam conditio, qua Christus forte meruerat illam utilitatem vivens : ila scilicet qtibd aliqua meruerat nobis forsan Chrisiusconditionaliler, si lancearetur; non quod lanceatio corporis mortui esset pars meriti, sed ex illa pendebat forte(ζ) præcedens aliqua volitio condilionalis, ad hoc quod esset meritum talium habendorum. Ve! non meruit nisi erga Christum dulcedinem humante devotionis, mucrone illius ℘ancea latus el cor Domini prosequentis. Sed hæc nihil sunt contradicta b. — Hæc ill··. — Apparet mihi qihwl sanctus Thomas diceret quod nec lanceatio, ner diam mois Christi, proprie loquendo, meruit

( ) **/oe.** — *hoc.* **Pr.**
( ) *roniequtwla'.* — *f/uando deal* **Pι.**
(γ) *adtil, — abiit* **Pr**
(») **eir — Ad. Pr.**
(t) *trlcnur bealitudtni» comcquendêr, ultra.* — **in.r 6r<i-** *hhiduiit a Chriati humilitate, qua iJeut ruti* **Pr.**
(Π *forte.* — **anfe Pr.**

sibi nec nobis; tainen tam mors quam lanceatio, quam resurrectio, quam ascensio, o|x?nita sunt ad nostram salutem, per modum ĕfficientia et exemplanlatis. Unde, in 3 p., q. 50, art. 6, sic dicit : ‹ De morte Christi possumus loqui dupliciter : uno modo, secundum quod est in fieri; alio modo, secundum quod est in facto esse. Dicitur autem mol's esse in fieri, quando aliquis per aliquam passionem naturalem vel violentam tendit in mortem; et hoc modo idem est loqui de morte Christi et de passione ipsius; et ita, secundum hunc modum, mot's Christi est causa nostræ salutis per modum meriti, secundum illud quod supra (ibid,, q. 48 et 49) de passione dictum est. Sed in facto esse, mors consideratur secundum quod jam facta est separatio corporis et anima·; et sic nunc loquimur de morte Christi. IJoc autem modo, mors Christi non potest esse causa nostræ salutis per modum meriti, sed solum per modum efficientiae, inquantum scilicet nec per mortem divinitas est separata a carne; et ideo quidquid contigit circa carnem Christi, anima separata, fuit nobis salutiferum virtute divinitatis units, » — Hæc ille. — Item, in solutione secundi argumenti, sic dicit : α Mors Christi, secundum quod consideratur in facto esse, etsi non fuerit operata ad salutem nostram per modum meriti, fuit tamen operata per modum efficientiae. * — Hæc ille. — Simile dicit de Christi sepultura, q. 51, art. 1, in solutione secundi argumenti.

Ad quintum sic dicit Adam : « Omissio actus exterioris et interioris omnis qui haberetur habito exteriori, non est pejor in ratione demeriti quam omissio interioris tantum, dummodo posset interior æqualiter haberi sine exteriori sicut (a) eum eo. Probatio autem assumpti divertit a proposito : quia nullus potest pauperi libere vel meritorie subvenire, nisi velit ei subvenire, sive diligat eum. sive non; velle autem pauperi subvenire, est actus interior, qui est ad propositum, et ille est, quo posito et efficaci, non est in potestate sic volentis quin subveniat, si possit. Ulterius, dicendum est quod illa exterior subventio non addit meritum dignum, pnccisa additione prænііі, super actus interiores subvenientes. Forte tamen in subveniendo intenditur ejus actus interior bonus, vel habetur novus interior meritorius, per quem crescit meritum talis persona·. » Htec ille. — Et satis bene dicit, dum tamen intelligatur quod actus exterior non addit ad praunium essentiale, sed ad accidentale.

Ad sextum sic dicit Adam : « Concedo, inquit, quod in illo casu unus citius liberaretur (£) quam alius. Quia, ultra hoc quod uterque meruit quoad præmium beatitudinis vitæ ælernæ ct hujusmodi absolute, meruit conditionaliter quod, si talia suffragia fierent pro eo, valerent sibi ad expeditionem el liIterationem, per consequens ad bealiludinem accelerandam temporaliter; el illa suffragia tunc sunt positio conditionis sub qua liberari meruit; et ideo liberatur unus (C). Non sic alius; quia conditio sub qua meruit, non ponitur. — Dicendum est etiam quod in illo casu adduntur actus interiores l>oni, et orationes, et oblatio sacramentalis, quas non nego addere meritum boni temporalis, et juvari ad præmium æternurn, mediantibus adjutoriis aliorum et devotionibus amicorum. » — Hæc ille. — Simile dicit sanctus Thomas, 2. *Sententiarum,* dist. 40, q. I, art. 3, ubi sic arguit, quinto (γ) loco : « Si aclus exterior adjicit aliquid bonitatis supra bonitatem actus interioris, ergo, quanto actus exterior major fuerit, tanto homo magis merebitur. Sed hoc est falsum ; quod patet ex sententia Domini, quam de vidua mittente duo æra in gazophylaimm dedit, Lucæ 21 (v. 3 et 4). Ergo actus exterior n»>u addit super interiorem. › Ecce argumentum. Sequitur responsio : ‹ Dicendum, inquit, quod illa plus aliis misisse dicitur, quia efficaciori voluntate illud dedit; unde magis merelmtur apud Deum, de præmio essentiali, quam illi qui majora munera minori devotione dabant. Sei quantum ad præmium accidentale, illi poterant plus mereri, secundum quod per majora munera plus satisfaciebant, vel etiam ministros templi plus ad orandum pro se provocabant, vel quidquid hujusmodi est, quod ad actum exteriorem secundum se sequitur. › — Hæc ille. — Similia dicit, in speciali, el magis ad propositum, 4. *Sentent.,* dial. 45, q. 2, ubi agil de valore suffragiorum diffuse.

A<l septimum dicit Adam, quod, « liret in actu interiori non sit mendacium, est tamen electio el volitio mendacii, et acceptatio, el libera complacentia in mendacio, quæ sunt ila demeritoria sicut ipsa cum appositione exterioris mendacii superadditi. » — Hæc ille, et bene.

Ad octavum et nonum dicit respondendum esse sicut ad sextum Scotislarum (o).

Ad decimum dicit quod ‹ consecratio sacramentalis non Iit virtute meriti operantis, cum vere coin secret qui peccat morlalitei consecrando; sed ratione operis operati, virtute foederis initi a Deo cum Ecclesia militante d. — Hæc ille. — Et concordat cum sancto Thoma, 4. *Sententiarum,* disl. 43. q. I. art. I.

Ad undecimum dicit Adam, quod ‹ consequens quod infertur concedi |>olesl, nisi sequatur aliquid actus complarentiæ et approbationis laboris talis sui corporis et completionis itineris sui assumpti volun-

(a) *ftcut.* — **Om. Pt.**
(C) inde. — **Ad. Pr.**

(a *ad bealttwhacni* — **Om. Pr.**
(β) **Mfiuj. — Om. Pr.**
(γ) *qu\nto.* — *hoc* **Pr.**
(ὐ) *Scoti»tanmi.* — **Om Pr.**

tarie, quales forte actus interiores non haberet •sic in complacentia, nisi completo itinere suo ». — Il®c ille· — Mihi videtur quod omnia quæ «licii possunt stare. loquendo do merito pnemii essentialis. Secus es! de merito praemii accidentalis ; ad illud enim addit actus exterior, ut supra dictum est. Nec oportet quod actus interior semper assistat exteriori actualiter; sufficit enim quod astiterit in principio actualiter, el quod postea assistat virtualiler, ut alias dictum fuit.

AU duodecimum, negat minorem. ‹i Non enim ibi crescit meritum per positionem conditionis; immo actus procedens non esset meritorius illius quod datur, nisi prius posita conditione. Tamen nullus orans conditionaliter tantum, meretur premium beatitudinis æternæ, sed absolute, sive aliquis mereatur (a) actu conditional!, sive actu absoluto. › — Hæc ille, et bene.

Ad declmumtertlum dicit quod « ista opinio non evacuat necessitatem fidei requisite ad snlutem, quæ est fides infusa, communis parvulis et adultis salvandis; nec etiam, in adultis, fidei ǎcquisita Et cum probatur per casum, — dicitur quod ille qui efficaciter vult et optat credere aliquem articulum, et non potest plene, quia aliqua turbatio melancholica. vel passio, vel sophisma impedit eum, est in statu bono, si aliud non oletat, propter desiderium credendi. Et potest esse quod ex illa voluntate credendi, el ex displicentia rebellionis quam invite sustinet ad contrarium, plus mereatur quam unus alius qui tentatione hujusmodi non vexatur, sed quiete, sicut detat, credit. Ex quo enim vellet efficaciter, quantum posset, habere credulitatem, et nititur, quantum potest, pro eo quod non potest perficere, non damnabitur; quia, secundum Augustinum, hoc est summæ insaniae, «licere aliquem peccare vel damnari pro eo quod non facit, quod facere non potest. Immo, si arguens vellet omnino (C) de necessitate salutis esse, ultra habere (7) voluntatem perfectam credendi, ulterius habere ipsum quietum credere, non bene in hoc sentiret, immo contra Compostellanum el alios decretistas. — Dices.: plus meretur ille qui quiete credit, quam qui vellet cl non facit. — Dicendum quod potest esse ut sic, et potest esse ut non ; el quando continget quod (J) sic, hoc erit propter aclus voluntatis simul collectos, meliores ex una parte quam ex alia. — Ad illud quod additur de idolatria, sufficit dicere quod ille qui de facto committeret idolalriam, non gravius peccand ex facto exteriori, quam ipsemet ex omnibus interioribus suis solis tunc habitis apud Deum, ceteris paribus. Sed cum hoc stat, quod ille qui non actu idolatriam exterius exercet, habet tamen voluntatem committendi, aliquoties minus peccet; quia non forte habet tot malas volitiones, vel non ita intensas, nec tales voluntarias complacentias in facto suo, sicut primus. Sed, omnibus paribus, prater operationem exteriorem, quam posset facere forte unus furiosus, non ponerem tales dispares in culpa. Vemmtamen vix esset possibile quin ex actu exteriori vel in ipso actu cresceret interior operatio, vel quin alia operatio interior habeatur ». — Hæc ille, el liene; nisi quod illud quod dicit de volente credere et non valente, videtur repugnare dictis sancti Thomæ, *de Veritate,* q. 14, art. II. Apguit enim sic, primo loco : α Illud non est ponendum, quo porito, sequitur inconveniens. Sed, si ponamus quod sit necessarium ad salutem aliquid explicite credere, sequitur inconveniens : possibile est enim aliquem nutriri in silvis, vel inter lupos; et talis non potest aliquid fidei explicite credere, vel cognoscere; et sic erit aliquis homo, «pii de necessitate damnabitur; quod est inconveniens. » Ecce argumentum. Sequitur responsio : « Dicendum, inquit, quod non sequitur inconveniens, posito quod quilibet teneatur aliquid de fide explicite credere. etiamsi in silvis vel inter bruta animalia nutriatur. Hoc enim ad divinam providentiam pertinet, ut cuilibet provideat de necessariis ad salutem, dummodo ex parte ejus non impediantur : si enim aliquis totaliter «lucium naturalis rationis seqneretur, cum appetitu boni et fuga mali, certissime est tenendum quod Deus ei vel per internam spirationem revelaret ea quæ ad salutem sunt necessaria, vel aliquem fidei prodicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium, *Actuum* 10. » Item, in solutione secundi, sic dicit : « Quamvis non sit in potestate nostra cognoscere ea quæ sunt fidei ex nobis ipsis, si tamen nns fecerimus «piod in nobis est, ut scilicet ductum rationis naturalis sequamur, Deus non deficiet nobis ab eo quod nobis est necessarium. » — Hæc ille. — Ex quibus patet quod casus positus in argumento, non debet admitti.

Ad declmuinqunriuin dicit Adam. quod, α secundum aliquos, passio Christi requirebatur per modum pretii, et non meriti ; quia janua aperiebatur, quando pretium solvebatur. » — Hæc ille. — Cui concordat sanctus Thomas, in 3 p., q. 48, art. 1, in solutione secundi, ubi sic «licit : α Christus a principio conceptionis suæ meruit nobis salutem æternam ; sed ex parte nostra erant quædam impedimenta, quibus impediebafflùr consequi effectum procedentium meritorum ; unde, ad removendum illa impedimenta, oportuit Christum pati. » — Hæc ille. — Et redit in id quod superius dictum est, scilicet quod actus exterior valet ad premium accidentale. Verumtamen, sicut superius patet ex dictis Adæ, nec istud argumentum nec plura procedentia con-

>1 eiw nlw/uif — <icut *nhqmt inerthir* Pr.
C) Adhere. — Ad. Pr.
(t) *habere.* — Om Pr
>1) quod. — Om. Pr.

eludunt aliquid contra nos; quia conclusio nostra solum loquitur de merito et pnernio actus (a) redundanto directe in principium actus, et non de utilitatibus redundantibus in alia supposita.

III. Ad argumenta Aureoli. — Ad primum Aureoli, dicitur quod bonitas moralis aclus humani pensatur ex line, non qualitercumque, sed ex line prout est volitus; nam, dato quod actus attingeret bonum finem, non ideo esset moraliter bonus, nisi finis esset volitus. Tunc, ad argumentum, dicitur quod major est falsa de illis actibus quorum Upus est volilio alterius, el ponit alium in esse morali.

Ad secundum dicitur quod aclus interior et exterior non sunt plura voluntaria formaliler; cum aclus interior sit solum voluntarius formaliler, actus vero exterior sit voluntarius solum denominative. Ideo non habetur quod sint plura peccata formaliler; sed quod sunt duo aclus, quorum unus est peccatum formaliter, et alius est peccatum solum denominative; vel quod ambo constituunt unum integrum peccatum.

Ad tertium dicitur quod bonitas moralis aclus non consistit in quibuscumque circumstantiis, nec in collatione aut integritate circumstantiarum, nisi pro quanto (δ) sunt volitæ. Tunc ad formam argumenti, dicitur, sicut ad primum, quod major est falsa de illis actibus quorum unus est moralilas alterius, et ponit alium in esse morali, siculi est de actu interiori cl exteriori sibi correspondent!.

Ad argumentum principale pro parte affirmativa, quasi respondet sanctus Thomas, 2. *Sententiarum,* dist. 42, q. d, art. 1, in solutione primi, dicens quod c in hoc pnecepto, *Non concupisces rem proximi,* non prohibetur illa voluntas furandi, ꝗua est conjuncta actui; sed illa quæ est separata ah actu, quod (γ) etiam sine aclu habet quamdam turpem jucunditatem. Illa autem quæ conjuncta est actui, prohibetur illo pnecepto quo furtum ꝓrohibe tur; quia nihil cadit sub pnecepto vel prohibitione, nisi secundum quod est voluntarium d. — Hæc ille.

Et hæc de quæstione. Benedictus Deus. Arnen.

( ) *actu/.* — *actu* **Pr**
( ) *illis.* — **Ad. Pr.**
(γ) *quod.* — *qui* **Pr.**

DISTINCTIO XLIII.

QUÆSTIO I.

UTRUM OMNE PECCATUM SIT MORTALE

quadragesimamtertiam distinctionem 2. *Sententiarum,* quæritur : Utrum omne peccatum sit mortale.

Et arguitur quod sic. Quidquid enim tollit virtutem, est peccatum mortale. Sed omne peccatum tollit virtutem : quia peccatum est recessus ab æqualitate; virtus autem est quædam æqualitas. Ergo omne peccatum est mortale.

In oppositum arguitur sic : Diversitas pœnarum rorrespondet diversitati culpæ. Sed poena temporalis differt ab æterna. Ergo peccatum veniale differt a mortali; cum uni debeatur pœna temporalis, el alteri æterna.

In hac quæstione sunt 1res articuli. In primo ponentur conclusiones. In secundo objectiones. In tertio solutiones.

ARTICULUS L

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, ponitur talis

Prima conclusio : Quod peccatum veniale differt α mortali sicut imperfectum n perfecto In eodem genere.

Hanc ponit sanctus Thomas, 2. *Sentent.*, dist. 42. q. 1, ari. 3, ubi sic : α Duplex, inquit, modus est dividendi aliquod commune in ea quæ sub ipso sunt; sicut est duplex communitatis modus. Est enim quædam divisio univoci in species, per differentias quibus æqualîter natura generis in speciebus participatur. sicut animal dividitur in hominem et equum et hujusmodi. Alia divisio esi ejus quod esi ꝕH analogiam commune; quod quidem, secundum perfectam rationem prœdicaturdeuno dividentium, el de allero imperfecte el secundum quid : sicut ens dividitur in substantiam el accidens, et in ens actu et in ens in potentia. Et hæc divisio est media quasi inter æquhocum et univocum. Et talis est divisio peccati in mortale et veniale : quia ratio peccati pertecte invenitur in mortali; in veniali vero, non nisi imperfecte et secundum quid. Unde minimum quod potest esse de ratione peccati in aliquo aclu. est in veniali; sicut minimum quod potest esse de natura entis, est in ente in potentia, vel in

entr per accidens. Et hoc ipsa noniinn ostendunt. Quia venia non debetur peccato, nisi secundum quod aliquam imperfectionem peccati habet ; mors autem debetur peccato, inquantum peccatum est. El ideo peccatum mortale dicit quid perfectum in genero peccati, veniale autem dicit quid imperfectum. »
Hæc ille.

Item» 1· 2 q. 88. art. I, sic dicit : ‹i Aliqua, secundum quod proprie accipiuntur, non videntur esx! opposita; quæ, si metaphorice accipiantur, opponi inveniuntur : sicut ridere non opponitur ei quod ℓ arescere; sed, secundum quod ridere metaphorice dicitur de prato (a), propter ejus lloritiidinem el virorem, opponitur ei quod est arescere. Similiter, si mortale proprie accipiatur, prout refertur ad mortem corporalem, non videtur oppositionem habere cum veniali, nec ad idem genus perlinere; sed, si mortale accipiatur metaphorice, secundum quod in peccatis dicitur, mortale opponitur ei quod est veniale. Cum enim peccatum sit quædam infirmitas animæ, peccatum aliquod mortale dicitur ad similitudinem morbi, qui dicitur mortalis ex eo quod inducit defectum imquirabilem, per destitutionem alicujus principii vitæ. Principium autem spiritualis vitæ, quæ est secundum virtutem, est ordo ad ultimum finem. Qui quidem, ›i destitutus fuerit, reparari non potest per aliquod principium intrinsecum, sed solum per divinam virtutem ‘quia inordinatio eorum quæ sunt ad finem, reparatur ex line; sicut error qui accidit circa conclusiones, per virtutem principiorum. Defectus ergo ordinis ultimi finis non latest reparari per aliud quod sit principalius; sicut nec error qui e<l circa principia. Et ideo hujusmodi peccata dicuntur mortalia, quasi irreparabilia. Peccata autem qme halient inordinationem circa ea qme sunt ad finem, conservato ordine ad ultimum finem, reparabilia sunt. Et hæc dicuntur venialia : tunc enim peccatum veniam haliet, quando reatus pœnæ tollitur, qui cessat cessante peccato. Secundum hoc ergo, mortale et veniale opponuntur sicut reparabile ct irreparabile. Et hoc dico per principium interius; non autem per comparationem ad virtutem divinam, quæ omnem morbum corporalem et spiritualem reparare potest. El propter hoc, veniale peccatum convenienter dividitur contra mortale. » — Ilivc ille. — El stalim post, in solutione primi, sic dicit : « Divisio peccati venialis et mortalis non est divisio generis in species quæ aequaliter participent generis ralionem; sed (δ) analogi in ea dc quibus prodicatur secundum prius et posterius. Et ideo |M?rfecla ratio peccati, quam Augustinus ponit, 22. *Contra Faustum* (cap. 27), dicens quod peccatum e«t *dictum net factum vel concupitum contra legem* .rtemam,convenit solum peccato mortali. Peccatum autem veniale dicitur peccatum secundum ralionem imperfectam, ct in ordine ad peccatum mortale; sicut accidens dicitur ens secundum imperfectam ralionem uniis. Non enim est contra legem : quia peccans venialiter non facit quod lex prohibet, ner praetermittit id ad quod lex per praeceptum obligat; sed facit pneter legem, quia non observat modum rationis, quem lux intendit. » — — Hæc ille.

Similia «licit, *de Malo,* q. 7, art. 1, in solutione primi.

Ex quibus arguitur sic : Illa differunt sicut perfectum et imperfectum in eodem genere, quorum uni propria et perfecta ratio generis convenit simpliciter, alteri vero non convenit nisi secundum quid. Sed sic est de peccato mortali et veniali; quia peccato mortali convenit perfecte el simpliciter ratio peccati, veniali autem non convenit nisi secundum quid. Igitur, etc. Unde sanctus Thomas, ubi allegatur, *dc Malo,* q. 7, art. I, in solutione primi, sic dicit : « Duplex est divisio. Una qua dividitur genus univocum in suas species, quæ ex æquo participant genus, sicut animal in bovem et equum. Alia est divisio communis analogi in ea de quibus dicitur secundum prius el posterius; sicut ens dividitur in substantiam et accidens, el per potentiam el actum. El in talibus ratio communis perfecte salvatur in uno, in aliis autem secundum quid el per posterius. El talis esi divisio peccati per mortale ct veniale. I nde prtedicta diffinitio peccati quam ponit Augustinus (22. *Contra Faustum*) perfecte quidem convenit peccato mortali, imperfecte autem et secundum quid peccato veniali. Unde convenienter dicitur quod peccatum veniale non est contra legem, sed pneter legem: (pria, si in aliquo recedit ab ordine legi$, non tamen ipsum corrumpit : (pria non coriiimpil dilectionem, quæ est plenitudo legis, ut dicitur, *Roman.* 13(v. 10). › — Hæc ille.

Secunda conclusio est quod peccatum ventate et mortale uno modo differunt in genere, et nilo modo possunt sub eodem (fenero contineri.

Hanc ponit sanctu» Thomas, 4· 2" q. 88, art. 2, ubi aie : ɑ Peccatum, inquit, veniale a venia dicitur. Potest ergo aliquod peccatum dici veniale, uno modo, quia est venia· cnnseculivum. El sic dicit Ambrosius (lib. *de Paradiso,* cap. 14) quod *nmne peccatum* (a) *per pœnitentiam fit veniale.* Et hoc dicitur veniale ex eventu. Alio nuxlo dicitur veniale, quia non halxd in se unde veniam non consequatur, vel totaliter, vel in parte. In parte quidem, sicut cum habet aliquid in se diminuens culpam, ut cum fit ex infirmitate vel ex ignorantia ; et hoc dicitur veniale ex causa. In toto autem, ex eo quod non tol-

ii) prato — pfwdirnto Pr
<€) ·«/ — ii Pr

(a) *veniale.* — Ad, Pr.

lit ordinem ad ultimum finem : unde non meretur pœnam sternam, sed temporalem; et de hoc veniali ad præsens intendimus. De primis enim duobus constat quod non hnlient penus aliquod determinatum. Sed veniale tertio modo dictum, potest habere genus aliquod determinatum, ita quod aliquod peccatum dicatur veniale ex genere, et aliquod mortale ex genere, secundum quod genus vel species actus determinatur ex objecto. Cum enim voluntas fertur in aliquid quod perse repugnat charilali, perquam homo ordinatur in ultimum finem, peccatum ex suo objecto habet quod sit mortale; unde ℞ mortale ex genere, sive sil contra dilectionem Dei, sicut blasphemia, perjurium el hujusmodi, sive contra dilectionem proximi, sicut homicidium, adulterium, el similia : unde hujusmodi sunt peccata mortalia ex suo genere. Quandoque vero voluntas peccantis fertur in id quod in se continet quamdam inordinationem, non tamen contrariatur dilectioni Dei el proximi, sicut verbum otiosum, risus superfluus,el alia hujusmodi ; el talia sunt peccata venialia ex suo genere. Sed quia aclus morales recipiunt ralionem boni et mali non solum ex objecto, sed eliam ex aliqua dispositione agentis, contingit quandoque quod illud quod est peccatum veniale ex genere ratione sui objecti, fit mortale ex parte agentis vel quia in eo constituit finem ultimum; vel quia oniinal ipsum ad aliquid quod est peccatum mortale ex genere : puta, cum aliquis ordinat verbum otiosum ad adulterium committendum. Similiter eliam ex parle agentis contingit quod aliquod peccatum,quod ex genere suo est mortal··, fit veniale propter hoc quod scilicet est actus imperfectus, id esi, non deliberatus a ratione, quæ est proprium principium mali aclus, sicut contingit de subitis motibus, ∨ — H;i?r ille.

Similia dicit, 2. *Sententiarum,* dist. 42, q. I, ari. 4; et, *dc Malo,* q. 7, art. 1.

Ex quibus potest argui pro prima parte conclusionis, sic : Omnis differentia actuum moralium proveniens ex objecto, dicitur differentia secundum genus vel speciem. Sed aliqua mortalia el aliqua venialia differunt in hoc quod est esse mortale vel veniale ex parte objecti. Igitur mortale et veniale aliquando differunt genere, sic quod aliquod peccatum ex suo genere est mortale, el aliquod ex suo genere est veniale. - Pro secunda arguitur sic : Illa non proprie differunt genere in actibus moralibus, quæ respiciunt idem objectum. Sed aliquod mortale el aliquod veniale sunt hujusmodi. Igitur, etc.

Tertia conclusio cat (licet aliqualiter Impertinens titulo qmestlonls) quod superbia et cupiditas, ut sunt specialia peccata, sunt radix et initium omnis peccati.

Hanc ponit sanctus Thomas, i· 2·, q. 84, art. 1, ubi sic : α Secundum quosdam, inquit, cupiditas multipliciter dicitur. Uno modo, prout est inordinatus appetitus divitiarum; et sic est speciale peccatum. Alio modo, secundum quod significat inordinatum appetitum cujuscumque boni temporalis; et tunc est genus omnis peccati, nam in omni peccato pst inordinata conversio ad bonum commutabile. Tertio modo sumitur prout significat quamdam inclinationem naturæ corrupte ad Urna commutabilia inordinate appetenda ; et sic dicunt cupiditatem esse radicem omnium peccatorum, ad similitudinem radicis arboris, quæ ex terra trahit alimentum : sic enim ex amore rerum temporalium omne peccatum procedit. Et hæc quidem, quamvis vera sint, non tamen videntur esse secundum intentionem A|m>stoli,qui dicit (1. *ad Timothy,* rap. 6, v. 10) cupiditatem esse radicem omnium peccatorum. Manifeste enim ibi loquitur contra eos qui, *cum velint divites fieri, incidunt in tentationes et in laqueum diaboli, eo quod radix omnium malorum est cupiditas.* Unde manifestum est quod loquitur de cupiditate secundum quod est inordinatus appetitus diutiarum. Et secundum hoc dicendum est quod cupiditas, secundum quod est speciale peccatum, dicitur radix omnium]>eccatorum, ad similitudinem radicis arboris, quæ alimentum pnestat toti arljori. Videmus enim quod per divitias homo acquirit facultatem perpetrandi omne peccatum, el ad haliendum desiderium cujuscumque peccati, eo quod ad habenda quæcumque temporalia bona j>otest homo per pecuniam juvari, secundum quod dicitur, *Eccle.* 10 (v. 19) : *Pecunia obediunt universa.* El secundum hoc palet quod cupiditas divitiarum est radix omnium peccatorum, i» — Hæc ille.

Item, art. 2, sic dicit : « Quidam dicunt superbiam tripliciter dici. Uno modo, secundum quod superbia significat inordinatum appetitum propriæ excellentia?; et sic est speciale peccatum. Alio motio, secundum quod importat quemdam actualem contemptum Dei, quantum ad hunc effectum qui est non subdi præcepto ejus; et sic dicunt quod est generale peccatum. Tertio modo, secundum quod importât quamdam inclinationem ud hujusmodi contemptum ex corruptione naturæ; et sic dicunt quod est initium omnis peccati. Et differt a cupiditate: quia cupiditas respicit peccatum ex parle conversionis ad bonum commutabile, ex quo peccatum quodammodo nutriturel fovetur, et propter hoc cupiditas dicitur radix; sed superbia respicit peccatum ex parle aversionis a Deo, cujus præcepto homo subdi recusat ; ct ideo vocatur initium, quia ex parte aversionis incipit ratio mali. Et hæc quidem quamvis vera sint, non tamen sunt secundum intentionem Sapientis, qui dicit *(Eccli.* 10, v. 15) : *Initium omnis peccati superbia.* Manifeste enim loquitur de superbia secundum quod est inordinatus appetitus propriæ excellentis, ut patet per hoc quod

subdit (ibid., v. 17) : *Sedes ducum superborum destruxit Deus.* El de hac materia fere loquitur in toto capitulo. Et ideo dicendum est quod superbia, etiam secundum quod est speciale peccatum, est initium omnis peccali. Considerandum est enim quod in actibus voluntariis, cujusmodi (a) sunt peccata, duplex ordo invenitur, scilicet intentionis et exsecutionis. In primo quidem ordine, finis habet rationem principii; finis autem in omnibus temporalibus bonis acquirendis est ut homo per illa quamdam perfectionem el excellentiam habeat; et ideo ex hac parte superbia, quæ est appetitus excellentia?, ponilur initium omnis peccati. Sed ex parte exsecutionis est primum illud quod præbet opportunitatem adimplendi omnia desideria peccati, quod habet rationem radicis, scilicet divitiæ ; el ideo ex hac parte avaritia ponitur esse radix omnium malorum. › — Hæc ille.

Ex quibus potest formari duplex ratio pro duplici parte conclusionis. —Pro prima arguitur sic : Illud peccatum per cujus objectum acquiritur facultas perpetrandi quodlibet peccalum, et movetur ad habendum desiderium cujuslibet peccati, potest dici radix cujuslibet generis peccati. Sed cupiditas, etiam secundum quod est speciale peccatum, est hujusmodi. Igitur, etc. —Pro secunda arguitur sic : Illud peccatum cujus objectum per modum finis movet ad consecutionem cujuslibet boni commutabilis, potest dici initium omnis peccati, ex parte conversionis ad bonum commutabile. Sed superbia, etiam prout est speciale peccatum, est hujusmodi. Igitur, etc.

Et in hoc primus articulus terminatur.

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

§ 1. — Contra primam et secundam CONCLUSIONES

I. Argumenta Aureoli. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra conclusiones. Et quidem contra primam et secundam arguit Aureolus (dist. 42, q. 1, ari. 3), probando quod peccatum theologice acceptum dividatur essentialiter et specifice penes mortale et veniale. Et

Primo arguit sic. Ratio virtutis ex propria sui ratione sumitur in ordino ad suam regulam, quæ in moralibus est prudentia seu recta ratio; in theologicis vero est divina voluntas. Tunc sic. Specifica divisio peccati ut opponitur virtuti theologice loquendo, accipitur secundum alium et alium modum deviandi a regula, quæ est voluntas divina. Sed aliter deviat a voluntate divina per essentiam peccatum mortale quam veniale. Igitur, etc. Minor probatur : quia peccatum mortale deviat a divina voluntate pnecipiente, prohibento et obliganto; veniale vero non deviat hoc modo. Voluntas enim divina obligat secundum præcepta, vel secundum consilium : et primo modo, affirmative, injungendo (a), vel negative, prohibendo; el utroque istorum modorum voluntas divina obligat voluntatem humanam, licet secundum consilium non obliget. Modo, palet quod est alius et alius modus deviandi a voluntate prohibente vel praecipiente, quam a voluntate non obligante nec praecipiente. Igitur peccatum mortale et veniale, theologice loquendo, specifice distinguuntur. Major patet : quia, sicut in ethicis diversa peccata accipiuntur secundum alium et alium modum deviandi a regula actuum moralium quæ est recta ratio, sic in proposito. Et potest ex hoc lota ratio confirmari : quia, sicut peccata in genere moris distinguuntur secundum excessum et defectum a ratione, sic est in proposito.

Secundo arguit sic. Differential quæ dividunt formale generis sunt formales, ut palet, 7. *Metaphysicæ* (t. c. 42). Sed, licel in peccato secundum genus naturæ formale accipiatur ex objecto, tamen <ecundurn genus moris et inquantum aclus est (è) culpabilis et demeritorius (γ), objectum se habet ut materiale, deviatio autem a regula se habet ut formale. Igitur differenliæ quæ diversiiicant ipsum deviare a regula, sunt hoc modo formales in peccato. Tales autem sunt differentia?, secundum quas accipitur divisio peccati per mortale et veniale. Igitur, etc. Unde, cum in peccato, ratione qua peccatum est, aversio sit formale, dicere quod distinguatur peccatum inquantum peccatum per objectum, cum sit materiale, est nihil dicere. Oportet igitur quod distinctio in peccato secundum quod est culpa, accipiatur ex alia et alia aversione, nisi vellet dicere quod triangulus distinguitur (δ) specifice penes aliam et aliam materiam, puta penes lignum vel ferrum : sicut enim triangulus est talis figura potens eadem specifice esse in hac et in hac maleriq, sic aversio est formale in peccato potens esse circa hoc objectum vel illud; sicut igitur triangulus dividitur non penes lignum et ferrum, sed penes alium et alium modum triangularitatis, sic non dividitur peccatum penes materiam, sed penes alium et alium modum aversionis.

Tertio sic. Peccatum mortale et veniale non dicuntur talia in ordine ad pœnam, sed in ordine ad divinam amicitiam, eo modo quo dicitur quod offendit aliquis alium ad mortem quando offendit eum usque ad dissolutionem amicitia?. Igitur peccalum non

(a) *eujutmodi.* — *cujut* Pr

(«) *injungendo.* — *immergendo* Pr
(6) *actui eut.* — Om. Pr.
(γ) in. — Ad. Pr.
(δ) dühnguitur. — dicitur Pr.

dicitur mortale, quin iα) oi debetur mora pro pœna ; sed dicilur mortale, quia dissolvit amicitiam, ex quo fit ut non sit reconcilinbile quantum est ex se, quia (6) removet amicitiam et benevolentiam, quæ oflt radix venia? d reconciliationi». Veniale autem dicitur eo quod relinquat amicitiam, ideo ex se non tollit veniam et vitam nmicabilem. Tunc «arguo sic. Illi actus (piorum unus infringit totaliter divinam amicitiam, alius autem non infringit sed ledit leviter, distinguuntur flpeciilce theologice, quia penes intrinsecum m offensa el culpa habent differentiam, scilicet penes venire contra amicitiam. Sed actus peccali mortalis et actus peccati venialis sunl hujus· modi. Igitur, etc.

Quarto sic. Illa quæ sunl ejusdem speciei, opponuntur uni et eidem in specie. Sed mortale el veniale, secundum quod talia, non opponuntur uni pt eidem in specie : quoniam mortale opponitur charitati et tollit eam; veniale slat cum charitate. Igitur aliquid intrinsece est in peccato mortali quod consequitur totam ejus speciem, ratione cujus repugnat ei gratia, quod secundum lotam speciem repugnat veniali. Igitur non sunl ejusdem speciei.

Quinto. Non solum distinctio actuum penes objecta est distinctio specifica, immo distinctio specifica artuum sumitur ex concursu aliarum el aliarum circumstantiarum, quas aclus exigit intrinseco inquantum talis est. Sed morlale et veniale habent alias et alias circumstantiasoppositas, licet sint circa idem(?) objectum. Igitur, etc. Major palet ; quin alias omnes actus morales circa idem objectum in genere essent ejusdem speciei. Minor probatur. Quia capio aliquem actum circa idem objectum, puta vanam gloriam et laudem inordinatam. Dico quod idem actus circa idem objectum est indifferens ad hoc quod sic vel sic circumstanlionetur circumstantiis intrinsecis ad actum venialem et mortalem. Si enim appetat gloriam effrenate, sic quod non vereretur venire contra divinum præceptum, tanta est libido appetitus, quod (δ) ille actus circumstantionatus est circumstantia propria peccato mortali, quæ est contemptus, in hoc quod, si occurrisset in illo actu divinum præceptum ad oppositum, non omisisset illum actum. Si autem appetat taliter quod si occurrisset divinum præceptum, mallet obodiro quam habere gloriam, ita quod appetitus non ascendit usque nd contemptum divin® voluntatis express® in præceplis et prohibitionibus, talis netus habet circumstantiam quæ facit peccatum veniale. Et hoc idem dico de aliis circumstantiis, puta do deliberatione, et morositate, etc.

Sexto. Ill® differentia' quæ ratione generis distant in infinitum et dividunt ens secundum finitum et infinitum, non sunt ejusdem speciei, immo nec ejusdem generis; differentia? enim ejusdem generis non distant in infinitum, nec dividunt aliquod unum genus penes finitum et infinitum sicul per suas differentias. Sed peccatum dividitur in mortale et veniale sicut in differentias distantes in infinitum, et divisio ista est per finitum et infinitum ; quoniam mortale ratione lotius sui generis est infinitum, veniale vero ralione sui generis est finitum et temporale. Igitur, etc.

II. Argumenta Durandi. — Deinde «arguit Durandus, potissime contra primam conclusionem, dicens (diet. 42, q. 6)

Primo, quod probatio conclusionis nullam haberet calumniam, si omne peccalum veniale consisteret in subitis motibus qui proveniunt deliberationem, etiam circa materiam peccali mortalis, sicut est subita complacentia mulieris occurrentis, quia omnes tales motus habent rationem peccati secundum quid et imperfecte. Cujus ratio est : quia illud est peccatum solum secundum quid, quod est in potestate nostra solum secundum quid («); sed motus provenientes deliberationem sunt in potestate nostra solum secundum quid et non simpliciter, nihil enim est perfecte et simpliciter in potestate nostra nisi illud quod sequitur deliberationem, per quam habemus plenum dominium actuum nostrorum ; igitur, etc. Sed quia peccatum veniale invenitur non solum in subitis motibus, sed etiam in actu deliberato cadente super indebitam materiam, sicut cum aliquis sciens et deliberans profert mendacium jocosum, ideo in talibus non videtur verum illud quod dicit conclusio, scilicet quod peccalum dividitur in mortale el veniale per modum analogi, quod dicilur de uno simpliciter et perfecte, de alio vero secundum quid. Quod patet : quia actus voluntarius simpliciter cadens super materiam simpliciter indebitam est peccatum simpliciter; sed multa venialia sunl hujusmodi, ut palet in exemplo adducto, et consimilibus; igitur, etc.

Secundo arguit ad idem, et est confirmatio procedentis. Quia in omnibus quæ analogice dicuntur secundum prius el post, perfectum el imperfectum, simpliciter et secundum quid, ratio nominis nulli competit nisi per attributionem ad unum quod per prius perfecto et simpliciter dicitur tale; verbi gratia, in onto, respectu substantia? et accidentis, entis in actu et entis in potentia. Sed peccalum veniale non dicitur peccatum per attributionem ad peccatum mortale : quin si non esset aliquod peccalum mortale, nihilominus esset dare peccatum veniale; quod non contingit in illis quæ analogice dicuntur, quia si non esset substantia, accidens non

( ) çuta. — *quod* Pr
( ) *quia.* — *et* Pr.
(γ) fctam. — Om. Pr.
(6) *quod.* — Om. Pr.

(a) *»olum tecundum quid* — Om. Pr.

esset, et si non esset sanitas animalis, nihil diceretur sanum; ergo ratio peccati non convenit (a) analogice peccato mortali el veniali, nisi solum accipiendo veniale quod consistit in subito motu circa materiam peccati mortalis. Tale enim dicitur peccatum solum secundum quid, et in habitudine ad actum deliberatum circa eanidem materiam quæ est peccatum mortale.

Tertio arguit. Quia, si unum oppositorum dicilur multipliciter, et reliquum. Sed aclus virluosus et peccatum opponuntur. Ergo si in peccatis est multiplicius analogize in participando rationem peccati, in actibus virluosis erit similis multiplicitas in participando rationem virtutis; quod non videtur, comparando actum interiorem interiori, vel'exteriorem exteriori : licet hoc possit dici comparando aclus aliarum potentiarum actui voluntatis, quo etiam modo potest poni analogia in peccatis ; sed talis analogia non est inter veniale et mortale, immo invenitur tam in mortali quam in veniali comparando actum interiorem exteriori. Et sic patet quod divisio peccati in mortaleel veniale, non esi divirioanalogi, sed est divisio univoci : quia ratio peccati perfecte salvatur simpliciter et univoce in utroque, licet unum sit gravius altero gravitate alterius rationis specialis; nam et species sub genere naturam generis simpliciter participant, una tamen est perfectior altera, perfectione differente specifice.

Quarto arguit. Quia si peccatum divideretur in mortale et veniale (6) tanquam analogum, hoc videretur potissime, quia mortale est contra legem, sed veniale non est contra legem, sed solum præler legem. Sed hoc non valet, quia omne peccatum est contra aliquam legem Dei, vel naturalem, vel inspiratam, vel ab eis derivatam, nec tamen omne |>ec· catum est mortale. Quia in qualibet lege sunt aliqua præcepta et prohibitiones de his quæ sunt necessaria ad custodiam civilitatis, elsine quibus dissiparetur civilitas;et facere contra hoc, est peccatum mortale. Alia vero sunt quæ inducuntur a lege non tanquam necessaria simpliciter quasi sine illis non staret bonum civilitatis, sed Linquam facientia ad perfectionem et decorem civilitatis, et quorum opposita habent quamdam inordinationem, sed non subvertentem civilitatem ; el facere contra talia non est peccatum mortale in aliqua lege. — Confirmatur. Quia, si aliquod peccatum veniale esset solum prêter legem el nullo modo contra, hoc potissime videretur de mendacio . Sed hoc est falsum ; nam mentiri jocose,est directe contra dictamcn legis naturalis, el non solum prater. Et idem est de omnibus quæ ex genere suo sunt peccata venialia.

§ 2. — Contra tertiam conclusionem

Argumenta Durandi· — Contra tertiam conclusionem arguit Durandus (dist. 42, q. 4), probando quod probatio sit insufficiens.

Primo quantum ad illud quod dicitur ibidem de superbia. Quamvis enim inordinatus amor sui sil vel esse possit principium inordinate appetendi omnia commutabilia, et ob hoc, secundum Augustinum *(in Psalm.* 79), amor male inflammans it esse principium aliorum peccatorum; tamen hoc non potest dici de superbia, quia ad plura se extendit inordinatus amor sui quam se extendat superbia quæ est inordinatus amor sui quoad excellentiam propriæ personæ. Ex hoc enim quod aliquis inordinate diligit se, sequitur vel natum est sequi quod inordinate appetat vel fugiat omnia quæ æstimat sibi bona vel nociva; et hæc sunt vel esse possunt omnia (x) simpliciter; et ideo omne peccatum potest ex hoc oriri. Sed ex inordinato appetitu propriæ excellentiæ, in quo consistit formaliter superbia, non est natum sequi nisi quod inordinate appetantur vel fugiantur illa quæ promovent vel impediunt propriam excellentiam. Hæc autem non sunt omnia quæ male appetuntur vel fugiuntur. Turpes enim delectationes quæ male appetuntur per intemperantiam, non promovent excellentiam, nec æslimanlur etiam a superbis eam promovere (β); pœnæ etiam et tristitiæ quæ turpiter fugiuntur per timiditatem, non impediunt nec aestimantur impedire propriam excellentiam. Propler quod hujusmodi peccata quæ consistunt in appetitu delectationum turpium, et in fuga tristium in rebus bellicis, non videntur oriri ex superbia, quæ est appetitus propriæ excellentiæ, quamvis oriantur ex inordinato amore sui. Unde in illo argumento est fallacia consequentis.

Secundo arguit contra illud quod dicilur de divitiis, quarum appelilus inordinatus est cupiditas. Licet enim ipse pnebeant facultatem adimplendi omne malum desiderium, ex hoc tamen non sequitur quod cupiditas sil radix vel origo omnium peccatorum, sed potius oppositum; quia divitis non prabent facultatem adimplendi omnia mala desideria nisi per sui distributionem (γ). Cupiditas autem non est appetitus earum ad distribuendum eas, sed ad avara congregandum et recipiendum. Et ideo cupiditas divitiarum magis impedit assecutionem majorum desideriorum quæ per distributionem pecuniarum possent impleri, quam (δ) ad hoc inclinet vel promoveat.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

(a) eonvenU — contingit Pr.
(S) remote. — mortale **Pr.**

(») bona. — **Ad. Pr.**
(6) ram *promovere — etiam promoveri* **Pr.**
(γ) *dulribulioncm. — dutractIonem* **Pr.**
(Ô) *quam. — quod* **Pr.**

AHT1CULUS III.

PONUNTUR SOLUTIONES

§ 1. — Ad argumenta contra primam ET SECUNDAM CONCLUSIONES

I. **Ad argumenta Aureoli.** — Quantum ad tertium articulum, respondendum est objectionibus supradiclis. Et ideo

A<l **primum** Aureoli contra primam et secundam conclusiones, dicitur quod nec illud argumentum nec alia quinque sequentia procedunt directe contra conclusionem ; quia sanctus Thomas non dicit in præallegatis, sed alibi, quod peccatum veniale et peccatum mortale differant solum accidentaliter, el non specifice, nec essentialiter, sed solum quod divisio peccati in veniale et mortale non est divisio univoci in suas species. Sed advertendum quod de peccato veniali et mortali possumus dupliciter loqui. Uno modo, formaliter, id est, quantum ad propriam rationem utriusquo, scilicet de veniali ut veniale est, et de mortali ul mortale est, et ul sunt sub istis respectibus, ul ex una parte accipiatur compeditum ex peccato et venialitate, et ex alia jgirte accipiatur compositum ex peccato et mortalitate, vel ex una parte sumatur reatus peccati venialis, el ex alia reatus |>eccali mortalis, et sic de aliis passionibus hujus et illius ut proscindunt ab essentia peccatorum; el sic proctildubio differunt essentialiter et plus quam specie vel genere. Alio modo contingit loqui de illis materialiter, hoc est, quantum ad actus qui dicuntur peccata venialia vel mortalia ; et sic potest concedi quod divisio illaesi accidentalis, quæ est per quædarn quæ non dant speciem peccatis, sed consequuntur essentiam poccati et ejus species, vel modum productionis. Unde, sicut |»tel quod aliquis aclus dicitur peccatum mortale de per accidens, quia scilicet hoc non habet ex natura sua specifica, nec ex parte materiæ vel objecti, sed ex parte ipsius agentis, immo ex suo genere est peccatum veniale, id est, quod aliquis actus sibi similis in Sfæcie est vel esse potest peccatum veniale; (a) similiter aliquis aclus est peccatum veniale de per accidens, quia non habet hoc ex sua specie, sed halæt hoc ex parte agentis vel finis ; el sic esse mortale vel veniale conveniunt actui de per accidens. Et hanc distincliohem tangit sanctus Thomas, *dc Malo,* q. 7, ari. 1, in solutione quinti, dicens : < Veniale peccatum nunquam fit mortale, sicut nec alliedo fit nigredo; sed aclus qui est venialis ex suo genero |K>tesl fieri mortale pec<alum ex voluntate ponentis finem in creatura : quia et illud quod est ex natura sua frigidum, ƀote fieri calidum, sicut aqua » — Hire illo.

Item, in principali solutione, sic dicil : < Veniale dicilur a venia. Tripliciter autem n venia potest dici aliquod peccatum veniale. Primo quidem, quia jam consecutum est veniam, sicut Ambrosius (lib. *dc Paradin')* dicit quod peccatum mortale, per confessionem fit veniale; et hoc dicitur, secundum quosdam, veniale ab eventu. Patet autem quod hoc veniale contra mortale non dividitur. Secundo modo dicilur peccatum veniale, quod habet in se aliquam causam veniæ, non quod non puniatur, sed quod minus puniatur; et hoc modo dicitur peccatum veniale quod est ex infirmitate vel ex ignorantia, quia infirmitas et ignorantia peccatum excusant in toto vel in jiarte : et hoc dicitur, secundum quosdam, veniale ex causa; tamen nec hoc etiam veniale distinguitur a mortali, quia contingit aliquem ex ignorantia vel infirmitate peccare mortaliter. Tertio modo dicilur aliquod peccatum veniale, quia, quantum est de se, veniam non excludit, id est, terminationem pœnæ; el hoc modo veniale distinguitur contra mortale, quod, (i) quantum est de se, moretur |KPnam æternani, el sic veniam excludit, id est, terminationem pœnæ : el hoc, secundum quosdam, dicitur veniale ex genere. Ul autem differentiam ad distinguendum veniale peccatum a mortali inquiramus, considerandum est quod differunt secundum iratum : nam peccatum mortale meretur pœnam ælernam; peccatum vero veniale |xrnam temporalem. Sed ista differentia consequitur rationem |>eccali mortalis el venialis, non autem constituit illam : noh enim ex hoc est tale peccatum, quia talis pœna ei debetur, sed potius econtra, quia peccatum est tale, ideo talis pœna ei debetur. Similiter etiam differunt quantum ad effectum, nam peccatum mortale privat gratiam, veniale autem non. Sed nec ista differentia est quam quærimus ; quia ista differentia consequitur ad rationem peccati : ex eo enim quod peccatum est tale, talem effectum habet, el non econtra. Differentia autem quæ e»l ex parte subjecti, constitueret diversam rationem peccati, si |ieccatum veniale semper esset in sensualitate, et peccatum mortale semper es>el in ratione; sic enim secundum substantiam distinguitur virtus intellectualis a morali, secundum Philosophum, 1. *Ethicorum* (cap. ull.), quia virtus moralis est in rationali per participationem, id est, in appetiliva, virtue autem intellectualis esi in ipsa ratione. Sed hoc non est verum, quia |u?ccaliun veniale jiolest esse eliarn in ratione; unde secundum hanc differentiam non potest sumi diversa ralio utriusquo peccati. Quarta vero differentia, quæ est secundum modum diligendi, constituit quidem diversam rationem p»xvati, mm! solum quantum ad actum voluntatis, quod est ex jKiile agentis. Piuvalum autem veniale non solum

(1) *et.* — Ad. IT.

(e) *quod* — *qiua* Pr

consistit in actu interiori (a) voluntatis, sed etiam in actu exteriori : sunt enim quidam actus exteriores qui ex genere suo sunt peccata venialia, ul, «licere verbum otiosum vel mendacium jocosum, et hujusmodi ; sunt autem quædam quæ ex genero suo sunt peccata mortalia, ut homicidium, adulterium, blasphemia, el hujusmodi. Diversitas autem quæ est ex parte actus voluntatis non diversifient genera exteriorum actuum. Nam aliquid quod est bonum potest fieri ex mala voluntate ; puta, si quis det elemosynam propler inanem gloriam. Similiter aliquid quod est veniale ex suo genere, potest esse mortale propler voluntatem facientis; puta, si quis dicat verbum otiosum in contemptum Dei. Sed exteriores actus differunt genere per sua objecta. Unde dicitur communiter quod bonum in genere est aclus cadens supra debitam materiam, et malum in genereol actus cadens super indebitam materiam. O|>ortel ergo quod malum veniale ex genere dicatur ex eo quod cadit super aliquam materiam non debitam, et similiter mortale ex genere.

< Ad hoc igitur investigandum,considerandum est quod peccatum consistit in quadam deonlinatione animæ, sicut morbus consistit in quadam deonlinatione corporis; unde peccatum est quasi quidam morbus animæ, et hoc est venia peccato, quod curatio morbo. Sicut igitur sunt quidam morbi curabiles et quidam incurabiles, qui dicuntur mortales; ita Sunt quædam |>eccata quasi curabilia, quæ dicuntur venialia, el (6) quædam, quantum est de se, incurabilia, licet a Deo curari possint, quæ dicuntur mortalia. Dicitur autem morbus incurabilis et mortalis per quern tollitur aliquod principium vitæ : hoc enim si tollatur, non remanet aliquid per quod curari possit; el ideo talis morbus curari non potest, sed inducit mortem. Est autem aliquis morbus qui non tollit aliquod principiorum vita», sed aliquod eorum quæ sunt consequentia ad principia \ilæ, qua· per principia vitæ reparari possunt; puta febris tertiana, quæ consistit in superabundantia choleras (γ), quam virtus naturæ superare potest. Principium autem in operationibus et operabilihus est finis,secundum Philosophum, 7. *Ethicorum* (cap.8). Unde principium spiritualis vitæ quæ consistit in rectitudine actionis, est finis humanarum actionum, qui (o) est charitas Dei et proximi : *finis enim praecepti est charitas*, ut dicitur, t. *Timoth.* I (v. 5); per charitatem enim anima conjungitur Deo, qui (<) est %ila animæ sicut anima est vita corporis. Et ideo, si charitas excludatur, est peccatum mortale : non enim remanet aliquod principium vitæ, per quad iste defectus reparetur; sed reparari potest per Spiritum Sanctum : quia,sicut dicitur, Korn. 5 (v. 5), *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis.* Si autem sit talis defectus rectitudinis qui charitatem non excludat, erit peccatum veniale, quia per charilalem remanentem quasi per principium vitæ omnes defectus reparari possunt : *Universa* enim *delicta operit charitas,* ul dicitur, *Proverbiorum* 10 (v. 12). Quod autem aliquod peccatum excludat charitatem vel non excludat, |>otesl contingere dupliciter : uno modo, ex parte peccantis; alio modo, ex ipso genere operis. Ex parte quidem peccantis, dupliciter. Uno modo, quia actus peccati est talis potentiae cujus non est ordinare ad finem, et ideo nec est ejus averti a fine; el ideo motus sensualitatis non potest esse peccatum mortale, sed veniale tantum : ordinare enim aliquid in finem, pertinet tantum ad rationem. Alio modo, ex eo quod potentia quæ potest ordinare in finem et averti a fine actum aliquem qui etiam de se non contrariatur fini, potest ordinare in contrarium finis; puta si quis verbum otiosum dicat in contemptum Dei, quod contrariatur charitati, hoc erit peccatum mortale, sed non ex genere operis, sed ex perversa voluntate facientis. Alio modo contingit quod aliquod peccatum contradetur charitati vel non contrariatur, ex ipso genere operis quod est ex parte objecti vel materiæ quæ est contraria charitati vel non contraria. Sicut enim aliquis cibus est ex se contrarius vitæ, puta cibus venenosus, aliquis autem cibus non est contrarius vitæ, licet impedimentum aliquot! afferat ad rectam habitudinem vitæ, puta cibus grossus et non bonæ digestionis, vel etiam, si sil bonæ digestionis, quia non sumitur secundum mensuram debitam ; ita etiam in actionibus humanis aliquid invenitur quod de se contrariatur charitati Dei et proximi : illa scilicet per quæ tollitur debita subjectio hominis ad Deum et reverentia, ut est blasphernia, et idololatria, et hujusmodi ; et etiam ea quæ tollunt convictum humanæ societatis, sicut furtum, et homicidium, et hujusmodi, non enim possent homines ad invicem convivere ubi passim, id est, indifferenter, ista perpetrarentuT; el ista sunt peccata mortalia ex suo genere, quacumque voluntate vel intentione fiant. Quædam autem sunt quæ, licet aliquam inordinationem contineant, non tamen directe excludunt alterum praedictorum; sicut quod homo dicat mendacium, non in fide, neque ad nocendum proximo, sed ad delectandum, vel etiam ad juvandum; vel si quis excedat in cibo vel potu aut alio hujusmodi; unde ista sunt venialia peccata ex suo genere, n — Hæc ille in forma.

Ex quibus apparet primo, quod divisio peccati per veniale et mortale, accipiendo veniale primis duobus modis, non est divisio per opposita, immo idem actus numero potest dici mortale el veniale illo modo. Secundo, sequitur quod accipiendo veniale tertio modo, talis divisio est divisio per opposita et

(s) *criterion.* — *inlmurit* Pr.
(<) *el.* — Oin Pr.
chloler — *colore* Pr.
(4) 7ui. — *tpue* Pr
(<) t/ui — Pr

incompossibilia. Tertio, dicitur quod talis divisio non eat divisio generis per specificas differentias, sed potius annlogi in ea de quibus dicitur secundum prius et post, et similiter subjecti in accidentia; nam, secundum quod dictum est prius (x), tales differentia» non sunt specifica·, nec sumuntur ab eo quod dat speciem actui, nec peccato, sed penesquædam consequentia speciem peccati vel productionem peccati.

Tunc ad formam argumenti, dicitur quod ratio specifica virtutis sumitur non ex ordine ad suam regulam, quia tunc omnes virtutes essent ejusdem speciei, sed sumitur ex proprio objecto et materia. Et ideo major argumenti est falsa quia specifica divisio peccati non sumitur, nec in moralibus, nec in theologicis, secundum alium et alium modum deviandi a regula, quia illa deviatio est prater intentionem peccantis, et se habet de per accidens, et ideo illa non dat speciem peccato quod est actus voluntarius; et si non dat speciem peccato, ergo nec diversitas illius diversifient speciem peccati. Unde talis divisio potius dividit effectum peccati vel passiones consequentes peccatum, scilicet reatum, quam dividat ipsum peccatum; quia, ut post dicetur, et superius in secunda conclusione tactum est, in eadem specie peccati possunt esse duo actus, quorum unus erit peccatum veniale, et alius peccatum mortale. —Sed dices : Sanctus Thomas, in verbis pneallegatis, *de Malo,* q. 7, art. **I**, dicit quod peccatum in quadam deordinatione consistit ; el in multis aliis locis dicit quod inordinatio vel deviatio complet rationem peccati ; ergo secundum alium el alium modum inordinationis dividetur specifice et essentialiter peccatum. — Dicendum quod peccatum est aclus malus voluntarius. Inquantum ergo consideratur ut malus aclus, ratio ejus consistit el completur in quadam privatione et deviatione el deordinalione. Sed inquantum est actus, et voluntarius, et habens rationem culpæ, ratio ejus specifica non consistit in privatione, sed in tendentia et ordine ad objectum tnle vel tale : ita quod ordo ad objectum complet ejus rationem specificam ; sed privatio dat sibi generalem rationem mali ; objectum autem dat sibi rationem specificam, inquantum est actus intentus ab agente. Item, dato quod privatio daret sibi speciem, constat quod non potest hoc facere inquantum privatio in generali, nec inquantum privatio exsistens in actu, nec inquantum privatio ordinis rationis vel divinæ legis in generali, sed inquantum privatio specialis; species autem privationum sumuntur penes bona quæ privantur; et tunc finaliter oportet redire ad hoc, quod species peccati sumitur ex aliqua speciali materia in quam fertur derelicto ordine rationis. Veniale nutem el mortale nihil tale dicunt ; ideoque non constituunt differentiam specificam actuum, sed differentiam effectuum peccati vel reatuum.

Ad secundum negatur minor. Nam, ut dictum est, deviatio a regula non est formale in peccato inquantum est actus moralis aut intentus ab agente et voluntarius, licet, inquantum est malus, privntio sit sibi formalis; nec tamen privatio dat sibi speciem nisi contracta ad certam materiam moralem, ut statirn dictum est. Avaritia enim non habet specialem rationem peccati ex hoc solo quod deviat a lege divina, vel a ratione naturali, nec ex hoc quod deviat per superabundantiam vel defectum, nisi talis deviatio contrahatur ad specialem matenam. Unde sanctus Thomas, ‡ 2·, q. 72, art !, sic dicit : « Ad rationem peccali duo concurrunt : scilicet actus voluntarius et inordinatio ejus quæ est per recessum a lege Dei. Horum autem duorum unum per se comparatur ad peccantem qui intendit talem actum voluntarium exercere in tali materia; aliud autem, scilicet inordinatio actus, per accidens se habet ad intentionem peccantis : *Nullus* enim *intendens ad malunt, operatur,* ut dicit Dionysius, 4 cap. *dc Divinis Nomin.* Manifestum est autem quod unumquodque consequitur speciem secundum id quod est perse, non autem secundum id quod est jier accidens; quia ea quæ sunt per accidens, sunt extra rationem speciei. Et ideo peccata specifice distinguuntur ex parte actuum voluntariorum magis quam ex parte inordinationis in peccato exsistentis. Actus autem voluntarii distinguuntur specie secundum objecta. Unde sequitur quod peccata proprie distinguuntur specie (x) secundum objecta. * — Hæc ille. — Ex quibus patet quod deviatio a regula non est formale specificum peccati, licet possit dici formale generi-cum (C). Si enim deviatio esset differentia specifica, tunc omnia peccata mortalia essent unius speciei, cum devient eodem modo a regula divina. — Quod si dicatur quod deviant in diversis materiis, el contra diversa pnecepta, — habetur propositum, quia diversitas præceptorum attenditur penes objecta virtutum vel viliorum. Et ideo dicere quod peccata distinguuntur specifice per deviationem, est nihil dicere, vel reditur in id quod creditur evitari. Unde sanctus Thomas, Ie 2®, ubi supra (q. 72, art. **t**), arguit sic in secundo loco : q Malum, cum sil privatio. distinguitur specie secundum diversas species oppositorum. Sed peccatum est quoddam malum in genere actuum humanorum. Ergo peccata magis distinguuntur specie secundum opposita quam secundum objecta. » — Ecce argumentum. Sequitur responsio : q Dicendum, inquit, quod peccatum non est pura privatio, sed aclus debito ordine privatus; et ideo |>eccata magis distinguuntur specie secundum objecta actuum quam secundum oppoeita : quamvis,

(a) *dictum est prius.* — *dicitur post* Pr.

( ) *specie.* — Om. Pr.
( ) *generteum* — *generificum* Pr

etiamsi distinguantur secundum oppositas virtutes, m idem rediret; virtutes enim distinguuntur specie secundum objecta, n — Hæc ille.

Ad tertium dicitur primo, quod distinctio venialis a mortali, ibidem posita9 in idem redit cum illa quæ prius posita est ; quia scilicet unum tollit charitalem, et aliud non. Secundo, dicitur quod nec veniale nec mortale dat speciem peccato proprie loquendo. Tertio, dicitur quod in eadem specie peccati possunt esse peccalum veniale el mortale. El de hoc sanctus Thomas, ₹ 2 q. 72, ari. 5, sic dicit : « Eorum quæ specie differunt, duplex differentia invenilur. Una quidem quæ constituit diversitatem specierum; el talis differentia nunquam invenilur nisi in diversis specie, sicut rationale el (a) irrationale, animatum el inanimatum. Alia autem est differentia consequens diversitatem speciei ; et talis differentia, etsi in aliquibus consequatur diversitatem speciei, in aliis tamen potest inveniri in eadem specie, sicut album et nigrurn consequuntur diversitatem speciei corvi et cygni, tamen hujusmodi differentia invenitur in eadem specie hominis. Dicendum est ergo quod differentia venialis et mortalis peccati, vel quæcumque alia differentia sumitur (Huius reatum, non potest esse differentia constituens diversitatem speciei. Nunquam enim id quod est per accidens constituit speciem. Id autem quod est præter intentionem agentis est per accidens, ut patet in 2. *Physicorum* (t. c. 50). Manifestum est autem quod pœna est præter intentionem peccantis. Unde per accidens se habel ad peccatum, ex parte ipsius peccantis (6). Ordinatur tamen peccatum ad pœnam ab exteriori, scilicet ex justitia judicantis, qui, secundum diversas conditiones peccatorum, diversas (γ) poenas infligit. Unde differentia quæ est ex reatu pœnæ, potest consequi diversam speciem peccatorum; non autem constituit diversitatem speciei. Differentia autem peccati mortalis et venialis consequitur diversitatem inordinationis, quæ complet rationem peccati. Duplex est enim inordinatio. Una ⁋ subtractionem principii ordinis. Alia qua salvato principio ordinis (it inordinatio circa ea quæ sunt post principium. Sicut in corpore animalis quandoque quidem inordinatio complexionis procedit usque ad destructionem vitalis principii, et hqc est mors; quandoque vero salvo principio vite fit inordinatio quædam in humoribus, et tunc est aegritudo. Principium autem totius ordinis in moralibus est linis ultimus, qui ita se habet in operatives sicut principium indemonstrabile in speculativis, ut dicilur, 7 *Ethicorum* (cap. 8). Unde quando anima deordinatur per peccatum usque ad aversionem ab ultimo line, scilicet Deo cui unimur per charitalem, tunc est peccatum mortale. Quando vero Iit deordinatio citra aversionem a Deo, tunc est (leccatum veniale. Sicut enim in corporibus deordinatio mortis, quæ est per remotionem principii vilæ, est irreparabilis secundum naturam, inordinatio autem aegritudinis reparari potest propter id quod salvatur principium vilæ; similiter est in his quæ pertinent ad animam, etc. n — Hæc ille. — Item ibidem, primo loco, arguit sic : « Ea quæ in infinitum differunt, non possunt esse unius speciei, nec etiam unius generis. Sed veniale el mortale peccatum differunt in infinitum : veniali enim debetur pœna temporalis ; mortali pœna ælerna. Igitur non sunt unius generis, nec unius speciei. » Ecce argumentum. Sequitur solutio : a Dicendum, inquit, quod peccatum mortale et veniale differunt in infinitum ex parte aversionis; non autem ex parte conversionis, per quam respicit ad objectum, unde peccatum habel speciem. Unde nihil prohibet in eadem specie inveniri aliquod peccalum veniale el mortale : sicut primus motus in genere adulterii est peccatum veniale; el verbum otiosum, quod plerumque est veniale, potest etiam esse mortale. » — Hæc ille. — lieni, in solutione secundi, sic dicit : α Ex hoc quod invenilur aliquod peccalum mortale ex genere el aliquod peccalum veniale ex genere, sequitur quod talis differentia consequatur diversitatem peccatorum secundum speciem, non autem quod causet eam; talis autem differentia potest inveniri etiam in his quæ sunt unius speciei. » — Hæc ille. — Ex quibus patet ad argumentum. Nam major est falsa, qua dicilur quod illa peccata differunt specie theologice, quorum unum tollit amicitiam Dei, et aliud non. Nec valet probatio; quia offensa non dat speciem peccato, sicut nec reatus, nec pœna, nec inordinatio. Sed si aliquid concludit, solum concludit quod veniale et mortale dividunt offensam aut reatum el alia consequentia ipsum peccatum el actum intentum a peccante.

Ad quartum dicitur quod major habet multas instantias. Nam calor intensus et remissus sunt unius speciei, el tamen calor intensus repugnat formæ substantiali aquæ, non autem calor remissus. Et causa est, quia non est ibi oppositio specifica formalis, sed virtualis. Sic in proposito. Nam peccatum mortale opponitur charitati, non semper ratione suæ speciei, sed ex parte subjecti vel peccantis. Item, talis oppositio consurgit ex parte aversionis et non ex parte conversionis, a qua peccalum sumit speciem, ul dictum fuit.

Ad qiilnlutn dicitur quod si major universaliter intelligatur ad hunc sensum, quod quicumque aclus habent oppositas circumstantias differant specie, falsa est; si autem non intelligatur universaliter, argumentum non valet, quia est ex puris particularibus. Quæ autem circumstantia mutet speciem, ostendit sanctus Thomas, I3 2r, q. 72, art. t), ubi

(«) *el.* — Om. Pr
(<) a vrrbo *Unde* mque ad peccaniu, om. Pr.
(▾) rfirerxu — Om. Pr.

sic : « Ubi occurrit aliud motivum nd peccandum, ibi est alia peccati species;quia motivum ad peccandum est finis el objectum (a). Contingit aulern quandoque quod in corruptionibus diversarum circumstantiarum est idem motivum ; sicut illiberalis ab eodem movetur, quod accipiat quando non oportet, et ubi non oportet, ot plus quam oportet, ct similiter de aliis circumstantiis : hoc enim facil propter inordinatum appetitum pecuniæ congregandae; et in talibus diversarum circumstantiarum corruptiones non divcrsificant peccatorum species, sed perlinent ad unam et eamdem speciem peccati. Quandoque vero contingit quod corruptiones diversarum circumstantiarum proveniunt a diversis moth is : puta quod aliquis pneproperc (C) comedat, potest provenire ex hoc quod non potest ferro dilationem cibi propler facilem consumptionem humidilatis ; quod vero appetat immoderatum cibum, potest contingere propler virtutem, naturæ potentem ad convertendum multum cibum; quod autem aliquis appetat cibos deliciosos, contingit propter appetitum delectationis quæ est in cibo. Unde in talibus diversarum circumstantiarum corruptiones inducunt diversas species peccati, a — Hæc ille. — Item, ibidem, arguit sic primo loco : « Malum, inquit, contingit ex singulis defectibus (Dionys., *dc Dic. Noni.,* c. 4). Singulares autem defectus sunt corruptiones singularium circumstantiarum. Ergo ex singulis circumstantiis corruptis consequuntur singulæ s|iecies peccatorum. n Ecce argumentum. Sequitur responsio : α Dicendum, inquit, quod malum, inquantum hujusmodi, est privatio; el ideo diversificalur specie secundum ea quæ privantur sicut et cæleræ privationes. Sed peccalum non sortitur speciem ex parte privationis vel aversionis, sed ex conversione ad objectum aclus. a Item, in solutione secundi, sic dicit : α Circumstantia nunquam transfert actum in aliam speciem, nisi quando est aliud motivum. › Item, articulo octavo, sic dicit : α Cum in peccato sint duo, scilicet ipse actus, et inordinatio ejus, prout receditur ab ordine rationis el legis divinæ, species peccati attenditur non ex parte inordinationis qu® est præter intentionem peccantis, sed magis ex parte ipsius actus secundum quod terminatur ad objectum in quod fertur intentio peccantis. El ideo ubicumque occurrit diversum motivum inclinans intentionem nd peccandum, ibi est diversa species,peccati. Manifestum est autem quod non est idem motivum ad peccandum in peccalis quæ sunt per superabundantiam, et in peccalis quæ sunt per defectum ; quinimmo sunt contraria motiva : sicut motivum in peccato intemperanti® est amor delectationum corporaliurn, motivum autem insensibilitatis est odium earum. Unde hujusmodi peccata non solum differunt specie, sed etiam aunt sibi invicem contraria, e — Hæc ille. — Ex quibus plet quod numquam actus morales distinguuntur specifice propter diversitatem circumstantiarum, nisi talis diversitas inducat diversitatem objecti, saltem actus interioris.

Ad sextum patet responsio ex dictis in solutione tertii, ubi argumentum hoc quasi in forma recitatum est. Conceditur enim quod istæ differenti®, veniale el morlnle, distant in infinitum ; sed neutra illarum est differentia specifica peccati, sed consequitur quandoque speciem peccati, ul ibidem fuit dictum, et ideo possunt reperiri in actibus unius speciei.

II. Ad argumenta Durandi. — A‹l primum Durandi, quod est directe contra primam conclusionem, dicitur quod non solum in venialibus primo modo dictis, immo in dictis secundo modo, est verum quod nullum tale habet rationem peccati simpliciter et perfecte, sed solum secundum quid et imperfecte. Quod ostendit sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* dist. 42, q. 1, ari. 4, ubi sic : ‹ Tertio motio dicilur peccatum veniale, quando ipse aclus per se facile remissibilis est, eo quod non perfecte pertingit ad plenam rationem peccati ; et istud proprie dicitur veniale, de quo nunc agitur, quod a mortali distinguitur. Primo enim el secundo modo dictum veniale non distinguitur a mortali : quia mortale potest per ignorantiam fieri ; ct illud quod est mortale lit veniale per confessionem. Imperfectio autem peccati potest esse dupliciter, vel ex genere aclus, vel ex parte peccantis. Genus autem ipsius actus sumitur ex materia vel objecto. Unde, sicut dicitur bonum ex genere propter debitam materiam, ita malum ex genere propter indebitam, et veniale ex genere propter materiam in qua peccatur, in illa autem materia peccalum perfecte invenilur, in qua, si peccetur, virius charitatis ad Deum et ad proximum dissolvitur, perquam est vita animæ. Et ideo quando aliquis peccat in his sine quibus recte analis non remanet subjectio hominis ad Deum, el fœdus human® societatis, tunc est peccatum mortale ex genere. El talia peccata Philosophus malitias appellat; unde vult (5. *Ethic.,* cap. 8) quod non omnis vitiosus sit malus. Sicut autem patet, non potest homo Deo esse subjectus, si Deo non credat, el si ei non obedial, el hujusmodi. Et similiter societas humanæ vita· servari non posset, nisi unicuique servaretur ‹|U«_m| suum est; et ideo furtum el aliæ species injustitiæ sunt peccata mortalia ex genero. Et similiter in aliis omnibus. Ea vero sine quibus humana vita servari potest, non faciunt peccatum esse mortale ex genere, quamvis etiam aclus sil deformis, sicut superfluus ludus et hujusmodi; el talia dicuntur venialia ex genere. Sed, sicut quod

(») **ito** *c»t alia peccati species; quia motivum ad peccandum est fini» el objectum. — est aliut fini» et aliud objectum* **Pr.**

(6) *prsrpropere. — propere* **Pr.**

est bonum ex genere, potest fieri male, sed non econtra, ita illud quod est veniale ex genere, tali modo potest fieri, quod erit mortale : ut si credatur esse mortale quod veniale est ; vel si tantum quis in re temporali delectatur, ul finem sibi in ea constituat, quia sic non servat debitam reverentiam ad De im qui est ultimus finis et citra quem omnia sunt diligenda. Ex parte vero peccantis est imperfectio peccati propter imperfectionem ṗoter iæ elicientis actum : sicut primi motus sensualitatis qui praecedunt deliberationem, peccata venialia sunl, quamvis sint in materia peccati mortalis; sed hæc sunt venialia per accidens, el ideo adveniente consensu rationis deliberata efficiuntur mortalia. » — Hæc ille. — Ex quibus apparet quod aclus inordinatus dicitur peccatum secundum quid ct imperfecte, non solum, propter imperfectionem potentiæ elicientis, vel modi eliciendi, utputa quod non est perfecte in potestate potentiæ vel suppositi elicientis; immo cliam propter imperfectionem materiæ in qua peccatur : quin scilicet est talis quod reda ordinatio circa illam non est necessaria consecutioni finis, nec inordinatio circa illam tollit ordinem ad finem ultimum. Et ideo ad formam quæ fit in argumento, dicitur quod minor est falsa; quia nullum peccatum veniale est aclus simpliciter voluntarius cadens super materiam simpliciter indebitam. Et quod dicitur de mendacio jocoso, non valet; quia materia talis mendacii non est simpliciter indebita, sed secundum quid, quia talis materia in nullo praejudicat fini ultimo.

Ad secundum negatur minor. Peccatum enim veniale non dicitur peccatum nisi per attributionem ad peccatum mortale, quia scilicet est dispositio ad illud, vel quædam deficiens similitudo illius. Et ad probationem, dicitur quod consequentia non valet ibidem facta, scilicet : peccatum veniale potest esse absque mortali; ergo peccatum veniale non dicitur peccatum ex attributione ad peccatum mortale; — quia talis attributio non est per causalitatem unius ad aliud, nec per dependentiam unius ab alio, nec per roexigilionem unius ad aliud, sed modo quo dictum est. Probatio autein ibidem adducta de animali sano et medicina sana, falsa est; quia destructo omni animali, adhuc aliquid «lici jx>ssel sanum, ct destructo omni animali vero, adhuc esse posset animal pictum, quia in talibus analogice dictis non oportet unum dependere ab alio quoad esse, sed quoad intelligi, ut de se palet.

Ad tertium dicitur primo, quod non oportet esse tot modos virtutis aul aclus virtuosi, quot sunt modi, ṡpecie aut genera vitii, aul aclus vitiosi, ul palet ‹\ 2. el 3. *Ethicorum,* Secundo, dicitur quod nullum inconveniens est dicere aliquem actum esse virtu- -nm simpliciter, ct aliquem secundum quid. Qund palet Nnm ǎclu indelihcrnli cadentes super materiam debitam ct debitos circumstantias sunl secundum quid cl non simpliciter virtuosi ; el similiter actus boni extra charitatem eliciti.

Ad qunrtum dicitur quod minor est falsa, accipiendo proprie legem exteriorem ; quia nulla lex pnecepliva, vel prohibiliva, est nisi dc fine, vel de necessariis ad finem, aul oppositis fini. Peccatum autem veniale non est contra aliquam talem legem, licet sit contra aliquod dictamen naturalis rationis. El lioc intendit sanctus Thomas, 2. *Sentent,,* dist. 42, q. 1, art. 4, ubi, in solutione tertii, sic dicit : ᴜ Præcepla legis intendunt hominem ordinare ad dilectionem Dei et proximi; quia *finis prreccpti est chacitas,* 1. *Timoth.,* i (v. 5). Et ideo illa sola sunl mortalia ex genere de quibus dictum est. Hæc enim directe sunl contra præcepla legis, et non solum legis scripta, sed etiam naturalis. Quamvis autem aliquid non sit malum quia est prohibitum lege exteriori, est tamen malum quia prohibitum lege exteriori vel interiori. Lex enim interior est ipsum lumen rationis, quo agenda discernimus : et quidquid in humanis actibus huic lumini est consonum, lotum est rectum ; quod autem contra hoc lumen est, homini est innaturale el malum : el pro lanto dicitur malum, quia prohibetur interiori lege, » — Hæc ille. — Ex quibus palet quod peccatum veniale non est contra legem exteriorem. Est tamen contra legem interiorem. El similiter nec est contra legem interiorem simpliciter el perfecte. Nam sanctus Thomas, ibidem, in solutione quarti, dicit quod venialia α non directe opponuntur praeceptis affirmativis aut negativis, sed indirecte, quia disponunt ad ea quæ directe opponuntur; et ideo hujusmodi sunt præter pneceptum. Hæc enim etiam non hoc modo discordant a lumine rationis ut ab ultimo fine abducentia, sed ul quædam impedimenta finis ». — Hæc ille.

§ 2. — Ad argumenta contra tertiam CONCLUSIONEM

Ad argumenta Durandi. — Ad primum contra tertiam conclusionem, dicitur quod ex inordinato appetitu propriæ excellertiæ natum est sequi quod inordinate appetantur et fugiantur, non solum illa quæ promovent vel impediunt propriam excellentiam, verum etiam illa quæ talem excellentiam manifestant, aul occultant, aut ejus aliquam similitudinem bâtant. Omne autem bonum commutabile est hujusmodi. Nec valet instantia ibidem allegaU de turpibus delectationibus venereorum. Nam mulli gloriantur in talibus, et æslimanl se excellere alios qui non possunt talibus turpibus perfrui sicut ipsi, el reputant talia esse manifestativa propria» excellenliæ. Insuper alia instantia de fuga pennarum el tristitiarum (a) propter timiditatem in rebus bel-

ts) *irüiiliat um.* — *IrUtUiam* Pr.

licis, non obstat. Nam taliter fugientes intendunt conservare el protelare vitam suam el incolumitatem præ cæteris. Sic autem conservare proprium | bonum præ cæteris, apprehendunt ut quoddarn signum sagacitatis et propriæ excellentiæ. Unde hæc quæstio eadem est cum illa qua quæritur : utrum omnia quæ quis appetit, appetat propter beatitudinem quæ est excellentissimum bonum. Super quo sanctus Thomas, 4. *Sentent.,* dist. 49, q. 1, art. 3, q|· 4, arguit sic (arg. 2) : « Illud quod propter beatitudinem desideratur, est ad beatitudinem ordinabile. Sed multi volunt aliqua quæ non sunt ordinabilia in beatitudinem, sed magis ab ea avertunt, sicut est de peccatoribus. Igitur non omne quod quis vult, propter beatitudinem vult. » Ecce argumentum. Sequitur responsio : ti Dicendum, inquit, quod | aliquid ordinari ad beatitudinem contingit dupliciter. Uno modo, sicut quod quæritur ut per hoc homo | ad beatitudinem perveniat; sicut aliquis vult operari opera virtutis, ut per hoc beatitudinem mereatur. Alio modo, cum quis appetit aliquid ex hoc ipso quod habet aliquam similitudinem beatitudinis. Cum enim voluntas appetit aliquid, ex hoc ipso efficitur ut desideret illud in quo ejus aliqua similitudo invenitur, quamvis principale desideratum habere non possit. Et hoc modo omnes qui peccata appetunt, ad beatitudinem tendunt, et ad Dei imitationem, ut dicit Augustinus, 2. *Confessionum* (cap. 6), sic dicens : *Superbia celsitudinem imitatur, cum tu sis unus super omnia Deus excelsus. Ambitio quid nisi honores et gloriam quærit, cum tu sis præ cæteris honorandus* ? Et similiter | inducit in aliis vitiis, d — Hæc ille. — Similiter, in proposito, dico quod ille qui prosequitur turpes delectationes aut fugit tristitias, turpiter talia potest facere appetitu excellentiæ, quia talia, secundum suam æstimalionem, sunt rnanifeslativa propriæ excellentiæ, vel habent aliquam similitudinem ejus.

Ad secundum dicitur quod non solurn est cupidus qui appetit divitias ad recipiendum, immo qui appetit inordinate ad inordinate expendendum. Unde sanctus Thomas, 2· 2 q. 119, art. 1 , in solutione primi : ‹ Contingit, inquit, quod aliquis excedat in dando; et in hoc est prodigus. Et simul cum hoc excedat in accipiendo : vel ex quadam necessitate, quia dum superabundat in dando, deficiunt ei propria bona, unde cogitur indebite acquirere, quod pertinet ad avaritiam ; vel etiam propter animi inordinationem : dum enim non dat propter (s) bonum, contempta virtute, non curat undecumque et qualitercumque accipiat, d — Hæc ille. — Ulterius dicitur quod dato quod cupidus, inquantum hujusmodi, appetat divitias ad recipiendum, adhuc habetur propositum ; quia, licet divitiæ retentæ non compleant actualiter omne pravum desiderium, tamen divitiæ actualiter habitæ et possessæ et retentæ dant facultatem explendi omne desiderium. Qui enim habet divitias, habel omnia bona sensibilia in virtute et potentia proxima. Unde sanctus Thomas, 2 2·, q. 118, art. 7, sic dicit : α Illud vitium dicitur capitale ex quo alia vitia oriuntur, secundum rationem finis, qui, cum sit multum appetibilis, propter ejus appetitum procedit homo ad mulla facienda bona \el mala. Finis autem maxime amabilis vel appetibilis ol beatitudo seu felicitas.quæ est ultimus finis vitæ human®. Et ideo quanto aliquid magis participat conditiones felicitatis, tanto magis est appetibile. Est autem una de conditionibus felicitatis ul sil per se sufficiens, alioquin non quielarel appetitum tanquam ultimus finis. Sed per se sufficientiam maxime repromittunt divitiæ, ut dicit Boetius, 3. *de Consolatione.* Cujus ratio est, quia, sicut Philosophus dicit, 5. *Ethicorum* (cap. 5), denario utimur quasi fidejussore ad omnia habenda ; et, *Eccle.* 10 (v. 19), dicitur quod *pecunia obediunt omnia.* Et ideo a\aritia quæ consistit in appetitu pecuniæ est vitium capitale. * — Item, in solutione secundi, sic dicit : « Pecunia quidem ordinatur ad aliud sicul ad finem : tamen inquantum utilis est ad omnia sensibilia acquirenda, continet quodammodo virtute omnia; el ideo habet quamdam similitudinem felicitatis. › — Hæc ille. — Sciendum tamen quod, cum dicimus quod cupiditas est radix omnium peccatorum, et prabel facultatem perpetrandi omne peccatum, etc., non intendimus quod cupiditas vel habitus cupiditatis hoc faciat immediate et per se; sed quod hoc facit mediate el ex parte sui objecti. Unde rrgumentum non vadit ad mentem conclusionis.

Ad argumentum in principio quæslionis, respondet sanctus Thomas, 2. *Sentent.,* dist. 42. q. 1. art. 4, in solutione primi, dicens : ‹ Venialia non corrumpunt virtutem quantum ad habitum : hoc enim est proprium peccati mortalis; sed exeunt ab æqualilate quam ratio ponit in actu virtutis, a — Hæc ille.

Et hæc de questione. Benedictus Deus. Arnen.

(a) *propter.* — *proprium* Pr.

DISTINCTIO XLIV.

QUÆSTIO I.

UTRUM POTENTIA PECCANDI SIT A DEO

giRCA quadragesimamquarlam distinctionem secundi *Sententiarum,* quaeritur: Utrum potentia peccandi sit a Deo.

Et arguitur quod non. *Posse* enim *peccare,* ut dicit Anselmus *(Dialog, de libero arbitrio,* cap. 1), *neque est libertas neque pars libertatis.* Sed omnis potentia naturalis quæ est in nobis ad agendum actus humanos, ad liberum arbitrium pertinet. Ergo potentia peccandi non est in nobis aliqua potentia naturalis. Constat etiam quod nec est potentia gratiæ, quia per gratiam nullus ordinatur ad peccatum. Cum ergo omnis potentia quæ est in nobis a Deo, sit gratiæ vel naturæ, videtur quod potentia peccandi non sit nobis a Deo. Igitur.

In oppositum arguitur. Omne ens est a Deo. Sed potentia peccandi est quoddam ens. Igitur potentia peccandi est a Deo.

In hac quæstione sunt 1res articuli. In primo ponetur conclusio. In secundo objectiones (a). In tertio solutiones (6).

ARTICULUS I.

PONITUR CONCLUSIO

Quantum ad primum articulum, sit

Talis conclusio : Quod potentia peccandi, quantum ad positivum quod Importat, a Deo est, non autem quantum ad defectum quem connotât.

Hanc ponit sanctus Thomas in praesenti distinctione 2. *Sententiarum,* q. 1, art. 1, ubi sic : ‹ Potentia, inquit, cognoscitur per actum (γ); unde ex consideratione aclus peccati judicium sumendum est de potentia peccandi. In actu nutem peccati duo sunt, scilicet substantia actus et deformitas vel defectus debitarum circumstantiarum. Unde oportet quod in ipsa potentia peccandi duo attendantur, scilicet ipsa potentia quæ est principium actus, et hæc est eadem quæ est principium aclusordinati et inordinati; et hæc a Deo est. Consideratur etiam in ea quidam defectus secundum quern actum deficientem (or) producere |>otest. Potentia} vero perfectissima» nunquam deficiunt ab eo ad quod ŏrdinata sunt, ut patet in necessariis. Unde quod potentia impediatur vel retrahatur ab eo ad quod naturaliter ordinala est, oportet quod sit ex defectu ejus, inquantum scilicet alteri agenti quod impedit succumbit. Unde, cum potentia voluntatis liumanæ sit per se ordinala ad bonum, defectus a l>ono in actu ejus oportet quod causetur ex aliquo defectu in ipsa per quem ab alio vinci potest, vel delectatione, vel suggestione, vel quocumque alio, ul ab eo quod est naturale sibi ad id quod est innalurale trahatur. Hic autem defectus est secundum quod ex nihilo est. Hujusmodi autem defectus, scilicet quod creatura est ex nihilo, Deus directe causa non est, ut Avicenna probat: quia quod convenit rei secundum se, non causatur in ea ex alio; ros autem creata, si secundum se relinquatur, nihil est; unde quod est ex nihilo esse, non est créature a Deo, quamvis esse creaturae a Deo sil. Posset tamen dici quod iste defectus a Deo est indirecte, non quidem sicut ab agente aliquid, sed sicut a non agente, inquantum scilicet ipse creaturae hoc non præbet ut non ex nihilo sit, sicut dicitur causa privationis gratiæ quæ pœna est, nisi creatura hujusmodi perfectionis inveniretur capax non esse, ut scilicet non sit ex nihilo. Et ideo hic defectus nullo modo est a Deo, nec directe, nec indirecte. Sic ergo potentia peccandi, quantum ad id quod potentiæ est, a Deo est; sed quantum ad defectum qui implicatur, non est a Deo. › — Hæc ille.

Ex quibus potest argui pro duplici parte conclusionis. — Et pro prima arguitur sic. Omne ens positivum et activum, vel principium actus, est a Deo. Sed potentia peccandi; quantum ad id quod potentia est, est hujusmodi. Igitur, quantum ad illud, est a Deo. — Pro secunda parle arguilursic. Defectus implicitus in potentia peccandi est ex hoc quod illa potentia, et ejus subjectum, est ex nihilo. Sed creaturam esse ex nihilo, non habet causam effectivam; quia sublata omni causa efficiente vel omni actione el causatione causæ efficientis, adhuc creatura esset nihil vel ex nihilo. Igitur, etc.

Et in hoc primus articulus terminatur.

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

I. Argumentum Scoti. — Quantum ad secundum articulum, arguitur contra praedicta. Nam Scotus (disl. 44, q. 1) arguit sic contra secundam partem conclusionis. Sicut in potentiis passivis idem

(i) *ŏbjectione* — *objectio* Pr.
Λ) *wlutujne».* — *talutio* Pr.
(ï) artum. — *actu»* Pr.

(a) *deficientem.* — *diffinientem* Pr.

est preximum'sueceplivum vel subjectum habitue et privationis, ita potentia activa libera defeclibilis est immediatum principium, agendo et deficiendo, oppositorum : agendo quidem, rectitudinis; deficiendo vero, peccati. Et istud absolutum est propria potentia respectu utriusque, eo modo quo potentia potest respectu eorum, scilicet effective et defective. Hoc autem modo potentia peccandi est a Deo, hoc est, illa natura quam habens est potens peccare : potens quidem non efficiendo, sed deficiendo; cujus tamen deficere istud positivum est proxima ratio; et eodem modo quo concedi debet quod posse peccare est pars libertatis, non ut libertas est, sed ut est tali gradu limitata.

II. Argumenta Aureoli. — Ad idem arguit Aureolus (dist. 44, q. 1, art. 2).

Primo. Quidquid creatura habet a se formaliter, totum habet a Deo effective; alias non tota entitas creatune esset a Deo. Et accipio quidquid creatura habet ex natura sua, ut talis est; verbi gratia : quidquid habet liberum arbitrium ex conditione sua prima. Sed potentia peccandi inest libero arbitrio ex sua prima conditione nullo addito : ex sua enim natura habet quod possit esse conforme primae regulæ, et difforme, indifferenter; quia nec est prima regula, nec essentialiter conformitas ad primam regulam. Ergo potentia peccandi est hoc modo effective a Deo.

Secundo arguit sic. Si potentia peccandi non sit a Deo, aut hoc est quia potentia non est a Deo, aut quia aptitudo ad peccandum non est a Deo. Non primo modo; quia certum est quod natura liberi arbitrii et ejus potentia est a Deo. Nec secundo modo; quia talis aptitudo non dicit intrinsece nisi naturam lilieri arbitrii, licet extrinsece connotet (a) deformitatem, et quoad hoc, concedo quod non est a Deo. Hoc tamen teneo quod quoad omne intrinsecum quod dicil potentia peccandi in libero arbitrio est a Deo.

Tertio (ibid., art. 1) arguit quod potentia peccandi non fundetur in libero arbitrio ex hoc quod est ex nihilo : quia alicubi reperitur liberum arbitrium exsistens ex nihilo, el tamen ibi non reperitur potentia ad peccandum ; igitur, etc. Tenet consequentia ; quia posita causa ponitur el effectus, vel saltem poni potest. Antecedens probatur, quia in confirmatis in via, sicut in Matre Domini et aliis hujusmodi, erat liberum arbitrium ex nihilo, et tamen non erat in eis potentia ad peccandum. Hoc idem patet do beatis, in quibus non est potentia peccandi. — Si dicatur quod pro tanto non erat in prædictis potentia peccandi, quia confirmabantur ex gratia; — Contra. Illud non dat impotentiam jieccandi cui insunt conditiones illae, quæ dant alicui quod in eo sU potentia ad peccandum. Sed gratiæ quam ponis insunt illæ conditiones, scilicet esse ex nihilo, quod est fundamentum potentiæ peccandi, secundum te. Igitur. — Confirmatur. Quia illud non tollit potentiam ad peccandum, quod relinquit in subjecto illa quæ faciunt potentiam ad peccandum. Sed gratia relinquit in subjecto habente ipsam, esse ex nihilo et hujusmodi. Igitur.

Quarto ad idem. Illud quod est mere relatio rationis, non dat alicui quod habeat potentiam aut quod sit potentia ad peccandum. Sed esse ex nihilo, super illam rem solum dicil respectum rationis : habitudo enim importata per ly *ex* habet non ens pro termino; relatio autem realis habet terminum realem in actu. Igitur, etc.

Quinto ad idem arguit. Cum dico *esse ex nihilo* duo dico, scilicet esse, el nihililalem. Aut igitur esse ex nihilo constituit et dat rationem potentiæ ad peccandum, ratione de ly *esse;* aut ratione ipsius nihilitatis. Non primo modo, ita quod ens ex nihilo ex hoc solo possit peccare quia est, quia tunc Deus posset peccare, cum habeat esse. Nec secundo modo, puta quod nihilitas det rei posse peccare; quia nihilitas omnino nihil ponit in re illa. Igitur, etc.

III. Argumenta Durandi. — Arguit Durandus (dist. 44, q. 1)

Primo, dicens nostram positionem esse defectuosam in hoc quod dicit quod creatura ex se habet quod sit ex nihilo. Hoc enim non est verum ; quia creatura non dicitur fieri vel esse ex nihilo materialiter, vel in ratione subjecti, nec ordinabiliter seu in ratione termini, sed solum negative, quia fit vel est non de aliquo supposito ex parte facti : hoc autem habet creatura a Deo, et non ex se. Quod probatur. — Primo. Quia illud quod est causa alicujus affirmationis, est causa negationis per se et immediate consequentis ad aftlrmationem ; verbi gratia : illud quoti est causa quod aliquid sit album, est causa quod non sil nigrum. Sed Deus est causa creatune, el'(«) secundum omne quod est in creatura, ad quam affirmationem sequitur per se et immediato ista negatio, scilicet quod crealura non sil, nec fiat (6) de aliquo supposito ex parte facti ; quia si aliquid supponeretur, non totum produceretur. Ergo Deus est causa quod creatura fiat, vel sit (γ) non de aliquo. Sed solum sub hoc sensu dicilur fieri vel esse ex nihilo. Igitur, etc. — *Secundo.* Quia tota ratio quæ movet ad ponendum quod creatura habeat ex se, el non ex alio, quod sit ex nihilo, (o) est quia creatura, si sibi relinquatur, cedit in nihilum et nihil est. Sed istud magis concludit

(») connotet. — denotet Pr.

(e) *creatur et.* — eamare Pr.
(6) non *eit, nec fiat. — non fit nec fiet* Pr.
(T) >iL — *fit* Pr.
(8) *quod.* — Ad. Pr.

oppositum quam propositum; quia illud quod est causa effectiva et conservativa entitatis rei per suam influentiam, est sufficiens causa non entitatis ejusdem rei per subtractionem suæ influential, ut patet inducendo in omnibus. Sed Deus per suam influentiam est causa effectiva et conservativa totius enlitatis cujuslibet creatura. Ergo ipse solus per subtractionem suæ influentiae est causa sufficiens totalis non entitatis creatura. Nec oportet dare causam positivam, sed negativam, scilicet Deum non influere ; quia effectus non est positivus, sed pure negativus, scilicet creaturam quæ prius fuit, modo omnino non esse. — *Tertio,* Quia mirabile est quod dicitur quod creatura de se est non ens vel nihil. Cum enim hæc pra positio de dicat causam aliquam, hic non jjolesl dicere causam formalem, scilicet quod creatura formaliter sit nihil, immo certe formaliter est ens et aliquid; nec materialem, scilicet quod creatura sit subjectum nihili, quia nihil est totalis negatio,quæ non potest habere subjectum; nec finalem, quia tam finem quam illud quod est ad finem oportet habere rationem entis el boni, quod de nihilo dici non potest; nec efficientem, quia nihil non habet causam efficientem, sed deficientem, quæ est eadem res|>eclu entis efficiendo, et respectu nihili efficientiam subtrahendo. Quare nullo modo competit creatura, quod de se sit non ens vel nihil. Sed sive sit ens, sive desinat esso et cadat in nihilum, totum est a Deo influente, vel influentiam subtrahente.

Secundo principaliter arguit contra probationem illam qua probatur quod Deus non sil causa indirecte quod creatura sit ex nihilo. Illa enim probatio, ut dicit, assumit falsum, scilicet quod nihil est causa alicujus defectus etiam indirecte, nisi res sit capax opposite perfectionis. Videmus enim quod Deus causando asinum in tali gradu, causa est quod asinus deficit ab hoc quod est esse rationalem ; et tamen asinus non est capax rationalitatis. Et idem est in proposito.

Tertio arguit quod positio sit defecluosa in hoc quod supponit quod defectibilitas electionis inest rei ex hoc quod est ex nihilo. Dicunt, inquit, quidam, juxta sententiam Damasceni, quod creatura ex hoc quod est ex nihilo competit duplex verlibilitas in nihil, scilicet secundum esse natura, et secundum electionem. Primum fieret si res annihilaretur totaliter. Secundum fit cum peccatur : quia, secundum Augustinum (tract. 1 *in Joannem),* peccatum est nihil ; el ideo, cum peccatur, electio peccantis vertitur in nihil. Sed istud non videtur sufficienter dictum.

Quod enim creatura, ex hoc ‹juo‹l est ex nihilo, modo quo expositum est, sit vertibilis in nihil quod negat totalem entilatem, satis patet ex prædictis : quia ex eo quod Deus totum quod («)est in creatura produxit, nullo supposito, ct productum conservat, relinquitur quod subtracta influentia ejus nihil remaneat; quod vocatur ibi creaturam verti in nihil. Sed quod ex eodem habeat quod sit vertibilis secundum electionem peccando, non videtur. Quia (a) non solum iste vortibilitates sunl in creatura, sed quædam aliæ : sicul homo vertibilis est de visu in cæcilatem ; et omnes res corruptibiles de entitate in non entilatem per corruptionem, quæ tamen non annihilantur totaliter. Et omnes hujusmodi versiones sunl in nihil, sicut versio electionis in peccatum: peccatum enim dicitur nihil, quia est quædam privatio; omnes autem prædictæ versiones sunt ab habitu in privationem. Ergo similis ratio videtur esse de omni mutabilitate creatura ab habitu in privationem, quod insit creatura ex co quod est ex nihilo; quod tamen communiter non dicitur.

Item, esse ex nihilo, si sit causa omnium verlibi·litatum ab habitu in privationem, aul est causa immediata el proxima, aut remota. Non potest dici quod sit causa immediata et proxima : quia, posita causa immediata el sufficiente, ponitur effectus; sed esse ex nihilo convenit æqualiter omni creatura; ergo, si esse ex nihilo esset immediata causa omnium vertibilitatum, omnes vertibilitates cuilibet creatura competerent. Hoc autem est falsum. Quædam enim sunl creatura, quibus non competit verlibilitas corrupiionis, ut cœlum et substantial separate. Quædam vero sunt quibus non compelit verlibilitas electionis, ut creaturis irrationabilibus, et sic de aliis. Ergo esse ex nihilo non est causa immediata omnium vertibilitatum. Si autem sit causa remota et mediata, per eam non poterit sufficienter assignari ratio dictarum vertibilitatum. Dicere ergo quod defectibilitas electionis insit creatura ex hoc quod est ex nihilo, multum insufficienter dictum est.

Quarto arguit quod principalis conclusio sit in se falsa, scilicet quod potentia peccandi, quantum ad defeclibilitatern, non est a Deo. Hoc enim, inquit, non est verum. Quod sic patet. Defectus qui non habet rationem mali, plus potest causari a Deo quam ille qui habet rationem mali. Sed defectus qui habet rationem mali causatur a Deo; malum enim pœnæ a Deo est. Ergo fortiori ratione defectus qui non habet rationem mali. Talis autem defectus est possibilitas deficiendi in eligendo : non enim est culpa, alioquin homo semper peccaret; nec pœna, quia fuit in statu innocentiæ in quo nihil fuit pœnale; sed est (6) purus defectus natura crealæ intellec tualis, quæ (γ) non attingit perfectionem natura· increatæ, in qua nullus potest esse defectus, nec in cognoscendo, nec in eligendo. Nec tamen iste defectus est malus, quia non tollit aliquam perfeclio-

(a) **Co/um** *quod.* — *wtufii quidquid* **Pr.**

(i) **Quin** — *quod* **Pr.**
(C) **«uL — Om, Pr.**
(γ) *qua·.,* — *qui* **Pr.**

nem natura crealæ debitam. Ergo possibilitas deficiendi in eligendo est a Deo.

Quinto ad idem. Quia idem est judicium de omni possibilitate deficiendi, quod sit a Deo, vel non· Sed constat quod possibilitas deficiendi per corruptionem est in creaturis corruptibilibus a Deo. Ergo pari ratione possibilitas deficiendi in eligendo est a Deo. Major patet. Sed minor probatur. Quia ordo universi est per se intentus a Deo. Requirit autem ordo universi quod quædam deficere possint et quandoque deficiant, alioquin alia non salvarentur : plantie enim utuntur terra ad sui nutrimentum; animalia vero plantis; homines vero plantis et animalibus ; et in his corruptio unius ordinatur ad conservationem alterius ex ordine natura, el divina institutione, quæ habetur, *Genes.* 1 el 9. Quare, etc.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS III.

PONUNTUR SOLUTIONES

I. Ad argumentum Scoti. —Quantum ad tertium articulum, respondendum est objectionibus prælibatis. Et ideo

Ad primum, quod est Scoti, dicitur quod potentia peccandi, prout dicit fundamentum ordinis ad actum deformem el deformitatem, non est quid jiositivum, nec est a Deo, sicut ponit conclusio; cujus oppositum probare nititur Scotus. Nec valet probatio ejus; quia similitudo de potentia passiva et litaro arbitrio nulla est. Cujus ratio est, quia potentia jiassiva, de qua argumentum loquitur, non plus naturaliter ordinatur ad habitum quam ad privationem. Secus est dc libero arbitrio, quod ex natura sua ordinatur ad actum rectum, el non ad actum deformem. Unde ordo ejus ad deformitatem non potest in ipso immediate fundari nisi sup|>osiloct mediante aliquo ejus defectu, ut difiuse dicit probatio conclusionis contra quam arguit; et de hoc postea diffusius dicetur.

II. Ad argumenta Aureoli. — A<1 primum Aureoli, dicitur quod quidquid entitatis, bonitatis et (a) perfectionis habet creatura in sc vel ex se formaliter, habet totum a Deo effective. Non tamen oportet quod omnem imperfectionem (6) quam habet in se vel ex se formaliter, habeat a Deo effective : alias omnes deformitates et inordinationes actuum malorum essent effectivo a Deo; quod est impium dicere. Hoc autem modo intellecta majore argumenti, minor, si sumatur directe sub majore, falsa est; quia potentia peccandi, quantum ad defectibilitatern, vel ordinem ad actum defectibilern aut fundamentum talia ordinis, non dicit quid positivum aut ad perfectionem pertinens, nec pertinet ad naturam liberi arbitrii, sed ad ejus defectum. Probatio autem minoris sic intellecta nulla est; quia liberum arbitrium sine aliquo positivo superaddito potest se difformare primæ regulæ : non tamen posset se difformare a prima regula, nisi esset aliud essentialiter a sua regula et subjectum superiori regulæ, et bonum particulatum et imperfectum et defectivum; unde talia defectibilitas aut peccabilitas non est quid positivum, nec fundatum immediate in aliquo positivo. Hem, falsum dicit quod liberum arbitrium ex sua natura habeat talem defectibilitatem, si inlelligat quod illa defectibilitas sil natura, vel pars natura, vel passio positiva liberi arbitrii, vel privatio immediate fundata in litaro arbitrio inquantum hujusmodi.

Ad secundum dicitur quod potentia peccandi est a Deo,quantum ad illud quod est putentia vel fundamentum ordinis ad absolutum et positivum actus peccati; sed quantum ad fundamentum ordinis ad deformitatem actus peccati, vel quantum ad illum ordinem ad deformitatem peccati, nullo modo est a Deo. — Et cum dicitur quod talis aptitudo non dicit intrinsece nisi naturam litari arbitrii, aut voluntatis,— negandum est ; quia, sicut in peccato aliud est actus et aliud deformitas, ita litarum arbitrium alium ordinem habet ad actum, et ahum ordinem ad aptitudinem ad deformitatem actus sui : et sunl duæ apliludines ad duos terminos, quarum nulla est liberum arbitrium, sed respectus rationis fundatus in litaro arbitrio mediate \ei immediate.

Ad tertium dicitur quod potentia peccandi est in quolibet litaro arbitrio creato et producto ex nihilo, tanquam in radice remota ab actu vel propinqua, ligata vel soluta. Unde in confirmatis per gratiam in via, vel per gloriam in patria, manet potentia peccandi remota et ligata. Et hoc habet concedere arguens, cum ponat potentiam peccandi immediate fundari in natura litari arbitrii ex sua prima conditione nullo superaddito, ex hoc quod non est prima regula, nec essentialiter conformitas ad primam regulam, ul patet in argumento procedenti. Constat autem quod intellectus creatus beatus non est prima regula, nec essentialiter conformitas ad primam regulam. Posset tamen dici quod per gratiam vi® vel gloriam patriæ tollitur potentia peccandi, accipiendo potentiam peccandi pro principio proximo et non ligato, productivo actus deformis et suæ deformitatis. Et ad hunc sensum loquitur sanctus Thomas, *dc Veritate,* q. 24, art. 8, ubi sic arguit : α Gratia superveniens natura eam non destruit. Cum ergo litaro arbitrio creato hoc naturaliter insit quod ad malum flecti possit, videtur quod per gratiam ei auferri non possit. » Ecce argumentum.

(a) c/. — Oni. Pr.
(<) *imperfectionem — perfectionem* Pr.

Sequitur responsio : < Ad primum, inquit, dicendum quod hoc est ex defectu naturæ creata? quod in malum flecti possit. El hunc defectum aufert, perficiendo naturam, gratia confirmans in l>ono; sicut lux superveniens aeri aufert ejus obscuritatem, quam naturaliter sine luce habet. > Item, quarto loco, arguit sic : < Secundum hoc incst libero arbitrio flexibilitas ad malum, quod est ex nihilo, ut dicit Damascenus *(de Fide orlh.t* lib. 2, cap. 3). Sed nulla gratia potest auferre libero arbitrio creaturae esse ex nihilo. Ergo nulla gratia potest liberum arbitrium confirmare in bono, a Ecce argumentum. Sequitur responsio : < Ad quartum, inquit, dicendum quod ex hoc quod liberum arbitrium est ex nihilo, convenit ei quod non sil naturaliter confirmatum in bono, nec hoc ei per gratiam concedi potest, ul in bono sit naturaliter confirmatum. Non autem convenit libero arbitrio, secundum quod est ex nihilo, quod nullo modo possit confirmari in bono, sicut nec aeri ex natura sua inest quod nullo modo jxxssit illuminari, sed quod non sit naturaliter lucidus in actu. > — Hæc ille. — Ex quibus apparet quod gratia tollit potentiam peccandi, si sit consummata, accipiendo potentiam peccandi, prout dictum est, pro principio proximo el non impeditivo actus deformitatis. Potest etiam dici quod potentia peccandi fundatur in libero arbitrio creato ex nihilo in suis naturalibus considerato, non autem in libero arbitrio creato per gratiam consummatam cum Deo ligato; et hoc in idem redit cum procedenti solutione. Ex quibus plet ad confirmationes ibidem factas.

Ad quartum dicitur quod potentia peccandi, prout dicit fundamentum ordinis ad actum positivum el quid productivum talis actus, non est relatio rationis, nec ens rationis, sed absolutum el positivum reale, scilicet potentia quam dicimus liberum arbitrium. Sed prout dicit fundamentum ordinis ad deformitatem actus, potest esse ens rationis, sicut et illa deformitas est ens rationis. Unde argumentum non vadit ad mentem conclusionis; quia nec conclusio, nec ejus probatio, dicit quod potentia jteccandi oriatur ex tali negatione vel habitudine qua· importatur per ly esse *cx nihilo* totaliter, sed in parte.

Ad quintum palet per idem : quia conceditur quoti ly *esse ex nihilo,* ratione nihilitatis dat rationem potentiæ ad peccandum partialiter, non totaliter, quantum ad defectum quem includit |>otentia peccandi, licet non quantum ad positivum ; quia una negatio potest esse causa alterius» ut dicitur, 2. *Physicorum* (l. c. 30), el 5. *Metaphysics* (t. c. 2), sicut absentia naulæ est causa perditionis navis.

III. Ad argumenta Durandi. — Ad primum Durandi, dicitur primo, quod, cum dicitur quod creatura ex se habet quod sit ex nihilo, non solum debet intelligi negative, illo modo quo exponit arguens, scilicet quia fit vel est, et non de aliquo præsupposito ex parte perfecti ; immo potest et debet intelligi ordinabiliter, et in ratione termini, quia scilicet creatura prius erat nihil quam aliquid, priorilale naturæ, non temporis, ad hunc sensum quod essentia creatura ex se formaliter est nihil, el ab alio habet quod sit aliquod actu exsistens. Quod autem inest rei ex se, prius inest ei quam illud quod inest rei ex alio. Sicut aqua, quantumcumque sit calida, prius natura est frigida quam calida, quia ex se et ex natura sua est frigida, licet ah exlrinseco sit calida, non quod simul sit calida el frigida in aclu, sed frigida virtute, calida in actu. Tamen actus ille non pullulat ab intrinseco, sicut virtus quæ prodiret in actum, si sibimet relinqueretur. Et idem est de aere lucido. — Ex quibus apparet quod *prima forma* in argumento facta non valet; quia fundatur in falso, scilicet quod negatio essendi creature consequatur de per se ad aliquam affirmationem cujus Deus sit causa, et affirmatio creatura procédât ordine naturæ ejus negationem. Hoc enim falsum est; quia sublata omni affirmatione et productione asini a Deo, adhuc asinus est nihil, el si asinus a Deo producitur, prius natura fuit nihil, quam ens aclu. — *Ad secundam formam* dicilur quod ratio quam arguens recitat, bona est (a); nec concludit oppositum, sed propositum. Et ad probationem in oppositum, dicitur quod major ibidem assumpta, est vera, vel esset vera si res habens esse ab alio et entitatem actualem ab alio, prius natura haberet esse quam non esse; sed ubi est oppositum, sicut est in proposito, major est falsa. Unde illa major non plus habet evidentim quam ista : aqua habet quod sit calida ex influentia ignis; ergo ex subtractione illius activitatis habet quod sit non calida. Hæc autem consequentia non valet; quia aqua prius natura est non calida quam calida ; nec habet quod sit non calida ex actione ignis, sed ex propria natura. Unde illa major geileraliter falsa est, ubi effectus ex natura sua inclinatur ad oppositum illius quod habet ex agente. —*Ad tertiam formam* diciturquod cum dicitur, Creatura est de se non ens, ly *de* j»otcst dicere causam formalem, ad hunc sensum quod creatura ex se et de se ct propria essentia est in potentia ad esse, et non est suum esse; sicut materia prima |»otest dici de se informis, quia sua essentia nec est forma, nec habens formam partem sui, sed est potentia ad formam, et est susceptiva fonnæ, et est in quadam dispositione opposita ipsi formæ. Sic, in proposito, essentia cujuslibet creatura est in potentia susceptiva actualis exsistentias. Nee valet quod dicilur, quod creatura formaliter est ens et aliquid; quia, licet creatura ex sua essentia sit ens el aliquid in

(a) *etl.* — Pr.

potentia, non tamen est ens aut aliquid in actu, nisi per aliquid superadditum essonliæ, scilicet per esse. Non ergo per essentiam suam est ens formaliter, sed subjective; per esse vero esi ens formaliter. Dico secundo, quod, cum dicitur, Creatura est de se non ens, ly *dc* potest dicere nptitudinein causæ materialis, ad hunc sensum quod essentia creatura» nata est esse subjectum non essendi prius natura quam »ubjectum essendi, quia actualis exsistentia non est ratio, nec de ratione, nec propria passio alicujus creatura; immo intellecta essentia rosæ, nihil intelligilur ibi de esse, el potest intelligi sub non ɛ̌e. Nec valet impugnatio; quia, licet non esse, prout omnem negat actualem exsistentiam et essentiam, nullum (a) habeat subjectum, tamen non esse quod solum negat actualem exsistentiam et non essentiam, potest concipi per modum exsistentis in subjecto, sic quod essentia creatura ul pracedit suam productionem el omnem actualem exsistentiam, inlelligalur subjectum non exsistentia».

Ad secundum dicilur quod falsum assumit, scilicet quod Deus sit causa quod asinus non sit rationalis. Hoc enim falsum est; quia sublata omni causalitate vel causatione et productione effectiva Dei, adhuc asinus non est rationalis; el, secundum multos, ante omnem causalitatem vel causationem effectivam, asinus est substantia, corpus, vivum, animal, asinus, rudibilis, non rationalis; nullum tamen horum sibi convenit in actuali exsistentia, sed in potentia obedientia!!, vel potentia Crealons, vel in esse intelligibili et in esse essentiae.

Ad tertium dicendum est quod prima radix defectibilitatis secundum electionem ct peccabili La lis inest libero arbitrio eo quod est ex nihilo; sed non est pracisa et proxima causa. De hoc sanctus Thomas, *dc Veritate,* q. 24, art. 7 : « Nulla creatura est, necesse potest, cujus liberum arbitrium naturaliter sit confirmatum in bono, ut hoc ei ex puris naturalibus conveniat quod peccaro non possit. Cujus ralio est. Nam ex defectu principiorum actionis causatur actionis defectus. Unde, si quid est in quo principia actionis nec in se deficere possint, nec ab aliquo extrinseco impediri, inqiossibile est illius actionem deficere; sicut palet in molibus cœlestium corporum. Ea vcrO in actione deficere possibile est, in quibus principia agendi deficere possunt vel impediri ; sicut patet in generabilibus el corruptibilibus quæ, rationesuæ transmulabililatis, defectum in principiis activis patiuntur : unde ct eorum actiones deficientes proveniunt ; propter quod in operationibus natura frequenter peccatum accidit, sicut patet in partubus monstruosis : nam nihil aliud est peccatum, sive in rebus naturalibus, sive in artificialibus, sive in (6) voluntariis dicatur, quam defectus vel inordinatio propriæ actionis, cum aliquid agitur non secundum quod natum est agi, ul palet in 2. *Physicorum* (t. c. 82, etc.). Differt autem in agendo natura rationalis pnrdila libero arbitrio ab omni alia natura agente. Nam quælibet alia natura ad aliquod particulare bonum ordinatur, et ăctione ejus sunt determinatae respectu illius l>oni. Natura vero rationalis ordinatur ad Itonum simpliciter : sicut enim verum aiisolute est objectum intellectus, ita etiam Ionum absolute est objectum voluntatis. El inde esi quod ad ipsum universale Umorum principium voluntas se extendit, ad quod nullus alius appetitus periingere potest. Et propter hoc creatura rationalis non habet determinatas actiones, sed se habet sub quadam indifferentia respectu innumerabilium (a) actionum. Cum autem omnis actio ab agente proveniat sub ratione cujusdam similitudinis, sicut calidum calefacit, o|»ortel quod, si aliquod agens ɛ̌ quod secundum suam actionem ordinetur ad aliquod particulare bonum, ad hoc quod ejus actio naturaliter sil indefeclibilis, quod ratio illius boni naturaliter immobiliter eidem insit ; sicut si alicui corpori inest calor naturaliter immobiliter, tale immutabiliter calefacit. Unde el natura rationalis quæ ordinata e^l ad l>onum absolute per actiones multifarias, non potest halære naturaliter actiones indeficientes a bono, nisi ei naturaliter el immutabiliter insit ralio universalis et perfecti Iκ>ηι ; quod quidem ose non potot nisi in natura divina. Nam Deus solus est actus purus nullius potentiæ permixtionem recipiens, et per hoc est bonitas pura et absoluta. Quælibet vero creatura, cum in natura sua habeat permixtionem potentiæ, est bonum particulare; quæ quidem permixtio potentiæ accidit ei propter hoc quod est cx nihilo. El inde est quod inter naturas rationales solus Deus habet liberum arbitrium naturaliter impeccabile ct confirmatum in bono. Creatum vero hoc est impossibile propter hoc quod est ex nihilo, ul Damascenus *(dc Fide orth.,* lib. 2, cap. 27) et Gregorius Nyssenus *(Catech. Or.,* c. 6) dicunt. Et ex hex: est particulare bonum in quo fundatur ratio mali, ut dicil Dionysius, 4. capit, *dc Divinis* iVomintbus. › — Hæc ille. — Ex quo apparet quod pcccabilitas vel |K)tcntia peccandi in libero arbitrio pullulat ex tribus. Primum est, quia est in se bonum particulare recipiens admixtionem potentiæ; cujus particularitalis el permixtionis radix est esse ex nihilo. Secundum est, quia liberum arbitrium ordinatur ad lionum absolute ct universaliter, non tantum ad aliquod particulare bonum. Tertium est, quia non habet actiones naturaliter determinatas respectu universalis boni, sed indeterminatas el multifarias. Ex istis autem tribus inest sibi defeclibilitas in

(i) *nullum. — nullam.* **Pr.**
(5) in. — Om Pr.

(x) tnnumcraSifium. — *immaterialium* **Pr.**

actione, ac per hoc peccabilitas, si suis puris et solis naturalibus relinquatur. Tunc

Ad primam hujus improbationem, dicitur quod omnis vertibilitas ct mutabilitas creature provenit radicaliter ex hoc quod est potentiae admixtionem recipiens; quod habet ideo quia est ex nihilo et ab alio creatum, quia omne quod est creatum ab alio, non habet ex se esse suum, sed ab alio, et si habet esse ab alio, comparatur ad suum esse ut potentia ad actum, sicut arguit Avicenna.

Ad secundam improbationem hujus, diciturquod esse ex nihilo, est prima radix omnis vertibilitatis, inquanlum ex ipsa pullulat potentialités et imperfectio. Non Limen est totalis et précisa causa proxima vertibilitatis; quia ad hoc etiam confert de proximo carentia perfectionis ligantis el stabilientis potentiam in bono, potissime in creaturis quarum potentia activa vel passiva ordinatur ad mulla indifferenter, ad quæ acquirenda vel facienda requiritur perfectio potentiæ, quam ex puris naturalibus non sufficit habere, vel saltern non de necessitate inest polentis sicut apparet in naturalibus : ex hoc enim generabilia el corruptibilia sunt vertibilia, quia in eis est maleria in potentia ad mullas formas quas non habet actu, sed potentia. Similiter, ideo liberum arbitrium creatum est vertibile in malum el in nihil secundum electionem, quia ordinatur ad multas actiones quas non potest perfectu agere nisi adsit ei sufficiens directio rationis, et assistentia gratiæ, et [ærfecla ligatio cum summo bono et ultimo fine. Talia aulem non semper adsunt. Ideo in absentia talium potest defectuose agere. Sunt autem aliqiue creatura ex nihilo el potentiates, non Limen defectibiles in actione, quia potentia earum ordinatur ad determinatas actiones, el principia necessaria rectitudini talium actionum sunt a Deo indita (i) supernaturaliter earum potentiis activis et |»assivis. Hoc intendit sanctus Thomas, *de* Veritate, q. 1, art. 7, ubi sic arguit : α Natura spiritualis nobilior est quam corporalis. Sed est aliqua natura corporalis cui hoc convenit quod in ea inordinatio motus nulla esse potest, scilicet natura cudentis corporis. Ergo inulto fortius potest esse aliqua natura creata spiritualis, quæ est capax liberi arbitrii, in cujus motibus naturaliter nulla inordinatio (i) esse possit; quod est esse impeccabilem vel confirmari in bono. » Ecce argumentum, et est primum in ordine. Sequitur responsio : α Dicendum, inquit, quod creatura corporales sunt ordinatae ad aliquod particulare bonum ;>er determinatas actiones. Et ideo, ad hoc quod ab earum actionibus error el peccatum naturaliter absit, sufficit quod sint per suam naturam stabilitae in aliquo particulari bono; quod non sufficit in naturis spiritualibus ordinatis ad bonum absolute. » — Hæc ille. — Ex quibus apparet illud quod prius dictum est, quod radix peccabililalis liberi arbitrii est, quia ordinatur ad bonum absolute per multifarias actiones, et non est naturaliter stabilitum in bono perfecto el absoluto vel universali, sed est particulare bonum in se, et non habet ex natura stabilitatem cum Deo, qui (a) solus est universale bonum ; hic autem defectus, ut dictum est, pullulat ex hoc quod est ex nihilo. Item, in quinto loco, ibidem, arguit sic : a Gregorius Nyssenus (*Catcch. Or.f* c. 6) et Damascenus (*dc Fid. orth.,* I. 2, c, 27) hanc rationem assignant quare creatura sit mutabilis secundum liberum arbitrium, quia est ex nihilo. Sed propinquius consequilur creaturam, ex hoc quod est ex nihilo, posse in nihilum cedere quam posse malum facere. Cum ergo inveniatur creatura aliqua, quæ naturaliter est incorruptibilis, sicut anima et corpora cœlestia, ergo multo fortius potest inveniri aliqua creatura spiritualis quæ naturaliter sil impeccabilis. › Ecce argumentum. Sequitur responsio : ‹t Dicendum, inquit, quod creaturae acquiritur esse determinatum et particulare ab alio; unde creatura potest habere esse stabile el immutabile, quamvis non inveniatur in ea naturaliter ratio absoluti et perfecti boni. Sed aliqua creatura est per actiones suas ordinabilis ad bonum absolute ; et ideo non est simile. » — Hæc ille. — Ex quo palet idem quod prius; quod ideo liberum arbitrium est defeclibile in actione, quia ordinatur ad bonum universale per suas actiones, et non habet in se rationem absoluti et perfecti boni. Cum autem per gloriam unietur Deo, qui (β) est perfectissimum bonum, tunc efficietur impeccabile per gratiam consummatam (γ). Unde, in solutione octavi argumenti, ibidem, sic dicit sanctus Thomas : α Principium rectae operationis procedentis ex libero arbitrio non est sola substantia, et virtus, sive potentia; sed requiritur debita applicatio voluntatis ad aliqua quæ sunt extra, sicut ad finem et alia hujusmodi. El ideo non exsistente aliquo defectu in substantia animæ vel in naiura liberi arbitrii, potest sequi defectus in actione ipsius. Unde ex naturali immutabilitate substanliæ non potest concludi naturalis impeccabilitas. » — Hæc ille.— Adverte tamen quod, cum dicil quod non exsistente aliquo defectu in natura liberi arbitrii, etc., potest peccare, inlellige de defectu privativo alicujus naturalis perfectionis; quia, si inlelligerelur de quolibet defectu, falsum esset. Si enim in libero arbitrio non esset iste defectus, qui est esse ex nihilo, nec iste defectus qui est carere ligamento cum bono universali et perfecto, numquam liberum arbitrium peccaret. Ex praedictis patet quod conse-

(›) *sunt a Dro indita.* — ‹i **Pr.**
(‹) *inordinatio.* — *ordinatio* **IV.**
(3) *qui.* — *ίμια* **Pr.**
(C) **çul.** — *qua·* **Pr.**
(γ) *consummatam.* — *consummatum* **Pr.**

quentiæ facte in argumento non valent ; pula, cum dicitur: esse ex nihilo est causa in libero arbitrio quod sit peccabilo; ergo quidquid est ex nihilo est peccabile; quia, ut patet ex dictis, esse ex nihilo non est totalis et præcisa causa peccabilitatis, sed est prima radix in tali natura quæ ordinatur ad bonum absolute per multifarias actiones; sicut alios effectus inducit calor in alia et alia materia, et alios defectus inducit potentialitas in diversis substantiis. Sciendum autem quod alio modo declarat sanctus Thomas, in Quaestionibus *de Malo,* q. 1, art. 3, in solutione noni argumenti, quomodo esse ex nihilo est radix peccabilitatis. Ait enim sic : « Bonum, ex hoc quod est creatum, potest aliquo modo deficore illo defectu ex quo malum voluntarium procedit ; quia ex hoc ipso quod est creatum, sequitur quod ipsum sit subjectum alteri sicut regulæel mensuræ. Si aulem ipsum esset sua regula et mensum, non |>osset sine regula ad opus procedere : propter quod Deus, qui est sua regula, peccare non potest; sicut nec artifex peccare posset in incisione ligni, si sua manus esset regula suæ incisionis. » — Hæc ille. — Sed, licet ista ratio videatur differre ab illa quam ponit in locis prædictis, tamen non mullum differt; quia dicere quod liberum arbitrium non habet in se rationem perfecti boni, el tamen ordinatur ad universale et perfectum bonum, sequitur ex hoc quod ipsum non est sua regula. Sequitur enim bene : A habet regulam a se distinctam et se superiorem ; igitur non est perfectum bonum. Verumtamen ratio prima est melior; ideo illam tene.

Ad quartum principale dicitur negando majorem duplici ratione. Primo, quia defectus de quo loquimur, scilicet peccabilitas vel aptitudoad læccandum, licet in se non sit malum culpæ aut pœnæ, tamen ex se ordinatur ad malum culpæ, cujus ordinis Deus esse causa non potest. Sicut enim ostendit sanctus Thomas, *de Malo,* q. 3, art. 1, el multis aliis locis, « Deus omnia alia ad seipsurn convertit, nec aliquid a seipso avertit. Ipse autem est suminum bonum. Unde non jiotest esse causa aversionis voluntatis a summo bono, in quo ratio culpæ consistit, prout nunc de culpa loquimur. Impossibile est igitur quod Deus sit causa peccandi. » — Hæc ille. — item, in solutione quarti, sic dicil : « Effectus causali, inquantum causatum est, reducitur in causam; si autem aliquid procedat a causato nun secundum quoti causatum est, hoc non oportet in causam reduci : sicut motus tibiæ causatura virtule motiva animalis quæ tibiam movet; sed obliquitas ambulationis non provenit a tibia secundum quod est mota a virtute motiva, sed secundum quoti deficit a sustinendo influxum virtutis molivæ jmm* suum defectum, et ideo claudicatio non causatur a virtule motiva. Sic igilur peccatum causatura libeio arbitrio secundum quod deficit a Deo. Unde non oportet quod Deus sit causa peccati, licet sit causa liberi arbitrii. » — Hæc ille. — Ex quibus palet quod peccatum provenit a libero arbitrio inquanlum est defectivum et non causatum a Deo, vel habens aliquem defectum non causatum a Deo ; et quomodo si Deus esset causa illius defectus sicut est causa liberi arbitrii, ipse Deus esset causa peccati; quod est impium. Secundo negatur major de illis defectibus qui nullam habent causam efficientem, nec habere possunt, cujusrnodi est defectus ex quo pullulat peccabilitas, vel etiam ille defectus qui dicitur peccabilitas, qui non est nisi ens rationis, ut supra (ad quartum Aureoli) dictum est. Item, talis defectus, dato quod haberet causam efficientem, oporteret illam esse defectivam etaversivam a Deo; quod Deo non potest competere.

Ad quintum potest dici dupliciter. Primo modo negatur major. Sicut enim Deus est causa mali pœnæ et mali nature, non aulem mali culpæ, sic concedendum est quod sil causa possibilitatis deficiendi defectu naturæ vel pœnæ, non autem quod sit causa possibilitatis deficiendi defectu culpæ De hoc sanctus Thomas, *de Malo,* q. 3, art. 1, in solutione tertii, sic dicil : « Pœna opponilur cuidam particulari bono. Non est autem contra rationem summi boni auferre aliquod particulare bonum, cum particulare bonum auferatur per appositionem alterius boni, quod interdum est melius : sicut forma aquæ aufertur per appositionem formæ ignis; et similiter bonum naturæ particularis aufertur per pœnam per appositionem melioris boni, per hoc scilicet quod Deus ordinem justitias in rebus statuit. Sed malum culpæ est per aversionem a summo bono, a quo summum bonum avertere non potest. Unde Deus potest esse causa pœnæ, non autem causa culpæ. » Similia dicit, I p., q. 48, art. 6. Verum quia ex eadem radice provenit possibilitas hujus defectus et illius, scilicet ex hoc quod creatura est ex nihilo, ideo aliter dico quod scilicet neutra possibilitas est a Deo, licet concedam quod, sicut potentia peccandi est a Deo quoad aliquid, el non quoad omnia quæ includit in sua ratione, consimiliter et potentia deficiendi defectu pœnæ vel naturæ, quoad aliquid est a Deo, el quoad aliud non : ut scilicet, sicut Deus est causa potentis peccandi quantum ad illud quod habet de ratione potentiæ aelivæ, el non quantum ad apliludinem ad deformitatem aclus, quæ apitudo radicatur primarie in hoc quod est esse ex nihilo; ita per omnia dico de possibilitate deficiendi, quia potentia deficiendi defectu nature vel pœnæ est a Deo quantum ad illud quod habet de ratione potentiæ passivæ, non autem quantum ad apliludinem ad defectum et malum, quia illa aptitudo consequitur creaturam ex hoc quod est nihilo. Et sic intendit Augustinus in libro *Octogintatrium Questionum* (q. 21), cum dicit quod Deus *non est causa tendendi in non esse.* Sic igilur in hac secunda responsione negatur minor

argumenti. Et ad probationem ejus, dicitur quod non plus concludit nisi quod potentia deficiendi est a l)eo quoad sui positivum et absolutum, non autem quantum ad defectibilitalem quam importat; quia Deus in ordine universi intendit illud quod est ibi de bono, non autem illud quod est ibi de malo, nec ordinem aut apliludinem ad malum. Cui sit honor el gloria in secula seculorum. Arnen.

Omnia vero tam in hac quam in præcedentibus quæstionibus dicta suppono totali determinationi Sacrosancte Romanæ Ecclesia, cui præest Sanctissimus in Christo Pater Dominus Afarlinus divina providentia Papa Quintus, Pontificatus sui anno X, quo hæc scripta fuerunt, anno videlicet Domini Λ/ C C C C Λ' Λ *VI, quartadecima die mensis Septembris, ante prandium, quæ erat dies Sabbati, et festum Sancta Crucis. Et omnia scripsi Ruthenæ* (a).

(ι) *Liber secundus Defensionum Theologia Divi Docloris Thomas de Aquino* in ? *Sententiarum, editus per eximium veritatis schoUe Professorem fratrem Johannom Capreoli, Tholosanum, Ordinis Praedicatorum, anno Domini millesimo quadrmgcntesimonono, quo legit Sententias Parisius, feliciter explicit. Impressus Venetiis per Octavianum Scotum Modœtiensem, anno salutiferx Incarnationis MCCCCLXXXIII.* — Ad. Pr.

EXPLICIT VOLUMEN QUARTUM

IAJÛ73. — **Turonibus, tjpis .Marne.**